

LEY SAA
NI NACOO JESUCRISTU
EL NUEVO TESTAMENTO
en el mixteco del sur de Puebla

La Liga Bíblica
Las Sagradas Escrituras para Todos

El Nuevo Testamento
en el mixteco del Sur de Puebla

La Liga Bíblica 6C primera edición 1978 [mit]
La Liga Bíblica versión electrónica 2009

Publicado por

© La Liga Bíblica 1978

Se permite copiar, distribuir y comunicar públicamente esta obra bajo las siguientes condiciones:

- Reconocimiento. Reconozca a la Liga Bíblica los derechos que tiene en la impresión o distribución de esta obra, deslindándola de responsabilidad alguna por cualquier uso que se le de a la presente publicación.
- No comercial. No puede utilizar esta obra para fines lucrativos.
- Sin obras modificadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra a partir de ésta.

PRÓLOGO

Este libro es la parte de las Sagradas Escrituras que constituye el Nuevo Testamento de nuestro Señor Jesucristo, el cual ha sido traducido al idioma mixteco del sur del estado de Puebla.

Los traductores del Nuevo Testamento al mixteco, al emprender su tarea, tuvieron dos objectivos principales: 1) tratar de comprender a fondo el significado que el original expresa, y para esto se refirieron al manuscrito en su idioma original y a varios comentarios de la Biblia; y 2) tratar de comunicar este significado lo más natural y claramente posible en el idioma mixteco. Para realizar esta labor, los traductores contaron con la valiosa cooperación de varios habitantes nativos de la región mixteca de Puebla, por lo cual desean expresarles su más profunda gratitud.

El Nuevo Testamento fue escrito originalmente en el idioma griego, que es un idioma que fue hablado por una gran parte del Imperio Romano en el primer siglo de la era actual. Esta traducción al mixteco está basado principalmente en el manuscrito griego llamado *Textus Receptus*.

La gramática del mixteco difiere mucho de la del griego. Si se tradujeran literalmente las figuras o formas retóricas del griego, a veces no se entenderían o se entenderían mal en el mixteco. Por lo tanto, los traductores han procurado expresar el significado del original de una manera natural en el mixteco. Para lograrlo, han escogido las construcciones gramaticales, el orden de las oraciones, las figuras retóricas y el estilo propio, no del griego ni del español, sino del mixteco.

Hay algunas palabras griegas que tienen un significado muy complejo y no se pueden traducir al mixteco con una sola palabra. Es por eso que en ocasiones ha sido necesario expresarlos por medio del uso de dos o tres palabras mixtecas, o usar frases descriptivas más largas para expresar mejor el significado exacto del texto original.

En algunos casos, para poder comunicar a los hablantes del mixteco el mismo mensaje que el original en griego comunicaba a los lectores de la antigüedad, los traductores han decidido explicar detalladamente y con claridad aquella información que se encuentra sólo implícita en el manuscrito griego, es decir, aquella información que no fue

necesario escribir en ese idioma por ser ya entendido. Las ocasiones más significativas cuando los traductores se valieron de esta información implícita están señaladas con medio corchetes así: .....

La presente traducción fue hecha para los habitantes de Xayacatlán de Bravo, San Jerónimo Xayacatlán, y Gabino Barreda. Tambien hay pueblos cercanos donde residen más hablantes del mixteco que pueden entender mucho del contenido de este libro, entre los cuales se encuentran Santo Domingo Tonahuixtla, Totoltepec de Guerrero, Santa Cruz Nuevo, Tepejillo, Rosario Micaltepec, San José Chichihualtepec, y Cosoltepec, estos dos últimos pueblos siendo ubicados en el estado de Oaxaca.

Aclaraciones sobre el alfabeto mixteco del sur de Puebla

Las siguientes letras representan, tanto en el alfabeto mixteco como en el castellano, los mismos sonidos:

a, c, ch, d, e, g, i, j, l, m, n, ñ, o, p, q, r, s, t, u, v, y.

Las siguientes letras representan sonidos que no existen in castellano:

La **h** representa una consonante llamada ‘saltillo’ y se pronuncia como en las palabras: **vehe** casa; **cahvi-nda** contar.

La **x** se pronuncia como en las palabras: **xica** lejos; **cuxi-nda** comer.

Por otra parte, en mixteco, cada vocal se pronuncia con su tono correspondiente; los tonos se representan y se usan así:

El tono alto se indica poniendo ^ sobre la vocal, como en: **mbelú** sombrero; **xixí** estoy comiendo.

El tono medio no se representa en forma escrita, como en: **lehe** gallo; **sani** sueño.

El tono bajo se indica poniendo ` sobre la vocal, como en: **sàhà-ndà** pie; **ndàvà-ndà** brincaremos.

El tono extra-alto se indica poniendo ^ sobre la vocal, y significa que esa vocal tiene un tono más alto que el de la vocal anterior, como en: **có-yûhî-nè** él no tiene miedo. En este ejemplo, el tono de la segunda vocal es más alto que el primer tono alto, y el tono de la tercera vocal del mismo ejemplo es aún más alto, porque el signo ^ no indica un nivel de tono fijo, sino que ese tono es más alto que el anterior.

Cuando el tono alto (^) se presenta después de un extra-alto (^), indica que el tono se mantiene en el mismo nivel que el del extra-alto, como en: **mà dánsînúú ini-nèndó** no nos va a hacer recordar.

Cuando se presenta el símbolo de un tono después de la última letra de una palabra, indica un rápido ascenso o descenso del tono, de acuerdo al tono indicado sobre la última vocal, como en los siguientes ejemplos:

En **nì yùhí** yo tuve miedo, **cachí** yo digo y **nduá** se cae (una cosa), la última vocal se pronuncia con dos tonos, empezando con tono alto y bajando rápidamente al nivel del tono bajo.

En **xí** conmigo, **dèhemani** mi hijo amado y **nì xini-ndà** lo vimos (también se puede decir **nì xini-ndàña**), la última vocal se pronuncia con dos tonos, empezando con tono bajo y subiendo rápidamente al nivel del tono alto.

En **díté** yo jalo, se encuentra la combinación de un tono extra-alto y un tono bajo; se pronuncia empezando con el tono extra-alto y bajando rápidamente al tono bajo.

Las palabras prestadas del castellano se escriben según las reglas propias del castellano.

Índice

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	73
SAN LUCAS.....	117
SAN JUAN	194
HECHOS	251
ROMANOS	325
1 CORINTIOS.....	358
2 CORINTIOS.....	389
GÁLATAS.....	410
EFESIOS	422
FILIPENSES.....	433
COLOSENSES.....	441
1 TESALONICENSES	449
2 TESALONICENSES	456
1 TIMOTEO.....	460
2 TIMOTEO.....	470
TITO	477
FILEMÓN	481
HEBREOS.....	483
SANTIAGO.....	507
1 PEDRO	516
2 PEDRO	525
1 JUAN	531
2 JUAN	539
3 JUAN	541
JUDAS	543
APOCALIPSIS.....	546

Ñà-ndùá Nì Tiaa San Mateo sàhà Jesucristu

Nansa nìsa nani xìì Jesucristu

1 Ñà-yòhó nduu tutu nacání
sàhà ana nduu xìì Jesucristu.
Iin yohótéhè-yá nduu David, te iin
yohótéhè David mà nduu Abraham.
2 Te Abraham yucán, nì àa iin
dèhe-ne nani Isaac. Te Isaac mà, nì
àa stná iin dèhe-ne nani Jacob. Te
Jacob mà, nì àa stná iin dèhe-ne
nani Judá, xi stná cuàhà ñani-nè.
3 Te Judá mà, nì cacu ùù dèhe-ne,
iin-ne nani Fares, te inga-nè nani
Zara. Te Tamar nani dihi Zara
mà. Daaní, Fares ma, nì àa stná iin
dèhe-ne nani Esrom. Te Esrom mà,
nì àa stná iin dèhe-ne nani Aram.
4 Te Aram mà, nì àa stná iin dèhe-ne
nani Aminadab. Te Aminadab
mà, nì àa stná iin dèhe-ne nani
Naasón. Te Naasón mà, nì àa stná
iin dèhe-ne nani Salmón. **5** Te
Salmón mà, nì àa stná iin dèhe-ne
nani Booz. Te Rahab nani dihi Booz.
Daaní, nì nandàhà Booz mà xì Rut,
te iin dèhe-ne nani Obed. Daaní,
Obed mà, nì àa stná iin dèhe-ne
nani Isaí. **6** Te Isaí mà, nì àa stná iin
dèhe-ne nì sanduu rey David. Daaní,
David mà, nì àa stná iin dèhe-ne
nani Salomón. Te dihi Salomón

mà nduu nècuàchì ñaha nì sanduu
ñahàdihí Urías antes.

7 Daaní, nì àa stná iin dèhe
Salomón mà nani Roboam. Te
Roboam mà, nì àa stná iin dèhe-ne
nani Abías. Te Abías mà, nì àa stna
iin dèhe-ne nani Asa. **8** Te Asa mà,
nì àa stná iin dèhe-ne nani Josafat.
Te Josafat mà, nì àa stná iin dèhe-ne
nani Joram. Te Joram mà, nì àa
stná iin dèhe-ne nani Uzías. **9** Te
Uzías mà, nì àa stná iin dèhe-ne
nani Jotam. Te Jotam mà, nì àa
stná iin dèhe-ne nani Acaz. Te Acaz
mà, nì àa stná iin dèhe-ne nani
Ezequías. **10** Te Ezequías mà, nì àa
stná iin dèhe-ne nani Manasés. Te
Manasés mà, nì àa stná iin dèhe-ne
nani Amón. Te Amón mà, nì àa stná
iin dèhe-ne nani Josías. **11** Te Josías
mà, nì àa stná iin dèhe-ne nani
Jeconías, xi stná dava ga ñani-nè.
Te divi tiempu yucán nì catavà
tè-ñuu Babilonia nèhivì raza-ndà
cuàhàn-nè presu ndè ñuu-te.

12 Daaní, na ndoó-né ñuu
Babilonia yucán, dandu nì àa
stná iin dèhe Jeconías mà nani
Salatiel. Te Salatiel mà, nì àa stná
iin dèhe-ne nani Zorobabel. **13** Te
Zorobabel mà, nì àa stná iin dèhe-ne

nani Abiud. Te Abiud mà, nì là stná iin dèhe-ne nani Eliaquim. Te Eliaquim mà, nì là stná iin dèhe-ne nani Azor.¹⁴ Te Azor mà, nì là stná iin dèhe-ne nani Sadoc. Te Sadoc mà, nì là stná iin dèhe-ne nani Aquim. Te Aquim mà, nì là stná iin dèhe-ne nani Eliud. ¹⁵ Te Eliud mà, nì là stná iin dèhe-ne nani Eleazar. Te Eleazar mà, nì là stná iin dèhe-ne nani Matán. Te Matán mà, nì là stná iin dèhe-ne nani Jacob. ¹⁶ Te Jacob mà, nì là stná iin dèhe-ne nani José. Te divi José mà nduú iì María dihi Jesucristu.

¹⁷ Nayùcàndùá, nsidaa xìì-yá yucán, ùxin cùmì ní sanduu-ne dècuèndè tiempu xi Abraham xì dècuèndè tiempu xi David. Daaní, ndoó ùxin cùmì gá-né dècuèndè tiempu xi David xì dècuèndè quívì cuàhàn-né presu ñuu Babilonia. Daaní, despues ndoó ùxin cùmì gá-né dècuèndè tiempu xi Cristu.

Nansa nì tùinuù Jesucristu ñuhìvì yohó

¹⁸ Cunaha-nsiá, dohó nì cuu na ní tùinuù Jesucristu. Sàni ndiadi tnùhu nandàhà dihi-yá María xì José. Doco tàñáha ga coo-ne xì nècuàchimà, te nì sàcùñuhu méè xi-ne ní quida Espíritu lì xí Dios. ¹⁹ Nayùcàndùá, nì nacani ini José ñà-chicá vàha tåhndè tnùhu xi-ne cahan-né, doco mà cáchí vate-néà, vàchi nècuàchì vàha nduú-né, te có-cùnì-né cuitnùhu nèhivì María. ²⁰ Doco na nacání fì ini-né quida-ne ducán, nì sàní-né nì ndecunu iin ángel xi Stoho-ndà Señor nùù-né, te dohó nì cachi ángel mà xì-né:

—Cunini-ní, José, descendencia xi David; màsà yúhí-ní nandàhà-ní xì María. Vátuni cunduu-ne ñahàdihí-ní, vàchi méè xi-ne ñuhu-ma, méè sàhà Espíritu lì xí Dios nduú-vé. ²¹ Te icúmí-vé tùinuù-vé, cunduu-ve iin méè tiàa, te Jesús cunani-vé, vàchi icúmí-yá dacácu-ya nèhivì xí-yá nùù cuàchi-ne —nì cachi ángel.

²² Pues divi ducán nì cuu nsidaájàn sàhà-ñá nì cùú ndisa ñà-ndùá nì cachitnùhu Stoho-ndà Señor antes na ní càhàn iin ana cähàn cuenta xi-ya, te nì cachi-né:

²³ Cunaha-nsiá, icúmí coo méè xi iin ñahà chìì nduú señorita; te nú sàni tùinuù-vé, dandu cunani-vé Emanuel, vàchi cuní cachà mà ñà-sàni quesaas Dios cutnahá-yá xì-ndà nduá.

²⁴ Daaní, nì nsicuihnú ini José, te nacua nì cachi ángel mà xì-né, divi ducán nì quida-ne, nì nandàhà-né xì María ñà-cunduu nècuàchimà ñahàdihí-né. ²⁵ Doco cóni ía-ne xì nècuàchimà dècuèndè nì tùinuù méè mà. Te Jesús nì sàcùnani-vé.

Nansa nì casaà rey nchichí nùù Jesú, te nì cahvi-néyà

2 Tiempu xi rey Herodes nì sandua na ní tùinuù Jesú ñuu tii Belén ía ladu Judea. Dandu nì casaà nècuàchì nchichí ñuu Jerusalén; ladu ndé caná orá nì quixi-ne. ² Te nì ndàcàtnuhù-né:
—¿Índù ía méè nì tùinuù-xí, divi méè cunduu rey xi nècuàchì Judea? Vàchi ndé caná orá sàni xini-nsi sitnúu cachitnùhu sàhà-yá; te vichi vàxi-nsi cahvi-nsiyà —nì cachi-né.

³Dandu rey Herodes, na ní xinitnùhu-té ñà-ndùá ndácàtnùhù nècuàchìmà, nì ndulocó-te, mii-té xi nsidaa gá stná nèhivì ñuu Jerusalén. ⁴Ñàyùcàndùá, nì cana-té dütù chicá xí-idònùù, xì stná nècuàchì dacuahá ley ìì, te nì xìcàn tnùhù-té nùù-né índù ñuu cuàhàn tùinuù Cristu. ⁵Te nì naxiconihí-né nùù-té, cachí-né:

—Divi ñuu tii Belén iá ladu Judea. Vàchi ducán nì tiaa iin nècuàchì nì càhàn cuenta xi Dios sànhaha ndé cachí-yá:

⁶Cunaha mii-nsiá nècuàchì ñuu Belén iá ladu Judea: màdì ñuu chicá có-ndiàá nduú ndé ndoó-nsiá; còó, divi ñà-chicá ndiaá nduá nùù nsidaa ñuu nahnu ladu xi-nsia, vàchi divi ñuu mii-nsiá icúmí tùinuù mii-yá ana cusahnú, te icúmí-yá cunuù-yá nèhivì xí, divi nèhivì raza-nsià Israel.

⁷Daaní, nì cana dèhé Herodes nècuàchì nchichí mà, te nì ndácàtnùhù váha stná-te nùù-né índù tiempu meru nì tui sitnúù mà. ⁸Dandu nì techuún-tené cùhùn-né ñuu Belén, cachí-te xi-né:

—Cuahán-nsià ñuu mà, te ndácàtnùhù váha-nsia nansa ndisa iá sàhà méè mà, dandu nacachitnùhu-nsia xí', vàchi yùhù, cuní stnái cùhìn cahvi stnái-vé —nì cachí-te.

⁹Daaní, na ní nsihi nì sàcùnaha nècuàchì nchichí mà nùù-té ñà-jaàn, dandu nì quihin-ne ichì cuàhàn-né. Te cunaha-nsiá, yucán nì natùi tu sitnúù nì xini-né antes ladu xínu orá. Te nì sàcòdònùù-sí nùù-né nì sàa-si nì ndòo-sì diquì-xí nacua

ndé iá méè mà. ¹⁰Ñàyùcàndùá, yáha ga nì cudiì ini-né na ní xini tu-ne sitnúù mà. ¹¹Dandu nì caquìhvi-ne vehe, te nì xini-né méè mà xì dihi-vé nani María. Te nì tutuyuhu-né ñuhù nùù-vé, te nì cahvi-névé. Dandu nì nacuna-ne ñà-ñuhù ñà-cuìcà-né, te nì dàcútâhvì-néyà, divi oro xì inciensu xì tàtnà nani mirra. ¹²Doco después nì sàní-né nì cachitnùhu Dios xì-né ñà-íá peligru: màsà náyàha-ne ndé iá rey Herodes. Ñàyùcàndùá, inga ichì nì naquihin-ne mànuhù-né ñuu-né.

Nansa nì xinudèhé José xì María xì méè Jesús cuàhàn-né ñuu Egipro

¹³Dandu, na sámànuhù nècuàchì nchichí, nì sàní stná José, nì xini-né iin ángel nì quixi nùù Stoho-ndà Señor. Te dohó nì cachí ángel mà:

—Ndacuiìn-ní, tnii-ní méè, te cundaca-nívè xì mamá xi-ve cuahán-nsià ñuu Egipro cunudèhé-nsià. Te divi ñuu mà icúmí-nsiá cundoo-nsia ndè cachí sài cachitnùhi xì-nsiá. Vàchi icúmí Herodes nanducu-tévé ñà-cahnì-tévé —nì cachí ángel mà.

¹⁴Ñàyùcàndùá, mate ñuú nduá, doco nì ndacuiin José nì saca-ne méè mà xì dihi-vé, te nì quihin-ne ichì cuàhàn-né ñuu Egipro. ¹⁵Te ñuu mà nì sandoo-ne dècuèndè nì xìhì Herodes. Te divi ducán nì cuu sàhà-ñá ni cuú ndísá palabra yohó nì cachitnùhu Stoho-ndà Señor antes na ní càhàn iin ana càhàn cuenta xi-ya: “Dècuèndè ñuu Egipro nì cani Dèhemani’ ñà-ndixi-ya”.

**Nansa nì dàndàcú rey
Herodes ñà-cui nsidaa méé
tiàa ladu ñuu Belén**

¹⁶Daaní, na ní xini Herodes cóni ndúlókö nècuàchì nchichí sàhà ñà-ndùá nì cachì-te, dandu yáha ga nì xìdà inì-te. Ñàyùcàndùá, nì techuún-te soldadu nì sàhàn nì casahnì xì nsidaa méé tiàa ndoó ñuu Belén xì inicutu stná ladu yucán, nsidaa luchi cuati xicá ùì cuìà cuàhàn tìxi-xi, nì casahnì-tévê, vàchi ñà-jaàn nduú tiempu nì cache nècuàchì nchichí na ní ndàcàtnùhù Herodes nùù-né. ¹⁷Ñàyùcàndùá, quìvì jaàn nì cuu ndisa ñà-ndùá nì cachitnùhù Jeremías sànahà na ní càhàn-nè cuenta xi Dios, te dohó nì cachi-né:

¹⁸Tiacú tnaná cuáhà-né ladu ñuu Ramá. Sacú nècuàchì ñahà, te cána-ne, divi nècuàchì descendencia xi Raquel. Sàhà méé xi-ne sacú-né; nì mà cùi cahnde ini-né, vàchi còò cá-vé.

¹⁹Daaní, José, iá va-ne ñuu Egipto. Dandu nì sàà quìvì nì xìhì rey Herodes. Te nì sàní tu José inga xichi, nì xini-né iín iin ángel nì quixi nùù Stoho-ndà Señor, ²⁰te cachi ángel mà xì-né:

—Ndacuiìn-ní, cuaca-ní méé xì dihi-vé, te naxicocuìnn-nsià ñuu Israel, vàchi sàní xìhì nèhivì cuní cahnì xì-vé.

²¹Ñàyùcàndùá, nì ndacuiin José, nì saca-nevè xì dihi-vé mánuhù tú-né ñuu Israel. ²²Doco nì xinitnùhù-ne sàdàndàcú dèhe Herodes mà nani Arquelao, cusáhnú-te lugar xi nsì-yua-té ladu

Judea. Ñàyùcàndùá, nì yùhí-nè nùhù-nè ladu mà. Daaní, inga xichi nì sàní-nè, nì cachitnùhù Dios ñà-ndisa iá peligru. Ñàyùcàndùá, nì yàha-ne chicá nùù-xí dècuèndè ladu Galilea, ²³nì sàà-nè iin ñuu tii nani Nazaret, te yucán nì candòo-ne. Pues, divi ducán nì cuu sàhà ñà-nì cùu ndisa palabra nì cacachitnùhù profeta xi Dios sànahà ñà-divi ñuu Nazaret cunduu ñuu-yà, cachi nèhivì.

**Nansa nì càhàn Juan Bautista
sàhù ndé nduú yucù**

3 Daaní, después nì quixi Juan Bautista yucù iá ladu Judea. Te nì quesaha-né cahàn-nè sàhù yucán, ²cachí-né xì nèhivì ñà-nì náxícoúiñ ini-né sàhà cuàchi-né, vàchi sà-ìtúú cuni-né cusahnú mii-yá iá ansivi.

³Pues divi Juan mà nduú ana nì cachitnùhù Isaías sàhà-xí na ní càhàn-nè cuenta xi Dios, te nì tiaa-ne dohó:

Tiacú cahàn fuerte ana cahàn yucù, te cachí-né xì-ndà ñà-nsidandoo-nda (anima-ndà) na ian nduvíi ichì ndé yàha Stoho-ndà Señor, te ichì ndáà cundua.

(Ducán nì cachi Isaías sànahà.)

⁴Te Juan mà, dòò idì sìcamellu nì sandixi-ne, te iin quísi nì cuyucun siuhma tìxi-ne. Te sica xì ndudi ñùñù yucù nduá nìsa itiacu-né.

⁵Daaní, cuàhà nèhivì ñuu Jerusalén xì cuàhà stná nèhivì ladu Judea, xì stná nèhivì ndoó yatni yûte Jordán, nsidaa-né nì casaà-né nùù Juan yucán. ⁶Te nì cuhiì-né nì quida nècuàchimà ini yûte mà na ní dàtúi-ne cuàchi-ne.

⁷Doco nì xini Juan ñà-vàxi stná cuàhà nècuàchì fariseu xì cuàhà stná nècuàchì saduceu, cuní-nè cuhiì stná-nè. Ñàyùcàndùá nì cachi-nè xì nècuàchìmà:

—Mii-nsiá, na quidá còò, ducán quidá-nsiá, vàxi-nsia yohó xinúdèhé-nsiá nùù castigu icúmí quixi. ¿Ana divi nì cachi xì-nsiá ñà-quida-nsia ducán? ⁸Cunaha-nsiá, xiñuhu quida ndisa-nsia cumplir nacua ndiá ìcà quida-nda na naxícócuîn ndisa ini-ndà sàhà cuàchi-nda. ⁹Ni màsà cahàn cuadú-nsiá cachi-nsiá inì-ni mii-nsiá ñà-divi Abraham nduú yohòtéhè stná-nsiá, te ñàyùcàndùá còò ni-iñàha cuu xi-nsiá. Vàchi cunaha-nsiá, dècuèndè stná yùù ndoó yohó, vátuni nanduu stná nahi descendencia xi Abraham, nû cuní Dios. ¹⁰Te vichi sà-íá cuàhàn (cachi-yà ìndù nèhivì nìhi-xì castigu), na ian cuàhàn-ndà nacàxin-nda yutnù có-càna fruta, te nihi-nda hacha cahnde-ndànú coco-nù. Pues ducán icúmí cuu stná xì nèhivì có-quídá víi. ¹¹Vàchi yùhù, tècuí quidá ìí' mii-nsiá na cuú-nsiá arrepentir; doco nchícùn gà vàxi ana chicá cahnú poder-xi nùù yùhù: te ni có-nâtùi (cundai nahi mozo xi-ya) ñà-chindeí quee ndisàn-yá. Doco mii-yá, tìxi Espíritu lì xí Dios icúmí-yá quida ìí-yá anima-nsiá. Te na quidá ñuhu, ducán icúmí-yá quida stná-yà xì-nsiá (dandáñúhú stná-yà ñà-có-ndiàá). ¹²Te vichi sà-íá cuàhàn-yà quida-ya na ian quida-nda xi trigu, dandiachi-ndañá xì yutnù chipálá dècuèndè ndiachi nsihí trigu ndoó nùù ñuhù, dandu nùniá, chivàha-ndañá, doco

mihì-ñá, coca. Te divi ducán icúmí-yá quida stná-yà (xì nèhivì ñuhiví: nèhivì xí mii-yá, càcu-ne; doco nèhivì dava ga), nicanicuahà icúmí-nê coco-ne —nì cachi Juan.

Nansa nì cuhiì Jesús

¹³Daaní, nì quee Jesús ladu Galilea, cuàhàn-yà yùte Jordán ndé íá Juan, vàchi cuní-yà quida ìí nècuàchìmà-yá. ¹⁴Doco nècuàchìmà, có-cúní-nè, vàchi cachí-nè xì-yá:

—Yùhù xiñuhí cuhiì' quida mii-ní, màdiá mii-ní quixi-ní nùù yùhù, (te cuhiì-ní).

¹⁵Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Ducanicoó vichi, vàchi ducán xiñuhu quida-nda sàhà-ñá quida ndisa-nda nsidaa ñà-ndùá ndiá ìcà-ndà.

Dandu nì candisá Juan, te nì quida ìí-néyà.

¹⁶Daaní, nì nsihi nì cuhiì-yá, te nì quee-ya nùù tècuí, dandu nì nuna ansivi, te nì xini-yà mànuu Espíritu lì xí Dios vàxi-ya na iin sì-lomá, meru dìquì Jesús mànuu-ya vàxi-ya.

¹⁷Dandu nì tiacu nì càhàn iin ana càhàn ansivi, cachí-yá:

—Dèhemani' nduú ana yohó, te cudù cuàhà inì sàhà-yá.

Nansa nì cuni ñà-malu dacà-sí Jesús ñà-quida-ya iin cuàchi

4 Daaní, nihí Espíritu lì Jesú nì sàhàn ñà-coo-ya yucù dàñá, vàchi yucán cuàhàn ñà-malu quida-sí lucha dacà-síyâ. Ñàyùcàndùá, nì quihin-ya ichì cuàhàn-yà, ²te yucán iá-yà ùì dico quívì ndui te ñuu; te iníhíi-yá, iá dòcò-yá. Ñàyùcàndùá, cuàhà doco xíhi-yá. ³Dandu nì tnàtuu ñà-malu,

vàchi cuní-si dacà-siyâ, te nì
cachì-si xi-yá:
—Nú ndisa Dèhemani Dios
nduu-ní, dandu cachì-ní xì yùu jaàn
ñà-nì nándúá pan cuxi-ní.

⁴ Doco nì cachì-yà xì-sí:
—Còó, vàchi dohó cachí nùù tutu
ìì: “Màdì cuisì pan cutiacu nèhivì;
còó, vàchi xiñuhu cucumi stná-nè
nsidaa palabra ìì cachí Dios”.

⁵ Daaní, nì saca-siyá cuàhàn-si
xi-yá ñuu ìì Jerusalén, te nì
chicoo-siyá ndè dìnì veheñuhu
cahnú, ⁶ te nì cachì-si xi-yá:

—Nú ndisa Dèhemani Dios
nduu-ní, dandu dandiachi-ní mii-ní,
vàchi ducán cachí nùù tutu ìì:

Icúmí Dios dandacú-yá nùù ángel
xi-ya ñà-cundiaa-nè mii-ní.

Te cachí stná tutu mà:
Icúmí ángel natnii ndahà-né
mii-ní ñà-màsà máquìhi
sàhà-ní ni-iin yùù.

⁷ Dandu nì cachi Jesús xì-sí:
—Cachí stná tutu ìì: “Màsà quídá
cánúù-ndá ñà-có-cúní Stoho-ndà
Señor”.

⁸ Daaní, nì saca-siyá cuàhàn-si
xi-yá dìnì iin yucù ducún sàstnùhù,
te nì dàcùnì-siyá nsidanicuú ñuu íá
ñuhiví xì nsidaa ñà-vico íá yucán.

⁹ Dandu nì cachì-si xi-yá:
—Yùuhù dacútahví’ mii-ní nsidaa
ñuu jaàn nú ni mácuìin sìsì-ní nùí,
te cahvi-ní yùuhù.

¹⁰ Doco nì cachi-yà xì-sí:
—Cuahán-ní, Satanás, vàchi
dohó cachí stná nùù tutu ìì: “Cuisì
mii Stoho-ndà Dios ndiá icà-ndà
cahvi-nda, te cunucuachi-nda nùù-xí”.

¹¹ Dandu nì nacoo-siyá
cuàhàn-si, te nì caquesaa ángel nì
nacuàhandee ini xì-yá.

Nansa nì quesaha Jesús quidá-yá
chuun ndiaha xí-yá ladu Galilea

¹² Daaní, na nì xinitnùhu Jesús
ndiadí Juan (Bautista) vehecàa, dandu
mànuhù-yá ñuu-yà Nazaret íá ladu
Galilea. ¹³ Doco cóni cuéé-yà yucán.
Còó, nì quihin-ya ichì cuàhàn-yá ñuu
Capernaum íá yuhù mar ladu ndé cachí
xì-né ladu Zabulón xì Neftalí. ¹⁴ Yucán
cuàhàn-yá coo-ya sàhà ñá-nì cùú ndisa
palabra nì cachitnùhu Isaías sànahna na
ní càhàn-nè cuenta xi Dios, cachí-né:

¹⁵ Ladu Zabulón xì ladu Neftalí
ndé yáha ichì yatni mar,
yucán sànì dàtnúù fuerte Dios
ini anima nèhivì. Stná inga
ladu yùte Jordán, xì inicutu
stná ladu Galilea ndé ndoó
nèhivì có-ináhá xí-yá, ¹⁶ pues
yucán sànì dàtnúù ndiaha
stná-yá anima-nè; vàchi
nèhivì nsidaa lugar mà, nìsa
xìca-ne ichì ñáa, te cuàhàn-nè
ndañuhu dahuun-ne nì cùí,
doco vichi sànì dàtnúù-yá
sàxìñtñùnì-nè na ian nì natùi
nuù-né, nì cachi Isaías.

¹⁷ Dandu divi tiempu mà nì
quesaha Jesús cähàn-yá sàhù xì
nèhivì, cachí-yá:

—Naxicocuifìn inì-nsia sàhà
cuàchi-nsia, vàchi sà-ìtúù tiempu
cuni-nsià cusahnú mii-yá íá ansivi.

Nansa nì cana Jesús cùmì
nècuàchì tavá xi siaca

¹⁸ Xicá Jesús yuhù mar íá Galilea,
te nì xini-yá ùì ñàní nani Simón
Pedro xì Andrés, dacaná-né ñunù
xí-né mahì tècuìí, vàchi nècuàchì
tavá siaca nduú-né. ¹⁹ Te nì cachi-yà
xì-né:

—Cunchicùn-nsià yùhù, vàchi mà cündúú gá-nsià nècuàchì tavá xi siaca. Còó, vàchi icúmí dacuahí mii-nsiá ñà-cunduu-nsia nècuàchì tavá xi nèhivì (ichì malu).

20 Dandu nècuàchìmà, vichi vichi nì nacoo-ne ñunù xí-né, te cuàhàn-nè nchícùn-nèyà.

21 Daaní, nì sàà-yà chicá ñùù-xí, te nì xini-yà inga ùù ñaní nani Jacobo xì Juan; dèhe iin tiàa nani Zebedeo xínduu-ne, te ndoo-né ñùù lancha xi-ne, cutnáhâ-né xì yua-né nácàhmá-né ñunù xí-né. Te nì cana stná-yà ndúi-né. **22** Te hora mà nì nacoo-ne yua-né ñùù lancha mà, te nì tenchicùn-nèyà cuàhàn-nè.

Cuàhà gá nèhivì nì chinaha Jesús

23 Daaní, nì xìcanuu Jesús inii ladu Galilea, te nì chinaha-yà nèhivì ini iin iin veheñùhu, nì càhàn-yà xì-né ñà-ndùú razón ndiaha sàhà ñuhiví ìì xí Yua-nda Dios. Te nì dàndúvàha stná-yà nèhivì ndohó nsidanuu clase cuèhè. **24** Ñàyùcàndùá, ndè inii ladu Siria nì xitià fama-yà. Sàhà ñà-jaàn cuàhà gá nècuàchì cuhí ndacá nèhivì nì quixi ñùù-yá, xínduu-ne nèhivì ndohó quidá iin cuèhè, ò iin dolor, te xínduu stná-né ana ñuhú ñà-malu anima-xi, xì stná nèhivì xíhì lhí, ò nèhivì sànì nduyutnu. Doco nsidaa-né, nì dàndúvàha-yanè. **25** Ñàyùcàndùá, yáha ga cuàhà nèhivì nì tenchicùn xì-yá, xínduu-ne nèhivì nì quixi ladu Decápolis, xì stná ñuu Jerusalén, xì stná ladu Judea, xì stná inga ladu yùte Jordán.

Ñà-ndùá nì cache Jesús na ní nana-ya yucù, te nì càhàn-yà sàhù

5 Dandu nì xini Jesús ndoo cuàhà gá nèhivì. Ñàyùcàndùá,

nì nana-ya iin yucù, te nì sàcò-ya yucán. Dandu nì tnàtuu nsidaa nècuàchì dacuahá-yá ñùù-yá, **2** te nì quesaha-yá chináhá-yànè; te dohó nì cache-yà xì-né:

3 —Nansicáhán nècuàchì ndahvi inì-xi, vàchi sànì nìhítáhvì-né ñuhiví ìì xí mii-yá iá ansivi.

4 —Nansicáhán nècuàchì ndoó trùnsí ini vichi, vàchi contentu icúmí-né nàcündoo-ne después.

5 —Nansicáhán nècuàchì nihnu máni inì-xi, vàchi ñuhiví ndutahvì-né.

6 —Nansicáhán nècuàchì yáha ga cuní quida viì, vàchi icumí Dios chindée-yánè ñà-quida viì ndisa-ne.

7 —Nansicáhán nècuàchì tùha cundehè ndàhvì xì ñanìtnaha-xi, vàchi icumí Dios cundehè ndàhvì stná-yà mii-né.

8 —Nansicáhán nècuàchì iá ndoo anima-xi, vàchi icumí-né cuni-né ñùù Dios.

9 —Nansicáhán nècuàchì nachíndóó viì xi ñanìtnaha-xi, vàchi icumí-né cunduu ndisa-ne dèhe Dios.

10 —Nansicáhán nècuàchì nú icumí-né ndoho-ne sàhà iin chuun viì nì quida-ne, vàchi sànì nìhítáhvì-né ñuhiví ìì xí Dios.

11 —Nansicáhán stná mii-nsiá na cánàhá nèhivì xì-nsiá sàhí, te ò quidá quini-ne xì-nsiá, te ò dacuidádiqú stná-né mii-nsiá. **12** Vachi quìvì quida-ne ducán, dandu ni cùdñi inì-nsia, te cundoo-nsia contentu, vàchi iin ñà-vàha cahnú cucumi-nsiá ndè ansivi. Vachi ducán nìsa quida quini stná nèhivì sànaha xi nècuàchì nìsa cahàn cuenta xi Dios.

Nahi ììn cuhádì ñà-xìxì-ndà, ducán nduu stná chuun quidá nèhivì xí Jesús ñuhiví yohó

13 Mii-nsiá, nahi chuun quidá ììn, ducán quidá stná-nsiá ñuhiví yohó.

Doco nú sàni ndañuhu ñà-ádi xán, dandu mà cúi nduhadì gá-ñà. Vàchi còd cá chuan, ñàyùcàndùá saté uun nèhivì-ñá, te sánihni-neà.

¹⁴'Na quidá stná orá datnúù, ducán quidá stná mii-nsiá ñuhiví yohó. Te ducán nduu stná-nsià na iin ñuu tuí dìnì iin yucù, vàchi mà cúi coo dèhá` nùù nèhivì. <sup>15</sup>Stná iin lámpara, có-nàcuícun-ndañá ñà-coo dèhá` tixi iin icà; còo. Sácùnùú ducún-ñà sàhà-ñá cutnuà, te cutùi nùù nsidaa nèhivì quíhvi vehe. ¹⁶Ducán xiñuhu quida stná mii-nsiá: quida-nsia obra vàha sàhà-ñá cundehè nèhivì, dandu naquimanì-né Yuandiáhá-nsiá iá ansivi, vàchi na ian datnúù-nsià nùù nècuàchimà nduá.

Nansa nì cachi Jesús sàhà ley xi Moisés

¹⁷'Màsà cúcáhán-nsiâ vàxi dacúxíoé ley nì sàhà Moisés. Mà dácúxíoé ley mà, ni mà dácúxío stnái palabra nì cachi profeta nì sacahàn cuenta xi Dios. Còo, yùhù vàxi sàhà ñà-nì cùu ndisa nsidaa ñà-ndùá cachí palabra mà. ¹⁸Te ñà-ndáá nduá cachí` xì-nsiá yohó, mate nsihi ansivi xi ñuhiví, doco mà nunca ndañuhu ni-iin palabra xi ley mà, te ni-iin xaan tii xán dècuèndè cuu ndisa nsidaa ñà-ndùá cachá`. ¹⁹Ñàyùcàndùá, nú cô-quidá iin tiàa cumplir mate iin ley chicá tii nduá, te ducán chináhá-nè nèhivì, pues divi tiàa-ma cunduu ana chicá có-ndiàá na sáà quìvì cusahnú mii-yá iá ansivi. Doco nú ni quidá ndisa-ne cumplir ñà-ndùá cachí ley xi-ya, te ducán chináhá-nè ñanìtnaha-ne, dandu cunduu-ne ana

chicá ndiaá na sáà quìvì cusahnú-yá ñuhiví yohó. ²⁰Vàchi yùhù cachí` xì-nsiá, chicá vìxi xiñuhu quida-nsia nùù nècuàchì ley xi veheñùhu, xì nùù stná nècuàchì fariseu, vàchi nú coó, mà nunca sàà-nsià cuni-nsià ñuhiví li xí mii-yá iá ansivi.

Cundoo manì-ndà xì ñanìtnaha-nda, nì cachi Jesús

²¹'Mii-nsiá, sàni inini-nsia palabra nì cachi nècuàchì sànahna ñà-màsà cahni stnaha-nda; doco te nú ni quida-nda ducán, dandu icúmí ndundaà sàhámà. ²²Doco yùhù cachí`, mate cuísi ni cuídà ini-nsià sàhà ñanìtnaha-nsia, doco icúmí ndundaà sàhà stnámà. Te nú ni cachí-nsià xì ñanìtnaha-nsia neciu-nè, dandu icúmí ndundaà stná sàhajàn nùù juez chicá cusahnú; doco nú ni cachí-nsià xì ñanìtnaha-nsia tonto-nè, dandu cuidadu cundoo-nsia, vàchi dècuèndè ñuhu andea ndiatu-xi-nsiá.

²³'Ni cachí-ndà cuàhàn iin nèhivì veheñùhu, nihí-né promesa nacuàhatahvì-né Dios lugar ndé cahvi nèhivì mii-yá. Doco te nú sàni sàà-nè yucán, te nì nsinuu ini-nè iá cuàchi-ne nùù ñanìtnaha-ne, ²⁴dandu (màsà cuáha-ne) promesa mà; yucan ni ndóa, te ni cùhùn-nè nùù ñanìtnaha-nemà, te cuicahnú stnaha ini-nè sàhà-né. Cuisí nú ducán, dandu vátùni naxicocuñ-nè veheñùhu mà ñà-cuàha-ne promesa mà.

Nansa nì cachi Jesús ñà-yàchì xiñuhu nàcündoo vàha stnaha-nda

²⁵'Nú sàni sanicuàchi iin tiàa sàhà iin-nsia, te ndacá-te mii-nsiá

cuàhàn nùù tè-nihí chuun, dandu chicá vàha nacòovàha yachì-nsià xì-té na cuáhàn-nsià ichì, còtó sàà-te xi-nsiá nùù juez, te dayáha juez mà-nsiá ndahà comandante ñà-cundiadi-nsià vehecàa.²⁶ Vàchi ñà-ndáà nduá cachí²⁷ xì-nsiá yohó, nú ducan ni cuu-xi-nsiá, dandu mà quéé-nsiá dècuèndè nú sàñi dàñáà nsihí-nsiá nsidaa ñà-ndùú iníhícá-nsiâ.

Màsà cóo-ndá xí inga nècuàchì ñahà, cache ley xi Jesús

²⁷ Sà-ináhá-nsiâ nansa nì cache nècuàchì sànahà ñà-màsà cähàn-ndà xí inga ana có-ndúú nècuàchì vehe-nda, nì cache-nè.
²⁸ Doco yùhù, (más gá) cachí²⁸ xì-nsiá vichi, vàchi nú cuisì indéhe iin tiàa iin nècuàchì ñahà, te xího-téné, dandu dava-ni queámà na ian sàñi quida-tè cuàchì xi nècuàchimà, vàchi iá cuàchì ma anima-te.²⁹ Nàyùcàndùá, nú nduchinúù-nsiá, cunfà quida-nsia iin cuàchì, dandu chicá vàha tavà-nsiáñà, dacaná-nsiáñà, vàchi chicá vàha ni ndáñúhú iyuhu iin xaan xí-nsiá, te màdiá sàà inii cuerpu xi-nsia andea.³⁰ Te ni cachí-ndà nú ndahàcuàhá-nsià cunfà quida-nsia iin cuàchì, dandu chicá vàha ni tähndèà dacaná-nsiáñà, vàchi chicá vàha ni ndáñúhú iyuhu iin xaan xí-nsiá, te màdiá sàà inii iquicúñú-nsià andea.

Màsà cáté stnàhà-ndà, cache ley xi Jesús

³¹ Nísà cache stná nèhivì (sànahà): “Nú cuàhàn-nsià cate stnàhá-nsiá, dandu xiñuhu cuyucun iin tutu

índù itúámà”, nísà cache-nè.³² Doco yùhù cache²⁹, nú ni caté iin tiàa ñahàdihí-te, te màdiá nì cähàn-ña xi inga tiàa nduá, dandu cuàchì cundua nú ni nándàhà tú-ña, vàchi (còá dísahà-xí) cate nècuàchì primeru mà-ñá. Te iin nècuàchì nandàhà xì ñahà nì xìtià mà, divi-ni nsidá cuàchì stná-nè.

Cachí ley xi Jesús, màsà nunca chinaha-nda Dios sàhà iin chuun

³³ Sà-ináhá stnâ-nsiâ nì cache nècuàchì sànahà: “Nú ni chínahá-ndá Stoho-ndà Dios ñà-quida-nda iñàha, dandu fuerza icúmí-ndá quida ndisa-ndañá cumplir”.³⁴ Doco yùhù cache³⁰, màsà nunca chinaha-nsiá Dios sàhà iin chuun: ni màsà ndácùcahan-nsiá ansivi, te chinaha-nsiá mii-yá sàhà ni-iñàha, vàchi meru lugar ndé dandacú-yá nduá (te solo mii-yá dandacú-yá nùá).³⁵ Ni màsà ndácùcahan stná-nsià quívì ñuhivì yohó, vàchi nahi lugar ndé ndetátú sàhà-yá nduá. Ni màsà ndácùcahan stná-nsià quívì ñuu Jerusalén, vàchi divi ñuu mii-yá nduá, te rey fuerte nduú stná-yà.³⁶ Ni màsà ndácùcahan stná-nsià dìnì-nsiá, vàchi có-dàndacú-nsiá sàhà dìnì-nsiá ñà-chicata-nsia idì ndéhí, te ò idì cuxín, (mii-yá cache-yà).³⁷ Nú cuní-nsià cache-nsià iin ñà-ndacuisì, dandu jaan, ò á coó cache-nsià, vàchi nú más gá ni cache-nsià, dandu ñà-vàxi nùù ñà-malu nduá.

Màsà náchítacùhá-ndà sàhà

³⁸ Sà-ináhá stnâ-nsià nísà cache-nè: “Nú ni tavá nèhivì iin

nduchinúù-ndà, dandu xiñuhu quee stná iin nduchinúù mii-né. Te ò nú iin nùhu-ndà ni tavá-né, dandu ni queé stná iin nùhu mii-né”.

39 Doco yùhù cachí, màsà dúcun ndahà tnàhà-ndà xì nècuàchì quidá quíní xí-ndá. Vàchi nú ni caní-né nùù-ndà ladu cuàhá-ndà, dandu ni cuáha stná-ndà inga ladu-ndà. **40** Te nú sanícuàchi-ne sàhà-ndà, te candiáá-nè dùhnù-ndà, dandu ni cuáha stná-ndànè dòò-ndà. **41** Te nú ni tnií-nèndó ñà-fuerza cunsida-nda carga xi-ne iin dava hora, dandu inga dava hora gá ni cúnisdá-ndáñâ. **42** Te nú xícàn iin nèhivì iñàha nùù-ndà, dandu ni cuáha-ndané; te nú cuní toó-né iñàha, dandu màsà cuídahán-ndáñâ nùù-né.

Ndiá icà-ndà cuu ini-ndà sàhà ana xiní ùhi xì-ndà

43 Sà-ináhá stnâ-nsià dohó nìsa cachei nèhivì sànahá: “Icúmí-ndá cuu ini-ndà sàhà nècuàchì cutnáhá vàha xi-nda, doco nèhivì xiní ùhi xì-ndà, ni cuní ùhi stná-ndànè”, nìsa cachei-nè. **44** Doco yùhù cachí, xiñuhu cuu ini-ndà sàhà nèhivì xiní ùhi xì-ndà te casàhú viì-ndà xì nèhivì xícàn chìhán diquì-ndà; te obra vàha ni quidá stná-ndà sàhà nèhivì có-xiñùhù xì-ndà; te nú cànàhá-nè xì-ndà, dandu ni cícàn tàhvì-ndà nùù Dios sàhà-né. **45** Cunaha-nsiá, nú ni quidá-nsiá ducán, dandu cunduu ndisa-nsia dèhe Yuandiaha-nsiá íá ansivi, vàchi mii-yá, dandacú-yá ñà-xìnu orá nùù nsidanicuú nèhivì, vàha-ne ò malu-nè. Te dacuún stná-yà dàvì nùù nsidaa nèhivì, a quidá víi-né,

ò có-quidá víi-né. **46** Vàchi nú cuisì nèhivì cuú ini xì sàhà-nsiá cuú stná ini-nsia sàhà-xí, dandu mà níhi-nsiá premiu sàhájàn. Dècuèndè nècuàchì íá cuàchi-xi nahi tè-dàchíyàhvi (ñuu-ndà yohó), quidá stná-né ducán. **47** Te nú cuisì tnaha-nsia cásahú xì-nsiá, pues màdì obra ndiaha nduájàn, vàchi divi ducán quidá stná nèhivì có-ináhá xí Dios. **48** Ñàyùcàndùá, xiñuhu quida viì ndisa-nsia nacua quidá Yuandiaha-nsiá íá ansivi.

Ñà-ndùá nì cachei Jesús sàhà nansa quida-nda obra

6 **1** Màsà quidá-nsiá obra xi-nsia sàhà-ñá cundehè nèhivì, vàchi nú sàhà ñà-jaàn nduá, dandu còò ñà-vàha níhi-nsiá sàhámà nùù Yuandiaha-nsiá íá ansivi. **2** Ñàyùcàndùá, nú cuàhàn-nsiá dacútâhvi-nsiá nècuàchì ndahví, màsà cátétñùhu-nsia ñà-jaàn. Vàchi ducán quidá nèhivì datiaá uun nduú nèhivì vàha, quidá váté-né obra xi-ne veheñùhu ò calle sàhà-ñá cuní-né ndee vàha-ne nùù nèhivì. Te ñà-ndáà nduá cachí xì-nsiá yohó: cuisì ñà-jaàn cunduu ñà-vàha níhi-né. **3-4** Doco mii-nsiá, na quidá-nsiá iin obra, quida dèhé-nsiàñà, dandu coo dèhá` nùù nèhivì. Doco nùù Yua-nda Dios, còò, vàchi indéhe-yá, te nùù mii-yá icúmí-nsiá níhi-nsiá ñà-vàha xi-nsia.

Ñà-ndùá nì cachei Jesús na ní chinaha-yàndó nansa càcàñ tàhvì-ndà nùù Dios

5 Na xícàn tàhvì-nsiá nùù Dios, màsà quidá-nsiá na quidá nècuàchì datiaá uun nduú nèhivì vàha.

Vàchi mii-né, cudíi ini-nè cuita-ne nacuatu-ne veheñihu ò esquina sàhà-ñá cundehè nèhivì-né. Doco ñà-ndácuisi nduá yohó cachí: cuisì ñà-cundehè nècuàchìmàné cunduu ñà-vàha xi-ne. ⁶ Doco ndohó, na xícàn tàhvì-ndà nùù Yua-nda Dios, ni nánsihvi-nda ini vehe-nda, te nacadi-ndà yehè; dandu miiní-yá iníni-yá na cähàn-ndà xì-yá. Te indéhe-yá, mate nèhivì, còo, có-xiní-nè ñà-nduá quidà-ndà. Dandísá nìhi-ndà iin ñà-vàha xi-nda nùù-yá.

⁷ Na cähàn-ndà xì-yá, màsà cáchí-ndà iin-ni iñàha cuàhà xichi na quidá nècuàchì có-inahá xí Dios, vàchi mà chíndéamà. Mii-né, tuxí ini-né icúmí Dios cunini-yanè ñà-cuàhà guá cähàn-nè, doco còo. ⁸ Nàyùcànduá, màsà quidá-nsiá na quidá mii-né. Vàchi Yuandiaha-nsiá, mate táñâha ga cachi-nsià xì-yá índu necesidad icúmí-nsiá, doco sà-inahá-yá. ⁹ Nàyùcànduá, nahi palabra yohó cachi-nsià na xícàn tàhvì-nsiá nùù-yá:

Yua-nsí Dios iá ansivi, ni ndácúcahan tnùñuhu nèhivì quìvì-ní. ¹⁰ Te yàchì ni sáà stná tiempu cusahnu-ní ñuhiví yohó, xícàn tàhvì-nsí. Te nacua quidá ana ndoó ansivi ñà-nduá dandacu-ní, divi ducan ni quidá stná nèhivì ñuhiví yohó. ¹¹ Pan xi-nsi iin quìvì iin quìvì, taxi tahvi-níà nùù-nsí vichi. ¹² Te cuicahnú inì-ní sàhà cuàchi iníhícá-nsí, nacua xicahnú stná ini nsiùhù sàhà nèhivì iníhícá nùù-nsí. ¹³ Te chindée-ní nsiùhù ñà-màsà

dáca nèhivì nsiùhù; te dacácu stná-ní nsiùhù nùù ñà-malu nicanicuahà. Vàchi cuisì mii-ní nduu-ní rey ndiaha cusáhnú dandacu inicutu, te cuisì mii-ní ndiaha-ní nicanicuahà. Amén. (Ducán cachi-nsià.)

¹⁴ Vàchi nú ni cuícahnú inì-nsia sàhà nèhivì nì quida quini xi-nsiá, dandu stná Yuandiaha-nsiá iá ansivi, cuicahnú stná ini-yà sàhà cuàchi mii-nsiá. ¹⁵ Doco nú màsà cuícahnú ini-nsià sàhà nèhivì dava ga, dandu mà cuícahnú stná ini-yà sàhà cuàchi mii-nsiá.

Nansa quida-nda na iníhíi-ndà ndoó dòcò-ndà

¹⁶ Na iníhíi-nsiá ndoó dòcò-nsiá, màsà dátiáâ-nsiá cuhúún ini-nsiá. Vàchi ducán xíquida stná nècuàchì datiaá uun nduú nèhivì vàha, quidá cánûú-nê ndoó-né tnùnsí ini sàhà-ñá cundaà ini nèhivì iníhíi-né. Te ñà-ndácuisi nduá cachí xì-nsiá vichi: cuisì ñà-jaàn cunduu ñà-vàha nìhi-né. ¹⁷ Doco mii-nsiá (màsà quidá-nsiá ducán). Na iníhíi-nsiá nùù Dios, quisi-nsia, te nduvíi dínì-nsiá ¹⁸ sàhá màsà cündáà ini nèhivì iníhíi-nsiá; cuisì Yua-nda Dios cundaà inì-xi, vàchi indéhe-yá, mate có-túi-yá nùù nèhivì; doco indéhe-yá, te cuàhatahvì stná-yànsià ñà-vàha xi-nsia (sàhámà).

Ndè gloria xiñuhu càyà ñà-cuìcà-ndà

¹⁹ Màsà dácâyà-nsià ñà-cuìcà-nsiá ñuhiví yohó, vàchi icúmíá cusiquidi-ñá, te ò nana ditnu-ña, te ò quíhvi tècuìhnà quida cuihna xán.

²⁰Còó, dècuèndè gloria ni cayà-ñà, vàchi yucán mà nunca cusiquidiá, ni mà náná dítnú-ñá, ni mà quíhvi stná tècuìhnà quida cuihna xán.

²¹Ducán quida-nsia, vàchi ndé quida-nda cuenta iá ñà-cuìcà-ndà, divi lugar yucán cuàhàn-ndà cunihnu cuahà ini anima-ndà.

Ejemplu sàhà nduchìnúù nèhivì

²²'Nduchìnúù-ndà nduu ñà-tùinúù iquicúñú-ndà. Nàyùcàndùá, nú iá vàha ma, dandu vâtùni cutuì nuù-ndà ñà-quida-nda nsidanicuú iñàha. ²³Doco nú cuhíà, dandu inicutu nácuìin tnùù. Te ducán stná xì anima nèhivì, nú iín tnúù ndé xiñuhu datnúù mii-yá, dandu indahví-nè! Vàchi tnündoho nduá, nú ducán.

Mà cúí cundoo ùì patrón xi-nda

²⁴'Lin peón, mà cúí cundoo ùì patrón xi-tè, vàchi nú ducán, dandu iin-ne coo manì nùù-té, te inga-né cundehè úhì-te. Te ò ni cachí-ndà, iin-ne cahíchì inì-te, te inga-némà coo vàha xi-té. Te ducán iá stná xì mii-nsiá, nú cuú inì-nsia sàhà dìhùn, dandu mà cúí cunucuachi stná-nsià nùù Dios.

Nansa ndiaá Dios nècuàchì xínduu dèhe-ya

²⁵Nàyùcàndùá, yùhù cachí' xì-nsiá, màsà nácání ini-nsià sàhà vida xi-nsia nansa níhì-nsiá ñà-cuxi-nsia coho-nsia, te cundixi-nsia. Còó, vàchi mèdì cuísi ñà-cuxi-nda nduá xiñuhu sàhà-ñá cucumi-nda iin vida ndiaha; te cuerpu xi-nda, chicá ndiaá` nùù sícoto ndixi-nda. ²⁶Cundehè-nsiá

laa ndavá ansivi, có-xítú-si, ni có-chívàha-sì nùnì, vàchi còò cosecha ndaníhí-si. Còó, cuiśi nùù Yuandiaha-nda iá ansivi níhì-sí ñà-itiácù-si. Pues náhà xícà, chicá ndiaá mii-nsiá nùù quisì mà.

²⁷Nàyùcàndùá, mate yáha ga ni cahní-nsiá dìnì-nsiá, te nacání ini-nsià, uun-ni queámà, vàchi mà níhì-nsiá cuahnu ga-nsià ni-inga dava metro.

²⁸'Ni màsà nácání stná inì-nsia sàhà ñà-ndùá cundixi-nsia. Cundehè-nsiá nansa sahnú ita yucù. Có-quídachúún-yá, ni có-quídà vàha stná-yà sícoto. ²⁹Doco chicá ndiaha náhà ita mà nùù rey Salomón (nìsa àa sànaha), mate yáha ga vico nì sandixi-ne. ³⁰Iin ita, yùcù-ni nduá (có-ndiàá ndisa); quìvì vitni iá` campu, te tnaa sàñi ichà, vihini quèa xìtnù coca. Doco mate ducán nduá, ndiaha gá nì quidavàha Dios ita-ñà. Nàyùcàndùá, vihi gá icúmí-yá cuàhatahvì stná-yà ndohó (ñà-ndùá xiñuhu). Doco mii-nsiá, iyuhu gá xiníndísâ-nsiá mii-yá.

³¹Pues yùhù cachí', màsà nácání ini-nsià, te màsà cáchí-nsià: "¿Índù tùi ñà-cuxi-nsi coho-nsi, te cundixi-nsi?" ³²Vàchi nèhivì nsidaa raza gá ndoó ñuhiví, divi ñà-jaàn nduá nandúcú-né. Doco mii-nsiá, iá Yuandiaha-nsiá ansivi, te sà-ináhá-yá xiñuhu nsidaájàn nùù-nsiá. ³³Nàyùcàndùá, xiñuhu nanducu-nsiá (nansa chivàha viì-nsiá ley xi), ñuhiví ìì xí-yá, te quida-nsia cumplir ñà-vàha cuní-yá quida-nda, dandísá níhì stná-nsià nsidaa gá ñà-ndùá quidámánì nùù-nsiá. ³⁴Te màsà nácání inì-nsia

sàhà ñà-ndùá cui yàha-nsia tnaa idá, vàchi nú sàñi sàà quìvì mà, dandu (nsidaámà icúmíá quee viá), mate ni nácání cuáhà ini-nsià. Nsìquívì iá cuáhà ñà-ndùá yáha-nsia, ñàyùcàndùá có-xíñùhù nacani stná ini-nsià sàhà tnaa idá —nì cachi Jesús.

Màsà dácuídâ cuàchi stnaha-nda

7 (Dandu nì cachi stná Jesús:) —Màsà dácuídâ cuàchi stnahá-nsiá, dandu mà dácuídâ cuàchi stná Dios mii-nsiá. ²Vàchi nacua quidá mii-nsiá dacuidá cuàchi stnahá-nsiá, divi ducán icúmí stná-yà quida-ya xì-nsiá. Vàchi vara chitácùhá-nsià, divi icúmí stná-nsià cuitacùhá-nsià.

³Iin nèhivì, cíndù chuun (indéhe-né falta xi ñaníttnaha-ne, te xítnùhu-ne nècuàchìmà)? Vàchi ducán queámà na ian cuní-né cundehè-né iin mihi tìi inácáá ini nduchìnúù nècuàchìmà, te nduchìnúù mii-né, iin yutnù cahnú nduá inácáá. ⁴Te nú ducán, cíndù chuun cachí-né xì ñaníttnaha-nemà: “Nacoo-ní yùhù nì taví mihi tìi inácáá cucuín nduchìnúù-ní”? ⁵Nècuàchì cachí ducán, datiaá úún-né ndiaá ndisa-ne. Vàchi dihna xiñuhu quee yutnù cahnú nduchìnúù mii-né, dandu vátùni cutùi vii núù-né ñà-tavà-né mihi tìi inácáá nduchìnúù ñaníttnaha-nemà.

⁶(Mà váha ndatnuhu-nda xi nèhivì nansa ni nì cui sàhà) yà-ìi, còtó quida-ne xì-ndà na quidá sihina cuehé. (Uun-ni queá ñà-cachi-ndà palabra ndiaha xi nèhivì síquinì mà), vàchi na quidá cochí quidá stná-né, vàchi

mate sìdiqui yáha ga ndiaá ni chíndóó-ndá nùù-sí, doco cuànihni sàhà-siâ.

Nansa cundiatú anima-ndà

⁷Càcàn tàhvì-nsiá, te nìhi-nsiá. Nanducu-nsiá (ñà-vàha nùù-yá), te icúmíá tùia. Càhàn-nsià, te nuna yehè-yá. ⁸Vàchi nsidaa ana xícàñ tàhvì, icúmí-né nìhi-táhvì ndisa-ne, te nsidaa ana nandúcú xí ñà-vàha, icúmí-né nìhi-né; te nsidaa ana xícàñ tàhvì yehè-yá, icúmí-yâ nacuna-ya nùù-né.

⁹Nú ni cacràñ iin dèhe-nsia pan cuxan, divi pan cuàha-nsiañà, màdì yúù. ¹⁰Te nú cuñu siaca xícàñ, pues divi cuñu quisì mà cuàha-nsiañà, màdì cóò. ¹¹Cunaha-nsiá, mate nèhivì cuáchi nduú-nsiá, doco tùha-nsia cuàha-nsia dèhe-nsia ñà-íá vii. Ñàyùcàndùá, vihi gá icúmí Yuandiahá-nsiá iá ansivi cuàha-yansià ñà-vàha nú ni cacràñ tàhvì-nsiá nùù-yá.

¹²Ñàyùcàndùá, nacua cuní mii-nsiá quida nèhivì xì-nsiá, divi ducán quida stná-nsià xì mii-né. Vàchi ñà-jaàñ nduá cachí nùù nsidaa tutu nduú ley xi Dios, xì nùù stná tutu nì tiaa profeta nìsa cahàñ cuenta xi-ya.

¹³Quìhvi-nsia yehè cuiín sáà (gloria), vàchi xica yehè ichì cahnú cuàhàn ndé ndañuhu-nda, te cuàhà gá nèhivì quíhvi yucán. ¹⁴Doco sitníhì yehè, te cuiín ichì cuàhàn ndé cutiacu ndiaha-nda; te sàhà-ñá nduá ichì cuiín, ñàyùcàndùá sacu nèhivì ndácùhun xán.

Nansa cundaà ini-ndà índù nèhivì cahàñ ndisa cuenta xi Dios

¹⁵Cuidadu cundoo-nsia xì nèhivì tnùhù dananí úún cahàñ cuenta

xi Dios, vàchi cutu vàxi-ne (datiaá úún-né mānì ini-né) nahi riì mansu, doco anima-né, còó, nahi lobu dana, ducán iá¹⁶. Doco cuiśi cundehè-ndà ñà-ndùá quidá-né, dandu cundaà ini-ndà nansa ndisa iá anima-né. Te ducání iá stná xì-né na iá xì yutnù fruta, mà cuáha yutnù iñù ni-iin sì-uva, te mà cuáha stná yùcù iñu ni-iin stná sìhigu. ¹⁷Mà cúí, vàchi nsidaa yutnù vàha, puru fruta vàha saha-nù. Te yutnù còò chuun xi, cutu ñà-chicuéhè saha-nù. ¹⁸Doco iin yutnù vàha, mà cúí cuáha-nù iin fruta chicuéhè. Ni-iin stná yutnù còò chuun-xi, mà cuáha-nù ni-iin quisí vídì. ¹⁹Te nsidaa yutnù có-sáha xi ñà-iá viì, icúmí-nù tähndè-nu, te quèe-nù ñuhu coco-nù. ²⁰Nàyùcàndùá, na quida-nda xi iin yutnù, nacúní-ndànù sahà fruta-nu, ducán nacúní stná-ndà nèhivì sahà ñà-ndùá quidá-né.

Màdì nsidaa nèhivì càcu-ne, nì cachí Jesús

²¹'Cuáha nèhivì cachí-né xì': "Stoho-nsì Señor nduu-ní". Doco màdì nsidaa nècuàchìmà sàà-né cundoo-ne ñuhiví iì xí Yuamáni' iá ansivi; cuiśi nèhivì quidá ndisa xi ñà-ndùá cuní-yà, divi sàà yucán. ²²Te cunaha-nsiá, na sáa quívì (xìnù tiempu), dandu icúmí cuáha nèhivì cachí-né xì': "Stoho-nsì Señor, sàmì càhàn-nsì cuenta xi-ní, te nì ndacùcahan-nsí quívì-ní; dècuèndè nì tavà stná-nsì ñà-malu ñuhú ini nèhivì, te cuáha gá stná milagru nì quida-nsi na ní ndacùcahan-nsí quívì-ní", cachí-né. ²³Dandu yùhù naxiconihí nùù-né, te cachí:

"Tàcùnì` nsiohó; cuahán-ndâ iladu, vàchi cuáhà ñà-chicuéhè sàni quida-ndá".

Nansa nì nacani Jesús ejemplu sahà ùì vehe

²⁴'Nàyùcàndùá, nsidaa nèhivì iníní xí ñà-ndùá cachí', te quidá ndisa-neà cumplir, nduú-né na iin tiàa nchichí nì nanducu xi iin xaan ndé iá cavà fuerte, te yucán nì chinduhù-né vehe-ne. ²⁵Daaní, nì quesaha nì cuun dana dàvì, te nì xìnù tèñuhu cuáhà. Dandu nì dàñà stná táchì fuerte, te nì dúcùn nsidaámà ìcà vehe ma. Doco cóni ndùá', vàchi nùù cavà fuerte indúhá.

²⁶'Doco cunaha-nsiá, nèhivì iníní uun xi ñà-ndùá cachí', te có-quìhín casu-né, na iin tiàa ndañuhu nduú-né, divi na iin tiàa nì quidavàha xi vehe-xi dìquì ñusì-ní.

²⁷Vàchi na ní quesaha nì cuun dana dàvì, te nì dàñà stná táchì fuerte, dandu nì xìnù tèñuhu cuáhà yucán. Te nì dúcùn nsidaámà ìcà vehe ma. Te nì ndua iá nì chàhmà dahuan — nì cachí Jesús.

²⁸Daaní, na ní nsihi nì càhàn-yà xì nèhivì ducán, dandu nì ndulocó-né sahà ñà-ndùá chináhá-yà. ²⁹Vàchi na iin nèhivì tûha dandacú, ducán nì chinaha-yànè, màdì nahi modo chináhá nècuàchì ley xi veheñùhu.

Nansa nì dàndúvàha Jesús iin tiàa icúmí cuèhè lepra

8 Daaní, nì nuu Jesús yucù yucán, te cuáhà gá nèhivì nì tenchicùn xì-yá. ²Te cunaha-nsiá, yucán nì tnàtuu stná iin tiàa icúmí cuèhè lepra, te nì tutuyuhu-né ñuhù sahà-yá, cachí-né xì-yá:

—Señor, nú cuní-nî, vâtuni danduvàha-ní yùhù.

³Dandu nì chituu Jesús ndahà-yá nùù-né, te nì cachi-yà:

—Juùn. Vichi duha ni ndúvàha-ní, cachí xì-ní.

Dandu divi hora nì cachi-yà xì-né ducán, nì ndañuhu cuèhè xi-ne.

⁴Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Cunaha-ní, màsà cáchì-ní ni-iñàha xi nèhivì. Cuisì cuahán-nî nùù dùtù dacúndêhe-nínè icà-ní, dandu nacuàha-ní promesa xi Dios nacua cachí ley xi Moisés sàhà-ñá cundaà ini nèhivì ñà-sànì nduvàha-ní —nì cachi-yà.

Nansa nì dànduvàha Jesús mozo xi iin capitán nì quixi ladu Roma

⁵Daaní, nì nasaa Jesús ñuu Capernaum, te yucán nì tnàtuu iin capitán romanu, nì sacundahví-né nùù-yá, ⁶cachí-né:

—Señor, iá iin mozo xi cuhí, indúhu-né cama vehi; sàni dàñà ïi cuerpu-né, te yáha ga ndohó-né.

⁷Dandu nì cachi Jesús xì capitán mà:

—Jaàn másàì danduvàhi-né.

⁸Te nì naxiconihí capitán mà nùù-yá, cachí-né:

—Señor, có-nátui yáha-ní vehi. Cuisì dandacu-ní xì palabra xi-ní, te nduvàha mozo xi. ⁹Vàchi yùhù, ndoó stná ana dandacu-xi nùí, te mií, dandacú stnáì nùù soldadu xi. Nú ni cachí xì iin-tè: “Cuahán”, dandu cùhùn-te; te ò nú ni cachí xì ingà-te: “Naha”, dandu quixi-tè; te na cachí stnáì xì iin mozo xi: “Dohó quido”, dandu ducán quida-te —nì cachi capitán mà.

¹⁰Nì nsihì nì inini Jesús ñà-jaàn, dandu nì ndulocó-yà, te nì cachi-yà xì nèhivì xínchicùn xì-yá:

—Cunaha-nsiá, tàñáha ga cunì ni-iin nèhivì ñuu-ndà Israel yohó ndudává xí capitán yohó, vàchi cuàhà gá xiníndísâ-né. ¹¹Te cachí stnáì xì-nsiá, icúmí nataca cuàhà gá nèhivì quixi inicatu ñuhiví dècuèndè ndé xínu orá xì ndé quécahnu-ya, te nataca-né cutnahá-né xì Abraham xì Isaac xì Jacob ñà-cundoo-ne (vicò) ñuhiví ìi xí Dios. ¹²Doco nèhivì dava ga cuàhàndundoo ñuhiví ìi mà nì cùí, icúmí-né ndiachi-né fuera ndé iín tnúú; te yucán icúmí-né cuacu fuerte-né, te càna nùhu-ne.

¹³Daaní, nì cachi Jesús xì capitán mà:

—Vâtuni nùhù-ní vichi, te nacua sàni xinindisa-ní, divi ducán icúmí coo —nì cachi-yà.

Dandu divi hora yucán nì nduvàha mozo xi nècuàchimà.

Nansa nì dànduvàha Jesús dìdo Pedro

¹⁴Daaní, nì sàà Jesús vehe Pedro, te yucán nì xini-yà cuhí dìdo-ne ñahà; indúhu-né, nácuàha yocá-né.

¹⁵Nàyùcàndùá, nì tnii-ya ndahà-né, te nì cuxio cuèhè mà. Dandu nì ndacuiin-né nì quesaha-né nì xinucuachi-né nùù-yá xì compañeru-yà.

Nansa nì nduvàha cuàhà gá nèhivì nì quida Jesús

¹⁶Daaní, nì cuñaà, te yucán nì sàà stná cuàhà gá nèhivì, ndacá-né cuàhà nècuàchì inácáá ñà-malu inì-xi. Te cuisì-ní nì càhànd-yà xì iin iin nècuàchimà nì dàndàcú-yá nùù-sí, te nì quee dahuun-sì nùù-né. Te nsidaa gá stná nècuàchì cuhí

nì casaà yucán, nì dàndúvàha stná-yànè. ¹⁷ Ducán nì quida-ya sàhà ñà-nì cùú ndisa ñà-ndùá nì cachitnùhu nèhivì xí Dios nani Isaías na ní cachi-nè palabra yohó: “Mii-yá nì dàcúxío-yá cuéhè xi-nda, vàchi nì nacuida-ya ñà-ndùá dandoho xi-nda”.

Nansa nì cachi Jesús xì nèhivì cuní cunchicùn xì-yá

¹⁸ Na ní xini Jesús sàni tnàtuu cuàhà gá nèhivì nùù-yá, dandu nì cachi-yà xì nècuàchì dacuahá-yá ñà-nì cùhùn-nè xì-yá ndè inga ladu mar. ¹⁹ Te daa nì tnàtuu stná iin nècuàchì ley xi veheñùhu, cachí-nè xì-yá:

—Maestro, dispuestu ié` cunchicùn mii-ní ndéni nì cui ni cùhùn-ní.

²⁰ Doco nì cachi-yà xì-né:

—Lusu, iá nchihò-sí; te laa ndavá ansivi, iá stná tacà-sí; doco yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví, còò ni-iin lugar ndé cunduhí cùdì.

²¹ Daaní, inga nèhivì nduú iin ana dacuahá-yá, nì cachi stná-nè xì-yá:

—Señor mío, dihna ni nûhì vehi coo guè dècuèndè nú sàni ndùxin yué (dandu cunchicùn mii-ní).

²² Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Cóó. Cunchicùn dahuun-ní yùhù. Nècuàchì còò vida (ndiaha nùù anima-xi), divi ni cùxin xi nsìi xi.

Nansa nì quida Jesús iin milagru, te nì cucuìn tàchì, te nì nàcùñuhu dadí tècuií mar

²³⁻²⁴ Daaní, nì nana Jesús lancha, mii-yá xì nècuàchì dacuahá-yá, te cuàhà-yà xì-né nùù mar. Doco nì quesaha caná ndéé tàchì, te nì

nacuahnu todò tècuií, te cuàhà gá-te nì quèe stná ini lancha. Doco mii-yá, quídì naà-yá. ²⁵ Ñàyùcàndùá, nì nataca nècuàchì dacuahá-yá ndé indúhu-yá, te nì dànsícuìhnu ini-nèyà, cachí-nè xì-yá:

—iStoho-nsì Señor! iDacácu-ní nsiùhù, vàchi cuàhànd-nà cùhàndà!

²⁶ Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Índù chuun yúhí guâ-nsià, te có-càhvì-nsiá xì Dios?

Dandu nì ndacuiin-yà nì cùhànd-yà nì sadi-yà nùù tàchì xì nùù tècuií mar mà. Te (vichi vichi) nì nàcuìln dàdí uun inicutu. ²⁷ Dandu nì candulocó nècuàchìmà nì cachi-nè:

—Índù clase tiàa nduú ana yohó ñà-dècuèndè tàchì xì mar iníní xì-né?

Nansa nì tavà Jesús cuàhà ñà-malu ñuhú ini iin tiàa ñuu Gadara

²⁸ Daaní, nì sàà Jesús inga ladu mar yucán ndé nduú ñuu Gadara. Te yucán nì caquee ùì nèhivì mahì cueva ndé xí-indùxin nsìi, te nì tnàtuu-ne nùù-yá. Ndúì-nè, ñuhú ñà-malu ini-né, te dana sàstnùhù-né, mà cùì yáha ni-iin nèhivì ichì yucán ndé ndoó-né. ²⁹ Te nì càna ndee-né, cachí-nè xì-yá:

—Mii-ní, Dèhemani Dios nduu-ní. ¿Ndíà cunduu-ní nsiùhù? ¿A váxi-ní dandoho-ní nsiùhù, mate tá sâà hora ndoho-nsi? —nì cachi-nè.

³⁰ Te xica yucán ndoó cuàhà stná cochi xixáhan-sì. ³¹ Ñàyùcàndùá, nì sacundahví nsidaa ñà-malu mà nùù-yá, cachá`:

—Nú cuàhànd-ní tavà-ní nsiùhù, dandu dayáha-ní nsiùhù ini cochi cuàhà yucán.

³² Dandu nì cachi-yà xán:

—Cuahán-ndâ, cachí`.

Dandu nì caquee nsiha nì sàcùñuha ini cochi yucán. Ñàyùcàndùá, carrera nì canuu nsihi-sì candiaa yucán, te nì coyo-sì ndé mar nì càhà-si.

³³Dandu tè-ndiàà xì cochi mà, yáha ga nì yùhí-te; te mànuhù-té carrera ndé nduuñ ñuu yucán, nì cachitnùhu-té xì nèhivì ñuu mà ñà-ndùá nì cuu, xì sàhà stná nècuàchì nisa ñuhu ñà-malu inì-xi. ³⁴Ñàyùcàndùá, nì caquee nsihi nèhivì ñuu mà nì casaà-nè ndé iá Jesús; te na ní xini-nèyà nì sacundahví-nè nùù-yá ñà-nì quèé dahuun-ya ladu xi-ne.

Nansa nì dàndúvàha Jesús iin nèhivì nì dàñà fì cuerpu-xi

9 Daaní, nì nana tu Jesús lancha, te nì yàha-ya mar mènuhù-yá inga ladu ndé nduuñ ñuu-yà. ²Te yucán nì tnàtuu nèhivì nsida-xi iin nècuàchì cuhí nì dàñà fì cuerpu-xi, indúhu-né camilla. Ñàyùcàndùá, na ní xini-yà ñà-cuàhà guá xíxinindisá nèhivì yucán mii-yá, nì cachí-yà xì nècuàchì cuhí mà:

—Màsà cùhúún inì-ní, hijo, vàchi yùhù xicáhnû inì sàhà cuàchi-ní.

³Doco cunaha-nsiá, yucán ndóo stná dava maestru xi ley xi veheñuhu, te nacání ini-né: “¡Mà ndóo ini Dios sàhà ñà-ndùá nì cachí Jesús mà!” ⁴Doco mii-yá, ináhá-yá nansa nacání ini nècuàchímà, ñàyùcàndùá nì cachí-yà xì-né:

—¿Índù chuun có-nàcání víi inì-nsia? ⁵Cachi-nsià xì: ¿índù milagru nduuñ ñà-chicá ùhi quida-nda: a ñá-cachi uun-nda (xi nècuàchì cuhfí) ñà-xicáhnû ini-ndà

sàhà cuàchi-ne, te o ñá-cachi-ndà xì-né ni ndácuíín-nè, te nacaca-ne? ⁶Pues yùhù ana nduuñ Tnaha Nèhivì Ñuhiví, cuàhìn quide iñàha sàhà-ñá cundaà ini-nsià iá ndisa derechu cuicahnú inì sàhà cuàchi nèhivì ñuhiví.

Dandu nì cachí-yà xi nècuàchì cuhí mà:

—Ndacuiñ-ní, ndanihi-ní camilla xi-ní, te xuhun-ní vehe-ní.

⁷Dandu, nì ndacuiin nècuàchímà, mènuhù-né vehe-ne.

⁸Na ní xini nèhivì cuáhà itá yucán ñà-ndùá nì cuu, dandu nì yùhí-né, te nì naquimanì stná-né Dios; vàchi nì xini-né iá ndisa ana nì nìhítahví cuáhà nùù-yá.

Nansa nì cana Jesús iin nècuàchì dachíyàhvi nani Mateo

⁹Daaní, nì quee Jesús lugar yucán cuàhàn-yà. Te nì xini-yà yucán iá iin tiàa nani Mateo, iá-né nùù mesa ndé dachíyàhvi-ne. Te nì cachí-yà xì-né:

—Nahà-ní cunchicùn-ní yùhù.

Dandu nì ndacuiin nècuàchímà cuàhàn stná-né xì-yá.

¹⁰Daaní, después iá-yà iin vehe xixí-yá, te cutnáhâ stná-yà xì cuàhà nècuàchì dachíyàhvi, xì cuàhà gá stná inga nèhivì cachí-né iá cuàchi-xi; xíndoos nsidaa-né xixí-né xì-yá xì nècuàchì dacuahá-yá. ¹¹Te nì caxini nècuàchì fariseu nansa quidá-yá (xixí-yá xì nècuàchímà), te nì càhàn-né xì nècuàchì dacuahá-yá mà, cachí-né:

—¿Índù chuun cutnáhâ maestru xi-nsia xixí-né xì cuàhà tè-dachíyàhvi, xì dava ga stná nèhivì cuáchi?

¹²Doco nì tiacu Jesús ñà-cächí-né ducán; ñàyùcàndùá nì cachi-yà xì-né:

—Màdì nècuàchì ndáa vàha xiñuhu xi ana quidataatna xi-né. Còó, nècuàchì cuhí xiñuhu xi ana quidataatna xi-né. ¹³Ñàyùcàndùá, cuahán-nsià dacuahá-nsiá nansa cuní cachi Dios nùù tutu iì ndé cachí-yà: “Chicá cudíi inì ñà-cundehè ndahví stnahá-nsiá, te màdiá cuàha-nsia yùhù iin promesa”, cachí-yà. Vàchi yùhù, màdì nèhivì nihnu ndàcuisì inì-xi vàxi cànhàn xì’ ñà-naxicocuíin ini-né. Còó, nèhivì cuáchì vàxi nanduquí áma naxicocuíin ini-né sàhà cuáchì-ne —nì cachi Jesús.

**Ñà-ndùá dísahà-xí cónisá
ínihíi nècuàchì dacuahá Jesús
na ía va-ya ñuhíví yohó**

¹⁴Dandu nì catnàtnuu nècuàchì nchícùn xì Juan Bautista, te nì ndàcàtnuhù-né nùù-yá, cachí-né:

—Nsiùhù xì stná nècuàchì fariseu, inihíi cuáhà-nsí ndoó dòcò-nsí, doco nècuàchì dacuahá mii-ní, còó, có-inihíi-né. ¿Indù chuun?

¹⁵Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Nècuàchì ndoó vicò nándàhà, ça cúi cundoो-ne tnùnsí ini na meru ndoó-né cutnáhâ-né xì noviu? Còó. Doco vàxi iin quivi mà cóó gá noviu nùù-né; dandísá tiempu yucán icúmí-né cunihií-né cundoō dòcò-né.

**Ñà-ndùá dísahà-xí icúmí
ndañuhu estilu sànahà, divi
sàhà estilu saa nì nacoo Jesús**

¹⁶’Sícoto saa, màsà nácàhmá-ndàñá nùù ñá-tuhú, vàchi

nú ducán, dandu dandánsíá ndé nì nacàhmá, te chicá ndatá sícoto tuhú mà. Dandu ñà-sàñì ndàtä dahuun sicoto-mà cundua. ¹⁷Stná vinu, nú vinu saa nduá, dandu mà dáquêe nèhivì-ñá ini itni iìn tuhú, vàchi nú ducán, dandu ndàtä-ñá, te cuitià vinu, te cuchicuehe stná iìn mà. Ñàyùcàndùá, nú vinu saa nduá, dandu itni iìn sàà ni quéa, te ducán còò ni-iñàha cuu xán, ni stná iìn mà.

Nansa nì dàntáiacú Jesús dèhe Jairo, te nì dàndúvàha stná-yà iin nècuàchì ñahà ndohó iin cuèhè ùxìn ùi cuìà

¹⁸Na cáhàn va Jesús ducán xì nèhivì, dandu nì sàà stná iin nècuàchì dandacú, te nì tutuyuhu-né ñuhù nùù sàhà-yá, cachí-né xì-yá:

—Làcà ní quesaha xíhì nihni dèheyequí; doco nú ni cùhùn-ní, te chitàndò-ní ndahà-ní diquíá, dandu nanihitáhviá ñuhíví —nì cachi-né.

¹⁹Ñàyùcàndùá, nì ndacuiin-yà cuàhà-yà xì-né. Te cutnáhà stná-nè xì nsidaa nècuàchì dacuahá-yá.

²⁰Doco nìsa ia stná iin nècuàchì ñahà cuhí cuèhè nìi. Sàcuàhàn-nè ùxìn ùi cuìà ndohó-né ducán.

Ñàyùcàndùá, nì quixi-ne ladu yàtä-yá, te nì dàcúhùn canúú-né dìñindàhá-né nùù sícoto xi-ya.

²¹Vàchi nihnu ini-né: “Nú ni dúcùn ndahí mate sícotò-ni xi-ya, dandu nduvàhi”. ²²Dandu mii-yá, nì nacuico-yá yàtä-yá, te nì xini-yà nècuàchì ñahà mà, te nì cachi-yà xì-né:

—Màsà cùhúún inì-ní, hija, vàchi sàñì nduvàha-ní ñà-nì xinindisa-ní.

Dandu divi momentu mà nì nduvàha nècuàchìmà.

²³Daaní, nì sàà-yà vehe nècuàchì dandacu-ma, te nì xini-yà yucán ndoó cuàhà nèhivì xì stná tè-síví, sacú ndéé-nê, te tnaná-né.

²⁴Nàyùcàndùá, nì cachi-yà xì-né:
—Quee-nsia fuera, vâchi ñahà chì yohó, cóni xíhì ndisa-ñà, quídì uun ni-ñà.

Doco nèhivì mà, nì sàcündiaa uun-neyà.

²⁵Dandu mii-yá, nì dàcúhùn-yà nsidaa-né fuera, te nì quìhvi-ya ndé indúhu ñahà chìi mà.
Dandu nì tnii-ya ndahà-ñá, te nì dàndácòo-yàñá (vâchi sàñì natiacù-ñá). ²⁶Daaní, inicutu ladu yucán nì xítìa palabra nansa nì quida-ya milagru mà.

Nansa nì dànduvàha Jesús ùì nècuàchì cuaá

²⁷Na ní quee-ya lugar mà, dandu yucán nì tenchicùn stná ùì nècuàchì cuaá mii-yá, cána-ne, cachí-nè xì-yá:

—Mii-ní descendencia ìì xí David, cundehè ndahví-nî nsiùhù.

²⁸Dandu nì yàha-ya ini vehe, te ndè yucán nì casaà stná nècuàchìmà, nchícùn-nèyà. Dandu nì cachi-yà xì-né:

—¿A xiníndísâ ndisa-nsia ñà-vàtùni danduvàhi mii-nsiá?
—Jaan, Señor —nì cachi-nè.

²⁹Dandu nì chituu-ya dìnìndàhá-yà nduchìnúù-né, te nì cachi-yá:

—Nacua sàñì xinindisá-nsiá, divi ducán ni coo-xi-nsiá, cachí`.

³⁰Dandu nì natùi nùù-né. Te nì chinaha-yánè, cachí-yà xì-né

ñà-màsà cúnítnùhu nèhivì sàhà ñà-ndùá nì quida-ya.

³¹Doco mii-né, nì caquee-ne nì nacani-ne sàhà-yá xì nsidaa nèhivì ndoó inicutu ladu yucán.

Nansa nì nìhì iin nècuàchì ihìn nì nacahàn-né nì quida Jesús

³²Meru queé nècuàchì cuaá mà, te nì quesaas stná itnii nèhivì ndaca-xi iin nècuàchì ihìn inácaá stná iin ñà-malu inì-xi. ³³Dandu nì tavà Jesús ñà-malu mà, te nì nìhì-né nì nacahàn viì-né.
Nàyùcàndùá, nì ndulocó nèhivì, cachí-né:

—Có-xíní-ndà ni-iin ñà-ndiaha jaàn ñuu-ndà Israel yohó.

³⁴Doco nècuàchì fariseu, nì cacachi-nè sàhà-yá:

—Còò. Sàhà-ñá chindéé jefe xi ñà-malu-né, ñàyùcàndùá vâtùni tavà-né dava ga ñà-malu.

Nansa cuhí ini Jesús nèhivì

³⁵Daaní, chicá más nì xìcanuu Jesús ladu yucán nì nacàhin-ya nsidaa ñuu nahnu xì ñuu cuati, dacuahá-yá nèhivì sâhàn veheñùhu iin iin ñuu, te cachítnùhu-ya razón ndiaha sàhà ñuhiví ìì xí Dios. Te nì dànduvàha stná-yà nèhivì ndohó nsidanuu clase cuèhè. ³⁶Te na ní xini-yá yáha ga cuàhà nèhivì ndoó, dandu nì cuhi gà ini-yànè, vâchi ndoó-né nahi riì còò stohò-xi.

³⁷Dandu nì cachi-yà xì nècuàchì dacuahá-yá:

—Ñà-ndáà nduá (cuàhà nèhivì tânáha ga cunindisá); te na iin cosecha cahnú ndaníhí-ndá nduú-né, doco sacu nèhivì nduú ana (chindéé xí-ndá) ndanchítóá. ³⁸Nàyùcàndùá,

càcàn tàhvì-nsiá nùù Lamú dandacú sàhà chuun yohó ñà-nì téchúûn gá-yà nèhivì cùhùn quida xi chuun (ìì xí-yá mà), vàchi na ian ndaníhí-ndá iin cosecha ndiaha nduá —nì cachi Jesús.

Nansa nì nacàxin Jesús ùxìn ùì tiàa ñà-cunduu-ne apóstol xi-ya

10 Dandu nì cana Jesús ùxìn ùì nècuàchì dacuahá-yá, te nì sàhatahvì-yánè ñà-tavà-né ñà-malu ñuhú ini nèhivì. Te nì nìhítahvì stná-nè dandúvàha-ne nècuàchì cuhí ndohó nsidanuu clase cuèhè. ²Cunaha-nsiá, dohó nani ùxìn ùì nècuàchì dacuahá-yá mà: primeru ía Simón; te Pedro nani stná-nè; daaní, ía stná ñani-nè Andrés, xì stná dèhe Zebedeo nani Jacobo, xì ñani Jacobo mà nani Juan. ³Te ía stná Felipe, xì Bartolomé, xì Tomás, xì tè-dàchiyàhvì nani Mateo, xì stná dèhe Alfeo nani Jacobo, xì stná Lebeo; te Tadeo nduú inga quìvì Lebeo mà. ⁴Daaní, ía stná Simón nì sanduu iin nècuàchì partidu cachí-nè nècuàchì Canaán, te nì ìa stná Judas Iscariote, divi nècuàchì nì cahin xì-yá nùù tè-xíandacú.

**Nansa nì techuún Jesús
nècuàchì dacuahá-yá
ñà-dacuítia-nè palabra ìì xí-yá**

⁵Pues divi ùxìn ùì nèhivì yucán nì techuún Jesús (cùhùn-nè cacanuu-ne). Te dohó nì cachi-yà xì-né quida-ne:

—Màsà cùhùn-nsiá ladu ndé ndoó nècuàchì inga raza, ni màsà cùhùn stná-nsiá ndé ndoó nècuàchì samaritanu. ⁶Còó, cuisì-ní ndé ndoó nèhivì raza-ndà Israel ni cùhùn-nsiá,

vàchi nahi riì nì tucù xínduu-ne.

⁷Cuahán-nsiá cachitnùhu-nsia xì-né ñà-sà-itúu tiempu cusahnú mii-yá ía ansivi. ⁸Dandúvàha-nsia nècuàchì cuhí, te danátiácú-nsiá nècuàchì nsii. Te nècuàchì icúmí cuèhè xíhì cuñù-xi, dacúxío-nsiá cuèhè quini ma, te tavà-nsiá ñà-malu nùù nèhivì inácáà-si inì-xi. Te màsà quídá-nsiá cobrar nùù nèhivì, vàchi uun-ni sàni nìhítahvì stná-nsiá ñà-quida-nsia ducán.

⁹Ni dìhùn oro, ni dìhùn plata, ni dìhùn yahá màsà cúnihí-nsiá cùhùn ini itni xi-nsia. ¹⁰Ni morral màsà cúnihí-nsiá cùhùn ichì. Cuisì-ní iin-ni dùhnù-nsiá cunihi-nsia, xì ndisàn sà-ináì-nsià, xì stná bastón xi-nsia. Cuisì ñà-jaàn-ní cunihi-nsia cùhùn, vàchi iin nèhivì quidáchúûn, xiñuhu cuàha nèhivì-né raya xi-ne.

¹¹'Daaní, nù sàni sàà-nsià iin ñuu, ò iin ranchu, dandu nanducu-nsiá vehe iin nècuàchì vàha, te iin-ni cundoosnia yucán ndè cachi sàà quìvì quee-nsia ñuu mà. ¹²Te nù sàni sàà-nsià vehe iin nèhivì, casàhú viì-nsiá xì-né ñà-nì cündóó cueé-nè. ¹³Te nù nduú-né nèhivì vàha, dandísá, ducán icúmí cuu xi-né, doco nù mà váha-ne, dandu ni cúnahá ñà-ndùa nì cachi-nsiá xì-né. ¹⁴Te nù có-cùnì-nè dayáha-ne mii-nsiá, te ò có-cùnì-nè cunini-ne palabra nihí-nsiá, dandu quee-nsia vehe ma, te ò ñuu mà, te nacatù-nsiá sàhà-nsiá ñà-nì cóyo yàcá xi lugar mà. ¹⁵Vàchi cunaha-nsiá, chicá cuàha castigu icúmí nèhivì ñuu mà nìhì-né na sáà quìvì juiciu, te chicá menos icúmí nìhì nèhivì malu ñuu Sodoma xì ñuu Gomorra.

**Nansa icúmí nèhivì quida quini-ne
xì nècuàchì dacuahá-yá**

16'Cunaha-nsiá, dana ga nèhivì ndé techúún mii-nsiá cacanuu-nsia, nahi quisí íhì nduú-né, te mii-nsiá nduú-nsiá nahi riì. Ñayùcàndùá, xiñuhu ñà-cunchito tùha-nsia, te coo mansu stná-nsiá na iin loma.

17Cuidadu gá cundoo-nsia sàhà nèhivì, vachi dava-ne icúmí-né quida-ne mii-nsiá entregar nùù tè-nihí chuun, te yucán ñähnì cuií-nsiá ini veheñùhu xi-nsia.

18Te sàhà-ñá nchícùn-nsiá yùhù, ñayùcàndùá icúmí-né datnátuu-ne mii-nsiá nùù gobiernu xì nùù rey, dandu datúi-nsia nùù nècuàchimà ñà-ndùá xiníndísâ-nsiá, te cunini stná cuàhà gá nèhivì inga raza. **19**Doco na sáà-nsiá nùù tè-xidandacu-ma, màsà nácání inì-nsia índù palabra naxiconihí-nsiá nùù-té, vachi divi hora mà icúmí-nsiá nìhitáhvì-nsiá nansa cachi-nsiá xì-té. **20**Vachi màdì mii-nsiá cunduu ana cuàhàn càhàn; còó, mii Espíritu ì xí Yuandiahá-nsiá cuàhàn dachítñuní xì ini-nsiá nansa cachi-nsiá.

21Te tiempu yucán, dècuèndè tnaha nèhivì icúmí quida xi-né entregar (nùù autoridad) ñà-cui-nè, mate ñání-nè, ò déhe-ne nduú nècuàchimà. Ndè stná yuadíhí-né icúmí-né nacuni ùhì-nè, te canicuàchi stnahá-né sàhà-né ñà-cui-nè. Ducán icúmí-né quida-ne (quìvì yucán). **22**Te mii-nsiá, sàhà-ñá ndáçúcahan-nsiá yùhù, ñayùcàndùá icúmí nsidaa nèhivì cuni ùhì-nènsiá. Doco nú iin-ni ni cúníhnú vaha inì-nsia dècuèndè

cachi sàà xìnu tiempu, dandísá icúmí-nsiá càcu-nsia nùù Dios. **23**Te nú quidá quíñi nèhivì xì-nsiá iin ñuu, dandu cunudèhé-nsiá ndè inga ñuu. Vachi cunaha-nsiá, tàñáha ga nacàhin-nsia nsidanicuú ñuu raza-ndà Israel, te sàni naxicocuín yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví.

**Nú dandohó nèhivì-ndó, dandu
divi nduú nacua nì yàha stná Jesús,
te xì ñá-jaàn ni cídíi ini-ndà**

24'Cunaha-nsiá, màdìa chicá tùha iin nècuàchì làcà dacuahá nuu iin maestru; te ò iin peón, màdìa chicá ndiaá-te nùù lamú xi-té. **25**Cuisì nú sàni sàà iin nècuàchì dacuahá cunduu-ne nahi maestru xi-ne, dandu cudíi ini-nè sàhájàn. Stná iin peón, nú sàni sàà stná-te cunduu-té nahi lamú xi-té, dandu cudíi stná inì-te sàhájàn. Doco nú cachí nèhivì sàhà iin nècuàchì sahnú ñà-ndùú-né ñà-malu Beelzebú, dandu chicá mà úhì càhàn quini stná-nè sàhà nèhivì vehe-ne.

**Màsà yúhí-ndà nèhivì, ni màsà
yúhí stná-ndà ñà-malu**

26'Ñayùcàndùá, màsà yúhí-nsiá nèhivì. Cunaha-nsiá, còò ni-iñàha cui coo dèhé nicanicuahà; icúmíà tùia, te icúmí nèhivì cunitñuhu stná-nè sàhà-ñá. **27**Doco mii-nsiá, ñà-ndùá cachí xì-nsiá (na ndoó cuaán-nda) ndé iín tnúú, ñà-jaàn cachitñuhu-nsia inicutu ndé tuí. Te nú nì càhàn cayí xì-nsiá iñàha, dandu mii-nsiá, nana-nsia dìnì vèhé, te càhàn vate ndee-nsiá ñà-ndùá nì cachì. **28**Te màsà yúhí-nsiá nèhivì cuní cahnì xì-nsiá, vachi

cuisì iquicúñú-nsià cunduu ñà-cui, doco anima-nsià, mà cíí cahnì-néà. Nàyùcàndùá, mii-yá nduú ana xiñuhu yùhí-nsià, vàchi icúmí ndisa-ya poder daquée-ya nèhivì nùù andea ndé ndañuhu dahuun anima-né xì stná iquicúñú-né.

29'Sà-ináhá-nsiâ ñà-ùì chòlìhi dicó-né cùmì tuní, doco mate ducán iyuhu ndiaá-si, ni-iin-sì mà sáà cui nú có-chítñùnì ini Yuandiahá-nsiá Dios ducán. **30'**Te divi ducán stná mii-nsiá (inúù stná-yà mii-nsiá), dècuèndè ináhá-yá nadaa idìdínì iin iin-nsia. **31'**Nàyùcàndùá, màsà yúhí-nsià, vàchi chicá ndiaá-nsià nùù laa cuati ma.

Màsà chídèhé-ndà ñà-nchícùn-ndà Jesucristu

32'Nú cachí vate nèhivì ñà-ndúù-né nèhivì xí, dandu yùhùu catchi stnáì xì Yuamánì' iá ansivi ñà-divi nèhivì xí nduú stná-né. **33'**Doco nú ni chídèhé-né ñà-ndúù-né nèhivì xí, dandu yùhùu stná, icúmí nacuaà stnáì mii-né nùù Yuamánì'.

Sàhà Jesús icúmí tähndè dava nèhivì ñuhiví

34'Màsà cúcáhán-nsiâ a váxi yùhùu ñuhiví yohó ñà-cucumi nèhivì paz. Còó. Mà cündoo mó maní-né; icúmí-né cundoo-ne náâ stnáhá-né. **35'**Vàchi ñà-nì quesaì ñuhiví yohó, icúmí cuni ùhì iin tiàa yua-té, te cuni ùhì stná iin ñahà chìi dihi-ñá, te ò iin nècuàchì ñahà, cuni ùhì stná-né dido-ne. **36'**Vàchi dècuèndè tnaha-ne cuni ùhì xì-né.

37'Doco nú chicá cuú ini iin nèhivì sàhà yua-né, ò dihi-né, te

màdì yúhù, dandu có-nâtùi-ne cunduu-ne nèhivì xí. Te ò nú chicá cuú ini-né sàhà dèhe-ne, te màdì yúhù, dandu có-nâtùi stná-né cunduu-ne nèhivì xí. **38'**Te nú màsà cóó-né dispuestu cunchicùn-né yùhù mate icúmí-né cunsida stná-né cruz xi-ne (te sàà-né cui stná-né), dandu có-nâtùi-ne cunduu-ne nèhivì xí. **39'**Nsidaa ana cuní dacácu xi vida-xi, cutu ñà-dandáñuhú-néàmà quea. Doco nú sàhà yùhù ndañuhu vida xi-ne, dandu ñà-sànì càcu ndisa-ne nduá.

40'Nú cudíi ini nèhivì xì palabra cachí mii-nsiá, dandu davani queá na ian sàñì xinindisá stná-né yùhù. Te nú sàñì xinindisá-né yùhù, dandu ñà-sànì xinindisá stná-né mii-yá ana nì techuun-xí nduú stná. **41'**Te nú quixi iin nècuàchì profeta cähàn cuenta xi Dios, te cudíi ini nèhivì xì palabra cachí-né, dandu dava-ni nìhitáhvì stná nèhivì mà nùù-yá na ian nduú stná-né iin profeta. Te divi ducání stná xì ndéni tiàa nì cui vàha iní-xi, nú cudíi ini nèhivì xì ñà-ndúá cachí-né, dandu davani nìhitáhvì stná-né nahi nècuàchimà. **42'**Dècuèndè, stná nèhivì chicá nduú nèhivì ùún, nú ni cuáha-nsiané chii tècuí cohó-ne sàhà-ñá nchícùn-né yùhù, dandu seguru nìhitáhvì stná-nsià sàhámà nùù Dios —nì catchi Jesús.

Nansa nì naxiconihí Jesús nùù nèhivì nì techuún Juan Bautista nì quixi nùù-yá

11 Nì nsihi nì sàcùnaha nèhivì dacuahá-yá nansa quida-ne, dandu cuàhàn mii-yá ñà-cacanuu-ya ñuu te ñuu chinaha-yà nèhivì,

càhàn-yà xì-né ñà-ndùú razón
ndiaha xí Dios.

²Daaní, Juan, iá-né vehecàa, te
nì xinitnùhu-ne ñà-ndiaha guá
milagru quidá Cristu. Ñàyùcàndùá,
nì techuún-né iin ùì nèhivì
dacuahá-né ñà-nì cùhùn-nè nùù-yá.

³Ñàyùcàndùá, nì sàà nècuàchimà nì
ndàcàtnùhù-né nùù-yá, cachí-né:

—¿A ndísá mii-ní nduú ana ndiaha
icúmí quesaa, te ò inga ana växi
cundiatusi?

⁴Dandu nì cachei-yà xi nèhivì mà:
—Cuahán-nsià cachitnùhu-nsia
xí Juan sàhà ñà-ndùá iníni-nsiá, xí
ñà-ndùá indéhe-nsiá yohó, ⁵nansa
cuú xi nècuàchì cuaá, níhi-né
natùnuù-né, te nèhivì xicá cuéhê,
níhi stná-né nacaca viì-né; te nèhivì
nì xihì cuñù-xi, níhi-né nduvàha-ne;
te nèhivì dòhò, níhi-né natiacu-né;
te nèhivì nì xihì, ndanchító stná-né
natiacu-né; te nèhivì ndahví,
níhitáhvì stná-né cunini-ne razón
ndiaha xí Dios. ⁶Ñàyùcàndùá, nú
cudfì ini nèhivì modo xi, dandu
contentu icúmí-né cundoo-ne —nì
cachi-yà.

⁷Daaní, na sámànuhù nèhivì nì
quixi ma, dandu nì quesaha Jesús
càhàn-yà xì nèhivì sàhà Juan, te
dohó nì cachei-yà:

—Na ní caquee-nsia ñuu-nsià
cuàhàn-nsià yucù cundehè-nsiá
Juan, ¿a cuàhàn-nsià cundehè-nsiá
iin nèhivì (tùha dàma dìnì-xí) na
iin yutnù ndóyo quidá tachì? (Còó.)
⁸Doco nú coó, dandu ɬnansa iá-né
cahan-nsiá? ¿A nduú-né iin nèhivì
ndixí vico? Còó, vachi nèhivì ndixí
vico, vehe rey ndoó-né. ⁹Pues
nú màdì ducán, dandu ɬnansa
iá nècuàchimà cahan-nsiá? ¿A

iin profeta càhàn cuenta xi Dios
nduú-né? Pues ñà-ndáà nduá. Doco
màdì cuísi profeta nduú-né, vachi
chicá más ndiaá-né. ¹⁰Vachi divi
nècuàchimà nduú ana càhàn tutu
iì sàhà-xí ndé (cachí Dios palabra
yohó):

Cunaha-ní, cuàhìn techuín iin
tiàa, te dihna-ne yàha-ne
càhàn-né xì nèhivì ñà-ndùú
razón xi, te ducán (nsida
viì-né anima-né), na ian
nduviì iin ichì, dandu después
yàha stná mii-ní (Cristu),
cachí Dios nùù tutu mà.

¹¹Te yùhù cachí` xì-nsiá, nùù nsidaa
nèhivì nì tùnuù-xí ñuhiví, còò
inga-né chicá nì quidá ndiaha nùù
Juan Bautista. Doco cachí stnàì
xì-nsiá, chicá ndiaha coo xi ana
cuàhàn cuni tiempu cusáhnù mii-yá
iá ansivi, mate nèhivì ùún nduú-né.

¹²Cunaha-nsiá, dècuèndè quivì
nì quesaha Juan Bautista càhàn-né
sàhù xì dècuèndè vichi, cuàhà
gá nèhivì sáhandee fuerte ini-né
ñà-níhi-né cundoo-ne ñuhiví iì xí
mii-yá iá ansivi. Yáha ga sáhandee
ini-né, te vätùni sàcuàhàn cuàhà-né
níhitáhvì-né cundoo-ne yucán.

¹³Vachi antes cuàhà nècuàchì
profeta nìsa cahàn cuenta xi Dios,
nì cachitnùhu-ne (sàhà tiempu
dandacu-yá). Stná ley (xi Moisés),
nì cachitnùhu stná` sàhámà. Te
ducán nìsa ia ndè cachei nì quesaa
Juan (Bautista). ¹⁴Te cunaha-nsiá,
divi Juan mà nduú Elías (nì
cachei nècuàchì sànahà) icúmí
naxicocuñin. Te nú cuní-nsià, vätùni
mànihi inì-nsia sàhà ñà-jaàn. ¹⁵Ni
cúníní vàha nsidaa-nsiá ñà-ndùá
cachí` xì-nsiá —nì cachei Jesús.

16-17 Dandu nì cachi tu-ya:
 —Cuàhìn cachì xì-nsiá nansa quidá nèhivì tiempu vichi.
 Cunaha-nsiá, dohó quidá-né na ian quidá ñà-cuati ndoó idádiquí ini iin ñuu, dava cána xì tnaha, cachá: “Siví-nsì, doco nsiohó, có-itásahá-ndâ; daaní, xitó tåsi-nsi, doco nsiohó, có-sàcù-ndá”. **18** Te ducán iá stná xì Juan xì yùhù, vàchi nì quixi nècuàchimà nísia ìa-ne yohó, cónì sáxíxí-né comida vàha, ni cónì sáxíhí stná-né (vinu), ñàyùcàndùá nì cachi nèhivì sàhà-né: “(Tè-locó nduú-te), sàni cundee ñà-malu nùù-té”. **19** Daaní, nì quesaa stná yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhivì, te tùha stnái cuxi comida vàha, te xihí (vinu), doco cachí stná nèhivì xì’ ñà-yáha ga ndadí, te cachí stná-né ñà-tùhe coho cuahí, dècuèndè iá vàha stnái xì tè-dàchíyàhvi, xì stná nsidaa gá nèhivì cuáchi, cachí-né. Docoo cunaha-nsiá, nú ndisa ñà-nchichí ndiaha nduá quidà-ndà, dandu icúmí sàà-mà cunahà claruà después.

Nansa icúmí cuu xi nèhivì ñuu cónì cùú arrepentir, icúmí-né ndoho-ne

20 Daaní, nì quesaha Jesús chináhá-yâ nèhivì ñuu ndé nì quida guá-yà cuàhà milagru xi-ya, doco cónì náxicocuïn ini-né.

21 Dohó nì cachi-yà:

—iNdahví nècuàchì ñuu Corazín! Te indahví stná nècuàchì ñuu Betsaida! Vàchi cuàhà milagru fuerte sàni xini-né (te cónì ndulócô-né). Docoo cunaha-nsiá, nú ducán ni coó stná milagru mà ñuu Tiro ò ñuu Sidón nì cùí, dandísá,

yàchì naxicocuïn ini nècuàchì ñuu mà sàhà cuàchi-ne, te nàcündixi ndahví-né, te nàcündoo stná-né mahì yàà tutnù, cunduamà seña ñà-ndisa cuhí ini-né mii-né sàhà cuàchi-ne. **22** Doco yùhù cachí’ xì-nsiá, chicá iyuhu castigu icúmí ñìhì nèhivì ñuu Tiro mà xì nèhivì ñuu Sidón mà na sáà quìvì juiciu, te chicá fuerte coo castigu xi ñuu Corazín xi ñuu Betsaida. **23** Daaní, stná nècuàchì ñuu Capernaum, mate tuxí ini-né nana ducún-né ndè gloria, doco còó, ndè andea icúmí-né nuu-ne. Vàchi cuàhà milagru fuerte nì quida Dios ñuu-né (te cónì ndulócô-né). Doco nú ducán nì quida-ya milagru mà ñuu (malu) Sodoma, dandu iá ìì ñuu mà ñuhivì yohó nì cùí. **24** Doco yùhù cachí’ xì-nsiá, chicá iyuhu castigu icúmí ñìhì nècuàchì ñuu Sodoma-mà na sáà quìvì juiciu, te chicá fuerte coo castigu xi nècuàchì ñuu Capernaum —nì cachi-yà.

Nùù Jesús vatùni nàcündoo-nda contentu

25 Daaní, quìvì yucán nì (naquimanì) Jesús Yua-yá Dios, cachí-yà:

—Yùhù ndenihí vàhi mii-ní, Yuamánì; mii-ní nduu-ní Stoho ansivi xi ñuhivì, te palabra (ìì xí-nî), sàni chitnùní inì-ní ndòo dèhá’ nùù nècuàchì nchichí, doco nùù nècuàchì (nihnu ndáhví inì-xi) nahi ñà-cuati, sàni dàtnùù-ní sàxìnítñùnì-né. **26** Ducán iá, vàchi ñà-jaàn nduá nì chitnùní ini mii-ní —nì cachi-yà xì Yuamánì-yá.

27 Dandu nì cachi stná-yà (xì nèhivì):

—Nùù Yuamáni' sàñi nìhítáhvì' dandacuí nùù nsidanicuú iñàha. Te còò ni-iin nèhivì ináhá ndisa ana nduú yùhù, cuiśi Yuamáni' Dios. Te mii-yá, cuiśi yùhù ináhí ana ndisa nduú-yá, cuiśi yùhù xì stná nèhivì cuní` cundaà inì-xi sàhà-yá.

²⁸'Nahà-nsia nùí, nsidaa mii-nsiá nècuàchì cuhúún inì-xi, te có-cündéé gâ inì-xi, dandu nìhì-nsiá ndòo dadí ndiaha inì-nsia quide. ²⁹(Quida-nsia ñà-ndùá cachí` xì-nsiá) na ian nsidá-nsiá yugu-xi quidáchúún-nsiá. Daaní, dacuahá stná-nsiá palabra vâha xi, vâchi yùhù, mânì inì, te ndahvi inì, vâtuni ndòo dadí ndiaha anima-nsiá quide. ³⁰Te mate na ian nsidá-nsiá yugu-xi quidáchúún-nsiá nùí nduá, doco yugu ñama nduú-nu, te chuun sáhi-nsiá, ñà-mà úhì nduá.

Nansa nì xitnùhu nèhivì nècuàchì dacuahá-yá na ní sähnù-nè sícàyòcó trigu quiví descansu

12 Daaní, iin quiví descansu nì quihvi Jesús iin itu, te nì yàha-ya yucán, cutnáhá stná-yá xì nècuàchì dacuahá-yá. Dandu nì xihì-nè doco. Ñayùcàndùá, nì quesaha-né nì casahnù-nè sícàyòcó nùní trigu itá yucán, te nì saxi-néa. ²Doco nècuàchì fariseu, nì xini-né ñà-ndùá quidá nècuàchimà, ñayùcàndùá nì cache-né xì-yá:

—Cundehè-ní nansa quidá nècuàchì dacuaha-ní, quidá-né iin chuun có-sâha ley xi-nda quida-nda quiví descansu.

³Dandu nì cache-yá xì-né: —¿A cónì càhví-nsiá (nùù tutu ii) ndé cachá` nansa nì quida David na ní xihì stná-né doco xi

compañeru-nè? ⁴Vâchi nì quihvi-ne ini veheñùhu xi Dios, te nì xixi-ne dítà vídì iì yucán, mate ni mii-né ni compañeru-nè, có-sâha ley mà cuxi-neà, cuiśi nècuàchì dùtù. ⁵Te ò inga casu, ca cónì càhví stná-nsiá nùù ley iì nansa quidá dùtù quiví descansu, quidá-né (chuun iì) ini veheñùhu, có-chívàha ndisa-ne quiví mà, doco màdì cuáchi nduá nùù-né? ⁶Doco yùhù cachí` xì-nsiá, yohó iá ana chicá ndiaá nùù veheñùhu xi Dios. ⁷(Nahà xicà) cumánì gá cundaà ini-nsiá sàhà ñà-ndùá cachí Dios nùù tutu iì. Vâchi dohó cachí-yá: "Yùhù chicá cudíi inì ñà-cundehè ndahví stnahá-nsiá, te màdì ñá-cuàha guá-nsiá yùhù promesa", cachí-yá. Nú ni sáà-nsiá cundaà ini-nsiá sàhajàn nì cùí, dandu mà dácuídâ cuàchi-nsia nèhivì còò falta xi.

⁸Cunaha-nsiá, yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Nuhiví, dandacú stnái sàhà nansa quida nèhivì quiví descansu —nì cache-yá.

Nansa nì nduvàha iin tiàa nì ichì dahuun iin ndahà-xí

⁹Daaní, nì quihin Jesús ichì cuàhàn-yá veheñùhu, te nì quihvi-ya yucán. ¹⁰Te yucán iá stná iin tiàa nì ichì dahuun iin ndahà-xí. Docó veheñùhu ma ndoo stná nèhivì cuní daquée cuàchi dìqui-yá, te sàháyùcàndùá nì cache-né xì-yá:

—¿Amádi cuáchi nduá danduvàha-nda nèhivì nù quiví descansu nduá?

¹¹Te nì cache-yá xì-né:

—Ni cache-ndà iá iin riì xí-nsiá, te sàñi nacava-sì xìchi, pues ¿amádi cùhùn-nsiá tavà-nsiási xìchi

ma, mate quívì descansu nduá?
12Cunaha-nsiá chicá ndiaá iin tiàa nùù iin riì. Ñàyùcàndùá cundáà ini-ndà, vátuni íá ñà-quida-nda chuun viì quívì descansu.

13Dandu nì cachi-yà xì tiàa ma:
 —Chitanini-ní ndahà-ní.

Dandu nì chitanini nècuàchìmà ndahà-né, te momentu mà nì nduvàha dahuan nahi ñà-inga mà.
14Ñàyùcàndùá, nì caquee nècuàchì fariseu yucán, nì candatnuhu-né nansa cui dandáñúhú-néyà.

15-16 Doco ináhá-yâ ñà-ndùá ndatnúhú-né, ñàyùcàndùá nì quee-ya lugar mà cuàhàn-yà. Te nì tenchicùn stná cuàhà gá nèhivì. Te nì dàndúvàha-ya nsidaa nècuàchì cuhí xi-ne, doco nì chinaha-yá nècuàchìmà ñà-màsà cachí-né xì nèhivì ana divi nduú-yá. **17**Ducán nì cachi-yà xì-né sàhà ñà-nì cùú ndisa ñà-ndùá nì cachitnùhu Isaías sànahna na ní nacani-ne palabra yohó nì (cachi Dios sàhà Dèhemani-yá):

18Ana yohó nduú ana xinúcuáchí nùí, vàchi sànì nacàxin mii-yá. Cuú ínì sàhà-yá, te cudíi ínì sàhà nansa quidá-yá. Nùù anima-yà cuàhìn caquìn Espíritu lì xí, dandu cachitnùhu-ya xì nèhivì nsidaa ñuu nansa íá modo ndiaha xí. **19**Mà náá-yà xì nèhivì, ni mà cárcañúú-yá calle ndàhì ndee-yá. **20**Te nèhivì (yáha ndahví) na iin ndòò cuàhàn ndañuhu, mà cúcúú dana-ya xì-né. Còó. (Mànì gá) quida-ya xì-né na ian quidá nèhivì ni mà dándâhvà xì ñà-có-tnùù

vàha. Te ducán icúmí cunduu modo xi-ya dècuèndè cundee palabra vàha xi-ya, te sàà-yà cundee dahuun-ya.

21Dècuèndè stná nèhivì inga raza, tnùndé ini xi mii stná-né cunduu-ya, te divi quívì mii-yá icúmí-né ndacùcahan-né.

Nansa nì dàquée cuàchi nèhivì dìquì Jesús, te nì cachi-né màdì Dios chindéé xí-yâ, cachí-né

22Daaní, ndacá-né iin tiàa inácáá ñà-malu anima-xi vàxi nùù-yá, te cuaá stná nècuàchìmà, te ihin stná-né. Dandu nì dàndúvàha-ya nècuàchìmà, te nì nìhì-né nì nacahàn-né, te nì natùi stná nùù-né.
23Ñàyùcàndùá, nì ndulocó nèhivì cuàhà yucán, te nì ndàcàtnùhù-né nùù-né, cachí-né:

—¿A víhní nduú Jesús (nècuàchì ndiaha) descendencia xi David (icúmí ndecunu)?

24Doco iníní nècuàchì fariseu nansa cachí nèhivì mà, ñàyùcàndùá nì cachi-né:

—Còó, vàchi ñà-malu cusáhnû nani Beelzebú, divi nduú ana chindéé, te ducán tavá Jesús ñà-malu.

25Doco ináhá-yâ nansa nacání ini nècuàchìmà, ñàyùcàndùá nì cachi-yà xì-né:

—Nú ni tähndè dava nècuàchì xídandacú nùù iin ñuu, te náâ stnàhá-né, dandu mà cí dandacú gá-né nùù ñuu mà. Stná nèhivì ndoó ñuu mà, nú ni tähndè dava-ne, mà cóó gà stná ñuu mà. Te ó nèhivì ndoó iin vehe, nú náâ stnàhá-né, dandu mà cí cundoo tàcá gà-né

vehe ma. ²⁶Te nú ducán ni cündúú stná nacua cachí mii-nsiá, ñà-tàvá stnahá ñà-malu xi Satanás, dandu ñà-sànì tähndè dava stná-si cundujàn nì cùí, mà cíí dandacú gá quisí cusáhnú má nùù tnaha-sì, nù ducán.

²⁷Mii-nsiá, cachí-nsià ñà-chindéé sì-Beelzebú yùhù na taví ñà-malu. Doco còó, vàchi nèhivì xí mii stná-nsià, tùha stná-né tavà-né ñà-malu. Te éana dípódér-xi quidá-néàmà? (Amádi poder xi Dios chindéé xí-né.) Ñàyùcàndùá, vátuni cache mii-né xì-nsiá ñà-cónì cächí viù-nsiá sàhí. ²⁸Cunaha-nsiá, Espíritu lì xí Dios nduú ana chindéé xí taví-si, ñàyùcàndùá náhà xícà, vichi sàñì sàà tiempu cuni-nsià nansa dandacú ndiaha mii-yá.

²⁹Iin tiàa ndacuì, mà cíí quíhvi ndevàha nèhivì vehe-té nansa-ni nì cui ñà-tavà-né ñà-icúmí-té. Còó, vàchi dihna icúmí-né chicuhni-nète, dandu vátuni quida-neàmà.

³⁰Nsidaa ana có-íá favor xi, contra xi nduú-né. Te nsidaa ana có-chindéé xí danátáquì nèhivì xí, ducán nduá na ian taxi-né nècuàchimà.

³¹Ñàyùcàndùá, yùhù cachí xì-nsiá, vátuni cuicahnú ini Dios sàhà nsidanicuú cuàchi nèhivì, xì nsidanicuú modo cahàn ùhí-né díquì-yá; doco nú ni cahàn ùhí-né díquì Espíritu lì xí-yá, dandu mà níhì-né cuicahnú ini-yà sàhà-né.

³²Mate ni cahàn ùhí nèhivì díquì yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví, doco vátuni níhì-né cuicahnú ini Dios sàhà-né. Doco nú díquì Espíritu lì ni cahàn ùhí-né, dandu mà nunca sàà-yá

cuicahnú ini-yà sàhà-né, ni tiempu ndoo-nda ñuhiví yohó, te ni stná tiempu cundoo-nda inga ñuhiví nicanicuahàn.

Na ian nacúní-ndà yutnù fruta, ducán nacuni stná-ndà nèhivì a váha-ne, ó á coó, cachí Jesús

³³Nú ni cachí-ndà vàha iin yutnù fruta, dandu cuní cachàmà vàha stná fruta sáha-nù. Te nú ni cachí-ndà còò chuun yutnù fruta mà, dandu cuní cachàmà ñà-còò chuun stná fruta-nu, vàchi sàhà fruta-nu cundáa ini-ndà a yútnu vàha nduú-nu, ó á coó. ³⁴Cunaha-nsiá, nahi anima còò, ducán iá anima mii-nsiá (nècuàchì fariseu), vàchi malu sàstnùhù-nsiá. Ñàyùcàndùá, mà cùí cahàn-nsià ñà-íá viù. Vàchi cuisì ñà-ñùhú chitu ini anima-ndà nduá cahàn-ndà sàhà-xí. ³⁵Iin nècuàchì vàha, cuàhà ñà-vàha ñuhú ini anima-né, te ñàyùcàndùá divi palabra vàha ma nduá cachí-né. Doco iin nècuàchì malu, cuàhà ñà-chicuéhè ñuhú ini anima-né, ñàyùcàndùá, ñà-chicuéhè mà nduá cachí stná-né. ³⁶Te yùhù cachí xì-nsiá, na sàà quívì juiciu, dandu icúmí nsidaa nèhivì nacuàha-ne cuenta índù chuun nì cache-ne nsidaa palabra chicuéhè mà. ³⁷Vàchi nacua nì cache-né yuhù-né, divi ducán icúmí ndundaà sàhà-né (nùù Dios), a cuahàn-né càcu-ne, te ó cuahàn-né ndañuhu-né —nì cache Jesús.

Nansa nì xícàn nèhivì quida Jesús iin milagru cundehè-né, dandu cunindisá-néyà, cachí-né

³⁸Daaní, (nì sàà) dava maestru ley xi veheñùhu, xì stná dava nècuàchì fariseu, te nì cache-né xì-yá:

—Maestro, cuní-nsì quida-ní iin milagru fuerte cundehè-nsí.

³⁹Dandu nì cachì-yà xì-né:

—Cuisì nèhivì malu te sìquini xícàn coo iin milagru cundehè-né, a ndísá icúmí yùhù poder cahan-né. Doco mà níhi-né cundehè-né inga milagru, cuisì ñà-ndùá (nì xini nèhivì sànaха) na ní cuu milagru xi Jonás, iin profeta nísá cahàn cuenta xi Dios. ⁴⁰Vàchi na ian nì ndòo Jonás mà ini tìxi iin siaca cahnú ùnì ndui te ùnì ñuu, divi ducán icúmí cuu stná xì yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìvì, cunacaa stnáì tìxi ñuhù ùnì ndui te ùnì ñuu.

⁴¹Na quívì cuu juiciu, te màcuítia nsidaa nèhivì tiempu vichi (nùù Dios), dandu yucán icúmí màcuítia stná nèhivì ñuu sànaха nani Nínive, te daquée cuàchi-ne dìquì nèhivì tiempu vichi, vàchi nèhivì ñuu mà, nì naxicocuín ini-né na ní càhàn Jonás xì-né. Doco nèhivì vichi, còó, mate sánì quesaa ana chicá ndiaá nùù Jonás mà. ⁴²Daaní, yucán icúmí nàcuín stná nècuàchì ñahà reina nísá dandacú nùù ladu sur sànaха. Te daquée cuàchi stná-né dìquì nèhivì tiempu vichi, vàchi dècuèndè iin ñuu chicá xica ní quixi-ne ñà-cunini-ne cahàn nchichí rey Salomón. Doco cunaha-nsiá, vichi sánì quesaa ana chicá ndiaá nùù Salomón mà, (doco có-ndùlóco nèhivì).

Nansa cuú xi iin nèhivì nú sàni naxicocuín iin ñà-malu ní quee antes nùù-né

⁴³Nú sánì quee iin ñà-malu ini iin nèhivì, dandu xicánúú-si yáha-sì lugar ìchí, nandúcú-sí ndé

coo dadí-si. Te nù nì cundaà inì-si mà cùì, ⁴⁴dandu cachí-si: “Còó, chicá vàha nùhì ini anima ndé nísá le antes, vàchi vehi nduá”. Ñàyùcàndùá, mènuhù-sí anima nèhivì mà, doco nù nì xinì-si còò inga ana inácáá, dandu quidá-si cuenta na ian sàni ndundoa, te nì nducutá. ⁴⁵Ñàyùcàndùá, cuàhàn-si nácuàca-sì inga ûsà tnaha-sì chicá tùha quini, te quívì nsihi-sì ini anima nècuàchìma ñà-cuñuhu-sì yucán. Sàhajàn, chicá pesadu nácòo-ne nùù antes. Te cunaha-nsiá, divi ducán icúmí cuu stná xì nèhivì malu tiempu vichi —nì cachì Jesúś.

Ñà-ndùá nì cachei Jesúś sàhà dihi-yá xì sàhà ñani-yà na ní casaà-né caná-néyà

⁴⁶Cáhàn va Jesúś xì nèhivì, te yucán nì sà dihi-yá xì stná ñani-yà. Itá-né tûvèhé, cuní-né càhàn-né xì-yá.

⁴⁷Dandu nì cachitnùhu iin nèhivì xì-yá:

—Cunaha-ní, tûvèhéçá’ iín mamá xi-ní, xì stná ñanì-ní; cuní-né càhàn-né xì-ní.

⁴⁸Dandu nì cachei Jesúś xì nèhivì nì cachitnùhu ma:

—¿Ana divi nduú mamá xi (cahan-ní)? Te ò ¿ana divi xínduu ñanì?

⁴⁹Dandu nì chitanini-ya ndahà-yá, nì quida-ya señalar nsidaa nèhivì dacuahá-yá mà, te nì cachei-yà:

—Divi nècuàchì yohó xínduu nahi mamá xi, ò nahi ñanì. ⁵⁰Vàchi nsidanicuú ana quídà-xì ñà-ndùá cuní Yuamánì’ iá ansivi, divi mii-né xínduu-ne nahi ñanì, nahi cùhe, te nahi dihi stnáì.

Ejemplu sàhà iin nècuàchì xítú

13 Daaní, divi quívì yucán, nì quee Jesúś vehe ma

cuàhàn-yà ndè yuhù mar. ²Te yucán nì nataca cuàhà gá nèhivì nùù-yá: ñàyùcàndùá nì quècahnu-ya ini iin lancha, te yucán nì sàcòo-ya. Te nèhivì cuàhà mà, yuhù mar nì sàcündoo-ne. ³Dandu nì dàcuàhá-yánè cuàhà iñàha, nì nacani-ya xì-né cuàhà historia nduu nahi ejemplu. Te dohó nì cachi-yà:

—Cunaha-nsiá, nìsa ìa iin nècuàchì xítú, te nì quee-ne cuàhàn-né chihi-ne. ⁴Te nì sate uun-ne tata mà. Te dava-ña nì còya nùù ichì. Dandu nì quixi laa nì saxì-siâ. ⁵Te dava stná tata mà nì còya nùù cavà ndé còò cuàhà ñuhù. Te yàchì nì xitià, vàchi có-ndòó cucún ñuhù yucán. ⁶Doco na ní dùcàñ orá, dandu nì xìxàñ nì quida cahnì, te nì ìchà, vàchi cóni níhà́ yohá. ⁷Daaní, dava stná tata mà, mahì iñù nì còya; te na ní sahnu iñù mà, dandu nì dàdáhvia viu cuati yucán. ⁸Doco dava stná tata mà, nùù ñuhù váha nì còya, te nì cuàha viá, ùhùn dico gà tantu nì cana, te ò dava ga-ñà, ùnì dico ga tantu, te ò dava gà, òcò ùxìn gà tantu nì cuàha. ⁹Ni cúníní vàha nsidaa-nsiá ñà-ndùá cachí —nì cachi Jesús.

Ñà-ndùá dìsáhà-xí nì nacani Jesús ejemplu xi-ya

¹⁰Daaní, nì catnàtuu nècuàchì dacuahá-yá nùù-yá, te nì cachi-nè:
—¿Índù chuun puru ejemplu nacání-nî xì nèhivì?

¹¹Dandu nì cachi-yà xì-né:
—Mii-nsiá, sàñi níhitàhvì-nsiá cundaà inì-nsia nansa cuní cachi palabra sàhà ñuhìvì iì xí mii-yá íá ansivi, mate antes nìsa ìa dèhé

palabra mà. Doco nèhivì dava ga, cóni níhitàhvì-né màníhì ini-nè. ¹²Vàchi nècuàchì sàñùhú (ñà-vàha) inì-xi, chicá más icúmí-né níhitàhvì-né sàhà-ñá cucumi-né más gà. Doco nèhivì có-ñuhú ndisa (ñà-vàha) inì-xi, dècuènde iyuhu (ñà-vàha) sàñùhú ini-nè, icúmíâ cuxio dahan. ¹³Ñàyùcàndùá, puru ejemplu cahìñ xì nèhivì yohó, vàchi mate indéhe cuàhà-né, doco quidámáxìnì-nè; te mate iníní cuáhà stná-nè, doco có-sâñihì ini-nè na ian doho-né. ¹⁴Ducán quidá-né, te ducán sàñi cuu ndisa stná ñà-ndùá nì cachitnùhu Isaías sàñaha (na ní tiaa-ne palabra yohó nì cachi Dios):

Mii-nsiá, cuàhà gá icúmí-nsiá cunini-nsia, doco mà sáà-nsià màníhì inì-nsia. Te cuàhà gá icúmí-nsiá cundehè-nsiá, doco mà cúnidáà ndisa inì-nsia. ¹⁵Vàchi nsidaa nèhivì raza-nsià yohó, quidámáxìnì-nè na ian ùhì tiacú-nè. Te quidá-né na ian danácuánì-né nùù-né. Vàchi có-cùnì-né cundehè-né (ichì yùhù), ni có-cùnì stná-nè cunini-ne, ni có-cùnì stná-nè màníhì ini-nè, ni có-cùnì stná-nè natnahnu-né ichì yùhù, te ducán nsida vii’ anima-né, nì cachi Dios.

¹⁶Doco mii-nsiá, ndiaha gá íá xì-nsiá vichi, vàchi cundáà inì-nsia sàhà ñà-ndùá indéhe-nsiá; sánihì inì-nsia sàhà ñà-ndùá iníní-nsiá. ¹⁷Vàchi cunaha-nsiá, cuàhà gá nècuàchì profeta sàñaha, xì cuàhà gá más nèhivì xí Dios, nsidaa-né nìsa cuni sàstnùhù-né cundehè-né

ñà-ndiaha ëì sàni xininùù-nsiá vichi, doco cóni níhitáhvì-né ducán. Yáha ga nìsa cuni-nè cunini-ne palabra ndiaha sàni inini-nsia vichi, doco cóni níhitáhvì-né ducán.

Nà-ndùá cuní cachí ejemplu sàhà nècuàchì xítú

¹⁸Vichi cunini vàha-nsia, vàchi cuàhìn quide explicar nansa cuní cachí ejemplu sàhà nècuàchì xítù-mà. ¹⁹Cunaha-nsiá, nú sàni xítìà ley xi ñuhìvì ìì xí Dios, te iníní iin nèhivì, doco có-cündáà vàha ini-nè sàhà-ñá, dandu vàxi ñà-malu, te dacúxío-si palabra xi Dios iá ini anima nècuàchímà. Nàyùcàndùá nacua nì cuu xi tata nì coyo yuhù íchí, ducán-ní cuú xi stná nècuàchímà. ²⁰Daaní, nahi tata nì coyo nùù cavà nduú nèhivì iníní xí palabra ìì, te vichi vichi cudíi gá ini-nè sàhà-ñá. ²¹Doco na ian cuú xi viu còò yohò-xí, ducán cuú stná xì-né; iyuhu gá quidándezé ini-né. Vàchi nú sàni yàha-ne iin tnùndoho, ò nú sàni quida quini nèhivì xì-né, dandu luegu naxícoyüñ ini-né, te nacóó-né palabra mà. ²²Daaní, nahi tata nì coyo mahì iñù nduú nèhivì iníní xí palabra xi Dios, doco cuàhà gá nacání ini-nè sàhà vida xi-ne ñuhìvì yohó; cuàhà gá xího-né coo cuica-né; ñàyùcàndùá, dandahvíàmàné, te sadíamà nùù palabra xi-ya ini-né, mà cùi níhindèe palabra mà chindeá-né. ²³Daaní, nahi tata nì coyo nùù ñuhù vàha nduú nèhivì iníní xí palabra xi-ya, te cundáà ini-né, te quidá ndisa-neà cumplir; quidá-né na iin viu nì cana viì, a sea cunduu-ne nahi viu nì cana

ùhùn dico tantu, te ò viu nì cana ùnì dico tantu, te ò ñá-nì cana òcò ùxìn tantu.

Ejemplu sàhà yùcù chicuéhè nì sahnu mahì viu trigu

²⁴Daaní, nì nacani Jesú xì-né inga ejemplu, te dohó nì cachí-yà: —Ley xi ñuhìvì ìì xí mii-yá iá ansivi, ducán iá` nacua nì cuu na ní chihi iin tiàa ñà-ndùú tata vàha trigu itu-né. ²⁵Doco iá iin tè-xìnì ùhì xì-né, te na quídì-nè, mii-né xì nsidaa compañeru-nè, dandu nì sàà tèmà nì chihi stná-te tata yùcù chicuéhè mahì itu-némà, te cuàhàn-te. ²⁶Daaní, nì xítìà viu cuati ma, nì sahnu, te nì cana sícàyòcó-ñà. Dandu nì natùi stná ñà-ndùú yùcù chicuéhè mà. ²⁷Te na ní caxini peón nansa iá, nì sàhàn-te nì cachitnùhu-tè xì lamú xi-tè, cachí-te: “Señor, amádi tata vàha nduá nì chihi-ní itù-nímà. Te éíndù chuun nì xítìà guá yùcù chicuéhè?” ²⁸Dandu nì cachí lamú mà xì-té: “Divi tè-xìnì ùhì-xí’ nì quida xán”. Dandu nì cachí peón mà xì-né: “¿A cuní-ní cùhùn-nsì tnuhu-nsi yùcù mà?” ²⁹⁻³⁰“Còó”, cachí-né, “Còtó tnuhu stná-nsià viu. Chicá vàha ducání ni coá dècuèndè nú sàni sahnu ndúià, te sà-ìá ndanchito cosecha. Dandu quívì mà cuàhìn cachí xì-nsiá ñà-dihna yùcù chicuéhè datacá-nsià, cunuhnià manojo, te coca. Daaní después, (tâhndè viì) trigu, te nàcòovàha nùniá”.

Ejemplu sàhà tata yutnù mostaza

³¹Daaní, nì nacani tu-ya xì-né inga ejemplu, te dohó nì cachí-yà:

—Ley xi ñuhìví ìì xí mii-yá iá ansivi, ducán iá` nacua nì quida iin tià na ní chihi-ne iin tata yutnù mostaza itu-nè. ³²Tata mà nduú tata chicá cuati iá ñuhìví, doco nú sàñi sahnua, yutnù nàhnú nduú-nu, dècuèndè laa ndavá ansivi vàxi stná quidávàha tacà-xi mahì-nú.

Ejemplu sàhà ñà-nsidátáchí xí yusàn pan, divi nduú levadura

³³Ñuhìví ìì xí mii-yá iá ansivi, ducán nduá nahi tàtnà nsidátáchí xí yusàn pan, vàchi divia nì quihin iin nècuàchì ñahà nì dàquée-ne mahì ùni maquila yusàn harina, te nì ndutachi nsihá —nì cachi Jesús.

³⁴Nsidaa palabra jaàn nì nacani-ya xì nèhivì cuáhà yucán, vàchi cuisì-ní ejemplu nì nacani-ya xì-né. ³⁵Nàyùcàndùá, ducán nì cuu ndisa palabra nì cachitnùhu iin profeta sànhaha na ní càhàn-nè nì quida Dios, te dohó nì cachi-nè:

(Cachí Dios): cuàhà ejemplu cuàhìn nacani xì nèhivì.

Cuàhìn datúi cuàhà iñàha nùù-né, cuàhà palabra nì ìà dèhé dècuèndè nì sàcò ñuhìví, nì cachi-yà.

Nansa cuní cache ejemplu sàhà yùcù chicuéhè

³⁶Daaní, nì ndaquìndèe Jesús xì nèhivì cuáhà yucán, te nì nansihvi-ya vehe. Te nì catnàtuu nèhivì dacuahá-yá, cachí-nè xì-yá:
—Cachì-ní xì-nsí nansa cuní cache ejemplu sàhà yùcù chicuéhè iá itu mà.

³⁷Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Nècuàchì nì chihi xi tata vàha ma nduú yùhù ana nduú Tnaha

Nèhivì Ñuhìví. ³⁸Te itu mà nduú ñuhìví yohó. Te tata vàha ma nduú nèhivì cusáhnû Dios nùù-xí, doco tata chicuéhè mà nduú nèhivì xí ñà-malu. ³⁹Te tiàa nì chihi tata chicuéhè mà, divi nduú ñà-malu xiní ùthì xì'. Daaní, quìvì nì ndanchito cosecha mà, divi quìvì xìnu tiempu yohó nduá. Te peón nì ndaníhi xi cosecha mà, divi nduú ángel xi Dios. ⁴⁰Te nacua nì cuu xi yùcù chicuéhè mà, nì sàcùnuhnià, te nì xìxàñ, ducán icúmí cuu stná (xì nèhivì malu) na xínu tiempu yohó. ⁴¹Vàchi yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìví, icúmî techuín ángel xi cùhùn-nè tavà-né nsidaa ana dàtúcù xì ñanìtnaha-xi, xì nsidaa gá stná ana quídà-xì ñà-có-ndiàá, te mà cündóó gá-né ñuhìvì xi, ⁴²vàchi icúmí-né ndiachi-né ini xítñu ndé xíxìn ñuhu, te yucán icúmí-né cuacu fuerte-né, te càna nùhu-ne. ⁴³Dandu icúmí sàà meru tiempu xi nèhivì ndacuìsi inì-xi; ndiaha gá icúmí coo xi-né, na ian ndiaha gá orá, ducán ndiaha coo xi-né quìvì sàà Yua-nda Dios cusahnú-yá ñuhìvì yohó. Ni cúníní vàha nsidaa-nsiá ñà-ndùá cachí` xì-nsiá yohó.

Ejemplu sàhà dìhùn índùxin

⁴⁴Ñuhìví ìì xí mii-yá iá ansivi, ducán iá` nahi dìhùn cuáhà índùxin dèhé nùù iin ñuhu, te nì ndacùhun iin tiàa-ña. Ñàyùcàndùá nì nachidéhè-nèà, cudíí gá ini-né. Dandu mènuhù-né nì dicò nsihí-né ñà-icúmí-né, te nì sàhàn-nè nì xiin-ne ñuhu mà.

Ejemplu sàhà sì-diqui yáha ga ndiaá

⁴⁵Inga ejemplu. Ducán iá ñuhìví ìì xí-yá nacua nì quida iin nècuàchì

dicó te nacuín, nducú-né sì-diqui perla chicá vico cuiin-ne. ⁴⁶ Por fin nì tui iin sì-diqui chicá nsiaha. Nàyùcàndùá nì sàhàn-né nì dicò nsihí-né ñà-icúmí-né, te nì xiin-ne sì-diqui nsiaha ma.

Ejemplu sàhà ñunù tavá-nda siaca
⁴⁷ Inga ejemplu. Ducán iá ñuhiví iì xí mii-yá iá ansivi na iin ñunù chícáá-né mahì mar, te quíhvi nsidanuu clase siaca inià. ⁴⁸ Dandu nú sànì chituá, tavá-néa yuhù mar, te nácundoo-ne nacàxin-ne siaca ma. Siaca viì, nácòovàha-sì ìcà sìcàté, te siaca chicuéhè, xítia-si. ⁴⁹ Te divi ducán icúmí coo stná quívì xìnu tiempu yohó. Icúmí caquesaa ángel xi Dios, te nacàxin-ne nèhivì, cuaán cuita nèhivì malu, te cuaán cuita nèhivì vàha. ⁵⁰ Dandu icúmí nèhivì malu mà ndiachi-né ini xìtnù ndé xíxìn ñuhu, te yucán icúmí-né cuacu fuerte-ne, te càna nùhu-ne.

Ejemplu sàhà ñà-cuicà

⁵¹ Dandu nì ndàcàtnuhù Jesús nùù nèhivì yucán:

—¿A sánì cundaà ini-nsià sàhà nsidaájàn?

—Jaan, Stoho-nsì Señor —nì cachi-né.

⁵² Dandu nì cachi-yà:

—In nècuàchì cuàhà chinaha xì ley iì, nú sànì dàcuàhà vàha-ne sàhà ñuhiví iì xí mii-yá iá ansivi, dandu (cuaha-ni iá, vàchi ináhá-né ley sànhaha, te ináhá stná-né ley saa), te ducán queé stnámà na iin tiàa ndoó vàha cuàhà traste xi, vátuni tavà-né iin ñà-saa, te tavà stná-né iin ñà-sànhaha.

Nansa nì quida nèhivì ñuu Nazaret na ní nùhù Jesús yucán

⁵³ Nì nsihi nì nacani Jesús ejemplu jaàn, dandu nì quihin-ya ichì mànuhù-yá. ⁵⁴ Te na sánì nasaa-yà ñuu-yà, dandu cuàhà-yá veheñuhù, te nì quesaha-yá dacuahá-yá nèhivì yucán. Nàyùcàndùá, nì ndulocó nècuàchimà, cachí-né:

—¿Índù nì xini-ndà nì cunchichí guâ nècuàchì yohó, te quidá stná-né milagru? ⁵⁵ ¿Amádi déhe nècuàchì túha yàcún yutnù nduú-né, te dihi-né nduú María, te ñani-né nduú Jacobo, xì José, xì Simón, xì Judas? ⁵⁶ Te cùha-ne, yohó xíndoo stná-né ndé ndoo-nda. Pues nú ducán, dandu ¿índù nì nìhítáhvì guá-né quidá-né ducán?

Nà-jaàn nduá nì cacachi nèhivì, ⁵⁷ vàchi nì cuduchi ini-né sàhà-yá. Dandu nì cachi-yà xì-né:

—In ana cähàn cuenta xi Dios, nú inga ñuu ni cähàn-né, dandu siempre quidáñuhú nèhivì-né yucán; doco nú ñuu mii-né, ò vehe-ne, còó, có-quidáñuhú nècuàchimà-né —nì cachi-yà.

⁵⁸ Nàyùcàndùá, mànicùí quida-ya milagru fuerte ñuu-yàmà, vàchi có-xiníndísâ-néyà.

Nansa nì xìhì Juan Bautista

14 Daaní, tiempu yucán nì xinitnuhù rey Herodes ñà-cuàhà guá quidá Jesús. ² Te nì cachi-te xi nèhivì xí-te:

—Ádi nsì-Juan Bautista nduú Jesús, te sànì natiacu-né vichi, te nàyùcàndùá quidá-né cuàhà milagru —nì cachi-te.

³ Vàchi Herodes mà nduú ana nì chicadi xì Juan vehecàa. Ducán

nì quida-tè sàhà ñahàdihí ñanì-te Felipe nani Herodías. ⁴Vàchi nì cachi Juan xì-té ñà-có-sâha Dios lugar coo-tè xì ñahà mà.

⁵Ñàyùcàndùá, cuní-te cahnì-ténê, doco yúhî-te nèhivì ñuu-te, vàchi quidá-né cuenta ñà-iin nèhivì yuhù nùu Dios nduu nècuàchimà.

⁶Doco nì sàà quìvì nì naxinù-tè cuìà, te nì quida-tè vicò. Te vicò mà nì itasaha dèhe Herodías mà nùu nèhivì (nì casaà) yucán, te cuàhà gá nì cudìi ini Herodes. ⁷Ñàyùcàndùá, nì chinaha-té Dios dacútâhvì-téñâ ndéni iñàha nì cui ni cacrà-ña.

⁸Dandu (nì sàhàn-ña) nùu dihi-ñá, te nì sàcùnaha-ñá (nansa càcrà-ña), te ñàyùcàndùá nì cachì-ña xi rey mà:

—Dìnì Juan Bautista cuní` taxi-ní, cunacàà ini iin charola quixi.

⁹Dandu nì cuhuun ini rey mà, doco sàhà-ñá sànì chinaha guá-te Dios, te sàhà stná compañeru-te ndoo indéhe yucán, ñàyùcàndùá nì dàndàcú-te ñà-nì còdò nacua nì xicàñ ñahà chìi mà, ¹⁰nì sàha-tè orden, te nì quendodò dínì ndómà vehecàa. ¹¹Te nihí nèhivì dìnì-ndà nì nansilvi ndé iá-te, inácáà ini iin charola. Ñàyùcàndùá, nì tnii ñahà chìi mà-ñá nì sàhàn nì sàha-ñá dihi-ñá. ¹²Dandu nì quixi nècuàchì nìsa dacuahá Juan nì ndanihi-ne nsii ma nì sùxin-ne. Dandu cuàhà-nè cachitnùhu-ne xì Jesús.

Nansa nì dàcùxí Jesús ùhùn mil tiàa

¹³Na ní nsihi nì inini Jesús, dandu nì quècahu-ya ini iin lancha, cuàhàn cuaán-ya inì-nu dècuèndè iin xaan ndé có-ndòò nèhivì. Doco nì xinitnùhu nèhivì cuàhà-yà, te

ñàyùcàndùá nì caquee stná-nè ñuu-nè nì tenchicùn-nèyà ñuhù íchí.

¹⁴Sàhámà (na ní sàà-yà yucán), te nì quee-ya nùu lancha mà, dandu nì xini-yà ndoo cuàhà gá nèhivì. Te nì cuhi ini-yànè; ñàyùcàndùá nì dàndúvàha-ya cuàhà nècuàchì cuhí xi-ne. ¹⁵Te na ní cuaà, dandu nì catnàtuu nècuàchì dacuahá-yá nùu-yá, cachí-nè:

—Vichi sàcuàhàn nì cuaà, te lugar yohó, còò ni-iin vehe. Ñàyùcàndùá ndaquìndèè-ní xì nèhivì ni cùhùn-nè ñuu cuati yatni cuiin-ne ñà-cutiacu-nè.

¹⁶Doco nì cachi-yà xì-né:

—Còò necesidad cùhùn-nè inga xaan; mii-nsiá dacuxí-nsiánè.

¹⁷Dandu nì cachi-nè:

—Cuisì ùhùn pan nihí-nsí, xì ùì siaca.

¹⁸Te nì cachi-yà:

—Cunihi-nsiañà quixi.

¹⁹Dandu nì dàndàcú-yá ni mágündoo nsidaa nèhivì yucán nùu yùcù cuati. Te nì tnii-ya ùhùn pan mà xì ùì siaca, te nì ndacoto ndiaá-yà díquì-xí, nì naquimanì-yá Dios sàhà-ñá. Dandu nì dàcuàchí-yáñà nì sàha-ya nècuàchì dacuahá-yá, te mii-né, nì dasàñ-néa nùu nsidaa nèhivì ndoo yucán. ²⁰Te nsidaa-né nì xixi-ne nì ndenuu ini-né. Te pedazu nì ndòo ga nì chitu ùxìn ùì icà. ²¹Pues cunaha-nsiá, nsidaa nèhivì nì xixi ma, nahi ùhùn mil tiàa nì sanduu-ne, te cuaán nduu stná nècuàchì ñahà xì ñà-cuati.

Nansa nì xicandodò Jesús nùu tècuí mar

²²Vichi duha nì cachi Jesús xì nècuàchì dacuahá-yá ñà-nì

mácùñuhu-ne ini lancha te cùhùn cuéé-nè nùù-xí yàha-ne inga ladu mar, doco mii-yá, cuàhàn-yà danácuítia-yà nèhivì cuáhà yucán. ²³Te na sánì ndaqùndè-yá xì nsidaa nèhivì mà, dandu nì nana cuaán-yá iin yucù nì càhàn-yà xì Yuamánì-yá Dios. Daaní, na ní cuñaà, íá mindaa-yá yucù yucán. ²⁴Doco lancha mà, sàcuàhàn-nu dava mahì mar, te cuàhà gá sàni nacuahnu todò tècuií. Nàyùcàndùá ndé ndiàchì nìhní-nu, vàchi yáha ga ndee caná tàchì ladu nùù-nú. ²⁵Daaní, sinduhá nì sàà-yà yucán xicándódo-yá nùù tècuií. ²⁶Doco na ní caxini-nè vàxi-ya, nì cayùhí cuàhà-né, te nì càna ndee-né, cachí-né:

—iDuma nduá!

²⁷Doco vichi vichi nì cachi-yà xì-né:

—Nacuàhandee inì-nsia, vàchi yùhù nduí. Màsà yúhí-nsià.

²⁸Dandu nì cachi Pedro xì-yá:

—Stoho-nsì Señor, nú divi nduu-ní, cachì-ní xí' caqui nùù tècuií sài ndé vàxi-ní.

²⁹Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Nahà-ní.

Nàyùcàndùá, nì nuu Pedro nùù lancha mà nì quesaha-né nì xicandodò stná-nè nùù tècuií cuàhàn-nè ndé vàxi Jesús. ³⁰Doco na ní xini-nè ñà-ndee guá caná tàchì, dandu nì yùhí-né, te nì quesaha-né cuàhàn-nè càhà-né ini tècuií mà nì cùí. Nàyùcàndùá, nì ndàhì ndee-né, cachí-né:

—iStoho-nsì Señor, dacácu-ní yùhù!

³¹Dandu vichi duha nì chitanini-ya ndahà-yá nì tnii-yanè, te nì cachi-yà xì-né:

—Iyuhu gá xiníndísá-nî. Chicá vàha màsà cóó-nî xì duda.

³²Dandu nì nana-ya lancha, mii-yá xì stná Pedro. Te vichi duha nì cucuiìn tàchì. ³³Te nì tnàtuu nsidaa nècuàchì ñuhú ini lancha mà nì sàcuítasisi-né nùù-yá, cachí-né:
—iNdisa, Dèhemani Dios nduu-ní!

Nansa nì dàndúvàha Jesús cuàhà nècuàchì cuhí ñuu Genesaret

³⁴Daaní, na sánì yàha-ya xì-né mar mà, dandu nì sàà-yà ñuhù íchì iin ñuu nani Genesaret. ³⁵Te nì nacuni nèhivì ñuu mà-yá, te nì cachitnùhu-ne xì nsidaa gá nèhivì ladu yucán. Nàyùcàndùá, yucán nì casaà cuàhà-né nùù-yá ndacá-né nsidaa nècuàchì cuhí xi-ne. ³⁶Te nì sacundahví-né nùù-yá áma cuáha-ya dùcùn ndahà úún-né siquiera orilla sícoto xi-ya. Te nsidaa nèhivì nì dùcùn ndahà-xí ducán, nì nduvàha-ne.

Ñà-ndùá dacuidá cuàchi ndisa xi anima-ndà

15 Daaní, ñuu Jerusalén nì caquee dava nècuàchì fariseu, xì dava stná nècuàchì ley xi veheñùhu vàxi-ne, te nì casaà-né nùù Jesús. Te nì cachi-né xì-yá:

²—Nècuàchì dacuahá mii-ní, ćíndù chuun có-quídá-né estilu xi xìì-ndà? Vàchi na cuàhàn-nè cuxi-ne, có-ndàhá-né (nacua cachí estilu xi-nda).

³Dandu nì cachi-yà xì nècuàchìmà:

—Te mii-nsiá tu, ćíndù chuun có-quídá stná-nsià ñà-ndùá nì dàndàcú Dios? Vàchi iladu nacóó-nsiá ley xi-ya, te

chívàha-nsia ñà-ndùú estilu xi mii-nsiá.⁴ Vàchi dohó nì cachi-yà: ni coó tnùñuhu xi-nda nùù yuadíhí-ndá. Te nú ni cahàn ùhì iin nèhivì dìquì iin yuadíhí-né, dandu icúmí-né cui-né.⁵ Doco mii-nsiá, tucu quidá-nsiá, vàchi cachí-nsiá vátuni catchi iin nèhivì xì yuadíhí-né: “Mà cùì chindeí mii-nsiá xì ñá-ndùá icúmí, vàchi sàni catchi sàhà nsidaámà ñà-ndùá dìhùn ìì”.⁶ Te nú ducán sàni catchi nècuàchimà, dandu còò cá obligación icúmí-né ñà-chindee-né yuadíhí-né, cachí-nsiá. Ñayùcàndùá, sàhà estilu xi-nsiamà iladu sàni nacoo-nsia ley nì catchi Dios, te cuisi estilu xi mii-nsiá chívàha-nsia.⁷ iNdahví-nsià! iVàha ga-nsiá cahan-nsiá, doco dananí úún-nsiá! (Náhà xìcà) ñà-ndácuisi nduá nì cachitnùhu Isaías sàhà-nsiá sànahna na ní tiaa-ne ñà-ndùá nì catchi Dios, te dohó nì cachi-yà:

⁸ Nèhivì yohó, yuhù-né quidáñuhú-né yuhù. Doco ini anima-né, còó, vàchi xica ié` cahan-né.⁹ Cahvi-né yuhù tuxí-né, doco có-ndiàá', vàchi nèhivì ùún nduú ana nì quidavàha xi ley chináhá-né nèhivì.

¹⁰ Dandu nì cana Jesús nèhivì cuáhà mà ñà-tnàtuu-ne nùù-yá, te nì catchi-yà xì-né:

—Cunini vàha-nsia, te cundaà ini-nsià.¹¹ Mà cúnisdá cuàchi nèhivì sàhà ni-iin ñà-xixí-né; còó. Doco palabra queé yuhù-né na cachí-né iñàha, ñà-jaàn ndisa dacuidá cuàchi xi-né.

¹² Dandu nì nataca nècuàchì dacuahá-yá nùù-ya, te nì catchi-né:

—Cunaha-ní, cudúchí ini nècuàchì fariseu sàhà ñà-ndùá nì cachí-ní.

¹³ Dandu nì naxiconihí-yá nùù-né, cachí-yà:

—(Có-quídámà), vàchi nú iá iñàha ñuhìvì yohó có-ndùú ñà-ní chitnùní ini Yuamáni' iá ansivi, dandu icúmíá ndañuhá na ian ndañuhu yùcù tnuhu-nda itu.¹⁴ Nacóó-nsiá nècuàchì fariseu mà, vàchi quidá-né na ian quidá iin nècuàchì cuaá cuní dacúndhé xi inga nècuàchì cuaá ichì. Te (ináhá-ndá) nú ducán ni quida-nda, cutu sáà-ndà dacóyo nihni stnaha-nda xìchi.

¹⁵ Dandu nì catchi Pedro xì-yá:

—Nacani-ní xì-nsí nansa cuní catchi ejemplu nì cachí-ní (xì nècuàchimà).

¹⁶ Dandu nì catchi-yà xì-né:

—¿A có-cündáà stná ini mii-nsiá?

¹⁷ ¿A có-ináhá-nsiá nansa cuu-xi comida xixi-nda, quéa yuhù-ndà, dandu yáha ndè tixi-nda, te después quea?¹⁸ Doco palabra queé yuhù-ndà, divi ñà-ñuhú ini anima-ndà nduá. Te divi ñà-jaàn ndisa dacuidá cuàchi xi anima nèhivì.¹⁹ Vàchi ini anima-né ñuhú cuàhà cuàchi, te divi sàhámà nacání quini guá ini-né, te sahní stnähá-né, te ò cahàn-né xì inga nècuàchì có-ndùú nècuàchì vehe-ne, te ò iá-né xì ndéni nèhivì ní cui mate tà nándàhá-né. Te divi sàhà ñà-ndùá ñuhú ini anima-ne, ñayùcàndùá xího stná-né quida cuihna-né, te cuní-né dandahví stnähá stná-né, ò cahàn quini-ne.

²⁰ Divi cuàchi jaàn nduá dacuidá cuàchi xi anima nèhivì, doco ñà-có-ndàhá-ndà na xixi-nda, có-dàcuìdá cuàcha-ndó.

**Nansa nì xinindisá iin
nècuàchì ñahà inga ñuu**

21 Dandu nì quee Jesús ladu yucán cuàhàn-yà ladu ñuu Tiro xì ñuu Sidón. **22** Te yucán nì tnàtuu iin nècuàchì ñahà raza cananeu nùù-yá, ndahì-nè, cachí-nè xì-yá:

—Señor, mii-ní nècuàchì descendencia xi David, cundehè ndahví-nî yùhù, vàchi yáha ga fuerte dandohó iin ñà-malu dèheyequí.

23 Doco Jesús, cóni náxícónihî-yá nùù nècuàchimà. Dandu nì catnàtuu nècuàchì dacuahá-yá, cachí-nè xì-yá:

—(Quida-ní favor xícàn-nè), dandu taxi-nínè, vàchi ndé cuñáñá-nsí ñà-ndahí guá-nè.

24 Dandu nì cachi-yà (xì nècuàchì dacuahá-yá):

—Cuisì nùù nècuàchì raza-ndà Israel nì techuún Dios yùhù càhàn xí, vàchi nahi riì nì tucù xínduu-ne.

25 Dandu nì tnàtuu nècuàchì ñahà mà nì sàcuììn sìsi-né nùù-yá, cachí-nè xì-yá:

—Chindee-ní yùhù, Señor mío.

26 Dandu nì cachi-yà xì-né:

—(Ùhi quide ñà-ndùá xícàn-ní, vàchi) có-ndùá ducán dacúxió-ndá dítà nùù dèhe-nda, te cuàha-nda sìhina cuati.

27 Doco nì cachi-nè xì-yá:

—Ñà-ndáà nduá Señor. Doco cunaha-ní, dècuèndè stná sìhina cuati, níhi stná-si iyuhu xèhè dítà cóyo tixi mesa xi stohò-si. (Ñàyùcàndùá, chindee sacu stná-ní yùhù.)

28 Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Cuàhà gá xiníndisá-ní.

Ñàyùcàndùá, ducán ni coó nacua xícàn-ní.

Ñàyùcàndùá, divi hora jaàn nì nduvàha dèheyoco-né.

Nansa nì nduvaha cuàhà gá nèhivì

29 Dandu nì quee Jesús ladu yucán cuàhàn-yà ichì mar de Galilea. Te na nchícùn-yà ichì mà, nì nana-ya iin yucù nì sàcòo-ya. **30** Te cuàhà ga nèhivì nì nataca nùù-yá yucán, ndacá-né nècuàchì cuhí xi-ne, xínduu-ne nècuàchì xicá cuéhê, xì nècuàchì cuaá, xì nècuàchì ihìn, xì nècuàchì cuhí ndahà-xí, vàchi cuàhà gá cuèhè ndohó-né. Te nì chitànduhù-ñánê nùù-yá, te nì dàndúvàha-yanè. **31** Ñàyùcàndùá, nì ndulocó nèhivì cuáhà mà na ní xini-né nansa nì cuu nì nacahàn nècuàchì ihìn, te nì nduvità ndahà nècuàchì cuhí ndahà-xí; stná nècuàchì xicá cuéhê, nì nacaca vii stná-né, te nì natùinuù stná nècuàchì cuaá. Te nèhivì nì xini mà, cuàhà gá nì naquimanì-né Dios ñà-cuàhà guá sàni chindee-yá nèhivì ñuu-né Israel.

**Nansa nì dàcùxí Jesús
cùmì mil nèhivì**

32 Daaní, nì cana-ya nècuàchì dacuahá-yá ñà-tnàtuu-ne nùù-yá, te nì cachi-yà xì-né:

—Cuhí inì nèhivì yohó, vàchi vichi sàcuàhàn-ndà ùni quìvì ndoó-né cutnáhâ-né xì-ndà yohó, te còd cá ñà-cuxi-ne. Te có-cùnì nacuitià-né nùhù-né nù tàñáha ga cuxi-ne, vàchi vihini cuítá-né ichì nùhù-né.

33 Dandu nì cacachi nècuàchì dacuahá-yá:

—Doco  índù nìhi-ndà ñà-cutiacu-né ñà-cuàhà guá-né? vàchi yucù nduá yohó.

³⁴Te nì ndàcàtnùhù-yá nùù-né:
—¿Nadaa pan nihí-nsiá?
—Ùsà-ñà xì iin ùì siaca cuati
—cachí-nè.

³⁵Dandu nì dàndàcú-yá ni
mácündoo vii nsidaa nèhivì mà
ñuhù. ³⁶Te nì tnii-ya ùsà pan xì stná
siaca ma, te nì naquimanì-yá Dios
sàhhà-ñá, dandu nì dàcuàchí-yáñà
nì sàha-ya nècuàchì dacuahá-yá, te
mii-né, nì dasàn-néà nùù nèhivì
cuáhhà mà. ³⁷Te nì xixi nsidaa-né nì
ndenuu ini-né. Dandu después nì
dàtacá-né ùsà canasta nì chitu ná-nì
cuyodò gó. ³⁸Cunaha-nsiá, nsidaa
nècuàchì tiàa nì xixi ma, cùmì
mil nì sanduu-ne, te cuaán nduú
nècuàchì ñahà xì stná ñà-cuati.
³⁹Daaní, nì dànaútià-yà nèhivì
mà, te nì nana tu-ya iin lancha
cuàhhà-yà dècuèndè ladu ñuu
Magdala.

Nansa nì xicàñ nècuàchì
fariseu ñà-quida Jesús iin
milagru cundehè-né

16 Dandu nì quixi nècuàchì
fariseu xì nècuàchì
saduceu, te nì xicàñ-né ñà-nì
quidá-yá iin milagru cundehè-né,
te cundua seña cudíñ ndisa ini Dios
sàhhà-yá. Ducán nì xicàñ-né, áma
níhìndèè-né daquée cuàchì-ne
diquí-yá. ²Doco mii-yá, nì cachí-yà
xì-né:

—Nú nì cuaà, te cuahá laa
ansivi, dandu cachí-nsiá: “Seña
nduá ñà-icúmí cuun dàvì”. ³Daaní,
dàtnà tu, nú color cuahá iá
ansivi, te ndiaha gó itá vícò, dandu
cachí-nsiá: “Vàxi dàvì vitni”.
iNdahví-nsiá! Dananí uun-nsia
nchichí-nsiá, vàchi mate vátuni

nacuni-nsiá seña iá ansivi, doco mà
cùi nacuni stná-nsiá índù tiempu
nduá vichi.

⁴’Nèhivì tiempu vichi, malu
cuàhhà-né, vàchi có-càhvì sàhnú
vii gó-né Dios, cutu milagru-ni
xícàñ-né cundehè-né. Doco mà
níhí-né cundehè-né milagru cuní-né,
cuisì milagru nì cuu xi Jonás
sànahà —nì cachei Jesús.

Dandu nì nacoo-yanè cuàhhà-yà.

Nansa nì cachei Jesús xì nèhivì xí-yá
ñà-nì cündóó-né cuidadu sàhà
ñà-nduá chináhá nècuàchì fariseu

⁵Dandu nì caquee nècuàchì
dacuahá-yá, cuàhhà-né (xí-yá)
inga ladu mar yucán. Doco nì
nandòdó-né cunihi-ne pan cùhùn.

⁶Dandu nì cachei-yà xì-né:

—Cundehè-nsiá, cuidadu gó ni
cündóó-nsiá sàhà táttnà nsidátáchí
xí pan xi nècuàchì fariseu xì stná
nècuàchì saduceu.

⁷Dandu nì quesaha-né
ndatnúhú-né, cachí-né:

—Ádi sáhhà ñà-còò pan nihi-nda
vàxi, ñàyùcàndùá cachí-yà xì-ndà
ducán.

⁸Dandu nì cundaà ini-yá ñà-nduá
ndatnúhú-né, ñàyùcàndùá nì
cachi-yà xì-né:

—Mii-nsiá, iyuhu gó xiníndísâ-nsiá.
Có-xiñuhù ndatnuhu-nsiá sàhà-ñá
còò pan nihi-nsiá vàxi. ⁹Yuhù
xiníñàñá ga cundaà ini-nsia. ¿A
có-nsinúú ini-nsia sàhà ùhùn pan
(nì xixi) ùhùn mil tiàa, te nadaa
ga icà pedazu pan nì ndòo nì
dàtacá-nsiá? ¹⁰Te ¿a có-nsinúú gó
stná ini-nsia sàhà ùsà pan nì xixi
cùmì mil nèhivì, te nadaa ga icà
pedazu pan nì ndòo stná? ¹¹Xiñuhu

cundaà ini-nsià ñà-màdì pan ndisa cahìn sàhà-xí na ní cachì xì-nsià ñà-nì càquín-nsià cuidadu sàhà ñà-nsìdátáchí xí pan xi nècuàchìmà.

¹²Dandu nì sàà nècuàchì dacuahá-yá nì cundaà ini-né sàhà ñà-ndùú nì cachi-yà, màdì ñá-nsìdátáchí xí pan ndisa nduá cahàn-yà sàhà-xí. Còó, sàhà ley chináhá nècuàchì fariseu xì nècuàchì saduceu, divi nduá cahàn-yà sàhà-xí.

**Nansa nì cachi Pedro
ñà-xiníndisâ-né Jesús ñà-ndùú
ndisa-ya Cristu nì quixi nùù Dios**

¹³Daaní, cuàhàn Jesús xì nècuàchì dacuahá-yá ndè ladu ñuu Cesarea de Filipo. Te nì ndàcàtnùhù-yá nùù-né, cachí-yà:

—Yuhù ana nduu Tnaha Nèhivì Ñuhiví, éndù nècuàchì nduí cachí nèhivì?

¹⁴Te nì cachi-nè xì-yá:

—Dava-ne cachí-nè Juan Bautista nduu-ní, te dava-ne, Elías nduu-ní, cachí-nè. Daaní, dava tu-ne cachí-nè ñà-ndùù-ní Jeremías, te ò inga profeta sànhaha nì sacahàn cuenta xi Dios.

¹⁵Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Doco mii-nsiá, éana nduí cachí-nsià?

¹⁶Dandu nì cache Simón Pedro xì-yá:

—Divi Cristu Dèhemanì Dios iá nicanicuahàn nduu-ní.

¹⁷Dandu nì cachi-yà xì-né:

—iNansicáhán mii-ní, Simón dèhe Jonás! vèchi màdì nèhivì ñuhiví yohó nì dàtnúù ini xì-ní ñà-nì cundaà inì-ní ducán. Còó, divi Yuamánì’ iá ansivi nduu ana nì

dàtnúù xì sàxìnítñuní-ní. ¹⁸Te yuhù cachì xì mii-ní, Pedro, ñà-icúmí-ní cunduu-ní na iin cavà fuerte ndé cuàha iin vehe. Te vehe-ma cundua nahi nèhivì-xí icúmí danátáqui. Te mate (ni queé) nsihi ñà-malu yehè andea (quixa), doco mà sáà cundeá nùù ana xínduu tåcå nèhivì xí. ¹⁹Vèchi cuàhìn daníhítahví’ mii-ní (ñà-sàhà palabra cachí-ní) icúmí yàha nèhivì ndè ñuhiví iì xí Dios, na ian cucumi-ní ndahà cáá xán. Te nú cachì-ní xì-né ñà-nsidá cuàchi ndisa-ne, dandu cundiaa stná palabra mà ndé (iá Dios) ansivi. Te ò nú ni cachí-ní xì-né ñà-màdì cuáchi nduá sàñi quida-ne, dandu divi cundiaa stná mà ndè ansivi — nì cachi-yà.

²⁰Dandu nì sàcùnaha nsidaa nècuàchì dacuahá-yá mà ñà-màsà cachí-nè xì nèhivì ñà-ndùú-yá Cristu (nì quixi dìquì-xí).

**Nansa nì cachitnùhu Jesús
icúmí-yâ cui-yà**

²¹Daaní, quìvì yucán nì quesaha-yá cachitnùhu-ya xì nècuàchì dacuahá-yá nansa icúmí cuu xi-yá na sáà-yà ñuu Jerusalén. Icúmí-yâ ndoho cuahà-yá, nì cachi-yà xì-né, vèchi ducán icúmí quida nècuàchì sahnú dandacú, xì stná dùtù xicusahnú, xì nècuàchì ley xi veheñhu. Te nú sàñi xìhi-yà, dandu icúmí-yâ natiacu-yà tìxi ùní quìvì. ²²Dandu nì tavà cuaán Pedro-yà, te nì cahàn duchi ini-né xì-yá, cachí-nè:

—Cahnú gá Dios, màsà nunca cuu xi-ní ducán.

²³Doco nì naxiconihí-yá nùù-né, cachí-yà:

—iCuxio-ní nùí, våchi nahi ñà-malu Satanás nduu-ní, te quidá quíní-ní xì! Cuisi chuun xi nèhiví ñuhiví yohó nduá nihnu inì-ní, màdì chuun xi Dios.

²⁴Dandu nì cachi-yà xì nècuàchì dacuahá-yá:

—Nsidaa ana cuní cunchicùn xì', xiñuhu nacoo-ne ñà-ndùá cuní inì-ni mii-né quida-ne, te quida-ne cuenta na ian nsidá stná-né cruz xi-ne cutnáhâ-né xì' ñà-cui stná-né. ²⁵Våchi nsidaa ana cuní dacácu xi vida xi, ñà-dandáñúhú dahuun-ne mii-né nduá. Doco nú ni cuí-né sàhí, dandu ñà-sànì càcu ndisa vida xi-ne nduá. ²⁶Våchi mate ni níhì iin nèhiví nsidaa ñà-ìá ñuhiví, doco ni mà sáà-mà cundua ñà-vàha xi-ne nú màsà sáà stná anima-né càcua nùú Dios. Còó. Te ò nú ni cuní stná iin nèhiví nacuiin-ne anima-né, còó, mà cíí.

²⁷Yùhù ana nduú Tnaha Nèhiví Ñuhiví, icúmí naxicocuín, cutnahá stnáì xì cuàhà ángel xi. Te ndiaha gá icúmí coo tnùñuhu xí, nahi tnùñuhu xí Yuamání'. Dandu nsidandaì sàhà nsidaa nèhiví ñuhiví, segúñ nansa nì quida iin iin-ne.

²⁸Te cunaha-nsiá, dava mii-nsiá nècuàchì itá yohó, mà cíí-nsiá dècuèndè cuni-nsiá nansa coo quìvì naxicocuín yùhù ñuhiví yohó cusahnúí.

Nansa nì nadama Jesús mii-yá,
nì natnuù nihni ndiaha-yá

17 Daaní, na ní yàha ìñù quìvì, dandu nì saca Jesús Pedro xì Jacobo, xì ñani Jacobo nani Juan, cuàhà cuaán-yá xì-né ndè dìnì iin yucù ducún. ²Te yucán nì

nadàma-ya, tucu nì nàcùnahà-yà nì xini nècuàchìmà, våchi nì natnuù nihni fuerte nùù-yá nahi orá, te nì nanchiì cuxín yaa stná sícoto xi-ya nahi nduá orá. ³Dandu nanàá nì xini stná-né jaàn sàñì ndecoyo stná nèhiví (sàñaha) nani Moisés xì Elías, ndatnúhú-né xì-yá.

⁴Dandu nì cachi Pedro xì-yá:

—Stoho-nsì Señor, inansicáhán-ndá ndoo-nda yohó! Chicá våha quidavàha-nsi ùnì siahva, nú cuní-ní; ian coo mii-ní, ingà coo Moisés, te ingà coo stná Elías.

⁵Meru cähàn Pedro ducán, te nì dàhvì nsidaa-né mahì iin vícò nchií ndiaha. Dandu nì tiacu-né cähàn iin ana cähàn mahì vícò mà, cachí-yá:

—Dèhemani nduú ana yohó, te cudíi inì sàhà-yá. Ñàyùcàndùá cunini-nsia ñà-ndùá cachí-yá.

⁶Daaní, na ní inini nècuàchì dacuahá-yá palabra mà, dandu nì tutuyuhu nsidaa-né ñuhù, våchi nì yùhí cuàá-né. ⁷Dandu nì tnàttuu Jesús nùù-né, te nì chituu-ya ndahà-yá icà-né, cachí-yá:

—Vàtùni ndacuìta-nsia; màsà yúhí gà-nsià.

⁸Dandu nì ndacoto-ne inicutu, te nì xini-né, còò cá iin, ndé làcà mii Jesús iá yucán.

⁹Daaní, nì naquihin-ya ichì mānuu-ya xì-né yucù yucán. Te ichì mà nì chinaha-yánè, cachí-yá xì-né:

—Màsà nácání-nsiá xì nèhiví ñà-ndùá nì xini-nsiá vichi dècuèndè nù sàñì natiacu yùhù ana nduú Tnaha Nèhiví Ñuhiví.

¹⁰Dandu cachí-né xì-yá:

—Nú ducán, dandu índù chuun cachí nècuàchì ley xi veheñuhu ñà-dihna icúmí naxicocuín Elías?

11Dandu nì cachi-yà xì-né:
—Ñà-ndáà nduá, dihna icumí
Elías naxicocuín-nè, te nsidavíi-né
nsidaa chuun có-lá vii. **12**Doco
cunaha-nsiá, sàni quixi nècuàchimà,
doco nì nacuaà nèhivì-né, nì quida
ndevàha-ne xì nècuàchimà nacua
cudíi ini-né. Te ducán icumí-né
dandohó stná-nè yùhù ana nduú
Tnaha Nèhivì Ñuhiví.

13Dandu nì sàà nècuàchì
dacuahá-yá nì cundaà ini-nè ñà-divi
Juan Bautista cahàn-yà sàhà-xí.

**Nansa nì tavà Jesús iin ñà-malu
inácáá ini iin tèchii**

14Nì nsihi nì nasaa-yà xì-né ndé
ndoó cuàhà nèhivì, dandu ndacá
nècuàchimà iin tiàa nì quesa
nùù-yá. Te nì sàcuììn sìsì tiàa ma
nùù-yà, **15**cachí-né:

—Señor, cundehè ndahví sacù-ní
dèhi, vàchi cuàhà gá xichi xíhì
ihí-te. Yáha ga ndohó-te, vàchi
cuàhà xichi nduá-te mahì ñuhu
xì mahì tècuí. **16**Ñàyùcàndúá,
ndaquí-te nì quixi nùù nècuàchì
dacuaha-ní, doco mánì cùí
dandúvàha-nète.

17Dandu nì cachi-yà xì-né:
—Mii-nsiá, mà túha-nsia
cunindisá-nsiá; ni có-sàà-nsia
cundaà inì-nsia. ¿Nadaa ga quìvì
icumí coi xì-nsiá, te quidandee
gá stná inì sàhà-nsiá? Pues
cundaca-nsiáte quixi nùí.

18Dandu (nì saca-nète vàxi
nùù-yá), te nì dàndàcú-yá nì sadí-yà
nùù ñà-malu mà, te nì quea cuàhàn.
Te nì nduvàha nchito-tè.

19Daaní, después na ía cuaán-yá
xì nècuàchì dacuahá-yá, dandu nì
catnàtuu-ne nùù-yá, cachí-né xì-yá:

—¿Índù chuun mánìcùí tavà
nsiùhù ñà-malu mà?
20Dandu nì cachi-yà xì-né:
—Sàhà-ñá iyuhu guá
xiníndísâ-nsiá, ñàyùcàndúá mánìcùí.
Vàchi ñà-ndáà nduú palabra
cachí xì-nsiá yohó: nú xiníndísâ
ndisa-nsia, mate (iyuhu nduá) nahi
tata cuati yutnù mostaza, dandu
vàtuni dandacú-nsiá nùù yucù jaàn,
te cachi-nsiá xán: “Cuxio iladu”,
te seguru icumí cuu ducán, vàchi
nsidanicuú iñàha cui quida-nsia,
nú xiníndísâ-nsiá. **21**Doco ñà-malu
tnaha quisí nìsa inacaa ini tèchii
ma, có-quèé yáchà, cuisì nú ni
cácàn tàhvì-nsiá nùù Dios, te
cunihiì dócô-nsiá.

**Nansa nì cachitnùhu Jesús inga
xichi ñà-icumí-yâ cui-yà**

22Na ía va-ya ladu Galilea, nì
cachi-yà xì nèhivì xicánúú xí-yá:
—Yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì
Ñuhiví, icumí yàhi ndahà nèhivì
(malu), vàchi ía iin tiàa cuàhàn
cahin xì nùù-né. **23**Dandu cahnì-né
yùhù; doco tìxi ùnì quìvì icumí
natiaciù —nì cachi-yà.

Te nèhivì dacuahá-yá, cuàhà gá nì
nàcündoo-ne trùnsí ini sàhámà.

**Nansa nì nìhì Jesús dìhùn
ñà-chiyàhvì-ya cuota xi-ya**

24Daaní, na nì sàà-yà xì-né ñuu
Capernaum, dandu nì tnàtuu
tè-xícàn xì cuota nùù Pedro, cachí-te:
—¿A có-chiyàhvì maestru xi-nsia
cuota xi-ne?

25—Jaan —cachí Pedro.

Dandu nì quìvì-ne ini vehe (ndé
iá-yá). Te dihna-ya nì càhàn-yà
xì-né, cachí-yà:

—¿Nansa tuxí inì-ní, Simón?
 ¿Nansa quidá rey ñuhíví yohó?
 ¿A núù nèhivì xí mii-té tavá-te
 cuota xi-tè, te ò núù nèhivì tucù
 (dandacú-te nùù-xí)?

²⁶Dandu nì cachi Pedro:

—Divi nùù nèhivì tucù.

Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Nú ducán nduá, dandu nèhivì
 xínduu nèhivì xí rey, còò obligación
 icúmí-né, ¿á ma ndisá? ²⁷Doco
 sàhà-ñá có-cúní-ndà cuduchi ini
 ni-iin nèhivì sàhà-ndà, ñàyùcàndùá
 cuahán-ní mar yucù siaca, te quisì
 primeru nìhi-ní, nacuna-ní yuhù-sí,
 te tavà-ní dìhùn inácáá mà. Dandu
 cunihi-níà cùhùn chiyàhvi-ní nùù
 nècuàchimà, vàchi vátunì sàà mà
 sàhà ndúi-ndà —nì cachi-yà.

Nansa nì cachi Jesús ana chicá ndiaá

18 Daaní, hora yucán nì tnàtuu
 nècuàchì dacuahá-yá
 nùù-yá, te nì ndàcàtnùhù-né:

—¿Ana chicá ndiaá nùù nsidaa
 nèhivì ñuhíví ìì xí mii-yá iá ansivi?

²Dandu Jesús, nì cana-ya iin tètii,
 te nì chicani-yàte mahì nsidaa-né,
 cachí-yà xì-né:

³—Palabra ndàcuisì nduá cachí
 xì-nsiá yohó; nú màsà náxicócuñin
 ini-nsiá, te nàcùnihnu viì inì-nsia
 na iin ñà-cuati, dandu mà sáà-nsiá
 ñuhíví ìì xí mii-yá iá ansivi.

⁴Ñàyùcàndùá, iin nèhivì, nú nihnu
 ndáhví ini-né nahi tètii yohó, pues
 divi-ne nduú ana chicá ndiaá ndé
 nduú ñuhíví ìì xí Dios. ⁵Te nú sàhà
 yùhù quidáñuhú nèhivì iin tètii nahi
 tèyòhó, dandu davani queá na ian
 yùhù quidáñuhú-né.

⁶Nú ni datúcù iin nèhivì iin
 ñà-cuati xiníndísá-xí, indahví-né!

Vàchi chicá vàha màcündiacu
 iin yùù yódò dùcùn-né, te
 ndiachi-né mahì mar cunú sàhà-ñá
 màsà dátucù gá-né iin ñà-cuati.
⁷iNdahví nèhivì ñuhíví datúcù xí
 ñanìtnaha-xi! Vàchi mate fuerza
 cuàhàn tucù dava-ne, doco yáha ga
 ndahví tiàa dísahà-xí tucù-né.

⁸Te ò nú sàhà ndahà-nsiá
 ò sàhà-nsiá xidá cuàchi-nsia,
 dandu chicá vàha nì táhndèà,
 te dacaná-nsiáñà, vàchi chicá
 nsiaha (sàà-nsià nùù Dios), te
 cutiacu-nsià nicanicuahà, mate
 sánì ndañuhu iin ndahà-nsiá,
 ò iin sàhà-nsiá, te màdiá coo
 nsihi-nsia, te ndiachi-nsiá ndé xíxìn
 ñuhu nicanicuahà. ⁹Te nú sàhà
 nduchinúù-nsiá quidá-nsiá cuàchi,
 dandu chicá vàha tavà-nsiáñà
 dacaná-nsiá, vàchi chicá nsiaha
 (sàà-nsià nùù Dios) xì mindaa
 nduchinúù-nsiá, te cutiacu-nsià
 nicanicuahà, te màdiá xì
 ndúìà, dandu después icúmí-nsiá
 ndiachi-nsiá ndé xíxìn ñuhu andea.

Ejemplu sàhà riì nì tucù

¹⁰Màsà nunca cahíchì inì-nsia iin
 ñà-cuati nahi tèyòhó, vàchi cachí
 ndài xì-nsiá, ndè ansivi ndoó ángel
 (ndiaá) xán, te nicanicuahà ndoó
 tûha-ne nùù Yuamáni'. ¹¹Vàchi
 yùhù ana nduú Tnaha Néhivì
 Ñuhíví, nì quesàì ñuhíví yohó
 ñà-dacáci ana cuàhàn ndañuhu ni
 cui.

¹²¿Nansa tuxí inì-nsia quida
 iin tiàa nú ndoó iin ciente riì
 xí-né, te nì tucù iin-sì? ¹³Amádi
 nácóo-né 99 quisì dava ga mà
 yucán ndé (xixáhan-sì) yucù
 yucán, te cùhùn-né nanducu-né

quisì nì ndañuhu ma? ¹³Te nú sàñì natùi-sì, dandu cudíi gá ini-né. Ndè chicá cudíi ini-né sàhà quisì yucán nùù nsidaa gá quisì cóñì túcù mà. ¹⁴Pues ducán iá stná xì nèhvì nahi ñà-cuati yohó, có-cùní Yuandiah-a-nsiá iá ansivi ndañuhu ni-iin-ne.

Nansa quida-nda nú sàñì quida iin ñanìtnaha-nda iin cuàchi nùù-ndà ¹⁵Nú ni quídá iin ñanìtnaha-nsia iin cuàchi nùù iin-nsia, dandu nècuàchì nì quida quini-ne nùù-xí, xiñuhu tavà cuaán-ñánê iladu, te ndatnuhu víi-né xi nècuàchimà. Te nú ni quihín casu nècuàchimà, dandu ñà-sàñì dàcácu tnahá-né nduá. ¹⁶Doco nú có-quihín casu nècuàchimà, dandu xiñuhu cuaca-ne iin ò úi gà nèhvì sàhà ñà-cunduu-ne testigu cundaà vâha inì-xi nansa ndisa iá chuun. ¹⁷Doco nú ni-xi ñà-jaàn có-cùní-né, dandu ni cûhùn-nsiá nùù nsidaa nèhvì natácà càhvì xì Dios. Te nú iin-ni có-cùní-né quihin casu-né nsidaa nèhvì mà, dandu ni cúnahá chuun ma, te quida-nsia cuenta na ian nècuàchì siùmí nduú-né, te ò iin ana nì cuchicuehe dahuun anima-xi.

¹⁸Ñà-ndáà nduá cachí xì-nsiá yohó: nú cachí-nsiá xì nèhvì ñà-nsidá cuàchi ndisa-ne, dandu cundiaa stná palabra mà ndé (iá Dios) ansivi. Stná palabra cachí-nsiá xì-né ñà-màdì cuáchi nduá sàñì quida-ne, divi cundiaa stná mà ndé ansivi.

¹⁹Te cachí stná xì-nsiá, mate cuísí ùi-nsiá ndoó, doco nú iin-ni sàñì cache ndúi-nsiá cuàhàn-nsiá càcàn tàhvì-nsiá iñàha nùù

Yuamánì' iá ansivi, dandu icúmí-yâ quida-yañà, ndéni chuun nì cui ni cündúá. ²⁰Vàchi nú sàñì nataca-nsiá mate úi ò únì-nsiá iin-ni xaan, te ndácùcahan-nsiá quíví, dandu yucán icúmí coo stná cutnahí xì-nsiá —nì cache Jesús.

Xiñuhu cuicahnú stnahá ini-ndà sàhà-ndà; mäsà quídá-ndá na ian nì quida peón cóñì cùní cuicahnú inì-xi sàhà ñanìtnaha-xi

²¹Dandu nì tnàtuu Pedro nùù-yá, cachí-né:

—Stoho-nsì Señor, ¿nadaa xichi icúmí cuicahnú inì sàhà iin ñanìtnahi nú nì quida-ne cuàchi nùí? ¿A ndé` ûsà xichi, ò nadaa xichi?

²²—Còó —cachí Jesús xì-né— mìdi cuísí ûsà xichi, cachí. Dècuèndè (yáha ga cuàhà tantu) ñà-jaàn xiñuhu cuicahnú inì-ní sàhà-né, mate 70 tantu gà nùù ûsà xichi ni cündúá.

²³Ñàyùcàndùá, ducán iá stná ñuhivì ìi xí mii-yá iá ansivi nacua nì cuu na ní dàñayàha iin rey nsidaa cuenta xi nèhvì nduú peón xi-ne. ²⁴Nì natavà víi-né cuenta, te nì cana-ne iin peón inihícá cuàhà millón pesu nùù-né.

²⁵Doco còò ni-iñàha icúmí-tê ñà-danáà-té. Ñàyùcàndùá, nì dàndàcú rey mà ñà-nì cuyàhvì-té, mii-té, xì ñahàdihí-te, xì dèhe-té, xì nsidanicuú stná traste xi-té sàhà-ñá tûi dìlhùn danáà-té. ²⁶Doco nì tutuyuhu-té ñuhù nùù sàhà rey mà nì sacundahví-te nùù-né, cachí-te: “iSeñor! Quida sacù-ní favor xí’, cundiatu tahvì gá-ní yùhù, dandu danáà nsihí”. ²⁷Ñàyùcàndùá, nì

cuhi ini rey mà-té, te nì nacoo-nète,
nì dàndùtù nsìhí-né ñà-ndùá
iníhícá-té.

²⁸Doco nì quee cuisì-té nùù rey mà, te nì sàhàn-te nì nanducu-te
inga peón nduú compañeru-te,
vàchi iníhícá stná nècuàchìmà iin
cientu dìhhùn plata nùù-té. Te nì
tnii nihni tnuu tehe-té dùcùn-né
nì cachì-te xi-né: “Danáà dahuun
ñà-ndùá iníhícó nùí”. ²⁹Dandu nì
tutuyuhu stná nècuàchìmà ñuhù
nùù sàhà-té nì sacundahví-né
nùù-té, cachí-né: “Quida sacù-ní
favor xì’ cundiati tahví gá-ní
yùhù, dandu danáà nsìhí”. ³⁰Doco
còó, cóni cùní-te. Nì sanicuàchi-tè
sàhà-né nì chicadì-tené dècuèndè
danáà nsìhí-né ñà-ndùá iníhícá-né.
³¹Doco na ní xini dava ga peón
nduú compañeru-te, cuàhà gá
nì cuduchi ini-né. Ñàyùcàndùá,
nì sàhàn-né nì nacani-ne xì
rey mà ñà-ndùá nì quida-té.
³²Sàhámà tucutu nì cana rey
mà-té nì cachí-né xì-té: “iPeón
malu ndùù-yó! Vàchi yùhù, nì
xicahnú inì sàhù; nì dàndùtù nsìhí
ñà-ndùá nì iníhícó, vàchi ducán nì
sacundahví nùí”. ³³¿A có-ndiá icà
stnáù cuhi inù compañeru nacua
nì quide xì miun?” nì cachí rey mà.
³⁴Cunaha-nsiá, yáha ga nì xìdà
ini-né, ñàyùcàndùá nì dàyáha-nète
ndahà tè-dàndòhò-xì nèhivì
ñà-coo-té ndahà-témà ndè cachí
danáà nsìhí-te.
³⁵Pues ducán icúmí quida stná
Yuamánì’ iá ansiví xi mii-nsiá nù
có-cùní-nsià cuicahnú ndisa ini-nsià
sàhà ñanìtnaha-nsia —nì cachí
Jesús.

Màsà cáté stnàhà-ndà

19 Daaní, na ní nsihi nì cachí
Jesús ducán, nì quee-ya
ladu Galilea cuàhàn-yà ndè inga
ladu yùte Jordán ndé nduú stná
ladu Judea. ²Te cuàhà gá stná
nèhivì nì tenchicùn xì-yá nì sàa
stná-né yucán. Ñàyùcàndùá nì
dàndúvàha-ya nècuàchì cuhí xi-ne.

³Dandu nì catnàtuu nècuàchì
fariseu nùù-yá nì càhàn-né xì-yá
áma níhìndèè-né daquée cuàchi-ne
dìquì-yá. Te dohó nì cachí-né xì-yá:

—(¿Nansa cachí-ní?) ¿A vátùni
cate-ndà ñahàdihí-ndà nansa ni nì
cui?

⁴Te nì cachí-yá xì-né:

—Ádi sánì cahvi-nsia nùù tutu lì
ndé cachá` nansa nì quidayucun
Dios nèhivì primeru, iin-ne nì
sàcünduu tiàa, te inga-né ñahà.

⁵Te nì cachí stná-yá ñà-jaàn nduá
dísahà-xí nándàhà iin nècuàchì
tiàa xì iin nècuàchì ñahà, te
quecuáân-né nùù yuadíhí-né.
Ñàyùcàndùá, mate diín diín nì
sanduu-ne antes, doco vichi na

imindaa nèhivì sànì nanduu-ne.
⁶Sàhámà có-ndùú gá-né diín diín
nèhivì; còó, vàchi quida-nda cuenta

na ian imindaa nèhivì nduú-né.
Ñàyùcàndùá, nù ducán sànì
dàcuàcénhá Dios-né, dandu ni-iin
nèhivì màsà cáté stnàhá-né.

⁷Dandu nì cachí nècuàchì fariseu
xì-yá:

—Pues nù ducán, dandu zíndù
chuun nì cachí Moisés iá permisu,
vátùni cuàhà-nda ñahàdihí-ndà iin
tutu cachí cuàhàn-ndà cate-ndàñá,
dandu nacoo-ndàñá? —nì cachí-né.

⁸—Còó —cachí-yà; sàhà nìà-có-cùní-nsià cunini viìì-nsiá, ñàyùcàndùá nì sàha Moisés permisu cate stnàhá-nsiá. Doco na ní quesaha ñuhiví, còó, màdì dùcàn nìsá ìa. ⁹Te yùhù cachí stnàì xì-nsiá, cuàchi ndisa nduá nú ni caté iin nècuàchì tiàa ñahàdihí-nè, te coo-ne xì inga nècuàchì ñahà. Doco nú sàñì càhàn ñahàdihí-nè xì inga tiàa, dandu màdì cuáchì cunduu ñà-cate-nè ñahàdihí-nèmà. Te nú ni nándàhà stná iin nècuàchì tiàa xi iin nècuàchì ñahà nì sate stnàhá, divini cuàchi cunduu stná mà.

¹⁰Dandu nì cache nècuàchì dacuahá-yá xì-yá:

—Nú ducán (ùhì) iá chuun sàhà iin ñahàdihí-ndà, dandu chicá vàha màsà nándàhà-ndà.

¹¹Dandu nì cache-yà xì-né:

—Cunaha-nsiá, màdì nsidaa nèhivì sáà mánihì inì-xi sàhà ñà-ndùá nì cache jaàn, cuiśì nèhivì sàñì nìhítáhvì mánihì inì-xi.

¹²'Dava nèhivì, có-íá nsihi iquicúñú-nè, vàchi ducán nì cacu-ne, ñàyùcàndùá, có-nándàhà-né. Daaní, dava nèhivì, có-íá nsihi-ne sàhà-ñá ducán nì quida nèhivì xì-né. Daaní, dava stná-nè cuiśì sàhà-ñá (cudùí ini-nè quida-ne) chuun xi ñuhiví iì xí Dios, ñàyùcàndùá có-cùní-nè nandàhà-né. Nú ni sáà-nsià mánihì ini-nsià palabra yohó, vátuni, (te nú còó, pues mà cündáà inì-nsia).

Nansa nì chitàndòo Jesús ndahà-yá
dìnì ñà-cuati ñà-cundiátúá

¹³Daaní, ndacá nèhivì ñà-cuati vàxi nùù-yá ñà-chitàndòo-yá ndahà-yá dìnì-vé, te càcàn tàhvì-yá nùù Dios sàhà-vé. Doco

nècuàchì dacuahá-yá, nì sadí-nè nùù nècuàchìmà. ¹⁴Ñàyùcàndùá nì cache-yà xì-né:

—Nacoo-nsia ñà-cuati ni quixá nùí. Måsà cádí-nsià nùá, vàchi nsidaa ana nihnu inì-xi nahi ñà-cuati, divi cunduu ana sàà ñuhiví iì xí mii-yá iá ansivi —nì cache-yà.

¹⁵Dandu nì chitàndòo-yá ndahà-yá dìnìá, te cuàhàn-yá.

Nansa nì cache Jesús
xì iin tèchii cuica

¹⁶Daaní, nì sàà iin tèchii nùù-yá, te nì cache-te xi-yá:

—Maestro, mii-ní vàha ndisa-ní. Cachì-ní xì' índù obra vàha quide, te nìhítáhvì' vida ndiaha nicanicuahàñ.

¹⁷Dandu nì cache-yà xì-té:

—¿A ndísá (cuní-ní) càhàn-ní xì yùhù sàhà índù iñàha nduú ñà-vàha? Vàchi còò ni-iin nèhivì ùún vàha ndisa, cuiśì nú nduí Dios, dandu vàha ndisa inì. Doco nú cuní-ní nìhítáhvì-ní vida ndiaha, dandu chivàha-ní ñà-ndùá dandacú-yá.

¹⁸Dandu nì cache témà:

—Índù ñà-cächí-yá icúmí chivàhi?

Te nì cache Jesús:

—Divi ñà-màsà cáhni stnaha-nda, ni màsà cáhàn-ndà xì inga ana có-ndùú nècuàchì vehe-nda, ni màsà quídá cuíhná-ndá, ni màsà cáchì stná-ndà ni-iin tnùhu sàhà ñanítaha-nda. ¹⁹Te ni coó tnùñuhu xi-nda nùù yuadíhí-ndá; te nacua cuú ínì-ndà sàhà mii-nda, divi ducán icúmí-ndá cuu stná ini-ndà sàhà ñanítaha-nda.

²⁰Dandu nì cache tèchii ma xi-yá:

—Cunaha-ní, nsidaájàn sàni chivàhi dècuèndè na tíi. Úndù iñàha cumánì gá quide?

21 Dandu nì cache-yà xì-té:

—Nú ndisa cuni-ní cunduu-ní iin ana vàha ndisa, dandu cuahán-ní dicò nsihì-ní ñà-ndùá icúmí-ní, te dasàn-ní dìhùn mà nùù nècuàchì ndahví; dandísá nìhítahví-ní cucumi-ní cuàhà ñà-cuicà iá ansivi. Te quixi-ní cunichicùn stná-ní yùhù —nì cache-yà.

22 Daaní, na ní inini-tè ñà-jaàn, dandu yáha ga nì cuhuun inì-te, vàchi cuica cuáhà-té. Ñàyùcàndùá nì quihin-tè ichì mènuhù-té.

23 Dandu nì cache Jesús xì nècuàchì dacuahá-yá:

—Ñà-ndácuìsi nduá cache` xì-nsiá: Ùhì sàstnùhù sàà iin tècuicà ñuhívì iì xí mii-yá iá ansivi. **24** Te ùhì gá stná dayáha-nda iin camellu nùù chìcòhò ndúhu íqui, doco ñà-chicá ùhì nduú ñà-yáha iin tècuicà ndè ñuhívì iì xí Dios —nì cache-yà.

25 Na ní inini nècuàchì dacuahá-yá ñà-jaàn, dandu yáha ga nì ndulocó-nè, te nì cache-nè iin-ne xì inga-nè:

—Pues nù ducán nduá, dandu ùhì ndisa càcu anima iin nèhivì.

26 Dandu nì indehè váha Jesús-nè, te nì cache-yà:

—Nèhivì ñuhívì, mà cùi quida-neàmà. Doco Dios, vátundi, vàchi nsidaa iñàha, mà úhì quida-yañà.

27 Dandu nì cache Pedro xì-yá:

—Nsíuhù, sàni nacoo-nsi nsidaa ñà-ndùá icúmí-nsi, te vàxi-nsi nchícùn-nsi mii-ní, Stoho-nsi Señor. Ñàyùcàndùá, úndù iin ñà-vàha icúmí-nsi nìhi-nsí?

28 Dandu nì cache-yà xì nsidaa-né:

—Cunini-nsia palabra ndàcuìsi yohó: na sáà tiempu ndusaa nsidaa ley ñuhívì, dandu yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhívì, icúmí nàcòi nùù sillà ndiaha xí. Te daa cunduu quivì nìhítahví stná nsí-úxìn ùì mii-nsiá, màcündoo stná-nsià nùù iin iin sillà vico ma, te dandacú-nsiá nùù nsidaa descendencia xi nsí-úxìn ùì dèhe Israel. **29** Daaní, nù sàhà yùhù sàni nacoo iin nèhivì iñàha, dandu iin cientu gá tantu ñà-jaàn icúmí-né nìhítahví-né. Mate icúmí-né nacoo-ne vehe-ne, ò ñani-nè, ò cùha-ne, ò yua-né, ò dili-né, ò ñahàdihí-nè, ò déhe-ne, ò ñuhù xí-né sàhà yùhù, có-quidámà, vàchi iin cientu gá tantu icúmí stná-né nìhítahví-né, te nìhì stná-né vida ndiaha nicanicuahà. **30** Docó cuàhà nèhivì idónuu vichi, icúmí-né sàà-nè natenchicùn-nè ndè cahà-xí quivì yucán. Te cuàhà ana nchícùn cahà-xí vichi, icúmí-né nàcòdònùù-né nùù-xí.

Ejemplu nì nacani Jesús sàhà peón xíquidachuún xì sì-úvà

20 **Ducán** iá ñuhívì iì xí mii-yá iá ansivi nacua nì quida iin lamú, naha nì quee-ne cuàhà-nè nducu-né peón caqidachuún nùù-né. **2** (Te na ní tui-tè), dandu nì ndòo-ne ñà-chiyàhvi-ne iin dìhùn plata quivì, ñàyùcàndùá nì techuún-nète ñà-cacuhùn-te quidachuún-te itu-nè. **3** Daaní, nahi càhífin nì quee tu-ne cuàhà-nè yàhvi, te yucán nì xini-nè itá uun itnii gá tiàa. **4** Ñàyùcàndùá nì càhà-nè xì-té áma

cúhùn stná-te quidachuún-te itu-nè, te quiyàhvi stná-te iyuhu nacua ndiá icà. Ñàyùcàndùá, nì dàndáà stná-te cuàhàn-te. ⁵Daaní, tucu tu nì quee-ne nahi càxíhúì, te yucán nì nìhi tú-né iin ùì gà peón; stná càhúnì nì cuaà, ducán nì quida stná-nè. ⁶Daaní, nahi càhúhùn tucu tu nì quee-ne nì xini tu-ne itá úún más gà tiàa yucán, ñàyùcàndùá, nì cachi-nè xì-té: “¿Índù chuun ndui yacá itá úún-nsiá?” ⁷Te nì cacachì-te xi-né: “Divi sàhá còò iin taxi xi chuun quida-nsi”. Dandu nì cachi-nè xì-té: “Pues cuahán stnâ-nsià quidachuún stná-nsià ituì, te quiyàhvi stná-nsià nacua ndiá icà”.

⁸Daaní, na ní cuaà dahuun, dandu nì cachi lamú mà xì tiàa dandacú nùù nsidaa peón mà: “Cana-ní nsidaa-té ni quixí-te quiyàhvi-tè; doco dihna peón nì quìhvi último ni cayàha, dandu ducán cunchicùn tnahá-te quìhvi-tè dècuèndè stná nùù peón nì quìhvi primeru”. ⁹Ñàyùcàndùá, dihna tiàa nì caquìhvi nahi càhúhùn nì yàha, te iin iin-tè nì nìhi-té iin iin dìhùn plata. ¹⁰Daaní, nì cayàha stná peón nì quìhvi naha, te chicá más cuàhàn-te nìhi-té cahan-té, doco còó. Iin-ni nì canihì nsidaa-té. ¹¹Ñàyùcàndùá nì quesaha-té daquée cuàchi-tè dìqùi lamú mà, ¹²cachí-te xi-né: “Cuisì iin hora-ni nì caqidachuún nècuàchì último jaàn, te quida-ní cuenta na ian dava-ni nì quidachuún-né xì nsiùhù, mate ndui yacá nì quidachuún ndee-nsí nùù cahnì”. ¹³Dandu nì cachi lamú mà xì iin tiàa mahì peón mà: “Còó, amigo, màdì cuáchi nduá quidé.

¿Amádi sánì ndòo sahnu-nda ñà-quiyàhvi iin iin-nsia iin-ni dìhùn plata? ¹⁴Tnii-ní yàhvi-ní, te cuahán-nî, vachi yùhù cuní’ ñà-dava-ni quiyàhvi stná nècuàchì último yohó nacua quiyàhvi mii-nsiá. ¹⁵¿Á coo derechu xi ñà-quide xì dìhùn xí nacua chítnùnì iní? ¿ò cumbídiâ inì-ní ñà-nì quide iin ñà-vàha (sàhà nècuàchìmà?, nì cachi lamú mà). ¹⁶Sàháyùcàndùá, nècuàchì chicá idónuu vichi, icúmí-nê sàà-nè natenchicùn-nè ndè cahà-xí, te nècuàchì nchícùn cahà-xí vichi, icúmí-nê sàà-nè nàcòdònùù-né nùù-xí. Vachi mate cuáhà nèhivì cánà (cundoo nùù Dios), doco sacu-nè cunduu ana nacàxin-ya.

Nansa nì cachi tu Jesús inga xichi ñà-icúmí-yâ cui-yâ

¹⁷Daaní, meru xicá Jesús ichì mènana-ya cuàhàn-yà ñuu Jerusalén, te nì tavà cuàán-yá nsì-úxìn ùì tiàa dacuahá-yá, te nì cachi-yà xì-né:

¹⁸—Cunaha-nsiá, icúmí-ndá sàà-ndà ñuu Jerusalén, te yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví, icúmí yàhi ndahà dìtù xícusahnú yucán, xì ndahà stná nècuàchì ley xi veheñihu, te icúmí-nê cachi-nè ñà-fuerza icúmí cuì. ¹⁹Dandu dayáha-ne yùhù ndahà tè-inga raza ñà-cuàcündia-te yùhù, te cahnì cuì-te yùhù, dandu chituu-tè yùhù nchica cruz, doco tìxi ùnì quivì icúmí natiacuì.

Ñà-ndùá nì xicàñ dihi Jacobo xì Juan nùù Jesús

²⁰Daaní, vaxi ñahàdihí Zebedeo nùù-yá, ndacá-né dèhe-ne, te nì

sàcuììn sìsì-né nùù-yá, cuní-né càcàn-né iin favor nùù-yá. ²¹Te nì cache-yà xì-né:

—¿Índù iñàha cuní-ní?

Te nì cache-né xì-yá:

—Cuní nìhítahví ndúi dèhi yohó ñà-cundoo iin iin-té ladu-ní quìvì sàà-ní cusahnu-ní ñuhíví, iin-té coo ladu cuàhá-ní, te ingà-te ladu itní-ní.

²²Dandu nì cache-yà xì ndúi tiàa ma:

—Mii-nsiá, có-sânhì ini-nsià ñà-ndúá xícàn tàhvì-nsiá nùí. ¿A vátuni cundee inì-nsia ndoho-nsia nacua icúmí ndohi te yàha stná-nsià tnùndo nacua icúmí yàhi?

—Jaan —nì cache-né— vátuni stná nsiùhù.

²³Dandu nì cache-yà xì-né:

—Ñà-ndáá ndúá, icúmí-nsiâ ndoho-nsia nahi yùhù, te icúmí-nsiâ yàha stná-nsià tnùndo nahi yùhù; doco ñà-daníhítahví mii-nsiá cundoo iin iin-nsia iin iin ladúi, mà cúi, vàchi có-quídá tocar yùhù quide ñà-jaàn. Yuamání' ndúu ana chítnùní inì-xi índu nèhivì nìhítahví cundoo iin iin ladúi.

²⁴Daaní, na ní xinitnùhu ùxìn gá nècuàchì dacuahá-yá, nì cuduchi gá ini-né sàhà ùì ñiání mà. ²⁵Doco nì cana-ya nsidaa-né ni nátácá-né nùù-yá, te nì cache-yà xì-né:

—Sà-ináhá-nsiâ nansa xíquida tè-cùsáhnû inga ñuu, fuerte cusáhnû-te nùù nèhivì ñuù-te; vàchi nsidaa tè-nlhí chuun ñuu yucán, ndee dandacú-te nùù nècuàchì ñuù-te. ²⁶Doco mii-nsiá, màsà quídá-nsiá ducán. Còo, vàchi nù iá ana cuní cunduu ana dandacú nùù-nsiá, dandu icúmí-né

cunduu-ne ana xinúcuáchí nùù nsidaa-nsiá. ²⁷Vàchi nècuàchì cuní codònùù nùú-xí, icúmí-né cunduu-ne nahi peón chindéé xí nècuàchì dava ga. ²⁸Dècuèndè stná yùhù ana ndúu Tnaha Nèhivì Ñuhíví, cóni quésáì ñuhíví yohó ñà-cunucuachi nèhivì nùí. Còo, sàhà-ñá cunucuachi mií nùù-né nì quesaì, dandu despues cuàhi vida-xi cuì cuenta xi-ne, te ducán nàcündoo cuàhà-né libre.

Nansa nì natùinuù ùì nècuàchì cuaá nì quida Jesús

²⁹Daaní, mii-yá xì compañeru-yá, nì quihin-ya ichì nì quee-ya ñuu Jericó, te nchícùn cuàhà gá stná nèhivì dava ga. ³⁰Te yuhù ichí yucán ndoó ùì nècuàchì cuaá. Te na ní tiacu-né cuàhàn yàha Jesús, dandu nì quesaña-né cána ndee-né, cachí-né:

—iStoho-nsì Señor! iMii-ní descendencia ìì xí David! iCuhi inì-ní nsiùhù!

³¹Dandu nèhivì cuàhà yucán, nì canàhá-né xì nècuàchì cuaá mà:

—Màsà cána ga-nsià —cachí-né.

Doco nècuàchímà, chicá ndee ní càna-ne, cachí-né:

—iStoho-nsì Señor! iMii-ní descendencia ìì xí David! iCuhi inì-ní nsiùhù!

³²Dandu nì cucuiin-yá, te nì cana-ya nècuàchì cuaá mà nì cache-yà xì-né:

—¿Ndíá ndúá cuní-nsià quide sàhà-nsiá?

³³Te nì cache-né xì-yá:

—Stoho-nsì Señor, cuní-nsì natùinuù-nsí.

³⁴Ñàyùcàndúá nì cuhi ini-yànè, te nì chituu-ya ndahà-yá nùù-né.

Te vichi vichi nì natùinuù-né.
Dandu nì tenchicùn stná-nè mii-yá
cuàhàn-nè.

Nansa nì tui iin burru ñà-cuindànuú
Jesús quìhvi-ya ñuu Jerusalén

21 Daaní, nì sàà-yà xì-né
yatni ñuu Jerusalén ndé
iá iin ñuu tii nani Betfagé, yatni
dìnì yucù Olivo. Dandu nì cähàn-yà
xì ùì nècuàchì dacuahá-yá ñà-nì
cúhùn cueé-nè ñùù-xí. ²Te dohó nì
cachi-yà xì-né:

—Cuahán-nsià ñuu tii chicá ñùù-xí.
Te yucán icúmí-nsià cuni-nsià
nuhní iin burru xì dèhe-sì. Quisi
yucán ndaxin-nsiá, cundaca-nsia
quixi. ³Te nú càhàn nèhivì xì-nsiá
sàhà-sí, dandu cachi-nsià xì-né
ñà-Stoho-ndà Señor xiñuhu xi-sí,
doco luegu naxicocuñin-si —nì
cachi Jesú.

⁴Cunaha-nsiá, ducán (nì cachi-yà
xì-né) sàhà ñà-nì cùú ndisa
ñà-ndùá nì cachitnùhu iin nèhivì xí
Dios sànahna na ní cachi-né palabra
yohó:

⁵Dohó cachitnùhu-nsia xi nèhivì
ñuu Sión, (divi nduú ñuu
Jerusalén): “Cundehè-nsiá,
yucán vàxi rey xi-nsia, nihnu
ndáhví íní-yà, te indánuú-yá
iin burru chii nduú dèhe iin
quisì (sànsidá)”.

(Ducan nì cachitnùhu nècuàchì
sànahna ma.)

⁶Daaní, nì caquihin ùì
nècuàchimà ichì cuàhàn-nè
chuun ma, nì caquida-ne nacua nì
dàndàcú Jesú ñùù-né. ⁷Nì saca-ne
burru mà vàxi xi dèhe-sì. Dandu nì
chitàndòó-né sìcoto xi-ne dìquì-sí,
te nì sàcùnùú-yàsi.

Nansa nì quidañuhu nèhivì
Jesús na ní quìhvi-ya ñuu
Jerusalén, nì chitànduhù-né
dòò-né ichì segúñ estilu xi-ne

⁸Daaní, dava nècuàchì cuáhà
yucán, nì chitànduhù-né dòò-né
ichì ndé icúmí-yá yàha-ya, te
dava-ne, nì sahnde-nè ndahà yutnù
nì chindoo stná-nè ichì mà, (te
ducán nì nducutá). ⁹Te nèhivì
idónuu, xì stná nècuàchì nchícùn
cahà-xí, cána ndee-né, cachí-né:
—¡Viva ana sahnú yohó!

iDescendencia ìì xí rey David
nduú-né! iNdiahá gá ndeníhí
vàha-ndané, vàchi cuenta xi
Stoho-ndà Señor vàxi-ne! iAnsivéhé
cahnú mii-yá iá ansivi!

¹⁰Daaní, na sánì quìhvi-ya ñuu
Jerusalén mà, dandu nì ndulocó gá
nsidaa nèhivì ndoó yucán, cachí-né:
—¿Ana divi nduú nècuàchì yohó?

¹¹Te nì naxiconihí nèhivì cuáhà
mà:

—Jesús nani-né, te nduú-né iin
nècuàchì cähàn cuenta xi Dios. Te
meru ñuu-nè nduú ñuu Nazaret iá
ladu Galilea.

Nansa nì tavà Jesú tè-díco xi tè-xiín
fueras patiu veheñùhu cahnú

¹²Dandu cuàhàn-yà veheñùhu
cahnú xí Dios, te nì taxi-yá nsidaa
tè-díco xi tè-xiín yucán, te nì ducùn
nsìhí-yá mesa xi tiàa damá dìhùn
inga ñuu, te nì ducùn stná-yà sillá
xi tè-díco loma, ¹³cachí-yà xì nsidaa
téma:

—Dohó cachí (Dios) ñùù tutu
ìi: “Veheñùhu xi cunduu iin vehe
ndé nataca nèhivì càcàn tàhvì-né
ñuí”, cachí-yà. Doco sàhà mii-nsiá

sàni nandua na iin lugar ndé ndoó cuàhà tècuìhnà —nì cachi Jesús.

Nansa nì cuduchi ini nècuàchì veheñùhu sàhà Jesús

¹⁴Dandu nì catnàtuu cuàhà nècuàchì cuhí ñùù-yá, dava-ne cuaá-nè, te dava-ne xicá cuéhê-nè; te nì dàndúvàha-yanè. ¹⁵Doco dùtù xícusahnú, xì nècuàchì ley xi veheñùhu, nì cuduchi ini-nè na ní xini-nè ñà-cuàhà guá milagru quidá-yá. Te nì tiacu stná-nè cána ndee ñà-cuati ini veheñùhu, cachá` sàhà-yá: “iNdiahá gá ana sahnú yohó; descendencia ìì xí rey David nduú-né!” ¹⁶Ñàyùcàndùá, nì candudana nècuàchìmà, cachí-nè xì-yá:

—¿A có-iníní-nî nansa cachí ñà-cuati jaàn?

Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Jaan, iníní. Doco mii-nsiá, a táñâha ga cahvi-nsia (ndé cähàn nèhivì xì Dios, cachí-nè palabra yohó):

Ndè stná ñà-cuati xi méè tíquìn sàni dàtnúù stná-ní sàxìnítñùnì-xi, te nì nìhi-vé naquimanì ndiahá-vé mii-ní.

(Ducán nì cachi Jesús xì nècuàchìmà.)

¹⁷Dandu nì nacoo-yanè, te nì quee-ya ñuu mà cuàhàn-yà ñuu tii Betania, te yucán nì quìdì-yá.

Nansa nì sadí Jesús ñùù ñù-higu cónì càná quisì vídi-nu

¹⁸Na ní tùinuù, nì quihin-ya ichì mändixi-ya ñuu cahnú, dandu nì xìhi-yà doco. ¹⁹Te nì xini-yà jaàn yatni ichì mà iín iin ñù-higu. Ñàyùcàndùá, nì tnàtuu-ya ndé

iín-nu, doco còò quisì vídi caá, cutu ndahà cuií-ni-nù íá. Ñàyùcàndùá nì cachi-yà xì-nú:

—Màsà nunca cana ga quisì vídi yohó.

Dandu luegu nì ìchì dahuun-nù.

²⁰Te na ní xini nècuàchì dacuahá-yá ñà-ndùá nì cuu, nì ndulocó-nè, te nì cachi-nè:

—¿Índù chuun yàchì guá nì ìchì ñù-higu jaàn?

²¹Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Ñà-ndáà ndùá cachí xì-nsiá yohó; nú ni cúníndísâ vàha-nsia, te có-ndòo-nsiá xì duda, dandu vâtùni quida stná-nsià milagru, doco màdì cuisì milagru na ian nì cuu xi ñù-higu yohó. Còó, dècuèndè vâtùni cachi stná-nsià xì yucù jaàn ñà-nì cúxióá, te quècahnua ini mar, te divi ducán ndisa icúmí cuu. ²²Vàchi nú ni cúníndísâ víi-nsiá, dandu nìhitáhvì-nsiá nsidaa ñà-ndùá nì cícàn tàhvì-nsiá ñùù Dios.

Nansa nì cachi tè-xíandadacú ñà-còò derechu xi Jesús quida-ya ñà-ndùá quidá-yá

²³Daaní, nì nansìhvi-ya veheñùhu cahnú, te nì quesaha-yá chináhá-yà nèhivì. Doco nì catnàtuu stná dùtù xícusahnú, xì stná nècuàchì xíandadacú ñùù ñuu mà, cachí-nè xì-yá:

—¿Índù nì nìhi-ní derechu quida-ní ñà-ndùá quidá-ní? ¿Ana divi nì dàndàcú ñùù-ní ñà-quida-ní ducán?

²⁴Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Yuhù cuní stnài ndàcàtnuhí ñùù mii-nsiá, te nú ni náxíconíhí-nsiá ñùí, dandu cachitnùhu stnài xì-nsiá ana divi nì dàndàcù-xì

núi'. ²⁵Cachi-nsià xì' ana divi nì dàndàcù-xì nùù Juan (Bautista) ñà-quida iì-né nèhivì. ¿A Dios nì cachi xì-né, te ò nèhivì ñuhiví?

Dandu nècuàchìmà, nì candalnuhu tnahá nsidaa-ní mii-né, cachí-nè:

—Nú ni cachí-ndà Dios nì dàndàcù-xì nùù Juan, dandu cachi Jesús xì-ndà: “Índu chuun cóni xíníndísâ-nsiá nècuàchìmà, nú ducán?” ²⁶Doco nú ni cachí-ndà ñà-divi nèhivì ùún nì cachi xì nècuàchìmà, dandu yúhí-ndà ndíà ndúá quida nèhivì xì-ndà, vàchi nsidaa-né quidá-né cuenta iin ana nì càhàn cuenta xi Dios nì sanduu ndisa Juan mà.

²⁷Nàyùcàndùá, nì cacachi nècuàchìmà xì-yá:

—Có-cündáà ini-nsì ana divi nì dàndàcù-xì nùù Juan.

Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Ni yùhù, mà cáchí stnáì xì-nsiá ana divi nì dàndàcù-xì núi' ñà-quide ñà-ndúá quidé.

Ejemplu sàhà tiàa ndoó ùì dèhe-xi

²⁸(Dandu nì cachi Jesús xì-né):

—¿Nansa tuxí inì-nsia (sàhà ejemplu yohó)? Nìsa là iin tiàa ndoó ùì dèhe-xi. Te nì cachi-nè xì iin-tè: “Cuahán vichi duha, quidachuun itu-ndà ndé ía sì-uva xi-nda”. ²⁹Te nì cachi dèhe-ne mà: “Còó, vàchi có-càhhín cùhìn”. Doco después nì naxicocuñin inì-te, te nì sàhàn-te nì quidachuún-te. ³⁰Dandu nì sàhàn yua ma ní càhàn tu-ne xì inga dèhe-ne, cachí-nè xì-té nacua nì cachi-nè xì tè-primeru mà (ñà-nì cùhùn-te quidachuún-te). Te nì cachi tèchii úì mà: “Juün, yohó

cúhìn, papá”. Doco cóni sáhàn-te.

³¹Pues, vichi cachi-nsià xì' índu tèchii ma nì quida ndisa ñà-ndùá nì dàndàcú yua-té.

Te nì cachi nèhivì iníni má:

—Divi tè-primeru mà.

Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—(Cachí vàha-nsia.) Te palabra ndàcuìsi nduá cachí xì-nsiá yohó: chicá mà úhì càcu tè-dàchíyàhvi (cahíchì guá ini-nsià), ò iin nècuàchì ñahà quidá ndevàha, te sàà-nè ñuhiví ìì xí Dios, mientras mii-nsiá, ùhì gà càcu-nsia ducán. ³²Vàchi na ní quixi Juan Bautista cóni xíníndísâ-nsiá (na ní càhàn-nè sàhù) sàhà ichì váha Dios. Doco tè-dàchíyàhvi, xì stná nècuàchì ñahà ía cuàchi xi, nì xinindisá-né nècuàchìmà. Te nú sàñ xini-nsiá (nì xinindisá cuàhà nècuàchìmà), dandu éíndu chuun cóni náxicocuñin stná ini-nsiá ñà-cunindisá-nsiá?

Ejemplu sàhà medieru malu

³³Cunini-nsia, vàchi cuàhìn

nacani inga ejemplu. Nì ìa iin lamú nì dàñandèe nducu yòhò sì-uva nùù ñuhù xí-né, te nì quida-ne corra-ñà. Dandu nì quidavàha stná-nè iin pilá cahnú ndé cuñuhu ndudi quisì mà. Te nì quidavàha stná-nè iin torre ndé cundiaa peón inii itu mà. Dandu nì tatu-nè itnii medieru, te cuàhàn-nè inga ñuu xìcà. ³⁴Daaní, na ní sàà tiempu cùchi quisì vídì mà, dandu nì techuún-né iin ùì peón xi-ne ñuhù naquihin xi fruta nùù medieru mà. ³⁵Doco na ní canasaa nècuàchìmà yucán, nì catnii medieru mà nsidaa-né, te nì sahnì cuíi-te iin-ne, inga-nè nì

sahnì dahuun-tè, te inga-nè nì cani yuu-té.³⁶ Daaní, inga tu nì techuún lamú mà más gá peón xi-ne nùhù tu, te chicá más nduú-né nùù nècuàchì nì nùhù primeru. Doco divi ni ducán nì quida quini medieru mà xì nècuàchìmà.³⁷ Dandu último nì techuún lamú mà dèhemànì-né nùhù, vàchi ádi quidañuhu-té dèhe-ne nì cahan-né.³⁸ Doco na ní xinì-te vàxi dèhe lamú mà, dandu nì candalnuhu tnahá-te, cachí-te:

“Tè-yòhó nduú tè-icúmí ndutahvì (xì nùhù yohó). Vichi cahnì-ndàté chicá vàha, dandu mii-nda nanduu-nda stoho nùhù”, nì cacachì-te.

³⁹ Nayùcàndùá, nì catnii-té nècuàchìmà nì tavà-ténê iladu nùù nùhù mà, te nì casahnì-ténê.

⁴⁰ Pues, vichi ındíà nduá icúmí quida stoho itu mà xì medieru mà nù sàñì nasaa-né yucán? —nì cachí Jesús.

⁴¹ Dandu nècuàchì iníní, nì cachí-né xì-yá:

—Icúmí-né dandáñuhú dahuun-ne tè-malu mà. Ni-iyuhu mà cúhí ini-nète. Dandu después nanducu gá-né medieru tùha quida vii, divi nècuàchì tùha nacuàha xi-né quisì vídì tiempu iá-si.

⁴² Dandu nì cachí-yá xì-né:

—¿A táñâha ga cahvi-nsia nùù tutu ìì ndé cachá` palabra yohó?:

Nì là iin cavà, te nì cahichì ini albañil-ñà, doco vichi sàñì sàà mà nì sàcündua yùù vicò esquina vehe. Divi Stoho-ndà Señor nduú ana nì quida ducán, te ndulócô-nsì ñà-ndiaha guá nì quida-ya.

(Ducan nacánì nùù tutu ìì.)

⁴³ Nayùcàndùá, yùhù cachí-

xì-nsiá, mà níhì gá nèhivì ñuu yohó derechu cundoo-ne ñuhìvì ìì xí Dios; còó, nèhivì inga ñuu icúmí nìhítahvì xán, te mii-né, ndisa, icúmí-né quida vii-né na iin medieru vàha tùha nacuàha vii xì cosecha.⁴⁴ Te (cunaha-nsiá, yohó iá gá stná inga ejemplu sàhà cavà mà): nsidaa ana caquihí sahà-xí cavà ma, icúmí-né nacuèhè-né. Te nsidaa ana nacava mà dìquì-xí, tàdì nchìhì-né quida —nì cachí Jesús.

⁴⁵ Te (cunaha-nsiá, yucán itá stná) dùtù xícusahnú, xì nècuàchì fariseu, te iníní stná-né ejemplu nì nacani-ya, te nì cundaà ini-né, divi mii-né cähàn-yà sàhà-xí.

⁴⁶ Nayùcàndùá, nì cuni-né tnii-neyà, doco yúhí-né nèhivì cuáhà ndoo yucán, vàchi ndeníhí nècuàchìmà mii-yá ñà-ndùu-yá iin ana cähàn cuenta xi Dios.

Ejemplu sàhà vicò nándàhà

22 Daaní, nì quesaha Jesús nì nacani tu-ya xì-né inga ejemplu, te dohó nì cachí-yà:

²—Dohó iá nùhìvì ìì xí Dios nacua nì quida iin rey na nì nandàhà dèhe ii-né; nì quida-ne iin vicò cahnú.³ Te nì techuún-né peón xi-ne ñà-cacanuu-té cachitnùhu-té xì nsidaa nèhivì sàñì càñà. Doco cóñì cùní nècuàchìmà quixi-ne.

⁴ Nayùcàndùá, nì techuún rey mà más gá peón xi-ne cacanuu-té cachitnùhu-té. Te dohó nì cachí-né xì-té: “Cachì-ndá xì nèhivì cánà mà ñà-sà-íá quixi-ne vicò, vàchi sàñì cuyucun comida; sàñì xìhì buey xì nsidaa gá quisì ndatnù. Sà-íá nsidaá ndiatú-a-né”, nì cachí rey mà.⁵ Doco nèhivì cánà mà,

cónì quìhín casu-nè, nì caquee nsidaa-né cuàhàn-nè nùù chuun xi-ne. Lin-ne cuàhàn-nè nùù itú, inga-nè cuàhàn-nè ndé iá venta xi-ne. ⁶Te dava ga-nè nì tnii xi peón xi rey mà nì quida quini-ne xì-té, nì sahnì-néte. ⁷Nàyùcàndùá na ní inini rey mà, cuàhà gá nì xìdà ini-nè, te nì techuún-né soldadu xi-ne nì dàndáñuhú-tê nèhivì mà, te nì sahmi-tè ñuu-nè. ⁸Dandu nì cachi rey mà xì peón xi-ne: “Sà-íá listu vicò-xí, doco nèhivì nì cachì quixi primeru, cóni nátùi-ne nìhítahvì-né. ⁹Nàyùcàndùá, vichi cuahán-ndâ ndè ichì nahnu, te quida-ndá invitar nsidanicuú nèhivì ndácùhun stnaha-xi-ndá, te cachì-ndá xì-né ñìa-nì quìxí-né vicò xí”. ¹⁰Nàyùcàndùá, nì caquee peón mà inga xichi nì nacàhin-tè calle ñuu mà nì dànatáca-te nsidanicuú ana nì ndacùhun stnaha-xi-té, våha-ne ò malu-nè, te ducán nì chitu vehe rey mà nèhivì.

¹¹Daaní, nì quìhvi rey mà ndé iá vicò, te nì xini-nè jaàn iá iin tiàa có-ndìxí víco nacua ndiá icà-ndà na ndoo-nda vicò nándàhà. ¹²Nàyùcàndùá, nì cachi-nè xì nècuàchimà: “Amigo, cíndù chuun nì yàha-ní vicò yohó, te có-ndìxí-ní sícoto nacua ndiá icà-ní?” Doco nècuàchimà, mánicùi naxiconihí-né nùù rey mà. ¹³Dandu nì cachi rey mà xì peón xi-ne: “Chicuhní-ndá ndahásahà nècuàchì jaàn, te dacana-ndánè fuera ndé iín tnúú; (ndahví-nè), våchi yucán nduú lugar ndé yáha ga cuacu nèhivì, te càna stná nùhu-ne”, nì cachi rey mà. ¹⁴Pues sàhà (ejemplu yohó vatùni cundaà ini-nsià) ñà-cuàhà nèhivì

cánà (cundoo nùù Dios), doco sacu-nè cunduu ana nacàxin-ya.

Nà-ndùá nì cachi Jesús sàhà renta xi ñuu-ndà

¹⁵Daaní, nì caquee nècuàchì fariseu nì ndatnuhu tnahá-né nansa cui quida-ne, te dadaná-né mii-yá na cähàn-yà (xì nèhivì).

¹⁶Nàyùcàndùá, nì techuún-né itnii nèhivì nchícùn xì-né nùù-yá, te cutnáhâ stná iin ùù nècuàchì partidu xi Herodes, te dohó nì cacachi-nè xì-yá:

—Maestro, ináhá-nsî nduu-ní iin nèhivì ndàcuisì inì-xi, te chináhá vii-ní nansa ndisa iá ichì våha Dios. Có-quìhín casu-ní nansa cachí nèhivì, te ni có-yûhî stnâ-ní ni-iin-ne. ¹⁷Nàyùcàndùá, cuní-nsi cachì-ní xì-nsí nansa tuxí inì-ní, ¿a vátuni såha Dios lugar chiyàhvi-nda renta nùù rey cahnú César, á coó?

¹⁸Doco Jesús, sàni cundaà ini-yà có-xícàn tnùhu sahnú ndisa-ne nùù-yá. Nàyùcàndùá nì cachi-yà xì-né:

—(Ndhahví-nsià, våchi) dananí uun-nsia våha guá-nsià. ¿Índù chuun cuní-nsià quida-nsia maña nùí? ¹⁹Dacuní-nsià yùhù iin dìhùn xí-nsià chiyàhvi-nsia sàhà renta, cundehí.

Dandu nì sàhà-neyà dìhùn plata mà. ²⁰Te na ní indehè-yáñà, dandu nì cachi-yà:

—¿Ana dìnúù-xí, te ana dìquívì-xí itúù icà dìhùn yohó?

²¹—Divi rey cahnú César —nì cachi-nè.

Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Nú ducán nduá, dandu nacuàha-nsia César ñà-ndùá

icúmí-nsiâ cuàha-nsiâte, te cuàha stná-nsiâ Dios ñà-ndùá ndiá ìcà-nsiâ cuàha-nsiayà —nì cachi Jesús.

22Dandu nèhivì mà, nì ndulocó-nè sàhà palabra jaàn, te nì nacoo-neyà cuàhàn-nè.

Nansa nì cachi Jesús iá nansa natiacu-ndà

23Daaní, quìvì yucán nì tnàtuu itnii nècuàchì saduceu nùù-yá, nì càhàn-nè xì-yá. Nècuàchì yucán, có-xìnínídísâ-né ñà-icúmí-ndá natiacu-ndà. Ñàyùcàndùá, dohó nì cachi-nè xì-yá:

24—Maestro, ñà-yòhó nduá nì tiaa Moisés quida-nda: nú sàni xìhì iin tiàa, te còò déhe-ne nì ndóo (xi ñahàdihí-nè), dandu icúmí ñani nsii ma nandàhà-né xì ñahàcuáán nì ndòo ma, áma cóo iin dèhe-ne; dandu quida-nda cuenta na ian dèhe nsii ma nduú méè mà.

25Pues cunaha-ní, nì sandoo ùsà ñàní ñuu-ndà yohó, te nì nandàhà nècuàchì primeru, doco nì xìhì-nè, te còò déhe-ne. Ñàyùcàndùá, nì ndòo ñahàdihí-nè nùù ñani-nè nchícùn gà. **26**Daaní, divi ducán nì cuu stná xì nècuàchì ùì, nì xìhì stná-nè, te còò stná dèhe-ne, te nì ndòo ñahàdihí-nè nùù inga ñani nchícùn gà; te iin-ni nì quida-ne seguir ducán dècuèndè (nì xìhì stná) nècuàchì ùsà. **27**Dandu por último nì xìhì stná nècuàchì ñahà. **28**Ñàyùcàndùá, na sáà quìvì (cachí-nsiâ) natiacu nsii, índù tiàa ma nacuaca xi nècuàchì ñahà mà? vâchi antes nsì-úsà-nè nîsa ia xi-ñá.

29Dandu nì cachi Jesús xì-né:
—Còò; có-cächí viì-nsiâ, vâchi
có-cündáà inì-nsia nansa cachí

tutu ìì xí Dios, ni có-cündáà stná inì-nsia ñà-càhnù-guá poder xi-ya.

30Cunaha-nsiâ, na sáà quìvì natiacu nèhivì, mà nándàhà gá-nè, vâchi nahi ángel ndoó ansivi (xinúcuáchí) nùù Dios, ducán icúmí nanduu nècuàchì nsii. **31**Pues vichi cuàhìn càhìn xì-nsiâ sàhà nansa iá ndisa natiacu nsii. Ádi sánì cahvi-nsia nansa nì cachi Dios xì-nsiâ palabra yohó: **32**“Yùhù nduí Dios cahvi nsì-Abraham, xì nsì-Isaac, xì nsì-Jacob”, cachí-yà. (Ñàyùcàndùá, itiácu ìì nècuàchì nsii ma), vâchi nècuàchì sàni xìhì dahuun ndisa, mà cúi cahvi gá-nè Dios; cuisì ana itiácu càhvì xì-yá **33**—nì cachi Jesús. Te na nì inini nèhivì cuáhà mà ñà-ndùá nì cachi-yà, dandu yáha ga nì ndulocó-nè.

Nansa nì cachi Jesús índù ley xi Dios nduú ley chicá ndiaá

34Dandu nì xinitnùhu nècuàchì fariseu ñà-sàni cundee-yá nùù nècuàchì saduceu, mànicùí nanihì tnùní ini-nè nansa naxiconihí-né nùù-yá. Ñàyùcàndùá nì nataca nècuàchì fariseu mà; **35**te iin-ne nduú nècuàchì ley xi veheñùhu, te nì tnàtuu-ne nùù-yá nì ndàcàtnùhù-né iñàha nùù-yá, a ver nansa naxiconihí-yá. Te dohó nì cachi-nè xì-yá:

36—Maestro, núù nsidaa ñà-ndùá nì dàndàcú Dios nùù ley xi-ya, índù-ñá chicá ndiaá?

37Dandu nì cachi-yà xì-né:
—Icúmí-ndá cuu ini-ndà sàhà Stoho-ndà Dios xì nsidanicuú anima-ndà, xì nsidanicuú voluntad xi-nda, xì nsidanicuú stná sàxìnítñùní-ndà. **38**Ñà-jaàn nduá

chicá ndiaá dandacú-yá, te chicá chuun cahnú nduú stná. ³⁹Daaní, nacua cachí ley primeru mà, ducán cachí stná ley ùù nì dàndàcú-yá, (vàchi dohó cachá): “Nacua cuú ini-ndà sàhà mii-nda, ducán icúmí stná-ndà cuu ini-ndà sàhà ñanítamaha-nda”. ⁴⁰Cunaha-nsiá divi ley jaàn nduú yohò nsidanicuú ley xi Moisés xì nsidaa gá stná palabra nì cachi profeta nísaa cahàn cuenta xi-ya.

¿Ana divi nduú yohòtéhè Cristu?

⁴¹Ndoó fì nècuàchì fariseu yucán, te nì cachi Jesús xì-né:

⁴²—¿Nansa cachí mii-nsiá sàhà ana nduú Cristu? ¿Índù descendencia nduú-yá (cahan-nsiá)?

Te nì cachi-nè xì-yá:

—Divi David nduú yohòtéhè-yá.

⁴³Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Pues, nú ducán, dandu zíndù chuun nì cachi David ñà-stoho-nè nduú-yá na ní cahàn-nè sàhà-yá tixi poder xi Espíritu lì xí Dios? Vàchi dohó nì cachi nècuàchimà nùù tutu ìi:

⁴⁴ Nì cahàn Yua-nda Dios xì Stohì, (divi Cristu), te nì cachi-yá:
“Yohó coo-ní ladu cuahí` ndè cachi sàà cundeí nùù nsidaa ana xiní ûhì xì-ní, dandu cusahnú fuerte-ní nùù-né”.

⁴⁵Cundehè-nsiá, nì cachi David ñà-Stoho-nè nduú Cristu, doco nú ducán nduú-yá, dandu zíndù modo cunduu stná-yà iin descendencia xi-ne? (Doco ñà-ndáà nduá.) —nì cachi Jesús.

⁴⁶Doco còò ni-iin nèhivì nì nánihì tnùní gà ini-nè naxiconihí-né nùù-yá ni-iin palabra. Ñàyùcàndùá,

quìvì nùù-xí cóni sáha ga-nè valor dadavátnahâ-né xì-yá.

Ñà-ndùá nì cachi Jesús sàhà
nècuàchì fariseu xì sàhà
nècuàchì ley xi veheñùhu

23 Dandu nì cahàn tu-ya
xì nèhivì cuáhà yucán,
xínduu-ne nècuàchì dacuahá-yá, xì
stná nècuàchì iníní úún. ²Te dohó
nì cachi-yà xì-né:

—Nècuàchì fariseu xi nècuàchì ley xi veheñùhu, iá derechu xi-ne chinaha-nè ley iì xí Moisés.

³Ñàyùcàndùá, nsidaa ñà-ndùá cachí-nè, chivàha-nsiañà. Doco mìsà quídá-nsiá nacua quidá mii-né, còó, vàchi diín iñàha chináhá-nè, te diín iñàha quidá-né. Nùù mii-né, mà úhì cachi-nè xì nèhivì ñà-chivàha-ne cuàhà iñàha, doco mii-né, có-chivàha-neà. ⁴Doco nèhivì, mà cündéé ini-nè chivàha nsihí-ne ñà-ndùá cachí nècuàchimà, vàchi na iin carga vée nduá nùù-né, te mate úhì cunsida-neà, doco ndacú nùù-né. Doco nècuàchì ley mà, còó; ni-iyuhu mà ndánihí-neà, ni có-dúcùn ni-iin dìnlindàhá-nèà.

⁵Cunaha-nsiá, nsidaa ñà-ndùá quidá nècuàchimà, cuiśi sàhà-ñá cundehè nèhivì-né nduá. Ndahà-né te tnaa-nè nuhní itni ndé ñuhú tutu lì, doco puru itni nahnu cuní-né cundua (na ian vàha guá-né). Te divi sàhà ñà-yùcán nduá nsidá naní stná-nè ñà-vico iá nùù sáhà sícoto xi-ne. ⁶Te na sáhà-nè vicò, ò veheñùhu, dandu nandúcú-né lugar ndé chicá ndiaha cundoo-ne. ⁷Te cudíi stná ini-nè ñà-cásàhú tnùñuhu nèhivì xì-né yàhvi, te cachí nèhivì xì-né maestro.

⁸'Doco mii-nsiá, màsà nándúcú-nsiâ ñà-cachi nèhivì xì-nsiá maestro, vâchi imindaa maestru icúmí-nsiâ, divi nduú yùhù Cristu, te iin-ni ñaní nduú nsidaa-nsiá. ⁹Ni màsà cachí-nsiâ "padre" xì ni-iin nèhivì ñuhíví yohó, vâchi imindaa ana nduú yua ndisa-nsia, divi nduú mii-yá íá ansivi. ¹⁰Ni màsà cachí stnàhá stná-nsiâ "jefe", vâchi imindaa jefe icúmí-nsiâ, divi nduú yùhù Cristu. ¹¹Te nècuàchì cuní cunduu ana chicá idónuu, divi icúmí cunduu ana xinúcuáchí. ¹²Vâchi nsidaa ana datiaá chicá ndiaá, icúmí-nê sàà-nê nducahan-ne. Doco nsidaa ana ndaníhí ndáhvì xì mii-xí, divi nduú ana chicá icúmí nìhì xì tnùñuhu.

¹³'iNdahví mii-nsiá nècuàchì ley xi veheñùhu! Te indahví stná mii-nsiá nècuàchì fariseu! Vâchi datiaá uun-nsia vâha-nsia. Cutu estorbu quidá-nsiá nùù nèhivì cuní quihvi ñuhíví ìì xí Dios: ni có-quihvi mii-nsiá, te nèhivì cuní quihvi, sadí-nsià nùù-né.

¹⁴'iNdahví mii-nsiá nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná mii-nsiá nècuàchì fariseu! Datiaá uun-nsia vâha-nsia. Vâchi tùha-nsia (tnii diqui uun-nsia ley, te) xidándiáá-nsià vehe nècuàchì nì xìhì ìì-xí, te despues sácuítia-nsia nacuátú cuáhà-nsiá na ian vâha guá-nsiá. Sàháyùcàndùá, iin castigu chicá fuerte icúmí-nsiâ nìhì-nsiá.

¹⁵'iNdahví mii-nsiá nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná mii-nsiá nècuàchì fariseu! Vâchi datiaá uun-nsia vâha-nsia. Ndè inicutu ñuhíví nácàhin-nsia, te yáha stná-nsià mar nducu-nsiá ana

dayáha-nsia nùù religión xi-nsia. Te nú sàni yàha-ne, dandu sàhà (ley) xi-nsia sáà stná-nè nanduu-ne ana malu, ndè ùì tantu gá más malu nanduu-ne nùù mii-nsiá, te sàhajàn chicá yàchì sàà-nè andea.

¹⁶'iNdahví-nsià! vâchi mate nahi nècuàchì cuaá nduú-nsiá, doco cuní-nsià dacúndéhe-nsiá nèhivì índù iá ichì. Vâchi cachí-nsià xì-né ñà-màdì obligación nduá nú ni caquín-ndà compromisu, te chináhá-ndá veheñùhu. Doco ñà-nduú compromisu ndisa nduú ñà-chinaha-nda oro iá veheñùhu, cachí-nsià. ¹⁷(iNdahví-nsià!) Índù chuun có-sâà-nsià cundaà ini-nsià, te quidámáxìní-nsià? ¿A có-ináhá-nsiâ ñà-chicá ndiaá veheñùhu nùù oro mà? vâchi cuisì sàhà-ñá iá` ini veheñùhu, ñàyùcàndùá nduá oro ìì. ¹⁸Daaní, cachí stná-nsià ñà-màdì obligación ndisa nduá nú ni caquín-ndà iin compromisu, te chináhá-ndá mesa ìì xí Dios. Doco ñà-nduú compromisu ndisa nduú ñà-chinaha-nda promesa iá nùù mesa mà, cachí-nsià. ¹⁹Pues índù chuun có-sâà-nsià cundaà ini-nsià, te quidámáxìní guâ-nsià? ¿A có-ináhá-nsiâ chicá ndiaá mesa ìì mà nùù nsidaa promesa? Vâchi divi sàhà mesa-mà níhì stná promesa mà ndu-iiá. ²⁰Ñàyùcàndùá, nsidaa nècuàchì saquín compromisu, te chináhá-nê mesa ìì, pues davani queámà na ian chináhá stnâ-nê promesa iá nùù mesa mà. ²¹Daaní, stná iin nècuàchì saquín compromisu, te chináhá-nê veheñùhu, pues iin-ni nduú stná na ian chináhá stná-nê mii-yá iá

ini veheñùhu ma. ²²Te nècuàchì saquín compromisu, te chináhá-né ansivi, davani queé stná mà na ian chináhá stnâ-né silla ìì xí Dios, xì stná mii-yá iá nùù silla mà.

²³'iNdahví mii-nsiá nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná mii-nsiá nècuàchì fariseu! Vàchi datiaá uun-nsia vàha-nsia, mate túha-nsia cuàha-nsia diezmu xi (yùcù cuatilúhá nahi) ndua ndòò, xì anís, xì cominu. Doco ñà-ndùú ley ìì chicá ndiaá, ni có-quihín casu-nsiàñà, mate nacániamà sàhà nansa cunihnu ndàcuisì ini-ndà, te cundehè ndàhví stnahá stná-ndà, xì stná ñà-cunihnu vàha ini-ndà mii-yá. Pues ñà-jaàn ndisa ndiá ìcà-nsiá quida-nsia cumplir, te ni có-xìñuhù nacoo stná-nsià diezmu mà. ²⁴Doco nahi nècuàchì cuaá cuní dacúndéhe xi inga nèhivì índù iá ichì, ducán nduú-nsiá. Mate daxíxin-nsia nsidaa ndutè xihí-nsiá sàhà-ñá màsà cócò-nsiá ni-iin quisì tìi, doco iin chuun ndiaá ndisa, ni có-ndùlóco-nsiá sàhámà. Ñàyùcàndùá, ducán queámà na ian sàñì coco-nsiá (iin quisì cahnú) na iin camellu.

²⁵'iNdahví mii-nsiá nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná mii-nsiá nècuàchì fariseu! Pues náhà xicà datiaá uun-nsia vàha-nsia, vàchi dohó iá estilu xi-nsia na ian nacáté-ndá iin pocillu, ò iin còhò, te cuisì yàtä-ñá nacáté-ndá, doco (inià, quini iá). Te divi ducán iá stná anima-nsià, chitu stná cuàchi ñà-xího-nsiá cuàhà iñàha, te quidá ndévàha-nsia. ²⁶iNdahví mii-nsiá nècuàchì fariseu! Cutu quidámáxìní-nsià. Vàchi (nú

icúmí-ndá) iin pocillu ò iin còhò, amádi primeru inià ndundoo, dandu vâtuni coo ndoo (inià xì) stná yàtä-ñá. (Pues ducání xiñuhu ndoo stná anima-nsià.)

²⁷'iNdahví mii-nsiá nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná mii-nsiá nècuàchì fariseu! Vàchi datiaá uun-nsia vàha-nsia, doco còò. Nahi monumentu (ndé índùxin nsìi), ducán nduú-nsiá; vàchi cuaha-ni iámà nú sàñì ndanuu cuxán, doco inì-xi ñuhú chitu iquì nsíi xi cuàhà ñà-siquini. ²⁸Ducán iá stná mii-nsiá, indéhe nèhivì mii-nsiá na ian nèhivì vàha nduú-nsiá, doco danani uun-nsia, vàchi anima-nsià, chituá ñà-có-ndià.

²⁹'iNdahví mii-nsiá nècuàchì ley xi veheñùhu, xi stná mii-nsiá nècuàchì fariseu! vàchi datiaá uun-nsia vàha-nsia. Pues mii-nsiá nduú ana quidávàha monumentu nùù ñaña xí nècuàchì profeta nìsa cahàn cuenta xi Dios sàñaha, te nsidácútú stná-nsià lugar ndé xí-indùxin nsìi nì sanduu nèhivì vàha. ³⁰Dandu cachí-nsià: “Nú ni cündóó nsiùhù tiempu sàñaha ni cuí, dandu mà cahni-nsí nèhivì cahàn cuenta xi Dios nacua nì quida xìì-ndà”. ³¹Pues cunaha-nsiá, sàhà palabra jaàn claru cachí-nsià ñà-mii-nsiá nduú-nsiá meru descendencia xi nècuàchì nì casahnì xì nèhivì xí-yá sàñaha. ³²Ñàyùcàndùá, nú yohótéhè-nsiá nduú nècuàchimà, dandu mà úhi quida stná-nsià divi nacua nì quida mii-né.

³³'iMii-nsiá, nahi anima còò nduú anima-nsià, nacua xìì-nsiá sàñaha ma, te ducán stná mii-nsiá vichi!

Còò ni-iyuhu modo nansa càcu-nsia nùù andea, vàchi icúmí-nsiá ndoho-nsia.³⁴ Sàháyùcàndùá, icúmí techuín nèhivì cähàn xì-nsiá, divi nècuàchì profeta, xì stná nècuàchì nchichí, xì cuàhà stná maestru. Doco ináhî mii-nsiá, ñà-icúmí-nsiá quida quini-nsia xì-né. Dava-ne cahnì-nsiá; te dava-ne chituu-nsia nchìca cruz, te dava ga-nè cahnì cuií-nsiá ini veheñùhu xi-nsia, te dava ga-nè taxi-nsiá ñuu te ñuu.³⁵ Nàyùcàndùá, fuerza icúmí mii-nsiá nacuida-nsia cuàchi sàhà nsidanicuú nècuàchì vàha sàni sahnì nèhivì ñuhiví yohó. Dihna Abel nì xìhì nùù nsidaa gá nècuàchì vàha, dandu iin-ni vàxi-nda duha dècuèndè nì xìhì stná dèhe Berequías nani Zacarías, vàchi divi (nèhivì nihnu inì-xi nahi) mii-nsiá nì sahnì xì nècuàchimà na iín-né mahì veheñùhu cahnú xì mesa ìì ndé sahmí-né ñà-càmáni-ndà Dios.³⁶ Nàyùcàndùá, yùhù cachí' xì nsidaa mii-nsiá nèhivì tiempu vichi, fuerza icúmí-nsiá cunsida-nsia cuàchi sàhà nsidanicuú nsìi ma.

Nansa nì sacu Jesús sàhà nèhivì ñuu Jerusalén

³⁷ 'iN dahví mii-nsiá nècuàchì ñuu Jerusalén! vàchi tûha-nsia cahnì-nsiá nècuàchì cähàn cuenta xi Dios, vàchi na techúûn-yánè sàà-nè nùù-nsiá, dandu caniyúú-nsiâne ñà-cui-nè. Na cuahà guá xichi nì cunì danatáquì mii-nsiá nùí, na ian danatáca siùn pílù xi-sì ñà-nàcùñuhu quisì mà tìxi ndixìn-sí; doco còó, cóni cùní-nsiá.³⁸ Nàyùcàndùá, icúmí lugar xi-nsia yohó ndòo nihnia.³⁹ Te cachí stnáì

xì-nsiá, mà cúní gà-nsià yùhù ndé cachi sàà quìvì cachí-nsià xì: "Ndaha gá mii-ní, vàchi divi ana vàxi cuenta xi Stoho-ndà Señor nduu-ní".

Ñà-ndùá nì cachitnùhu Jesús icúmí cuu xi veheñùhu cahnú nìsa ìa ñuu Jerusalén tiempu yucán

24 Daaní, nì quee Jesús veheñùhu cahnú-ma cuàhàn-yá. Te nì catnàtuu nècuàchì dacuahá-yá nùù-yá, cuní-nè dacuní-nèyà nansa ndáa vehe nahnu ndoo yatni yucán.² Doco nì cachí-yà xì-né:

—¿A xiní-nsiá nsidaa vehe yohó? Yùhù cachí' xì-nsiá, vàxi iin quìvì, dandu mà códotnahá gá ni-iin yùù yohó. Vàchi icúmí caà nsìhá quida nèhivì.

Ñà-ndùá icúmí cuu ñà-cundaà ini-ndà sà-ítúú xìnu tiempu yohó

³ Daaní, cuàhàn cuaán-yá xì-né ndé yucù Olivo, te nì catnàtuu nècuàchì dacuahá-yá, cachí-nè xì-yá:

—Cachí-ní xì-nsí ¿índù quìvì cuu nsidaa ñà-nì cachí-ní jaàn? ¿Índù milagru coo ñà-cundaà ini-nsì ñà-sà-ítúú naxicocuñin-ní, te xìnu tiempu yohó?

⁴ Dandu nì cachí-yà xì-né:

—Cuidadu cundoo-nsia ñà-màsà dándahví ni-iin nèhivì mii-nsiá.

⁵ Vàchi cuàhà ana icúmí quixi dananí uun-tè nduú-te yùhù, te cachí iin iin-tè xì nèhivì ñà-Cristu nduú-te. Te sàhajàn cuàhà nèhivì nìhi-té dandahví-te. ⁶ Daaní, icúmí cunitnùhu stná-nsiá iá cuàhà guerra yohó te yucán. Doco mäsà

yúhî-nsià, vàchi fuerza icúmí coo ducán. Doco tâñáha ga sàà xìnu tiempu yohó cunduamà: íá gâ ñà-vàxi cuu. ⁷Vàchi ñuu xì ñuu icúmíâ nàá stnahá. Te cuàhà rey icúmí-tê dandacú-te ñà-coo guerra xì inga ñuu. Te icúmí coo stná tnama, te caca cuàhà stná cuèhè dana. Te yohó te yucán ñuhìví icúmí tnàá stná. ⁸Doco ñà-jaàn làcà cuàhàn quesaha tnùndoho nduá.

⁹'Daaní, tiempu yucán icúmí nèhivì tnii-ne mii-nsiá, te quida quini-ne xì-nsiá. Te dava-nsia icúmí-né cahni-né. Vàchi sàhà yùhù icúmí nsidaa nèhivì cuni ùhì-né mii-nsiá. ¹⁰Te cuàhà-né cuàhàn stná-né nacuaà-né Dios. Ni mà cuíñuhú gâ stnâ-nè ñanìtnaha-ne; mà úhì cahin-né ñanìtnaha-ne nùù tè-xídandacú. ¹¹Daaní, icúmí ndecoyo cuàhà stná tètnuhù.

Cuenta xi Dios cähàn-te, cachì-te, te mà úhì nìhi-té dandahví-te cuàhà nèhivì. ¹²Te ñà-cuàhà guá cuàchi icúmí coo ñuhìví, ñayùcàndùá mà cíú stnahá gâ ini nèhivì sàhà-né. ¹³Doco nèhivì iin-ni cunihnu vàha inì-xi dècuèndè xìnu tiempu, icúmí-né càcu-ne. ¹⁴Te tiempu ma icúmí cuitià stná razón ndiaha sàhà ñuhìvì ìì xí Dios; inicatu ñuhìví icúmíâ cuitià, te cunitnùhu nèhivì ndoó nsidaa ñuu. Dandísá, ñà-sànì sàà quìvì xìnu tiempu yohó cundua.

¹⁵'Sànaha nì cachitnùhu Daniel iin palabra xi Dios sàhà nansa icúmí coo iin figura dana có-xiñuhù dahuun-ya. Cunaha-nsiá, quìvì cuni-nsià sàni sàcuììn figura mà ini lugar chicá ìì, (dandu seña cundua). Te vichi xiñuhu cundaà ini nsidaa ana càhvì-xì tutu yohó. ¹⁶Te na sàà

quìvì yucán, dandu ni cunúdèhé nsidaa nèhivì ndoó ladu Judea yohó, te cùhùn-nè yucù. ¹⁷Te nú ndoó nèhivì quetátú dìnivèhé-xi, dandu yàchì ni nuú-né, te cunudèhé stná-né; doco màsà (nánsìhvi-ne) vehe nsiquihin-ne ñà-ndùá icúmí-né. Còó. ¹⁸Te nú ndoó-né nùù ìtú, dandu màsà nándúcú-né ni cotón-né. ¹⁹Te indahví stná nècuàchì ñahà cuhí cuàhàn tùinuù mée-xi quìvì yucán! Te indahví stná nècuàchì icúmí xí mèè chichi! ²⁰Te càcàn tåhvì stná-nsià nùù Dios ñà-màsà cùvìxin tiempu cunudèhé-nsià mà, te màsà cùndúú stná iin quìvì descansu. ²¹Vàchi quìvì yucán yáha ga icúmí nèhivì ndoho-ne. Còò gá tnùndoho chicá cahnú ni ía ndè quìvì nì cuyucun ñuhìvì xí ndé` quìvì coamà; te ni quìvì después, mà sàà coo ga tnùndoho ndudava xi ñà-jaàn. ²²Te nú màsà cùndéhe ndahví Dios, te dacúxío yáchì-yà tnùndoho ma, dandu ndutu nsihí nèhivì ñuhìvì nì cùi. Doco sàhà nèhivì xí-yá sàni nacàxin-ya, ñayùcàndùá chicá yàchì icúmí-yá dacúxío-yá tnùndoho ma.

²³'Quìvì yucán màsà cúníndísâ-nsiá yuhù nèhivì cachí xì-nsiá: "Cundehè-nsiá, yohó íá ana nduú Cristu", te ò nú cachí-né: "Cundehè-nsiá, yucán íá-yà".

²⁴Vàchi icúmí quixi cuàhà tètnuhù, te iin iin-té cachì-te ñà-divi Cristu nduú-te. Te tiempu-mà quixi stná cuàhà ana dananí uun cähàn cuenta xi Dios. Ndè quida stná-te cuàhà milagru fuerte ñà-ndulocó nèhivì, áma níhi-te dandahví-te nèhivì nì nacàxin-ya cahan-té; doco mà cùí. ²⁵Cunaha-nsiá, sàni

cachitnùhi xì-nsiá nsidaa ñà-ndùá icúmí cuu. ²⁶Ñàyùcàndùá, nú cachí nèhivì xì-nsiá: “Yucán iá-yà yucù”, mäsà cùhùn-nsiá yucán. Te ò nú ni cachí stnâ-nè: “Ini vehe yohó iá-yá”, mäsà cúníndísâ-nsiá. ²⁷Vàchi na ian tása, te xiní nèhivì natnúù fuerte ndè iin ladu ansivi xi ndé inga ladúà, ducán icúmí (natùi vate) stná yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìvì quìvì naxicocuîn. ²⁸(Doco nèhivì malu, ducán icúmí cuu xi-né nahi dichu cachí:) “Ndé indúhu ñà-ndùá nì xìhì, yucán icúmí nataca stná longo”.

Nansa icúmí coo quìvì naxicocuîn Jesús

²⁹Nú sàñi yàha tiempu tnündoho ma, dandu mà cúnchíi gá ni orá ni yoo. Te sìnsìvì itándiaa ansivi, icúmí-sí còyo nihni-sí nùù ñuhìvì. Te sitnùù nahnu, icúmí stnâ-si ndacùchí ndee-sí. ³⁰Dandu después icúmí natui seña ansivi (ñà-cundaà ini-nsiá sà-ìá naxicocuîn) yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìvì. Dandu nèhivì nsidaa ñuu, icúmí-né cuacu-ne na cundehè-né mänuí mahì vícò xì poder cahnú xí, te ndiaha gá coo inicutu ndé mänuí. ³¹Dandu icúmí sivi stná corneta, te techuín ángel xi cùhùn-né inicutu ñuhìvì ñà-danátacá-né ana nduú nèhivì sàñi nacàxin, mate lugar chicá xica ñuhìvì ni cündóo-né.

³²Vichi cuàhìn nacani iin ejemplu sàhà nù-higu sàhà-ñá cundaà ini-nsiá. Nú sàñi ndunsidi-nú, te nì quesaha naná ditù yuté-nu, dandu ñà-yùcàn cùndáa ini-ndà sà-ìtúú tiempu ihni. ³³Te divi ducání stná xì

ñà-ndùá icúmí cuu; quìvì cuni-nsiá cuú ñà-ndùá sàñi cachí xì-nsiá, dandu vâtùni cundaà stná inì-nsia ñà-sà-ìtúú tiempu naxicocuîn ndùá; sà-ìtúú nihni. ³⁴Cunaha-nsiá, mà sáà cui nsihi nèhivì itiácú vichi dècuèndè cachí sàñi cachí xì-nsiá. ³⁵Cunaha-nsiá, icúmí sàà ansivi xi ñuhìvì ndañuhá, doco palabra nì cachí yùhù, còó, mà nunca sàà ndañuhá.

³⁶⁻³⁷Doco ni quìvì, te ni hora naxicocuîn, ni-iin nèhivì có-inahá-né. Ni ángel ndoó ansivi, có-inahá stnâ-nè; ni yùhù ana nduú Dèhemanì Dios, có-inahá stnâi, cuisi Yuamáni’ Dios inahá. Vàchi nacua nì cuu tiempu xi Noé, ducán icúmí cuu stná na sàà meru quìvì naxicocuîn yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìvì. ³⁸Vàchi na táníha ga cuun dàvì dàhvi ñuhìvì, dandu (ndoó cuéyàà nèhivì ñuhìvì), xixí-né, xihí-né, nándàhà-né; te ducán nìsa quida-ne dècuèndè nì sàà quìvì nì quihvi Noé ini barcu cahnú. ³⁹Te ni cóni sàà mändìhi tnùní ini nèhivì mà dècuèndè nì quixi dàvì, te nì càhà nsihi-ne. Te divi ducán icúmí coo stná tiempu naxicocuîn yùhù. ⁴⁰Ndé ndoó ùù nèhivì nùù itú, icúmí iin-ne cuxio-ne, te iin-ne ndòo. ⁴¹Te ndé ndoó ùù nècuàchí ñahà cutnáhá nchicó, iin-ne cuxio, te inga-né ndòo.

⁴²Ñàyùcàndùá, cundoò tùha-nsia, vàchi có-inahá-nsiá índù quìvì icúmí naxicocuîn yùhù ana nduú Stoho-nsiá Señor. ⁴³Doco nsinuu inì-nsia nansa quidá iin stoho vehe: nú sàñi xinitnùhu-ne índù hora

quixi tècuìhnà ñuuú, dandu cundiatus tûha-ne; mà cuáha-ne quíhvi-té nì cùí. ⁴⁴ Ñàyùcàndùá, stná mii-nsiá, nicanicuahàn cundoo tûha-nsia, vàchi iin quívì có-nìhnú ini-nsià, divi quívì jaàn icúmî naxicocuñin.

**Ejemplu sàhà peón xíndiaa
xì vehe lamú cuàhàn xìcà**

⁴⁵¿Ana tuxí inì-nsia nduú nahi peón nùù ejemplu yohó? Nì àa iin peón tûha quida viì; nicanicuahàn quidá sahnú-te. Ñàyùcàndùá, nì nìhi-té chuun nùù lamú xi-té ñà-dandacú-te nùù peón dava ga, te dasàn stná-te ñà-cutiacu nsidaa gá peón mà quívì xiñuhá. Dandu cuàhàn xìcà lamú mà. ⁴⁶Pues nansicáhán peón dandacu-ma nú iin-ni ni quidá víi-té décuèndè nsiaa lamú xi-té. ⁴⁷Vàchi cunaha-nsiá, icúmí nècuàchímà cuàha-nète chuun chicá ndiaá ñà-dandacú-te sàhà nsidanicuú ñà-cuìcà-né. ⁴⁸Doco nú peón malu nduú-te, dandu quesaha-té nacání chicuéhè inì-te, te cachì-te: “Còó, cucueè-va lamú xi, dandu nsiaa-nè”. ⁴⁹Dandu quesaha-té cahnì cuíi-te peón dava ga mà, te cuiñi-ní ñà-cuxi-té, coho-té, xìni-té cunì-te. ⁵⁰Pues nú ducán ni quidá-te, dandu iin quívì có-nìhnú inì-te nsiaa lamú. ⁵¹Dandu nìhi-té iin castigu cahnú sàstnùhù, te sàhámà cuacu ndee-té, te càna fuerte nùhu-té, vàchi ducán icúmí ndoho nsidaa nèhivì dananí úún vàha inì-xi.

**Ejemplu sàhà ùxìn ñahà
cuàchì nduú nahi madrina**

25 'Ducán iá ley xi ñuhiví ìi xí Dios na ian nì cuu xi ùxìn

ñahà cuàchì cuàhàn ndé cundiatus quesaa noviu (xì novia), te iin iàn nihá lámpara xi-ñà. ²⁻⁴ Ùhùn-ña, listu-ña, nihí-ña sìquii ndutè xíxìn cuàhàn xì lámpara. Doco inga ùhùn-ña, cóni nácání inìa, ñàyùcàndùá còò ndúte xíxìn nìsá nihí-ña cùhùn. ⁵Daaní, sàhà-ñá nì cuee guá ana nándàhà, ñàyùcàndùá nì tnii vàhná nsì-úxìn-ña nì quídia. ⁶Te nahi dava ñùu, dandu nì tiacu ndáhì iin nèhivì, cachí-né: “iCunaha-nsiá, sàmàndixi noviu! iNaha-nsiá casàhú-nsiá xì-né!” ⁷Ñàyùcàndùá, nì ndacuìta nsidaa ñahà cuàchì mà nì nacuicùn-ñá lámpara xi-ñà. ⁸Dandu ñahà cuàchì mà-túha nacani inì-xi, nì cachà xi ñahà cuàchì listu mà: “Taxi toó sacu-nsiá chii ndutè xíxìn xi-nsia nùù-nsí, vàchi meru cuàhàn ndàhvà lámpara xi-nsi”. ⁹Doco nì cachì compañeru-ña ma: “Còó, vàchi vihini mà sàà-té sàhà nsidaa-nda; chicá vàha cuahán-nsiá cuiin-nsiáte ndé cùyàhvi-té, dandu cucumi-nsiáte”. ¹⁰(Ñàyùcàndùá, cuàhàn-ña cuiin-ñà.) Te na sánì yàha-ñà cuàhàn-ña, dandu nì nsiaa noviu, te nì cayàha nècuàchì ndiatu-ma ndé iá vicò, te nì nandiadi yehè. ¹¹Daaní, después nì nsiaa tu ùhùn ñahà cuàchì nì sàhàn mà, te nì càhàn-ña yehè, cachí-ña: “¡Señor! ¡Señor! ¡Nacuna sacù-ní yehè!” ¹²Doco nì naxiconihí nècuàchì nduú noviu mà, cachí-né: “Yühù, de plano, có-ináhí ana nduú-nsiá”. ¹³(Ducán nì cuu xi ñahà cuàchì mà. Ñàyùcàndùá cachí stnái xì mii-nsiá:) ni cúníhnú vàha ini-nsià, vàchi có-ináhá-nsiá índu quívì, te ni índu hora naxicocuñin

yùhù ana nduu Tnaha Nèhivì
Ñuhìvì.

**Ejemplu sàhà lamú nì dasàn
tòó xì dihùn nùù peón-xi, áma
níhì-té nsida cuahà-téá**

¹⁴Ducán iá stná ley xi ñuhiví ìì
xí Dios nacua nì quida iin lamú na
cuáhàn-nè quee-ne cùhùn-nè inga
ñuu; nì cana-ne nsidaa peón xi-ne,
te nì dasàn tòó-né ñà-cuìcà-né
nùù-té. ¹⁵Iin-té nì nìhì ùhùn mil
dihùn plata; ingà-te nì nìhì ùì mil,
te inga stná-te nì nìhì iin mil-ni,
según nansa tiacu ini iin iin-té,
ducán nì nìhì-té. Dandu nì quihin
lamú mà ichì cuáhàn-nè.

¹⁶Daaní, peón nì nìhì ùhùn
mil mà, nì quesaha-té nì quida-té
negociu xì dihùn mà, te nì nìhì-té
nì nandua inga ùhùn mil. ¹⁷Te
ducán nì quida stná peón nì nìhì ùì
mil, nì sàà nì nàcünduu stná inga
ùì mil. ¹⁸Doco tè-nì nìhì iin mil-ni,
nì sate-té tìxi ñuhù, te nì sùxin-téá.
¹⁹Daaní, na sàà yàha caní tiempu,
dandu nì nsiaa lamú mà, te nì
natnii-ne cuenta ñà-cundaà ini-né
nansa nì quida iin iin peón xi-ne.
²⁰Te nì tnàtuu peón nì nìhì ùhùn
mil, nì nacuàha-ténéà xì stná inga
ùhùn mil, te nì cachì-te: “Señor,
ùhùn mil nì nacoo-ní nùí, te vichi
yohó iá gà stná inga ùhùn mil nì
quide ganar”. ²¹Nàyùcàndùá, nì
cachi lamú mà xì peón mà: “Vàtùni
nì quida-ní. Peón vàha nduu-ní.
Sàà quida viì-ní mate chuun
cuatilúhá nì sandua. Ñàyùcàndùá,
icúmí cuàhi mii-ní ñà-dandacu-ní
nùù cuáhà chuun nahnu. Yàha-ní
yohó, cundoo-nda cudiì ini-ndà”.

²²Daaní, nì tnàtuu peón nì
níhì ùì mil, te nì nacuàha-ténéà
xì stná inga ùì mil, te nì cachì-te:
“Señor, ùì mil nì nacoo-ní nùí, doco
cunaha-ní, yohó iá gà stná inga ùì
mil nì quide ganar”. ²³Dandu nì
cachi lamú mà: “Vàtùni nì quida
stná mii-ní. Peón vàha nduu stná-ní.
Sàà quida viì-ní mate chuun
cuatilúhá nì sandua. Ñàyùcàndùá,
icúmí cuàhi mii-ní ñà-dandacu-ní
nùù cuáhà chuun nahnu. Yàha-ní
yohó, cundoo-nda cudiì ini-ndà”.

²⁴Dandu nì tnàtuu stná peón nì
níhì iin mil-ni ma, te nì cachì-te
xi lamú mà: “Yùhù ináhí mii-ní
ñà-dana gà-ní; mà úhì quihin-ní
cosecha ndé có-xítù-ní, te mà
úhì quindiaà-ní iñàha mate cóni
quidà-nià. ²⁵Ñàyùcàndùá, nì yùhì,
te nì sùxin dihùn xí-ní tìxi ñuhù.
Yohó iá; naquihin-nià”. ²⁶Dandu nì
cachi lamú mà xì-té: “Peón malu
nduu-yó! iDusan-yó! Nú sà-ináhú
ñà-quìndiáì cosecha ndé có-xítuí, te
xidándiáì iñàha ndé cô-quìdáchúin,
²⁷pues, nú ducán, dandu ndiá icò
cuáhà nècuàchì bancu dihùn xí,
dandu quìvì nsiaà vàtùni nìhì stnáì
dìquiá nì cùí”, nì cachì lamú mà.
²⁸Dandu (nì càhàn stná-nè) xì peón
itá yucán, cachí-nè: “Quindiaa-nsiá
mil dihùn jaàn nùù tè-yohó, te
cuáhà-nsia nècuàchì sà-icúmí ùxìn
mil. ²⁹Vàchi nècuàchì sà-icúmí
algu vichi, icúmí-né nìhì gá-né más,
dandu vihi gá cucumi-né; doco
ana có-icúmí vichi, icúmí cuxio
nsihi nsidaa iyuhu gá ñà-icúmí-né.
³⁰Cunaha-nsiá, còò chuun peón
yohó. Ñàyùcàndùá, dandiachi-nsiáte
fuera ndé iín tnúú ndúchí, te yucán

icúmí-tê cuacu ndee-té, te càna fuerte stná nùhu-tè”.

**Nansa coo juiciu xi
nsidaa ñuu ñuhìví**

³¹’Ndiahá gá coo quìvì naxicocuín yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìví. Quìvì naxicocuín icúmí cutnahá stnái xì nsidaa ángel ìi xí quixi. Dandu nàcòi nùù silla ndiahá xí (ndé cùsáhnuí), ³²te (cani) nèhivì nsidanicuú ñuu ñà-nataca-nè nùí. Dandu icúmí tavà cuáin nèhivì (vàha nùù nèhivì malu) na quidá pastor na nácàxin-ne quisì xí-né, iladu ndoó riì, te inga ladu ndoó sìmbee.

³³Ladu cuahí icúmí màcuíta (nèhivì vàha na ian nduú-né) riì, te ladu itnì icúmí màcuíta (nèhivì malu na ian nduú-né) sìmbee.

³⁴Dandu (yùhù) ana cusáhnû, icúmí cachì xì nèhivì ladu cuahí: “Naha-nsià, cundoo-nsia ñuhìví ìi xí Yuamánì, vàchi decuèndè tiempu nì cuyucun ñuhìvì sàni chitnúní ini-yà cundiatú anima-nsià ducán.

³⁵Vàchi na ní xìhì güé` doco, nì dàcùxí-nsiá yùhù; te na ní xìhì stnái tècuí, nì dàcútâhvì-nsiá yùhù chii-té. Daaní, na ní xìcanuu ndahví stnái, dandu nì dàyáha-nsia yùhù vehe-nsia. ³⁶Còò dûhnùí, doco nì taxi-nsia ñà-nì sàcündixi. Nì cuhi stnái, te nì nàcòtò-nsiá yùhù. Te na ní sandiadì vehecàa, nì sàà stná-nsià visita yucán”. ³⁷Dandu nsidaa nèhivì vàha yucán, icúmí-né cachi-né xì: “Stoho-nsi Señor, (cónì cùndáà ini-nsi nì chindée-nsí mii-ní ducán). ³⁸Índù nì xini-nsi mii-ní ñà-xíhì-ní doco, te nì dàcùxí-nsi mii-ní, te ò xíhì-ní tècuí, te nì

taxi-nsi tècuí nì xihì-ní? ³⁸Índù nì xini-nsi xicánúú ndahví-nî, te nì dàyáha-nsi mii-ní vehe? Ni-iin xichi cóni xìnì-nsi ñà-còò dûhnù-ní, te nì sàha-nsi mii-ní ñà-ní sàcündixi-ní. ³⁹Ni có-ináhá stnâ-nsi nì cuhi-ní, ò ní sandiadì-ní, te nì sàà-nsi visita ndé iá-ní”. ⁴⁰Dandu yùhù ana cusáhnû, icúmí cachì xì nècuàchìmà: “Cunaha-nsiá, nahi ñanì xínduu nèhivì itá yohó. Ñàyùcàndùá na cada nì quida-nsia favor sàhà iin-ne, mate nduú-né iin ana chicá cahichì ini nèhivì, doco davani queámà na ian nì quida stná-nsià favor xì yùhù”.

⁴¹Daaní icúmí càhàn stnái xì nèhivì itá ladu itnì, te cachì xì-né: “iCuxio-nsia nùí! Còò cá nansa càcu-nsia. Cuahán-nsià ndé iá ñuhu xíxìn nicanicuahàn, divi lugar nì quidayucun Dios ñà-coo ñà-malu xì nsidaa ángel (malu) xi-sì.

⁴²Vàchi yùhù, na ní xìhì doco, nì xidahan-nsiá ñà-cuxi. Nì xìhì stnái tècuí, te ni-iyuhu-té cóni sáha-nsia yùhù cohi. ⁴³Xicánúú ndahví stnái, doco cóni dàyáha-nsia yùhù vehe-nsia; còò dûhnùí, doco còò ni-iin sàcündixi nì sáha-nsia yùhù. Nì cuhi vàhi, te nì sandiadì stnái, doco cóni sàà-nsià nàcòtò-nsia yùhù”.

⁴⁴Dandu nèhivì mà, icúmí-né cachi-né xì: “Señor, mà nunca nì xìnì-nsi mii-ní na xíhì-ní doco, ò xíhì-ní tècuí, ò xicánúú ndahví-ní, ò còò sàcündixi nì sáha-nsia yùhù nì xidahan-nsiá nsidaámà nùù-ní?”

⁴⁵Dandu yùhù, icúmí cachì xì-né: “Cunaha-nsiá, ñà-cónì chíndéé-nsiá nèhivì ndahví yohó, ñàyùcàndùá davani queámà na ian sàni cahichì

stná inì-nsia yùhù". (Ñà-jaàn nduá icúmí cachì xì nècuàchì malu mà.) ⁴⁶ Ñàyùcàndùá icúmí nsidaa-né yàha-ne ndé ndoho-ne nicanicuahàn. Doco nèhivì vàha, còó. Vida ndiaha nicanicuahàn icúmí-né nìhítáhvì-né —nì cachi Jesús.

Nansa nì ndatnuhu tnahá nèhivì, nandúcú-nê nansa tnii-ne Jesús

26 Daaní, nì nsihi nì nacani Jesús nsidaa ñà-jaàn xì nècuàchì dacuahá-yá, dandu nì cachi-yà xì-né:

²—Sà-ináhá-nsiá ñà-tixì ùì quìvì icúmí nacava vicò pascua, dandu yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví, icúmí yàhi ndahà nèhivì, te cahnì-né yùhù nchica cruz.

³Daaní, nì nataca dùtù xícusahnú, xì nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná nècuàchì sahnú dandacú ñuu yucán, nì sàà nsidaa-né patiu vehe cahnú dùtù chicá cusáhnú nani Caifás. ⁴Te nì ndatnuhu tnahá-né nansa tnii dèhé-né Jesús, te cahnì-néyà. ⁵Te nì cachi stná-né:

—Chicá vàha mìdì mahì vicò tnii-nda nècuàchimà, vàchi nú ducán, dandu vihini nacuidà nèhivì.

Nansa nì sòdò iin nècuàchì ñahà ndutè tnàmì itnu dìnì Jesús

⁶Iá-yà vehe iin nècuàchì ñuu Betania nani Simón. Nècuàchimà nduú iin nèhivì nì sandoho cuèhè lepra antes. ⁷Te yucán nì sàà stná iin nècuàchì ñahà, nihí-né iin quìdi iá dùcùn-xí. Yùu nì cuyucàn, te ñuhú ndutè tnàmì ndiaá sàstnùhù. Te divi ndutè mà nì sòdò-né itnu dìnì Jesús na iá-yà xixí-yá. ⁸Doco

na ní xini nècuàchì dacuahá-yá, nì cuduchi ini-né, cachí-né (iin-ne xì inga-né):

—¿Índù chuun nì sate uun-ne ndutè jaàn? ⁹Chicá vàha dicò-néte ni cuí, dandu tui cuàhà dìhùn dasàñ-ndà nùù nècuàchì ndahví.

¹⁰Doco Jesús, ináhá-yá nansa cachí-né, ñàyùcàndùá nì cachi-yà xì-né:

—¿Índù chuun cánàhá-nsià xì nècuàchì jaàn? Vàchi iin ñà-vàha nduá quidá-né xì'. ¹¹Vàchi nècuàchì ndahví, nicanicuahàn ndoó-né xì-nsiá; doco yùhù, còó, sacù-ni quìvì ié` xì-nsiá. ¹²Cunaha-nsiá, ñà-nì sòdò nècuàchì yohó ndutè tnàmì dìnì, divi sàhà-ñá cutatna cuerpu yùhù na ndúxan nduá. ¹³Te ñà-ndáà nduá yohó cachítñuhi xì-nsiá: nsidanicuú ñuu ndé icúmí sàà razón ndiaha xí Dios inicutu ñuhiví, yucán icúmí sàà stná palabra sàhà ñà-vàha nì quida nècuàchì ñahà yohó, te ducán mà nunca sàà nèhivì ñuhiví nandòdó-né nècuàchimà.

Nansa nì saquin Judas compromisu cahin-nê Jesús nùù nècuàchì xíandadacú

¹⁴Nùù ùxìn ùì compañeru Jesús, iin-ne nani Judas Iscarioote. Pues divi nècuàchimà nì sàhàn nùù dùtù xícusahnú, ¹⁵te nì cachi-né xì nècuàchimà:

—¿Nadaa cuàha-nsia yùhù, te quide Jesús entregar nùù-nsiá?

Dandu nì sàhà dùtù mà-né òcò ùxìn dìhùn plata. ¹⁶Ñàyùcàndùá, dècuèndè quìvì yucán nì quesaha Judas mà nandúcú-né índù tiempu chicá mà úhi dayáha-ne Jesús nùù ndahà nècuàchimà.

Nansa nì cutnahá Jesús xì compañeru-yà nì xixi-ya Cena ìì

17 Daaní, nì sàà tu quìvì primeru xi vicò xixí-né pan có-ndùtáchí. Te nì tnàtuu nèhivì dacuahá-yá nùù-yá, cachí-nè:

—Índù divi cuní-nî cùhùn-nsì quidayucun-nsì ñà-cuxi-nda comida vicò pascua?

18 Te nì cachí-yà xì-né:

—Cuahán-nsià ini ñuu ndè vehe iin tal nèhivì, te cachí-nsià xì-né ñà-cächí maestru sà-ìtúú meru quìvì xí-yá, ñayùcàndùá vehe mii-ní icúmí-yâ chivàha-ya vicò pascua, mii-yá xì nsidaa nècuàchì dacuahá-yá. Ducán cachí-nsià xì-né —nì cachí Jesú.

19 Ñayùcàndùá, ducán nì quida nècuàchì dacuahá-yá nacua nì sàcùnaha-né nùù-yá, nì nsidayucun-nè comida pascua.

20-21 Daaní, na ní cuaà, dandu (nì sàà stná) mii-yá yucán, te nì sàcòo-ya nùù mesa xì nsì-úxìn ùì nècuàchì dacuahá-yá. Te na ía-yà xixí-yá, dandu nì cachí-yà (xì-né):

—Cunaha-nsiá, ía iin-nsia cuàhàn cahin xí'.

22 Dandu nsidaa nècuàchimà, nì nàcùndoo-ne tnùnsí ini, te nì cachí iin iin-ne xì-yá:

—¿A víhíní yùhù, Señor mío?

23 Te nì cachí-yà xì-né:

—In mii-nsiá nècuàchì iin-ni xixi-xi-nda nùù còhò yohó nduú ana icúmí cahin xí'. 24 Vàchi ñà-ndùá ndùá, icúmí cuu ndisa ñà-ndùá nì cachitnùhu nùù tutu ìì ñà-icúmí cui yùhù ana nduú Tnahá Nèhivì Ñuhìvì. Doco tiàa cuàhàn cahin xí', indahví-nè! Chicá vàha

màsà túinuù-né ñuhìvì nì cùí —nì cachí-yà.

25 Dandu nì càhàn Judas, divi tiàa cuàhàn quida xi-yá entregar, te nì cachí-nè:

—Maestro, ¿a víhíní yùhù nduí?

Te nì cachí-yà xì-né:

—Ducán nduá nacua nì cachí-ní.

26 Na meru xixí nsidaa-né, nì tnii-ya iin pan, te nì naquimanì-yá Dios sàhà-ñá. Dandu nì dàcuàchí-yáñà, te nì dasàñ-yá nùù nècuàchì dacuahá-yá yucán, te nì cachí-yà:

—Cuxi-nsia, vàchi pan yohó, nahi iquicúñu yùhù nduá.

27 Dandu nì tnii stná-yà pocillu, nì naquimanì-yá Dios sàhà-ñá, te nì sàhà-yanè, cachí-yà:

—Nsidaa-nsiá coho-nsia chichii ndutè yohó. 28 Vàchi nahi nì mií nduú-te. Te cunaha-nsiá, sàhà nì icúmí nacoi iin ichì sàà cunchicùn nèhivì, vàchi nú sàñi xitià nìí, dandu sàhajàn icúmí ndutu cuàchi cuàhà-né. 29 Te vichi, mà cóhó gué' ndutè sì-uga yohó ndè cachí sàà coho saa-tùi-te xi-nsiá quìvì cusahnú Yuamáni' inicutu ñuhìvì yohó.

Nansa nì cache Jesús sà-ìnáhá-yâ icúmí Pedro nacuaà-néyà

30 Daaní, na ní nsihi nì xito nsidaa-né iin alabanza, dandu nì quee-ne cuàhàn-né xì-yá ndè yucù Olivo. 31 Te nì cachí-yà xì-né:

—Ñuú vichi, icúmí nsidaa-nsiá nacoo nihni-nsia yùhù; vàchi ducán cachí nùù tutu ìì: "Cuàhìn dacúxíoé pastor, dandu cuìtià nihni rií", cachá'. 32 Doco nú sàñi natiaciù, dandu icúmí codònùí nùù-nsiá nùhù ndè ladu Galilea.

33 Dandu nì cachi Pedro xì-yá:

—Mate ni sáà nsidaa nèhivì nacoo nihni-ne mii-ní, doco yùhù, còó, mà nunca.

34 Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Cunaha-ní, divi ñuu vichi icúmí-ní nacuaà-ní yùhù. Tàñáha ga coto lehe sinduhá, te sàñi nacuaà-ní yùhù ùnì xichi.

35 Docó nì cachi-né xì-yá:

—Còó, mate ni cahní-néndó, doco mà nunca sàì nacuaí̄ mii-ní —nì cachi-né. Te divi ducání nì cachi gà stná nsidaa nècuàchì dacuahá-yá.

**Nansa nì sàà Jesús huerta
nani Getsemaní, te nì xìcàn
tàhvì-yá nùù Yuamánì-yá**

36 Dandu nì sàà-yà xì-né ndè iin xaan nani Getsemaní. Te nì cachi-yà xì-né:

—Yohó ndòo-nsia, vàchi yùhù cuahìn chicá nùù-xí càcàn tàhví nùù Dios.

37 Dandu nì saca-ya Pedro xì ùì nàní dèhe Zebedeo, cuàhàn-yà xì-né. Te nì nàcòo cuahà-yá tnùnsí ini; nì quesaha-yá yáha ga nacání cuahà ini-yà. **38** Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Yáha ga ié` tnùnsí ini, na ian cuníà cahnì dálhúán yùhù. Nàyùcàndùá, yohó ni ndóo-nsia, te cunchito tùha-nsia.

39 Dandu cuàhàn-yà chicá nùù-xí, nì sàcùnduhù ndèé-yá, te nì xìcàn tàhvì-yá nùù Yuamánì-yá, cachí-yà:

—Yuamánì̄, xìcàn tàhví nùù-ní, áma dácúxíó-ní (tnùndoho icúmí yàhi), vàchi nahi (ñà-úà ñuhú iin) taza nduá nùí. Docó màdì ñà-ndùá cuní yùhù ni cündúá; còó, ñà-ndùá cuní mii-ní.

40 Dandu nì naxicocuín-yà

vàxi-ya ndé nì ndòo nècuàchì dacuahá-yá, te nì xini-yà sàquídì-né. Nàyùcàndùá, nì cachi-yà xì Pedro:

—¿Áma cúí cunchito stná-nsià xì yùhù siquiera iin hora-ni? **41** Cundoo tùha-nsia, te càcàn tàhvì-nsià nùù Dios sàhá màsà dándáhví ñà-malu mii-nsiá, vàchi mate iá voluntad xi-nsia, doco iyuhu gá valor icúmí cuerpu-nsià ñà-quidandee inì-nsia.

42 Daaní, tucu tu cuàhàn-yà càcàn tàhvì-yá nùù Dios, te nì cachi-yà:

—Yuamánì̄, nú icúmí yàhi tnùndoho fuerte, te mà cúí cuxioa, dandu ducanicoó nacua cuní mii-ní.

43 Dandu vàxi tu-ya (ndé ndoó nècuàchìmà), te nì xini-yà tucu tu quídì-né, vàchi sàdì vàhná-né.

44 Dandu nì nacoo-yanè inga tu, te cuàhàn-yà ñà-únì, te davani nì xìcàn tàhvì-yá (nahi antes).

45 Dandu nì naxicocuín-yà, te nì cachi-yà xì-né:

—Cùdù cuéyàà-nsià, te quetatu-nsià vichi, vàchi sà-íá. Sàñi sàà meru hora xi yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví, divi hora icúmí yàhi ndahà nèhivì cuáchi.

46 Ndacuítä-nsia, cùhùn-ndà, vàchi sà-ítúú quesaa ana cuàhàn cahin xì̄.

**Nansa nì tnii-tè Jesús, te
nì suhnì-teyá**

47 Daaní, cähàn ìi-yá xì nècuàchìmà, te nì quesaa Judas, divi tiàa nìsa cutnaha-xi ùxin iin ga nècuàchì dacuahá-yá, te ndacá stná-né cuàhà gá tiàa xínihi xi espada xì garroti. Cuenta xi dùtù xícusahnú vàxi-tè, xì cuenta xi stná nècuàchì xíandacú nùù ñuu mà.

48 Te sàñi ndatnuhu Judas xì nsidaa ana ndacá-némà ñà-coo iin seña ana

tnii-tè, divi ana chítú-nè cunduu meru ana tnìi cùhùn presu. ⁴⁹ Nàyùcàndùá, nì tnàtuu Judas ndé iín Jesú, te vichi vichi nì casàhú-nè xì-yá, cachí-nè:

—iCuñaàváha-ní, maestro!

Te nì chítú-nè nùù-yá. ⁵⁰ Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Amigo,  índù chuun nihi-ní vàxi yohó?

Dandu nì tnàtuu tè-dava ga mà nì tnii-tèyá nì ndòo-ya ndahà-té.

⁵¹ Dandu iin nèhivì xí-yá, nì tavà-né espada xi-ne nì cani-ne iin tiàa quidáchúún nùù dütù cusáhnú, nì sahnde-nè iin tùtnù-té. ⁵² Doco nì cachi-yà xì-né:

—Nachinacaà-ní espada xi-ní dòá, vàchi nsidaa ana caní xì espada, divi espada icúmí-né cui stná-nè. ⁵³ A có-cündàá inì-ní ñà-vàtùni càcàñ tàhví nùù Yuamáñi, te vichi duha techuún-yá cuàhà mil ángel chindee xí? ⁵⁴ Doco nú ni cáquìn ducán, dandu mà cíí cuu ndisa ñà-ndùá nì cachitnùhu tutu iì ñà-dùcán icúmí cuu.

⁵⁵ Daaní, nì cachi stná-yà xì nsidaa nèhivì cuáhà mà:

—A ducán nduú modo tnií-nsiá yùhù, vàxi-nsia nihí-nsiá espada xì garroti na ian tècuíhnà nduí, mate nsíquívì nìsa ie xì-nsiá veheñùhu cahnú dacuahí nèhivì, te cóni tnií-nsiá yùhù. ⁵⁶ Doco cunaha-nsiá, dohó quidá-nsiá vichi sàhà ñà-nì cuu ndisa ñà-ndùá nì tiaa nèhivì xí Dios sànhaha —nì cachi-yà.

Dandu nì nacoo nihni nsidaa nècuàchì dacuahá-yá mii-yá, nì xinudèhé-nè.

Ñà-ndùá nì cachi Jesú na ní
sàà-yà nùù Junta Cahnú

⁵⁷ Nèhivì nì tnii xi-yá, ndacá-néyá cuàhàn nùù dütù cusáhnú nani

Caifás. Te divi vehe nècuàchìmà sàní nataca stná nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná nècuàchì sahnú xídandacú nùù ñuu mà. ⁵⁸ Te Pedro, nchícùn xìcà-níné mii-yá cuàhàn-nè. Te nì yàha stná-né patiu iá vehe dütù cusáhnúmá, te nì sàcòo stná-né xì policia ndoó yucán, ndiatú-né cundaà ini-né índù fin cucumi-yá.

⁵⁹ Daaní, dütù xícusahnú, xì nsidaa tè-xídandacú, xì nsidaa stná nècuàchì Junta Cahnú, nì nducu-né ana daquée cuàchi dìquì-yá sàhà-ñá cui-yà, mate té-tnùhù nduú-te.

⁶⁰ Doco còò iin ni túi (cunduu testigu nacua cuní-nè), mate cuáhà nèhivì nì càhàn tnùhù dìquì-yá. Doco por fin nì quixi ùì-te, ⁶¹ te nì cachì-te:

—Nì cachi Jesú yohó ñà-vàtùni dacaá-né veheñùhu xi Dios, dandu tìxi ùì quívì naquidavàha saa-néà.

⁶² Dandu nì ndacuiin dütù cusáhnú, te nì cachi-né xì-yá:

— Áma náxícóníhí-ní ni-iñàha?
 Nansa iá ñà-càchí guâ nècuàchì yohó sàhà-ní?

⁶³ Doco Jesú, dadí úún nì ndòo-ya. Dandu nì cachi dütù mà:

—Fuerza icúmí-ní chinaha-ní Dios iá nicanicuahàn, te cachì-ní xì-nsiá a díví Dèhemani-yá nani Cristu nduu-ní, ò á coó.

⁶⁴ Dandu nì cachi Jesú xì nècuàchìmà:

—Nacua nì cachì-ní, ducán nduá. Te yùhù cachí stnáì xì-nsiá, icúmí-nsiá cuni-nsià yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì  uhìvì na nui quixi mahì vícò nahnu ansivi, te coi ladu cuahá mii-yá ana cahnú poder xi.

⁶⁵ Dandu dütù cusáhnú-má, (nì xìdà ini-nè),  ayùcàndùá nì ndata

canúú-nê iyuhu sícoto ndixí-né, te nì cachi-nè xì nèhivì cuáhà mà:

—iCuní nècuàchì yohó ndudava-ne xì Dios! iCó-xiñùhù gá-ndà ni-iin testigu quixi! Vàchi vichi sàni inini-nsia ñà-quini guá nì càhàn-nè.
66 ¿Nansa quida-nda xi-né, cachí mii-nsiá?

Dandu nì cacachi nècuàchì Junta Cahnu-ma:

—Icúmí nècuàchì jaàn cui-nè, vàchi íá cuàchi-ne.

67 Dandu nì caquesaha nècuàchimà nì sivi díi-nè nùù-yá, te nì cani-neyà sícàtú, te dava ga-nè, cahmá uun nì cani-ne nùù-yá,
68 cachí-nè xì-yá:

—iCachi cuàá-nî ana nì cani xi-ní, vàchi ádi Cristu (nì quixi ansivi) nduu-ní!

Nansa nì quida Pedro nì nacuaà-né Jesús

69 Te Pedro, patiu tûvèhé íá-nè. Te yucán nì tnàtuu iin ñahà chìi, cachí-ña xi-né:

—Amádi mii-ní nìsa cutnahá stná-ní xì Jesús de Galilea.

70 Doco nì nacuaà-né mii-yá, iníní nsidaa nèhivì yucán, te nì cachi-nè xì ñahà chìi mà:

—Có-ináhî ñà-ndùá cachí-nî.

71 Dandu cuàhàn-nè quee-ne yehè, doco nì xini inga ñahà chìi-né, te nì cachà xi nèhivì dava ga itá yucán:

—Nècuàchì jaàn nìsa cutnahá stná xì Jesús de Nazaret.

72 Dandu tucutu nì nacuaà-neyà, nì chinaha-né Dios ñà-tàcùnì-né Jesús, cachí-nè.

73 Daaní, inga ratu gá nì tnàtuu stná iin ùi nèhivì itá yatni yucán, te nì cachi-nè xì Pedro:

—Ndisa, iin compañeru Jesús nduu-ní, vàchi sàhà modo cähàn-ní, ducán cundáà ini-nsì.

74 Dandu nì cachi Pedro xì-né:

—Yùhù chináhî Dios, có-ináhî nècuàchimà. Te nú tètnùhù ndùí, ni daquixí-yá castigu dìquí.

Dandu momentu mà nì xito lehe. 75 Te ñà-yùcán nì nsinuu ini-nè nansa nì cachi-yà xì-né daa ñà-tàñáha ga coto lehe, te sàni nacuaà-neyà ùnì xichi. Nàyùcàndùá, nì quee-ne iladu patiu, íá-nè sacú cuáhà-né.

Nansa nì dàyáha-ne Jesús ndahà gobernador Pilatu

27 Daaní, na ní tùinuù, dandu nì càhàn dùtù xícusahnú xì tè-dàndàcú nùù ñuu mà, nì candatnuhu tnahá-né nansa quida-ne, te cui Jesús. 2 Dandu nì nacichuhni-nè ndahà-yá, te cuàhàn-nè xì-yá nùù gobernador Poncio Pilato, te yucán nì ndòo-ya ndahà témà.

Nansa nì xìhi Judas

3 Daaní, Judas, divi ana nì cahin xì-yá, nì cundaà ini-nè ñà-ndisa icúmí Jesús cui-yà. Nàyùcàndùá, nì naxicocuín ini-nè, nì sàhàn-nè nì naxiconihí-né òcò ûxìn dìhùn plata nùù dùtù xícusahnú, xì nùù stná nècuàchì sahnú xíandacú, cachí-nè xì nècuàchimà:

4 —Cuàchi nduá nì quide, vàchi còò falta xi nècuàchì nì dàyáhi ndahà-nsiá.

Doco nì naxiconihí nècuàchimà, cachí-nè:

—Có-dàndòhájàn nsiùhù; chuun xi mii-ní nduá.

5 Ñàyùcàndùá, nì ducùn Judas nsidaa dìhùn mà pisu veheñhu, te nì quee-ne nì dàcuáhnâ-nè mii-né xì yohò.

6 Daaní, después nì dàtacá dütù mà dìhùn mà, te nì cachí-nè:

—Có-sâha ley xi-nda permisu daquée-nda dìhùn yohó alcancía xi Dios, vàchi sàhà ñà-yòhó nì xìhi iin nèhivì.

7 Ñàyùcàndùá, nì ndatnuhu tnahá-né (nansa quida-ne xì) dìhùn mà, te nì xiin-ne iin ñuhù nani Itu Alfareru ñà-cundua panteón ndé cundùxin nècuàchì inga ñuu. **8** Ñàyùcàndùá dìsáhà-xí nì sàcùnnani ñuhù mà Ñuhù Níi, te dècuèndè vichi ducán cachí-nè xán. **9** Pues divi ducán nì cuu nsidaámà sàhà ñà-nì cùú ndisa ñà-ndùá nì cachitnùhu iin nècuàchì sànahaa nani Jeremías, vàchi dohó nì tiaa-ne: “Cutu ócò ùxin dìhùn plata ndiaá-yà, nì cachí nècuàchì raza Israel. Dandu después nì natnii-ne dìhùn mà **10** nì xiin-ne Itu Alfareru, nacua nì cachí Stoho-ndà Señor xì”.

Nansa nì cachí Jesús na iín-yá nùù gobernador Pilatu

11 Pues (hora yucán sàni sàà-yà) nùù gobernador, te iín-yá nùù-té. Dandu nì ndàcàtnùhù-té nùù-yá, cachí-te:

—¿A ndísá rey xi nècuàchì raza Judea nduu-ní, á coó?

Dandu nì cachí-yà:

—Nacua cachí-nî, divi ducán nduá.

12 Dandu dütù xícusahnú, xì nècuàchì xídfandacú, nì càhàn tnùhù-né sàhà-yá, doco còò ni-iñaha ni cachí-yà. **13** Dandu nì cachí Pilatu xì-yá:

—¿A có-tiàcú-nî ñà-cuàhà guá càhàn tnùhù-né dìquì-ní?

14 Doco mii-yá, còò ni-iñaha ni náxícónihî-yá. Ñàyùcàndùá, nì ndulocó gobernador mà.

Nansa nì cachí stná Pilatu ñà-icúmí Jesús cui-yà

15 Cunaha-nsiá, cada nacává vicò pascua mà, tùha Pilatu daña-té iin tè-ndiàdí, ndéni-te nì cui ndiadí ni cacrà nèhivì. **16** Te quìvì yucán ndiadí iin tiàa iá cuàhà fama-xi nani Barrabás. **17** Ñàyùcàndùá, na sánì nataca nèhivì cuàhà mà nùù Pilatu, dandu nì xìcàn tnùhù-té nùù-né, cachí-te:

—¿Ana cuní-nsià dàñà? ¿A divi Barrabás, te ò Jesús, ana cachí nduú Cristu?

18 Ducán nì cachí-te xi-né, vàchi sà-ináhá-té ñà-cuisì sàhà envidia xi dütù sàni yàha Jesús ndahà-té.

19 Daaní, iá ìi-té nùù sillá ndé nsidándáà-te chuun, te nì quesaa iin razón xi ñahàdihí-te, cachí-nè: “Màsà quídá-nî ni-iñaha xi Jesús, vàchi nècuàchì vàha nduú-né. Cunaha-ní, cuàhà gá nì sàni’ ñuu ndùvèhè nì quida nècuàchimà, te nì nacani cuáa inì”, cachí razón mà.

20 Doco dütù mà xì nècuàchì xídfandacú, nì chiyuhù-né nèhivì cuàhà mà ñà-nì cacrà-nè dàñà Barrabás, te cui Jesús.

21 Ñàyùcàndùá, nì càhàn gobernador xì nsidaa nèhivì mà, cachí-te:

—Nùù ùi nècuàchì yohó, cíndù nècuàchì cuní-nsià dàñà?

Dandu nì cachí nèhivì mà:

—¡Divi Barrabás!

22 Dandu nì cachí-te xi-né:

—Pues, nú ducán, dandu ɔnansa quide xì Jesús, divi ana cachí nduú Cristu?

Te nì naxiconihí nsidaa-né, cachí-né:

—iNi cuí-né nchìca cruz!

²³Dandu cachí gobernador mà:

—¿Índu chuun cui-né ñà-còò falta xi-ne iá?

Doco chicá ndee ní càna nèhivì cuáhà mà, cachí-né:

—iNi cuí-né nchìca cruz!

²⁴Dandu nì xini Pilatu còò ni-iñaha níhìndèè-té, cuisi quesáhá nacuídà fuerte nèhivì mà. Nàyùcàndùá, nì xìcàn-te tècuìí, te nì ndaha-té, indéhe nsidaa nèhivì mà, te nì cachí-te xi-né:

—Yùhù, mà cúnisdá cuàchi nú ni cuí nècuàchì yohó, vàchi còò ni-iñaha iníhícá-né. Chuun xi mii-nsiá nduá.

²⁵Dandu nì cache nsidaa nèhivì mà:

—Nsiùhù xì dèhe-nsi ni cúnisdá cuàchi-nsi sàhà nècuàchì jaàn.

²⁶Dandu nì dàñà Pilatu Barrabás mà nùù nèhivì mà, doco Jesús, còó; nì dàndàcú-te ñà-nì ñáhnì cuíí-yà, te después cùhùn-yà màcùtuu-ya nchìca cruz cui-yà.

Nansa nì sàcùndiaa soldadu Jesús

²⁷Dandu soldadu xi gobernador mà, nì saca-tèyá cuàhà-te xi-yá vehechuún. Te nì cana-té nsidaa compañeru-te ñà-tnàtuu-té ndé iá-yà. ²⁸Dandu nì tavà-té sìcoto xi-yá, te nì chindixi-tèyá iin capa cuahá. ²⁹Te nì cava stná-te iin corona iñù nì chicaà-te dìnì-yá, te nì dàcùnìndáha stná-teyá iin nù-iin ndahà cuàhá-yà. Dandu nì sàcuìta

sisi-té nùù-yá, sàcùndiaà-teyá, cachí-te:

—iViva! Vàchi irey xi tè-raza Judea nduu-ní (vichi)!

³⁰Te nì casivi dií-teyá. Dandu nì dìtá-te nù-iin ma ndahà-yá nì cani fuerte-te dìnì-yá. ³¹Te na ní nsihi nì sàcùndiaà-teyá ducán, dandu nì tavà-té capa mà, te nì nachindixi-tèyá sìcoto xi mii-yá. Dandu nì saca-tèyá cuàhà-te chituu-tèyá nchìca cruz.

Nansa nì chituu-té Jesús nchìca cruz

³²Na ní caquee-té xì-yá nì ndacùhun tnahá-te xi iin tiàa ñuu Cirene nani Simón. Te divi nècuàchìmà nì catnii-té nì dàcuìdá-téné cruz xi-ya cuàhà.

³³Dandu nì casaà-te xi-yá iin xaan nani Gólgota. Quìvì jaàn cachí dàhà yucán, Nùù Iquì Dìnì.

³⁴Dandu nì cunì-te dacohó-teyá vinu ia dácà tnàhá xì ñà-ùà, doco na ní tuiyáà-yàñà, cóni cùnì gà-yà coho-yañà.

³⁵Daaní, nì chituu-tèyá nchìca cruz. Te sìcoto xi-ya, nì dasàñ-téâ segùn nansa nì nìhì iin iin-té na ní idàdìquí-te sàhà-ñá. Pues ducán nì quida-té sàhà ñà-nì cùú ndisa palabra nì cachitnùhu nèhivì xí Dios sàñaha na ní cache-né: “Nì dasàñ-té sìcoto xi entre mii-té, te nì idàdìquí-te sàhà-ñá”.

³⁶Daaní, nì sàcùndoo soldadu mà ñà-cundiaà-teyá. ³⁷Te dìquì-xí dìnì cruz xi-ya nì sàcùtuu iin ñà-cachitnùhu índu-ñá dísahà-xí dandohó-teyá. Te dohó cachá`: “Ana yohó nduú Jesús, rey xi tè-raza Judea”.

³⁸Cunaha-nsiá, yucán nì sàcuitandiaa stná ùì tècuìhnà

nchíca cruz, iin-tè ladu cuahá-yà, te ingà-te ladu itní-yà. ³⁹Te nèhivì yáhá yucán, nì canàhá stnâ-nè xì-yá, daciuco dínì-né, cahichì ini-nèyà, cachí-nè xì-yá:

⁴⁰—iNdahví-ní! vâchi cuàhàn-ní dacaá-nî veheñùhu cahnú, te tìxi ùnì quìvì nsidavàha saa-nià, cachí-ní. Nú ducán fuerte guá-ní, dandu dacácu-ní mii-ní, nû ndisa Dèhemani Dios nduu-ní, te danuu-ní mii-ní nùù cruz jaàn cundehè-nsí —nì cachi-né.

⁴¹Te divi-ni ducán nì sàcündiaa stná dùtù xícusahnú, te cutnâhâ stná nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná nècuàchì xíandacú; nsidaa-né nì sàcündiaa stná-nè, cachí-nè iin-ne xì inga-nè (sàhà-yá):

⁴²—Nècuàchì jaàn, nìsa dacácu-ne nècuàchì dava ga, doco mà cùi dacácu-ne mii-né. Nú ndisa rey xi nècuàchì raza-ndà Israel nduu-né, dandu ni danuú-né mii-né nùù cruz jaàn cundehè-ndà, dandu cunindisa-ndané. ⁴³Dios cundéé ìní-né, (cachí-né): pues nû ducán nduá, dandu ni dacácu-yanè vichi, nû cuní-yà, te nû ndisa Dèhemani-yá nduu-né nacua cachí-nè —nì cachi tè-xícusahnu-ma. ⁴⁴Te dècuèndè stná tècuìhnà itándiaa stná nchíca cruz yucán, nì canàhá stná-te xi-yá.

Nansa nì xìhì Jesús nì dànanà-yá sàhà cuàchi-nda

⁴⁵Daaní, dècuèndè càxíhù xì ndé` càhúnì nì nàcuìln tnùù inicutu ñuu yucán. ⁴⁶Te nahi càhúnì nì ndàhì ndee-yá, cachí-yá:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —te dohó cuní cachàmà: iDios mío, Dios

mío! ¿A ñá-sànì ndòo nihni nduá yohó?

⁴⁷Te dava nècuàchì itá yucán, nì tiacu-nè ndáhì-yà ducán, ñàyùcàndùá nì cachi-né:

—Elías caná-né.

⁴⁸Ñàyùcàndùá, nì dàyáà iin-tè nì quihin-tè iin ñà-ñàhmá uun nani esponja, te nì chindaxin-tèá xì vinu nì xìò, nì chihi-tèá dìnì iin vara yutnù, te nì sàha-tèyá nì sihvi-yá.

⁴⁹Dandu nì cachi ingà-te:

—Nacoo-nínè, cundiatu-nda, áma quíxí Elías dacácu xi-né.

⁵⁰Dandu inga xichi nì ndàhì ndee-yá, te nì xìhì-yà. ⁵¹Daaní, yucán ini veheñùhu cahnú nì quedava ìì cortina cahnú sadí nihni cuartu xan; iin-ni nì ndàtâ-ñá ndè dìnì-xí xì ndé` tìxi-xi. Te nì tnàa stná ñuhiví, te nì ndàtâ cavà nahnu. ⁵²⁻⁵³Dècuèndè nì nuna stná cuàhà lugar ndé índùxin nsìi. Ñàyùcàndùá na sánì natiacu-yà después, dandu nì natiacu stná cuàhà nècuàchì sànhaha nduú nèhivì xí-yá, nì caquee-ne ndé índùxin-ne nì caquìhvi-ne ini ñuu ìì (Jerusalén), te nì ndecoyo-ne nùù cuàhà nèhivì ndoó yucán.

⁵⁴(Cunaha-nsia, frente ndé iín cruz xi Jesús,) yucán iín stná iin capitán xì compañeru-te, xíndiaà-teyá. Te na ní caxinì-te nansa nì cuu ñà-nì tnàa guá, dandu nì yùhí gà-te, cachí-te:

—Ñà-ndáà nduá, Dèhemani Dios nì sanduu nècuàchì jaàn.

⁵⁵Daaní, yucán itá xica stná cuàhà nècuàchì ñahà, indéhe-ne: nècuàchì ladu Galilea nduu-né, te cutnâhâ-né xí-yá nì quixi ndè ñuu mà ñà-chindee stná-nèyà. ⁵⁶Iin-ne

nduú María Magdalena, te inga-né
nduú María dihi Jacobo xì José, te
inga-né nduú ñahàdihí Zebedeo.

**Nansa nì chinacaa José
iquicúñu Jesúis inì cueva**

⁵⁷ Daaní, na ní cuaà quìvì yucán, dandu nì sàà stná iin nècuàchì ñuu tii Arimatea nani José. Iin nècuàchì cuicà nduú-né, te nchícùn stná-né ichì-yá. ⁵⁸ Te divi-ne nì sàhàn nùù Pilatu, nì xícànn-né cuerpu-yá. Dandu nì cachi Pilatu xì soldadu ñà-nì cuáha-té nècuàchimà iquicúñu-yá. ⁵⁹ Ñayùcàndùá, nì sàhàn José nì naquihin-neyá, te nì chidùcún-nèyá iin dahmà iá ndoo. ⁶⁰ Te sàhà ñà-làcà nì sate nèhivì xí-né iin cueva nùù cavà, ñayùcàndùá, divi yucán nì chinacaa-nèyá. Dandu nì dàtúi nihni-ne iin cavà cahnú nì sàcundiadi yuhù cueva mà, te cuàhàn-né. ⁶¹ Doco yucán nì ndòo María Magdalena xì inga María mà, xíndoo-ne frente lugar ndé nì ndùxin-ya.

**Nansa nì dàndàcú Pilatu
ñà-cuita soldadu cundiaa
xì sepultura xi Jesúis**

⁶² Daaní, nì yàha quìvì mà, divi quìvì nduú vigilia xi quìvì descansu. Dandu meru quìvì (descansu) mà nì sàhàn itnii dütù xì iin ùì stná nècuàchì fariseu, nì tnàtuu-ne nùù Pilatu, ⁶³ nì cachi-né xì-té:
—Señor gobernador, nsiùhù nsinúu ini-nsì nansa nì cachi (Jesús) na xicánúu fì-né dandahví-né nèhivì, nì cachi-né ñà-tixi ùnì quìvì icumí-né natiacu-né. ⁶⁴ Ñayùcàndùá, cuní-nsì dandacu-ní ñà-cundiaa

vàha soldadu sepultura dècuèndè nì xínu quìvì únì, vàchi nú coó, vihini nataca nèhivì xí nècuàchimà ñuu, te tavà-nàné, dandu después cachi-né xì nèhivì ñà-sànnì natiacu nècuàchimà nduá. Te nú ducán, dandu cundua iin tnùhu chicá cahnú nùù palabra nìsa cachi nècuàchimà antes.

⁶⁵ Dandu nì cachi Pilatu xì-né:
—Vàtuni íá cùhùn iin ùì soldadu, nacua xícànn-nsià. Te cuahán stnâ mii-nsià nùù sepultura, te chicadi vàha-nsiañà nacua cui quida-nsia.

⁶⁶ Ñayùcàndùá, nì caquihin nècuàchimà ichì cuàhàn-né ndè sepultura, te chicá fuerte nì chicadi-né lugar mà. Te nì candòo stná itnii soldadu xíndiaa.

Nansa nì natiacu Jesúis

28 Daaní, nì yàha quìvì descansu mà. Te na sácuàhàn tünui ñuu quìvì primeru semana, dandu cuàhàn María Magdalena cundehè-né sepultura, te cutnáhà stná-né xì inga María mà. ² Datúha nì quesaha tnáa fuerte, vàchi ndè ansivi nì nuu iin ángel xi Stoho-ndà Señor, nì dàcúxió-né cavà cahnú ndiadí yuhù cueva mà, te nì sàcòo-ne díquìá.

³ Tnúu nihni-ne na ian tásá; te cuxín yaa sìcoto xi-ne nahi yùhà.

⁴ Te soldadu ndoo ndiaá yucán, nì cayuhí cuaá-te, te nì quesaha-te quidí fuerte-te, ndè nì xìhì nihni-té.

⁵ Doco nì cachi ángel mà xì nècuàchì ñahà mà:

—Màsà yúhí-nsià. Ináhí nandúcú-nsià Jesúis, divi ana nì xìhì nchica cruz. ⁶ Doco cunaha-nsià, còò cá-yà yohó; sànnì natiacu-yá

nacua nì cachitnùhu-ya antes. Naha-nsià cundehè-nsià lugar ndé nì sanduhù-yá.⁷ Te cuahán-nsià vichi duha ndé ndoó nècuàchì dacuahá-yá, te cachitnùhu-nsia xì-né ñì-sànì natiacu-yà, te icúmí-yâ codònùu-yá nùù-nsiá nùhù-yà ndè ladu Galilea. Yucán icúmí-nsià cuni-nsiàyà. Pues vichi sàni cachitnùhi xì-nsiá —nì cache ángel.

⁸Dandu yàchì nì caquee nsihi nècuàchì ñahà mà cueva mà, te nì dàyáá-nè cuàhàn-nè cachitnùhu-ne xì nècuàchì dacuahá-yá: chii yúhí-né, te chii cudíi stná ini-né. ⁹Doco ichì ndé cuàhàn-nè yucán nì ndacùhun stnahá-né xì-yá, te nì casahú-yà xì-né. Ñàyùcàndùá nì tutuyuhu-né ñuhù nùù sàhà-yá, te nì tnii-ne sàhà-yá nì cahvi-néyà. ¹⁰Dandu nì cache-yà xì-né:

—Màsà yúhí-nsià. Cuahán-nsià ndé ndoó nèhvì xínduu nahi ñanì, te cache-nsià xì-né ñì-sànì nùhù-né ndè ladu Galilea, vâchi yucán icúmí-né cuni-né yùhù.

Nansa nì dàndàcú dütù nùù soldadu nì sandiaa sepultura

¹¹Daaní, na sámànuhù nècuàchì ñahà mà, dandu nì caquee stná dava soldadu nì sandiaa yucán, mánuhù stná-te ñuu Jerusalén. Te nì nacani-tè xì dütù xícusahnú nansa nì cuu. ¹²Ñàyùcàndùá, nì nataca dütù mà xì nècuàchì xíandacú nùù ñuu mà, te nì ndatnuhu tnahá-né nansa quida-ne. Dandu nì sàha-ne soldadu mà vihi dìhùn,¹³ te nì cache-né xì-té:

—Dohó cache-nsià xì nèhvì: na hora quídì naà-nsiá ñuu, dandu

nì casaà nècuàchì dacuahá Jesú, nì xidacuuhna-né cuerpu nsii ma, cache-nsià.¹⁴ Te nú ni cunítnùhu gobernador sàhà chuun yohó, dandu càhàn-nsià sàhà-nsiá nùù-té, te còò ni-iñàha cuu xi-nsiá —nì cache-né.

¹⁵Ñàyùcàndùá, nì catnii soldadu mà dìhùn mà, te nì cache-te xi nèhvì nacua nì sàcùnaha-té. Te divi sàhà ñì-sànì nduá ducán xicá cuentu mà nùù nèhvì raza Judea dècuèndè quívì vichi.

Ñà-ndùá nì dàndàcú Jesú nùù nèhvì xí-yá ñì-sàquida-ne na sámànuhù-yá

¹⁶Daaní, nì quihin nsì-úxìn iin nècuàchì dacuahá-yá ichì cuàhàn-nè ndè iin xaan nì cache-yà xì-né, divi nduú iin yucù iá ladu Galilea. ¹⁷Te na ní xini-né mii-yá nì tutuyuhu-né ñuhù nùù sàhà-yá, te nì cahvi-néyà. Doco dava-ne, ndoó-né xì duda. ¹⁸Dandu chicá nì cuyatni-ya, te nì cache-yà xì-né:

—Yùhù nì nìhítáhví' dandacuí sàhà nsidanicuú iñàha iá ñuhìvì xì ansivi. ¹⁹Ñàyùcàndùá, cuahán-nsià inicutu ñùhìví, te dacuahá-nsiá nèhvì nansa iá ichì váha, te quida iì stná-nsiànè, ndacùcahan-nsiá Yuamáni', xì stná yùhù ana nduú Dèhemani-yá, xì stná Espíritu lì xí-yá.

²⁰Te chinaha stná-nsiànè nansa quida-ne chivàha-ne nsidanicuú ñì-sàquida-ne sàni dàndàcú nùù-nsiá. Te cunaha-nsiá, nicanicuahà icúmí cutnahí xì-nsiá ndè cache nsihi ñuhìví.

Yohó nì nsihi historia.

Ñà-ndùá Nì Tiaa San Marcos sàhà Jesucristu

1 Ñà-yòhó nduá quesáhá nacání
razón ndiaha xí Dios sàhà
Dèhemani-yá Jesucristu.

2 Sànaha nísä cahàn Isaías cuenta
xi Dios. Te nì tiaa stná-né (palabra
yohó nì cachí-yà):

Cunaha-ní, cuàhìn techuín iin
tiàa, te dihna-ne yàha-ne
càhàn-né xì nèhivì ñà-ndùú
razón xi, te ducán (nsida
viì-né anima-né), na ian
nduvìì iin ichì, dandu después
yàha stná mii-ní (Cristu).

3 Tiacú cahàn fuerte ana cahàn
sàhù yucù, te (cachí-né
xì nèhivì ñà-nsida viì-né
anima-né) na ian nduvíi
ichì ndé yàha Stoho-ndà
Señor, nandua ichì ndáà ndé
quixi-ya.

(Ducán cachí tutu mà.)

4 Ñàyùcàndùá, nì quixi
nècuàchìmà. Juan Bautista
nani-né, te yucù nì càhàn-né sàhù
xì nèhivì, nì cachitnùhu-ne nansa
xiñuhu quida-ne ñà-naxicocuín
ini-né sàhà-ñá cuicahnú ini Dios
sàhà cuàchi-ne, dandu cuhiì-né.

5 Ñàyùcàndùá cuàhà nèhivì ñuu
Jerusalén xì nsidaa gá stná nèhivì
ladu Judea, nì casaà-né nùù Juan

mà, nì dàtúi-ne cuàchi-ne nùù Dios,
te nì cuhiì stná-né nùù yùte Jordán
nì quida nècuàchìmà.

6 Dòò idì sì-camellu nì sandixi
nècuàchìmà. Te iìn quisì nduú
siuhma tìxi-ne. Te sìca xi ndudi
ñùñù yucù nduá nísä itiacu-né. **7** Te
nì càhàn-né xì nèhivì, cachí-né:

—Nú sàni yàha yùhù, dandu växi
mii-yá ana chicá icúmí poder cahnú
nùí. Ni có-nâtùi (cundai ni mozo
xi-ya) ndaxin correá ndisàn-yá.
8 Yùhù, tècuí quidá iì' mii-nsiá.
Doco mii-yá, ciòó; tìxi Espíritu lì xí
Dios icúmí-yá quida iì-yánsiá.

Nansa nì cuhiì Jesú

9 Quivì yucán nì quee-ya ñuu
Nazaret iá Galilea, te nì quida iì
Juan-yà nùù yùte Jordán. **10** Te na
ní quee-ya nùù tècuí mà, dandu
nì xini-yà nì nuna ansivi, te nì nuu
Espíritu lì xí Dios dìquì-yá na iin
loma. **11** Te nì tiacu cahàn iin ana
cahàn ansivi, cachí-yà:

—Mii-ní, Dèhemani' nduu-ní, te
cudíi cuáhà inì sàhà-ní.

Nansa nì cuni ñà-malu dacà-sí Jesú

12 Daaní, nì nsihi nì cuhiì-yá,
dandu vichi vichi nihí Espíritu lì

xí Dios-yà nì sàhàn ñà-coo-ya yucù dànná. ¹³Te yucán nìsa ìa-ya ùì dico quìvì ndé ndoo quisì yùcù. Te nì sàà Satanás, nì cunì-si dacà-siyâ, (doco mânìcùi). Daaní, después nì casaà stná ángel xi Dios nì chindee-néyà.

Nansa nì quesaha Jesús quidá-yá chuun ìì ladu Galilea

¹⁴Daaní, na ní sàcundiadi Juan Bautista vehecàa, dandu mânuhù Jesús ladu Galilea. Te nì quesaha-yá cahàn-yà xì nèhivì inicatu ñà-ndùú razón ndiaha sàhà ñuhiví ìì xí Dios. ¹⁵Te dohó nì cachi-yà xì-né:

—Sàni sàà hora, sà-ìtúú tiempu cusahnú Dios ñuhiví yohó. Ñàyùcàndùá naxicocuñi inì-nsia sàhà cuàchi-nsia, te cunindisá-nsiá ñà-ndùú razón ndiaha xí-yá.

Nansa nì cana Jesús cùmì nècuàchì tavá siaca

¹⁶Xicá Jesús yuhù mar iá Galilea, te nì xini-yà Simón xì ñani-né Andrés, dacaná-né ñunù xí-né mahì tècuíi, vachi nècuàchì tavá siaca xínduu-ne. ¹⁷Te nì cachi-yà xì-né:

—Cunchicùn-nsiá yùhù, vachi mà cündúú gá-nsiá nècuàchì tavá xi siaca; yùhù icúmî dacuahí mii-nsiá ñà-cunduu-nsia nècuàchì tavá xi nèhivì (nùù ichì malu).

¹⁸Dandu nècuàchimà, vichi vichi nì nacoo-ne ñunù xí-né yucán, te nì tenchicùn-né mii-yá cuàhàn.

¹⁹Dandu nì sàà-yà chicá nùù-xí, te nì xini tu-ya ùì dèhe iin tiàa nani Zebedeo, Jacobo nani iin-ne, te Juan nani ñani-né, ndoó-né nùù lancha xi-ne, nácàhmá-né ñunù xí-né. ²⁰Te nì cana stná-yà ndúi-né. Ñàyùcàndùá nì nacoo-ne

yua-né ini lancha mà xì tètátú, te nì catenchicùn stná-nèyà cuàhàn.

Nansa nì tavà Jesús iin ñà-malu inácáá ini iin tiàa

²¹Dandu nì casaà-nè xì-yá iin ñuu nani Capernaum. Te na ní sàà quìvì descansu, dandu cuàhàn-yà veheñùhu, te nì dàcuàhá-yá nèhivì yucán. ²²Te nì ndulocó-nè sàhà ñà-ndùá dàcuàhá-yánè, vachi nì chinaha-yà nahi ana cusáhnû, màdiá nahi nècuàchì ley xi veheñùhu. ²³Daaní, ini veheñùhu ma iá stná iin tiàa inácáá iin ñà-malu inì-xi. Te nì ndàhì-né, cachí-né:

²⁴—Jesús de Nazaret, ìndiá cunduu-ní nsiùhù? ¿A váxi-ní dandáñúhú-ní nsiùhù? Yùhù ináhî mii-ní: ana ìì nì quixi nùù Dios ndùù-ní —cachá`.

²⁵Doco Jesús, ndee ní dàndàcú-yá nùá, cachí-yà:

—¡Màsà cahàn, te quee cuahán! iNacoo tiàa jaàn!

²⁶Dandu ñà-malu mà, nì dàquidí fuerteà nècuàchimà, te nì ndàhì ndeá, dandu nì quea cuàhàn.

²⁷Ñàyùcàndùá, nsidaa nèhivì yucán, nì ndulocó sàstnùhù-né sàhá yùcán, te nì ndàcàtnùhù tnàhá-né nùù-né, cachí-né:

—¿Ndíá nduá cuú jaàn? ¿Índù ley saa nduá? Vachi na iin nècuàchì cusáhnû, ducán cahàn nècuàchì jaàn. Mà úhi dàndàcú-né nùù ñà-malu, te iníníá-né.

²⁸Dandu nì xitià fama xi-ya inicatu ladu Galilea yucán.

Nansa nì dàndúvàha Jesús dido Simón Pedro

²⁹Daaní, na sánì caquee nsidaa-né veheñùhu yucán, dandu cuàhàn-yà

xì Jacobo xì ñani-nè Juan, nì yàha-ne vehe Simón xì Andrés.³⁰ Te yucán indúhu dido Simón, nècuàchì ñahà, quidá yóco xì-né. Te vichi vichi nì cachitnùhu nèhivì vehe ma xi-yá sàhà nècuàchì cuhí mà.³¹ Nàyùcàndùá, nì tnàtuu-ya ndé indúhu-né, te nì tnii-ya ndahà-né, nì dàndácòo-yanè. Dandu vichi duha nì cuxio cuèhè yòco mà-né, te nì quesaha-né nì xinucuachi-né nùù-yá xì compañeru-ya.

Nansa nì dàndúvàha Jesús cuàhà gá nècuàchì cuhí

³²Daaní, nì quècahnu orá, te nì cuñaà. Dandu nì casaca nèhivì nsidaa nècuàchì cuhí xi-ne, xì stná nècuàchì inácáá ñà-malu inì-xi nì quixi nùù-yá.³³ Te nsidaa-né, nì nataca chitu-né yehè vehe ndé iá-yá.³⁴ Te nì dàndúvàha-ya nsidaa nècuàchì cuhí mà, nsidanuu cuèhè quidà-xì-né. Te nì tavà stná-yá cuàhà ñà-malu. Doco cóni sáha-ya càhàn gà-si, vàchi ináhá-sí ana nduu-yá.

Nansa nì càhàn Jesús sàhù inicutu ladu Galilea

³⁵Daaní, itnúú gá dàtnà nì ndacòo-ya, nì quee cuaán-yá cuàhàn-yá iin xaan ndé còò nèhivì, te yucán nì xicàn tàhvì-yá nùù Yuamánì-yá.³⁶Daaní, después, nì caquee stná Simón xì compañeru-né cuàhàn-né nanducu-neyà, nì cachí-né xì-yá:

—Cunaha-ní, nsidaa nèhivì, nanducu-né mii-ní.

³⁸Doco nì cachí-yá xì-né:

—Ni cùhùn-ndà ndè ñuu chicá nùù-xí, cachitnùhu stnáì xì nèhivì

yucán ñà-ndùú ndudu ìì, vàchi divi chuun jaàn vàxi —nì cachí-yà.

³⁹Nàyùcàndùá, ducán nì xìcanuu-ya inicutu ladu Galilea yucán, nì cachitnùhu-ya ndudu ìì xí-yá xì nèhivì nsidaa veheñùhu yucán, te nì tavà stná-yá ñà-malu ñuhú ini nèhivì.

Nansa nì dàndúvàha Jesús iin tiàa icúmí cuèhè lepra

⁴⁰Dandu nì sàà stná iin tiàa icúmí cuèhè lepra, nì tnàtuu-ne nùù-yá, nì sàcuììn sìsì-né nùù-yá xícàn tâhvì-né nùù-yá, cachí-né:

—Nú cuní-nî, vàtùni dandúvàha-ní yùhù.

⁴¹Dandu nì cuhi ini Jesús nècuàchìmà, te nì chituu-ya ndahà-yá nùù-né, cachí-yá xì-né:

—Juùn. Vichi duha ni ndúvàha-ní, cachí xì-ní.

⁴²Dandu na momentu nì cachí-yá ducán nì quee cuèhè quidà-xì-né, te nì nduvàha-ne.⁴³Dandu na cuáhàn-yá techuún-yánè nùhù-né, dandu cuàhà gá nì chinaha-yánè, cachí-yá xì-né:

⁴⁴—Cunaha-ní, màsà cáchì-ní ni-iñàha xi nèhivì. Cuisì cuahán-ní nùù dütù ñà-cundehè-né icà-ní (ñà-sàni nduvàha-ní), te nacuàha-ní promesa xi Dios, vàchi ducán cachí ley xi Moisés, dandu vàtùni cundaà ini nèhivì ñà-sàni nduvàha-ní nduá —nì cachí-yá.

⁴⁵Doco nècuàchìmà, nì quee-ne nì quesaha-né nacání-né xì cuàhà nèhivì, te sàhámà nì xitià cuentu inicutu. Nàyùcàndùá mánìcùí gá quìhvi vate Jesús ini ni-iin ñuu. Puru campu xicánúú-yá. Doco nsidanicuú xaan nì caquee nèhivì nì nataca-né nùù-yá.

**Nansa nì dàndúvàha Jesús iin
tiàa nì dàñà ñì cuerpu xi**

2 Nì yàha itnii quìvì, dandu
mànuhù Jesúus ñuu
Capernaum. Te nì xinitnùhu nèhivì
iá-yà vehe. ²Nàyùcàndùá luegu nì
nataca cuàhà-né, ni có-nùná gá
índù cundoo-ne, ni siquiera nùù
yehè. Te nì càhàn-yà xì-né ñà-ndùú
palabra xi-ya. ³Dandu yucán nì
sàà stná itnii gá nèhivì, cùmì-né
nsidà-xì iin nècuàchì cuhí nì dàñà
ñì cuerpu xi. ⁴Doco ñà-cuàhà
guá nèhivì ndoó yucán, mànicùí
quìhvi-ne dècuèndè ndé iá-yà.
Nàyùcàndùá nì nana-ne dìnivèhé
nì nacanì-né iyuhu dìnìá meru
ndé indéhe ndáá iá-yà ini vehe. Te
na sánì nacuna-nemà, dandu nì
dàñùú-né nècuàchì cuhí xi-ne nùù
camilla. ⁵Nàyùcàndùá, na nì xini-yà
ñà-cuàhà guá xíxinindisá-néyà,
dandu nì cachí-yà xì nècuàchì cuhí:
—Hijo, xicáhnû inì sàhà cuàchi-ní.

⁶Doco yucán ndoó stná itnii
nècuàchì nduú nècuàchì ley xi
veheñùhu, te nì nacani ini-né:
⁷“¿Índù chuun cähàn Jesúus ducán?
iMà ndóo ini Dios sàhà ñà-ndùá
cachí-né! Vachi còò inga ana cui
cuicahnú inì-xi sàhà-ndà, cui
mii-yá”. ⁸Doco Jesúus, nì cundaà
ini anima-yà ñà-ndùá nacání guá
ini nècuàchimà. ⁹Nàyùcàndùá nì
cachi-yà xì-né:

—¿Índù chuun nacání inì-nsia
ducán? ⁹¿Índù milagru nduú
ñà-chicá ùhì quida-nda: a
ñá-cachi uun-nda xi nècuàchì
cuhí yohó ñà-xicáhnû ini-ndà sàhà
cuàchi-ne, te o ñá-cachi-ndà xì-né
ni ndácuíín-né ndanihi-ne camilla

xi-ne, te nacaca-ne? ¹⁰Pues yùhù
ana nduú Tnaha Néhivì Ñuhìvì,
cuàhìn quide iñàha ñà-cundaà
inì-nsia ñà-ndisa icúmî derechu
cuicahnú inì sàhà cuàchi nèhivì
ñuhìvì.

Dandu nì cachí-yà xì nècuàchì
cuhí mà:

¹¹—Mii-ní cachí xì’, ndacuìin-ní,
ndanihi-ní camilla xi-ní, te
xuhun-ní vehe-ní.

¹²Dandu nì ndacuìin nècuàchì
cuhí mà, te vichi vichi nì
ndanihi-ne camilla xi-ne, nì
quee-ne, mànuhù-né vehe-ne,
índéhe nsidaa nèhivì yucán.
Nàyùcàndùá nsidaa-né, nì
ndulocó-né, te nì ndenihi vàha-ne
Dios, cachí-né:

—Ni-iin xichi, có-xìní-ndà cuu
(ndiahia guá) nahi ñà-yòhó.

**Nansa nì cana Jesúus iin
tè-dàchíyàhvi nani Leví**

¹³Daaní, nì quee-ya inga xichi
cuàhàn-yà dècuèndè mar. Te nì
nataca cuàhà gá nèhivì nùù-yá,
te nì dàcuàhá-yánè. ¹⁴Dandu nì
yàha-ya (inga xaan), te nì xini-yà
iin dèhe Alfeo nani Leví, iá-né
nùù mesa ndé dachíyàhvi-ne. Te nì
cachi-yà xì-né:

—Nahà-ní, cunchicùn-ní yùhù.

Dandu nì ndacuìin nècuàchimà
cuàhàn stná-né xì-yá.

¹⁵Daaní, después dohó nì cuu na ní
ìa-ya vehe Leví mà. Iá-yà xixí-yá, te
ndoó stná cuàhà nècuàchì dachíyàhvi,
xì cuàhà gá más nècuàchì cachí-né iá
cuàchi-xi, xixí-né xì Jesúus xì nècuàchì
dacuahá-yá, vachi cuàhà gá nèhivì
nchícùn xì-yá. ¹⁶Te nècuàchì ley xi
veheñùhu, xì stná nècuàchì fariseu,

nì xini-nè nansa quidá-yá xixí-yá xì nèhivì mà. Ñàyùcàndùá nì cachi-nè xì nècuàchì dacuahá-yá:

—¿Índù chuun cutnáhâ maestru xi-nsia xixí-né xì cuàhà tè-dàchíyàhvì, xì dava gá stná nèhivì cuáchì?

17 Na ní tiacu Jesú斯 cachí-nè ducán, dandu nì cachi-yá xì-né:

—Màdì nècuàchì ndáa vàha xiñuhu xi ana quidatatna xi-né. Nècuàchì cuhí xiñuhu xì ana quidatatna xi-né. Te divi ducání stná yùhù, màdì nèhivì nihnu ndàcuisi inì-xi vàxi càhàn xì'. Còo, nèhivì cuáchì vàxi nanduquí, áma naxicocuñin ini-nè sàhà cuàchi-ne.

**Ndíá dísáhà-xí cónisá íñíhü
dóccô nècuàchì dacuahá Jesú斯
na iá ìì-yá ñuhiví yohó**

18 Daaní, iin xichi na iníhü nècuàchì dacuahá Juan Bautista xì stná nècuàchì fariseu, dandu nì tnàtuu itnii nèhivì nùù Jesú斯, te nì ndàcàtnùhù-né nùù-yá cachí-né:

—¿Índù chuun iníhü dóccô nècuàchì dacuahá Juan xì stná nècuàchì xídacuahá ley xi tè-fariseu, doco nècuàchì dacuahá mii-ní, còo?

19 Dandu nì cachi Jesú斯 xì-né:

—Nècuàchì ndoó vicò nándàhà, ña vátuni iá ñà-cunihì-né na hora ndoó-né cutnáhâ-né xì noviu? Còo, vàchi na ndoó-né xì noviu, mà cùí cunihì dóccô-né. **20** Doco vàxi iin quìvì, dandu mà cóó gá noviu nùù-né, dandísá, tiempu yucán icúmí-né cunihì dóccô-né.

**Ndíá dísáhà-xí sàni dàma
estilu sànahà, te estilu saa
nduá nì nacoo Jesú斯**

21 'Sícoto saa, mäsà nácàhmá-ndàñá nùù ñà-tùhú. Vàchi

nú ducán, dandu dandánsíá ndé nì nacàhmá, te chicá icúmí ndàtà sícoto tuhú mà. Dandu ñà-sàñì ndàtà dahuun sícoto-mà cundua.

22 Stná vinu, nû vinu saa nduá, mà dáquêe stná nèhivì-ñá ini itni iìn tuhú, vàchi nû ducán, ndàtà-ñá, vàchi cahnsià quida vinu saa ma, te cuitià-ñá, te cuchicuehe stná iìn mà. Ñàyùcàndùá, nû vinu saa nduá, dandu ini itni iìn saa covàha.

**Nansa nì xitnùhu nèhivì nècuàchì
dacuahá-yá na ní sáhnù-né
sicàyòcó trigu quìvì descansu**

23 Iin quìvì descansu nì sandua, te yáha Jesú斯 nùù iin itu ndé iá trigu, te cutnáhâ stná-yá xì nècuàchì dacuahá-yá. Te nacua yáha-ne ducán sáhnù-né sicàyòcó trigu mà saxí-né. **24** Ñàyùcàndùá, nì cachi nècuàchì fariseu xì-yá:

—Cundehè-ní nansa quidá nècuàchì dacuahá-ní, quidá-né iin chuun có-sáha ley xi-nda quida-nda quìvì descansu.

25-26 Dandu nì cachi-yá xì-né:

—¿A cónì càhví-nsiá (nùù tutu ìì) ndé nacáníá nansa nì quida David sànahà na xicánúú ndahví-né xì compañeru-né tiempu xi jefe xi dùtù nani Abiatar, te xíhì-né doco? Nì quihvi-ne ini veheñùhu xi Dios, te nì xixi-ne dítà vídì ìì, mate còo permisu cuxi-neà, cuisì-ní dùtù iá permisu cuxi xi ñá-yùcán. Doco David, ndè stná compañeru-né nì sáha-ne, nì caxixi stná nècuàchimà.

27 Dandu nì cachi stná-yá xì nèhivì yucán:

—Sàhà ñà-cunduu ñà-vàha xi nèhivì, ñàyùcàndùá nì sàcòo iin quìvì descansu, màdìá nì cuyúcún

nèhivì sàhà-ñá (chicá nducahnú) quívì mà. ²⁸Ñàyùcàndùá, yùhù ana nduu Tnaha Nèhivì Ñuhìví, dandacú stnái sàhà nansa quida nèhivì quívì mà.

**Nansa nì nduvàha iin tiàa nì
ichì dahuun iin ndahà-xí**

3 Dandu cuàhàn Jesús veheñùhu. Te na sánì quíhvi-ya yucán, (nì xini-yà) jaàn iá iin tiàa nì ichì dahuun iin ndahà-xí. ²Doco ndoó stná nècuàchì fariseu yucán, indéhe váha-neyà, áma dándûvàha-ya nècuàchì cuhí-mà cahan-né, te ducán nìhìndèe-né daquée cuàchi-ne diquì-yá sàhà ñà-ndùá quívì descansu.

³Dandu nì cachi-yà xì tiàa cuhí ndahà-xí mà:

—Ndacuiìn-ní, cuiin-ní dava mahì nèhivì yohó.

⁴Dandu nì càhàn-yà xì nèhivì nánì xì-yá yucán, cachí-yà:

—¿Nansa ndiá ìcà-ndà quida-nda quívì descansu? ¿Amádi chicá iá vàha quida-nda ñà-íá viì, te màdìá ñà-có-ndiàá? ¿Amádi chicá iá vàha dacácu-nda nèhivì quívì mà, te màdìá cahnì stnàhà-ndà?

Doco nècuàchì yucán, còò ni-iñàha ni náxícóníhí-né ñùù-yá. ⁵Ñàyùcàndùá, nì xiconúù-yá ñùù nsidaa-né, te nì cuduchi ini-yà sàhà-né, vàchi caxin sàstnùhù anima-nè. Dandu nì cachi-yà xì tiàa ma:

—Chitanini-ní ndahà-ní.

Dandu nì chitanini nècuàchimà ndahà-né, te nì nduvàha dahuan. ⁶Ñàyùcàndùá nì caquee nècuàchì fariseu mà nì càhàn-né xì nècuàchì partidu herodianu, nì ndatnuhu-né nansa cui dandáñuhú-néyà.

**Nansa nì nataca cuàhà
nèhivì ñùù mar**

⁷⁻⁸Daaní, cuàhàn-yà xì nècuàchì dacuahá-yá ñùù mar, te cuàhà sàstnùhù nèhivì ladu Galilea nì catenchicùn stná xì-yá. Te na ní xitià cuentu ñà-ndiaha guá quidá-yá, dandu más nèhivì nì ndecoyo: nècuàchì ñuu Jerusalén, xì más gá nèhivì ladu Judea xì stná nèhivì ladu Idumea, xì nèhivì ladu duha yùte Jordán, xì nèhivì ladu ñuu Tiro xì ñuu Sidón, nsidaa-né vàxi-ne ndé iá-yá. ⁹Ñàyùcàndùá, nì cachi-yà xì nècuàchì dacuahá-yá ñà-cundiati tùha-ne xì iin lancha ndé coo-ya sàhá mäsà ndútñúú guâ-yà mahì nèhivì cuáhà mà. ¹⁰Vàchi cuàhà-né nì dàndûvàha-ya, ñàyùcàndùá nsidaa nècuàchì cuhí, nì nachitu-né ñùù-yá, cuní-né dacácùhun-ne ndahà-né ìcà-yá, te nduvàha-ne. ¹¹Stná ñà-malu, na ní xinià-yá, nì sàcuítasisiá ñùù-yá, cachá`:

—Dèhemanì Dios nduu-ní.

¹²Doco mii-yá, vihi gá cuàhà nì dàndàcú ndee-yá ñùá ñà-mäsà cáchà ana divi nduú-yá.

**Nansa nì nacàxin Jesús ùxìn ùì
tiàa ñà-cunduu-ne apóstol xi-ya**

¹³Dandu nì nana-ya yucù, te nì cana-ya nècuàchì tuxí-yá ñà-nì cáquixí-né ñùù-yá.

¹⁴Te nì nacàxin-ya ùxìn ùì-né ñà-cunduu-ne nèhivì cutnahá xi-yá cacanuu, dandu después techuún stná-yànè cùhùn-né càhàn-né xì nèhivì palabra xi-ya. ¹⁵Te nì sàhatahvì-yánè ñà-dandûvàha-ne nècuàchì cuhí, te tavà stná-né ñà-malu ñuhú anima nèhivì. ¹⁶Te

divi nècuàchì yohó xínduu nècuàchì nì nacàxin-ya: iin-ne nani Simón, te divi-ne nì dàñanì stná-yà Pedro; ¹⁷daaní, iá stná dèhe Zebedeo nani Jacobo xì ñani-né Juan, ndúi nècuàchimà nì dàñanì stná-yà Boanerges, te cuní cachàmà na cáhàn dàvì cáhàn-né. ¹⁸Daaní iá stná Andrés, xì Felipe, xì Bartolomé, xì Mateo, xì Tomás, xì dèhe Alfeo nani Jacobo, xì stná Tadeo, xì Simón nì sanduu partidu cachí-né nècuàchì Canaán; ¹⁹te nì ìa stná Judas Iscariote, divi nècuàchì icúmí cahin xì-yá.

Daaní, nì yàha-ya xì compañeru-yà ini iin vehe.

²⁰Te yucán nì nataca cuàhà gá tu nèhivì nùù-yá. Ñàyùcàndùá, cóni cúsáá gá-yà cuxi-ya, ni mii-yá ni nècuàchì dacuahá-yá.

²¹Dandu nècuàchì xínduu nèhivì vehe-ya, nì xinitùhu-ne nansa cachí nèhivì sàhà-yá ñà-sàñi ndañuhu sàxìnítñuní-yà, cachí-né. Ñàyùcàndùá, cuàhàn-né ndé iá-yà ñà-cùní-né cundaca-neyà nùuhù.

**Nansa nì dàquée cuàchi
nèhivì dìquì Jesús, ñà-malu
chindéé xí-yâ, cachí-né**

²²Daaní, nècuàchì ley xi veheñùhu, nì caquee-ne ñuu Jerusalén, nì casaà-né ndé iá-yà, te nì càhàn cuàchi-ne dìquì-yá, cachí-né xì nèhivì:

—Nècuàchì jaàn, icúmí-né ñà-malu nani Beelzebú ini-né, divi quisì cusáhnû. Ñàyùcàndùá, vâtùni tavá-né dava ga ñà-malu anima nèhivì, vâchi quisì mà chindéé xí-né —nì cachí-ne.

²³Ñàyùcàndùá nì cana Jesús nèhivì, te nì nacani-ya historia nduú ejemplu, cachí-yà xì-né:

—Ñà-malu, ñansasa cui tavà stnahá nsidaa mián? Mà cíí. ²⁴Vachi ducán iá xán na iá xì nèhivì dandacú nùù iin ñuu, nú ni tâhndè dava-ne, te náá stnahá-né, dandu mà cíí dandacú gá-né nùù ñuu mà. ²⁵Te nèhivì ndoó iin vehe, nú xiní ùhì stnahá-né, dandu mà cíí cundoò tacá gá-né. ²⁶Stná ñà-malu xi Satanás, nú ni tâhndè dava, te cuni ùhì stnahá, dandu mà cuéà, te yàchì nsiha, nú ducán.

²⁷'Vehe iin tiàa ndacuì, mà cíí quìhvi ndevàha nèhivì, te tavà-né ñà-icúmí-tê. Còó, vâchi dihna icúmí-né chicuhni-nète, dandu vâtùni quida-ne ducán.

²⁸'Ñà-ndáà ndùá cachí xì-nsiá, mate nadaa ga cuàchi nèhivì iá nùù Dios, te ò nadaa ga xichi cáhàn ùhí-né dìquì-yá, vâtùni cuicahnú ini-yà sàhà-né. ²⁹Doco nú ni cáhàn ùhí-né dìquì Espíritu lì xí Dios, dandísá, mà cíí cuicahnú ini-yà, sàhà-né, vâchi nicanicuahàñ icúmí-né cunsida-ne cuàchi ma.

³⁰Ducán nì cachí-yà xì nèhivì yucán sàhà nècuàchì cáhàn trñuhù dìquì-yá, vâchi cachí-né ñà-inácáá iin ñà-malu ini-yá.

**Ñà-ndùá nì cachei Jesús sàhà
dihí-yá xì sàhà ñani-yà na
ní casaà-né caná-néyà**

³¹Daaní, nì sàà stná dihi-yá xì ñani-yà tûvèhé, te nì techuún-né iin razón caná-néyà. ³²Ñàyùcàndùá, nèhivì ndoó nùù-yá, nì cachei-né xì-yá:

—Cunaha-ní, tûvèhè cà' iín dihi-ní xì stná ñanì-ní, caná-né mii-ní.

³³Dandu nì cachi-yà xì nèhivì mà:

—¿Ana divi nduu mamá xi
cahan-nsiá? Te ò ¿ana divi xínduu
ñanì?

³⁴Dandu nì xiconúù-yá nì
indehè-yá nsidaa nèhivì ndoó
nùù-yá, te nì cachi-yà:

—Divi nècuàchì yohó xínduu nahi
mamá xi, ò nahi ñanì. ³⁵Vàchi
nsidanicuú ana quidà-xì ñà-ndùá
cuní Dios, divi xínduu nahi ñanì,
nahi cùhe, te nahi dihi stnáì.

Iin ejemplu sàhà iin nècuàchì xítú

4 Daaní, inga xichi nì quesaha
Jesús dacuahá-yá nèhivì
nùù mar. Te yucán nì nataca
cuàhà gá-nè nùù-yá. Ñàyùcàndùá,
nì nana-ya iin lancha iín yuhù
mar mà, te nì sàcòo-ya inì-nu.
Te nèhivì cuahà mà, yuhù mar
mà nì sàcündoo-ne. ²Dandu nì
dàcuahá-yánè cuahà iñaha, nì
nacani-ya xì-né cuahà historia nduu
ejemplu. Te dohó nì cachi-yà:

³—Cunini-nsia. Nísia là iin
nècuàchì xítú, nì quee-ne
cuahàn-ne chihi-ne. ⁴Te nì sate
uun-ne tata mà. Te dava-ña, nì còya
nùù ichì. Dandu nì quixi laa, nì
saxí-siâ. ⁵Te dava stná mà, nì còya
nùù cavà ndé còò cuahà ñuhù. Te
yàchì nì xitià, vàchi có-ndòó cucún
ñuhù yucán. ⁶Doco na ní dùcàn
orá, nì ichà, vàchi cóni níhì yohá.
⁷Daaní, dava stná tata mà, mahì
iñù nì còya. Te na ní sahnu iñù mà,
dandu nì dàdáhvía viu cuati ma,
ñàyùcàndùá cóni cuahà. ⁸Daaní,
dava stná tata mà, nì còya nùù
ñuhù vàha, te nì xitià, nì sahnua,

te nì cuàha; dava-ña, òcò ùxìn gà
tantu nì cuàha; te dava-ña, ùnì dico
gà tantu, te dava-ña, ùhùn dico gà
tantu nì cuàha.

⁹Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Ni cúníní vàha nsidaa-nsiá
ñà-ndùá cachí`.

**Ñà-ndùá dísahà-xí nì nacani Jesús
ejemplu, divi sàhá màsà cúnđáà
ini nècuàchì cahichì inì-xi**

¹⁰Na ní ndòo mii Jesús xì ùxìn
ùì nècuàchì dacuahá-yá xì stná
nècuàchì ndoó yatni, dandu
nì ndàcàtnùhù-né nùù-yá sàhà
ejemplu mà. ¹¹Ñàyùcàndùá, dohó nì
cachi-yà xì-né:

—Mii-nsiá, sànì nìhitáhvì-nsiá
cundaà inì-nsia nansa iá ñuhiví ìì
xí Dios, mate nísia ìa dèhé palabra
sàhámà antes. Doco nècuàchì dava
ga, còó. Puru ejemplu icúmí nacani
xì-né. ¹²Ducán iá sàhà-ñá màsà
cúnítñuhu-ne, mate indéhe-né, te
màsà cúnđáà ini-nè, mate iníñi-né.
Pues ducán icúmí cuu xi-né sàhà-ñá
màsà ndédumá ini-nè, te cuicahnú
ini Dios sàhà cuàchi-ne.

**Ñà-ndùá cuní cache ejemplu
sàhà nècuàchì xítú**

¹³Dandu nì cache stná-yà xì-né:

—¿A ñá-cô-cùndáà inì-nsia sàhà
ejemplu jaàn nduá? Pues nú coó,
dandu ènansa cui cundaà stná
inì-nsia sàhà nsidaa ejemplu dava
ga?

¹⁴Pues cunaha-nsia, na ian quidá
nècuàchì nì dàndiàchì uun xi tata
mà, ducán quidá stná nècuàchì
chìhi xì Palabra xi Dios ini anima
nèhivì. ¹⁵Tata nì còyo nùù ichì mà
nduu nahi nèhivì iníñi xí palabra

xi Dios, doco yàchì vàxi ñà-malu dacúxíó-si palabra nì ndòo ini anima-nè mà. ¹⁶ Daaní, nahi tata nì còyo nùù cavà nduú nèhivì iníní xí palabra ìì, te uegu cudíi ini-nè sàhà-ñá. ¹⁷ Doco na ian cùù xì viu còò yohò-xí, ducán cuú stná xì-né. Iyuhu gá quidándéé ini-nè nchícùn vii-né. Daaní, nú ni yáha-ne iin tnùndo, ò nú quidáquíní nèhivì xì-né ñà-nchícùn-né palabra xi-ya, dandu uegu naxícócuïn ini-né, te nacóó-néa.

¹⁸ Daaní, nahi tata nì còyo mahì iñù nduú nèhivì iníní xí palabra ìì, ¹⁹ doco cuàhà gá nacání ini-nè sàhà vida xi-ne ñuhiví yohó. Te cudíi stná ini-nè dacáyà-né ñà-cuìcà-né, vàchi xího sàstnùhù-né cucumi-né cuàhà iñàha. Ñàyùcán nduá sadí xì nùù palabra xi Dios ñà-mà cùi nìhìndéá chindeá-né. ²⁰ Daaní, nahi tata nì còyo nùù ñuhù vàha nduú nèhivì iníní xí palabra ìì, te xiníndísâ-néa. Ñàyùcàndùá, queámà ñà-ndùú-né na iin viu nì cana vii, a sea nduú-né nahi viu nì cana òcò ùxìn tantu, te ò ñá-nì cana ùnì dico tantu, te ò ñà-nì cana ûhùn dico tantu.

Iin exemplu sàhà iin lámpara

²¹ Dandu nì cachí stná-yà xì-né: —Nú xícàn-ndà quixi iin lámpara, dandu mà chícání dèhé-ndàñá tìxi iin canasta, ò tìxi iin cama. Còó, cuiin vateá iin xaan ndé cutnuà inicatu. ²² Cunaha-nsiá, nsidaa ñà-nì ìa dèhé, icumíá tuii vateá. Te nsidaa ñà-ndùá quidá dèhé nèhivì, icumíá natuii clarúà. ²³ Ni cúníní vàha nsidaa-nsiá palabra jaàn.

²⁴ Dandu nì cachí stná-yà xì-né:

—Cunini vàha-nsia na sáha xi-nsiá (ichì váha). Vàchi divi vara chitácùhá-nsiá icúmí stná mii-nsiá nacuitacùhá-nsiá. Doco nù iníní vàha-nsia, dandu chicá nìhìtahvì-nsiá cundaà vàha inì-nsia. ²⁵ Vàchi nècuàchì sàñùhú (ñà-vàha) inì-xi, chicá más icúmí-né nìhìtahvì-né; doco nèhivì có-ñùhú ndisa (ñà-vàha) inì-xi, ndè iyuhu (ñà-vàha) ñuhú ini-né, icumíâ cuxio nsiha.

Iin exemplu sàhà tata sahnú nama

²⁶ Dandu nì cachí stná Jesú:

—Na historia yohó, ducán iá stná ñuhiví ìì xí Dios. Nì chihi iin tiàa tata mahì itù-te. ²⁷ Na túinuù, dandu ndácòo-tè (nácòò-teá); daaní sànaà quídì-te. Doco tata mà, xítia te sahnúá, mate có-cündáà inì-te índù modo sahnúá. ²⁸ Vàchi iin itu, miá cuàha. Dihna viu xítia, dandu después caná sìcàyòcó-ñà, te nachitu nùniá. ²⁹ Te nù sàni sissa vàha, dandu yàchì icumí ndanchito cosecha, vachi sà-ìá`.

Ejemplu sàhà tata yutnù mostaza

³⁰ Dandu nì cachí stná Jesú:

—¿Índù iñàha cui cachí sàhà-ñá cundaà vàha inì-nsia nansa iá ñuhiví ìì xí Dios? ¿Índù ejemplu cui nacani sàhà ñà-cundaà inì-nsia nansa iá tiempu mà? ³¹⁻³² Pues, cunaha-nsiá, nahi tata yutnù mostaza, ducán iá tiempu mà. Vàchi tata mà, mate tata chicá cuati iá ñuhiví nduá, doco nù sàni chihi-ndañá, dandu sahnúá. Queé nahnu ndahà-nú, te vihi gá nducáhnúá nùù nsidaa gá ñà-tatá. Dècuèndè laa ndavá ansivi vàxi

sácuítandòó casì mahì ndahà-nú —
nì cachi-yà.

³³Cunaha-nsiá, cuàhà gá ejemplu nahi ñà-jaàn nì nacani-ya xì nèhivì na dacuahá-yánè, segùn nansa nì sàà-nè cundaà ini-né. ³⁴Puru historia nduú nahi ejemplu nì nacani-ya xì-né, doco na ní ndòo mii-yá xì nècuàchì dacuahá-yá, dandu nì dàtúi nsihi-ya sàhámà nùù-né.

Nansa nì dàcúcufín Jesús tàchì, te nì nàcùñuhu dadí tècuí mar

³⁵Na ní cuñaà quívì yucán, nì cachi-yà xì nècuàchì dacuahá-yá:
—Cúhùn-ndà yàha-nda ladu mar.

³⁶Dandu nì dànácuítia compañeru-yà nèhivì cuáhà mà. Te mii-yá, nacua iá-yà ini lancha, ducán nì saca-neyà cuàhàn-nè yàha-ne mar. Te cuàhàn stná iin ùì gà lancha ndoó stná yucán. ³⁷Doco después nì dàñà iin tàchì dàñá, te nì nacuahnu todò tècuíi, nì xìnu-tè ndè ini lancha mà, sàdaaní chitu-nú. ³⁸Doco mii-yá, indúhu-yá quídì-yà cahà-nú, ihí almohada dìnì-yá. Dandu nì dànsicuìhnu ini-nèyà, cachí-nè xì-yá:

—¡Ay! ¡Maestro! ¿A có-ndùlócô-nî nà-vihini cui-ndà?

³⁹Dandu nì ndacuiin-yà, nì cahàn-yà nì sadì-yà nùù tàchì mà, te nì cachi-yà xì tècuíi mar:

—Ihí-ní ni coó, te ni ndúdádâ.

Dandu luegu nì cucuìn tàchì, te nì nàcùñuhu dadí tècuíi.

⁴⁰Dandu nì cachi-yà xì nècuàchì yucán:

—¿Índù chuun yúhí guâ-nsià? ¿A có-càhví-nsiá xì Dios?

⁴¹Dandu nì yúhí sàstnùhù nècuàchimà, te nì cachi-nè iin-ne xì inga-nè (sàhà-yá):

—¿Índù clase nèhivì nduú nècuàchì yohó, te dècuèndè tàchì xì mar iníní xí-nê?

Nansa nì tavà Jesús ñà-malu ñuhú ini iin nècuàchì ñuu Gadara

5 Daaní, nì sàà-nè xì-yá inga ladu mar nùù ñuu nècuàchì Gadareno. ²Te na ní quee-ya nùù lancha, luegu nì ndacùhun trnahá-yá xì iin tiàa ñuhú ñà-malu inì-xi, vàxi-ne dècuèndè mahì cueva ndé xí-indùxin nsìi. ³Vàchi de por sí, yucán iá dahuun-ne. Te còò ni-iin cui chicuhni xì-né, mate cadena ni cúndúá. ⁴Cuàhà xichi nì sàcùnuhni-nè xì manilla càa, xì stná cadena. Doco siempre sahndé-nèà, te dacuachí stná-nè manilla mà. Còò ni-iin cui nsida viì xì sàxìnítnùnì-né. ⁵Nicanicuahàndu te ñuú ndáhì loco-nè, xicánúú-né yucù xì mahì cueva mà, danácuêhè-nè mii-né xì yùù. ⁶Doco na ní xini xìcà-né Jesús, nì dàyàà-nè nì sàà-nè nùù-yá, te nì sàcuìn sisì-né nùù-yá, ⁷ndáhì ndee-né quidá ñà-malu, te nì cachi-nè:

—Jesús, ¿ndíà cunduu-ní yùhù? (Yùhù ináhí mii-ní), Dèhemani Dios iá dìquì-xí ansivi nduu-ní. Sàhà Dios sacúndáhvì` nùù-ní, imàsà dándohó-ní yùhù!

⁸Pues ducán nì cachi nècuàchimà, vàchi làcà nì cachi-yà xì-ñá:

—¡Cuxio yohó ñà-malu nùù tiàa yohó!

⁹Dandu nì ndàcàtnùhù stná-yà nùá:

—¿Nansa nanu?

Te nì cachà:

—Ejército naní, vàchi cuàhà nduú-nsí.

¹⁰Dandu cuàhà gá nì sacundahví tiàa ma nùù-yá ñà-màsà téchúún-yáñà cùhàn inga ñuu. ¹¹Te yatni yucù yucán nì sandoo cuàhà cochi, xixáhan-sì. ¹²Ñàyùcàndùá, nì sacundahví ñùù-yá, cachá`:

—Dayáha-ní nsíuhù ni cùhùn-nsì mäcùñuhu-nsi ini cochi yucán.

¹³Dandu nì dàndáà-yàñà.

Ñàyùcàndùá nì caquea ñùù tiàa ma cuàhàn, nì sàcùñuha ini cochi yucán. Nahi ùì mil nì sanduu-sì. Daaní, carrera nì nuu nsidaa-sí candiaa yucán, te nì còyo-sì ini mar nì càhà-si.

¹⁴Daaní, tè-xíndiaa xì cochi mà, nì yùhí-te; carrera mänuhù-té nì cachitnùhu-té xì nècuàchì ini ñuu mà xì stná nècuàchì ndoó ranchu. Dandu nèhivì ndoó yucán, vaxi-ne cundehè-né ñà-ndúá nì cuu. ¹⁵Nì quesaas nsidaa-né ndé iá-yà, te nì caxini-né nècuàchì nìsa ñuhu cuàhà ñá-malu inì-xi, iá-né, ndixí-né sìcoto, sàní nàcòo nsihí sàxinítñuní-né. Dandu nèhivì yucán, nì cayuhí-né.

¹⁶Te nècuàchì nì caxini nansa nì cuu, nì nacani-ne xì nsidaa nèhivì mà sàhà cochi xì sàhà stná tiàa ma. ¹⁷Dandu nèhivì cuáhà mà, nì quesaha-né nì sacundahví-né ñùù-yá ñà-nì quèé dahuun-ya ñuu-né.

¹⁸Daaní, na sánì nana tu-ya lancha yucán, dandu nì càhàn nècuàchì nìsa ñuhu ñà-malu inì-xi, nì xicàn-né áma cui cutnahá stná-né xì-yá cùhùn. ¹⁹Doco cóni sáha-ya cùhùn-né:

—Còo —cachí-yà—, xuhun-ní vehe-ni, te cachitnùhu-ní xì tnaha-ní ñà-cuàhà guá nì quida Stohò-ní Dios xi-ní, te nì cuhi ini-yá mii-ní.

²⁰Ñàyùcàndùá, nì quee tiàa ma cuàhàn-né inicutu ladu mà nani Decápolis, nì cachitnùhu-ne ñà-ndiaha guá nì quida Jesús xì-né. Te nsidaa nèhivì yucán, nì ndulocó-né.

Nansa nì dàndatiácú Jesús dèhe Jairo, te nì dànduvàha stná-yà iin nècuàchì ñahà

²¹Dandu nì nayàha-ya ini lancha cuàhàn-yà inga ladu mar. Te yucán yuhù mar mà nì nataca cuàhà sàstnùhu nèhivì ñùù-yá. ²²Dandu yucán nì sàà stná iin nècuàchì cusáhnû ñùù iin veheñùhu, Jairo nani-né. Te nì tnàtuu-ne ñùù-yá, nì tutuyuhu-né ñuhù ñùù sàhà-yá, ²³te nì sacundahví cuàhà-né ñùù-yá, cachí-né:

—Meru cucáhvî dèheyoquí. Cùhùn-ndà, chindàndòò-ní ndahà-ní dìqui-ñá sàhà-ñá nduvàha-ñà, te màsà cíu-ñá.

²⁴Ñàyùcàndùá, cuàhàn-yà xì-né. Te cuàhà gá stná nèhivì cutnähâ xí-yá nchícùn stná-né cuàhàn, dècuèndè tnuu cuàhàn-né xì-yá ñà-cuàhà guá-né. ²⁵Te cunaha-nsiá, mahì nèhivì mà cuàhàn stná iin nècuàchì ñahà cuhí. Úxìn ùì cuìà sàcuàhàn-né ndohó-né cuèhè nì.

²⁶Te cuàhà gá sàní ndoho-ne nì quida nècuàchì quidátátná, doco cóni níhì nècuàchimà chindee-ñáné. Còo, chicá nì quida yaa cuèhè xi-ne, dècuèndè sàní dànsihí-né dìlhùn xí-né sàhá. ²⁷Doco na ní xinitnùhu-ne sàhà Jesús, nì quixi-ne ladu yàtä-yá mahì nèhivì cuàhà mà, te nì dàcúhùn ndahà-né ñùù sìcoto xi-ya, ²⁸vàchi nì nacani ini-né: “Nú ni díucùn ndahí mate sìcoto-ni xi-ya,

vàtùni nduvàhi". ²⁹Te (ñà-ndáá nduá), luegu nì cucuiìn nìì-né, te nì cuu ini-né sàni nduvàha-ne cuèhè dana ma. ³⁰Daaní, momentu mà nì cundaà stná ini-yà sàni dàndúvàha iin nèhivì xì poder xi-ya. Ñàyùcàndùá, nì naxicocuïn duma-yá yàtä-xí mahì nèhivì cuáhà mà, te nì cachi-yà:

—¿Ana divi nì dùcùn ndahà-xí ìcà sìcoto xi?

³¹Dandu nècuàchì dacuahá-yá, nì cachi-né xì-yá:

—¿A có-xìnì-ní ñà-cuàhà guá nèhivì ndoó yohó, te yáha ga tnuu cuàhàn-ndà? Te nú ducán, dandu éindù chuun cachí-ní: “¿Ana nì dùcùn ndahà-xí ìcà sìcoto xi?”?

³²Dandu nì xiconúù-yá nì indehè-yá, áma nátùi nècuàchì nì quida mà. ³³Te nècuàchì ñahà mà, ndé quìdí cuisì-né ñà-yúhí-né, vàchi ináhá-né ñà-ndùá nì cuu xi ini-né. Dandu nì tnàtuu-ne, nì sàcuïn sìsì-né nùù-yá, te nì cachi ndàà-né xì-yá nsidaa ñà-ndùá nì cuu xi-né.

³⁴Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Hija, sàni nduvàha-ní ñà-ní xinindisa-ní. Vátùni nùhù-ní contentu vichi. Iin-ni ni cúxío cuèhè dana nísaa quida xi-ní.

³⁵Na meru cachí-yà ducán, dandu nì caquesaa nèhivì vàxi vehe presidente xi veheñùhu ma, te nì cacachi-né xì nècuàchìmà:

—Sàni xìhì dèhe yoco-ní.

Có-xìnùhù cuàhachuún gä-ní maestru.

³⁶Doco Jesús, cóní ndúlócô-yà sàhà ñà-ndùá nì cachi-né, cuisì-ní nì cachi-yà xì presidente mà:

—Màsà yúhí-ní. Cuisì cunihnu vàha inì-ní.

³⁷Dandu nì cachi-yà ñà-màsà cutnáhâ gá nèhivì xì-yá, cuisì-ní Pedro, xì Jacobo, xì ñani Jacobo nani Juan. ³⁸Te nì sàà-yà xì-né ndè vehe presidente mà, te nì xini-yà ndoó chitu nèhivì, yáha ga quidácuáhà-né, sacú ndee-né, te cána fuerte-né. ³⁹Dandu nì nsìhvi-ya vehe, te nì cachi-yà:

—Índù chuun cána guá-nsia, te sacú guá-nsià? vàchi cóni xíhì ñahà chìi yohó. Quídì uun ni-ñà.

⁴⁰Doco nècuàchìmà, nì sàcündiaa uun-neyà. Ñàyùcàndùá, nì tavà nsìhí-yánè fuera, te nì saca-ya yuadíhâ xì nècuàchì cutnáhâ xí-yá, nì yáha-ne ndé indúhu ñahà chii ma. ⁴¹Dandu nì tnii-ya ndahà-ñà, cachí-yà:

—Talita cumi —te cuní cachàmà dàhàn ñuu yucán: Yohó cachí xì’, ndacuiin xá.

⁴²Dandu vichi vichi nì ndacuiìn-ña nì nacacanuu-ñà, vàchi nahi ùxìn ùì cuìa xicá-ña. Te nècuàchì cutnáhâ xí-yá, nì candulocó sàstnùhù-né sàhà ñà-ndùá nì cuu. ⁴³Doco mii-yá, nì chinaha-yánè ñà-màsà cáchí-né xì nèhivì ñà-ndùá nì xini-né. Dandu nì cachi-yà xì-né ni dácúxí-nèña.

Ñà-ndùá nì quida nèhivì ñuu Nazaret na ní nùhù Jesús ñuu-yà mà

6 Dandu nì quee Jesús yucán mánuhù-yá ñuu-yà, te nchícùn stná nècuàchì dacuahá-yá, ndacá tnáhâ-né xì-yá cuàhàn. ²Te na ní sàà quìvì descansu ñuu yucán, nì sàhàn-yà veheñùhu, te nì quesaha-yá dacuahá-yá nèhivì. Te na ní inini-ne ñà-ndùá nì cachi-yà, nì ndulocó-né, cachí-né:

—¿Índù nì xini-ndà nì nìhítáhvì guá nècuàchì yòhó? Te ¿Índù nì xini-ndà nì cunchichí guâ-né? ¿Te nansa iá stná milagru quidá-né?
3 Vàchi iin ana tùha yàcún yutnù nduú-né. Te dihi-né nani María, te ñani-né nduú Jacobo, xì José, xì Judas, xì Simón. Te ñahàcúha-ne, éa có-ndòó stná-né yohó ndé ndòò-ndà?

Ducání nì cachi-né ñà-nì cuduchi ini-né sàhà-yá. **4** Doco nì cachi-yà xì-né:

—In ana cähàn cuenta xi Dios, ní inga ñuu ni cähàn-né, dandu siempre quidáñuhú nèhivì ñuu mà-né, doco nèhivì ñuu mii-né, ò tnaha-ne, ò nèhivì vehe-ne, còó, có-quidáñuhú-ñáné —nì cachi-yà.

5 Ñàyùcàndùá, mànícùí quida-ya milagru ñuu-yà mà, cuiśi iin ùì nècuàchì cuhí, nì chitàndòó-yá ndahà-yá dìquì-né, te nì nduvàha-ne.

6 Te nì ndulocó-yà ñà-có-cùní nècuàchì ñuu mà cunindisá-né.

Nansa nì techuún Jesús nècuàchì dacuahá-yá ñà-dacuítia-né palabra **ìì**

Dandu nì nacàhin-ya vuelta cuàhà ñuu cuati, nì dàcuàhá-yá nècuàchì ñuu yucán. **7** Dandu nì cana-ya ùxin ùì nècuàchì dàcuàhá-yá, te nì dàndàcú-yá ñà-cutnahá ùì ùì-né cùhùn. Te nì sàhatahvì-yánè ñà-tavà-né ñà-malu. **8** Te nì cachi stná-yà xì-né ñà-còò ni-iñàha cunihi-ne cùhùn ichì mà, cuiśi-ní bastón xi-ne; còò morral, còò pan, còò dìhùn cunihi-ne ini siuhmatìxi-ne, **9** te ndisàn uun ni cúnái-né. Te cuiśi imindaa dùhnù cundixi-ne cùhùn. **10** Te nì cachi stná-yà xì-né:

—Nú cuàhànsià cundoo-nsia iin vehe, dandu iin-ni cundoo-nsia yucán ndè cachi sàà quìvì quee-nsia ñuu mà. **11** Te nú có-cùní nèhivì quihin casú-né cunini-ne, dandu quee-nsia ñuu-némà, te catù-nsiá sàhà-nsiá ñà-còyo yàcá ñuu mà. Vàchi ñà-jaàn cunduu testigu dìquì-né quìvì coo juiciu xi-ne. Te yùhù cachí' xì-nsiá, na sàà quìvì ndàcàn Dios cuenta sàhà cuàchi, dandu chicá cuàhà castigu icúmí nècuàchimà nìhì-né ñùù nècuàchì (malu) nì sandoo ñuu Sodoma xì ñuu Gomorra sànaña.

12 Dandu nècuàchì dacuahá-yá mà, nì caquihin-ne ichì cuàhà-né, nì cähàn-né xì nèhivì ñà-ndìá icà-né naxicocuñin ini-né sàhà cuàchi-ne.

13 Te nì tavà stná-né cuàhà ñà-malu ñuhú ini nèhivì, te nì saquin stná-né seña xì aceite dìni cuàhà nècuàchi cuhí, te nì dàndúvàha-ñané.

Nansa nì xìhì Juan Bautista

14 Ñà-cuàhà guá nì xìtià fama xi Jesús, ñàyùcàndùá, nì xinitnùhu stná rey nani Herodes. Te sàhámà nì cachi tèmà:

—Sàni natiacu Juan Bautista, te ñàyùcàndùá quidá-né milagru.

15 Ducán nì cachi tèmà. Doco dava ga nèhivì, nì cacachi-né sàhà-yá ñà-divi Elías nìsa ìa sànaña nduú-yá. Te dava ga-né, nì cachi-né ñà-iin nècuàchì cähàn cuenta xi Dios nduú-yá, nahi nècuàchì profeta sànaña.

16 Doco Herodes mà, dohó nì cachi-te na ní xinitnùhu-té sàhà-yá:

—Còó, divi Juan nduú-né, vàchi sàni natiacu-né, mate ní quendodò dìni-né nì quide.

¹⁷ Ducán nì cachi tèmà, vâchi antes nì chicadí-te Juan, nì dàndàcú-te nùù soldadu xi-té, te nì tnii tèmàná. Ñàyùcàndùá nì sàcùnuhni-né cadena, te nì sàcùndiadi-né vehecàa. Pues nsidaa ñà-jaàn nì quida Herodes mà sàhà-ñá cuní-te ndòo vâha-té nùù iin ñahà nani Herodías. Vâchi sàmì nandàhà-té xí-ñâ mate ñahàdihí ñanì-te Felipe nduú-ña.
¹⁸ Ñàyùcàndùá nì cachi Juan xì-té:
 —Có-sâha Dios lugar coo-ní xì ñahàdihí ñanì-ní.

¹⁹ Pues divi sàhà ñà-jaàn nì xini ùhì Herodías mà Juan, te cuní-ña cahnì-ñánê, doco mânìcùí.
²⁰ Vâchi Herodes mà, ináhá-té Juan ñà-ndùú-né iin nècuàchì nihnu ndáa inì-xi, te ìi stná ini-né. Ñàyùcàndùá, yúhî-tené. Te divi sàhajàn nì xidahan stná-te nècuàchimà nùù ñahà mà. Te cudí stná inì-te cunini-té ñà-ndùá cachí nècuàchimà, mate cóni sàà-te cundaà vâha inì-te.

²¹ Doco nì sàà iin quìvì nì cuu ofrecer nansa dandáñúhù ñahà mâné, vâchi nì naxinù rey mà cuìà, te nì quida-té iin vicò cahnú nì casaà cuàhà tè-cùsáhnû ñuu mà, xì cuàhà stná comandante capitán, xì stná cuàhà tècuìcà ndoó ladu Galilea yucán. ²² Dandu nì quìhvi dèheyoco Herodías mà ndé iá vicò, te nì itasaha sàstnùhù-ñá, nì dàcúdîi inì-ña rey mà xì stná tè-xínduu visita xi-té. Ñàyùcàndùá, nì cachì-te xi-ñá:

—Ndéni iñàha nì cui cunú, càcùn-ñá nùí, te nìhùn-ñá.

²³ Te nì chinaha-té Dios ñà-ndéni iñàha nì cui ni cacràn-ña,

cuàha-tèñá, mate ni cùndúá iin davatahvi ñuu ndé cusáhnû-te, cuàha-tèñá. ²⁴ Ñàyùcàndùá nì quee-ñá cuàhàn-ña ndàcàtnuhù-ñá nùù dihi-ñá:

—¿Ndíá nduá càquìn?

Te nì cachi dihi-ñá:

—Dìnì Juan Bautista càcùn —nì cacha.

²⁵ Ñàyùcàndùá, yàchì nì nansìhvi ñahà chìi mà ndé iá rey mà, te nì xìcàn-ña, cachí-ña:

—Dìnì Juan Bautista taxi-ní luegu, cunacaà ini iin charola cahnú —cachá.

²⁶ Dandu rey mà, cuàhà gá nì cuhuun inì-te, doco sàhà-ñá sàmì dàndáà-te, te sàhà stná visita ndoó yucán, ñàyùcàndùá có-cùnì-te dama-té ñà-ndùá nì cachì-te xi-ñá.

²⁷ Sàhajàn vichi vichi nì techuún-te iin tè-cùhùn cahnì xì Juan, te cunihi tèmà dìnì-né ndixi. ²⁸ Ñàyùcàndùá, nì sàhàn tèmà vehecàa, nì quendodò-té dìnì-né, te nihí-teá ini iin charola nì nansìhvi nì sàha-té ñahà chìi mà, dandu mii-ñá, nì sàha-ñà dihi-ñá.

²⁹ Daaní, na nì caxinitnùhu nècuàchì nìsa dacuahá Juan, dandu nì casahàn itnii-né nì naquihin-ne iqúicúñú nsii ma nì sùxin-ne nì chicaa-nèa ndé nduú cueva xi nsii.

Nansa nì dàcùxí Jesús ùhùn mil nèhivì

³⁰ Daaní, nì cansiaa nècuàchì nì techuún Jesús cacanuu, te nì canataca-né nùù-yá, nì nacani-ne xì-yá nsidaa ñà-ndùá nì quida-ne xì ñá-ndùá nì chinaha-né. ³¹ Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Naha-nsià cùhùn cuaán-nda iin xaan ndé có-ndòó nèhivì, quetatu chii-nsiá.

Ducán nì cachi-yà, vàchi ni
có-cùsáá gá-nè cuxi-ne, ñà-cuàhà
guá nèhivì queé nsíhvi nùù-né.

³²Ñàyùcàndùá nì nana-ya xì-né ini
iin lancha ñà-cùhùn cuaán-yá xì-né
iin xaan ndé còò iin. ³³Doco nì
xini nèhivì cuàhàn-yà, te cuàhà-né
nì nacuni-nèyà, ñàyùcàndùá nì
caquee-ne nsidaa ñuu nì dàyáà-nè,
te dihna-ne nì sàà-nè nùù-yá.

³⁴Ñàyùcàndùá, na ní quee-ya
nùù lancha mà, nì xini-yà cuàhà
gá-nè ndoó, te nì cuhi ini-yànè,
vàchi nahi riì còò stohò-xi,
ducán nduú-né. Ñàyùcàndùá, nì
dàcuàhá-yánè cuàhà iñàha.

³⁵Daaní, na ní cuaà nì catnàtuu
nèhivì siempre nchícùn xì-yá
nùù-yá, cachí-né:

—Vichi sàcuàhàn nì cuaà, te
lugar yohó, còò ni-iin vehe.

³⁶Ñàyùcàndùá, ndaquìndèè-ní
xì nèhivì yohó ñà-nì cuítia-né
cùhùn-nè ndè ranchu ò ñuu
cuati ndoó yatni, te cuiin-ne
ñà-cutiacu-nè, vàchi còò ñá-cuxi-ne
lugar yohó.

³⁷Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Mii-nsiá dacuxí-nsiánè.

Te nì cachi-nè xì-yá:

—¿A cùhùn-nsì xì ùì cientu dìhùn
plata, te cuiin-nsi pan dacuxí-nsinè?

³⁸Dandu nì cachi-yà xì-né:

—¿Nadaa pan icúmí-nsiá?

Cuahán-nsià cundehè-nsiá.

Ñàyùcàndùá, (nì ndàcàtnùhù-né),
te na ní cundaà ini-né, nì cachi-né:
—Uhàñ, xì ùì siaca.

³⁹Dandu nì dàndàcú-yá ni
mácùndoo nsidaa nèhivì mà,
cuaán cuaán iin iin grupu-né nùù
yùcù cuií. ⁴⁰Te ducán nì quida-ne
nì sàcùndoo yucùn-né, cientu

cientu-ne, te dava cientu dava
cientu-né nùù iin iin grupu-né.

⁴¹Dandu nì tnii-ya ùhùn pan mà xì
ùì siaca ma, nì ndacoto ndiaá-yà
dìquì-xí, te nì naquimanì-yá Dios
sàhà-ñá. Dandu nì dàcuàchí-yá pan
mà nì sàha-ya nècuàchì dacuahá-yá,
te mii-né, nì dasàn-néà nùù nèhivì
cuáhà mà; daaní, divi-ni ducán
nì quida stná-yà xì ùì siaca, nì
dàcuàchí stná-yàsi nùù-né. ⁴²Te
nì xixi nsidaa-né nì ndenuu ini-né.

⁴³Dandu nì chivàha-ne ñà-nì
cuyodò gá, pedazu siaca xì stná
pedazu pan, te nì chitu ûxìn ùì
icà-ñá. ⁴⁴Te cunaha-nsiá, ùhùn mil
tiàa nì sanduu nèhivì nì xixi xi pan
mà.

Nansa nì xìca ndodò Jesús nùù tècuíí mar

⁴⁵Daaní, vichi duha nì cachi-yà
xì nècuàchì dacuahá-yá ñà-nì
mácùñuhu-ne ini lancha, te
codònùù cueé-né nùù-yá cùhùn-né
inga ladu mar dècuèndè ñuu
Betsaida. Doco mii-yá, cuàhàn-yà
danácuítia-yà nèhivì cuáhà mà.

⁴⁶Te nì nsihi nì ndaquìndèè-yá xì-né,
dandu nì nana-ya iin yucù nì xìcàn
tàhvì-yá nùù Dios.

⁴⁷Daaní, na ní cuñaà, xicá
iì lancha mà mahì mar. Doco
mii-yá, mindaa-yá iá-yá ñuhù íchî.

⁴⁸Dandu nì xini xìcà-yánè ñà-ùhì
gà dacacá-nènu xi yutnù iá nahi
pala, vàchi caná tàchì ladu nùù-né.
Ñàyùcàndùá, sinduhá nì sàà-yà
nùù-né, xicándódo-yá nùù tècuíí
mar, te nihnú ini-yá yàha-ya iin
ladu. ⁴⁹Doco na ní caxini-nè nansa
xicá-yá nùù tècuíí ducán, dandu
nì càna ndee-né, vàchi duma nduá

càhàn-né. ⁵⁰Vàchi nsidaa-né, nì xini-nèyà, te nì ndulocó-né, yúhí cuàhà-né. Doco nì càhàn-yà xì-né, cachí-yà:

—Nacuàhandee inì-nsia, vàchi yùhù nduí; màsà yúhí-nsià.

⁵¹Dandu nì quècahnú-ya ini lancha ndé ndoó-né, te nì cucuiìn táchì mà. Ñàyùcàndùá, cuàhà sàstnùhù nì ndulocó gá-né. ⁵²Vàchi cóni sánihì váha ini-né sàhà milagru nì nducuahà pan mà, vàchi ùhì mènìhì ini-né.

Nansa nì dàndúvàha Jesús cuàhà nècuàchì cuhí ñuu Genesaret

⁵³Daaní, na sánì yàha-ya xì-né mar mà, dandu nì sàà-yà ñuhù íchí iin ñuu nani Genesaret. ⁵⁴Te na ní quecoyo-ne xì-yá ñùù barcu mà, dandu vichi vichi nì nacuni nèhivì ñuu mà-yá. ⁵⁵Ñàyùcàndùá, nì cadayáà-né cuàhàn-né inicatu ladu yucán, nì sàquñin-ne nècuàchì cuhí xi-ne, te nihí-né nècuàchímà vàxi ñùù-yá itánduhù-né ñùù camilla. Te ndéni nì cui nì xinitnùhu-ne iá-yà, divi yucán nì sàà-né xì nècuàchì mà. ⁵⁶Te na yáha-ya ñuu cuati, ò ñuu nahnu, te ò iin ranchu, o ndéni nì cui, yucán nì cachitànduhù-né nècuàchì cuhí xi-ne ichì, te nì xìcàn-né ñà-siquiera ñùù sàhà sícoto xi-ya ni dúcùn ndahà nècuàchì cuhí mà. Te nsidaa ana nì dúcùn ndahà-xí ducán, nì nduvàha-ne.

Ñà-ndùá dacuidá cuàchi ndisa xi anima-ndà

7 Daaní, ñuu Jerusalén nì caquee dava nècuàchì fariseu xì stná nècuàchì ley xi veheñùhu

vàxi-ne, nì quesaa-nè ñùù Jesús. ²Te nì caxini-nè nansa quidá nècuàchì dacuahá-yá, xixí-né comida xi-ne, te cóni ndàhá-né. Ñàyùcàndùá, nì caxitnùhu-ne nècuàchímà. Vàchi modo jaàn nduhí ndahà-ndà (càhàn-né). ³Vàchi nècuàchì fariseu mà, xì nsidaa gá nècuàchì raza Judea, nú màsà ndáhá-né, mà cúxí-né, vàchi ducán iá estilu xi xìi-né chivàha-ne. ⁴Te nú nì sàhà-né yàhvi, dècuèndè ndaha-ne, dandu cuxi-ne. Te cuàhà sàstnùhù gá estilu icúmí-né chivàha-ne, vàchi icúmí-né nacate stná-né taza, quidi, yoo, càa, cama. ⁵Ñàyùcàndùá, nècuàchì fariseu mà, xì stná nècuàchì ley xi veheñùhu, nì xìcàn tnùhù-né ñùù Jesús, cachí-né:

—Nècuàchì dacuaha-ní, izardu chuun có-nchícùn-né estilu xi xìi-ndà? vàchi có-nduhí ndahà-né na xixí-né.

⁶Dandu nì cachí-yà xì-né:

—Ñà-ndáà nduá nì cachitnùhu Isaías sàhà mii-nsiá sànahà, vàchi dananí uun-nsia vàha-nsia. Pues ñà-yòhó ndùá nì cachí Dios, te nì tiaa Isaías yucán:

Nèhivì yohó, cuisì-ní yuhù-né quidáñuhú-né yùhù, màdì ini anima-né, vàchi xica ié` cahan-né. <sup>7</sup>Cahvi-né yùhù tuxí-né, doco có-ndiàà`, vàchi nèhivì ùún nduú ana nì quidavàha xi ley chináhá-né nèhivì, cachí Dios.

⁸Vàchi mii-nsiá, mà úhì nacóó nihni-nsia ñà-ndùá nì dàndàcú Dios, doco ñà-ndùú ley xi nèhivì ùún, ñà-jaàn ndisa quidá-nsiá cumplir. Costumbre xi-nsia nduú ñà-nàcáté-nsiá quidi, xì taza, te

cuàhà gá costumbre icúmí stná-nsià nahi ñà-jaàn.

⁹Dandu nì cachei gá-yà xi-né:

—Mii-nsiá, tuxí inì-nsia vátuní nacoo-nsia ñà-ndùá nì dàndàcú Dios, te cuisi estilu xi mii-nsiá chivàha-nsia. ¹⁰(Cundehè-nsiá casu yohó): sànaha nì cachei Moisés ñà-icúmí coo tnùñuhu xi-nda nùù yuadíhí-ndá, te nù ni cahàn ùhí iin nèhivì dìquì iin yuadíhí-né, dandu icúmí-né cui-né. (Ducán nì cachei Dios.) ¹¹Doco tucu cachí mii-nsiá, vátchi cachí-nsiá vátuní cachei iin nèhivì xì yuadíhí (ndahví-né): “Mà cúi chindeí mii-nsiá xì ñà-ndùá icúmí, vátchi sàni cachì sàhà nsidaámà ñà-ndùá dìhùn íi; vátchi sàni cachì: Corbán nduá, te cuní cachàmà, dìhùn xí Dios nduá”. ¹²Te nù ducán ni cachí nècuàchimà, dandu có-sáha ga-nsiá chindee gá-né yuadíhí-né (xì dìhùn mà). ¹³Nàyùcàndùá, sàhà estilu xi-nsiamà, iladu sàni ndòo ley ìì mà, te cuisi estilu nì ndòo nùù-nsiá chivàha-nsia. Te cuàhà gá estilu tnaha ñà-yùcán icúmí stná-nsiá — nì cachei Jesús.

¹⁴Dandu nì cana-ya nèhivì cuàhà mà ñà-tnàtuu-ne nùù-yá, te nì cachei-yà xì-né:

—Cunini nsidaa-nsiá, te cundaà vátchi inì-nsia: ¹⁵mà cúnisidá cuàchi ni-iin nèhivì sàhà ñà-ndùá xixí-né. Còó. Ñà-nihnu ini anima-né, te quidá-néà, divi ñà-jaàn nduá dacuidá cuàchi xì anima-né. ¹⁶Ni cúníní vátchi nsidaa-nsiá.

¹⁷Dandu nì yàha-ya ini vehe, te nì ndòo nèhivì cuàhà mà tòvèhé. Dandu nì ndàcàtnùhù nècuàchi dacuahá-yá nùù-yá ndíà ndùá cuní

cachi ejemplu mà. ¹⁸Te nì cachei-yà xì-né:

—¿A có-sâñìhì stná ini mii-nsiá? Cunaha-nsiá, ñà-ìá fuera iquicúñú-ndà, nú ni quéa yuhù-ndà, mà cúi dacuidá cuàcha-ndó nùù Dios. ¹⁹Vátchi màdì ini anima-ndà quíhvia. Còó, tixi-nda cuáhà, dandu después queá.

Ducán nì cachei-yà sàhà-ñá cundaà ini-ndà comida viì nduú nsidaa clase ñà-cutiacu-ndà, màdì cuáchi nduá cuxi-ndaña.

²⁰Dandu nì cachei stná-yà:

—Ñà-ndùá nihnu ini nèhivì, te queá anima-né, divi nduá dacuidá cuàchi xi-né. ²¹Vátchi anima nèhivì ñuhú cuàchi-ne, te sàhà ñà-ñuhámà ini-né, ñà-yùcàndùá quidá stná-né cuàhà ñà-có-ndiàá; vátchi nacání quini ini-né, te ó cahàn-né xì nècuàchì cóni nándàhà xì-né, te ó dava-ne, uun-ni ndoó-né xì ndé ni nèhivì ní cui; te dava-ne, sahní stnahá-né, ²²ó xidá cuíhná-né; te xího stná-né ñà-icúmí ñanìtnaha-ne; quini quidá stná-né xì ñanìtnaha-ne, te dandahví stnàhá stná-né; tuha quini stná-né, te có-cùcáchán nùù-né; te cuàhà-né, cumbidía stnahá stná ini-né, te cahàn quini-ne dìquì ñanìtnaha-ne; cuadú stná-né, te nacání ndévàha ini-né. ²³Pues ducán quidá-né, vátchi ñuhú nsidaajàn ini anima-né, te na quidá-néà, dandu dacuidá cuàcha-né — nì cachei-yà.

Nansa nì xinindisá iin nècuàchi ñahà inga ñuu icúmí xí inga religión

²⁴Dandu nì quee Jesús ladu yucán cuàhà-yà ladu ñuu Tiro xì ñuu Sidón. Te yucán nì sàà-yà visita

iin vehe, doco có-cùní-yá cundaà ini nèhivì ñà-ìá-yá yucán; doco màngicúí coo dèhé-yá. ²⁵⁻²⁶Vàchi vichi vichi nì xinitnùhu iin nècuàchì ñahà inácaá iin ñà-malu ini dèheyoco-xí. Iin nècuàchì inga ñuu nduú-né, iin ñuu nani Sirofenicia. Te na ní sàà-né ndé íá-yá, nì sàcuììn sìsì-né nùù-yá, nì sacundahví-né nùù-yá áma táva-yá ñà-malu anima dèhe-ne. ²⁷Doco nì cachí-yá xì-né:

—Dihna icúmí cutahví dèhe (ñuu nsìuhù, dandu después nèhivì inga ñuu), vàchi ducán ía na ian xixí ñà-cuati. Dihna cuxi mii-vé, te ndenuu ini-vé, dandu después cuxi sìhina cuati. Vàchi mà váha cuxio dítà-vé, te cuxi-siá.

²⁸Doco nì cachí tu nècuàchìmà xì-yá:

—Ñà-ndáà nduá, Señor. Doco cunaha-ní, dècuèndè stná sìhina xicánúú tìxi mesa, níhi stná-si iyuhu xèhè dítà cóyo ndé xixí dèhe-nda. (Ñàyùcàndùá, chindee sacu stná-ní yùhhù.)

²⁹Dandu nì cachí-yá xì-né:

—Vàtùni cachí-ní. Ñàyùcàndùá, xuhun-ní vehe-ní, vàchi sànní quee ñà-malu nùù dèhe-ní.

³⁰Daaní, mànguhù nècuàchìmà vehe-ne, te nì xini-né indúhu ví dèhe-ne cama, vàchi sànní cuxio ñà-malu nìsa dandoho-xi-ñá.

Nansa nì nduvàha iin nècuàchì dòhhò, te ihin stná-né

³¹Dandu nì quee Jesús ñuu Tiro mà, nì yáha-ya ñuu Sidón, xì stná ladu Decápolis, te nì nasaa-yá mar ía Galilea. ³²Te nèhivì yucán, nì saca-ne iin nècuàchì dòhhò có-câhàn

vìi stná, te nì casaà-né nùù-yá, nì sacundahví-né ñà-nì chìndánuú-yá ndahà-yá dìnní nècuàchìmà, te nduvàha-ne. ³³Dandu nì tavà cuaán-yá nècuàchìmà, te nì dàquíhvi-ya dìnnìndàhá-yá ini tútnù-né. Te nì dàcóyo-ya tèdií-yá dìnnìndàhá-yá nì chituu-ya nùù yáa-né. ³⁴Dandu nì ndacoto ndiaá-yá dìquí-xí, te nì sàcàn ini-yá, cachí-yá xì tià ma dàhàn ñuu mà: —iEfata! —ñà-ndùá cuní cachà: Ni nuná tútnù-ní.

³⁵Dandu nì nuna tútnù-né, te nì nduvàha stná yáa-né, vàtùni càhàn viì-né. ³⁶Te nì cachí-yá xì nsidaa nèhivì ndoó yucán ñà-màsà cachí-né ni-iñàha xi nèhivì, doco entre más cachí-yá xì-né ducán, vihi gá cuàhà nì sate tnùhu-ne sàhà-yá. ³⁷Te yáha ga nì ndulocó nsidaa nèhivì, cachí-né:

—Vìi gá quidá-yá nsidanicuú iñàha. Dècuèndè tèdòhhò natiácú quidá-yá, xì stná tè-ìhìn dànácâhàn-yá.

Nansa nì dàcùxí Jesú cùmì mil nèhivì

8 Quìvì yucán nì nataca tu cuàhà sàstnùhù nèhivì, doco còò ni-iñàha cuxi-ne. Ñàyùcàndùá, nì cana Jesús nècuàchì dacuahá-yá, te nì cachí-yá xì-né:

²—Yùhhù cuhí inì nèhivì yohó, vàchi sàcuàhàn-ndà ùnì quìvì ndoó-né cutnáhâ-né xì-ndà yohó, te còò cá ñà-cuxi-ne. ³Te nú ni dánâcuítìe-né nùhhù-né vehe-ne, vihini cuítá-né ichì, vàchi có-xixí-né, te xica ní caquixi dava-ne.

⁴Dandu nì naxiconihí nècuàchì dacuahá-yá nùù-yá:

—Doco ɔíndù nìhi-ndà ñà-dacuxi-ndané? våchi yucù nduá yohó.

⁵Dandu nì xícàn tnùhù-yá nùù-né:

—¿Nadaa pan nihí-nsiá?

—Ùsà-ñà iá —nì cachi-né.

⁶Dandu nì dàndàcú-yá ni mágündoo vii nsidaa nèhivì mà ñuhù. Te nì tnii-ya ùsà pan mà, nì naquimanì-yá Dios sàhá, te nì dàcuàchí-yáñà. Dandu nì sàha-ya nècuàchì dacuahá-yá, te mii-né, nì dasàn-néa nùù nèhivì cuáhà mà.

⁷Te nì là stná iin ùì siaca cuati; ñàyùcàndùá nì naquimanì stná-yá Dios sàhá-sí, te nì cachi-yá xì nècuàchímà ñà-dasàn stná-nési nùù nèhivì. ⁸Dandu nèhivì cuáhà mà, nì caxixi nsidaa-né, te nì ndenuu ini-né. Te después, nì dàtacá-né ñà-ndùá nì cuyodò gá, te nì chitu ùsà canasta-ñà. ⁹Te nèhivì nì caxixi ma, nahi cùmì mil nì sanduu-ne. Daaní, na sánì dànácuítìa-yá nsidaa nèhivì mà, ¹⁰dandu nì nana tu-ya iin lancha xì nècuàchì dacuahá-yá cuáhà-yá xì-né ndè ladu ñuu Dalmanuta.

Nansa nì xícàn nècuàchì fariseu ñà-quida Jesús iin milagru cundehè-né

¹¹Daaní, nì casaà nècuàchì fariseu nùù-yá, te nì quesaha-né cuáa-né xì-yá, dasaá-nèyá xícàn-né ñà-quida-ya iin milagru xi Dios cundehè-né. ¹²Dandu nì sàcàn cuáhà ini-yá, te nì cachi-yá xì-né:

—Mii-nsiá xì dava ga nècuàchì ñuu yohó, ɔíndù chuun xícàn guá-nsiá quide iin milagru cundehè-nsiá? Yùhù cachí` xì-nsiá, mà sáà coo ni-iin milagru cundehè-nsiá.

¹³Dandu nì nacoo uun-yanè, nì ndècahu-ya ini lancha ínga xichi, te nì quihin-ya ichì cuáhà-yá inga ladu mar.

Nansa nì dànsínúú ini Jesús nècuàchì dacuahá-yá milagru sàhà pan ñà-màsà nácání gá ini-né sàhà nansa nìhi-né ñà-cutiacu-né

¹⁴Cunaha-nsiá, sàni nandòdó nècuàchì dacuahá-yá cunihi ga-né pan cùhùn ini lancha mà. Cuisì iin-nia nihí-né cuáhà. ¹⁵Dandu nì cachi-yá xì-né:

—Cundehè-nsiá, cuidadu gá ni cún dóo-nsiá sàhà táttnà nsidatáchí xí pan xi nècuàchì fariseu xì stná Herodes.

¹⁶Dandu nì quesaha-né nì ndatnuhu-né, cachí-né:

—Ádi ñá-còò pan nihí-nda växi, ñàyùcàndùá cachí-yá xì-ndà ducán —cachí-né.

¹⁷Sàháján na ní cundaà ini-yá ñà-ndùá ndatnúhú-né, dandu nì cachi-yá xì-né:

—Có-xiñuhù ndatnuhu-nsiá sàhà-ñá còò pan nihí-nsiá växi. ¿A có-nsinúú inì-nsia (ñà-ndùá nì xini-nsiá)? Yùhù xiní` tåñáha ga cundaà inì-nsia.

iNa cueé guâ sánìhì inì-nsia! ¹⁸Iá nduchìnúù-nsiá, ñàyùcàndùá xiñuhu cundehè-nsiá. Te iá stná tutnù-nsiá; xiñuhu cunini-nsia. ¿A có-nsinúú inì-nsia nansa nì cuu daa? ¹⁹Na ní dasín ùhùn pan, te nì xixi ùhùn mil tiàa, ɔnadaa ga icà pedazu pan nì ndòo nì dàtacá-nsiá?

—Ùxìn ùìà —cachí-né.

²⁰Dandu nì cachi tu-ya:

—Na ní dasín ùsà pan nì caxixi cùmì mil nèhivì, ɔnadaa icà pedazu pan nì dàtacá-nsiá?

—Ùsà —cachí-né.

²¹Dandu nì cache tu-ya xì-né:
—¿A táñâha ga mânihì inì-nsia?

Nansa nì dàndúvâha Jesùs iin
nècuàchì cuaá ñuu Betsaida

²²Dandu nì sàà-yà xì-né ñuu
Betsaida, te nèhvì ndoó yucán,
ndacá-né iin nècuàchì cuaá nì
quesaa ñùù-yá, sacúndáhvì-né ñà-nì
chítúú-yá ndahà-yá ñùù-né, te ni
ndúvâha-ne. ²³Nàyùcàndùá, nì tnii-ya
ndahà nècuàchimà, te nì tavà-yánè
fuera ñuu tii ma. Dandu nì dàcùchí-yà
tèdíi-yà nduchinúù-né, te nì chituu-ya
ndahà-yá ndé cuhí ñùù-né. Dandu
nì ndacàtnùhù-yá ñùù-né, a sánì
natùinuù-né, á coó. ²⁴Dandu nì
ndacoto-ne, te nì cache-né:

—Vàtuni indéhí nèhvì, xicánúú-né,
doco na ía yutnù, ducán ndáa-ne.

²⁵Dandu, nì nachituu-ya ndahà-yá
nduchinúù-né, te nì indehè nsíi-né.
Te momentu yucán nì nduvâha
nduchinúù-né, te nì natùi nina.
²⁶Dandu nì cache-yà xì nècuàchimà
ñà-nì nûhù-nè vehe-ne, doco
màsà yáha-ne ñuu tii ma, ni màsà
cáchí-né xì nèhvì ndoó yucán.

Nansa nì cache Pedro ñà-xìnídísâ-né
divi Cristu nduu Jesús

²⁷Daaní, cuàhàn-yà xì nècuàchì
dacuahá-yá ndé ñuu cuati ndoó
yatni ñuu Cesarea de Filipo. Te
na cuáhàn-nè ichì, dandu nì xìcàn
tnùhù-yá ñùù-né, cachí-yà:

—¿Ana nduu yùhù, cachí nèhvì?

²⁸Te nì cache-né xì-yá:
—Dava-ne cachí-né Juan Bautista
nduu-ní. Te dava-ne cachí-né Elías
nduu-ní, te dava ga-nè cachí-né
ñà-ndùù-ní nahi profeta sànaha.

²⁹Dandu nì cache-yà xì-né:

—Doco mii-nsiá, ¿ana ndui
cache-nsià?

Dandu nì cache Pedro:

—Divi Cristu (nì quixi dìquì-xí)
nduu-ní.

³⁰Dandu nì sàcùnaha nsidaa
nècuàchì dacuahá-yá mà ñà-màsà
cáchí-né xì nèhvì dava ga ni-iin
palabra mà.

Nansa nì cachitnùhu Jesùs
icúmí-yâ cui-yà

³¹Dandu nì dàtúi-ya ñùù-né
nansa icúmí cuu xi-yá después. Nì
cache-yà xì-né ñà-mii-yá ana nduú
Tnaha Nèhvì Ñuhìvì, icúmí-yâ
ndoho cuahà-yá. Vachi tè-sàhnú
xídanadacú, xì stná dütù xícusahnú,
xì stná nècuàchì ley xi veheñìhu,
nsidaa-né icúmí-né cahichì ini-nèyà,
dandu (càcàn-nè) cahnì nèhvì-yá.

Doco tìxi ùnì quivì icúmí-yâ
natiacu-yà, ³²nì cache-yà, cahàn
vate-yá xì-né ducán. Ñàyùcàndùá,
nì tavà cuaán Pedro-yà, nì cache-né
xì-yá ñà-màsà cáchí-yà ducán.

³³Doco nì nacuico-yá ladu yàtì-yá,
nì indehè-yá dava ga nècuàchì
dacuahá-yá, te nì cahàn duchi
ini-yà xì Pedro, cachí-yà:

—Cuxio-ní ñùí, vachi nahi
ñà-malu Satanás nduu-ní. Có-nìhnú
vàha inì-ní Dios. Cuisì chuun xi
nèhvì ñuhìvì nihnu inì-ní.

³⁴Dandu nì cana-ya nècuàchì
dacuahá-yá xì dava ga nèhvì ndoó
yucán, te nì cache-yà xì-né:

—Nsidaa ana cuní cunchicùn
xì, xiñuhu nacoo-ne ñà-ndùá
cuní inì-ni mii-né quida-ne, te
cunchicùn-nè yùhù, quida-ne
cuenta na ian nsidá stná-né cruz

xi-ne ñà-cui stná-nè xí'. ³⁵Vàchi nú cuní iin nèhivì dacácu-ne vida xi-ne, cutu ñà-dandáñuhú-néàmà cundua. Doco nú ni cuí-nè sàhà yùhù ò sàhà razón ndiaha xí, dandu ñà-sàni càcu ndisa vida xi-ne nduá. ³⁶Vàchi mate ni níhì iin nèhivì nsidaa ñà-jà ñuhiví, doco ni mà sáà-mà cundua ñà-vàha xi-ne nú mäsà sáà stná anima-nè càcua nùù Dios. Còó, mà cúí. ³⁷Te ò nú ni cuní stná iin nèhivì nacuiin-ne anima-nè, còó, mà cúí. ³⁸Vàchi nèhivì tiempu vichi, nacóó-né Dios, te xidá cuachi-ne. Ñàyùcàndùá, iin nècuàchì ía mahì nèhivì malu ndoó vichi, te cucáhán nùù-né yàha-ne ladu xi, te ò cucáhán nùù-né cunini-ne palabra xi, ndahví-nè, vachi nú ducán, dandu yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví, icúmí stnáì nacuái' mii-né quívì naxicocuín. Àchi icúmí naxicocuín ñuhiví yohó, cutnahí xí ángel ìì-xí quixi, te ndiaha gá icúmí nanchí' quida Yuamání'.

9 Dandu nì cache stná-yà xì-né:
—Palabra ndàcuisì nduá yohó cachítñuhi xì-nsiá, ñà-dava mii-nsiá nècuàchì itá yohó, antes cui-nsià icúmí-nsiâ cuni-nsià cusahnú fuerte Dios xì poder xi-ya —nì cache-yà.

Nansa nì nadama Jesús mii-yá nì natnuù nihni ndiaha-yá

²Daaní, nì yàha ìñù quívì, dandu nì saca-ya Pedro, xì Jacobo, xì Juan, cuàhán cuaán-yá xì-né ndè dìnì iin yucù ducún, te yucán nì nadama-ya mii-yá; tucu nì nàcùnahà-yà nì xini nècuàchimà. ³Nì nducuxín yaa sícoto xi-ya, te nì nanchí yéhà. Na cuxín yaa ñà-nduú yùhà (dìnì yucù),

ducán nì nducuxán. Còò ni-iin nèhivì ñuhiví cui nsida cuxín xán ducán. ⁴Daaní, yucán nì ndecoyo stná nèhivì (sànaха) nani Elías xí Moisés, ndatnúhú-né xì-yá. ⁵Dandu nì cache Pedro xì-yá:

—Maestro, inansicáhán-ndá ndoo-nda yohó! Chicá vàha quida vàha-nsi ùnì siahva, ian coo mii-ní, te inga coo Moisés yohó, te inga coo stná Elías yohó —nì cache-nè.

⁶Doco ñà-yáha guá yúhí nsidaa-né, ñàyùcàndùá ni cóni cündáà ini Pedro nansa cache-nè. ⁷Daaní, nì nuu iin vícò yucán, te nì dàhvì nsidaa-né vícò mà. Dandu nì tiacu-nè cáhán iin ana cáhán mahíá, cache-yà:

—Dèhemani' nduú ana yohó. Cunini-nsia ñà-nduá cache-yà.

⁸Daaní, nì ndacoto nècuàchì dacuahá-yá, doco na iin cache còò cá iin ni xiní-né, ndé làcà mii-yá ía yucán.

⁹Daaní, nì naquihin-ya ichì mānuu-ya xì-né yucù yucán. Te ichì mà nì dàndàcú-yá nùù-né, cache-yà:

—Mäsà nácání-nsiá xì nèhivì ñà-nduá nì xiní-nsia dècuèndè nú sàni natiacu yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví.

¹⁰Ñàyùcàndùá, nì chivàha nècuàchimà chuun jaàn ini anima-nè, doco nacání cuahà ini-né nansa coo ñà-natiacu-yà. ¹¹Dandu nì xìcàn tnùhù-né nùù-yá, cache-nè:

—¿Índù chuun cache nècuàchì ley xi veheñùhu ñà-dihna icúmí Elías naxicocuín-né?

¹²Dandu nì cache-yà xì-né:

—Ñà-ndáà nduá, dihna icúmí Elías naxicocuín-né, te nsida viì-né nsidaa chuun có-jà viì. Doco ɔnansa

cachí stná tutu ìì sàhà yùhù? Pues nacánímà nansa icúmî ndohi xì nansa icúmí nèhivì cahíchì ini-nè yùhù. ¹³Doco cunaha-nsiá, sàni quixi Elías mà. Doco nèhivì, nì quida ndevàha-ne xì nècuàchìmà nacua nì cudiì ini-nè, vàchi ducán sàni cachitnùhu tutu ìì.

Nansa nì tavà Jesúis iin ñà-malu inácáá ini iin tèchii

¹⁴Dandu nì nasaa-yà xì compañeru-yà ndé nì ndòo dava ga nècuàchì dacuahá-yá. Te yucán nì xini-yà ndoó cuàhà nèhivì sàni nataca nùù nècuàchìmà. Te ndoó stná nècuàchì ley xi veheñùhu, náâ tnahá-né xì nèhivì xí-yá mà. ¹⁵Te na nì xini nèhivì cuáhà mà mii-yá, luegu nì ndulocó nsidaa-né, te nì cadayàá-nè vàxi-ne, nì casähú-nè xì-yá. ¹⁶Dandu nì ndàcàtnùhù-yá nùù-né:

—¿Ndíà ndatnúhú guâ-nsià xì nècuàchì yohó?

¹⁷Dandu nì càhàn iin ana iín mahì nèhivì cuáhà mà, cachí-né:
—Maestro, yohó ndaqué dèhi växi nùù-ní, vàchi inácáá iin ñà-malu inì-te, te sadíà nùù-té, mà cùù cähàn-te. ¹⁸Te ndéni nì cui iá-te, vàxa sahní ihá`-te, ducán`-te, dandu queé chìhiñú yuhù-té, saxíndiaá tnahá nùhu-tè, te nduyútnú tehe-té. Te sàni xícàn tàhví nùù nècuàchì dacuaha-ní ñà-tavà-néa, doco mánicùí.

¹⁹Dandu nì cachi Jesúis:

—Mii-nsiá, mà túha-nsia cunindisá-nsiá. ¿Nadaa ga quìvì icúmî coi xì-nsiá, te quidandee gá stná inì sàhà-nsiá? Pues cundaca-nsiáte quixi nùí.

²⁰Dandu nì saca-ne tèchii ma vàxi nùù-yá. Doco na nì xini ñà-malu mà mii-yá, luegu nì sahní ihá`-te, ñàyùcàndùá nì sàcasàn-té, natúù nìhní-te, te caná chìhiñú yuhù-té.

²¹Dandu nì xícàn tnùhù-yá nùù yua-té, cachí-yà:

—¿Nadaa tiempu sàcuàhàn-ndà ndohó-te ducán?

Dandu cachí yua-té:

—Ndè tii-té. ²²Te cuàhà xichi nduá-te mahì ñuhu quidá ñà-malu. Ndè stná ini yûte sácasàn-té, vàchi cuníà cahníà-te. Ñàyùcàndùá, nú vâtùni chindee-ní nsiùhù, dandu cundehè ndahví-ní nsiùhù, te quida maní-ní xì-nsí.

²³Dandu nì cachi Jesúis xì-né:

—Cuisí cuníà cunindisa-ní, te vâtùni. Vàchi iin nècuàchì xiníndísâ, vâtùni nìhitáhvì-né nsidaa ñà-vàha xícànn-né.

²⁴Dandu luegu nì sacu yua-té, te nì càhàn fuerte-né, cachí-né:

—Yùhù, xiníndísê vichi; te nú cô-sâi cunindisá vàhi, dandu chindee-ní yùhù ñà-nì cúníndísâ gué`.

²⁵Dandu nì xini Jesúis ñà-vihi gá cuàhà nèhivì natácá. Ñàyùcàndùá, nì dàndàcú-yá nì sadí-yà nùù ñà-malu mà, cachí-yà:

—Yohó ñà-malu quidá quini xi tèchii yohó ñà-mà cùù cähàn-te, te cótiàcú-te, nacoo dahuun-tè, te màsà náxícocuñin gò nansìhvü inì-te.

²⁶Dandu yáha ga ndee nì ndàhìà, nì dàndàcùchá`-te, te nì quea cuàhàn. Doco nahi ana nì xìhì nì ndòo-tè. Ñàyùcàndùá, cuàhà nèhivì nì cachi-né:

—Sàni xìhì dahuun-tè.

27 Doco nì tnii-ya ndahà-té nì ditá-yà, te nì dàndácuíín-yàte.

28 Daaní, nì quìhvi cuaán-yá xì nècuàchì dacuahá-yá ini iin vehe, te yucán nì xícàn tnùhhù-né nùù-yá, cachí-né:

—¿Índù chuun màngicúi tavà nsiùhhù ñà-malu mà (nùù-te)?

29 Dandu nì cachí-yà xì-né:

—Màngicúi, vàchi ñà-malu tnaha quisì mà, có-quèá nansa nì nì cui, cuiśi nú ni cágàn tâhvì-nsiá nùù Dios, te cunihìi stná-nsià cundoo dòcó-nsià.

Nansa nì cachitnùhu Jesús inga xichi ñà-icúmí-yá cui-yà

30 Dandu ndacá-yá nècuàchì dacuahá-yá cuàhàn-yà xì-né ndè ladu Galilea. Doco cuàhàn dèhé-yà, vàchi có-cùnì-yà cundaà ini nèhivì índù xícánúú-yá. **31** Te tiempu mà chináhá stná-yà nècuàchì dacuahá-yá mà (sàhà nansa icúmí-yâ cui-yà), te dohó nì cachí-yà xì-né:

—Yùhhù ana nduu Tnaha Nèhivì Ñuhivì, icúmí yàhi ndahà nèhivì (malu), vàchi iá iin tiàa icúmí quida xí entregar ñà-cahnì nèhivì yùhhù; doco tìxi ùnì quìvì icúmí natiacuì.

32 Pues divi nduá nì cachí-yà, doco cóni sáà nècuàchimà màngichì ini-né ñà-ndùá cuní cachàmà. Te yúhhí stná-né ndacàtnùhhù-né nùù-yá sàhà-ñá.

Nansa nì cachí Jesús ana chicá ndiaá

33 Dandu nì sàà-yà xì-né ndè ñuu Capernaum. Te na iá-yà ini iin vehe yucán, dandu nì xícàn tnùhhù-yá nùù-né, cachí-yà:

—¿Ndìa ndùá ndacàtnùhhù tnahá guà-nsià ichì vàxi-nda?

34 Doco dadí úún nì ndòo-ne, vàchi ichì mà nì cuàà-né ndacàtnùhhù tnahá-né índù nècuàchì chicá ndiaá. **35** Ñàyùcàndùá, nì sàcòo-ya, te nì cana-ya nsì-úxìn ùù-né, te nì cachí-yà xì-né:

—In ana cuní cunduu ana chicá ndiaá, xiñuhu cunihnu ini-né nduú-né ana chicá có-dàndàcú, te cunucuachi stná-né nùù nsidaa nècuàchì dava ga.

36 Dandu nì cana-ya iin tètii nì chicani-ya mahì nsidaa-né, te nì numi nihni-yàte, cachí-yà xì-né:

37 —Nú sàhà yùhhù quidáñúhú nèhivì iin tètii nahi tè-yòhhó, dandu davani queá na ian yùhhù quidáñúhú-né, dandu iin-ni quee stná ñà-quidáñúhú stná-né ana nì techuun-xí vàxi.

Nècuàchì có-xìní ùhì xì-ndà, favor xi-nda iá-né

38 Dandu nì cachí Juan xì-yá:

—Maestro, nì xini-nsì iin tiàa tavá xi ñà-malu nùù nèhivì, te ndacùcahan-né quìvì mii-ní. Doco có-ndùú-né iin ana cutnáhâ xí-ndá xícánúú. Ñàyùcàndùá, nì sadi-nsì nùù-né ñà-màsà quídá gá-né ducán.

39 Doco nì cachí Jesús xì-né:

—Cóo, màsà cádí-nsià nùù-né, vàchi iin nècuàchì ndacùcahan xi quìvì, te quidá-né milagru ducán, ùhì cágàn quini stná-né dìquí.

40 Vàchi nsidaa ana có-xìní ùhì xì-ndà, favor xi-nda iá-né. **41** Te nù ináhá nèhivì nduu-nsiá nèhivì xí, te sàhámà quidá víi-né xì-nsiá, dandu seguru icúmí-né nìhì-né ñà-vàha xí-ne nùù Dios, mate iyuhu tècuí-ni nduá nì sàhà-nensià nì xihi-nsia.

**Cuidadu cundoo-nda ñà-màsà
quidá-ndá cuàchi**

42 Dandu nì cachi tu Jesús:
—Iin ñà-cuati xiníndísá-xî, nú
ni dátûcù nèhivì-ñá, dandu
indahví-né! Vàchi chicá vàha
màcündiacu iin yùu yódò ducùn-né,
te ndiachi-né mahì mar sàhà-ñá
màsà dátûcù gà-nè ñà-cuati. **43** Te
nú sàhà ndahà-nsiá xidá cuàchi-nsia,
dandu chicá vàha ni tâhndè.
Vachi chicá nsiaha (sàà-nsià nùù
Dios) xì iin-ni ndahà-nsiá, te
cutiacu-nsià nicanicuahàn, te
màdìá coo ndúià, te ndiachi-nsià
andea, vàchi yucán, mà cíí ndâhvà
ñuhu. **44** Te sìcùdì ñuhú yucán,
mà nunca cuì-si, te ñuhu yucán,
mà sáà ndâhvà. **45** Te nú sàhà
sáhà-nsiá xidá cuàchi-nsia, dandu
chicá vàha ni tâhndè stná, vàchi
chicá nsiaha (sàà-nsià nùù Dios)
xì iin-ni sàhà-nsiá, te cutiacu-nsià
nicanicuahàn, te màdìá coo ndúià,
te ndiachi-nsià andea, vàchi yucán,
mà cíí ndâhvà ñuhu. **46** Te sìcùdì
ñuhú yucán, mà nunca cuì-si, te
ñuhu yucán, mà sáà ndâhvà.
47 Te nú sàhà nduchìnùù-nsiá xidá
cuàchi-nsia, dandu chicá vàha ni
tavá-nsiáñà. Vachi chicá nsiaha
sàà-nsià xì imindaa nùù-nsiá, te
màdìá coo ndúià, te ndiachi-nsià
andea. **48** Vachi sìcùdì ñuhú yucán,
mà nunca cuì-si, te ñuhu yucán, mà
sáà ndâhvà.
49 Nsidanicuú nèhivì, icúmí-né
(yàha-ne tnùndo) na ian nsíi
yadi-né yoho te yucán; (doco bien
xi-ne cunduamà, na ian nduhádi
comida) ñà-quéa iin. **50** Vaha ga iin,
vachi nsidá ádiá ñà-xìxì-ndà; doco

nú sàni ndañuhu ñà-ádi xán, dandu
mà cíí gó nduhadiá. Te na ian
quidá iin (já vàha), ducán xiñuhu
quida stná mii-nsiá xì anima-nsià,
te cundoo mánì stná-nsià.

**Màsà cáté stnàhà-ndà xì
nècuàchì vehe-nda**

10 Dandu nì quee Jesús ñuu
yucán, cuàhàn-yà ladu Judea, divi iin ladu Judea ía ndè
inga ladu yûte Jordán. Te yucán nì
nataca tu cuàhà gó nèhivì nùù-yá.
Te nì quesaha-yá dacuahá-yáne
nacua quidá-yá siempre. **2** Te yucán
nì casaà stná nècuàchì fariseu, te
nì càhàn-né xì-yá áma níhìndèe-né
coo nansa daquée cuàchi-ne
diquì-yá. Te dohó nì cachi-né xì-yá:
—¿A vátuni ía ñà-cate stnàhà-ndà
xi ñahàdihí-ndà?

3 Dandu nì cachi-yà xì-né:
—¿Ndíá ndúá nì dàndàcú Moisés
quida-nsia?

4 Te nì cacachi nècuàchì yucán:
—Ní sàha Moisés lugar
ñà-cuyucun iin tutu nùù juez,
dandu vátuni cate stnàhà-ndà.

5 Dandu nì cachi-yà xì-né:
—Cunaha-nsiá, cui si sàhà
ñá-cò-cúní-nsià cunini viì-nsiá,
ñàyùcàndùá nì tiaa Moisés ley
jaàn. **6** Doco na ní sàcòo ñuhiví, còó.
Vachi na ní quidayucun Dios ñuhiví,
dandu nì quidayucun stná-yà nèhivì,
iin-ne nì sàcùnduu tiàa, te inga-né
ñahà. **7** Ñà-jaàn nduá disáhà-xí
nándàhà iin nècuàchì tiàa xi iin
nècuàchì ñahà, te quecuáân-né nùù
yuadíhí-né. **8** Ñàyùcàndùá, mate
diín diín nì sanduu-ne antes, doco
na imindaa nèhivì sàni nanduu-ne
vitni. Te sàhámà, có-ndùú gó-né diín

diín nèhivì; quida-nda cuenta na ian iin-ni nèhivì nduú-né. ⁹Ñàyùcàndùá, nú ducán sàñi dàcuàcá stnahá Dios-né, dandu ni-iin nèhivì màsà cátē stnàhá-né —nì cachi Jesús.

¹⁰Daaní, na sánì nansìhvi-ya ini vehe, dandu nì ndàcàtnùhù gá nècuàchì dacuahá-yá nùù-yá sàhà chuun jaàn. ¹¹Te nì cachi-yà xì-né:

—Nú ni caté iin tiàa ñahàdihí-né, te coo-ne xì inga nècuàchì ñahà, dandu cuàchi ndisa nduá nùù Dios, te cuàchi nduú stná nùù ñahàdihí-né primeru. ¹²Stná nècuàchì ñahà, nú ni caté-né iì-né, te nandàhà tú-né xì inga tiàa, cuàchi nduú stná.

**Nansa nì chitàndòó Jesús
ndahà-yá dìnì ñà-cuati
sàhà-ñá cundiatú anima-vé**

¹³Daaní, ndacá nèhivì ñà-cuati xí-né vàxi nùù-yá ñà-chitàndòó-yá ndahà-yá dìnìá. Doco nècuàchì dacuahá-yá, nì sadí-né nùù nècuàchimà. ¹⁴Te na ní xini-yà ñà-ndùá quidá-né, nì cuduchi ini-yà, cachí-yà:

—Nacoo-nsia ñà-cuati ni quixá nùí. Màsà cádí-nsià nùá, vachi ana nihnu inì-xi nahi ñà-cuati, divi cunduu ana sàà ñuhiví iì xí Dios. ¹⁵Te yùhù cachí xì-nsiá, nú màsà cóó (vítá ini nèhivì) nahi ñà-cuati, te ducán quìhvi-ne ichì ñuhiví iì xí mii-yá, dandu mà nunca sàà-né yucán —nì cachi-yà.

¹⁶Dandu nì numi nihni-yañà, nì chitàndòó-yá ndahà-yá dìnìá, te nì xìcàn tähví-yá ñà-ndiaha nùù Dios sàhà-ñá.

**Nansa nì cachi Jesús
xì iin tèchii cuica**

¹⁷Daaní, na lácà nì quihin Jesús ichì cuàhàn-yà, dandu nì xini-yà

yucán vàxi iin tèchii carrera. Te na ní quesaà-te nùù-yá, nì sàcuììn sisì-té, cachí-te:

—Maestro, vaha ndisa-ní. Cachì-ní xí' ndiá nduá quide, te nìhítáhví' vida ndiaha nicanicuahàn.

¹⁸Dandu nì cachi-yà xì-né:

—¿Ndíá nduá dìsahà-xí cachí-ní xí': "Mii-ní vaha-ní"? Vachi còò ni-iin nèhivì ùún vaha ndisa, cuiśi nú nduí Dios, dandu vaha ndise.

¹⁹Pues vichi, inahá-ní nansa nì dàndàcú-yá quida-nda: màsà cahni stnaha-nda, ni màsà cahàn-ndà xí inga ana có-ndùú nècuàchì vehe-nda, te màsà quídá cuihna-nda, ni màsà cahí-ndà ni-iin tnùhu sàhà ñanìtnaha-nda; te màsà dàndáhví stnàhà-ndà. Te icúmí stnà-ndà quidañuhu-nda yuadíhí-ndà.

²⁰Dandu nì cachi tu tèmà xì-yá:

—Maestro, nsidaájàn sàñi chivàhià dècuèndè na tií.

²¹Dandu mánì mánì nì indehè-yáte, vachi cuú ini-yà sàhà-té, te nì cachi-yà:

—Cumánì gá inga inìáha quida-ní. Dicò nsìhì-ní ñà-ndùá icúmí-ní, te dasàn-ní dìhùn mà nùù nècuàchì ndahví, dandísá, nìhítáhví-ní sàà-ní ansivi, te yucán cucumi ndisa-ní cuàhà ñà-cuicà. Dandu quixi stná-ní, cunchicùn-ní yùhù; te dispuestu coo-ní cuì-ní sàhí, mate ni cuí-ní nchicà cruz.

²²Doco tèchii ma, na ní inini-té ñà-ndùá nì cachi-yà, nì ndulocó-te, te nì cuhuun cuahà inì-te, vachi yáha ga cuicà-té. Ñàyùcàndùá, nì quihin-té ichì cuàhàn-te.

²³Dandu Jesús, nì xiconúù-yá nùù nècuàchì dacuahá-yá, te nì cachi-yà xì-né:

—iNa ùhì guá sàà iin tècuìcà ndè ñuhìvì ìì xí Dios!

²⁴ Doco na ní inini nècuàchìmà, yáha ga nì ndulocó-né. Ñàyùcàndùá, inga xichi nì cahàn-yà xì-né, cachí-yà:

—Hijos, na ùhì guá nìhítáhvì iin nècuàchì cahvì xì ñà-cuìcà-xí yàha-ne ñuhìvì ìì xí Dios. ²⁵ Ñà-ndáà nduá, ùhì dayáha-nda iin camellu nùù chìcòhò nduhù iquì; doco chicá ùhì yàha iin tècuìcà ndè ñuhìvì ìì xí Dios.

²⁶ Na ní inini nècuàchì dacuahá-yá ñà-jaàn, dandu yáha ga nì ndulocó-né, te nì cachi-né iin-ne xì inga-né:

—Pues nú ducán, ¿nansa cui càcu anima iin nèhivì?

²⁷ Dandu nì indehè váha-yanè, te nì cachi-yà:

—Nèhivì ñuhìvì, mà cúí quida-neàmà. Doco Dios, vâtùni, vàchi nsidaa iñàha, mà úhì quida-yañà.

²⁸ Dandu nì cachi Pedro xì-yá:

—Nsiùhù, sànnì nacoo-nsi nsidaa ñà-icúmí-nsi, te vàxi-nsi nchícùn-nsi mii-ní, Stoho-nsì Senór.

²⁹⁻³⁰ Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Yùhù cachí xì-nsiá, nú sàhà yùhù icúmí iin nèhivì nacoo-ne iñàha, dandu iin cientu gà tantu icúmí-né nìhítáhvì-né. Mate icúmí-né nacoo-ne vehe-ne, ò ñani-né, ò cúa-ha-ne, ò yua-né, ò dihi-né, ò ñahàdihí-né, ò déhe-ne, ò ñuhù xí-né sàhà yùhù, ò sáhà razón ndiaha, có-quídá, vàchi iin cientu gà tantu ñà-jaàn nìhítáhvì-né mientras iá-né ñuhìvì yohó, mate icúmí-né ndoho stná-né quida nèhivì ñuhìvì. Doco na sáà-né inga

ñuhìvì vàxi xi-nda, dandu nìhì stná-né vida ndiaha nicanicuahàn.

³¹ Doco cuàhà nèhivì idónuu vichi, icúmí-né sàà-né natenchicùn-né cahà-xí quìvì yucán; te cuàhà ana nchícùn cahà-xí vichi, icúmí-né sàà-né nàcòdònùù-né.

Nansa nì cachi tu Jesús inga xichi ñà-icúmí-yâ cui-yà

³² Daaní, ndacá Jesús nècuàchì dacuahá-yá cuàhàn-yà xì-né ichì mânana ndè ñuu Jerusalén, te idónuu-yá nùù-né. Doco mii-né, yáha ga nacání ini-né, te yúhì-né. Dandu nì tavà cuàán-yá nsì-úxìn ùlì-né, te nì nacani-ya xì-né ñà-ndùá sà-ìtúú cuu xi-yá, ³³ cachí-yà xì-né:

—Cunaha-nsiá, icúmí-ndá sàà-ndà ñuu Jerusalén. Te yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìvì, icúmí yàhi ndahà dütù xícusahnú yucán, xì ndahà stná nècuàchì ley xi veheñùhu. Te icúmí nècuàchímà cachi-né ñà-fuerza icúmí cuì. Dandu dayáha-ne yùhù ndahà tè-inga raza. ³⁴ Te mii-té, cuàcùndiaà-te yùhù, te cahnì cuií-te yùhù; te sivi dìí-te nùí, dandu después cahnì-té yùhù. Doco tìxi ùnì quìvì icúmí natiacuì —nì cachi-yà.

Ñà-ndùá nì xicàn Jacobo xì Juan nùù Jesús

³⁵ Daaní, nì tnàtuu dèhe Zebedeo nani Jacobo xì Juan nùù-yá, cachí-né xì-yá:

—Maestro, cuní-nsì quidamaní-ní xì-nsí iin favor ñà-ndùá xícàn-nsí.

³⁶ Dandu nì cachi-yà:

—¿Índù iñàha cuní-nsià quide?

³⁷ Te nì cachi-né xì-yá:

—Na sáà tiempu ndiaha na cusáhnú-nî, cuàha-ní lugar

ñà-cundoo iin iin-nsi iin iin ladu-ní;
iin-nsi coo ladu cuàhá-ní, te
inga-nsi coo ladu ìtní-ní.

38 Dandu nì cachi-yà xì-né:
—Mii-nsiá, có-sánihì ini-nsià
ñà-ndùá xícàn tâhvì-nsiá nùí. ¿A
vátùni cundee ini-nsià ndoho-nsia
nacua icúmî ndohi, te yàha
stná-nsià tnùndoho nacua icúmî
yàhi?

39 —Jaan —nì cachi-nè—, vátùni
stná nsiùhù.

Dandu nì cachi-yà xì-né:
—Ndisa, icúmí-nsiâ ndoho-nsia
nahi yùhù; te icúmí stnâ-nsià
yàha-nsia tnùndoho nahi yùhù.
40 Doco ñà-daníhitáhví' mii-nsiá
cundoo iin iin-nsia iin iin ladúi,
mà cúi, vâchi có-quídá yùhù tocar
quide ñà-jaàn. Nècuàchì nìhitáhví
cundoo ladúi, cuiís nèhivì señaladu
cunduu-ne, vâchi divi sàhà mii-né
icúmí lugar mà cuyucàn.

41 Daaní, na ní xinitnùhu ùxìn
gà nècuàchì dacuahá-yá, dandu nì
cuduchi gá ini-né sàhà Jacobo xì
Juan mà. **42** Doco Jesú, nì cana-ya
nsidaa-né ñà-ní nátacá-né nùù-yá,
te nì cachi-yà xì-né:

—Ináhá-nsiâ sàhà tè-cùsähnú
inga ñuu, xínduu-tè autoridad
cahan néhivì, te fuerte cusáhnû-te
nùù-né. Vâchi nsidaa tè-níhí chuun
ñuu yucán, ndee dandacú-te nùù
nèhivì yucán. **43** Doco mii-nsiá,
màsà quídá-nsiá ducán. Còó,
vâchi nú ía ana cuní cunduu ana
dandacú nùù-nsiá, dandu icúmí-né
cunduu-ne ana xinúcáchí nùù
nsidaa-nsiá. **44** Vâchi nècuàchì
cuní codònùù nùù-nsiá, icúmí-né
cunduu-ne nahi peón chindéé xí
nèhivì dava ga. **45** Dècuèndè stná

yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì
Ñuhiví, cóni quésái ñuhivì yohó
ñà-cunucuachi néhivì nùí. Còó,
sàhà-ñá cunucuachi mií nùù-né
nì quesaì, dandu después cuàhi
vida xi cuì cuenta xi-ne, te ducán
nàcündoo cuàhà-né libre —nì
cachi-yà.

Nansa nì quida Jesú milagru,
te nì natùinuù iin nècuàchì
cuaá nani Bartimeo

46 Daaní, nì sàà-yà xì
compañeru-yà iin ñuu nani Jericó.
Te na xicá-yá ichí queé-yá ñuu mà,
dandu nchícùn stná cuàhà gá nèhivì.
Te yuhù ìchí yucán ía iin nècuàchì
cuaá xícàn caridad. Bartimeo
nani-né, vâchi dèhe Timeo nduú-né.
47 Te nì tiacu-né sà-cùyátní Jesú de
Nazaret. Ñàyùcàndùá nì quesa-né
ndáhí-né, cachí-né:

—iJesús! iMii-ní descendencia ñí xí
David! iCuhi iní-ní yùhù!

48 Doco cuàhà nèhivì cuàhàn
yucán, nì canàhá-né xì nècuàchimà:
—Màsà ndáhí gá-ní —cachí-né.

Doco nècuàchì cuaá mà, chicá
ndee ní ndàhí-né, cachí-né:

—iJesús! iMii-ní descendencia ñí xí
David! iCuhi iní-ní yùhù!

49 Dandu nì cucuiñ-yà, te nì
cachi-yà xì compañero-yà:
—Cana-nsianè ni quixí-né.

Dandu nì cana-ne nècuàchì cuaá
mà, cachí-né xì nècuàchimà:

—Màsà cùhúún iní-ní; ndacuiñ-ní,
vâchi caná-yá mii-ní.

50 Ñàyùcàndùá, nì tavà-né dòò-né,
nì dàndiàchì-né iladú. Te yàchì nì
ndacuiñ-né cuàhàn-né ndé ía-yà.

51 Dandu nì xícàn tnùhù-yá nùù-né,
cachi-yà:

—¿Ndíà nduá cuní-nî quide?
 Te nì cachi-nè xì-yá:
 —Cuní natùinuí, maestro.
52 Dandu nì cachi-yà xì-né:
 —Cuahán cuéyàà-ní, vachi sàñì
 nduvàha-ní ñà-nì xinindisa-ní.
 Dandu luegu nì natùinuù-né, te nì
 tenchicùn stná-nèyà ichì cuàhàn-yà.

Nansa nì cuu na ní sàà
Jesús ñuu Jerusalén

11 Daaní, nì sàà-yà xì-né yatni
 ñuu Jerusalén ndé nduú
 ñuu cuati nani Betfagé xì Betania,
 yatni dìnì yucù Olivo. Dandu nì
 càhàn-yà xì úù nècuàchì dacuahá-yá
 ñà-cùhùn cuéé-né ñùù-xí. **2** Te dohó
 nì cachi-yà xì-né:

—Cuahán-nsià ñuu tii chicá
 ñùù-xí; te yucán icúmí-nsiâ
 cuni-nsià ndé iín iin burru
 nuhní. Quisi tàñáha ga cuida
 nduú-si. Quisi yucán ndaxin-nsiá
 cundaca-nsiásí quixi. **3** Te nú
 ndácatnùhù nèhivì ñùù-nsiá
 índù chuun ndaxin-nsiási, dandu
 cachi-nsià xì-né ñà-Stoho-ndà
 Señor xiñuhu xì-sí, doco luegu
 naxicocuñin-si —nì cachi-yà.

4 Daaní, luegu nì quihin ùù
 nècuàchimà ichì cuàhàn-né, te nì
 xini-né yucán iín burru nì cachi-yà,
 nuhní-si yuhù ichí yatni yehè iin
 vehe. Ñàyucàndùá nì ndaxin-nési.
5 Doco dava nècuàchì itá yucán, nì
 cachi-né:

—Índù chuun ndaxin-nsiá burru
 jaàñ?

6 Dandu nì naxiconihí
 nècuàchimà nacua nì cachi-yà
 xì-né. Dandu nì sàha nèhivì mà
 permisu ñà-cundaca-nési cùhùn.
7 Ñàyucàndùá luegu nì saca-nési

cuàhàn-né ndé iá-yà, te nì
 chitàndòó-né sícoto xi-ne dìquì-sí.
 Dandu nì sàcùnùú-yàsì. **8** Te cuàhà
 nècuàchì yucán, nì chitànduhù-né
 dòò-né ichì nacua cuàhàn yàha-ya.
 Te dava-ne, nì sahnde-nè ndahà
 yutnù nì chindoo stná-nè ichì. **9** Te
 nèhivì idónuu, xì stná nècuàchì
 nchícùn cahà-xí, cánandee-né,
 cachí-né:

—¡Viva ana sahnú yohó! ¡Ndiahá
 gá ndenihí vàha-ndané, vachi
 cuenta xi Stoho-ndà Señor vàxi-ne!
10 Ndiahá gá coo, vachi vàxi-ne
 cunduu-ne rey, cusahnú-né na
 ian nísä cusahnú xìì-ndà David.
 ¡Ansivéhé mii-yá iá ansivi! —nì
 cachi-né.

11 Cunaha-nsiá, ducán nì sàà
 Jesús ñuu Jerusalén. Dandu
 cuàhàn-yà veheñùhu cahnú, te
 nì xini-yà nansa iá nsidaa iñàha
 yucán. Dandu nì quee-ya ñuu mà
 cuàhàn-yà xì úxin ùì compañeru-yà
 ndè ñuu tii Betania, vachi sàñì cuaà.

Nansa nì sadí Jesús ñùù ñù-higu
cónì càñá quisí vídi-nu

12 Dandu dàtnàà inga quìvì nì
 quee-ya xì-né ñuu Betania mà
 vàxi-ya. Te xíhi-yà doco. **13** Te nì
 xini xìcà-yá iín iin yutnù nani
 ñù-higu, te iá ndahà cuií-nu.
 Ñàyucàndùá, cuàhàn-yà cundehè-yá
 a có-càá sì-higu caxì-yá. Doco na
 ní tnàtuu-ya nì xini-yà micuísí
 ndahà-nú iá. Còò quisí vídi, vachi
 tàñáha ga sàà tiempu cana-sì.

14 Dandu nì cachi-yà xì yutnù mà:
 —Màsà nunca cana ga quisí
 vídi-yó caxì nèhivì.

Te nì inini stná nècuàchì
 dacuahá-yá nì cachi-yà ducán.

Nansa nì tavà Jesús tè-dicó xi tè-xiín fuera patiu veheñùhu

15 Nì nsihi ñà-yucán, dandu nì sàà-yà xì nècuàchimà ñuu Jerusalén. Dandu cuàhàn-yà veheñùhu cahnú, te nì taxi nsihí-yá tè-dicó xi tè-xiín yucán. Nì naxiconihí-yá mesa xi tiàa dama-xi díhùn inga ñuu, te nì ducùn stná-yà sillá xi tè-dicó xi loma. **16** Te cóni sáha stná-yà lugar nacuico ni-iin nèhivì carga xi-ne yàha-ne patiu veheñùhu cahnú-ma. **17** Te nì càhàn fuerte-yà xì nèhivì yucán, cachí-yà:

—Dohó cachí Dios nùù tutu ìì: “Veheñùhu xi cunduu iin vehe ndé nataca nèhivì vàxi nsidanicuú ñuu càcàn tàhvì-né nùí”, cachí-yà. Doco sàhà mii-nsiá sàñì nandua na iin lugar ndé ndoó cuàhà tècuìhnà.

18 Doco dùtù xícusahnú, xì nècuàchì ley xi veheñùhu, iníní stná-né ñà-ndùá nì cachí-yà. Te vichi yúhí-nèyà, vachi ináhá-né ndulócô nsidaa nèhivì sàhà ñà-ndùá dacuahá-yá. Nàyùcàndùá nì quesaha-né nandúcú-né nansa cui cahnì-néyà.

19 Daaní, na ní cusinsiquin, dandu nì quee-ya ñuu mà mènuhù-yá (ñuu tii Betania).

Nansa nì ìchì dahuun nù-higu mà

20 Daaní, dàtnàà inga quìvì vàxi tu-ya xì nècuàchì dacuahá-yá, te nì nayàha-ne xì-yá (ndé iín yutnù mà), te nì xini-né sàñì ìchì dahuun-nù ndè yohò-nú. **21** Dandu nì nsinuu ini Pedro, te nì cachí-né xì-yá:

—Cundehè-ní, Maestro, yutnù nì càhàn xì-ní, te nì sadì-ní nùù-xí icu, isàñì ìchì-nu!

22 Dandu nì cachí Jesús xì-né:

—Xiñuhu cunindisá vàha-nsia Dios. **23** Vachi palabra seguru nduá cachí xì-nsiá yohó: nsidaa nèhivì có-íá xì duda, dècuèndè vátùni dandacú stná-né nùù yucù jaàn ñà-cuxioa, te quècahnua ini mar, te divi ducán ndisa icúmí cuu, nú nihnu ndisa ini-né cuu nacua nì cachí-né. **24** Nàyùcàndùá, yùhù cachí xì-nsiá, nsidaa iñàha ni cícàn tàhvì-nsiá nùù Dios, nú xiníndísâ-nsiá ñà-sà-íá ñà-ndùá nì xicàn-nsià, dandu nìhì-nsiáñà.

25 Doco dava xichi xícàn tàhvì-nsiá nùù-yá, te xiní ùhì-nsià iin ñanìtnaha-nsia. Nú ducán nduá, dandu dihna icúmí-nsiá cuicahnú stnahá ini-nsià, dandu vátùni cuicahnú stná ini Yuandiáhá-nsiá iá ansivi sàhà cuàchi-nsia. **26** Vachi nù có-xicáhnú ini-nsià sàhà ñanìtnaha-nsia, dandu mà cuícáhnú stná ini mii-yá sàhà cuàchi-nsia.

Nansa nì cachí tè-xidandacú còò derechu xi Jesús quida-ya ñà-ndùá quidá-yá

27 Daaní, nì sàà tu-ya xì-né ñuu Jerusalén. Te na xicánúú-yá ini veheñùhu cahnú yucán, dandu yucán nì casaà stná dùtù xícusahnú, xì nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná nècuàchì xidandacú nùù ñuu mà, nì tnàtuu-ne nùù-yá, **28** cachí-né:

—¿Índù nì nìhì-ní derechu quida-ní ñà-ndùá quidá-ní? ¿Ana divi nì dàndacú nùù-ní ñà-quida-ní ducán?

29 Te nì cachí-yà xì-né:

—Yùhù cuní stnái ndàcàtnuhí nùù mii-nsiá, te nú ni náxíconihí-nsiá nùí, dandu cachitnùhu stnái

xì-nsiá ana divi nì dàndàcù-xì núí'. ³⁰Cachi-nsiá xí' ana divi nì dàndàcù-xì núú Juan (Bautista) ñà-quida iì-né nèhivì. ¿A Dios nì cachi xì-né, te ò nèhivì ñuhiví? Naxiconihí-nsiá núí.

³¹Dandu nècuàchímà, nì candalnuhu tnahá nsidaa ní mí-né, cachí-né:

—Nú ni cachí-ndà Dios nì dàndàcù-xì núú Juan, dandu cachi Jesúx xì-ndà éíndù chuun cóni xinindísá-ndá nècuàchímà? ³²Te nú ni cachí-ndà divi nèhivì ùún nì cachi xì-né, (dandu ni mà quéé víi stná mà).

Ducán nì cacachi nècuàchímà, vàchi yúhí-né ndiá ndùá cachi nèhivì xì-né, vàchi nsidaa nèhivì, quidá-né cuenta iin nècuàchì yuhù núú Dios nì sanduu Juan. ³³Nàyùcàndùá, nì cacachi nècuàchímà xì-yá:

—Có-cündáà ini-nsiá ana divi nì dàndàcù-xì núú Juan.

Dandu nì cachi Jesúx xì-né:

—Ni yùhù, mà cáchí stnáì xì-nsiá ana divi nì dàndàcù-xì núí' ñà-quide ñà-ndùá quidé.

Ejemplu sàhà medieru malu

12 Daaní, nì quesaha Jesúx nacání-yá xì-né puru ejemplu. Te dohó nì cachi-yà xì-né:

—Ni ìa iin lamú, nì dànándée-ne nducu yòhò sì-uga nùù ñuhù xí-né. Te nì quida-ne corra-ñà, xì stná iin pila cahnú ndé cuñuhu ndudi quisí mà; te nì quidavàha stná-né iin torre ndé cundiaa peón inii itu-né. Dandu nì tatu-né itnii medieru, te cuàhàn-né inga ñuu xícà. ²Daaní, na sánì sàà tiempu cùchi quisí vídi

mà, dandu nì techuún-né iin peón xi-ne nùhù naquihin chii fruta mà nùù medieru xi-ne. ³Doco na ní sàà peón mà, nì catnii medieru mà-né, nì sahnì cuíi-tené, te nì taxi-téné, còò ni-iñàha nihí-né nì násáá. ⁴Daaní, inga tu nì techuún lamú mà inga peón xi-ne, doco divi-ni nì cacani yuu-téné, ndè nì dànácuèhè-te dìni-né, te nì canàhá-te xi-né. ⁵Daaní, tucutu nì techuún lamú mà inga peón nùù-té. Doco témà, nì sahnì dahuun-téné. Dandu cuàhà gá xichi nì techuún lamú mà más gá peón nùù-té. Doco divi ducán-ní nì cuu, vàchi dava-ne nì sahnì cuíi-tené, te dava ga-né nì sahnì dahuun-té.

⁶'Ndé làcà mindaa dèhemani lamú mà ndóo ga. Ñàyùcàndùá último nì techuún stná-né dèhe-ne cuàhàn, vàchi ádi quidañuhu-té dèhe-ne, nì cahan-né. ⁷Doco medieru mà, nì candalnuhu tnahá-te, cachí-te: "Tè-yòhó nduú tè-icúmí ndutahvì xì nsidaa ñuhù yohó. Vichi cahnì-ndáté chicá vàha, dandu mii-nda nanduu-nda stohà", nì cachí-te. ⁸Ñàyùcàndùá nì catnii-té dèhe lamú mà, nì sahnì-téné, te nì dàcàná-te nsìi ma yàtä corra.

⁹'Pues vichi, éndiá ndùá icúmí lamú mà quida-ne xì medieru mà? Icúmí-né nùhù-né yucán, te cahnì nsìhí-nète, dandu nanducu saa-né inga ana quidachuún ñuhù xí-né.

¹⁰Dandu nì cachi gà-yà xì nèhivì mà:

—A táñâha ga cahvi-nsia nùù tutu ñì xí Dios ndé cachá` palabra yohó:

Nì ìa iin cavà, te nì cahichì ini albañil-ñà. Doco vichi sànì

sàà mà nì sàcündua yùù
vìcò esquina vehe.¹¹ Divi
Stoho-ndà Señor nduu ana nì
quida ducán. Te ndulócô-ndà
ñà-ndiaha guá nì quida-ya.

(Ducán nacání nùù tutu ìì, nì cachi Jesús.)

¹² Daaní, nècuàchì xícusahnú sàhà religión ñuu mà, nì cundaà ini-nè divi mii-né cähàn-yà sàhà-xí na ní nacani-ya ejemplu mà. Ñàyùcàndùá, nì cuni-nè tnii-neyà, te chicadi-neyà. Doco ñà-yúhî-nè nèhivì cuahà yucán, ñàyùcàndùá, nì nacoo-neyà, cuahàn-nè.

Nansa nì cachi Jesús sàhà renta xi ñuu-ndà

¹³ Dandu nì techuún-né iin ùì nècuàchì fariseu quixi xi iin ùì nècuàchì partidu xi rey Herodes, cuní-nè dadaná-neyà na cähàn-yà.

¹⁴ Ñàyùcàndùá, nì tnàtuu-ne nùù-yá, cachí-nè xì-yá:

—Maestro, ináhá-nsí mii-ní, ana ndàà cuisi inì-xi nduu-ní. Có-quìhín casu-ní nansa cachí nèhivì, ni có-yûhí stná-ní ni-iin nèhivì, vâchi chináhá víi-ní ñà-ndùú ichì váha Dios. Cachì-ní xì-nsí: ¿A vâtuni saha Dios lugar ñà-chiyàhvi-nda renta nùù rey cahnú César, á coó? ¿A ndiá icà-ndà chiyàhvi-nda, á coó?

¹⁵ Doco Jesús, sànì cundaà ini-yà có-xícàn tnùhhù sahnú ndisa-ne nùù-yá; ñàyùcàndùá, nì cachi-yà:

—¿Índù chuun cuní-nsià quida-nsia maña nùí? Cunihi-nsia iin dìhùn quixi, cundehìá nansa iá.

¹⁶ Dandu na ní quesaa dìhùn plata mà, nì indehè-yáñà, te nì cachi-yà xì-né:

—¿Bueno, ana dìnúù-xí, te ana dìquívì-xì itúú icà dìhùn yohó?

Te nì cachi-nè:

—Divi rey cahnú César.

¹⁷ Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Nú ducán nduá, dandu nacuàha-nsia César ñà-ndùá icúmí-nsiâ cuàha-nsiâte, te cuàha stná-nsiâ Dios ñà-ndùá ndiá icà-nsiâ cuàha-nsiayà —nì cachi-yà.

Dandu nèhivì iníní, nì ndulocó-nè ñà-nchichí guá nì naxiconihí-yá nùù nècuàchimà.

Nansa nì cachi Jesús iá nansa natiacu-ndà

¹⁸ Dandu nì catnàtuu itnii nècuàchì saduceu nùù-yá nì cähàn-nè xì-yá. Nècuàchì yucán, có-xìnindísâ-né icúmí natiacu nsii. Ñàyùcàndùá, dohó nì cachi-nè xì-yá:

¹⁹ —Maestro, ñà-yòhó nduá nì tiaa Moisés quida-nda: “Nú sànì xìhì iin tià, te còò déhe-ne nì ndóo xi ñahàdihí-nè, dandu icúmí ñani nsii ma nandàhà-né xì ñahà mà, áma cóo iin dèhe-ne; dandu quida-nda cuenta na ian dèhe nsii-ma cunduu méè mà”. ²⁰ Cunaha-ní, nì sandoo ûsà ñiàní. Te nècuàchì chicá sahnú, nì nandàhà-né xì iin nècuàchì ñahà, doco nì xìhì-nè, te còò déhe-ne.

²¹ Dandu ñani-nè chicá nchicùn gà, nì nandàhà stná-nè xì ñahà cuaán ma, doco nì xìhì stná nècuàchì úi mà, te còò stná dèhe-ne. Te divi ducán nì cuu stná xì nècuàchì únì.

²² Dècuèndè nì sàà nsì-úsà-nè nì nandàhà iin iin-ne xì ñahà mà, (te iin iin-ne nì xìhì-nè), doco còò ni-iin dèhe-ne nì ía (xi ñahà mà). Daaní, último nì xìhì stná nècuàchimà.

23Ñàyùcàndùá, na sáà quìvì (cachí-nsià) natiacu nsii, cíndù tiàa ma nacuaca xi nècuàchì ñahà mà? vàchi antes nsì-úsà-nè nìsa ia xi-ñá —nì cachi-nè.

24Dandu nì cachi Jesús xì-né: —Còó, có-cächí viì-nsiá, vàchi có-cündáà ini-nsia nansa cachí tutu lì xí Dios, ni có-cündáà stná ini-nsia ñà-càhnù-guá poder xi-ya. **25**Cunaha-nsiá, na sáà quìvì natiacu nèhivì, mà nándàhà gá-nè, vàchi nahi ángel ndoó ansivi icúmí-né nanduu-ne. **26**Te vichi cuàhìn càhìn xì-nsiá sàhà nansa iá ñà-natiacu nsii. Ádi sánì cahvi-nsia nùù tutu nì tiaa Moisés ndé cachá` sàhà yutnù tii (xíxìn), te iá Dios mahì-nú, te nì cachi-yà xì Moisés: “Yùhù nduí Dios càhvì nsì-Abraham, xì nsì-Isaac, xì nsì-Jacob”, cachí-yà. **27**(Ñàyùcàndùá, itiácú lì nècuàchì sànahma ma), vàchi nècuàchì ní xìhì dahuun ndisa, mà cíí cahvi-né Dios, cuiśi nèhivì itiácú càhvì xì-yá. Ñàyùcàndùá, ni-iyuhu có-ìa viì ñà-ndùá cachí mii-nsiá —nì cachi Jesús.

Nansa nì cachi Jesús índù ley xi Dios chicá ndiaá

28Daaní, iin nècuàchì ley xi veheñùhu, nì inini-ne nansa nì ndatnuhu stnahá-né, te nì cundaà ini-né yáha ga nì naxiconihí víi Jesús nùù nècuàchì yucán. Ñàyùcàndùá, chicá nì tnàtuu-ne, te nì ndàcàtnùhù-né nùù-yá, cachí-nè: —Nùù nsidaa ñà-ndùá nì dàndàcú Dios, cíndù ñà-chicá ndiaá? **29**Dandu nì cachi-yà xì-né: —Ñà-dàndàcú Dios chicá ndiaá nduá yohó: “Cunini vàha-nsia,

nèhivì Israel, vàchi Stoho-ndà Dios, imindaa-yá. **30**Te icúmí-ndá cuu ini-ndà sàhà-yá xì nsidanicuú anima-ndà, xì nsidanicuú voluntad xi-nda, xì nsidanicuú sàxinítñùnì-ndà, te nsidanicuú stná valor xi-nda”. Ñà-jaàn nduá dandacú Dios chicá ndiaá chivàha nèhivì. **31**Daaní, nacua cachí ley primeru mà, ducán cachí stná ley ùì dàndàcú-yá: “Nacua cuú ini-ndà sàhà mii-nda, ducán icúmí stná-ndà cuu ini-ndà sàhà ñanitnaha-nda”. Còò cá ñà-nì dàndàcú Dios chicá ndiaá nùù ùì ñà-jaàn.

32Dandu nì cachi nècuàchì ley xi veheñùhu ma:

—Cachí vàha ndisa-ní, maestro; ñà-ndáà nduá, vàchi imindaa Dios iá, còò cá ana nduú Dios, cuiśi mii-yá. **33**Te icúmí-ndá cuu ini-ndà sàhà-yá xì nsidanicuú anima-ndà, xì nsidanicuú sàxinítñùnì-ndà, xì nsidaa voluntad xi-nda, xì nsidaa stná valor xi-nda; te icúmí stná-ndà cuu ini-ndà sàhà ñanitnaha-nda nacua cuú ini-ndà sàhà mii-nda. Vàchi ñà-jaàn chicá ndiaá nùù nsidanicuú promesa cuàha-ndayá, a sea nduá iin quisí coco nùù-yá; te ò ndéni promesa nì cùi —nì cachi-nè.

34Dandu Jesús, nì xini-yà nì naxiconihí víi nècuàchimà nùù-yá; ñàyùcàndùá nì cachi-yà xì-né:

—Làcà iyuhu-ni cumáni, te sàà-ní cunduu-ní iin nèhivì ñuhiví lì xí Dios. Daaní, (na ní nsihi nì cachi-yà ñà-jaàn), dandu ni-iin nèhivì, cóni sáha ndee gá ini-né dadavátnahá-né xì-yá.

Ana divi nduú yohòtéhè Cristu

35Daaní, iin quìvì iá-yà veheñùhu cahnú, dacuahá-yá nèhivì, te nì cachi-yà xì-né:

—Cachí nècuàchì ley xi veheñùhu: “Descendencia xi xìì-ndà David nduú Cristu”. Ducán cachí nècuàchìmà, doco zínduví cuní cachàmà?

36 Vàchi divi xìì-ndà David nì tiaa stná-nè sàhà Cristu tìxi poder xi Espíritu lì xí Dios, te dohó nì cachí-né:

Nì càhàn Yua-nda Dios xì Stohì (divi Cristu), nì cachí-yà:
“Yohó coo-ní ladu cuàhí` ndè cachí sàà cundeí nùù nsidaa tè-xiní ùhì xì-ní, dandu cusahnú fuerte-ní nùù-né”, nì cachí Dios.

37 Cundehè-nsiá, nì cachí David ñà-Stoho-nè nduú Cristu. Doco nú ducán nduú-yá, dandu zíndù modo cui cunduu stná-yà iin descendencia xi-ne? (Doco ñà-ndàá nduá) —nì cachí Jesús.

Te nsidaa nèhivì cuáhà yucán, cudfì ini-nè xì ñà-ndùá cachí-yà.

Ñà-ndùá nì cachí Jesú sàhà nècuàchì ley xi veheñùhu ñà-có-quidá-né cumplir, cachí-yà

38 Dandu nì dàcuàhá gá-yà nèhivì, cachí-yà:

—Cótó quida-nsia na xíquida nècuàchì ley xi veheñùhu. Vàchi ñà-diì xí-né nduá cacanuu-ne cundixi-ne sícoto quihín vico, te casàhú tnùñuhu nsidaa nèhivì xì-né yàhvi. **39** Te na sähàn-né veheñùhu, ò ndoó-né iin vicò, dandu nandúcú-né lugar ndé chicá ndiahá cundoo-ne. **40** Te tùha stná-né (tnii diqui-né ley, te) xidándiáá stná-né vehe nècuàchì nì xìhì iì-xí, dandu después sácuíta-ne nacuátu cuáhà-né na ian ndisa guá vàha-ne. Sàháyùcàndùá, iin castigu chicá

fuerte icúmí-nê nìhì-né —nì cachí Jesús.

Nansa nì nacuni Jesú cuàhà gá ndiaá promesa tii nì sàhà ñahàcuàán ndahví

41 Iin xichi iá-yà veheñùhu cahnú yatni ndé itá alcancía xi Dios, te indéhe-yá nèhivì daquée-ne dìhùn ini alcancía mà. Tècuìcà, cuàhà gá dìhùn nì dàquée-tè. **42** Dandu nì quixi stná iin nècuàchì ñahà ndahví nì xìhì iì-xí; te nì dàquée-ne ùì dìhùn cuàtì ndiaá nahi ùxìn centavu. **43** Ñàyùcàndùá, nì cana Jesú nècuàchì dacuahá-yá nataca-né nùù-yá, te nì cachí-yà xì-né:

—Cunaha-nsiá, chicá más nduá nì sàhà nècuàchì viuda ndahví yohó nùù ñà-nì sàhà nsidaa gá nèhivì yucán. **44** Vàchi nsidaa gá-né, cuisì ñà-cùyódo nùù-né nduá nì sàhà-ne. Doco nècuàchì ñahà yohó, mate ndahví dahuun-ne, doco nì sàhà-ne nsidanicuú dìhùn sàhà ñà-cuiin-ne ñà-cutiacu-né.

Ñà-ndùá nì cachitnùhu Jesú cuu xi veheñùhu cahnú iá ñuu Jerusalén tiempu xi-ya

13 Daaní, na ní quee-ya veheñùhu cahnú, dandu nì cachí iin nècuàchì dacuahá-yá xì-yá:

—Cundehè-ní, Maestro. iNa vico guá iá yùù nahnu nì cuàhà veheñùhu yohó, te na cuaha guá ndáa stná vehe yohó!

2 Doco nì naxiconihí Jesú nùù-né:
—¿A xiní-nsià vehe nahnu yohó?
Cunaha-nsiá, vàxi iin quivì, dandu ni mà códotnahá gá ni-iin yùù yohó, vàchi icúmíâ caà nsihá quida nèhivì.

Ñà-ndùá icúmí cuu ñà-cundaà ini-ndà sà-itúú xìnu tiempu yohó

³Daaní, cuàhàn cuáán-yá xì-né ndè yucù Olivo iá frente veheñùhu cahnú, te yucán nì sàcò-ya. Te na ndoó-né xì-yá yucán, dandu nì càhàn ùnì-né xì-yá, divi Pedro, xì Jacobo, xì Juan, nì ndàcàtnùhù-né nùu-yá, cachí-nè:

⁴—Cachì-ní xì-nsí índù quìvì cuu nsidaa ñà-nì cachì-ní jaàn. ¿Índù milagru coo ñà-cundaà ini-nsí ñà-sà-itúú quìvì cuu nsidaájàn?

⁵Dandu nì cachì-yà xì-né:

—Cuidadu cundoo-nsia ñà-màsà dándahví ni-iin nèhivì mii-nsiá.

⁶Vàchi cuàhà ana icúmí quixi danani úún-né nduú-né yùhù, te cachi iin iin-ne xì nèhivì ñà-Cristu nduú-né. Te sàhajàn cuàhà nèhivì nìhi-né dandahví-nè.

⁷Doco mii-nsiá, na cunitnùhu-nsia iá cuàhà guerra yoho te yucán, màsà yúhí-nsiá, vàchi fuerza icúmí coo ducán. Doco tañáha ga xìnu tiempu yohó nduájàn, iá gà ñà-vàxi cuu.

⁸Daaní, ñuu xì ñuu, icúmíâ ñàá stnahá. Vàchi cuàhà rey, icúmí-tê dandacú-te coo guerra xì inga ñuu. Te icúmí tnàa stná yoho te yucán ñuhiví, te coo stná tnama. Doco ñà-làcà cuàhàn quesaha tnündoho cunduamà.

⁹Doco mii-nsiá, cundoo tûha-nsia, vàchi icúmí nèhivì tnii-ne mii-nsiá cundaca-nensià cùhùn nùu tè-xicusahnú. Te icúmí-nsiá ñàhnì cuì-nsià ini veheñùhu. Te sàhà-ñá càhvì-nsiá yùhù, ñàyùcàndùá, icúmí-né datnatuu stná-né mii-nsiá nùu gobernador xì nùu rey

(ñà-càhàn tnùhù-né dìquì-nsiá).

Dandu ñà-jaàn cunduu tiempu vàha cachi vate-nsiá ñà-ndùá xiníndísâ-nsiá cunini-temà. ¹⁰Te dècuèndè inicutu ñuhiví icúmí cuìtià stná razón ndiaha xí Dios, dandu después xìnu (tiempu yohó).

¹¹Doco icúmí nèhivì canicuàchi-ne sàhà-nsiá, te cundaca-nensià cùhùn nùu tè-xicusahnú. Doco màsà nácání ini-nsià ni-iyuhu índù palabra naxiconihí-nsiá nùu-té. Còò, cuisì nacua dachítñùní ini Dios mii-nsiá hora yucán, divi cachi-nsià xì-té. Vàchi màdì mii-nsiá cunduu ana càhàn; còò, divi Espíritu lì xí Dios icúmí dacáhàn xì-nsiá.

¹²Doco dava nèhivì, dècuèndè ñani-nè icúmí-né cahin-nè nùu autoridad ñà-cui nècuàchimà. Te dava stná-nè, dècuèndè dèhe-ne cahin stná-nè ñà-cuià. Te dava stná-nè, dècuèndè yuadíhí-né cuni ùhí-nè, te canicuàchi stnahá-né ñà-cui-nè. ¹³Te mii-nsiá, sàhà yùhù icúmí nsidaa nèhivì cuni ùhí-nènsià. Doco nú iin-ni cunihnu vàha inì-nsia dècuèndè sàà xìnu tiempu, dandu càcu-nsia nùu Dios.

¹⁴Sànhaha nì cachitnùhu Daniel iin palabra xi Dios sàhà nansa icúmí coo iin figura dana có-xiñùhù dahuun-ya. Cunaha-nsiá, quìvì cuni-nsià sàñì sàcuìñ figura mà iin xaan ndé còò permisu cuian, (dandu seña cundua). Te vichi xiñuhu cundaà ini nsidaa ana càhvì-xì tutu yohó. Pues na sâà quìvì yucán, dandu ni cunúdèhé nsidaa nèhivì ndoó ladu Judea yohó cùhùn-né yucù. ¹⁵Te nú dìnìvèhé ndoó-né (quetátú-nè), dandu (yàchì ni nuú-né cunudèhé stná-nè),

doco mäsà nánsihvi ga-nè vehe nsiquihin-ne ñà-ndùá icúmí-né.
16 Te nú ndoó-né nùù itú, dandu mäsà nándúcú-né ni cotón-né. **17** Te indahví nècuàchì ñahà cuhí cuàhàn tuiñuù méè-xi quìvì yucán! Te indahví stná nècuàchì icúmí xí méè chichì! **18** Te càcàn tàhvì stná-nsià nùù Dios ñà-mäsà cùvixin na sàà tiempu cunudéhé-nsià mà. **19** Vachi yáha ga icúmí nèhivì ndoho-ne quìvì yucán. Còò cá tnündoho chicá cahnú ni ía ndè quìvì nì cuyucun ñuhiví xì ndé quìvì coamà. Ni quìvì después, mà sàà gá coo tnündoho ndudava xán. **20** Te nú mäsà cúnđéhe ndahví Dios, dacúxío yàchì-yà tnündoho ma, dandu ndùtù nsihí nèhivì ñuhiví nì cùi. Doco sàhà nèhivì sàni nacàxin-ya, ñàyùcàndùá sàni chitnùní ini-yà ñà-chicá yàchì dacúxío-yá tnündoho.

21 Quìvì yucán mäsà cúníndísá-nsiá yuhù nèhivì cachí xì-nsiá: “Cundehè-nsiá, yohó ía ana nduú Cristu”, te ò: “Yucán ía-yá”. **22** Vachi icúmí quixi cuàhà tètnùhù, te iin iin-tè cachì-te ñà-divi Cristu nduú-te. Te icúmí quixi cuàhà stná ana danani úún càhàn cuenta xi Dios. Ndè quida stná-te cuàhà milagru sàhà-ñá ndulocó nèhivì, áma níhì stná-te dandahví-te nèhivì nì nacàxin-ya cahan-té, doco mà cúi. **23** Ñàyùcàndùá, mii-nsiá, cundoо tûha-nsia, vachi sàni cachitnùhi xì-nsiá nsidaa ñà-ndùá icúmí cuu.

Nansa icúmí cuu quìvì naxicocuîn Jesús

24 Nú sàni yàha tiempu tnündoho quìvì yucán, dandu mà cúnchíi gá

ni orá ni yoo. **25** Te sìnsiví itándiáá ansivi, icúmí-sí còyo nihni-sí nùù ñuhiví. Te sitnúù nahnu, icúmí stnâ-si ndacùchí ndee-sí. **26** Dandu natùi yùhù ana nduú Thaha Nèhivì Ñuhiví, cundehè nèhivì ñuhiví yùhù sàmànu mahì vícò xì poder cahnú xí. Te ndiaha gá coo inicutu ndé mänu. **27** Dandu luegu icúmí techuín ángel xi cùhùn-né inicutu ñuhiví ñà-danátácá-né ana nduú nèhivì sàni nacàxin, mate ndoó-né iin xaan ndé vihi gá xica ñuhiví xì ansivi, doco icúmí-né nataca-né quixi-ne quida ángel xi.

28 Vichi cuàhìn nacani xì-nsiá iin ejemplu sàhà nù-higu sàhà ñà-cundaà inì-nsia iñàha. Nú sàni ndunsidi-nú nì quesaha naná dítù yuté-nu, dandu ñà-yùcán cundáà ini-ndà sà-ìtúú tiempu ihni. **29** Pues ducání stná xì mii-nsiá; quìvì cuni-nsiá cuú ñà-ndùá sàni cachí xì-nsiá, dandu vâtùni cundaà stná inì-nsia ñà-sàni cuyatni tiempu naxicocuîn nduá; sà-ìtúú nihni. **30** Te mà sàà cui nsihi nèhivì itiácu vichi dècuèndè cachí sàni cuu ndisa nsidaa ñà-ndùá sàni cachí xì-nsiá vichi. **31** Cunaha-nsiá, icúmí sàà ansivi xì ñuhiví ndañuhá, doco palabra xi, còò, mà nunca sàà ndañuhá.

32 Doco ni quìvì, te ni hora naxicocuîn, ni-iin nèhivì có-ináhá-né, ni ángel ndoó ansivi, có-ináhá stnâ-né. Ni stná yùhù ana nduú Dèhemani Dios, có-ináhá stnâ; cui si Yuamáni’ nduú ana ináhá.

33 Ñàyùcàndùá, cundoо tûha-nsia, te cunihnu vàha ini-nsiá, vachi có-ináhá-nsiá índù hora divi cuu

nsidaájàn. ³⁴Ducán iá na ian quidá iin lamú na cuyúcún-nè cùhùn xícà-né, dandacú-né nùù mozo xi-ne sàhà biene xi-ne. Iin iin mozo mà, nihí-te chuun quida-tè. Te mozo ndiaá yehè, ndacú nùù stná-te ñà-cundiaa tûha-tè yucán. ³⁵Pues divi ducán stná mii-nsiá, xiñuhu cundoó tûha-nsia, vàchi có-ináhá-nsiá índù hora divi naxicocuín yùhù ana nduú Lamú xi-nsia, sea cuñaà, ò dava nùù, ò sinduhá cundua, te ò naha. ³⁶Vàchi nanàá icúmí naxicocuín, ñayùcàndùá còtó (nandòdó-nsiá ñà-jaàn), te na ian quídì-nsià cundua. ³⁷Ñayùcàndùá, yùhù cachí` xì-nsiá nacua cachí` xì nsidaa nèhivì xí, ni cündóó tûha-nsia —nì cachei Jesús.

Nansa nì ndatnuhu tnahá nèhivì ñà-nàndúcú-nê nansa tnii-ne Jesús

14 Daaní, cumáni gá ùì quívì cunduu vicò pascua xì stná vicò xixí-né pan có-ndùtáchí. Te dùtù xícusahnú, xì nècuàchì ley xi veheñùhu, nì nanducu-né nansa tnii dèhé-né Jesús ñà-cui-yà. ²Doco nì cachei-né:

—Còó, màdì mahì vicò (quida-nda ducán), vàchi te nú còó, vihini nacuidà nèhivì.

Nansa nì sòdò iin nècuàchì ñahà ndutè tnàmì itnu dìnì Jesús

³Iá-yà vehe iin nècuàchì ñuu Betania nani Simón, iin nèhivì nì sandoho cuèhè lepra antes. Te iá-yà xixí-yá, te yucán nì sàà stná iin nècuàchì ñahà, nihí-né iin quidi iá dùcùn-xí. Yùu nì cuyucàn mà, te ñuhá ndutè tnàmì finu nani nardo;

te ndiaá sàstnùhù-té. Dandu nì sàhnù nècuàchìmà dùcùn quidi ma nì sòdò-nète itnu dìnì-yá. ⁴Doco dava nècuàchì xixí yucán, nì cuduchi gá ini-nè, cachí-né iin-ne xì inga-nè:

—¿Índù chuun nì sate uun-ne ndutè jaàn, te ndiaá guâ-te? ⁵Chicá vàha dicò-néte ni cuí, te mà úhì quee iin ùnì cientu dihùn plata dasàñ-ndà nùù nècuàchì ndahví.

Ducán cachí-né, cánàhá-nè xì nècuàchìmà.

⁶Doco nì cachei Jesús xì nèhivì mà:

—Nacoo-nsia nècuàchì jaàn. ¿Índù chuun cánàhá-nsià xì-né? Vàchi iin ñà-vàha nduá sàñì quida-ne xì⁷. Vàchi nècuàchì ndahví, nicanicuahànd doó-né xì-nsiá, te mà úhì chindee-nsiánè nú cahan-nsiá. Doco yùhù, còó, sacù-ni quívì ié` xì-nsiá. ⁸Ñayùcàndùá, nècuàchì ñahà yohó, ñà-ndùá sáà-nè quida-ne, divi nduá sàñì quida-ne sàhí, na ian sàñì quidatatna-né cuerpu xi sàhà-ñá cundùxan, ducán nduá. ⁹Te yùhù cachítñuhi xì-nsiá, nsidanicuú ñuu ndé sàà razón ndiaha xí Dios inicatu ñuhiví, yucán icúmí sàà stná palabra sàhà ñà-vàha nì quida nècuàchì ñahà yohó, te ducán mà nunca sàà nèhivì nandòdó-né nècuàchìmà.

Nansa nì saquin Judas compromisu cahin-né Jesús nùù nècuàchì xíandacú

¹⁰Nùù ùxin ùì compañeru Jesús, iin-ne nani Judas Iscariote. Nècuàchì yohó, nì sàhàn-nè nùù dùtù xícusahnú, nì ndatnuhu-né xì

nècuàchìmà ñà-cahin-nèyà. ¹¹Te nì cacudiì ini nècuàchìmà na ní cundaà ini-nè. Te nì saquin-nè compromisu chiyàhvi-ne. Ñàyùcàndùá, nì quesaha Judas mà nandúcú-nè índù modo dayáha-neyà ndahà nècuàchì yucán.

Nansa nì cutnahá Jesús xì compañeru-yà nì xixi-ya Cena ìì

¹²Daaní, nì sàà tu quìvì primeru xi vicò xixi-né pan có-ndùtáchí. Te quìvì yucán xíhì stná lelù nduu promesa siempre sáha-ne vicò pascua mà. Ñàyùcàndùá, nì cachì nècuàchì dacuahá-yá xì-yá:

—Índù divi cuní-nî cùhùn-nsì quidayucun-nsì ñà-cuxi-ní comida vicò pascua?

¹³Dandu nì dàndàcú-yá nùù ùì compañeru-yà, cachí-yà:

—Cuahán-nsià ini ñuu. Te yucán icúmí-nsiâ ndacùhun tnahá-nsiá xì iin tiàa idádocó xì iin yoo tècuìí. Nècuàchì yucán cunchicùn-nsià cùhùn. ¹⁴Te divi vehe ndé quìhvi-ne, yucán càhàn-nsià xì nècuàchì dívöhé-xímá, cachì-nsià xì-né ñà-dòhó cachí maestro: Índù iá cuartu cahnú ndé cuxi-ya comida pascua xì nècuàchì dacuahá-yá?

¹⁵Dandu icúmí nècuàchìmà dacuní-nè mii-nsiá índù iá iin vehe cahnú pisu dìquì-xí ndé sà-ìá nsidaa ñà-ndùá xiñuhu. Yucán quidayucun-nsià ñà-cudiní-nda.

¹⁶Dandu nì quihin ùì nècuàchìmà ichì cuàhàn-nè. Te nì sàà-nè ini ñuu mà, te nacua nì cachì-yà, ducán ndisa nì cuu. Ñàyùcàndùá divi yucán nì quidayucun-nè comida pascua.

¹⁷Daaní, na nì cuñaà, dandu nì sàà stná-yà xì nsì-úxìn ùì nècuàchì

dacuahá-yá. ¹⁸Te na ndoó-né xixi-né, dandu nì cachì-yà xì-né:

—Cunaha-nsiá, iá iin-nsia cuàhàn cahin xí'. Te yohó iá-nè xixi-né xì-ndà.

¹⁹Dandu nì nàcùndoo nsidaa nècuàchìmà tnùnsí ini, te nì cachì iin iin-ne xì-yá:

—¿A víhíní yùhù?

—¿Te ò yùhù? —cachí inga-né.

²⁰Dandu nì cachì-yà xì-né:

—Nùù nsì-úxìn ùì-nsià, iin-nsia cuàhàn cahin xí', mate iin-ni xixi-né xì-ndà, te tavá stná-nè pan nùù cazuela yohó. ²¹Ñà-ndáà nduá, icúmí cuu ndisa ñà-nduá' nì cachitnùhu nùù tutu ìì ñà-icúmí cui yùhù ana nduu Thaha Nèhiví Ñuhiví. Doco tiàa cuàhàn cahin xí', indahví-nè! Chicá vàha màsà túnuù-né ñuhiví nì cùí —nì cachì-yà.

²²Na meru xixi nsidaa-né, nì tnii-ya iin pan, te nì naquimanì-yá Dios sàhà-ñá, te nì dàcuàchí-yáñà, nì dasàñ-yá nùù nècuàchì dacuahá-yá mà, cachí-yà:

—Tnii iin iin-nsia pan yohó, vàchi nahi iquìcúñú yùhù nduá.

²³Dandu nì tnii stná-yà pocillu, nì naquimanì stná-yà Dios sàhà ñà-ñuhú, te nì sàha-ya nì caxihi nsidaa-né. ²⁴Dandu nì cachì-yà:

—Ndutè sì-uya yohó, nahi nìí nduú-te, vàchi divi sàhà nìí icúmí nacoi iin ichì sàà cunchicùn nèhiví nú sàñi xitià-ñà sàhà cuàhà-né.

²⁵Doco cunaha-nsiá, mà cóhó gué` ndutè sì-uya yohó dècuèndè cachì sàà nacoho saa túì-te quìvì sáà cusahnú Dios inicutu ñuhiví yohó.

Nansa nì cachì Jesús xì Pedro ñà-inahá-yá icúmí-nê nacuaà-néyà

²⁶Daaní, nì xito nsidaa-né alabanza, te nì quee-ne cuàhàn-nè

xì-yá ndè yucù Olivo. ²⁷Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Ñuu vichi icúmí nsidaa-nsiá nacoo nihni-nsia yùhù, vàchi ducán cachí tutu ìi: “Cuàhìn dacúxíoé pastor, dandu icúmí riì cuìtià nihni-sì”, cachá²⁸. Doco nú sàni natiacuì, dandu icúmí codònùí nùù-nsiá cùhùn ndè ladu Galilea.

²⁹Dandu nì cachi Pedro xì-yá:

—Mate ni sáà nsidaa nèhivì nacoo nihni-ne mii-ní, doco yùhù, còó, mà nunca.

³⁰Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Cunaha-ní, divi ñuu vichi icúmí-ní nacuaà-ní yùhù. Tàñáha ga coto lehe ùì xichi sinduhá, te sàni nacuaà-ní yùhù ùnì xichi.

³¹Doco Pedro, yáha ga ndee ní càhàn-né, cachí-né:

—Còó. Mate ni cahní-nèndó, doco mà nunca sàì nacuaí³² mii-ní —nì cachi-né.

Te divi ducání nì cachi gá stná nsidaa nècuàchì dacuahá-yá mà.

Nansa nì sàhàn Jesús huertu nani Getsemaní, te nì xicàn tàhvì-yá nùù Yuamánì-yá

³²Dandu nì sàà-yà xì-né iin xaan nani Getsemaní. Te nì cachi-yà xì-né:

—Mii-nsiá, yohó ndòo-nsia. Te yùhù, cùhìn chicá nùù-xí càcàn tàhví nùù Dios.

³³Dandu nì saca-ya Pedro xì Jacobo xì Juan, cuàhàn-yà xì-né. Te nì sàcòo-ya na ian yúhí-yà, te nì quesaha-yá yáha ga nacání cuáhà ini-yà. ³⁴Te nì cachi-yà xì-né:

—Yáha ga íé` tnùnsí ini, na ian cuníà cahnì dahuan yùhù. Ñàyùcàndùá, yohó ni ndóo-nsia, te cunchito tùha-nsia.

³⁵Dandu cuàhàn-yà chicá nùù-xí, te nì sàcùnduhù ndéé-yá nì xicàn tàhvì-yá nùù Dios, áma cui cuxio tnùndoho icúmí-yá yàha-ya. ³⁶Te dohó nì cachi-yà:

—Yuamánì³⁷, nsidaa iñàha vátuní quida-ní. Ñàyùcàndùá, xícàn tàhví nùù-ní áma cúxío tnùndoho icúmí yàhi, vàchi na iin (ñà-úà ñuhú iin) taza nduá nùí, te ùhì cohià. Doco màdì ñà-ndùá cuní yùhù ni cùndúá, cui si ñà-ndùá cuní mii-ní.

³⁷Dandu vàxi tu-ya ndé nì ndòo nècuàchì dacuahá-yá, te nì xini-yà xíquidì-né. Ñàyùcàndùá, nì cachi-yà xì Pedro:

—Simón, ñíndu chuun quídì-ní? ¿Áma cui cunchito-ní ducán iin hora ni?

³⁸Cundoo tùha-nsia, te càcàn tàhvì-nsiá nùù Dios sàhá màsà dándáhvì ñà-malu mii-nsiá, vàchi mate iá voluntad xi-nsia, doco iyuhu gá valor icúmí cuerpu-nsiá ñà-quidandee íní-nsia.

³⁹Dandu nì sàhàn-yà inga xichi, te divi ducán-ní nì cachi tu-ya xì Yua-yá Dios. ⁴⁰Dandu vàxi tu-ya, te nì xini-yà tucutu quídì-né, vàchi sàdì vàhná-né. Ni có-nàñihí tnùní ini-né nansa naxiconihí-né nùù-yá.

⁴¹Dandu tucu tu nì sàhàn-yà ñà-úní, te nì nsiaa tu-ya nùù-né, cachí-yà:

—Cùdù cuéyàà-nsià, te quetatu-nsià vichi, vàchi sà-íá, sàni sàà hora xì yùhù ana nduú Thaha Nèhivì Ñuhìvì, divi hora icúmí yàhi ndahà nèhivì cuáchi.

⁴²Ndacuìta-nsia, cùhùn-ndà, vàchi sà-ítúú quesaa ana nì cahin xì’.

Nansa nì tnii nèhivì Jesús, te nì suhni-nèyà

⁴³Daaní, na cähàn ìì-yá xì nècuàchimà, dandu nì quesaa Judas, divi iin nècuàchì nùù ùxìn ùì nècuàchì dacuahá-yá. Te ndacá stná-né cuàhà gá

tiàa xínihi xi espada xì garroti. Cuenta xi dùtù xícusahnú vàxi-tè, xì cuenta xi stná nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná nècuàchì xídandacú nùù ñuu mà. ⁴⁴Te sàní ndatnuhu Judas xì nsidaa tiàa xícutnahá xi-né ñà-coo iin seña ana tnii-tè. Divi ana chítú-né cunduu meru ana tnì cùhùn presu.

⁴⁵Dandu na sánì quesaa-nè, dandu vichi vichi nì tnàtuu-ne nùù Jesús, cachí-nè:

—iMaestro, maestro!

Dandu nì chítù-nè nùù-yá.

⁴⁶Dandu compañeru-némà, nì tnii-tè Jesús, nì ndòo-ya ndahà-té.

⁴⁷Doco iin nèhivì xí-yá, nì tavà-né espada xi-ne, nì cani-ne iin tiàa quidáchúún nùù dùtù cusáhnû, nì sahnde-nè iin tùtnù-té. ⁴⁸Dandu nì cachí-yà xì nsidaa nèhivì cuáhà mà:

—A ducán nduú modo tní-nsiá yùhù, vàxi-nsia nihí-nsiá espada xì garroti ñà-tnii-nsia yùhù, na ian tècuìhnà nduí, ⁴⁹mate nsiquívì nisa ie xì-nsiá veheñùhu cahnú dacuahí nèhivì, doco cóni tní-nsiá yùhù.

Doco cunaha-nsiá, dohó quidá-nsiá xì' vichi sàhà-ñá cuu ndisa ñà-ndùá cachí nùù tutu lì —nì cachí Jesú.

⁵⁰Dandu nì nacoo nihni nsidaa nècuàchì dacuahá-yá mii-yá, nì xinudèhé-nè.

Iin tèchii nì xinudèhé stná

⁵¹Daaní, nchícùn stná iin tèchii ndixi-xi iin dahmà. Te nì tnì stná-te. ⁵²Doco nì ndòo sícoto xi-tè, te nì xinu-tè cuáhàn-te iá chaa-té.

Ñà-ndùá nì cachí Jesú na ní sàà-yà nùù Junta Cahnú

⁵³Daaní, ndacá tiàa ma-yá nì sàà dècuèndè ndé iá dùtù chicá

cusáhnû. Te yucán sàní nataca nsidaa gá dùtù xícusahnú, xì stná nècuàchì sahnú xídandacú nùù ñuu mà, xì stná nècuàchì ley xi veheñùhu. ⁵⁴Te Pedro, nchícùn xìcà ní-né mii-yá cuàhàn-nè. Te nì yàha stná-nè patiu xi vehe dùtù cusáhnúmá, te nì sàcòo stná-nè xì policía ndoó nadáà nùù ñuhu.

⁵⁵Daaní, dùtù xícusahnú, xì nsidaa Junta Càhnùmà, nì nducu-né ana daquée cuàchi dìquì Jesú, (te cundua iin cuàchi pesadu) sàhà-ñá cui-yà. Doco còò iin ni túi càhàn ducán. ⁵⁶Vàchi cuàhà tètnùhù nì càhàn tnùhù dìquì-yá, doco cóni ndúdává ñà-ndùá nì cachí iin iin-té.

⁵⁷Vàchi dava-té, nì ndacuìta-té nì càhàn tnùhù-té dìquì-yá, cachí-te:

⁵⁸—Nècuàchì yohó, nì inini-nsi nì cachí-nè cuàhàn-nè dacaá-né veheñùhu nì quidavàha nèhivì (ñuu-ndà). Dandu tìxi ùnì quìvì cuàhàn-nè quidavàha saa-né inga-ñà, doco màdì xì ndahà nèhivì cuyucàn, cachí-nè —nì cachí tètnùhù mà.

⁵⁹Doco ni ñà-jaàn, cóni ndúdává xí ñà-ndùá nì cachí ingà-te.

⁶⁰Dandu nì ndacuìn dùtù cusáhnû, cachí-nè xì-yá:

—¿Áma náxícóníhí-ní ni-iñàha? ¿Nansa iá ñà-càchí guâ nècuàchì yohó sàhà-ní?

⁶¹Doco mii-yá, dadí uun iín-yá; còò ni-iñàha ni cachí-yà. Dandu tucutu nì càhàn dùtù mà, cachí-nè:

—¿A divi Cristu Dèhemani Yua-nda Dios ndùù-ní càhàn-ní?

⁶²Dandu nì cachí-yà xì nècuàchimà:

—Jaan, divi nduí. Te icúmí-nsiá cuni-nsiá yùhù ana nduú Tnaha

Nèhivì Ñuhìvì na naxicocuîn, ié` ladu cuahá mii-yá cahnú poder-xi mānui mahì vícò cahnú ansivi.

⁶³Dandu dütù cusáhnú má, (nì xidà ini-né, ñayucàndùá) nì ndata canúú-né iyuhu sícoto ndixí-né, te nì cachi-né xì nèhivì cuahà mà:

—iCó-xññuhù gá-ndà ni-iin ana quixi cunduu testigu! ⁶⁴Vàchi vichi sàñi inini-nsia ñà-quini guá nì càhàn nècuàchì yohó. ¿Nansa quida-nda xi-né, cachí mii-nsiá?

Dandu nsidaa-né, nì cachi-né ñà-icúmí-yá cui-yà.

⁶⁵Dandu nì caquesaha dava tiàa ma nì sivi dìí-teyá, te nì chidàhvi stná-te nùù-yá, sahní cuí-teyá xì sícátú, cachí-te:

—iCachi cuáá-ní ana nì cani xi-ní!

Daaní, stná policía yucán, ndee ní cani-ne nùù-yá.

Nansa nì quida Pedro nì nacuaà-né Jesús

⁶⁶Doco Pedro, tìxi-xi iá-né patiu. Dandu nì quixi iin ñahà chìi quidáchúún vehe dütù mà. ⁶⁷Te na ní xinìa Pedro iín-né nadáá stná-né nùù ñuhu, dandu nì indehè váha-ñà nùù-né, te nì cacha xi-né:

—¿Amádi mii-ní nìsa cutnahá stná-ní xì Jesús de Nazaret?

⁶⁸Doco nì nacuaà-né mii-yá, cachí-né:

—Cóó, tàcùní` nècuàchímà, ni có-cündáá iní ñà-ndùá cachú.

Dandu nì quee-ne cuahàn-né corredor yucán. Te daa ní xito iin lehe. ⁶⁹Te ñahà chìi mà, nì indehè tú-ñané, te nì cachì-ña xi nècuàchì itá yucán:

—Compañeru Jesús nduu stná nècuàchì jaàn.

⁷⁰Doco divi-ni nì nacuaà tú Pedro-yà.

Daaní, tìxi inga ratu gá, tucutu nì càhàn nècuàchì itá yucán xì-né, cachí-né:

—Ndisa, iin compañeru nècuàchímà nduu-ní, vàchi nècuàchì ladu Galilea nduu-ní, te nacua càhàn nèhivì ladu yucán, ducán càhàn stná-ní.

⁷¹Dandu nì cachi-né:

—Nú tètnuhù nduí, ni quixí castigu xi nùù Dios. Yùhù, chináhí Dios, tàcùní` nècuàchì cachí-nsiàmà.

⁷²Dandu momentu yucán nì xito lehe ñà-úí; te nì nsinuu ini Pedro nansa nì cachi Jesús xì-né daa, ñà-tàñáha ga coto lehe ùì xichi, te ùì xichi sàñi nacuaà-né mii-yá. Pues divi palabra mà (nì nsinuu ini-né), te na ní nacani ini-né sàhámà, nì quesaha-né nì sacu-ne.

Nansa nì dàyáha-ne Jesús ndahà gobernador Pilatu

15 Na ní tùinuù, dandu nì ndatnuhu dütù xícusahnú xì tè-cúsahnú nùù ñuu mà, xì stná nècuàchì ley xi veheñuhu, xì nsidaa gá stná Junta Cahnú. Ñayucàndùá, nì nacuhni-né ndahà Jesús, cuahàn-né xì-yá nùù gobernador nani Pilatu, te yucán nì ndò-ya ndahà témà. ²Dandu nì xìcàn tnùhù-té nùù-yá, cachí-te:

—¿A ndísá rey xi nècuàchì raza Judea nduu-ní, á coó?

—Nacua cachí-ní, divi ducán nduá —cachí-yá.

³Dandu dütù xícusahnú, cuahàn nì càhàn tnùhù-né sàhà-yá. ⁴Dandu nì ndàcàtnuhù Pilatu nùù-yá inga xichi, cachí-te:

—¿Áma náxícóníhí-nî sàhà
ñà-cuàhà guá cähàn-nè dìquì-ní?

⁵ Doco Jesús, còò ni-iñàha ni
náxícóníhí-yá. Ñàyùcàndùá, nì
ndulocó Pilatu.

**Nansa nì cache stná Pilatu
icúmí Jesús cui-yà**

⁶ Cunaha-nsiá, cada nacává vicò
pascua mà, tûha gobernador mà
daña-té iin tè-ndiàdí, ndéni-te nì
cui ndiadí cudí ini nèhivì cuáhà.

⁷ Te quívì yucán ndoó itnii tiàa
vehecàa. Vâchi nì casahàn-te
revolución dìquì gobiernu, te nì
sahnì stnàhá-te. Te iin tèmà nani
Barrabás. ⁸ Ñàyùcàndùá nì caquixi
tu nèhivì cuáhà mà nì quesaha-né
nì xicànn-nè nùù Pilatu ñà-nì quidà
tú-te ñà-ndùú costumbre xi-té
cada vicò mà. ⁹ Te nì naxiconihí-te
nùù-né, cachí-te:

—¿A vátuni dañí Jesús yohó,
divi nècuàchì cachí nduú rey xi
nècuàchì raza-nsiá Judea?

¹⁰ Ducán nì cache xi-né, vâchi
ináhá-tê ñà-sàhà mbidiá xi
dùtù xícusahnú, ñàyùcàndùá nì
dàyáha-ne Jesús ndahà-té. ¹¹ Doco
dùtù mà, nì chiyuhù-né nèhivì
cuáhà mà ñà-nì cacrà-nè dàñà
Barrabás mà, te madiá Jesús.

¹² Dandu nì cähàn tu Pilatu xi
nèhivì mà, cachí-te:

—¿Ndíà ndùá cuní-nsiá quide
xi nècuàchì yohó? Vâchi rey xi
mii-nsiá nècuàchì raza Judea
nduú-né, cachí-nsiá.

¹³ Dandu ndee nì càna nsidaa
nèhivì yucán, cachí-né:

—iNi cuí-nè nchìca cruz!

¹⁴ Dandu nì cache tu Pilatu:

—¿Índù chuun cui-nè ñà-còò falta
xi-ne iá?

Doco chicá ndee nì càna nèhivì
mà, cachí-né:

—iNi cuí-nè nchìca cruz!

¹⁵ Te sàhà ñà-cùnì Pilatu
ndòo vâha-té xi nèhivì mà,
ñàyùcàndùá nì daña-té Barrabás.
Te nì dàndàcú-te ñàhnì cuìì
Jesús xi chirrión. Dandu nì
dàndàcú stná-te nùù soldadu
xi-té ñà-cundaca-temàyá cùhùn
chituu-tèyá nchìca cruz.

¹⁶ Doco primeru, nì casaca-tèyá
ndè patiu vehechuún, te nì cana-té
nsidaa compañeru-te ñà-tnàtuu-té.

¹⁷ Dandu nì chindixi-tèyá iin sìcoto
moradu. Te nì cavà-té iin corona
iñù nì chica-à-te dìnì-yá. ¹⁸ Dandu nì
sàcùndiaà-teyá, cána-té, cachí-te:

—iViva! iÁdi rey xi tè-raza Judea
nduu-ní!

¹⁹ Te nì cani fuerte-te dìnì-yá xi
iin nù-yòò. Dandu nì casivi dìi-teyá,
te nì sàcuàtasi-té nùù-yá, na ian
quidáñúhú-tèyá. ²⁰ Daaní, na ní
nsihi nì sàcùndiaà-teyá ducán,
dandu nì tavà-té sìcoto moradu
mà, te nì nachindixi-tèyá sìcoto
xi mii-yá. Dandu nì saca-tèyá
cuàhàn-te ñà-chituu-tèyá nchìca
cruz.

Nansa nì chituu-té Jesús nchìca cruz

²¹ Ichì yucán nì ndacùhun
tnahá-te xi iin tiàa nani Simón,
màndixi-ne nì sàhàn-nè nùù itú. Iin
nècuàchì ñuu Cirene nduú-né, te
yua Alejandro xi Rufo nduú stná-né.
Te divi nècuàchimà nì tnii soldadu,
te nì dàcuìdá-tené cruz xi Jesús
cuàhàn-né.

22Dandu nì casaà-te xi-yá iin xaan nani Gólgota. Quìvì jaàn cachí dàhàn yucán, Nùù Iquìdìnì.

23Dandu nì cunì-te dacohó-teyá vinu dácà xì iin dùsa tatna nani mirra, doco cóni cùní-yá. **24**Daaní, nì chituu-tèyá nchìca cruz. Te nì dasàn-té sìcoto xi-ya segúñ nansa nì nìhì iin iin-tè na ní idìquí-te sahà-ñá.

25Nahi cà-în dàtnàà nduá nì chituu-tèyá nchìca cruz mà.

26Te yucán nì cachituu stná-te iin ñà-càchítñùhu índù-ñá dìsáhà-xí dandohó-teyá. Te dohó cachá: “Rey xi tè-raza Judea”.

27Cunaha-nsiá, yucán nì sàcùtundiaa stná ùì tècuìhnà nchìca cruz, iin-tè ladu cuàhá-yá, te ingà-te ladu itní-yá. **28**Te ducán nì cuu ndisa ñà-ndùá nì cachitñùhu tutu ùì ndé cachá: “Nì quida nèhivì cuenta na ian tiàa malu nduú-yá”.

29Dandu nèhivì yáha yucán, nì canahá-né xì-yá, dacuico díñi-né, cahichì ini-nèyá, te ndacotó dana-ne nùù-yá, cachí-né:

—iNdahví-ní! iCuàhàn-ní dacaan-ní veheñùhu cahnú, te tìxi ùnì quìvì naqidavàha saa-ní inga-ñà cahan-ní! **30**Pues nú ducán fuerte guá-ní, dandu dacácu-ní mii-ní. Danuu-ní mii-ní nùù cruz cundehè-nsí —nì cachí-né.

31Ndè stná dùtù xicusahnú, xì nècuàchì ley xi veheñùhu, divi-ni ducán nì sàcùndiaa stná-nèyá, cachí-né iin-ne xì inga-né:

—Nècuàchì jaàn, nìsa dacácu-ne nècuàchì dava ga, doco mà cùì dacácu-ne mii-né. **32**Doco nú ndisa Cristu rey xi nècuàchì raza-ndà Israel nduú-né, dandu ni dánúû-né

mii-né nùù cruz jaàn cundehè-ndà, dandísá cunindisa-ndané.

Ducán nì cachí-né. Te dècuèndè stná tiàa itándiáá stná nchìca cruz yucán, nì canahá stná-te xi-yá.

Nansa nì xìhì Jesúñ, nì dàñá-yá sahà cuàchi-nda

33Daaní, càxíhúì xì ndé càhúnì, nì nàcuìñ tnùù inicatu ñuhivì.

34Dandu càhúnì nì ndàhì ndee-yá, cachí-yá:

—Eloí, Eloí, ¿lama sabactani? —te dohó cuní cachàmà: Dios mío, Dios mío, ¿a ñá-sàñì ndòo nihni nduá yohó?

35Te dava nècuàchì itá yucán, nì tiacu-né ndáhì-yá ducán, ñàyùcàndùá nì cachí-né:

—Cunini-nsia, caná-né Elías.

36Dandu nì dàyáà iin-tè nì quihin-tè iin ñà-ñàhmá uun nani esponja, te nì chindaxin-téa xì vinu nì xiò, nì chihi-téa dìñì iin vara yutnù, te nì sahà-tèyá nì sihvi-yá, cachí-te:

—Vichi nacoo-ndané cundiati-nda, áma quíxí Elías nanihi xi-né.

37Dandu nì ndàhì ndee-yá, te nì xìhì-yá.

38Daaní, yucán ini veheñùhu cahnú (ñuu mà) nì quedava ùì cortina cahnú (sadí nihni cuartu xan). Iin-ni nì ndàtì-ñá ndè dìñì-xí xì ndé tìxi-xi. **39**Te iín iin capitán nùù-yá, te nì xinì-te nansa nì ndàhì-yá, te nì xìhì-yá. Ñàyùcàndùá nì cachí-te:

—Ñà-ndáà nduá, Dèhemani Dios nì sanduu nècuàchì yohó.

40Daaní, yucán itá xica stná itnii nècuàchì ñahà, indéhe stná-né (nansa cuú). Iin-ne nduú Maríá

Magdalena, te inga-nè nduuú María dihi José xì Jacobo chii. Te inga-nè nduuú Salomé.⁴¹ Nècuàchì ladu Galilea xínduu nsidaa nècuàchìmà, te na ní xícanuu-ya ladu yucán, ní cutnahá stná-nè xì-yá ní chindee-néyà. Te vichi itá xica-né, (indéhe-ne), cutnáhâ-né xì cuàhà gá stná nècuàchì ñahà ní quixi stná xì-yá ndè ñuu Jerusalén.

Nansa ní ndùxin Jesús ini cueva

⁴²Te sàdaaní quècahu orá quìvì yucán. Te quìvì mà nduuú stná quìvì icúmí-né nsidayucun-nè sàhà quìvì descansu cunduu inga quìvì mà. ⁴³Ñàyùcàndùá ní sàà stná iin nècuàchì ñuu tii Arimatea nani José, ní xícàn-nè cuerpu xi Jesús. Iin nècuàchì dandacú nùù Junta Cahnú nduuú-né, te nihnu stná ini-nè sàà tiempu cusahnú Dios ñuhíví yohó. Divi-ne ní sàhàn nùù Pilatu; cóni yúhî-nè, ní xícàn-nè cuerpu xi-ya. ⁴⁴Te ní ndulocó-te, a ndísá yàchì gá sàñi xìhì-yà, á coó. Ñàyùcàndùá, ní cana-tè iin capitán, ní xícàn tnùhù-té nùù térmà a ndísá sàñi xìhì-yà, á coó.

⁴⁵—Jaan —nì cachi capitán mà.

Ñàyùcàndùá, ní sàha Pilatu lugar naquihin José mà cuerpu xi-ya. ⁴⁶Sàháyùcàndùá, ní xiin nècuàchìmà iin dahmà finu, te nihí-néa cuàhàn ní nanihi-ne cuerpu xi-ya, ní chidùcún-néyà, te ní chinacaa-néyà ini cueva xi nsii sàñi càan canúú icà cavà. Dandu ní dàtúí-né iin cavà cahnú yuhù cueva mà ní sàcùndiadià. ⁴⁷Te María Magdalena, xì María dihi José, ní caxini stná-nè lugar ndé ní sàcùnacaa-yà.

Nansa ní natiacu Jesús

16 Daaní, na sánì cuñaà quìvì descansu, dandu ní sàhàn María Magdalena, xì Salomé, xì María dihi Jacobo, ní xiin-ne tátñà tnàmì ñà-cunihi-ne cùhùn dacuchí-né cuerpu xi Jesús. ²Dandu naha quìvì primeru semana ní quihiñ-ne ichì cuàhàn-nè cueva ndé iá-yà. Te ní xìnu orá. ³Te cachí-nè, iin-ne xì inga-nè:

—¿Ana chindee xi-nda dacúxíó xí cavà cahnú ndiadí yuhù cueva mà?

⁴Doco ní candacoto-ne, te ní xini-nè sàñi cuxio cavà mà, mate cahnú sàstrñuhá. ⁵Dandu ní quihvi-ne ini cueva mà, te ní xini-nè iá iin ana nduuú na iin nècuàchì chìi, iá-nè ladu cuàhá cueva mà, ndixí-né iin sìcoto quihín cuxín yaa. Ñàyùcàndùá ní candulocó gá nècuàchì ñahà mà.

⁶Doco ní càhàn nècuàchì iá yucán, cachí-nè xì nècuàchìmà:

—Màsà yúhî-nsià; Jesús de Nazaret nandúcú-nsiâ, divi ana ní xìhì nchïca cruz. Doco cunaha-nsiâ, sàñi natiacu-yà. Còò cá-yà yohó. Cundehè-nsiâ lugar ndé ní sanduhù-yá. ⁷Ñàyùcàndùá, cuahán-nsiâ cachitnùhu-nsia xì Pedro xì nècuàchì dava ga nìsa dacuahá-yá, te cachi-nsiâ xì-né ñà-icúmí-yâ codònùù-yá nùù-nsiâ nùhù-yà ladu Galilea. Yucán icúmí-nsiâ cunì-nsiayà, vàchi ducán ní cachi-yà xì-nsiâ —nì cachi ángel.

⁸Daaní, ní caquee nècuàchìmà cueva mà, ní dàyáà-nè cuàhàn-nè. Vàchi ní quesaha-né quidí-né, te ndulocó gá-nè. Doco sàhà ñà-ní yùhí guâ-nè, cóni càchí-nè ni-iñàha xì nèhivì.

Nansa nì xini María Magdalena Jesús

⁹Ducán nì natiacu Jesús naha quívì primeru semana. Te María Magdalena nduú nècuàchì primeru nì ndecunu-ya nùù-xí. Nècuàchimà, ùsà ñà-malu nì sañuhu ini-né antes, doco nì tavà-yá nsidaámà anima-né. ¹⁰Pues divi nècuàchimà nì xini xì-yá primeru, dandu nì sàhàn-né nì cachitnùhu-ne xì compañeru-yà, divi nècuàchì nísä xicanuu xi-yá antes. Vàchi ndoó-né tnùnsí ini, te sacú-né. ¹¹Dandu nì nacani María mà xì-né ñà-sànì natiacu-yà, te nì ndecunu-ya nùù-né. Doco cóni xìnindísâ nècuàchimà.

Nansa nì ndecunu Jesús nùù ùì nècuàchì dacuahá-yá

¹²Daaní, despues cuàhàn ùì nèhivì xí-yá nùù campu, te yucán nì ndecunu tu-ya nùù-né, doco tucu nì nàcùnahà-yà. ¹³Dandu nì naxicocuín nècuàchimà nì cachitnùhu-ne xì compañeru-né. Doco cóni xìnindísâ stná nècuàchì dava ga mà yuhù-né.

**Ñà-ndùá nì dàndàcú Jesús
nùù nècuàchì dacuahá-yá
quida-ne nú sàmànuhù-yá**

¹⁴Chicá despues nì ndecunu tu-ya nì natùi-ya nùù nsihúxìn iin nècuàchì dacuahá-yá na meru ndoó-né xixí-né. Te nì càhàn duchi ini-yà xì-né sàhà ñà-caxin guá anima-né, vàchi cóni xìnindísâ-né

yuhù nècuàchì nì xini xì-yá primeru ñà-sànì natiacu-yà. ¹⁵Dandu nì cache-yà xì-né:

—Cuahán-nsià inicutu ñuhiví, te cachitnùhu vate-nsiá razón ndiaha xí ñà-cunini nsidanicuú nèhivì. ¹⁶Nècuàchì cunindisa-xán, te cuhiì-né, icúmí-né càcu-ne nùù Dios. Doco nècuàchì mà cúnindísâ-xân, nicanicuahàn icúmí-né cunsida-ne cuàchi-ne. ¹⁷Te nú sànì xinindisá nèhivì, dandu icúmí stnâ-né quida-ne milagru. Sàhà yuhù icúmí-né tavà-né ñà-malu ñuhú anima nèhivì, te càhàn stná-né dàhàn sàà. ¹⁸Te nú ni tñií-né iin còò dànaná, dandu còò ni-iñàha cuu xi-né. Te icúmí stnâ-né chitàndòó-né ndahà-né dìnì nècuàchì cuhí, te nduvàha nècuàchimà —nì cache-yà.

**Nansa mànuhù Jesús
ansivi cuàhàn-yà**

¹⁹Daaní, na ní nsihi nì càhàn-yà xì nècuàchì dacuahá-yá ducán, dandu mànana cuiśì-yá ansivi cuàhàn-yà, te nì sàcòo-ya ladu cuàhà Dios. ²⁰Dandu nècuàchimà, nì caquihim-ne ichì cuàhàn-né, nì cachitnùhu vate-né inicutu ñà-ndùú razón ndiaha xí-yá. Te Stoho-ndà Señor, nì chindee stná-yànè nì sàha-ya milagru ñà-cucumi-nda seguru divi palabra ndàcuisi nduá cache-né.

Yohó nì nsihi historia.

Ñà-ndùá Nì Tiaa San Lucas sàhà Jesucristu

Nansa nì nacani ini San Lucas
nì tiaa-ne tutu yohó ñà-cahvi
iin amigo xi-ne nani Teófilo

1 ¹⁻²Cuàhà nèhivì sàni quida
lucha tiaa-ne iin tutu ndé
nachutnahá víi-né historia nacání
xí ñà-ndùá nì xini nèhivì xí-nsí nì
cuu, nì tiaa-ne nacua nì cachitnùhu
nècuàchì nì xininùù mà, vàchi
ináhá nècuàchìmà nansa nì cuu
dècuèndè quìvì primeru, dandu
nì dàcuítia stná-né palabra mà, te
ducán nì xinitnùhu stná nsiuñhù.
3-4 Ñàyùcàndùá, stná yùhù nì nacani
stná inì tiai iin tutu ñà-nàcání
víi xi-ní sàhà nsidaa ñà-ndùá nì
ia. Vàchi yùhù, sàni sà nì cundaà
vàha inì sàhà nsidaa chuun yohó
dècuèndè quìvì primeru na ní
quesaha-ñá. (Ñàyùcàndùá, tiaí
tutu yohó) nùù mii-ní don Teófilo,
sàhà-ñá vátuni cundaà vàha inì-ní
divi ñà-ndáà nduá sàni nacani
nèhivì xi-ní sàhà-ñá.

Nansa nì cachitnùhu iin
ángel ñà-icúmí tùinuù
Juan Bautista ñuhiví

5 Tiempu dandacú rey Herodes
nùù ñuu Judea nì sandua, te ñuu

yucán nìsa ia stná iin dùtù nani
Zacarías. Turnu nì saquidachuún-né
chuun xi dùtù. Te mii-né xi dùtù
compañeru-né, nsidaa-né nani-né
turnu xi Abías. Te ñahàdihí-né
nani Elisabet. Descendencia
xi dùtù Aarón sànahaa xínduu
ndúù nècuàchìmà. **6** Te nihnu
ndàcuisì ini-né Yua-nda Dios;
chívàha ndisa-ne nsidaa ñà-ndùá
dandacú-yá, nsidaa ñà-ndùá
cachí-yà. **7** Doco còò déhe-ne, vàchi
de por sí, còò méè xi Elisabet, te
vichi ndúù-né sàni sahnu cuahà-né.

8-9 Daaní, iin quìvì nì sàà nì
quida tocar Zacarías mà turnu
xi-ne ñà-quida-ne chuun xi dùtù
nùù Dios. Te estilu nìsa icumi
dùtù mà ndùá ñà-quídá-né iin
sorteu (indù chuun divi quida
cada iin iin-ne). Te Zacarías nì
quida tocar ñà-quìvì-ne veheñùhu
cahnú ñà-chiñùhmá-né inciensu.
10 Te nsidaa nèhivì dava ga sähàn
veheñùhu yucán, ndoó-né tùvèhé
nacuátú-né na hora chíñùhmá
dùtù mà inciensu. **11** Dandu ini
veheñùhu ma nì ndecunu iin ángel
xi Stoho-ndà Señor, te nì xini
Zacarías-né, iín-né ladu cuahá
mesa ndiaha ndé sàhmì-xì inciensu.

¹²Te nì yùhí Zácarías mà, yáha ga nacání ini-né. ¹³Dandu nì càhàn ángel mà xì-né, cachí-né:
 —Màsà yúhí-ní, Zácarías, vàchi cunaha-ní, sàñi tiacu Dios
 ñà-ndùá nì xìcàn tàhvì-ní ñù-yá;
 ñàyùcàndùá, cuàhàn coo iin dèhe-ní,
 vàchi cuàhàn coo iin méè xi
 nècuàchì vehe-ní Elisabet; méè tiàa cunduu-ve, te Juan dacúnání-nsiâvè.
¹⁴Cuàhà gá icúmí-nsiâ cudiì inì-nsia,
 te naquimanì stná-nsiâ mii-yá;
 te cuàhà gá stná nèhivì icúmí
 cudiì inì-xi na quesaa-vè. ¹⁵Te na cuahnu-ve, icúmí-vé ñihì-vé iin chuun cahnú ñù Yua-nda Dios. Te ni vinu te ni ndutè ìhnì, mà nunca sàà-nè coho-ne ndutè mà. Mate táñâha ga tùinuù-né ñuhìvì, doco sàchitu anima-nè Espíritu lì xí Dios. ¹⁶Te sàhà palabra cachí-né icúmí cuàhà nècuàchì raza-ní Israel naxicocuín ini-né, te natenchicùn-nè Stoho-ndà Dios. ¹⁷Dihna dèhe-ní icúmí codònùù quesaa, dandu mii-yá. Icúmí-né quida-ne nacua nìsa quida Elías sànahaa, iin-ni cunihnu ini-né Dios nacua nìsa quida nècuàchì yucán, te iin-ni chindee stná Dios-né. Te icúmí-né càhàn stná-né xì ana xínduu nècuàchì sahnú ñuù-ní, dandu nsinuu ini nècuàchímà dèhe-ne, te nàcündoo viì nsidaa-né. Te càhàn stná dèhe-ní xì cuàhà nèhivì có-ndùlòcò xì Dios sàhà-ñá ñihì nècuàchímà nàcùnihnu vàha stná ini-né, dandu nsidavì-né anima-né, te cundoo tùha-ne na quesaa Stoho-ndà Señor —nì cachí ángel mà.
¹⁸Dandu nì cachí Zácarías xì ángel:

—Índù iin milagru coo sàhà-ñá cundaà ndisa inì ñà-ndà nduá cachí-ní? Vàchi yùhù, sàsàhnú cuáhì, te ducán stná ñahàdìhí, sàsàhnú stná-né.

¹⁹Te nì cachí ángel mà:

—Yùhù nduá Gabriel, te nùù Dios iín tùhe nicanicuhà. Te divi-ya nì techuún-yá yùhù vàxi cachitnùhi xì-ní ñà-ndùá sàñi cachí xì-ní.

²⁰Doco vichi icúmí-ní nduhihin-ní, mà cúí gá càhàn-ní ni-iin palabra dècuèndè quìvì cuu ndisa ñà-ndùá nì cachí xì-ní, vàchi có-xìnínđísá-ní. Doco seguru icúmí cuu ñà-ndùá nì cachí xì-ní —nì cachí ángel.

²¹Daaní, nècuàchì xíndiatu tûvèhemà, nacání gá ini-né, índù chuun nì cuee guá Zácarías ini veheñùhu? ²²Dandu nì quee nècuàchímà, doco mà cùí gá càhàn-né. Ñàyùcàndùá, nì cundaà ini nèhivì mà sàñi dàcùnì Dios nècuàchímà iñàha na iá-nè veheñùhu, vàchi sàñi nduhihin-né, te vichi cuiñì-ní ndahà-né cuú quidá-né seña.

Nansa nì cuu ndisa ñà-ndùá nì cachitnùhu ángel

²³Daaní, después nì cuee Zácarías nì ìa-ne ñiu yucán dècuèndè nì xìnu quìvì xinúcuáchí-né yucán, dandu nì naquihin-ne ichí mànuhù-né vehe-ne. ²⁴⁻²⁵Te nì yàha iin tiempu, dandu nì cundaà ini-né sàñùhú méè xi ñahàdìhí-né Elisabet. Ñàyùcàndùá, ùhùn yòò nì ndòo Elisabet mà vehe-ne, cudíi ini-né, cachí-né: “(Ansivéhé) Dios, sàñi chindee-yá yùhù, vàchi ináhá-yá sàcùndiaa nèhivì yùhù; ñàyùcàndùá nì indehè ndahví-yà yùhù, te vichi mà cähichí gá ini-né yùhù”.

**Nansa nì cachitnùhu iin ángel
icúmí tùinuù Jesús ñuhiví**

26Daaní, nì sàà iñù yòò, te nì techuún Dios ángel Gabriel mà inga xichi vàxi-ne iin ñuu tii nani Nazaret iá ladu Galilea, **27**vàxi-ne cachitnùhu-ne xì iin nècuàchì ñahà chìi nani María. Señorita nduú nècuàchìmà; te sàñì ndiadi tnùhu xi-ne ñà-cuàhàn-né nandàhà-né xì iin tiàa nani José, iin nècuàchì descendencia xi rey David. **28**Te nì sàà ángel mà ndé iá María mà, nì yàha-ne ini vehe, te nì cachi-nè:

—Cuaàváha-ní. Cunaha-ní, sàñì nìhi cuàhà-ní gracia nùù Stoho-ndà Dios, te cutnáhâ-yá xì-ní. Chicá ndiaha sàñì nìhitáhvì-ní nùù nsidanicuú gá nècuàchì ñahà.

29Dandu María, indéhe-né ángel mà, te nì ndulocó-nè: ¿índù chuun cásàhú nècuàchimà xì-né ducán? càhàn-né. **30**Dandu cachí ángel mà:

—Màsà yúhí-nî, María, vàchi ndiaha gá sàñì nìhitáhvì-ní nùù Dios ñà-quida-ya gracia sàhà-ní.

31Cunaha-ní, icúmí coo iin méè xi-ní, tùinuù-vé ñuhiví; méè tiàa cunduu-ve, te Jesús cunani-vé quida-ní. **32**Cahnú chuun icúmí-yâ nìhi-yá, vàchi Dèhemanì Stoho-ndà Dios iá ansivi cunduu-ya. Te chuun cucumi-yá nùù Yuamánì-yá cunduu ñà-dandacú-yá nacua nìsa dandacú yohótéhè-yá David. **33**Te nicanicuahàn icúmí-yâ cusahnú-yá nùù nsidaa nèhivì raza-ní Israel, te mà nunca sàà iin quìvì mà dándacú gá-yà.

34Dandu nì cachi María xì ángel mà:
—Doco ¿índù modo cuu xí ducán,
como tàyoo iì yúhù?

35Dandu nì cachi tu ángel mà xì-né:

—Fuerte icúmí quixi Espíritu lì xí Dios ini anima-ní xì poder lì xí-yá; vàchi iin milagru cundua quida Yua-nda Dios iá ansivi. Ñàyùcàndùá, lì sástnùhù icúmí coo méè xi-ní, vàchi Dèhemanì Dios cunduu-ve.

36-37 Cunaha-ní, tnaha stná-ní Elisabet, cuàhàn coo stná iin méè xi-ne, mate sàsàhnú cuàhà-né. Te vichi sàcuàhàn-ndà iñù yòò ñuhú méè xi-ne, mate antes nìsa cachi nèhivì mà cúí coo ni-iin dèhe-ne. Ducán nì nìhitáhvì-né nùù Dios, vàchi mà úhì quida-ya nsidanicuú iñàha.

38Dandu nì cachi María:

—Còdó, vátuni; yùhù icúmî quide ñà-ndùá cachí mii-yá. Vátuni ni quidá-yá xì' nacua cachí-nî —nì cachi-nè.

Dandu nì quee ángel mà cuàhàn-né.

**Nansa nì cachi María na ní
sàhàn-né visita vehe Elisabet**

39-40 Quìvì yucán nì quihin María ichì cuàhàn ndee-né iin ñuu iá ladu Judea ndé iá puru yucù cuàchì. Te na ní sàà-né ñuu yucán, nì sàhàn-né vehe Zacarías, nì casàhú-né xì Elisabet. **41**Na ní tiacu nècuàchimà cásàhú María xì-né, dandu nì cundaà ini-né nì ndacùchí fuerte méè xi-ne tìxi-ne. Dandu fuerte nì quixi Espíritu lì xí Dios ini anima-né. **42**Te ndee ní càhàn-né, cachí-né xì María:

—Ndiaha gá sàñì quida Yua-nda Dios xì mii-ní nùù nsidaa gá nècuàchì ñahà, te ndiaha gá coo stná méè xi-ní.

43 Mii-ní, dihi Stoho-ndà Señor nduu-ní, doco vichi sàni quesaà-ní ndé ié', mate có-nâtùi (quixi-ní vehi). **44** Vàchi cunaha-ní, na ní tiacuì cásahú-ní xi', dandu nì ndacùchí fuerte méè-xi tìxi ñà-cùdùi guá ini-vé. **45** Vàchi, ndiaha gá sàni cundiatú anima-ní, ñà-ní xinindisa-ní; te vichi seguru icúmí cuu ndisa razón xi Dios nì inini-ní.

46 Dandu nì cachi María:

Yùhù, cuàhà gá naquímáni' Stoho-ndà Señor vichi, **47** te cuàhà gá cudùi ini anímè sàhà-yá, divi mii-yá nì dàcácu xí. **48** Vàchi sàni xinimànì-yá yùhù, mate nècuàchì ndahví nduí. Ináhî, dècuèndè vichi xì ndé' nicanicuahàn icúmí nèhivì cundaà ini-né ndiaha gá nì quida Dios xì'. **49** Fuerte sàstnùhù-yá, te cuàhà gá obra sàni quida-ya xì'; ìì ndisa-ya sàni cundaà inì.

50 Nicanicuahàn icúmí-yá cundehè ndahví-yá nèhivì càhvì xì-yá. **51-52** Te ndiaha gá obra nahnu quidá-yá, ñàyùcàndùá nsidaa nècuàchì cuadú, sàni cundee dahuun-ya nùù-né, xì nsidaa stná tè-xídandacú, sàni dàcúxío stná-yàte nùù chuun xi-tè, te nì chidònùù-yá nècuàchì ndahví. **53** Stná nècuàchì xíhì guá doco, sàni sàha-yanè ñà-vàha xi-ne, te nì ndòo vàha ini-né. Doco nècuàchì cuícà, còò ni-iñàha ni níhì-né nùù-yá, te cuàhàn-né. **54-55** Sànahà nì càhàn-yá xì xiì-ndà Abraham, te nì quida-ya comprometer

ñà-nicanicuahàn icúmí-yá chindee-yá mii-né xì descendencia xi-ne. Ñàyùcàndùá, vichi sàni quida-yañà-mà cumplir, sàni chindee-yá raza-ndà Israel, vàchi cóni nàndodó-yá ñà-ndùá nì cachi-yá daa, nì cachi María.

56 Daaní, ùní yòò nìsa ia ga nècuàchìmà xì Elisabet, dandu mènuhù-né vehe-ne.

Nansa nì cuu quivì nì tùinuù Juan Bautista ñuhiví

57 Daaní, nì sàà quivì quesaa méè xi Elisabet, te nì tùinuù-vé, méè tiàa nduú-vé. **58** Te nsidaa vecinu xi-ne, xì nsidaa stná tnaha-ne, nì xinitnùhu-ne nansa nì indehè ndahví Stoho-ndà Señor nècuàchìmà. Ñàyùcàndùá, nì cudiì gá ini nsidaa-né. **59** Te na ní xinu ùnà quivì, nì casaà nsidaa nèhivì mà (vehe Elisabet), vàchi cuàhàn màcùtuu seña xi Dios icà-vé; te cuní nèhivì mà dacúnání-névé Zacarías, nacua nani yua-vé. **60** Doco nì cachi dihi-vé:

—Còó, Juan cunduu quivì-vé.

61 Te nì cacachi nècuàchìmà:

—¿Índù chuun? vàchi còò ni-iin tnaha-nda nani Juan.

62 Dandu nì caquida nècuàchìmà seña nì ndàcàtnùhù-né nùù yua-vé, a ver nansa cuní mii-né cunani-vé. **63** Ñàyùcàndùá, nì xíçàn nècuàchìmà iin tabla tii nì tiaa-ne ñà-Juan cunduu quivì-vé. Dandu nsidaa nècuàchì yucán, nì candulocó-né. **64** Te divi momentu mà nì quesaaha nì nacahàn fuerte Zacarías, vátuni nì nacahàn vii-né

vichi. Te nì ndenihi vàha-ne Dios.

65 Daaní, nsidaa nèhivì ndoó yucù ladu Judea mà, nì ndatnuhu cuahà-né sàhà ñà-ndùá nì cuu ma. **66** Te nsidaa ana nì xinitnùhu sàhà-ñá, nì chivàha nsihi-neà ini anima-nè, cachí-nè:

—¿Índù iin clase nèhivì cunduu méé yohó?

Ducán nì cachí-nè, vàchi cuahà gá nì chindee Dios-vè.

Ñà-ndùá nì cachí Zacarías na ní càhàn ndiaha-né nì cachitnùhu-ne nansa cuàhàn quida dèhe-ne Juan

67 Daaní, yua-vé Zacarías, fuerte nì quixi Espíritu lì xí Dios ini anima-nè, te ndiaha gá nì càhàn-nè nì quida-ya, cachí-nè:

68 Cuàhà gá naquímánì-ndà Stoho-ndà Dios, divi mii-yá ana càhvì nsidaa raza-ndà Israel, vàchi sàni indehè ndàhví-yà ndohó nècuàchì nduú nèhivì xí-yá, te sàni dàcácu-yàndó. **69** Sàni techuún-yá iin ana chicá fuerte dacácu xi-nda, divi iin descendencia xi nèhivì xí-yá nani David. **70** Vàchi dècuèndè chicá sànahaa sàni quida-ya comprometer ñà-quixi ana dacácu xi-nda, vàchi ducán nì cachí-yà xì nèhivì xí-yá (sànahaa), te nì cachitnùhu nècuàchì lì mà **71** ñà-icúmí-yà dacácu-yàndó nùù nsidaa ana xiní ùhì xì-ndà, xì nùù stná ana dava ga có-xiñùhù xì-ndà, **72** te cundehè ndàhví-yà nsidaa yohòtélèhè-ndà. Mà nándodó-yá tratu lì

nì saquin-yà xì xì-ndà.

73-75 Vàchi fuerte nì càhàn-yà ñà-seguru quida-ya ñà-ndùá nì cachí-yà xì xì-ndà Abraham, icúmí-yà cuidahan-yàndô nùù ndahà nsidaa tè-xiní ùhì xì-ndà, te mà yúhî gà-ndà. Dandu vàtùni cunucuachi víi-nda nùù-yá nicanicuahàn, cunduu-nda nèhivì lì xí-yá, nèhivì nihnu ndàcuisì inì-xi. **76** Te miun xu, icúmú cunduu ana càhàn sàhà Yua-nda Dios iá dìquì-xí ansivi, vàchi dihna miun icúmú càhùn xì nèhivì sàhà-ñá natenchicùn-nè ichì váha, dandu na quívì quesaa Stoho-ndà Señor, sàndòò tùha-ne. **77** Vàchi icúmú cachitnùhu xì nèhivì xí-yá nansa cui càcu anima-nè, te nandutu cuàchi-ne. **78** Vàchi vichi, sàni cuhi ini Dios ndohó. Ndè dìquì-xí ansivi nì quee-ya nì quesaa-yà ñà-datnúù-yà sàxinítñùnì-ndà, **79** xì stná sàxinítñùnì nèhivì có-sâà cundaà inì-xi, divi nèhivì sà-itúú ndañuhu anima-xi. Te vichi vàtùni cundaca-yàndó iin ichì víi ndé cundoo vii-ndà nùù-yá, te cudiì gá ini-ndà, nì cachí Zacarías.

80 Daaní, nì sahnu méé Juan mà, te nì sàcòo fuerte anima-nè. Te iin-ni nì ia-ne yucù dècuèndè nì sàa quívì nì quesaha-né cacanuu-ne càhàn-nè sàhù sàhà mii-yá xì nèhivì raza-nè Israel.

**Nansa nì cuu quìvì nì
tùinuù Jesú斯 ñuhìví**

2 Daaní, quìvì yucán nì dàndàcú tè-cùsáhnû César Augusto nà-icúmí nandiahvi nsidaa nèhivì cusáhnû-te nùù-xí. ² Nà-yùcán nì sanduu censu primeru nì quida-tè na tiempu dandacú Cirenio nùù ladu Siria. ³ Nà-yùcàndùá, nsidanicuú nèhivì, mànuhù-né ñuu-né nà-nayàha-ne nùù lista, ⁴ xì stná José, nì quee stná-né ñuu Nazaret iá ladu Galilea mànuhù-né ladu Judea ndé nduú ñuu-né nani Belén, vàchi descendencia xi David nduú stná-né, nà-yùcàndùá, mànuhù-né ñuu tii ma ndé nísia ia David sànahaa, ⁵ cuàhàn-né dayáha-ne quìvì-né nùù lista mà. Te cutnáhâ stná-né xì María nècuàchì cuàhàn nandàhà xì-né, te ñuhú mèe xi nècuàchìmà. ⁶ Daaní, ndoó fì-né ñuu yucán, te nì sàà quìvì tùinuù mèe mà. ⁷ Nà-yùcàndùá, yucán nì quesaa-vè ñuhìví; mèe nuu xí-né nduú-vé, te nì chidúcún-névè sícoto ndahví, te nì chinduhù-névè ini iin canoa, vàchi có-sâà gà vehe ndé quídì nècuàchì xicá ichì.

**Nansa nì ndecunu ángel ndé
ndoó nècuàchì xíndiaa xì riì**

⁸ Cunaha-ní, yatni ñuu yucán ndoó stná nèhivì quídì ndiaá xì riì xí. ⁹ Te na íín cachí nì ndecunu iin ángel xi Stoho-ndà Señor, nì sàcuììn-né nùù nècuàchìmà, te ndiaha gá nì natnuù inicatu ndé ndoó-né nì quida Stoho-ndà Señor. Nà-yùcàndùá, nì cayùhí cuaá-né. ¹⁰ Dandu nì cachí ángel mà xì-né:

—Màsà yúhí-nsiá, vàchi cunaha-nsiá, yohó vàxi nihí iin

razón vàha cunini-nsia, iin razón cudìi ini nsidaa nèhivì ñuhìví nduá.

¹¹ Vàchi vichi ndè ñuu xìì-nsiá

David sàni tùinuù iin ana dacacú xi-nsiá, divi Stoho-ndà Cristu.

¹² Te na sàà-nsiá yucán, icúmí-nsiá cuni-nsiàyà, idáducún-yá sícoto, indúhu-yá ini iin canoa. Nà-jaàn cunduu seña cundaà vàha ini-nsiá divi nà-ndàá nduá cachí' xì-nsiá — nì cachí ángel.

¹³ Daaní, na íín cachí nì ndecoyo cuàhà gá ángel nì caquixi ansivi, cutnáhâ-né xì ángel nì quesaa primeru mà. Te ndenihí vàha nsidaa-né Dios, cachí-né:

¹⁴ Dìquì-xí ansivi ni queé cuàhà tnùñuhu xí Yua-nda Dios, te ñuhìví yohó ni cündóó víi nsidaa nèhivì cudíi ini-yà sàhà-xí.

¹⁵ Daaní, nì ndanchito nsidaa ángel mà mànuhù-né gloria. Dandu nì cachí nècuàchì xíndiaa xì riì mà: —Cúhùn-ndà vichi duha ñuu tii Belén, cundehè-ndà nà-ndùá nì cuu nì cachitnùhu Stoho-ndà Señor xì-ndà.

¹⁶ Nà-yùcàndùá, ndee ní quihin-ne ichì cuàhàn-né, te nì casaà-né yucán, nì xini-né yucán iá María xì José xì stná mèe, indúhu-vé ini canoa. ¹⁷ Dandu nì nsihi nì xini-né mèe mà, dandu nì cachitnùhu-ne xì nèhivì nà-ndùá nì cachí ángel xì-né sàhà-vé. ¹⁸ Te nsidaa nèhivì nì inini xi nà-ndùá nacání pastor mà, nì ndulocó-né. ¹⁹ Te María, cóni nándòdó stná-né nà-ndùá nì cachí ángel xì-né, iin-ni nacání ini-né sàhámà. ²⁰ Daaní, nì caquihin pastor mà ichì mànuhù-né, ndenihí vàha-ne Dios, naquímánì cuáhà-né

mii-yá sàhà nsidaa ñá-ndùá nì xinitñuhu-ne, xì ñà-ndùá nì xini-nè, vàchi nacua nì cachitñuhu ángel mà xì-né, divi ducán nì cuu.

**Nansa nì quida José xì María na
ní quida-ne Jesús presentar nùù
Yua-nda Dios ini veheñuhu cahnú**

²¹Na ní yàha ùnà quìvì, dandu nì sàcùtuu seña xi Dios ìcà méè Jesús mà, te nì nìhì stná-yà quìvì-yá; nì sàcùnani-yá Jesús, vàchi ñà-jaàn cunduu quìvì-yá nì cachí ángel na tâñâha ga nacuhun ndiaha-yá tìxi dihi-yá. ²²Daaní, nì yàha quìvì cuhí quihmi María, vàchi nì quida-ne cumplir nacua iá ley xi Moisés sàhà nadaa quìvì coo quihmi-né. Dandu mii-né xì José, nihí-névè cuàhàn ñuu Jerusalén ñà-chitanini-nevè nùù Yua-nda Dios, ²³vàchi dohó cachí tutu lì nduú ley xi Dios: “Tiàa primeru quesaa ñuhíví, nsidaa-vé cunduu-ve méè ndiaha xí Dios”.

²⁴Te cachí stná ley mà ñà-icúmí-né cuàha-ne ùì lungu, te nú coó, ùì loma cuachi. Ñàyùcàndùá, nì sàhàn-nè nì sàhà stná-nè quisì mà ñà-cuì-si cunduu-sì promesa nùù Dios.

²⁵Cunaha-ní, ñuu Jerusalén yucán nìsa là iin tiàa nani Simeón. Nècuàchì nihnu ndàcuisì ini xì Dios nduú stná-nè, vàchi cahvi víi-néyà, te nihnu vàha ini-nè ñà-quixi ana cuàhàn chindee xi raza-nè Israel, te icúmí stná-nè Espíritu lì xí-yá. ²⁶Te divi Espíritu lì mà sàni cachitñuhu-ya xì-né antes ñà-mà cúi-nè dècuàndè cachí cuninùù-né ana nduú Cristu nì quixi nùù Stoho-ndà Señor.

²⁷Ñàyùcàndùá, quìvì yucán nì càhàn Espíritu lì xì-né, te nì

sàà-nè veheñuhu cahnú na meru quíhvi stná yuadíhí-vê nihí-névè vàxi quida-ne nacua cachí ley lì. ²⁸Dandu nècuàchì sàhnù-mà, nì sàcùnìndiaa-nèvè, te nì naquimanì-né Dios, cachí-nè:

²⁹⁻³⁰ Sà-ìá vichi, Señor mío, vâtùni nacuaca-ní yùhù vichi, vàchi contentu ié`, vàchi nacua nì cachí-ní xí` divi ducán nì cuu ndisa, sàñi xinì ana nì techuun-ní ñà-dacácu xi-nsí.

³¹Mii-ní, nì chitnùnì inì-ní quesaa-yà, dandu nìhì nèhivì nsidanicuú ñuu cundaà ini-nè nansa cui càcu anima-nè quida-ya. ³²Vàchi icúmí-yà datnúù-yà sàxìnítñùnì nsidaa nèhivì mà; te divi ducání stná nècuàchì raza-nsì Israel, cuàhà gá tnùñúhú ndiaha icúmí-nsí nìhì-nsí sàhà-yá, nì cachí Simeón.

³³Ñàyùcàndùá, cuàhà gá nì ndulocó José xì María sàhà ñà-ndùá nì cachí nècuàchìmà sàhà méè mà.

³⁴Dandu nì xìcàn tàhvì Simeón gracia xi Dios sàhà yuadíhí-vê, te nì cachí stná-nè xì dihi-vé:

—Cunaha-ní, sàhà méè yohó icúmí cundiatú anima cuàhà gá nècuàchì ñuu-ndà Israel. Doco dava ga stná-nè, quixi tnùndoho cahnú dìquì-né, según nansa indéhe-né mii-yá nduú méè yohó. Te icúmí-yà cachitñuhu-ya sàhà ichì Yua-nda Dios, doco cuàhà stná nèhivì cahichì ini xì-yá. ³⁵Te sàhámà icúmí cundaà inì-xi ñà-ndùá nihnu ini-nè ini anima-nè. Daaní, mii-ní, icúmí stná-ní (cunì-ní tnùndoho), na ian xída iin càa anima-ní —nì cachí Simeón.

36-37 Daaní, yucán nìsa ìa stná iin nècuàchì ñahà nani Ana, te sàni nìhítahví-né càhàn-né cuenta xi Dios. Dèhe iin tiàa nani Fanuel nduú-né, te Aser nani yohòtéhè-né. Sàsahnú cuáhà-né vichi. Nì nandàhà-né na chii-né, te ùsà cuìà nì ìa-ne xì iì-né, dandu nì xìhi nècuàchìmà. Te vichi sàcuàhàn-ndà 84 cuìà iá mii-né. Te có-quéé-né veheñùhu cahnú, vàchi ndui te ñuu íá-né yucán, xinúcuáchí-né nùù Dios, iníhíl-né, te xícàt tåhvì-né nùù-yá. **38** Nàyùcàndùá, divi momentu mà nì tnàtuu nècuàchìmà (ndé iín María xì José), te nì naquimanì stná-né Dios (sàhà méè Jesús), dandu nì quesaha-né nì càhàn-né xì nèhivì ñuu Jerusalén sàhà-vé, nì cachitnùhu-ne xì nèhivì xíndiatu ñà-quesaa mii-yá quida-xi obra, te càcu-nda.

39 Daaní, José xì María, nì nsihì nì quida-ne nsidaa ñà-ndùá dandacú ley xi Dios, dandu nì naquihin-ne ichì mènuhù-né ladu Galilea, nì nasaa-né ñuu-né Nazaret ndé ndoó-né. **40** Te méè nduú mii-yá, nì sahnu-ya, nì cufuerté anima-yà, te chicá nì cunchichí-yà, cuàhà gá gracia xi Dios icúmí-yâ.

Nansa nì quida Jesús na chii-yá, te nì sàhàn-yà iin vicò ñuu Jerusalén

41 Cunaha-ní, cuìà cuìà nì sasahàn yuadíhí-yâ ñuu Jerusalén quìvì nacává vicò pascua. **42** (Te nì cuu iin xichi) na sàxìcá-yá ùxin ùì cuìà, dandu cuàhàn tu-ya xì-né vicò ñuu mà, vàchi ñà-jaàn nì sanduu estilu xi-ne. **43** Daaní, nì nsihì vicò mà, te nì naquihin-ne ichì mènuhù-né; doco nì ndòo Jesús ñuu Jerusalén

mà, te cóni xìnì José xì María, **44** vàchi ádi váxi-ya cutnáhâ-yá xì nèhivì dava ga càhàn-né. Nàyùcàndùá, iin quìvì sàxìcá-né mènuhù-né, dandu nì quesaha-né xicánúú-né nandúcú-nêyà, ndácàtnùhù-né nùù tnaha-ne xì stná amigo xi-ne.

45-46 Doco còó, cóni nátùi-ya. Nàyùcàndùá, nì naxicocuñin-né ñuu Jerusalén, áma ndácùhun-neyà càhàn-né. Te tìxi ùnì quìvì nì natùi-ya, veheñùhu cahnú iá-yà, dava mahì maestru xi ley ìì, iníní-yá ñà-ndùá cachí nècuàchìmà, te ndácàtnùhù stná-yà nùù-né. **47** Te nsidaa ana iníní má, nì ndulocó-né ñà-nchichí guâ-yà, te naxicónihí nchichí-yà nùù-né. **48** Te na ní xini José xì María iá-yà yucán, dandu nì ndulocó-né, te nì cachi dihi-yá:

—Hijo, ¿índù chuun nì quido xi-nsí ducán? vàchi yùhù xì suo, cuàhà gá nì xicanuu-nsi nandúcú-nsi yohó, nacání cuáhà ini-nsì.

49 Dandu nì cachi-yà xì-né:
—Còó, có-ndùá fuerza
nanducu-nsiá yùhù, vàchi xiñuhu
ñà-cundaà inì-nsia iá chuun nì nìhí
nùù Yua mií, te icúmî quideà.

50 Doco José xì María, cóni
sánihì ini-né ñà-ndùá nì cachi-yà
xì-né. **51-52** Dandu nì nacuaca-neyà
mènuhù-né xì-yá ñuu Nazaret.
Te nsidaa ñà-ndùá nì cuu ma, nì
chivàha María-ñà ini anima-né.
Te mii-yá, nìsa inini-ya nsidaa
ñà-ndùá nì cachi yuadíhí-yâ. Te
chicá nì cunchichí-yà, te chicá
nì sahnu-ya, te nicanicuahàn
ndeé vàha-ya nùù Dios, te nsidaa
stná nèhivì, nì cudìì stná ini-né
sàhà-yá.

**Nansa nì quida Juan Bautista
nì càhàn-nè sàhù yucù**

3 Daaní, nì yàha tiempu, te nì sàà sàhùn cuìà cusáhnû rey cahnú Tiberio. Mismo cuìà yucán dandacú stná Poncio Pilatu nùù ladu Judea, nduú-te gobernador. Te ladu Galilea dandacú rey Herodes. Te ñanì-te Felipe dandacú ndé nduú ladu Iturea xì ladu Traconite. Daaní, ndè ladu Abilinia dandacú iin gobernador nani Lisanias. **2** Te dùtù chicá xícusahnú xínduu Anás xì Caifás. Te divi tiempu yucán nì quesaha Dios datnúù-yà ini sàxìnítñuní Juan (Bautista) ndé iá-nè yucù. **3** Ñàyùcàndùá nì quee-ne cuàhàn-nè inicutu ladu yatni yùte Jordán, te yucán nì càhàn-nè sàhù xì nèhivì ñà-icúmí-nè cuu-ne arrepentir sàhà ñà-cuicahnú ini Dios sàhà cuàchi-ne, dandu cuhiì-né. **4** Vàchi ducán cachí stná nùù tutu ìì nì tiaa profeta Isaías, divi nècuàchì nì sacahàn cuenta xi Dios; dohó nì tiaa-ne:

Tiacú cáhàn fuerte ana cáhàn yucù, te cachí-nè xì-ndà ñà-nsida viìì-ndà (anima-ndà) na ian nduvìì ichì ndé yàha Stoho-ndà Señor, te ichì ndáà cundua. **5** Te ducán iá stná na ian cuàhàn chitu stná nsidaa yui, te ndundaà stná nsidaa yucù, xì nsidaa lùnsì, xì nsidaa stná ichì cábà, icúmíâ ndundaà, te ndé iá ichì chicuéhè, nduvìì stná yucán. (Ducán icúmí nduvìì stná anima nèhivì), **6** dandu nsidanicuú-né,

icúmí-nê sàà-nè cuni-nè nansa sáhatahvì Dios salvación xi-ya. (Ducán nì cachitnùhu tiàa ma nùù libru mà.) **7** Ñàyùcàndùá nì caquee cuàhà nèhivì inii ladu yucán, cuàhàn-nè nùù Juan, vàchi cuní-nè cuhiì stná-nè. Dandu nì cachí Juan xì-né:

—Mii-nsiá, na quidá còò, ducán quidá-nsiá, vàxi-nsia yohó xinúdèhé-nsiá nùù castigu cahnú icúmí quixi. ¿Ana divi nì cachí xì-nsiá quida-nsia ducán? **8** Pues, ñà-ndùá xiñuhu nduá quida ndisa-nsia cumplir nacua ndiá ìcà-ndà nù sàñi cuu ndisa-nda arrepentir. Ni mäsà cáchì-nsia: “Divi Abraham nduú yohótéhè-ndà, còò ni-iñàha cuu xi-nda”. Vàchi cunaha-nsiá, dècuèndè stná yùù ndoó yohó, vàtùni nanduu stná nahi nèhivì raza-ndà Abraham nù cuní mii-yá. **9** Te vichi sà-íá cuàhàn cachí-yà índù nèhivì nìhì xì castigu, te ducán iá na ian nácàxin-nda yutnù có-càna fruta, te sà-iníndáhá-ndá hacha tàhndè-nu coco-nù. Pues ducán icúmí cuu stná xì nèhivì có-quidá víí —nì cachí Juan.

10 Dandu nì cachí nèhivì cuàhà yucán:

—Nú ducán iá, ènansa ndiá ìcà-nsí quida-nsi, maestro?

11 Dandu nì cachí Juan xì-né:

—Nú ndoó nècuàchì còò dùhnù-xí, dandu ni dácütâhvì-ndàné ian, nù icúmí-ndá ùìà. Te nècuàchì xíhì doco, ni dácúxí stná-ndàné nù iá ñà-cutiacu-ndà.

12 Daaní, yucán nì casaà stná nècuàchì dachiyàhvi, te nì cuhiì stná-nè. Dandu nì xicàn tnùhhù stná-nè nùù Juan, cachí-né:

—Te nsiùhù, ḷnansa ndiá icà-nsí quida stná-nsì, maestro?

¹³Dandu nì cachi Juan xì-né:

—Nacua cachí ley, divi ducán dachiyàhvi-nsia néhivì, màdiá chicá más.

¹⁴Daaní, stná soldadu, nì caxicàn tnùhù stná-nè nùù nècuàchimà, cachí-nè:

—Nsiùhù, ḷnansa ndiá icà-nsí quida stná-nsì?

Dandu nì cachi Juan:

—Màsà dáyûhí-nsià ni-iin nèhivì, te tavà-nsiá dìhùn nùù-né; ni màsà quídáyúcún uun stná-nsià tnùhù. Te cundoo stná-nsià conforme xì ñà-ndùá quiyàhvi-nsia —nì cachi Juan.

¹⁵Nàyùcàndùá, nsidaa nèhivì, nacání ini-nè sàhà Juan mà, a Cristu (icúmí quixi nùù Dios) nduú-né cahan-né. ¹⁶Dandú nì càhà Juan xì nsidaa nèhivì yucán, cachí-nè:

—Yùhù, tècuíí quidá íí' mii-nsiá, doco nchícùn gà vàxi mii-yá ana chicá cahnú poder xi nùù yùhù. Ni có-nâtùi cundai iin mozo xi-ya ñà-taví ndìsàn-yá. Te icúmí-yá quida iì-yá anima-nsià tìxi Espíritu lì xí Dios, te na ian quidá ñuhu, ducán quida stná-yá xì-nsiá (dandáñuhú stná-yá ñà-có-ndiàá).

¹⁷Vàchi vichi sà-ìá cuàhàn-yà quida-ya na quida-nda xi trigu, yutnù chipálala dandiachi-ndañá, dècuèndè ndiachi nsihi trigu ndoó ñuhù, dandu chivàha-nda nùnì mà, doco mihi-ñá, icúmíâ coca. Pues ducan icúmí stná-yá quida-ya (xì néhivì, néhivì xí mii-yá dacácu-ya, doco nèhivì dava ga), còó, nicanicuahàn icúmí-nê coco-ne.

¹⁸Ducán nì cachi Juan na ní càhà-nè sàhù, te cuàhà gá stná ñà-vàha nì cachi-nè xì nèhivì yucán, áma nánsidá viì-né modo xi-ne.

¹⁹Daaní, rey Herodes, nì càhà stná Juan mà xì-té sàhà cuñada xi-té nani Herodías, vàchi iá-te xi ñahà mà, te ñahàdihí ñanì-te Felipe nduú-ña. Te nì càhà stná-nè xì-té sàhà nsidaa gá ñà-có-ìá viì quidá-te. ²⁰Doco témà, chicá más nì quida chicuéhè-te, dècuèndè nì sadi stná-te Juan vehecàa.

Nansa nì quida iì Juan Jesús na táníha ga cundiadi-nè

²¹Na ní nsihi nì cuhiì nsidaa nèhivì dava ga, dandu nì cuhiì stná Jesús. Te iín-yá yucán xícàn tàhvì-yá, dandu ní nuna ansivi, ²²te nì nuu Espíritu lì xí Dios dìquì-yá; na iá loma, ducán iá-yá mànuu-ya. Te nì tiacu stná tàchì Dios càhàn-yà ansivi, cachí-yá (xì Jesús):

—Mii-ní, Dèhemani nduuu-ní. Te cudiì cuáhà inì sàhà-ní.

Ana xínduu yohòtéhè Jesucristu

²³Cunaha-ní, xicá Jesús nahi òcò ùxin cuìà na ní quesaha-yá (quidá-yá chuun ndiaha xí-yá), te tuxí ini nèhivì dèhe José nduú-yá. Te iin tià nani Elí nì sanduu velú xi-ya.

²⁴Te yua Elí mà ní sanduu Matat; te yua Matat nì sanduu Leví; te yua Leví nì sanduu Melqui; te yua Melqui nì sanduu Jana; te yua Jana nì sanduu inga José; ²⁵te yua José mà ní sanduu Matatías; te yua Matatías nì sanduu Amós; te yua Amós nì sanduu Nahum; te yua Nahum nì sanduu Esli; te

yua Esli nì sanduu Nagai; ²⁶te yua Nagai nì sanduu Maat; te yua Maat nì sanduu inga Matatías; te yua Matatías mà nì sanduu Semei; te yua Semei nì sanduu inga José; te yua José mà ní sanduu Judá; ²⁷te yua Judá nì sanduu Joana; te yua Joana nì sanduu Resa; te yua Resa nì sanduu Zorobabel; te yua Zorobabel nì sanduu Salatiel; te yua Salatiel nì sanduu Neri; ²⁸te yua Neri nì sanduu inga Melqui; te yua Melqui mà ní sanduu Adi; te yua Adi nì sanduu Cosam; te yua Cosam nì sanduu Elmodam; te yua Elmodam nì sanduu Er; ²⁹te yua Er nì sanduu Josué; te yua Josué nì sanduu Eliezer; te yua Eliezer nì sanduu Jorim; te yua Jorim nì sanduu inga Matat; ³⁰te yua Matat mà ní sanduu inga Leví; te yua Leví mà ní sanduu Simeón; te yua Simeón nì sanduu inga Judá; te yua inga Judá mà ní sanduu inga José; te yua inga José mà ní sanduu Jonán; te yua Jonán nì sanduu Eliaquim; ³¹te yua Eliaquim nì sanduu Melea; te yua Melea nì sanuu Mainán; te yua Mainán nì sanduu Matata; te yua Matata nì sanduu Natán; ³²te yua Natán nì sanduu David; te yua David nì sanduu Isaí; te yua Isaí ni sanduu Obed; te yua Obed nì sanduu Booz; te yua Booz nì sanduu Salmón; te yua Salmón nì sanduu Naasón; ³³te yua Naasón nì sanduu Aminadab; te yua Aminadab nì sanduu Aram; te yua Aram nì sanduu Esrom; te yua Esrom nì sanduu Fares; te yua Fares nì sanduu inga Judá; ³⁴te yua Judá mà ní sanduu Jacob; te yua Jacob nì sanduu Isaac; te

yua Isaac nì sanduu Abraham; te yua Abraham nì sanduu Taré; te yua Taré nì sanduu Nacor; ³⁵te yua Nacor nì sanduu Serug; te yua Serug nì sanduu Ragau; te yua Ragau nì sanduu Peleg; te yua Peleg nì sanduu Heber; te yua Heber nì sanduu Sala; ³⁶te yua Sala nì sanduu Cainán; te yua Cainán nì sanduu Arfaxad; te yua Arfaxad nì sanduu Sem; te yua Sem nì sanduu Noé; te yua Noé nì sanduu Lamec; ³⁷te yua Lamec nì sanduu Matusalén; te yua Matusalén nì sanduu Enoc; te yua Enoc nì sanduu Jared; te yua Jared nì sanduu Mahalaleel; te yua Mahalaleel nì sanduu inga Cainán; ³⁸te yua Cainan mà ní sanduu Enós; te yua Enós nì sanduu Set; te yua Set nì sanduu Adán; te yua Adán nduú Dios.

**Nansa nì cuni ñà-malu dacà-sí
Jesús ñà-quida-ya iin cuàchi**

4 Daaní, (nì nsihi nì cuhiì Jesús) nì quee-ya ladu yùte Jordán, chitu anima-yà Espíritu lì xí Dios. Dandu nihí Espíritu lì mà-yá nì sàhàn ñà-coo-ya yucù dàná. ²Ùì dico quìvì nìsa ìa-ya yucán, te nì cuni ñà-malu dacà-síyâ, (doco cóni cündéé-sí). Te inii tiempu mà nì ìa dòcò-yà.

Daaní, na ní yàha quìvì mà, dandú nì xìhì-yà doco. ³Te nì cachí ñà-malu xì-yá:

—Nú ndisa Dèhemani Dios nduu-ní, dandu cachì-ní xì yùù yohó ni nándúá pan cuxi-ní.

⁴Dandú nì cachí Jesús xì-sí:

—Còó, vàchi dohó cachí nùù tutu lì: “Màdì cuiísì pan cutiacu nèhiví;

còó, vàchi xiñuhu cucumi stná-né nsidaa palabra ìì cachí Dios”.

5 Daaní, nì saca-siyá cuàhàn-si xi-yá dìnì iin yucù ducún, te nì dàcùní-siyá nsidanicuú ñuu íá ñuhìví; iin ratu tii, te sàñì dàcùní-siyá nsidaámà.

6 Dandu cachí-si xi-yá:

—Vàtùni dacútâhví’ mii-ní nsidaa ñuu yucán ñà-dandacu-ní nùá, te nìhi stná-ní nsidaa ñà-vico icúmíâ, vàchi ndahí sà-íá nsidaájàn, te dandacuí nùá, te anà-ni nì cui cudíi inì dacútâhví’ ñà-dandacú-né nùá. **7** Ñàyùcànduá nú ni mácuìin sìsì-ní nùí, te cahvi-ní yùhù, dandu dacútâhví’ mii-ní nsidaájàn.

8 Dandu nì cachí Jesú斯 xì-sí:

—Còó, vàchi dohó cachí nùù tutu ìì: “Cuisì mii Stoho-ndà Dios ndiá icà-ndà cahvi-nda, te cunucuachi-nda nùù-xí”.

9 Daaní, nì saca-siyá cuàhàn-si xi-yá ndè ñuu Jerusalén. Yucán nì chicoo-siyá ndè dìnì veheñùhu cahnú, te nì cachí-si xi-yá:

—Nú ndisa Dèhemani Dios nduu-ní, dandu dandiachi-ní mii-ní, **10** vàchi ducán cachí nùù tutu ìì:

Icúmí Dios dandacú-yá nùù ángel xi-ya ñà-cundiaa-né mii-ní.

11 Te cachí stná tutu mà:

Icúmí ángel mà natnii ndahà-né mii-ní ñà-màsà máquìhi sahà-ní ni-iin yùù.

12 Dandu nì cachí Jesú斯 xì-sí:

—Cachí stná tutu ìì: “Màsà quídá canúú-ndá ñà-có-cùnì Stoho-ndà Señor”.

13 Dandu na ní nsihi ñà-ní cunì-si dacà-siyâ, dandu nì nacoo chii-siyâ cuàhàn-si.

Nansa nì quesaha Jesú斯 quidá-yá chuun ndiaha xí-yá ladu Galilea

14 Daaní, mànuhù-yá ladu Galilea, chitu-yá poder xi Espíritu ìì xí Dios. Te nì xinitnùhu nèhivì sahà-yá inicutu ladu yucán.

15 Te nì xicanuu-ya nì nacàhin-ya nsidaa veheñùhu ñuu ladu yucán, dacuahá-yá nèhivì. Te nsidaa-né, nì ndenihi vàha-neýà.

Nansa nì quida nèhivì na ní nùhù Jesú斯 ñuu-yá Nazaret

16-17 Dandu nì nasaa-yá ñuu Nazaret ndé nì sahnu-ya. Te na ní sàà quívì descansu, dandu nì sahà-yá veheñùhu yucán, vàchi ducán nduu estilu xi-ya. Te nì ndacuiin-yá ini veheñùhu ma cuàhàn-yá cahvi-ya (tutu ìì) cunini nèhivì mà. Te nì sahà iin nèhivì-yá tutu nì tiaa profeta Isaías nì sacahàn cuenta xi Dios sànhaha. Dandu nì nacuna-ya tutu mà nì nanducu-yá iin lugar, te dohó cachí ndé nì ndacùhun-ya:

18 Fuerte inácáá Espíritu ìì xí Dios ini anímè, vàchi sàñì sahà-ya yùhù chuun ìì cachitnùhi ñà-vàha ndiaha xi nécuàchì ndahví, daaní, vàxi stnái ñà-càhìn xì ana xíndoo tnùnsí ini, dandu cahnde ini-né sahámà. Te vàxi stnái cachitnùhi xì ana có-ndòò libre ñà-vàtùni caquee-ne libre quide; te nécuàchì cuaá, vàtùni natùi stná nùù-né quide, xì nécuàchì yáha tnùndoho, vàtùni càcu ndisa-ne nùámà quide. **19** Te vàxi stnái cachí xì nsidaa

nèhivì (ñà-vitni nduú) meru tiempu nàcündoo vàha-ne xì Stoho-ndà Señor.

20 Daaní, nì nacadi Jesús tutu mà, te nì naxiconihí-yáñà nùù tià xinúcuáchí yucán. Dandu nì sàcòo-ya, te nsidaa nèhivì ndoó veheñùhu yucán, indéhe váha-ne yà.

21 Dandu nì cachí-yà xì nsidaa-né:

—Vichi na meru nì inini-nsia palabra nì cahvi nùù-nsiá jaàn, ñà-sàni cuu ndisa nduá, (te quidé nacua cachá').

22 Te nsidaa nèhivì yucán, nì ndenihi vàha-ne yà, te nì ndulocó-nè, vàchi yáha ga ndiaha cáhàn-yà. Doco cachí stná-nè iin-ne xì inga-né:

—¿Amádi dèhe José nduú nècuàchì yohó?

23 Dandu nì cachí-yà xì-né:

—Ádi cuáhàn-nsià cachí-nsià xì' nacua cachí dichu: “Nú cuhí-ní, te nduu-ní doctor, dandu zíndù chuun có-dàndúvàha-ní mii-ní?” Vàchi sàni xinitnùhu-nsia nansa nì quide milagru ñuu Capernaum, ñàyùcàndùá ádi cuáhàn-nsià cachí-nsià xì' ñà-xiñùhu quida stnái milagru mà ñuu-ndà yohó nacua nì quide yucán.

24 Dandu nì cachí tu-ya:

—Ñà-ndáà nduá, ni-iin tià nì nìhi chuun cahàn cuenta xi Dios, có-quidáñúhú nècuàchì ñuu-né mii-né. **25** Doco cunini-nsia palabra ndàcuisì yohó: na ní sanduu tiempu xi Elías sànaha, te cóni cùún dàvì ùní cuìà dava, dandu fuerte nì quixi tnama inicatu ñuu-ndà Israel yohó, te ndoó cuahà nècuàchì ñahà nì xìhi iì-xí ladu xi-nda, **26-27** doco ni-iin-ne cóni níhítáhvì-né sàà

Elías vehe-ne. Còó, iin nècuàchì cuaán inga ñuu nani Sarepta yatni ñuu Sidón, divi nì níhítáhvì sàà nècuàchímà vehe-xi. Daaní, stná tiempu xi profeta Eliseo, mate ndoó cuahà ana cuhí cuéhè lepra ñuu-ndà Israel yohó, doco ni-iin-ne cóni dándúvàha Eliseo-nè, cuisì iin nècuàchì inga ñuu Siria nani Naamán —nì cachí Jesús.

28 Daaní, nsidaa nèhivì ndoó veheñùhu yucán, yáha ga nì caxidà ini-né ñà-nì cachí-yà ducán. **29** Ñàyùcàndùá, nì ndacuìta nsihi-ne, nì tavà-néyà iladu ñuu mà. Te sàhà-ñá dìnì yucù indúhá, ñàyùcàndùá nihí-néyà nì casaà ndé iá tahví, cuahàn-nè dandiachi-néyà nì cùí. **30** Doco nì yáha uun-ya mahì nsidaa-né cuahàn-yà.

**Nansa nì tavà Jesús iin
ñà-malu inácáá ini iin tià**

31 Dandú nì sàà-yà ñuu Capernaum iá ladu Galilea, te yucán nì dàcuàhá-yá nèhivì sáhàn veheñùhu quìvì descansu. **32** Te nècuàchímà, nì ndulocó-nè sàhà ñà-ndùá dacuahá-yánè, vàchi chináhá-yà nahi ana cusáhnû.

33 Te mahì nèhivì ndoó ini veheñùhu yucán nìsa ia iin tià inácáá iin ñà-malu anima-xi. Te fuerte nì ndàhì ndee-né, **34** cachí-né:

—iNacoo-ní nsiùhù! ¿Ndíà cunduu-ní nsiùhù, Jesús de Nazaret? ¿A váxi-ní dandáñúhú-ní nsiùhù nduá? iYuhù ináhî mii-ní! iAna iì nì quixi nùù Dios nduu-ní!

35 Dandu ní sadí Jesús nùá, cachí-yà:

—iMàsà cahùn, te quee cuahán! iNacoo tià yohó!

Dandu indéhe nsidaa nèhivì yucán, te nì nàcasàn tiàa ma nì quida ñà-malu, te nì quee-sì cuàhàn-si, cóni dánâcuèhè-siné. ³⁶Ñàyùcàndùá nì ndulocó sàstnùhù nèhivì ndoó yucán, cachí-nè iin-ne xì inga-nè:

—Yáha ga fuerte palabra xi nècuàchì yohó! Vàchi na dandacú iin ana nì nìhì chuun cahnú, ducán dandacú-né nùù ñà-malu, te fuerza queá cuàhàn.

³⁷Ñàyùcàndùá, nì xitià razón sàhà-yá inicutu ladu yucán.

Nansa nì dànduvàha Jesús dido Simón Pedro

³⁸Daaní, na sánì quee-ya veheñùhu yucán, dandu cuàhàn-yà vehe Simón. Te yucán indúhu dido-ne ñahà; cuhí vàha-ne, fuerte quidá yòcò xì-né. Dandu nì sacundahví nèhivì yucán ñà-nì quidá-yá favor chindee-yá nècuàchimà. ³⁹Ñàyùcàndùá nì nacahnù ndee-ya ladu dìnì-né, te nì dàndàcú-yá nùù yòcò mà ñà-nì cúcuiàn luegu. Te divi ducán nì cuu. Vichi vichi nì ndacuiin nècuàchimà nì quesaha-né nì xinucuachi-né nùù mii-yá xì compañeru-yà.

Nansa nì dànduvàha Jesús cuàhà gá nècuàchì cuhí

⁴⁰Daaní, na ní quècahu orá, dandu nì casaca cuàhà nèhivì nècuàchì cuhí xi-ne, nihí-né nècuàchimà nì sàà nùù-yá, nsidanuu cuèhè ndohó-né, ñàyùcàndùá nì chitàndòó-yá ndahà-yá dìnì iin iin-ne, te ducán nì canduvàha-ne. ⁴¹Nùù cuàhà nècuàchì cuhí nì caquee stná ñà-malu, cána-sì, cachí-si xi-yá:

—Dèhemani Dios nduu-ní. Dandu nì sadí-yà nùù-sí, cóni sáha-ya càhàn gá-si, vàchi ináhá-sí Cristu nì quixi nùù Dios nduú-yá.

Nansa nì càhàn Jesús sàhù inicutu ladu Galilea

⁴²Daaní, na ní tûinuù (inga quìvì), nì quee cuaán-yá cuàhàn-yà iin xaan ndé còò nèhivì. Te nandúcú nèhivì-yá nì casaà-nè ndé iá-yà, te nì xìcàn-nè ñà-màsà nácóó-yánè, te cùhùn-yà. ⁴³Doco nì cachí-yà xì-né:

—Ndè cuàhà stná inga ñuu icúmí cùhìn cachitnùhi xì nèhivì razón ndiaha sàhà ñuhìvì iì xí Dios, vàchi sàhà chuun jaàn nì techuún Yuamání yùhù vàxi —nì cachí-yà.

⁴⁴Ñàyùcàndùá, ducán nì xìcanuu-ya ladu Galilea nì nacàhin-ya iin iin veheñùhu, te nì càhàn-yà sàhù (xì nèhivì xínataca yucán).

Nansa nì cuu iin milagru nì tavà nèhivì xí Jesús cuàhà siaca

5 Iin xichi nì nataca cuàhà sàstnùhù nèhivì (nùù-yá), te yáha ga ndutnúú-yá quidá-né, vàchi cuní-né cunini-ne palabra xi Dios. Yuhù mar de Genesaret iín-yá; ²te nì xini-yá yucán itá ùì lancha (mahì tècuíí mà), doco sàñì caquee stohò-nu, nacaté-né ñunù xí-né, vàchi tè-tàvá siaca xínduu-ne. ³Ñàyùcàndùá, nì nana-ya nì quècahu stná-yà ini iin lancha yucán, Simón nani stohò-nu. Dandu nì càhàn-yà xì nècuàchimà áma dácûxícá tii gá-nènu cùhùn mahì tècuíí, te ducán nì quida-ne. Dandu nì sàcòo-ya ini lancha mà, te nì quesaha-yá nì dàcuàhá-yá nèhivì cuàhà mà.

⁴Daaní, nì nsahi nì dàcuàhá-yánè, dandu nì cachi-yà xì Simón:

—Vichi dacaca-ní lancha xi-ní dècuèndè ndé chicá cunú ñuhú tècuíí, te danuú-nsiá ñunù xí-nsiá, te tnii-nsia siaca.

⁵Doco nì cachi Simón xì-yá:

—Niùyacà sàni quidachuún-nsí, te còò ni-iin-sí nì níhi-nsí, Maestro. Doco vichi vátunu danuú tú-nsí ñunù xí-nsí nacua cachí-ní.

⁶Daaní, na ní dànuú tú-né ñunù xí-né, nì tui cuàhà siaca, dècuèndè nì quesaha ndátá ñunù xí-né ñà-cuàhà guá-si. ⁷Nàyucàndùá nì quida-ne seña nùù compañeru-né ndoó inga lancha ñà-ní tnátuu stná nècuàchimà chindee stná-né. Doco na ní caquesaa-né, nì chitu ndúi lancha mà puru siaca, sàmérù càhà-nu ni cuí. ⁸Na ní xini Simón Pedro nì cuu ducán, dandu nì sàcuìin sisì-né nùù-yá, cachí-né:

—Nacoo-ní yùhù, por favor, vachi iin nèhivì cuáchi nduí, Señor mío — nì cachi-né. ⁹Vachi mii-né xì nsidaa nècuàchì cutnáhâ xí-né, yáha ga nì ndulocó-né sàhà ñà-cuàhà guá siaca nì catavà-né. ¹⁰Te ducán stná dèhe Zebedeo nani Jacobo xì Juan, cuàhà gá nì ndulocó stná-né, vachi iin-ni compañeru xínduu-ne xì Simón nùù chuun xi-ne. Dandu nì cachi Jesú xì Simón:

—Màsà yúhî-ní, vachi quìvì nùù-xí màdì gá siaca tavà-ní; nèhivì icúmí-ní tavà-ní ñà-quee-ne (ichì malu).

¹¹Nàyucàndùá, nì dàtnátuu-ne lancha xi-ne nùù ñuhù íchî, te nsidaa-né nì nacoo iì-né ñà-ndùá icúmí-né, te nì tenchicùn-né mii-yá.

Nansa nì cuu nì dàndúvàha Jesú iin nèhivì ndoho-xi cuèhè lepra

¹²Daaní, nì cuu iin xichi iá-yà iin ñuu, te yucán iá stná iin tiàa ndoho-xi cuèhè lepra. Te nècuàchimà, nì xini-né yucán iín Jesú, ñàyucàndùá nì sàcuìin sisì-né nùù-yá nì tutuyuhu-né nùù sàhà-yá, te nì xicàn tàhvì-né nùù-yá, cachí-né:

—Señor mío, nù cuní-ní, vátunu dandúvàha-ní yùhù.

¹³Dandu nì dàcúhùn Jesú ndahà-yá dìnì-né, te nì cachi-yá:

—Juùn. Vichi duha ni ndúvàha-ní, cachí xì-ní.

Dandu na momentu nì cachi-yà ducán, nì quee cuèhè quida-xi-né.

¹⁴Dandú nì sàcùnaha-né nùù-yá ñà-màsà cachí-né xì nèhivì, cuisì-ní ni cùhùn-né nùù dütù dacuní-né nècuàchimà icà-né (ñà-sàni nduvàha-ne), dandu nacuàha-ne promesa nùù Dios, vachi ducán cachí ley xi Moisés, te ducán cundaà stná ini nèhivì ñà-sàni nduvàha-ne.

¹⁵Doco còó, vihi gá más nì xitià palabra sàhà-yá, te cuàhà gá nèhivì nì nachitu nùù-yá, cuní-né cunini-ne cähàn-yà, te cuní stná-né nduvàha-ne sàhà cuèhè quida-xi-né.

¹⁶Doco mii-ya, nísä quecuaán-yá iladu ndé còò nèhivì, te yucán nì xicàn tàhvì-yá.

Nansa nì dàndúvàha Jesú iin tiàa nì dàñà fì cuerpu xi

¹⁷Daaní, iin quìvì iá-yà dacuahá-yá nèhivì. Te yucán ndoó stná nècuàchì fariseu xì stná nècuàchì ley xi veheñùhu;

nduú-né nèhivì nì caquixi cuàhà ñuu ladu Galilea, xì stná ñuu cuachi ladu Judea xì stná ñuu Jerusalén. Te fuerte nì chindee Dios nì dàndúvàha Jesús cuàhà nèhivì.¹⁸ Daaní, yucán nì casaà gá stná itnii nèhivì nsida-xi iin camilla indúhu iin nècuàchì nì dàñà ìi cuerpu-xi. Te nandúcú nècuàchìmà nansa dayáha-ne nècuàchì cuhí xi-ne ini vehe, te chinduhù-né nècuàchìmà ñùù-yá.¹⁹ Doco cóni níhi-né nansa quida-ne ducán ñà-chitu guá nèhivì ndoó. Ñàyùcàndùá, nì canana-ne dìnivèhé, nì nacanì-né teja, te nì dànùú-né camilla mà dècuèndè ndé iín Jesús mahì nèhivì mà.²⁰ Te na ní xini-yà ñà-cuàhà guá xíxinindisá nècuàchìmà mii-yá, dandu nì cachi-yà xì nècuàchì cuhí mà:
—Mii-ní nècuàchì tiàa jaàn, xicáhnû inì sàhà cuàchi-ní.

²¹ Dandu nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná nècuàchì fariseu, nì quesaha-né nacání ini-né, te cachí-né entre mii-né: “¿Índù chuun cachí guâ tè-yòhó ducán? Mà ndoo ini Dios sàhà palabra cachí-te, vâchi còò inga ana cui cuicahnú inì-xi sàhà-ndà, cui si Dios”.

²²⁻²³ Doco Jesús, nì cundaà ini anima-yà ñà-ndùá nacání guâ ini cada iin iin nècuàchìmà, ñàyùcàndùá nì cachi-yà xì-né:

—¿Índù chuun nacání ini-nsià ducán? Vichi cachi-nsià xí’ Índù milagru nduú ñà-chicá ùhì quida-nda: a ñá-cachi uun-nda xì nècuàchì cuhí ñà-xicáhnû inì-ndà sàhà cuàchi-ne, te ò ñá-cachi-ndà xì-né ni ndácuíín-né, te nacaca-ne.
²⁴ Pues yùhù ana nduú Tnaha

Nèhivì Ñuhiví, cuàhìn quide iñàha ñà-cundaà ini-nsià ñà-ìcúmí ndise derechu cuicahnú inì sàhà cuàchi nèhivì ñuhiví.

Dandu nì cachi-yà xì nècuàchì cuhí mà:

—Vichi cachí` xì-ní, ndacuiìn-ní ndanihi-ní camilla xi-ní, te xuhun-ní vehe-ní.

²⁵ Vichi vichi nì ndacuiin nècuàchì cuhí mà, indéhe nsidaa nèhivì yucán; te nì ndanihi-ne camilla xi-ne, mànuhù-né vehe-ne ndenihí vàha-ne Dios.²⁶ Dandu yáha ga nì ndulocó nsidaa nèhivì mà, te nì ndenihi vàha stná-né mii-yá, te yúhí stná-né, cachí-né:
—Mà cándísá ini-ndà ñà-ndùá nì xini-ndà vichi.

Nansa nì cana Jesús iin nècuàchì dachiyahvi nani Mateo Leví ñà-cunchicùn-né mii-yá

²⁷ Daaní, nì quee-ya cuàhàn-yá, te nì xini-yá iin nècuàchì dachiyahvi renta nani Leví, iá-né lugar ndé naquihín-né renta. Te nì cachi-yà xì-né:

—Nahà-ní cunchicùn-ní yùhù.

²⁸ Dandu nì ndacuiin-né nì nacoo nsihu-ne nsidaámà, te cuàhàn stná-né xì-yá.

²⁹ Daaní, después nì quida-ne iin vicò cahnú vehe-ne ñà-cañúhu-né Jesús. Te yucán nì casaà stná cuàhà nècuàchì dachiyahvi, xì cuàhà stná nèhivì ùún, te ndoó nsidaa-né (xixí-né) yucán.³⁰ Doco nècuàchì ley xi veheñùhu xì stná nècuàchì fariseu, nì xitnùhu-ne nècuàchì dacuahá-yá, cachí-né:

—¿Índù chuun cutnáhâ-nsiá xì nècuàchì dachiyahvi jaàn xì

stná dava ga nècuàchì cuáchi, te ndoó-nsiá xixí tàcà-nsià xì-né?

³¹Dandu nì naxiconihí Jesús nùù nècuàchìmà, cachí-yà:

—Màdì nècuàchì ndáa vàha xiñuhu xi ana quidatatna xi-né. Còó; divi nècuàchì cuhí xiñuhu xi ana quidatatna xi-né. ³²Yùhù, màdì nèhivì nihnu ndàcuisì inì-xi vàxi càhàn xì'. Còó; nèhivì cuáchi vàxi nanduquí, áma naxicocuín ini-né sàhà cuàchi-ne.

Ndfà disáhà-xí cónisá íníhíi
nècuàchì dacuahá Jesús
na iá ii-yá ñuhivì yohó

³³Daaní, nì cachi nèhivì xì-yá:

—Nècuàchì dacuahá Juan xì stná nècuàchì xídacuahá tè-fariseu, xí-inihíi nsidaa-né ndoó dòcò-nè, te nacuátú cuahá-né, doco nècuàchì dacuahá mii-ní, còó. Có-nàcóó-né nà-ìtiácú-né.

³⁴Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Nècuàchì ndoó vicò nandàhà, ɭa cúí cunihiì-né cundoo dòcò-né nù ndoó-né cutnáhâ-né xì noviu? Còó. ³⁵Doco vàxi iin quìvì mà cóó gá noviu nùù-né, dandísá, tiempu yucán icúmí-né cunihiì-né cundoo dòcò-né.

Iin ejemplu nì nacani Jesús sàhà-ñá cundaà ini-ndà ùhì dàcàstnàhá ley saa xì estilu sànahá

³⁶Dandu nì nacani stná-yà xì-né inga ejemplu, cachí-yà:

—Sícoto saa, mà ndátá-ndáñâ quee iin pedazu tii nà-nacàhmá-ndà nà-tuhú. Nú ducán ni quida-nda, nà-sàñì ndàtá sícoto saa nduá, te ni mà ndúdává stná pedazu saa ma xi sícoto tuhú,

vàchi náhà-ñà. ³⁷Stná vinu, nú vinu saa nduá, dandu mà dáquêe nèhivì-ñá ini itni iìn tuhú, vàchi nú ducán, cahnsià quida vinu saa ma, te ndàtä-ñá, dandu cuitià vinu mà, te cuchicuéhè stná itni iìn mà. ³⁸Ñàyùcànduá, nú vinu saa nduá, dandu itni iìn sàà chívàha nèhivì-ñá, te còò ni-iñàha cuu xán, te ni stná itni mà. ³⁹Iin tiàa tùha coho vinu tuhú, có-cùní-te vinu saa, vàchi cachí-te: “Ñà-tuhú chicá vàha”.

Nansa nì xitnùhu nèhivì
Jesús iin quìvì descansu

6 Daaní, iin quìvì descansu nì yàha Jesús mahì iin itu. Te nì quesaha nècuàchì dacuahá-yá sáhnù-nè sícàyòdcó trigu mà, te dacóyo-ne nùnià ini ndahà-né, te saxí-néà. ²Doco nì cacachi nècuàchì fariseu xì-yá:

—¿Índù chuun quidá-nsiá iin chuun có-sâha ley xi-nda quida-nda quìvì descansu?

³Dandu nì naxiconihí Jesús nùù-né, cachí-yà:

—¿A cóni càhví-nsiá (nùù tutu ii) ndé cachá` nansa nì quida David sànahá quìvì nì xìhì cuàhà-né doco, mii-né xì stná compañeru-nè? ⁴Ndè ini veheñùhu xi Dios nì quìhvi-ne, nì tnii-ne dítà vídì iì iá nùù Dios, te nì xixi-neà, dècuèndè compañeru-nè nì sàha stná-nè, mate còò permis cuxi-nda dítà mà, cuiśi dùtù xixi xi nà-yùcán.

⁵Te nì cachi stná-yà xì-né:

—Yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhivì, dandacú stnáì sàhà nansa quida nèhivì quìvì descansu.

**Nansa nì nduvàha iin nèhivì
nì ìchì iin ndahà-xí**

⁶Daaní, inga quìvì descansu nì quìhvi-ya ini veheñùhu, te nì dàcuàhá-yá nèhivì; te yucán iá stná iin tiàa sànnì ìchì ndahà cuàhá-xi. ⁷Te yucán xíndoo stná nècuàchì fariseu xì stná nècuàchì ley xi veheñùhu, xínàní-né mii-yá, a cuáhàn-yá dandúvàha-ya tiàa ma, mate quìvì descansu nduá, vàchi nú ducán, dandu nìhì ndèè-né daquée cuàchi-ne dìquì-yá cahan-né. ⁸Doco mii-yá, ináhá-yá nansa nacání ini-né. Ñàyùcàndùá, nì cachi-yá xì tiàa nì ìchì iin ndahà-xímà:

—Ndacuìn-ní, cuiin-ní mahì nèhivì yohó.

Te ducán nì quida nècuàchimà.

⁹Dandu nì cachi Jesús xì nsidaa-né:

—Yùhù cuní¹ cachi-nsià xì² nansa ndià icà-ndà quida-nda quìvì descansu. ¿Amádi chicá iá vàha quida-nda ñà-là viì, te màdiá ñà-có-là vàha? ¿Amádi chicá nsiha dacácu-nda nèhivì quìvì mà, te màdiá cahnì stnàhà-ndà?

¹⁰Dandu nì xiconúù-yá nùù nsidaa-né, te nì cachi-yá xì tiàa ma: Chitanini-ní ndahà-ní.

Te ducán nì quida-ne, te nì nduvàha dahuan. ¹¹Dandu nècuàchì nì xitnùhu yucán, yáha ga nì caxidà ini-né, te nì candalnuhu-né índù modo cadi-né nùù Jesús.

**Nansa nani ùxìn ùì nèhivì nì
cana Jesús ñà-dacuahá-yánè**

¹²Daaní, quìvì yucán nì quecuaán-yá cuàhàn-yá yucù, te niùyacà nì ia-ya yucán cähàn-yá

xì Dios. ¹³Na ní tùinuù nì cana-ya nèhivì dacuahá-yá, te nì nacàxin-ya ùxìn ùì-nè; nècuàchì apóstol cucumi chuun nùù-yá cunduu-ne nì cachi-yá xì-né. ¹⁴Iin nècuàchimà nani Simón, doco Pedro nì dàcúnání-yánè; daaní, inga-nè nani Andrés, divi ñani Pedro; te iá stná Jacobo, xì Juan, xì Felipe, xì Bartolomé, ¹⁵xì Mateo, xì Tomás, xì Jacobo nduú dèhe Alfeo, xì stná inga Simón. El Celador cachí stná-né xì Simón mà. ¹⁶Daaní, iá stná ñani Jacobo nani Judas, xì stná Judas Iscariote, divi tiàa icúmí cahin xì-yá.

**Nansa nì chinaha Jesús cuàhà
nèhivì; te nì dàndúvàha
stná-yá nècuàchì cuhí xi-ne**

¹⁷Daaní, nì nuu-ya dècuèndè iin xaan ndé chicá ndàà, te nì nataca nsidaa nècuàchì dacuahá-yá nùù-yá, mii-né xì cuàhà gá stná nèhivì, xínduu-ne nèhivì ladu Judea, xì nèhivì ñuu Jerusalén, xì nèhivì ñuu Tiro xì ñuu Sidón ndoó yuhù mar. Pues nsidaa nèhivì mà, nì casaà-né yucán, cuní-né cunini-ne càhàn-yá, te cuní stná-né nduvàha nècuàchì cuhí xi-ne. ¹⁸Stná nèhivì xíndoho quidá ñà-malu, nì canduvàha stná nsidaa-né nì quida-ya. ¹⁹Te nsidaa nèhivì cuàhà mà, cuní-né dùcùn ndahà-né icà-yá, te nduvàha-ne, vàchi fuerte iá milagru xi-ya, vàtùni dandúvàha nsihi-yanè.

**Nansa quida-nda, te
cundoo-nda contentu ñuhíví**

²⁰Daaní, nì indehè-yá nsidaa nèhivì xínchicùn xì-yá ndoó yucán, te nì cachi-yá:

—Nansicáhán mii-nsiá nècuàchì ndahví, vàchi sàni nìhitáhvì-nsiá ñuhiví ìì xí Dios.

²¹'Nansicáhán mii-nsiá nècuàchì xíhì doco vichi, vàchi icúmí-nsiâ sàà-nsià ndenuu ini-nsià.

'Nansicáhán mii-nsiá nècuàchì sacú, (te ndoó-nsiá tnùnsí ini) vichi, vàchi icúmí-nsiâ sàà-nsià cudiì cuáhà ini-nsià.

²²'Nansicáhán stná-nsià na cahichì ini nèhivì-nsiá, te nacóó dahuun-ne mii-nsiá, te ò cánahá-nè daqué cuàchi-ne dìquì-nsiá sàhà yùhù ana nduu Tnaha Nèhivì Ñuhiví. ²³Quìvì cuu xi-nsiá ducán, dandu contentu ni cündóó-nsiá, te cudiì ini-nsià, vàchi iin ñà-vàha cahnú cucumi-nsiá ndè gloria. Te nú quidá quini nèhivì xì-nsiá vichi, dandu nsinuu inì-nsia ñà-divi ducán nìsa quida stná xì-né xì nècuàchì nìsa cahàn cuenta xi Dios sànhaha.

²⁴'Doco mii-nsiá nècuàchì cuìcà, indahví-nsià! vàchi mate iin vida vàha icúmí-nsiâ vichi, doco después mà níhì gá-nsià ni-iñàha.

²⁵'Te indahví stná mii-nsiá nècuàchì xixí tnaha guá vichi! vàchi icúmí sàà iin quìvì tnaha inì-nsia. Te mii-nsiá nècuàchì cudiì guá inì-xi sàhà vida-xi vichi, icúmí-nsiâ cundoo-nsia tnùnsí ini, te cuhuun ga inì-nsia.

²⁶'Te indahví stná mii-nsiá nú ndeníhí vàha nsidanicuú nèhivì mii-nsiá! vàchi divi ducán nìsa quida stná yohòtéhè nèhivì vichi, nìsa ndenihi vàha stná nsidaa-né tètnùhù cachí cahàn cuenta xi Dios.

Ndiá icà-ndà cuu stnahá ini-ndà sàhà-ndà

²⁷'Yùhù cachí xì nsidaa mii-nsiá nècuàchì iníní vichi, xiñuhu-ñá cuu

inì-nsia sàhà nèhivì xiní ùhì xì-nsiá, te obra vàha quida stná-nsià sàhà ana cahichì ini xì-nsiá. ²⁸Te cahàn vii stná-nsià xì nèhivì xícàn chìhán dìquì-nsiá; te càcàn tàhvì stná-nsià nùù Dios sàhà nèhivì quidá quini xi-nsiá. ²⁹Te nú ni caní iin tiàa iin ladu nùù-nsiá, dandu danácuícó stná-nsià inga ladu nùù-nsiá; te nú candiáá iin tiàa sacú ndixí-nsiá, te cuní stná-te candiaa-tè dùhnù-nsiá, dandu màsà cuídahán-nsiâñà nùù-té. ³⁰Nsidaa ana xícàn iñàha nùù-nsiá, cuàha-nsia nècuàchìmà, te nú ni cándiaá-né iñàha xi-nsia, màsà nándácàn gá-nsiañà. ³¹Nacua cuní mii-nsiá quida nèhivì xì-nsiá, divi ducán xiñuhu quida stná mii-nsiá xì-né.

³²'Vàchi nú cuisì nèhivì cuú inì-xi sàhà-ndà cuú stná ini-ndà sàhà-xí, dandu mà cuáha Dios premiu sàhajàn, vàchi ducán quidá stná ndéni nèhivì cuáchi nì cui, cuú ini-né sàhà nècuàchì cuú inì-xi sàhà mii-né. ³³Te nú cuisì quida-nda obra xì nèhivì quidá stná obra xì-ndà, dandu mà cuáha Dios premiu sàhajàn, vàchi divi ducán xíquida stná ndéni nècuàchì cuáchi nì cui. ³⁴Te nú cuisì sáha too-nda dìhùn nùù nèhivì ndiatu-nda danáà xì nùù-ndà, dandu mà cuáha Dios premiu sàhajàn, vachi ndè stná nèhivì cuáchi, ducán xíquida stná-né, sáha toó stnahá stná-né dihùn, te naquihín tú-néà. ³⁵Ñàyùcàndùá, (cachí xì-nsiá), xiñuhu-ñá cuu ini-nsià sàhà nèhivì xiní ùhì xì-nsiá, te quida stná-nsià obra xì-né, te cuàha toó stná-nsiàndè iñàha, te màsà cúnihñú ini-nsià naquihin-nsia dìhùn mà, dandu

cahnú coo premiu xi-nsia, te cunduu ndisa-nsia dèhe Yua-nda Dios iá díquì-xí ansivi, vàchi mii-yá, quidá stná-yà favor xì nèhivì mà túha naquimanì xì-yá, xì stná nèhivì malu. ³⁶Ñàyùcàndùá, nacua cuhí ini Yuandiahá-nsiá nsidaa nèhivì, divi ducán ndiá icà stná mii-nsiá quida-nsia, cuhi stná ini-nsià nsidaa nèhivì.

³⁷ Màsà dácuídâ cuàchi tnahá-nsiá, dandú mà dácuídâ cuàchi stná Dios mii-nsiá. Màsà dáquêe cuàchi stnahá-nsiá díquì-nsiá, dandu mà dáquêe cuàchi stná Dios díquì mii-nsiá. Te cuicahnú stnahá stná ini-nsià sàhà-nsiá, dandu cuicahnú stná ini mii-yá sàhà-nsiá.

³⁸ Nú dacútâhvì stnahá-nsiá iñàha, dandu icúmí stná-nsiá nìhítahvì-nsiá (nùù mii-yá), te ñà-ndùá cuàha-yansià cundua na ian xiin-nda nùnì, te itácùha viì medida mà, ndè quidnílhni-teá ñà-quèe tnua, te sádi vàha-téa, dècuèndè chiyódo gá stná-teá nùù-ndà. Pues, ducán iá stná na níhítahvì-nsiá nùù mii-yá. Vàchi divi vara chitácùhá-nsiá icúmí stná-nsià nacuitacùhá-nsià.

³⁹ Dandu nì nacani-ya xì-né iin ejemplu, te dohó nì cachí-yà:

—Nècuàchì cuaá, èa vátùni dacúndéhe stnahá-né ichì? ¿Amádi dácôyo nihni stnahá-né ini xìchi?

⁴⁰ Cunaha-nsiá, ni-iin tiàa lácà dàcuàhá nùù iin maestru, màdiá chicá ndiaá-né nùù maestru xi-ne mà. Còó. Doco nú sàni nsihi nì cutùha vàha-ne, dandísá, nahi maestru-mà cunduu stná-né.

⁴¹ Màsà (cuítñuhu tnahá-nsiá), vàchi nù jaan, dandu queámà na

ian nandúcú iin tiàa iin xèhè tii inácáá nduchìnúù ñanìtnaha-ne. Doco ini nduchìnúù mii-né inácáá stná iin ñà-chicá cahnú na iin sì-ndùhú yutnù, te có-quìhín casu-nè. ⁴² Màsà (cuítñuhu tnahá-nsiá, cachí'), vàchi ducán queámà na ian cachí iin-nsia xì iin ñanìtnaha-nsia: “Nacoo-ní yùhù taví xèhè tii inácáá dacúcuín nduchìnúù-ní”. Doco nècuàchì cachí ducán, dananí uun-ne ndiaá ndisa-ne, vàchi inácáá stná iin ñà-cähnu nduchìnúù mii-né, te có-quìhín casu-nè. Dihna xiñuhu tavà-né ñà-jaàn nùù mii-né, dandu vátùni cutùi viì nùù-né ñà-tavà-né xèhè tii inácáá nduchìnúù ñanìtnaha-nemà.

Nansa nacuni-ndà ana nduú nèhivì vàha, te ana nduú nèhivì malu

⁴³ Nú iá vàha iin yutnù fruta, mà cuáha-nù fruta chicuéhè. Te iin yutnù iá cuéhè-xi, mà cuáha stná-nu fruta vàha. ⁴⁴ Vàchi sàhà fruta-numa cundáà ini-ndà, a yútnu vàha nduú-nu, ò á coó. Na iin yutnù iñù, de por sí, có-càna sì-higu nùù-nú. Stná sì-uva, mà cuídá-ndá quisì mà nùù iin nducu yòhò iñù. ⁴⁵ (Te ducán iá stná xì mii-nsiá.) Iin nècuàchì vàha, cuàhà ñà-vàha ñuhú ini anima-nè; te ñàyùcàndùá, divi palabra vàha ma nduá cachí-nè. Doco iin nècuàchì malu, cuàhà ñà-chicuéhè ñuhú ini anima-nè, ñàyùcàndùá ñà-chicuéhè nduá cachí stná-nè. Vàchi ñà-ñuhú chitu ini anima-ndà, divi nduá cähàn-ndà sàhà-xí.

Ejemplu sàhà ùì vehe

⁴⁶ Mii-nsiá, “Stoho-nsì Señor” cachí-nsià xì’, doco índù chuun

có-càhvì-nsiá ñà-ndùá cachí`
xi-nsiá?

47-48 Vichi cuàhìn nacani xì-nsiá sàhà nèhivì quíhvi ichì yùhù, te iníni víi-né palabra xi, quidá-néà cumplir. Nècuàchì xíquida ducán, queámà na ian nì quida iin tiàa na ní quidayucun-né vehe-ne, cunú nì sate-ne ndè nì natùi cavà, dandu nì chickaa-né cimientu xan. Daaní, después nì quixi tèñuhu cuáhà, nì xìnù-tè nì dúcùn-te ndè icà vehe ma, doco cóni ndùá`, vàchi nùù cavà indúhá.

49 Doco nèhivì iníni uun xi ñà-ndùá cachí`, te có-quíhín casu-né sàhà-ñá, ducán cuu stná xì-né na ian nì quida inga tiàa, nì quidayucun-né vehe-ne nùù ñuhù ùún, còò cimientu xan. Dandu nì xìnù stná tèñuhu nì dúcùn-te ndè icà vehe ma, te vichi vichi nì ndua iá; nì chàhmà dahuan —nì cachei Jesús.

Nansa nì dàndúvàha Jesús iin tiàa quidáchúñ nùù iin capitán

7 Daaní, nì nsihi nì càhàn-yà nì inini nsidaa nèhivì yucán, dandu cuàhàn-yà ñuu Capernaum. **2** Te yucan iá iin tiàa nduú capitán dandacú, te icúmí-né iin mozo mánì cuáhà nùù-né, doco sàni quicuehè nècuàchímà, meru cucáhví-né. **3** Ñàyùcàndùá, na ní xinitñuhu capitán mà sàhà-yá, dandu nì cana-ne itnii nècuàchì sahnú dandacú nùù nècuàchì raza Judea, te nì techuún-né nècuàchímà ñà-cùhùn-né cuacundahví-né nùù-yá ñà-quixi-ya dandúvàha-ya mozo mà. **4** Ñàyùcàndùá, nì casaà nècuàchì sàhnùmà nùù-yá, te nì casacundahví-né nùù-yá, cachei-né:

—Quida sacù-ní favor xì capitán mà, vàchi vàha ndisa ini-né. **5** Cuu ini-né sàhà nèhivì raza-ndà. Te nì chindee stná-né nì tuyucun iin veheñuhu xi-nsiá.

6 Daaní, nì sacatnahá-yá xì nècuàchímà cuàhàn-yà. Te na sá-ítúú-yá sàà-yà vehe capitán mà, dandu vàxi iin ùù amigo xi-ne, nihí-né razón xi nècuàchímà vàxi nùù-yá, te dohó cachei:

—Señor mío, mäsà dándohô gá-ní mii-ní sàhí, vàchi có-nátùi yàha-ní vehi. **7** Ni có-nátùi stnái tnàtui ndé iá mii-ní. Cuisì icúmí-ní cachei-ní, dandu nduvàha mozo xi. **8** (Ináhí), vàchi iá inga nèhivì dandacú nùù yùhù, te yùhù dandacú stnái nùù tè-xínduu soldadu xi; te nù cachei` xì iin-tè: “¡Cuahán!” dandu cùhùn-te; te ó nù cachei` xì ingà-te: “¡Naha!” dandu quidá stná-teá; te ó nù cachei` xì mozo xi: “Dohó quido”, dandu quidá stná-teá. Ducán cachei razón xi capitán mà.

9 Na ní nsihi nì inini Jesús razón mà, dandu nì ndulocó-yá sàhà nècuàchímà, te nì nacuico-yá yàtä-yá nì indehè-yá nècuàchì nchícùn mà, te nì cachei-yá xì-né:

—Cunaha-nsiá, có-xìnì ni-iin nèhivì raza-ndà Israel xiníndísà vàha guá nahi capitán yohó.

10 Dandu amigo xi capitán mà, mánuhù-né vehe nècuàchímà, te nì xini-né sàni nduvàha mozo cuhí mà.

Nansa nì dàntáiacú Jesús dèhe iin nècuàchì cuaán

11 Daaní, nì yàha iin tiempu, te cuàhàn-yà inga ñuu nani Naín, te cuàhà nècuàchì dacuahá-yá xínchicùn xì-yá, te cuàhà stná

nèhivì dava ga. ¹²Te sà-ìtúú-yá sàà-yà yehè cahnú ndé quíhvi-nda ñuu mà, te nì xini-yà yucán vàxi nèhivì xínsida xi iin nsii. Vàxi stná dihi nsii ma, cutnáhâ-né xì cuàhà nèhivì. Sàñi xìhì stná iì nècuàchì ñahà mà, te mindaa dèhe-ne nduú nsii cuàhàn cundùxin vichi.

¹³Doco na ní xini Stoho-ndà Señor nècuàchìmà, nì cuhi ini-yànè, te nì cachi-yà xì-né:

—Màsà cuácú gà-ní.

¹⁴Dandu nì tnàtuu-ya nùù caja mà, te nì chituu-ya dìnìndähâ-yà icà-nú. Ñàyùcàndùá, nì cucuìta tià xínsida xi-nú. Dandu nì cachi-yà xì nsii ma:
—Ndacuiìn-ní, cachí xì-ní, xu.

¹⁵Dandu nsii ma, nì ndacòo-ne nì quesaha-né nì nacahàn-nè. Dandu nì cachi Jesúx xì dihi-né:

—Yohó íá dèhe-ní.

¹⁶Dandu nì cayùhí nsidaa nèhivì mà, te nì candenihi vàha-ne Dios, cachí-né:

—Vichi ndisa, yohó sàñi ndecunu ana vàxi cáhàn razón ndiaha xí Dios, te cuàhà sàstnùhù ñà-ndùá quidá-yá.

Te dava ga-nè xícachi stná-né:

—Sàñi indehè ndahví Dios ndohó tè-ndùú nèhivì xí-yá.

¹⁷Ñàyùcàndùá, nì xìtià palabra sàhà Jesúx inicetu ladu Judea yucán, xì inicetu stná ñuu chicá xica.

**Nansa nì naxiconihí Jesúx
nùù nèhivì nì techuún Juan
Bautista nì quixi nùù-yá**

¹⁸Daaní, nècuàchì dacuahá Juan, nì nacani-ne xì nècuàchìmà nsidaa ñà-ndùá quidá Jesúx. ¹⁹Ñàyùcàndùá, nì cana Juan mà ùì tià dacuahá-né,

te nì techuún-né nècuàchìmà ñà-cùhùn-né nùù-yá ndàcàtnùhù-né nùù-yá a ndísá mii-yá nduú ana ndiaha icúmí quesaa, te ò inga ana vàxi cundiatu-ne. ²⁰Ñàyùcàndùá, cuàhàn nècuàchìmà ndé íá-yà, te nì cachi-né xì-yá:

—Juan Bautista nì techuun-xi-nsí vàxi-nsi yohó ñà-ndàcàtnùhù-nsí nùù-ní, ica divi mii-ni nduú ndisa ana ndiaha icúmí quesaa, te ò inga ana vàxi cundiatu-nsi?

²¹Daaní, divi hora xíndoo nècuàchìmà yucán nì dàndúvàha-ya cuàhà nècuàchì cuhí. Te nì nduvàha stná cuàhà nècuàchì ñuhú ñà-malu inì-xi, xì cuàhà stná nècuàchì cuaá nì dànatùi-ya nùù-xí. ²²Dandu nì cachi-yà xì tià nì caquesaa mà:

—Cuahán-nsià cachitnùhu-nsia xì Juan sàhà ñà-ndùá nì xinì-nsia yohó, xì ñà-ndùá nì inini-nsia, te cachi-nsià xì-né nansa nì cuu nì natùnuù nècuàchì cuaá, te nì nacaca stná nècuàchì xicáuéhê, te nì nduvàha stná nècuàchì ndohó cuèhè lepra, te nì nìhì stná nècuàchì dòhò nì natiacu tutnù-né; stná nèhivì nì xìhì, nì natiacu stná-né. Te nècuàchì ndahví, sàñi nìhitáhvì stná-né cunini-ne razón ndiaha xí Dios. ²³Ñàyùcàndùá, nù cudiini ini nèhivì modo xi, dandu contentu ni cündóó-né —nì cachi-yá.

²⁴Daaní, na sàmànuhù nèhivì nì caquixi nùù Juan mà, dandu nì càhàn-yà xì nèhivì cuáhà ndoó yucán; dohó nì cachi-yà xì-né sàhà Juan:

—Na ní caquee-nsia ñuu-nsià cuàhàn-nsià yucù cundehè-nsiá Juan, ica cuàhàn-nsià cundehè-nsiá

iin nèhivì (tùha dàma dìnì-xí) na iin yutnù ndóyo quidá táchì? (Còó.)
25 Te nú coó, dandu ćnansa iá-né cahan-nsiá? ¿A iin nèhivì ndixí vico nduú-né cahan-nsiá? Còó, vàchi nèhivì ndixí vico, te xíndoo-ne vicò nsiquívì, puru vehe rey xíndoo-ne.
26 Pues nú màdì ducán, dandu ćnansa iá nècuàchì cuàhàn-nsiá cundehè-nsiá? ¿A iin profeta cähàn cuenta xi Dios nduú-né? Pues jaan. Doco màdì cuiśi profeta nduú-né, chicá más ndiaá-né, **27** vàchi divi nècuàchímà cähàn tutu iì sàhà-xí ndé cachí Dios:

Cuàhìn techuín iin tiàa cùhùn, te dihna-ne yàha-ne càhàn-né xì nèhivì ñà-ndùú razón xi, te ducán nsida viì nècuàchímà anima-né, na ian nduvíi iin ichì, dandu después yàha stná mii-ní (Cristu), cachí Dios nùù tutu iì mà.

28 Te yùhù, cachí xì-nsiá, nùù nsidaa nèhivì nì túninù ñuhiví, còò inga profeta chicá nì quida ndiaha nùù Juan Bautista. Còò ana inga ndudává xí-né. Doco cachí stná xì-nsiá, chicá ndiaha coo xi ana cuàhàn cuni tiempu cusahnú Dios ñuhiví yohó, mate nèhivì ùún nduú-né —nì cachi Jesús.

29 Daaní, nècuàchì dachíyàhvi, xì nsidaa stná nèhivì, nì naquimaní-né Dios sàhà ñà-ndùá nì cachi-yà, vàchi cuàhà-né sànì quida iì Juan-né. **30** Doco nècuàchì fariseu xì nècuàchì ley xi veheñùhu, nì cahíchì ini-né palabra nì cachi Dios sàhà-né, vàchi cóni sáha-ne cuhií-né quida Juan. **31-32** Daaní, nì cachi tu Stoho-ndà Señor:

—Cuàhìn cachi xì-nsiá nansa quidá nèhivì tiempu vichi. Dohó

quidá-né na quidá ñà-cuati ndoó idádiquí ini iin ñuu, dava caná xì tnaha, cachá: “Siví-nsí, doco nsiohó, có-ìtásahá-ndâ; daaní, xító tásí-nsí, doco nsiohó, có-sàcù-ndâ”. **33** (Te ducán iá sàhà Juan Bautista xì yùhù), vàchi nì quixi Juan mà, nìsa ià-ne yohó, cóni sáxíxí-né comida vàha, ni cóni sáxíhí stná-né (vinu); ñàyùcàndùá, nì cachì-nsia sàhà-né: “(Tè-loco nduú-te), ádi sánì cundee ñà-malu nùù-té”. **34** Daaní, nì quesaa stná yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví, te tùha stnáì cuxi comida vàha, te xihí stnáì (vinu), doco cachí-nsià sàhí ñà-yáha ga ndadí, te cachí stná-nsià ñà-tùhe coho cuahí, dècuèndè iá vàha stnáì xì nècuàchì dachíyàhvi, xì stná nsidaa gá nèhivì cuáchi, cachí-nsià. **35** Doco cunaha-nsiá, nú ndisa ñà-nchichí ndiaha nduá quidé, te xiní stná inga ana quidá stná ducán, dandu quidáñuhú stná-né yùhù.

Nansa nì quida Jesús na iá-yà vehe iin nècuàchì fariseu nani Simón

36 Daaní, nì cànà-yá cùhùn-yà vehe iin nècuàchì fariseu ñà-cutnahá-yá xì-né cuxi-ne xì-yá. (Ñàyùcàndùá, cuàhàn-yà yucán), te nì yàha-ya ini vehe nì sàcòo-ya. **37** Te ñuu yucán iá iin nècuàchì ñahà có-quidá sahnú. Te nì xinitnùhu nècuàchímà sà-cuàhàn Jesús vehe nècuàchì fariseu-mà cuxi-ya. Ñàyùcàndùá nì tnii-ne iin quidi tii nì cuyucun yùù finu nani alabastro; ñuhú táttnà tnàmì quidi ma, **38** te nihí-néà cuàhàn ndé iá-yà. Te nì sàcuììn-né yàtä-yá yatni nùù sàhà-yá, te sacú cuàhà-né. Te ndutènúù-némà nì dàndàxín-né

sàhà-yá, dandu nì nsida ìchí-nèà xì ididínì-né. Nì tutuyuhu stná-nè sàhà-yá, te nì dàcánúú-né ñà-tnamí ma icà sàhà-yá. ³⁹ Doco nècuàchì fariseu nì cana xi-yá mà, inì-ni mii-né nì nacani ini-nè, cachí-né: “Nú ndisa iin nèhivì växi cuenta xi Dios nduu Jesús, dandu mà úhi cundaà ini-nè sàhà nècuàchì ñahà tnií xi (sàhà-né) ñà-ndùú nècuàchimà iin nèhivì cuáchi”. Ducán nì nacani ini nècuàchì fariseu mà. ⁴⁰ Doco Jesús, nì cachi-yà xì-né:

—Ía ñà-ndùá cuní` cachì xì-ní, Simón.

—Juún, Maestro, cachì-ní xí` —nì cachi Simón mà.

⁴¹ Dandu nì cachi-yà:

—Nì sandoo ùì tiàa, te ndúi-nè, xí-inihica-né dìhùn nùù inga iin tiàa. Iin nècuàchimà, iníhícá-né ùhùn ciente pesu, te inga-nè, cutu ùì dico ùxìn pesu iníhícá-né. ⁴² Doco ni-iin-ne, còò ni-iñáha icúmí-né ñà-danáà-né. Ñàyùcàndùá, tiàa iníhícá-né nùù-xímà, nì dàndutù-né cuenta xi ndúi nècuàchimà. Ñàyùcàndùá, vichi cachì-ní xí`, zíndù tiàa ma chicá cuàhàn cuu inì-xi sàhà nècuàchimà cahan-ní?

⁴³ Dandu nì cachi Simón mà:

—Yùhù tuxí inì, nècuàchì chicá nì sanihica cuáhà mà, divi cunduu ana chicá cuú inì-xi sàhà nècuàchimà.

Dandu cachí Jesús xì-né:

—Sàni cachi vàha-ní.

⁴⁴ Dandu nì ndacoto-ya yàtä-yá ndé ia nècuàchì ñahà mà, te nì cachi-yà xì Simón mà:

—¿A xiní-ní nècuàchì ñahà yohó? Na ní quesaì, te nì quìhvi

vehe-ní, còò tècuìí nì chìndánuu-ní ñà-ndoo sàhí; doco nècuàchì yohó, ndutènúù-né nì dàndàxín-né sàhí, te nì nsida ìchí-nèà xì ididínì-né.

⁴⁵ Te mii-ní, cóni tütúyúhú-ní yùhù na ní casàhú-ní xí, doco nècuàchì yohó, dècuèndè hora nì quesaì, có-nàcójó-né ñà-tütúyúhú-né sàhí.

⁴⁶ Te mii-ní, cóni (quìdáñúhú-ní yùhù) ñà-dacánúú-ní aceite dìní. Doco nècuàchì yohó, tàtnà tnàmì sàni dàcánúú-né sàhí.

⁴⁷ Ñàyùcàndùá, mate cuáhà cuàchì-ne iá, doco ñà-sàni nìhì-né perdón sàhámà nduá, (náhà xìcà), vàchi cuàhà gá cuú ini-nè (sàhí). Doco nú iyuhu cuàchì iá sàni nìhì nèhivì perdón sàhà-xí, dandu chicá iyuhu cuú ini-nè (sàhí).

⁴⁸ Dandu nì cachi-yà xì nècuàchì ñahà mà:

—Sàni xicahnú inì sàhà cuàchì-ní.

⁴⁹ Doco nèhivì dava ga ndoó xixí xi-yá yucán, nì nacani ini-né, cachí-né (entre mii-né):

—iCó-ndùá ducán cachi Jesús ñà-jaàn, vàchi mà cúí cuicahnú ini-né sàhà cuàchì-nda!

⁵⁰ Doco Jesús, nì cachi-yà xì nècuàchì ñahà mà:

—Sàni càcu-ní ñà-nì xinindisa-ní. Vátuni cùhùn-ní, te contentu ni coo-ní.

Nansa nani itnii nècuàchì ñahà nì chindee xi Jesús

8 Daaní, nì quihin-ya ichì cuàhàn-yà nì nacàhin-ya ñuu nahnú te ñuu cuati, cähàn-yà sàhù, cachítñuhu-ya xì nèhivì ñà-ndùú razón ndiaha sàhà ñuhiví ìì xí Dios. Te cutnáhâ stná-yà xì nsì-úxìn ùì nècuàchì dacuahá-yá, ²xì dava stná

nècuàchì ñahà nì dàndúvàha-ya. Dava-ne, nìsa ñuhu ñà-malu ini-nè, te dava ga-nè, cuèhè nì sandoho-ne, doco nì dàndúvàha-ya nsidaa-né. Iin nècuàchì ñahà mà nani María Magdalena. Ùsà ñà-malu nì tavà-yá nùù-né. ³Te inga-nè nani Juana, ñahàdihí Chuza, iin nècuàchì dandacú nùù biene xi rey Herodes. Te inga nècuàchì ñahà mà nani Susana, te cuàhà gá stná nècuàchì ñahà dava ga cutnáhâ xí-yâ cuàhàn-nè, chindéé-nêyà, te quidá stná-nè cooperar.

Ejemplu sàhà iin nècuàchì xitú

⁴Daaní, nì quesaa cuàhà nèhivì nì caquixi iin iin ñuu, nì nataca-nè nùù-yá. Te nì càhàn-yà xì-né, nì nacani-ya xì-né iin historia nduú ejemplu. Te dohó nì cachi-yà:

⁵—Nì iin tiàa, te cuàhàn-nè chihi-ne. Te nì sate uun-ne tata mà. Ducán nì quida-ne, te dava-ña nì còya mahì ichì. Te yucán nì sànihni nèhivì-ñá; stná laa ndavá ansivi, nì saxì-síâ. ⁶Te dava stná tata mà, nì còya nùù cavà. Te yucán nì xitàia, doco nì ìchà, vàchi còò ndèhì. ⁷Te dava stná tata mà, nì còya mahì iñù, te iin-ni nì sahnua xì-ñá mà. Doco nì dàdáhviamà-ñá. ⁸Doco dava stná tata mà, nùù ñuhù vàha nì còya, te nì xitàia viiá; ndè ùhùn dico tantu nì cana —nì cachi Jesús.

Dandu fuerte nì cachi-yà:

—iNi cúníní vàha nsidaa-nsiá ñà-nduá cachí!

Ñà-nduá disáhà-xí nì nacani Jesús cuàhà ejemplu

⁹Después nì xicàn tnùhù nècuàchì dacuahá-yá nùù-yá, cachí-nè:

—¿Ndíà nduá cuní cachi ejemplu nì nacani-ní mà?

¹⁰Dandu nì cachi-yà:

—Sàní sàhatahvì Dios mii-nsiá ñà-cundaà ini-nsià sàhà ñuhìvì ìí xí-yá, mate antes nìsa ìa dèhámà. Doco nècuàchì dava ga, còó. Puru ejemplu nacání xì-né sàhà-ñá màsà cúníñùhu-ne, mate indéhe-né, te màsà cúníñùhu-ne, mate iníñi-né.

Ñà-nduá cuní cachi ejemplu sàhà nècuàchì xitú

¹¹'Cunaha-nsiá, ñà-yohó nduá cuní cachi ejemplu mà: Tata mà nduú nahi Palabra xi Dios. ¹²Te tata nì còyo mahì ichì mà nduú nahi nèhivì iníñi palabra (xi-ya), dandu vàxi ñà-malu, te dacúxíó-si palabra mà ini anima-nè sàhá màsà cúníndísâ-né, te càcu anima-nè. ¹³Daaní, tata nì còyo nùù cavà mà nduú nèhivì iníñi xí palabra ìí, te luegu cudíi ini-nè sàhámà. Doco nahi viu còò yohò-xí nduú-né, iin ratu tii xiníndísâ-né, dandu na yáha-ne tnùndoho, luegu nacoo-né palabra mà. ¹⁴Daaní, tata nì còyo mahì iñù mà nduú nèhivì iníñi xí palabra xi-ya, doco cuàhà gá nacání ini-nè sàhà vida xi-ne ñuhìvì yohó; cuú cuàhà ini-nè sàhà biene xi-ne, te cuàhà gá diversión có-ìa vii nandúcú-né. Ñàyùcànduá, ducán queá xì-né na ian nì cuu xi viu mà, nì dàhvía nì quida iñù, vàchi cò-sâà-nè quida-ne ñà-vàha nacua cuní Dios. ¹⁵Daaní, tata nì còyo nùù ñuhù vàha nduú nèhivì nihnu ndàcuisi iní-xi; vàha anima-nè, iníñi-né palabra vàha ma, te quidá ndisa-neà cumplir, iin-ni

nchícùn-nèà, te sàhámà nduú-né nahi viu nì cana viì.

Ejemplu sàhà ñuhu itnúù

16'Nú sàñi nacahmi-nda iin lámpara, mà chícání-ndáñâ tìxi iin cazuela, ò tíxi iin cama. Còo, icúmíâ cuian ndé ducún ñà-cutnuà nùù nèhivì yáha ini vehe. **17** Cunaha-nsiá, nsidaa ñà-ìá dèhé, icúmíâ tùi vateá. Vàchi nsidaa ñà-ndùá quidádèhé nèhivì, icúmíâ natùi claruà, te cunitnùhu nèhivì sàhà-ñá.

18'Cunini vàha-nsia na sáha xi-nsiá ichì váha, vàchi nècuàchì ñuhú (ñà-váha) inì-xi, chicá más icúmí-né nìhitáhvì-né; doco nèhivì có-ñuhú ndisa (ñà-váha) inì-xi, mate tuxí ini-né iá iyuhá, doco nsidaájàn, icúmíâ cuxio nsiha.

Ñà-ndùá nì cache Jesús sàhà dihi-yá xì sàhà ñani-yà na ní casaà-né caná-néyà

19Daaní, nì sàà dihi-yá xì ñani-yà, doco mánicùi quìhvi-ne ndé iá-yà sàhà-ñá cuàhà guá nèhivì ndoo yucán. **20**Dandu nì cache nèhivì xì-yá:

—Cunaha-ní, tûvèhè cà' iín dihi-ní xì stná ñanì-ní; cuní-né càhàn-né xi-ní.

21Dandu nì cache-yà xì-né:

—Nsidaa ana iníní xi Palabra xi Dios, te quidá ndisa-neà, divi-ne nduú nahi dihí, nahi ñanì, te nahi cùhe.

Nansa nì quida Jesús nì cucuiìn tachì, te nì nacuñuhu dadí tècuíì mar

22Iin quívì nì nana-ya ini iin lancha, mii-yá xì nècuàchì dacuahá-yá, te nì cache-yà xì-né:

—Cúhùn-ndà yàha-nda inga ladu mar.

Ñàyùcàndùá, nì quihin lancha mà ichì cuàhàn-nu. **23**Te na xicá-nu cuàhàn-nu mahì mar, dandu nì quìdì-yà. Daaní, nì quesaha nì cana iin tachì fuerte vàxi ndè ñuhú íchí, te nì quesaha cuàhàn chitu lancha mà tècuíí, yáha ga iá peligru xì nsidaa-né. **24**Dandu nì catnàtùu-ne ndé indúhu-yá quìdì-yà, te nì dàndácòo-neyà, cachí-né xì-yá:

—¡Maestro! ¡Maestro!

iCuàhàn-ndà càhà-ndà!

Ñàyùcàndùá, nì ndacuiin-yà nì càhàn-yà nì sadi-yà nùù tachì mà xì nùù ñà-nàcuáhnú tódo tècuíí. Dandu nì cucuiìn ìi nsidaámà, nì nàcuíin dadí uun. **25**Te nì cache-yà xì-né:

—Índù chuun có-nihñú vàha ndisa inì-nsia Dios?

Ñàyùcàndùá, nì yùhí-né, te nì ndulocó-né, cachí-né iin-ne xì inga-né sàhà-yá:

—Índù clase tiàa nduú ana yohó? Vàchi ndè tachì xì ndè stná mar dandacú-né nùù-xí, te iníníá-né.

Nansa nì tavà Jesús cuàhà ñà-malu ñuhú ini iin tiàa ñuu Gadara

26Daaní, cuàhàn lancha mà, te nì sàà-nu ndè ñuu nècuàchì gadarenu. Frente ladu Galilea indúhu ñuu mà.

27Te nì nuu Jesús lancha mà nùù ñuhú íchí. Dandu yucán vàxi iin tiàa ñuu mà, ñuhú cuàhà ñà-malu anima-né. Sàcàní tiempu ñuhá anima-né. Có-ndìxí-né sìcoto, ni còò stná vehe-ne, cuisì mahì cueva ndé xì-indùxin nsìi iá-né. **28**Doco na nì xini-né Jesús, nì ndàhì ndee-né nì sàcuíin sìsì-né nùù-yá, te fuerte nì cache-né xì-yá:

—Jesús, ¿ndíà cunduu-ní yùhù? (Yùhù ináhî), Dèhemani mii-yá dandacú ndé chicá ansivi nduu-ní. Sacúndáhví` nùù-ní imásà dándóhó-ní yùhù!

²⁹Ducán ní cachí nècuàchì-mà, vàchi sàcàchí Jesús xí ñà-malu mà ñà-ní quèá ini-né. Vàchi antes cuàhà xichi ní dàndòhá-né, ñàyùcàndùá ní sàcùnuhni-né xí cadena xí stná manilla càa, te ducán nísa ia-ne, ndiaá nèhivì-né. Doco siempre sahndé uun-ne ñà-nùhní-né, te xinúdèhé-né yucù sáhàn-né quidá ñà-malu mà.

³⁰Dandu Jesús, ní xícàñ tnùhù-yá nùá, cachí-yà:

—¿Nansa nanu?

Te ní cachà:

—Ejército naní —cachá`, vàchi cuàhà sàstnùhù ñà-malu ñuhú anima-né.

³¹Te ní sacundahvíà nùù-yá ñà-màsà dàndáçû-yá cùhhàn cuñuha yavi cunú sàstnùhù. ³²Te yatni yucán ía iin yucù ndé ndoó cuàhà cochi xixáhan-sí. Ñàyùcàndùá, ní xícàñ tähvià nùù-yá áma cuáha-ya permisu cùhhàn caquïhvia ini cochi yucán. Te ní sàha-ya permisu.

³³Dandu ní canacoyo nsidaa-ñá ini tià ma cuàhàn, te ní caquïhvia ini cochi mà. Dandu nsidaa quisì mà, (ní culocó-si); carrera ní canuu-sí candiaa mà ní còyo-sí mar, te ní càhà-si.

³⁴Daaní, tè-xíndiaa xí cochi mà, na ní caxini-te ní cuu ducán, dandu carrera mènuhù-té ní nacani-té xí nèhivì ñuu yucán xí stná nèhivì ranchu. ³⁵Dandu ní caquee nsidaa-né vàxi-ne cundaà ini-né ndíà nduá ní cuu. Te ní

casaà-né ndé ía Jesús, ní xini-né, yucán ía tiàa ní caquee ñà-malu anima-xi, ía-né nùù-yá, sàndixí-né sícoto vichi. Sàñi nàcòo nsihi sàxìnítñùnì-né. Ñàyùcàndùá, yáha ga ní cayùhí nèhivì mà. ³⁶Dandu tiàa ní caxini nansa ní cuu ní dàndúvàha-ya tiàa ma, ní nacani-ne xí nèhivì ní caquesaa mà. ³⁷Dandu nsidaa nècuàchì ladu Gadara mà, ní sacundahví-né nùù-yá ñà-ní quèé-yá nùù ladu mà, vàchi yúhí cuaá-né. Ñàyùcàndùá, ní nana tu-ya lancha ñà-cùhùn-yà. ³⁸Dandu tiàa ní caquee ñà-malu nùù-xímà, ní sacundahví-né nùù-yá cuní-né cutnahá-né xí-yá cùhùn. Doco ní techuún-yánè nùhù-né, cachí-yà:

³⁹—Xuhun-ní vehe-ní, te nacani nchihì-ní nsidaa favor ní quida Dios xí-ní —ní cachí-yà.

Ñàyùcàndùá, mènuhù nècuàchimà ñuu-né yucán, te inii ní xícàñu-ne nacání-né xí nèhivì nansa (ní nduvàha-ne) ní quida Jesús.

Nansa ní dàndúvàha Jesús dèhe Jairo, te ní dàndúvàha stná-yà iin nècuàchì ñahà

⁴⁰Daaní, na ní nasaa-yà, ní cacudìi ini nèhivì ndòó yucán, vàchi xíndiatu nsidaa-né ñà-nsiaa-yà. ⁴¹Daaní, ní sàà iin nècuàchì nani Jairo nùù-yá; iin nècuàchì cusáhnù nùù iin veheñuhu nduú-né. Te ní tutuyuhu-né ñuhù nùù sàhà-yá ní sacundahví-né nùù-yá ñà-cùhùn-yà vehe-ne.

⁴²Vàchi mindaa dèheyoco-né ía, nahi úxin üì cuià xicá-ña, doco vichi sàcùcåhví-ña. Ñàyùcàndùá ní quihiín Jesús ichí cuàhàn-yà. Doco

cuàhà stná nèhivì cutnáhâ xí-yâ, dècuèndè yáha ga tnuu cuàhàn-nè xí-yá ñà-cuàhà guá-nè.

⁴³Te mahì nèhivì mà cuàhàn stná iin nècuàchì ñahà, ùxìn ùì cuìà sàcuàhàn-nè ndohó-né cuèhè nìi, te sàni nsihi dìhhùn xí-né cuàhàn nùu cuàhà nècuàchì nì quidatatna xi-né, doco ni-iin nècuàchimà, cóni níhi-né dandúvàha-ñané. ⁴⁴Te vichi divi ñahà mà nì quixi ladu yàtâ Jesús, nì dàcúhùn-nè ndahà-né nùu icà sìcoto xi-ya. Te hora nchito ma nì cucuiìn nìi-né.

⁴⁵Dandu nì cachi Jesús:

—¿Ana divi nì dùcùn ndahà-xí yùhù?

—Ni-iin-nsi —cachí nsidaa-né.

Te Pedro xì compañeru-nè, nì cachi-nè xì-yá:

—Yáha ga ndutnúú, Maestro; tnuu ga vàxi-nda mahì nèhivì. ⁴⁶Índù chuun ndácañuhù-ní ana nì dùcùn ndahà-xí icà sìcoto xi-ní?

⁴⁶Doco nì cachi-yá:

—Ináhî iá ana nì quida xí ducán, vàchi nì cundaà inì nì quide iin milagru.

⁴⁷Dandu nècuàchì ñahà mà, nì cundaà stná ini-nè ñà-sà-ináhá Jesús ñà-ndùá nì quida-ne. Nàyùcàndùá, vàxi-ne, ndé quidí cuiśi-né nì sàcuììn sisì-né nùu-yá. Te itá nsidaa nèhivì yucán, iníní-né, te nì nacani nècuàchimà xì-yá índù ñà-disáhà-xí nì dàcácùhun-ne ndahà-né icà-yá, te nì nduvàha-ne vichi duha. ⁴⁸Dandu nì cachi-yá xì-né:

—Hija, sàni nduvàha-ní ñà-nì xinindisa-ní. Vátuni nùhù-ní vichi, te contentu ni coo-ní.

⁴⁹Na meru cachi-yá ducan, dandu nì quesaa iin tiàa nì quixi vehe

presidente xi veheñùhu ma, te nì càhàn-te xi nècuàchimà, cachí-te:

—Sàni xìhì dèheyoco-ní.

Có-xiñùhù cuàhachuún gá-ní
Maestru.

⁵⁰Doco nì tiacu Jesús ñà-ndùá nì cachì-te, nàyùcàndùá nì cachi-yá xì nècuàchì dàndàcù-mà:

—Màsà yúhî-ní. Cuisì cunihnu vàha inì-ní, te càcu-ñà.

⁵¹Daaní, (nì sàà-yà xì-né), te nì quìhvi-ya xì-né ini vehe. Doco cóni sáha-ya quìhvi inga nèhivì (ndé indúhu nsii ma), cuisì Pedro xì Jacobo xì Juan xì stná yuadíhí-ñâ.

⁵²Vàchi ndoo cuàhà nèhivì, te sacú ndee-né, cána-ne ñà-sàni xìhì-ña. Dandu nì cachi-yá xì-né:

—Màsà cuácú-nsiá, vàchi cóni xìhì-ña; quídì uun ni-ñà.

⁵³Dandu nècuàchimà, nì sàcùndiaa-nèyà, vàchi ináhá-nê ñà-sàni xìhì-ña nduá. ⁵⁴Doco mii-yá, nì cachi-yá ni cáquéé nsihi-ne fuera. Dandu nì tnii-yá ndahà-ñá, te nì càhàn fuerte-yá, cachí-yá:

—iNdacuiin xá!

⁵⁵Daaní, nì nsiaa tu espíritu xi-ñà, te yàchì nì ndacuiìn-ña. Te nì dàndàcú-yá daquixí-né ñà-cutiacù-ña. ⁵⁶Te yuadíhí-ñâ, yáha ga nì ndulocó-nè. Dandu nì cachi-yá xì-né ñà-màsà nácání-né xì ni-iin nèhivì.

Nansa nì techuún Jesús
ùxìn ùì nèhivì dacuahá-yá
ñà-dacuítia-nè palabra ìì

9 Daaní, nì cana Jesús ùxìn ùì nècuàchì dacuahá-yá, te nì sàhatahvì-yánè ñà-vátuni tavà-né nsidanuu clase ñà-malu ñuhú ini nèhivì, te vátuni dandúvàha stná-né

nèhivì cuhí. ²Te nì sàcùnaha-né ñà-cùhùn-nè cachitnùhu-ne xì nèhivì palabra sàhà ñuhìvì ìì xí Dios, te dandúvàha stná-nè nècuàchì cuhí. ³Dohó nì cachi-yà xì-né:

—Ni-iñàha màsà cúnihí-nsiá cùhùn, ni bastón, ni morral, ni dítà, ni dìhùn, ni inga dùhnù-nsiá ñà-nadama-nsia màsà cúnihí-nsiá cùhùn. ⁴Te nú nì sàà-nsià iin vehe ndé cundoo-nsia, iin-ni cundoo-nsia yucán dècuèndè cachi sàà quìvì quee-nsia ñuu mà. ⁵Doco nú có-cùnì nèhivì dayáha-ne mii-nsiá, dandu quee-nsia yucán, te natatù-nsiá sàhà-nsiá còyo yàcá ñuu mà, cunduamà seña cóni quidá vífì nècuàchimà (xì-nsiá) —nì cachi-yà.

⁶Daaní, nècuàchì dacuahá-yámà, nì caquihin-ne ichì cuàhàn-nè, nì nacàhin-ne cuàhà ñuu cuati nì càhàn-nè xì nèhivì nansa iá razón vàha xi Dios, te nì dàndúvàha stná-nè nècuàchì cuhí nsidanicuú lugar.

Nansa nì nacani cuàhà ini rey Herodes

⁷Daaní, rey Herodes, nì xinitnùhu-tè ñà-cuàhà guá milagru quidá-yá, te nì ndulocó-te, vàchi cachí dava nèhivì ñà-sàni natiacu Juan (Bautista) nduájàn. ⁸Doco dava ga-nè, nì cachi-nè divi Elías sàni ndecunu, te ò iin nècuàchì yuhù nùu Dios sàni natiacu. ⁹Doco Herodes, (nì ndulocó-te), te nì cachí-te:

—Yuhù nì sàhi orden tàhndè dìnì Juan (Bautista). Doco inga nècuàchì cáhàn guá nèhivì sàhà-xímà, ¿ana

divi nduú-né, te cuàhà guá ñà-quídà stná-nè? —nì cachí-te. Nàyùcàndùá cuní-te cundehè-té Jesús.

Nansa nì dàcútiácú Jesús cuàhà mil nèhivì

¹⁰Daaní, sàmàndixi nsidaa nècuàchì dacuahá-yá nì cansiaa-nè, te nì nacani-ne xì-yá nsidaa ñà-ndùá nì quida-ne ndé nì sàhàn-nè. Dandu nì nacuaca-ya nsidaa-né cuàhàn cuaán-yá xì-né iin xaan yatni ñuu Betsaida ndé còò nèhivì. ¹¹Doco cuàhà nèhivì nì tenchicùn xì-yá, vàchi nì xinitnùhu-ne cuàhàn-yà. Nàyùcàndùá, nì casàhú-yà xì-né, te nì càhàn-yà xì-né sàhà ichì dandacú Yua-nda Dios. Te nì dàndúvàha stná-yà nècuàchì cuhí xì-ne.

¹²Dandu nì cuaà quìvì yucán. Te ùxìn ùì nècuàchì dacuahá-yá, nì tnàtuu-ne nùù-yá, cachí-nè xì-yá:

—Ndaquindè-ní xì nèhivì, dandu cùhùn-nè ñuu cuati, te ò ranchu yatni, te nìhì-né ndé cuxi-ne, te cùdù-nè, vàchi yohó ndé ndoo-nda, còò vehe.

¹³Doco nì cachi-yà xì-né:

—Mii-nsiá dacuxí-nsiánè.

Te nì cachi-nè:

—Cuisì ùhùn pan nihí-nsí, xì ùì siaca. ¿A cuní-nî cùhùn-nsí cuiin-nsi ñà-cuxi nsidaa nècuàchì yohó? —nì cachi-nè. ¹⁴Vàchi nècuàchì tiàa ndoó yucán, ùhùn mil nduú nsidaa-né.

Dandu nì cachi-yà xì nècuàchì dacuahá-yá:

—Cachi-nsià xì nèhivì ñà-nì mágundoo-ne ñuhù, iin iin grupu-nè ùì dico ùxìn, ùì dico ùxìn ni cúnđú-né.

¹⁵Nàyùcàndùá, ducán nì caquida nècuàchì dacuahá-yá, nì càhàn-nè

xì nèhivì, te nì sàcündoo nsahi-ne.
16 Dandu nì tnii-ya ùjhùn pan mà xì
 ùì siaca ma, te nì ndacoto ndiaá-yà
 dìquì-xí, nì naquimanì-yá Dios
 sàhámà. Dandu nì dàcuàchí-yáñà,
 te nì sàha-ya nècuàchì dacuahá-yá,
 te nì dasàn-néa nùù nèhivì. **17** Te
 nsidaa-né, nì xixi-ne nì ndenuu
 ini-né. Dandu nì chivàha-ne ñà-nì
 cuyodò, te nì chitu ûxìn ùì icà
 pedazu pan mà.

**Nansa nì cachi Pedro
 ñà-xinindísâ-né ñà-divi Cristu
 dacácu xi-nda nduu Jesús**

18 Daaní, nì ìa iin xichi nì
 quecuáán-yá xì nècuàchì dacuahá-yá,
 te nì xicàn tåhvì-yá nùù Dios. Dandu
 después nì ndàcàtnùjhù-yá nùù
 nècuàchimà, cachí-yà:

—¿Ana nduu yùjhù, cachí nèhivì?

19 Te nì cachi-né xì-yá:
 —Dava-ne cachí-né ñà-Juan
 Bautista nduu-ní. Te dava-ne
 cachí-né Elías nduu-ní. Te dava
 ga-né cachí-né iin nècuàchì profeta
 sànahaa nduu-ní, te sàni natiacù-ní
 vichi cahan-né.

20 Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Doco mii-nsiá, ¿ana ndui,
 cachí-nsià?

Dandu nì cachi Pedro xì-yá:

—Divi Cristu nì quixi nùù Dios
 nduu-ní.

21 Dandu nì dàndàcú-yá nùù-né
 ñà-màsà nácání-né xì nèhivì
 nduu-yá Cristu.

**Nansa nì cachitnùhu Jesús
 icúmí-yá cui-yà**

22 Dandu nì cachi stná-yà xì-né:
 —Yùjhù ana nduu Tnaha Nèhivì
 Nuhìvì, cuàhà gá icúmî ndohi.

Vàchi tè-sàhnú xídandacú, xì stná
 dùtù xícusahnú, xì stná nècuàchì
 ley xi veheñùhu, nsidaa-né icúmí-nê
 cahichì ini-né yùjhù, dandu cacahnì
 nèhivì yùjhù. Doco tìxi ùnì quìvì
 icúmî natiacuì.

23 Te nì cachi stná-yà xì nsidaa-né;

—Nsidaa ana cuní cunchicùn
 xì, xiñuhu nacoo-ne ñà-ndùá cuní
 ini-ni mii-né quida-ne, te nsiquívì
 quida-ne cuenta na ian nsidá
 stná-né cruz xi-ne cutnáhâ-né xì
 (ñà-cui stná-né). **24** Vàchi nsidaa
 ana cuní dacácu xi vida xi vichi,
 ñà-dàndáñúhú-né mii-né nduá.
 Doco nú ni cuí-né sàhí, dandu
 ñà-sàni càcu ndisa vida xi-ne
 cundua. **25** Vàchi nú ni níhì iin
 nèhivì nsidaa ñà-íá ñuhìvì, ni
 ñà-jaàn, mà cündúá iin bien xi-ne
 nú màsà sàá anima-né cundiatú
 stná, te càcua. **26** Iin nèhivì, nú
 cucáhán nùù-né coo-ne ladu xi,
 o nú cucáhán nùù-né cunini-ne
 palabra xi, (ndahví-né), vàchi
 icúmî stnái nacuaí mii-né quìvì
 naxicocuìñ yùjhù ana nduu
 Tnaha Nèhivì Nuhìvì. Te ndiaha
 gá coo quìvì mà sàhà yùjhù, xì
 sàhà Yuamánì, xì sàhà ángel
 ìi cacutnahá xí quixi. **27** Doco
 ñà-ndáá nduá cachí xì-nsiá, dava
 mii-nsiá nècuàchì itá yohó, tànáha
 ga cui-nsià, te cuni-nsià nansa íá
 ñuhìvì ìi xí Dios —nì cachi-yà.

**Nansa nì nadama Jesús mii-yá
 nì natnuù nihni ndiaha-yá**

28 Daaní, nì nsihi nì cachi-yà
 ducán, dandu nì yàha nahi ùnà gà
 quìvì, te nì saca-ya Pedro xì Juan, xì
 Jacobo, cuàhàn-yà xì-né iin yucù
 ndé cuàhàn-yà càhàn-yà xì Dios.

29(Daaní, na iá-yà yucán) xícàn tàhvì-yá nùù Dios, dandu nì xini nècuàchìmà tucu nì nàcùnahà-yà. Nì nducuxín yaa sícoto xi-ya, te tnúù nihni ndiaha-ñá. **30-31**Dandu nì xini stná-nè, yucán nì canatùi stná ùù nècuàchì (sànahá) iin-ne nani Moisés, te inga-nè nani Elías. Te itá stná ndómà ndatnúhú-ndá xí-yá. Te tnúù nihni stná-ndà, cähàn-ndà xì-yá sàhà nansa icúmí-yá cui-yà ñuu Jerusalén. **32**Te Pedro xì compañeru-nè, sádi gá vähná-nè. Doco na ní nsicuìhnú viì ini-nè, dandu nì caxini-nè ndiaha gá tnúù nihni-ya, te mimíí nì caxini-nè itá stná ùù ndósahnu-mà. **33**Daaní, na meru cuàhàn cuxica-nda, dandu ní cachi Pedro xì-yá:

—iMaestro, nansicáhán-ndá ndoo-nda yohó! Chicá vähä quidavàha-nsi ùnì siahva, ian coo mii-ní, inga stná coo Moisés yohó, te ingà coo stná Elías yohó.

Ducán nì cachi Pedro, vähä cóni cúnzáá ini-nè nansa cachí-nè. **34**Daaní, sà-cähàn-nè xì-yá ducán, dandu nì nuu iin vicò, te nì dàhvi nsidaa-né mahiá. Te nì cayuhí cuaá-nè na ní xini-nè nì cuu ducán. **35**Dandu nì tiacu-nè cähàn iin ana cähàn mahi vicò mà, te dohó cachí-yá:

—Dèhemaní nduú ana yohó. Cunini-nsia ñà-ndúá cachí-yá.

36Daaní, nì ndacoto nècuàchì dacuahá-yámà, te nì xini-nè ndé cuisì mindaa mii-yá iá yucán. Doco después còò ni-iñáha ni cachí-nè xì ni-iin nèhivì sàhà nsidaa ñà-ndúá nì xini-nè yucán.

Nansa nì tavà Jesús iin ñà-malu inácáá nùù iin tèchii

37Daaní, inga quívì nì nuu-ya xì-né yucù mà vähä-xi-ya. Dandu

nì ndacùhun stnahá-yá xì cuahà nèhivì sàñi nataca. **38**Te iin nècuàchìmà nì cähàn-nè xì-yá, sacúndáhvì fuerte-nè nùù-yá, cachí-nè:

—Maestro, sacúndáhvì` nùù-ní, cundehè ndahví-nî tèchii xí, vähä mindaa-té nduú dèhi. **39**Cunaha-ní, iin ñà-malu dandoho-xi-té, dandahìa-te, te xíhì ihí-te quidá, queé chihìñù yuhù-té: quini ga quidá xì-té, có-cùnìa nacoà-te.

40Nàyùcàndùá nì sacundahví` nùù nècuàchì dacuaha-ní ñà-tavà-néa, doco mánìcùi.

41Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Ndahví-nsià, vähä mà túha-nsia cunindisá-nsiá, ni có-sâa-nsià cundaà inì-nsia. ¿Nadaa ga quívì icúmî coo guè xì-nsiá, te quidandee gá stná inì sàhà-nsiá? Pues cundaca-ní dèhe-ní quixi —nì cachi-yá.

42Daaní, sàvàxi-ne xì-té, te nì ducùn ñà-malu-te ñuhù ní sahnì ihá-te. Nayùcàndùá, nì sadí-yá nùá, te nì dàndúvàha-yâte. Dandu nì quida-yâte entregar nùù yua-té.

43Te nsidaa nèhivì ndoó yucán, nì ndulocó cuahà-né ñà-ndiaha guá nì quida Dios.

Daaní, na ndulócô guá-nè sàhà nsidaa obra nì quida-ya, dandu nì cachi-yá xì nècuàchì dacuahá-yá:

44—Cunini vähä-nsia palabra cuahìn cachì xì-nsiá. Yuhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví, icúmî yáhi coi ndahà nèhivì (malu), vähä iá iin tiàa cuahàn quida xí entregar —nì cachi-yá.

45Doco nècuàchìmà, cóni cúnzáá ini-nè ñà-ndúá nì cachi-yá, vähä nì la dèhé chuun ma nùù-né;

ñàyùcàndùá, cóni sánihì ini-né. Te yúhí stná-né ndàcàtnùhù-né nùù-yá sàhámà.

Nansa nì cache Jesús ana chicá ndiaá

⁴⁶ Daaní, nì quesaha-né nì cuàà-né ndàcàtnùhù stnahá-né nùù-né ana chicá ndiaá. ⁴⁷ Dandu nì cundaà ini-yá nansa xínacani ini-né, te ñàyùcàndùá nì nacuaca-ya iin tètii nì chicani-yàte iladú-yá, ⁴⁸ te nì cache-yá xì nècuàchimà:

—Nú sàhà yùhù quidáñúhú iin nèhivì tètii yohó, dandu dava-ni queá na ian yùhù quidáñúhú-né. Te nú yùhù quidáñúhú-né, dandu iin-ni queá ñà-quidáñúhú stná-né ana nì techuun-xí vàxi. Vàchi nècuàchì chicá nihnu ndáhví inì-xi, divi nduú ana chicá ndiaá ndisa.

Nècuàchì có-xìní ùhì xì-ndà, favor xi-nda iá-né

⁴⁹ Dandu nì cache Juan xì-yá:
—Maestro, nì xini-nsì iin tiàa tavá xi ñà-malu nùù nèhivì, te quìvì mii-ní ndácùcahan-né. Doco có-ndúú-né iin ana cutnáhâ xí-ndá xicánúú. Ñàyùcàndùá, nì sadi-nsì nùù-né ñà-màsà quídá gá-né ducán.

⁵⁰ Dandu nì cache Jesús xì-né:
—Còó, màsà cádi-nsià nùù-né, vàchi nsidaa ana có-xìní ùhì xì-ndà, favor xi-nda iá-né.

Nansa nì cache Jesús na ní cuni Jacobo xì Juan càcàn-né quixi castigu nùù ana cóni quidáñúhú xí-yá

⁵¹ Daaní, na sá-ìtúú tiempu nana-ya ansivi nùhù-yá, dandu nì quihin-ya ichì cuahàn-yá ñuu Jerusalén, iin-ni nihnu ini-yá sàà-yá

yucán. ⁵² Te nì techuún-yá itnii tiàa codònùù nùù-yá ñà-cachitnùhù-ne icúmí-yá yàha-ya ichì yucán.

Ñàyùcàndùá, nì casaà tiàa ma iin ñuu tii nècuàchì raza samaritanu, cuahàn-né nanducu-né ndé coo-ya nì cùí. ⁵³ Doco nècuàchì ñuu mà, ni loho cóni cándisâ-né coo chii-yá ñuu-né, vàchi sàni xinitnùhu-ne ñà-ichì Jerusalén nduá cuahàn-yá. ⁵⁴ Ñàyùcàndùá, ùì nècuàchì dacuahá-yá nani Jacobo xi Juan, na ní tiacu-né ñà-dùcán nì cache nècuàchì ñuu mà, dandu nì cache-né xì-yá:

—Stoho-nsì Señor, ¿a có-cùnì-ní dandacú-nsí còyo ñuhu ansivi, te coco nsihi nèhivì ñuu yohó, vàchi ducán nì quida stná Elías sànaha?

⁵⁵ Doco nì dà-íhî Jesús nècuàchimà, cachí-yá:

—Mii-nsiá, có-cùndáà inì-nsia nansa ndiá lcà-nsiá cunihnu vàha inì-nsia. ⁵⁶ Vàchi yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìví, cíndù divi chuun nì quesaì ñuhìví yohó? Pues divi sàhà ñà-dacácui nèhivì, te màdiá dandáñúhî-né —nì cache-yá.

Dandu cuahàn-yá xì-né inga ñuu chicá nùù-xí.

Ñà-ndùá nì cache Jesús xì nèhivì cuní cunchicùn xì-yá

⁵⁷ Daaní, na xicá-yá xì-né ichì, nì càhàn iin tiàa xi-yá, cachí-né:

—Yùhù, dispuestu ié` cunchicùn mii-ní ndéni nì cui ni cùhùn-ní, Señor mó.

⁵⁸ Dandu nì cache Jesús xì-né:

—Lusu, iá nchihò-sí, te laa ndavá ansivi, iá stná tacà-si; doco yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìví, còò ni-iin lugar ndé cunduhí cùdì.

59 Daaní, nì cachi-yà xì inga
nèhivì:

—Cunchicùn-ní yùhù.

Te nì cachi nècuàchimà:

—Señor mío, dihna ni núhì ñà-coo
chii gué` vehi dècuèndè (ni cuí) yué,
te nì ndùxin-ne.

60 Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Nècuàchì có-íá vida anima-xi,
divi ni cúxin xi nsìi-xi. Doco mii-ní,
cuahán-ní cachitnùhu-ní razón sàhà
ñuhiví iì xí Dios.

61 Dandu inga nèhivì, nì cachi-nè
xì-yá:

—Yùhù, cunchicùn mii-ní, Señor
mío. Doco dihna ni núhì (coo chíf)
ndaquindéi xì nèhivì vehi.

62 Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Iin nèhivì sà-itníí-xí yàtà, nù
cuisì yàtà-né indéhe-né, dandu mà
quéé víámà. Te ducán íá stná xì iin
nèhivì (mà iin-ni nihnu ini xì yùhù),
mà cùi sàà-nè cunduu-ne nèhivì xí
ñuhiví iì xí Dios.

**Nansa nì techuún Stoho-ndà
Señor 70 nèhivì xí-yá ñà-cùhùn-nè
càhàn-nè palabra xi-ya**

10 Daaní, na ní nsihi nì cuu
ducán, dandu nì nacàxin
Stoho-ndà Señor ùnì dico ùxìn (70)
tiàa, te nì techuún-yánè cùhùn-nè
ùì ùì-nè codònùù-né nùù-yá
nacàhin-ne nsidaa ñuu xì nsidaa
xaan ndé icúmí-yâ yàha stná-yà.
2 Nàyùcàndùá, nì cachi-yà xì-né:
—Nà-ndáà nduá, cuàhà nèhivì
(tàñáha ga cunindisá). Te na iin
cosecha cahnú ndanihi-nda nduú-né,
doco sacu nèhivì nduú ana (chindéé
xí-ndá) ndanchitoa. Nàyùcàndùá,
càcàn tähvì-nsiá nùù Lamú dandacú
sàhà chuun yohó ñà-nì téchúûn

gá-yà nèhivì cùhùn quida xi chuun
(iì xí-yá), vàchi na ian ndanchító iin
cosecha ndiaha nduá.

3 Vátùni cùhùn-nsià vichi. Yùhù
techuín mii-nsiá cùhùn-nsiá
cacanuu-nsia mahì nèhivì dànaná,
cunduu-nsia nahi lelù xicánúú mahì
lobu. **4** Doco màsà cúnihí-nsiá ni-iin
itni cuñuhu dìhùn, ni stná morral
xi-nsia, ni inga ndísàñ-nsiá. Te
ni-iin nèhivì màsà cásàhú xì-nsiá
ichì. **5** Te nù sànì sàà-nsià iin vehe
ndé cundoo-nsia, dandu cachi-nsià
xì stoho vehe ma: “Ni cúnidoó mánì
mii-nsiá nèhivì vehe yohó”. **6** Dandu
nú ndisa ndoó nèhivì tùha cundoo
ndiaha vehe ma, dandu vátùni.
Doco nú coó, ni cúnàhá ñà-ndùá nì
cachi-nsià.

7 Cuisì iin-ni vehe cundoo-nsia,
te cuxi-nsia te coho-nsia ñà-ndùá
sáha nècuàchì dìvéhé-xímá mii-nsiá.
Vàchi nsidaa ana quidáchúûn,
xiñuhu cuàhà xi-né iin algu. Màdì
vehe yohó vehe yucán cundoo-nsia,
còo; iin-ni ni cúnidoó-nsiá cuisì
iin-ni vehe. **8** Te nù ni sàà-nsià iin
ñuu, te candísà nèhivì cundoo-nsia
yucán, dandu ñà-ndùá sáha-nensià,
divi ñà-jaàn nduá cuxi-nsia. **9** Te
dandúvàha stná-nsià nècuàchì cuhí
ndoó yucán, te dohó cachi-nsià xì
nèhivì yucán: “Vichi sànì quesaa
razón sàhà ñuhiví iì xí Dios ndé
ndoó-nsiá”, cachi-nsià. **10** Doco nù
nì sàà-nsia iin ñuu, te có-xìnindísà
nèhivì yucán mii-nsiá, dandu
màcuítä-nsia mahì ichì cahnú
ñuu mà, te cachì-nsia xì-né:
11 “Dècuèndè yàcá ñuu-nsià nì tnì
sàhà-nsí, icúmí-nsí catù váha-nsiñà
còya, (vàchi ndahví gà modo
xi-nsia). Doco cunaha váha-nsia,

yohó ndé ndoó-nsiá sàñì quesaá stná razón sàhà ñuhivì lì xí Dios (mate cónì ndúlócô-nsiá)". Ducán cachí-nsiá (xì nèhivì ñuu mà). ¹² Te yùhù cachí` xì-nsiá na sáà quìvì juiciu, dandu chicá cuàhà castigu icúmí nèhivì ñuu mà nihì-né nùù nèhivì (malu) ñuu Sodoma.

¹³ iNdahví nèhivì ñuu Corazín! iNdahví stná nècuàchì ñuu Betsaida! Vàchi cuàhà milagru fuerte nì xini-né, (te cónì ndúlócô-né). Doco cunaha-nsiá, nú ducani ni coó stná milagru mà ñuu Tiro, ò ñuu Sidón nì cùí, dandísá, yàchì naxicocuñin ini nècuàchì ñuu mà sàhà cuàchì-ne, te nàcùndixi ndahví-né nàcùndoo-ne mahì yàtutnù, (te cunduamà seña ñà-ndisa cuhí ini-né mii-né sàhà cuàchì-ne). ¹⁴ Te quìvì cuu juiciu, chicá iyuhu castigu icúmí nìhì nèhivì ñuu Tiro mà, xì nèhivì ñuu Sidón mà, te chicá fuerte coo castigu xi ñuu Corazín xì ñuu Betsaida mà. ¹⁵ Stná nècuàchì ñuu Capernaum, mate tuxí ini-né nana ducún-né ndé gloria, doco còó, ndé andea icúmí-né nuu-ne.

¹⁶ Cunaha-nsiá, nú ni quihín casu nèhivì sàhà ñà-ndùá cachí mii-nsiá, dandu iin-ni queámà na ian quihín casu stná-né yùhù. Te nú ni cähichì ini-né mii-nsiá, icúmí quee stná mà na ian cähichì stná ini-né yùhù. Te nú yùhù ni cähichì ini-né, dandu iin-ni queé stná mà na ian sàñì cähichì stná ini-né mii-yá ana díchúún-xí vàxi.

Ñà-ndùá nì cachí Jesús xì 70 nèhivì
nì dàcuítia xì palabra xi-ya

¹⁷ Daaní, nì naxicocuñin ùnì dico ùxin (70) nècuàchì dacuahá-yá, te cudíi ini-né, cachí-né xì-yá:

—Cunaha-ní, Stoho-nsì Señor, dècuèndè stná ñà-malu nì cundee-nsí nùù-xí ñà-nì ndacùcahan-nsí quìvì-ní.

¹⁸ Dandu nì cachí-yà xì-né:

—Nì xini stná ñà-malu cusáhnû, nì quea ndé gloria vàxan, nì nacava na ian nì tåsa. ¹⁹ Cunaha-nsiá, vichi sàñì dàñíhtáhvì stná mii-nsiá ñà-nú ni cuánihni-nsia còò ò sìduhma, dandu (còò ni-iñàha cuu xi-nsiá); te våtùni cundee stná-nsiá nùù nsidaa ñà-malu, mate yáha ga xiní ûhiàndó, te yáha ga nacúndéâ, doco còò ni-iñàha cuu xi-nsiá. ²⁰ Xiñuhu cudíi ini-nsiá vichi, doco màdì sáhà-ñá våtùni nì cundee-nsiá nùù ñà-malu. Còò, cuisì xiñuhu cudíi ini-nsia sàhà ñà-sàñì sàcuítandiaa quìvì-nsiá nùù (tutu iá) ansivi.

Ñà-ndùá dísáhà-xí nì cudíi ini Jesús
na ní nsiaa nècuàchì dacuahá-yá

²¹ Divi hora yucán nì cudíi ini Jesús nì quida Espíritu lì xí Dios, te nì cachí-yà (xì Yuamánì-yá):

—Ndeníhí vàhi mii-ní, Yuamánì' Dios; vàchi mii-ní nduu-ní Stoho ansivi xì ñuhivì. (Te palabra lì xí-nî), sàñì chitnùnì inì-ní ndò dèhá` nùù nècuàchì nchichí; doco nùù nècuàchì nihnu ndahvi inì-xi nahi ñà-cuati, sàñì dàtnùnì-ní sàxìnítunùnì-né. Ducán iá, vàchi ñà-jaàn nduá nì chitnùnì inì-ní quida-ní, te nì cudíi inì-ní coo ducán —nì cachí-yà xì Yuamánì-yá.

²² Dandu nì cachí stná-yà:

—Nùù Yuamánì' sàñì nìhítáhvì dandacuí nùù nsidanicuú iñàha; te còò ni-iin nèhivì ináhá ana nduú yùhù, cuisì mii-yá; te cuisì yùhù

ináhá stnáì mii-yá, cuisì yùhù xì
stná nèhivì cuní` cundaà inì-xi
sàhà-yá —nì cachi-yà.

²³Dandu nì nacuico-yá nùù
nècuàchì dacuahá-yá, te nì cachi-yà
xì-né:

—Nansicáhán mii-nsiá, vàchi
ndiaha gá ía ñà-ndùá sàni
xininùù-nsiá. ²⁴Cunaha-nsiá, cuàhà
profeta sànaha, xì cuàhà stná rey,
nìsa cuni-né cundehè-né ñà-ndùá
sàni xini mii-nsiá, doco cóni
níhítáhvì-né cuni-néa. Te nìsa cuni
stná-né cunini-ne ñà-ndùá sàni
inini mii-nsiá, doco cóni sáà-né
níhítáhvì-né cunini-nea.

Nècuàchì samaritanu vàha inì-xi

²⁵Daaní, nì ndacuuiin iin nècuàchì
ley xi veheñùhu, cuní-né cundaà
ini-né nansa naxiconihí Jesús
nùù-né. Te dohó nì cachi-né xì-yá:

—Maestro, ¿ndiá ndùá quide,
te níhítáhvì vida ndiaha
nicanicuahàn?

²⁶Dandu nì cachi-yà xì-né:

—¿Nansa cachí tutu nduú ley xi
Dios? Sàni cahvi-nià. Pues ¿nansa
cachá`?

²⁷Dandu nì cachi nècuàchìmà:

—Dohó cachá`: “Icúmí-ndá
cuu ini-ndà sàhà Stoho-ndà Dios
xì nsidanicuú anima-ndà, xì
nsidanicuú ini-ndà, xì nsidanicuú
valor xi-nda, xì nsidanicuú stná
sàxìnítuní-ndà. Te nacua cuú
ini-ndà sàhà mii-nda, ducán
icúmí stná-ndà cuu ini-ndà sàhà
ñanìtnaha-nda”.

²⁸Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Cachí vàha-ní. Ducán quida-ní,
dandu níhì-ní vida ndiaha
nicanicuahàn.

²⁹Doco nècuàchìmà, có-cùní-né
cachi nèhivì xì-né tonto ía-né,
ñayùcàndùá, nì cachi-né xì-yá:

—Doco ¿índù clase nèhivì cachí
xì-ndà nduú ñanìtnaha-nda?

³⁰Dandu nì cachi-yà xì-né:

—(Cunini-ní historia.) Nìsa ìa iin
tiàa ñuu Jerusalén, te nì quee-ne
cuàhà-né inga ñuu nani Jericó.
Doco (ichí mà) nì ndacùhun tnahá-né
xì itnii tècuìhnà. Te nì sadì-te
nùù-né, nì xidacuihna-té nsidaa
sicoto xi-ne, nì sahnì cuì-tené, grave
nì dàñácuèhè-tené, te cuàhàn-te.

³¹Daaní, nì cuu nì yàha iin dütù ichí
mà. Te nì xini-né indúhu nècuàchì nì
nacuèhè mà, doco iladú nì yàha-ne.

³²Daaní, yucán nì yàha stná iin tiàa
levita (quidáchúún veheñùhu), te nì
xini stná-né nècuàchìmà. Te divini
iladú nì yàha stná-né. ³³Daaní, ichí
yucán nì yàha stná iin nècuàchì ñuu
Samaria, te na ní sàà-né ndé indúhu
nècuàchìmà, nì xini-né nècuàchìmà, te
nì cuhi inì-ñané. ³⁴Nì tnàtuu-ne
nì quidatatna-né ndé nì nacuèhè xi
nècuàchìmà, nì dàquée-ne aceite xì
vinu, te nì chidúcún-néa. Dandu nì
chindànuú-ñané quisì ndacá-né. te
cuàhà-né xì nècuàchìmà dècuèndè
iin vehe ndé quetátú nècuàchì
xicá ichí caní. Yucán nì ìa-ne nì
sandiaa-né nècuàchìmà. ³⁵Dandu
inga quìvì na ní quihin-ne ichí
cuàhà-né, nì tavà-né ùù dìhùn, nì
sàhà-ne nècuàchì dìvéhé-xímá,
cachí-né: “Cundiaa sacù-ní nècuàchì
ndahví yohó, te nú chicá cuàhà
cuàhà-ní quida-ní gastu, dandu
icúmí danáì’ na náyàhi”, nì cachi-né.

³⁶Pues, vichi cachí-ní xì’: nùù nsì-únì
tiàa (nì yàha yucán), ¿índù nècuàchì
meru nì sanduu ndisa ñanìtnaha

nècuàchì nì ndacùhun tnahá xi tècuìhnà mà cahan-ní? —nì cachi Jesús.

³⁷Dandu nì cachi nècuàchì ley xi veheñùhu ma:

—Pues, divi tiàa nì indehè ndahví xì nècuàchimà.

Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Pues, cuahán-ní, te divi ducán quida stná mii-ní.

Nansa nì cachi Jesús xì ùì cùhi nani Marta xì María

³⁸Daaní, nì yàha-ya xì compañeru-yà ndè chicá nùù-xí ndé iá iin ñuu tii. Te yucán iá iin nècuàchì ñahà nani Marta, te divi-ne nì quida xi-yá invitar ñà-coo-ya vehe. ³⁹Te yucán iá stná iin cùhi nècuàchimà nani María. Te María mà, cudíi ini-né coo-ne ñuhù nùù Jesús cunini-ne ñà-ndùá cachí-yà.

⁴⁰Doco Marta, cuàhà gá chuun yuhùnùhú icumí-nê, te ndé cutóntô-nè sàhà chuun ma. Nàyùcàndùá, vàxi-ne ndé iá-yà, cachí-né xì-yá:

—Señor mío, éa có-dàndóhâ mii-ní ñà-sàni nacoo cùhi yùhù quidachuún mindaí. Cachí-ní xì-né ñà-ní chíndéé stná-né yùhù.

⁴¹Doco nì cachi-yà xì-né:

—iNdahví-ní, Marta! Cuàhà gá nacání iní-ní. Cuàhà gá chuun sahní-ní mii-ní sàhà-xí. ⁴²Doco cui si imindaas chuun nduú ñà-iá ndisa necesidad quida-nda. Te divi chuun vàha ma nduá cudíi ini María quida-ne vichi, te yùhù, mà cuáhi cuxio chuun vàha ma nùù-né.

Nansa quida-nda nú cuní-ndà càcàn tàhvì-ndà nùù Yua-nda Dios

11 Daaní, nì cuu iin xichi iá-yà iin xaan xícàn tàhvì-yá nùù

Dios. Te nì nsihi nì càhàn-yà xì Dios ducán, dandu nì cachi iin nècuàchì dacuahá-yá:

—Señor mío, dacuaha-ní nsiùhù càcàn tàhvì stná-nsì nacua nìsa dacuahá Juan (Bautista) ana nchícùn xì mii-né.

²Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Na xícàn tàhvì-nsiá nùù Dios, dohó cachì-nsia:

Yua-nsí Dios iá ansivi, ni ndácùcahan tnùñuhu nèhivì quìvì-ní; te yàchì nì sàà stná tiempu cusahnu-ní ñuhiví yohó, xícàn tàhvì-nsí. Te nacua quidá ana ndoó ansivi ñà-ndùá dandacu-ní, divi ducán ni quidá stná nèhivì ñuhiví yohó. ³Pan xi-nsi iin quìvì, iin quìvì taxi tahvi-nìa nùù-nsí. ⁴Te cuicahnú iní-ní sàhà cuàchi iníhícá-nsí, vàchi nsiùhù, xicáhnú stná ini-nsì sàhà nsidaa ana iníhícá nùù-nsí. Te chindee-ní nsiùhù ñà-màsà dáca nèhivì nsiùhù, te dacácu stná-ní nsiùhù nùù ñà-malu nicanicuahàñ. (Amén.)

⁵Te nì cachi stná-yà xì-né:

—Ni cachí-ndà nú iá iin amigo xi-nda, te dava ñuu sàà-ndà vehe-ne, te cachí-ndà xì-né: “Amigo, taxi ica-ní ùní pan nùí, ⁶vàchi sàni quesaa iin amigo xi vehi, ichì caní nì quixi-ne. Te còò ni-iñàha cuàhi-né cuxi-ne”. ⁷Dandu amigo xi-nda ini vehe ma, vihini tiacu-né, te cachí-né xì-ndà: “Còó, màsà dáñáná-ní yùhù, vàchi ndiadí vàha yehí, te itánduhù-nsí xì dèhe-nsi. Mà cùi ndácòi cuàhi mii-ní ñà-ndùá xícàn-ní”, cachí-né vihini.

⁸Cunaha-nsiá, mate amigo xi-nda nduú-né, doco ni sàhà ñà-jaàn mà cándísâ-né ndacò-ne cuàha-nèndó ñà-ndùá xiñuhu-nda. Còó, doco sàhà-ñà nì cunaha iin-nda cahàn-ndà yehè-né, ñàyùcàndùá icúmí-né ndacò-ne cuàha-nèndó iñàha. ⁹Te yùhù cachí stnáì xì-nsiá, càcàn tàhvì-nsiá, te nìhítáhvì-nsiá. Nanducu-nsiá (ñà-vàha nùù-yá), te túia. Càhàn-nsià (yehè-yá), te nuna. ¹⁰Vàchi nsidaa ana xícàn tàhvì, icúmí-né nìhítáhvì ndisa-neà; te nsidaa ana nandúcú xí ñà-vàha, icúmí tui ndisamà nùù-né; te nsidaa ana xícàn tàhvì nùù yehè-yá, icúmí-yá nacuna-yañà nùù-né.

¹¹Nú ni cacràn iin dèhe-nsia iin pan cuxi-tè, amádi pan cuàha-nsiàte, te mèdà iin yùù. Te nú cuñu siaca xícàn-te, mèdà iin còò cuàha-nsiàte. ¹²Te ò nú nsìvì xícàn-te caxi-té, mèdà iin sìduhma cuàha-nsiàte. Còó. ¹³Mii-nsiá, mate nèhivì cuáchi nduú-nsiá, doco tùha-nsia cuàha-nsia dèhe-nsia ñà-íà viì. Ñàyùcàndùá Yuamánì-ndà íá ansivi, chicá icúmí-yá cuàhatahvì-yá mii-nsiá Espíritu lì xí-yá nú ni cacràn tàhvì-nsiá nùù-yá.

Nansa nì dàquéé cuàchi nèhivì dìquì Jesùs, có-quìdá víi-yá, cachí-né

¹⁴Daaní, iin xichi nì cuu nì tavà-yá iin ñà-malu ihìn (ní nsida ihin xi) iin nèhivì. Daaní, nì nsihi nì queamà, dandu vâtùni nì nacahàn nècuàchimà. Te nì ndulocó nèhivì cuáhà ndoó yucán. ¹⁵Doco dava-ne, nì (xitnùhu-ne), cachí-né: —Ñà-malu cusáhnû nani Beelzebú, divi nduú ana chindéé, te ducán tavá Jesùs ñà-malu —nì cachí-né.

¹⁶Te dava ga stná nèhivì yucán, nì xìcàn-né quida-ya iin milagru xi Dios cundehè-né, a ndísá cui quida-yañà, á coó, cahan-né.

¹⁷Doco mii-yá, ináhá-yá ñà-ndùá nacání ini-né. Ñàyùcàndùá, nì cachí-yá xì-né:

—Nècuàchì xídandacú nùù iin ñuu, nú ni tähndè dava-ne, te náá stnahá-né, dandu còò gá modo cadandacú gá-né nùù ñuu mà; te nèhivì ndoó iin vehe, nú xiní ùhì stnahá-né, dandu mà cíí cundoo tacá gá-né vehe ma. ¹⁸Te ñà-malu Satanás, nú ni cuní ùhì-si tnaha-sì, dandu mà cíí gá dandacú-si nùù quisì dava ga mà. Ducán cachí, vàchi cachí mii-nsiá sàhí ñà-chindéé sì-Beelzebú yùhù, te ducán taví ñà-malu. Doco còó, ¹⁹vàchi stná nèhivì xí mii-nsiá, tùha stná-né tavà-né ñà-malu, te èana dìpódér-xi quidá-néàmà? (Amádi poder xi Dios chindéé xí-né), ñàyùcàndùá, vâtùni cachí mii-né xì-nsiá ñà-cónì cachí víi-nsiá sàhà yùhù. ²⁰Doco Dios nduú ana chindéé xí taví-si, ñàyùcàndùá náhà xìcà ñà-vichi sànnì sàà tiempu cunì-nsia nansa dandácû ndiaha Dios.

²¹Iin tiàa ndacuì, nú nihí-te iin càa dana, te ndiaá-te vehe-tè, dandu còò ni-iñàha cuu xi ñà-icúmí-té. ²²Doco nú ni quésáá iin ndósàhnú chicá fuerte, te cundee ndómà nùù-té, dandu dandiachi nsihi-nda arma nihí-te, divi arma tuxí-te cuàhà chindee xi-té nì cùí. Daaní, icúmí ndósàhnùmà nihí-ndà nsidaa ñà-icúmí-témà, te quida-nda xán nacua cudiì ini-ndà.

23’Nsidaa ana có-ìá favor xi, contra-xi nduú-né; te nsidaa ana có-chindéé xí danátáqui (nèhivì xi), ducán queámà na ian tàxi-né nècuàchìmà.

**Nansa cuu xi iin nèhivì nú sàni
naxicocuñin iin ñà-malu nì
quee nùù-né antes, doco cóni
quíhvi ndisa-ne ichì Dios**

24’Nú sàni quee ñà-malu nùù ini iin nèhivì, dandu xicánúú-si, yáha-sì lugar ìchí, nandúcú-sí ndé coo dadí-si; te nú ni cündáà inì-si mà cùì, dandu cachí-si: “Còó, chicá vàha nùhì ini nèhivì ndé nìsa ie antes, vàchi vehi nduá”. **25** Nàyùcàndùá, mènuhù-sí anima nèhivì mà, te quidá-si cuenta na ian sàni ndundoa, te nì nducutá. **26** Nàyùcàndùá, cuàhàn-si nácuàca-sì inga ùsà tnaha-sì chicá tùha quini, te caquìhvi nsihi-sì ini anima nècuàchìmà ñà-cuñuhu-sì yucán. Sàhjàn chicá pesadu nàcòo tiàa ma nùù antes.

**Nansa nihì-ndà cucumi-nda
iin anima ndiaha**

27 Na cähàn-yà ñà-jaàn xì nèhivì cuáhà mà, dandu nì cachi iin nècuàchì ñahà xì-yá:

—Nansicáhán nècuàchì nì dàtúinuù xì-ní ñuhivì, te nì dàchichì-né mii-ní.

28 Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Jaan. Doco chicá vàha cachi-ndà nansicáhán nèhivì iníní xí Palabra ìì xí Dios, te quidá ndisa-neà cumplir.

**Nansa nì cachi Jesús na ní
xìcàn nèhivì quida-ya iin
milagru cundehè-né**

29 Daaní, chicá nì nachitu nèhivì cuáhà nùù-yá. Te nì cähàn-yà xì-né, cachí-yá:

—Nèhivì tiempu vichi, malu-nè. Xícàn-né coo iin milagru cundehè-né, a ndísá icúmí poder cahan-né. Doco mà níhi-né cundehè-né inga milagru, cuiśi ñà-ndùá (nì xini nèhivì sànahaha) na ní cuu iin milagru xí Jonás, iin nècuàchì nìsa cahàn cuenta xi Dios. **30** Vachi milagru xi Jonás mà, ñà-yùcán nì sanduu iin seña nùù nèhivì ñuu Nínive. Doco divi ducán icúmí cuu xi stná yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhivì, icúmí cuu stná iin milagru xí, te cunduu stná mà iin seña nùù nèhivì tiempu vichi. **31** Na quìvì cuu juiciu, te màcuìta nsidaa nèhivì tiempu vichi (nùù Dios), dandu yucán icúmí nàcuìnn stná iin nècuàchì ñahà nì sanduu reina dandacú nùù ladu sur sànahaha. Te daquéee cuàchi-ne dìquì nèhivì tiempu vichi, vàchi dècuèndè iin ñuu chicá xica nì quixi-ne ñà-cunini-ne cähàn nhichí guâ rey Salomón. Doco cunaha-nsiá, vichi sàni quesaa inga ana chicá nhichí nùù Salomón mà, doco (có-ndùlóco nèhivi). **32** Te quìvì coo juiciu mà, yucán màcuìta stná nèhivì ñuu sànahaha nani Nínive, te daquéee cuàchi stná-né dìquì nèhivì tiempu vichi, vàchi nèhivì yucán, nì naxicocuñin ini-né sàhà cuàchi-ne na ní cähàn Jonás xì-né. Doco nèhivì tiempu vichi, còó, có-nàxícocuñin ini-né mate sánì quesaa ana chicá ndiaha nùù Jonás mà.

**Nansa ndiá ìcà-ndà cundiaa-ndà
anima-ndà sàhà-ñá vatùni
datnúú Dios sàxinítñùní-ndà**

33 ’In lámpara,
có-nàcuícun-ndañá sàhà-ñá cuiin dèhá’; ni mà cuíán tìxi iin ìcà;

còó, icúmíâ cuián ndé ducún, dandu cutnuà cutùi nùù nèhivì yáha ini vehe.³⁴ Nduchìnúù-ndà nduú ñà-tùínúù iquicúñú-ndà. Ñàyùcàndùá, nú iá vàha ma, dandu vátùni cutùi nuù-ndà ñà-quida-nda nsidanicuú iñáha. Doco nú cuhí nduchìnúù-ndà, dandu nàcuítñùù nùù-ndà.³⁵ Te ducán stná xì anima-ndà. Ñàyùcàndùá, cuidadu cundoo-nsia, còtó cuiin tmuu ini anima-nsià ndé cuàhàn datnúù mii-yá nì cùí. ³⁶ Doco nú ndisa, inicutu sàxìnítñùní-nsià datnúù-yà, dandu mà cóó ni-iin lugar ndé iín tnúú, vàchi cunduamà na ian nchíí ndiaha inicutu sàxìnítñùní-nsià, te quee stná mà na ian tnúú fuerte iin lámpara nùù-ndà.

Nansa nì cachei Jesús ñà-có-quídá vii nècuàchì fariseu, te có-quídá vii stná nècuàchì ley xi veheñùhu

³⁷ Daaní, na ní nsihi ní càhàn-yà, dandu ní quida iin nècuàchì fariseu mii-yá invitar cùhùn-yà cuxi-ya xì-né. Ñàyùcàndùá cuàhàn-yà, te ní yáha-ya ini vehe nècuàchímà, te ní sàcòo-ya. ³⁸ Doco nècuàchímà, ní ndulocó-nè ñà-cónì ndàhá-yá nacua nduú estilu xi-ne na cuàhàn-nè cuxi-ne. ³⁹ Dandu ní cachei Stoho-ndà Señor xì nècuàchímà:
—(Ndahví estilu chívàha) mii-nsiá nècuàchì fariseu, vàchi ducán queámà na ian nacáté-ndá iin pocillu, ò iin còhò, te cuiśi yàtä-ñá ndoo, doco (inià, quini iá). Pues ducán iá stná) ini anima mii-nsiá, vàchi sàñì xida cuàchi-nsia ñà-xího guá-nsià cuàhà iñáha, te nihnu quini ini-nsià. ⁴⁰ iNdahví-nsià! vàchi mà túha-nsia cundaà inì-nsia. ¿A

có-ìnáhá-nsià ñà-iin-ni mii-yá nì quida vàha xi stná anima-nsià, màdiá cuiśi iquicúñú-nsià?

⁴¹ Doco nú nihnu vàha inì-nsia, te cutùha-nsia dacútâhvì stnahá-nsiá, dandu vátùni cundaà inì-nsia iá vii nsidaa ñà-ndùá (nì quidayucun Dios).

⁴² iNdahví mii-nsiá nècuàchì fariseu! vàchi mate túha ndisa-nsia cuàha-nsia diezmu, (iá gà ndé có-quídá vii-nsiá). Mate sáha-nsia diezmu xi yùcù cuatiluha caxì-ndà nahi ndua ndòò, ò yùcù cuati nani ruda, doco nú ndua (iin chuun cahnú), có-ndùlócô-nsià sàhámà, vàchi có-nihnu ndàcuisi ini-nsià, ni mà túha stná-nsià cuu ini-nsià sàhà Dios. Pues divi ñà-jaàn ndisa ndiá ìcà-nsiá quida-nsia cumplir, te ni có-xìñùhù nacoo stná-nsià diezmu mà.

⁴³ iNdahví mii-nsiá nècuàchì fariseu! vàchi na sáhàn-nsià veheñùhu, cuiśi lugar ndé cundoo vii-nsiá nandúcú-nsiâ; te na sáhàn-nsià yáhvi, cuní stná-nsià casàhú tnùñuhu cuàhà nèhivì xì-nsiá.

⁴⁴ iNdahví mii-nsiá nècuàchì ley xi veheñùhu, xì mii stná-nsià nècuàchì fariseu! Datiaá uun-nsia vàha-nsia. Vàchi na iin yavi xi nsií, ducán iá mii-nsiá, te ò na iin ñaña có-nàhà gà, te vihini cuànihni nèhivì nùá ñà-có-sáha-ne cuenta ndua yavi. Ducán iá stná mii-nsiá.

⁴⁵ Dandu iin maestru xi ley iì mà, ní cachei-nè xì-yá:

—Maestro, nú ducán cachí-nî sàhà nècuàchímà, dandu queámà na ian dìquí stná nsiùhù cahàn-ní.

⁴⁶ Dandu ní cachei-yà xì nècuàchímà:

—iNdahví stná mii-nsiá nècuàchì ley xi veheñùhu! vàchi tùha-nsia quidayucun-nsià cuàhà ley ñà-chivàha nèhivì, mate mà cündéé ini-nè quida-neà. Doco mii-nsiá, có-dûcùn ni-iin dìnìndàhá-nsiàñà.

47 iNdahví-nsià! vàchi tùha-nsia quidavàha-nsia monumentu nùù ñaña xi nècuàchì nísä cahàn cuenta xi Dios sànahà, doco divi xìì-nsiá nduú ana nì sahnì xì nècuàchímà. **48** Ñàyùcàndùá, ducán queá na ian cudíñ inì-nsia sàhà cuàchi nì quida xìì-nsiámà, vàchi dihna mii-né nì sahnì xì nècuàchímà, dandu vichi (daxínu mii-nsiá chuun xi-ne), quidávàha-nsia monumentu xi nsìi ma.

49 Ñàyùcàndùá, dohó cachí Dios ñà-nchichí guâ-yà: “Cuàhà profeta icúmî techuín, te càhàn-né xì nèhivì ñà-nduú razón xi. Te cuàhà stná nècuàchì apóstol icúmî techuín nùù-né. Doco nèhivì malu mà, cahnì-né nèhivì xí, te nú coó, siquiera taxi-né nècuàchímà”, cachí Dios. **50** Doco cunaha-nsiá, icúmí nèhivì tiempu vichi cunsida-ne cuàchi sàhà nsidaa profeta nì casahnì nèhivì dècuèndè tiempu nì cuàha ñuhiví. **51** Ñà-ndáà nduá cachí xì-nsiá, icúmí nèhivì tiempu vichi cunsida-ne cuàchi sàhà nsidaa profeta nì xìhì Abel xì dècuèndè tiempu nì xìhì stná Zácarías, divi Zácarías nì sahnì-né mahì veheñùhu cahnú xì mesa ì ndé sahmí-né ñà-càmánì-ndà Dios.

52 iNdahví mii-nsiá nècuàchì ley xi veheñùhu! vàchi ducán iá na ian dandacú-nsiá sàhà (vehe ndé dacuahá) nèhivì cundaà ini-né

(sàhà Dios), doco nì chidèhé-nsià ndahàcáa nuna yehè vehe ma. Ni cónì quíhvi mii-nsiá ñà-cundaà ini-nsià sàhà-yá, te nì sadí stná-nsià nùù nèhivì cuní quíhvi dacuahá — nì cachei Jesú.

53 Daaní, nì nsihi nì cachei-yà nsidaájàn, dandu nì xìdà ini nècuàchì ley xi veheñùhu ma, xì stná nècuàchì fariseu, te nì caquesaha-né nì càhàn ndee-né xì-yá, cuní-né càhàn-yà, te cachei-yà sàhà cuàhà iñàha, **54** áma cáchí-yà iñàha ñà-cui daquée cuàchi-ne dìquì-yá.

Icúmí cundaà inì-xi sàhà nsidaa nèhivì danani úún nduú nèhivì vàha

12 Vichi sàñì nataca chitu cuàhà mil nèhivì, dècuèndè sánihni tnahá-né. Dandu nì càhàn Jesú xì nèhivì mà. Primeru nì càhàn-yà xì nècuàchì dacuahá-yá, cachí-yá:

—Cuidadu cundoo-nsia, còtó quida-nsia na quidá nècuàchì fariseu. Vàchi nacua (còò permisu cuichuún-nsiá) levadura (vicò xí-nsiá), divi ducán còò stná permisu quida-nsia na quidá nècuàchímà, danani úún-né nduú-né nèhivì váha.

2 Cunaha-nsiá còò ni-iñàha coo dèhé nicanicuahà. Icúmíâ tùia, te cunitnùhu nèhivì sàhá. **3** Dècuèndè stná ñà-nduá nì cachei nèhivì na ndoó dèhé-né ndé iín tnúú, icúmí palabra mà natùi vate stná ndé nchií orá. Te mate caya nì càhàn iin tiàa sàhà tùtnù compañeru-né ndé ndoó-né vehe chicá ndiadí, doco icúmí palabra mà (cuitià), vàchi nana ducún nèhivì, te cachitnùhu ndee-né nsidaámà.

**Chicá vàha yùhí-ndà mii-yá dandacú
sàhà vida xi-nda inga ñuhìví**

⁴Amigos, cachí` xì-nsiá: màsà yúhí-nsià ana cui cahní xì cuisiè iquìcúñú-nsià; còó, vàchi nú sàni xìhì-nsià, dandu còò cá ni-iñàha cui quida ga-nè. <sup>5</sup>Doco yùhù cachí` xì-nsiá ana ndiá icà-nsiá yùhí-nsià. Xiñuhu yùhí ndisa-nsia mii-yá ana icumí derechu dandiachi xi anima-nsià andea nú sàni xìhì-nsià. Mii-yá, ndisa xiñuhu yùhí-nsià.

⁶Sàhà cuisiè ùù tuní dicó-né ûhùn chòlìhi. Doco ni-iin quisí mà, có-nândòdó Dios-si. ⁷Dècuèndè ináhá stná-yà nadaa ididínì itá dìnì iin nèhivì. Ñàyùcàndùá, màsà nácání inì-nsia, vàchi chicá ndiaá-nsià nùù iin chòlìhi tìi, te ó nùù cuàhà stná-si.

⁸Yùhù cachí` xì-nsiá, nú cachí vate iin nèhivì ñà-ndùú-né nèhivì xí, dandu yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhíví, icumí stnáì cachí nùù ángel xi Dios ñà-divi nèhivì xí nduú stná nècuàchímà. ⁹Doco nú ni chídèhé-né ñà-ndùú-né nèhivì xí, dandu yùhù stná, icumí nacuaà stnáì mii-né nùù ángel xi Dios.

¹⁰Mate ni cähàn ùhí iin nèhivì dìquì yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhíví, doco vätùni nìhí-né cuicahnú ini Dios sàhà-né. Doco nú dìquì Espíritu lì sàni cähàn ùhí-né, dandu mà nunca sàà-yà cuicahnú ini-yà sàhà nècuàchímà.

¹¹Daaní, nú ni dátnâtuu nèhivì mii-nsiá nùù nècuàchì dandacú nùù veheñùhu, ò nùù juez, te ò nùù tè-nihí chuun, màsà nácání ini-nsià nansa naxiconihí-nsiá nùù-té, ¹²vàchi momentu yucán

icúmí Espíritu lì xí Dios chindée-yá mii-nsiá ñà-cundaà ini-nsià índù-ñá chicá ndiaha cache-nsià —nì cache Jesús.

**Cuàhà peligru ndacá
ñà-cunduu-nda nècuàchì cuicà**

¹³Daaní, iin tiàa iín mahì nèhivì cuáhà yucán, nì cache-nè xì Jesús: —Maestro, cähàn-ní xì ñaní ñà-nì cándisâ-né dacuachí-né interés nì ndutahví-nsí (nùù yua-nsí).

¹⁴Dandu nì cache-yà xì nècuàchímà:

—Senór, còò chuun ni níhí` cundai juez nsidandaì sàhà chuun xi mii-nsiá, ni có-ndùú stnáì iin ana dacuachi-xi biene xi-nsia.

¹⁵Te nì cache stná-yà xì nèhivì cuáhà mà:

—Cuidadu cundoo-nsia, mädí xihò-nsiá cuàhà iñàha, vàchi mate ni coó cuàhà gá biene xi-nda, có-cúní cachàmà ñà-sàni nìhí ndisa-nda vida ndiaha. Còò.

¹⁶Dandu nì nacani-ya xì-né iin ejemplu, cache-yà:

—Nísia ia iin tècuicà; te iin cosecha cahnú nì cuàha itù-te.

¹⁷Ñàyùcàndùá, nì nacani inì-te, cache-te: “¿Nansa quide? Vàchi có-cuáhà gá ndé covàha cosecha xi”. ¹⁸Dandu nì cache-te: “Chicá vàha dohó quide; cuàhìn duquín vehe cuachi yohó, te quidavàha saí vehe chicá nahnu sàhà-ñá vätùni sàà nàcòvàha cosecha xi, xì nsidaa gá stná ñà-cuìqué. ¹⁹Dandu cache inì-ni mií: Vichi sà-íá cuàhà iñàha iá vàha. Vätùni sàà ñà-jaàn cutiacù cuàhà cuìà; vätùni quetatuì vichi, vàchi iá ñà-cuxi, te cohi. Contentu cuàhìn coi”, nì cache-te. ²⁰Doco nì

càhàn Dios xì-té, cachí-yà: “iLoco ió! vàchi ūuu vichi icúmî naquihin animo, dandu nsidaa biene sàni chivàhu, ¿ana ndòo xán?”, nì cachí-yà. ²¹Te ducán icúmí coo xì nèhvì dacáyà xì cuàhà ñà-cuìcà sàhà mii-xí, te nú còò ni-iñàha nduú ñà-cuìcà ndisa-ne nùù Dios —nì cachí Jesú.

Nansa ndiaá Dios nècuàchì xínduu dèhe-ya

²²Daaní, después nì cachí stná-yà xì nècuàchì dacuahá-yá:

—Yuhù, cachí xì-nsiá, màsà nácání ini-nsià sàhà vida xi-nsia nansa nìhi-nsiá ñà-cutiacu-nsià, ni sàhà cuerpu xi-nsia, nansa tui ñà-cundixi-nsia. Còó, ²³vàchi màdì cuiśi ñà-cuxi-nda nduá xiñuhu sàhà-ñá cucumi ndisa-nda vida ndiaha; te cuerpu xi-nda ¿amádi chicá ndiaámà nùù sícoto ndixi-ndà? ²⁴Cundehè-nsiá càlù, có-xítú-si, có-ndàníhí-si cosecha xi-si, ni còò vehe icúmí-sí, ni còò stná ni-iin lugar ndé chivàha-sí iñàha; doco Dios, dacútiácu-yàsi. Te mii-nsiá, ¿amádi chicá ndiaá-nsià nùù laa mà? ²⁵Cunaha-nsiá, mate yáha ga sahní-nsiá dìnì-nsiá, te nacání inì-nsia, uun-ni nduámà, mà níhi-nsiá cuahnu ga-nsià ni-iin dava metro. ²⁶Nàyùcàndùá, nú mà cùi quida-nsia chuun tii jaàn, dandu chicá vähä màsà cähni gá-nsià dìnì-nsiá sàhà chuun dava ga.

²⁷Cundehè-nsiá nansa sahní ita nani lirio; có-quídáchúñ-ýa, ni có-quídavàha stná-yà sícoto, doco chicá ndiaha ita mà nùù rey Salomón (nìsa ia sànah), mate yáha ga vico nì sandixi-ne. ²⁸Iin

ita, yùcù-ni nduá, (có-ndiàá ndisa); quìvì vitni iá` campu, te tnaa sàni ìchà, vihini quèa xitnù coca. Mate ducán nduá, doco ndiaha gá nì quídavàha Dios ita mà. Nayùcàndùá, vihi gá icúmí-yà cuàhatahvì stná-yà ndohó iin ñà-cundixi-nda. Doco mii-nsiá, iyuhu gá xiníndísâ-nsiá Dios.

²⁹Màsà cácánúú-nsiá cahnì-nsiá

dìnì-nsiá nansa tui ñà-cuxi-nsia, coho-nsia. ³⁰Vàchi nsidaa nèhvì ndoó ñuhìví, divi ñà-jaàn nduá nandúcú-nê. Doco ndohó, iá Yuamánì-ndà Dios, te inahá-yâ xiñuhu nsidaámà nùù-ndà.

³¹Nàyùcàndùá, dihna xiñuhu nanducu-nsiá nansa chivàha vii-nsiá ley xi ñuhìví iì xí-yá, dandísá nìhì stná-nsià nsidaa ñà-ndùá cumánì gá nùù-nsiá.

**Ndè Gloria xiñuhu
dacáyà-ndà ñà-cuìcà-ndà**

³²Mii-nsiá, nahi riì-xí nduú-nsiá, te cachí xì-nsiá, màsà yúhí-nsià, mate mà túù-nsiá, vàchi sàni chitnúní ini Yuandiah-nsiá ñà-cundiatú anima-nsià ndè ñuhìví iì xí-yá.

³³Dicò-nsiá biene xi-nsia, te dacútahvì-nsiá nècuàchì ndahví. Dandu queámà na ian sàni chivàha-nsia ñà-cuìcà-nsiá ndè gloria. Te queé stná na ian iá vàha mà ini iin itni mà sáà tèhì, vàchi ndè gloria yucán, mà sáà ndañuhá, vàchi mà quíhín tècuìhnà-ñá, ni mà cúsíquídí stná. ³⁴Vàchi ndé quida-nda cuenta iá vàha ñà-cuìcà-ndà, divi lugar yucán cuàhàn-ndà cunihnu cuàhà ini anima-ndà —nì cachí Jesú.

Ndiá icà-ndà cundoo tùha-nda,
vàchi sà-ìtúú-yá naxicocuîn-yà

35-36 Dandu nì cache-yà:

—Cundoo tùha-nsia na ian quidá peón xíndiatu na nsiaá lamú xi-tè na cuähàn nècuächimà vicò nandàhà; nacuícun-té lámpara, te yáha ga ndiatú-te. Daaní, nú sàni nsiaa nècuächimà, te nì càhàn-nè yehè, dandu vichi vichi cuähàn-te nacuna-té nùù-né. **37** Nansicáhán-té nú ndiatú tùha-té na nsiaa-nè, vàchi seguru icúmí-né quidayucun-né, te dayáha-ne peón mà ndé cundoo-té cuxi-tè. **38** Te nú ndè dava nùù, ò ndé' sinduhá ni nsiaá lamú mà, te xíndiatu ìi peón mà, pues nansicáhán-té nì sandiatu-té.

39 (Inga ejemplu), nú ináhá-ndá ndévi hora quixi tècuìhnà quìhvi-té vehe-nda, dandu cundiatu tùha-nda, mà cuáha-nda quìhvi-té. **40** Divi ducán stná mii-nsiá, cundoo tùha stná-nsià, vàchi iin quìvì có-nìhnú inì-nsia naxicocuîn yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví —nì cache-yà.

Ejemplu sàhà peón xíndiaa
xì vehe lamú cuähàn xìcà

41 Dandu nì cache Pedro xì-yá:

—Señor mío, ¿a ní nacani-ní ejemplu jaàn ñà-cutùha miiní nsiùhù, te ò cuní stná-ní quihin casu nsidaa nèhivì dava ga?

42 Dandu nì cache Stoho-ndà Señor xì-né:

—¿Ana tuxí ini-nsià nduú nahi peón nùù ejemplu yohó? Nì à iin peón; tùha-té quida viì-té, quidá sahnú-te. Te nì nìhi-té chuun nùù lamú xi-tè ñà-dandacú-te nùù peón dava ga, te dasàn stná-te

ñà-cutiacu nsidaa nècuächimà quìvì cuiñuhá. Daaní, cuähàn lamú mà. **43** Pues nansicáhán peón nì ndòo dandacu-ma nú iin-ni quidá viì-té dècuèndè nsiaa tu lamú xi-tè. **44** Cunaha-nsiá, icúmí nècuächimà cuähà-ne peón mà chuun ñà-dandacú-te sàhà nsidanicuú ñà-cuìcà-né. **45** Doco nú nacání chicuéhè ini peón mà, te cachí-te: “Cucuee va lamú xi, dandu nsiaa-nè”, te quesáhá-té cahnì cuií-te peón dava ga mà, tiàa-ne te ñahà-né, te cuiì-ní ñà-cuxi-té, te coho-té cucahan-té, te cutnáhâ stná-te xi tè-xíni xihí-te. **46** Pues nú quidá-te ducán, dandu icúmí lamú xi-tè nsiaa-nè iin quìvì có-nìhnú inì-te, cundua iin tiempu có-ináhá-té, dandísá nìhi-té iin castigu cahnú sàstnùhù, iin-ni ndoho-té ñà-ndùá icúmí ndoho nsidaa gá ana có-xìnínídásá xí-yâ.

47 Iin peón, nú ináhá vâha-té ñà-ndùá cuní lamú xi-tè quida-té, te có-quidá-teá, có-iníni-te ñà-ndùá cachí-né, dandu cuähà gá icúmí-té ñàhní-té. **48** Doco nú có-cündáa vâha ini peón mà, te quidá-te iin falta, dandu chicá iyuhu ñàhní-te. Vàchi ducán queá na ian nacóó-ndá cuähà ñà-icúmí-ndá nùù ndahà inga nèhivì (ñà-cundiaa-nè). Pues nú ducán, dandu cuähà stná inàha icúmí-ndá naquihin-nda nùù nècuächimà. Vàchi nú ni ndóo cuähà inàha ndahà iin nèhivì, dandu divi-ni ducán cuähà inàha icúmí stná-ndà nandacàn-ndà nùù-né.

Mà ndóo ini dava nèhivì sàhà ichì Jesú; mà úhì tähndè dava-ne sàhá

49 Cunaha-nsiá, yùhù vàxi cundai nahi ñuhu quìñuhu ñuhiví, (vàchi

sàhà yùhù icúmí nèhivì tåhndè dava-ne). Te ia sácú vàha ñà-sànì quiñuhu ñuhu mà ni cündúá!

50 Vächi ía iin tnündoho icúmí yàhi, te cuàhà gá nacání inì ndé cachi sàà hora yàhamà. **51** ¿A túxí inì-nsia vàxi ñuhiví yohó ñà-cucumi nèhivì paz? Còó, vàchi sàhà yùhù icúmí tåhndè dava nsidaa-né. **52** Ndè vichi xi ndé` quívì nùù-xí icúmí tåhndè dava-ne. Por ejemplu, nú ía iin vehe, te ndoó ùhùn nèhivì, ùnì-nè cuni ùhì xì nècuàchì ùì mà. Te nú coó, ùì-nè cuni ùhì xì nècuàchì ùnì mà. **53** Te ò iin tiàa, cuàhàn-nè cuni ùhì-nè dèhe-ne, te nú coó, dèhe-ne cuàhàn cuni ùhì xì mii-né; te ò iin nècuàchì ñahà, cuni ùhì-nè dèheyoco-né; ò nú coó, dèheyoco-némà cuni ùhì xì mii-né; te ò dido iin nècuàchì ñahà cuni ùhì xì sànu-ne; ò nú coó, sànu-nemà cuni ùhì xì mii-né.

Ndiá icà-ndà nacuni-ndà
índuvì tiempu nuná ñuhiví, te
sáhatahvì Dios gracia xi-ya,
váchicuàchì icúmí tiempu mà nsiha

54 Dandu nì cachi-yà xì nèhivì cuáhà ndoó yucán:
—Mii-nsiá (nècuàchì ñuu yohó), nú nì xinì-nsia itá vícò ladu quécahu orá, dandu cachí-nsià: “Vàxi dàvì”, te ducán ía. **55** Te nú caná táchì ladu sur, dandu cachí-nsià: “Cuàhàn coo ihni”, te divi ducán coo. **56** iNdahví-nsià! Danani uun-nsia nchichí ndisa-nsia, vàchi mate túha-nsia nacuni-nsià seña ía ñuhiví xì ansivi, doco zíndù chuun mà cùi nacuni stná-nsià índù tiempu nduá vichi? **57** Có-chindéé sàxìnítñuní-nsià mii-nsiá sàhà-ñá

cui mánìhì inì-nsia índù chuun nduá chuun vàha.

58 ’Nú sàni sanicuàchi iin tiàa sàhà iin-nsia, te ndacá-tensiá cuàhàn nùù tè-nihí chuun, dandu chicá vàha nanducu-nsiá ñà-nacahan stnahá-nsiá Dios sàhà-nsiá na meru xicá-nsiá ichí cuàhàn-nsià, te màdiá cundaca-tensiá sàà nùù juez, vàchi juez mà, dayáha-tensiá ndahà comandante xi-tè, te chicadi témà-nsiá vehecàa. **59** Te ñà-ndáà nduá cachí` xì-nsiá, nú ni cuu-xi-nsiá ducán, dandu mà quéé gá-nsià dècuéndè nú sàni dànáà nsihí-nsiá nsidanicuú ñà-ndùá nihícá-nsiá —nì cachi Jesús.

Chuun cahnú nduú ñà-cuu-nda arrepentir sàhà cuàchi-nda

13 Daaní, tiempu yucán nì cachitnùhu nèhivì xì-yá nansa nì cuu xi nècuàchì ladu Galilea, nì dàndàcú Pilatu, te nì sahnì soldadu-nè na meru sáhatahvì-né quisì nduú promesa xi-ne nùù Dios; meru xíhì quisì mà, te nì sahnì-ténê. **2** Dandu nì naxiconihí-yá nùù nècuàchì nì nacani ma, te dohó nì cachi-yà:

—Nècuàchì Galilea mà, ¿a tuxí ini-nsià ñà-chicá nì sanduu-ne nèhivì cuáhì nùù nsidaa nècuàchì ñuu-nè, te sàhámà nì xìhì-nè ducán? **3** Còó, cachí`, vàchi divi ducání ndañuhu stná mii-nsiá nú màsà cíú-nsiá arrepentir sàhà cuàchi-nsia. **4** Te ináhá stná-nsià nansa nì cuu yatni Siloé yucán na ní ndua iin torre, te nì chàhmà sàhùn ùnì nèhivì. Pues ¿a tuxí ini-nsià chicá nìsa ia cuàchi

nècuàchìmà nùù nsidaa gá nèhivì ñuu-nè Jerusalén? ⁵Còó, cachí; vâchi dècuéndè mii stná-nsià, divi ducání icúmí stná-nsià ndañuhu-nsiá nú màsà náxícócuñin inì-nsia sàhà cuàchi-nsia.

**Ejemplu sàhà yutnù cóni
cuáha quisì vídi-xi**

⁶Dandu nì nacani-ya ejemplu yohó:

—Nísä là iin tiàa icúmí xí iin ñuhù iá ñà-tátá, te yucán iin stná iin nù-higu. Te nì sàà tiàa ma iin xichi yucán, cuàhàn-nè cuida-ne fruta-nu ni cuí, doco còò ni-iin sìhigu-nu ni ndácùhun-ne. ⁷Nàyùcàndùá, nì cachí-nè xì tèndiàá xì yutnù tatá mà: “Cunaha-ní, sàcuàhàn ùnì cuìà quixí indéhí, áma níhí sìhigu yutnù yohó cahín, doco còò-sí. Ni tâhdè-nu chicá vâha; có-cùnì cuiin uun gà-nu yohó”. ⁸Doco peón mà, nì cachí-te: “Senór, nacoo gà-nínu dècuéndè inga cuìà, vâchi cuní` dadayí` ñuhù sàhà-nú, te daquéi majada, ⁹áma cuáha-nùsí; te nú coó, dandísá, tâhdè-nu”, nì cachí peón mà.

**Nansa nì quida Jesús iin quìvì
descansu, nì dàndúvàha-ya iin
nècuàchì ñahà xicá todo**

¹⁰Daaní, iin quìvì sábado iá-yà iin veheñùhu dacuahá-yá nèhivì. ¹¹Te yucán nì quìvhi stná iin nècuàchì ñahà, sàhùn ùnì cuìà dandohó iin ñà-malu-nè, nì cuítá yaa-ne quidá-si, ñàyùcàndùá xicá todo-ne, mà cùì nácuìñin ndàà-nè. ¹²Doco na ní xini Jesús-nè, nì cana-yanè ñà-tnàtuu-ne. Dandu ní cachí-yà xì-né:

—Mii-ní nècuàchì ñahà jaàn, sàni quee cuèhè malu quidá quiñi xi-ní.

¹³Dandu nì chitàndòó-yá ndahà-yá dìnì-né. Te vichi vichi nì ndundaà cuerpu xi-ne, te nì nìhi-né nì nácuìñin ndàà-nè. Ñàyùcàndùá, cuàhà gá nì naquimanì-né Dios.

¹⁴Doco nècuàchì dandacú nùù veheñùhu yucán, nì cuduchi ini-nè, vâchi quìvì descansu nduá na ní dàndúvàha-ya nècuàchìmà. Ñàyùcàndùá, nì cachí nècuàchì dandacu-ma xi nsidaa nèhivì yucán: —Ìñù quìvì ùún iá quidachuun-nda; ñàyùcàndùá, quìvì jaàn quixi-nsia nduvàha-nsia, màdiá quìvì descansu.

¹⁵Dandu nì naxiconihí Stoho-ndà Señor nùù nècuàchìmà, cachí-yà:

—iNdahví-ní! iCachí uun-ní vâha-ní! vâchi nsidaa-nsiá, cada quìvì descansu ndàxìn-nsiá buey xi-nsia, ó burru xi-nsia, te sáhàn-nsia xì-sí ñà-coho-sì tècuíí. ¹⁶Te nècuàchì ñahà yohó, descendencia xi xìi-ndà Abraham nduú stná-nè, ñàyùcàndùá, amádi ndiá ìcà stná-nè dàñà stná-nè nùù cuèhè itníí xí-né, mate quìvì descansu nduá, vâchi sàcuàhàn-ndà sàhùn ùnì cuìà nuhní iquìcúñú-nè quidá ñà-malu —nì cachí-yà.

¹⁷Daaní, nsidaa nècuàchì xiní ùhì xì-yá, nì nducahan-ne; doco nèhivì cuáhà mà, nì cudiì ini-nè sàhà nsidaa obra ndiaha quidá-yá.

**Iin ejemplu nì nacani Jesús
ñà-cundaà ini-ndà nansa coo
tiempu na xítìà palabra xi-ya**

¹⁸Daaní, nì cachí gà-yà xì-né:

—¿Índù iñahà cui cachí sàhà-ñá cundaà viì inì-nsia nansa iá ñuhiví iì xí Dios? ¿Índù ejemplu cui nacani xì-nsiá, te sàà-nsià cundaà

ini-nsià nansa iá tiempu mà? ¹⁹Pues cunaha-nsiá, nahi tata yutnù mostaza, ducán iá tiempu mà, na ian nì cuu na ní chihi iin tiàa tata mà itu-nè, te nì sahnua; iin yutnù cahnú nì nanduu-nù. Dècuèndè laa ndavá ansivi, vàxi stná-si quidávàha-sì tacà-si mahì-nú.

Ejemplu sàhà tàtnà nsidátáchí xí yusàn pan, divi nduú levadura
20Daaní, tucutu nì cachi-yà:
—¿Índù ejemplu cui nacani xì-nsiá sàhà ñuhìví iì xí Dios? **21**Na iin tàtnà nsidátáchí xí yusàn pan, ducán nduá, vàchi divia nì quihin iin nècuàchì ñahà nì dàquée-ne mahì ùnì maquila yusàn harina, te nì ndutachi nsihá —nì cachi Jesús.

Yehè Sítñihì

22Daaní, na xicá-yá ichì Jerusalén, nì nacàhin-ya ñuu nahnu te ñuu cuati, dacuahá-yá nèhivì ndoó yucán. **23**Te nì cachi iin nèhivì mà xì-yá:

—Señor mío, ¿a iyuhu nèhivì cunduu nècuàchì càcu anima-xí?

Dandu nì cachi-yà xì nsidaa nèhivì mà:

24—Quida-nsia lucha fuerte quìhvi-nsia yehè sítñihì gloria, vàchi ñà-yòhó cachí xì-nsiá: nùù nsidaa nèhivì cucuni quìhvi yucán, cuàhà-né, mà níhì-né yàha-ne.

25Vàchi quida-nda cuenta na ian iá iin vehe, te cuní-nsià quìhvi-nsia, doco sàni nacadi nècuàchì dìvöhé-xímá yehè-né. Ñàyùcàndùá sàà-nsià, te cahà-nsià yehè, cachí-nsià: “Stoho-nsì Señor, nacuna sacù-ní nùù-nsí”. Dandu nècuàchimà, icúmí-nê cachi-nè: “Còó, tàcùnì”

mii-nsiá, (ni có-ináhì) índù nì quixi-nsia”. **26**Dandu mii-nsiá, cuàhà-nsià cachi-nsià: “Nsíuhù, nìsa cutnahá-nsí xì-ní nì sandoo-nda nìsa xixi-nda nìsa xihi-nda (tècuì); te mii-ní, nìsa dacuaha-ní nèhivì ñuu-nsì, calle ñuu-nsì”. **27**Dandu nècuàchì sahnú yucán, icúmí-nê cachi-nè: “Yùhù cachí xì-nsiá, tàcùnì mii-nsiá, ni có-ináhì índù nì quixi-nsia. Ñàyùcàndùá, cuahán-nsià iladu, vàchi nècuàchì chicuéhè xínduu-nsia”, cachi nècuàchì sahnu-ma. **28**Pues (ducán stná mii-nsiá), icúmí-nsiá cuni-nsià na yáha xì-ndà Abraham ndè ñuhìví iì xí Dios, mii-né xì stná Isaac, xì Jacobo, xì nsidaa stná nècuàchì profeta nìsa cahàn cuenta xi-ya sànaha. Nsidaa-né icúmí-nê màcündoo-ne nùù Dios ñuhìví iì xí-yá. Doco mii-nsiá, còó; fuera icúmí-nsiá ndòo-nsia. Dandu yáha ga cuàhà-nsia cuacu-nsia, ndé càna nùhu-nsia (ñà-ndòhó guâ-nsià). **29**Vàchi nsidanicuú ladu icúmí quee nèhivì sàà-nè ñuhìví iì xí-yá, cunduu-ne nèhivì vàxi ladu caná hora, xì nèhivì ladu quécahnu stná, xì nèhivì ladu norte, xì nèhivì ladu sur, nsidaa-né icúmí-nê casaà-nè màcündoo-ne (ndé iá vicò) ñuhìví iì xí-yá. **30**Vàchi nèhivì nchícùn cahà-xí vichi, icúmí-nê sàà-nè nàcòdò nùù-né nùù-xí (quìvì yucán), te nècuàchì idónuu vichi, icúmí-nê sàà-nè natenchicùn-nè ndè cahà-xí.

Nansa nì sacu Jesús sàhà nèhivì ñuu Jerusalén

31Divi quìvì yucán nì casaà dava nècuàchì fariseu nùù-yá, te nì cachi-nè xì-yá:

—Cuahán-nî quecuaán-nî yohó, våchi cuní Herodes cahnì-té mii-ní.

³²Dandu nì cachi-yà xì
nècuàchìmà:

—Cuahán-nsià, te dohó cachi-nsià xì tè-icúmí guá maña mà:
“Cunaha-ní, vichi xi tnaa cuàhin taví ñà-malu ñuhú anima nèhivì, te dandúvàha stnái nècuàchì cuhí, dandu quívì ùnì cuàhin dansihí chuun xi”. ³³Doco sà-ìá ñà-caqui vichi, te tnaa, te idá, våchi ndè ñuu Jerusalén nduú lugar ndé tùha ndisa nèhivì cahnì-né iin ana cähàn cuenta xi Dios.

³⁴,iNdhaví mii-nsiá nècuàchì ñuu Jerusalén! våchi tùha-nsia cahnì-nsiá nècuàchì cähàn palabra xi Dios, våchi na techúûn-yánè sàà-nè nùù-nsiá dandu caniyúú-nsiâñe ñà-cui-nè. Na cuahà guá xichi nì cunì danátáquì mii-nsiá nùí na ian danátáca siùn pilu xi-sì ñà-nàcùñuhu quisì mà tìxi ndixi-sí; doco còó, cóni cùní-nsià.

³⁵Ñàyùcàndùá icúmí lugar xi-nsia yohó ndòo nihnia. Te cachí stnái xì-nsiá, mà cúní gà-nsià yùhù ndè cachi sàà quívì cachi-nsià xì: “Ndiahá gá mii-ní, våchi divi ana vàxi cuenta xi Stoho-ndà Señor nduu-ní”.

Nansa nì dàndúvàha Jesús iin nècuàchì ndohó cuèhè cuiun

14 ¹⁻²Daaní, iin quívì descansu cuàhàn-yà vehe iin nècuàchì idónuu nùù nècuàchì fariseu, cuàhàn-yà cuxi-ya yucán. Te vehe nècuàchìmà ía stná iin nècuàchì cuhí cuèhè cuiun, te iín-né nùù-yá. Ñàyùcàndùá, dava ga nècuàchì fariseu ndoó yucán,

indéhe váha-neyà, nansa quida-ya.

³Ñàyùcàndùá, nì cachi-yà xì nècuàchì fariseu mà xì stná nècuàchì ley xi veheñùhu ndoó yucán:

—¿A sáha ley lì xì-ndà dandúvàha-nda nèhivì nú quívì descansu nduá? (Cachi-nsià xì’.)

⁴Doco nècuàchìmà, dadí úún nì ndòo-ne. Ñàyùcàndùá, nì tnii-ya ndahà nècuàchì cuhí mà, te nì dàndúvàha-yanè. Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Vàtùni cùhùn-ní vichi.

⁵Dandu nì cachi stná-yà xì nècuàchì ndoó yucán:

—Nú iá iin burru, ò iin buey xi-nsia, te nì nacava-sì ini iin xìchi, áma cùhùn-nsià carrera tavà-nsiási, mate quívì descansu nduá? —nì cachi-yà.

⁶Te mii-né, mànìcùí nanihì tnùní ini-né nansa naxiconihí-né nùù-yá.

Mà váha ndanihi-nda mii-nda nduu-nda ana chicá ndiaá

⁷Daaní, nì xini Jesús nansa quidá nècuàchì nì quesaai vicò mà, nandúcú-né lugar cundoo-ne ndé chicá quee tnùñuhu xí-né. Ñàyùcàndùá, nì nacani-ya xì-né iin exemplu, cachí-yà:

⁸—Nú cánà iin nèhivì cùhùn-né iin vicò nandàhà, màsà cóó-né ndé nduu lugar chicá ía tnùñuhu-xí, våchi vihini sàà stná inga ana chicá quidáñuhú nècuàchì dìvéhé-xí.

⁹Nú ducán, dandu icúmí nècuàchì dìvéhé-xímá tnàtuu-ne ndé ía nècuàchì nì sàà primeru mà, te cachí-né xì nècuàchìmà: “Cuxio-ní, te ni coó nècuàchì sahnú yohó lugar xi-ní”. Dandu nècuàchìmà,

ndacuiin-nè, te cùhùn-nè coo-ne inga lugar ndè cahà-xí, te ndòo cahan-ne. ¹⁰ Cunaha-nsiá, nú cánà-ndà cùhùn-ndà iin vicò, dandu nanducu-nda lugar chicá cahà-xí coo-nda, dandu na tnátuu nècuàchì dívéhé-xímá, icúmí-nê cachí-nè xì-ndà: “Amigo, nahà-ní, coo-ní ndé nduú lugar chicá iá tnùñuhu-xí”. Pues nú ni quidá-né ducán, dandu chicá quee tnùñuhu xì-nda nùù nècuàchì cutnáhâ xí-ndá ndoo-nda xixi-nda yucán. ¹¹ Vàchi nsidaa ana datiaá chicá ndiaá, icúmí-nê sàà-nè ndòo cahan-ne. Doco nsidaa ana ndanfí ndahví xì mii-xí, divi nduú ana chicá icúmí nìhi xì tnùñuhu — nì cachí Jesús.

¹² Daaní, nì càhàn-yà xì nècuàchì nì cana xi-yá ñà-cuxi-ya, cachí-yà xì-né: —Nú cuàhàn-ní quida-ní iin vicò vehe-ní, dàtnàà ò sàcuaà, dandu màsà cáná-ní amigo xi-ní, ò ñanì-ní, ò tnaha-ní, ò nècuàchì cuicà ndoó yatni, còtò cana stná-nè mii-ní vehe-ne, te ducán danáà-né favor nì quida-ní. ¹³ Còó, vàchi nú cuní-ní quida-ní iin vicò, dandu cana-ní nècuàchì ndahví, xì nècuàchì nì nacuèhè, xì nècuàchì xicá cuéhê, xì nècuàchì cuaá; ¹⁴ dandu ndiaha gá coo xi-ní, vàchi nsidaa nècuàchì yucán, mà cùí danáà-né nùù-ní. Daaní (ndè inga vida) na natiacù-ní xì nsidaa gá nèhivì nihnu ndàcuisì inì-xi, icúmí-ní nìhi-ní ñà-vàha xi-ní sàhámà —nì cachí Jesús.

Ejemplu sàhà vicò cahnú

¹⁵ Daaní, iin nècuàchì cutnáhâ xí-yá na xixí-yá yucán, nì tiacu-nè ñà-nduá nì cachí-yà, te nì cachí-nè xì-yá:

—Ndiaha gá coo tiempu cundoo-nda ñuhivì ì xí Dios, te cuxi-nda pan yucán.

¹⁶ Dandu nì cachí Jesús xì nècuàchimà:

—Nìsa ìa iin tiàa nì quida iin vicò cahnú. Cuàhà gá nèhivì nì cana-ne.

¹⁷ Dandu na hora cuàhàn-nè cacuxi-ne, nì techuún-né iin peón xi-ne (ñà-caca-tè) cachitnùhu-tè xì nsidaa nècuàchì nì cànà mà ñà-sà-ìá hora yàha-ne, vàchi sà-ìá listu nsidaá.

¹⁸ Doco iin-ni nì cacachi nsidaa-né ñà-nì cuícáhnû ini nècuàchì quìdà-xì vicò mà sàhà-né. Nècuàchì primeru, nì cachí-né: “Còó, làcà nì xiin iin ñuhù xí, te icúmî cùhìn cundehíà. Ni cuícáhnû ini-nè sàhí”, cachí-né.

¹⁹ Daaní, inga-nè, nì cachí-né: “Còó, vàchi làcà nì xiin ùhùn yunta buey, te icúmî cùhìn cundaà inì sàhà-sí, a quídá víi-sí, á coó. Ni cuícáhnû ini nècuàchimà sàhí”, nì cachí tiàa ma. ²⁰ Daaní, inga-nè, nì cachí-né: “Còó, vàchi làcà nì nandàhí, te ñàyùcàndùá, mà cùí cùhìn”.

²¹ Ñàyùcàndùá, mànuhù peón mà, te nì nacani-tè xì lamú xi-tè nansa nì cacachi iin iin nèhivì mà. Ñàyùcàndùá, nì xìdà ini nècuàchimà, te nì cachí-nè xì peón mà: “Cuahán-ní vichi duha cacanuu-ní inii calle ñuu-ndà yohó, calle nahnu te calle cuati, te danátáca-ní nècuàchì ndahví, nècuàchì nì nacuèhè, xì stná nècuàchì xicá cuéhê, xì nècuàchì cuaá ñà-nì quixí-né vicò xí”.

²² Ñàyùcàndùá, (ducán nì quida peón mà); dandu nì cachí-te: “Sàní

quide ñà-ndùá nì cachì-ní xì́, señor, te vátùni cundoo más gà nèhivì”.

23 Dandu nì cachì tu lamú mà xì peón mà: “Vichi cuahán tu-ní nsidaa ichì xì nsidaa callejón, te datnátuu-ní nèhivì sàhà-ñá chitu vehi nèhivì. **24** Vachi ñà-yòhó cachí xì-nsiá, ni-iin nèhivì nì quide invitar daa, mà níhì-né ni-iyuhu ñà-cuxi-ne vehi”.

Nansa nì cachì Jesús xì-ndà ñà-iin-ni ni nácáni ini-ndà cunchicùn-ndàyá

25 Cunaha-ní, cuàhà gá nèhivì xínchicùn xì-yá cuàhàn stná-né. Ñàyùcàndùá nì naxicocuún-yà yàtà-yá, te nì cachì-yà xì-né:

26—Nú vàxi iin nèhivì nùí, te cuní-né cunchicùn-né yùhù, dandu (màsà ndúlócó gá-né ñà-ndùá cachí) yua-né, ò dihi-né, ò dèhe-ne, ò ñani-né, ò cùha-ne, mate (ni cá-cútuxí ini nècuàchimà) sànì xini ùhì tnaha-nemà mii-né. Ni màsà cúú gá stná ini-né sàhà vida xi-ne, vàchi nú coó, mà cúí sàà-né cunduu-ne iin ana nchícùn xì’. **27** Te xiñuhu stná (ñà-coo-ne dispuestu cui-né sàhí), quida-ne cuenta na ian nsidá-né iin cruz cuàhàn-né cui-né. Vàchi nú có-níhnú ini-né ducán, te có-nchícùn stná-né yùhù ducán, dandu mà cúí sàà-né cunduu-ne iin nèhivì xí. **28** Vachi nú cuní-ndà quidavàha-nda iin vehe ducún, amádi dihna coo-nda quida-nda cuenta xi-nda a vátùni sàà dìhùn xì-ndà, **29** còtó mà cúí daxínu-ndañá, cuiśi cimientu xan daquésahá-ndá, te sà-íá ni. Dandu nècuàchì indéhe, cuàhàn-né cuàcündiaa-néndó,

30 cachì-né: “Cuàhàn tè-jaàn quidavàha-tè iin vehe ni cuí, doco

cónì níhì-té daxínu-teá”, cachì-né (cuàcündiaa-néndó). **31** Daaní, stná iin rey, nú cuní-te cùhùn-te guerra nàá tnàhá-te xì inga rey vàxi xi soldadu-xi, amádi dihna coo-té nacani vàha inì-te, a vátùni sàà ùxìn mil soldadu xi-té ñà-cundee-té nùù òcò mil soldadu xi inga rey mà, á coó. **32** Te nú mà sáà soldadu xi-té, dandu na tâñáha ga cuyatni inga rey mà, dandu techuún-te nèhivì xí-te cùhùn-né ndatnuhu-né xì témà nansa nsihi pleitu xi-té. **33** Te ducán stná mii-nsiá, xiñuhu nandòdó-nsiá nsidanicuú iñàha icúmí-nsiá, vàchi nú coó, dandu mà cúí sàà-nsiá cunduu-nsia ana nchícùn xì’.

Ejemplu nacání sàhà iìn nì cuchicuehe, te ducán stná ndohó, màdí cuchicuehe anima-ndà

34 Vàha ga iìn, (vàchi nsidá ádìá ñà-xìxì-ndà); doco nú sànì ndañuhu ñà-ádì xán, dandu mà cúí gá ndu-adì gá` **35** Vachi còò cá chuan, mà cündúá ñuhu chihi-nda, ni mà váha daquée stná-ndà nùù itu-ndà. Chicá vàha cate-ndàñá. Ni cúníní vàha nsidaa-nsiá palabra jaàn.

Ejemplu nacání sàhà rìì nì tùcù
15 Daaní, nì catnàtuu cuàhà tè-dàchíyàhvi, xì cuàhà gá stná nèhivì íá cuàchi-xi, vàchi cuní-né cunini-ne ñà-ndùá cachí-yà. **2** Dandu nècuàchì fariseu, xì stná nècuàchì ley xi veheñuhu, nì xitnùhu-neyà, cachí-né:

—Nècuàchì jaàn, cudíi ini-né cutnahá-né xì nècuàchì cuáchì; dècuèndè xixí tàcá stná-né xì nècuàchímà.

3 Dandu nì nacani-ya xì-né iin ejemplu, te dohó nì cachì-yà:

4—Nú ndoó iin ciente riì xì-ndà, te nì quecuáán iin-sì ñндà nduá quida-nda? Amádi nacoo-nda 99 quisì dava ga mà iin yodò, te cùhùn-ndà nanducu-nda inga quisì mà ndè cachí nanihì-ndásí? **5**Daaní, nú sàñi ndacùhun-ndasí, cudíi ini-ndà **6**mànuhù-ndà vehe-nda idádocó-ndà quisì mà. Dandu cana-nda amigo xi-nda xì stná nècuàchì ndoó yatni, te cachí-ndà xì-né: “iNahà-nsia cundoo-nda cudiì ini-ndà, vàchi sàñi natùi riì xí nì ndañuhu ni cui!”

7Te yùhù cachí stnái xì-nsiá, nú nì sàà iin nèhivì iá cuàchí xi cuu-ne arrepentir, dandu yáha ga xícudíi ini ana ndoó gloria. Ndè chicá cudíi ini-né sàhà nècuàchìmà nùù 99 nèhivì nihnu vàha inì-xi, vàchi mii-né, có-xìñuhù gá cuu-ne arrepentir.

Ejemplu nacání sàhà dìhùn ní ndañuhu, te nì natùia

8Te ò (inga ejemplu. Ni cachí-ndà iá) iin nècuàchì ñahà icúmí xí ùxin dìhùn plata. Pues nú ni ndáñuhú ian, amádi nacuicùn-né iin isì, te nasihvi-né vehe-ne ñà-nanducu-néà ndè cachí natùia. **9**Daaní, nú sàñi nanihì-néà, dandu cana-ne amigo xi-ne xì stná nècuàchì ñahà xíndoo yatni, te cachí-né xì nècuàchìmà: “Naha-nsiá cundoo-nda cudiì ini-ndà, vàchi sàñi natùi dìhùn xí nì ndañuhu ni cui”, cachí-né. **10**Te cachí stnái xì-nsiá, ducán cudíi stná ini nsidaa ángel xi Dios nú nì sàà iin nècuàchì iá cuàchí-xi cuu-ne arrepentir.

Ejemplu nacání sàhà dèhe nì sàhàn xìcà

11Dandu nì cachí stná-yà:

—Nísà ià iin tiàa ndoó ùì dèhe-xi.

12Te nì cachí tèchicá chii xi yua-té: “Papá, taxi-ní ñà-ndùú tåhvì nìhi-nsí nùù-ní”. Nàyùcàndùá, nì sàhà-ne iin iin-té ñà-ndùú tåhvì-té. **13**Cónì yáha cuàhà quìvì, te nì dàtacá tèchicá chii ma nsidaa ñà-icúmí-té, te cuàhàn xìcà-té inga ñuu. Yucán nì quida ndevàha-té gastu dìhùn xí-te, nì quìhvi-té cuàhà viciu. **14**Daaní, na ní nsihi dìhùn mà, nì quixi fuerte tnama ñuu yucán, te nì quesaha-té nì ndundahví-te.

15Nàyùcàndùá, cuàhàn-te nùù iin lamú ñuu yucán, te nì nìhi-té chuun nùù nècuàchimà, nì techuún-nète cuàhàn-te campu dacáxâhan-té cochi. **16**(Nàyùcàndùá, yucán iá-te campu mà), dècuéndè nchichi yùcù saxí cochi-mà cahan stná-te caxí-té, doco còò ni-iin nèhivì sáhà xi-té ni-iñàha. **17**Dandu nì nàcùnihnu sahnú inì-te, te nì cachí-te: “Cuàhà gá peón ndoó vehe yué, te iá cuàhà ñà-cutiacu-né, dècuéndè cuyódo gá-ñà nùù-né. Doco yùhù, yohó ié’ ndè cuní cuí quidá doco. **18**Chicá vàha naquihin ichí nùhì ndé iá papá xi, te cachí xì-né: Papá, nsidá cuàchí nùù Dios, te nsidá cuàchí stnái nùù mii-ní. **19**Ni mà nátùi cunduu guè nahi dèhe-ní; nahi peón xi-ní cundai quida-ní cuenta”. Ducán nacání inì-te entre mii-té. **20**Nàyùcàndùá, nì naquihin-té ichí mànuhù-té ndé iá yua-té.

”Te xica iì vàxi-té ndé iá nècuàchìmà, te nì xini-nète. Dandu nì cuhi ini-nète, te nì dàyáà-nè cuàhàn-nè nì numi nihni-nète. Nì tutuyuhu tnahá-né nùù-né. **21**Dandu nì cachí dèhe-nemà xì-né: “Papá, nsidá cuàchí nùù mii-yá iá ansivi,

te nsidá cuàchi stnáì nùù mii-ní. Mà nátùi cunduu guè nahi dèhe-ní”, nì cachì-te. ²²Doco yua-té, nì cachì-nè xì peón xi-ne: “Tavà-nsiá sícoto chicá finu, te chindixi-nsiàte; te ni cúnacáá stná iin anillu dìnìndàhá-te; ni nácuáin stná-te iin ndisàn. ²³Te cundaca stná-nsia chelù ndatnù quixi cuì-si quida-nda vicò. ²⁴Vàchi sàñì xìhì dèhi yohó cahín, doco vichi (sàñì nsiaà-te) na iin tiàa nì natiacu. Sàñì ndañuhu-té ni cuí, doco vichi sàñì natùi-té”, nì cachì yua-té. Te nsidaa nècuàchì ndoó yucán, nì quesaha-né nì quida cahnú-né vicò mà.

²⁵Daaní, dèhe sahnú nècuàchìmà, iá-te nùù itú. Te nì naquihin-té ichì mändixi-té. Te na ní cuyatni-té vehe, nì tiaciù-te quidándáá nèhivì, te itásahá stná-né. ²⁶Ñàyùcàndùá, nì cana-té iin peón; nì xìcàn tnùhhù-té nùù nècuàchìmà, cachì-te: “¿Ndíà ndùá cùù-guá vehi?” ²⁷Dandu nì cachì peón mà xì-té: “Sàñì nsiaa ñanì-ní, ñàyùcàndùá nì cachì yua-ní ñà-ní cahní-nsí chelù ndatnù, vàchi sàñì natùi dèhe-ne, te còò ni-iñàha ni cuu xi-té”. ²⁸Ñàyùcàndùá, nì xìdà ini ñani sàhnùmà, có-cùnì-te nansihvi-té vehe. Dandu nì quee yua-té nì càhàn viì-né xì-té. ²⁹Doco nì cachì-te xi-né: “Cunaha-ní, sàcàni cuìà ie` nùù-ní quidáchúîn, te iníñi nsidanicuú ñà-ndùá cachì-ní xì”; doco tàñáha ga dacútâhvì-ní yùhù ni-iin litú quida stnáì vicò xì amigo xi. ³⁰Doco vichi sàhà ñà-ní nsiaa tè-ndùú dèhe-ní yohó, (ñàyùcàndùá quidà-ní iin vicò cahnú), dècuèndè nì xìhì stná chelù ndatnù xi-nda sàhà-té, mate nduú-te iin ana nì quida uun gastu xì biene xi-ní sàhà

ñahà xí-te”, nì cachì dèhe sahnuma.

³¹Dandu nì cachì yua-té: “Yohó, dèhi nduú stnáù. Siempre ió xí. Te nsidaa ñà-ndùú biene xi, stoho stná` nduú stnáù. ³²Doco vitni ndiá ìcà-ndà quida-nda vicò, te cudiì ini-ndà, vàchi tè-ñanù yohó, nì xìhì-te cahín, doco vichi yohó iá-te na ian nì natiacù-te; sàñì ndañuhu dahuun-té nì cahín, doco còó, sàñì nsiaà-te vichi”.

**Ejemplu nacání sàhà
mayordomu cóni quidá víi**

16 Dandu nì cachì Jesú xì nècuàchì dacuahá-yá:

—In nècuàchì cuicà, nì ia iin mayordomu xi-ne, te nì cachitnùhu nèhivì xì-né: “Có-quidá víi mayordomu xi-ní xì biene xi-ní”.

²Ñàyùcàndùá, nì cana-ne témà, cachì-né xì-té: “¿Nansa iá ñà-ndùá quidà-ní? vàchi càhàn tnùhhù nèhivì sàhà-ní nùí. Pues vichi icúmí-ní quida nsihi-ní entregar cuenta xi-ní nùí, vàchi cuàhìn taví mii-ní nùù chuun xi-ní ñà-ndùù-ní mayordomu”, nì cachì-né.

³Ñàyùcàndùá, nì quesaha-témà nacání inì-te, cachì-te inì-ni mii-té: “¿Nansa quide vichi? vàchi cuàhàn lamú xi dacúxíó-né yùhù nùù chuun xi. Ndahvì, vàchi còò valor xi quidachuín xì pala. Vihini càcàni stnáì caridad, doco cucáhán núú.

⁴iÁ! Vichi sàñì cundaà inì nansa quide, te cundoó ana cuàha lugar coi vehe-xi na quei nùù chuun xi”, nì cachì-te. ⁵Ñàyùcàndùá, nì cana-té iin iin nèhivì iníhícá nùù lamú xi-té. Te nì ndàcàtnùhhù-té nùù nècuàchì primeru mà: “¿Nadaa iníhícá-ní nùù lamú xi?” ⁶Te nì

cachi nècuàchìmà: “Iin cientu tonel aceite iníhíquê”. Dandu nì cachi mayordomu mà: “Tnii-ní cuenta xi-ní, coo-ní yohó, te yàchì natiaa-ní cuenta xi-ní ñà-cundua cuiṣì ùl dico ûxìn (50) tonel vichi”. ⁷Dandu nì cachì-te xi inga-nè: “Te mii-ní, ¿nadaa iníhícá-ní?” Te nì cachi nècuàchìmà: “Iin cientu carga nùnì trigu iníhíquê”. Dandu nì cachì-te: “Tnii-ní cuenta xi-ní, te natiaa-ní cùmì díco (80) carga-ní”. ⁸Daaní, lamú xi-tè, nì cundaà ini-nè ñà-ndùá quidá-te. Ñàyùcàndùá, nì cachi-nè xì-té sàhà-ñá cóni quidá víi-té: “iNa nchichí guá nì quida-ní!” nì cachi-nè. Vàchi cunaha-nsiá, nèhivì nihnu inì-xi cuiṣì ñuhiví yohó, chicá cuehé-nè nùù chuun xi-ne entre nsidaa mii-né, te chicá mà cuéhé nèhivì datnúù Dios sàxìnítñùnì-xi.

⁹“Te yùhù cachì` xì-nsiá: mate dava-tè, có-quidá víi-té xì dihùn xí-te, doco mii-nsiá, xiñuhu cuichuún víi-nsiá ñà-cuìcà-nsiá sàhà-ñá naquimanì nèhivì-nsiá, dandu na quívì nsihi dihùn xí-nsiá mà, vátùni cuàha Dios sàà-nsià nùù-yá vehe ndiaha-yá nicanicuahàn.

¹⁰“Nú sàñì nìhì iin nèhivì iin chuun tii, te quidá víi-néà, dandu ñà-jaàn cundaà ini-ndà vátùni quida viì stná-nè iin chuun chicá cahnú. Te ò nú có-quidá víi-né chuun tii ma, dandu ni mà quidá víi stná-nè iin chuun cahnú.

¹¹Ñàyùcàndùá, nù icúmí-ndá ñà-cuìcà ñuhiví cuàchi yohó, te có-quidá víi-ndá xán, dandu còò iin cuàha xi-nda ñà-ndùú ñà-cuìcà ndiaha ndisa. ¹²Te nú có-quidá

víi-ndá chuun ñà-cundiaa-ndà biene xi inga ñanìtnaha-nda, dandu còò iin cuàha xi-nda ñà-cunduu biene xi mii-nda.

¹³Iin tè-quidáchúûn, mà cúi coo ùl patrón xi-tè, vàchi nú ducán, dandu icúmí-tê cuni ùhì-te iin-ne, te inga-nè cuu inì-te sàhà-xí. Te ò ni cachí-ndà, iin-ne coo vàha xi-té, te inga-nè cahichí inì-te. Te ducán stná mii-nsiá, nú cuú ini-nsià sàhà dìhùn, dandu mà cúi cunucuachi stná-nsià nùù Dios —nì cachi Jesús.

¹⁴Daaní, nècuàchì fariseu, itá stná-nè yucán, iníní-né nsidaa ñà-ndùá cachí-yà, te nì sàcündiaa-nèyà, vàchi cuàhà gá cuú ini-nè sàhà dìhùn. ¹⁵Ñàyùcàndùá, nì cachi-yà xì-né:

—Mii-nsiá, nùù nèhivì cuní-nsiá ndee vàha-nsia, na ian ni cündúú-nsiá nèhivì váha guá. Doco Dios, ináhá-yá ñà-ñuhú ini anima-nsià. Vàchi ñà-ndùá chicá xího nècuàchì ñuhiví yohó, có-nátùia nùù mii-yá, vàchi ñà-chicá có-ìa vàha nduá nùù-yá.

Iin palabra nì cachi Jesús sàhà ley xi Moisés xì sàhà ñuhiví iì xí Dios

¹⁶Inii tiempu antes quesaa Juan (Bautista) nì sandiaa ley (xi Moisés) xì stná palabra nì cachi profeta nísà cahàn cuenta xi Dios. Doco tiempu xi Juan vàxi duha nì quesaha xítìa cuentu sàhà ñuhiví iì xí Dios, te vichi nsidaa nèhivì, quidá-né lucha sàà-nè ñuhiví iì mà.

¹⁷Doco ley (sàñaha) ma, nicanicuahàn cundua iin ley vàha; vàchi ni-iin seña tii xí iin letra xan, mà nunca sàà ndañuhá. Chicá mà úhì ndañuhu ansivi xì ñuhiví, doco ley mà, nicanicuahàn coa.

**Nansa nì cachi Jesús ñà-mà
váha cate tnàhà-ndà**

18'Nú ni caté stnahá iin tiàa xi ñahàdihí-nè, te coo-ne xì inga nècuàchì ñahà, cuàchi ndisa cundua. Te nú ni nàndàhà stná iin nècuàchì tiàa xi iin nècuàchì ñahà ní sate stnahá, divini cuàchi cunduu stná mà.

**Nansa nì cuu xi iin tècuìcà xì stná
iin nècuàchì ndahví nani Lázaro**

19'Nisa ìa iin tècuìcà, ndixí-te sícoto cuixín finu, xì cuàhà gá sícoto chicá viì. Te nsìquívì nisa quida-tè vicò cahnú vehe-tè. **20**Te nisa ìa stná iin nècuàchì satú nani Lázaro, indúhu-né yehè cahnú tècuìcà mà, te itándiaa chitu nsihi uhì icà-né. **21**Te cuní-né nìhi-né pedazu cuati comida cóyo nùù mesa xi tècuìcà mà cuxi-ne. Dècuèndè stná sihina, vàxi-sì ndé iá-nè, te nacuahá yàá-si nsihi uhì icà-némà. **22**Daaní, nì sàà quívì nì xìhì-nè, te nì caquixa ángel nì nacuaca-ne anima nècuàchimà cuàhàn-nè ndé iá xiì-ndà Abraham. Daaní, despues nì xìhì stná tècuìcà mà, te nì ndùxin-tè. **23**Dandu (nì sàà-te) ndé ndoó anima nècuàchì xínduu nsii. Te yucán nì quesaha-té ndohó cuahà-té. Dandu nì ndacoto-tè nì xini xìcà-té yucán iá Abraham, te yatni uun iá stná Lázaro. **24**Ñàyùcàndùá, nì ndàhì ndee-té, cachí-te: "iAbraham! iXìì-nsí nduu-ní! Cundehè ndahví-ní yùhù; techuun-ní Lázaro quixi-ne dandaxín-né dìñindàhá-nè tècuíi, te danchíco-ne yáí, vàchi yáha ga ndohí ie` mahì ñuhu yohó". **25**Doco nì cachi Abraham: "Nsingu

inì-ní, hijo, vàchi na nísia itiacù-ní ñuhiví, vàha vida nísia icumi-ní. Doco Lázaro yohó, còó; yáha ga ndahví nísia yàha-ne. Doco vichi sàni nìhítáhvì-né cudìi cuáhà ini-nè, mientras mii-ní, icumí-ní ndoho-ní. **26**Te iá stná inga iñàha, vàchi mahì nsìuhù yohó xì mii-nsiá jaàn iá iin yui cahnú cunú sàstnùhù. Ñàyùcàndùá, mate ni cúcáhán-nsí yàha-nsi ndé iá-ní, doco mà cúí; te stná mii-nsiá, mà cúí yàha stná-nsià ndé ndoó nsìuhù yohó". **27**Dandu nì cachi tèmà: "Pues, nú ma cúí, dandu sacúndáhvì nùù-ní, tío Abraham; techuún sacù-ní Lázaro nùhù-né vehe papá xi. **28**Vàchi yucán ndoó ùhùn ñanì, te cuní` càhàn Lázaro xì-té ñà-màsà quíxí stná-te lugar yohó ndé ndòhò guá-nsi". **29**Dandu ní cachi Abraham xì-té: "Sà-icumí-té libru iì nì tiaa Moisés, xì stná libru nì tiaa nècuàchì profeta. Ni cúníní-te ñà-ndùá cachí nùù tutu mà". **30**Dandu nì cachì-te: "Còó, tío Abraham, vàchi nú ni nátiácú iin nsii, te sàà-né càhàn-nè xì-té, dandísá, icumí-té cuu-té arrepentir". **31**Doco nì cachi Abraham xì-té: "Nú có-cúní-te cunini-té ñà-ndùá nì cachi Moisés, te ni ñà-ndùá nì cachi profeta, dandu mà sáà-te naxicocuín inì-te mate ni nátiácú iin nsii (càhàn xì-té)".

**Cuàhà gá ni coo-nda cuidadu,
cótó quida-nda iin cuàchi**

17 Dandu nì cachi Jesús xì nècuàchì dacuahá-yá: —Ñà-ndáà nduá, icumí dava nèhivì tucù-né ichì có-ndiáá quida ñanìtnaha-ne. Doco ndahví

nècuàchì datúcù tnàhà-xìmà.
2Vàchi chicá vàha ni mágündiacu iin yùù yódò dúcùn-né, te ndiachi-né mahì mar sàhà-ñá màsà dátúcù-né ni-iin ñà-cuati yohó.
3Nàyùcàndùá, cuidadu cundoo-nsia sàhà ñà-ndùá quidá-nsiá.
 'Nú quidá iin ñanìtnaha-nsia cuàchi nùù-nsiá, dandu càhàn-nsià xì-né sàhámà. Te nú ni náxícócuìnn ini-né sàhà ñà-ndùá nì quida-ne, dandu cuicahnú inì-nsia sàhà-né.
4Mate ùsà xichi iin quìvì ni quidá-né iin cuàchi nùù-nsiá, có-quidá, vachi nú cada iin iin xichi vàxi-ne cachí-né ñà-cùú-né arrepentir, dandu icúmí-nsiá cuicahnú inì-nsia sàhà-né —nì catchi Jesús.

Vàtuni quida stná-ndà milagru nú nihnu vàha ini-ndà mii-yá

5Dandu nècuàchì nì nìhì chuun nùù Stoho-ndà Señor, nì xìcàn tàhvì-né nùù-yá, cachí-né:
 —Chindée-ní nsiùhù ñà-nì sáà-nsì cunindisá víi gá-nsì.

6Dandu nì catchi-yà xì-né:
 —Cuati lihngu tata yutnù nani nù-mostaza. Te ñà-yòhó cachí-xì-nsiá: nù xiníndísâ ndisa-nsia, mate (iyuhu nduá) nahi tata mà, dandu dècuèndè vàtuni dandacú-nsiá nùù yutnù nahi yutnù fruta jaàn ñà-nì ndánchító-nu yohó, te cùhùn-nu ndiachi-nú mahì mar, dandu seguru ducán icúmí coo.

Ejemplu sàhà peón quidáchúún nùù-ndà

7"Ni catchi-ndà iá iin peón xi-nda, te quidachuún saín-te nùù-ndà. Te vihini xitú-te, o ndiaá-te quisí

xi-nda. Doco nú nì nsiaà-te vehe, éa cáchí-ndà xì-té ñà-nì cùhùn-te cudamá-te? **8**Còó, dohó cuàhàn-ndà catchi-ndà xì-té: "Quidayucùn-ní ñà-cudamí, dandu nsidavìi-ní mii-ní, te taxi-ní ñà-cuxi, te cohi. Doco mii-ní, dècuèndè después icúmí-ní cuxi-ní", catchi-ndà xì-té. **9**Pues, éa náquimánì-ndà peón mà nú sàñi quida-té nsidaa ñà-ndùá nì ndacu nuù-té? Ádi coó. **10**Pues divi ducán stná xì mii-nsiá, vàchi nú sàñi nsihi nì quida-nsia nsidaa ñà-ndùá nì ndacu nuù-nsiá, dandu icúmí-nsiá, catchi-nsià: "Còò ni-iñáha ni quidá-nsí, cuiśi ñà-ndùá ndiá ìcà-nsí nì quida-nsí", —nì catchi Jesús.

Nansa nì dàndúvàha Jesús ùxin tiàa ndohó cuèhè lepra

11Nchícùn Jesús ichì Jerusalén cuàhàn, te nì yàha-ya ladu Galilea xì stná ladu Samaria. **12**Te na ní sàà-yà iin ñuu tii nì xini-yà yucán vàxi ùxin tiàa ndohó cuèhè lepra. Itá xica-né, **13**cána ndee-né, catchi-né:

—iStoho-nsì Jesús! iCundehè ndahví-nî nsiùhù!

14Daaní, na ní xini Jesús nècuàchímà, nì catchi-yà xì-né:

—Cuahán-nsià dacuní-nsià dùtù ìcà-nsiá.

Nàyùcàndùá nì caquihin-ne ichì cuàhàn-né. Te meru xicá-né ichì mà, dandu nì nduvàha nsidaa-né.

15Te iin-ne, na ní xini-nè sàñi nduvàha-ne, nì naxicocuìnn-né, nì ndenihi vàha cuahà-né Dios, ndee cähàn-né. **16**Te nì sàcuìnn sisì-né nùù-yá, naquimánì-néyà. Te nduú-né iin nècuàchì ñuu Samaria.

17Dandu nì catchi-yà xì-né:

—¿Amádi ùxìn tiàa nì nduvàha? Doco 9 nècuàchì dava ga mà, còò-né ni náxicocuîn. ¹⁸Cuisì mindaa nècuàchì tucù yohó nì naxicocuîn naquímánì xì Dios.

¹⁹Dandu nì cachí-yà xì tiàa nì naxicocuîn mà:

—Ndacuiìn-ní xuhun-ní vehe-ní. Vátuni nì xinindisa-ní, te ñàyùcàndùá nì nìhi-ní nì nduvàha-ní.

**Nansa icúmí cuu quìvì
naxicocuîn Jesú斯 ñà-cusahnú-yá
ñùu ñuhìvì yohó**

²⁰Daaní, nì ndàcàtnùhù nècuàchì fariseu ñùu-yá índù tiempu sàà quìvì cusahnú Dios ñuhìvì yohó. Te nì cachí-yà xì-né:

—Màdìá nduchinúu-nsiá cuni-nsiá ñuhìvì iì xí Dios. ²¹Mà cündúámà ñà-cachitnùhu nèhvì xì-nsiá, cachí-né yohó iá ñuhìvì iì mà, te ò yucán iá`. Còó, vâchi yohó mahì mii-nsiá iá ñuhìvì iì mà.

²²Dandu nì cachí-yà xì nècuàchì dacuahá-yá:

—Vàxi iin tiempu na yáha ga cuni-nsia cundua tiempu ndiaha (naxicocuîn) yùhù ana nduú Tnaha Nèhvì Ñuhìvì, doco tàñáha ga sàà cundua tiempu mà. ²³Te nú cachí nèhvì xì-nsiá ñà-yòhó sàni naxicocuîn, te ò yucán ié`, màsà cùhùn-nsiá xì-né, màsà cúnchícùn-nsiànè. ²⁴Vâchi na ian tásá, te natnúu fuerte inicuta ansivi ndè iin ladu xì ndè inga ladu, ducán icúmí cuu stná xì yùhù na sàà quìvì xí, (te cundehè nsidaa nèhvì yùhù). ²⁵Doco antes, cuàhà iñàha icúmí ndohi; vâchi icúmí nèhvì tiempu vichi cahíchì ini-né yùhù. ²⁶Te

nacua nì cuu tiempu xi Noé sànaha, ducán icúmí cuu stná na sàà meru quìvì xí yùhù ana nduú Tnaha Nèhvì Ñuhìvì. ²⁷Vâchi tiempu xi Noé mà nìsa (ndoo cuéyàà nèhvì ñuhìvì), xixí-né, xihí-né, te nándàhà-né. Te ducán nìsa quida-ne dècuèndè nì sàà quìvì nì quìhvi Noé barcu cahnú, dandu nì quixi dàvì nì sahnì xì nsidaa nèhvì mà. ²⁸Daaní, ducaní stná nèhvì ñuu Sodoma tiempu xi Lot sànaha, xixí-né, xihí-né, xiín-né, te dicó-né; xitú stná-né, te quidávàha stná-né vehe; ²⁹doco divi quìvì nì quee Lot ñuu mà, dandu ndè ansivi nì còyo ñuhu xì tâtnà cuaán sahán quini, te nì caxihì nsidaa nèhvì ñuu mà. ³⁰Ducán icúmí cuu stná na quívì naxicocuîn, te cuni nèhvì yùhù.

³¹'Quìvì mà, nú ndoó nèhvì dìñivèhé-né (quetátú-né), te ini vehe ñuhú ñà-icúmí-né, dandu màsà ndúlócô-né sàhámà. Cuisì-nì nì cùnú dèhé-né chicá vâha. Te ò nú ndoó-né ñùu ìtú, dandu màsà náxicocuîn-né vehe-ne.

³²Màsà nándòdó-nsiá nansa nì cuu xi ñahàdihí Lot. ³³Nsidaa ana cuní dacácu xi vida-xi, cutu-ñá dandáñúhú-néàmà quea; doco nsidaa ana có-dàcácu xi vida xi, divi cunduu nècuàchì càcu.

³⁴'Yùhù cachí` xì-nsiá, na sàà ñuu naxicocuîn, dandu ndé quídì ùù nèhvì, icúmí cuxio iin-ne, te iin-ne ndòo. ³⁵Te ndé ndoó ùù nècuàchì ñahà cutnáhâ nchicó, iin-ne icúmí cuxio, te inga-né ndòo. ³⁶Te ndé ndoó stná ùù tiàa ñùu ìtú, iin-ne cuxio, te inga-né ndòo.

³⁷Dandu nì ndàcàtnùhù-né ñùu-yá, cachí-né:

—Stoho-nsì Señor, éíndù cuàhàn cuu ñà-jaàn?

Te nì cachí-yà:

—Cunaha-nsiá, (ducán iá nahi dichu cachí): “Ndé indúhu ñà-nì xìhi, yucán icúmí nataca stná longo”.

Ejemplu nacání sàhà iin nècuàchì ndahví nì sàhà nùù iin juez cuehé

18 Dandu nì nacani Jesús xì-né iin ejemplu ñà-cundaà ini-né ñà-iin-ni icúmí-ndá càcàn tàhvì-ndà nùù Dios, te màdiá cuhuun ini-ndà. ²Dohó nì cachí-yà:

—Nisa ìa iin juez iin ñuu; doco ni cóni sácáhví-tê Dios, ni stná nèhivì. ³Te divi ñuu yucán nisa ìa stná iin nècuàchì ñahà nì xìhi iì-xí. Te sáhàn nècuàchímà nùù juez mà, cachí-né: “Nsidandaà-ní chuun xi, vàchi ía iin nècuàchì xiní ùhi xí”. ⁴⁻⁵Doco cóni cùní-te. Daaní, después nì nacani inì-te, cachí-te inì-ni mii-né: “Yáha ga sáhachuún ñahàcuàán yohó yùhù. Ñàyùcàndùá mate có-càhví Dios, ni có-càhví stnáì ni-iin nèhivì, doco cuàhìn nsidandaà chuun xi nècuàchì yohó, vàchi cuñáñi ñà-tutoo quixi-guá-né nùù”.

⁶Dandu nì cachí Stoho-ndà Señor:

—Cundehè-nsiá nansa nì cachí juez mà, mate malu-né, (doco icúmí-né chindee-né nècuàchímà). ⁷⁻⁸Ñàyùcàndùá, Dios, éama nsidandaà stná-yà sàhà nèhivì nì nacàxin-ya nú ndui te ñuu xícàntàhvì-né, te sacúndáhvì-né nùù-yá? Te éa caní tiempu cueé-yà, te sàa quívì nsidandaà-yà ducán? Còó, yàchì icúmí-yà nachitacùhá-yà sàhà-né, cachí xì-nsiá. Doco quívì

naxicocuín yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví, éa ndísá cunindisá cuàhà nèhivì yùhù cahan-nsiá? —nì cachí Jesús.

Ejemplu nacání sàhà iin
nècuàchì fariseu cuadú, xì sàhà
stná iin nècuàchì dachíyàhvi
nì naxicocuín inì-xi

⁹Daaní, nì nacani-ya iin ejemplu sàhà nèhivì ndaníhí vàha guá xì mii-xí, te cachíchì iní-né nècuàchì dava ga. Dohó nì cachí-yà:

¹⁰—Ùl tiàa, cuàhàn-né veheñùhu cahnú ñà-càcàntàhvì-né nùù Dios. Iin-ne nduú nècuàchì fariseu, te inga-né nduú nècuàchì dachíyàhvi. ¹¹Te nècuàchì fariseu mà, nì sàcuìnn-né yucán, te nì naquimanì-né Dios sàhà mii-né, cachí-né: “Ansivéhé-ní Yua-nsí Dios, vàchi yùhù, có-quídá ndevàhi nacua quidá nècuàchì dava ga mà, te có-quídá cuihna stnáì ni-iñàha, vàchi có-quídé ni-iin ñà-có-ndiá lqué quide, có-câhìn xì inga nècuàchì ñahà, ni có-quídá stnáì na quidá tè-dàchíyàhvi jaàn. ¹²Còó: nùù cada ùnà quívì iníhíí’ iá dòquí’ ùì quívì, te nùù cada ùxìn pesu quidé ganar, chivàha cuáin ian ñà-cunduu diezmu xan”, nì cachí nècuàchímà.

¹³’Doco nècuàchì dachíyàhvi ma, xica iín-né, cucáhán nùù-né ndacoto-ne ansivi. Ñàyùcàndùá, iín-ne, caní-né nchíca-ne (ñà-cùù guá-né sentir sàhà cuàchi-ne), te cachí-né: “Yua-nsí Dios, cundehè ndahví-ní yùhù, vàchi nècuàchì cuàchi ndui”, nì cachí-né, ¹⁴dandu mánuhù-né. Ñàyùcàndùá, yùhù cachí xì-nsiá, divi nècuàchì yucán

nduú ana nì ndee vàha ndisa nùù Dios, te màdiá nècuàchì primeru mà. Vàchi nsidaa ana datiaá uun nduú nèhivì vàha guá, icúmí-nê nducahan-ne; te nsidaa ana ndaníhí ndahví xì mii-xí, chicá icúmí-nê nìhi-né tnùñuhu.

**Nansa nì cachi Jesús ñà-màsà
cádi-ndà nùù ñà-cuati
ñà-cunchicuàn mii-yá**

15 Daaní, ndacá nèhivì ñà-cuati xí-né vàxi nùù-yá ñà-chitàndò-yá ndahà-yá dìnì-vé. Doco na ní caxini nècuàchì dacuahá-yá, nì sadi-nè nùù nècuàchìmà. **16** Nàyùcàndùá, nì cana Jesús ñà-cuati ma ní tnátua, te nì cachi-yà:

—Nacoo-nsia ñà-cuati ni quixá nùí. Màsà cádi-nsià nùá, vàchi cuiśi nècuàchì nihnu inì-xi nahi miá cunduu ana sàà ñuhiví ìì xí Dios.

17 Ñà-ndáà nduá cachí` xì-nsiá, nú ni coó (vítá ini) nèhivì nahi ñà-cuati, dandu nìhi-né quìhvi-ne ñuhiví ìì xí-yá, doco nú coó, mà sáà-nè yucán —nì cachi-yà.

**Nansa nì cachi Jesús
xì iin tèchii cuica**

18 Daaní, nì càhàn iin tè-nìhí chuun, nì xìcàn tnùhù-té nùù-yá, cachí-te:

—Maestro, mii-ní vàha ndisa-ní. Cachì-ní xí` ndiá quide, te nìhitáhvì vida ndiaha nicanicuahàn.

19 Dandu nì cachi Jesús xì-té:

—¿Ndà diásahà-xí cachí-ní xí`? “Mii-ní vàha-ní”? Vàchi còò ni-iin nèhivì ùún vàha ndisa, cuiśi nú nduí Dios, dandu vàha ndisa inì.

20 Pues vichi, sà-ináhá-ní nansa nì dàndàcú-yá ñà-màsà cähàn-ndà

xì inga ana có-ndùú nècuàchì vehe-nda; te màsà cähni stnaha-nda, ni màsà quídá cuíhná-ndá, ni màsà cáchí-ndà iin tnùhu sàhà ñanítaha-nda, te ni coó stná tnùñuhu xi-nda nùù yuadíhí-ndá.

21 Dandu nì cachi tu-tè xì-yá:

—Cunaha-ní, nsidaájàn sàní chivàhi dècuèndè na tií.

22 Na ní inini Jesús ñà-ndùá nì cachí-te, dandu nì cachi-yà:

—Cumánì gá inga iñàha quida-ní. Dicò nsihì-ní ñà-ndùá icúmí-ní, te dasàñ-ní dihùn mà nùù nècuàchì ndahví; dandísá nìhitáhvì-ní sà-a-ní ansivi, te yucán cucumi ndisa-ní cuàhà ñà-cuicà. Te quixi-ní cunchicùn stná-ní yùhù —nì cachi-yà.

23 Doco tèmà, na ní inini-tè nì cachi-yà ducán, dandu yáha ga nì cuhuun inì-te, vàchi cuica cuáhà-té.

24 Te na ní xini Jesús ñà-ní cuhuun guá inì-te, dandu nì cachi-yà:

—iNa uhì guá sàà iin tècuicà ñuhiví ìì xí Dios! **25** Ùhì gá stná dayáha-nda iin camellu nùù chìcòhò ndúhu iquì; doco chicá ùhì yàha iin tècuicà ndè ñuhiví ìì xí Dios.

26 Dandu nècuàchì xí-inini yucán, nì cachi-nè:

—Nú ducán nduá, dandu ènansa cui càcu anima iin nèhivì?

27 Dandu nì cachi-yà:

—Ñà-ndùá có-sâà nèhivì quida-ne, vàtùni quida Dios-ñà.

28 Dandu nì cachi Pedro xì-yá:

—Nsiùhù, sàní nacoo iì-nsí nsidaa ñà-ndùá icúmí-nsí, te vàxi-nsí nchícùn-nsí mii-ní, Stoho-nsí Señor.

29 Dandu nì cachi-yà xì nsidaa-né:

—Ñà-ndáà nduá cachí` xì-nsiá yohó, nú nchícùn iin nèhivì

ñuhíví ìì xí Dios, te sàhámà icúmí-nê nacoo-ne iñàha, (màsà ndúlócô-nè), mate ni nácoó-né vehe-ne, ò yuadíhí-nê, ò ñani-nè, ò cùha-ne, ò ñahàdihí-nè, ò dèhe-ne, (có-quidámà), ³⁰vàchi después yáha ga cuàhà gá más icúmí-nê níhítáhvì-né vida xi-ne ñuhíví yoho. Daaní, na sáà-nè inga ñuhíví vàxi xi-nda, dandu níhítáhvì stná-nè vida ndiaha nicanicuahàn.

Nansa nì cache tu Jesús inga xichi nà-icúmí-yâ cui-yà, dandu natiacu-yà

³¹Daaní, nì tavà cuaán-yá ùxìn ùì nècuàchì dacuahá-yá, te nì cache-yà xì-né:

—Cunaha-nsiá, ichì ñuu Jerusalén nchícùn-ndà vichi, te ñuu yucán icúmí cuu ndisa nsidaa ñà-ndùá nì tiaa nèhivì xí Dios sànahà sàhà yùhù ana nduu Tnaha Nèhivì Ñuhíví. ³²Vàchi icúmí nèhivì dayáha-ne yùhù ndahà tè-inga raza ñà-cuàcündiaà-te yùhù, te canàhá stná-te xì'. Te icúmí stná-te sivi dií-te nùí, te cahnì cuí-te yùhù. ³³Dandu después cahnì-té yùhù. Doco tìxi ùnì quìvì icúmî natiacuì —nì cache-yà.

³⁴Doco nècuàchì dacuahá-yá, cóni cúnzáà ini-nè sàhámà. Cóni sáà-nè mánìhì ini-nè, vàchi nahi palabra dèhé nì sandua nùù-né.

Nansa nì quida Jesús milagru ñuu Jericó, nì dànatùi-ya nùù iin nècuàchì cuaá

³⁵Yatni iá-yà ñuu Jericó vàxi-ya, te yuhù íchî yucán iá iin nècuàchì cuaá xícàñ xì caridad. ³⁶Te na ní tiacu-nè yáha cuàhà nèhivì, dandu nì ndàcàtnùhù-né ndíà

nduá cuú. ³⁷Te nì cache nèhivì ñà-divi Jesús de Nazaret cuàhàn yàha. ³⁸Ñàyùcàndùá, nì ndàhì-nè, cachí-nè:

—iJesús! iMii-ní descendencia ìì xí David! iCuhi inì-ní yùhù!

³⁹Doco nèhivì idónuu (nùù nèhivì cuàhà mà), nì canàhá-nè xì nècuàchì cuaá mà, ni cadí-nè yuhù-né cache nècuàchimà xì-né. Doco mii-né, chicá ndee ní ndàhì-nè, cachí-nè:

—iMii-ní descendencia ìì xí David, cuhi inì-ní yùhù!

⁴⁰Dandu nì cucuiin Jesús, nì dàndàcú-yá ñà-nì cúnzáà nèhivì nècuàchimà quixi. Te na ní tnàtuu-ne, nì xícàñ tnùhù-yá nùù-né, ⁴¹cachí-yà:

—¿Ndíà nduá cuní-nî quide?

Dandu nì cache-nè xì-yá:

—Señor mío, cuní' natùinu'.

⁴²Dandu nì cache-yà xì-né:

—iNi ndúvàha nduchinúù-ní, cache xì-ní! Vàchi ñà-sàñi xinindisa-ní, ñàyùcàndùá sàñi nduvàha-ní.

⁴³Dandu luegu nì natùinuù-né, te nì tenchicùn stná-nèyà, naquímánì-né Dios. Te nsidaa nèhivì nì xini ñà-ndùá nì cuu, nì ndenihi ndiaha stná-nèyà sàhámà.

Nansa nì xinindisá iin nècuàchì cuìcà nani Zaqueo, te nì nanduu-ne iin nèhivì xí Jesús

19 Na ní sàà-yà ñuu Jericó, nì yàha uun-ya inii ñuu mà. ²Te cunaha-nsiá, ñuu mà iá stná iin nècuàchì cuìcà nani Zaqueo. Te chuun xi nècuàchimà nduá dandacú-né nùù dava ga tè-dàchíyàhvi. ³Te cuní stná-nè

cundehè-né Jesús ana nduu-yá. Doco mānìcùí ñà-cuàhà guá nèhivì itá yucán, vàchi iin nècuàchì cuisí nduu-né. ⁴Ñàyùcàndùá, nì dàyáà-né chicá nùù-xí, te nì nana-ne dòcò iin yutnù fruta tnuu, vàchi yucán icúmí Jesús yàha-ya. ⁵Dandu na ní sàà-yà lugar mà, nì ndacoto-ya dìquì-xí, te nì xini-yà nècuàchimà, dandu nì cachi-yà xì-né:

—Zaqueo, dansíhi-ní nuu-ní, vàchi vichi icúmí sàì vehe-ní.

⁶Ñàyùcàndùá, vichi vichi nì nuu yàchì nècuàchimà, te ndacá-néyà mānuhù vehe-ne, cudìñ ini-né.

⁷Doco nèhivì cuáhà mà, na ní xini-né cuàhàn-yà xì nècuàchimà, dandu nì xitnùhu-neyà, índù chuun cuàhàn-yà vehe iin nècuàchì iá cuàhà cuàchi-xi, nì cachi-né.

⁸Daaní, (na iá-yà vehe Zaqueo mà), nì ndacuiin nècuàchimà, cachí-né xì-yá:

—Señor mío, ñà-ndùú davatalvi biene xi cuàhìn dasín nùù nèhivì ndahví. Te nècuàchì nì dàndàhví’ nì quihin dìhùn-xí, cùmì tantu gà cuàhìn nacuàhi-né.

⁹Dandu nì cachi Jesús (xì nèhivì yucán):

—Vichi sà-ìá salvación xi nècuàchì dívéhé-xí yohó, vàchi nacua nì quida yohótéhè-ndà Abraham, ducán nì quida stná-né, (te sàhámà nì càcu-ne), ¹⁰vàchi yùhù ana nduu Tnaha Néhivì Ñuhiví, nì quesaì ñuhiví yohó ñà-nanduquí ana nì túcù inga ichì, te dacácui anima-né —nì cachi-yà.

Ejemplu nacání sàhà ùxìn dìhùn oro

¹¹Daaní, nsidaa nèhivì yucán, ndoó-né iníní-né ñà-ndùá cachí-yà.

Dandu nì nacani tu-ya xì-né inga ejemplu, vàchi sà-ìtúú-yá sàà-yà ñuu Jerusalén, te tuxí ini-né ñà-mà cuéé gà, te sàà tiempu ndiaha cusahnú Dios (ñuhiví yohó). ¹²Ñàyùcàndùá, nì cachi-yà xì-né:

—Nísia là iin dèhe rey, cuní-né cùhùn xìcà-né inga ñuu ñà-nìhì stná-né chuun dandacú stná-né, dandu después ndixi-ne (cusahnú-né). ¹³Ñàyùcàndùá, (na táñâha ga quihin-ne ichì, dandu) nì cana-ne ùxìn peón xi-ne, te nì sàha-ne iin iin-té iin iin dìhùn oro, te nì cachi-né xì-té: “Inii tiempu dècuéndè quìvì naxicocuñin icúmí-nsiâ quida-nsia lucha nducuahà dìhùn yohó”, (nì cachi-né xì-té, dandu cuàhàn-né). ¹⁴Doco nècuàchì ñuu-né, sàhà-ñá có-xìñùhù-né nècuàchimà, ñàyùcàndùá, nì techuún-né itnii nèhivì xí-né nihi-xi razón cuàhàn, te dohó cachí razón mà: “Có-cùní-nsì cusahnú nècuàchì jaàn nùù-nsí”, cachá`.

¹⁵Doco nècuàchimà, vátùni nì nìhì-né chuun cusahnú-né, te nì naxicocuñin-né ñuu-né mà. Dandu nì dàndàcú-né cànà nsidaa peón nì sàha-ne iin iin dìhùn mà, vàchi cuní-né cundaà ini-né nadaa nì nandua. ¹⁶Dandu nì tnàtuu tè-primeru, cachí-te: “Señor, imindaa dìhùn oro nì taxi-ní, doco vichi sàñi nandua ùxìn dìhùn”.

¹⁷Dandu nì cachi nècuàchimà xì-té: “¡Vátùni iá! Peón vàha nduu-ní. Ñàyùcàndùá icúmí-ní dandacu-ní nùù ùxìn ñuu nahnu, vàchi viì gá nì quida-ní xì iin chuun tii”.

¹⁸Dandu nì tnàtuu peón ùì, cachí-te: “Señor, nì taxi-ní imindaa dìhùn

oro, doco vichi sàñi nandua ùhhùn".
19 Nàyyùcàndùá, nì cache-né xì témà: "Mii-ní, icúmí-ní dandacu-ní nùù ùhhùn ñuu nahnu". **20** Dandu nì tnàtuu inga peón, cachí-te: "Señor, yohó naquihin-ní dìhhùn xí-ní, vàchi nì chivàhià nùù iin sícoto". **21** Vächi yúhí mii-ní. Ináhí nansa iá-ní, dana-ní, dècuèndè tûha stná-ní candiaà-ní iñàha mate cóni quidáchúún-ní, te tûha stná-ní quihin-ní cosecha ndé cóni xítù-ní". **22** Dandu nì cache nècuàchì dàndàcù-mà xì peón mà: "iPeón malu nduu-yó! Ináhú dana yùhù, te candiáì iñàha ndé cóni quidáchúún, te ndaníhí cosecha ndé cóni xítú". **23** Te nú ináhú ducán quidé, dandu éndù chuun cóni dàcúhùn dìhhùn xí nùù iin vehe ndé quidachuún-né xán, dandu na quívì nsiaì, vâtùni nìhì stnáì dìquìá ni cuí?" **24** Dandu nì cache-né xì peón itá yatni ma: "Candiaà-nsia dìhhùn nùù té-yohó, te cuàha-nsia nècuàchì icúmí ùxìn dìhhùn oro jaàn". **25** Dandu nì cacachi peón mà xì-né: "Doco Señor, sà-icúmí nècuàchimà ùxìn-nà vitni". **26** Doco nì cache nècuàchì cusáhnú-má: "Cunaha-nsia, ana sà-icúmí algu vichi, icúmí-né nìhì gá-né más, te ana icúmí cuiśi iyuhu iñàha, icúmí cuxio nsidaa ñà-ndùá icúmí-né". **27** Doco nèhivì xiní ùhì xí, te có-cùní-né cusahnúi nùù-né, cundaca-nsianè quixi nùí, te cahni-nsiánè yohó", nì cache rey mà.

**Nansa nì cuu na ní sàà
Jesús ñuu Jerusalén**

28 Daaní, nì nsihi nì nacani-ya ejemplu mà, nì quihin tu-ya ichì cuàhàn-yà Jerusalén, idónuu-yá

nùù compañeru-yà cuàhàn-yà. **29** Te sà-ítúú-yá sàà-yà ñuu cuati Betfagé xì Betania, frente yucù Olivo. Dandu nì cähàn-yà xì ùì nècuàchì dacuahá-yá ñà-ní cùhùn cueé-né chicá nùù-xí. **30** Te dohó nì cache-yà xì-né:

—Cuahán-nsià ñuu tii yatni yucán. Te na sáà-nsià yucán, dandu icúmí-nsiâ cuni-nsià ndé nuhní iin burru chii. Burru tàñáha ga cuida nduú-si. Quisì yucán ndaxin-nsiá cundaca-nsia quixi.

31 Te nú ndàcàtnùhù nèhivì nùù-nsiá índù chuun ndaxin-nsiási, dandu cache-nsià xì-né ñà-Stoho-ndà Señor xiñuhu xi-sí —nì cache-yà.

32 Dandu luegu nì caquihin ùì nècuàchimà ichì cuàhàn-né chuun ma, te nì xini-né ñà-divi nacua nì cache-yà xì-né, ducán ndisa nì ia.

33 Te na meru ndaxin-nési, dandu nì cähàn stohò-si xì-né, cachí-né:

—Índù chuun ndaxin-nsiá burru yohó?

34 Dandu nì cache-né:

—Stoho-ndà Señor xiñuhu xi-sí.

35 Dandu nì saca-nési cuàhàn-né ndé iá-yà; te nì chindàndòó-né sícoto xi-ne dìquì-sí, te nì sàcùnùú-yàsi

36 nì quihin-ya ichì cuàhàn-yà (ñuu Jerusalén). Te ichì yucán ndé yàha-ya nì chitànduhù nèhivì dòò-né. **37** Te na sà-ítúú-yá nacatacaa-ya yucù Olivo yucán, dandu nsidaa nèhivì nchícùn xì-yá, nì quesaha-né cána fuerte-ne, naquímánì-né Dios sàhà ñà-cuàhà guá milagru nì quida-ya nì xini-né;

38 te palabra yohó nduá nì cache-né:

—iNdiahá gá rey yohó vàxi cuenta xi Stoho-ndà Señor! iNdiahá gá iá paz ansivi! iNdiahá gá quidá mii-yá iá dìquì-xí! —nì cache-né.

39 Dandu dava nècuàchì fariseu cuàhàn mahì nèhivì cuáhà mà, nì catchi-nè:

—Maestro, càhàn-ní xì nèhivì xí-ní (ñà-màsà cachí-nè ducán).

40 Dandu nì catchi-yà xì-né:

—Cunaha-nsiá, nú ni cùdádî nècuàchì cána guá yohó, dandu fuerza icúmí càna stná nsidaa yùu ndoó yohó.

41 Daaní, nì sàà-yà yatni ñuu Jerusalén. Te nì indehè-yá ñuu cahnu-ma. Te nì sacu-ya sàhà nèhivì ndoó yucán, **42** cachí-yà:

—iNdahví-nsià! Vàchi meru quìvì vàha xi-nsia nduá vitni. iA sácú vàha nú ni sáà-nsià cundaà inì-nsia nansa coo ndisa paz ñuu-nsia ni cuí! Doco cóni cündáà inì-nsia. Ñàyùcàndùá, vichi sànn ndòo dèhámà ñuu-nsiá, te mà níhì gá-nsià cundaà inì-nsia.

43 Cunaha-nsiá, vàxi iin quìvì caquixi contra xi-nsia, te natnahà-te ñuu-nsià, dandu caqidavàha-tè nama orilla ñuu-nsia ñà-cadì-te ñuu-nsiá. Dandu nàá stnahá-te xi-nsiá nsidanicuú ladu. **44** Te dacaá nsihi-tè vehe-nsia, te cahnì nsihí stná-te mii-nsiá. Mà ndoó ga ni-iin yùu idótnahá víi yohó. Nsidaájàn icúmí cuu xi-nsiá sàhà ñà-cóní nácúní-nsià ana dacácu xi-nsiá ni cuí.

Nansa nì tavà Jesús tè-dicó xì tè-xiín fuera patiu veheñùhu

45 Daaní, cuàhàn-yà veheñùhu cahnú, te nì taxi nsihí-yá tè-dicó xì tè-xiín ndoó yucán, **46** cachí-yà xì-té:

—Dohó cachí Dios nùù tutu iì: “Veheñùhu xi, icúmíâ cundua iin vehe ndé natácá nèhivì càcàñ

tahví nùí”. Doco sàhà mii-nsiá sànn nandua na iin lugar ndé ndoo cuàhà tècuìhnà —nì catchi-yà.

47 Daaní, nsìquívì sähàn-yà veheñùhu cahnu-ma, te dacuahá-yá nèhivì. Doco dütù xícusahnú, xì nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná nècuàchì nihí chuun ñuu mà, nandúcú-nê nansa cui dandáñuhú-néyà. **48** Doco mènìcù ñìhì-né nansa quida-neà, vàchi nsidaa nèhivì cuáhà mà, iníní vàha-ne ñà-ndùá dacuahá-yá.

Nansa nì catchi tè-xíandacú ñà-còò derechu xi Jesús quida-ya ñà-ndùá quidá-yá

20 Daaní, nì cuu iin quìvì mà iá-yà dacuahá-yá nèhivì veheñùhu cahnu-ma. Te na meru cähàn-yà razón vàha xi Dios, dandu nì casaà stná dütù xícusahnú, cutnáhâ-né xì nècuàchì ley xi veheñùhu, xì stná nècuàchì xíandacú nùù ñuu mà, **2**cachí-nè xì-yá:

—Cachì-ní xì-nsí índù nì nìhì-ní derechu quida-ní ñà-ndùá quida-guá-ní. ¿Ana divi nì dàndàcú nùù-ní ñà-quida-ní ducán?

3Dandu nì catchi-yà xì-né:

—Yùhù ndácatnùhù stnái nùù mii-nsiá iñàha, te catchi-nsià xì’.

4¿Ana divi nì dàndàcù-xì nùù Juan Bautista ñà-quida iì-né nèhivì? ¿A Dios nì catchi xì-né, te ò nèhivì ñuhiví?

5Dandu nècuàchimà, nì candatnuhu tnahá nsidaa-ní mii-né, catchí-nè:

—iNdíà catchi-ndà? Vàchi nú ni catchí-ndà divi Dios nì dàndàcù-xì nùù Juan, dandu catchi Jesús xì-ndà:

“¿Índù chuun cóni xìníndísâ-nsiá nècuàchimà, nú ducán?” ⁶Doco nú ni cachí-ndà divi nèhivì ùún nì cachi xì nècuàchimà, dandu cahnì nèhivì-ndó xì yùù, vàchi nsidaa-né ndenífhí-né Juan mà ñà-nì sanduu ndisa-ne iin ana nisa cahàn cuenta xi Dios —nì cachi-né.

⁷Ñàyùcàndùá, nì naxiconihí-né nùù Jesús ñà-có-cündàá ini-né ana divi (nì dàndàcù-xì nùú Juan mà).

⁸Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Ni yùhù, mà cächí stnáì xì-nsiá ana divi nì dàndàcù-xì nùí quide ñà-ndúá quidé.

Ejemplu sàhà medieru malu

⁹Dandu nì nacani-ya xì nèhivì iin ejemplu, te dohó nì cachi-yà:

—Nisa ia iin lamú, te nì dàñandèe-ne nducu yòhò sì-úvà nùù ñuhù xí-né. Dandu nì tatu-nè itnii medieru cundiaa xán, te cuàhàn xícà-né caní tiempu. ¹⁰Daaní, despues, na sánì sàà tiempu cùchi quisì vídì mà, dandu nì techuún-né iin peón xi-ne ñuhù naquihin xi chii fruta mà nùù medieru mà. Doco na ní sàà peón mà, nì casahnì cuií-tené, te nì taxi-ténê, còò ni-iñàha nihí-né nì násáá. ¹¹Daaní, inga tu nì techuún lamú mà inga peón. Doco medieru mà, tucutu nì casahnì cuií-tené, nì quida quini-tè xì-né, te nì taxi tú-tené, còò ni-iñàha nihí-né nì násáá tu. ¹²Daaní, ñà-úní nì techuún tu lamú mà inga nèhivì, doco divini ducán nì cuu xi-né, dècuèndè nì dàñacuèhè témà-né, te fuerza nì tavà-ténê nùù ñuhù ndé íá ñà-tátá mà.

¹³Ñàyùcàndùá, nì cachi lamú mà: “¿Ndíà quide vichi? Ádi chicá

vàha techuín dèhemani nùhù-te, vàchi vihini quidañuhu-té dèhi”, cachí-né. ¹⁴Doco medieru mà, na ní xini-te vàxi dèhe lamú xi-tè, dandu nì candalnuhu tnahá-te, cachí-te: “Tè-yòhó nduú tè-icumí ndutahivì xì ñuhù yohó. Vichi cahnì-ndàté chicá vàha, dandu mii-nda nanduu-nda stoho ñuhù yohó”, nì cacachì-te.

¹⁵Ñàyùcàndùá, nì tavà-té nècuàchimà iladu nùù ñuhù mà, te nì casahnì-ténê.

'Pues vichi, ¿ndíà ndùá icumí lamú mà quida-ne xì medieru mà? ¹⁶Icumí-né nùhù-né cahnì nsihí-nète, dandu nanducu saa-né inga ana quidachuún ñuhù xí-né —nì cachi-yà.

Dandu nì cachi nèhivì xí-inini ma: —iAy! iNdíaha ini Dios, màsà cúú ducán!

¹⁷Dandu nì indehè-yánè, te nì cachi-yà:

—Nacua cachi nùù tutu ìí xí Dios, ñà-jaàn nduá icumí cuu, vàchi dohó cachá`:

Nì ia iin cavà nì cahichì ini albañil. Doco vichi sàñì sàà mà nì sàcündua yùù vico esquina vehe.

¹⁸Te nsidaa ana caquìhi sàhà-xí cavà mà, icumí-né nacuèhè-né. Te nsidaa ana nacava cavà mà dìquì-xí, tadi nchihì-né quida-mà —nì cachi Jesús.

Nansa nì cachi Jesús sàhà renta xi ñuu-ndà

¹⁹Dandu dütù xí-cusahnú, xì nècuàchì ley xi veheñuhu ma, nì cuni-né tnii-neyà hora mà, vàchi nì cundaà ini-né ñà-sàhà mii-né nì nacani-ya ejemplu mà, doco

mànìcùí tnii-neyà, vàchi yúhî-né nèhivì cuáhà mà. ²⁰Ñàyùcàndùá, nì techuún-né nèhivì cùhùn quida maña, datiaá uun-ne nduú-né nèhivì vàha, te cunini vàha-ne nansa cachí-yà, áma níhìndèè-né càhàn tnùhu-ne sàhà ñà-ndùá cachí-yà, te ducán tnii-neyà dayáha-neyà ndahà gobernador. ²¹Ñàyùcàndùá, cuàhàn nècuàchìmà nùù-yá, te nì ndàcàtnùhù-né, cachí-né:

—Maestro, ináhá-nsí mii-ní, ana ndàà cusiì inì-xi nduu-ní, te cusiì ñà-ìà viì dacuaha-ní nèhivì. Ni có-yûhí stná-ní ni-iin nèhivì; còò, vàchi chináhá víi-ní ñà-ndùú ichì váha Dios. ²²Ñàyùcàndùá, cuní-nsì cachì-ní xì-nsí,  a vátuni saha Dios lugar ñà-chiyàhvi-nda renta nùù rey cahnú César, á coó?

²³Doco Jesús, sàni cundaà ini-yà ñà-có-xícàn tnùhù sahnú ndisa-ne nùù-yá nduá. Ñàyùcàndùá, nì cachi-yà xì-né;

— Índù chuun cuní-nsià quida-nsia maña nùí? ²⁴Dacuní-nsià yùhù iin dìhùn cundehí. Bueno, vichi cachì-nsia xì’ ana dìnúù-xí, te ana dìquívì-xí itúú icà dìhùn yohó.

Te nì cachi-né:

—Divi rey cahnú César.

²⁵Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Nú ducán nduá, dandu nacuàha-nsia César ñà-ndùá icúmí-nsiâ cuàha-nsiâte, te cuàha stná-nsià Dios ñà-ndùá ndiá icà-nsiá cuàha-nsiayà —nì cachi-yà.

²⁶Ñàyùcàndùá, (nì cundaà ini nèhivì nì ndàcàtnùhù mà) ñà-mà cùi dadaná-néyà na cáhàn-yà nùù nèhivì cuáhà mà. Ñàyùcàndùá, nì ndulocó-né, te dadí uun nì candòo-ne.

Nansa nì cachi Jesús iá nansa natiacu-ndà

²⁷Daaní, nì casaà itnii nècuàchì saduceu nùù-yá. Te nècuàchìmà, có-xìníndísâ-né ñà-ìcúmí-ndá natiacu-ndà. Ñàyùcàndùá, nì xìcàn tnùhù-né nùù-yá, ²⁸cachi-né:

—Maestro, ñà-yòhó nduá nì tiaa Moisés quida-nda: nú sàni xìhì iin tiàa, doco còò déhe-ne ni ndoo (xi ñahàdihí-né), dandu icúmí ñani nsii ma nandàhà-né xì ñahàcuàán mà áma cóo iin dèhe-ne; dandu quida-nda cuenta na ian dèhe nsii ma nduú méé mà. ²⁹Pues cunaha-ní, nì sandoo ûsà ñaní. Te nècuàchì chicá sahnu-ma, nì nandàhà-né xì iin nècuàchì ñahà, doco nì xìhì-né, te còò déhe-ne. ³⁰Dandu ñani-né chicá nchícùn gà mà, nì nandàhà stná-né xì nècuàchìmà, doco nì xìhì stná nècuàchì ùì mà, te còò stná dèhe-ne. ³¹Daaní, nì nandàhà nècuàchì ùnì xì ñahà mà, doco nì xìhì stná-né; te divi ducán nì cuu xì nsì-úsà ñaní mà; doco divini, còò ni-iin dèhe nsidaa-né. ³²Daaní, último nì xìhì stná nècuàchì ñahà. ³³Ñàyùcàndùá, na sáà quiví (cachi-nsià) natiacu nsii,  índù tiàa ma nacuaca xi nècuàchì ñahà mà ñà-nsì-úsà-né nisa ia xi-ñá? —nì cachi-né.

³⁴Dandu nì cachi Jesús xì-né:

— à-ndáà nduá, tùha nèhivì ñuhìvì yohó nandàhà-né. ³⁵Doco nèhivì natùi natiacu cundoo inga ñuhìvì, mà nándàhà gá-né. ³⁶Ni mà cúi gà-né, vàchi cuàhàn-né ndudava-ne xì ángel, cunduu-ne dèhe ndisa Dios, vàchi ñà-sàni natiacu-né cundua. ³⁷Doco sàhà

chuun ñà-natiacu-ndà, claru nì cachi Moisés sànhaha sàhà ñà-jaàn na ní nacani-ne sàhà yutnù tìi (xíxìn); nì cachi-nè ñà-divi Stoho-ndà Señor nduú Dios càhvì nsì-Abraham, xì nsì-Isaac, xì nsì-Jacob. ³⁸(Ñàyùcàndùá, itiácu ìi nsìi ma), vâchi nècuàchì nì xìhì dahuun ndisa, mà cûí cahvi-né Dios; còó, cuiśi nèhivì itiácu càhvì xi-yá. Vâchi nùù mii-yá, itiácu nsidaa ana nduú nèhivì —nì cachi Jesús.

³⁹Dandu nì naxiconihí dava nècuàchì ley xi veheñùhu, cachí-nè: —Vâtuni cachí-ní, Maestro ⁴⁰Daaní, nì nsihí nì càhàn-yá xì-né ducán, còò gá iin ni sâhandee inì-xi ndàcàtnùhù gá xì nùù-yá sàhà ni-inàha.

¿Ana divi nduú yohòtéhè Cristu?
⁴¹Dandu nì cachi Jesús xì nèhivì cuáhà mà:

—Cachí nèhivì, yohòtéhè xìi-ndà David cunduu (rey ndiaha nani) Cristu. Doco ¿nansa iájàn?
⁴²⁻⁴³Vâchi mii David mà, nì tiaa-ne nùù libru ìi nani Salmos, te dohó nì cachi-nè:

Nì càhàn Yua-nda Dios xì Stohi (divi Cristu), nì cachi-yà:
“Yohó coo-ní ladu cuahí` ndè cachi sàà cundeí nùù nsidaa ana xìní ùhì xì-ní, dandu cusahnú fuerte-ní nùù-né”, nì cachi Dios.

⁴⁴Cundehè-nsiá, nì cachi David ñà-Stoho-nè nduú Cristu. Doco nù ducán nduú-yá, dandu zíndù modo cunduu stná-yà iin descendencia xi-ne? (Doco ñà-ndáà nduá.) —nì cachi Jesús.

Ñà-ndùá nì cachi Jesús sàhà nècuàchì ley xi veheñùhu, ñà-có-quidá-né cumplir, cachí-yà
⁴⁵Daaní, nì cachi-yà palabra yohó xì nècuàchì dacuahá-yá, iníni nsidaa nèhivì yucán:

⁴⁶—Cótó quida-nsia na xíquida nècuàchì ley xi veheñùhu, vâchi ñà-dìi xí-né nduá cacanuu-ne cundixi-ne sícoto quihín vico, te casähú tnùñuhu nèhivì xì-né yàhvì. Te na sâhàn-nè veheñùhu, ò ndoó-né iin vicò, dandu nandúcú-né lugar ndé chicá ndiaha cundoo-ne.
⁴⁷Te tùha stná-nè (tmii diqui-né ley, te) xidándiáá-nè vehe nècuàchì nì xìhì ìi-xí, dandu después sácuítä-ne nacuátú cuáhà-né na ian ndisa vàha guá-nè. Sàháyùcàndùá, iin castigu chicá fuerte icúmí-né nìhì-né —nì cachi Jesús.

Nansa nì nacuni Jesús cuàhà gá ndiaá promesa tii nì sàhà nècuàchì ñahà ndahví

21 Iá-yà veheñùhu cahnú, te nì ndacoto-ya nì xini-yà daquée tècuìcà promesa xi-tè ini alcancía xi Dios. ²Te nì xini stná-yà iá iin nècuàchì ñahà ndahví nì xìhì ìi-xí, te nì dàquée-ne ùì ñà-úhùn centavu. ³Dandu nì cachi-yà:
—Ñà-ndáà nduá cachí` xì-nsiá, chicá más nduá nì sàhà ñahà ndahví jaàn nùù ñà-nì sàhà nsidaa gá nèhivì yucán. ⁴Vâchi nsidaa gá-nè, cuiśi ñà-cuyódo nùù-né nduá nì sàhà-ne. Doco nècuàchì ñahà yohó, mate ndahví dahuun-ne, doco nì sàhà-ne nsidanicuú dìhùn sàhà ñà-cuiin-ne ñà-cutiacu-nè.

Ñà-ndùá nì cachitnùhu Jesú
icúmí cuu xi veheñùhu cahnú iá
ñuu Jerusalén tiempu xi-ya

⁵Daaní, nì quesaha dava-ne nì
càhàn-nè sàhà veheñùhu cahnú, na
cuaha guá iá yùù nahnu nì cuyucàn,
te na cuaha guá iá promesa nì
sàhatahví nèhivì nì nducutá,
cachí-nè. Ñàyùcàndùá nì cachi-yà
xì-né:

⁶—Cunaha-nsiá, vàxi iin quìvì
icúmí nèhivì ducùn-né nsidaa
ñà-ndùá indéhe-nsiá yohó, ni mà
códotnahá gá ni-iin yùù yohó.

Ñà-ndùá cuàhàn cuu quìvì vàxi xi-nda

⁷Dandu nì ndàcàtnùhù-né nùù-yá,
cachí-nè:

—Maestro, ¿índù quìvì cuu
ñà-ndùá nì cachi-ní jaàn? ¿índù
milagru coo ñà-cundaà ini-nsì
sà-itúú quìvì mà?

⁸Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Cuidadu cundoo-nsia màsà
dándáhví ni-iin nèhivì-nsiá. Vàchi
cuàhà ana icúmí quixi danani uun
nduú-né yùhù, te cachi iin iin-ne
xì nèhivì ñà-Cristu nduú-né. Te
ò cachi-nè: “Vichi ndisa sàni sàà
quìvì (xí-yá)”. Doco mii-nsiá, màsà
cúnchícùn-nsià nècuàchimà. ⁹Te nú
cunitnùhu-nsia iá cuàhà guerra, ò
iá revolución, màsà yúhí-nsià, vàchi
fuerza icúmí cuu ducán primeru.
Doco tàñáha ga nsihi tiempu yohó
nduámà, iá gá ñà-vàxi cuu.

¹⁰Dandu nì cachi stná-yà xì-né:

—Cunaha-nsiá, ñuu xì ñuu icúmíâ
nàá stnahá. Te cuàhà rey, icúmí-tê
dandacú-te coo guerra xì inga ñuu.

¹¹Te icúmí tnàa fuerte, te quixi stná

tnama yohó te yucán, te coo cuàhà
stná cuèhè cuàhà ñuu; te ndè ansivi
icúmí coo cuàhà seña nahnu dayúhî
xì nèhivì.

¹²'Doco na tàñáha ga cuu
nsidaájàn, dandu icúmí nèhivì
tnii-ne mii-nsiá, te quida quini-ne
xì-nsiá, cundaca-ne mii-nsiá cùhùn
nùù tè-xidandacú veheñùhu, te
chicadi stná-nè mii-nsiá vehecàa.
Te icúmí stná-nè datnátuu-ne
mii-nsiá nùù rey xì nùù gobernador
(ñà-daquée cuàchi-ne dìquì-nsiá).
Nsidaájàn icúmí-né quida-ne
xì-nsiá sàhà ñà-nchícùn-nsià
yùhù. ¹³Dandu cundua quìvì quida
tocar mii-nsiá datúi stná-nsià nùù
nsidaa-né ñà-ndùá xiníndísâ-nsiá.

¹⁴Doco iin-ni cunihnu ini-nsiá;
màsà nácáni ini-nsià nansa
nachutnahá víi-nsiá palabra
naxiconihí-nsiá nùù nècuàchì
gobiernu mà, ¹⁵vàchi mií, icúmí
chindeí sàxinítñùní-nsià ñà-vàtùni
càhàn nchichí-nsià, te naxiconihí
víi-nsiá nùù-né. Te mii-né, ni
mà nánhíì tnùnì ini-nè nansa
naxiconihí-né nùù-nsiá. Còó, mà
níhí-né nacahnù-né mii-nsiá.

¹⁶'Daaní, ndè stná yuadíhí-nsiá, ò
ñani-nsià, ò tnaha ga-nsià, ò amigo
xi-nsia, icúmí-né cahin stná-nè
mii-nsiá nùù tè-xidandacuma;
te dava-nsia icúmí-né càcà-nè
ñà-cui-nsià. ¹⁷Te sàhà yùhù icúmí
nsidaa nèhivì cuni ùhì-nè mii-nsiá.

¹⁸Doco mà sáà-nsià ndañuhu-nsiá
(nù); ni-iin idídñì-nsiá mà
ndáñuhú. ¹⁹Te nú iin-ni ni

cúníndísâ-nsiá, dandu nìhí-nsiá
cutiacu ndisa anima-nsiá.

²⁰'Doco quìvì cuni-nsià inicutu
sàni natnaha soldadu ñuu

Jerusalén yohó, dandu ñà-jaàn cundaà inì-nsia sà-ìtúú quìvì cuàhàn-te dandáñúhú-tê ñuu yohó. ²¹Ñàyùcàndùá, na sáà quìvì mà, ni cunúdèhé nsidaa nèhivì ndoó ladu Judea yohó, te cundoo dèhé-né yucù. Te nècuàchì ndoó ini ñuu yohó, ni cáquéé-né fuera, te nècuàchì ndoó fuera, màsà nánshivi ga-né ñuu. ²²Vàchi quìvì yucán cunduu quìvì nìhì (cuàhà nèhivì) castigu, te cuu ndisa nsidaa ñà-ndùá nì cachitnùhu tutu ìì xí Dios sànaħha. ²³iNdahví nècuàchì ñahà cuhí cuàhàn tūinuù mée-e-xi! Te indahví stná nècuàchì icúmí xí mée chichi! Vàchi quìvì yucán cuàhà gá tnündoho icúmí coo inicatu ñuu yohó; cuàhà castigu icúmí nèhivì yohó nìhì-né. ²⁴Te cuàhà gá-né cui nùù guerra, te cuàhà gá stná-né cundaca-tè fuerza cùhùn ñuu xìcà (ñà-quidachuún-né). Te icúmí nècuàchì inga raza dandacú-né nùù ñuu Jerusalén yohó dècuèndè nsihi tiempu iá permisu quida-ne ducán.

Nansa icúmí cuu quìvì naxicocuín Jesús

²⁵Quìvì yucán icúmí coo cuàhà seña nùù orá, xì nùù yoo, xì stná nùù sítñúù; te yáha ga icúmí ndulocó nèhivì ñuhìví yohó, te nacani cuaá ini-né na tiácú-né ñà-fuerte guá cahá ndee tècuí mar, te nacuahnú ducún-te. ²⁶Dècuèndè cuñaà-né ñà-yúhí guá-né ndoó-né ndiatú-né cuu ñà-ndùá cuàhàn cuu ñuhìví. Ndè stná sítñúù nahñú itándiaa ansivi, icúmí-sí ndacùchí ndee-sí. ²⁷Dandu natùi yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìví, cundehè nèhivì yùhù sàmànuí mahì

vìcò nahñú. Cahnú poder cucumí, te yáha ga ndiaha coo inicatu ndé ie'. ²⁸Daaní, quìvì quesaha cuu nsidaájàn, dandu contentu ni cúndóo-nsiá; ndacoto ndiaá-nsià dìquì-xí, vàchi sà-ìtúú hora càcu-nsia —nì cache-yà.

²⁹Dandu nì nacani-ya xì-né inga ejemplu, te dohó nì cache-yà:

—Cundehè-nsiá nù-higuera jaàn, ò ndéni yutnù ní cui; ³⁰nú indéhe-nda sàñi ndunsidi-nú, dandu ñà-yúcán cundaà ini-ndà sà-ìtúú tiempu ihni. ³¹Pues ducán stná mii-nsiá, quìvì cuni-nsiá cuu ñà-ndùá sàñi cachì xì-nsiá, dandu vâtuni cundaà inì-nsia ñà-sà-ìtúú tiempu cusahnú Dios ñuhìví nduá.

³²Ñà-ndàá nduá cachí, mà sáà cui nsihi nèhivì itiácú vichi dècuèndè cache sàñi cuu ndisa nsidaa ñà-ndùá sàñi cachì xì-nsiá vichi.

³³Cunaha-nsiá, icúmí sàà ansivi xì ñuhìví ndañuhá, doco palabra cachí yùhù, còo, mà nunca sàà ndañuhá.

³⁴Cuidadu cundoo-nsia, còtò nandòdó-nsiá ichì váha, vàchi nù quidá cuáhà-nsiá vicò, te xíni-nsia, te ò nacání cuáhà inì-nsia sàhà vida xi-nsia ñuhìví yohó, pues vihini nandòdó-nsiá ichì mà, dandu nanàá sàà quìvì coo tnündoho, te có-nìhnú inì-nsia. ³⁵Vàchi na ian (nanàá tní iin quisì ini) iin trampa, ducán icúmí quixi tnündoho dìquì nèhivì inicatu ñuhìví. ³⁶Ñàyùcàndùá, cunihnu tûha inì-nsia, te càcàñ tâhvì-nsiá nicanicuahàñ sàhà-ñá vâtuni càcu-nsia nùù nsidaa tnündoho vàxi ma, te nihitáhvì-nsiá natùi-nsia màcündoo-nsia nùù yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìví —nì cache Jesús.

³⁷Quìvì yucán, veheñùhu cahnú iá-yà ndui, dacuahá-yá nèhivì, te ñuu núhù-yà (iin ñuu tii iá) Yucù Olivo. ³⁸Dandu nsiquívì dàtnàà vàxi tu-ya veheñùhu. Ñàyùcàndùá, nèhivì cuáhà mà, naha vàxi stná-né veheñùhu, vàchi cuní-né cunini-ne nansa cachí-yà.

Nansa nì ndatnuhu tnahá nèhivì nandúcú-né nansa tnii-ne Jesús

22 ¹⁻²Vicò pascua nìsa nani iin vicò nìsa xixi-ne pan có-ndùtáchí. Te sà-ìtúú vicò mà vàxan, te nì ndatnuhu tnahá dùtù xícusahnú xì nècuàchì ley xi veheñùhu, nandúcú-né nansa nìhi-né cahnì-né Jesús, vàchi yúhí-né (cunitnùhu) nèhivì cuáhà sàhámà.

³Daaní, nì quìhvi ñà-malu ini anima iin tiàa dacuahá Jesús nani Judas Iscariote. ⁴Ñàyùcàndùá, nì sàhàn-né nùù dùtù xícusahnú. Te nì càhàn-né xì nècuàchímà, xì stná tè-xídandacú nùù policía, nì ndatnuhu-né xì nècuàchímà nansa cui quida-ne, te dayáha-ne mii-yá ndahà nècuàchímà. ⁵Te nècuàchímà, nì cacudìi ini-né, te nì ndòo sahnú-né chiyàhvi-ne. ⁶Ñàyùcàndùá nì cachí Judas vátuni iámà, te nì quesaha-né nì nanducu-né nansa nìhi-né dayáha-neyà ndahà nècuàchímà, doco ni cündúá na có-ndòó cuàhà nèhivì indéhe.

Nansa nì cutnahá Jesús xì compañeru-yà nì xixi-ya Cena iì

⁷Daaní, nì sàà vicò xixi-né pan có-ndùtáchí, te quìvì yucán xihì stná iin lelù nduu promesa

siempre sáha-ne vicò pascua mà.

⁸Ñàyùcàndùá nì techuún Jesús Pedro xì Juan, cachí-yà xì-né:

—Cuahán-nsià quidayucun-nsià ndé cuxi-nda vicò pascua.

⁹Te nì cachí-né xì-yá:

—¿Índù divi cuní-nî cùhùn-nsì quidayucun-nsi?

¹⁰Dandu nì cachí-yà xì-né:

—Na sáà-nsià ñuu mà, icúmí-nsiâ ndacùhun tnahá-nsiá xì iin tiàa idádocó xi iin yoo tècuí. Divi nècuàchímà cunchicùn-nsià cùhùn dècuèndè vehe ndé quìhvi-ne.

¹¹Dandu càhàn-nsià xì nècuàchì dìvéhé-xí má cachí-nsià xì-né ñà-dòhó cachí maestru xì-né:

“¿ndévì iá vehe cahnú ndé cuxi-ya comida pascua xì nècuàchì dacuahá-yá?” ¹²Dandu nècuàchì dìvéhé-xí má, icúmí-né dacuní-né mii-nsiá Índù iá iin vehe cahnú pisu dìquí-xí ndé sà-itá víi yutnù. Yucán nsidayucun-nsià ñà-cudiní-ndà.

¹³Dandu nì caquihin nècuàchímà ichì cuàhàn-né. Te nacua nì cachí-yà xì-né, ducán ndisa nì cuu. Ñàyùcàndùá yucán nì quidayucun-né comida pascua.

¹⁴Daaní, na ní sàà hora mà, dandu nì sàà-yà yucán, te nì sàcòo-ya xì nsì-úxin ùì nècuàchì nì nìhi chuun nùù-yá.

¹⁵Te nì cachí-yà xì-né:

—Yuhù, ñuhú cuísi inì cutnahá xì-nsiá cuxi-nda vicò pascua yohó, dandu después icúmí ndohi.

¹⁶Vàchi cachí xì-nsiá, mà cúxí guè comida vicò pascua ndè cachí sàà tiempu cusahnú Dios ñuhìvý yohó; vàchi vicò yohó, ejemplu nduá, doco na sáà quìvì cusahnú-yá, dandu cunduamà ñà-sàni cuu ndisa

ñà-ndùá cuní cachí vicò yohó —nì cachí-yà.

¹⁷Dandu nì tnii-ya pocillu, te nì naquimanì-yá Dios (sàhà ndutè sì-úvà ñuhu-ma), te nì cachí-yà:

—Tnii-nsia pocillu yohó, te coho nsidaa-nsiá chichíí-té. ¹⁸Vàchi cachí xì-nsiá, mà cóhó guè ndutè sì-úvà ndè cachí sàà tiempu cusahnú Dios ñuhiví yohó.

¹⁹Dandu nì tnii stná-yà iin pan, nì naquimanì-yá Dios sàhá, te nì dàcuàchí-yáñà; dandu nì dasàn-yáñà nùù nsidaa-né, te nì cachí-yà xì-né:

—Pan yohó, nahi iquicúñù nduá, vàchi cuàhín cuàhatahvì vida xi (cuì) sàhà nsidaa-nsiá. (Cuxi-nsia vichi, dandu después), nacua nì quida-nda vichi, ducán quida stná-nsiá (quìvì nùù-xí) sàhà-ñá nsinuu inì-nsia yùhù —nì cachí-yà.

²⁰Daaní, divini ducán nì quida stná-yà xì pocillu mà: na ní nsihi nì xixi-ne, dandu (nì tnii-yañà), te nì cachí-yà:

—Ñà-ñuhú pocillu yohó nduú seña xi ichí saa nacói cunchicún nèhivì, vàchi nahi níi nduá, te icúmí níi cuítìa sàhà-ñá nìhitáhvì ndiaha-nsiá.

²¹⁻²²'Doco cunaha-nsiá, tiàa cuàhàn cahin xì yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví, iá-nè yohó xixi tacá-ndà xì-né nùù mesa yohó. Te mate ñà-ndáà nduá, icúmí cuì, vàchi ducán nì chitnùní ini Dios, doco tiàa cuàhàn cahin xì, indahví-né! —nì cachí Jesús.

²³Ñàyùcàndùá, nì quesaha nèhivì ndoó yucán nì xìcàn tnùhù stnahá-né nùù-né ana nduú tiàa cuàhàn quida ducán cahan-né.

Nansa nì cuàà nècuàchí dacuahá-yá, iin iin-ne cuní-né cunduu-ne ana chicá ndiaá

²⁴Nì cuàà stná-nè sàhà-ñá ana cunduu nècuàchí chicá ndiaá.

²⁵Ñàyùcàndùá, nì cachí-yà xì-né:

—Tè-cùsàhnú inga ñuu, fuerte cusáhnú-te nùù nèhivì ñuù-te.

Yua ñuu dandacú víi cachí tè-xicusahnuna sàhà mii-té. ²⁶Doco mii-nsiá, màsà quídá-nsiá na quidá tè-yùcán. Vàchi nsidaa ana nìhì chuun dandacú nùù-nsiá, icúmí-né cunihnu (ndahvi ini-né) na iin

nèhivì chicá chii; vàchi iin nècuàchí chicá idónuu, xiñuhu cunduu-ne nahi ana xinúcuáchí. ²⁷Vàchi ni cachí-ndà iá iin lamú iá xixí, te iá stná iin nècuàchí xinúcuáchí (nùù chuun yuhùnùhú), pues ¿ana chicá idónuu cahan-nsiá? ¿Amádi lamú mà nduú ana chicá idónuu? Doco cundehé-nsiá yùhù, nansa quidé xì mii-nsiá: na ian quidá iin peón xinúcuáchí, ducán nduú modo xi quidé xì-nsiá.

²⁸'Mii-nsiá nduú nècuàchí iin-ni sànì tenchicún xì', te nì yàha stná-nsiá nsidaa tnùndoho nì yàhi.

²⁹Ñàyùcàndùá, nacua nì sàha Yué yùhù chuun cusahnúí, ducán nìhitáhvì stná mii-nsiá quide, nìhì stná-nsiá chuun dandacú-nsiá.

³⁰Vàchi na sáà quìvì cusahnúí, dandu icúmí stná mii-nsiá cutnahá-nsiá xì' cundoo-nda cuxi-nda nùù mesa xi, te nìhitáhvì stná-nsiá cundoo iin iin-nsia sillá ndiaha, dandacú-nsiá nùù ùxin ùì ñuu-ndà ndé cundoo nèhivì raza-ndà Israel.

**Nansa nì cachi Jesús xì Pedro
ñà-ìnáhá-yâ icúmí-nê nacuaà-néyâ**

**31 Dandu nì cachi Stoho-ndà Señor
xì Simón (Pedro):**

—iAy, Simón! Nì xìcàn ñà-malu permisu quida ndevàha-sì xì anima-ní na ian quidà-ndà na dandiáchí-ndá nùnì. **32 Doco yùhù,** nì xìcàn tähví sàhà-ní ñà-màsà nándòdó-ní yùhù, Simón. Dandu mii-ní, quìvì sàni sàà-ní naxicocuñin inì-ní, dandu nacuàhandee inì-ní ñanitnaha-ní.

33 Dandu nì cachi Simón xì-yá:

—Señor mío, iin-ni ié' dispuestu cunchicuñin mii-ní mate ni chícádi-nèndó, te ò ni cahní-nèndó.

34 Doco nì cachi-yà xì-né:

—Cachí xì-ní, Pedro: ñuú vichi na tâñaha ga coto lehe sìndùhá, te sàni nacuaà-ní yùhù ùnì xichi.

**Nansa nì cachi Jesús na
sá-itúú hora tnii nèhvì-yá**

**35 Dandu nì cachi stná-yà xì
nsidaa-né:**

—Na ní techuún mii-nsiá nì xìcanuu-nsia daa, nì dàndàcuí nùù-nsiá ñà-nì ndóo cartera xi-nsia, xì stná morral xi-nsia, te ni màsà cúnihí stná-nsià inga ndìsàñ-nsiá cùhùn. Pues, (vichi cachi-nsià xì), ¿a ní quidamanì iñáha nùù-nsiá quìvì yucán?

Dandu nì cachi-nè xì-yá:

—Còó.

36 Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Pues, tucu íá vichi, vàchi xiñuhu-ñá cunihi-nsia cartera xi-nsia na cùhùn-nsià, te cunihi stná-nsià morral xi-nsia cùhùn. Te nècuàchí có-icúmí espada, chicá

vàha ni dicó-né dùhnù-né, te cuiin-ne ian. **37** Vàchi dohó cachá` sàhí nùù tutu ìì: “Nì quida nèhvì cuenta na ian nduú-yá iin tiàa malu”. Ñàyùcàndùá, yùhù cachí` (xì-nsiá), fuerza icúmí cuu ducán xí, vàchi nsidaa ñà-ndùá cachá` sàhí, icúmíá cuu ndisa.

38 Dandu nì cachi-nè xì-yá:

—Stoho-nsì Señor, cundehè-ní yohó: Ùì espada nihí-nsí.

Dandu nì cachi-yà xì-né:

—iDaaní xì palabra jaàn!

**Nansa nì sàhàn Jesús huertu
nani Getsemaní, te nì xìcàn
tähví-yá nùù Yuamáni-yá Dios**

**39 Daaní, nì quee-ya vehe, te
nacua nduú estilu xi-ya cuàhàn-yà
Yucù Olivo, te nchícùn stná
nècuàchí dacuahá-yá.** **40** Te na ní
sàà-yà lugar cuní-yà, dandu nì
cachi-yà xì-né:

—Càcàn tähví-nsiá nùù Dios
sàhà-ñá màsà dándahví ñà-malu
mii-nsiá.

**41 Dandu nì cuxica tii-yá chicá
nùù-xí, nacua sáà dacana-nda iin
yùù. Te yucán nì sàcuìñ sìsì-yá nì
xìcàn tähví-yá nùù Dios,** **42** cachí-yà:

—Yuamáni, xìcàn tähví nùù-ní.
Nú cuní-ní, dandu dacúxió-ní
tnùndoho icúmí yàhi, vàchi nahi
(ñà-úà ñuhú iin) taza, ducán nduá
nùí. Doco màdì ñá-ndùá cuní yùhù
ni cündúá; còó, ñà-ndùá cuní mii-ní
—nì cachi-yà.

**43 Dandu nì ndecunu iin ángel nì
quixi ansivi, te nì chindée-né mii-yá
ñà-nihì gá-yà valor xi-ya.** **44** Vàchi
yáha ga nacání ini-yà. Ñàyùcàndùá
chicá fuerte nì càhàn-yà xì Dios. Te
nì cana cuàhà tètnì-yá, doco tètnì

mà, na ian cóyo gota nahnu nìì, ducán nì coyo-tè ñuhù.

⁴⁵Daaní, nì ndacuiin-yà växi-ya ndé itánduhù nècuàchì dacuahá-yá, te nì xini-yà xíquidì-nè nà-cuàhà guá ndoó-né tnùnsí ini.

⁴⁶Nàyùcàndùá, nì cachi-yà xì-né:

—¿A ñá-sàni quidì-nsia nduá? Chicá vàha ndacuïta-nsia, te càcàn tähvì-nsia nùù Dios sàhá màsà dándáhvì nà-malu mii-nsiá.

Nansa nì tnii nèhivì Jesús, te nì suhni-nèyà

⁴⁷Na cahàn ìì-yá xì nècuàchimà, dandu nì quesaa cuàhà nèhivì. Te iin tiàa nì sanchicùn xì-yá nduú ana ndàcà-xì-né växi, divi Judas, vàchi iin ana nìsa cutnahá xi nsì-úxìn iin ga nècuàchì dacuahá-yá nduú-né. Te divi-ne nì tnàtuu-ne nùù-yá, nì chítú-né nùù-yá. ⁴⁸Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Judas, ñà-nì chítú-nî nùí, ca ducán nduú modo cahín-nî yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví?

⁴⁹Dandu compañeru-yà, nì cundaà ini-né nansa cuàhàn cuu, ñàyùcàndùá nì cachi-nè xì-yá:

—Stoho-nsi Señor, ¿a cání-nsí mii-né xì espada vichi?

⁵⁰Dandu iin compañeru-yà, nì cani-ne espada xi-ne iin tiàa quidáchúún nùù dùtù cusáhnû, te nì tähndè tutnù-té ladu cuahá-te.

⁵¹Doco nì cachi-yà:

—iDaaní xì ñà-jaàn!

Te nì chituu-ya dìnindàhá-yà tutnù témà, te nì nduvàha dahuan.

⁵²Dandu nì cahàn-yà xì nsidaa nèhivì nì caquesaa tnii xi-yá, divi dùtù xicusahnú, xì tè-dàndàcú xíndiaa veheñuhu, xì dava ga stná

nècuàchì nihí chuun, te nì cachi-yà xì nsidaa-né:

—A ducán nduú modo (tnií-nsiá yùhù), växi-nsia nihí-nsiá espada xì garroti na ian tècuìhnà nduú, ⁵³mate nsìquívì nìsa ìe xì-nsiá veheñuhu cahnú, te cóni tní-nsiá yùhù. Doco vichi, meru tiempu xi mii-nsiá nduá, divi tiempu quida quini guá mii-sí dandacú nùù ichì ñáa.

Nansa nì nacuaà Pedro Jesús

⁵⁴Dandu nì tnii-tèyá nì saca-tèyá cuàhàn-te ndè ini vehe dùtù cusáhnû. Te Pedro, nchícùn xica ní-né mii-yá cuàhàn-né, (te nì yàha stná-né) ini patiu vehe ma. ⁵⁵Dandu nèhivì ndoó yucán, nì xicùn-né iin ñuhu mahì patiu mà, te nì sàcùndoo-ne; te nì sàcòo stná Pedro mahì nsidaa-né. ⁵⁶Doco iin ñahà chìi quidáchúún yucán, nì xini-ña Pedro na ía stná-né ndé tnúù ñuhu mà, te nì indehè váha-ñané, cachí-ña:

—Nècuàchì yohó, compañeru Jesúis nduú stná-né.

⁵⁷Doco Pedro, nì nacuaà-néyà, cachí-né:

—Yùhù, có-ináhí Jesús, señorita.

⁵⁸Daaní, despues, indéhe stná inga nèhivì-né, te nì cachi-né:

—¿Amádi iin nèhivì xí Jesús nduú stná mii-ní?

Doco nì cachi Pedro:

—Còó, mà ndisá, señor.

⁵⁹Daaní, nì yàha inga hora, te fuerte nì cachi inga nèhivì (xì compañeru-né):

—Ñà-ndáà nduá, nècuàchì yohó nduú iin nèhivì nì cutnahá stná xì Jesúis, vàchi nècuàchì ladu Galilea nduú stná-né.

60 Doco Pedro, nì cachi-nè:
—Señor, ni có-cündáà inì ñà-ndùá cähàn-ní sähà-xí.

Te cähàn ìi Pedro palabra mà, te momentu mà nì xito lehe. **61** Dandu Stoho-ndà Señor, nì nacuico-yá yàtä-yá, nì ndacoto-yanè. Te sähà ñà-yùcán nduá nì nsinuu ini-nè nansa nì cachi-yà xì-né daa ñà-tañáha ga coto lehe, te ùnì xichi sàni nacuaà-néyà. **62** Nàyùcàndùá, nì quee-ya iladu patiu mà nì sacu cuahà-né.

Nansa nì quida quini policía xì Jesús, te nì sàcündiaà-teyá

63 Daaní, tiàa xíndaca xi-yá, nì sàcündiaà-teyá, te nì cani-tèyá. **64** Nì chidàhvì-tè nùù-yá, te nì cani-tèyá, cachí-te xi-yá:
—iCachi cuàá-nî ana nì cani xi-ní!
65 Te cuàhà gá stná iñàha nì cacachì-te nì cahíchì uun inì-teyá.

Ñà-ndùá nì cachi Jesús na ní sàà-yà nùù Junta Cahnú

66 Daaní, na ní tñinuù, nì nataca nsidaa nècuàchì nduú Junta Cahnú, nì cànà nècuàchì sahnú dandacú nùù ñuu yucán, xì stná dùtù xícusahnú, xì stná nècuàchì ley xi veheñùhu. Dandu nì dàtnátuu-ne Jesús nùù nsidaa-né, te nì cachi-nè xì-yá:

67 —Nú divi Cristu ndiaha nduu-ní, dandu cachi ndàà-ní xì-nsí.

Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Nú ni cachí xì-nsiá, mà nunca cunindisá-nsiá. **68** Te ò nú ni ndácàtnùhí nùù mii-nsiá iñàha, ni mà náxicónihí stná-nsiá nùí, te ni mà dáná-nsiá yùhù. **69** Doco yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìvì,

dècuèndè vichi cuàhà duha icúmî coi ndahà cuahá mii-yá ana chicá cusáhnû, divi Dios.

70 Nàyùcàndùá, nsidaa nècuàchì Junta mà, nì xìcàn tnùhù-né nùù-yá, cachí-nè:

—¿A ndísá Dèhemani Dios nduu-ní cahan-ní?

—Jaan —cachí-yà— nacua nì cachi-nsià, divi ducán nduá.

71 Nàyùcàndùá, nì cachi nèhivì Junta mà:

—Có-xiñùhù gá-ndà ni-iin testigu quixi, vàchi divi mii-né sàni cachi-nèà, te nì inini-nda —nì cachi-nè.

Nansa nì dàyáha-ne Jesús ndahà gobernador Pilatu

23 Dandu nsidaa nècuàchì Junta yucán, nì ndacuìta-ne, nì saca-neyà cuàhà-né xì-yá nùù Pilatu. **2** Te cuàhà nì cähàn tnùhu-ne sähà-yá nùù téma, cachí-nè:

—Nècuàchì yohó, sàni xini-nsì, dacá-né dìnì nèhivì ñuu-nsì yohó, vàchi cachí-nè mà váha chiyàhvì-nsi renta xi nación nùù rey cahnú César, vàchi cachí-nè mii-né nduú-né rey Cristu.

3 Dandu nì ndàcàtnùhù Pilatu nùù-yá, cachí-te:

—Mii-ní, ¿a ndísá rey xi nècuàchì raza Judea nduu-ní, á coó?

Dandu cachí Jesús:

—Nacua cachí-nî, divi ducán nduá.

4 Dandu nì cachi Pilatu xì dùtù xícusahnú, xì stná nèhivì cuáhà yucán:

—Sàni cähìn xì nècuàchì yohó, te còò ni-iin falta ni quidá-né tuxí.

5 Doco nècuàchì cähàn tnùhu sähà-yá mà, vihi gá dana nì cähàn-nè, cachí-nè:

—Nècuàchì yohó, cuàhà nèhivì raza-nsì dacuahá-né, te danácuídà-nè nècuàchìmà dècuèndè ladu Galilea xì ndé` stná ladu yohó, nsidanicuú ladu ndé ndoó-nsí —ní cacachi-né.

⁶ Na ní inini Pilatu ñà-jaàn, dandu ní ndàcàtnùhù-té, ¿a nècuàchì Galilea nduú Jesús, á coó? ⁷ Te divi (ñà-ndáà nduá). Ñàyùcàndùá, ní cundaà inì-te ñà-divi rey Herodes nduú ana ndiá ìcà nsidandaà sàhà chuun ma. Sàháyùcàndùá, ní dàyáha-tèyá ndahà rey mà, vàchi iá stná témà ñuu Jerusalén quìvì yucán. ⁸ Daaní, na ní xini rey mà-yá, ní cudiì gá inì-te, vàchi sàcàní tiempu cuní-te cundehè-téyá. Vàchi cuàhà gá ñà-ndùá cachí nèhivì sàhà-yá, te cuní stná-te cundehè-té quida-ya iin milagru. ⁹ Ñàyùcàndùá, cuàhà ní ndàcàtnùhù-té nùù-yá, doco còò ni-iñàha ni náxícónihí-yá nùù-té. ¹⁰ Te yucán ní casaà stná dùtù xícusahnú, xì nècuàchì ley xi veheñùhu, ní sàcuìta stná-né, te yáha ga dana ní càhàn tnùhu-ne dìquì-yá. ¹¹ Doco Herodes xì soldadu xi-té, cuiś-ní ní dàvádiqiù uun-tèyá, te ní sàcùndiaà-teyá. Dandu ní chindixi-tèyá sìcoto vico, te ní dàñuhù-teyá nùù Pilatu. ¹² Te cunaha-ní, divi quìvì yucán ní nàcòovàha stnahá Herodes xì Pilatu, vàchi nìsa xini ùhì stnahá-te.

Nansa ní cachí stná Pilatu icúmí Jesús cui-yà

¹³ Dandu Pilatu, ní nacana-té dùtù xícusahnú, xì nsidaa tè-nìhí chuun, xì nsidaa gá nèhivì. Te ní nsihi ní catnàtuu nsidaa-né nùù-té, ¹⁴ dandu ní cachì-te xi-né:

—Ndacá-nsiá nècuàchì yohó vàxi, vàchi cahan-nsiá dacá-né dìni nèhivì ñuù-nsia yohó. Doco sàni xìcàn tnùhù váhi nùù-né indéhe nsidaa-nsiá, te sàni cundaà inì, còò ni-iin cuàchi-ne nacua cachí-nsiá.

¹⁵ Daaní, después ní dàyáhi-né ndahà Herodes, te ní sàhàn stná-nsia nùù nècuàchìmà, doco ni mii stná-né, cóni càchí stná-né sàhà ñà-cui Jesús, vàchi còò ni-iñàha inihícá-né. ¹⁶ Ñàyùcàndùá, cuàhìn dandacuí ñàhnì cuií-né, dandu dàñà-né.

¹⁷ (Ducán ní cachí Pilatu), vàchi fuerza icúmí-té daña-té iin nècuàchì ndiadí cada nacává vicò mà. ¹⁸ Doco nèhivì cuáhà itá yucán, iin-ni cána fuerte sàstnùhù-né, cachí-né:

—iNi cuí Jesús! iBarrabás ni dáñà cuní-nsì! —ní cachí-né, ¹⁹ vàchi Barrabás mà nduú iin tiàa ní quida revolución ñuu yucán, te ní sahnì stnàhá-te, ñàyùcàndùá, ndiadí-te vehecàa.

²⁰ Daaní, tucutu ní càhàn Pilatu xì nèhivì cuáhà mà, fuerte ní càhàn-te, vàchi dispuestu iá-te daña-té Jesús.

²¹ Doco nèhivì mà, tucutu cána ndee-né, cachí-né:

—iNi cuí Jesús nchìca cruz! iNi cuí-né, cuní-nsì!

²² Dandu ñà-únì ní càhàn-te xi-né, cachí-te:

—Índù chuun cui-né ñà-còò ni-iin falta xi-ne iá? Sàni ndàcàtnùhí nùù-né, te còò ni-iñàha dìsáhà-xí cui-né. Ñàyùcàndùá, icúmí-né ñàhnì cuií ni-ne, te dàñà-né —ní cachì-te.

²³⁻²⁴ Doco nèhivì cuáhà yucán xì stná dùtù cutnáhâ xí-né, vihi gá fuerte ní càna ndee-né, xícàn-né

ñà-cui Jesús nchìca cruz. Te ñà-fuerte guá nì càna-ne, sàhámà nì cundee-né (nì dàxínù ini-né Pilatu) ñà-quida-té nacua nì cuni mii-né. ²⁵ Ñàyùcàndùá, nì daña-té Barrabás nùù-né, vàchi divi-té nì xìcàn-né dàñà, mate iin ana nì quida revolución nduú-te, te nì sahnì stnàhá-te, ñàyùcàndùá nì sàcùndiadì-te. Doco Jesús, còó. Nì dàyáha Pilatu mii-yá (ndahà soldadu) ñà-quida temà xì-yá ñà-ndùá nì xìcàn nèhivì cuähà mà.

Nansa nì chituu-té Jesús nchìca cruz

²⁶ Dandu nì saca-tèyá cuähàn-te xi-yá. Te ichì yucán nì xìnì-te vàxi iin nècuàchì ñuu Cirene nani Simón, màndixi-ne nì sàhàn-né nùù itú. Te divi nècuàchímà ní tnii soldadu, te nì dàcuìdá-tené cruz xi-ya; ñàyùcàndùá, nsidá-né cruz cuähàn-né nchícùn-nèyà.

²⁷ Cunaha-ní, cuähà gá nècuàchì ñahà nchícùn stná xì-yá cuähàn, te cuähà stná nèhivì dava ga. Te nècuàchì ñahà mà, yáha ga xísacu-ne, ndoó-né tnùnsí ini sàhà-yá. ²⁸ Dandu nì nacuico-yá yàtä-yá, cachí-yá xì-né:

—Cunini vàha mii-nsiá nècuàchì ñahà ñuu Jerusalén. Màsà cuácú-nsiá sàhà yùhù. Chicá vàha ni cuacú-nsiá sàhà mii-nsiá xì sàhà dèhe-nsia. ²⁹ Vàchi vàxi iin tiempu (ùhi) quìvì nùù-xí, dandu icúmí nèhivì cachí-né: “Nansicáhán nèhivì còo méè-xi. Chicá nsiha màsà cárí ni-iin dèhe-nda ni cuí, te màsà cúcumí-ndá ni-iin méè dachichi-nda chicá vàha”. ³⁰ Te icúmí stná-né cachí-né: “A sácú vàha ni caá yucù ò lúnsì dìquì-ndà, te dàhvi

dahuun-nda!” cachí-né. ³¹ Vàchi (ducán iá nahi ejemplu sàhà tutnù): nù dècuèndè yutnù vida cuní nèhivì (cahmi-ne), dandu vihi gá mà úhi coco stná tutnù ichí. (Te ducán stná yùhù: nù dècuèndè yùhù cuní nèhivì dandohó-né, dandu vihi gá más icúmí nèhivì malu ndoho stná-né) —nì cachí-yá.

³² Cunaha-nsiá, ndacá stná soldadu mà ùì tiàa nì quida falta, cutnáhâ stná-te xi-yá cuähàn ndé cui stná-te. ³³ Dandu nì casaà nsidaa-né iin xaan ndé cachí-né Nùù Iqui Dìnì. Te yucán nì chituu soldadu mà-yá nchìca cruz, mii-yá xì stná ùì tè-nì quida cuàchi ma, iin-té ladu cuahá-yà, te ingà-te ladu itní-yà. ³⁴ Dandu nì cachí-yá:

—Padre mío, cuicahnú inì-ní sàhà nèhivì yohó, vàchi có-ináhá-né ñà-ndùá quidá-né.

Daaní, tè-xínduu soldadu mà, nì dasànté sìcoto xi-ya segú nì nìhi iin iin-té na ní idàdiquí-te sàhà-ñá. ³⁵ Te indéhe váha nsidaa nèhivì cuähà mà. Te itá stná nècuàchì nihí chuun, sàcùndiaa-nèyà, cachí-né:

—Nècuàchì yohó, nìsa dacácu-ne nècuàchì dava ga; pues vichi xiñuhu dacácu stná-né mii-né, nù ndisa Dios nì techuun-xi-né vàxi, te nù mii-yá nani Cristu nduú-né cahan-né —nì cachí-né.

³⁶ Daaní, stná soldadu mà, nì sàcùndiaa stná-teyá, nì catnàtuu-té nùù-yá chitáníni-te vinu ia ñà-coho-ya, ³⁷ cachí-te:

—Nú ndisa rey xi nècuàchì raza Judea nduu-ní, dandu dacácu-ní mii-ní —cachí-te.

³⁸ Te itúú stná iñaha dìnì cruz ndé itándiaa palabra dàhàn griegu, xì

dàhàn latín, xì stná dàhàn hebreu, te dohó cachá: "Ana yohó nduú rey xi tè-raza Judea".

39 Daaní, nì càhàn stná iin tè-ítúú stná nchícá cruz yucán, divi iin tè-nì quida falta mà; te nì canàhá stná-te xi-yá, cachí-te:

—Nú ndisa rey Cristu nduu-ní, dandu dacácu-ní mii-ní, te dacácu stná-ní nsiùhù.

40 Doco inga tè-ítúú stná yucán, nì càhàn duchi iní-te xi compañeru-tema, cachí-te:

—¿A có-yûhí stná-ní Dios nà-iin-ni castigu sàni nìhì nsidaa-nda? **41** Te ndohó, ndiá ìcà-ndà ndoho-nda, vàchi iá ndisa cuàchi-nda, nàyùcàndùá iá castigu xi-nda. Doco Jesús yohó, còd; còd ni-iñàha inihícá-yá.

42 Dandu nì cachí-te xi Jesús:

—Nsinuu iní-ní yùhù na quìvì naxicocuñ-ní cusahnu-ní ñuhìví yohó.

43 Dandu nì cachí-yá xì-té:

—Ñà-ndáà nduá cachí' xì-ní, quìvì vichi icúmí-ní cutnaha-ní xì' cundoo-nda ñuhìví ndiaha xí Dios —nì cachí-yá.

Nansa nì xìhì Jesús nì dànaà-yá sàhà cuàchi-nda

44-45 Daaní, nahi càxíhù nì dàhvi orá, te nì nàcuìñ tnùu inicutu ñuhìví, te iin-ni nì ndòo ducán dècuèndè càhúnì nì cuaà. Te ini veheñùhu cahnú nì quedava cortina cahnú (sadí nihni cuartu yucán).

46 Dandu Jesús, fuerte nì ndàhì ndee-yá, cachí-yá:

—Padre mío, nùù ndahà mii-ní quidé entregar anímè —nì cachí-yá. Dandu nì xìhì-yá.

47 Daaní, capitán (iín yucán), nì xiní-te nsidaa ñà-ndùá nì cuu, te nì ndenihi vàha-tè Dios, cachí-te:

—Ñà-ndáà nduá, nèhivì ndàcuisì iní-xi nì sanduu nècuàchì yohó.

48 Te nsidaa gá nèhivì nì sàà yucán, nì xini-nè nansa nì cuu, dandu nì naquihin-ne ichí mànuhù-né vehe-ne, caní ndáha-né nchícá-ne. **49** Te yucán ndoó stná cuàhà nècuàchì ñahà nì quixi ñuu Galilea cutnáhâ-né xì-yá nì quesaas ñuu Jerusalén. Te mii-né xì stná nècuàchì dava ga ináhá xí-yâ, xica itá-né, indéhe váha-ne ñà-ndùá nì cuu.

Nansa nì ndùxin Jesús ini cueva

50-51 Daaní, (ñuu mà) nìsa ìa stná iin tiàa nani José. Iin nècuàchì vàha nduú-né, vàchi ndàcuisì iní-né. Te meru ñuu-né nduú iin ñuu tii nani Arimatea ndé ndoó puru nècuàchì raza-né Judea. Iin nècuàchì Junta Cahnú nduú stná-né, doco mii-né, cónì ndóo ini-né xì ñà-ndùá nì dàndàcú compañeru-né ñà-cui Jesús, vàchi nihñu iní-né (Dios, te xiníndísâ-né) ñà-icúmí-yá cusahnú-yá ñuhìví yohó. **52** Pues divi nècuàchimà nì sàhà nùù Pilatu, nì xicàñ-né iquicúñu Jesús.

53 Dandu nì sàhà-né nì nanihi-neyà, nì chidùcún-nèyà iin dahmà, te nì chinacaa-nèyà ini cueva xi nsìi nì sate nèhivì nùù cavà. Te cueva mà, ni-iin nsìi tâñáha ga cundùxin inià. **54** Cunaha-ní, quìvì yucán nì sanduu víspéra xi vicò pascua, te sà-ítúú cunduu stná quìvì descansu. **55** Nàyùcàndùá, nècuàchì ñahà nì quixi Galilea mà, nì catenchicùn stná-né nì sàhà

ndé nì sàcùndùxin-ya, te nì xini-nè lugar mà, xì nansa nì sàcùnacaa cuerpu-yà. ⁵⁶Dandu mànuhù-né, nì quidayucun-nè táttnà tnàmì xì pomada sahán tnamí. Daaní, quìvì descansu mà nì quetatu-nè nacua cachí ley (xi-ne).

Nansa nì natiacu Jesús

24 Naha va quìvì primeru semana nì quihin nècuàchì ñahà mà ichì cuàhàn-nè ndé nì ndùxin-ya, nihí-né táttnà tnàmì nì quidayucun-nè, te cutnáhà stná-nè xì itnii gá nècuàchì ñahà. Te na ní casaà-nè yucán ²nì xini-nè sàni cuxio cavà cahnú nì sandiadi yuhù cueva mà. ³Dandu nì caquìhvi-ne inì-xi, doco còò cá Stoho-ndà Jesús nì xiní-nè. ⁴Ñàyùcàndùá, cuàhà gá nì ndulocó-nè. Dandu nì xini-nè yatni uun yucán nì sàcuìta ùì ana ndixín sìcoto cuoxín yéhè. ⁵Te nì cayùhí cuaá-nè, te nì nàcùnihni ndee-ne. Dandu nì cachí ángel mà xì-né:

—Còò necesidad nanducu-nsiá mii-yá yohó ndé nduú lugar xi nsii, vachi sà-itiácú-yà. ⁶Còò cá-yà yohó, vachi sàni natiacu-yà. ¿A có-nsinúú inì-nsia ñà-ndùá nì cachí-yà na iá va-ya xì-nsiá ladu Galilea? ⁷Vachi dohó nì cachí-yà: “Yuhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví, icúmî yàhi ndahà tè-malu, dandu cachituu-tè yùhù nchìca cruz; doco tìxi ùnì quìvì icúmî natiacui”, nì cachí-yà.

⁸Dandu nècuàchì ñahà mà, nì nsinuu ini-nè ñà-dùcán ndisa nì cachí-yà xì-né daa. ⁹Dandu nì caquee-ne cueva mà mānuhù-né ndé ndoó-né, te nì nacani-ne

nsidaámà xì ùxìn iin nèhivì xí-yá, xì stná nècuàchì dava ga.

¹⁰Cunaha-ní, nècuàchì ñahà mānuhù cachitnùhu xi nèhivì mà nduú María Magdalena, xì Juana, xì María dihi Jacobo, xì itnii gá stná nècuàchì ñahà dava ga. ¹¹Doco nècuàchì tiàa (nì inini ma), nì tuxi ini-nè ádi cuentu uun nduá nì nacani nècuàchì ñahà mà. Ñàyùcàndùá, cóni xìníndísâ-né.

¹²Doco Pedro, después nì ndacuiin-nè nì dàyáà-nè cuàhàn-nè sepultura mà. Te (na ní sàà-nè) nì xito nihni-ne inià nì xini-nè mii dahmà nì ndòo itánduhù iladú. Dandu mānuhù-né vehe-ne, nacání cuáhà ini-nè ndíà ndùá nì cuu cahan-né.

Nansa nì ndecunu Jesús nùù ùì nèhivì xicá ichì ñuu tii Emaús

¹³Daaní, divi quìvì yucán cuàhàn ùì nèhivì xí-yá ichì ñuu Emaús. Nahi ùì hora nduá caca-nda ndè ñuu Jerusalén xì ndé ñuu tii yucán. ¹⁴Te ùì nècuàchìmà, ndatnúhú-né cuàhàn-nè, cähàn-nè sàhà nsidaa ñà-ndùá làcà ní cuu. ¹⁵Te meru ndatnúhú-né ducán, te nì cuyatni Jesús vachi-ya; nì tnàtuu-ya nì sacatnahá-yá xì-né cuàhàn. ¹⁶Doco cóni nácóó-yá mii-né nacuni-nèyà. ¹⁷Dandu nì cachí-yà xì-né:

—¿Ndíà ndùá ndatnúhú guá-nsià cuàhàn-nsià, te ndoó-nsiá tnùnsí ini?

¹⁸Dandu nì naxiconihí iin nècuàchìmà nani Cleofas, nì cachí-né xì-yá:

—Nsidaa gá nèhivì ndoó ñuu Jerusalén, ináhá-né ñà-ndùá nì cuu

yucán quívì vichi. Ádi cuisì mii-ní nduú ana tâcùnítñuhu sâhámà.

19 Dandu nì cachi-yà:

—¿Ndíá ndùá nì cuu yucán?

Te nì cachi-nè:

—Cáhàn-nsí sâhà Jesús de Nazaret, vâchi cunaha-ní, iin ana cáhàn ndisa cuenta xi Dios nì sanduu-ya. Cuâhà milagru fuerte nì quida-ya, te cuâhà palabra ndiaha nì chinaha-yà. Chuun ndiaha xí Dios nîsa quida-ya nì cundaà ini nsidaa nèhivì ñuu-ndà. **20** Doco dütù xicusahnú, xí stná tè-nihí chuun ga, nì dàyáha-neyà ndahà ana nì sahnì xì-yá, te nì chituu-tèyà nchìca cruz. **21** Doco cunaha-ní, mii-yá nduú ana cuâhà dacácu xi ñuu-ndà Israel nì cahan-nsí. Te vichi sâcuâhàn-ndà ùní quívì nì cuu xi-yá ducán. **22-23** Te quívì vichi nì sàà itnii nècuàchì ñahà iin-ni xiníndísâ stná xì-yá, te nì ndulocó-nsì nì quida-ne, vâchi naха nì sâhàn-nè sepultura (xi-ya), te còò gá iquicúñú-yà nì xiní-né, cachí-nè. Te nì ndecoyo stná ángel nùù-né, te cachí ángel mà sàni natiacu-yà. **24** Daaní, nì sâhàn stná dava compañeru-nsì sepultura mà, te nacua nì nacani nècuàchì ñahà mà, divi ducán nì xini stná-nè nà-còò gá iquicúñú-yà yucán.

25 Dandu nì cachi-yà xì nècuàchimà:

—iNdhaví-nsià! Mâ túha-nsia mânìhì inì-nsia; cueé sàstnùhù-nsiá cunindisá-nsiá nsidaa ñà-ndùá nì tiaa nècuàchì nì cähàn cuenta xi Dios sànahà. **26** Vâchi (claru nì cachitnùhu-ne sâhà) ana nduú Cristu, xì nansa icumí-yá ndoho-ya, dandu después nanihì-yá tnùñuhu ndiaha xí-yá —nì cachi-yà.

27 Dandu nì quesaha-yá nì dàtúi-ya ñùù-né nansa cachí tutu ìì sâhà mii-yá, divi tutu nì tiaa Moisés, xì stná tutu nì tiaa nsidaa gá nècuàchì profeta.

28 Doco vichi, sà-itúú sàà-nè xì-yá ñuu tii ndé cuâhàn-nè. Dandu nì cundaà ini-nè cuní-yà cùhùn-yà chicá ñùù-xí. **29** Ñayùcàndùá, nì sacundahví-nè ñùù-yá, cachí-nè:

—Yohó ndòo-ní, chicá vàha, vâchi sàni cuaà, te cuâhàn cuñaà.

Dandu nì yâha nsidaa-né ini iin vehe ñà-cutnahá chii gá-yà xì-né.

30 Te nì sàcòo-ya ñùù iin mesa ñà-cuxi-ya xì-né. Te nì tnii-ya pan, nì naquimanì-yá Dios sâhá, te nì dàcuàchí-yáñà; dandu nì dasàn-yáñà ñùù-né. **31** Te momentu jaàn nì nìhi-né nì nacuni-nèyà ana nduú-yá. Doco na íín cachí nì ndañuhu-yá ñùù-né. **32** Dandu nì cachi-nè iin-ne xì inga-nè:

—iNa ndiaha guá nihnu ini-ndà na ní càhàn-yà xì-ndà vàxi-nda ichì mà, te nì dàtúi-ya ñùù-ndà nansa cuní cachi tutu ìì!

33 Dandu vichi duha nì ndacuàta-ne mânuhù-né ñuu Jerusalén, nì nasaa-nè vehe ndé sàni nataca ùxìn iin nècuàchì dacuahá-yá xì stná compañeru gá-nè. **34** Te nsidaa nècuàchimà, nì cachitnùhu-ne xì nècuàchì làcà nì cansiaa mà, cachí-nè:

—Ñà-ndáà nduá, sàni natiacu Stoho-ndà Señor, vâchi sàni xini Simón-yà.

35 Dandu nècuàchì nì cansiaa mà, nì nacani stná-nè xì nècuàchì yucán nansa nì cuu xi-né na cuâhàn-nè ichì yucán, te después nì nacuni-nèyà na ní dàcuàchí-yá pan (cuâhàn-nè cuxi-ne).

Nansa nì ndecunu Jesús nùù ùxìn iin nèhivì dacuahá-yá

36 Daaní, nacání vá nècuàchìmà ñà-jaàn, te nanàá nì sàcuìn Jesús dava mahì-xí. Te nì cache-yà xì-né: —iNi ndóo vàha ini nsidaa-nsiá!

37 Doco mii-né, nì cayùhí cuaá-né; yáha ga nì ndulocó-né, vàchi ádi duma nduá nì cahan-né.

38 Nàyùcàndùá, nì cache-yà xì-né:
—¿Índù chuun yúhí guá-nsiá?

¿Índù chuun nacání guá inì-nsia?

39 Cundehè-nsiá ndahí xì sàhí, dandu cundaà inì-nsia divi yùhù nduí. Tnii ndahà-nsiá yùhù, te cundaà inì-nsia màdi ihna nduí, vàchi ihna, còò iquicúñùá, doco yùhù, iá iquicúñùá sà-indéhe-nsiá

40 —nì cache-yà.

Dandu nì dàcùnì-yànè ndahà-yá, xì sàhà-yá. **41** Doco có-xìnìndísâ ndisa-ne ñà-cuàhà guá cudíi ini-né, te ndulocó-né. Nàyùcàndùá, nì cache-yà xì-né:

—¿Á coo iyuhu ñà-cuxi-nda yohó?

42 Dandu nì sàha-neyà iyuhu cuñu siaca nì chòhò, xì stná iin dahnde ñùñù. **43** Nàyùcàndùá, nì tnii-yañà nì xixi-ya nì sandehè nsidaa-né.

44 Dandu, nì cache-yà xì-né:

—Ñà-yòhó nduá nì cache-xì-nsiá na nísia ie xì-nsiá antes, te nì cache-xì-nsiá ñà-fuerza icúmí cuu ndisa nsidaa ñà-nduá cachá` sàhí ñùù ley xi Moisés xì nùù tutu nduú alabanza, xì nùù stná tutu nì tiaa nècuàchì profeta; nsidaámà, fuerza nì cuu ndisa, —nì cache-yà.

45 Dandu nì dàtúi-ya nùù nsidaa-né nansa cuní cache tutu iì, te nì sàà-né nì cundaà ini-né nì quida-ya.

46 Dandu nì cache stná-yà xì-né:

—Nacua nì cache-xì-nsiá, ducán nìsa ia destinadu cuu xi (yùhù ana nduú) Cristu, vàchi ducán nì cacheitnùhu tutu iì ñà-icúmí ndohi, te cuì, dandu tìxi ùnì quìvì natiacuì. **47** Te nì cacheitnùhu stná tutu mà ñà-después cuìtià razón ndiaha ma inicatu ñuhiví, vàchi icúmí-nsiá cùhùn-nsiá càhàn-nsiá sàhí xì nsidaa nèhivì ñà-ndiá icà-né naxicocuìn ini-né sàhà cuàchi-ne, dandu cuicahnú ini xì sàhà-né. Te ñuu primeru ndé càhàn-nsiá razón mà nduú ñuu Jerusalén yohó. **48** Te vichi sàni xinì-nsia nsidaa ñà-nduá nì cuu (tiempu vichi), nàyùcàndùá testigu xínduu-nsia. **49** Cunaha-nsiá, sàni quida Yuamání` comprometer quixi iin ana (chindee) xì-nsiá. Te yùhù cuàhìn techuín yàmà quixi coo-ya ini anima-nsiá. Nàyùcàndùá, yohó ni cündóo-nsiá ñuu Jerusalén dècuèndè cache sàni cundiatú-nsiá ndudu iì vàxi ansivi —nì cache-yà.

Nansa mànuhù Jesús gloria

50 Daaní, nì saca-yanè cuàhàn-yà xì-né (fuera) ñuu Jerusalén dècuèndè ñuu tii Betania. Dandu nì chitanini ducún-yà ndahà-yá, te nì xicàñ-yà ni quidá Dios gracia sàhà nsidaa-né. **51** Te meru xícàñ tähví-yá nùù Dios ducán, dandu nì ndanchito-ya mànana-ya mànuhù-yá gloria. **52** Nàyùcàndùá nì sàcuìta sisi nsidaa-né nì naquimaní ndiaha-néyà. Dandu nì quihin tu-ne ichì mànuhù-né ñuu Jerusalén, cudíi gá ini-né. **53** Te nsíquívì nìsa sahàn-né veheñùhu cahnú, ndoó-né ndeníhí vàha cuahà-né Dios, te naquímánì stná-nèyà. Sà-lá.

Ñà-ndùá Nì Tiaa San Juan sàhà Jesucristu

Jesús nduu ana datúi nansa iá
Dios, vàchi nì nanduu-ya nèhivì

1 Na tányo ñuhìvì, sà-íá mii-yá
ana datúi nansa nihnu ini
Dios. Nùù Yua-nda Dios iá-yà, te
mii stná-yà nduu stná-yà Dios.
2 Te divi-ya iá nùù Yua-nda Dios
na tányo ñuhìvì. **3** Mii-yá nì
quidayucun-yà nsidanicuú iñàha
iá ñuhìvì. Te nú màsà cóó-yá,
ni-iñàha mà cóó stná ñuhìvì.
4 Sàhà mii-yá xí-itiacu nsidaa ana
itiácú. Te sàhà ñà-ìtiácú ndiaha-yá,
ñà-jaàn sànì sàà-yà datnúù ini-yà
nèhivì ñuhìvì. **5** Cunaha-nsiá, ichì
ñáa nduu ñuhìvì yohó, doco iin-ni
datnúù ndiaha-yá ini anima-ndà; te
nsidaa ñà-íá ichì ñáa ma, cónì cùi
cundeá nùù-yá.

6 Nisa ìa iin tiàa nì nìhi chuun
nùù Dios; Juan nani-né. **7** Te nì
quixi-ne nì cachi-né ñà-ndácuísì
xi nèhivì nansa iá mii-yá ana
datnúù xi sàxìnítñùní-ndà sàhà-ñá
vàtùni cunindisá nsidaa-néyà.
8 Màdì Juan yucán nì sándúú ana
datnúù ndiaha xi ini-ndà, còo;
cuisì nì quixi-ne ñà-cachitñùhu
uun-ne nansa iá mii-yá quìdà-xì
ñà-jaàn, **9** vàchi ndisa sàvàxi

mii-yá ana datnúù ndiaha xi
ini anima nsidaa nèhivì, te mà
dándáhvì-yàndó.

10 Nì ìa-ya ñuhìvì, divi ñuhìvì nì
quidayucun-yà, doco cónì nácúní
nèhivì-yá. **11** Stoho ñuhìvì nduu-yá,
te nì quixi-ya yohó, doco nèhivì
ñuhìvì xi-ya, nì cahichì ini-néyà.

12 Doco nsidaa ana nì dàyáha
xi-yá ini anima-xi, nì nìhìtahvì-né
cunduu-ne dèhe ndisa-ya, te divi
nduu nsidaa ndohó nècuàchì
xiníndísá-xí-yá, te ndácucahan xi
quìvì-yá. **13** Te ìnansa nì nìhi-ndà
nì sàcünduu ndisa-nda dèhe-ya?
Pues màdì sàhà-ñá nduu-nda
descendencia xi iin nèhivì (chica
ndiaá), ni màdì sàhà yua-nda, ni
sàhà stná ñà-dùcán cuní iin nèhivì
coo. Còo, sàhà cuiísì-ña ducán cuní
Dios.

14 Ndè ñuhìvì yohó nì quixi
mii-yá ana datúi nansa iá Dios,
te nì nduvàha-ya iin nèhivì iá
iquicúñu-xi. Te nisa ìa chii-yá
yohó ndé ndoo-nda. Te nsiùhù,
nì xini-nsì ñà-ndiaha guá iá-yá.
Ndiaha gá-yà, cachí, vàchi mindaa
Dèhemani Yua-nda Dios nduu-yá,
te chitu-yá gracia xi stná palabra
ndàcuísì.

**Ñà-ndùá nì cachi Juan
Bautista sàhà Jesús**

15 Daaní, nì càhàn Juan mà sàhà Jesús, nì ndàhì-nè, cachí-nè (xì nèhivì):

—Divi mii-yá nduu ana dísahà-xí nì càhin xì-nsiá daa, te nì cachì, dihna yàha yùhù, dandu después vàxi mii-yá ana chicá ndiaá nùí, vàchi na tàyôo yùhù, sà-ìá mii-yá.

16 Chitu-yá cuàhà gá fìà-ndiaha fì ñuhú ini-yà, ñàyùcàndùá nùù mii-yá sàni nìhítahví stná-ndà cuàhà ñà-jaàn, cuàhà sàstnùhù gracia. **17** Vàchi ley sànhaha nduá nì dàtúi Moisés antes, doco vichi sàni dàtúi-ya ñà-ndùú gracia ndiaha xí-yá xì stná palabra ndàcuisì xí-yá. **18** Còò ni-iin nèhivì nì xìnì xì Yua-nda Dios ni-iin xichi. Doco mindaa Dèhemani-yá iá nùù-yá, sàni dàtúi yà-yùcán nansa iá Yuamáni-yá sàhà-ñá cundaà ini-ndà.

**Ñà-ndùá nì cachi Juan
Bautista sàhà mii-né**

19 Daaní, nècuàchì raza Judea ndoó ñuu Jerusalén, nì techuún-né iin tì dütù xi-ne nùù Juan, te cutnáhâ stná-nè xì dava nècuàchì (xinúcuáchí veheñùhu nani) Levita. Te nì xícàn tnùhù-né nùù nècuàchímà ana divi nduú-né.

20 Ñàyùcàndùá, ñà-yòhó ndùá nì cachi Juan; cóni càchí-nè á coó; nì cachi ndàà-nè:

—Yùhù, có-ndùí mii-yá nani Cristu.

21 Dandu nì cacachi nècuàchímà: —(Pues nù coó), ¿ana divi nduu-ní? ¿A nsì-Elías nduu-ní?

Te nì cachi Juan:

—Còó.

Te nì cacachi tu nècuàchímà:

—Entonces, ¿a divi nduu-ní mii-yá ana icúmí quixi canúú càhàn cuenta xi Dios?

—Còó —cachi Juan.

22 Ñàyùcàndùá, nì cachi nècuàchímà:

—Pues, ¿ana divi nduu-ní? vàchi icúmí-nsí cachitnùhu-nsi xì nèhivì nì catechuun-xi-nsí vàxi-nsi. ¿Ndíà cachí-nî sàhà mii-ní?

23 Dandu nì cachi Juan:

—Yùhù nduí ana càhàn fuerte sàhù yucù, (te cachí xì nèhivì ñà-nsidaviì-né anima-né) na ian ndundaà iin ichí ndé yàha Stoho-ndà Señor nacua nì cachitnùhu Isaías sànhaha na ní càhàn-nè cuenta xi Dios —ni cachi Juan.

24 Cunaha-nsiá, nècuàchì nì casaà nùù Juan mà, nècuàchì fariseu xínduu-ne. **25** Dandu nì xícàn tnùhù gá-nè, cachí-nè:

—Vichi, ¿índù chuun quidá fì-ní nèhivì nù có-ndùù-ní mii-yá nani Cristu, te có-ndùù stná-ní nsì-Elías, te ni có-ndùù stná-ní mii-yá icúmí quixi càhàn cuenta xi Dios?

26 Dandu nì cachi Juan xì-né:

—Yùhù, ndisa, quidá fì' nèhivì xì tècuíí. Doco mahì mii-nsiá iá iin ana có-nàcúní-nsià. **27** Te mii-yá, nchícùn gà vàxi-ya nùí, te chicá ndiaá stná-yà nùí. Ni mà nátui (cundai iin mozo xi-ya) ñà-tavà xì ndìsàn-yá —nì cachi Juan.

28 Cunaha-nsiá, ndé iá ñuu tii Betábara ladu duha yùte Jordán, yucán nì cuu nsidaa ñà-yòhó.

Nì quixi Jesús ñuhiví yohó ñà-cui-yà na ian xíhì iin lelù nduú promesa

29 Daaní, nì yàha inga quívì, dandu nì xini Juan vàxi Jesú, te nì cachí-nè:

—Cundehè-nsiá, jaàn vàxi mii-yá ana nduú nahi Lelù Íì nì sàhatahvì Dios (ñà-cui-yà) dacúxíó-yá cuàchi nèhivì ñuhiví. ³⁰Sàhà mii-yá nì càhìn daa na ní cachì: nchícùn gà vàxi-ya nùí, vàchi na tâyôo yùhù ñuhiví, sà-íá-yà, vàchi nicanicuahàn iá-yà. ³¹Te cóni nácúnì mii-yá antes, doco sàhà-ñá cundaà ini raza-ndà Israel ana divi nduú-yá, sàhájàn nì nìhí chuun quida ií' nèhivì xì tècuì —nì cachi Juan.

³²Daaní, nì cachi tu-ne inga palabra yohó:

—Yùhù, nì xinì nì nuu Espíritu lì xí Dios; nahi loma náhà-yà mànuu-ya ansivi nì sàcòo-ya dìnì Jesús, te nì ndòo-ya yucán. ³³Yùhù, cóni nácúnì mii-yá antes. Doco na ní sàha Yua-nda Dios yùhù chuun quida ií' nèhivì, dandu nì cachi stná-yà xì': "Na cúnì-ní nuu Espíritu lì màcòo-ya dìnì iin (ana cuhí), dandu ñà-jaàn cundaà iìn-ní divi nduú mii-yá cuàhàn nsida ií xì anima nèhivì tìxi Espíritu lì". ³⁴Nàyùcàndùá, yùhù, sàñì xinì, te datúi nùù-nsiá ñà-divi Dèhemànì Dios nduú Jesús —nì cachi Juan.

Nècuàchì primeru nì caten chicùn xì Jesús

³⁵Daaní, nì yàha inga quìvì, te yucán iín Juan, cutnáhâ-né xì tì tiàa dacuahá-né. ³⁶Te nì xini-né yatni yáha Jesús, ñàyùcàndùá nì cachi-né:

—Cundehè-nsiá, jaàn cuàhàn mii-yá ana nduú Lelù Íì vàxi nùù Dios.

³⁷Te tì tiàa dacuaha-ma, nì tiacu-né nì càhàn Juan ducán, te nì tenchicùn-né Jesús cuàhàn-né.

³⁸Dandu nì ndacoto-ya, te nì xini-yà xínchicùn nècuàchìmà. Ñàyùcàndùá nì cachi-yà xì-né: —¿Ndíà nduá nandúcú-nsiá?

Dandu nì cachi-né xì-yá:

—Maestro, ¿índù iá-nî?

³⁹—Nahà-nsia, cundehè-nsiá —nì cachi-yà xì-né.

Ñàyùcàndùá, cuàhàn-né xì-yá, te nì xini-né índù iá-yà. Te nì ndòo-ne xì-yá sàcuaà yucán, vàchi nahi càcúmì nì cuaà nduá.

⁴⁰⁻⁴¹Iin tiàa nani Andrés nduú iin ana nì inini na ní càhàn Juan daa, te nì tenchicùn stná-né Jesús. Dandu vichi duha nì sàhàn stná-né nì nanducu-né ñani-né nani Simón Pedro, te nì cachi-né xì nècuàchìmà:

—Sàñì ndacùhun stnahá-nsí xì mii-yá nduú Mesías.

Quìvì Mesías nì cachi Andrés dàhàn mii-né, vàchi cuní cachàmà Cristu (nì quixi dìquì-xí).

⁴²Dandu nì saca-ne ñani-né nì casaà-né ndé iá-yà. Te na ní xini-yà Simón mà, dandu nì cachi-yà xì-né:

—Dèhe Jonás nduu-ní, te nani-ní Simón, doco yùhù cuàhìn cachì xì-ní Cefas —nì cachi-yà. Te quìvì Cefas mà, Pedro cuní cachà.

Nansa nì cana Jesús iin tiàa nani Felipe xì inga-né nani Natanael

⁴³Daaní, nì yàha inga quìvì, te cuní Jesús nùhù-yà ladu Galilea. Te nì ndacùhun tnahá-yá xì iin tiàa nani Felipe, te nì cachi-yà xì-né:

—Cunchicùn-ní yùhù nùhù-ndà.

⁴⁴Cunaha-nsiá, ñuu Felipe mà nduú ñuu Betsaida, divi ñuu Andrés xì Pedro. ⁴⁵Ñàyùcàndùá nì nanducu Felipe iin tiàa nani Natanael, te nì cachi-né xì nècuàchimà:

—Cunaha-ní, sàni ndacùhun tnahá-nsí xì mii-yá nì tiaa Moisés sàhà-xí nùù ley ìì, te divi sàhà stná-yà nì tiaa stná cuàhà profeta nì càhàn cuenta xi Dios sànaha. Jesús de Nazaret nani-yá, te yua-yá nani José.

⁴⁶Dandu nì cachi Natanael:
—¿A ndísá? ¿A iá iin nèhivì vâha ñuu Nazaret?

Dandu nì cachi Felipe:
—Nahà-ní cundehè-ní.
(Dandu cuàhàn-nè xì nècuàchimà.)

⁴⁷Te na ní xini Jesús vâxi Natanael, dandu nì cachi-yà sàhà-né:

—Yohó vâxi iin tiàa quidá ndisa nacua ndiá icà quida nècuàchì raza-ndà Israel, te ni-iyuhu mà túha-ne dandahví-né.

⁴⁸Dandu nì cachi Natanael xì-yá:
—¿Nansa ináhá-ní yùhù?

Te nì cachi Jesús xì-né:
—Na tâñâha ga cana Felipe mii-ní, te iá-ní sàhà iin nù-higu, dandu nì xinitúi mii-ní.

⁴⁹Dandu nì cachi Natanael xì-yá:
—Dèhemanì Dios nduu-ní,
Maestro, divi rey icúmí cusáhnû nùù ñuu-ndà Israel nduu-ní.

⁵⁰Dandu nì cachi Jesús xì-né:
—Mà úhi guá nì xinindisa-ní na ní cachì nì xinitúi mii-ní sàhà yutnù yucán. Cunaha-ní, icúmí-ní cunì-ní milagru chicá ndiaha.

⁵¹Ñà-ndácuisi nduá cachí xì-ní, icúmí-ní cunì-ní nuna ansivi, dandu quecoyo ángel xi Dios mânana mânau cucuu-ne dìquì-xí ndé iín yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví.

Nansa nì quida Jesús milagru iin vicò nandàhà nì ìa ñuu Caná

2 Daaní, quivì ùni nì la iin vicò nandàhà ñuu tii Caná iá ladu Galilea. Te yucán nì sàà stná dihi Jesús. ²Te nì cànà stná mii-yá xì nècuàchì dacuahá-yá. ³Te nì cuu nì nsihi tècuíí vîdì sì-uva coho-ne. Ñàyùcàndùá, nì càhàn dihi-yá xì-yá, cachí-né:

—Sàni nsihi tècuíí vîdì sì-uva.

⁴Dandu nì cachi-yà xì-né:
—Chicá vâha nacoo-ní ñà-jaàn nùù yùhù, vâchi tâñâha ga sàà meru hora xi.

⁵Dandu nì càhàn dihi-yá xì tiàa xinúcuáchí yucán, cachí-né:

—Quida-nsia nacua cachí dèhi xì-nsiá.

⁶Cunaha-nsiá, yucán itá iñù barril yùù, iin ian vatùni cuñuhu cùmì ò úhùn yoo tècuíí. Tècuíí mà xichúûn nècuàchì raza Judea ñà-nsidandoo-ne mii-né segùn estilu nduú ley xi-ne. ⁷Te nì cachi Jesús xì tiàa yucán:

—Dachitu-nsiá barril jaàn tècuíí.

Ñàyùcàndùá, ducán nì caquida-tè, dècuèndè yuhá nì chitu. ⁸Dandu nì cachi-yà xì-té:

—Vichi chitacùhá-nsiá chii-té cunihi-nsia cùhùn nùù nècuàchì iín sáhnû nùù vicò.

Ñàyùcàndùá, ducán nì caquida-tè.

⁹Te nì xihi nècuàchimà iyuhu tècuíí mà, doco sàni nanduu-tè tècuíí vîdì sì-uva. Te cóni sáha-ne cuenta índù nì quixi ndutè mà, doco tè-xinúcuáchí nì catavà xì-té, ináhá-tè. Daaní, na ní cundaà ini-nè nansa xihí ndutè mà, dandu

nì cana-ne noviu nándàhà, ¹⁰te nì
cachi-nè xì nècuàchìmà:

—Nsidaa nèhivì, na sáha-ne tècuíí
vìdì sì-uva coho-nda, dihna sáha-ne
ndutè chicá vàha, dandu nú sàni
xihi cuahà-ndàté, dandu tavá-né
ndutè chicá ndahví. Doco mii-ní,
còo, làcà vichi nì tavà-ní ndutè
chicá finu —nì cache-nè.

¹¹Nà-jaàn nduú milagru primeru
nì quida Jesú. Te ñuu Caná
iá ladu Galilea nduú lugar ndé
nì quida-yañà. Ducán nduú nì
dàcùní-yà nèhivì ñà-ndiaha guá
quidá-yá, te nì xinindisá stná
nècuàchì dacuahá-yá mii-yá.

¹²Daaní, nì sàhàn Jesú ñuu
Capernaum, mii-yá xì dihi-yá xì
ñani-yá, xì stná nècuàchì dacuahá-yá.
Te yucán nì cuee-yá iin ùì quivì.

Nansa nì tavà Jesú nèhivì dicó ini patiu veheñùhu cahnú

¹³Dandu nì quihin tu-ya ichì
cuàhàn-yà ñuu cahnú Jerusalén,
vàchi sà-ítúú vicò pascua, iin vicò
nsidácáhnú nècuàchì raza Judea
yucán. ¹⁴(Ñàyùcàndùá, nì sàà-yà
ñuu mà), te nì xini-yà yucán yehè
veheñùhu cahnú itá nèhivì dicó;
dicó-né buey, dicó-né riì, dicó-né loma,
te ndoó stná nèhivì nadámá tnahá
xi dihùn (vàxi inga ñuu). ¹⁵Dandu nì
cava-yà itnii yohò nì quidayucun-yà
iin chirrión, te nì taxi nsihí-yánè yehè
veheñùhuma, mii-né xì riì xí-né xì
stná buey xi-ne. Te nì dàndiàchì-yá
dihùn damá-né, te nì ducùn nsihí-yá
mesa xi-ne. ¹⁶Te nì cache stná-yà xì
nècuàchì dicó xi loma mà:

—iTavà-nsiá quisì yohó fuerá!
vàchi màdì yàhvi nduú vehe ìì
Yuamání’ —nì cache-yá.

¹⁷Dandu nì nsinuu ini nècuàchì
dacuahá-yá nansa cachí nùù tutu ìì
ndé cachá: “Yáha ga cuàhà nacání
íni sàhà veheñùhu ìì xí-ní ñà-màsà
dándâñúhú nèhivì ñà-ìì icúmíá”.

¹⁸Dandu nècuàchì raza-yà Judea
yucán, nì cache-nè xì-yá:

—Quida-ní iin milagru cunduu
seña ñà-cundaà ini-nsì a icúmí-ní
derechu quida-ní ñà-ndùá nì
quida-ní, á coó.

¹⁹Dandu nì cache-yà xì-né:

—Vàtuni. Ducùn-nsiá veheñùhu
yohó, te tìxi ùnì quivì nsida saí-ñà.

²⁰Dandu nì cache nècuàchì yucán:

—Ùì dico iñùnì cuià nì quidachuún
nèhivì nì dàxínu-ne veheñùhu yohó.
Te mii-ní, ca ndísá daxínu-nià tìxi
ùnì quivì? —nì cache-nè.

²¹Doco màdì veheñùhu ndisa
nduá cähàn-yà sàhà-xí; còo,
vàchi ejemplu-ni nduámà; divi
cuerpu mii-yá cähàn-yà sàhà-xí.

²²Ñàyùcàndùá, después, na quivì
sàni natiacu-yà, dandu nì nsinuu ini
nècuàchì nchícùn xì-yá ñà-dùcán nì
cache-yà xì-né daa, te nì sàà-nè nì
xinindisá-né ñà-ndùá cache nùù tutu
ìì, te nì xinindisá stná-né ñà-ndùá
nì cache mii-yá daa.

Ináhá Jesú nansa iá anima nsidanicuú nèhivì

²³Cuàhà nèhivì nì xinindisa-xi-yá
na ní xini-né milagru nì quida-ya na
iá-yà ñuu Jerusalén quivì vicò pascua
ma. ²⁴Doco mii-yá, cóni icúmí-yá
nècuàchìmà seguru, vàchi ináhá-yá
ñà-ñùhú ini anima nsidanicuú-né.

²⁵Còo necesidad icúmí-yá cache
iin nèhivì xì-yá nansa iá anima
ñanitnaha-ne, vàchi ináhá-yá nsidaa
ñà-ndùá ñuhú ini anima nèhivì.

**Nansa nì càhàn iin tiàa
nani Nicodemo xì Jesús**

3 Nìsa ìa iin nècuàchì fariseu
nani Nicodemo. Iin nècuàchì
xíandacú nùù ladu Judea mà nduú
stná-nè. **2** Te divi-ne nì sàhàn ndé iá
Jesús iin sàñaà, te nì cachi-nè xì-yá:
—Maestro, ináhá-nsí divi mandu
xi Dios vaxi-ní, vachi nú mäsà
chíndéé Dios, dandu ni-iin nèhivì,
mà níhi-né quida-ne milagru nacua
quidá mii-ní.

3 Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Palabra ndàcuisì nduá yohó
cachí xì-ní: nú mäsà nácacú
sáá nèhivì, dandu mà cúí sàà-nè
cuni-nè ñuhiví ìì xí Dios.

4 Dandu nì cachi Nicodemo xì-yá:
—¿Nansa cui nacacu-nda nú sàni
sahnu-nda? ¿A cúí nàcùñuhu saa-nda
ini dihimánì-ndà, te nacacu-nda?

5 Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Ñà-ndàcuisì nduú palabra yohó
cachí xì-ní: nú mäsà nácacú sáá iin
nèhivì quida tècuíì xì stná Espíritu
lì, dandu mà níhi-né yàha-ne ñuhiví
ìì ndé cusáhnû Dios. **6** Vachi nú sàni
cacu-nda nùù yuadíhí-ndá, dandu
iquicúñu icúmí-ndá. Doco nú sàni
cacu anima-ndà quida Espíritu lì xí
Dios, dandu espíritu (saa) cucumi
stná-ndà. **7** Mäsà ndúlócô-nî ñà-nì
cachí xì-ní icúmí-nî nacacu saa-ní.

8 Vachi ducán quidá stná táchì,
caná te caná yohó yucán, doco
có-ináhá-nsiâ índù lugar vaxa, ni
índù lugar cuàhàn. Ducán iá stná
xì anima nsidaa nèhivì nì nacacu nì
quida Espíritu lì.

9 Dandu nì cachi Nicodemo xì-yá:

—Pues, éindù modo cunduu
nsidaa ñà-cachí-nî jaàn?

10 Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Iin maestru ñuu-ndà Israel
nduu-ní, te có-sânìhì ini-ní sàhajàn
nacua ndiá ìcà-ní. **11** Ñà-ndàcuisì
nduá yohó cachí xì-ní: ñà-ndùá
ináhá-nsí, divi ñà-jaàn cachí-nsí
xì-nsiá. Te datúi stná-nsí nùù-nsiá
ñà-ndùá sàni xini-nsí, doco
có-xìnídísâ-nsiá. **12** Mate cuisì sàhà
ñà-ìá ñuhiví yohó-ní nduá cähìn
xì-nsiá, doco có-xìnídísâ-nsiá;
ñàyùcàndùá, ùhì cunindisá
stná-nsià nú ni cähìn xì-nsiá sàhà
gloria (xi Dios).

13 Ni-iin nèhivì tåñáha ga nana-ne
gloria. Doco yùhù ana nduú Tnaha
Nèhivì Ñuhiví, ansivi nduú vehi, te
nì nui nì quesai (ñuhiví yohó). **14** Te
nacua nì quida Moisés (sànahà) na
nísa ìa-ne yucù, nì chituu ducún-nè
iin còò (càa), pues ducán stná yùhù,
icúmí nèhivì chituu ducún stná-nè
yùhù. **15** Dandu nsidaa nèhivì
cunindisa-xí, mà nunca sàà-nè
ndañuhu-né; còò, nicanicuahà
cutiacu-nè.

16 Vachi ñà-cuàhà guá cuú ini
Yua-nda Dios sàhà nèhivì ñuhiví, nì
sàhatahvì-yá mindaa Dèhemani-yá
(ñà-cui-yà), dandu nsidaa nèhivì
xiníndísâ-xí-yâ, mà sàà-nè
ndañuhu-né, còò, nicanicuahà
icúmí-né cutiacu-nè. **17** Vachi màdì
sàhà-ñá dandohó-yá nèhivì cuáchi
nduá dísahà-xí nì ndacu nuù
Dèhemani-yá quixi-ya ñuhiví yohó,
còò; divi sàhà-ñá càcu-ne nduá.

18 Nú xiníndísâ iin nèhivì
Dèhemani Dios, dandu ñà-sàni
càcu-ne nùù castigu sàhà cuàchi-ne
nduá; doco nèhivì có-xìnídísâ,
sà-ìá vaxi castigu xi-ne nùù-yá,
vachi có-xìnídísâ-né ñà-ndùá

cachí mindaa Dèhemani-yá. ¹⁹Te èndiá nduú meru ñà-dìsahá-xí vàxi castigu mà dìquí-né? Divi sàhà-ñá sàni quesa palabria ndàcuisi ñuhiví yohó ñà-datnúà sàxìnítñuní nèhivì, doco chicá nì cudiì ini-né caca-ne ichì ñáa, màdì ichì ndé datnúù Dios, vàchi quini iá ñà-ndùá quidá-né. ²⁰Te nsidaa nècuàchimà, có-cùní dahuun-ne cunini-ne palabria datnúù xì sàxìnítñuní-né, ni có-tnàtuu stná-né ndé cähàn xì palabria mà sàhà-ñá màsà túi ñà-quini guá quidá-né. ²¹Doco iin nèhivì quidá víi nacua cachí palabria ndàcuisi, cudiì ini-né tnàtuu-ne ndé iá palabria datnúù xì sàxìnítñuní-né, vàchi cuní-né cundaà ini nsidaa nèhivì ñà-quidá víi-né nchícùn-né ichì Dios —nì cachi Jesús.

Ñà-ndùá nì cachi gá Juan Bautista sàhà Jesús

²²Daaní, nì quihin tu Jesús ichì cuàhàn-yà ladu Judea, mii-yá xì nècuàchì xínchicùn xì-yá. Te yucán nì ndòo chii-yá xì-né, dandu nì cuhiì nèhivì cuàhà gá nì sàà yucán. ²³Stná Juan Bautista, yucán quidá fí stná-né nùù iin xaan nani Enón yatni lugar nani Salim, vàchi ñuhú cuàhà tècuií yucán. Ñàyùcàndùá, divi lugar mà sähàn cuàhà nèhivì ñà-cuhì-né, ²⁴vàchi tàñáha ga cundiadi Juan.

²⁵Tiempu mà nì cuu nì quesa ha nì cuàà nèhivì nchícùn xì Juan xì itnii gá nècuàchì raza-né Judea, vàchi tucu tucu cachí iin iin-ne sàhà modo nduhìì-ndà. ²⁶Dandu nsidaa-né nì quixi-ne nùù Juan nì cacachi-né xì nècuàchimà:

—Maestro, ináhá-ní ana nìsa à xi-ní ladu duha yûte Jordán, te nì cähàn-ní sàhà-né, ndiaha gá-né nì cachì-ní; pues vichi mii stná-né quidá fí stná-né nèhivì, te cuàhà gá nèhivì sàhàn nùù-né.

²⁷Dandu nì cachi Juan xì-né:

—Ni-iin nèhivì, mà cúí nìhi-né iin chuun ndiaha nù màsà cuáha Dios-né. ²⁸Ináhá-nsiâ nansa nì cachì: “Yùhù, có-ndùí (rey ndiaha nani) Cristu, cui si iin ana nì techuún Dios nduí, te dihna vàxi nùù mii-yá”. ²⁹Cunaha-nsiâ, na iá vicò nandàhà, iá iin noviu, te iá stná novia cutnáhâ xí-né. Doco iá stná padrinu iladú, iníní-né, te cudiì ini-né na cähàn noviu. Pues, ducán iá stná yùhù, nahi padrinu nduí, te yáha ga cudiì inì sàhà mii-yá. ³⁰Mii-yá, cueé-ni cueé-ni chicá icumí-yá nìhi gá-yà tnùñuhu xí-yá, doco yùhù, còó. Cueé-ni cueé-ni icumí nèhivì nandòdó-né yùhù.

Jesús nduú ana nì nuu ansivi

³¹Mii-yá, dècuèndè dìquì-xí nì quee-ya, ñàyùcàndùá chicá ndiaá-yà nùù nsidaa-nda. Iin nèhivì ñuhiví yohó, nèhivì ùún nduú-né, te cui si sàhà ñuhiví yohó cähàn-né. Doco mii-yá, ansivi nì quixi-ya, te chicá ndiaá-yà. ³²Te ñà-ndùá sàni xini-yà, xì ñà-ndùá nì inini-ya, ñà-jaàn nduá cachí-yà xì nèhivì, doco có-xinídísâ-né ñà-ndùá cachí-yà. ³³Doco nù xinídísâ iin nèhivì-yá, dandu náhà claru sàni cundaà ini nècuàchimà ñà-mii palabria ndàcuisi nduá cachí Dios. ³⁴Vàchi Jesús, mandu xi (Yua-nda) Dios vàxi-ya, te divi palabria ndiaha

xí Yuamánì-yá cáhàn-yà, vàchi màdì iyuhu-ní Espíritu lì sàñi níhítáhvì-yá, còó. Sàñi níhí nsíhí-yá Espíritu lì. ³⁵Te cuú ini Yuamánì-yá sàhà-yá. Ndahà-yá sàñi dàyáha Yuamánì-yá nsidanicuú iñähà.

³⁶Cunaha-nsiá, nsidaa ana xiníndísá-xí Dèhemanì Dios, nicanicuahàn cucumi-né vida ndiaha. Doco nèhivì có-xiníndísâ, mà-níhí-né vida ndiaha ma. Còó, iin castigu cahnú icúmí-né níhí-né nùù-yá, te sà-itúá växan.

**Nansa nì yàha iin nècuàchì ñahà
ñuu Samaria ladu xi Jesús**

4 ¹⁻²Quívì yucán nì nducuahà gá nèhivì nchícùn xì Jesús. Te nì cuhiì stná-né. Doco màdì mii Jesús nì quídá fì xì-né, cuisì nècuàchì dacuahá-yá nì quida iì xì-né. Dècuèndè más gá nèhivì xí-yá nì cuhiì nùù nèhivì nì quida iì Juan Bautista. Dandu nì xinitnùhu stná nècuàchì fariseu ñà-cuàhà guá nèhivì nchícùn xì-yá. Ñàyùcàndùá, na ní cundaà ini-yá ñà-sà-ináhá nècuàchímà ñà-jaàn, ³dandu nì quee-ya ladu Judea mānuhù-yá ladu Galilea, (mii-yá xì nècuàchì dacuahá-yá).

⁴Te ichì mà icúmí-yá yàha-ya ladu Samaria. ⁵Te xicá-yá nì nasaa-yà yatni iin ñuu tii nani Sicar. Te divi yucán nduú stná ñuhù ndé nìsa itnii José sàñaha, vàchi ñuhù nì ndutahvì-né nùù yua-né Jacob nduá. ⁶Te yucán iá stná pozo nìsa xichuún Jacob mà sàñaha. Pues divi yuhù pozo mà nì sàcòo chii-yá, vàchi caní ichì nì xica-ya, te xávì-yá. Nahi càxíhù nduá, ⁷⁻⁸te sàcuàhàn nsidaa nècuàchì dacuahá-yá ñuu

mà ñà-cuiin-ne ñà-cutiacu-nè. Dandu (nùù pozo mà) nì tnàtuu stná iin nècuàchì ñahà ladu Samaria mà ñà-tavà-né tècuí. Te nì cachi-yà xì-né:

—Taxi tahvì-ní iyuhu tècuí cohí.

⁹Te nì cachi nècuàchímà xì-yá:

—Doco mii-ní, iin nècuàchì raza Judea nduu-ní. ¿Índù chuun xícàñ-ní tècuí cohó-ní nùù yùhù? vàchi nsidaa nècuàchì ñuù-ní, indéhe úhì-né nsiùhù tè-nduú nècuàchì Samaria yohó.

¹⁰Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Ndahví-ní, vàchi có-cündáà inì-ní nansa quidá Dios, dacútâhvì-yá trùmanì xí-yá nùù nèhivì; ni có-ináhá stná-ní ana divi nduú yùhù ana xícàñ xì tècuí nùù-ní. Vàchi nú ni cündáà inì-ní, dandu càcàñ tâhvì-ní nùí, te dacútâhvì' mii-ní tècuí cutiacu ndiaha-ní.

¹¹Dandu nì cachi-nè xì-yá:

—Señor, còò ni-iñaha nihí-ní tavà-ní tècuí yohó, vàchi cunú ñuhú-te. ¿Nansa cui tavà-ní tècuí cutiacu ndiahí? ¹²Cunaha-ní, pozo yohó nduú ndé nìsa xihi xìì-ndà Jacob, mii-né xì nsidaa dèhe-ne xì quisì xí-né, dandu nì nacoo-neà nùù nsiùhù. ¿Te mii-ní, a chicá ndiaá-ní nùù xìì-ndà mà cahan-ní?

¹³Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Nú ni cohó nèhivì tècuí pozo yohó, dandu tucutu icúmí-né cui-né tècuí después. ¹⁴Doco nú ni cohó-né tècuí dacútâhvì yùhù-né, dandu mà nunca cui gá-nète nicanicuahàn. Vàchi ducán quea na ian ñuhú tècuí ini-né, te ndéa ndiaha-té dècuèndè níhítáhvì-né vida ndiaha nicanicuahàn.

¹⁵Dandu nì cachi nècuàchì ñahà mà:

—Señor, taxi-ní tècuí mà cohi ñà-màsà cúi guè tècuí, te màsà quíxí guè yohó taví-te.

¹⁶Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Cuahán-ní cana-ní iì-ní quixi-nsia.

¹⁷Dandu nì cachi nècuàchímà:

—Còò iì yùhù.

Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Ñà-ndáà nduá cachí-ní còò iì-ní, ¹⁸vàchi ùhùn xichi sàni nandàhà-ní, te nì sate tnahá-nsiá. Te tiàa iá xì-ní vichi, màdì iì-ní nduú-né. Ñà-jaàn ndisa nì cachi ndàà-ní.

¹⁹Dandu nì cachi nècuàchímà:

—Vichi sàni cundaà inì, na iin nèhivì cähàn cuenta xi Dios nduu-ní, señor. ²⁰Doco estilu xi xì-ní nduá cahvi-nsí Dios dìnì yucù jaàn; doco mii-nsiá, còò. Ñuu-nsià Jerusalén nduú lugar ndé ndiá icà-ndà cahvi-nda Dios, cachí mii-nsiá.

²¹Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Señora, cunindisa-ní yùhù: vàxi iin quívì, dandu màdì cuisì dìnì yucù jaàn, ni màdì cuisì ñuu Jerusalén cùhùn-nsià cahvi-nsiá Yua-nda Dios. ²²Mii-nsiá, có-ináhá ndisá-nsiá ana divi cahvi-nsiá. Doco nsiùhù, ináhá vâha-nsi ana cahvi-nsí, vàchi cuisì nsiùhù tè-ndùú nècuàchì raza Judea icúmí xí palabra nansa càcu anima nèhivì. ²³Cunaha-ní, vàxi iin quívì, dandu nèhivì cuní cahvi ndisa xi Dios, inì-ni anima-né icúmí-né cahvi-néyà, te cahvi stná-nèyà nacua cachí palabra ndàcuisì xí-yá, vàchi ducán cuní-yá quida-ne na cahvi-néyà. Te vichi

sàni sàà stná quívì quida-ne ducán.

²⁴Vàchi mii espíritu ndiaha nduú Dios. Ñàyùcàndùá, nú cuàhàn-ndà cahvi-ndayá, dandu inì-ni anima-ndà icúmí-ndá cahvi-ndayá; te icúmí-ndá cahvi stná-ndàyá cuisì nacua cachí palabra ndàcuisì xí-yá —nì cachi Jesús.

²⁵Dandu nì cachi nècuàchì ñahà mà:

—Yùhù ináhí quixi mii-yá ana nduú Mesías, divi mii-yá nani Cristu. Te nú sàni quesaa-yà, dandu cachitnùhu-ya xì nèhivì nsidaa ñà-ndùú ñà-ndáà.

²⁶Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Yùhù ana cähàn xì-ní vichi, divi nduú mii-yá.

²⁷Daaní, cähàn va-ya xì nècuàchì yucán, te nì cansiaa tu nècuàchì dacuahá-yá. Te nì ndulocó-nè, cóni cündáà ini-né índù chuun ndatnúhú-yá xì nècuàchì ñahà mà. Doco cóni xícàm tnùhù-né nùù-yá índù chuun cähàn-yà xì-né, ni cóni ndácàtnùhù-né nùù-yá índù palabra cachí-yà xì-né. ²⁸Dandu nècuàchì ñahà mà, nì nacoo-ne yoo xi-ne mènùhù-né ini ñuu mà, te nì cähàn-né xì nèhivì, cachí-né:

²⁹—Naha-nsià cùhùn-ndà cundehè-nsiá iin tiàa iá yucán, vàchi nì nacani-ne xì’ nsidaa ñà-ndùá nì quide vida xi. ¿Amádi mii-yá nduú Cristu (ndiatu-nda)?

³⁰Ñàyùcàndùá, nì ndecoyo cuàhà nèhivì ñuu yucán vàxi-ne ndé iá Jesús, ³¹vàchi iá iì-yá xì nècuàchì dacuahá-yá. Te nì sacundahví nècuàchì dàcuàhá-yá mà nùù-yá, cachí-né:

—Maestro, cuxi-ní iyuhu.

³²Doco nì cachi-yà xì-né:

—Sà-icúmî ñà-cutiacuì mate
có-cùndáà inì-nsia índù iñàha nduá.

³³Dandu nì ndatnuhu nècuàchì
dacuahá-yá iin-ne xì inga-nè,
cachí-nè:

—¿A vihi-ni nì quixi iin nèhivì
nihí xi ñà-ndùá cuxi-ya cahan-nsiá?

³⁴Ñàyùcàndùá nì cachí-yà xì-né:

—Còó. Ñà-itiácú yùhù nduú
ñà-quide cumplir nacua nì cache
mii-yá nì techuun-xí vàxi. Cuní`
dansihí chuun ndiaha nì sàha-ya
yùhù. Te ñà-jaàn nduá itiácuì.

³⁵⁻³⁶(Ináhí) cachí-nsià cumánì
gá cùmì yòò, dandu ndanchito
cosecha. Doco yùhù cachí`
xì-nsiá, cundehè-nsiá (nadaa
nèhivì ndoó ñuhìvì), vàchi nahi
cosecha xínduu stná-nè, te sà-ìá
ndanchitoa. Te na quidá nèhivì
chuun ndiaha xí cosecha mà, pues
ñà-nìhì ñanìtnaha-ne vida ndiaha
nicanicuahàn nduá. Dandu después,
icúmí-né nìhì-né ñà-vàha xi-ne,
te cudiì gá ini-nè, mii-né xì stná
nèhivì nì chihi stná xì (palabra
primeru). ³⁷Te ñà-jaàn nduú nahi
dichu cachí: “Diín nèhivì chihí, te
diín nèhivì ndaníhí xí cosecha”.

³⁸Yùhù nì techuín mii-nsiá
ñà-quida-nsia iin chuun (ndiaha
ñà-chindee-nsiá nèhivì nìhì-né
vida ndiaha, na ian) ndanihi-nsia
cosecha. Doco màdì mii-nsiá
nduú ana nì dàquésáhá xí chuun
ma; còó, diín nèhivì nduú ana nì
caquidachuún primeru, dandu
después nì quìhvi stná mii-nsiá —nì
cachi Jesús.

³⁹Cunaha-nsiá, cuàhà nèhivì
ñuu tii ladu Samaria mà
nì xinindisa-xi-yá, vàchi nì
xinindisá-né palabra nì cache

nècuàchì ñahà mà ñà-nì nacani-ya
xì-né nsidaa ñà-ndùá nì quida-ne
vida xi-ne. ⁴⁰Ñàyùcàndùá na ní
quesaa nsidaa-né ndé iá-yà, dandu
nì sacundahví-né ñùù-yá ñà-nì còò
chii gá-yà ñuu-nè; te sàhajàn nì ìa
ga-yà ùì gà quìvì. ⁴¹Dandu cuàhà
gá stná nèhivì nì xinindisa-xi-yá,
vàchi nì inini-ne nì càhàn mii-yá.

⁴²Ñàyùcàndùá, nì cacachi-nè xì
nècuàchì ñahà mà:

—Vichi màdì cuisì sàhà ñà-ndùá nì
cachi-ní nì xìnindísâ-nsi; còó, vàchi
vichi sàni inini stná-nsi mii-yá na
cáchàn-yá palabra xi-ya, ñàyùcàndùá
sàni cundaà iní-nsi ñà-divi mii-yá
nduú ana dacácu xi nèhivì ñuhìvì;
meru Cristu nduú-yá —nì cache-né.

Nansa nì dàndúvàha Jesús dèhe iin nècuàchì dandacú

⁴³Daaní, nì nsihi nì ìa Jesús
ñuu yucán ùì quìvì, dandu nì
naquihin-ya ichí mànuhù-yá ladu
Galilea. ⁴⁴Te mii-yá nduú ana nì
cache ñà-có-quidáñuhú nèhivì
iin tiàa cáchàn cuenta xi Dios
nú nduú-né iin nècuàchì ñuu-nè.

⁴⁵Daaní, na ní nasaa-yà ladu
Galilea mà, nì cudiì ini nècuàchì
ladu yucán sàhà-yá, vàchi nì sàhàn
stná-nè ñuu Jerusalén quìvì nì
ìa vicò, te nì xini stná-nè nsidaa
milagru nì quida-ya yucán.

⁴⁶Daaní, nì nasaa stná-yà ñuu
tii Caná iá ladu mà, divi ñuu
ndé nì quida-ya milagru xì tècuì
uun nì nanduu-tè ndutè vídì
sì-uga. Te yucán nì quesaa stná
iin nèhivì xí gobiernu nì quixi
ñuu Capernaum, vàchi iá iin
dèhe-ne cuhí. ⁴⁷Te nì xininitùhu-ne
sàni nsiaa tu Jesús nì sàhàn-yá

ladu Judea. Ñàyùcàndùá vàxi-ne nchícùn-nèyà, te nì sacundahví-né nùù-yà áma cùhún-yà xì-né ñuu-nè, te dandúvàha-ya dèhe-ne, vàchi sàcùcáhví-te. ⁴⁸Doco nì cachi Jesús xì-né:

—Mii-nsiá, nú mäsà quídé iin milagru fuerte cundehè-nsiá, mà sàà-nsiá cunindisá-nsiá.

⁴⁹Doco nì cachi nècuàchímà xì-yá:
—Señor, cùhún-ndà vehi por favor, còtó cui dèhi.

⁵⁰Dandu nì cachi Jesús xì-né:
—Vátuni nùhù-ní, vàchi cuàhàn nduvàha dèhe-ní.

Dandu nì xinindisá nècuàchímà palabra nì cachi-yà xì-né,
ñàyùcàndùá mànuhù-né vehe-ne.

⁵¹Te na sá-itúú-né nasaa-nè, nì ndacùhun tnahá-né xì itnii peón xi-ne nihi-xi razón vàxi, te nì cachì-te:

—Sàcuàhàn nduvàha dèhe-ní.

⁵²Dandu nì xìcàn tnùhù-né ìndù hora nì quessaha nì nchìco cuèhè. Te nì cachì-te:

—Icu, nahi càhiin nì nchìco ini-vè.

⁵³Ñàyùcàndùá, nì cundaà ini-nè, divi hora nì càhàn-nè xì Jesús nì sanduamà, divi hora nì cachi-yà xì-né ñà-cuàhàn nduvàha dèhe-ne. Ñàyùcàndùá, nì xinindisá-néyà, mii-né xì nsidaa stná nèhivì vehe-ne.

⁵⁴Cunaha-nsiá, milagru yohó nduú milagru ùì nì quida-ya na ní nasaa-yà ladu Galilea nì sàhàn-yà ñuu Judea.

Nansa nì dàndúvàha Jesús iin tiàa nì dàñà tnahá ìì iquicúñù-xi

5 Daaní, quìvì yucán nacává iin vicò xí nècuàchì raza Judea,

ñàyùcàndùá, nì quihin tu-ya ichì cuàhàn-yà ñuu Jerusalén. ²Te ini ñuu mà iá iin pila cahnú tècuì. Te yucán itánduhù stná ùhùn vehe nahi corredor. Te lugar mà, Betesda naniá, te yatni iá mà ndé iá iin yehè ñuu mà nani Yehè Rii. ³Pues divi vehe ma itánduhù cuáhà nècuàchì cuhí, nècuàchì cuaá, nècuàchì xicá cuéhê, nècuàchì yáha ga nì ìchì, xíndiatu nsidaa-né ndacùchí tècuì. ⁴Vàchi (cachí-nè) cada yáha iin tiempu, dandu nuú iin ángel xi Dios dandácùchí xì-té. Dandu nèhivì primeru quihvi mahì-té, icúmí-né nduvàha-ne nùù cuèhè quida xi-né, ndéni cuèhè nì cui ni cündúá, icúmíà cuxiaoa. ⁵Te yucán iá stná iin tiàa indúhu yuhù tècuì. ⁶Dandu, nì xini Jesús jaàn indúhu-né, te ináhá stná-yà ñà-càní cuìà iá-né xì cuèhè mà, ñàyùcàndùá, nì cachi-yà xì-né:

—Mii-ní, ¿a cuní-ní nduvàha-ní?

⁷Dandu nì cachi-né xì-yá:

—Señor, còò iin chindee xí na hora ndacùchí tècuì, te quihvi stnái mahì-té. Vàchi na meru sái, dihna inga-né nì sàà-né nùí, te nuú-né ndé ñuhú tècuì.

⁸Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Ndacuiìn-ní, ndanihi-ní camilla xi-ní, te caca-ní.

⁹Dandu vichi vichi nì nduvàha nècuàchímà nì ndanihi-ne camilla xi-ne, nì nacaca-ne cuàhàn-nè. Te quìvì yucán, quìvì descansu nduá.

¹⁰Ñàyùcàndùá, nì cachi dava nècuàchì ñuu mà xì nècuàchì nì nduvàha ma:

—Quìvì descansu nduá vichi. Còò ley xi-nda cunsida-ní camilla xi-ní.

¹¹Dandu nì cachi tiàa ma xi-né:
—Nècuàchì nì dàndúvàha xí, nì
cachi-né xì: “Ndanihi-ní camilla
xi-ní, te caca-ní”.

¹²Dandu nì ndàcàtnùhù nèhivì mà
nùù tiàa ma, cachí-nè:

—¿Ana divi nì cachi xì-ní ducán?

¹³Doco nècuàchìmà, có-ináhá-né
nansa nani ana nì dàndúvàha xi-né,
vàchi sàcuàhàn Jesús, te cuàhà gá
nèhivì ndoo lugar yucán.

¹⁴Daaní, después nì ndacùhun
tnahá-yá xì-né na xicánúú-né patiu
veheñúhu, te nì cachi-yà xì-né:

—Vichi sànì nduvàha-ní. Màsà
náxícócuîn-ní quida-ní cuàchi, còtó
quixi iin tnùndoho chicá fuerte
diquí-ní.

¹⁵Dandu tiàa ma, nì sàhàn-nè
nì cachitnùhu-ne xì nècuàchì
raza-némà ñà-divi Jesús nduú ana
nì dàndúvàha xi-né. ¹⁶Ñàyùcàndùá
nì caxini ùhì nècuàchì yucán mii-yá,
te nì quesaha-né ndatnúhú-né nansa
cahnì-néyà ñà-ní quida-ya milagru
mà iin quívì descansu. ¹⁷Dandu nì
cachi-yà xì nsidaa nècuàchì yucán:

—Yuamánì, iin-ni quidáchúûn-yá
nsiquívì, ñàyùcàndùá ducán quidá
stná yùhù.

¹⁸Ñàyùcàndùá chicá más nì cuni
nècuàchì ladu Judea mà cahnì-néyà,
vàchi mài cui nì có-chívàha
viì-yá quívì descansu (cahan-né),
sino que nì cachi stná-yà Dios nduú
Yua-yá, te ducán ndudává stnahá-yá
xì mii Dios.

Nansa icúmí Jesús derechu dandacú-yá

¹⁹Dandu nì naxiconihí-yá nùù
nècuàchìmà, cachí-yá:

—Cunini-nsia palabra yohó
cachí. Mií mà cuí quide ni-iñàha,
cuisì ñà-ndùá sànì xinì quidá stná
Yuamánì Dios, vàchi nacua quidá
mii-yá, divi ducán icúmí quida
stnài. ²⁰Cunaha-nsiá, cuú ini-yà
sàhí, te nsidaa obra ndiaha quidá
mii-yá, ñà-jaàn dacuní stná-yà
yùhù quide. Te vichi sànì xini-nsiá
iin ùù milagru, doco cuàhà obra
chicá ndiaha icúmí-yà dacuní-yà
yùhù, dandu más gà icúmí-nsiá
ndulocó-nsiá. ²¹Vàchi nacua
danátiácú-yà nècuàchì nsii, te
nacuàha-yanè vida, divi ducán
quidá stná yùhù. Ñàyùcàndùá,
vàtùni danátiácú stnái ndéni
nèhivì ní cui cudíi inì. ²²Te
có-nsidándáà-yà sàhà cuàchi nèhivì,
vàchi ndahà yùhù sànì dàyáha-ya
chuun jaàn. ²³Ducán, dandu
quidañuhu stná nèhivì yùhù nacua
quidáñuhú-né mii-yá. Vàchi nú
màsà quídáñuhú-né yùhù ana nduú
Dèhemani-yá, dandu queámà na ian
có-quidáñuhú stná-né mii-yá ana nì
techuun-xí vàxi.

²⁴Ñà-ndácuísì nduá cachí
xì-nsiá: nú iníní iin nèhivì ñà-ndùá
cachí, te xiníndísâ-né mii-yá nì
techuun-xí vàxi, dandu cutiacu-né
nicanicuahàn. Mà sáà-nè cuni-né
juiciu, vàchi sànì yàha-ne ndahà
mii-yá ana sáha xi vida ndiaha. Mà
cóó gá-nè ladu ndé xíhì anima-nè.
²⁵Ñà-ndáà nduá yohó cachí xì-nsiá:
vàxi iin tiempu, dandu icúmí yùhù
ana nduú Dèhemani Dios ndàhì
fuertí, te cani nsidaa nècuàchì sànì
xihì, dandu nsidaa ana cunini xí,
níhì-né vida ndiaha. Te cunaha-nsiá,
vichi nduú stná tiempu mà.

26’Yuamání’, nicanicuahàñ ñuhú vida saín ini-yà. Te sàñì chitnùní stná ini-yà ñà-nicanicuahàñ cucumi stná yùhù vida saín mà, vàchi Dèhemani-yá nduí. **27**Te sàñì sàha stná-yà yùhù chuun nsidandaì sàhà cuàchi nèhivì, vàchi tnaha nèhivì ñuhivì nduú stná. **28**Te có-ndùá ñà-ndulocó-nsià sàhà palabra jaàn, vàchi växi iin quívì, dandu nsidaa ana ñuhú tixi ñuhù, icúmí-né tiacu-né na cani mii-né. **29**Dandu quecoyo nsihi-ne. Nècuàchì nísia quida viì, nìhì-né natiacu-né sàhà ñà-cutiacu ndiaha-né nicanicuahàñ. Doco nècuàchì cóni quidá víi, cuiśi natiacu-né sàhà ñà-nìhì-né castigu sàhà cuàchi-ne.

**Nansa nì cachí Jesús
ñà-mandu xi Yuamání-yá nì
quesaa-yà ñuhiví yohó**

30’Cuenta xi mií, mà cúí quide ni-iñàha. Cuisì nacua nì sàcùnahí, divi ducán nsidándái sàhà cuàchi nèhivì. Te nú nsidándái sàhà-né ducán, dandu meru nacua ndiá ìcà cundua, vàchi divi Yuamání’ nduú ana nì techuun-xí nì quesaì ñuhiví, te ñà-ndùá cuní mii-yá coo, divi nduá quidé, màdìá nandúquí ñà-quide ñà-cúní mií.

31’Nú cuiśi yùhù nì cündúú ana cachítñuhu xi-nsiá sàhà ana nduí, dandu mà có-ndiáà mà. **32**Doco iá inga nèhivì cachítñuhu sàhí, te ináhí cachí ndàà-né. **33**Pues divi nduú Juan (Bautista). Te nì techuún-nsiá compañeru-nsiá ndàcàtnuhù-né nùù nècuàchimà, te ñà-ndáà nduu palabra ni naxiconihí-né. **34**Doco yùhù, còò necesidad icúmí càhàñ iin nèhivì

úún sàhí. Te ñà-ndùá cachí’ xì-nsiá, ñà-jaàn cachí’ sàhà-ñá nìhì-nsiá càcu anima-nsià. **35**Lin ratu tii nì cudii inì-nsia sàhà ñà-ndùá quidá Juan (Bautista), vàchi iin ana datnúù xì sàxìnítñuní-nsià (sàhà ichì Dios) nì sanduu ndisa-ne. **36**Doco iá inga iñàha chicá fuerte nùù palabra nì cachí Juan sàhí. Vàchi cuàhà chuun ndiaha nì sàhatahvì Yuamání’ yùhù ñà-quide, te divi sàhà chuun ndiaha ma vátuní cundaì inì-nsia ñà-divi mandu xi mii-yá växi. **37**Daaní, stná mii-yá sàñì dàtúi-ya ana divi nduú yùhù. Doco mii-nsiá, tàcùnì-nsià nansa căhàñ-yà; te tàcùnì stná-nsià nansa indéhe-yá. **38**Ni có-nìhnú stná inì-nsia ñà-ndùá cachí-yà, vàchi có-xìnídísâ-nsiá yùhù ana växi cuenta xi-ya.

39’Cuàhà gá dacuahá stná-nsià tutu ìì, vàchi ducán nìhì-nsiá vida ndiaha nicanicuahàñ, cachí-nsià. Doco cunaha-nsiá, divi sàhà yùhù căhàñ stná tutu ìì mà. **40**Doco có-cùnì-nsià cunindisá-nsiá yùhù, te nìhì-nsiá vida ndiaha.

41’Yùhù, có-xícánúí nandúquí nansa quidañuhu nèhivì yùhù.

42Doco ináhí nansa nihñú ini mii-nsiá; ináhí có-cùú ini-nsià sàhà Dios.

43’Mate cuenta xi Yuamání’ växi, có-xìnídísâ-nsiá yùhù. Doco nú ni quixí inga ana càhàñ cuiśi sàhà mii-xí, dandu divi cuàhàñ-nsià cunindisá-nsiá.

44’Tùha-nsia nanducu-nsiá quidañuhu nèhivì mii-nsiá, doco ñà-ndee vàha-nsia nùù ana nduú mindaa Dios, còó, có-nàndúcú-nsiá ñà-jaàn. Ñàyùcàndùá, sadíamà

nùù-nsiá ñà-mà cùì cunindisá-nsiá yùhù.

⁴⁵ Màsà túxí inì-nsia yùhù cuàhìn daquée cuàchi dìquì-nsiá nùù Yua-nda Dios. Còó, diín nduú ana icúmí canicuàchi sàhà-nsiá, divi nduú Moisés, mate tuxí ini-nsiá ley xi nècuàchímà nduá cuàhàn dacácu xi-nsiá. ⁴⁶ Vàchi nù nì xinindisá-nsiá ñà-ndùá nì tiaa Moisés nì cùí, dandu cunindisá stná-nsiá yùhù, vàchi divi sàhà yùhù nì tiaa nècuàchímà. ⁴⁷ Doco nù có-xìnídísâ-nsiá palabra nì tiaa-nemà, dandu mà sáà stná-nsiá cunindisá-nsiá ñà-ndùá cachí yùhù —nì cache Jesús.

Nansa nì dàcùxí Jesús ùhùn mil tiàa

6 Daaní, nì quihin tu-ya ichì cuàhàn-yà inga ladu tècuí cuáhà nani mar de Galilea. Te mar de Tiberio nani stná mà. ² Te cutnáhâ stná-yà xì cuáhà gá nèhivì, vàchi sàni xini-né nansa nì quida-ya milagru nì dàndúvàha-ya cuàhà nècuàchì cuhí. ³ Dandu nì nana-ya iin yucù yucán, te nì sàcòo-ya, mii-yá xì stná nècuàchì dacuahá-yá. ⁴ Te quìvì yucán nduú quìvì sà-itúú nacava vicò pascua, iin vicò cahnú xí nècuàchì raza Judea. ⁵ Te nì indehè-yá, nì xini-yà ñà-cuàhà guá nèhivì vàxi nùù-yá, ñàyùcàndùá, nì cache-yà xì Felipe:

—¿Índù cui cùhhùn-ndà cuiin-nda ñà-cutiacu nsidaa nèhivì yohó cahan-ní?

⁶ Ducán nì cache-yà xì nècuàchímà, doco sà-ináhá-yâ nansa cuàhàn-yà quida-ya; nì cache uun-ya xì-né a ver nansa cache-né. ⁷ Ñàyùcàndùá, nì cache-né xì-yá:

—Còó, ni mà sáà ùì cientu dìhùn plata ñà-cuiin-nda pan cuxi-ne, vàchi ni ñà-jaàn mà sáà nìhi iin iin-ne iyuhu iyuhá —nì cache-né.

⁸ Dandu nì càhàn iin nècuàchì dacuahá-yá nani Andrés, divi ñani Simón Pedro, te nì cache-né xì-yá:

⁹ —Yohó iá iin tèchii nihi-xi ùhùn pan tnuu xì ùì siaca cuati. Doco iyuhu nduájàn; mà sáà cuxi nsidaa nèhivì ñà-cuàhà guá-né.

¹⁰ Dandu nì cache Jesús:

—Càhàn-nsiá xì nèhivì ni macündoo-ne ñuhù.

Ñàyùcàndùá nì sàcündoo nsidaa nèhivì nùù yùcù cuií, vàchi iá cuàhà yùcù yucán. Te cunaha-nsiá, cuisì nècuàchì xínduu tiàa, ùhùn mil nì sanduu-ne. ¹¹ Dandu nì tnii-ya nsì-úhùn pan mà, nì naquimanì-yá Dios sàhà-ñá, te nì dasàn-yáñà nùù nècuàchì dacuahá-yá. Dandu mii-né, nì dàcuàchí-néà nì sàha-ne nèhivì ndoó yucán. Te divi ducán nì quida stná-né xì siaca. Te nsidaa nèhivì, nì nìhi-né nacua cudí ini-né cuxi-ne. ¹² Daaní, na sánì chitu tìxi nsidaa-né, dandu nì cache-yà xì nècuàchì dacuahá-yá:

—Datacá-nsiá ñà-nì cusobrá sàhá màsà ndáñúhú ni-iyuhá.

¹³ Ñàyùcàndùá, nì dàtacá-né ñà-nì ndòo ma na ní nsihi nì xixi nsidaa-né. Te nùù ùhùn pan mà nì cuyodò gá ùxìn ùì icà sicàté chitu pedazu-ñà.

¹⁴ Dandu nì cundaà ini nèhivì yucán iin milagru nduá nì quida-ya, ñàyùcàndùá nì cache-né:

—Ñà-ndáà nduá, Jesús yohó nduú ana xíndiatu-nda quesaa ñuhiví, divi nècuàchì icúmí càhàn cuenta xi Dios.

15 Doco Jesús, ináhá-yâ nansa xínihnu ini-nè quida-ne, divi ñà-cúní-nè tniiNEYÀ fuerza, te cunduu-ya rey dandacú nùù-né. Ñàyùcàndùá, nì quecuaán-yá inga xichi, cuàhàn mindaa-yá ndé nduu yucù.

**Nansa nì xicandodò Jesús
nùù tècuíí mar**

16 Daaní, nì cuaà quìvì yucán, te nì nuu nècuàchì dacuahá-yá dècuèndè yuhù tècuíí cuáhà mà. **17** Nì sàcùñuhu-ne ini lancha, te nì quihin-ne ichì cuàhàn-nè inga ladu mar tii ma, cuní-nè cùhùn-nè ñuu Capernaum. Te nì cuñaà, te tàñáha ga quesaa Jesús. **18** Dandu nì quesaha caná fuerte tàchì, ñàyùcàndùá, ducún nì nacuahnu todò tècuíí. **19** Te na sácuàhàn-nè ini lancha mà nahi ùhùn ò ìñù kilómetro, dandu nì xini-nè jaàn vàxi-ya, xicándódo-yá nùù tècuíí, te sà-itúú-yá quesaa-yá ndé cuàhàn lancha. Doco mii-né, nì yùhí-né. **20** Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Yuhù ndui; màsà yúhí-nsià.

21 Ñàyùcàndùá, nì dàyáha-neyà ini lancha, cudíí ini-né. Te vichi vichi na iin cachí sàni sàà lancha mà dècuèndè ñuu ndé nchícùn-nè cuàhàn-nè.

**Nansa nì yàha stná nèhivì mar
nandúcú-nê Jesús, te nì cachi-yà
xì-né nansa sáhatahvì-yá vida ndiaha**

22 Daaní, inga quìvì, te nì nataca cuàhà tú nèhivì yuhù mar (ndé nì quee lancha), te ináhá-né imindaa-nú nìsa ia yucán, te vichi cuàhàn nsihi nècuàchì dacuahá-yá inì-nu. Doco ináhá stnâ-nè

ñà-có-cùtnáhâ-yá xì nècuàchìmà cuàhàn, vàchi micuísí-né cuàhàn-nè.

23 Doco después nì caquesaa tu itnii gá lancha nì quixi dècuèndè ñuu Tiberias nì quesaà-nu ndé ndoo nèhivì cuáhà mà, divi lugar ndé nì caxixi-ne pan na ní naquimaní-yá sàhà-ñá. **24-25** Ñàyùcàndùá, na ní cundaà ini nèhivì yucán, ni còò-yá, te ni còò stná nècuàchì dacuahá-yá, dandu nì quècoyo stná-nè ini lancha, nì quihin-ne ichì cuàhàn-nè mahì mar, te nì casaà stnâ-nè ñuu Capernaum, nandúcú-neyà inga ladu mar mà. Te na ní ndacùhun-neyà, nì cachi-nè xì-yá:

—Maestro, índù hora nì quesaa-ní yohó?

26 Te nì cachi-yà xì-né:

—Cunini-nsia palabra yohó: yùhù ináhî índù chuun nandúcú-nsiâ yùhù. Màdì sáhà ñà-nì xini-nsiâ milagru nduá; còó. Sàhà ñà-nì xixi vàha-nsia, te nì chitu tìxi-nsia nduá. **27** Doco màsà nácání inì-nsia sàhà nansa nìhì-nsiâ ñà-cutiacu-nsiâ ñuhivì yohó, vàchi sacù-ni tiempu cundiaà mà. Chicá nsiha nanducu-nsiâ ñà-ndiaha ìí cutiacù-nsia nicanicuahàn. Te divi ñà-jaàn nduá sáhatahvì yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhivì, vàchi nùù Yua-nda Dios sàni nìhítáhvì’ ñà-quide chuun ìí xí-yá.

28 Dandu nì cachi nèhivì mà xì-yá:

—Cachí-ní xì-nsí nansa quida-nsi sàhà-ñá cundua obra vàha nacua cuní Dios quida-nda.

29 Dandu cachí-yà xì-né:

—Ñà-cunindisá-nsiâ yùhù ana nì techuún-yá nì quesaa, divi ñà-jaàn nduú chuun vàha cuní Dios quida-nsia.

30Dandu cachí-nè xì-yá:

—Pues nú ducán, dandu éndù seña quida-ní cundehé-nsí, te cunindisá-nsí? Éndù milagru quida-ní? **31**Vàchi xìi-ndà, na ní saxíca-ne yucù dànná, nìsa còyo ñà-ndiaha nani maná nìsa xixi-ne, vàchi ducán cachí nùù tutu ìi: “Nùù ansivi nì dàcoyo Yua-nda Dios pan nìsa xixi-ne”.

32Dandu nì cache Jesús xì-né:

—Ñà-ndácuísì nduá cachí' xì-nsiá: pan nì nìhi xìi-nsiá nùù Moisés sàñaha ma, cóni sàndúú ndisa pan ndiaha vàxi ansivi. Còó. Yuamánì' nduú ana sáhatahvì xì pan ndisa ndiaha ma. **33**Vàchi pan sáhatahvì mii-yá nduú yùhù ana nì techuún-yá nì quixi ndè gloria sàhà ñà-cutiacu nèhivì ñuhivì.

34Ñàyùcàndùá, nì cache nèhivì yucán:

—Señor, nicanicuahàn taxi tahví-ní nsìuhù pan mà cuxi-nsi.

35Dandu nì cache-yá xì-né:

—Yùhù nduú nahi pan xi-nsia cuxi-nsia nsiquívì, te cutiacu-nsiá. Vàchi nsidaa ana sàà cunindisa-xí, (ndiaha gá cundiatú anima-nè), na ian mà nunca cui-nè doco, te ni mà nunca cui stná-nè tècuíí.

36Doco nacua nì cache-xì-nsiá, sàñi xini-nsiá nansa quidé, te có-xiníndísá-nsiá. **37**Doco sàñi chitnùní ini Yuamánì' ñà-cundoo ana nduú nèhivì xí, te nsidanicuú nècuàchímà, icúmí-né (sàà-nè cunchicùn-nè yùhù). Te mà nunca taxí ni-iin ana cuní tnàtuu nùí. **38**Vàchi divi sàhà-ñá quide ñà-ndùá cuní mii-yá nì techuún-xí, ñàyùcàndùá nì quei gloria nì quesaí. Mà váxi quide ñà-ndùá

cuní mií. **39**Te éndíà nduá cuní mii-yá nì techuún-xí? Pues, cuní-yà (ñà-iin-ni cundoo vii) nsidaa nèhivì nì sáhatahvì-yá yùhù; có-cùnì-yà ndañuhu ni-iin-ne. Dandu na sáà xìnu tiempu, icúmí-né natiacu nsihí-ne quide. **40**Ñàyùcàndùá, ndéni nèhivì ni cunítnùhu sàhà yùhù ana nduú Dèhemanì-yá, te cunindisá-né yùhù, vida ndiaha nicanicuahàn cucumi-né, vàchi ducán nì chitnùní ini Yuamánì'. Dandu quívì xìnu tiempu, icúmí-né natiacu-né quide —nì cache Jesús.

41Ñàyùcàndùá, nì cuàà nècuàchì raza-yà Judea sàhà-yá ñà-nì cache-yà nduú-yá pan ndiaha nì quixi gloria. **42**Te dohó nì cache-né, iin-ne xì inga-nè:

—Amádi dèhe José nduú Jesús yohó. Ináhá-ndá ana nduú yuadlíhí-né. Éndù chuun cache-né ndè gloria nì quixi-ne?

43Ñàyùcàndùá, nì cache Jesús xì nècuàchì yucán:

—Éndù chuun cuáà-nsiá ducán?

44Mà nìhi ni-iin nèhivì nàcùnihnu ini-né yùhù nù cóni níhítáhvì-né ducán nùù Yuamánì' nì techuún-xí; doco nù ni níhítáhvì-né ducán, dandu na quívì xìnu tiempu, icúmí danátiácu-né. **45**Sàñaha nì tiaa nècuàchì profeta nùù tutu ìi, te dohó nì cache-né: “Cunaha-nsiá, icúmí Dios chinaha-yà nsidaa-né”, nì cache-né. Ñàyùcàndùá, nsidaa nèhivì iníní xí Yua-nda Dios, te cundaà vàha ini-né, divi nduú nècuàchì icúmí cunchicùn xì yùhù.

46Còò ni-iin ni xiní xì Yua-nda Dios. Cuisì mindaa ana nì quixi nùù-yá nì xininùù xì-yá, (divi yùhù). **47**Ñà-ndáá nduá cache'

xì-nsiá, nsidaa ana xiníndísá-xí yùhù, vida ndiaha nicanicuahàn sàñì nìhítáhvì-né. ⁴⁸ Yùhù nduú nahi pan (cuxi nèhivì), te cutiacu-né nicanicuahàn. ⁴⁹ Xìi-nsiá nìsa xìca yucù dàñá, nìsa xixi-ne nùnì ansivi nani maná, doco nì xìhì nsihi-ne. ⁵⁰ Doco pan cähàn yùhù sàhà-xí, còò. Nùù gloria nì quea vàxan, te nú sàñì xixi iin nèhivì-ñá, dandu mà cúí gà-né. ⁵¹ Pues cunaha-nsiá, yùhù nduú pan mà. Nùù gloria nì nui vàxi, te nú ni cúnchfécùn iin nèhivì yùhù, dandu nicanicuahàn cutiacu-né, (na ian) sàñì xixi-ne yùhù, te ducán cutiacu-né. Te ɿíndù iñàha cundua cuàhi ñà-cunduu nahi pan mà? Pues divi cuerpu xi cunduu pan mà, vàchi icúmî cuàhi vida xi cuenta xi nèhivì ñuhíví sàhà-ñá nìhì-né cutiacu-né —nì catchi Jesús.

⁵² Nàyùcàndùá, nì quesaha nècuàchì raza-yà Judea mà cuáà-né entre mii-né, cachí-né:

—Índù modo cuàha nècuàchì yohó iquicúñú-né ñà-caxì-ndàñá?

⁵³ Dandu nì catchi-yà xì-né:

—Palabra ndàcuisì nduá catchi-xì-nsiá yohó: nú màsà cáxi-nsiá cuñu yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhíví, te nú màsà cóhó-nsiá níí, dandu còò vida ndiaha nùù-nsiá. ⁵⁴ Nsidaa ana saxí xi cuñuì, te xihí-né níí, vida ndiaha nicanicuahàn icúmí-né, te icúmí-né natiacu-né na xìnù tiempu. ⁵⁵ Vàchi cuñuì, ñà-cutiacu-ndà nduá, te níí, ñà-coho-nda nduú stná.

⁵⁶ Nsidaa ana saxí xi cuñuì, te xihí-né níí, sàñì ndèe anima-né ini anima yùhù, te ía stnáì ini anima mii-né.

⁵⁷ Yùhù itiácvì sàhà mii-yà ana nì techuun-xí vàxi, divi sàhà Yua-nda

Dios ía nicanicuahàn. Te divi ducánì stná xì nsidaa ana saxí xi yùhù, sàhà yùhù cutiacu-né. ⁵⁸ Pues, ducán nduú pan nì quixi gloria. Doco tucu ía pan nìsa xixi xìi-nsiá sàñaha, vàchi siempre nì xìhì-né. Cunaha-nsiá, nsidaa ana xìxì-xì pan cachí xì-nsiá vichi, nicanicuahàn cutiacu-né.

⁵⁹ Nà-jaàn nduá nì catchi Jesús na iá-yà veheñùhu ñuu Capernaum dacuahá-yá nèhivì.

Sàhà palabra xi Jesús nìhi-ndà vida ndiaha nicanicuahàn

⁶⁰ Na sánì inini nècuàchì dacuahá-yá ñà-ndùá nì catchi-yà, dandu nì catchi dava-ne:

—Ùhì cunindisa-nda ñà-jaàn. Mà cándisâ nèhivì palabra jaàn.

⁶¹ Doco Jesús, ducánì ináhá-yà nansa xícachi-né cähàn ndiaa-nèyà ducán. Nàyùcàndùá, nì catchi-yà xì-né:

—¿A có-ndôo ini-nsià sàhà ñà-ndùá nì catchi? ⁶² Pues nú coó, (dandu ɻansasa catchi gà-nsiá sàhà) yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì

Ñuhíví na cuni-nsià yùhù mánaní ansivi nùhì? ⁶³ Cunaha-nsiá, cuiśì sàhà anima-ndà nìhì-ndà cutiacu ndiaha-nda, màdì sàhà iquicúñú-ndà, vàchi còò ni-iñàha nìhì-ndà nùajàñ. Cuisì palabra sàñì catchi xì-nsiá nduá dacútiácvì xì anima-nsiá. ⁶⁴ Doco ináhî mii-nsiá ñà-dava-nsia có-xíníndísâ ndisa-nsia —nì catchi-yà.

Vàchi dècuèndè antes sà-ináhá-yà ana xínduu nèhivì có-xíníndísâ, te ináhá stná-yà índu tiàa cuàhàn cahin xì-yá. ⁶⁵ Nàyùcàndùá, nì catchi-yà xì nsidaa-né:

—Nacua nì cachì xì-nsiá daa, ducán nduá: mà cíuí cunchicùn iin nèhivì yùhù nú màsà níhitáhvì-né ducán nùù Yuamáni’.

⁶⁶Daaní, divi quìvì yucán nì quecuaán cuàhà nècuàchì dacuahá-yá, nì naxicocuín ini-nè, cóni cútñáhâ gá-né xì-yá cacanuu-ne. ⁶⁷Ñàyùcàndùá nì càhàn-yà xì ùxìn ùì nècuàchì dacuahá-yá (cóni quécuáân):

—Mii-nsiá, ¿a nacoo stná-nsià yùhù?

⁶⁸Dandu nì cachi Simón Pedro xì-yá:

—Señor mío, còò inga gá ana cùhùn-nsì nùù-xí, vàchi cuiísì sàhà palabra xi mii-ní níhitáhvì-nsí vida ndiaha nicanicuahà. ⁶⁹Te xiníndísâ-nsí mii-ní ñà-ndùù-ní Cristu, divi Dèhemani mii-yá ía nicanicuahà. Ináhá vâha-nsi ñà-jaàn.

⁷⁰Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Ùxin ùì mii-nsiá sànì nacàxin, doco iin-nsia nduú nahi ñà-malu.

⁷¹Pues divi palabra mà nì cachi-yá sàhà dèhe Simón, nècuàchì nani Judas Iscariote, vàchi divi-ne nduú tiàa cuàhàn cahin xì-yá, te nduú stná-nè iin nècuàchì dacuahá.

Ñà-ndùá nì cachi ñani Jesús xì-yá ñà-có-xiníndísâ-né mii-yá

7 Daaní, después, cuiísì ladu Galilea nì quesaha xicánúú Jesús. Có-cúní gá-yá cacanuu-ya ladu Judea, vàchi nècuàchì raza-yá ndoó ladu mà, cuní-nè cahní-néyá. ²Doco vichi sà-itúú iin vicò nsidácáhnû-né ladu Judea, divi vicò ndoó-né siahva. ³Ñàyùcàndùá, nì càhàn ñani Jesús xì-yá, cachí-nè:

—Vichi chicá vàha quee-ní ladu yohó cuahán-ní ladu Judea, dandu cuni nsidaa nècuàchì dacuaha-ní mii-ní, te cundehè stná-nè milagru quida-ní. ⁴Vàchi nú cuní-ndà cuítià fama xi-nda nùù nèhivì, dandu mà quídá dèhé-ndà ñà-ndùá quida-nda. Ñàyùcàndùá, nú cuàhà guá ñà-ndùá quida-ní, dandu quida vate-niá cundehè nsidaa nèhivì —nì cachi-nè xì-yá, ⁵vàchi cunaha-nsiá, ni ñani-yá có-xiníndísá-xí-yá.

⁶Ñàyùcàndùá, nì cachi Jesús xì-né:

—Tàñáha ga sàà quìvì xí. Doco mii-nsiá, ndéni tiempu nì cui, vâtùni quida-nsia ñà-ndùá cudíi iní-nsia.

⁷Te mà cúní ùhì nèhivì ñuhiví mii-nsiá. Doco yùhù, xiní ùhì-nè yùhù, vàchi cachí` xì-né chuun quini nduá quidá-né. ⁸Cuahán-nsiá vicò mà; vàchi yùhù, tàñáha ga cùhìn, vàchi tásáà quìvì xí.

⁹Ñà-jaàn nduá nì cachi-yá xì-né, te nì ndòo iì-yá ladu Galilea yucán.

Nansa nì quida Jesús na ní sàhàn-yá vicò ndoó-né siahva

¹⁰Daaní, nì nsihi nì caquihin ñani-yá ichì, dandu nì quihin stná-yá ichì cuàhàn-yá vicò mà. Doco cuàhàn dèhé-yá, mà cuàhàn vate-yá. ¹¹Te yucán ndé íá vicò mà nì nanducu nècuàchì ladu Judea mii-yá, cachí-nè:

—¿Índù íá Jesús?

¹²Te cuàhà gá nì ndatnuhu stná-nè sàhà-yá. Vâha ga-yá, cachí dava-ne, doco dava ga-né, còó, mà váha-ya, vàchi dandahví uun-ya nèhivì, cachí-nè.

¹³Doco ni-iin nèhivì, cóni cahàn vate-né sàhà-yá, vàchi yúhí-nè nècuàchì ladu Judea mà.

¹⁴Daaní, sàni cudava vicò, dandu nì sàà-yà yehè veheñùhu cahnú, te nì quesaha-yá dacuahá-yá nèhivì ndoo yucán. ¹⁵Nàyùcàndùá, nì ndulocó nècuàchì ñuu mà, cachí-nè:
—iNa nchichí guâ cähàn nècuàchì yohó, te cóni xícá-né escuela (xi-nda)!

¹⁶Dandu nì cachi Jesús xì-né:
—Cunaha-nsiá, màdì dìnì yùhù taví ñà-ndùá dacuahí nèhivì.
Vàchi divi mii-yá nì techuun-xí växi nduú ana nì chitnùní inì-xi nansa coo ñà-ndùá chináhì. ¹⁷Te ndéni nèhivì nì cui, nú iá voluntad xi-ne quida ndisa-ne ñà-ndùá cuní Dios, vätùni sàà-nè cundaà ini-nè sàhà palabra chináhì, a divi dìnì mií queá, te ò Dios chindéé xí.
¹⁸Vàchi nú inì-ni mii-nda chítnùní ini-ndà índù palabra chinaha-ndà, dandu náhà claru cuisi cuní-ndà tavà-ndà tnùnuhu xí mii-nda.

Doco nú nandúcú-ndá nansa quee tnùnuhu xí ana nì techuun-xi-nda växi, dandu vätùni cundaà inì-xi, ñà-ndáá nduá cachí-ndà, màdiá dandahví-ndà nèhivì nduá.

¹⁹Moisés nì sàha xi-nsiá ley sànaха. Doco ni-iin-nsia có-quídá ndisa-nsia ñà-ndùá cachí ley mà. ¿Índù chuun cuní-nsiá cahnì-nsiá yùhù?

²⁰Dandu nì cachi nèhivì cuáhà yucán:

—Ndisa sàni culocó-nî nì quida ñà-malu. ¿Ana cuní cahnì xì-ní cahan-ní?

²¹Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Sàni ndulocó nsidaa-nsiá sàhà imindaa milagru nì quide.

²²(Ináhá-ndá), sànaха nì saquin Moisés iin ley ñà-màcò seña xi

Dios ìcà-ndà. Doco màdì mii Moisés nduú ana nì chitnùní inì-xi ñà-coo estilu mà, vàchi xìi-ndà chicá antes nduú ana nì dàquésáhá xân. Nayùcàndùá, ducan quida-nda vichi, mate iin quívì descansu nduá, doco fuerza màcò seña mà ìcà iin méè. ²³Cundehè-nsiá, dècuèndè stná iin quívì descansu saquín stná-nsiá seña mà ìcà-vé, (danácuèhè-nsiàvè) sàhà ñà-cùní-nsiá chivàha viì-nsiá ley mà. Te yùhù, divi stná quívì descansu mà nì sandua na ní dàndúvàhi iin tià, te nì ndòo vâha-ne; doco sàhajàn xídà inì-nsia. ¿Nansa nduájàn? ²⁴(Yùhù cachí xì-nsiá), màsà cuítnùhu ndevàha-nsia nacua tuxí uun ini-nsiá. Nú cuàhàn-nsiá cähàn tnùhù-nsiá sàhà iin nèhivì, dandu ñà-ndácuìsi xiñuhu cundua cachi-nsiá —nì cachi-yà.

Nansa nì cachi Jesús xì nèhivì tuxí inì-xi nduú-yá iin nèhivì ñuhiví yohó

²⁵Nàyùcàndùá, dava nècuàchì ñuu Jerusalén yucán, nì cachi-nè iin-ne xì inga-nè:

—¿Amádi nècuàchì jaàn nduú tià cuní-nè cahnì-né? ²⁶Doco cundehè-nsiá, jaàn iím-né mahì nèhivì, chináhá-nè, te còá cachí nècuàchì cuní dandáñúhú xí-né. ¿A vihi-ni sàni nacuni tè-xíandacú nùù-ndà ñà-divi Cristu (nì quixi nùù Dios) nduú-né? ²⁷Doco nsiùhù, còó, vàchi sà-ináhá-nsí índù nì quixi nècuàchì jaàn. Vàchi na quívì quixi mii-yá ana nduú ndisa Cristu, mà cündáà inì-xi índù nì quixi-ya —nì cachi-nè.

²⁸Nàyùcàndùá, ndee ní cähàn Jesús xì nèhivì dacuahá-yá yehè veheñùhu, cachí-yà:

—¿A ináhá-nsiâ yùhù (tuxí inì-nsia)? ¿A ndisa ináhá-nsiâ ndévi nì quixi? Pues yùhù, màdÌa inì-ni mií nì ndàcú inì quixi; còó. Iá ana nì techuun-xí växi, te vätùni cahvi-nda xi-yá. Doco mii-nsiá, có-ináhá-nsiâyá.²⁹ Yùhù, ndisa, ináhî mii-yá, perchè divi-ya nduú ana nì techuun-xí, te ñayùcàndùá nùù mii-yá nì quixi —nì catchi Jesús.

³⁰ Ñayùcàndùá, nì nanducu nècuàchimà nansa tnii-neyà, doco cóni níñì-né quida-neà, perchè tñána ga sàà quivì cuu xi-yá ducán.³¹ Doco cunaha-nsiá, cuàhá gá nèhivì itá yucán nì xinindisá stná-né mii-yá, te nì catchi-né:

—Cuàhá gá milagru quidá Jesús yohó. Ádi có-xiñùhù gá cundehé gá-ndà milagru sàhà-ñá cundaà ini-ndà divi rey ndiaha nì quixi nùù Dios nduú-yá.

Nansa nì quixi policía cuenta xi nècuàchì fariseu ñà-catnii-tè Jesús

³² Dandu nì caxinitnùhu nècuàchì fariseu ñà-ndùá catchi nèhivì sàhà-yá. Ñayùcàndùá, mii-né xì dùtù xícusahnú, nì cähàn-né xì policía ñà-cùhùn-te catnii-tèyá.

³³ Dandu nì cähàn-yà xì nèhivì inga xichi, catchi-yà:

—Sacù-ni tiempu coo guè xì-nsiá yohó, dandu icúmí nùhì nùù ana nì techuun-xí växi.³⁴ Te mate ni nándúcú-nsiâ yùhù, doco mà ndacùhun-nsia yùhù, perchè ndé cùhùn, mà cùí sàà-nsià.

³⁵ Dandu nècuàchì raza-yà Judea yucán, nì ndatnuhu-né entre mii-né, catchi-né:

—Índu cùhùn nècuàchì yohó, te (catchi-né) mà cùí ndacùhun-ndané?

—A cùhùn xicà-né ñuu griegu ndé ndoo stná nècuàchì raza-ndà, te dacuahá-né nècuàchì griegu mà?³⁶ Cò-sânìhì ini-ndà ñà-cächí-né ñà-mà cùí ndacùhun-ndané, mate ni nándúcú-ndáné, te mà cùí sàà stná-ndà lugar ndé cùhùn-né —nì catchi nèhivì mà.

Na ian queé fuerte tèñuhu iin yûte limpiu, ducán fuerte icúmí Dios cuàhatahvì-yá vida ndiaha xí-yá ini anima-ndà

³⁷ Daaní, nì sàà quivì nì xinu vicò mà, divi quivì chicá nducáhnù. Dandu nì ndacuiin Jesús mahì nèhivì, te nì cähàn ndee-yá, catchi-yà xì-né:

—Nú iá ana xíñì tècuí, dandu ni quixí-né nùí, te coho vàha-ne.

³⁸ Vèchi nú xiníndisâ iin nèhivì xí, ducán queá nùù-né na ian caná fuerte tècuí ini anima-né, te xítia-te, nduú-te nahi tècuí coho-nda cutiacu-ndà nicanicuahàn, divi nacua cachítnuhu nùù tutu ìì —nì catchi-yà.

³⁹ Doco tècuí nì catchi-yà mà nduú (ejemplu, perchè cunaha-nsiá), Espíritu ìì nduú tècuí mà, te nsidaa ana xiníndisá-xí-yá, icúmí-né níñitáhvì-né Espíritu ìì mà. Doco tñána ga cuàhatahvì Dios Yà-ìì mà, perchè tñána ga nanihì Jesús tnùñuhu ndiaha xí-yá.

Nansa nì ndatnuhu nèhivì cuáhà sàhà Jesús

⁴⁰ Daaní, na ní inini dava nècuàchì itá yucán ñà-ndùá nì catchi-yà, dandu nì catchi-né:

—Ndisa, nècuàchì ndiatu-nda quesaa cähàn cuenta xi Dios nduú ana yohó.

41 Te dava ga-nè, cachí-nè:
 —Divi rey ndiaha Cristu nduú
 nècuàchì yohó.
 Doco dava ga-nè, nì cache-nè:
 —¿A tuxí inì-nsia rey ndiaha
 Cristu cunduu iin nècuàchì nì quixi
 ladu Galilea (nahi Jesús)? **42** Amádi
 cachítñuhu tutu ìì sàhà rey mà
 ñà-divi yohòtéhè-yá nduú David, te
 ñuu nècuàchimà nani Belén cunduu
 ñuu-yà, cachá`.
43 Nàyùcàndùá, nì tàhndè dava
 nèhivì sàhà-yá. **44** Te mate cuní
 dava-ne tnii-neyà, doco ni-iin-ne
 có-sâhandee ini-nè quida-neà.
**Nansa nì cache nècuàchì xíndandacú
 ñà-có-càndísâ-né Jesús**
45 Daaní, na sámànuhù tè-xínduu
 policía ndé ndoó dütù xícusahnú
 xì nècuàchì fariseu, te nì cache
 nècuàchimà xì-té:
 —¿Indù chuun cóni sándácá-nsiá
 Jesús quixi?
46 Te nì naxiconihí policía,
 cachí-te:
 —Còò inga ana cahàn ndiaha guá
 na cahàn nècuàchì yucán.
47 Dandu nì cache nècuàchì fariseu
 mà:
 —¿A ndé` stná mii-nsiá sàni
 dàndàhví Jesús? **48** Cundehè-nsiá
 nsiùhù tè-xíndandacú, éa sánì
 xinindisá-nsi? Còó, ni-iin-nsi. Te
 éò dává gá nècuàchì fariseu?
 Còó. Ni-iin-ne, có-xìnindísâ-né.
49 Doco dava ga nèhivì ndahví
 yucán, ni có-ináhá-né nansa cache
 ley ìì, sàháyùcàndùá icúmí-né
 nìhi-né castigu xi-ne —nì cache
 nècuàchimà.
50 Cunaha-nsiá, yucán íá stná
 Nicodemo, divi nècuàchì nì sàhà

nùù Jesús daa, vachi iin nècuàchì
 xíndandacú nduú stná-nè. Te
 vichi nì cahàn stná-nè xì nsidaa
 compañeru-némà, cachí-nè:
51 —(Ñamì), ndéni nèhivì ní cui,
 nù cuní-ndà nsidandaà-ndà sàhà-né,
 dihna icúmí-ndá cunini-nda nansa
 cachí mii-né, dandísá, vátunì
 cundaà ini-ndà sàhà chuun xi-ne.
 Amádi ñà-jaàn nduú stná ley xi-nda.
52 Doco nì naxiconihí
 compañeru-némà cachí-nè:
 —¿A ndé` stná mii-ní nduú stná-ní
 iin nècuàchì ladu Galilea? Nanducu
 váha-ní (nùù tutu ìì), dandu cundaà
 ini-ní, còò ni-iin nècuàchì cahàn
 cuenta xi Dios quixi ladu Galilea —
 nì cache-nè.
53 Dandu nsidaa-né nì nacuitià-nè
 mānuhù-né vehe-ne.

**Nà-ndùá nì cache Jesús xì iin
 nècuàchì ñahà cóni quidá víi**

8 Daaní, nì quee Jesús
 cuahàn-yà yucù Olivo.
2 Dandu inga quìvì na ní tuiñuù,
 växi tu-ya veheñùhu cahnú. Te nì
 nataca cuahà gá nèhivì nùù-yá;
 te nì sàcòo-ya nì chinaha-yàñè.
3 Dandu yucán nì sàà stná itnii
 maestru ináhá ley sàñaha, xì stná
 dava nècuàchì fariseu, xíndaca-ne
 iin nècuàchì ñahà nì sàà, te nì
 chicani-ne nècuàchimà nùù-yá,
 vachi ñahà mà, nì cahàn-nè xì iin
 nècuàchì có-ndùú nècuàchì vehe-ne.
4 Nàyùcàndùá nì cacachi nècuàchì
 tiàa ma xi-yá:
 —Maestro, nì tnii-nsi ñahà yohó
 na quidá-né iin cuahì. **5** Te cache
 ley xi Moisés ñà-icúmí-né cui-né xì
 yùù nù quidá-né ducán. Doco mii-ní,
 ñansa cache-ni quida-nda?

⁶Ducán nì cachi nècuàchìmà, áma cáchí-yà iin nìa-có-ndiá icà-yá cahan-né, te ducán nìhìndèè-né daquée cuàchi-ne dìquì-yá. Doco mii-yá, nì nàcòo ndee ni-ya, tiaá-yá nùù ñuhù xì dìñindàhá-yá. ⁷Dandu chicá cuàhà nì ndàcàtnùuhù-né nùù-yá, ñàyùcàndùá, nì nàcòo ndaà-yà, te nì cachi-yá xì-né:

—Nú iá ndisa iin-nsia còò ni-iin falta-xi, dandu divi ni cündúú primeru caniyuu-xi nècuàchì yohó.

⁸Dandu ingà tu nì nàcòo ndee-ya, tiaá tú-yá nùù ñuhù. ⁹⁻¹⁰Doco nsidaa nècuàchì itá yucán, ináhá-né iá stná cuàchi-ne. Ñàyùcàndùá, dihna nècuàchì chicá sahnú nì caquee cuàhàn, dandu después nì caquee stná iin iin nècuàchì dava ga mà cuàhàn-né, ndé mii Jesús nì ndòo, xì stná nècuàchì ñahà mà. Dandu nì nàcòo ndaà-yà, te nì xini-yá ndélà mindaa nècuàchìmà iín. Ñàyùcàndùá, nì cachi-yá xì-né:

—Señora, ¿a sácuàhàn nsidaa nèhivì daquée cuàchi dìquì-ní? ¿Á coo cá ana cuní cahní xì-ní?

¹¹Dandu nì cachi nècuàchìmà:

—Còó, Señor; còò cá iin.

Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Pues ni yùhù, có-cùní stná cuí-ní. Cuahán-ní, te màsà náxicócuíñ-ní quida gà-ní cuàchi ma —nì cachi-yá.

Jesús nduú ana datnúù xì sàxìnítñuní nèhivì ñuhiví

¹²Daaní, nì càhàn gà Jesús xì nèhivì yucán, cachí-yá:

—Yùhù nduú ana datnúù xì sàxìnítñuní nèhivì ñuhiví.

Ñàyùcàndùá, nsidaa ana nchícùn xì', icúmí cutnuù ndiaha nùù ichì

nchícùn-nè, te ducán nìhìtáhvì stná-nè vida ndiaha, vàchi mà nunca cunduamà ichì ñáa.

¹³Dandu nì cachi nècuàchì fariseu xì-yá:

—Còó, mà ndisá, vàchi cuisì mii-ní ndeníshí vàha-ní mii-ní.

¹⁴Dandu nì cachi-yá xì-né:

—Mate mií cähìn sàhà-xí, doco vàtùni cundiaa mà, vàchi ináhî índù nì quei vàxi, te ináhî índù icúmí ñuhì. Doco mii-nsiá, có-ináhá-nsiá índù nì quei vàxi, ni có-ináhá stnâ-nsiá índù icúmí ñuhì. ¹⁵Indéhe uun-nsia nansa quidá nèhivì, te ñà-jaàn cachí-nsiá sàhà-né, a quidá víi-né, ò á coó. Doco yùhù, có-càchí' nú quidá víi-né, ò á coó. ¹⁶Doco nú ndisa indéhí sàhà-né, dandu ñà-ndácuisi nduámà, vàchi màdì cuisì yùhù nduú ana cachí ducán, vàchi cutnáhâ stná Yuamání' xì', divi mii-yá ana nì techuun-xí vàxi.

¹⁷Cachí ley xi-nsia: xì ùì testigu vàtùni cunindisa-nda ñà-ndáà nduá cachí-né. ¹⁸Pues, cunaha-nsiá, yùhù nduú iin ana cähàn favor xi. Daaní, iá stná mii-yá nì techuun-xí, divi Yuamání', te cähàn stná-yá favor xi.

¹⁹Dandu nì cacachi nècuàchìmà xì-yá:

—¿Índù iá yua-ní?

Te nì cachi-yá xì-né:

—Mii-nsiá, ni có-ináhá-nsiá yùhù, ni có-ináhá stnâ-nsiá Yuamání'. Vàchi nú ni cúnáhá ndisa-nsia yùhù nì cùí, dandu ñà-jaàn nìhì stná-nsiá cunaha stná-nsiá mii-yá.

²⁰Ñà-jaàn nduá nì cachi Jesús na ní dàcuàhá-yá nèhivì ndoo yehé veheñhu cahnú yatni ndé itá alcancía xi Dios. Doco còò iin ni

tnii-xi-yá, vàchi tàñáha ga sàà quìvì cuu xi-yá ducán.

Nansa nì cachi Jesús icúmí-yâ cùhùn xícà-yá, te mà cúí cunchicùn stná nèhivì có-xiníndisá

²¹Daaní, nì cachi tu Jesús xì nècuàchì yucán:

—Yùhù icúmí cùhùn xìqué, te mii-nsiá, icúmí-nsiá nanducu-nsiá yùhù, doco na quívì cui-nsiá, icúmí-nsiá cui-nsiá xì cuàchi-nsia. Te lugar ndé cùhùn, mà cúí cùhùn stná-nsiá.

²²Nàyùcàndùá, nì cachi nècuàchì raza-yâ Judea mà entre mii-né:

—¿A vihini cahnì nècuàchì jaàn mii-né, nàyùcàndùá nì cachi-nè lugar ndé cùhùn-nè mà cúí sàà stná-ndà?

²³Dandu nì cachi-yâ xì-né:

—Nèhivì ñuhivì yohó xínduu-nsia, doco yùhù, dìquì-xí ansivi nì quixi, có-ndùí nèhivì ñuhivì yohó. ²⁴Nàyùcàndùá nì cachì xì-nsiá daa ñà-icúmí-nsiá cui-nsiá xì cuàchi-nsia. Vàchi nú có-xiníndisá-nsiá yùhù ñà-ndùí ana nì cachì xì-nsiá, dandu quìvì cui-nsiá cunsida iì-nsiá cuàchi-nsia.

²⁵Nàyùcàndùá, nì cachi-nè xì-yá:

—Pues, mii-ní ¿ana divi nduu-ní? Te nì cachi-yâ xì-né:

—Ndè primeru sàni cachì xì-nsiá ana ndui. ²⁶Te cuàhà gá icúmí gué` cundehí, te cachì sàhà-nsiá. Cunaha-nsiá, palabra ndàcuisi nduá cachí mii-yá ana dìchúún-xí växi. Nùù mii-yá nì sàcùnahí cachì nsidaa ñà-ndùá cachí xì mii-nsiá nèhivì ñuhivì yohó —nì cachi Jesús.

²⁷Doco nèhivì yucán, cóni sánìhì ini-nè ñà-divi Yua-nda Dios

cáhàn-yà sàhà-xí. ²⁸Nàyùcàndùá nì cachi tu-ya xì-né:

—Nú sàni sàà-nsià nì chituu ducún-nsià yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhiví, dandu cundaà ini-nsià ñà-divi yùhù nduí ana cachí xì-nsiá, te màdì dìnì mií chítñuní inì quide ñà-ndùá quidé. Cuisì quidé ñà-ndùá nì dàndàcú Yuamáni` nùí, te divi ñà-jaàn nduá cachí xì-nsiá. <sup>29</sup>Cunaha-nsiá, divi Yuamáni` nì techuun-xí växi, te nicanicuahàn iá-yà cutnáhâ stná-yà xí'; mà nunca nacoo-yá yùhù, vàchi nicanicuahàn quidé ñà-ndùá cudí ini-yà.

³⁰Ducán nì cachi Jesús, te sàhà palabra jaàn nì sàà nì xinindisá cuàhà gá nèhivì-yá.

**Ndoó nèhivì iníní xí Dios, te
ndoó nèhivì iníní xí cuàchi**

³¹Daaní, nì càhàn Jesús xì nèhivì xiníndisá-xí-yâ, cachí-yâ:

—Nú iin-ni cunindisá vàha-nsia, dandu cunduu ndisa-nsia nèhivì xí, ³²te sàà stná-nsià mánìhì ini-nsià ñà-ndùá palabro ndàcuisi. Te divi sàhà palabra mà icúmí-nsiá caquee-nsia libre.

³³Dandu nì cachi nèhivì xì-yá:

—Nsidaa-nsí, yohòtéhè-nsí nduú Abraham, te ni-iin xichi cóni ía ni-iin lamú dandacu-xi nùù-nsí. Ngàyùcàndùá, cíndù chuun cachí-ní ñà-icúmí-nsí quee-nsi libre?

³⁴Dandu nì cachi-yâ xì-né:

—Palabra ndàcuisi nduá yòhó cachí xì-nsiá: nsidaa ana tûha quida xi cuàchi, divi cuàchi ma nduá dàndàcù-xì nùù-né vida xi-ne, na ian peón xi cuàchi ma nduú-né. ³⁵Te iin peón, màdì nicanicuahàn

coo-tè vehe lamú xi-tè. Tucu iá xì dèhe iin lamú, nicanicuahàñ icúmí-nê coo-ne nùù nècuàchìmà.

36 Ñàyùcàndùá, nú sàni dàcácu Dèhemani (Dios) mii-nsiá, te sàni quee-nsia libre, dandísá, libre dahuun icúmí-nsiá cundoo-nsia.

37 Yùhù ináhî Abraham nduú yohòtéhè-nsiá. Doco vichi cuní-nsiá cahnì-nsiá yùhù, vàchi có-ndôo inì-nsia xì ñà-ndùá cachí' xì-nsiá.

38 Cuisi ñà-ndùá sàni xinì nùù Yuamánì' nduá cachí' xì-nsiá, te ducán stná mii-nsiá, ñà-ndùá nì inini-nsia nùù yua-nsiá, divi nduá quidá stná-nsiá.

39-40 Dandu nì cacachi nècuàchìmà xì-yá:

—Nsiùhù, Abraham nì sanduu primeru yua-nsí.

Te nì cachi Jesús xì-né:

—Nú ndisa Abraham ni cündúú yohòtéhè-nsiá nì cùí, dandu icúmí-nsiá quida vii-nsiá nacua nìsa quida nècuàchìmà sànahá. Doco vichi cuní-nsiá cahnì-nsiá yùhù, mate palabra ndàcuisi nduá cachí' xì-nsiá, te nduú stná mà palabra nì inini nùù Dios. Cunaha-nsiá ni-iin xichi cónì cùní Abraham quida-ne nacua cuní mii-nsiá quida-nsia xì'. **41** Doco mii-nsiá, nacua quidá yua-nsiá, divi ducán quidá stná-nsiá.

Dandu nì cachi nèhivì mà xì-yá:

—Nsiùhù, có-ndùú-nsí dèhe ndahví. Mindaa Yua-nsí iá, te divi nduú Dios.

42 Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Nú Dios ni cündúú yua-nsiá nì cùí, dandu icúmí-nsiá cuu ini-nsiá sàhí, vàchi nùù mii-yá nì quei vàxi. Màdì yùhù nì nácání mií inì quixi, còó. Divi mii-yá nì techuun-xí vàxi.

43 Te cíndù chuun mà cùì mènìhì inì-nsia ñà-ndùá cachí' xì-nsiá? Pues divi sàhà-ñá mà cùndéé inì-nsia cunindisá-nsiá palabra xi.

44 Vàchi divi ñà-malu nduú yua-nsiá, te nacua cudíi ini quisì mà quida quini-sì, divi ducán stná mii-nsiá, cudíi stná inì-nsia quida-nsia ducán. Dècuèndè tiempu chicá antes cudíi inì-si dacahní stnahá-si nèhivì. Mà nunca tûha-sì quida-sì ni-iñàha nduú ñà-ndáà, vàchi còò ni-iin palabra vàha nihnu inì-si. Te na cähàn tnùhù-sí, (màsà ndúlócô-ndà), vàchi ducání tnuhu ini anima-si. Tnuhu-sí, te yua ñá-tnùhù nduú-si.

45 Te yùhù, sàhà-ñá cachí' xì-nsiá ñà-ndùú ñà-ndácuisi, ñàyùcàndùá có-xìníndísâ-nsiá yùhù. **46** Te nú iá cuàchi nì quide cahan-nsiá,

dandu cíndù chuun có-cächí claru-nsiàñ? Doco te nú ñà-ndáà nduá cachí' xì-nsiá, dandu xiñuhu cunindisá-nsiá yùhù. **47** Nsidaa ana nduú nèhivì xí Dios, cudíi ini-né cunini-ne palabra vàxi nùù-yá. Doco sàhà-ñá có-ndùú-nsiá nèhivì xí-yá, ñàyùcàndùá có-ìñíñ-nsiá palabra xi-ya —nì cachi Jesús.

Sà-íá Jesús na tâyôo nèhivì sànahá

48 Dandu nì cähàn tu nèhivì raza-yà Judea xì-yá, cachí-né:

—Ádi ñà-ndâà nduá cachí-nsì, iin nècuàchì samaritanu (siquini) nduu-ní, te iá stná iin ñà-malu anima-ní.

49 Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Còò ñà-malu anímè. (Na cähìn xì-nsiá), cui si cuní quee tnùñuhu xí Yuamánì'. Doco mii-nsiá, cahichì inì-nsia yùhù. **50** Cò-nàndúquí nansa tavà nèhivì tnùñuhu xí mií, vàchi iá

iin ana quida-xi ñà-jaàn, te mii-yá nduú stná ana icúmí nsidandaà viì sàhà nsidaa chuun.⁵¹ Palabra ndàcuisì nduá cachí` xì-nsiá yohó: nú ni chívàha iin nèhivì ñà-ndùá chináhì, dandu mà nunca sàà-nè cui-nè nicanicuahàn.

⁵²Dandu nì cache nècuàchì raza-yà Judea yucán:

—Vichi sàñi cundaà ndisa ini-nsiá ñà-malu anima-ní, vàchi sànahà nì xìhì Abraham yucán, te nì xìhì stná nsidaa profeta nìsa cahàn cuenta xi Dios. Doco mii-ní cachí-ní mà nunca sàà cui nèhivì chívàha xi ñà-ndùá cachí-ní.⁵³ ¿A tuxí inì-ní chicá ndiaá-ní nùù xìì-ndà Abraham? Vàchi còò gá ndómà, xì stná profeta nìsa cahàn cuenta xi Dios, sàñi caxihì nsihi-ne. ¿Ana divi nduu-ní cahan-ní?

⁵⁴Dandu nì cache Jesús xì-né:

—Nú míi ni cachí` ñà-chicá ndiaí, dandu, mà cündiáá` mà. Vàchi divi Yuamáni` nduú ana icúmí tavà xì tnùñuhu xí yùhù, mate mii-yá nduú ana càhvì stná-nsià, cachí-nsià.

⁵⁵Doco mii-nsiá, có-ináhá-nsiáyà; cuisi yùhù, ndisa, ináhí-yà. Te nú ni cachí` có-ináhí-yà, dandu cunduu stnáí tè-tnùñuhu nahi mii-nsiá. Doco yùhù, ináhí mii-yá, te chívàhi ñà-ndùá cachí-yà.⁵⁶ Xìì-ndà Abraham mà, nì cudiì ini-né ñà-nìhítahví-né cuni-nè tiempu (quesaì ñuhiví yohó). Ñàyùcàndùá, contentu nì ndòo-ne na ní cuu ndisa ñà-jaàn.

⁵⁷Dandu nì cache nèhivì mà xì-yá:

—Mii-ní, ni có-xicà-ní ùì dico ùxin cuià, te ináhá-ní Abraham cahan-ní!

⁵⁸Dandu nì cache Jesús xì-né:

—Cunaha-nsiá, tàyóo Abraham, doco yùhù sà-ìe`.

⁵⁹ Ñàyùcàndùá nì dàtacá nècuàchimà yùù cuàhàn-nè cahnì-néyà nì cùí, doco nì quee dèhé-yà veheñùhu ma nì chindaà-yà mahì-né cuàhàn-yà.

Nansa nì dàndúvàha Jesús
iin nècuàchì cuaá dècuèndè
quìvì nì cacu-ne

9 Dandu nì yàha Jesús chicá nùù-xí, te nì xini-yà yucán ía iin nècuàchì cuaá, dècuèndè nì cacu-ne cuaá-nè. ²Te nì xìcàn tnùñuhu nècuàchì dacuahá-yá nùù-yá, cachí-né:

—Maestro, ¿ana cuàchi-xi nduá, te cuaá nècuàchì yohó nì cacu-ne? ¿A yuadíhí-né ía cuàchi-xi, ò mii-né?

³Dandu nì cache Jesús xì-né:

—Ni còò cuàchi ni quidá nècuàchì yohó, ni stná yuadíhí-né. Cunaha-nsiá, sàhà-ñá ni sàà nèhivì cundaà ini-né ñà-ndiaha guá quidá Dios, ñàyùcàndùá nì cuu xi nècuàchì yohó ducán.⁴ Yùhù, na ía va quìvì, icúmí quide obra ndiaha nì sàcùnahí nùù mii-yá ana nì techuun-xí växi; vàchi (växi iin tiempu ùìhi) nàcuìnn tnùù, dandu mà cùí gá quida ni-iin nèhivì chuun xi mii-yá.⁵ Yùhù, na ía ve ñuhiví yohó, chuun xi nduá datnúì sàxìnítñuní nèhivì.

⁶Dandu nì nsihi nì cache-yà ducán, nì dàcóyo-ya tèdìì-yà ñuhù, te nì quidavàha-ya iyuhu ndèhì nì dàcánúú-yá nùù nècuàchì cuaá mà.

⁷Te nì cache-yà xì-né:

—Vichi cuahán-ní quisi-ní ndé ñuhú tècuíí pila nani Siloé.

Pues cunaha-nsiá, quìvì Siloé mà cuní cachá` dàhàn ñuu yucán

ñà-sànì techuún nèhivì-ndó.
 Ñàyùcàndùá, nì sàhàn tiàa ma
 nì quisi-ne, te na mändixi-ne
 sàtùínúu-né. ⁸Dandu nsidaa
 nècuàchì ndoo yatni ndé iá-né, xì
 stná dava ga nècuàchì ináhá xí-né
 antes cuaá-né, nì cachi-né:
 —¿Amádi nècuàchì tiàa jaàn nduú
 ana nìsa ia xícàn xì caridad?

⁹Te dava-ne, cachí-né:

—Divi nduú-né.

Te dava ga-né, cachí-né:

—Còó, cuisì na indéhe nècuàchì
 cuaá mà, ducán indéhe stná
 nècuàchì yohó.

Doco nècuàchì nì sanduu
 nècuàchì cuaá mà, nì cachi-né:

—Divi nduí.

¹⁰Dandu nì cacachi nècuàchì
 yucán xì nècuàchímà:

—¿Nansa nì cuu nì natùinuù-ní?

¹¹Te nì cachi nècuàchímà:

—Iin tiàa nani Jesús, nì
 quidavàha-ne iyuhu ndèhì nì
 dàcánúu-né nùí, te nì cachi-né
 xì: “Cuahán-ní ndè pila Siloé, te
 quisi-ní”. Ñàyùcàndùá, ducán nì
 quide, te nì natùinuù.

¹²Dandu nì cachi nèhivì mà xì-né:

—Pues vichi, ¿índu íá tiàa ma?

Te nì cachi nècuàchímà:

—Có-cündáà iní.

¹³Dandu nèhivì yucán, ndacá-né
 nècuàchímà cuàhàn nùù nècuàchì
 fariseu. ¹⁴Vàchi cunaha-nsiá, quìvì
 descansu nduá na ní quidavàha
 Jesús ndèhì nì dànatùi-ya nùù
 nècuàchímà. ¹⁵Ñàyùcàndùá, nì
 xícàn tnùhù stná nècuàchì fariseu
 nùù nècuàchímà nansa nì cuu nì
 natùinuù-né. Dandu nì cachi-né:

—Nì quidavàha nècuàchímà
 ndèhì, te nì dàcánúu-né nùí; dandu

nì sàhìn nì quisi, te vichi duha nì
 natùinuù.

¹⁶Dandu dava nècuàchì fariseu
 mà, nì cacachi-né:

—Tiàa nì quida ducan xi nècuàchì
 yohó, có-íá-né ladu xi Dios, vàchi
 có-chívàha-ne quìvì descansu.

Doco dava ga nècuàchímà, nì
 cacachi-né:

—Còó, vàchi nù nècuàchì cuàchi
 ni cündúu nècuàchímà, dandu
 mà cúí quida-ne iin milagru nahi
 ñà-yohó.

Ñàyùcàndùá, nì tähndè dava
 nècuàchì fariseu mà. ¹⁷Dandu
 nì cachi tu-ne xì tiàa nì sanduu
 nècuàchì cuaá mà:

—Te mii-ní tu, ¿nansa cachí-ní
 sàhà nècuàchímà ñà-sànì
 dànatùi-ne nùù-ní?

Dandu nì cachi nècuàchímà:

—Iin profeta cähàn cuenta xi Dios
 nduú-né.

¹⁸Doco nècuàchì xíandacú nùù
 tè-raza Judea, cóni xiníndísá-né
 ñà-cuàá ndisa nècuàchímà na ní
 cacu-ne. Ñàyùcàndùá, nì cana-ne
 yuadíhí nècuàchímà, ¹⁹te nì xícàn
 tnùhù-né nùù nècuàchì sahnuma,
 cachí-né:

—¿A dèhe-nsia nduú nècuàchì
 yohó, te a ndísá cuaá-né na ní
 cacu-ne, cachí-nsià? Te nú ducán,
 ¿nansa nì cuu nì natùinuù-né vichi?

²⁰Dandu nì cachi yuadíhí
 nècuàchímà:

—Ináhá-nsi dèhe-nsi nduú
 tè-yohó, te ñà-ndáà nduá cuaá-te
 na ní cacu-tè. ²¹Doco có-cündáà
 ini-nsi nansa nì cuu nì natùinuù-té,
 ni có-ináhá stná-nsi ana nduú
 nècuàchì nì dàndúvàha xi-té.
 Cunaha-nsiá, tè-sàhnú sàndùú-te;

nùù mii-té ndàcàtnùhù-nsiá. Vátuni nacani-té nansa nì cuu xi-té.

²²Ñà-jaàn nduá nì cachi yuadíhí nècuàchìmà, vàchi yúhí-nè nècuàchì dava ga raza-nè Judea, vàchi sàñì ndatnuhu váha nècuàchì (dandacú) sàhà nsidaa ana cachi vate sàhà Jesús ñà-ndùú-yá Cristu (nì quixi nùù Dios); te vichi sàñì tavà-né orden ñà-mà cóó gá permisu cùhùn nècuàchìmà veheñùhu. ²³Ñàyùcàndùá, nì cachi yuadíhí tiàa ma ñà-sàshnú dèhe-nemà, chicá vàha ndàcàtnùhù xì nùù mii-né.

²⁴Daaní, nì cana tu nècuàchì dandacu-ma tiàa nì nduvàha ma ñà-tnàtuu-ne, te nì cachi-nè xì nècuàchìmà:

—Tavà-ní tnùñuhu xí Dios; vàchi nsiùhù, ináhá-nsi nècuàchì cuàchi nduú nècuàchì nì càhàn xì-ní.

²⁵Dandu nì cachi tiàa ma xi nsidaa-né:

—Yuhù, có-cündáà inì, a nècuàchì cuàchi nduú-né, á coó. Cuisì imindaa iñàha ináhí: divi ñà-antes nìsa ia cuaá dahuin, doco vichi sàñì natùinuì’.

²⁶Dandu nì cachi nècuàchìmà:

—¿Nansa nì quida-ne xì-ní? ¿Ndíá nduá nì quida-ne, te nì nanihí-ní vista xi-ní?

²⁷Dandu nì cachi tiàa ma xi-né:

—Pues sàñì cachì xì-nsiá nsidaámà, te có-xìnídísâ-nsiá. ¿Índù chuun cuní-nsià nacani guè xì-nsiá ingà tu? ¿A cuní stná-nsià yàha-nsia ladu xi Jesús?

²⁸Dandu nì quesaha nècuàchìmà cánahá-nè, cachí-nè:

—Mii-ní, ladu xi nècuàchìmà iá-ní, doco nsiùhù, ladu xi (xiì-ndà)

Moisés iá-nsì. ²⁹Ináhá-nsi nì càhàn Dios xì Moisés, doco nècuàchì jaàn, ni có-ináhá-nsi índù ladu nì quixi-ne.

³⁰Dandu nì cachi tiàa ma xi nsidaa-né:

—Pues ndiaha máni nduáján. Ni có-ináhá-ndá índù nì quixi-ne, doco sàñì dàndúvàha-ne nduchinúí’.

³¹Pues ináhá-ndá ñà-có-iníní Dios na xícàñ tàhvì iin nèhivì có-quidá víi. Doco nú nihnu vàha ini-ndàyá, te quida-nda ñà-ndùá cachí-yà, dandu quihín casu-yà na xícàñ tàhvì-ndà nùù-yá. ³²Te ni dècuèndè sàñaha có-xìnítñuhu-nda coo ana danátùi xi nùù iin nèhivì cuaá dècuèndè quìvì nì cacu-ne.

³³Ñàyùcàndùá, sàñì cundaà inì, ladu xi Dios iá Jesús, vàchi nú coó, mà cuí quida-ya ni-iin milagru.

³⁴Dandu nì cachi nsidaa nècuàchìmà xì tiàa ma:

—Mii-ní, dècuèndè nì quesà-ní ñuhivì sà-jà cuàhà cuàchi-ní, te ¿a tuxí inì-ní cuàhàn-ní chinahà-ní nsiùhù?

Ducán nì cachi-nè, te nì taxi-né nècuàchìmà tùvèhé.

³⁵Dandu nì xinitñuhu Jesús nansa nì cuu xi nècuàchìmà ñà-ní taxi-ñánê. Ñàyùcàndùá, na ní ndacùhun stnahá-yá xì-né, nì cachi-yà xì-né:

—¿A xiníndísá-ní mii-yá ana nduú Dèhemani Dios?

³⁶Dandu nì cachi nècuàchìmà xì-yá:

—Señor, cachì-ní xì’ ana divi nduú-yá, dandu cunindisé.

³⁷Te nì cachi Jesús xì-né:

—Sàñì xinì-ní mii-yá, vàchi divi nduú yùhù ana cáhàn xì-ní vichi.

³⁸Dandu nì cachi tià ma:
—Yùhù xiníndísé, Señor mío.
Te nì cahvi-néyà.

³⁹Dandu nì cachi-yà:
—¿Índù chuun nì quesaí ñuhíví
yohó? Divi sàhà-ñá cunahà
claru ana quidá víi ndisa; dandu
nèhivì cuaá ini anima-xi, vátuni
níhi-né (cundaà ini-né, na ian nì)
natùinuù-né. Doco nèhivì tuxí
ini-xi sàcündáà vàha ini-xi, mii-né
nduú ana icúmí cuaá anima-xi, (mà
cúndáà gà ini-né) —nì cachi-yà.

⁴⁰Doco dava nècuàchì fariseu
cutnáhâ xí-yâ yucán, nì inini-ne
ñà-ndùá nì cachi-yà, te nì
cacachi-nè xì-yá:

—Te nsiùhù tu, ¿a cuaá stná ini
anima-nsì cahan-ní?

⁴¹Dandu nì cachi-yà xì-né:
—Nú sàni nacuni-nsià cuaá ini
anima-nsià nì cùí, dandu mà cóó gó
cuàchi-nsia; doco vichi cachí-nsià
(ñà-cündáà vàha ini-nsià), te
claru ináhá-nsià nsidaa iñáha.
Ñàyùcàndùá, iá ìi cuàchi-nsia.

Nansa nì nacani Jesús iin ejemplu sàhà riì

10 'Palabra ndàcuisì nduá
yohó: nú quíhvi dèhé
nèhivì icà corra ndé có-ndùú yehè,
dandu ináhá-ndá nècuàchì vàxi
quidacuihna xi riì xì-ndà nduú-né.
²Doco nècuàchì quíhvi yehè corra,
còó, nècuàchì dírri-xí nduú-né.
³Te iá stná peón xi-ne ndiaá xì
yehè mà. Te cuiśi nùù nècuàchì
dírri-xí nacúná-te. Te na cähàn
nècuàchimà xì riì xí-né, nacúní-siné.
Te caná-nési quívì iin iin-sì, dandu
queé-si xi-né. ⁴⁻⁵Te na tavá-nési
ducán, dandu sácòdònùù-né

nùù-sí cuàhàn-nè; te vivíi-ni
xínchicùn-siné, vàchi ináhá-sí táchì
stohò-si. Doco inga nèhivì tucù, còó,
mà cúnchícùn-siné. Xinúdèhé-si
nùù-né, vàchi có-nàcúnì-si táchì
nèhivì tucù.

⁶Nà-jaàn nduú iin ejemplu nì
nacani Jesús xì nèhivì yucán, doco
cónì cúnchidá ini-né ndiá nduá cuní
cachàmà.

Pastor ndiaha nduú Jesús

⁷Dandu nì cähàn tu Jesús xì
nèhivì yucán, cachí-yà:

—Palabra ndàcuisì nduá yohó: na
iin yehè ndé quíhvi riì, ducán nduú
yùhù. ⁸Nsidaa ana nì quixi antes,
tècuìhnà xínduu-tè, te cutu cuní-te
quidacuihna-té riì xí. Doco nèhivì
nduú nahi riì xí, cónì ndúlóco-né.

⁹Te (nacua nì cachì) ñà-nahi yehè
nduí, ñàyùcàndùá, sàhà yùhù
vátuni quíhvi nèhivì, te níhi-né
salvación xi-ne, dandu después
cucumi-né vida ndiaha xí-né, na iin
riì sáhàn ndé iá cuàhà pastu, dandu
màndixi tu-sì corra-si.

¹⁰'Iin tècuìhnà, cutu quixí-te
ñà-quidacuihna-té ñà-ndùá
icúmí-ndá, te ò cahnì-téndô, te ò
quida quini-té xì-ndà. Doco yùhù,
còó, sàhà ñà-cui nìhítáhvì nèhivì
cutiacu ndiaha-né nicanicuahàn,
ñàyùcàndùá nì quesaí (ñuhíví yohó).

¹¹Yùhù nduú ndise pastor vàha. Te
sáhi vida xi sàhà-ñá níhi nèhivì
nduú nahi riì xí cutiacu-né. ¹²Doco
dava tè-ndiá xì riì, peón-ni nduú-te,
te mà úhì nacoo-tésí, vàchi có-ndùú-te
ndisa-té pastor xi-sì; có-ndùú-te
meru stohò-si. Ñàyùcàndùá nú nì
xiní-te vàxi nsivòhú, dandu nacóó
nihni-tésí, te xinúdèhé-te; dandu

tníí quisí mà-sí, te xítia nihni nsihi-sí. ¹³Te cíndú chuun xinúdèhé témá? Pues divi sàhà-ñá nduu-te peón-ni, te có-ndùlócô-te sàhà-sí.

¹⁴Doco yùhù, pastor vàha ndisa nduí, te ináhá vâhi nèhivì xí. Te mii-né, ináhá stná-né yùhù. ¹⁵Na ináhá Yuamání' yùhù, ducán ináhá stnáí mii-yá. Te yùhù, vida xi sáhi sàhà-ñá càcu nèhivì xí, vàchi nahi rií xí xínduu-ne. ¹⁶Te ndoó gá más nèhivì nduu nahi rií xí. Te mate diín xaan ndoó-né vichi, doco icúmí cùhìn cundaqui-né ndixi; dandu cunchicùn-né yùhù, te iin-ni nacuatinhá-né xí nsidaa gá ana nduu rií xí, te mindaa yùhù cundiai-né.

¹⁷Yùhù icúmí cuàhi vida xi, te nú sàni nsihi nì cuu ducán, dandu icúmí naquihin tuià. Sahájàn cuú ini Yuamání' sàhí. ¹⁸Cunaha-nsiá, còò ni-iin cui quindiaa xí vida xi. Voluntad xi mií cuàhià. Vátuni cuàhià, te vátuni danátiácú mií, vàchi ducán nì nìhitáhví' nùù Yuamání'; divi ducán nì cachí-yà xí —nì cachí Jesús.

¹⁹Daaní, nècuàchì ladu Judea mà, nì tähndè dava-ne sàhà ñà-ndùa nì cachí-yà. ²⁰Cuàhà-né nì (cahíchì ini-nèyà), cachí-né:

—In ñà-malu inácaá ini tè-jaàn. Tè-loco nduu-te. cíndú chuun ndulócô-nsià sàhà-té?

²¹Doco dava ga-né nì cachí-né:
—Còó, màdì iin nècuàchì inácaá ñà-malu nduu nècuàchì cahàn ducán. A tuxí ini-nsià cui dandúvàha ñà-malu iin nècuàchì cuaá?

Nansa nì cuni tu nècuàchì raza Judea cahnì-né Jesús

²²⁻²³Daaní, nì sàà quívì nducahnú ñà-ní xínu veheñùhu cahnú.

Tiempu vixin nì sandua, te iá tu Jesús ñuu Jerusalén, xicánúú-yá patiu veheñùhu ma ndé nani Portal de Salomón. ²⁴Te yucán nì sàà stná itnii nècuàchì raza-yà Judea, cachí-né xí-yá:

—¿Nadaa ga tiempu cuàhàn-ní chidèhé gá-ní ana nduu-ní? Nú ndisa mii-yá nani Cristu nduu-ní, cachi ndàa-ní xí-nsí.

²⁵Dandu nì cachí Jesús:

—Sàni cachí xí-nsiá, doco có-xiníndísâ-nsiá. Nì ndacúcahín quívì Yuamání', te nì quide cuàhà milagru. Xí ñà-jaàn vátuni cundaà ini-nsià ana divi nduí. ²⁶Doco mii-nsiá, có-xiníndísâ-nsiá, vàchi có-ndùú-nsiá ana nduu rií xí, nacua nì cachí xí-nsiá. ²⁷Vàchi nèhivì nduu nahi rií xí, iníni-né na cahín xí-né. Te ináhî-né, te nchícùn-né yùhù. ²⁸Te sáhi-né vida ndiaha nicanicuahàn, te mà nunca sàà ndañuhu anima-né, ni còò iin tavà xí-né nùù ndahí'.

²⁹Vàchi nùù Yuamání' nì nìhí nèhivì nduu nahi rií xí, te còò cá ana chicá fuerte nùù mii-yá; còò iin cui dandáñuhú-xí-né nùù ndahà-yá. ³⁰Te yùhù xí Yuamání', iin-ni xínduu-nsi —nì cachí Jesús.

³¹Nàyùcàndùá, nècuàchì raza-yà yucán, nì dàtacá tu-ne yùù ñà-caniyuu-néyà, te cahnì-néyà.

³²Dandu nì cachí-yà xí-né:

—Cuàhà gá obra vàha sàni quide nì xini-nsià. Te nsidaa obra mà nduu nì nìhitáhví' nùù Yuamání'. Pues cíndú obra xi (có-ndiàá), te sàhámà cuní-nsià cahnì-nsiá yùhù?

³³Dandu nì cachí nècuàchimà xí-yá:

—Còó, màdì sàhà ñà-ní quidà-ní obra cuní-nsi cahnì-nsi mii-ní;

còó. Sàhà ñá-nì cachì-ní iin cuàchi, ñàyùcàndùá ndiá ìcà-nsí caniyuu-nsí mii-ní, vàchi cuní-ní ndudava-ní xì Dios, te nèhivì ùún nduu-ní.

³⁴Dandu nì cachi Jesús xì-né:
—Pues, ìnansa divi cachí nùù tutu nduú ley xi-nsia? Dohó cachá': “Nahi dios xínduu-nsia, cachí”.

³⁵Pues, ducán cachá' sàhà nèhivì sànahama, mate cuisì nèhivì ùún nì inini razón xi Dios nduú-né, doco nahi dios nduú-né, cachá', te ináhá-ndá, siempre ñà-ndácuìsi nduá cachí tutu iì. ³⁶Doco yùhù, mate ní nìhí iin chuun iì nùù Yuamání, te nì techuún-yá yùhù nì quesai ñuhíví yohó, doco cachí-nsiá iin cuàchi nduá ñà-cächí' nduí Dèhemani-yá. ³⁷Cuisì cundehè-nsiá obra quidé, te nú có-nduá nahi obra quidá stná Yuamání, dandu màsà cúníndísâ-nsiá yùhù. ³⁸Doco nú dava-ni iá obra quidé xì obra quidá stná mii-yá, dandu xiñuhu cunindisá-nsiá. Te mate có-xíníndísâ-nsiá yùhù, doco siquiera cunindisá-nsiá milagru quidé, dandu vâtuni sàà-nsià cundaà ini-nsià, te cunindisá stná-nsiá ñuhú saín vida xi Yuamání anímè, te ñuhú saín stná vida xi yùhù ini mii-yá —nì cachi Jesús.

³⁹Dandu nsidaa nècuàchì yucán, tucutu nì cuni-né tnii-neyà, doco nì càcu-ya nùù-né.

⁴⁰Daaní, inga xichi cuàhàn-yà inga ladu yûte Jordán ndé lugar ndé nì saquida iì Juan (Bautista) nèhivì. Te nì cuee chii-yá yucán.

⁴¹Ñàyùcàndùá, cuàhà nèhivì nì

casaà stná nùù-yá yucán, vàchi dohó cachí-né:

—Còò milagru nìsá quídá Juan (Bautista), doco nsidaa ñà-ndùá nì cachitnùhu-ne sàhà Jesús, divi ñà-ndáà nduá, (sànì xini-nsì) —nì cachi nècuàchimà.

⁴²Te tiempu iá-yà lugar yucán nì xinindisá cuàhà nèhivì mii-yá.

Nansa nì xìhì Lázaro, te nì natiacu-né

11 ¹⁻²Daaní, después nì quicuehè iin nècuàchì ñuu tii Betania nani Lázaro. Te divi ñuu yucán ndoó stná ùì cùha-ne, iin-ne nani María, te inga-né nani Marta. Te María mà nduú nècuàchì (nì sàà nùù Jesús después), te nì dàcùchí-né tàtnà tnàmì sàhà-yá, dandu nì nsida ichí-néà xì ididínì-né. ³Pues divi cùha Lázaro mà nduú ana nì catechuún iin razón nùù Jesús, cachí-né xì-yá:

—Stoho-nsì Señor, cuhí vàha nècuàchì mánì guá nùù-ní.

⁴Ñàyùcàndùá, (nì sàà razón mà ndé iá-yà); doco na ní tiau-yá palabra mà, dandu nì cachi-yá:

—Cuèhè jaàn, có-nduá cuèhè ñà-cui-ndà, cuisì iin cuèhè ñà-naquimaní cuáhà-ndà Dios nduá, te quee cuàhà stná tnùñuhu xí Dèhemani-yá —nì cachi-yá.

⁵Cunaha-nsiá, mánì cuáhà Marta xì cùhì-né xì cùha-ne nùù-yá.

⁶Doco na ní xinitnùhu-ya cuhí nècuàchimà, nì cuee chii gá-yà ùì quívì lugar yucán. ⁷Dandu nì cachi-yá xì nècuàchì dacuahá-yá:

—Vichi cùhùn tu-nda ladu Judea.

⁸Te nì cacachi nècuàchimà xì-yá:

—Maestro, ¿a cuní tu-ní cùhùn-ní yucán? vâchi nècuàchì ladu mà, cuàhàn-nè cahnì-né mii-ní xì yùù nì cùí, te tàyáha cuàhà quìvì.

⁹Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Ùxin ùì hora nchií orá nùù-ndà, ñàyùcàndùá mà úhi cacanuu-nda ndui, te mà cáquìhi sàhà-ndà, vâchi tnúù nùù-ndà ñuhìvì yohó. Te ducán iá stná xì nsidaa ana datnúù ndiaha (Dios) anima-xi, (mà yúhí-nè).

¹⁰Doco tucu iá nú xica-nda ñuu, mà úhi nàcasàn-ndà. Te divi ducán iá stná xì nèhivì có-dàtnúù Dios ini anima-xi.

¹¹Na ní nsihi nì cachi-yà ducán, dandu nì cachi gà-yà xì-né:

—Quídì amigo xi-nda Lázaro. Ñàyùcàndùá, cùhìn dansicuìhnu inì-né.

¹²Dandu nì cachi nècuàchì dacuahá-yá:

—Vâtuni Stoho-ndà Señor, vâchi nú quídì uun-ne vichi, ádi vâtuni nduvàha-ne.

¹³Ducán nì cachi-né, vâchi tuxí ini-né cahàn-yà sàhà ñà-quídì-ndà na quetátú-ndà; doco còo, sàhà ñà-xíhì-ndà cahàn-yà.

¹⁴Ñàyùcàndùá, chicá claru nì cahàn-yà xì-né, cachí-yá:

—Cunaha-nsiá, sàni xìhì Lázaro.

¹⁵Te mate có-íe` xì-né (na ní xìhì-né), doco vâtuni, vâchi chindeámà ñà-sàà-nsià cunindisá ndisa-nsia. Pues vichi cùhùn-ndà ndé iá nsii ma —nì cachi-yà.

¹⁶Te yucán iá stná iin nècuàchì dacuahá-yá nani Tomás. Cuatí cachí nèhivì xì-né. Te vichi nì cachi-né xì nsidaa gá compañeru-né:

—Cúhùn stná-ndà xì-yá, te cui-ndà.

¹⁷Daaní, (nì quihin nsidaa-né ichì cuáhàn-nè xì-yá), te nì sàà-né ñuu tii Betania ndé iá nsii ma, te nì xinitnùhu-ne sàcuàhàn-ndà cùmì quìvì inácáá-ndà cueva ndé índùxin-nda. ¹⁸Cunaha-nsiá, yatni iá stná ñuu cahnú Jerusalén ndé nduú ñuu tii ma, nahi dava hora caca-nda, ¹⁹(te yucán ndoó cuáhà) nècuàchì raza Judea. Ñàyùcàndùá, nì casaà stná cuàhà nècuàchimà ndé iá Marta xì María, cuní-né nacuàhandee ini-né nècuàchimà sàhà nsì-cùha-ne.

²⁰Daaní, na ní xinitnùhu Marta sàni quesaa Jesús, dandu cuàhàn-nè nànchìcùn-nèyá. Doco María, nì ndòo-ne vehe. ²¹Te na ní sàà Marta ndé iín-yá, dandu nì cachi-né xì-yá:

—Señor mío, nú ni ía-ní yohó nì cùí, dandu mà cùí cùhe. ²²Doco yùhù ináhî, nsidaa ñà-ndùá ni cícàn tàhvì-ní nùù Dios vichi, seguru cuàhatahvì-yá mii-ní.

²³Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Icúmí cùha-ní natiacu-né.

²⁴Dandu nì cachi Marta xì-yá:

—Yùhù ináhî, icúmí-né natiacu-né na sàà xìnu tiempu, te natiacu nsidaa nèhivì.

²⁵Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Yùhù nduú ana danátiácú xì nèhivì, te sáhatahvì stnáì vida ndiaha. Ana càhvì xì', mate sàni xìhì-né, doco icúmí-né natiacu-né. ²⁶Te nsidaa ana itiácú, te xiníndísâ-né yùhù, mà nunca sàà-né cui ndisa-ne. ¿A xiníndísá-ní ñà-jaàn?

²⁷Dandu nì cachi-né xì-yá:

—Jaan, Señor mío; yùhù xiníndísê ñà-mii-ní nduu-ní Cristu Dèhemani

Dios, te ndè inga ñuhìví nì quee-ní nì quesaà-ní.

²⁸Ducán nì cachí-né, dandu mānuhù-né vehe-ne, te nì cana dèhé-né cùhi-né, cachí-né xì nècuàchimà:

—Sàni quesaà maestru Jesú, te caná-yá mii-ní.

²⁹Nàyùcàndùá, na ní tiacu María ñà-jaàn, dandu luegu nì ndacuiin-né cuàhàn-né ndé iá-yá, ³⁰vàchi tàñáha ga sàà-yá meru ini ñuu mà, iá va-ya ndé nì ndacùhun tnahá-yá xì Marta.

³¹Daaní, nècuàchì raza Judea ndoó nácuàhandee xi ini María vehe-ne, nì xini-né na ní ndacuiin yàchì nècuàchimà cuàhàn-né, nàyùcàndùá, nì tenchicùn stná-né cuàhàn-né, cachí-né:

—Ádi cuáhàn nècuàchì jaàn ndé índùxin nsìi ñà-coo-ne cuacu-ne.

³²Dandu nì sàà María ndé iá Jesú. Te nì sàcuìn sìsi-né nùù-yá, cachí-né:

—Señor mío, nú ni ía-ní yohó nì cùi, dandu mà cúi cùhe.

³³Daaní, na ní xini Jesú sacú María, te sacú stná nèhevì cutnáhâ xí-né, dandu nì sàcàm fuerte ini-yá, te nì cutàsi ini-yá. ³⁴Dandu nì cachí-yá xì nèhevì yucán:

—¿Índù índùxin nsìi?

Te nì cachí-né xì-yá:

—Cúhùn-ndà cundehè-ní,

Stoho-nsì Señor.

³⁵Dandu nì sacu stná-yá. ³⁶Te sàháyùcàndùá nì cacachi nècuàchì raza-yá (nì quixi Jerusalén):

—Cundehè-nsiá na cuahà guá cuú ini-yá sàhà nsìi ma.

³⁷Doco dava nèhevì yucán, nì (xitnùhu-ne), cachí-né:

—Dècuèndè iin nècuàchì cuaá nì dànatùi Jesú yohó nùù-xí. ¿Índù chuun màngicùí dandúvàha-ne nècuàchì nsìi yohó sàhà ñà-màsà cùí-né nì cùi? —nì cachí-né.

³⁸Daaní, cuàhàn-yá xì-né te nì sàà nsidaa-né dècuèndè ndé índùxin nsìi ma. Cueva nduá, te ndiadí iin cavà cahnú yehá. Te mií-yá, sàcàm ndee ini-yá nì sàà-yá. ³⁹Dandu nì cachí-yá xì nèhevì yucán:

—Dítá-nsià cavà jaàn.

Doco nì càhàn Marta, cùha nsì-Lázaro, cachí-né:

—Señor mío, sàcuàhàn-ndà cùmì quivì vichi; ádi sàsàhán quini nsìi jaàn.

⁴⁰Dandu nì cachí-yá xì-né:

—Sàni cachì xì-ní cuiù xiñuhu cunindisá vàha-ní, dandu cunì-ní ñà-ndiaha guá quidá Dios.

⁴¹Nàyùcàndùá, nì dítá nèhevì mà cavà ndiadí yehè cueva mà. Dandu nì ndacoto ndiaá-yá dìquì-xí, te nì cachí-yá:

—Ansivéhé-ní, Yuamání, vàchi nì inini-ní ñà-ndùá nì xícàm tåhví nùù-ní. ⁴²Te ináhí, ducani iníní-ní yùhù na xícàm tåhví nùù-ní, doco ducán cachí xì-ní vichi sàhà-ñá ni cúníní nèhevì itá yohó, te cunindisá-né mii-ní ñà-ndùù-ní ana nì techuun-xí vàxi ⁴³—nì cachí-yá.

Dandu nì ndàhì ndee-yá, cachí-yá:

—¡Lázaro! ¡Quee-ní, nahà-ní!

⁴⁴Dandu nì natiacu nècuàchì nsìi ma nì quee-ne cueva, idáducún fù-né sìcoto. Te nuhní stná ndahàsáhà-né, te nùù-né, idàhví stná iin sìcoto. Dandu nì dàndàcú-yá nùù nèhevì itá yucán, cachí-yá:

—Nacanì-nsiànè, te ni cacá-né —nì cachí-yá.

Nansa nì ndatnuhu tnahá nèhivì ñà-tnii-ne Jesús, te cahnì-néyà

45 Ñàyùcàndùá, cuàhà nècuàchì raza Judea yucán, nì xinindisá stná-nèyà na ní xini-nè nansa nì quida-ya. Divi nèhivì nì sàhàn vehe María nàcòtò xì nècuàchìmà xínduu-ne. **46** Doco dava ga nèhivì yucán, mànuhù-né, te nì cachitnùhu-ne xì nècuàchì fariseu nansa nì quida-ya. **47** Ñàyùcàndùá, nì nataca nècuàchìmà xì dùtù xícusahnú, te nì ndatnuhu tnahá-né, cachí-nè:

—¿Ndíà quida-nda? vàchi cuàhà gá milagru quidá Jesús. **48** Te nú ni nácóo uun-ndané, dandu icúmí nsidaa nèhivì cunindisá-né nècuàchìmà. Te nú ducán, dandu caquixi tè-romanu, dacaá-te veheñùhu xi-nda, te dandutu stná-te nsidaa-nda ñuu-ndà yohó —nì cachi-nè.

49 Dandu nì càhàn iin tiàa nani Caifás, divi nècuàchì nduú dùtù cusáhnû cuìà yucán. Te dohó nì cachi-nè:

—Mii-nsiá, có-cündáà ini-nsià.

50 Cósânìhì inì-nsia ñà-nùù ndohó chicá vàha quea nú ni cuí imindaa nèhivì sàhà ñuu-ndà yohó, te màdiá ndañuhu nsidaa-nda —nì cachi-nè.

51 Doco Caifás mà, màdi inì-ni mii-né nì chitnúnì ini-nè cachi-nè ducán; còó, vàchi sàhà-ñá nduú-né dùtù cusáhnû cuìà yucán, ñàyùcàndùá Dios nì dàchítñúnì ini-yànè cachi-nè ducán sàhà Jesús ñà-icúmí-yà cui-yà sàhà nèhivì ñuu-yà. **52** Te màdi cui-sì sàhà nèhivì ñuu-yà. Còó, vàchi icúmí stná-yà cundaca-ya nsidaa nèhivì nduú

dèhe ndisa Dios, te danátácá-yànè ñà-cundoo-ne iin-ni cahnú-ní, mate vichi xíndoo-ne inicatu ñuhiví.

53 Cunaha-nsiá, ndè quìvì yucán nì quesaha tè-xídandacú ñuu mà ndatnuhu stnahá-te nansa quida-tè ñà-cahnì-téyá.

54 Ñàyùcàndùá, cóni xícanuu vate gá-yà mahì nèhivì raza-yà yucán, còó. Nì quee-ya cuàhàn-yà inga ñuu nani Efraín, iin ñuu indúhu yatni ndé nduú puru yucù. Te yucán nì là chii-yá xì nècuàchì dacuahá-yá.

55 Daaní, quìvì yucán sà-ítúú nacava iin vicò nani vicò pascua, nduámà iin vicò siempre nsidácahnú nècuàchì raza Judea yucán. Ñàyùcàndùá, cuàhà nèhivì nì quee ñuu cuati vàxi ñuu Jerusalén sàhà ñà-nduhii-né antes sàà vicò mà. **56** Te itá nècuàchìmà veheñùhu cahnú ndatnúhú-né, ndácàtnùhù stnahá-né nùù-né a quixi stná Jesús vicò mà, á coó, cachí-nè iin-ne xì inga-nè:

—¿Nansa tuxí inì-nsia? ¿A quixi-ne, á coó? Ádi mà quíxí-né cahan-nsí.

57 Cunaha-nsiá, sàní quee iin orden nùù dùtù xícusahnú, xì nùù nècuàchì fariseu, cachí-nè xì nsidaa nèhivì ñà-icúmí-né cachitnùhu-ne índu iá-yà, nú ináhá-né, sàhà-ñá cùhùn nècuàchìmà tnii-neyà.

Nansa nì quida iin nècuàchì ñahà, nì dàcùchí-né sàhà Jesús xì tàtnà tnàmì

12 Daaní, cumánì gá lñù quìvì cunduu vicò pascua, dandu nì sàà Jesús ñuu tii Betania, divi ñuu ndé iá nècuàchì nì dànatíacú-yà nani Lázaro. **2** Te ñuu mà nì quida stná nèhivì iin vicò tì sàhà-ñá

cundoo-ne cuxi-ne xì-yá. Te vicò mà nì chindee stná Marta, nì quida-ne chuun yuhùnùhú. Te iá stná Lázaro yucán mahì nèhivì cutnáhâ xí-yâ xixí-yá.³ Daaní, nì sàà stná María yucán, nihí-né dava litro ñà-tnami nani nardo, finu cuàhà-té, te yàhvì gá-te. Te nì dàcùchí-nète sàhà-yá, dandu ni nacuaha-nète xi ididínì-né. Te inicatu vehe nì nacutu dico tnami-té.⁴ Doco yucán iá stná iin nècuàchì dacuahá-yá nani Judas Iscariote, divi dèhe Simón, te nduu stná-né tiàa icúmí dicò xì-yá después. Te dohó nì cachi-né:

⁵—¿Índu chuun cóni cuyàyvi ñà-tnami jaàn chicá vàha ni cui? Vàchi vátuni tui ùnì cientu dìhùn plata sàhà ñà-jaàn, te dasàn-ndàñá nùù nècuàchì ndahví.

⁶Ducán nì cachi nècuàchímà, doco màdì ndisa nècuàchì ndahví cuhí ini-né; (mii-né cuhí ini-né), vàchi iin nècuàchì cuìhnà nduu-né. Te ndahà-né iá itni dìhùn xí nsidaa nècuàchímà, te tùha stná-né cuida cuihna-né dìhùn ñuhuma.

⁷Ñàyùcàndùá, nì cachi Jesús xì-né:
—Nacoo-ní nècuàchì ñahà yohó, vàchi sàhà-ñá sà-ítúú quívì cundùxin, ñàyùcàndùá nì chivàha-ne ñà-tnami yohó, te vichi nì xichuún-néa.⁸ Nècuàchì ndahví, nicanicuahàndido-né yohó, doco yùhù, còó, sacù-ni quívì ié` xì-nsiá —nì cachi-yà.

Nansa nì ndatnuhu tnahá nèhivì ñà-cahnì stná-né Lázaro

⁹Daaní, cuàhà gá stná nècuàchì raza Judea, nì sàà stná-né ñuu tii Betania mà na ní xinitnùhu-ne yucán iá-yà. Doco màdì cuisì

mii-yá cuní-né cundehè-né, còó. Stná Lázaro cuní-né cundehè-né, vàchi sànì natiacu nècuàchímà.¹⁰ Ñàyùcàndùá, dècuèndè stná nècuàchímà cuní stná dùtù xícusahnú cahnì-né, te sàhámà nì quesaha-né ndatnúhú tnahá-né (nansa quida-ne).¹¹ Vàchi sàhà Lázaro cuàhà nèhivì ladu Judea mà cuní-né yàha-ne ladu xi Jesús ñà-cunindisá stná-nèyà.

Nansa nì sàà Jesús ñuu Jerusalén

¹²Daaní, nì yàha inga quívì. Te nèhivì cuáhà sànì quesaa ñuu Jerusalén chivàha xi vicò mà, nì xinitnùhu-ne ñà-icúmí Jesús quesaa stná-yà.¹³ Ñàyùcàndùá, nì sahnde-né ndahà nù-ñúù, te nihí-nénu nì quee-ne cuàhàn-né dècuèndè ndé vàxi-ya, cána ndee nsidaa-né, cachí-né:

—iViva! iNdiahá gá nècuàchì yohó, vàchi cuenta xi Stoho-ndà Señor vàxi-ne! iNdiahá gá-né, vàchi cuàhàn-né cusahnú-né nùù ñuu-ndà Israel!

¹⁴Dandu nì tui iin burru chii, te nì sàcùnùú-yá yàtä-sí. Ducán nì quida-ya, vàchi dohó cachí nùù tutu ii:

¹⁵Mii-nsiá nèhivì ñuu Sión yohó, màsà yúhî-nsià, vàchi icúmí quesaa mii-yá ana cusahnú nùù-nsiá, cuindàñùú-yá iin burru chii —cachí tutu mà.

¹⁶Doco nècuàchì dacuahá-yá, có-inahá-né ñà-sàhà mii-yá cachí tutu ii ducán. Cuisì dècuèndè después na sánì nanihì-yá tnùñuhu ndiahá xí-yá, dandu nì nsinuu ini-né, ndisa, ducán cachí tutu mà, te divi ducán nì chindee stná-nèyà, (te nì quida ndisa-ya) nsidaámà.

17-18 Pues vichi sàñì ndecoyo cuàhà nèhivì (ñuu mà) nánchicùn xì-yá, vàchi sàñì xinitnùhu-ne sàhà milagru cahnú nì quida-ya na ní cana-ya Lázaro nì quee-ne sepultura nì natiacu-né. Vàchi nèhivì nì xini xì milagru mà, sàñì dàcuítia-né cuentu inicutu.

19 Daaní nì xini nècuàchì fariseu ñà-cuàhà guá nèhivì nì ndecoyo, te nì ndatnuhu tnahá-né entre mii-né, cachí-né:

—Jaàn xiní-nsià ni-iyuhu có-quídà-ndà ganar! Cundehè-nsiá, nsidanicuú nèhivì nchícùn xì Jesús vichi.

**Nansa nì quixi nècuàchì raza
Grecia nandúcú-né Jesús**

20 Daaní, vicò mà nì sàà stná itnii nècuàchì ñuu Grecia ñà-cahvi-né Dios vicò mà. **21** Te nì tnàtuu-ne nùù Felipe, iin nècuàchì ñuu Betsaida iá ladu Galilea, te nì cachi-né xì nècuàchimà:

—Señor, cuní-nsì càhàn-nsì xì Jesús.

22 Dandu nì sàhà Felipe nì cachitnùhu-ne xì Andrés, dandu ndúi-né cuàhà-né nùù mii-yá, te nì cachi-né xì-yá sàhà nècuàchì ñuu Grecia mà. **23** Dandu nì naxiconihí-yá nùù-né, cachí-yá:

—Vichi sàñì sàà quívì nanihí' tnùñuhu ndiaha xí, divi yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìvì. **24** Cunini-nsia palabra ndàcuisì yohó: nú (cuhí ini-ndà) iin nùni, te sàhámà có-chìhi-ndàñá, dandu imindaa nùni cundua nicanicuahà. Doco nú sàñì chihi-ndañá, dandísá icúmíá nducuahà'. **25** Pues ducán iá stná xì vida xi nèhivì. Nú cuhí

gà ini-né vida xi-ne ñuhìvì yohó, dandu icúmíá ndañuhu dahuan. Doco nú có-cuhí ini-néà, dandu nicanicuahàn cucumi-né vida ndiaha. **26** Te nú nduú ndisa-ne iin ana xinúcuáchí nùí, dandu ni cúnchicùn-né yùhù, te ndéni nì cui ni sáì, yucán icúmí sàà stná nècuàchimà cutnahá-né xì'. Te nsidaa ana xinúcuáchí nùí, icúmí Yuamáni' quidañuhu-yánè.

27 'Vichi yáha ga nacání cuáhà inì. Doco àa cuáhìn càquìn nùù Yuamáni' ñà-nì dácâcu-ya yùhù nùù ñà-ndùá icúmí cuu xí vichi? Còo, vàchi divi sàhà ñà-nì cùù-xí' ducán nduá nì quesai ñuhìvì. **28** Te vichi dohó cachí' xì Yuamáni': "Tavà-ní tnùñuhu xí-ní cundehè nèhivì".

Dandu nì tiacu tàchì ana càhàn ansivi, cachí-yà:

—Sàñì taví tnùñuhu xí, doco más gá-ñà icúmí quee nùù nèhivì quívì nùù-xí.

29 Ñàyùcàndùá, nèhivì itá yucán, na ní tiacu-né tàchì-yá, nì cachi-né:

—Dàvì ní càhàn.

Te dava ga-né nì cachi-né:

—Ádi ángel nì càhàn xì Jesús.

30 Dandu nì cachí-yà xì-né:

—Màdi sàhà yùhù nì càhàn Dios ndè ansivi nì tiacu-nsià; sàhà mii-nsiá nduá nì càhàn-yà.

31 Cunaha-nsiá, sà-ìtúú ndundaà sàhà nsidaa ñà-có-ndiàá ñuhìvì yohó. Te vichi icúmí Dios tavà-yá quisi dandacú núù ñuhìvì yohó.

32 Daaní, nú sàñì chituu ducún nèhivì yùhù, dandu icúmí danátâquì cuàhà nèhivì nùí.

33 Palabra mà nì cachí-yà nahi ejemplu sàhà-ñá cundaà ini-ndà índù modo icúmí nèhivì cahnì-néyà

(nchìca cruz). ³⁴Dandu nì cachi nèhivì cuáhà mà xì-yá:

—Nsiuhù, sàñi inini-nsi nì cahvi-ne nùu ley iì ndé cachá: “Nicanicuahàn icúmí coo mii-yá nani Cristu”. Doco mii-ní, cachí-ní ñà-icúmí nèhivì dananá ducún-né mii-ní, (te cuì-ní). Te cachí stná-ní ñà-ndùu-ní Tnaha Nèhivì Ñuhìvì. Pues nansa ía (chuun quidá) iin ana nduu Tnaha Nèhivì Ñuhìvì?

³⁵Dandu nì cachi Jesús xì-né:

—Iyuhu nduu tiempu cuàhàn cutnuù ndiaha luz (xi Dios) mahì-nsiá. Ñàyùcàndùá, nacua datnúu ndiaha-yá nùu-nsiá, ducán quida ndisa-nsia cumplir vichi, vàchi (vàxi iin quìvì) vihini cuxio nsidaámà, te ndé cuiśi ichì ñaa ndòo nùu-nsiá. Cunaha-nsiá, nú ni cacá iin nèhivì ichì ñaa, mà có-cùndáà tnùní ini-né ìndù nùu-xí sàà-nè. ³⁶Doco vichi nduu meru hora datnúu ndiaha-yá luz (xi-ya) nùu-nsiá, ñàyùcàndùá cunindisá-nsiá sàhà-ñá sàà-nsià cunduu-nsia dèhe mii-yá ana datnúu ndiaha xi-nsiá —nì cachi-yà.

Dandu nì quecuaán-yá iin xaan ndé mà ndácùhun nècuàchìmà-yá.

**Nansa nì cahichì ini nècuàchì
ñuu Jesús mii-yá**

³⁷Mate cuàhà milagru nahnu nì quida-ya nì xini nèhivì, doco cóni sáà-nè cunindisá-néyà. ³⁸⁻³⁹Te ducán nì cuu ndisa ñà-ndùá nì tiaa profeta sàñaha nani Isaías, vàchi dohó nì cachitnùhu ndómà:

Stoho-nsì Señor, sacu nèhivì nì xinindisá ñà-ndùá nì cachi-nsi xì-né, mate cuáhà gá sàñi quida-ní milagru fuerte, nì cachi ndómà.

Ñàyùcàndùá, mènìcùí gá cunindisá nèhivì (raza-yà), vàchi dohó nì tiaa

stná Isaías mà (ñà-ndùá nì cachi Dios) sàhà-né:

⁴⁰Sàñi dàcuàí anima-nè, te quidámáxìní-nè quidé. Ñàyùcàndùá, có-cùní-nè cundehè-né ichì yùhù, ni có-cùní stná-nè mènìhì ini-né, ni có-cùní stná-nè natnahnu-nè (ichì váha), te ducán nsida vií anima-nè, nì cachi-yà.

⁴¹Ñà-jaàn nduá nì tiaa Isaías sàñaha na ní xini ndómà seña xi Dios ñà-ndiaha guá cuàhàn quida Jesús, te nì cachitnùhu-nda sàhámà.

⁴²Doco cunaha-nsiá, cuàhà gá stná nèhivì raza-yà nì xinindisá stná-néyà, dècuèndè stná cuàhà nècuàchì dandacú. Doco cóni cächí vate-né ñà-jaàn, vàchi nì yùhí-né (cuìdà ini) nècuàchì fariseu-nè, te mà cóó gá permisu cùhùn-nè veheñùhu. ⁴³Vàchi chicá nì cudiì ini-né ndee vàha-ne nùu nèhivì ñuhìvì, te màdì nùu Dios.

**Nansa icúmí palabra nì cachi Jesús
nsidandaà sàhà cuàchi nèhivì ñuhìvì**

⁴⁴Daaní, nì ndàhì ndee Jesús, cachi-yà:

—Nú xinindisá nèhivì yùhù, màdì cuiśi yùhù xinindisá-né; ciò. Stná mii-yá ana nì techuun-xí vàxi xinindisá stná-né. ⁴⁵Te nú indéhe-né yùhù, dandu indéhe stná-né ana nì techuun-xí vàxi.

⁴⁶Cunaha-nsiá, sàhà-ñá datnúi nùu nèhivì ichì cùhùn-nè, ñàyùcàndùá nì quesaì ñuhìvì yohó, dandu nsidaa ana xinindisá xí, mà cáká gá-nè ichì ñaa. ⁴⁷⁻⁴⁸Te nú cundáà ini iin nèhivì ñà-ndùá cachi, te có-chívàha-neà, dandu icúmí

ndundaà sàhà cuàchi-ne, te nìhi-né castigu. Doco màdì yùhù icúmí nsidandaà xì sàhà-né. Còó, vàchi màdì sàhà-ñá dandohí nèhivì nì quesaì ñuhíví yohó. Còó, sàhà-ñá càcu-ne nì quesaì. Divi palabra sànì cachì icúmí nsidandaà sàhà cuàchi nèhivì cahichì inì-xi, te có-càndísá-né ñà-ndùá cachì. Icúmí palabra mà cachà nansa nìhi-né castigu na sáà xìnu tiempu.

⁴⁹Nsidaa ñà-ndùá sànì cachì xì-nsiá, màdì dìnì mií nì quéá; còó, divi Yuamánì’ nduú ana nì sàcùnahí nùù-xí; divi mii-yá nì cachì-yá xì’ ñà-ndùá cuní-yá cachì xì-nsiá.
⁵⁰Te ináhí, nú ni cúníndísâ-nsiá ñà-ndùá dandacú-yá, dandu vida ndiaha cucumi-nsiá nicanicuahà. Ñàyùcàndùá, nacua sànì cachì-yá xì’, divi ñà-jaàn nduá cachì’ xì-nsiá —nì cachì Jesús.

Nansa nì nacate Jesús sàhà nècuàchì dacuahá-yá

13 Daaní, nì sàà vigilia vicò pascua, te ináhá Jesús sà-ítúú stná quìvì icúmí-yá quee-ya ñuhíví yohó nùhù-yá ndé iá Yuamánì-yá. Te cunaha-nsiá, cuú cuáhà ini-yá sàhà nèhivì xí-yá ndoó ñuhíví yohó, ñàyùcàndùá nì (quida-ya iñàha ñà-cundaà ini-ndà) yáha ga cuú cuáhà ini-yá sàhà-ndà. ²(Vàchi divi ñuu vigilia mà) iá-yá cudínî-yá xì (nèhivì xí-yá). Doco iin nècuàchìmà nani Judas Iscariote, divi dèhe Simón, sàñhnú ini-né cahin-nèyà (nùù tè-xídandacú), vàchi ducán nì dàñacání ini ñà-malu-né quida-ne. ³Te mii-yá, ináhá stná-yá sànì chitnùní ini Yuamánì-yá

ñà-dandacú-yá nùù nsidanicuú iñàha, te ináhá stná-yá ñà-nùù Yuamánì-yá nì quixi-ya, te después nùhù-yá. ⁴Ñàyùcàndùá, nì nacoo-ya ñà-xixí-yá, te nì ndacuiin-yá, nì tavà-yá dùhnù quihín-yá, te nì chicuhni nihni-ya iin sìcoto caní tixi-ya. ⁵Daaní, nì tñii-ya iin tina, te nì dàchitù-yáñà tècuí, dandu nì quesaha-yá nacáté-yá sàhà nècuàchì dacuahá-yá, te después nì nsida ichí-yàñà xì sìcoto cani-ma.

⁶Te na ní sàà-yá ndé iá Simón Pedro, dandu nì cachì-né xì-yá:
—¿A ndisa cuní-ní nacate-ní sàhí, Señor mío?

⁷Te nì cachì-yá xì-né:
—Vichi có-sânìhì inì-ní índù iñàha nduá cuàhìn quide xì-ní, doco vàxi iin quìvì, dandu sàà-ní cundaà vàha inì-ní.

⁸Dandu nì cachì-né xì-yá:
—¡Còó! ¡Mà nunca cuàhi nacate-ní sàhí!

Te nì cachì tu-ya xì-né:
—Nú màsà nácátí sàhà-ní, mà cúí cunduu-ní nèhivì xí.

⁹Te nì cachì tu-ne xì-yá:
—Señor mío, nú ducán nduá, dandu nacate stná-ní ndahí xì dìnì, te màdiá cuiśi sàhí.

¹⁰Dandu nì cachì-yá xì-né:
—Cunaha-ní, nú làcà nì xichi iin nèhivì, còò necesidad cuchi tu-ne, vàchi sà-íá ndoo inicutu ìcà-né, cuiśi sàhà-né (cúdi), te ñà-jaàn xiñuhu ndoo. Te ducán iá stná xì mii-nsiá vichi, sànì ndoo vàha dahuun anima-nsià. Doco màdì nsidaa-nsiá iá ndoo-nsia.

¹¹Ducán nì cachì-yá, vàchi ináhá-yá ana cuàhàn dicò xì-yá, ñàyùcàndùá nì cachì-yá: “Màdì nsidaa-nsiá iá ndoo-nsia”.

¹²Daaní, nì nsihi nì nacate-ya sàhà-né, dandu nì nàcùndixi-ya dùhnù quihín-yà, te nì sàcò-ya. Te nì cachi-yà xì-né:

—¿A cundáà inì-nsia índù chuun nì quide xì-nsiá ducán? ¹³Pues Maestro cachí-nsià xí', te Stoho-nsi Señor cachí stná-nsià xí'. Te vátunì iámà, vàchi divi nduí. ¹⁴Doco cunaha-nsiá, mate maestru xi-nsia nduí, te stoho-nsià nduí, doco nì

nacati sàhà-nsiá. Ñàyùcàndùá, stná mii-nsiá ndiá icà-nsiá nacate stnahá stná-nsià sàhà-nsiá. ¹⁵Vàchi nacua nì quide xì mii-nsiá, divi ducán xiñuhu quida stná-nsiá.

¹⁶Ñà-ndáà nduá cachí` xì-nsiá yohó: màsà cútúxí ini iin peón ñà-chicá ndiaá-te nùù lamú xi-tè. Stná iin tè-nìhi-xì iin razón, màsà cútúxí inì-te ñà-chicá ndiaá-te nùù ana nì techuun-xi-té xì razón mà.

¹⁷Ñàyùcàndùá, nú sàni cundaà vàha inì-nsia ñà-ndáà nduá sàni cachí xì-nsiá, te quidá ndisa-nsia cumplir, dandu ndiaha gá cundoo-nsia.

¹⁸'Doco có-câhìn sàhà nsidaa-nsiá. Yùhù ináhî índù nèhivì sàni nacàxin. Te nacua nì cachitnùhu nùù tutu ìì, ducán ndisa sàni cuu xí, vàchi dohó cachá: "Iin tiàa cutnáhâ xí na xixí, divi nduú ana sàni nanduu ana xiní ùhì xì".

¹⁹Yùhù, tàñáha ga yàhi tnündoho icúmí cuu xí, doco sàni cachitnùhi xì-nsiá sàhà-ñá, dandu na sáà cuu ducán, icúmí-nsiá cunindisá-nsiá ñà-divi yùhù nduú mii-yá.

²⁰Ñà-ndácuisi nduá yohó cachí` xì-nsiá: nú xiníndísâ nèhivì iin ana nì techuín, dandu queámà na ian sàni xinindisá stná-né yùhù. Te nú ducán xiníndísâ-né yùhù, dandu

cuní cachàmà xiníndísâ stná-né mii-yá nì techuun-xí vàxi ²¹—nì cachi-yà.

Nansa nì cache Jesús ñà-divi Judas icúmí quida xi-yá entregar

Dandu nì quesaha-yá cuhúún cuáhà ini-yà, te nì cachitnùhu-ya xì nèhivì xí-yá yucán:

—Cunaha-nsiá, iá iin-nsia cuàhàn cahin xí'.

²²Ñàyùcàndùá nì quesaha nsidaa nècuàchímà indéhe stnahá-né nùù-né, nacání ini-né ana divi cähàn-yà sàhà-xí cahan-né. ²³Te yatni uun diìn-yá iá iin nècuàchì màngi guá nùù-yá. ²⁴Ñàyùcàndùá, nì quida Pedro iin seña nùù nècuàchímà ñà-nì ndácàtnùhù-né nùù-yá ana divi cähàn-yà sàhà-xí. ²⁵Dandu nècuàchímà, chicá nì cuyatni-ne nùù-yá, te nì cache-né xì-yá:

—Señor mío, iana divi nduú tiàa cachí-ní?

²⁶Dandu nì cache-yà xì-né:

—Cuàhìn dandaxín iyuhu pan, te ana cuàhi, divi nècuàchì jaàn nduú-né.

Dandu nì dàndàxín-yá pan mà, te nì sàha-ya Judas Iscariote, divi dêhe Simón. ²⁷Te na ní tnii nècuàchímà pan mà, dandu nì quihvi ñà-malu Satanás ini anima-né. Dandu nì cache-yà xì-né:

—Ñà-ndùá cuàhàn-ní quida-ní, yàchì quida-níà.

²⁸Doco nèhivì dava ga cutnáhâ xí-yá yucán, cónì cúnadáà ini-né índù chuun nì cache-yà palabra mà xì nècuàchímà. ²⁹Dava-ne, nì tuxi ini-né nì cache-yà ducán sàhà ñà-ndùú nècuàchímà ana ndiaá xì

dìhhùn xí nsidaa-né, te ádi iá iñàha cùhùn-nè cuiin-ne ñà-nducahnú vicò, te ò cùhùn-nè dasàn-né dìhhùn nùù nècuàchì ndahví cahan-né, (doco còo). ³⁰Daaní, na ní nsihi nì tnii Judas mà pan mà, dandu vichi vichi nì quee-ne cuàhàn-nè; te ñuu nduá.

Ñà-ndùú palabra saa nì dàndàcú Jesús nùù-ndà

³¹Na sácuàhàn Judas, dandu nì cachi Jesús:

—Yùhù ana nduú Tnaha Nèhivì Nuhìvì, vichi sàni nìhì ndise tnùñuhu xí, te sàhà stná yùhù icúmí quee ga stná tnùñuhu xí (Yuamánì) Dios. ³²Nàyùcàndùá, nú sàhà yùhù chicá coo tnùñuhu xí-yá, dandu stná yùhù nìhì gá stnái más tnùñuhu quida-ya; te yàchì icúmí-yá quida-ya ducán. ³³Hijos, làcà iyuhu-ní coo guè xí-nsiá yohó. Vàchi nacua nì cachì xí nècuàchì raza-ndà Judea daa, ñà-jaàn nduá cachí stnái xí mii-nsiá vichi, icúmí-nsiâ nanducu-nsiá yùhù, doco lugar ndé cùhìn mà-cúi sàà-nsià. ³⁴Te vichi dandacuí iin ley saa chivàha-nsia, divi ñà-cuu stnahá ini-nsià sàhà-nsiá, ñà-jaàn nduá dandacuí; nacua cuú cuáhà inì sàhà mii-nsiá, divi ducán xiñuhu cuu stnahá stná ini-nsià sàhà-nsiá. ³⁵Vàchi nú ni cuú stnahá ini-nsià sàhà-nsiá, dandu sàhájàn vátùni cundaà ini nsidaa nèhivì ñà-divi nèhivì xí yùhù nduú-nsiá.

Nansa nì cachitnùhu Jesús ñà-icúmí Pedro nacuaà-néyá

³⁶Dandu nì cachi Simón Pedro xí-yá:

—Señor mío, ¿índùvì cùhùn-ní?

Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Vichi mà cùí cutnaha-ní xí’ cùhùn índù icúmî cùhìn. Doco después, dandu icúmí stná-ní sàà-ní yucán.

³⁷Dandu nì cachi-né xì-yá:

—Señor mío, ¿índù chuun mà cùí cutnahá stnái xí-ní cùhùn vichi? Vàchi cunaha-ní, dispuestu ié` cuì sàhà-ní.

³⁸Dandu nì cachi-yà xì-né:

—¿A ndisa dispuestu iá-ní cuì-ní sàhí cahan-ní? Yùhù cachí xí-ní, te ñà-ndàá nduá, tåñáha ga coto lehe, te sàni nacuaà-ní yùhù ùnì xichi.

Ñà-ndùá nì cachi Jesús xí nèhivì xí-yá ñà-mii-yá nduú-yá ichì sàà-ndà nùù Yua-nda Dios

14 ’Màsà nácáni gá ini-nsià; cuisì cunihnu ini-nsià Dios, te cunihnu stná ini-nsià yùhù. ²Ini vehe cahnú Yuamánì iá cuàhà gá lugar ndé cundoo-nda. Te nú màdì ñà-ndàá nduájàn, dandu sàni cachì xí-nsiá nì cuí. Doco icúmî codònúí nùù-nsiá cùhìn sàhà ñà-quida vií’ ndé cundoo stná-nsià xí’. ³Daaní, na nsihi quideàmà, dandu icúmî naxicocuñ nàcuàqui mii-nsiá nùhù-ndà sàhà-ñá cutnaha-nda cundoo-nda yucán. ⁴Te lugar yucán, sàcündáà inì-nsia índù iá’, te sàcündáà stná inì-nsia índù ichì sáà yucán.

⁵Dandu nì cachi Tomás xí-yá:

—Señor mío, có-lñáhá-nsí ichì mà, vàchi có-cündáà inì-nsiá índù cùhùn-ní.

⁶Dandu nì cachi Jesús xí-né:

—Yùhù nduú ichì mà, te nduú stnái ñà-ndácuísì, te nduú stnái ana

(sáha xi) vida ndiaha. Nú màdì sàhà yùhù, còò íín sáâ nùù Yuamánì'.

⁷ Doco nú ináhá-nsiâ yùhù, dandu ináhá stná-nsiâ mii-yá. Ñàyùcàndùá, vichi sàñi xini-nsiàyà, te sà-ìnáhá stná-nsiàyà.

⁸ Dandu nì cachi Felipe xì-yá:

—Señor mío, cuní-nsi cundehè-nsi Yua-nda Dios, dandu ndòo vàha ini-nsi.

⁹ Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Sàcuàhà gá tiempu ié` cutnáhí xì-nsiá, te ɿa táñâha ga nacuní-ní yùhù, Felipe? Cunaha-ní, nú sàñi xini-nsià yùhù, dandu ñà-sàñi xini stná-nsià Yuamánì' nduá, te còò cá necesidad cachì-ní ñà-cùní-nsià cundehè-nsiàyà. ¹⁰ Ádi sá-xiníndísâ-nî ñà-ñùhú saín vida xi ini Yuamánì', te ñuhú stná vida xi-ya ini yùhù. (Pues divi ducán nduá, te sàhámà) nsidaa ñà-ndùá cachí` xì-nsiá, màdìá inì-ni mií ndacú inìà, vàchi ini anímè iá Yuamánì', te divi-ya nduú ana quidà-xì obra ndiaha xí-yá (xiní-nsià). ¹¹ Cunindisá-nsiá ñà-ñùhú vida xi ini mii-yá, te iá stna vida xi-ya ini yùhù. Te nú có-xiníndísâ-nsiá mate sàñi cachí xì-nsiá ducán, doco siquiera cunindisá-nsiá ñà-sàñi xini-nsià milagru ndiaha nì quide. ¹² Ñà-ndáà nduá cachí` xì-nsiá yohó: nú xiníndísâ ndisa iin nèhivì yùhù, dandu vâtùni quida stná-nè milagru nahi ñà-ndùá quidé. Dècuèndè milagru chicá fuerte vâtùni quida stná-nè, vàchi icúmí nùhì ndé iá Yuamánì'. ¹³ Te nsidaa ñà-ndùá nì càcàn tàhvì-nsiá, te ndacùcahan-nsiá quíví, icúmí quideà, dandu chicá más nìhì

Yuamánì' tnùñuhu xí-yá sàhà yùhù ana nduú Dèhemani-yá. ¹⁴ Ndéni iñàha nì cui ni càcàn tàhvì-nsiá, te ndacùcahan-nsiá quíví, quideà.

Nansa nì quida Jesús comprometer techuún-yá Espíritu lì xí-yá quixi

¹⁵ Nú cuú ndisa ini-nsià sàhí, dandu icúmí-nsiâ chivàha-nsia ñà-ndùá dandacuí nùù-nsiá. ¹⁶ Icúmí càcàn tàhvì stnáì nùù Yuamánì', dandu techuún-yá inga ana quixi chindee xi-nsiá, te Yà-icúmí quixi ma, nicanicuahàn icúmí-yâ coo-ya cutnahá-yá xì-nsiá. ¹⁷ Divi Espíritu lì xí Dios nduú-yá, te cuisì ñà-ndácuìsì cachí-yà. Nèhivì dava ga ñuhivì yohó, mà cúí nìhì-né Yà-ìì mà, vàchi có-túí-yá nùù-né, te ni có-ináhá stná-nèyà. Doco mii-nsiá, sà-ìnáhá-nsiâyà, vàchi sà-ìá-yà cutnáhá-yá xì-nsiá, te después, icúmí-yâ yàha-ya ini anima-nsiá coo-ya nicanicuahàn. ¹⁸ Yùhù, mà cuáhi ndòo penchì-nsiá, vàchi icúmí naxicocuîn ñà-coi xì-nsiá.

¹⁹ Lácà sacu tiempu, dandu mà cúní gá nèhivì ñuhivì yùhù. Doco mii-nsiá, jaan. Vâtùni cuni-nsià yùhù. Iin-ni itiácuì, te sàhà ñà-itiácuì, ñàyùcàndùá iin-ni cutiacu stná mii-nsiá. ²⁰ Na sáà quívì yucán, dandu cundaà vàha inì-nsia ñà-iin-ni nduí xì Yuamánì', te cundaà stná inì-nsia ñà-sà-ìá stná mii-nsiá ini anímè, te yùhù, ini anima mii-nsiá iá stnáì.

²¹ Ana ináhá xí ñà-ndùá dandacuí, te quidá-néa cumplir, divi nècuàchimà nduú ana cuú ndisa inì-xi sàhí. Daaní, nú cuú ini-né sàhí, icúmí Yuamánì' cuu stná ini-yà sàhà-né, te stná yùhù, cuu

stná inì sàhà mii-né, te datúi nansa
nduú modo xi nùù-né.

²²Daaní, nì càhàn Judas xì-yá,
(doco inga Judas), màdì Judas
Iscariote, te dohó nì cachi-nè xì-yá:

—Señor mío, ¿índù chuun cui sí
nùù nsiùhù icúmí-nî datúi-ní nansa
nduú modo xi-ní? ¿Índù chuun mà
quídá-nî ducán xì dava ga nèhivì
ñuhiví?

²³Dandu nì cachi Jesús xì-né:
—Nèhivì cuú inì-xi sàhí, tùha-ne
chivàha-ne ñà-nduá cachí` xì-né.
Dandu Yuamání`, icúmí stná-yà cuu
ini-yà sàhà-né, te sàà-nsì nùù-né
ñà-cundoo-nsi ini anima iin iin-ne.
²⁴Doco nècuàchí có-cuú inì-xi sàhí,
có-chívàha-ne ñà-nduá cachí`. Te
ñà-nduá cachí` xì-nsiá, màdì inì-ni
mií ndacú inì cachí` ñà-jaàn. Còó,
Yuamání` nduú ana chítnúní inì-xi
ñà-nduá cachí` xì-nsiá.

²⁵Cunaha-nsiá, nsidaa ñà-jaàn
sàni cachí` xì-nsiá mientras iá ve
xì-nsiá yohó. ²⁶Doco iá inga ana
cuàhàn chindee xi-nsiá, divi nduú
Espíritu lì icúmí Yuamání` techuún
quixi cuenta xi. Te Yà-ìì mà,
icúmí-yâ chinaha-yâ mii-nsiá nsidaa
iñàha, te dansínúú ini-yâ mii-nsiá
nsidaa ñà-nduá sàni cachí` xì-nsiá.

²⁷'Mate cùhìn, doco sàhà yùhù
vàtùni cundoo-nsia contentu, divi
nacua ié` contentu, ducán sáhatahvì
stnáì mii-nsiá ñà-cundoo stná-nsiá
contentu. Mà quídé na quidá nèhivì
ñuhiví yohó, diín modo ndoó dìì-né.
Còó, màsà nácání ini-nsiá sàhà
ni-iñàha, ni màsà yúhí-nsiá. ²⁸Vichi
sàni inini-nsia nì cachí` ñà-icúmí
nùhù xìqué, dandu naxicocufín.
Te nú ni cuú vàha ini-nsiá sàhí nì
cùí, dandísá cudiì gá inì-nsia ñà-nì

cachí icúmí nùhì ndé iá Yuamání`,
vàchi chicá dandacú mii-yá.

²⁹Cunaha-nsiá, sàni cachitnùhi
xì-nsiá palabra yohó sàhà ñà-nduá
cuàhàn cuu después, dandu quìvì
cuu ndisa nacua sàni cachí` xì-nsiá,
vàtùni cunindisá víi-gá-nsiá.

³⁰'Pues vichi, mà cähàn cuàhà
gué` xì-nsiá, vàchi sà-vàxi mii-sí
dandacu-xi nùù nèhivì ñuhiví
yohó, te còò ni-iñàha nduú-si xi
yùhù. ³¹Doco ñà-nduá cuàhìn
quide, cuàhìn quideà sàhà
ñà-cundaà ini nèhivì ñuhiví ñà-cùú
ndisa inì sàhà Yuamání`, te cuní`
quidandise ñà-nduá nì dàndàcú-yá
núí. Ñàyùcàndùá, ndacuita-nsia
cúhùn-ndà.

Ejemplu sàhà nducuyòhò sì-uba

15 'Ñà-ndáà nduá, ducán ié` xì
nèhivì-xí na ian nducuyòhò
ndèè nduí. (Te mii-né, nahi
rama-nu nduú-né.) Te Yuamaní`,
nahi nècuàchí ndiaá xì-nú nduú-yá.
²Vàchi nsidaa ndahà nducuyòhò,
nu có-càna quisí vídìà, tàhndèà. Te
nú cuàha-sí nùù ndahà-nú, dandu
táhndè ndodò iin ian ndundoa
sàhà-ñá chicá más quisí vídì
cana. Ducán nduú modo quidá
stná Yuamání` xì nsidaa nèhivì
nihnú vàha ini xì'. ³Ñàyùcàndùá,
stná mii-nsiá, sàni ndundoo stná
anima-nsiá ñà-sàni càhìn xì-nsiá
palabra ndiaha. ⁴Te vichi, iin-ni
ni cúníhnú vàha ini-nsiá yùhù,
dandu icúmí coo stná vida-xi ini
anima-nsiá, vàchi ducán iá` na iin
ndahà nducuyòhò, nú có-itúú gá`
icà nducuyòhò ndèè mà, dandu mà
cuáha ga quisí vídì. Te ducán iá
stná xì mii-nsiá, nú có-nihnu vàha

ga inì-nsia yùhù, dandu mà cúí quida ga-nsià ni-iin ñà-vàha.

⁵Ñàyùcàndùá, yùhù nduí nahi nducuyòhò ndèè mà, te mii-nsiá nduú-nsiá nahi rama-nu. Nú iin-ni nihnu vàha ini-nsià yùhù, te iá stná vida xi ini anima-nsià, dandu vátuni quida stná-nsià cuàhà gá ñà-vàha. Doco nú màsà chíndéí mii-nsiá, mà cúí quida-nsia ni-iñàha.

⁶Doco iin nèhivì, nú có-cùnì-né cunihnu ini-né yùhù, dandu ducán cuu xi-né na iin ndahà yutnù sàni tåhndè, vàchi dítâ-nèà iladu ñà-ìchà, te nú sàni ìchà, dandu danátácá-nèà quéa ñuhu coca.

⁷Doco nú ndisa, nihnu vàha ini-nsià yùhù, te iin-ni nsinúú ini-nsià ñà-ndùá cachí xì-nsiá, dandísá, vátuni càcàn tåhvì-nsiá nùù Dios ndéni iñàha nì cui, te nìhi-nsiáñà. ⁸Te nú cuàhà gá ñà-vàha nìhi-nsiá quida-nsia, dandu chicá más trùñuhu xí Yuamáñì' quee, te sàà stná-nsià cunduu ndisa-nsia nèhivì nchícùn viì xì'.

⁹Cunaha-nsiá, divi nacua cuú ini Yuamáñì' sàhí, divi ducán cuú stná inì sàhà mii-nsiá. Ñàyùcàndùá, iin-ni ni cündó móñì-nsiá nùí. ¹⁰Cunaha-nsiá, nú ni chívàha-nsia ñà-ndùá dandacuí, dandísá, iin-ni cundoo móñì-nsiá nùí. Vàchi yùhù, chívàha stná ñà-ndùá cachí Yuamáñì', ñàyùcàndùá móñì gué' nùù-yá.

¹¹Nsidaa ñà-jaàn sàni cachí xì-nsiá sàhà-ñá ni cùdîi stná ini-nsiá nacua cudîi ini yùhù, vàchi cuní' cundoo-nsia contentu nicanicuahàn. ¹²Ñà-yòhó nduá dandacuí nùù-nsiá, ñà-nì cùu stnahá ini-nsià sàhà-nsiá, nacua quidá yùhù xì mii-nsiá, ducán cuní' quida stná-nsiá.

¹³Nú ni cuí iin nèhivì sàhà iin ana iá vàha xi-né, dandu cundaà ini-ndà, yáha ga cuú ndisa ini-né sàhà nècuàchímà. ¹⁴Pues cunaha-nsiá, nècuàchì xíndoo vàha-xí nduú stná-nsiá nú ni quidá ndisa-nsia ñà-ndùá dandacuí.

¹⁵Vichi mà cáchí guè xì-nsiá ñà-ndùú-nsiá ana xinúcuáchí uun nùí; ciò, amigo-xi cachí xì-nsiá, vàchi iin ana xinúcuáchí uun nùù lamú-xi, có-cündáà ini-né nansa nacání ini lamú mà quida-ne. Doco yùhù, claru sàni cachí xì-nsiá nsidaa ñà-ndùá nì cachí Yuamáñì' xì', ñàyùcàndùá, náhà xìcà, amigo-xi sàndùú-nsiá.

¹⁶Cunaha-nsiá, màdì mii-nsiá nì nacàxin-nsia yùhù. Còó, yùhù nì nacàxin mii-nsiá, te nì chitnùní inì ñà-cùhùn-nsiá, quida-nsia cuàhà ñà-vàha. Te obra quida-nsiamà, mà ndútâ. Dandu nsidaa ñà-ndùá ni càcàn tåhvì-nsiá nùù Yuamáñì', te ndácùcahan-nsiá quìví, seguru nìhi-nsiáñà.

¹⁷Ñà-yòhó nduá dandacuí nùù-nsiá, ñà-nì cùu stnahá ini-nsià sàhà-nsiá.

Nansa nì cachitnùhu Jesú斯 ñà-mà cuínúhú dava nèhivì ñuhiví ndohó
tè-ndùú nèhivì xí-yá, vàchi ni
cónì xìñùhù stná-né mii-yá

¹⁸Na xiní-nsiá xiní ùhì nèhivì ñuhiví mii-nsiá, dandu xiñuhu nsinuu ini-nsià ñà-dihna yùhù nì xini ùhì stná-né. ¹⁹Doco nú iin-ni ni cúníhnú stná ini-nsià na nihnu ini mii-né, dandísá cuu ini-né sàhà-nsiá nì cùí. Doco yùhù, sàni nacàxin mii-nsiá nùù nsidaa-né, te ñàyùcàndùá xiní ùhì-nènsiá, vàchi

có-nìhnú gá ini-nsià nahi mii-né.
20 Doco xiñuhu nsinuu inì-nsia
 nansa nì cachì xì-nsià daa, ñà-màsà
 cútúxí ini iin peón ñà-chicá
 ndiaá-te nùù lamú xi-tè. Vàchi nú
 sàni quida quini nèhivì xì yùhù,
 dandu stná mii-nsià icúmí-né quida
 quini xi-né. Te nú ni chívàha-ne
 ñà-ndùá nì cache yùhù nì cùí,
 dandísá chivàha stná-né ñà-ndùá
 cache mii-nsiá. **21** Cunaha-nsiá,
 ducán icúmí nèhivì cuni ùhì-né
 mii-nsiá sàhà-ñá nduú-nsiá nèhivì
 xí, te sàhà stná ñà-có-ináhá-né
 mii-yá ana nì techuun-xí vàxi.

22 Nú màsà quésáì ñuhivì yohó
 càhìn xì-né, dandu mà cúnisdá
 cuàchi-ne nì cùí. Doco vichi
 có-nànñihì gá ini-né nansa cache-né
 sàhà cuàchi nì quida-ne. **23** Nú
 có-xìñuhù nèhivì yùhù, dandu
 náhà claru ñà-có-xìñuhù stná-né
 Yuamáñi` nduú stná. **24** Cuàhà
 milagru sàni quide nì xini-né. Mate
 ndoó gá nèhivì nì quida ga stná
 milagru, doco có-ndùdávámà xì
 ñà-ndùá sàni quida yùhù. Te nú
 màsà quídé milagru mà, dandu
 mà cúnisdá cuàchi stná-né nì cùí.
 Doco vichi sàni xini-né yùhù xì
 stná Yuamáñi`, te ñayùcàndùá xiní
 ùhì-né yùhù xì stná mii-yá. **25** Doco
 ducán nì quida-ne sàhà-ñá ni cuú
 ndisa ñà-ndùá cachí nùù tutu iì
 xí-né ndé cachá: “Nì xini ùhì-né
 yùhù, mate còò ni-iñáha dísahà-xí
 nduá”.

26 Cunaha-nsiá, nú sàni nasaì
 nùù Yuamáñi`, dandu icúmí
 techuín mii-yá ana nduú Espíritu
 lì ñà-quixi-ya chindee-yá mii-nsiá.
 Te mii-yá, puru ñà-ndácuísì nihnu
 ini-yà. Nùù Yuamáñi` icúmí-yâ

quee-ya quixi-ya ñà-datnúù ini-yà
 mii-nsiá sàhí. **27** Dandu icúmí
 stná-nsià càhàn-nsià xì nèhivì
 sàhí, vàchi ndè quìvì primeru
 xicánúú-nsiá xì’.

16 ’Cuàhà gá sàni càhìn xì-nsiá
 sàhà-ñá màsà náxicócuñin
 inì-nsià. **2** Vàchi nèhivì dava ga,
 icúmí-né taxi-né mii-nsiá nùù
 veheñuhu xi-ne. Te vàxi stná iin
 tiempu na cutuxi ini-né ñà-cùdû
 gá ini Dios nú ni cahní-né mii-nsiá.
3 Doco sàhà-ñá có-ináhá-né
 Yuamáñi`, te ni có-ináhá stná-né
 yùhù, ñayùcàndùá icúmí-né
 quida-ne ducán. **4** Doco vichi sàni
 cachitnùhi xì-nsiá sàhà nsidaájàn,
 te sàhámà quìvì cuu xi-nsiá ducán,
 vâtuni nsinuu ini-nsiá ñà-divi ducán
 nì cachì xì-nsiá.

Chuun ndiaha icúmí Espíritu lì xí Dios quida-ya

’Cónì càchitnùhi xì-nsiá palabra
 yohó antes, vàchi yohó ié` cutnáhî
 xì-nsiá. **5** Doco vichi icúmí nùhì
 nùù mii-yá ana nì techuun-xí vàxi.
 Te ni-iin-nsia có-ndâcàtnùhù-nsiá
 nùí ìndù cùhìn. **6** Doco ñà-nì
 cachì xì-nsiá ñà-ndùá nì cachì,
 ñayùcàndùá yáha ga ndoó-nsiá
 tnùnsí ini vichi. **7** Doco cunaha-nsiá,
 ñà-ndáá nduá, chicá ndiaha icúmí
 quea nùù-nsiá nú sàcuàhìn, vàchi
 nú màsà cùhìn, dandu mà quíxí
 mii-yá ana icúmí chindee xi-nsiá.
 Doco nú sàcuàhìn, dandu icúmí
 techuín mii-yá quixi-ya. **8** Te nú sàni
 quesaa-yà, dandu dacúndáà ini-yà
 nèhivì ñuhivì sàhà cuàchi-ne, xì
 sàhà stná ichì váha, xì sàhà stná
 nansa icúmí ndundaà sàhà-né.
9 Claru icúmí-yâ dacúndáà ini-yà

nècuàchìmà ñà-iá ndisa cuàchi-ne ñà-có-xìnídísâ-né yùhù. ¹⁰Te icúmí-yâ cachi stná-yà xì-né nansa iá ichì váha, vàchi yùhù, mànuhì nùù Yuamánì' (iá ansivi), te mà cúní gà-né yùhù. ¹¹Daaní, icúmí-yâ cachi stná-yà xì-né nansa icúmí ndundaà sàhà-né, vàchi cunaha-nsiá, sàni cachi Dios sàhà ñà-malu dandacú ñuhiví yohó ñà-icúmí-sî cunsida-sì cuàchi-sì nicanicuahà.

¹²'Cuàhà gá iñàha cumánì gá cachì xì-nsiá, doco vichi mà cuí, vàchi tàñáha ga cui màñihì inì-nsia. ¹³Doco después icúmí quesaas Espíritu lì, te mii-yá, puru ñà-ndácuìsi nihnu ini-yà. Te icúmí-yâ chindée stná-yà mii-nsiá sàhà-ñà vátuni cundaà ini-nsià nsidaa ñà-ndùú ndisa palabra ndàcuìsi. Vàchi màdì inì-ni mii-yá ndacu ini-yà ñà-ndùá cuàhàn-yà cachi-yà. Còó, cuiì cachi-yà ñà-ndùá iníní-yá cachí (Yuamánì'). Te icúmí-yâ cachitnùhu stná-yà xì-nsiá nansa icúmí coo quìvì vaxi xi-nda. ¹⁴Te tavà gá stná-yà más tnùñuhu xí; vàchi nùù yùhù icúmí-yâ nìhi-yá ñà-ndiaha fì xí, te datnúù-yà sàxìnítñuní-nsià. ¹⁵Cunaha-nsiá, nsidaa ñà-ndùá icúmí Yuamánì', divi stoho stná ndui. Ñàyùcàndùá cachí xì-nsiá ñà-icúmí Espíritu lì mà nìhi-yá nsidaa ñà-ndùú ñà-ndiaha fì xí, dandu datnúù stná-yà sàxìnítñuní mii-nsiá.

Icúmí nèhivì xí Jesús cuhuun ini-né iin tiempu tii, doco yàchì icúmí-né ndudiì ini-né inga tu na natiacu-yà, nì cachi-yà

¹⁶'Làcà sacu tiempu, dandu mà cúní gà-nsiá yùhù. Vàchi mànuhì'

nùù Yuamánì'. Doco sacù-ni quìvì cunduamà, te cuni tu-nsia yùhù — nì cachi-yà.

¹⁷Ñàyùcàndùá, nì ndàcàtnùhù tnahá dava nècuàchì dacuahá-yá-mà nùù-né, cachí-nè: —Ndíà ndùá cuní cachi-yà ñà-sacu gà tiempu, te mà cúní gà-ndayá, te inga sacu quìvì, dandu sà-cuni tu-ndayá, nì cachi-yà; te cachí stná-yà mànuhù-yá nùù Yuamánì-yá.

¹⁸Pues èndíà ndùá cuní cachi palabra nì cachi-yà mà ñà-sacu gà tiempu coo ga-yà yohó? Có-cündáà ini-ndà nansa cuní cachi ñà-jaàn — nì cachi-nè.

¹⁹Daaní, Jesúis, ñà-sà-ñináhá-yâ cuní-né ndàcàtnùhù-né nùù-yá sàhámà, ñàyùcàndùá nì cachi-yà xì-né:

—A cuní-nsià ndàcàtnùhù-nsiá nùù sàhà ñà-ndùá nì cachì xì-nsiá ñà-làcà iyuhu tiempu, te mà cúní gà-nsià yùhù, te inga sacu quìvì, dandu sa-cuni tu-nsia yùhù? ²⁰Ñà-yòhó cachítñuhi xì-nsiá: icúmí-nsiá cuacu-nsia, te cundoo-nsia tnùnsí ini (iin tiempu tii), doco nèhivì dava ga ndoó ñuhiví, còó. Icúmí-né cudiì ini-nè. Doco mii-nsiá, mate ducán ni cündóo-nsiá tnùnsí ini, doco después icúmí cuxio nsidaámà nùù-nsiá, te ndudiì tú ini-nsiá. ²¹Iin nècuàchì ñahà, nú sàni sàà hora tùinuù méè xi-ne ñuhiví, dandu yáha ga cuhúún ini-nè, vàchi sàni sàà quìvì ndoho-ne quidamà. Doco nú sàni tùinuù-vé, dandu nàndodó-né sàhà dolor, vàchi cudì gá ini-nè ñà-sàni quesaas inga luchi tii. ²²Te ducán icúmí coo stná xì mii-nsiá. Mate cuáhà gá cuhúún

inì-nsia vichi, doco yùhù icúmî cuni tui mii-nsiá después, dandu cuàhà gá ndudìi tú ini-nsià. Te ni-iin nèhivì, mà cúí cadi-nè nùù ñà-jaàn.

Nansa icúmí Jesús cundee-yá

²³Quìvì yucán, mà ndácàtnùhù gá-nsià ni-iñàha nùí, vàchi cuisì icúmí-nsiá ndacùcahan-nsiá quìvì na xícàn tàhvì-nsiá nùù Yuamánì', dandu nìhi-nsiá nsidaa ñà-ndùá xícàn-nsià. Palabra ndàcuisì nduájàn. ²⁴Tàñáha ga ndacùcahan-nsiá quìvì na xícàn tàhvì-nsiá iñàha. Doco vichi ni cáràn tàhvì-nsiá ducán, te nìhi-nsiáñà, dandu chicá cudiì ini-nsià.

²⁵Ndè vichi cuisì puru ejemplu-ni nduá nì nacani xì-nsiá. Doco vàxi iin quìvì, dandu mà nácáni gué' ejemplu xì-nsiá, vàchi claru icúmî cachì xì-nsiá sàhà Yuamánì'.

²⁶Daaní, tiempu yucán màdì yùhù càcàn guè nùù-yá sàhà-nsiá, cachì'. Còó, cuisì quìvì yùhù icúmí-nsiá ndacùcahan-nsiá (na cáràn tàhvì-nsiá). ²⁷Vàchi cuú ini-yà sàhà-nsiá sàhà-ñá cuú stná ini-nsià sàhí, te xiníndísâ stná-nsià ñà-nùù mii-yá nì quixi. ²⁸Vàchi (ñà-ndáà nduá), nùù mii-yá nì quixi nì quesai ñuhìvì yohó; te vichi icúmî nacoi ñuhìvì yohó, te nùhì nùù-yá.

²⁹Dandu nì cachei nècuàchì dacuahá-yá xì-yá:

—Vichi ndisa, claru cähàn-ní. Màdì ejemplu uun nduá cachí-ní vichi. ³⁰Vitni sànì sàà-nsi nì cundaà ini-nsi ñà-ìnáhá-ní nsidanicuú iñàha. Te mate tåñáha ga ndácàtnùhù-nsí nùù-ní sàhà iñàha, (doco vätùni cachì-ní

xì-nsi). Ñàyùcàndùá vichi xiníndísâ vàha-nsi, ñà-ndáà nduá, nùù Yua-nda Dios nì quixi-ní.

³¹Dandu nì cachei Jesús xì-né: —¿A ndísá xiníndísâ vàha-nsia vichi? ³²Cunaha-nsiá, vàxi iin tiempu, dandu cuìtià nihni-nsia vehe-nsia, te làcà mindaí nacoo-nsia. Te vichi sànì sàà stná tiempu mà. Doco màdì ndisa ndòo mií; còó, vàchi cutnáhâ stná xì Yuamánì'. ³³Nsidaa ñà-jaàn sànì cachì xì-nsiá sàhà-ñá ni cündóo-nsiá contentu ñà-nìhnú vàha ini-nsià yùhù. Te mate quídá quíní nèhivì xì-nsiá na ndoó Úì-nsiá ñuhìvì yohó, doco màsà cùhúún ini-nsià sàhájàn, vàchi yùhù, sànì cundeí nùù nèhivì malu ñuhìvì yohó.

Nansa nì xícàn tàhvì Jesús sàhà nèhivì xí-yá

17 Na ní nsihi nì cachei Jesús nsidaájàn, dandu nì ndacoto ndiaá-yà ansivi, te nì cachei-yà xì Yuamánì-yá:

—Cáhìn xì-ní Yuamánì'. Vichi ndisa, sànì sàà hora. Te yùhù ana nduú Dèhemani-ní, xíquèn ñà-nì tavá-ní tnùñuhu xí nùù nèhivì ñuhìvì, dandu vätùni quee stná tnùñuhu xí mii-ní quide. ²Vàchi sànì chitnùní inì-ní ñà-ndahà yùhù cundoo nsidanicuú nèhivì. Dandu nèhivì nì chitnùní inì-ní cunduu nèhivì xí, nìhi-né vida ndiaha nicanicuahàn nùí. ³Te zíndù modo nìhi-né vida ndiaha ma? Cuisì sàhà ñà-cunaha-né mii-ní xì stná yùhù Jesucristu, vàchi mii-ní, ñà-ndáciusì mindaa Dios nduu-ní, te yùhù nduí ana nì techuun-ní vàxi ñuhìvì.

⁴Vichi sàñi dàxínu chuun nì dàndàcù-ní nùí quide, te sàhà ñà-jaàn sàñi quee cuàhà tnùñuhu xí-ní. ⁵Nàyùcàndùá, vichi xíquèn nùù mii-ní Yuamáni' ñà-coi cutnahí xí-ní, te ducán quee más gá tnùñuhu xí; xíquèn ñà-coi nùù-ní xí tnùñuhu xí nacua nísà ié antes na tåyôo ñuhìví.

⁶Mii-ní, nì nacàxin-ní dava nèhivì ñuhìví yohó, te nì chitnùní inì-ní ñà-cunduu-ne nèhivì xí. Te yùhù, sàñi dàtúi nùù-né nansa iá-ní. Nèhivì xí mii-ní nì sanduu-ne, dandu nì chitnùní inì-ní ñà-cunduu-ne nèhivì xí yùhù. Te vichi sàñi chivàha-ne palabra xi-ní. ⁷Te sàñi cundaà stná ini-né sàhà nsidaa iñàha nì sàhatahvì-ní yùhù, sà-ináhá-né ñà-nùù mii-ní nì nihí-ñà. ⁸Te palabra ndiaha nì cachì-ní xí', sàñi cachei stnái-ñà xí-né, te mii-né, cudíi inì-né xí palabra mà, te cundáà vàha ini-né ñà-nùù mii-ní nì quei vàxi, vàchi xiníndisâ-né ñà-divi mii-ní nì techuun-xí nì quesaà ñuhìví.

⁹Vichi xícàn tåhví nùù-ní sàhà-né,

màdì sàhà dava ga nèhivì ñuhìví, còó, cuiśi sàhà nèhivì nì chitnùní inì-ní cunduu nèhivì xí; vàchi nèhivì xí mii-ní xínduu stná-né.

¹⁰Nsidaa nèhivì-xí, nèhivì xí mii-ní nduu stná-né. Te nèhivì xí mii-ní, nèhivì xí yùhù nduu stná-né, te sàhà mii-né sàñi quee más gá tnùñuhu xí.

¹¹Pues vichi, mà cóó gué` ñuhìví yohó. Icúmí nasaà nùù mii-ní ana nduu Yua Íì Ndiahí. Doco nèhivì nì sàhatahvì-ní yùhù, yohó icúmí-né candòo-ne. Nayùcàndùá, sàhà poder xi-ní cundiaà-ní nsidaa-né

sàhà-ñá iin-ni cunduu nsidaa-né nahi mii-ní xì yùhù, iin-ni xínduu-nda. ¹²Na iá ve xi-né ñuhìví yohó, nì sandiaì-nè xì poder xi-ní. Te nsidaa ana nì dàyáha-ní nùí, iin-ni ndiaá vàhi-nè, cóñi ndáñuhú ni-iin-ne, cuiśi imindaa tè-de por sí icúmí ndañuhu, vàchi ducán icúmí coo sàhà-ñá ni cuú ndisa ñà-ndùá cachí nùù tutu iì sàhà-té.

¹³Te vichi sàmànasaì nùù-ní. Doco ñà-yòhó nduá cachí' na iá ve ñuhìví yohó sàhà-ñá ni cündoo nèhivì-xí contentu nacua iá stná yùhù contentu.

¹⁴Sàñi cachitnùhi xí-né palabra xi-ní. Doco nèhivì dava ga, xiní ùhì-ñané sàhà ñà-có-nìhnú gá ini-né nahi nècuàchìmà. Te ducán stná yùhù, có-nìhnú stná inì nahi nèhivì ñuhìví. ¹⁵Te có-xíquèn ñà-tavà-níné ñuhìví yohó. Cuisì xíquèn-ñà cundiaà-níné ñà-màsà dáca ñà-malu-né. ¹⁶Yuhu, có-nìhnú inì nahi nèhivì ñuhìví yohó, Nayùcàndùá, stná nèhivì-xí, có-nìhnú gá stná ini-né nahi nècuàchì dava ga mà.

¹⁷Daaní, xícàn tåhvì stnáì ñà-ní chínahà-níné ñà-ndùú palabra ndàcuisì, te ducán sàà-né cunduu-ne nèhivì nihnu fí inì-xi. Te palabra sàñi cachì-ní, divi ñà-jaàn nduu ñà-ndàcuisì. ¹⁸Nacua nì techuun-ní yùhù nì quesaà ñuhìví yohó, ducán quidá stnái, techuín mii-né ñà-cùhùn-né (càhà-n-né xí) nèhivì ñuhìví. ¹⁹Te sàhà ñà-vàha xi mii-né ié` dispuestu quide nsidaa chuun iì (iá gá quide), dandu vätùni sàà stná-né cunihnu iì ini-né nù sàñi chivàha-ne ñà-ndùú palabra ndàcuisì.

20’Doco màdì cuisì sàhà nèhivì yohó xícàn tähví. Còó, vâchi icúmí mii-né càhàn stná-nè xì nèhivì dava ga, dandu cunindisá stná nècuàchimà yùhù. Ñàyùcàndùá, sàhà nècuàchì yucán xícàn tähví stnáì.

21’Daaní, xícàn tähví ñà-nahi iin-ni nèhivì ni cündúú nsidaa nècuàchimà, te iin-ni ni cündúú stná anima mii-né xì anima ndohó, nahi mii-ní xì yùhù, iin-ni xínduu-nda: iá-ní ini anímè, te yùhù, iá stnáì ini anima mii-ní. Ñàyùcàndùá xícàn tähví ñà-iin-ni anima ni cúcumí nsidaa-né, dandu vâtuni cunindisá nèhivì ñuhiví ñà-divi mii-ní nì techuun-xí nì quesaì ñuhiví. **22**Te nacua nì chitnúnì inì-ní ñà-coo tnùñuhu xí yùhù, ducán sànì nìhitáhvì stná mii-né cucumi-né tnùñuhu ma, dandu iin-ni cahnú cunduu nsidaa-né, nahi iin-ni xínduu stná ndohó. **23**Mii-ní, iá-ní ini anímè, te yùhù, ini anima mii-né coi; dandu iin-ni cahnú cunduu ndisa nsidaa-né xì ndohó. Te ducán icúmí nèhivì dava ga ñuhiví cundaà stná ini-nè ñà-divi mii-ní nì techuun-xí vâxi, te cundaà stná ini-nè ñà-cúú stná inì-ní sàhà nèhivì-xí nacua cuú inì-ní sàhà yùhù.

24’Mii-ní nduu-ní Yuamánì’, te nì chitnúnì inì-ní cundo ana cunduu nèhivì xí. Ñàyùcàndùá, yùhù cuní’ sàà stná nsidaa nècuàchimà cundo-ne ndé cuàhìn coi sàhà-ñá iin-ni cutnahá-né xì’, te cundehè-né nacua iá tnùñuhu ndiaha nì sàhatahvì-ní yùhù, vâchi ndè antes na tâyôo ñuhiví, iin-ni cuú inì-ní sàhí. **25**Mii-ní, ndàcuisì nihnu inì-ní.

Doco nèhivì ñuhiví, tàcùnì-nè mii-ní. Doco yùhù, ndisa, ináhî mii-ní. Te nèhivì cutnáhâ xî yohó, sànì cundaà stná ini-nè ñà-divi mii-ní nì techuun-xí. **26**Te yùhù, sànì dàtúi nùù-né nacua iá-ní nacua cuàhìn quide quìvì nùù-xí. Ducán dandu nìhì-né cuu stnahá stná ini-né sàhà-né nacua cuú ini mii-ní sàhà yùhù. Te ducán nìhì stná yùhù coi ini anima nsidaa-né —nì cachi Jesús.

Nansa nì tnii-tè Jesús

18 Nì nsihi nì cachi-yà ducán, dandu nì quee-ya cuàhàn-yà nì yàha-ya inga ladu yui Cedrón, cutnáhâ-yá xì nècuàchì dacuahá-yá. Te nì yàha-ya xì-né mahì iin huertu iá yucán. **2**Doco tiàa cuàhàn cahin xì-yá, divi Judas, ináhá stná-nè índù iá huertu mà, vâchi cuàhà xichi sâhàn-yà xì nècuàchì dacuahá-yá yucán. **3**Ñàyùcàndùá, nì saca nècuàchimà itnii soldadu, te nì nìhì stná-nè itnii policía nùù dùtù xícusahnú xì nùù stná tè-xínduu fariseu, te cuàhàn-nè xì nsidaa témà ndé nduú huertu mà. Te nsidaa-té, iníndáhâ-tê lámpara xì nù-ñùhú xíxìn, xì stná càa dana nduú arma xi-té. **4**Daaní, Jesús, como ináhá-yá nsidaa ñà-ndùá cuàhàn cuu xi-yá, nì quee-ya nì sànchìcùn-yà témà, te nì cachi-yà xì-té:

—¿Ana divi nandúcú-nsiâ?

5Te nì cachì-te xi-yá:

—Divi Jesús de Nazaret.

Dandu nì cachi-yà xì-té:

—Yùhù nduí.

Te yucán iín stná Judas, cutnáhâ-né xì nsidaa témà. Te divi Judas mà

nduú ana nì dicò xì-yá. ⁶Daaní, na ní nsihi nì cachi-yà: “Yùhù nduí”, dandu yàchì nì naxiconihí duma candúà-te.

⁷Dandu inga xichi nì cachi-yà xì-té:
—¿Ana divi nandúcú-nsiá?

Te nì cacachì-te:

—Divi Jesús de Nazaret.

⁸Dandu nì cachi-yà:

—Sàni cachì xì-nsiá, yùhù nduí.

Ñàyùcàndùá, nú yùhù nchícùn-nsià, nacoo-nsia nèhivì xí yohó ni núhù-nè.

⁹Ducán nì cachi-yà xì-té sàhà-ñá ni cuú ndisa ñà-ndùá nì cachi-yà ñà-còò ni-iin nèhivì xí-yá nì ndánúhú, ni-iin nèhivì nì chitnùní ini Dios cunduu nèhivì xí-yá, cóni ndáñúhú-nè. ¹⁰Daaní, nì tavà Simón Pedro espada xi-ne, te nì cani-ne iin mozo xi dùtù cusáhnû, nì sahnde ìi-né tutnù nècuàchìmà ladu cuahá-nè. Te Malco nani mozo mà.

¹¹Doco nì cachi Jesús xì Pedro:

—Nachinacaà-ní espada xi-ní, vàchi yùhù, icúmî yàhi ñà-ndùá nì chitnùní ini Yuamání’ cuu xí.

Nansa ndacá-te Jesús nì sàa nùù dùtù cusáhnû

¹²Dandu capitán yucán, xì soldadu xi-té, xì stná policía yucán, nì catnii-tèyá nì chicuhnì-teyá. ¹³Te nì saca-tèyá cuàhàn-te xi-yá nùù nècuàchì nani Anás, vàchi dido dùtù cusáhnû cuià yucán nduú-né. Te Caifás nani dùtù cusahnu-ma.

¹⁴Te divi-ne nduú ana nì càhàn xì nècuàchì raza-nè Judea daa na ní cachi-né ñà-xiñùhù cui iin tiàa sàhà nsidaa nèhivì ñuu-némà.

Nansa nì nacuaà Pedro Jesús

¹⁵Daaní, chicá cahà-xí ndé cuàhàn Jesús vàxi stná Simón Pedro xì

inga stná nècuàchì dacuahá-yá. Te compañeru-némà, ináhá-né dùtù cusáhnû. Ñàyùcàndùá, na ní dàyáha soldadu-yà ini patiu vehe dùtù mà, dandu nì quìhvi stná inga-némà. ¹⁶Doco Pedro, nì ndòo-ne nùù yehè patiu-ni ma. Ñàyùcàndùá, vàxi tu compañeru-né ináhá xí dùtù mà, te nì càhàn-nè xì ñahà chìi ndiaá yehè mà áma dáyáha stná-ña Pedro. ¹⁷Dandu nì cachì-ña xì Pedro:

—¿Amádi mii stná-ní nduu-ní iin nècuàchì nchícùn xì Jesús?

Te nì cachi-né:

—Còò.

¹⁸Daaní, divi yucán itá stná mozo (xi dùtù mà) xì stná policía. Te nì xicùn-té iin ñuhu tnùù ñà-nadaà-té, vàchi cúvìxin ga. Te yucán nì tnàtuu stná Pedro, iín-né nadáà stná-né.

Nansa nì ndàcàtnùhù dùtù cusáhnû nùù Jesús sàhà ñà-ndùá quidá-yá

¹⁹Daaní, dùtù cusáhnû, nì ndàcàtnùhù-né nùù-yá sàhà nèhivì dacuahá-yá xì sàhà stná palabra chináhá-yànè. ²⁰Ñàyùcàndùá, nì cachi-yà xì-né:

—Yùhù, vate ní càhìn xì nsidaa nèhivì ini veheñùhu cuachi, te ini stná veheñùhu cahnú ndé siempre natácá nèhivì raza-ndà Judea. Divi yucán nduú lugar ndé siempre nìsa dacuahí nèhivì. Còò ni-iñàha ni chináhá dèhí. ²¹Chicá vàha màsà ndàcàtnùhù-ní nùù mií; nùù nèhivì nì inini xi ñà-ndùá nì cachì chicá vàha, vàchi mii-né ináhá-né ñà-ndùá nì cachì.

²²Daaní, yatni ndé iín Jesús iín stná iin policía, te na ní cachi Jesús

ducán, dandu nì cani-tè nùù-yá, cachí-te:

—¿Índù chuun cahàn-ní xì dùtù ñì ducán?

²³Dandu nì cachi Jesús xì-té:

—Nú cóni cahàn vii' tuxi-ní, dandu cachì-ní xì' ìndù palabra cóni cahchí vii'. Doco nú còò ni-iñàha ni cahàn quini, dandu có-icúmí-ní cani-ní yùhù.

**Nansa nì nacuaà Pedro
Jesús ùì gá xichi**

²⁴Dandu nì dàyáha Anás mà-yá cuahàn-yà ndahà dùtù cusáhnú nani Caifás. Te nuhní tnuu-ya cuahàn-yà.

²⁵Doco Simón Pedro, iín stná-né nadáa-né. Dandu nèhivì itá yucán, nì ndàcàtnùhù-né nùù nècuàchimà, cachí-né:

—¿Amádi mii stná-ní nduu-ní nèhivì xí Jesús?

Dandu nì nacuaà nècuàchimà mii-yá, cachí-né:

—Còó, màdì yúhù.

²⁶Daaní, nì cahàn inga mozo xi dùtù yucán, divi tnaha tiàa nì tàhndè tùtnù-xí; te nì cachì-te xi Pedro:

—¿Amádi mii-ní nì xinì iá xì Jesús huertu yucán?

²⁷Doco inga tu nì cachi-né:

—Còó.

Daaní, divi momentu mà nì xito lehe.

Nansa nì dàyáha-tè Jesús nùù Pilatu

²⁸Daaní, nì saca-tèyá nì caquee-tè xi-yá nùù Caifás, cuahàn-te xi-yá ndè vehe gobernador, te yucán nì dàyáha-tèyá ini vehe. Iín váa gá nduá. Doco tè-xínduu raza Judea

mà, cóni cá-quíhvi-tè vehe yucán, vàchi nú ni quíhvi-tè, dandu mà cóó ndoo ga-nè (nacua cachí ley xi-ne), te mà cóó gá permisu cuxi-tè ñà-ndùá xixí-te na nduá vicò pascua mà. ²⁹Dandu Pilatu, nì quee-tè fuera vàxi-tè ndé itá ana nì casaà mà, te nì cachì-te:

—¿Ndíà nduá nì quida tiàa yohó, te sanícuàchi-nsia sàhà-né?

³⁰Dandu nì cacachì-te xi Pilatu:

—Nú ni cíndúú-né iin nècuàchi cóni quídá cuàchi ni cuí, dandísá, mà cíndáca-nsínè quixi nùù-ní.

³¹Dandu nì cachi Pilatu:

—Cundaca-nsianè cuahán, te mii-nsiá nsidandaà-nsià sàhà-né nacua cachí ley xi mii-nsiá.

Doco nì cacachi tè-raza Judea mà:

—Ley (xi mii-nsiá), có-sâha ñà-cahnì-nsí iin ana iá falta xi.

³²Ducán nì cacachì-te sàhà-ñá ni cuú ndisa ñà-ndùá nì cachitnùhu Jesús na ní cachi-yà nansa icúmí-yá cui-yá. ³³Daaní, nì nansíhvi Pilatu vehe-tè, te nì cana-tè Jesús, nì cachì-te xi-yá:

—Mii-ní, ¿a ndísá rey xi nècuàchi raza Judea nduu-ní cahan-ní?

³⁴Dandu nì cachi Jesús xì-té:

—¿A mii-ní nì nacani inì-ní ndàcàtnùhù-ní nùù ducán, te ò inga nèhivì nì cachi xì-ní ducán?

³⁵Dandu nì cachi Pilatu xì-yá:

—Yùhù, có-ndùí iin tè-raza-ní Judea. Divi nècuàchi ñuù-ní xì dùtù xícusahnú nduú ana nì dàyáha xi-ní ndahí. ¿Índù cuàchi nì quida-ní?

³⁶Dandu nì cachi Jesús xì-té:

—Cunaha-ní, ñuu ndé cusáhnúi, có-ndùá ñuhiví yohó, vàchi nú ñuhiví yohó ni cíndúá, dandísá icúmí nèhivì-xí cuidahan-né yùhù

nùù ana xiní ùhì xì' sàhà-ñá màsà yáhi ndahà nècuàchì raza Judea ni cuí. Doco ñuu ndé cusáhnúi, tucu iá', mà ndúdává xí ñuhìví yohó.

³⁷ Ñàyùcàndùá, nì cachi tu Pilatu xì-yá:

—¿Àsù nduú stná-ní iin rey cusáhnú?

Dandu nì cachi Jesús xì-té:

—Nacua cachí-ní, divi ducán nduá, divi rey nduí. Te divi sàhà-ñá cachitnùhi xì nèhivì ñà-ndùù palabro ndàcuisì, ñàyùcàndùá nì quesaì ñuhìví yohó. Te vichi nsidaa ana cudíi ini xì palabro ndàcuisì mà, divi nduú stná ana cudíi ini xì ñà-ndùá cachí.

³⁸ Dandu nì cachi Pilatu xì-yá:

—¿Índù ñà-ndisa nduú palabro ndàcuisì?

Nansa nì dàndáà Pilatu ñà-cui Jesús

Daaní, nì nsihi nì cachi Pilatu ducán, dandu nì quee-té inga xichi nì càhàn-te xi tè-xínduu raza Judea, cachí-te xi témà:

—Sàni càhìn xì nècuàchì yohó, te còò ni-iin falta ndácùhin-nè.

³⁹ Doco estilu xi-nsia nduá ñà-dàñà iin tè-ndiàdí cada nacává vicò pascua yohó. Ñàyùcàndùá, vichi ja cuní-nsià dàñà nècuàchì yohó cachí nduú rey xi tè-raza-nsià Judea?

⁴⁰ Daaní, tucu tu nì càna fuerte nsidaa-témà, cachí-te:

—Còó, màdì nècuàchì jaàn cuní-nsià dàñà. Barrabás chicá vàha ni dáñà —nì cacachi-te.

Doco cunaha-nsiá, iin tècuìhnà nduú Barrabás mà.

19 Daaní, nì dàndàcú Pilatu nùù soldadu, te nì tavà-téyâ iladú, nì sahnì

cui-téyá xì iin chirrío. ²Dandu nì quidavàha-té iin sìcaté iñù, te nì chinacaà-teá dìnì-yá. Te nì chindixi stná-teyá iin capa moradu.

³Dandu nì catnàtuu-té nùù-yá, (nì sàcùndiaà-teyá), cachí-te:

—iTùinuùváha-ní, señor! iVichi ndisa, sàni sàcùnduu-ní rey xi tè-raza Judea!

Dandu nì cacani-té nùù-yá.

⁴Daaní, tucutu nì quee Pilatu nùù nèhivì ndiatú yucán, cachí-te xi-né:

—Cunaha-nsiá, cuàhìn taví Jesús cundehè-nsiá, te cundaà inì-nsia ñà-còò ni-iin falta xi-ne nì ndácùhin.

⁵ Ñàyùcàndùá, nì quee Jesús (vehe ma), ñuhú dínì-yá sìcaté iñù mà, te ndixí stná-yà capa moradu mà. Dandu nì cachi Pilatu xì nsidaa nèhivì ndoó yucán:

—Cundehè-nsiánè, yohó iín-né.

⁶Daaní, dùtù xícusahnú, xì stná policía, na ní xini-nèyà, dandu nì càna ndee-né, cachí-né:

—iNhìca cruz ni cuí nècuàchì jaàn! iCahnì-nínè!

Dandu nì cachi Pilatu xì nsidaa-né:

—Mii-nsiá cundaca-nsianè cùhùn, te cahnì-nsiánè, doco yùhù, còó, vàchi còò cuàchì-ne ni ndácùhin.

⁷Dandu nì cacachi nècuàchì raza Judea mà:

—Nsiùhù, icúmí-nsi iin ley, te segùn cachí ley mà icúmí nècuàchì jaàn cui-né sàhà ñà-ní cachí-né nduú-né Dèhemani Dios.

⁸Dandu Pilatu, na ní inini-té ñà-ní cacachi nècuàchimà ducán, chicá nì yùhí-te, ⁹te nì nansihvi-té ini vehe cahnú-te nì càhàn tu-té xì-yá, cachí-te:

—¿Índù ndisa nì quixi mii-ní?
Doco Jesús, cóni cahàn gà-yà.
¹⁰Dandu cachí tu Pilatu xì-yá:
—¿Índù chuun có-cähàn-ní xi? ¿A
có-ináhá-ní ñà-yùhù icúmí poder:
vàtùni cahní mii-ní, te ò vátùni
dacáci mii-ní?

¹¹Dandu nì cachí-yà xì-té:
—Ni còò ni-iyuhu poder cucumi-ní
nú màsà chítnùní ini mii-yá iá
ansivi ducán. Sàhámà tiàa nì
dàndàcú quixi nùù-ní, chicá nsidá
cuàchi-té (nùù mii-ní) —nì cachí-yà.

¹²Daaní, dècuèndè hora yucán nì
nanducu Pilatu nansa daña-téyâ,
doco chicá fuerte nì càna nsidaa
té-raza Judea mà, cachí-te:

—Nú ni daña-ní Jesús jaàn, dandu
náhà claru có-ndùù-ní amigo ndisa
xi rey cahnú César. Vàchi nsidaa
ana cachí nduú stná rey, xiní ùhì
stná-né rey cahnú César.

¹³Daaní, na ní inini Pilatu ñà-jaàn,
dandu nì tavà tú-teyá inga xichi, te
nì sàcòo-té silla ndé siempre iá-te
nsidándàá-te chuun. Te silla mà,
iín-nu dìquì yùù chipála itánduhù
ñuhù, te Gabata nani lugar mà
dàhàn hebreu. ¹⁴Te sànì cahin quívì
yucán, divi quívì nduú vigilia vicò
pascua mà, dandu nì cähàn-te xì
nsidaa nèhivì yucán, cachí-te:

—Cundehè-nsiá, yohó iín nècuàchì
nduú rey xi-nsia.

¹⁵Doco ndee ní càna nsidaa nèhivì
mà:

—¡Coo! ¡Ni cuí-né cuní-nsì!
¡Cahní-nínè! ¡Ni mácùtuu-ne nchìca
cruz!

Dandu cachí Pilatu xì nsidaa-né:

—¿A ndísá cuní-nsià cui rey

xi-nsia nchìca cruz?

Te nì cacachi dùtù xícusahnuma:

—Cuisì imindaa rey xi-nsi iá, divi
nduú César.

¹⁶Ñàyùcàndùá, nì candisá Pilatu
ñà-ndùá xícàncuàchimà; nì
dàndàcú-te ni cuí Jesús nchìca cruz.
Dandu nì saca soldadu-yà cuàhàn-te
xi-yá.

Nansa nì sàcùtuu Jesús nchìca cruz

¹⁷Daaní, nì sàcùnsida-ya cruz
xi-ya cuàhàn-yà, te nì sàà-yà nùù
iin xaan nani lunsi Calvariu. Te
Golgota nani stná lugar yucán
nùù dàhàn hebreu. ¹⁸Te yucán nì
cachituu-téyá nchìca cruz, mii-yá
xì inga ùì stná tiàa, iin iin-té iin iin
ladu-yà, te mii-yá mahì-xí.

¹⁹Daaní, nì dàndàcú stná Pilatu
ñà-nì mácùtuu dìni cruz xi-ya
iin ñà-cächí: “Jesús de Nazaret,
rey xi té-raza Judea”. ²⁰Dandu
nì cahvi cuàhà nècuàchì ñuu mà
nansa cachá, vàchi lugar ndé nì
chituu-téyá nchìca cruz, yatni
uun ñuu mà nduá. Te ùni dàhàn
nì tiaa palabra mà: dàhàn hebreu,
xì dàhàn griegu, xì dàhàn latín.

²¹Dandu dùtù xícusahnu-ma, nì

cähàn-né xì Pilatu, cachí-né:

—Màsà cächí palabra mà “Rey
xi té-raza Judea”. Coo, chicá vàha
tiaa-ní ñà-nì cachí uun-ne nduú-né
rey xi nèhivì raza-nsi.

²²Dandu nì cachí Pilatu xì
nècuàchì yucán:

—Coo. Ñà-ndùá sànì tiaa,
ducanicoá

²³Daaní, nì nsihi nì chituu
soldadu-yà nchìca cruz, dandu
nì dàcuàchí-te sìcoto xi-ya nùù
nsicúmì-té. Chii chiá nì nìhi iin
iin-té. Doco cuaán nduú dùhnù
quihiñ-yà, vàchi iin-ni cahnú nì

cuàha; còò ni-iin xaan xi-ña ndé nì nsícu. ²⁴Ñàyùcàndùá, nì cacachi soldadu mà:

—Màsà dácuáchí-ndáñâ. Chicá vàha cuidàdiquí-ndà suerte sàhà-ñâ cundaà ini-ndà ana nìhi xán.

Pues ducán nì cuu sàhà-ñâ ni cuú ndisa ñà-ndùá nì cachitnùhu nùù tutu lì ndé cachí palabra yohó: “Nì cadasàñ-té sícoto xi entre mii-té, te nì idàdiquí-te suerte, a ver índù-té nìhi xì ñà-ndùá ndìxí”. Ñàyùcàndùá, ducán nì caquida soldadu mà.

²⁵Daaní, sàhà cruz xi-ya iín stná dihi-yá xì cùhi-nè nani stná María, divi ñahàdihí Cleofas; te yucán iín stná María Magdalena.

²⁶Te nì xini-yà dihi-yá, te nì xini stná-yà yucán iín stná iin nècuàchì dacuahá-yá cuú cuáhà ini-yà sàhà-xí. Ñàyùcàndùá, nì cachí-yà xì dihi-yá:

—Cundehè-ní mamá, jaàn iín dèhe-ní.

²⁷Dandu nì cachí-yà xì nècuàchì dácuàhàmà:

—Cundehè-ní, jaàn iín mamá xi-ní.

Te divi hora yucán nì nàcündiaa nècuàchìmà dihi-yá.

Nansa nì xìhi Jesús

²⁸Daaní, ináhá-yâ ñà-sàñì cuu ndisa nsidaa ñà-ndùá nì cachí tutu lì, ñàyùcàndùá, nì cachí-yà:

—Xíhi tècuíí.

²⁹Te yatni uun yucán iín iin quìdi chitu vinu nì xiò. Ñàyùcàndùá, nì quihin soldadu iin ñà-ñàhmá nani esponja, nì chihi-téa dìnì iin vara nù-hisopo. Dandu nì chindaxin-téa vinu mà, te nì dàcuhùn-teá nùù yuhù-yá ³⁰nì sihvi-yá chiá. Dandu nì cachí-yà:

—Vichi ndisa sà-ìá.

Te nì nàcuìndee dìnì-yá, te nì xìhi-yá.

Nansa nì dàquíhvi iin soldadu lanza xi-té diùn tìxi Jesús

³¹Dandu nècuàchì raza Judea, cóni cùní-nè ndòo nsidaa nsìi ma nchìca cruz, vàchi vigilia xi quìvì descansu nduá. Te divi quìvì descansu mà nì nacava stná iin vicò cahnú xí-né. Ñàyùcàndùá, nì ca-xicàñ-nè favor nùù Pilatu ñà-nì cátnáhnù iquì naní sàhà iin ana itándiaa nchìca cruz (sàhà ñà-nì cùi yàchì-nè), dandu cuxio-ne nùù cruz.

³²Ñàyùcàndùá, nì casaà tu soldadu (ndé itá cruz), te nì casahnù-te iquísahà iin tiàa itúú nchìca cruz iin ladu Jesús, dandu después ingà-te. ³³Doco na ní tnàtuu-té ndé itúú mii-yá, nì cundaà inì-te sàñì xìhi-yà; ñàyùcàndùá, cóni sáhnù gà-te iquísahà-yá.

³⁴Doco iin soldadu mà, nì dàquíhvi-té lanza xi-té diùn tìxi-yá, te nì dàñà nìi-yá xì tècuíí. ³⁵Yuhù nì xinì nsidaajàn, teayùcàndùá nacání xì-nsiá sàhá. Te ñà-ndácuìsi nduá cachí. Yuhù ináhí, te cachítñùhu ndai xì-nsiá sàhà-ñâ ni cúníndísâ stná-nsià. ³⁶Cunaha-nsiá, nsidaa ñà-jaàn nì cuu xi-yá sàhà-ñâ ni cuú ndisa nacua nì cachitnùhu nùù tutu lì ndé cachá: “Ni-iin iquì-yá mà-tnáhnù”. ³⁷Daaní, cachí stná inga xaan nùù tutu mà, ndé cachá: “Icúmi nèhivì cuni-nè mii-yá ana nì dàquíhvi-té (càà) ìcà-xí”.

Nansa nì ndùxin Jesús ini iin cueva

³⁸Daaní, nì nsihamà, dandu nì sàhàñ iin tiàa nani José nùù Pilatu.

Iin nècuàchì ñuu Arimatea nduú nècuàchimà, te nduú stná-nè iin nèhvì xí Jesús, doco chídèhé-nè, vàchi yúhî-nè tè-dava ga raza-nè Judea. Pues divi mii-né nì sàhàn nì xícàn permisu nùù Pilatu nanihi-ne iquicúñú-yà. Te juùn nì cachi Pilatu. Ñàyùcàndùá, nì sàhàn-nè nì nanihi-ne iquicúñú-yà. ³⁹Daaní, nì sàà stná Nicodemo yucán, divi nècuàchì nì sàhàn ñuú visita ndé iá-yà. Te vichi nihí-né ñà-tnamí nani mirra nì sàà, te dácà stnahá stná mà xì inga ñà-tnamí nani áloe. Nsidaájàn cúvèa nahi òcò ùxìn kilo. ⁴⁰Ñàyùcàndùá, José xì Nicodemo mà, nì nanihi-ne iquicúñú-yà nùù cruz, te nì chidùcún-néyá sícoto finu cuixín, te nì dàquée stná-nè ñà-tnamí ma, vàchi ducán nduú estilu xi nèhvì raza Judea na sácündùxin-ne. ⁴¹Cunaha-nsiá, yatni ndé nì sa-ituu Jesús nchíca cruz, yucán itá stná itnii yutnù tátá. Te mahì yutnù mà iá stná iin cueva làcà ní sate, doco tàñáha ga cundùxin ni-iin nsìi-ña. ⁴²Te sàhà-ñá sà-ítúú quívì descansu xi nècuàchì ñuu mà, ñàyùcàndùá, ini cueva yucán-ní nì chindùxin-neyà, vàchi yatni nduá.

Nansa nì natiacu Jesús

20 Daaní, quívì primeru semana, (divi quívì domingu) vàxi María Magdalena cueva ndé índùxin Jesús. Naha nduá, te ín tnuu va nduá. Dandu nì xini-nè, sàni cuxio cavà cahnu ndiadí yuhù cueva. ²Ñàyùcàndùá, nì dàyáà-nè cuàhàn-nè ndé iá Simón Pedro xì inga nècuàchì dacuahá-yá, divi nècuàchì mánì

guá nùù-yá, te nì cachi-nè xì nècuàchimà:

—Sàni tavà-té Stoho-ndà Señor ndé nì sàcündùxin-ya. Te có-cündáà ini-nsì índù cuàhàn-te xi-yá.

³Ñàyùcàndùá, nì quee Pedro xì compañeru-nè, cuàhàn stná-nè cueva yucán. ⁴Te cutnáhá-né nì dàyáà-nè cuàhàn-nè, doco chicá ndee ní dàyáà compañeru Pedro mà, teayùcàndùá, dihna nècuàchimà nì sàà-nè nùù cueva. ⁵Te nì nacàhnu ndee-ne nì xito nihni-ne ini cueva, te nì xini-nè ndé sícoto xi-ya itánduhù, doco cóni quíhvi-ne ini-xi. ⁶Daani, nchícùn Simón Pedro nì sàà stná-nè, doco mii-né ndisa, nì quíhvi-ne inì-xi, te nì xini stná-nè itánduhù sícoto xi-ya, ⁷xì stná pañuelu nìsa idàhvi nùù-yá, doco có-indúhá xì sícoto dava ga; iladú indúhá, te sàni natnahnu viá. ⁸Dandu nì quíhvi stná compañeru Pedro nì sàà primeru, te nì xini stná-nè nansa iámà, te nì xinindisá-né. ⁹Doco ni mii-né ni stná Pedro, tàñáha ga cundaà ini-nè nansa cachí nùù tutu iì ndé cachí icúmí-yá natiacu-yá. ¹⁰Daaní, ndúi-nè mánuhù-né vehe-ne.

Nansa nì ndecunu Jesús nùù María Magdalena

¹¹Doco yucán ndé iá cueva mà (nì sàà) stná María. Te vichi iín-né fuera sacú-né. Te nì nacàhnu ndee-ne, nì xito nihni stná-nè ini cueva. ¹²Te yucán nì xini-nè ndoó ùì ángel xi Dios lugar ndé nìsa induhù Jesús, iin-ne ndé nì sanduu dìni-yá, te inga-nè ndé nì sanduu sàhà-yá. ¹³Te nì cachi ángel mà xì María:

—Señorita, cíndù chuun sacu-ní?
Dandu cachí-nè xì nècuàchìmà:
—Vàchi sànhí-te Stoho-nsì Señor
cuàhàn, te có-cündáà inì índù
cuàhàn-te xi-yá.

¹⁴Dandu nì ndecoto María ladu
yàtä-né, te nì xini-nè yucán iín mii-yá,
doco cóni nácúní-nèyà nduú-yá Jesús.
¹⁵Te nì cachi-yà xì-né:

—Señorita, cíndù chuun sacu-ní?
¿Ana divi nandúcú-ní?

Doco María, nì tuxi ini-nè ádi
té-ndiàá yutnù tátâ iá yucán nduú
ana cáhàn; ñàyùcàndùá nì cachi-né:

—Señor, nú mii-ní nì tavà-níyà,
dandu cachi sacù-ní xì’ índù nì
sànihi-níyà, te cùhìn naquihin-yà.

¹⁶Dandu nì cachi-yà xì-né:

—iMaría!

Dandu nì naxicocuñin-nè ladu
yàtä-né, te nì cachi-nè dàhàn mii-né:
—iRaboni! —ñà-ndùá cuní cachà
Maestro.

¹⁷Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Màsà dúcùn ndahà-ní yùhù, vàchi
tàñáha ga nani nùù Yuamání’. Còó.
Cuahán-ní, cachitñuhu-ní xì nèhivì
xí, vàchi nahi ñanì xínduu-ne. Te
cachi-ní xì-né ñà-icúmí nani nùhì nùù
Yuamání’. Te cunaha-nsiá, Yuamání
mii-nsiá nduú stná-yà. Te ana càhvì
yùhù nduú-yá, nacua nduú stná-yà
ana càhvì mii-nsiá —nì cachi Jesús.

¹⁸Ñàyùcàndùá, nì sàhàn María
Magdalena mà nì cachitñuhu-ne xì
dava ga nècuàchì dacuahá-yá, nì
nacani-ne nansa nì xini-nè Stoho-ndà
Señor, te dohó te dohó nì cachi-yà xì-né.

Nansa nì ndecunu Jesús nùù
nècuàchì dacuahá-yá

¹⁹Daaní, na ní cuñaa quìvì
domingu mà nì nataca nsidaa

nècuàchì dacuahá-yá. Te nì nacadi
vàha-ne yehè, vàchi yúhí-nè nèhivì
dava ga raza-nè Judea. Dandu (na
iin cachí) nì sàcuìn Jesús dava
mahì-né, te nì cachi-yà xì-né:

—Contentu ni cùndóó-nsiá.

²⁰Na ní nsihi nì cachi-yà ducán,
dandu nì dàcùnì-yàne ndahà-yá xì
diìn tìxi-yá. Ñàyùcàndùá, cuàhà gá
nì cudiì ini-nè ñà-sàni xini-nè divi
Stoho-ndà Señor nduú-yá. ²¹Dandu
inga xichi nì cachi-yà xì-né:

—Contentu ni cùndóó-nsiá.

Nacua nì techuún Yuamání’ yùhù
nì quesaì, ducán techúún stnáì
mii-nsiá cùhùn-nsià.

²²Daaní, nì sivi tàchì-yá nùù
nsidaa-né, te nì cachi-yà:

—iNi nàndèe Espíritu lì ini
anima-nsià, cachí! ²³Nú ni cuícáhnú
inì-nsia sàhà cuàchi nèhivì, dandu
ñà-sàni ndutu ndisa-ña cundua; te
nú màsà cuícáhnú inì-nsia sàhà-né,
dandu iá lì cuàchi-ne —nì cachi-yà.

Nansa nì sàà Tomás nì xinindisá-né
ñà-nì natiacu Jesús

²⁴Doco núù ùxìn tì nècuàchì
dacuahá-yá, iin-ne cóni ía-ne xì
compañeru-nè na ní ndecunu
Jesús nùù-né. Divi Tomás nduú
nècuàchìmà, te Cuatí cachí stná
nèhivì xì-né. ²⁵Ñàyùcàndùá, nì
cachi compañeru-nè xì-né:

—Cunaha-ní, isàni xini-nsì
Stoho-ndà Señor!

Doco mii-né, nì cachi-né:

—Dècuèndè cundehí yantà
ndahà-yá ndé nì ihi clavu, te
daquíhvi dìnìndàhí ndé nì xida
mà, te daquíhvi stnáì ndahí ndé (nì
nacuèhè) diìn tìxi-yá, te nú coó, mà
cúníndísê —nì cachi-né.

26 Daaní, na ní xìnu inga ùnà quívì, ní nataca tu nècuàchì dacuahá-yá ini vehe. Doco daa ndisa iá stná Tomás xì nècuàchì ndòò-mà. Te ndiadí vàha tu yehè. Te ní sàà Jesúś inga xichi ní sàcuììn-yà mahì-né, te ní cachi-yà:
—Contentu ni cündóo-nsiá.

27 Dandu ní cachi-yà xì Tomás:
—Yohó daquíhvi-ní dìnìndähá-ní, te cundehè-ní ndahí; dandu daquíhvi-ní ndahà-ní diùn tixí. Te cunindisá vàha-ní. Màsà cachí gá-ní có-xìnindísá-ní.

28 Dandu ní cachi Tomás xì-yá:
—Stohì Señor nduu-ní, vàchi Dios nduu-ní.
29 Dandu ní cachi-yà xì-né:
—Tomás, sàhà-ñá ní xininùù-ní yùhù, ñàyùcàndùá ní xinindisa-ní. Vihi gá ndiaha cundua nú ni cúnindísâ-nsiá mate tàñáha ga cuninùù-nsiá yùhù —ní cachi-yà.

**Nà-ndùá disáhà-xí ní
tiaa Juan tutu yohó**

30 Cunaha-nsiá, cuàhà gá stná milagru ní quida Jesúś ní indehè nècuàchì dacuahá-yá, doco cóni tiàá nsiha nùù tutu yohó. **31** Doco ñà-ndùá cachí nùù tutu yohó, ní tiaa-ña sàhà-ñá ni sàà-nsià cunindisá-nsiá divi Cristu Dèhemaniì Dios nduu Jesús. Vàchi nú sàñi xinindisá-nsiá ñà-jaàn, te ndácùcahan-nsiá quìvì-yá, dandu vida ndiaha sàñi nìhi stná-nsià.

**Nansa ní ndecunu Jesúś nùù
úsà nècuàchì dacuahá-yá**

21 Daaní, ní nsihajàn, dandu ní ndecunu tu Jesúś nùù nècuàchì dacuahá-yá na ndoó-né iin

xaan yuhù mar nani mar Tiberias. Cuàhìn nacani xì-nsiá nansa ní cuu na ní ndecunu-ya nùù-né yucán.
2 Cunaha-nsiá, cutnáhâ Simón Pedro xì Tomás nècuàchì nani Cuatí, te cutnáhâ stná Natanael nècuàchì dìñúù-xi nani Caná iá ladu Galilea. Te ndoó stná (ùì) dèhe Zebedeo, xì stná inga ùì nècuàchì dacuahá-yá.

3 Te ní cachi Simón Pedro xì nsidaa-né:
—Cuàhìn taví siaca.
Dandu ní cachi compañeru-né:
—Ni cùhùn nsidaa-nda.

Ñàyùcàndùá, ní sàcùñuhu nsidaa-né ini iin lancha cuàhàn-né; doco ni-iin siaca cóni nìhi-né niù yacà. **4** Daaní, na sácuàhàn ní tuiñuù, yucán ní sàà stná Jesúś, iín-yá yuhù mar (yatni ndé ndoó-né) mà. Doco cóni nácúní-nèyà. **5** Ñàyùcàndùá, ní cachi-yà xì-né:

—Hijos, ía sàñi nìhi-nsiá ñà-caxì-ndà?
—Còó, còò ni-iin-sì —ní cachi nècuàchìmà.

6 Dandu ní cachi-yà xì-né:
—Ladu cuahá lancha, jaàn dacaná-nsiá ñunù xí-nsiá, dandu nìhi-nsiási —ní cachi-yà.
Dandu ducán ní quida-ne, te ni mà cùì gá tavà-né ñunù xí-né ñà-chitu guá` cuàhà siaca ní nìhi-né.

7 Dandu iin nècuàchì dacuahá-yá, divi nècuàchì mènì guá nùù-yá, ní cachi-né xì Pedro:
—iDivi Stoho-ndà Señor nduu Yà-yòhó!

Ní nsihi ní inini Simón Pedro ñà-divi Stoho-ndà Señor nduu-yá, dandu ní nàcùndixi-ne sacú-né, vàchi cuiñi sìcoto iní-xi ndixí-né.

Dandu ní ndàvà-nè mahì tècuíí cuàhàn-nè. ⁸Te después cuàhàn stná dava ga nècuàchì dacuaha-ma, doco ini lancha cuàhàn-nè, vàchi yatni iín-nu nùù ñuhù íchî, nahi 100 metro. Te cahà-nú itácáá ñunù chitu siaca. ⁹Dandu ní nuu nècuàchì yucán ñuhù íchî, te ní xini-nè yucán ndoo tnùù sàxíxìn, te sà-itándoó stná siaca chohò. Te iá stná pan. ¹⁰Dandu ní cachi Jesús xì-né:

—Cuahán-nsià quihin-nsia itnii siaca ní tavà-nsiá.

¹¹Ñàyùcàndùá, ní nana tu Simón Pedro lancha, te ní dítá-nè ñunù mà ní naxinua ndè nùù ñuhù íchî. Chitu dini ñunù mà siaca, vàchi ñuhú 153 siaca nahnu. Mate cuáhà gá-si ñuhú, doco cóni sàchí ñunù mà. ¹²Dandu ní cachi Jesús xì nsidaa-né:

—Naha-nsià, cadi inì-nsia.

Te ni-iin nècuàchì dacuaha-ma, cóni saha ndee ini-nè ndàcàtnuhù-né nùù-yá ana nduú-yá, vàchi ináhá-nê divi Stoho-ndà Señor nduú-yá. ¹³Dandu ní tnàtuu Jesús ní tnii-ya pan, te ní dasàn-yáñà nùù-né. Te ní dasàn stná-yà siaca (ní chohò mà) nùù-né.

¹⁴Ñà-jaàn ní sanduu ùnì xichi ní ndecunu Jesús nùù nècuàchì dacuahá-yá na sánì natiacu-yà.

¹⁵Daaní, na ní nsihi ní sadi ini nsidaa-né, dandu ní cachi-yà xì Simón Pedro:

—Simón, dèhe Jonás, éa ñá-ndâà chicá cuú ndisa inì-ní sàhí nùù nècuàchì dava ga yohó?

—Jaan, Señor mío. Sà-ináhá-ní cuú inì sàhà-ní —nì cachi-né.

Dandu cachí tu-ya xì-né:

—Nú ndisa, dandu cundiaà-ní nèhivì xí na ian ndiaá pastor lelù xí-né.

¹⁶Daaní, ñà-úí ní cachi-yà xì-né:

—Simón, dèhe Jonás, éa cuú ndisa inì-ní sàhí?

Te ní cachi tu-ne xì-yá:

—Jaan, Señor mío. Sà-ináhá-ní cuú inì sàhà-ní.

Dandu cachí Jesús xì-né:

—Dacúndéhe-ní (nèhivì-xí ichì váha), na ian ndiaá-ndà riì.

¹⁷Daaní, ñà-úñì ní cachi tu-ya xì-né:

—Simón, dèhe Jonás, éa ñá-ndâà nduá, cuú ndisa inì-ní sàhí?

Pues vichi ní cuhuun ini-né ñà-sà-ùnì xichi ndácàtnuhù-yá a ndísá cuú ini-nè sàhà-yá, á coó. Ñàyùcàndùá ní cachi-né xì-yá:

—Señor mío, nsidanicuú iñáha ináhá-ní. Ñàyùcàndùá, ináhá stná-ní, yuhù cuú ndisa inì sàhà-ní.

Dandu ní cachi-yà xì-né:

—Pues nú ducán, dandu cundiaà-ní nèhivì xí, na ian ndiaá-ndà riì xì-ndà. ¹⁸Cunaha-ní, ñà-ndâà nduá cuàhìn cachitnùhi xì-ní yohó: na cuachi-ní, (nísà nàcùndixi-ní sícoto xi-ní), ní sansidatnuu-ní cinturón xi-ní, te cuàhàn-ní ndéni ní cui cudíi inì-ní. Doco nú sàni sahnu-ní, dandu icúmí-ní ndanihi-ní ndahà-ní, te inga-nè icúmí-nê nsidatnuu-ne cinturón xi-ní, te cunihi-ne mii-ní cùhùn ndé có-cudíi inì-ní cùhùn-ní.

¹⁹Ñà-jaàn nduá ní cachi Jesús cachitnùhu-ya nansa quida nèhivì xì Pedro na quívi cui-nè, te ducán chicá quee tnùñuhu xí Dios.

Nansa icúmí cuu xi Juan

Daaní, ní nsihi ní cachi-yà ñà-jaàn, dandu ní cachi tu-ya xì Pedro:

—Cunchicùn-ní yùhù.

²⁰Daaní, nì nacuico Pedro yàtä-né, te nì xini-nè nchícùn stná nècuàchì dacuahá cuú guá ini-yà sàhà-xí. Te divi nècuàchìmà nduú nècuàchì nì ia yatni diìn Jesús na ní sandoo-ne nì xixi-ne xì-yá daa, te nì xìcàn tnùhù-né nùù-yá nì cachi-nè:

“Señor mío, ¿ana divi nduú tiàa icúmí cahin xì-ní?” ²¹Pues, divi nècuàchìmà nì xini Pedro nchícùn vaxi, te nì cachi-nè xì-yá:

—Te nècuàchì jaàn tú, ɿnansa icúmí cuu xi-né, Señor mío?

²²Dandu nì cachi-yà xì-né:

—Pues nú cudfì inì cutiacu-nè ndè cachi sàà quìvì naxicocuñin, doco mii-ní, màsà nácání inì-ní sahájàn. (Chuun xi-ní nduá) ñà-cunchicùn-ní yùhù —nì cachi-yà.

²³Ñàyùcàndùá, nì xitià cuentu nùù nèhivì xí-yá, ñà-mà nunca cui nècuàchì dacuahama, cachí cuentu. Doco cóni càchí-yà mà cúí-nè. Còó, cuisì ní cachi-yà nú cuní-yà cutiacu-nè ndè cachi sàà quìvì naxicocuñin-yà, màsà nácání íní Pedro sàhámà.

²⁴Cunaha-ní, divi nècuàchìmà nduú yùhù, te divi yùhù nì tiaa nsidaa palabra yohó. Te ñà-ndácuisì nduá cachí, vachi ináhî cachí ndàì xì-nsiá.

²⁵Cunaha-nsiá, cuàhà gá stná iñàha iá nì quida Jesús (ñuhìvì yohó). Doco nú cuní-ndà tiaa nsihì-nda nsidaámà, dandu cuàhà sàstnùhù libru cundua. Te mà cuáhà-ñá ní inicutu ñuhìví, cachí yùhù. Sà-iá.

Chuun Nsiha Nì Caquida Nècuàchì Nì Nìhì Chuun lì nùù Jesús

Nansa nì quida Jesús comprometer
icúmí quixi Espíritu lì xí Dios

1 ¹⁻²Cásahúi xì mii-ní señor Teófilo. Cunaha-ní, tutu nì tiai primeru, nacáníámà sàhà ñà-ndùá nì quida Jesús xì ñà-ndùá nì chinaha-yà ndè quìvì nì quesaha-yá xì ndé quìvì nì nana-ya mànuhù-yá ansivi. Doco na táñâha ga nùhù-yà, dandu nì càhàn-yà xì apóstol ana nì sàhatahvì-yá chuun xi-ya; sàhà poder xi Espíritu lì xí Dios nì càhàn-yà xì-né nì dàndàcú-yá nùù-né nansa quida-ne. ³Vàchi antes, na ní nsihi nì ndoho-ya, te nì xìhì-yà, dandu vivu nì ndecunu-ya, te nì xini-nèyà ñà-sànì natiacu-yà, ùì dico quìvì nì ndòo ga-yà ñuhìvì, te cuàhà xichi nì ndecunu-ya nùù-né, te cuàhà gá stná ñà-ndùá nì quida-ya sàhà-ñá cundaà ndisa ini-nè divi nduú-yá. Te nì càhàn stná-yà xì-né sàhà chuun xi ñuhìvì lì xí Dios.

⁴Daaní, na iá va-ya xì-né, nì cachì-yà xì-né ñà-màsà quéé yáchì-nè ñuu Jerusalén:

—Còó —cachí-yà— yohó cundiatu-nsia dècuèndè nìhitáhvì-nsiá cuu xi-nsiá nacua

sànì quida Yuamání’ comprometer, divi ñà-ndùá nì cachì stná xì-nsiá antes. ⁵Vàchi ñà-ndáà ndùá, tècuì nìsa quida iì Juan nèhivì. Doco mii-nsiá, tìxi Espíritu lì xí Dios icúmí anima-nsià nduhiilà tìxi sacu quìvì —nì cachì-yà.

Nansa mànana Jesús
mànuhù-yá gloria

⁶Daaní, nì nataca tu nsidaa nècuàchì dacuahá-yá-mà nùù-yá, te nì xìcàn tnùhù-né, cachí-nè:

—Stoho-nsì Señor, iá vichi nacání inì-ní quee libre ñuu-ndà Israel quida-ní?

⁷Dandu nì cachì-yà xì-né:

—Có-sâhatahvì Dios mii-nsiá ñà-cunaha-nsiá índù iin quìvì, ò índù iin tiempu cuu iñàha. Còó, vàchi cuiśi Yuamání’ iá ansivi chítnúnì inì-xi sàhà nsidaájàn.

⁸Doco mii-nsiá, icúmí-nsiá nìhitáhvì-nsiá quìvì quixi fuerte Espíritu lì ini anima-nsià, dandu inicatu icúmí-nsiá càhàn-nsià sàhí. Primeru ñuu Jerusalén yohó càhàn-nsià, te ducán stná inii ladu Judea, xì stná ndè ladu Samaria xì dècuèndè stná inicatu ñuhìvì ⁹—nì cachì-yà.

Daaní, indéhe-né nì ndanchito-ya mànana cuiśi-yá ansivi, te nì dàhvi-ya nùù-né mahì iin vícò mànuhù-yá. ¹⁰Te na indéhe váha-ne ansivi ndé mànana-ya, dandu yucán ndé itá-né nì sàcuíta stná ùì ana ndixín cuxín. ¹¹Te nì cachi nècuàchimà xì nècuàchì xí-indehè mà:

—Mii-nsiá nècuàchì ñuu Galilea, có-ndúá cundehè gá-nsià ansivi, vâchi divi Jesús nì xini-nsià mànuhù yucán, icúmí-yâ naxicocuñin-yâ. Vâchi nacua iá-yâ mànana-ya mànuhù-yá, divi ducán icúmí-yâ naxicocuñin-yâ nuu-ya.

Nansa nì quee Matías nombradu cundehè-né chuun xi Judas

¹²⁻¹³Dandu nsidaa nècuàchì apóstol mà, nì nuu-ne yucù Olivo yucán, mànuhù-né ñuu Jerusalén, vâchi yatni iá ñuu mà nùù yucù yucán, nahi dava hora caca-nda. Te na ní nasaan-né, nì yâha-ne ndè iin vehe idótnahá, nì canana-ne díquì-xí ndé ndoó-né. Te nèhivì ndoó yucán, dohó nani-né: Pedro, xì Jacobo, xì Juan, stná Andrés, xì Felipe, xì Tomás, xì Bartolomé, xì Mateo, xì stná dèhe Alfeo nani stná Jacobo, xì stná Simón Zelote, xì ñani Jacobo mà nani Judas.

¹⁴Nsidaa nècuàchimà, iin-ni nihnu ini-né, te iin-ni xícàn tâhvì-né nùù Dios, mii-né xì stná ñani Jesús, xì dihi-yá María, xì más gá stná nècuàchì ñahà.

¹⁵⁻¹⁶Daaní, quìvì yucán nì nataca nsidaa nèhivì nchícùn ichì-yá. Na iin cientu òcò xínduu-ne. Te nì ndacuiin Pedro mahì nsidaa-né, cachí-né:

—Ñánì, sànaħa nì chindée Espíritu lì xí Dios xìì-ndà David, te nì tiaa-ne nì cachitnùhu-ne sàħà Judas, divi tiàa nì sacatnahá xi nècuàchì nì tnii xi Jesús. Te ducán nì cuu, vâchi ñà-ndùá nì cachi Dios sànaħa ma, fuerza nì cuu ndisa-ña. ¹⁷Vâchi Judas mà, nîsa cutnahá-né xì-ndà, iin-ni chuun nîsa quida-nda xi-né antes. ¹⁸Doco nì quida-ne iin cuàchi, nì tnii-ne dìħùn, te sàħà dìħùn mà nì xiin-ne iin ñuhù. Dandu nì nacava candéé-nê yucán, nì cahnsi iì-né nì quecoyo iì sisi-né. ¹⁹Te nsidaa nèhivì ñuu Jerusalén yohó, nì xinitnùhu stná-nè sàħámà. Ñàyùcàndùá nì sàċūnani ñuhù mà Acéldama, te cuní cachi quìvì mà: “In ñuhù ndé nì xìtià nì”. ²⁰Vâchi ducán nì cachitnùhu libru ndé itándiaa alabanza iì ndé cachá: “Ni ndóo nihni vehe-ne. Mâsà cúnđóó gá nèhivì yucán”. Te cachí stná tutu mà: “Ni ndóo chuun xi-ne nùù inga nèhivì”.

²¹⁻²²Ñàyùcàndùá, xiñuhu nanducu-nda inga tiàa chindée tnaha-xi-nda cachitnùhu-nda xi nèhivì ñà-sàni natiacu Stoho-ndà Jesús. Doco icúmí-nê cunduu-ne iin ana sàni cutnahá xi-nda imii tiempu nîsa xìcanuu-ya mahì-ndà dècuèndè tiempu nîsa quida iì Juan xì ndè quìvì nì nana-ya ansivi cuàħàn-yà —nì cachi Pedro.

²³Ñàyùcàndùá, nì catavà-né ùì nèhivi. Iin-ne nani José Barsabás, te Justo nduú inga quìvì-né. Daaní, inga nèmà nani Matías. ²⁴⁻²⁵Dandu nì xícàn tâhvì nsidaa-né nùù Dios, cachí-né:

—Stoho-nsì Señor, ináħá-nî nansa iá anima nsidaa nèhivì.

Ñàyùcàndùá, nùù ùì tiàa yohó cuàha-ní nsiùhù iin seña índù nècuàchì cundehè chuun xi-ní cuenta xi Judas, vachi nècuàchìmà, sàhà cuàchi-ne, ñàyùcàndùá nì ndòo chuun xi-ne, te cuàhàn-nè ndé nì nchihò ini-nè cùhùn-nè —nì cachi-nè.

²⁶Dandu nì caquida-ne iin sorteau, te nècuàchì nani Matías mà nì quee nombradu ñà-cutnahá stná-nè xì ûxìn iin ga nècuàchì apóstol.

Nansa nì nuu Espíritu lì xí Dios

2 Daaní, meru quìvì nducáhnù vicò Pentecostés, dandu iin-ni xaan nì nataca nsahi nècuàchì nchícùn ichì mii-yá. ²Ndoó-né, te nanàá nì tiacu-nè ndè dìquì-xí ansivi na ian cahá fuerte guá táchì, te nì tiacu inii ini vehe ndé ndoó-né. ³Dandu nì xini-nè nchií ñuhu cuati nahi yáá-ndà, te nì xìtià nihnia, iin ian nì ndòo dìni iin iin nèhivì yucán. ⁴Te nsidaa-né, nì chitu anima-né Espíritu lì xí Dios, te nì quesaha-né cähàn-nè dàhàn sàà segúñ nansa nì dàtnúù Espíritu lì sàxìnítñuní iin iin-ne.

⁵Cunaha-ní, ñuu Jerusalén yucán ndoó cuàhà nècuàchì raza Judea nì caquee nùù nsidaa ñuu inicatu ñuhiví. Nèhivì cähivì víi xi Dios nduú-né. ⁶Te na ní tiacu-nè cähàn guá nèhivì yucán, dandu nì nataca cuàhà-né, te yáha ga nì ndulocó-né, vachi iníní-né cähàn nècuàchìmà dàhàn cada iin iin ñuu nècuàchì nì nataca iníní má. ⁷Ñàyùcàndùá, nì ndulocó nsidaa-né, nacání ini-né, cachí-né iin-ne xì inga-né:

—Amádi puru nècuàchì ñuu Galilea xínduu nècuàchì cähàn

guá yohó. ⁸Doco vichi iníní-ndá cähàn-nè dàhàn nì sahnu cada iin iin ndohó. ¿Nansa cui quida-neàmà? ⁹Vachi mii-nda, cuàhà ñuu nì quixi-nda: ñuu Partia, xì ñuu Media, xì ñuu Elam, xì ñuu Mesopotamia, xì ladu Judea yohó, xì ñuu Capadocia, xì ñuu Ponto, xì ladu Asia, ¹⁰xì ladu Frigia, xì ladu Panfilia, xì ñuu Egípto, xì stná ladu Africa iá nùù-xí ñuu Cirene, te yohó ndoó stná nècuàchì Roma, nduú-né nècuàchì raza Judea, te nduú stná-nè nècuàchì nì yáha ndè religión xi raza mà. ¹¹Daaní, ndoó stná nècuàchì ñuu Creta, xì stná nècuàchì ladu Arabia. Doco nsidaa-nda iníní-ndá cähàn nècuàchì yohó dàhàn iin iin-nda, ndeníhí vâha-ne Dios sàhà obra ndiaha quidá-yá —nì cacachi-né.

¹²Ñàyùcàndùá nsidaa nècuàchì iníní yucán, nì ndulocó cuàhà-né, nacání cuáhà ini-né, ndácàtnùhù tnàhá-né nùù-né, cachí-né:

—¿Ndíá nduá cuní cachí ñà-yòhó?

¹³Doco dava ga nèhivì, nì sàcündiaa uun-ne, cachí-né:

—Ádi xíni nsidaa nècuàchì jaàn nì quida vinu fuerte —cachí-né.

Ñà-ndùá nì cachí Pedro xì nèhivì cuáhà

¹⁴Dandu Pedro, iín-né cutnáhâ-né xì ûxìn iin nècuàchì icúmí stná chuun nùù Jesú, te ndee nì cähàn-nè xì nsidaa nècuàchì sàñi nataca yucán, cachí-né:

—Mii-nsiá tè-ndùú ñanítñaha raza-ndà Judea, xì nsidaa mii-nsiá nècuàchì ndoó ñuu Jerusalén yohó, cunini-nsia cuàhìn càhìn. ¹⁵Xíni-nsi tuxí inì-nsia, doco còó. Có-ndùá

ñà-xíni-nsi, vàchi làcà ní cahin vitni.

¹⁶Cóo, ñà-ndùá cahàn nècuàchì yohó, divi nduu ñà-ndùá ní cachi Joel sànaха na ní cachitnùhu-ne iin razón ndiaha xí Dios. ¹⁷Te dohó cachí-yà, ní cachi Joel mà:

Quívì xinu tiempu, cuàhà icúmî cuàhatahvì' nsidaa nèhivì Espíritu lì xí. Ndè dèhe ii-nsiá xì dèhe yoco-nsiá, icúmîâ càhàn ñà-ndùú razón ndiaha xí. Te tiàa cuachi, icúmî dacuní nùú-nè cuàhà ñà-ndiaha; xì stná nècuàchì sahnú, icúmî quixi stná sani nùú-né. ¹⁸Te quívì yucán, cuàhà icúmî cuàhatahvì' nècuàchì xinúcuáchí nùú, tiàa-ne te ñahà-né, cuàhà gá icúmí-nê nìhítahvì-né Espíritu lì xí, dandu càhàn-nè ñà-ndùú razón xi. ¹⁹Te dìquì-xí ansivi icúmî cuu cuàhà stná milagru fuerte quide, xì stná ñuhiví yohó, icúmî stnâ-nsiá cuni-nsiá milagru ndiaha xí. Vàchi icúmî cucuu nìì, te cucuu ñuhu, te cucuu ñùhmà nahi ñùhmànsìvì. ²⁰Doco dihna icúmî ndàhvà orá, xì stná yoo, icúmí-sí nducuahá-si nahi nìì, dandu sàà quívì xí yùhù ana nduú Stoho-nsiá Señor. ²¹Te nsidaa ana ndacùcahan xi quíví, icúmí-nê càcu-ne, ní cachi-yà.

²²Nsidaa-nsiá nècuàchì ñanìtnaha raza Israel, cunini vàha-nsia ñà-ndùá cuàhìn cachì: ní quixi Jesús de Nazaret ní xìcanuu-ya mahì nsidaa-nda, te ndiaha gá ní quida-ya nacua cuní Yua-nda Dios, vàchi sàhà poder ndiaha xí Dios

ní quida-ya cuàhà milagru fuerte, cuàhà milagru ndiaha. Ináhá vâha-nsia sàhà ñà-jaàn. ²³Doco Dios, ní chitnùní ini-yà ñà-tnii-nsia Jesús, te coo-ya ndahà-nsiá. Te divi ducán ní cuu, vàchi ináhá Dios nansa cuàhàn cuu xi (Dèhemani-yá) Jesús. Ñàyùcàndùá, ní tnii-nsiayà, te ní sahnì-nsiayà, vàchi iin-ni ní ndatnuhu-nsiá xì tiàa malu, te ní cachituu-tèyá nchìca cruz. ²⁴Doco ní dànatíacú Yua-nda Dios-yà, ní tavà-ñayá nùù tnundoho ñà-nì xìhì-yà, vàchi có-ndùá ducán ndòo-ya tìxi ñuhù. ²⁵Te divi ducán nduá ní cachitnùhu stná David sànaха sàhà-yá, vàchi dohó ní cachi-nè:

Dios ní quide cuenta cutnáhá-xí nicanicuahàн, vàchi yatni iá-yà ladu cuahí' sàhà-ñá mäsà dáyûhî nèhivì yùhù, te quidi yùhù. ²⁶Ñàyùcàndùá, cuàhà gá ní cudiì ini anímè, te ní naquimaní (mii-yá), vàchi mate ni ndúxin iquicùñúì, doco ináhî iá tnundé ini xi. ²⁷Vàchi dohó sàñi cachì xì Dios: "Ináhî, mà nácóó-nî anímè ñà-ndòa ndé ndoó vàha anima nècuàchì nsíi; cóo, yùhù tè-ndùú dèhemani-ní, mà cuáha-ní tnani iquicùñúì ñuhù. ²⁸Sàhà mii-ní sàñi sàì ní cundaà inì nansa iá ichì cutiacu ndiahí; icúmí-nî dacúdî inì-ní yùhù, vàchi seguru icúmî naxicocuñin cundehí nùú-ní", ní cachi David.

²⁹Doco ináhá-ndá ní sàà xìi-ndàmà ní xìhì-nè, ñánì, dandu ní ndùxin-ne, (ináhá-ndá), vàchi

ñuu yohó nduú ndé índùxin-ne, te ndè vichi náhà lugar mà. ³⁰Doco iin ana tûha cachítnuhù razón xi Dios nì sanduu stná nècuàchimà, ñàyùcàndùá ináhá stnâ-nè ñà-sànì quida Dios comprometer ñà-divi Cristu cunduu iin descendencia xi-ne, te seguru cusahnú stná-yà nacua nìsa cusahnú mii-né.

³¹Ñàyùcàndùá, nì dàcùnì Dios-nè iñàha, te nì xini-nè nansa cuàhàn cuu xi Cristu ñà-icúmí-yâ natiacu-yà, mà ndóo anima-yà ndé ndoó vàha anima nsìi, ni mà tnánì stná iquìcúnnú-yà ñuhù. ³²Te divi ducán nì cuu, nì natiacu-yà nì quida Yua-nda Dios. Ináhá-nsî, vàchi testigu nduú-nsí. ³³Dandu después dècuèndè gloria mânana ducún-yà nì quida ndahà cuàhá Yua-nda Dios, te divi nduú ana nì quida comprometer cuàhatahvì stná-yà Espíritu lì xí-yá. Ñàyùcàndùá sàni dàquìxí fuerte Jesús Espíritu lì, te ñà-jaàn nduá dísahà-xí cuú ñà-ndùá xiní-nsià te iníní-nsià vichi.

³⁴Doco nsì-David (sànaha ma), tànáha ga nana ducún-nè ndè ansivi; còó, vàchi palabra yohó nduá nì cachi-né:

Nì cachi Dios xì Stoho yùhù:

“Yohó coo-ní ladu cuàhí” ³⁵ndè cachi sàà cundeí nùù nsidaa ana xiní ùhì xì-ní, dandu cusahnú fuerte-ní nùù-né”.

³⁶Ñàyùcàndùá, mii-nsiá xì dava ga stná nècuàchì Israel, ni cúnahá vâha-nsia ñà-yòhó: mate nchica cruz nì chituu-nsia Jesús, doco nì chitnùní ini Dios ñà-divi mii-yá cunduu Stoho-ndà, te cunduu stná-yà rey ndiaha Cristu —nì cachi Pedro.

³⁷Daaní, nì nsihi nì inini nèhivì cuáhà mà ñà-jaàn, nì nàcùndoo-ne tnùnsí ini. Cuàhà gá nì nacani ini-nè, te nì cachi-nè xì Pedro xì dava ga nècuàchì apóstol:

—¿Nansa chicá vàha quida-nsi vichi, ñánì?

³⁸Dandu nì cachi Pedro xì-né:

—Icúmí iin iin-nsia naxicocuîn inì-nsia sàhà cuàchi-nsia, te cuhìi-nsiá, ndacùcahan-nsiá quìvì Jesucristo sàha ñá-dùcán ndoo cuàchi anima-nsià, te nihitáhvì-nsiá nandée Espíritu lì xí-yá anima-nsià; ³⁹vàchi sàni quida Stoho-ndà Dios comprometer ñà-icúmí-ndá nihitáhvì-ndà Espíritu lì xí-yá nù ni cúníndísá-ndá na caná-yàndó. Vátuni nihitáhvì-ndà, mii-nda, xì stná dèhe-nda, xì stná anà-ni nì cui mate xica gá xíndoo-ne.

⁴⁰Ducán nì cachi Pedro xì nsidaa nècuàchimà, vàchi cuàhà gá nì càhàn-nè nì dàtúi-ne ichì-yá nùù nècuàchimà; te dohó nì cachi stná-né:

—Nèhivì tiempu vichi, icúmí-né ndañuhu-né, vàchi malu-né. Ñàyùcàndùá, nacoo-nsianè, te càcu-nsia —nì cachi Pedro.

⁴¹Daaní, cuàhà gá nècuàchì yucán, nì cudiì ini-nè palabra nì inini-ne mà; nahi ùnì mil nèhivì nduú-né, te nì yàha-ne ladu xi nècuàchì xiníndísâ. Te divi quìvì yucán nì cuhìi nsidanicuú-né. ⁴²Daaní, iin-ni nì quesaha-né nchícùn-nè palabra dacuahá nècuàchì apóstol. Mànì mánì ndoó-né, xixí tàcá-nè, te iin-ni xícàn tàhvì stná-nè nùù Dios.

Nansa nìsa quida nècuàchì primeru cahvi xi Jesús

⁴³Daaní, nsidaa nèhivì dava ga, yáha ga nì ndulocó-nè, vàchi (nì

chindee Dios) nècuàchì apóstol, te nì caquida-ne cuàhà milagru fuerte, cuàhà milagru ndiaha.

44 Te nsidaa nècuàchì xiníndísâ xí-yâ, iin-ni nihnu ini-nè, te nsidaa ñà-ndùá icúmí-nê, nìsa xichuún tàcà-nèà. **45** Te nú iá iin ñuhù xí-né, ò inga iñàha xi-ne, nì dicò-néà, nì tui dihùn, te nì dasàn-né dihùn mà segùn iá necesidad nùù iin iin-ne. **46** Te nsiquívì nìsa nataca-nè veheñùhu cahnú, te vehe vehe iin iin-ne nìsa xixi tàcá stná-nè, cudíi ini-nè, te ndóo vàha ini-nè, **47** te ndeníhí vàha stná-nè Dios. Te nsidaa nèhivì dava ga, cudíi stná ini-nè sàhà nècuàchì xiníndísámá, te quidáñuhú stná-nè nècuàchímà. Te quívì quívì más gá nèhivì nì cànà nùù Stoho-ndà Jesús ñà-càcu anima-nè, te nì nacuastnahá stná-nè xì nèhivì xí-yá.

Nansa nì nduvàha iin tiàa mà cùi cágá

3 Iin quívì cutnáhâ Pedro xì Juan cuàhàn-nè veheñùhu cahnú. Càhúnì nì cuaà cuàhàn-nè yucán, vàchi divi hora yucán nìsa xicàn tàhvì nèhivì nùù Dios. **2** Te iin yehè cahnú veheñùhu ma nìsa nani Yehè Ndiaha. Te nsiquívì nìsa saà nèhivì yehè mà nsidá-né iin tiàa mà cùi caca. De por sí ducán nì tuiñu-né ñuhiví. Ñàyùcàndùá, yucán nìsa chicoo nècuàchímà-né sàhà-ñá càcà-nè caridad nùù nècuàchi quíhvi yehè mà. **3** Pues vichi nì xini-nè Pedro xì Juan ñà-cuàhàn-nè quíhvi stná-nè, te sàhámà nì xicàn-nè iin caridad nùù nècuàchímà. **4** Ñàyùcàndùá nì candacoto nècuàchímà ndé iá-nè, te nì cachí Pedro xì-né:

—Cundehè-ní yohó.

5 Dandu nì ndacoto-ne nùù Pedro xì Juan, cuàhàn-nè nìhì-né iñàha cahan-né. **6** Doco nì cachí Pedro xì-né:

—Ni còò plata nihí, te ni còò stná oro. Doco ñà-ndùá sáì quide. Ndácùcahín quívì Jesucristu de Nazaret, te cachí xì-ní ndacuiìn-ní caca-ní.

7 Dandu nì tnii-ne ndahàcuàhá tiàa ma, nì ndacani-ne nècuàchímà. Te vichi duha nì ndufuerté sàhà-né, **8** yàchì nì ndanchito-ne, nì ndacuiin-nè, te luegu nì quesaha-né xicá-né; nì quíhvi stná-nè veheñùhu, cutnáhâ-né xì Pedro xì Juan, nandávà nihni-ne, xicánúú-né naquímánì cuáhà-né Dios. **9** Te nsidaa nècuàchì itá yucán, nì xini-nè xicánúú nècuàchímà, ndeníhí vàha-ne Dios, **10** te nì nacuni-nè nècuàchímà ñà-ndùú-né tiàa nìsa ia Yehè Ndiaha veheñùhu cahnú xícàn caridad. Ñàyùcàndùá, cuàhà gá nì ndulocó nèhivì mà, nacánì ini-nè sàhà ñà-ndùá nì cuu xi tiàa ma, te nì nduvàha-ne.

Nansa nì càhàn Pedro sàhù na iá-nè Portal de Salomón

11 Lugar yucán nduú corredor nani Portal de Salomón. Te tiàa nì nduvàha ma, itníi ndáha stnahá vàha-ne xì Pedro xì Juan. Dandu nsidaa nèhivì veheñùhu yucán, nì nataca-nè ndé iá Pedro xì Juan, yáha ga ndulócô-né. **12** Ñàyùcàndùá na ní xini Pedro natáçà-guá nèhivì, dandu nì càhàn-nè xì nsidaa-né, cachí-né:

—Nècuàchì ñuu-ndà Israel, áindù chuun ndulócô-nsià sàhà ñà-yòhó?

¿Índù chuun indéhe váha-nsia nsiùhù na ian nsiùhù nì dàndúvàha xi nècuàchì yohó cahan-nsiá? Còó, màdì sáhà fuerza xi nsiùhù nì níhì nècuàchì yohó caca-ne, te ni màdì sáhà ñà-ìì guá stná-nsì. Còó.

13-14 'Xìì-ndà Abraham, xì Isaac, xì Jacob, nsidaa-né nìsa cahvi-né Dios ndiaha xi-nda, te divi mii-yá nduú ana nì chitnùní inì-xi ñà-cucumi Dèhemànì-yá Jesúz tnùñuhu ndiaha xí-yá. Doco mii-nsiá, nì dàyáha-nsiayà ndahà Pilatu, te nì nacuaà-nsiayà na ní cuni tèmà daña-téyá. Ana ìì ndisa nduú-yá, te ndàà cuisi ini-yà, doco (cónì ndúlócô-nsià), iin tè-sähnì nì xícànn-nsià dàñà. **15** Dandu nì sahnì-nsiayà, mate divi sàhà mii-yá itiácú-ndà. Doco (Yua-nda) Dios, nì dànatíacú-yá Jesúz. Ináhá-nsî, vàchi testigu nduú-nsí. **16** Te cunaha-nsiá, divi sàhà ñà-nìhnú vàha ini-nsì mii-yá, te ndáçùcahan-nsí quìvì-yá, ñàyùcàndùá nì ndufuerté tiàa yohó. Indéhe-nsiánè, ináhá-nsiánè. Náhà xícà sànnì nduvàha vàha-ne ñà-nì xinindisá stná-né mii-yá.

17 'Te vichi sànnì sànnìhì inì ñà-cónì cúnđáà inì-nsia nduá, ñánì. Stná nècuàchì cusáhnû nùù ñuu-ndà, ni cóni cúnđáà stná ini-nè, ñàyùcàndùá nì quida-nsia ducán.

18 Doco ñà-ndùá nì cachitnùhu Dios sànhaha, divi ñà-jaàn nduá nì cuu ndisa nì quida-ya. Vàchi ñà-icúmí Cristu ndoho-ya, divi nduá nìsa catchi nsidaa nècuàchì profeta sànhaha. Te ducán nì cuu ndisa. **19** Ñàyùcàndùá, naxicocuñin inì-nsia sàhà cuàchi-nsia vichi, te natenchicùn-nsià ichì mii-yá sàhà-ñá ndutu cuàchi-nsia, dandu

quixi tiempu cundoo ndiaha-nsiá quida-ya, **20** te techuún-yá Jesucristu ndixi-ya, vàchi divi-ya nduú ana nì chitnùní ini Dios cunduu rey ndiaha xi-nda. **21** Doco vichi iá-yà gloria, te yucán icúmí-yá coo-ya ndè catchi sàà tiempu nsida viì-yá nsidaa iñàha. Vàchi ducán nì cachitnùhu nèhivì xí Dios sànhaha na ní càhàn-nè nì quida-ya. **22** Vàchi ñà-ndácuìsì nduá nì cachitnùhu Moisés xì xìì-ndà sànhaha na ní catchi-nè palabra yohó: "Icúmí Stoho-ndà Dios nacàxin-ya iin descendencia xi-nda cunduu ana càhàn cuenta xi-ya. Te divi nacua nì quida yùhù, ducán icúmí quida stná ana quixi ma. Dandu mii-nsiá, icúmí-nsiâ cunini-nsia nsidaa ñà-ndùá catchi-yà xì-nsiá. **23** Te nù ni coó iin nècuàchì có-cùnì cunini xi-yá, dandu icúmí nècuàchìmà ndañuhu-né ñuu-nè", nì catchi Moisés.

24 'Cunaha-nsiá, nsidaa nècuàchì sànhaha nìsa cahàn cuenta xi-ya, inii décuèndè tiempu nìsa cahàn Samuel te vàxi duha, nsidaa-né nì càhàn-nè sàhà tiempu vitni.

25 Te vichi, mii-nda nduu-nda dèhe nècuàchì nìsa cahàn razón mà. Ñàyùcàndùá icúmí-ndá nìhitáhvì-ndà ñà-ndiaha ïì nì quida Dios comprometer xì xìì-ndà na nì saquin-yà tratu xì Abraham, te nì catchi-yà palabra yohó: "Sàhà iin descendencia xi-ní icúmí quixi ñà-ndiaha ïì cundiatú anima nsidanicuú nèhivì ñuhìvì", nì catchi-yà.

26 'Ñàyùcàndùá, dihna ndohó nècuàchì (ñuu yohó) nì nìhitáhvì-ndà, vàchi divi chuun

jaàn ní sàhatahvì Dios Dèhemànì-yá (Jesús), ní quixi-ya ndé ndoo-nda ñà-cundiatú anima nsidaa-nda nú ni náxícócuñin ini-ndà, te nacoo-nda ichì malu nchícùn-nda — ní cachi Pedro.

**Nà-ndùá ní cuu na ní cànà Pedro
xì Juan nùù Junta Cahnú**

4 Daaní, na meru cähàn-nè xì nèhivì yucán, dandu nì caquesaa nècuàchì nduú dùtù ndé itá-né, cutnáhâ nècuàchìmà xì comandante ndiaá veheñùhu cahnu-ma, te cutnáhâ stná-nè xì nècuàchì saduceu, ²có-ndôo ini-nè ñà-chináhá Pedro xì Juan sàhà nansa natiacu-ndà quida Jesús. ³Nàyùcàndùá, ní tnii-ne nècuàchìmà ní chicadi-ñané vehecàa, te sàhà ñà-sànì cuaà, ñàyùcàndùá ní candòo-ne yucán ndè inga quìvì. ⁴Doco nècuàchì ní inini ní càhàn Pedro xì Juan palabra xi Dios, cuàhà-né nì xinindisá-né, ndè ùhùn mil sànì nanduu nècuàchì tiàa xiníndisá.

⁵Daaní, inga quìvì ní nataca nècuàchì cusáhnû, xì nècuàchì sahnú nchichí, xì nècuàchì ley xi veheñùhu, nsidaa-né ní nataca-nè ⁶ñuu Jerusalén yucán. Te ní sàà stná dùtù cusáhnû nani Anás, xì stná Caifás, xì Juan, xì Alejandro, xì nsidaa dava ga tnaha dùtù cusáhnúmá. ⁷Dandu ní tavà-né Pedro xì Juan ñà-cundaca tnahá-né quixi, te ní sàcuíta nècuàchìmà dava mahì-xí. Dandu ní candacàtnùhu nècuàchì Junta mà nùù-né, cachí-nè:

—¿Ana dìvalor-xi ní càhàn-nsià sàhà-xí ní quida-nsia ñà-ndùá ní

quida-nsia? ¿Ana dìquívì-xí ní ndacùcahan-nsiá?

⁸Dandu fuerte ní quixi Espíritu lì xí Dios ini anima Pedro, te ní naxiconihí-né nùù nècuàchìmà, cachí-nè:

—Mii-nsiá nècuàchì xicusahnú ñuu-ndà yohó, xì mii stná-nsià nècuàchì sahnú nchichí raza-ndà Israel, cunini vâha-nsia. ⁹Vichi xícàn tnùhù-nsiá nùù-nsí nansa ní quida-nsi iin obra xì nècuàchì ndahví yohó, nansa ní nduvvâha-ne.

¹⁰Pues ni cúnahá mii-nsiá xì nsidaa stná nècuàchì Israel ñà-divi Jesucristu de Nazaret nduú ana dìquívì-xí ní ndacùcahan-nsí, te ní nduvvâha-ne. Te yohó iín stná-nè dava mahì-nsiá, indéhe-nsián. Te mate ní chituu-nsia Jesucristu nchica cruz, te ní xìhì-yà, doco ní natiacu-yà ní quida Yua-nda Dios.

¹¹Te mate ní cahichí íní-nsiàyà, doco vichi sànì cuu xi-yá na ian ní cuu xi iin cavà ní cahichí ini albañil, te después ní sàà ní sàcùndua yùù vícò indúhu esquina vehe. ¹²Te còò inga gá ana sáha xi salvación, cuiśi mii-yá. Vâchi inicatu ñuhiví còò inga gá ana dìquívì-xí ndacùcahan-nda, te càcù-nda nùù-xí. Còò inga gá ana ní techuún Dios ñuhiví yohó ñà-dacácu xi-nda, cuiśi mii-yá —nì cachi Pedro.

¹³Dandu nècuàchì dandacuma, ní xini-nè, có-yûhî Pedro cähàn-nè, te có-yûhî stná Juan. Te ni có-ndùú stná ñà-ní dàcuàhá cuáhà-né, còò, vâchi cóni xíca cuahà-né escuela. Ñàyùcàndùá, na ní quida nècuàchì Junta mà cuenta ducán, ní ndulocó-nè, te ní cundaà ini-nè, divi

Jesús nìsa cutnahá xi nècuàchimà.

¹⁴Te tiàa nì nduvàha ma, yucán iín stná-nè xì nècuàchimà. Nàyùcàndùá, mà nì cùí nìhindèè nècuàchì Junta mà canicuàchi-ne sàhà Pedro xì Juan. ¹⁵Nàyùcàndùá, nì dàndàcú-né ni cáquéé nècuàchimà iladu, te nì ndatnuhu nsidaa-ní mii-né,

¹⁶cachí-né:

—¿Nansa quida-nda xi nècuàchì caá? Vàchi iin milagru cahnú ndisa nduá nì quida-ne, ináhá nsidaa nèhivì ñuu-ndà Jerusalén yohó, te ùhi cachi-nsì nduá tnùhu. ¹⁷Doco sàhà-ñá màsà cuítia gá palabra yohó, chicá vàha dayúhí-ndàné ñà-màsà cähàn gá-nè sàhà Jesús xì ni-iin nèhivì —nì cachi-né.

¹⁸Dandu nì cana-ne Pedro xì Juan, te fuerte nì chinaha-né nècuàchimà ñà-màsà cähàn gá-nè xì nèhivì sàhà Jesús, ni màsà dácuáhâ gá-nè ni-iin nèhivì sàhà-yá. ¹⁹Doco Pedro xì Juan, nì cachi-né:

—¿Índù ñà-tùxí ini mii-nsiá, a chicá vàha cunini-nsi ñà-ndùá cachí mii-nsiá, te ò ñá-ndùá cachí Dios?

²⁰Pues cunaha-nsiá, có-ndùá ducán cuuhin-nsí. Vàchi ndiá ìcà-nsí cähàn-nsí xì nèhivì ñà-ndùá sàni xininù-nsí xì ñà-ndùá sàni tiacu tutnù-nsí —nì cachi-né.

²¹Dandu nècuàchimà, chicá nì cähàn dana-ne xì Pedro xì Juan, dandu después nì daña-ñané, vàchi cóni túi ni-iin falta ñà-ndoho-ne. Te yúhí stná nècuàchì dandacu-ma ñà-vihini nacuidà nèhivì cuáhà ñuu-nè, vàchi nsidaa nècuàchimà, naquímánì-né Dios sàhà ñà-ndùá nì cuu. ²²Vàchi tiàa nì nduvàha sàhà milagru mà, sàni yàha-ne ùì dico cuìa xicá-né.

Nansa nì xicàñ tåhvì nèhivì
xí Dios nùù-yá, cuní-né
nacuàhandee ini-yànè

²³Daaní, na ní quee Pedro xì Juan libre, dandu mènuhù-né ndé ndoo compañeru-né, te nì cachitnùhu-ne nsidaa ñà-ndùá nì cachi dütù xicusahnú, xì ñà-ndùá nì cachi nècuàchì sahnú xíandacú. ²⁴Te nì nsihì nì cachitnùhu-ne, dandu nsidaa-né, iin-ni nì xicàñ tåhvì-né nùù Dios, cachí-né:

—Stoho-nsì Señor, na mii-ní nduu-ní Dios; cuisì mii-ní nduú ana nì quidavàha xi ansivi, ñuhù íchí, mar, xì nsidaa stná iñàha iá inicutu ñuhiví xì ansivi. ²⁵Te mii-ní nduú ana nì dàcähàn xì iin nècuàchì sàna ha cahvi xi-ní, divi xì-nsí David, te dohó nì cachi nècuàchimà:

Nèhivì ñuhiví, ¿índù chuun cuadú guâ-nè, te cánàhá guâ-nè dìquì Dios? ¿Índù chuun nacání guâ ini cuàhà raza nèhivì quida-ne ñà-có-ndiàá? ²⁶Vàchi cuàhà rey xicusahnú ñuhiví yohó, nì sàcuìta listu-te xi dava ga tè-xíandacú; nì nataca nsidaa-té ñà-cuni ùhi-te Yua-nda Dios xì Dèhemani-yá Cristu, nì cachi David.

²⁷Te divi ñà-ndáà nduá, vàchi ducán nì cuu, divi ñuu yohó nì nataca rey Herodes, xì Poncio Pilatu, xì stná nècuàchì ñuu Israel yohó, xì stná cuàhà nèhivì inga nación, vàchi cuní-né quida quini-ne xì Dèhemani-ní Jesús, mate divi-ya nduú ana nì chitnùní inì-ní cusahnú. ²⁸Doco na ní quida

nècuàchìmà ducán, cuiśi ñà-ndùá nì nacani inì-ní dihna nì sandua, te nì sàha-ní lugar nì quida-ne ducán; vàchi mii-ní, nì chitnúní inì-ní coo ducán,²⁹ Stoho-nsí Señor. Te vichi (xícàn tàhvì-nsí) ñà-cunini-ní ñà-ndùá cachí nècuàchìmà, ndee gá cahàn-nè, cuní-nè dayúhî-nè nsiuħù. Doco nacuàhandee inì-ní nsiuħù nècuàchì cahvi xi-ní, te ducán vátuni cachtinħu-nsi palabra iì xí-ní, te mà yúhî-nsí.³⁰ Xícàn tàhvì-nsí nùù-ní ñà-ní dándūvàha-ní nècuàchì cuhí sàħà poder iì xí-ní. Te nsiuħù, icúmí-nsí ndacúcahan-nsí Dèhe ndiaha-ní Jesús, dandu mii-ní quida-ní nsidaa clase milagru (cundehè nèhivì) —nì cacachi nècuàchìmà.

³¹ Daaní, nì nsihi nì xícàn tàhvì-né nùù Dios ducán, dandu nì ndacúchí vehe ndé ndoó-né, te fuerte nì quixi Espíritu iì xí-yá ini anima nsidaa-né, te ndee ní cahàn-nè palabra iì xí-yá, cóni yúhî-nè.

**Nansa nìsa quida nècuàchì
xiníndísâ, iin-ni cahnú nìsa
ia biene xi nsidaa-né**

³² Cunaha-ní, iin-ni sàxìnítñuní nìsa icumi nsidanicuú nècuàchì xiníndísâ. Còò ni-iñāha nìsa xidáhán-nè nùù ñanìtnaha-ne, vàchi iin-ni cahnú-ní nìsa ia nsidaa ñà-ndùá icúmí-né.³³ Te poder cahnú xí Dios, cuħà gá nì chindeá nècuàchì apóstol, vàchi fuerte nì cahàn-nè sàħu sàħà nansa nì xininxu-né Stoho-ndà Jesús na sánì natiacu-yà. Te cuħà stná gracia xi-ya iá nùù nsidaa nèhivì xí-yá.³⁴⁻³⁵ Nàyùcàndùá, cóni quidámáni ni-iñāha nùù ni-iin-ne, vàchi

nècuàchì nìsa ia ñuhù-xí, ò vehe-xi, nì dicò-néà, te nihí-né dìħùn mà nì sàħàn nì nacoo-neà nùù nècuàchì apóstol, dandu mii-né, nì dasàn-néà nùù nèhivì icúmí necesidad.³⁶ Te iin nècuàchì nì dicò mà nani José; doco Bernabé nìsa cachi nècuàchì apóstol xi-né, vàchi quìvì mà, iin ana nacuàhandee ini xì-ndà cuní cachaħmà. Nuu Chipre nduú ñuu-nè, te Leví nduú yohötéhè-né.³⁷ Pues divi-ne nìsa icumi stná xì iin ñuhù, te nì dicò-néà. Dandu nihí-né dìħùn yàhvia nì sàħàn nì sàħa-ne nècuàchì apóstol, te nì ndòa ndahà nècuàchìmà.

**Nansa nì quida Ananías xì
Safira, nì xida cuàchi-ne**

5 Daaní, nìsa ia iin tià nani Ananías xì ñahàdħi-né Safira, te nì dicò stná-nè iin ñuhù. ² Doco nì chivàha cuaán-né chii dìħùn sàħámà. Dandu dìħùn nì cusobrá mà nduá nì tnii nècuàchì tià ma, te nihí-néà nì sàħàn nì sàħa-ne nècuàchì apóstol, (na ian iá nsiha). Te ináħá stná ñahàdħi-né nansa nì quida-ne. ³ Doco Pedro, nì cachi-né:

—Ananías, ċíndu chuun nì sàħa-ní nì dacà ñà-malu dìñi-ní? Dècuendè cuní-ní dandahví stnâ-ní Espíritu iì xí Dios, vàchi nì chidèhé-ní sàħà ñuhù mà.⁴ ɿ Amádi ñuhù xí mii-ní nì sandua daa, te vátuni quida-ní disponer sàħá? Daaní, na sánì dicò-niā, ɿ amádi díħùn xí mii-ní nì sanduu stná? Ċíndu chuun nì nacani quini inì-ní, te nì quida-ní doħó? Cunaha-ní, màdī nùù nèhivì nì cahàn tnùħu-ní. Còó, nùù Dios nì cahàn tnùħu-ní —nì cachi Pedro.

⁵ Daaní, na ní nsihi nì inini Ananías ducán, dandu nì

natnahnù-nè, te nì xìhì-nè. Te nsidaa ana nì xinitnùhu ma, nì yùhí cuaá-nè. ⁶Dandu nì caquixi tiàa cuachi gá, nì chidùcún-te nsìi ma, te nì xida-tèndó cuàhàn-ndà cundùxin-nda.

⁷Daaní, na ní yàha ùni hora, nì quesaa stná ñahàdihí ndómà, doco tàñáha ga cunitnùhu-ne nansa nì cuu. ⁸Dandu nì ndàcàtnùhù Pedro nùu-né, cachí-nè:

—Cachì-ní xí, éa ndísá tantu dohó nì dicò-nsiá ñuhù xí-nsiá?

Te cachí nècuàchimà:

—Jaan, divi ducán nì sandua.

⁹Dandu nì cachí Pedro xì-né:

—Índù chuun nì ndatnuhu ndúi-nsià quida-nsia ducán, a ndísá cuìdà ini Espíritu lì xí Stoho-ndà Señor, cahan-nsiá? Cunaha-ní, tiacú sàni nsiaa ana nì casahàn nì sùxin xi iì-ní, te vichi icúmí-tê cunsida stná-te mii-ní cùhùn —nì cachí Pedro.

¹⁰Te vichi duha nì natnahnù stná nècuàchimà nùu sàhà Pedro, te nì xìhì-nè. Te na ní nansìhvi tècuachima, sàni xìhì-nè nì xinì-te, ñàyùcàndùá, nì tavà stná-te nsìi ma nì sàhàn-te nì sùxin stná-te ndómà divi ndé nì sàcùndùxin nsì-iì-ndà. ¹¹Ñàyùcàndùá, cuàhà gá nì yùhí nsidaa nècuàchì xiníndísá ichì-yá, mii-né xì nsidaa stná nècuàchì dava ga nì xinitnùhu ma.

Nansa nì cuu cuàhà milagru ndiaha

¹²Daaní, nècuàchì apóstol, ndiaha gá nì caquida-ne cuàhà milagru nì indehè nèhivì. Te nsidaa nècuàchì xiníndísámá, nsiquívì nìsa nataca-nè nùu Portal de Salomón (iá yehè veheñùhu).

Te iin-ni sàxìnítñuní nìsa icumi nsidaa-né. ¹³Doco nèhivì dava ga, ni-iin-ne cóni sáhandee ini-né cutnahá-né xì nècuàchì natácá mà, mate ndeníhí vàha cuahà-né nècuàchimà. ¹⁴Te nì sàà nì xinindisá cuahà gá nèhivì, tiàa te ñahà-né, nì xinindisá-né Stoho-ndà Señor. ¹⁵Dècuèndè nìsa tavà stná nèhivì nècuàchì cuhí xi-ne, nì chitànduhù-né nècuàchimà yuhù ìchí, dava-ne nùu cama, te dava-ne nùu yuì, ndiatú-né yàha Pedro, áma dúcùn-né casì nècuàchimà, te nduvàha-ne. ¹⁶Stná ñuu cuati ndoó yatni nì caquee cuàhà stná nèhivì vàxi ñuu Jerusalén ndacá-né cuàhà nècuàchì ndohó quidá cuèhè, xì stná nècuàchì dandohó ñà-malu. Te nsidaa-né, nì nduvàha-ne.

Nansa nì catnii-ne nsidaa nècuàchì apóstol

¹⁷Dandu dùtù xícusahnu-ma, yáha ga nì cumbìdia ini-né, mii-né xì compañeru-né tè-ndùú nècuàchì saduceu. ¹⁸Ñàyùcàndùá, nì tnii-ne nècuàchì icúmí chuun nùu Jesús, te nì chicadi-né nècuàchimà vehecàa.

¹⁹Doco iin ángel xi Stoho-ndà Señor, ñuu nì sàà-né vehecàa yucán, te nì nacuna-ne yehè nì tavà-né nècuàchimà, te nì cachí-né:

²⁰—Cuahán-nsià cuita-nsia veheñùhu cahnú, te nacani-nsia xì nèhivì nansa nìhitáhvì-né cutiacu ndiaha anima-né.

²¹Ducán nì dàndàcú-né nùu nècuàchimà quida-ne. Ñàyùcàndùá, na ní tìnuù, dandu nì quìhvi-ne veheñùhu cahnú, te nì quesaha-né dacuahá-né nèhivì.

Daaní, dùtù cusáhnû, xì compañeru-né, nì cana-ne nècuàchì

Junta ñà-nataca nsidaa-né, te quixi stná nsidaa nècuàchì sahnú nchichí ñuu Israel yucán. Dandu nì techuún-né policía cuàhàn-te vehecàa ñà-cundaca-tè nècuàchì ndiadí quixi. ²²Doco na ní casaà-te yucán, còò cá iin ni ndácùhun-tè. Ñàyùcàndùá, nì naxicocuîn-te nì cachitnùhu-tè, ²³cachí-te:

—Ñà-ndáà nduá, ndiadí vàha yehè vehecàa ma, te itá stná soldadu ndiaá xán, doco na ní nacuna-nsi, còò cá nècuàchì ndiadí mà.

²⁴Dandu dütù cusáhnû, xì comandante ndiaá veheñùhu, xì stná dütù nihí gá chuun nahnu, nì ndulocó-né na ní xinitnùhu-ne ducán. ¿Índù fin cucumi chuun yohó? cahan-né. ²⁵Daaní, divi momentu mà nì quesaa inga tiàa nì cachitnùhu xi-né:

—Cunaha-nsiá, nècuàchì nì chicadi-nsià vehecàa, yucán sàndòó-né veheñùhu cahnú, dacuahá-né nèhivì —nì cachì-te.

²⁶Dandu comandante mà, cuàhàn-te xi policía xi-tè, te vivíi-ni nì saca-tè nècuàchimà vàxi-ne, vàchi yúhí-te nèhivì cuáhà mà ñà-vihini cacani yuu-néte cahan-té. ²⁷Ñàyùcàndùá, ndacá-te nècuàchimà nì quesaa, te nì sàcuìta-ne nùù nsidaa nècuàchì Junta mà. Dandu nì cache dütù cusáhnû:

²⁸—¿Amádi sánì dàndàcú-nsí nùù-nsiá ñà-màsà chínahá gá-nsià nèhivì sàhà Jesús? Doco vichi, nsidanicuú lugar ñuu yohó sánì càhàn-nsià sàhù ñà-ndúú dàñuhù xi-nsia, te cuní-nsià ñà-nsiùhù nacuida-nsi cuàchi sàhà nècuàchì nì xìhi mà.

²⁹Dandu Pedro xì dava ga nècuàchì apóstol, nì naxiconihí-né nùù nècuàchimà, cachí-nè:

—Nsiùhù, icúmí-nsí cunchicùn-nsí ñà-ndùá cachí Dios, te màdì ñá-ndùá cachí nèhivì ùún.

³⁰Mii-nsiá nì chituu-nsia Jesús nchica cruz. Doco mate modo ducán nì sahnù-nsiáyà, doco vichi sàni natiacu-yà nì quida Dios, divi mindaa Dios nìsa cahvi xiì-ndà.

³¹Te vichi sàni saquin-yà Jesús ndahà cuàhá-yà ñà-cunduu-ya ana cusáhnû, te cunduu stná-yà ana dacácu xi-nda. Te ducán nì cuu sàhà-ñá ni cuu-nda arrepentir, nsidaa ndohó nècuàchì ñuu Israel yohó, te ducán nìhì-yá nansa cuicahnú ini-yà sàhà cuàchi-nda.

³²Te nsiùhù, testigu xínduu-nsi, vàchi nì xininùù-nsí ducán nì cuu. Te testigu nduú stná Espíritu lì xí-yá ñuhú ini anima-nsì, vàchi nsidaa ana cunini xi-yá, nìhítahví-né ndée Espíritu lì xí-yá ini anima-né quida-ya —nì cache Pedro.

³³Doco nècuàchì dandacu-ma, na ní inini-ne ñà-jaàn, yáha ga nì caxidà ini-né, te nì quesaha-né nì ndatnuhu tnahá-né nansa dandáñuhú-né nècuàchimà. ³⁴Doco nùù nèhivì Junta mà, iá iin maestru nani Gamaliel, iin nècuàchì fariseu chináhá xì ley xi Dios. Nècuàchì vàha nduú-né cachí nsidaa nècuàchì ñuu yucán. Te divi-ne nì ndacuiin-né nì dàndàcú-né quee cuaán chii nècuàchì apóstol mà.

³⁵Dandu nì cache-né xì nsidaa compañeru-né yucán:

—Nsidaa mii-nsiá nècuàchì raza-ndà Israel, cuidadu ni

cúndóó-ndá sàhà ñìà-ndùá quida-nda xi nècuàchì càá. ³⁶Vàchi ca có-nstínuu inì-nsia nansa nì cuu tiempu na ní ia iin tiàa nani Teudas? Tè-càhnú ícà-xí nduú-te nìsa cachì-te. Te nahi cùmì cientu nèhivì nì quihvi tnahá xi-té nì sanchicùn-nète. Doco por fin nì sahnì nèhivì-té, te nì xitià nihni nsidaa nècuàchì nchícùn xì-té, te ducán nì nsihi chuun ma. ³⁷Daaní, después nì yàha inga casu na tiempu nì cuu-nda empadronar. Iin tiàa ladu Galilea nani Judas, nì nìhì-té nì dàyáha-tè cuàhà nèhivì ladu xi-té. Doco nì xihì stná-te, te nì xitià nihni stná nsidaa nèhivì nì chiyuhù-té. ³⁸Ñàyùcàndùá, yùhù cachí' xì-nsiá vichi, ni cúnàhá nècuàchì sàni tnii-nda jaàn. Chicá vàha nacoo-ndané, vàchi nú inì-ni mii-né nì nacani ini-né quida-ne ñìà-ndùá quidá-né, dandu icúmíâ ndòo uan. ³⁹Doco nú Dios nì dàndàcù-xì nùù-né, dandu mà nunca nìhì-ndà cadi-ndà nùù-né, te cachí', còtó Dios nàá stnàhà-xì-ndà —nì cachi Gamaliel mà.

⁴⁰Dandu nsidaa compañeru nècuàchimà, nì dàjuùn-né nècuàchimà, te nì cana-ne nècuàchì apóstol nì nansíhvi tu-ne. Dandu nì sahnì cuií-né nècuàchimà, te nì chinaha-ñánê ñìà-màsà cähàn gà-né xì nèhivì sàhà Jesús. Dandu nì daña Junta Cahnu-mané, ⁴¹te nì caquee-ne libre, cudíi ini-né ñìà-nì natùi stná-né ndoho-ne sàhà chuun xi mii-yá. ⁴²Daaní, nsiquívì vehe vehe nìsa xìcanuu-ne dacuahá-né nèhivì. Sähàn stná-né veheñhu cahnú, te chináhá stná-né nèhivì yucán, cähàn-né

sàhù sàhà Jesucristu, ni-iyuhu cóni nácóó-néàmà.

Nansa nì cuu nombrar ùsà tiàa dasàn ñìà-cutiacu nècuàchì ndahví

6 Quìvì yucán vihi gá nì nducuahà nècuàchì nchícùn ichì mii-yá; dava-ne cähàn-né dàhàn hebreu, te dava ga-né cähàn-né dàhàn griegu. Dandu nì quesaha nècuàchì griegu mà nì xitnùhu-ne compañeru-né cähàn hebreu, vàchi ñahàcuáán xí-icumi nècuàchì griegu mà, có-níhì váha-ne ñìà-cutiacu-né na dásàn-ñà quìvì quívì. ²Ñàyùcàndùá nì cana nsi-úxín ùì apóstol nsidaa nècuàchì xiníndísâ, te nì cachi-né xì nècuàchimà:

—Nsiùhù, có-ndùá ñìà-nacoo nihni-nsi chuun xi palabra xi Dios, te cacanuu-nsi dasàn-nsí ñìà-cutiacu nèhivì. ³Ñàyùcàndùá, mii-nsiá nanducu-nsiá ùsà tiàa nchichí dandacú sàhà chuun yohó, ñánì. Nècuàchì tnùñihu ni cíndúú-né, te ni coó chitu stná anima-né Espíritu lì xí Dios. ⁴Doco nsiùhù, iin-ni cuàhàn-nsí quida-nsi seguir càcàñ tähvì-nsí nùù-yá, te dacuahá-nsí nèhivì palabra xi-ya —nì cachi-né.

⁵Daaní, nsidaa nèhivi mà, nì cudiì ini-né ñìà-ndùá nì cachi nècuàchì apóstol mà. Ñàyùcàndùá, nì caquee nombradu ùsà tiàa. Iin-ne nani Esteban. Iin nècuàchì nihnu vàha inì-xi nduú-né, te chitu stná anima-né Espíritu lì xí Dios. Te nì caquee stná nombradu nècuàchì nchícùn yohó: Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, xì Nicolás. Nècuàchì inga raza nì quixi ñuu Antioquía nduú Nicolás

mà, doco nì yàha-ne religión xi nècuàchì raza Judea. ⁶Daa-ní, nsidaa nèhivi mà, nì saca-ne nècuàchì nombradu mà nùù nècuàchì apóstol; dandu apóstol mà, nì xícàn tåhvì-né nùù Dios, te nì chindòó-né ndahà-né dìnì nècuàchìmà.

⁷Daaní, después, chicá más nì cucuahà palabra xi Dios, våchi cuàhà gá nèhivì ñuu Jerusalén nì sàà nì xinindisá, te cuàhà gá stná nècuàchì dütù nì sàà-nè nì xinindisá stná-nè palabra mà.

Nansa nì tnì Esteban

⁸Daaní, nì xicanuu Esteban mahì nèhivì, te nì quida-ne cuàhà milagru ndiaha, våchi cuàhà gá icúmí-nê gracia xi Dios, te fuerte iá palabra cachí-nè. ⁹Doco dava nèhivì, nì quesaha-né náâ tnahá-né xì nècuàchìmà. Nèhivì sähàn veheñùhu nani Veheñùhu xi Nèhivì Libre xínduu-ne, te nì caquixi-ne inga ñuu, divi ñuu Cirene, xì ñuu Alejandría, xì ladu Cilicia, xì ladu Asia. ¹⁰Doco mánicùí nìhìndèè-né mäcòdònùù-né nùù Esteban, våchi chindéé Espíritu lì xí Dios-né cähàn nchichí-nè. ¹¹Ñàyùcàndùá, nècuàchì náâ xì-némà, nì nducu-né iin ùù tètnùhù, te nì chiyàhvi-nête ñà-cähàn tnùhù-té dìquì Esteban. Sähà ñá-jaàn, dohó nì cachi témà:

—Nì inini-nsi nì cachi quini Esteban dìquì (yua-nda) Moisés xì dìquì stná Dios.

¹²Ñàyùcàndùá, ducán nì nìhì nècuàchì malu mà nì dànácuídà-nè nèhivì ñuu mà, mii-né xì stná nècuàchì sahnú dandacú, xì stná nècuàchì ley xi veheñùhu, te nì

quida cuahà-né sàhà Esteban; yàchì nì sàà-nè ndé iá nècuàchìmà, te nì tnii-ñané, te ndacá-ñánê nì casaà nùù nècuàchì Junta. ¹³Yucán nì cana-ne tètnùhù mà nì tnàtuu-tè, te nì sanicuàchi-tè sàhà Esteban, cachí-te:

—De por sí, tùha quini tè-jaàn, våchi quini cähàn-te dìquì veheñùhu lì xì-ndà, xì dìquì stná ley lì xì-ndà. ¹⁴Te nì inini stná-nsì nì cachì-te ñà-icúmí quixi Jesús de Nazaret, te dacaá-né veheñùhu xi-nda. Dandu fuerza icúmí dàma estilu xi-nda, divi estilu nì nacoo xì-ndà Moisés —nì cachi témà.

¹⁵Dandu nsidaa nèhivì ndoó Junta mà, nì indehè-né nùù Esteban, te nì xini-nè, na indéhe ángel indéhe nècuàchìmà vichi.

Ñà-ndùá nì cachi Esteban na ní cähàn-nè sàhà mii-né

7 Dandu dütù cusáhnû, nì cachi-nè xì Esteban:

—¿A díví ñà-ndáà nduá (xícachi nècuàchì jaàn), á coó?

²Dandu nì naxiconihí Esteban, cachí-nè:

—Mii-nsiá, nècuàchì sahnú nchichí, cunini chii-nsiá, ñiánì, våchi (cuàhìn nacani) nansa nì quida Dios ndiaha xi-nda sànhaha dècuèndè na iá lì xì-ndà Abraham ñuu nani Mesopotamia. Tànáha ga nadàma-ne ndè ñuu Harán, dandu nì dàcùnì Dios-né mii-yá, ³te dohó nì cachi-yà xì-né: “Nacoo-ní ñuu-ní yohó, te nacoo-ní tnaha-ní, quihin-ní ichì cuahán-ní inga ñuu icúmí dacuní mii-ní”. ⁴Ñàyùcàndùá, nì quee-ne ladu Caldea yucán, te nì sàà-nè ñuu Harán. Te ñuu mà nì

ndòo-ne dècuèndè nì xìhi yua-né. Dandu inga xichi nì càhàn tu Dios xì-né, ñàyùcàndùá nì quihin-ne ichì nì quesaa-nè ñuu yohó ndé ndoo-nda vichi. ⁵Doco cóni sahá-yanè ni-iin ñuhù cunduu ñuhù xí mii-né, ni siquiera iin ñuhù tìi. Doco nì cachi-yà xì-né ñà-despues cuàhàn-yà dacútâhvì-yánè inii ñuu yohó, te cucumi-néà, mii-né xì dèhe-ne. Ducán nì cachi-yà xì-né, mate tayôo ni-iin dèhe-ne. ⁶Te nì cachi stná-yà ñà-icúmí descendencia xi-ne sàà-né cundoo-ne inga ñuu xìcà ndé cuichuún uun-ni nècuàchímà-né, nì cachi-yà; te cuàhà icúmí-né ndoho-ne quida nècuàchímà, te cùmì cientu cuìà cundua. ⁷Doco dohó nì cachi stná-yà (xì Abraham mà): “Despues icúmí dandohó stnái nèhivì cuichuun-xi tnaha-ní ñuu xìcà mà, dandu caquee-ne libre, ndixi-ne cahvi-né yùhù lugar yohó”, nì cachi-yà. ⁸Dandu nì quida stná-yà iin tratu xì Abraham, nì cachi-yà ñà-icúmí tähndè iin seña ìcà nsidaa dèhe ii-né. Ñàyùcàndùá, na ní tuiunuù dèhe ii-né nani Isaac, dandu tìxi ùnà quivì nì sàcùnihi seña ìcà-vé. Daaní dèhe Isaac mà nani Jacob, nì sàcùtuu stná seña mà ìcà-vé. Te divi-ni ducán nì quida stná Jacob mà xì nsìhúxìn tìi dèhe ii-né, divi nècuàchì nduú xìi-ndà. ⁹Te xìi-ndà mà, nì cumbidía ini-né sàhà ñani chii-né nani José. Te ñàyùcàndùá nì dicò-né nècuàchímà nùù nèhivì cuàhàn ñuu Egipto. Doco Dios, nì cutnahá stná-yà xì nècuàchímà ía-nè ñuu yucán, ¹⁰nì dàyáha-yanè nùù nsidaa tnùndoho nì xini-né. Dandu nì cunchichí-né

nì quida-yà, te nì ndòo manì-né nùù rey Faraón ñuu Egipto yucán, vàchi mii-yá nì chindee-yánè. Te nì quida rey mà nombrar José ñà-cunduu-ne nècuàchì cu-uì nùù-té ñuu mà, dècuèndè nì cachì-te ñà-dandacú stná-né nùù nsidaa nècuàchì quidachuún vehe-té.

¹¹’Daaní, nì quixi iin tnama inicutu ñuu mà, xì stná inii ñuu Canaán; iin tnùndoho cahnú nì sandua. Te xìi-ndàmà, có-níhì gá-né ñà-cutiacu-né. ¹²Dandu nì xinitnùhu yua-né Jacob ñà-ìa trigu ndè ñuu Egipto. Ñàyùcàndùá, nì techuún-né dèhe-ne cuàhàn-né ñuu mà. Te primeru viaji nì sanduamà. ¹³Daaní, viaji ùù nduá na ní dàttúi José mii-né nùù ñani-némà. Dandu nì cundaà ini rey Faraón índù raza nèhivì nduu José. ¹⁴Te nì dàquìxí stná José iin razón ñà-cùhùn stná yua-né Jacob xì nsidaa stná tnaha-ne. Te nsidaa nsidaa-né ùnì dico sàhùn (75) nduú-né. ¹⁵Ñàyùcàndùá, nì sàà Jacob ñuu Egipto mà, te yucán nì ndòo-ne dècuèndè nì xìhi-né, mii-né xì nsidaa stná dèhe-ne. ¹⁶Doco despues nì natavà xìi-ndà iquì nsii ma, te nihí-néà mändixi-ne ñuu-né yohó dècuèndè ndè ía ñuu tii Siquem, te yucán nì ndùxan ini iin cueva, divi cueva nì xiin xìi-ndà Abraham nùù dèhe iin tiàa nani Hamor.

¹⁷’Daaní, nì cuyatni tiempu cuu ndisa ñà-ndùá nì cachì Dios na ní càhàn-yà xì Abraham daa. Te yáha ga nì nducuahá descendencia xi nècuàchímà ndoó ñuu Egipto yucán; cuàhà sàstnùhù nì nanduu-ne. ¹⁸Dandu nì quìhvi inga

rey dandacú nùù ñuu yucán. Te rey mà, cóni cúnzáà ini-te nansa (ní chinddee) José antes. ¹⁹Ñàyùcàndùá, ní dàndàhví-te xìì-ndà mà, ní quida quini-té xì-né, ní dàndàcú-te nùù-né ñà-nacoo nihni-ne méè cuati xí-né sàhà-ñá cui-vè. ²⁰Te divi tiempu mà ní tìnuù Moisés ñuhiví, te cudíi ini Dios sàhà-vé. Cutu únì yòò ní ìa-ve xì yuadíhí-vê, ²¹Te ní sàà hora icúmí-né nacoo nihni-nevè, doco (ní càcu-ve), vàchi ní ndacùhun iin dèheyoco rey mà-vé. Te ní dàcuàhnú-ñavé na iin dèhe-ñá. ²²Dandu después ní dàcuàhá vàha-ne nsidaa palabra nchichí ñuu Egipto yucán. Ní cutùha vàha-ne cähàn-né sàhù, te ní ìa stná fama-né sàhà chuun nahnu nísa quida-ne.

²³'Daaní, na cuáhàn-né xìnú-ne ù dico cuià, ní nacani ini-né nùhù-né nàcòtò-né tnaha-ne, divi nècuàchì xínduu (descendencia xi xìì-né) Israel. ²⁴Te yucán ní xini-né iin tè-Egipto dandohó-te iin tnaha-ne. Ñàyùcàndùá, ní nacuidahan-né nècuàchimà nùù tèmà, te ní nachitacùhá-né sàhà tnaha-nemà, ní sahnì-né tèmà. ²⁵Vàchi ní tuxi ini-né cuàhàn nsidaa tnaha-ne cundaà ini-né ñà-sàhà mii-né icúmí Dios dacácu-ya nsidanicuú-né. Doco ciò, cóni cákündáà ini nècuàchimà.

²⁶'Daaní, inga quívì-mà tucu tu xicánúú-né yucán, te ní xini-né itá ùì tnaha-ne náâ stnahá. Ñàyùcàndùá, ní cuni-né nachindoviì-né nècuàchimà, te ní cachí-né xì nècuàchimà: "Señores, éindù chuun caní stnahá-nsiá? ¿Amádi iin-ni ñaní xínduu-nda?" ²⁷Dandu tiàa caní stnahama, ní

chindaha níhní-te Moisés, cachí-te: "¿Ana ní cachí xì-ní ñà-dàndàcù-ní nùù-nsí? Còo, còò permisu nsidandaà-ní chuun xi nsiùhù. ²⁸¿A cuní-ní cahnì stná-ní yùhù nacua ní sahnì-ní tè-Egipto icu?" ní cachí-te. ²⁹Dandu na ní inini Moisés ñà-jaàn, ní xinudéhè-né cuàhàn-né ñuu Madián. Te yucán ní ndòo-ne, te ní sàcùndoo stná ùì dèhe ii-né.

³⁰'Daaní, ní yàha ùì dico cuìà iá-né yucán, dandu iin quívì xicánúú-né lècà yucù nani Sinaí, te ní xini-né xíxìn iin yutnù tìì. Te mahì ñuhu mà ní natùi iin ángel. ³¹Ñàyùcàndùá, ní ndulocó-né sàhà ñà-ndùá ní xini-né. Te na ní cuyatni-ne ña-cuàhàn-né cundehè váha-ne, dandu ní tiacu-né cähàn Stoho-ndà Dios xì-né, cachí-yà:

³²"Yùhù nduú Dios. Cuisì yùhù nísa cahvi xìì-ní Abraham, xì Isaac xì Jacob", ní cachí-yà. Ñàyùcàndùá, ní quesaha Moisés quidí-né, te yúhí-né cundehè gá-né. ³³Dandu ní cachí tu Stoho-ndà Señor xì-né: "Tavà-ní ndisàn-ní, vàchi ñuhu ndé iin-ní yohó, ñuhu ïì nduá.

³⁴Cunaha-ní, sàni xinì nansa ndohó nèhivì-xí ndoó ñuu Egipto. Sàni tiacuì xíttnana-ne, te ndoho-guá-né. Ñàyùcàndùá, sàni nui yohó ñà-vàxi nacuaqui-né caquee-ne ñuu mà. Pues vichi cùhùn-ndà, vàchi cuàhìn techuín mii-ní nùhù-ní ñuu Egipto", ní cachí Dios.

³⁵Ñàyùcàndùá, divi Moisés nduú ana ní techuín-yá nùhù dandacu-xi nùù tnaha-nda, te dacácu-ne nècuàchimà, vàchi divi ducán ní ndacu nuù-né nùù mii-yá ní tìì mahì yutnù tìì mà, te indéhe-yá nahi ángel. Pues divi-ne nduú ana

ní cahíchì ini tnaha-nda daa na ní cachi-né: “¿Ana ní cachi xì-ní dandacu-ní nùu-nsí? Còo permisu nsidandaà-ní chuun xi-nsí”. ³⁶ Doco divi Moisés mà nduu ana ní tavà xì nècuàchìmà ñuu Egipto yucán, te ní quida stná-né cuàhà milagru fuerte ñuu mà, cuàhà milagru ndiaha. Dandu nùu Mar Cuahá, yucán ní cuu ga más milagru fuerte. Te inii ù dico cuìà ní cuu ga stná milagru nùu yucù dàna (ndé ní xìcanuu-ne).

³⁷ Dandu después ní cachitnùhu Moisés inga palabra xì xìì-ndà nècuàchì Israel mà, te dohó ní cachi-né: “Vàxi iin quìvì na icúmí Stoho-ndà Dios cuàha-ya iin tnaha-nda chuun ndiaha càhàn cuenta xi-ya ñuu-ndà. Te nacua quidá yùhù, ducán icúmí quida stná ana icúmí quixi ma. Te icúmí-nsiá cahvi-nsiá ñà-ndùá cachi-yà”, ní cachi Moisés.

³⁸ (Ináhá-nsiá), divi Moisés nduu ana nìsa la yucù dàna yucán, cutnáhâ-né xì nèhivì cuáhà nduu xìì-ndà mà, te cutnáhâ stná-né xì mii-yá ní càhàn xì-né yucù Sinaí mà, divi mii-yá indéhe nahi ángel. Te (ináhá-nsiá, divi nùu mii-yá) ní nìhi stná-né palabra xi vida ndiaha icúmí-ndá chivàha-nda.

³⁹ Doco xìì-ndà mà, còo, cóni cùní-né cunini-ne Moisés. Ní cahíchì ini-né nècuàchìmà, vàchi cuiśi cùní-né nùhù dahuun-ne ñuu Egipto. ⁴⁰ Te ní cacachi stná-né xì Aarón: “Quidayucùn-ní iin ñà-cunduu stoho-ndà cundaca-nda codònùu nùu-ndà, vàchi sàcuàhàn Moisés, te cutu ní tavà úun-néndó ñuu Egipto, te vichi có-cündáà ini-nsí ndíá ní cuu xi-né”, ní cachi

nècuàchìmà. ⁴¹ Te divi quìvì yucán ní quidavàha-ne iin chelù. Dandu ní sahnì stná-né quisì cunduu promesa nùu chelù mà, te cudí gá ini-né, vàchi sàni quidavàha-ne (iin ñà-cahvi-né). ⁴² Ñàyùcàndùá, ní naxicocuñi ini Dios sàhà-né, te ní nacoo uun-yanè ñà-quida-ne ñà-ndùú gustu xi-ne cahvi-né orá, xì yoo, xì sìtnúu. Ináhá-ndá ní cuu ducán, vàchi dohó cachí-yà nùu libru ní tiaa profeta sànhaha ndé cachí-yà:

Ñsiohó nècuàchì Israel, tì dico cuìà ní xìca-ndá yucù, te ní sàhà-ndá yùhù ofrenda xi promesa, divi quisì ní sahnì-ndá sàhí? Doco ¿a ndísá ní cahvi ndisa-ndá yùhù na ní quida-ndá ducán? ⁴³ Còo, mà ndísá; yùu yóco (nduá nìsa cahvi-ndá, vàchi divia) nìsa nihi-ndá xicánúú, divi yùu yóco nani Moloc inácáá ini veha, xì stná stohò-ndá nani Renfán náhà nahi sìtnúu cahnú. Vàchi figura-ñà mà ní quidayucùn-ndá, te ní cahvi-ndá. Pues (divi sàhà nsidaámà) icúmî taxi xique nsiohó ndè nùu-xí ñuu Babilonia, ní cachi Dios.

⁴⁴ (Dandu ní cachi gà stná Esteban palabra yohó):

—Na ní sandoo xìì-ndà mà yucù, nìsa icumi-né iin vehe sícoto ndé nìsa cahvi-né Dios. Vàchi ní dàndàcú-yá nùu Moisés ñà-quidavàha-ne vehe ìì mà, te ndudava xì ñà-ndùá ní dàcùní-yànè antes. Ñàyùcàndùá, ní cuyucun vehe ma. ⁴⁵ Daaní, después ní ndòa nùu dèhe xìì-ndà mà. Te

nècuàchìmà, nsidá-néà nì quesaan-né xì Josué ladu nación yohó ndé nì sandoo nèhivì cuàhà inga raza. Doco nì cacuxio nèhivì mà nùu ñuu-né yohó, te nì nandua ñuu xiì-ndà, vàchi nì chindee Dios xiì-ndàmà ní taxi-né nècuàchìmà. Ñàyùcàndùá, ñuu yohó nì ndòo vehe lì mà inii tiempu dècuèndè tiempu xi David. ⁴⁶Te David mà, nì xini mènì Dios-né. Ñàyùcàndùá, nì xìcàn tàhvì-né nùu-yá, áma cuáha-ya lugar quidayucun-né iin veheñùhu cahnú xì-yá, vàchi divi-ya nduú ana cahvi nsidaa descendencia xi xiì-né Jacob. ⁴⁷Doco (màdì mii-né, sino que dèhe-ne) Salomón nduú ana nì nìhítahvì nì quidayucun xì veheñùhu cahnú-ma.

⁴⁸Doco cunaha-nsiá, cahnú Dios icúmí-ndá, màdì cuisì veheñùhu ñuhiví yohó iá-yá. Còó, vàchi ducán nì cachi stná iin nècuàchì nì càhàn cuenta xi-ya sàna, nì tiaa-ne palabra yohó ndé cachí-yá:

⁴⁹Na iin sillla cahnú ndé ié` dandacuí, ducán nduú ansivi. Te nahi bancu tii ndé quetátú sàhí, ducán nduú ñuhiví. Ñàyùcàndùá, mà sáà nèhivì quidavàha-ne iin vehe cahnú ndé coi, vàchi màdì iin xaan-ni ié` quetátú. ⁵⁰Còó, yùhù nduú ana nì quida vàha xi ansivi xi ñuhiví; nsidaa ñá-jaàn nì quidavàhi xì ndahí, nì cachi Dios.

⁵¹(Dandu nì cachi gá Esteban): —Ndisa, ndee íní mii-nsiá. Cò-nìhnú inì-nsia Dios, vàchi nahi tè-siùmí xínduu-nsia, ñàyùcàndùá mà túha-nsia cunini-nsia. De por

sí, xiní ùhì-nsiá Espíritu lì xí Dios; vàchi divi nacua nìsa quida xiì-ndà sàna, ducán quidá stná mii-nsiá vichi. ⁵²Vàchi nècuàchì yucán, quini ga nì quida-ne xì nsidaa nècuàchì nìsa cahàn cuenta xi Dios, nì sahnì-né nècuàchìmà, mate nduú nècuàchìmà ana nì cachitnùhu ñà-icúmí quixi mii-yá ana ndàà cuiśi inì-xi. (Daaní, na nì quesaan-yá), divi mii-nsiá nì cahin xì-yá, te nì sahnì-nsiáyá. ⁵³De por sí, có-cùnì dahuun-nsia chivàha-nsia ley xi Dios, mate ángel ndiaha nì sàha xi-nda ley mà. ⁵⁴—Ducán nì cachi Esteban xì nèhivì yucán.

Nansa nì sahnì nèhivì Esteban xì yùù

Dandu nèhivì iníní má, yáha ga nì caxidà ini-né, nì saxìndiàá stnahá nùhu-ne. ⁵⁵Doco Esteban, chitu anima-né Espíritu lì xí Dios. Dandu nì indehè-né dìquì-xí ansivi, te nì xini-né tnúù ndiaha ndé iá Yua-nda Dios, te yucán iín Jesús ladu cuahá-yá. ⁵⁶Dandu nì cachi-né:

—Cundehè-nsiá, nuná ansivi indéhí, te yucán ladu cuahá Yua-nda Dios iín mii-yá ana nduú Tnaha Ndiah Nèhivì Ñuhiví.

⁵⁷Doco nèhivì yucán, ndee cána dana-ne, te sadí ndahà-né tùtnù-né, cuàhànsidaa-né carrera ndé iá nècuàchìmà. ⁵⁸Nì tavà-ñané ñuu mà ñà-cahnì-ñáné xì yùù. Te tiàa nì càhàn tnùhù sàhà-né, nì tavà-né dùhnù-né, nì ndòa nùu iin tiàa chii nani Saulo. ⁵⁹Dandu nì quesaan-né nì cani-ne cuàhà yùù dìquì nècuàchìmà ñà-cui-né. Doco mii-né, nì ndacùcahan-né Jesús, cachí-né: —Stoho-nsi Jesús, isà-iá natnii-ní anímè!

60Dandu nì sàcuìn sìsì-né, te nì ndàhì ndee-né, cachí-né:

—Stoho-nsì Señor, xícàn tàhví nùù-ní ñà-màsà quíhín cuenta-ní sàhà cuàchi quidá nèhivì yohó xí'.

Te na ní nsihì nì cachí-né ducán, dandu nì ndàhvà-ne ñuhìvì, na ian nì quìdì-né.

**Nansa nì sanchicùn Saulo
nèhivì cahvi xi Jesús
ñà-dandohó-né nècuàchimà**

8 Te Saulo mà, cudíi stná ini-né ñà-ní xìhì Esteban ducán. Daaní, divi quìvì yucán nì quesaha nì cucuahà gá sàhà nècuàchì nchícùn ichì Jesús. Nì quesaha nèhivì dava ga dandohó-né nsidaa nèhivì xí-yá ndoó ñuu Jerusalén. Ñàyùcàndùá, nì xinudèhé nècuàchimà, cuàhàn-né inicutu ladu Judea xi ladu Samaria. Doco nècuàchì apóstol, còó, cóni xítia-né.

2Daani, (nì nsihì nì sahnì nèhivì Esteban), dandu nì casaà dava nècuàchì nihnu våha ini xì Dios, nì (nsiquihin-ne ndómà), te nì sùxin-nèndó. Te cuàhà gá nì casacu-ne sàhà-ndà.

3Doco Saulo, yáha ga nì quida quini-ne xì nsidaa nècuàchì nchícùn ichì Jesús, våchi vehe vehe nì xìcanuu-ne, nì quìhvi-ne nì tavà-né nècuàchimà, tiàa-ne te ñahà-né, te ñuhú-né nècuàchimà nì sàhàn nì chicadi våha-ne.

**Nansa nì xitài nihni razón
ndiaha ndé' ladu ñuu Samaria**

4Doco nècuàchì nì xitài mà, inicutu nì sàhàn-né nì dàcuítia-né razón ndiaha xí Dios. **5**Iin nècuàchimà nani Felipe, te divi-ne

nì sàhàn iin ñuu iá ladu Samaria. Te yucán nì càhàn-né sàhù sàhà Cristu.

6Te nì nataca cuàhà nèhivì ñuu mà, nì inini våha nsidaa-né ñà-ndùá nì cachi Felipe, våchi nì xini stná-né milagru nì quida nècuàchimà,

7våchi nì dàndúvåha stná-né cuàhà nèhivì ñuhú ñà-malu inì-xi. Caná fuertéa nì caquea ini-né. Te nì nduvåha stná cuàhà nècuàchì nì dàñà ìi cuerpu xi, xì cuàhà gá stná nècuàchì xicá cuéhê. **8**Ñàyùcàndùá, nì cudiì sàstnùhù ini nècuàchì ñuu mà. **9**Doco yucán iá stná iin tiàa nani Simón. Sà-ìa cuìà iá-te ñuu mà. Tètätnà tädí nduú-te, te dandahví uun-té nèhivì ladu yucán, våchi cachí-te xi-né ñà-chuun cahnú nduá nì nìhítáhvì-té.

10Ñàyùcàndùá, nsidaa nèhivì ñuu mà, xiníndisâ-né yuhù-té, nècuàchì ndahví te nècuàchì cuìcà, nsidaa-né tuxí ini-né ndudu ndiaha xí Dios icúmí-té. **11**Ñàyùcàndùá, cahvi våha-nète, våchi caní tiempu dandahví-tené xì tättnà xí-te. **12**Doco na ní sàà Felipe yucán, te nì dàtúi-ne razón ndiaha sàhà ñuhìvì ìi xí Dios xì sàhà ichì Jesucristu, dandu nì xinindisá cuàhà nècuàchimà, te nì cuhiì stná-né, tiàa-ne te ñahà-né. **13**Dècuéndè stná Simón mà, nì xinindisá stná-te, te nì cuhiì stná-te. Dandu iin-ni nì tenchicùn stná-te Felipe, ndulókö cuàhà-té, våchi nì xinì-te cuú cuàhà milagru ndiaha, cuàhà milagru fuerte.

14Daaní, nècuàchì apóstol ndoó ñuu Jerusalén, nì xinitnùhu-ne ñà-ndùá nì cuu ladu Samaria yucán, ñà-sàni xinindisá cuàhà stná nècuàchì ladu yucán ñà-ndùú

palabra ìì xí Dios. Ñàyùcàndùá, nì techuún-né compañeru-né Pedro xì Juan ¹⁵ñà-cùhùn-né ñuu mà, te càcàn tàhvì-né nùù Dios sàhà-ñá nandèe stná Espíritu lì xí-yá ini anima nsidaa nècuàchì yucán. ¹⁶Vàchi tañáha ga nìhítahvì nècuàchimà Espíritu lì, cuisì-ñá nì cuhiì-né na ní xinindisá-né Stoho-ndà Jesús. ¹⁷Ñàyùcàndùá, nì sàà Pedro xi Juan yucán, te nì chitàndòó-né ndahà-né dìnì nècuàchimà, te nì nandèe Espíritu lì xí Dios ini anima-né.

¹⁸Doco Simón ma, na ní xini-te nansa nì nìhítahvì nècuàchimà Espíritu lì xí Dios ñà-nì sàcùtandoó ndahà apóstol dìnì-né, dandu nì cahìn-te dìhùn nùù nècuàchimà, ¹⁹cachí-te:

—Cuàhatahvì stná-nsià yùhù ndudu lìì mà, vàchi cuní stnái chitàndòí ndahí dìnì nèhivì, te nìhì stná-né Espíritu lì xí Dios —nì cachì-te.

²⁰Doco nì cachí Pedro xì-té:

—Ni sàà-ní ndañuhu dahuun-ní xì dìhùn xí-ní ñà-tùxí inì-ní vátuni cuyàhvi tàhvì ndiaha-nda nùù Dios. ²¹Có-ndùá ducán cucuu-ní xì chuun yohó, vàchi anima chicuéhè icúmí-ní nùù mii-yá. ²²Te vichi xiñuhu cuu-ní arrepentir sàhà cuàchi nì quida-ní, te càcàn tàhvì-ní nùù-yá, áma cuícáhnú ini-yà sàhà-ní ñà-ní nacani quini guá inì-ní. ²³Vàchi sànì cundaà inì, cuàhá gá cúmbìdia inì-ní, te ñuhú inì-ní, vàchi sadí cuàchi-ní nùù-ní —nì cachí Pedro.

²⁴Dandu nì cachí Simón mà:

—Càcàn tàhvì-nsià nùù Stoho-ndà Señor sàhí ñà-màsà cúú xî ni-iñàha nacua nì cachí-nsià jaàn.

²⁵Daaní, Pedro xì Juan, chicá nì càhàn gà-né (xì nècuàchì ñuu mà) palabra ìì xí-yá sàhà ichì ndiaha Stoho-ndà Señor.

Dandu mànuhù cuéyàà-né ñuu Jerusalén, nì yàha-ne cuàhà ñuu cuati ndé ndoó nècuàchì samaritanu, te yucán nì càhàn stná-né xì nèhivì mà ñà-ndùú razón ndiaha xí mii-yá.

Nansa nì xinindisá iin nècuàchì ñuu Etiopía

²⁶Dandu nì quixi iin ángel xi Stoho-ndà Señor, nì càhàn-né xì Felipe, cachí-né:

—Quihin-ní ichì cuahán-ní ladu sur ndè cachí sàà-ní ichì cuàhàn ñuu Jerusalén xì ñuu Gaza; te ichì yucán, yucù nduá.

²⁷⁻²⁸Ñàyùcàndùá, nì quihin nècuàchimà ichì cuàhàn-né. Te cunaha-ní, yucán yáha stná iin tiàa ñuu Etiopía. Iin nècuàchì eunuco nduú-né, te chuun cahnú nihí-né nùù Candace, divi ñahà dandacú nùù ñuu Etiopía yucán, vàchi ana ndiaá xì ñà-cuìcà ñahà mà nduú-né. Te vichi sàmànuhù-né ñà-ní sàhàn-né ñuu Jerusalén nì cahvi-né Dios. Te xicá-né carreta xi-ne, cahví-né tutu lì nì tiaa profeta nani Isaías. ²⁹Dandu Espíritu lì xí Dios, nì càhàn-yà xì Felipe, cachí-yà:

—Cuahán ndé cuàhàn carreta yucán, cutnahu xi nècuàchimà cùhùn.

³⁰Ñàyùcàndùá nì dàyáà Felipe nì sànlìhì-né carreta mà, te nì tiau-né cahví nècuàchimà tutu nì tiaa Isaías. Ñàyùcàndùá, nì xìcàn tnùhù-né nùù nècuàchimà:

—¿A sánìhì inì-ní ñà-ndùá cahvi-ní, á coó?

³¹Dandu nì cachí nècuàchìmà:
—Còó, mà cuí, vachi còò iin cachí
xí' nansa cuní cachà sàhà-ñá ducán
mànìhì inì.

Dandu nì sàcùndàhví nècuàchìmà
nùù Felipe ñà-nì nànaná stná-nè nùù
carreta, te cutnahá-né cundoo-ne
mà.

³²Te tutu lì cahví nècuàchìmà,
dohó cachí meru ndé cahví-né:

Na ian ndaca-nda iin riì
cuàhàn-si ndé cuì-si, ducán
nì saca stná-te ndómà cuàhàn
ndé cui-ndà, te divi na ian
cuhíhín iin riì tì na dátē-si,
ducán nì quida stná ndómà,
cónì cähàn-ndà. ³³Doco
nèhivì, nì cahíchì ini-néndó.
Ndahví nì quida-ne, nì
dàtnátuu-néndó nùù juez, te
nì dàcuídá cuàchi uun-néndó,
mate còò cuàchi-nda, dandu
nì sahnì-néndô. Te vichi mà
cóó gá ni-iin descendencia
xi-nda cahan néhivì, (cachí
tutu mà).

³⁴Dandu nì cachí nècuàchìmà xí
Felipe:

—Quida sacù-ní favor, cachì-ní
xí'; ¿índù nèhivì cähàn tutu yohó
sàhà-xí? Isaías ni tiaa xán, doco ɿa
divi mii-né cähàn sàhà-xí, te ò sàhà
inga-né?

³⁵Dandu nì quesaha Felipe
nì nacani-ne ñà-ndùá cuní
cachi palabra meru ndé cahví
nècuàchìmà, te nì cachitnùhu
nsihi-ne nansa iá ichì Jesús.

³⁶Daaní, nì casaà-nè iin xaan ndé
ñuhú tècuií. Te nì cachí tià ma:

—Cundehè-ní, yucán ñuhú tècuií.
¿A iá ñà-cùmánì quide? vachi cuní
cuhiì stnáì vichi.

³⁷Dandu nì cachí Felipe:
—Nú ndisa, iin-ni nihnu vàha
inì-ní, vátuni.

Dandu cachí nècuàchìmà:
—Yùhù xiníndísê Dèhemànì Dios
nduú Jesú.

³⁸Nàyùcàndùá, nì dàndàcú
nècuàchìmà ñà-cucuiin carreta
xi-ne, te ndúi-nè nì nuu-ne
cuàhàn-nè ndé ñuhú tècuií mà.
Te nì quida lì Felipe nècuàchìmà.

³⁹Dandu nì caquee-ne nùù tècuií
mà mánana-ne. Te na iin cachí nì
ndiachi Felipe nì quida Espíritu
lì xí Stoho-ndà Señor cuàhàn-nè,
nì ndañuhu-né nùù vista xi inga
nècuàchìmà. Nayùcàndùá nì quihin
tu nècuàchìmà ichì mánuhù-né,
cudíi gá stná ini-né. ⁴⁰Daaní, Felipe,
ndé ñuu Azoto nì natùi-ne, te ñuu
ñuu nì yàha-ne, dacuítìa-nè razón
ndiaha xí Dios dècuéndè nì sàà-nè
ñuu Cesarea.

Nansa nì quihvi Saulo ichì Jesús

9 Daaní, Saulo, iin-ni xídà
sàstnùhù ini-nè sàhà nècuàchì
nchícùn ichì Stoho-ndà Señor. Dana
cähàn-nè, cuàhàn-nè cahnì nsihí-né
nècuàchìmà, cachí-nè. Nayùcàndùá
nì sàhàn-nè nùù dùtù cusáhnû, ²nì
xìcàn-nè tutu cunihi-ne cùhùn
ñuu Damasco (cahvi nècuàchì
dandacú) nùù veheñùhu xi nèhivì
raza-nè yucan sàhà-ñá ducán
níhi-né permisu nanducu-né nèhivì
nchícùn ichì Jesús, te màcùnuhni
nècuàchìmà quixi-ne presu ñuu
Jerusalén, tiàa o ñáha ni cündúú-né.
³Nayùcàndùá, nì quihin Saulo ichì
cuàhàn-nè ñuu Damasco mà. Te
sà-itúú-né sàà-nè ñuu mà, dandu na
iin cachí ndé diquì-xí ansivi nì tnùù

fuerte iin luz. ⁴Te nì sàcasàn-né ñuhù nì quidamà, te nì tiacu-nè cahàn iin ana cahàn cachí xì-né:
 —iSaulo, Saulo! ñíndù chuun nchícùn-ní yùhù quida quini-ní xì?
⁵Dandu nì cachi Saulo:
 —¿Ana nduu-ní, Señor mío?
 Te nì cachi tu-ya:
 —Yùhù nduú Jesús, divi ana dandoho-ní. Doco mii-ní quidá quíní-ní xì mii-ní, na ian quidá quisì caní sàhà nùù garrocha —nì cachi-yà.
⁶Dandu Saulo, ndé quidí cuiisi-né ñà-yúhí guâ-né, te nì cachi-né:
 —¿Ndfá nduá cuní-ní quide, Señor mío?
 Dandu cachí tu Stoho-ndà Señor xì-né:
 —Ndacuiìn-ní, cuahán-ní ñuu Damasco, te yucán ndacu nuù-ní nansa quida-ní —nì cachi-yà.
⁷Doco tiàa xícutnaha-xi-né cuahàn ichí mà, nì yùhí cuaá-te, vàchi nì inini-té ía ana nì cahàn, doco còd iin tuí. ⁸Dandu nì ndacuiin Saulo, te nì nacuna-ne nduchinúù-né, doco mánicùí gá cundehè-né, (vàchi sànì cuaà nduchinúù-né). Ñàyùcàndùá íditá ndahà tnahá-né nì sàà-né ñuu Damasco. ⁹Te yucán nì ìa-ne ùnì quívì, có-tuínúù-né, có-xixí-né, ni có-xihí stná-né tècuìí.
¹⁰Te ñuu mà ía stná iin nècuàchì nchícùn xì Stoho-ndà Jesús nani Ananías. Te nì dàcùnì Jesús-né mii-yá, cachí-yà xì-né:
 —iAnanías!
 Te nì naxiconihí-né nùù-yá, cachí-né:
 —Yohó ié, Señor mío.

¹¹Dandu nì cachi Stoho-ndà Señor xì-né:
 —Quihin-ní ichí cuahán-ní calle nani Calle Ndàà, te yucán nanducu-ní iin tiàa nani Saulo. Iin nècuàchì ñuu Tarso nduú-né, te iá-nè vehe iin nèhivì nani Judas. Te vichi iá-nè xícàn tàhvì-né ñúù. ¹²Te quívì vitni nì xini-né iin seña na ian sán-né, te nì xini-né mii-ní nì quíhvi-ní ndé iá-nè, te nì chitandò-ní ndahà-ní dìni-né, te nì nìhi-né nì natùinuù-né.
¹³Doco nì cachi Ananías mà:
 —Señor mío, cuàhà nèhivì sànì cachi-né xí' nansa quidá nècuàchimà, ñà-cuàhà guá sànì dàndòhó-né nèhivì xí-ní ndooó ñuu Jerusalén. ¹⁴Te vichi yohó sànì quesaa stná-né nihí-né orden nùù dùtù xícusahnú ñà-tnii-ne nsidaa ana ndácùcahan xi quívì-ní.
¹⁵Doco nì cachi Stoho-ndà Señor xì-né:
 —Cuahán-ní, vàchi sànì nacàxin nècuàchimà sàhà ñà-quida stná-né chuun xi, cùhùn-né cahàn-né sàhù sàhí nùù nèhivì ndooó cuàhà inga ñuu, xì nùù stná tè-xíandacú yucán, xì nùù stná nècuàchì Israel. ¹⁶Te icúmí cachitnùhu stnáì xì-né ñà-cuàhà guá icúmí-né ndoho-ne sàhí —nì cachi Jesús.
¹⁷Ñàyùcàndùá, nì quee Ananías mà cuahàn-né vehe yucán, te nì yàha-ne ndé iá Saulo, nì chitandò-né ndahà-né dìni nècuàchimà, cachí-né:
 —Ñánì Saulo, ichí vàxi-ní nì xini-ní Stoho-ndà Jesús. Pues divi-ya nì techuun-xí vàxi ndé iá-ní ñà-natùinuù-ní, te chitu stná

anima-ní Espíritu lì xí-yá— nì cachi Ananías.

¹⁸Daaní, vichi duha nì còyo ñà-sàdí nihni nduchinúù Saulo, nahi chìdidà dii nì sandua, te nì natùi dahuun nduchinúù-né. Dandu nì ndacuiin-nè, te nì cuhi-né. ¹⁹Te na ní nacuxi-ne, dandu nì ndundee ini-nè. Te divi ñuu Damasco mà nì ndòo-ne itnii gá quívì, nìsa la-ne xì nèhivì xí Jesús ndoó yucán.

Nansa nì càhàn Saulo palabra xi Dios ñuu Damasco

²⁰Daaní, vichi duha nì sàhàn-nè iin iin veheñihu xi nècuàchì raza-nè Judea, nì càhàn-nè sàhù sàhà Jesús ñà-divi Dèhemani Dios nduu-yá. ²¹Ñàyùcàndùá, cuàhà gá nì ndulocó nsidaa ana iníní nì càhàn-nè, te nì ndàcàtnùhù tnahá-né nùù-nè, cachí-nè:

—¿Amádi nècuàchì yohó nduu tiàa nìsa la ñuu Jerusalén nìsa dandáññuhú guâ xì nèhivì ndácúcahan xi quívì Jesús? Te èaconí quésáá stná-nè ñuu-ndà yohó ñà-tnii-ne nècuàchìmà, te cundaca-ñané presu nùhù ñuu Jerusalén ñà-cundoo-ne ndahà dùtù xícusahnú? —Ducán nì cachi nèhivì mà.

²²Doco Saulo, chicá ndee ní càhàn-nè xì nècuàchì raza-nè Judea ñuu Damasco mà, te nècuàchìmà, cóni nánihì tnùmí gá ini-nè nansa naxiconihí-né, vàchi claru nì dàtúi Saulo sàhà Jesús, ñà-divi rey ndiaha xí raza-nè nduu-yá.

Nansa nì càcu Saulo nùù nèhivì raza-nè Judea

²³⁻²⁴Daaní, nì yàha caní quívì, dandu nì nataca dava tè-raza Judea

mà, te iin-ni nì candatnuhu-té ñà-cahnì-té Saulo. Ñàyùcàndùá, ndui te ñuu ndiatú-te yehè nahnu ñuu mà, áma níhi-té cahnì-ténê. Doco nì xinitnùhu-ne nansa cuní témà quida-tè xì-né. ²⁵Ñàyùcàndùá, ñuu nì saca nèhivì xí Jesús-nè, cuàhàn-nè dìquì nama ndiadí ñuu ñuu mà, te yucán nì dàññu-ñánê yàtà nama mà, inácáá-nè ini iin icà sicaté. ²⁶Dandu mènuhù-né ñuu Jerusalén.

Ñà-ndùá nì quida Saulo na ní nasaa-nè ñuu Jerusalén

Ñuu yucán nì cuni-nè nacuatnahá-né xì dava ga nèhivì xí Jesús, doco nsidaa nècuàchìmà, nì yùhí-nè, vàchi có-xìnindísâ-né ñà-ndáà ndùá nchícùn ndisa Saulo ichì mii-yá. ²⁷Ñàyùcàndùá, nì saca Bernabé nècuàchìmà, te ndacá tnahá-né nì sàà nùù nècuàchì apóstol, nì nacani-ne xì nècuàchìmà nansa nì cuu na ní xini Saulo Stoho-ndà Señor, te nì càhàn-yà xì-né. Te nì nacani stná-nè nansa nì quida Saulo ñuu Damasco, nì càhàn vate cuáhà-né sàhà Jesús ñuu yucán.

²⁸Ñàyùcàndùá, yucán nì ndòo Saulo ñuu Jerusalén, xicánúú-né xì nèhivì xí Jesús. ²⁹Te cuàhà gá nì càhàn-nè sàhà-yá, cóni yúhí-nè. Dècuèndè stná nècuàchì raza-nè càhàn dàhà griegu nì càhàn stná xì-né, cuàhà gá nì ndatnuhu-né xì nècuàchìmà. Doco nècuàchìmà, cui si xícuni-nè cahnì-ñánê. ³⁰Doco dava nèhivì cahvi stná xì Jesús, nì xinitnùhu-ne sàhà peligru mà. Ñàyùcàndùá, nì saca-ne Saulo mà cuàhàn-nè ndè ñuu Cesarea, dandu mènuhù nècuàchìmà ñuu Tarso.

31 Daaní, inicutu ladu Judea mà, xì ladu Samaria, xì stná ladu Galilea, nì ndudadí uun; vátuni nataca cuéyàà nèhivì xí Jesús. Ñàyùcàndùá nì nacuàhandee gá ini-né, te chicá nì cahvi víi-né Stoho-ndà Señor, vàchi nì chindee stná Espíritu lì xí-yá mii-né, te sàhámà chicá nì nducuahà-né.

**Nansa nì nduvàha iin
tiàa nani Eneas**

32 Daaní, xicánúú Pedro visita inicutu ladu yucán, te nì sàà-né iin ñuu tii nani Lida ñà-coo-ne visita xì nèhivì xí Jesús ndoó yucán. **33** Te ñuu mà nì xini-né iá iin tiàa nani Eneas; ùnà cuìà indúhu-né cama, vàchi sàni dàñà fì cuerpu xi-ne.

34 Ñàyùcàndùá, nì cachi Pedro xì-né:
—Cunaha-ní, Eneas: momentu yohó cuàhàn Jesucristu dandúvàha-ya mii-ní. Ñàyùcàndùá ndacuiìn-ní, nsida viì-ní cama xi-ní.

Dandu momentu mà nì ndacuiìn-né. **35** Te (nì xicanuu-ne) ñuu Lida mà, xì stná yodò nani Sarón, te nì xini nèhivì-né. Ñàyùcàndùá cuàhà nècuàchìmà nì tenchicùn stná-né ichì Stoho-ndà Señor.

**Nansa nì natiacu iin nècuàchì
ñahà nani Dorcas**

36 Daaní, tiempu yucán nìsa iá iin nèhivì xí Jesús ñuu Jope nani Tabita. Te Dorcas nduú quívì-né dàhàn griegu. Te cuàhà gá obra nìsa quida-ne; cuàhà gá nìsa chindee-né nècuàchì ndahví.
37 Doco quívì yucán nì quicuehè-né, te nì xìhi-né. Ñàyùcàndùá, nì dàcùchí nèhivì nsìi ma tècuíí, te nì

chinduhù-néndô iin cuartu dìquì-xí pisu ùì. **38** Dandu nèhivì xí Jesús (ndoó ñuu mà), nì xinitnùhu-ne ñà-yatni uun iá Pedro ñuu Lida. Ñàyùcàndùá, nì techuún-né ùì tiàa nì sàhàn nì sacundahví xì nùù nècuàchìmà ñà-quixi-ne vichi duha. **39** Ñàyùcàndùá, nì quihin Pedro ichì vàxi-ne cutnáhâ-né xì tiàa ma, te nì caquesaa-né vehe nsìi ma. Dandu nì saca nèhivì mà-né nì nana-ne ndè vehe dìquì-xí. Te yucán nì tnàtuu nsidaa nècuàchì ñahà cuàán, itá-né sacú-né, dacuní-né Pedro vestidu-né xì dùhnù-né, vàchi na nísia itiacu nsì-Dorcas mà, nì sansìcu-nda sicoto xi nècuàchìmà. **40** Dandu nì cachi Pedro xì nsidaa nèhivì mà ñà-nì cáquéé-né fuera. Te na sánì caquee-ne, dandu nì sàcuììn sìsì Pedro, nì xìcàn tähvì-né nùù Dios. Te nì nacuico-né, nì indehè-né ndé indúhu nsìi ma, te nì cachi-né xì ndómà:

—Ndacuiìn-ní, Tabita.

Dandu nì nacuna nècuàchìmà nduchinùù-né, te na ní xini-né Pedro, nì ndacòo-ne. **41** Te nì chitanini Pedro ndahà-né nì ndacani-ne nècuàchìmà. Daaní, nì cana-ne nsidaa nècuàchì dava ga ñà-nansihví-ne, divi ñahàcuàán mà, xi dava ga stná nèhivì xí Jesús. Te nì cachi-né xì nècuàchìmà:

—Yohó iá Tabita xi-nsia; sàni natiacu-né.

42 Ñàyùcàndùá, nì xìtià cuentu mà inicutu ñuu Jope nansa nì cuu xi nsìi ma, te cuàhà gá nèhivì nì xinindisa-xi Stoho-ndà Señor. **43** Dandu después, caní quívì nì ndòo ga Pedro ñuu mà, iá-né vehe iin tiàa nani Simón, iin nècuàchì tùha dacáhì iin.

Nansa nì sàcùnaha iin soldadu
nani Cornelio ñà-cana-ne
Pedro quixi-ne vehe-ne

10 Nuu Cesarea nì sandoo cuàhà soldadu. “Tè-italianu” nisa cachi nèhivì ñuu mà xì soldadu ndoó yucán. Te iin capitán xi soldadu mà nani Cornelio.
2 Mii-ne xì nsidaa stná nèhivì ndoó vehe-ne, xínduu-ne nèhivì tnùñuhu cahvi ndisa xi Dios, te chívàha ndisa-ne tnùñuhu xí-yá. Te dasán stná-nè cuàhà dìlhùn ñà-chindee xi nècuàchì ndahví, te nacuátu cuáhà stná-nè.
3 Te nì cuu iin quìvì nahi càhúni nì cuaà nì dàcùnì Dios-nè tuí ndáí växi iin ángel quíhvi-ne vehe ndé iá-némà, te nì cachi ángel mà xì-né:

—¡Cornelio!

4 Dandu nì indehè váha-ne ángel ma, te yúhí cuàhà-né; dandu nì cachi-né:

—¿Ndíà iá, señor?

Te nì cachi ángel mà xì-né:

—Sàni inini Dios ñà-ndùá xícàn tàhvì-ní nùù-yá, te sàni natùi stná obra xi-ní nùù-yá.
5 Nàyùcàndùá, vichi duha techuun-ní nèhivì cùhùn ñuu Jope, te cana-ní iin tiàa nani Simón Pedro quixi-ne.
6 Cunaha-ní, iá-nè vehe iin nècuàchì dacáhì xì iin quisì, te yuhù mar indúhu vehe nècuàchìmà. Pues divi Pedro mà icúmí cachi xì-ní nansa ndíà icà-ní quida-ní —nì cachi ángel mà,
7 te cuàhà-né.

Daaní, luegu nì cana Cornelio ùì mozo xi-ne tnàtuu-ne, te nì cana stná-nè iin soldadu xinúcuáchí nùù-né, vàchi iin nècuàchì cahvi víi xi Dios nduú stná nècuàchìmà.

8 Dandu nì nacani nsihi-ne xì nècuàchìmà nansa nì cuu, te nì techuún-ñané cùhùn-nè ñuu Jope.

9 Daaní, nahi càxíhúi inga quìvì na sá-itúú-né casaà-nè ñuu mà, dandu divi hora mà nì nana Pedro dìnìvèhé ndé iá-nè, cuàhà-nè càcàn tàhvì-né nùù Dios.
10 Dandu nì quesaha-né nì xìhì cuàhà-né doco, te cuní-nè cuxi-ne. Nàyùcàndùá, cuàhàn cuyucun ñà-cudamá-nè. Doco na táníha ga coo listúàmà, dandu nì dàcùnì Dios-nè iin seña na ian sánî-nè.
11 Nì xini-nè nì nuna ansivi, te yucán iá iin sicoto na iin dahmà cárçuhun nsí-cúmì punta-ñà dìquì-xí, mânua dècuéndè ndé iá-nè.
12 Te nì xini-nè ini dahmà mà ñuhú nsidanuu clase quisì; quisì nahnu, quisì cuàtì, xì quisì nduú laa.
13 Dandu nì tiacu-nè cähàn iin ana cähàn xì-né, cachí-yà:
—Ndacuiìn-ní cahnì-ní quisì jaàn caxì-ní, Pedro.

14 Doco nì cachi Pedro:

—Còo, Señor mío, mà túhe caxí ñà-quini. Mà túhe caxí ñà-có-ndíà lqué caxí.

15 Dandu cachí tu ana cähàn xì-némà:

—Màsà cächì-ní quini iá-si, vàchi Dios nduú yùhù, te sàni cachì, iá viì quisì jaàn —nì cachi-yà.

16 Ùní xichi nì cähàn-yà ducán, dandu nì nana dahmà mà ansivi mânuhá.
17 Nàyùcàndùá, cuàhà gá nì nacani ini Pedro; ìndíà nduá cuní cachaàmà? cahan-né. Te divi hora daa sàni caquesaa tiàa nì techuún Cornelio, itá-né yehè, vàchi sàni ndàcàtnuhù-né nùù nècuàchì ñuu mà ndévi iá vehe Simón mà.
18 Nàyùcàndùá, meru cähàn-nè yehè,

xícàn tnùhù-né a divi vehe ma iá Simón Pedro, á coó.

¹⁹Daaní, Pedro, iá-nè nacání vá ini-nè (ndíá cuní cachi) ñà-ndùá nì dàcùní Dios-nè, te nì cachi Espíritu lì xì-né:

—Cunaha-ní, sàñì quesaa ùnì tiàa cuní càhàn xì-ní. ²⁰Ndacuiìn-ní, nuu-ní, te cuahán-ní xì-né. Màsà nácání inì-ní, vàchi yùhù nduú ana nì cana xi-né.

²¹Ñàyùcàndùá, nì nuu Pedro dècuèndè ndé itá tiàa vàxi nùù Cornelio mà, te nì cachi-nè xì nècuàchimà:

—Amádi yùhù cuní-nsià càhàn xì-nsiá. Índù iin chuun nihí-nsiá vàxi?

²²Dandu nì cacachi nècuàchimà: —Nùù capitán Cornelio vàxi-nsi.

Nècuàchì ndàà cùisì inì-xi nduú nècuàchimà. Chívàha viì-né tnùñuhu xí Dios, te cuú ini nsidaa nècuàchì raza-ní Judea sàhà-né. Te iin ángel iì xí Dios nì cachi xì-né ñà-nì càná-né mii-ní cùhùn-ní vehe-ne càhàn-ní xì-né cunini-ne — nì cacachi tiàa ma.

²³Dandu nì dàyáha Pedro tiàa ma ini vehe-ne, te yucán nì caquidì nècuàchimà iin ñuu. Dandu inga quìvì nì naquihin-ne ichì ndacá tnáhâ-né xì Pedro mànuhù. Te iin tì nècuàchì ñuu Jope cahvi stná xì Dios, cutnáhâ stná-nè xì Pedro cuàhàn. ²⁴Dandu quìvì ùì nì casaà-nè ñuu Cesarea. Te yucán ndiatú Cornelio vehe-ne, mii-né xì tnaha-ne, xì nsidaa stná nècuàchì chicá cutnáhâ vàha xi-né, vàchi sàñì cana-ne nècuàchimà ñà-quixi-ne vehe-ne. ²⁵Dandu nì sàà Pedro meru vehe ma, te

nì quee Cornelio, nì casàhú-nè xì nècuàchimà, nì sàcuììn sìsì-né nì cahvi-né nècuàchimà. ²⁶Doco Pedro, nì ndacani-ne nècuàchimà, cachí-né:

—Ndacuiìn-ní, vàchi na tiàa nduú mii-ní, ducán tiàa nduú yùhù.

²⁷Dandu nì quesaha-né ndatnúhú-né xì nècuàchimà, te ducán nì cayàha-ne ini vehe, te nì xini Pedro cuàhà gá nèhivì sàñì nataca ndòò-mà. ²⁸Dandu nì cachi-nè xì nsidaa nècuàchimà:

—Mii-nsiá, sà-ináhá-nsiá nansa iá ley xi nsíuhù tè-ndùú raza Judea, ñà-có-sâha ley xi-nsi nacuatnahá-nsí xì nèhivì inga ñuu (nahi mii-nsiá). Ni còò stná permisu yàha-nsi vehe-ne. Doco vichi sàñì sàì nì cundaà inì nì quida Dios ñà-mà váha cachi-ndà xì nèhivì inga ñuu ñà-có-xìññuhù Dios-nè, te ò nècuàchì sìquini nduú-né. Còó. ²⁹Ñàyùcàndùá, na nì cana-nsia yùhù quixi, cóni càchí á coó. Vichi duha nì quihin ichì váxi. Ñàyùcàndùá, cuní cundaà inì ndíá ndùá dísáhà-xí nì cana-nsia yùhù.

³⁰Dandu nì cachi Cornelio:

—Cunaha-ní, sàcuàhàn-ndà cùmì quìvì, divi hora yohó nahi càhúní nì cuaà nì sandua. Te iníhíí' iá dòquí, te xícàn tàhví nùù Dios. Dandu yucán nì ndecunu iin tiàa nì xinì, ndiaha gá nchií sìcoto xi-ne. ³¹Te nì cachi-nè xì: “Cornelio, sàñì tiacu Dios xícàn tàhví-ní nùù-yá, te sàñì natùi stná obra xi-ní nùù-yá. ³²Ñàyùcàndùá, techuun-ní nèhivì cùhùn ñuu Jope, te cana-ní iin tiàa nani Simón Pedro; iá-nè vehe inga Simón, iin nècuàchì dacáhì xì iìn. Yuhù mar nduú vehe-ne. Te nù sàñì

quesaa-nè yohó, dandu icúmí-né càhàn-nè xì-ní".³³ Ñàyùcàndùá, vichi vichi nì dàsáì razón ñà-quixi-ní. Te vâtuni nì quida-ní nì quesaà-ní. Te vichi, yohó ndoó nsidaa-nsí nùù Dios ndiatú-nsí cunini-nsi nsidaa ñà-ndùá sàñi cachi Dios xì-ní —nì cachi Cornelio.

Ñà-ndùá nì cachi Pedro na iá-nè vehe Cornelio

³⁴ Dandu nì càhàn Pedro xì nsidaa nècuàchìmà, cachí-nè:

—Vichi sàñi cundaà inì, ñà-ndáà nduá, có-càhíchì ini Dios ni-iin nèhivì.³⁵ Vàchi có-quidá mà, nú cui si cahvi víi iin nèhivì mii-yá, te quidá víi-né, dandu icúmí-né ndee vàha-ne nùù-yá, mate nèhivì ndéni ñuu nì cui ni cündúú-né.³⁶⁻³⁷ Te mii-nsiá, sà-ináhá-nsiá ñà-ndùá nì cachitnùhu Dios xì raza-nsì Israel, nì dàquésáà-yà iin razón ndiaha nansa nàcündoo vàha-nda nùù-yá quida Jesucristu. Te Jesucristu, Stoho nsidanicuú nèhivì ñuhiví nduú-yá.

Pues ináhá vàha-nsia ñà-ndùá nì cuu, ñà-dihna Juan nì quixi nì càhàn xì nèhivì, te nì quida iì stná-nè nècuàchìmà. Daaní, ndè ñuu Galilea nì quesaha chuun xi Jesús de Nazaret, te dècuèndè inicutu ladu Judea nì xìtià stná palabra sàhà chuun ma.³⁸ Te ináhá stnâ-nsiá nansa nì quida-ya, nì nìhi fuerte-yà Espíritu lì xí Dios. Ñàyùcàndùá, nì xìcanuu-ya nì quida-ya milagru ndiaha, nì dàndúvàha-ya nsidaa ana ndohó quidá ñà-malu, vàchi Yuamánì-yá Dios iá xì-yá.³⁹ Te nsiùhù, testigu xínduu-nsi, vàchi nì xininùù-nsí

nsidaa ñà-ndùá nì quida-ya ladu Judea xì stná ñuu Jerusalén. Dandu nì sahnì nèhivì-yá. Nchica cruz nì chituu-neyà.⁴⁰⁻⁴¹ Doco tìxi ùní quivì nì natiacu-yà nì quida Yua-yá Dios. Dandu cuàhà xichi nì ndecunu-ya nùù nèhivì, doco màdì nùù nsidaa-né. Còó, cui si nùù nsiùhù nècuàchì nì chitnùní ini Dios ndecunu-ya nùù-xí, vàchi divi nsiùhù nì nacàxin-ya cunduu ana cuninùù xì-yá na nì natiacu-yà, dècuèndè nì cutnahá stná-yà xì-nsí nì xixi-nsi (nùù mesa).⁴² Dandu nì sàcùnaha-nsí nùù-yá ñà-dacuítia-nsì palabra sàhà-yá nùù nèhivì, cachi-nsì xì-né ñà-divi mii-yá nì chitnùní ini Dios nsidandaà sàhà cuàchi nsidanicuú nèhivì, nèhivì itiácú, xì nèhivì sàñi xìhi.⁴³ Te cunaha-nsiá, divi sàhà mii-yá nì cachitnùhu stná nsidaa nècuàchì nìsa cahàn cuenta xi Dios sàñaha, nì cachí-nè ñà-sàhà mii-yá vàtuni ndoo cuàchi nsidaa ana cunindisa-xi-yá, te ndacùcahan xi quivì-yá —nì cachi Pedro.

Nansa nì ndèe Espíritu lì xí Dios ini anima nèhivì inga raza ndoó vehe Cornelio

⁴⁴ Daaní, meru cáhàn Pedro, dandu fuerte nì quixi Espíritu lì xí Dios ini anima nsidaa nècuàchì (inga raza) iníní má.⁴⁵⁻⁴⁶ Te nì quesaha ní càhàn-nè dàhàn sàà, ndenihí vàha-ne Dios. Ñàyùcàndùá nì ndulocó nècuàchì raza Judea nì quixi xi Pedro, vàchi nì xini-né dècuèndè stná nècuàchì inga raza sàñi nìhitáhvì Espíritu lì xí Dios.⁴⁷ Ñàyùcàndùá nì cachi Pedro xì nècuàchì raza-né xiníndísá-má:

—Sànì xini-nsià nansa nì nìhítáhvì stná nècuàchì yohó cucumi-né Espíritu lì xí Dios nahi nsiùhù. Ádi còò iin cuní cadi xì nùù-né ñà-cuhiì-né vichi.

⁴⁸Dandu nì cachi Pedro xì compañeru-némà ñà-nì ndácúcahan-né quìvì Jesucristu, te quida iì-né nècuàchì sàà mà. Ñàyùcàndùá, na ní nsihi nì cuhiì nsidaa nècuàchimà, dandu nì sacundahví-né nùù Pedro ñà-nì còò chii gá-né iin ùù gà quìvì xì-né.

Nà-ndùá nì cachi Pedro na ní càna-né nùù nècuàchì xiníndísâ ndoo ñuu Jerusalén

11 Daaní, nì xitià cuentu nansa nì cuu nì xinindisá stná nècuàchì inga raza mà. Dècuèndè stná ladu Judea nì sàà razón mà, te ñàyùcàndùá nì xinitnùhu stná nècuàchì apóstol xì dava ga nècuàchì xiníndísâ. ²Sàhájàn na ní nasaa tu Pedro ñuu Jerusalén, dandu nì tnàtuu cuàhà nècuàchì raza-né nùù-né, te nì quesaha-né xítñùhu-ñané, ³cachí-né:

—⁴Índù chuun nì quìhitnaha-ní xì nècuàchì có-nchícùn ley xi-nda, te nì yàha-ní vehe-ne nì xixi-nsia?

⁴Dandu nì nacani nsihi Pedro xì nècuàchimà nansa nì cuu, te dohó nì cachi-né:

⁵—Ñuu Jope ié` xicàn tåhví nùù Dios, te nì dàcùnì-yà yùhù iñàha. Nì xinì iin ñà-ndùú nahi dahmà cahnú cacrùhun nsì-cumì punta-ñà dìquì-xí, te ndè ansivi nì nua vàxan ndé ié`. ⁶Indéhe váhi, te nacání inì, ñdìfà nduá ñuhuma? Te yucán ñuhú nsidanuu clase quisì: quisì nahnu, quisì yùcù, quisì cuàtì, xì stná laa.

⁷Dandu nì tiacuì cahàn iin ana cahàn, cachí-yà xì: “Ndacuiìn-ní cahnì-nísí caxi-ní, Pedro”. ⁸Doco nì cachì xì-yá: “Còó, Señor mío, mà túhe caxí ni-iin ñà-quini, ni-iin ñà-có-ndìá ìqué caxí”. ⁹Dandu, inga xichi nì càhàn-yà ansivi, cachí-yà xì: “Màsà cächì-ní quini iá-si, vàchi Dios nduú yùhù, te sànì cachì, iá viì-sí”, nì cachi-yà. ¹⁰Ùnì xichi nì càhàn-yà xì’ ducán, dandu nì nana dahmà xì quisì mà mânuhá ansivi. ¹¹Daaní, divi hora yucán sànì quesaa ùnì tiàa, itá-né tùvèhé ndé ié`. Ndè ñuu Cesarea nì quixi-ne nandúcú-né yùhù. ¹²Dandu nì cachi Espíritu lì xì: “Cuahán-nî, cutnaha-ní xì nècuàchimà cùhùn, doco màdí cachì-ní a ndísá, á coó”. Dandu nì saqui ìnù compañerúù iin-ni cahvi stná xì Jesús, divi nècuàchì itá yohó, te ndacá tnahá-nsí cuàhàn-nsì (ñuu yucán. Te na ní sàà-nsì), nì quìhvi-nsi ini vehe tiàa nì cana xí. ¹³Dandu nì nacani-ne xì-nsí nansa nì cuu nì xini-né iín iin ángel xi Dios ini vehe-ne, te nì cachi ángel mà xì-né: “Techuun-ní tiàa cùhùn ñuu Jope cana-ní Simón Pedro quixi-ne, ¹⁴vàchi icúmí Pedro mà cachitnùhu-ne xi-ní iin razón ndiaha nansa càcu anima-ní nùù Dios, mii-ní xì nsidaa stná nèhivì vehe-ní”, nì cachi ángel mà. ¹⁵Daaní, làcà ní quesahí càhìn xì nèhivì ndoó yucán, te fuerte nì quixi Espíritu lì xí Dios dìquì-né, nacua nì quida-ya xì ndohó daa. ¹⁶Dandu ní nsinuu inì nansa nì cachitnùhu Stoho-ndà Señor xì-ndà na ní cachi-yà: “Ñà-ndáà nduá, tècuìì nìsa quida iì Juan nèhivì,

doco mii-nsiá, tìxi Espíritu lì xí Dios icúmí-nsiá nduhiì-nsiá”, nì cachi-yà. ¹⁷Pues divi ducán ndisa nì cuu stná xì nècuàchì inga raza mà, nì nìhitáhvì stná-nè Espíritu lì xí Dios nacua nì nìhitáhvì ndohó na ní xinindisa-nda Stoho-ndà Jesucristu. Ñàyùcàndùá, (nì cundaà inì), divi Dios nduú ana nì quida xi ñà-jaàn, te sàhámà nì nacani inì chicá vàha màsà cádì nùù-yá —nì cachi Pedro.

¹⁸Dandu na ní nsihi nì inini nècuàchì Jerusalén mà palabra jaàn, dandu nì ndòo vàha ini-nè, te nì naquimanì-né Dios, cachí-nè:

—Pues ñà-ndáà nduá, dècuèndè stná nècuàchì inga raza sànnì nìhitáhvì ñà-cuu-ne arrepentir sàhà cuàchi-ne, te ducán cundiatú-nè vida ndiaha nicanicuahàn —nì cachi-nè.

Nansa nì xinindisá stná nèhivì ñuu Antioquía

¹⁹Cunaha-ní, divi tiempu nì casahnì nèhivì Esteban nì quesaha stná-nè quida quini-ne xì nsidaa gá nèhivì xí Jesús. Ñàyùcàndùá, cuàhà nècuàchìmà nì xìtià nihni cuàhàn cuàhà ñuu. Dècuèndè stná ñuu Fenecia nì casaà dava-ne, xì ndè stná ñuu Chipre, xì ñuu Antioquía. Te yucán nì càhàn stná-nè palabra xi Dios, doco xi cuisì nècuàchì raza-nè Judea. ²⁰Daaní, dava nècuàchì ñuu Chipre xì dava stná nècuàchì ladu Cirene, nì casaà stná-nè ñuu Antioquía mà, te mii-né, ndisa, nì càhàn-nè xì nèhivì ñuu mà có-ndùú raza Judea, nì cachitnùhu-ne ñà-ndùú razón ndiaha sàhà Stoho-ndà Jesucristu. ²¹Te cuàhà gá nì chindee-yánè,

vàchi cuàhà nècuàchì ñuu mà nì xinindisá, te nì tenchicùn stná-nè ichì-yá.

²²Daaní, nì xinitnùhu stná nèhivì xí Jesús ndoo ñuu Jerusalén nsidaajàn. Ñàyùcàndùá, nì techuún-né Bernabé cuàhàn-nè Antioquia. ²³Te na ní sàà-nè yucán, yáha ga nì cudiì ini-nè na ní xini-nè ñà-cuàhà guá gracia sànnì sàhatahvì Dios nèhivì yucán. Ñàyùcàndùá, nì càhàn-nè xì nècuàchìmà ñà-siempre Stoho-ndà Señor ni cahví xi-né.

²⁴Vàchi Bernabé mà, vàha ndisa ini-nè, vàchi chitu anima-nè Espíritu lì xí Dios, te xiníndisá fuerte-nèyà. Te cuàhà gá stná nèhivì ñuu mà nì tenchicùn xì ichì-yá.

²⁵Dandu nì quihin Bernabé mà ichì cuàhàn-nè ñuu Tarso nandúcú-né Saulo. Te na ní ndacùhun tnahá-né, nì nacuatnahá-né mändixi-ne ñuu Antioquía. ²⁶Daaní, inii iin cuìa totoo nì nataca-nè xì cuàhà nèhivì xí Jesús, nì dàcuàhá tnahá-né. Te cunaha-ní, divi ñuu Antioquía mà nduú ndé nì quesaha nèhivì cachí-nè cristianu xì nècuàchì nchícùn ichì Jesús.

²⁷⁻²⁸Daaní, quìvì yucán nì casaà stná itnii nècuàchì profeta ñuu mà. Ñuu Jerusalén nì quixi-ne. Te iin-ne nani Agabo; te divi nècuàchìmà nì sàcuììn-nè mahì nèhivì natácá mà, te nì dàcähàn Espíritu lì xí Dios-nè, nì cachitnùhu-ne ñà-vàxi tnama inicutu ñuhìvì. Te ñà-ndáà nduá, vàchi ducán nì cuu ndisa tiempu xi rey cahnú nani Claudio. ²⁹Ñàyùcàndùá, (na ní tiacu) nèhivì (ñà-vàxi tnama), dandu nì nacani

ini-nè chicá vàha chindee-né nècuàchì hermanu (ndahví) ndoó ladu Judea, vàtùni cuàha iin iin-ne iyuhu según ñà-ndùá sáà-nè cuàha-ne. ³⁰Ñàyùcàndùá, nì nacuatinahá dìhùn, te nì quida-neà entregar nùù ndahà Bernabé xì Saulo. Dandu nècuàchimà, nihí-néà nì sàà (ladu Judea), te nì ndòa ndahà nècuàchì sahnú idónuu.

**Nansa nì xìhì Jacobo, te
nì tnìi stná Pedro**

12 Daaní, divi tiempu yucán nì dàndàcú rey Herodes tnìi dava nècuàchì natácá cahvi xi Jesú, ñà-dandohó-tené. ²Te iin nècuàchì nì ndoho ma nduu ñani Juan nani Jacobo, vàchi nì dàndàcú rey mà, te nì sahnì-té nècuàchimà xì espada. ³Dandu nì xini rey mà cudíi ini nècuàchì ñuu mà ñà-nì xìhì ndómà, ñàyùcàndùá nì nacani inì-te chicá vàha tnii stná-te Pedro. Meru quìvì iá vicò xixí-né pan có-ndùtáchí nì sanduamà. ⁴Ñàyùcàndùá nì tnìi stná Pedro, te nì sàcundiadi-nè, nì ndòo-ne ndahà soldadu, cùmì cùmì-té nì sandiaa xì-né, te cùmì turnu iá nsiquívì. Te rey mà, cuiśi ndiatú-te yàha inga vicò, divi vicò pascua, dandu tavà-té nècuàchimà ñà-cundehè nèhivì-né, (te cui-nè). ⁵Ñàyùcàndùá, yucán iá Pedro, ndiadí-nè vehecàa. Doco nècuàchì natácá cahvi xi Jesú, cuàhà gá nì xicàn tàhvì-né nùù Dios sàhà nècuàchimà.

**Nansa nì quee Pedro
vehecàa nì quida Dios**

⁶Daaní, nì sàà iin ñuu antes quìvì cuàhà rey mà tavà-té

Pedro cundehè nèhivì-né. Te indúhu-né ini vehecàa ma, quídì naà-né. Te itánduhù stná soldadu iin iin ladu-nè, itníi-te cadena nuhní-nè, te xí-itá stná soldadu ndiaá yehè. ⁷Dandu na iin cachí yucán nì ndecunu iin ángel xi Stoho-ndà Señor, te nì natnuù iin luz ini vehecàa ma. Te nì tòxìn ndáha ángel mà diün tìxi Pedro, nì dàndáco-ñané, te nì cachi-nè:

—Ndacuiñ-ní vichi duha.

Daaní, cadena nuhní ndahà Pedro, nì dàñàtnahá miá. ⁸Te nì cachi tu ángel:

—Nacuhnì-ní siuhmatixi-ní, te nacuañ-ní ndisàn-ní.

Te na ní nsihi nì quida Pedro ducán, dandu nì cachi tu ángel mà xì-né:

—Cundixi-ní dòò-ní, te cunchicùn-ní yùhù cíhùn-ndà.

⁹Ñàyùcàndùá, nì tenchicùn Pedro ángel mà cuàhà-nè, doco cóni cündáà ini-nè a ndísá ñà-ndáà nduá cuú xi-né, á coó, vàchi na ian sán-nè quidá Dios nduá cahan-né.

¹⁰Dandu nì cayàha-ne ndé iín soldadu ndiaá, te después nì yàha stná-nè nùù ingà-te, dandu nì sàà-nè ndè yehè cúa cahnú quee-nda calle ñuu mà. Te nì nuna miá, dandu nì caquee-ne fuera cuàhà-nè. Te nì sàà-nè ndé nacáhndé-nè inga calle, te yucán nì nacoo ángel mà-né cuàhà-nè. ¹¹Dandu nì sàà Pedro nì cundaà vàha ini-nè, te nì cachi-nè:

—Vichi sàñi cundaà inì, ñà-ndáà nduá, nì techuún Stoho-ndà Señor ángel xi-ya, nì sàà-nè nì tavà-né yùhù ndahà Herodes. Te vitni còò gá iñàha cuu xí nacua nì cuni té-raza Judea cuu xí.

¹²Daaní, na ní nsihi ní nacani ini-nè sàhámà, dandu cuàhàn-nè vehe María nduú dihi Juan Marcos. Te yucán ndoó cuàhà nèhivì sàni nataca, xícàn tähvì-né nùù Dios.

¹³Dandu ní dàcàsàn Pedro tranca mà, cásàhú-nè. Te ní quee iin ñahà chìi nani Rode vàxi-ñà cunini-ñà ana cáhàn. ¹⁴Te ní nacunì-ña táchì Pedro. Doco ñà-cuàhà guá cudíi inì-ña, cóni nácúná-ña yehè; ní dàyá-ña ní nansìhvià vehe, ní cachitnùha xì nèhivì mà ñà-divi Pedro nduú nècuàchì cáhàn yehè mà. ¹⁵Doco nèhivì yucán, cóni xiníndísâ-né, ñàyùcàndùá ní cachi-nè xì-ñá:

—Ádì sánì culocú.

Doco mii-ñá, iin-ni cachí-ña divi ñà-ndáà nduá.

—Còo —cachí-nè—, ádi ángel (ndiaá) xì-né nduú ana cáhàn.

¹⁶Doco iníní-né casan yehè, cásàhú iì Pedro. Ñàyùcàndùá ní (caquee-ne ní) nacuna-ne yehè, te ní xini-nè idivi Pedro nduú-né! Ñàyùcàndùá ní ndulocó sàstnùhù-né. ¹⁷Dandu ní cuu ndahà Pedro ñà-ní cúníní nècuàchímà ñà-ndùá cuàhàn-nè cachi-nè, te ní nacani-ne nansa ní nìhì-né ní quee-ne vehecàa ma ní quida Stoho-ndà Señor. Te ní cachi stná-nè xì nècuàchímà (ni cùhùn-nè) cachitnùhu stná-nè xì Jacobo xì dava ga compañeru-nè xiníndísâ. Dandu ní quee-ne cuàhàn-nè inga xaan.

¹⁸Daaní, na ní tuiñuù quìvì yucán, cuàhà gá ní ndulocó soldadu, éindù cuàhàn Pedro? cahan-té.

¹⁹Te rey Herodes, ní dàndàcú-te ñà-nanducù-né cuàhà xaan. Doco

cónì nátùi-ne. Ñàyùcàndùá, ní sanicuàchi rey mà sàhà soldadu mà, te ní sahnì-nátê. Dandu ní quee rey mà ladu Judea cuàhàn-te ñuu Cesarea, te yucán ní ndòo-té.

Nansa ní xìhì rey Herodes

²⁰Cunaha-ní, xiní ùhì rey mà nèhivì ñuu Tiro xì nèhivì ñuu Sidón. Doco mii-né, cuní-nè nàcündoo vàha-ne xì-té, vàchi ndè ñuu-te quixí ñà-itiácú-né ñuu-nèmà. Ñàyùcàndùá, ní nìhì-né ní nàcündoo vàha-ne xì iin ana xinúcuáchí nùù-té vehe-té, divi iin tiàa nani Blasto. Dandu iin-ni ní ndatnuhu nsidaa-né, te ní catnàtuu-ne nùù rey mà tìxi Blasto mà, (áma níhì-né nàcündoo vàha-ne xì-té). ²¹Te ní saquìn-te iin quìvì (quixi tu nsidaa-né). Ñàyùcàndùá, divi quìvì mà ní sàcòo-té sillà cahnú xí-te, ndixí-te sícoto viì xí-te, te ní càhàn-te sàhù xì nsidaa nècuàchímà. ²²Dandu yáha ga ní càna fuerte-nè, cachí-nè:

—iMàdì nèhivì ùún cáhàn! iIn dios nduú ana cáhàn! —cachí-nè, càna-ne.

²³Dandu vichi duha ní dùcùn rey mà iin castigu ní quida ángel xi Stoho-ndà Señor, vàchi cóni tàvá-te tnùñuhu xí-yá. Ñàyùcàndùá, ní saxi sindacu inì-te, te ní xìhì-te.

²⁴Doco razón ndiaha xí Stoho-ndà Señor, chicá ní xìtià inicutu, te chicá cuàhà nèhivì ní tenchicùn xì palabra mà.

²⁵Daaní, na ní nsihi ní xìnu chuun ní quida Bernabé xì Saulo ñuu Jerusalén yucán, dandu ní saca-ne Juan Marcos, te ndacá stnahá-né ní quee-ne ñuu mà mànuhù-né.

Nansa nì quihin Bernabé xì Saulo iin ichì caní cuàhàn-nè chuun xi Jesús

13 Ñuu Antioquia mà nì sandoo cuàhà nècuàchì natácá cahvi xi-yá. Te dava-ne nduú nècuàchì chináhá, te dava-ne nduú profeta cachítñuhi razón xi Dios. Te nècuàchì chicá xíquida ducán nì sanduu Bernabé, xì Simón el Negro, xì stná Lucio nì quixi ñuu Cirene, xì stná Saulo, xì stná Manaén, iin nècuàchì dava-ni nì sahnu xi gobernador Herodes.

²Daaní, nì cuu iin quìvì na cahvi nsidaa-né Stoho-ndà Señor, te inílhí stná-né nùù-yá ndoó dòcón-né, dandu nì cachi Espíritu lì xì-né:

—Cunaha-nsiá, cuaán cunduu chuun xi Bernabé xì Saulo vichi, vàchi sàñi nacàxin mii-né. Ñàyùcàndùá, nacoo-nsianè ni cùhùn-nè quida-ne inga chuun xi — nì cachi-yà.

³Ñàyùcàndùá chicá nì inihìi-né, te nì xìcàn tàhvì stná-né nùù-yá. Dandu nì chitàndòó-né ndahà-né dìnì Bernabé xì Saulo (ñìa-cunduajàn seña ñìa-sàñi nìhì nècuàchimà chuun ndiaha). Dandu nì ndaquìndèè-né xì nècuàchimà cuàhàn-né.

Nansa nì quida Bernabé xì Saulo na nì sàà-nè ñuu Chipre

⁴Ñàyùcàndùá, nì quihin nècuàchimà ichì cuàhàn-né, vàchi sàñi techuún Espíritu lì-né cùhùn-né. Te nì sàà-nè ñuu Seleucia. Te yucán nì nana-ne iin barcu cuàhàn-né ndè iin ñuu cahnú nani Chipre. ⁵Te meru ñuu ndé nì nuu-ne barcu mà nani Salamina.

Dandu cuàhàn-nè veheñùhu xi nècuàchì raza-nè Judea iá yucán, te nì càhàn-nè palabra xi Dios. Te cutnáhâ stná Juan xì-né, xinúcuáchí nècuàchimà nùù-né.

⁶⁻⁸Dandu nì nacàhin-ne inii ñuu mà dècuèndè nì sàà-nè inga orilla mar ndé iá ñuu Pafos. Te yucán nì ndacùhun tnahá-né xì iin tètàtnà nani Barjesús. Te Elimas nani stná-te, vàchi ducán cachí-né xì tètàtnà dàhàn yucán. Iin tè-raza Judea nduú stná-te, te cähàn-te razón xi Dios, cachí-te, doco dandahví uun-tè. Pues divi-tè iá nùù iin nècuàchì nchichí cusáhnú ladu yucán nani Sergio Paulo. Te nècuàchimà, nì cana-ne Bernabé xì Saulo, vàchi cuní-né cunini-ne palabra xi Dios. Doco tètàtnà mà, nì càhàn-te dìqui Bernabé xì Saulo, daquítñuhi-tè nùù nècuàchì cusáhnú-má ñà-màsà cúníndísâ stná-né ichì Jesús. ⁹Dandu Saulo, ò nì càchí stná-ndà Pablo, fuerte nì quixi Espíritu lì xí Dios ini anima-né, ñàyùcàndùá nì indehè váha-ne tètàtnà mà, ¹⁰cachí-né xì-té:

—Ndahví-ní, vàchi dandahví uun-ní nèhivì ñà-cuàhà gá maña quida-ní, te ni-iin ñà-vàha có-cùú inì-ní sàhà-xí, vàchi dèhe ñà-malu nduu-ní. ïndù chuun tùha guá-ní datúcù-ní nèhivì ñà-màsà cúnchícùn-né ichì ndacuisì Stoho-ndà Señor? ¹¹Doco cunaha-ní, sàhà-ñá quida-ní ducán, ñàyùcàndùá icúmí-ní nìhì-ní iin castigu xi Dios vichi. Icúmí-ní cuaà dahuun-ní iin ratu; ni nduà orá mà cútui ga nùù-ní —nì cachi Pablo.

Dandu vichi duha nì cuaà nùù témà, te nì nàcuìin tnùù dahuuan.

Ñàyùcàndùá, nì quee-tè cuàhàn-te nanducu-té ana cudítá xì-té cacanuu. ¹²Te na ní xini nècuàchì cusáhnú-má ñà-ndùá nì cuu, dandu nì xinindisá stná-né palabra xi Dios, vàchi nì ndulocó-né sàhà ñà-ndùá chináhá Pablo sàhà Stoho-ndà Señor.

Ñà-ndùá nì quida Pablo xì Bernabé na ní sàà-né ñuu Antioquía íá ladu Pisidia

¹³Dandu Pablo xì compañeru-nè, nì nana-ne iin barcu, te nì yàha-ne mar, nì sàà-né ñuu Perga íá ladu Panfilia. Te yucán nì nacoo Juan-né mènuhù-né Jerusalén. ¹⁴Dandu nècuàchimà, nì quee-ne ñuu Perga mà nì sàà-né ndè ñuu Antioquía íá ladu Pisidia. Te quìvì descansu cuàhàn-né visita veheñùhu xi nècuàchì raza-né Judea, te nì sàcündoo-ne yucán. ¹⁵Dandu nì cahvi nècuàchì xicusahnú veheñùhu ma tutu nduú ley xi Dios, xì stná tutu ìì nì tiaa nècuàchì profeta sànaha. Dandu nì techuún-né razón nùù Pablo xì Bernabé, cachí-né:

—Nú íá iin conseju vàha cuàha-nsia nsìuhù, vàtùni càhàn-nsià vichi, ñání.

¹⁶Dandu nì ndacuiin Pablo, te nì dànhà ndahà-né ñà-nì cùndóo dádfi nsidaa-né, te nì cachi-né:

—Mii-nsiá nècuàchì raza xi Israel, xì nsidaa gá mii-nsiá nècuàchì cahvi stná xì Dios, cunini vàha-nsia.

¹⁷Divi Yua-nda Dios nduú ana càhvì nsidaa nèhivì raza-ndà, vàchi sànaha nì nacàxin-ya xìì-ndà ñà-cunduu-ne nèhivì xí-yá. Te na ndoó xícá ñi-né ñuu Egipto, dandu

ndiaha gá nì chindee-yánè, nì quida-ya cuàhà milagru nahnu, te nì tavà nsìhí-yánè nùù ñuu mà nì caquee-ne libre. ¹⁸Daaní, ùì dico cuìà nì xìcanuu-ne yucù dànaná. Te mate ndahví modo xi-ne, doco nì quidandee ini-yà sàhà-né inii cuíà mà. ¹⁹Daaní, después na ní sàà-né ladu Canaán, dandu nì dàndáñúhú ñi-yá nèhivì ndoó ùsà ñuu nahnu yucán, te nì sàhatahvì-yánè ñuu mà.

²⁰'Daaní, nì yàha 450 cuìà, te inii tiempu yucán puru juez nìsa dandacu-xi nùù xìì-ndà mà, vàchi ducán nì cachi mii-yá. Te ducán nìsa ia dècuèndè tiempu nì quesaha Samuel cähàn-né cuenta xi-ya.

²¹Dandu nì xìcàn xìì-ndàmà coo iin rey dandacú nùù-né, (te màdì gá juez). Ñàyùcàndùá, nì cachi Dios ñà-iin tiàa nani Saúl cunduu rey xi-ne, iin descendencia xi xìì-nda Benjamín, te yua-né nì sanani Cis. Pues divi nècuàchimà nì dàndàcú ùì dico cuìà nùù ñuu-ndà.

²²'Daaní, después nì dàcúxíó Dios nècuàchimà, te nì sàha-ya David chuun dandacuma, vàchi dohó nì cachi-yà sàhà-né: "Sàní xinì, vàha ga modo xi dèhe Isaí nani David, te cudí gá inì sàhà-né. (Vàchi ináhî) icúmí-né quida-ne cumplir nsidaa ñà-ndùá cunf' coo", nì cachi Dios. ²³Dandu nì quida stná-yà comprometer ñà-cunduu iin descendencia ndiaha xí nècuàchimà ana dacácu xi raza-ndà Israel. Ñàyùcàndùá, cunaha-nsiá, divi Jesúz nduú ana ndiaha ma nì chitnùnì ini Dios dacácu xi-nda.

²⁴Doco na táñâha ga quesaha Jesúz (cähàn-yà palabra xi-ya), dandu dihna Juan nì quixi nì càhàn

sàhù xì nsidaa nècuàchì raza-ndà Israel sàhà-ñá nì cùú-né arrepentir, te cuhiì-né. ²⁵Dandu después na sádaa-ní nsihi vida xi Juan ñuhìvì yohó, dandu nì càhàn-nè xì nèhivì, cachí-né: “¿Ana nduú yùhù, cahan-nsiá? Pues cunaha-nsiá, màdì mii-yá nduí. Doco después na sánì yàhi, dandísà vòxi ana nduú mii-yá. Vàchi yùhù, ni có-nâtùi cundai mozo xi-ya ñà-taví ndisàn-yá”, nì cachí Juan.

²⁶Ni cúníní vòha nsidaa mii-nsiá nècuàchì nduú descendencia xi xìì-ndà Abraham, xì nsidaa stná mii-nsiá nècuàchì dava ga cahvi stná xì Dios, vàchi nùù mii-nsiá sàvàxi razón yohó nansa càcu anima-ndà, ñánì. ²⁷Vàchi nècuàchì ndoó ñuu Jerusalén, xì stná tè-xicusahnú nùù-né yucán, cóni cúnzáa ini-nè ana nduú Jesús, ni cóni cúnzáa stná ini-nè ñà-ndùá cuní cachi tutu ìì, mate divi nduá cahví-né cada quìvì descansu, te divi nduú stná tutu ndé nì cachitnùhu profeta sànaħa ñà-icúmí nèhivì cahnì-néyà. Te divi ducán ndisa nì cuu, vàchi tè-xicusahnú ñuu-ndàmà, nì dàyáha-tèyá ndahà nèhivì cahnì xì-yá. ²⁸Mate còò ni-iin falta xi-ya, doco nì xìcàn-te nùù Pilatu ñà-cui-yá.

²⁹Ñàyùcàndùá, divi ducán nì cuu nacua nì cachitnùhu tutu ìì icúmí cuu xi-yá, nì dàndòhó-teyá, (te nì xìhì-yà). Dandu nì nanihi nèhivì cuerpu xi-ya nùù cruz, te nì chinduhù-néyà ini cueva. ³⁰Doco después nì natiacu-yá nì quida Yua-nda Dios. ³¹Te cuàhà xichi nì ndecunu-ya nùù nècuàchì ladu Galilea nì quixi xi-yá ndè ñuu

Jerusalén. Caní quìvì nì ndecunu-ya ducán, te nèhivì nì xini xì-yá, testigu xínduu-ne, nacání-né xì nèhivì sàhà-yá.

³²⁻³³Ñàyùcàndùá, nsiùhù, cachitnùhu-nsi xì-nsiá iin razón ndiaha, vàchi nacua nì quida Dios xì xìì-ndà comprometer ñà-icúmí-yá danátiácú-yà Jesús, pues divi ducán sánì quida ndisa-ya vichi tiempu xi ndohó nècuàchì nduú descendencia xi xìì-ndà mà. Vàchi dohó cachí Dios nùù alabanza ìì, divi alabanza ùì ndé cachí-yà: “Mii-ní, Dèhemànì’ nduu-ní. Sà-itiácù-ní vichi nì quide”. ³⁴Daaní, iá gà más ñà-ndùá nì cachi Dios sàhà-ñá cundaà ini-ndà cuàhàn-yà danátiácú-yà Jesús, te mà cúi gà-yà, ni mà téhì cuerpu xi-ya, vàchi dohó nì cachi stná Yuamánì-yá xì-yá: “Nacua nì cachi xì David ñà-seguru icúmí cundehè ndahví’ mii-né, pues divi ducán icúmí quida stnáì xì mii-ní”, nì cachi-yà sànaħa.

³⁵Ñàyùcàndùá, nùù inga alabanza ìì iá ndé nì càhàn David xì Dios, te dohó nì cachi-né: “Mà cuáha-ní tèhì ana ìì xí-ní ini yavi”.

³⁶Pues (inaha-nda), ñà-ndáà nduá, nì quida vii David mà xì nèhivì ñuu-ndà tiempu xi-ne, nacua nì cachi Dios xì-né, doco nì xìhì-né, te nì ndùxin-ne ndé nì ndùxin xìì-né, dandu nì tnàñi iquicúñú-né ñuhù. ³⁷Doco Jesús, còò. Cónì tnáñi iquicúñú-yà, vàchi nì natiacu-yá nì quida Yua-nda Dios.

³⁸Ñàyùcàndùá, ni cúnáhá nsidaa-nsiá ñà-divi sàhà Jesús vòtuni ndutu cuàchi-nda, ñánì.

³⁹Mate tíxi ley sahnú xí Moisés còò nansa ndoo ndisa cuàchi-nda, doco

vichi nú ni cúníndísá-ndá Jesús, dandísá, vátuni, vachi nsidaa ana xiníndísá xí-yâ, seguru ndoo nsihi cuàchi-ne. ⁴⁰Ñàyùcàndùá, cuidadu cundoo-nsia ñà-màsà cíú xí-nsiâ nacua nì cachi nècuàchì sànaha ndé nì cachi-nè:

⁴¹ Cundehè váha-nsia, mii-nsiá tè-càhíchì inì-xi, vachi cuàhìn quide iin milagru cahnú tiempu xi-nsia. Doco mà cúníndísá-nsiá, mate claru ni cachítnuhu nèhivì xí-nsiâ, te sàhámà cuiśi icúmí-nsiâ ndulocó cuàhà-nsiá, te sàà-nsiâ ndañuhu dahuun-nsia.

Ducán nì cachi Dios —cachí Pablo.

Nansa nì càhàn Pablo xì cuàhà gá más nèhivì ñuu Antioquía ía ladu Pisidia

⁴² Daaní, na ní quee-ne xì compañeru-nè veheñùhu ma, dandu nì sacundahví nèhivì cuáhà mà nùù-né áma nácání gá-nè xì nècuàchímà palabra yucán inga quívì descansu. ⁴³ Ñàyùcàndùá, na ní nsihi nì nacuitià nsidaa nècuàchímà veheñùhu ma, dandu nì tenchicùn cuàhà-né Pablo xì Bernabé, xínduu-ne nècuàchì raza Judea, te xínduu stná-nè nècuàchì inga raza nì yàha ndé religión Judea mà ñà-cahvi stná-nè Dios. Dandu Pablo xì Bernabé, nì càhàn-nè xì nsidaa nècuàchímà ñà-iin-ni ni cúnchícùn-nè ichì-yá ndé nìhì ndisa-nda gracia.

⁴⁴ Daaní, nì yàha ùnà quívì, dandu nì nataca tu nèhivì, te làcà iyuhu-né nì cumanì cunduu nsidanicuú nèhivì ñuu mà nì nataca

ñà-cunini-ne palabra ìì xí Dios.

⁴⁵ Doco dava nècuàchì raza Judea mà, na ní xini-nè ñà-cuàhà guá nècuàchì inga raza sàni nataca, dandu nì cumbidía ini-nè, te nì càhàn ùhí-nè diquì ñà-ndùá nì cachi Pablo; quini ga nì càhàn-nè sàhà (palabra ìì mà). ⁴⁶ Doco Pablo xì Bernabé, cóni yúhí-nè; nì naxiconihí-né nùù nècuàchímà, cachí-nè:

—Primeru mii-nsiá nì nìhitáhvì-nsiá cunini-nsia palabra ìì xí Dios, doco vichi sàni cahíchì inì-nsia palabra mà, na ian có-cúní-nsià natùi-nsia cucumi-nsiá vida ndiaha nicanicuahàñ.

Ñàyùcàndùá icúmí-nsi càhàn-nsì razón mà xì nèhivì inga raza yohó.

⁴⁷ Vachi ducán nì sàcùnaha-nsí nùù Stoho-ndà Dios quida-nsi, vachi dohó nì cachi-yà (xì Jesús):

Sàni sàhi mii-ní chuun ñà-danátnùù-ní ini anima nèhivì nsidanicuú raza. Sàhà mii-ní icúmí càcu anima nèhivì ndoó dècuèndè ñuu chicá xica ñuhiví, nì cachi Dios.

Ducán nì cachi Pablo. ⁴⁸ Te na ní nsihi nì inimi nsidaa nècuàchì inga raza mà, dandu yáha ga nì cudiì ini-nè; palabra vàha ndisa nduá yohó, nì cachi-nè. Dandu nì xinindisá cuàhà nèhivì mà palabra xi-ya, divi nècuàchì nì chitnùní ini Dios cundiatú anima-xi cutiacu nicanicuahàñ. ⁴⁹ Te ducán nì xítìà palabra xi Stoho-ndà Jesúis inicutu ladu yucán. ⁵⁰ Doco nècuàchì raza Judea (có-xiníndísámá), nì dàquítnuhu-ne nùù ñahà cuicà sáhàn veheñùhu ma, xì nùù

stná nècuàchì idónuu ñuu ñuu mà, te nì nìhi-né nì ndulocó nsidaa nècuàchìmà nì quida-ne. Nàyùcàndùá, nì cucuahà sàhà Pablo xì Bernabé, dècuèndè fuerza nì catavà-ñánê ñuu mà cuàhàn-nè. ⁵¹Dandu nì catù-né sàhà-né ñà-nì coyo yàcá nì tnìa ñuu mà, te (seña nduámà ñà-icúmí nècuàchì ñuu-mà cunsida-ne cuàchi-ne). Daaní, nì quihin Pablo xì Bernabé ichì cuàhàn-nè inga ñuu nani ñuu Iconio. ⁵²Doco nècuàchì xiníndísâ nì candòo ñuu Antioquia mà, cuàhà gá nì cudiì ini-nè (sàhà fe xi-ne), te nì chitu stná anima-nè Espíritu lì xí Dios.

**Nà-ndùá nì caquida Pablo
xì Bernabé ñuu Iconio**

14 Daaní, nì sàà Pablo xì Bernabé ñuu Iconio, te nì quihvi-ne veheñùhu xi nècuàchì raza-nè Judea nì càhàn-nè sàhù. Nàyùcàndùá, cuàhà nèhivì raza-nè ndoó yucán nì xinindisá stná-nè, xì cuàhà stná nècuàchì raza ñuu mà. ²Doco dava nècuàchì raza Judea cóni xìníndísámá, nì dacà-né dìnì nècuàchì ñuu-nè mà. Nàyùcàndùá, cóni cùú gá ini nècuàchì ñuu mà sàhà compañeru-nè xiníndísâ. ³Doco Pablo xì Bernabé, caní quìvì nì sandoo-ne yucán, te cuàhà gá nì càhàn vate-né xì nèhivì; cóni yíhí-nè, vachi nì cundee ini-nè Stoho-ndà Señor sàhà gracia xi-ya. Te mii-yá, nì chindée-yánè, te nì quida-ne milagru ndiaha sàhà-ñá cundaà ini nèhivì divi ñà-ndáà nduú palabra chináhá-nè mà. ⁴Doco nì tähndè dava nècuàchì ñuu mà. Dava-ne nì ndòo-ne ladu

xi nècuàchì raza Judea, te dava-ne nì ndòo-ne ladu xi nècuàchì apóstol. ⁵Dandu nì nacuatnahá nècuàchì raza Judea mà xì dava ga nècuàchì ñuu mà, xì stná tè-xídandacú, te växi nsidaa-né carrera ñà-cùní-nè quida quini-ne xì Pablo xì Bernabé, cùní-nè cahnì-né nècuàchìmà xì yùù. ⁶⁻⁷Doco nècuàchìmà, nì xinitnùhu-ne ñà-växi nsidaa nèhivì mà, te nì xinudèhé-nè cuàhàn-nè ladu Licaonia ndé iá ñuu Listra xì ñuu Derbe xì ranchu cuati xí ñuu mà. Te inicutu ma ní nacàhin-ne nì càhàn-nè xì nèhivì ñà-ndùú razón ndiaha.

**Nansa nì caquida nèhivì siùmí
ñuu Listra, nì cani yuu-né
Pablo ñà-cui nècuàchìmà**

⁸Cunaha-nsiá, ñuu Listra mà nìsa ia iin tiàa cuhí sàhà-xí, vachi ducán nì quesaa-nè ñuhìvì. Te sàhámà nicanicuahàn iá-nè; mà cùì caca-ne. ⁹Doco (iin quìvì) na càhàn Pablo, dandu nì inini stná nècuàchì mà. Te na ní indehè váha Pablo-nè, nì cundaà ini-nè xiníndísâ vàha nècuàchìmà, te sàhámà mà úhì nduvàha-ne. ¹⁰Nàyùcàndùá, nì càhàn ndee Pablo xì-né, cachí-nè:

—Ndacuiìn-ní, cuiin ndaà-ní.

Dandu vichi duha nì ndacuiin nècuàchìmà, te nì quesaha-né xicánúú-né. ¹¹Te na ní xini nèhivì cuàhà yucán ñà-ndùá nì quida Pablo, nì càna ndee-né, cachí-nè:

—iÁdi stoho-ndà xínduu nècuàchì yohó, te nì nuu-ne ñuhìvì yohó nì nanduu-ne tiàa! —nì cachí nècuàchìmà, càhàn-nè dàhàn mii-né ladu Licaonia yucán.

¹²(Cunaha-nsiá, iin stoho nècuàchì siùmí mà nduú yùù

yóccò nani) Júpiter, ñàyùcàndùá ducán nì cachi-nè xì Bernabé. (Te inga stoho-nè nani Mercurio.) Ñàyùcàndùá, divi ducán nì cachi-nè xì Pablo, vàchi chicá cähàn Pablo nùù Bernabé.¹³ Te ñuu mà nísà ia stná iin tiàa dacuxi-xi Júpiter mà ndé íá veha orilla ñuu mà. Ñàyùcàndùá, veha cuähàn témà xì cuähà nèhivì, te ndacá stná-te idunsìquì nì nducutu xi ita, cuähàn-te cahnì-tésí cunduu-sì promesa nùù Pablo xì Bernabé nì cùí.¹⁴ Doco na ní xinitnùhu nècuàchìmà sähajàn, dandu nì dàcuàchí-né orilla sícoto xi-ne (ñà-nì cuduchi guá ini-nè), te nì dàyáà-nè nì quìhvi-ne mahì nèhivì cuähà yucán, te nì càna ndee-né xì nècuàchìmà, cachí-nè:

¹⁵—¡Ay, señores! Másà quídá-nsiá xì-nsí ducán, vàchi iin-ni xínduu stná-nsì nèhivì ùún nahi mii-nsiá. Te divi vàxi-nsi cachitnùhu-nsi xì-nsiá ñà-ndiá icà-nsiá nacoo-nsia yùù yóccò yohó, vàchi còò ni-iñàha quidá, te cunchicùn-nsià Dios iá nicanicuahàn, vàchi cuiśi mii-yá nì quidavàha xi ansivi xi ñuhù íchì, xì mar, xì nsidaa gá ñà-íá ñuhiví.¹⁶ Te tiempu nì yàha xi-nda nì sàha-ya nèhivì lugar cundoo-ne ñuhiví modo xi mii-né,¹⁷ mate siempre sáha-yàndó ñà-cundaà ini-ndà nansa iá-yà, vàchi mànì gá quidá-yá xì-ndà, dacuún-yá dàvì sàhà-ñá cana ñà-cuxi-nda, te ndenuu ini-ndà, dandu cudiì cuähà ini-ndà —nì cachi Pablo.

¹⁸ Doco mate ducán nì cachi-nè xì nèhivì cuähà mà, ùhì nì sadi-né nùù nècuàchìmà ñà-másà cähni-né

idunsìquì-mà cunduu-sì promesa nùù-né.

¹⁹ Daaní, dava nècuàchì raza Judea ndoó ñuu Antioquia xì ñuu Iconio, nì quixi stná-nè ñuu Listra mà, te nì dàquítnùhu-ne nùù nèhivì ñuu mà. Ñàyùcàndùá, nì cacani yuu nècuàchìmà Pablo, nì sahnì-ñánê nì cahan-né. Dandu ñuhú nihni-ne nècuàchìmà cuähàn-nè iladu ñuu mà, te yucán nì nacoo-ñané.

²⁰ Doco después na sánì nataca nècuàchì xiníndísâ ndé indúhu-né, dandu nì ndaciin-nè mènuhù-né ñuu mà inga tu. Daaní, inga quìvì cutnáhâ-né xì Bernabé nì quihin-ne ichì cuähàn-nè chicá nùù-xí ndè ñuu Derbe.²¹ Te yucán nì cähàn stná-nè xì nèhivì ñà-ndùú razón ndiaha xí Dios. Ñàyùcàndùá, cuähà nècuàchìmà nì xinindisá stná, te nì dàcuàhá-né palabra xi-ya.

Daaní, nì quihin tu Pablo xì Bernabé ichì mènuhù-né, nì nayàha-ne ñuu Listra xì ñuu Iconio, te nì nasaa-nè ñuu Antioquia.²² Te iin iin ñuu ndé nì nayàha-nemà nì nacuàhandee ini-né nèhivì xiníndísâ, cachí-nè xì nècuàchìmà ñà-iin-ni ni cúníndísâ vàha-ne, te quidandee stná ini-nè, vàchi cuähà vida icúmí yàha nsidaa nèhivì cuní sàà ñuhiví lì xí Dios.²³ Te iin iin ñuu mà nì quida stná-nè nombrar iin ùù nècuàchì sahnú cunduu ana codònùù nùù nèhivì xí Jesú斯 ndoó yucán. Te na ní cuu nècuàchìmà nombrar nì xìcàn tåhvì cuähà-né nùù Dios, te nì inihìi stná-nè. Dandu Pablo xì Bernabé, nì cachi-nè xì nsidaa nècuàchì xiníndísá-má:

—Yohó ni ndóo-nsia ndahà Stoho-ndà Señor, vàchi divi-ya nduú ana sàxíníndísâ-nsiá vichi —nì cachi-nè.

**Nansa mànuhù Pablo xì Bernabé
ñuu Antioquía iá ladu Siria**

²⁴Daaní, nì nayàha-ne ladu Pisidia, xì ladu Panfilia, ²⁵te nì nasaa-nè ndè ñuu Perge. Te na ndoó-né yucán nì càhàn stná-nè xì nèhivì ñà-ndúu razón ndiaha xí Dios. Dandu nì yàha-ne chicá nìnnù dècuèndè ñuu Atalia; ²⁶te yucán nì quècoyo-ne iin barcu, nì yàha-ne mar, mànuhù-né ñuu Antioquía, vàchi divi yucán nduú ñuu ndé nì cachi nèhivì xì-né ñà-nì cùhùn-ne chuun xi Dios, te ni cúcumí-nê cuàhà gracia xi-ya. Te vichi ndisa, sàni xìnù vii chuun xi-ne mà.

²⁷Daaní, ñuu Antioquía mà nì dànatácá tnahá-né xì nsidaa nècuàchì xiníndísâ, te nì nacani nsihi-ne xì nècuàchimà nansa nì chindee Dios-nè, te nì sàhatahvì-yá nì xinindisá stná nècuàchì ñuu xicà. ²⁸Dandu caní quìvì nì ndòo Pablo xì Bernabé ñuu Antioquía mà, cutnáhâ-né xì dava ga nècuàchì nhícùn ichì-yá.

**Ñà-ndùá nì ndatnuhu nèhivì xí Jesús
na ní nataca-nè ñuu Jerusalén**

15 Daaní, ñuu Antioquía yucán nì casaà stná dava nècuàchì ñuu Judea. Te nì quesaha-né dacuahá-né nèhivì xiníndísâ, te dohó nì cachi-nè:
—Fuerza màcòo seña xi Dios icà-nsiá, vàchi nú coó, còò salvación xi-nsia, vàchi ñà-jaàn nduú estilu nì nacoo xìì-ndà Moisés.

²Dandu Pablo xì Bernabé, cuàhà gá nì cuàà-nè xì nècuàchimà, te nì cucahnú chuun ma. Ñàyùcàndùá, ndúi-nè nì caquee-ne nombradu xì itnii gá nèhivì ñà-cùhùn-nè ñuu Jerusalén nataca-nè xì nècuàchì apóstol xì stná nècuàchì sahnú idónuu yucán, te ndatnuhu ví nsidaa-né sàhà chuun ma.

³Ñàyùcàndùá, nèhivì xí Jesús ñuu Antioquía yucán, nì sàndaca ichi tnahá-né, te cuàhà nècuàchì nombradu mà. Nì yàha-ne ñuu Fenicia, xì ñuu Samaria, te yucán nì càhàn stná-nè xì nèhivì xí Jesús, nì nacani-ne nansa nì quìhvì cuàhà nècuàchì ñuu xicà ichì mii-yá. Ñàyùcàndùá, cuàhà gá nì cudiì ini nècuàchì iníní mà.

⁴Daaní, na ní sàà nècuàchì nombradu mà ñuu Jerusalén, dandu nì casàhú stnahá-né xì nècuàchì apóstol xì nècuàchì sahnú idónuu, xì nsidaa gá stná nèhivì xí Jesús. Te nì nacani-ne nsidaa ñà-ndúá nì quida-ne, xì nansa nì chindee Dios-nè sàhà chuun nì sàhàn-nè. ⁵Doco dava nècuàchì fariseu xiníndísâ stná ichì-yá, nì ndacuìta-ne, te nì cachi-nè:

—Nsidaa tiàa inga raza mà, xiñuhu màcùtuu stná seña xi Dios icà-né, te màcùnaha stná-nè ñà-nì chívàha-ne ley sànaha xí Moisés — nì cachi-nè.

⁶Ñàyùcàndùá, nì nataca cànuú nsidaa nècuàchì apóstol, xì nsidaa gá stná nècuàchì sahnú idónuu, te nì ndatnuhu-né sàhà chuun ma.

⁷Cuàhà gá nì càhàn-nè; dandu nì ndacuiin Pedro, te nì cachi-nè:

—Sà-ináhá-nsiá nansa nì quida Dios sàcuàhàn-ndà itnii cuìà, ñánì.

Nùù tàcá-ndà nì cachí-yà ñà-yùhù cunduu ana càhàn xì nècuàchì inga raza sàhà-ñá cunini stná-ne razón ndiaha xí-yá, te cunindisá-né. ⁸Te sàhà ñà-ináhá-yâ nansa iá anima nsidanicuú nèhivì, ñàyùcàndùá nì quida-ya xì nècuàchimà nacua nì quida stná-yà xì ndohó daa, nì sàhatahví stná-yànè Espíritu lì. Dandu nì cundaà ini-ndà, stná nècuàchimà sàni ndee vàha nùù-yá. ⁹Te sàhà-ñá iin-ni ndeníhí vàha-ya ndohó xì stná mii-né, ñàyùcàndùá nì nsida ndoo stná-yà cuàchi anima-né na ní xinindisá-né. ¹⁰Doco vichi índù chuun có-ndôo ini-nsià xì ñà-ndùá nì quida Dios, te cachí-nsià xì nècuàchì inga raza mà ñà-fuerza chivàha stná-né estilu sànaħa ma, vàchi nahi yugu vée nduá? Ni mii-nda, te ni xì-ndà, cóni cúndéé ini-ndà chivàha-ndañá. ¹¹Còó, (ni mà cácu stná-ndà sàhà ley mà, vàchi xiníndísá-ndá ñà-sàhà cuisì gracia xi Stoho-ndà Jesucristu icúmí càcu anima-ndà, te divi ducán stná xì nècuàchì inga raza mà, sàhà cuisì gracia xi-ya càcu stná-né —nì cachí Pedro.

¹²Daaní, dadí uun nì nàcündoo nèhivì cuáhà mà, dandu nì nacani stná Bernabé xì Pablo ñà-ndiaha guá nì quida Dios na ní xícanuu-ne mahì nèhivì inga raza, te nì chindee-yánè nì quida-ya cuàhà milagru ndiaha yucán, cuàhà milagru fuerte. ¹³Daaní, nì nsihi nì cacahàn nècuàchimà, dandu nì càhàn stná Jacobo, cachí-né:

—Cunini vàha-nsiá ñà-ndùá cuàhìn cachí, nánì. ¹⁴Sàni nacani Simón (Pedro) xì-ndà nansa nì quida Dios (sà-iá tiempu), nì indehè

ndahví-yà nècuàchì inga raza, te nì quesaha-yá nì nacàxin stná-yànè ñà-cunduu stná-né nèhivì xí-yá.

¹⁵Te divi ducán cachí stná libru nì tiaa nècuàchì profeta sànaħa, vàchi dohó cachí iin tutu mà:

¹⁶(Cáhàn Dios, cachí-yà): “Icúmí naxicocuín después, te nachindee saa-túí nècuàchì descendencia xi David, vàchi cuàhà tnùndoħo sàni yàħa-ne; doco ndiaha máni icúmí-né nàcündovíi-né quide. Na ian nduyucun saa iin vehe sàni chàhmà, ducán icúmí raza David mà naniħitáhvì sàà-né quide. ¹⁷Te nú ducán, dandu nsidaa stná nècuàchì raza dava ga inga ñuu, icúmí stná-né nanducu-né yùhù ana nduu Stoho ñuhivì, vàchi nèhivì-xí xínduu stná-né”.

¹⁸Ducán nì cachí Stoho-ndà Señor, vàchi dècuèndè chicá sànaħa sàni cachitnùhu-ya ñà-dùcán icúmí cuu.

¹⁹’Ñàyùcàndùá, yùhù cachí-xì-nsiá sàhà nècuàchì inga raza sàni caquihvi ichì Dios: chicá vàha màsà cuáhachuún gá-ndàné xì ley sànaħa ma. ²⁰Chicá vàha tiaa-nda iin tutu dacúħùn-ndà nùù-né, te cachí-ndà xì-né ñà-mà váha caxì-ndà comida nì sàcündoo nùù yùù yóċò, vàchi sàni ndòo quinia. Ni màsà cáhàn-ndà xì ni-iin nèhivì cóni nàndàħa xì-ndà. Ni màsà cáxi-nda cuñu quisì dacuáhnâ uun nèhivì. Te màsà cúxí stná-ndà nì. ²¹(Cuisì ñà-jaàn-ní xiñuhu chivàha-ne), vàchi ley xi Moisés mà, dècuèndè sànaħa ndoo cuàhà tiàa iin iin ñuu chináħá xán, te cada quìvì descansu

cahví-néà ndé natácá-nè veheñùhu –nì cachi Jacobo.

²²⁻²³ Daaní, chicá nì ndatnuhu nècuàchì apóstol, xì nècuàchì sahnú idónuu, xì nsidaa gá stná nèhivì xí Jesús, te nì nacàxin-ne ùì nècuàchì idónuu ma ñà-cutnahá-né xì Pablo xì Bernabé cùhùn-nè ñuu Antioquía, cunihi-ne carta-mà cùhùn. Te nècuàchì nì caquee nombradu mà, iin-ne nani Judas Barsabás, te inga-nè nani Silas. Te dohó cachí tutu mà: “Nsiùhù tè-icúmí chuun ñùu Jesús, xì stná nècuàchì sahnú idónuu, xì nsidaa gá stná nèhivì xí mii-yá, cásahú-nsì xì mii-nsiá nècuàchì ñani-nsì inga raza ndoó ñuu Antioquía xì ladu Siria xì ladu Cilicia. ²⁴Cunaha-nsiá, sàní xinitnùhu-nsi nì sàhàn dava compañeru-nsì yucán ndé ndoó-nsiá, te nì dàñacání ini-nè mii-nsiá ñà-nì cachi-nè ñà-fuerza màcò seña xi Dios icà-nsiá, te fuerza chivàha stná-nsià ley sànahà, nì cachi-nè. Ñàyùcàndùá nì ndulocó-nsià nì quida-ne. Doco màdì ñùu nsiùhù nì ndàcú núù-né ñà-dàcuàhá-né ducán, còò. ²⁵Sàhà ñà-jaàn ndùá iin-ni nì ndatnuhu váha nsidaa-nsí, te nì cachi-nsì chicá vàha nacàxin-nsi iin ùì nèhivì cutnahá xi ñani màngì-ndà Bernabé xì Pablo sàà ndé ndoó-nsiá. ²⁶Vàchi sà-ináhá-nsiá nècuàchimà, (ñà-cuàhà guá vida) sàní yàha-ne sàhà Stoho-ndà Jesucristu, dècuèndè cuàhàn-nè cui-nè nì cùí. ²⁷Pues divi-ne sàní techuún-nsí, te cutnahá stná-nè xì Judas xì Silas casaà ndé ndoó-nsiá ñà-cachitnùhu nsidaa-né nansa íá ñà-ndùá nì ndatnuhu-nsí. ²⁸Vàchi cachí Espíritu lì xí Dios, te cachí

stná nsiùhù, chicá vàha màsà dándacù-nsí ñà-chivàha-nsia cuàhà iñàha, cuiśi iin ùì ley nduá chicá xiñuhu, divi ñà-yòhó: ²⁹ñà-màsà cáxi-nda ñà-ndùá nì sàcùndoo nùù yùù yócò, te màsà cúxí-ndá nì; ni màsà cáxi-nda cuñu quisì nì sàhná uun; te ni-iin nèhivì, màsà cähàn-nè xì ana cóni nándàhà xì-né. Cunaha-nsiá, nú ni chivàha ndisa-nsia ñà-jaàn, dandu ñà-sàñì quida viì-nsiá cundua. Ni cùcuéê ni-nsia”. Ducán cachí tutu mà.

³⁰ Ñàyùcàndùá, nì techuún nècuàchì Jerusalén mà nsidaa nècuàchì nombradu mà cuàhàn-nè ñuu Antioquía. Te na ní casaà-nè yucán, nì dàñatácamà tnahá-né xi nsidaa nècuàchì xiníndísá-xí-yá, te nì quida-ne entregar tutu mà. ³¹Te na ní nsihi nì cahvi nècuàchimà tutu mà, dandu cuàhà gá nì cudiì ini-nè, vàchi cuàhà gá nì chindee razón mà mii-né. ³²Dandu, Judas xì Silas, nì cähàn stná-nè nì nacuàhandee ini-nè nsidaa nèhivì xí Jesús ndoó yucán, vàchi nduú stná-nè profeta cachítñuhu razón xi Dios. Ñàyùcàndùá chicá nì sàà nècuàchimà nì sàcùnihnu vàha ndisa ini-nè mii-yá.

³³Daaní, yucán nì candò Judas xi Silas itnii gá quìvì, dandu nì ndaquindeè stnahá-né, te nì naquimanì váha stnahá-né, cuàhàn-nè quihin-ne ichì nùhù-né. ³⁴⁻³⁵Doco Silas, nì nacani ini-nè ñà-ndò chii gá-nè yucán. Stná Pablo xì Bernabé, nì candò stná-nè yucán. Ñàyùcàndùá, mii-né xì cuàhà gá stná-nè, iin-ni nì chinaha stnàhá-né ñà-ndùú palabra xi Stoho-ndà Señor, te nì cähàn-nè xì nèhivì ñà-ndùú razón ndiaha nansa càcu-ne.

**Nansa nì quihin Pablo ichì cuàhàn-nè
ñà-úi cacañuu-ne xì Palabra xi Dios**

36 Daaní, nì yaha chii tiempu,
dandu nì cachi tu Pablo xì Bernabé:
—Cúhùn tu-nda naxicocuñin-ndà
nsidaa ñuu ndé nì sàhàn-ndà nì
càhàn-ndà palabra xi Stoho-ndà
Señor, te nàcòtò-ndà ñanìtnaha-nda
cahvi xi-yá ñuu yucán sàhà
ñà-cundaà ini-ndà nansa nihí-né
cuàhàn —nì cachi Pablo.

37 Doco Bernabé, nì nacani ini-nè
cundaca stnahá stná-nè xì Juan
Marcos cùhùn. **38** Doco Pablo, cóni
cùní-nè, vàchi tuxí íní-nè, mà váha
cundaca-ne nècuàchimà cùhùn,
vàchi na ní sàhàn-nè ñuu Panfilia
daa, nì nacoo nihni nècuàchimà-né
màndixi-ne, cóni sáhàn gà-nè
chii gá nùù-xí quida-ne chuun ma.
39 Ñàyùcàndùá, nì cuàà Pablo xì
Bernabé sàhà chuun ma; mánícúí
cundoo-ne de acuerdo; dècuèndè nì
sàà-nè nì tåhndè dava-ne. Sàhámà nì
saca Bernabé Marcos mà, nì canana-ne
barcu cuàhàn-nè ñuu Chipre. **40** Daaní
Pablo, nì saca-ne Silas ñà-cutnahá-né
cùhùn. Dandu nècuàchì hermanu ndoó
yucán, nì xìcàn tåhvì-né nùù Dios sàhà
nècuàchimà ñà-nì chíndéé gracia xi-ya
mii-né ichì cùhùn-nè. Ñàyùcàndùá,
nì quihin-ne ichì cuàhàn-nè, **41** nì
nacàhin-ne ladu Siria xì ladu Cilicia, te
iin iin ñuu ladu yucán nì càhàn-nè xì
nèhivì cahvi xi Jesús nì nacuàhandee
ini-nè nècuàchimà.

**Nansa nì quesaha Timoteo
xicánúú-né cutnáhâ-né
xì Pablo xì Silas**

16 Daaní, nì nasaà Pablo xì
Silas ñuu Derbe xì ñuu

Listra. Te yucán iá iin nècuàchì
chii nchícùn stná ichì Jesús nani
Timoteo. Dèhe iin nècuàchì ñahà
raza Judea nduú-né. Te cahvi
stná dihi-némà mii-yá. Doco
yua-né, iin nècuàchì raza griegu
nduú-né. **2** Te Timoteo mà, quidá
víi ndisa-ne, cachí nsidaa nèhivì
xí Dios ñuu Listra xì ñuu Iconio
yucán. **3** Pues divi nècuàchimà
cuní Pablo cutnahá stná xì-né
cùhùn. Ñàyùcàndùá, nì saca-ne
nècuàchimà nì chicoo-ne seña xi
raza-nè Judea ìcà-né sàhá màsà
cúdúchí ini nècuàchì raza-nè
ndoó ladu yucán, vàchi nsidaa
nècuàchimà, inahá-né ñà-iin nèhivì
raza griegu nduú yua Timoteo mà.
4 Daaní, Pablo xì compañeru-nè mà,
nì quihin-ne ichì cuàhàn-nè, te ñuu
ñuu nì nacàhin-ne, nì càhàn-nè xì
nèhivì xí Jesús, nì cachitnùhu-ne
ñà-ndùá icúmí-né chivàha-ne
nacua nì sàcùnaha-né nùù nècuàchì
apóstol xì dava ga nècuàchì sahnú
ñuu Jerusalén. **5** Ñàyùcàndùá, nì
nacuàhandee ini nsidaa nècuàchì
cahvi xi Jesús ndoó nsidaa ñuu
mà, te quìvì quìvì nì nducuahà gá
stná-nè.

**Nansa nì dàcùní Dios Pablo seña
xi-ya, te nì xini-nè iín iin nècuàchì
ladu Macedonia cana-xi-né**

6 Daaní, Pablo xì compañeru-nè,
nì dàndàcú Espíritu lì xí Dios
nùù-né ñà-màsà cùhùn-nè xì razón
ndiaha ndè ladu Asia. Ñàyùcàndùá,
nì yàha-ne ndè chicá nùù-xí
cuàhàn-nè, te nì nacàhin-ne ladu
Frigia xì ladu Galacia. **7** Dandu nì
sàà-nè raya ladu Misia, te yucán
nì cuni-nè nàcahnde-nè sàà-nè

ndè ladu Bitinia. Doco cóni sáha Espíritu lì xí Jesús quida-ne ducán.⁸ Nàyùcàndùá, nì yàha ndaà-nè inii ladu Misia, te nì sàà-nè dècuèndè ñuu Troas. ⁹Dandu ñuu nì dàcùnì Dios Pablo iin seña, nì xini-nè ndè ladu Macedonia, te yucán iin tiàa ñuu mà, cachí-nè: “Nahà-ní ladu Macedonia yohó, te chindee-ní nsìuhù”, cachí-nè. ¹⁰Daaní, ñà-nì sàni Pablo ducán, ñàyùcàndùá vichi duha nì nsidayucun-nè ñà-cùhùn-nè yucán, mii-né xì compañeru-nè xì stná yùhù, vachi sàni cundaà ini-nsì, Dios nduu ana techúún-xí-nsí cùhùn-nsì cachitnùhu-nsi xì nèhivì ladu mà ñà-nduú razón ndiaha xí-yá.

Nansa nì tàvà Dios Pablo xì Silas vehecàa iá ñuu Filipos

¹¹Daaní, nì nana-nsi iin barcu ñuu Troas mà, te nì quihin-nù ichì cuàhàn-nu ñà-yàha-nù mar. Te nì yàha ndaà-nsì dècuèndè ñuu Samotracia, dandu inga quìvì nì sàà-nsì ñuu Neápolis. Yucán nì nuu-nsi barcu mà, ¹²te cuàhàn-nsì chicá ñùù-xí dècuèndè ñuu Filipos. Te divi ñuu mà nduu ndé iá chuun chicá nahnu ladu Macedonia yucán, te ndoó cuàhà stná nècuàchì Roma yucán. Pues divi ñuu yucán nì sàà-nsì nì sandoo chii-nsi itnii quìvì.

¹³Daaní, na ní sàà iin quìvì descansu, dandu nì quee-nsi ñuu mà cuàhàn-nsì yuhù yúte ndé siempre natácá itnii nèhivì xícàñ tàhvì ñùù Dios. Nàyùcàndùá, nì sàà-nsì yucán, nì sàcùndoo-nsi, te nì càhàn-nsì palabra xi Dios nì inini nècuàchì ñahà nì casaà stná yucán. ¹⁴Te iin nècuàchìmà nani

Lidia. Ñuu Tiatira nduú ñuu-nè, te chuun quidá-né nduá dicó-né sìcoto finu moradu. Te cahvi stná-nè Dios. Nàyùcàndùá na ní càhàn Pablo palabra iì, ndiaha gá nì chindee Dios-nè ñà-nì inini vâha-ne ini anima-nè, te nì xinindisá stná-nè palabra mà. ¹⁵Dandu nì cuhiì stná-nè, mii-né xì nèhivì vehe-ne. Te después nì càhàn-nè xì-nsí nì sacundahví-nè ñùù-nsí, cachí-nè:

—Nú sàni cundaà inì-nsia ñà-iin nècuàchì nihnu vâha ndisa ini xì Jesús nduí, dandu yàha-nsia vehi cundoo chii-nsiá —nì cachi-nè.

Te vâtuni nì cundee-né nì candisá-nsí cundoo-nsi yucán.

¹⁶Daaní, iin quìvì cuàhàn-nsì ndé xícàñ tàhvì-nsí ñùù Dios, dandu nì ndacùhun tnahá-nsí xì iin ñahà chìi inácaá iin ñà-malu inì-xi, te sàhà ñà-malu-mà tûha-ñà cachì-ña suerte xi-nda. Nàyùcàndùá, tiàa xíandacu-xi sàhà-ñá, vihi dìhùn níhì-té ñà-tûha-ñà cachì-ña suerte xi nèhivì. ¹⁷Pues divi ñahà chìi mà nì quesaha-ñá nì tenchicùn-ña nsìuhù, ndahì-ña palabra (sàhà-nsí), cachí-ña:

—Tiàa yohó, nècuàchì xinúcuáchì ñùù mii-yá dandacú ndé chicá ansivi xínduu-ne, te cachítñùhu-ne xì-ndà nansa iá ichì ndé càcu anima-ndà —nì cachì-ña.

¹⁸Pues nsíquívì nì quida-ñà ducán, dècuèndè mânì cündéé gâ ini Pablo. Nàyùcàndùá, nì nacuico-né yàtâ-né nì càhàn-nè xì ñà-malu iá inì-ña, cachí-nè:

—Ndácùcahín quìvì Jesucristu, te dandacuí ñùù yohó ni yúxìn-yó ini ñahà chìi jaàn, te cuáhân.

Dandu vichi duha nì quee ñà-malu cuàhàn.

¹⁹ Doco tiàa xínduu patrón xi-ñà, nì cundaà inì-te ñà-mà níhi gá-te dìhhùn sàhà-ñá. Ñàyùcàndùá, nì catnii-tè Pablo xì Silas, te nì dítá-tené cuàhàn-te xi-né dècuèndè inì-xi ndé ndoó nècuàchì dandacú.

²⁰ Te yucán nì dàtnátuu-téné nùù nècuàchì nsidándáà sàhà chuun, te nì cachì-te xi nècuàchìmà:

—Tiàa yohó, tè-raza Judea xínduu-tè, te cuàhà gá quidá tóntô-te nècuàchì ñuu-ndà. ²¹ Diín estilu chináhà-te, mate có-sâha ley xi-nda candisá-nda estilu mà. Còò permisu chivàha-ndañá, vàchi nècuàchì romanu nduu-nda.

²² Dandu nèhivì cuáhà itá yatni yucán, nì xìdà stná ini-né, ñàyùcàndùá nì dàndàcú juez mà ñà-tavà-té sícoto xi ndúi-né, te cani-téné xì vara. ²³ Te na ní nsihi nì sahnì cuíi-tené xì vara, dandu nì dàquécoyo-téné vehecàa, te nì chinaha-té nècuàchì ndiàá yucán ñà-ní cúnidiádí vâha nècuàchìmà. ²⁴ Ñàyùcàndùá, nì dàyáha-ne nècuàchìmà ndè chicá inì-xi vehecàa ma, te nì dàquécoyo-ne sàhà nècuàchìmà mahì iin yutnù cahnú.

²⁵ Daaní, nahi dava ñuu ndoó-né (vehecàa ma) xíçàn tâhvì-né nùù Dios, te nacuátú-né alabanza xi-ya. Te iníni stná tè-xíndiadi gà mà. ²⁶ Dandu nanàá nì tnàa fuerte sàstnùhù, te nì ndòyo nihni inii vehecàa ma, dècuèndè cimientu xan nì xìchí stná. Ñàyùcàndùá nì nuna nsihi yehè, te nì dàñà tnahá nsihi cadena nuhní tè-ndiàdí mà. ²⁷ Dandu nì nsicuìhnú ini nècuàchì ndiaá mà, te nì xini-né nuná yehè vehecàa. Ñàyùcàndùá nì tavà-né

espada xi-ne, cuàhàn-nè cahnì-né mii-né ni cuí, vàchi nì tuxi ini-né sàni caquee nsihi tè-ndiàdí mà.

²⁸ Doco nì ndàhì ndee Pablo, cachí-nè:

—iMàsà quídá quíní-ní xì míi-ní, vàchi ndoó nsihi-nsi!

²⁹ Dandu nècuàchìmà, nì xìcàn-né ñà-tnùù nùù-né, te nì quìhvi-ne ndè ini vehecàa ma, ndé quidí cuiśi-né, te nì sàcuììn sìsì-né nùù Pablo xì nùù Silas. ³⁰ Dandu nì tavà-ñánê fuera, te nì cachí-nè:

—Señores, cachí-nsià xì́, cndiá nduá quide, te càcu anímè?

³¹ Dandu nì naxiconihí Pablo xì Silas nùù-né, cachí-nè:

—Cuisì cunindisa-ní Stoho-ndà Jesucristu, te càcu-ní xi stná nèhivì vehe-ní.

³² Dandu nì càhàn-nè xì nècuàchìmà ñà-ndùú palabra xi Stoho-ndà Señor, te nì inini vâha-ne, mii-né, xì nsidaa stná nèhivì vehe-ne.

³³ Daaní, divi hora ñuu mà nì saca-ñané cuàhàn-nè xi nècuàchìmà nì nacate-ne mandù icà nècuàchìmà ndé nì dùcùn. Daaní, vichi duha nì cuhìi-né xì stná nèhivì vehe-ne.

³⁴ Dandu nì saca-ñané nì nana-ne nì nansihi-ne vehe-ne, nì sàha-ñané ñà-ní xixi-ne, cudíi ini-né, vàchi sàni xinindisá-né Dios vichi. Te cudíi stná ini nsidaa nèhivì ndoó vehe-nemà.

³⁵ Daaní, na ní tûinuù inga quìvì, dandu nì techuún juez itnii policía cuàhàn-te cachitnùhu-tè ñà-vàtùni dàñà Pablo xì Silas. ³⁶ Ñàyùcàndùá, nècuàchì ndiàá xì vehecàa ma, ducán nì cachitnùhu-ne xì Pablo, cachí-nè:

—Sàni dàndàcú juez dàñà-nsiá: sà-ìá caquee-nsia libre, cachí-nè.

Ñàyùcàndùá, màsà nácání gá inì-nsia, váchì vátùni quee-nsia cùhùn-nsià —nì cache-né.

³⁷ Doco Pablo, nì cache-né xì policía yucán:

—Nsiùhù, nècuàchì romanu nduú stná-nsì. Doco nì ñähni cuí-nsì nùu nsidaa nèhivì, te nì còò stná justicia nì ía sàhà-nsí na ní sàcündiadi-nsì yohó. Sàháyùcàndùá, mà cándisâ-nsí quee dèhé-nsì. Cuní-nsì ni cáquixí mii juez tavà-né nsiùhù —nì cache Pablo.

³⁸ Dandu nì sàhàn policía mà nì cachitnùhu-tè xì juez ñà-ndùá nì cache Pablo. Ñàyùcàndùá, nì yùhí nècuàchìmà na ní cundaà ini-né nècuàchì romanu nduú stná Pablo xì Silas, (te ía stná derechu xi-ne). ³⁹ Dandu nì quixi juez mà, te vivíi-ni nì càhàn-né xì nècuàchìmà, nì tavà-ñánê, te nì sacundahví-né nùu nècuàchìmà ñà-nì quèé-né ñuu mà. ⁴⁰ Ñàyùcàndùá, na sánì quee-ne vehecàa ma, dandu cuàhàn-né vehe Lidia, nì nàcòtò-né nsidaa nèhivì iin-ni cahvi xi Jesú, nì nacuàhandee ini-né nècuàchìmà. Dandu nì quihin-ne ichì cuàhàn-né.

Nansa nì cucuahà sàhà Pablo ñuu Tesalónica

17 Daaní, nì yàha-ne ñuu Anfípolis xì ñuu Apolonia, te nì sàà-né ñuu Tesalónica. Te yucán ía iin veheñùhu xi nècuàchì raza-né Judea. ²⁻³ Te Pablo, de por sí sàhàn-né visita veheñùhu xi nècuàchìmà (na sáà-né iin iin ñuu). Ñàyùcàndùá ùnì semana cada quívì descansu nì sàhàn-né veheñùhu yucán, nì càhàn-né sàhù xì nècuàchì natácá yucán,

nacání-né xì nècuàchìmà nansa cachítñuhu tutu ìì sàhà rey ndiaha ndiatú-né ndé cachá` ñà-icúmí rey mà ndoho-ya, dandu después natiacu-yà. Ducání nì dàcùahá-né nècuàchìmà, nacání-né sàhà Jesú ñà-divi mii-yá nduú rey ndiaha ma. ⁴ Ñàyùcàndùá, nì xinindisá dava nècuàchìmà, te nì tenchicùn stná-né Pablo xì Silas. Cuàhà-né xínduu nècuàchì raza griegu ináhá stná íá Dios, te cuàhà stná-né nduú nècuàchì ñahà xí-idònùù ladu yucán. ⁵ Doco dava tè-raza Judea yucán, cóni xíníndísâ-te palabra mà, váchì nì cacumbìdia inì-te sàhà Pablo. Ñàyùcàndùá, nì saca-tè itnii tiàa tùha quini xicánúú xíxín, te nì nacana gà-te nèhivì cuáhà, te nì quida cuahà-té sàhà Pablo ñuu yucán; nì sàà-te ndè vehe Jasón, nì caquihvi-té fuerza ini vehe-ne, nandúcú-té Pablo xì Silas, váchì cuní-te tavà-ténê fuerza, te quida-ténê entregar ndahà nèhivì cuáhà mà. ⁶ Doco cóni ndácùhun-téné. Ñàyùcàndùá, nì tavà-té Jasón xì iin ùì gà stná nècuàchì xiníndísá-xí-yâ. Te ñuhú níhní-tené nì sàà-te nùu tè-xícusahnú nùu ñuu mà, cána fuerte nsidaa-té, cachí-te:

—Ndè stná ñuu-ndà yohó sànì quesaa nècuàchì quidá tóntô xì nèhivì inicutu ñuhiví. ⁷ Te Jasón yohó, nì dàyáha stná-né nècuàchìmà ini vehe-ne, mate ni-iin nècuàchìmà có-ndùlóco-né sàhà ñà-ndùá dandacú rey cahnú César xi-nda, váchì cachí-né ía inga rey chicá cusáhnû nani Jesú.

⁸ Dukan nì cache tèmà xì nècuàchì ñuu mà. Ñàyùcàndùá cuàhà gá

nì ndulocó tè-xícusahnu-ma sàhà palabra mà, ⁹te nì dàndàcú-te ñà-fuerza nì dàquíhvi Jasón xì compañeru-nè dìhhùn nduú fiana, dandu nì cadañà-né.

**Ñà-ndùá nì quida Pablo
xì Silas ñuu Berea**

¹⁰Daaní, nèhivì xí Jesús ndoó yucán, ñuu nì tavà déhê-nè Pablo xì Silas nì sàndaca ichi-ñané ñà-cùhùn-nè ñuu Berea. Te na ní casaà-nè yucán, nì sàhàn stná-nè veheñùhu xi nècuàchì raza Judea. ¹¹Te nèhivì veheñùhu yucán, chicá nì nacani vii ini-nè nùù nècuàchì ñuu Tesalónica, vàchi xì nsidaa voluntad xi-ne nì inini vàha-ne palabra iì xí Dios. Nsiquívì nì nanducu váha-ne nùù tutu iì ñà-cùní-nè cundaà ini-nè a ndísá ñà-ndáà nduá cachí Pablo, á coó. ¹²Ñàyùcàndùá, cuàhà nècuàchì raza Judea nì xinindisá, te cuàhà stná nècuàchì ñahà raza griegu xí-idònùù, xì cuàhà stná nècuàchì tiàa ñuu mà.

¹³Doco tè-raza Judea ndoó ñuu Tesalónica, nì xinitnùhu-tè ñà-ndè stná ñuu Berea dacuítia Pablo razón ndiaha xí Dios. Ñàyùcàndùá, nì sàà stná-te ñuu Berea mà, te nì dacà stná-te dìnì nèhivì ñuu mà, nì dànacuîdà-tené (sàhà Pablo). ¹⁴Ñàyùcàndùá, nècuàchì cahvi xi Jesús, vichi vichi nì dàyáha-ne nècuàchimà cuàhàn-nè ndè yuhù mar. Doco Silas xì Timoteo, cóni quéé-né ñuu mà.

¹⁵Daaní, nècuàchì ndaca-xi Pablo cuàhàn, cutnáhâ-né nì sàà ndè ñuu Atenas. Dandu na cuàhàn-nè naquihin-ne ichi mìnuhù-né, nì

sàcùnaha-né cache-nè xì Silas xì Timoteo ñà-luegu ni quixí stná nècuàchimà ndé ía Pablo.

**Ñà-ndùá nì cache Pablo na
ní càhàn-nè xì nècuàchì
xícusahnú ñuu Atenas**

¹⁶⁻¹⁷Daaní, ndiatú Pablo quesaa compañeru-nè ñuu Atenas yucán, te nì xini-nè itá chitu figura cahvi nèhivì ñuu mà. Te nì cuduchi cuáhà ini-nè sàhámà, ñàyùcàndùá, itnii xichi nì sàhàn-nè veheñùhu xi nècuàchì raza-nè Judea yucán, te nì càhàn-nè xì nècuàchimà, xì stná nècuàchì inga raza sàhàn yucán. Te nsiquívì nìsa sahàn stná-nè yàhvi, nì càhàn-nè xì nsidaa nècuàchì ndácùhun tnaha-xi-né. ¹⁸Te dava tiàa nchícùn ley xi tè-epicúreo, xì dava stná tè-ley estoico, nì ndacùhun stnahá-te xi-né, te nì xìcàn tnùhù stnahá-te nùù-né. Ñàyùcàndùá cachí dava-tè xì compañeru-te:

—¿Ndíá nduá cachí guâ tè-jaàn xì-ndà?

Te nì cache dava gá-te:

—Ádi stoho nècuàchì inga ñuu càhàn-te sàhà-xí.

Ducán nì cache-te, vàchi iníní-te càhàn Pablo sàhà Jesús, xì sàhà nansa natiacu-ndà. ¹⁹Dandu nì saca-tè Pablo, cuàhàn-te xi-né iin xaan nani Areópago ndé natáca tè-xícusahnú nùù ñuu mà. Te yucán nì ndàcàtnùhù témà nùù-né, cache-te:

—¿Nansa ía dàñùhù sàà dacuaha-guá-ní nèhivì? ²⁰Vàchi sàni xinitnùhu-nsi càhàn-ní sàhà iñaha tacùnì-nsì, te ñàyùcàndùá cuní-nsì cundaà ini-nsì sàhà

ñà-ndùá cáhàn guá-nî jaàn —nì cachì-te. ²¹Vàchi nsidaa nècuàchì ñuu Atenas yucán, xì stná nècuàchì inga ñuu ndoó yucán, chicá cudfì ini-nè cunitnùhu-ne, te ò cache-nè sàhà iin ñà-saa.

²²Ñàyùcàndùá, nì sàcuììn Pablo nùù nècuàchì sàni nataca lugar nani Areópago mà, te nì cache-nè:

—Mii-nsiá nècuàchì ñuu Atenas yohó, sàni cundaà inì, cuàhà gá cahvi-nsiá stoho-nsiá. ²³Vàchi na xicánúi yohó nì xinì itá cuáhà ñà-ndùá cahvi-nsiá; te nì xini stnáì yucán iín iin altar ndé itándiaa palabra yohó: “Dohó quidáñuhú-ndá iin Dios tâcùní-ndà”, cachá`. Pues cunaha-nsiá, mate có-ináhá-nsiá Dios mà, te quidáñuhú-nsiáyà, doco yùhù cuàhìn cachitnùhi xì-nsiá sàhà-yá.

²⁴Mii-yá nduú ana dandacu-xi nùù ansivi xi sàhà ñuhiví, vàchi mii-yá nì quidayucun xán xì nsidaa stná ñà-íá nùá. Ñàyùcàndùá, có-xìñuhù-yá quidayucun nèhiví ni-iin vehe ndé coo-ya. ²⁵Vàchi itiácú mii-yá; còò ni-iin ana dacútiácú xì-yá, vàchi còò ni-iñàha quidámánì nùù-yá; còó. Mii-yá taxí-yá vida xi-nda, tâchì-ndà, xì nsidaa iñàha. ²⁶Te iin-ni yohótéhè-ndà nì quidayucun-yàndó, ñàyùcàndùá vichi xíndoo-nda inicutu ñuhiví, te cuàhà raza nduu-nda. Te mii-yá nduú ana nì chitnùní inì-xi índù tiempu cundoo iin iin raza ñuhiví, xì índùvì nùù-xí cunduu iin iin ñuu cada raza, ²⁷áma nanducu-né mii-yá, te cunitnàhá-né xì-yá na ian nandúcú ndáha cuaá-nèyà. Doco, cunaha-nsiá, yatni uun iá-yà

ndé ndoó iin iin-nda. ²⁸Vàchi sàhà mii-yá itiácú-ndà; divi sàhà mii-yá xicánúú-ndá, te ndoo-nda ñuhiví. Te dava stná tè-tùha nachutnahá palabra ñuu-nsiá yohó, sàni cachì-te: “Divi mii-yá nduú yohótéhè-ndà”. ²⁹Ñàyùcàndùá, nù ndisa, descendencia xi Dios nduu-nda, dandu màsà cútúxí ini-ndà Dios nduú iin figura nì nacani ini nèhiví, te nì quidavàha-neà xì oro ò plata ò yùù. ³⁰Cunaha-nsiá, tiempu nì yàha xi-nda, cóni ítní Dios cuenta sàhà modo xi nèhiví, vàchi cónisá cúnndáà ini-nè. Doco vichi, nùù nsidanicuú nèhiví inicutu ñuhiví dandacú-yá ñà-naxicocuîn ini-ndà sàhà cuàchi-nda. ³¹Vàchi sàni saquin-yà iin quìvì cuàhàn-yà ndàcàn-yà cuenta sàhà cuàchi nèhiví ñuhiví, te nìhi-né nacua ndiá ìcà. Te sàni cache stná-yà ana cunduu juez nsidandaà cuenta xi-ya; divi nduú iin ana (nì xìhì, te) nì natiacu nì quida-ya. Pues sàhámà vâtùni cucumi ndisa-nda seguru ñà-icumí coo ndisa juiciu —nì cache Pablo.

³²Daaní, na ní inini nècuàchímà ñà-cächí Pablo iá nansa natiacu-ndà, dandu nì sàcündiaa uun-ñané. Doco dava-ne, còó; dohó nì cache-nè:

—Nsiùhù, cuní-nsì cunini ga-nsì càhàn-ní xì-nsí inga quìvì sàhà chuun jaàn.

³³Dandu nì quee Pablo cuàhàn-nè.

³⁴Doco dava tiàa nì inini ma, nì xinindisá-né, te nì tenchicùn-nè nècuàchímà. Iin-ne nduú iin juez quidáchúún lugar nani Areópago mà, te quìvì-né nduú Dionisio. Te inga-nè nduú iin ñahà nani

Dámaris; te ndoó gá stná iin ùì ana nì xinindisá.

Nà-ndùá nì quida Pablo ñuu Corinto

18 Nì nsihi (nì càhàn Pablo xì nècuàchìmà), dandu nì quee-ne ñuu Atenas cuàhàn-nè ñuu Corinto. ²Te yucán nì ndacùhun tnahá-né xì iin nècuàchì raza-nè Judea nani Aquila. Mii-né xì ñahàdihí-nè Priscila, xínduu-ne nècuàchì iin ñuu iá ladu Ponto, doco vichi làcà ní quixi-ne ñuu Roma iá ladu Italia, vàchi nì dàndàcú rey cahnú Claudio nà-fuerza caquee nsihi nèhivì raza Judea ñuu mà cùhùn-nè. Ñàyùcàndùá, ñuu Corinto yucán sàñi caquesaa nècuàchìmà. Dandu nì sàà stná Pablo visita vehe-ne, ³te yucán nì ndòo-ne cutnáhâ-né xì nècuàchìmà quidáchúûn-né, vàchi iin-ni oficiu icúmí nsidaa-né, divi nà-quidavàha-ne vehe sìcoto ndee. ⁴Te cada iin iin quìvì descansu sáhàn-nè veheñùhu xi nècuàchì raza-nè, te nì càhàn Pablo xì nèhivì yucán, vàchi cuní-nè cunindisá stná nècuàchìmà, a sea nduú-né nècuàchì raza-nè, te ò nèhivì inga raza.

⁵Daaní, nì quee Silas xì Timoteo ladu Macedonia, nì quesaa-nè ndé iá Pablo. Dandu Pablo, ndé cuisì chuun cahàn-nè palabra xi Dios nì quesaha-né quidá-né, te cuàhà gá nì dàcuàhá-né nècuàchì raza-nè yucán, cachí-nè nà-divi rey ndiaha nani Cristu nduú Jesú. ⁶Doco nècuàchì yucán, nì caquesaha-né nì cahíchì ini-nè palabra mà, te nì càhàn ûhí-nè dìquìá. Ñàyùcàndùá, nì naquidi Pablo sìcoto xi-ne, (te

seña nduámà nà-cuàhàn-nè nacoo dahuun-ne nècuàchìmà). Te nì cachí-nè:

—Yùhù, mà cúnsídá cuàchi nú ni sáà anima-nsià ndañuhá. Mii-nsiá cunsida cuàchi-nsia sàhà-nsiá. Ñàyùcàndùá, vichi, nèhivì inga raza icúmí-nsí càhàn xì-nsí —nì cachí-nè.

⁷Dandu nì quee-ne veheñùhu ma cuàhàn-nè vehe iin tiàa nani Justo. Iin nècuàchì nihnu vàha stná ini xì Dios nduú nècuàchìmà, te yatni inítnahâ stná vehe-ne xì veheñùhu yucán. ⁸Doco nì ìa iin nècuàchì iníù xì veheñùhu ma nani Crispó, te nì xinindisá stná nècuàchìmà ichì Jesú, mii-né xì nsidaa nèhivì vehe-ne. Daaní, cuàhà gá stná nècuàchì ñuu mà, nì inini stná-nè palabra xi-ya, te nì xinindisá stná-nè, dandu nì cuhiì-né.

⁹Daaní, iin ñuu nì dàsánî Dios Pablo nì cachí-yà xì-né:

—Màsà yúhî-nî, te màsà cù-íhín-nî xì ni-iin nèhivì. Iin-ni quida-ní seguir càhàn-ní xì-né. ¹⁰Vàchi yùhù ie` cutnáhí xì-ní, te còò iin quida quini xi-ní, vàchi cuàhà nèhivì ñuu yohó icúmí cunduu nèhivì xí —nì cachí-yà.

¹¹Ñàyùcàndùá, iin cuàa dava nì ìa Pablo ñuu yucán, nì dàcuàhá-né nèhivì ndoó yucán nà-ndùú dàñùhù xi Dios.

¹²Daaní, ladu Acaya yucán iá stná iin tè-dàndàcú nani Galión. Te tiempu xi-tè nì nataca cuàhà tè-raza Judea, nì catnii-tè Pablo, nì saca-téné cuàhàn-te xi-né nùù tè-dàndàcù-mà, sanícuàchi-tè sàhà-né, ¹³cachí-te:

—Tiàa yohó, diín nduú modo chináhá-nè cahvi-nda Dios, vàchi

cunaha-ní, có-sâha ley xi-nda cahvi-nda Dios nacua cachí mii-né.

¹⁴Dandu meru cuàhàn càhàn stná Pablo nì cùí, te nì cachi Galión mà:

—Mii-nsiá tè-raza Judea, nú ndisa quidá quíní tiàa yohó, te ò iin falta cahnú nduá nì quida-ne nì cùí, dandísá, vâtuní candisé ñà-sàñicuàchi-nsia sàhà-né nùí.

¹⁵Doco còó, vàchi cuiśi sàhà dàñuhù xi mii-nsiá cähàn-nsià, xì sàhà stná nècuàchì nchichí xi-nsia, xì sàhà stná ley xi mii-nsiá. Nàyùcàndùá, mii-nsiá cundehè-nsiá sàhà chuun yohó, vàchi yùhù, mà nsídándàí-ñà —nì cachì-te. ¹⁶Dandu nì dàndàcú-te cuxio nsihi-ne nùù-te.

¹⁷Daaní, dava nècuàchì raza griegu ñuu mà, nì catnii-ne iin nècuàchì cusáhnû nùù veheñuhu xi nècuàchì raza Judea mà. Sóstenes nani nècuàchìmà, te nì sahnì cuí-ñané nùù Galión mà. Doco cóni ndúlóco-te.

Nansa nì naxicocuñin Pablo ndè ñuu Antioquía, dandu nì quihin tu-ne ichì inga xichi cuàhàn-né chuun xi Jesús

¹⁸Daaní, cuàhà gá quìvì nì ia Pablo ñuu yucán. Dandu nì ndaquìndè-né xì nècuàchì hermanu ndoó ñuu mà, te cuàhàn-né ñuu Cencrea. Te yucán nì dàté tehe-né, vàchi seña (nì sanduamà) ñà-sàñi saquin-né iin compromisu nùù Dios. Daaní, ñà-cúní-né nùhù-né ladu Siria, nàyùcàndùá, nì nana-ne iin barcu, mii-né xì Aquila xì ñahàdihí nècuàchìmà nani Priscila, te nsidaa-né cuàhàn-né barcu mà ¹⁹nì sàà-né ñuu Éfeso, vàchi divi ñuu yucán icúmí ndòo Priscila xì

Aquila. Dandu nì sàhàn (nsidaa-né) veheñuhu xi nècuàchì raza-né ñuu mà, te nì càhàn Pablo xì nèhivì natácá yucán. ²⁰Te nècuàchìmà, nì cuni-nè cucuee chii gá Pablo xì-né inga ratu gà. Doco cóni cándisâ-né, ²¹vàchi nì cachi-nè:

—Icúmî nùhì ñuu Jerusalén ñà-coi yucán quìvì nacava vicò sà-ítúú. Doco primeru Dios icúmî naxicocuñin yohó inga xichi —nì cachi-nè, dandu nì ndaquìndè-né xì nècuàchìmà. Te nì nana tu-ne iin barcu ía ñuu mà cuàhàn-né.

²²Dandu nì sàà barcu mà ñuu Cesarea, (te yucán nì nuu-ne), mènuhù-né ñuu Jerusalén, nì casàhú-nè xì nèhivì xí Jesús ndoó yucán, dandu nì quee tu-ne cuàhàn-né ñuu Antioquia. ²³Te yucán nìsa ia-ne iin ratu, dandu nì quihin tu-ne ichì cuàhàn-né ladu Galacia xì ladu Frigia. Te ñuu ñuu nì nacàhin-ne nì cähàn-né xì nècuàchì nchícùn ichì Jesús, nì nacuàhandee ini-nè nècuàchìmà.

Ñà-ndùá nì cuu na ní sàà Apolos ñuu Éfeso, te nì càhàn-né palabra ìi xí Dios

²⁴Daaní, ñuu Éfeso mà nì sàà stná iin nècuàchì raza Judea nani Apolos. Alejandría nduú meru ñuu-né, te tùha vàha-ne càhàn-né sàhù. Te ináhá váha stná-né nansa nacání tutu ìi, ²⁵vàchi cuàhà gá sàñi dàcuàhá-né ichì Stoho-ndà Dios. Te dìi gá stná ini-nè càhàn-né sàhù. Nàyùcàndùá, claru chináhá-né sàhà ichì-yá. Doco cuiśi ley xi Juan Bautista nduá ináhá-né. ²⁶Pues divi nècuàchìmà nì quesaha-né cähàn ndee-né xì nèhivì sáhàn

veheñùhu xi raza-nè ñuu Éfeso mà. Te nì inini stná Priscila xì Aquila. Ñàyùcàndùá nì tavà cuàán-ñané nì nacani viì-né xì nècuàchìmà nansa meru iá ichì Dios. ²⁷Daaní, después, nì cuni nècuàchìmà yàha-ne nùù-xí ndé nduu ladu Acaya. Te nsidaa hermanu (ñuu Éfeso mà), nì cachi-nè:

—Ndiaha gá nú ni cùhùn-ní yucán.

Te nì tiaa stná-nè iin tutu cùhùn nuu nèhivì xí Jesús ndoo ladu Acaya mà ñà-cundua nùù nècuàchìmà. Daaní, después na sánì sàà nècuàchìmà yucán, cuàhà gá nì nacuàhandee ini-nè nsidaa nèhivì sànnì nìhítahvì cunindisá ichì-yá. ²⁸Vàchi nì càhàn stná-nè xì cuàhà tè-raza-nè Judea, nì cahvi-ne libru lì iníní-te, te ducán claru nì quida-ne comprobar ana nduu Jesús, ñà-divi rey ndiaha nani Cristu nduu-yá, te ducán nì cundee-né nùù téma, iníní nsidaa nèhivì.

Ñà-nduá nì quida Pablo na ní ìa-ne ñuu Éfeso

19 Daaní, na iá lì Apolos ñuu Corinto, dandu nì quihin Pablo ichì nínu, nì yàha-ne ladu yucù mà, te nì sàà-nè ñuu Éfeso. Yucán nì ndacùhun tnahá-né xì itnii nècuàchì dacuahá ichì Dios. ²Te nì cachi-nè xì nècuàchìmà:

—Na ní xinindisá-nsiá palabra xi Dios, ¿a ní nìhítahvì stná-nsiá cucumi-nsiá Espíritu lì xí-yá?

—Còó —cachí nècuàchìmà— tañáha ga cundaà ini-nsì a ñá-ìá Espíritu lì, ò ñá-còò-yá.

³Dandu nì cachi Pablo xì-né:

—¿Ana dìquívì-xí nì
ndacùcahan-né na ní cuhiì-nsiá?

—Dàñùhù xi Juan Bautista nduá nì cuhiì-nsí —nì cachi nècuàchìmà.

⁴Dandu nì cachi Pablo:

—Ñà-ndáà nduá, nìsa quida iì Juan mà nèhivì na ní cuu-ne arrepentir. Doco nì cachi stná-nè ñà-después icumí quixi ana cunihnu vàha ndisa ini-ndà, divi nduu Jesucristu.

⁵Ñàyùcàndùá, na ní cundaà ini nècuàchìmà nansa cachí Pablo, dandu nì canduhìi sàà-né, doco vichi quivì Stoho-ndà Jesús nì ndacùcahan-né. ⁶Dandu nì chitàndòò Pablo ndahà-né dìnì nècuàchìmà, te nì quixi fuerte Espíritu lì xí Dios ini anima nsidaa-né, te nì dàcähàn-yàne dàhàn sàà, te nì càhàn stná-nè razón ndiaha nì quixi nùù Dios.

⁷Te nsidaa nèhivì mà, ùxìn ùì tiàa nduu-né.

⁸Dandu ùnì yòò nì ìa ga Pablo ñuu mà, sáhàn-nè veheñùhu xi nècuàchì raza-nè, te càhàn-nè xì nèhivì yucán, nacání-né nansa iá ichì ndé dàndàcú Dios, te dacähàn-nè nècuàchìmà ñà-nì cúnchícùn viì-né ichì-yá. ⁹Doco dava-ne, cóni cùdñi ini-nè ley mà; cóni cùnì-nè cunindisá-néà, ñàyùcàndùá, quini ga nì càhàn-nè xì nèhivì dìquí ichì-yá. Sàhà ñà-jaàn nì nacoo Pablo nècuàchìmà, te nì tavà cuàán-né nsidaa nècuàchì nchícùn ichì-yá cuàhàn-nè vehe iin tiàa nani Tiranno ndé nduu escuela. Te divi lugar mà nì dàcuàhá-né nècuàchìmà nsìquívì. ¹⁰Te ùì cuìà nì chinaha-nè nèhivì ducán. Ñàyùcàndùá, nsidanicuú nèhivì ndoo ladu Asia yucán, nì xinitnùhu-ne nansa iá razón ndiaha

xí Stoho-ndà Jesús, nècuàchì raza Judea, xí stná nècuàchì dava ga, nsidaa-né nì xinitnùhu-ne.

¹¹Te cuàhà gá milagru fuerte nì sàhatahvì Dios nì quida Pablo.

¹²Dècuèndè pañuelo xi-ne, ò ndé` sícoto itándiaa icà-né sáhàn nùù nècuàchì cuhí, te ndúvàha-ne, te yúxìn stná ñà-malu ñuhú ini-né.

¹³⁻¹⁴Doco yucán nì sandoo strá dava tè-raza Judea xicánúú tavá xi ñà-malu. Ùsà ñìaní dèhe iin dùtù cusáhnû nani Esceva nduú-te. Te nì quesaha-té xicánúú-te ndácúcahan stná-te quìvì Jesús tavá-te ñà-malu. Te dohó cachí-te xán: “Yuhù ndácúcahín quìvì Jesús, divi ana cáhàn Pablo sàhà-xí, te dandacuí nùù-ndá ñà-quee-ndá, te cuahán-ndâ”, cachí-te. ¹⁵Doco (iin xichi) na ní quida-té ducán, dandu nì naxiconihí ñà-malu nùù-té, cachá`:

—Yuhù ináhî Jesús, te ináhá stnáì ana nduú Pablo. Doco nsiohó, còò cuenta quihín nsiohó —cachá`.

¹⁶Dandu tiàa inácaá-ñà anima-xi, nì ndàvà-te nì ducùn ndàhà tnàhá-te xi témà, te nì cundee-té nùù nsì-úsà témà, dècuèndè nì dàncuèhè stná-te témà, te nì dàndiàchì fí-té sícoto xi temà.

Ñayùcàndùá, nì canacoyo nsihi-té vehe ma cuàhàn-te. ¹⁷Ñà-jaàn nduá nì cuu, te nì xinitnùhu stná nsidaa nèhivì ñuu Éfeso yucán, nècuàchì raza Judea, xí stná nècuàchì dava ga. Ñayùcàndùá, yáha ga nì yuhí-né, te chicá nì ndenihi vàha stná-né Stoho-ndà Jesús. ¹⁸Te cuàhà gá stná nècuàchì xiníndísá-xí-yá, nì quixi-ne nì nàhmà vate-né, nì dàtúi-ne falta nì quida-ne. ¹⁹Te

cuàhà nècuàchì nì sanduu nècuàchì táttnà, nì catnii-ne tutu itíù ndé itándiaa ñà-táttnà xí-né vaxi-ne, te nì sahmi nsihi-neà nùù nsidaa nèhivì. Te nì tavà stná-né cuenta nadaa xíndiaa nsidaa tutu ma, te nì cundaà ini-né nahi ùì dico ùxìn mil (50,000) dìhùn plata ndiaá`. ²⁰Ducán fuerte nì chindee Stoho-ndà Señor nì xitià nihni palabra xi-ya, te nì cucuahà-ñá.

²¹Daaní, na ní nsihi nì cuu ducan, dandu nì nacani ini Pablo cùhùn tu-ne ladu Macedonia xí ladu Acaya, dandu nùhù-né ñuu Jerusalén. Te nì cachi stná-né:

—Nú sàni la chí ñuu Jerusalén yucán, dandu xiñuhu cùhùn stnáì ñuu Roma.

²²Dandu nì càhàn-né xí ùì nècuàchì xinúcahí nùù-né nani Timoteo xí Erasto, te nì techuún-né nècuàchimà ñà-màcòdònùù-né. Ñayùcàndùá, nì quee nècuàchimà cuàhàn-né ladu Macedonia, doco Pablo, nì ndòo chii gá-né nì la-ne ladu Asia.

Nansa nì cuu cuahà sàhà ichì Jesús ñuu Éfeso

²³Quìvì yucán yáha ga nì cuu cuahà sàhà ichì-yá. ²⁴Iin tiàa nani Demetrio nì dàquésáhá xán. Chuun xi nècuàchimà nduú ñà-quidachuún-né xí plata, quidávàha-ne vehe cuati tnaha vehe cahnú yùù yóco Diana (iá ñuu yucán). Te divi sàhà Demetrio mà cuàhà gá chuun nìsa nihì maestru quidáchúûn stná xí plata mà. ²⁵Ñayùcàndùá iin quìvì nì cana Demetrio mà nsidaa maestru mà xí dava ga stná tiàa tûha quidachuún

nahi oficiu xi stná mà, te nì
cachi-nè xì nsidaa-té:

—Mii-nsiá, sà-ìnáhá-nsiá ñà-sàhà
chuun xi-nda yohó icúmí-ndá
ñà-cuìcà-ndà, ñánì. ²⁶Doco sàni
xinì-nsia, te ò sánì xinitnùhu-nsia
nansa quidá iin tiàa nani Pablo,
cáhàn-nè xì nèhivì, cachí-nè
ñà-màdì dios ndisa nduu
ñà-quídáyúcún ndahà nèhivì ñuhiví,
cachí-nè, te ducán sàni dacà-né
cuàhà nèhivì ñuu-ndà yohó, xì
cuàhà stná nèhivì, inicatu ladu Asia
yohó. ²⁷Nàyùcàndùá, vihini sàà
stná nèhivì cahíchì ini-nèndó sàhà
chuun quida-nda. Te màdì cuiśi
ñà-jaàn, vàchi vihini sàà stná-nè
cahíchì ini-nè veheñùhu xi dios
xi-nda Diana, te dandáñúhú stná-nè
tnùñuhu xí-ña, mate mii-ñá nduu
ana cahvi nsidanicuú nèhivì ladu
Asia yohó, xì nsidaa stná nèhivì
inicatu ñuhiví. —Ducán nì cachi
Demetrio mà.

²⁸Nàyùcàndùá, na ní nsihi nì inini
nècuàchìmà ñà-jaàn, dandu yáha ga
nì caxidà ini-nè, te nì càna ndee-né,
cachí-nè:

—iNdiahá gá stoho-ndà Diana iá
ñuu Éfeso yohó!

²⁹Nàyùcàndùá, nì candulocó
nèhivì inicatu ñuu mà, te cuàhà
gá nì cuu cuahà sàhámà dècuèndè
nì tnii-ne ùì compañeru Pablo
nani Gayo xì Aristarco. Nècuàchì
ladu Macedonia cutnáhâ xi Pablo
nì quixi-ne ichì nduu nècuàchìmà.
Dandu nsidaa nèhivì cuahà yucán,
ñuhú-né nècuàchìmà carrera
cuàhàn-nè, nì caquihvi-ne ini
lugar cahnú ndé natácá nèhivì ñuu
mà. ³⁰Te Pablo, nì cuni stná-nè
quihvi-ne càhàn-nè xì nèhivì mà,

doco compañeru-nè nchícùn stná
xì ichì Jesúis, cóni saha-ne lugar.

³¹Te dava stná tè-xídandacú ladu
Asia mà, ndooó vàha stná-te xi Pablo,
ñàyùcàndùá nì dàsàà-te iin razón
nùù-né, sacúndáhvì-te ñà-màsà
quihvi-ne lugar yucán. (Sàhà
ñà-jaàn nduá cóni quihvi-ne.)

³²Doco ini lugar mà, iin-ni
cána ndee nèhivì cuahà mà, mate
tucu tucu xícachi iin iin-ne, te
ñà-yáha guá sàni nacuidà nsidaa-né,
ñàyùcàndùá chicá cuàhà-né ni cóni
sáha tnùní ini-nè índù chuun nì
nataca-né yucán. ³³Daaní, dava
tè-raza Judea, nì chindaha-té iin
tnaha-té nani Alejandro ñà-nì
mácuìnn-nè nùù nsidaa nèhivì
cuahà mà. Te nì ndahì dava nèhivì
mà xì Alejandro mà ñà-nì cáhàn-nè
xì nsidaa-né. Ñàyùcàndùá, nì
dànáhà ndahà-né áma mácündoo
dadí nècuàchìmà, vàchi cuní-nè
càhàn-nè sàhà mii-né xì sàhà
compañeru-nè nì cùí. ³⁴Doco nèhivì
cuahà mà, na ní xinitnùhu-ne
ñà-iin nècuàchì raza Judea nduu
nècuàchìmà, dandu iin-ni nì càna
ndee nsidaa-né, cachí-nè:

—iNdiahá gá stoho-ndà Diana
iá ñuu Éfeso yohó! —cachí-nè. Te
iin-ni nì càna fuerte nsidaa-né
ducán nahi ùì hora.

³⁵Daaní, por fin nì nìhi tè-ndùú
secretariu ñuu mà nì nachindoo
dadí-te nèhivì cuahà mà. Dandu nì
cachì-te xi-né:

—Mii-nsiá nècuàchì ñuu-ndà
Éfeso yohó, ¿amádi sà-ìnáhá-nsiá
ñà-nsidanicuú nèhivì sàni xinitnùhu
nansa quida-nda ñuu yohó,
ndiaá-ndà vehe stoho cahnu-nda,
divi mii-ñá ní quee ndè ansivi

nì nacava-ñà ndé` yohó? ³⁶Pues (ináhá-né), te mà cùi cachí-né có-ndúá ñà-ndáá. Nàyùcàndúá, ndiá icà-nsiá cundo sahnú-nsiá, te màdiá quida cuahà-nsiá ducán. ³⁷Vàchi nècuàchì nì tnii-nsia ndacá-nsiá vàxi yohó, cóni quidá quini-ne xì veheñùhu xi-nda, ni cóni cähàn quini-ne dìquì dios xi-nda. ³⁸Nàyùcàndúá, nú cuní Demetrio xì compañeru-né canicuàchi-ne sàhà iin nèhivì, dandu ni cùhùn-né nùù juez ndoó ñuu yohó, te yucán ni canícuàchi stnahá-né sàhà-né. ³⁹Te nú iá gà chuun xi-nsia vichi, dandu xiñuhu nataca-ndà ndatnuhu víi-nda ñà-ndùú ichì ley. ⁴⁰Vàchi vichi sàndòò-ndà tìxi peligru canicuàchi gobiernu sàhà nsidaa-nda, vàchi vihini cutuxi ini-né ñà-cuähàn-ndà daquésahá-ndá iin revolución nduá, te mà náníhi tnùní gà ini-ndà nansa catchi-ndà xì-né ndíà dísahà-xí nì cuu cuahà guá vichi.

⁴¹Ducán nì catchi tè-ndùú secretariu mà, dandu nì dànaçuítia nsihi-tè nèhivì mà.

Nansa nì sàhàn Pablo ladu Macedonia xì ladu Grecia

20 Daaní, na ní nsihi nì cuu cuahà mà, dandu nì cana Pablo nsidaa nèhivì xí Jesús ndoó yucán, te nì nacuàhandee ini-né nècuàchimà. Dandu nì ndaquiñdèè stnahá-né, te nì quihin-ne ichì cuähàn-né ladu Macedonia. ²Te yucán nì nacahin-ne cuähà ñuu, te nì càhàn cuähà-né xì nècuàchì hermanu ndoó yucán sàhà-ñá chicá ni cúníhnú vàha ini-né mii-yá. Dandu nì quee-ne cuähàn-né chicá

nùù-xí ndè ladu Grecia. ³⁻⁴Te yucán nì ìa-ne ùnì yòò.

Doco na meru cuähàn-né quihin-ne barcu nùhù-né ladu Siria nì cùi, dandu nì xinitnùhu-ne ñà-sàni ndatnuhu tè-raza Judea, cuní-te cahnì-ténê. Nàyùcàndúá, nì naxicocuñi ini-né, nì quihin-ne ichì cuähàn-né nayàha-ne ladu Macedonia, dandu nùhù-né ladu Asia. Te ichì mà cutnáhâ stná-né xì iin nècuàchì ñuu Berea nani Sópater, xì stná ùì nècuàchì ñuu Tesalónica nani Aristarco xì Segundo. Te cuähàn stná iin nècuàchì ñuu Derbe nani Gayo, xì stná Timoteo, xì stná ùì nècuàchì ladu Asia nani Tíquico xì Trófimo. ⁵Pues nsidaa compañeru Pablo mà, idónuu-né nì sàà-né ñuu Troas. Te yucán nì cucuìta-ne ndiatú-né sàà stná Pablo xì yùhù. ⁶Daaní nsiùhù tu, na sánì yàha vicò xixí-né pan có-ndùtáchí, dandu nì nana-nsi barcu ñuu Filipos. Te ùhùn quívì nì xíca-nù mar dècuèndè nì sàà-nu ñuu Troas. Yucán nì nacuatinahá-nsi xì nècuàchì cuähàn cueé mà. Te ùsà quívì nì cuee-nsì nì sandoo-nsi yucán.

Nansa nì natiacu iin tèchii ñuu Troas na ní nacava-tè nùù iin vehe idótnahá

⁷Quívì primeru semana nì nataca nsidaa nècuàchì nchícùn ichì Jesús, te nì cudiní-né. Dandu nì càhàn Pablo xì-né ñà-ndùú palabra xi Dios, dècuèndè dava ñuu nì càhàn-né, vàchi dàtnàà inga quívì icúmí-né quihin tu-ne ichì. ⁸Te cuähà ñuhu tnúù nihni ndé ndoó-nsí cuartu dìquì-xì mà. ⁹Te nùù iin ventana

xan ma iá stná iin tèchii nani Eutico. Doco sádi vàhná-te ñà-nì cucañ guâ hora cáhàn Pablo. Sàhà ñà-yùcán nì quìdì naà-té, te nì naxiconihí-te nì nacava-té dècuèndè pisu ùni. (Ñayùcàndùá, nì nuu nèhivì mà) nì ndanihi-nète, doco sàni xìhi-te. ¹⁰Dandu nì nuu stná Pablo ndé indúhu-té, te nì numi nihni-nète, te nì cachi-nè:

—Màsà yúhí-nsià, vàchi itiácù-te.

¹¹Dandu nì nana tu nsidaa-né, te nì caxixi-ne. Te caní tiempu nì ndatnuhu gá Pablo xì-né dècuèndè nì tùinuù, dandu ní quihin Pablo ichì cuàhàn-nè. ¹²Doco tèchii ma, ndacá nèhivì mà-té mānuhù, vàchi sàni natiacù-te, te ñayùcàndùá nì cudiì gá ini nsidaa-né.

Nansa nì yàha Pablo ndè ñuu Miletó

¹³Daaní, nsiùhù, nì sàcòdònùù-nsí nùù Pablo, nì quihin-nsi barcu cuàhàn-nsì ñuu Asón, vàchi sàni ndatnuhu sahnú-nsí xì Pablo ñà-nacuaca-nsinè yucán, vàchi cuní-nè cacasahà-né cùhùn-nè ichì mà. ¹⁴Sàháyùcàndùá, ñuu Asón mà nì nacuatnahá-nsí xì-né. Dandu divi barcu mà nì sàhàn ndàà-nsì chicá nùù-xí ndè ñuu Mitilene. ¹⁵⁻¹⁶Daaní, inga quìvì nì quihin tu barcu mà ichì cuàhàn-nu xi-nsí ndè yatni ñuu Quío. Dandu inga quìvì nì sàà-nsi ladu Samos, te después nì sàà stná-nsi ñuu Trogilio. Yucán nì quetatu chii-nsí. Dandu inga quìvì nì yàha uun-nsi ñuu Éfeso, nì sàà-nsi ñuu Miletó. Vàchi ducán nì nacani ini Pablo quida-nsi ñà-có-cùnì-nè cucuee-nè ladu Asia mà, vàchi yáha ga cuní-nè nasaa-nè ñuu Jerusalén antes nacava vicò Pentecostés.

Ñà-ndùá nì cachi Pablo xì nècuàchì inúù chuun xi Jesús ñuu Éfeso

¹⁷Daaní, na ndoó-nsí ñuu Miletó, dandu nì techuún Pablo iin razón cuàhàn ñuu Éfeso, caná-né nècuàchì sahnú inúù chuun xi Jesús ñà-quixi-ne. ¹⁸Te na ní caquesaa-nè, dandu nì cachi Pablo xì-né:

—Mii-nsiá, sà-ináhá-nsiá modo xi, nansa quidé dècuèndè quìvì primeru nì quesai ladu Asia yohó; te ináhá stná-nsiá nansa nísä quide inicutu tiempu nísä le cutnáhî xì-nsiá, ¹⁹xinúcuáchî nùù Stoho-ndà Señor. Vàchi cónisá la cuadúù. Dècuèndè nísä sacu stnái cuàhà xichi sàhà-nsiá. Te cuàhà gá vida nì yàhi nì quida tè-raza Judea na ní candatnuhu-té ñà-dandáñúhú-té yùhù. ²⁰Te ináhá stná-nsiá ñà-cóní chídèhí' ni-iñàha cunduu ñà-vàha xi anima-nsiá. Còó, vàchi nsidaámà nì cachitnùhi xì-nsiá. Cuàhà gá nì chinahì mii-nsiá na ní nataca-ndà iin-ni xaan, te na xicánúú stnái dacuahí-nsiá dècuèndè vehe-nsia. ²¹Nsidianicuú nèhivì nì càhàn xí', a ducán xínduu-ne nècuàchì raza Judea, te ò nècuàchì inga raza, doco claru nì cachì xì-né ñà-ndiá icà-né cuu-ne arrepentir nùù Yua-nda Dios, te cunihnu vàha ini-né Stoho-ndà Jesucristu.

²²Pues vichi, yáha ga dansíhi anímè ñà-nùhù-tui ñuu Jerusalén, mate có-cündáà inì nansa cuu xí yucán. ²³Cuisì ináhí ñà-yòhó: cada sài iin ñuu, dandu cachí Espíritu lì xí Dios ini anímè ñà-icúmî cundiadi, te ò ndohi yucán. ²⁴Doco có-nàcání inì sàhámà, vàchi có-ndùlócô guè sàhà vida xi, mate ni cahní-te

yùhù. Cuisì cuní¹ daxínu vií² chuun icúmî, dandu cudiì inì. Vàchi cuní³ quide cumplir chuun nì nhí nùù Stoho-ndà Jesús ñà-càhìn xì nèhivì ñà-ndùú razón ndiaha sàhà gracia xi Dios.

²⁵Cunaha-nsiá, mahì mii-nsiá nì xicanui cähìn palabra sàhà ñuhivì lì xí Dios. Doco vichi, ináhî mà cúnístnàhá gá-ndà. ²⁶Ñayùcàndùá, dohó cachí⁴ xì-nsiá vichi: nù ni sáà ndañuhu anima iin-nsia, yùhù mà cúnisídá cuàchi guè, ²⁷vàchi sàni dàcuàhí mii-nsiá nsidaa ñà-ndùá nì cachi Dios quida-nda, cóni chidéhí⁵ ni-iyuhu razón mà. ²⁸Sàháyùcàndùá, cundiaa vàha-nsia mii-nsiá, te cundiaa vàha stná-nsiá nsidaa gá nèhivì xí Dios, vàchi nahi iá chuun ndiaá-ndà riì, ducán iá stná chuun icúmí-nsiá nùù Espíritu lì xí Dios. Ñayùcàndùá, cunuù ví-nsiá nèhivì xí-yá, vàchi xì nì-yá sàni dàñáa-yá sàhà nsidaa-nda sàhà ñà-cunduu-nda nèhivì xí-yá.

²⁹Yùhù ináhî, nù sàcuàhìn, dandu icúmí ndecoyo tiàa dana cuni dacà xì dìnì-nsiá. Na quidá quisì íhì, có-dàcácu-sì riì, ducán quida stná nècuàchímà xì-nsiá. ³⁰Te nùù nsidaa stná mii-nsiá icúmí dava nèhivì quesaha stná-nè chinahá stnahá-né iin ñà-tnùhù áma cúnchícùn stná-nsiá ichì mii-né. ³¹Ñayùcàndùá, cuàhà gá cundoo tùha-nsia, te nsinuu ini-nsiá nansa nì quide, vàchi ùní cuìà nì ie xì-nsiá, te nicanicuahàn nisa chinahì mii-nsiá; ndui te ñuu nisa cahìn xì-nsiá, ndè nisa sacu stná sàhà-nsiá.

³²Pues vichi ni ndóo-nsia xì Dios, te ni cúnidiáá-yànsiá, ñánì. Te ni

cúnchícùn-nsiá palabra sàhà gracia xi-ya, vàchi nù ni cúnidéhe-nsiá palabra mà, dandu sàà-nsiá cunindisá víi-nsiá, te ducán cundiatú stná anima-nsiá ñà-vàha ndiaha xí-yá, te nìhítáhvì stná-nsiá cutnahá-nsiá xì nsidaa gá ana sàni ndoo anima-xi nì quida-ya.

³³Yùhù, ni-iin biene xi ni-iin nèhivì cóni xíhoé, ni plata xi-ne, ni oro xi-ne, ni sìcoto xi-ne. ³⁴Còo, vàchi ináhâ-nsiâ, xì ndahí nisa quidachuín, te ducán nisa tûi ñà-ndùá nisa itiacu-nsi. ³⁵Sàni xini-nsiá nsidaa ñà-ndùá nisa quide, te sàhámà vâtùni cundaà inì-nsia ndiá ìcà nsidaa-nda quidachuun-nda, dandu nìhi-ndà nansa chindee stná-ndà ana iá necesidad xi. Te xiñuhu nsinuu stná inì-nsia palabra nì cachi Stoho-ndà Jesús na ní cachi-yá: “Chicá cundiatú anima-ndà ñà-dacútâhvì-ndà iñàha, te màdiá cutahvì mii-ndañá”.

³⁶Daaní, nì nsihî nì cachi Pablo ñà-jaàn, dandu nì sàcuàtasisi nsidaa-né, te nì xicàn tâhvì Pablo nùù Dios. ³⁷Dandu cuàhà gá nì casacu nsidaa-né, te nì numi nihni stnahá-né, te nì tutuyuhu stnahá-né nùù-né, ³⁸vàchi yáha ga nì nàcündoo nsidaa-né tnùnsí ini ñà-nì cachi Pablo mà cúní stnahá gá-né. Dandu nì sàndaca ichi-ñánê dècuèndè nùù barcu.

Nansa mànuhù Pablo ñuu Jerusalén

21 Nì nsihî nì ndaquìndèè-nsi xì nèhivì yucán, dandu nì quihin barcu mà ichì cuàhàn-nu. Primeru nì yáha ndaà-nu ndè ñuu Cos. Dandu inga quìvì nì sàà-nsi ñuu Rodas, te después nì sàà-nsi

ñuu Pátara. ²Yucán nì xini-nsì iin barcu icúmí cùhùn ladu Fenicia. Ñàyùcàndùá, yutnù yucán nì nana-nsi cuàhàn-nsì. ³Te na ní xini xìcà-nsí ñuu cahnú mahì mar nani Chipre, dandu nì yàha-nsi iin ladu, te ladu itní-nsì nì ndòo ñuu mà. Dandu nì sàà-nsi ladu Siria. Meru ñuu ndé nì sàà barcu mà nùù ñuhù nani ñuu Tiro, te divi lugar mà cuàhàn nuu carga xi-nù. ⁴Te yucán nì ndacùhun tnahá stná-nsì xì nèhivì xí Jesús; ñàyùcàndùá, ûsà quìvì nì sandoo-nsi xì-né mà. Dandu nì dàcáchàn Espíritu lì xí Dios dava nècuàchimà, te nì cachi-nè xì Pablo ñà-màsà cùhùn-nè ñuu Jerusalén. ⁵⁻⁶Doco na ní nsihi ûsà quìvì mà, dandu nì quihin tu-nsi ichì cuàhàn-nsì, te nì sàndaca ichi nsidaa nècuàchimà nsiùhù, tiàa xi ñahà xì stná dèhe-ne, nsidaa-nsí nì sàhàn-nsì orilla ñuu mà dècuèndè yuhù mar. Te yucán nì sàcùtasisi-nsí nì xìcàn tåhvì-nsí nùù Dios, dandu nì ndaquìndèe tnahá-nsí, te nì numi nihni stnahá-nsí. Dandu nì nana nsiùhù barcu mà, te mènuhù nècuàchimà vehe-ne.

⁷Daaní, nì quee barcu mà ñuu Tiro, te nì xìca-nù mahì mar ndè ñuu Tolemaida. Yucán nì nuu-nsi, te nì casàhú-nsì xì nècuàchì hermanu ñuu mà. Te iin quìvì-ní nì cuee-nsi yucán. ⁸Dandu inga quìvì nì quihin tu-nsi ichì cuàhàn-nsì, Pablo xì nsiùhù nècuàchì cutnáhâ xí-né, te nì sàà-nsi ñuu Cesarea. Te yucán cuàhàn-nsì vehe Felipe cundoo-nsi. Te Felipe mà nduú iin nècuàchì nùù ûsà tiàa (nìsa dasàn xì ración), doco vichi xicánúú stná-nè cahàn-nè

xì nèhivì ñà-ndùú palabra sàhà Jesús. ⁹Te cùmì dèhe yoco-né ndoó xínduu señorita, te sànì nìhítáhvì stná nsicúmìá cachitnùha razón xi Dios. ¹⁰Pues divi vehe nècuàchimà nì sandoo-nsi itnii quìvì. Dandu yucán nì sàà stná iin tiàa nì quixi ladu Judea nani Agabo. Te tùha stná-nè cachitnùhu-ne razón xi Dios. ¹¹Te nì tnàtuu-ne nùù-nsí, nì ndaxin-né siuhmatìxi Pablo, dandu nì suhni-nè sàhà-né xì ndahà-né, te nì cachi-nè:

—Dohó cachítñùhu Espíritu lì xí Dios: “Tiàa dìsíúhmátìxi-xi yohó, icúmí stná-nè cunuhni-nè quida tè-raza Judea ñuu Jerusalén, dandu yàha-ne ndahà tè-inga ñuu”.

¹²Ñàyùcàndùá, na ní cachi-nè ducán, dandu nsiùhù xì stná nècuàchì ñuu Cesarea mà, nì sacundahví-nsí nùù Pablo ñà-màsà cùhùn-nè ñuu Jerusalén. ¹³Doco nì cachi-nè xì-nsí:

—Màsà cuácu gó-nsià, vàchi yáha ga cuí sentir ñà-quídá-nsià ducán, vàchi dispuestu ié` màcùnuhnì ñuu Jerusalén, mate dècuèndè nì cùí stnáì yucán sàhà Stoho-ndà Jesús —nì cachi-nè.

¹⁴Pues sàhà-ñá mènìcùì cadi-nsi nùù-né, còò ni-iñàha ni cachí gó-nsi, cuiì ní cachi-nsi:

—Dios cachi-yà.

¹⁵Daaní, nì nsidayucun-nsì carga xi-nsi cuàhàn-nsi ñuu Jerusalén.

¹⁶Te nì cutnahá stná-nsi xì iin ùù nècuàchì xiníndísâ ndoó ñuu Cesarea mà cuàhàn-nsi, te (nì sàà-nsi ñuu Jerusalén) ndè vehe iin nècuàchì nì quixi ñuu Chipre nani Mnasón. Mii-né, sàcàní quìvì nchícùn stná-nè ichì Jesús, te divi vehe-ne nduú ndé cundoo-nsi.

**Nansa nì sàhàn Pablo nì
ndatnuhu-né xì Jacobo**

17 Daaní, na ní sàà-nsì ñuu mà, dandu nì casàhú-nsì xì nècuàchì hermanu ndoó yucán, te nì cudiì ini-nè ñà-sàni sàà-nsì. **18** Daaní, inga quìvì cuàhàn-nsì xì Pablo dècuèndè ndé iá Jacobo. Te yucán sàni nataca stná nsidaa nècuàchì sahnú inúù xì nèhivì xí Dios. **19** Dandu nì casàhú Pablo xì nècuàchìmà, te nì nacani nsihi-ne nansa nì cuu na ní sàhàn-nè ñuu xìcà, te (nì quida-ne chuun ìì xí Dios), te ndiaha gá nì chindee-yánè yucán. **20** Daaní, na ní nsihi nì inini nècuàchìmà, dandu nì naquimanì-néyà, te nì cachi-nè xì Pablo:

—Ñánì, sàxìní-nî ndoó cuàhà mil nècuàchì raza-ndà xiníndísâ ichì-yá. Te nsidaa-né, nchícùn viì-né ley xi Moisés. **21** Doco cachí cuentu sàhà mii-ní ñà-chináhà-ní nècuàchì raza-ndà ndoó inga ñuu ñà-màsà quíhín casu gà-nè sàhà ley mà, ni có-xìnùhù gá màcütuu seña xi Dios ìcà dèhe-ne, ni có-ndìà ìcà stná-nè chivàha ga-nè estilu xi raza-ndà.

22 Nayùcàndùá ìndià quida-nda? vàchi icúmí nèhivì nataca-nè nú sàni xinitnùhu-ne iá-nî yohó.

23-24 Chicá vàha dohó quida-ní. Cundaca-ní cùmì tiàa ndoó yohó sàni saquin xì iin compromisu nùù Dios, te cùhùn-nsià nduhiì-nsiá (nacua cachí ley xi-nda), te quida-ní chii gastu sàhà-né. Dandu despues dàté tehe dìnì-né. Vàchi nú ducán ni quida-ní, dandu vâtuni cundaà ini nèhivì cuentu uun nduá ndatnúhú-né sàhà-ní,

vàchi (cuninùù-né) quidá víi-ní, te chivàha viì-ní ley xi-nda.

25 'Doco nsidaa nècuàchì inga raza yucán, ciò; sàni dàsáà-ndà iin carta nùù-né ndé cachí-ndà ñà-còò necesidad chivàha-ne ley mà, cuisì ñà-màsà cáxi-né ñà-nì sàcündoo nùù yùù yóco, te màsà cúxí stná-nè nì, nì màsà cáxi-né cuñu quisì nì sàhná uun, nì màsà cóo-né xì nècuàchì cóni nàndàhà xì-né —nì cachi Jacobo.

**Nansa nì catnii-tè Pablo na
iá-nè veheñùhu cahnú**

26 Daaní, nì saca Pablo nsì-cúmì tiàa ma, te nì quee-ne inga quìvì nì casahàn-nè ñà-nsidandoo nsidaa-né mii-né nacua cachí ley xi-ne. Dandu nì quìhvi-ne veheñùhu cahnú, nì cachitnùhu-ne nadaa ga quìvì cunihiì-né, dandu despues cuàha iin iin-ne quisì cunduu promesa xi-ne. **27** Ùsà quìvì nduú tiempu (cunihiì-né). Te sàdaaní xìnù quìvì mà, dandu dava tè-raza Judea nì caquixi ladu Asia, nì xinì-te Pablo na iá-nè veheñùhu ma. Nayùcàndùá nì quesaha-té nì nsida tontó-te nèhivì cuàhà yucán. Nì catnii-tè Pablo, **28** te nì càna ndee-té, cachí-te:

—Mii-nsiá tè-raza-ndà Israel, chindee-nsiá nsiùhù, vàchi divi tèyòhó nduú tiàa cähàn guá dìquì-ndà ñà-có-ndiàá raza-ndà, cachí-te, ni có-ndiàá stná ley xi-nda, te ni có-ndiàá gà stná veheñùhu yohó, cachí-te. Te ducán chináhà-te nèhivì inicutu. Te màdì sàhà cuisì ñà-jaàn nduá; ciò, vàchi nì saca stná-te iin tè-raza sìquini nì quìhvi-té xì témà veheñùhu yohó.

Ñàyùcàndùá, sàni cuchicuehe ñà-ìì icúmí vehe ìì yohó.

²⁹ Ducán nì cachí témà, vàchi antes nì caxinì-te xicánúú Pablo ñuu mà cutnáhâ-né xì iin nècuàchì ñuu Éfeso nani Trófimo, (iin nècuàchì inga raza). Te nì catuxi inì-te ndacá stná Pablo tiàa ma nì sàhàn ini veheñùhu cahnu-ma.

³⁰ Ñàyùcàndùá nì nacuidà nsidaa nèhivì inicutu ñuu mà, nì dàyáà-nè vàxi-ne nì nachitu-né. Te ñuhú nihni-ne Pablo nì tavà-né nècuàchimà fuera veheñùhu cahnu-ma, te vichi duha nì nacadi nsihi-ne yehè patiu mà. ³¹ Meru nandúcú-né modo nansa cahni-né Pablo, dandu nì sàà razón nùù comandante coronel ñà-sàni nacuidà sàstnùhù nsidaa nèhivì ñuu Jerusalén mà. ³² Dandu nì nacuaca comandante mà cuàhà soldadu xì stná capitán xi-ne, te nì dàyáà-nè xì-té cuàhà-nè ndé quidá cuàhà guá nèhivì. Te na ní xini nèhivì mà vàxi comandante xì soldadu mà, dandu nì cucuìta iì-né, cóni càní gá-né Pablo. ³³ Dandu nì tnàtuu comandante nì dàndàcú-né nùù soldadu xi-ne ñà-nì tní-te Pablo, te mäcùnuhni-né xì tì cadena. Dandu nì ndàcàtnùhù-né nùù nèhivì cuàhà mà:

—¿Ana nduú tiàa yohó, te ndiá nì quida-té?

³⁴ Doco nèhivì cuàhà yucán, cána ndee-né; tucu tucu cachí iin iin-ne, mánìcù cundaà ini comandante nansa ndisa ía chuun ma ñà-cána guá nècuàchimà. Ñàyùcàndùá, nì dàndàcú-né nùù soldadu xi-ne ñà-nì cündacá-te Pablo nùhù ini vehe cahnu-te. ³⁵ Sàhámà, ndacá témàné

nì nasaa vehe-té, cuàhà-te nana-té cuaì. Doco ñà-dana guá ndoó nèhivì cuáhà mà, ñàyùcàndùá fuerza nì sàcùnsida-té Pablo nì nana, ³⁶ vàchi nchícùn chitu nsidaa-né, cána-ne, cachí-né:

—Cahnì-ndà tè-jaàn chicá vàha.

Nansa nì càhàn Pablo sàhà mii-né nùù nèhivì cuáhà

³⁷ Daaní, na meru cuàhàn soldadu mà dayáha-té Pablo ini vehe cahnu-te, dandu nì cachí-né xì comandante coronel yucán:

—¿A iá permisu càhàn tií xì-ní?

Dandu nì cachí-né xì Pablo:

—¿A túha stná-ní càhàn-ní dàhàn griegu? ³⁸ ¿A có-ndùù-ní tè-ñuu Egipto nì quida revolución daa, te nì idònùù-ní nùù cùmì mil tè-tèhìì nì saca-nité cuàhàn-nsia yucù?

³⁹ —Còo —cachí Pablo—, yùhù, tè-raza Judea nduí. Meru ñui nduú ñuu Tarso iá ladu Cilicia. Tiàa iá derechu-xi nduí; te ñui mà, có-ndùù stná iin ñuu tii. Ñàyùcàndùá sacúndáhvì¹ nùù-ní áma táxí-ní permisu càhìn xì nèhivì cuáhà yohó —nì cachí-né.

⁴⁰ Dandu nì sàhà comandante mà lugar càhàn-né. Ñàyùcàndùá, nì ndacuiin-né nùù cuaì mà, te nì dànahà ndahà-né ñà-nì cùdádî nsidaa nèhivì mà. Te na ní ndudadí nsihi nècuàchimà, dandu nì càhàn-né. Doco puru dàhàn (nèhivì ñuu mà) nì càhàn-né, divi dàhàn hebreu, te dohó nì cachí-né:

22 —Mii-nsiá nècuàchì sahnú, xì nsidaa gá stná ñanì dava ga, cunini-nsia cuàhìn càhìn sàhà mií —nì cachí Pablo.

² Dandu nèhivì cuáhà yucan, na ní cundaà ini-né ñà-divi dàhàn mii-né

cáhàn stna nècuàchìmà, dandu chicá nì cudadí-né. Te nì cachi gá Pablo:

³—Yùhù, iin nècuàchì raza Judea nduí. Ñuu Tarso iá ladu Cilicia nduú lugar ndé nì tñiuí ñuhìví, doco ñuu yohó nì sahnui. Te maestru Gamaliel nduú ana nìsa dacuaha-xí. Ñàyùcàndùá, nì dàcuàhá vähì nsidaa ñà-ndùá cachí ley xi xìi-ndà, vähì yáha ga nìsa cunì chivàha vií ley xi Dios, divi nacua cuní stná mii-nsiá vichi.

⁴Daaní, nì quesahí dandohó stnáì nècuàchì nchícùn ichì Jesús. Tiàa te ñahà nìsa chicuhnì, te nìsa chicadì-nè; dècuèndè cui stná-nè nìsa cunì. ⁵Ináhá dütù cusáhnû ndoó vichi, xì stná nsidaa nècuàchì sahnú dandacú, vätùni cachí stná-nè nansa nìsa quide nú ni cúcáhán-nê, vähì ináhá-nê (vida xi). Te divi nùù mii-né nì nìhí tutu nduú orden ñà-cunihi cùhùn nùù nècuàchì raza-ndà ñuu Damasco. Ñàyùcàndùá, nì quihin ichì ñuu mà cuàhìn tnii nsihi nèhivì xí Jesús (ndoó yucán), te chicuhnì-nè cundaqui-nè ndixi ñuu-ndà yohó sàhà ñá-ndoho stná-nè nì cahín.

⁶Ñàyùcàndùá, xiqué cuàhìn (ichì mà). Te nahi càxíhúì nì sandua na sá-itúú sài ñuu Damasco mà, dandu nanàá nì natnuù nihni inicuò ndé cuàhìn; dècuèndè dìquì-xí ansivi nì quixi nduà luz mà. ⁷Te hora mà nì nàcasín, te nì tiacuì cahàn iin ana cahàn xí, cachí-yà: “iSaulo, Saulo! ¿Índù chuun nchícùn-ní yùhù quida quini-ní xí?” ⁸Dandu yùhù, nì cachì xì-yá: “¿Ana nduú mii-ní, Señor mío?” Te nì cachi tu-ya: “Jesús de Nazaret

nduí, divi ana dandoho-ní”, nì cachi-yà. ⁹Doco compañeruì, mate ní xini-né ñà-tnúù luz mà, te nì cayuhí cuàhà-né, doco cóni tiàcú-né ñà-ndùá nì cachi-yà xí. ¹⁰Dandu nì cachì xì-yá: “¿Ndíá nduá cuní-ní quide, Señor mío?” Dandu nì cachì-tu-ya xí: “Ndacuìnn-ní, cuahán-ní ñuu Damasco, te yucán icúmí-ní ndacu nuù-ní ñà-ndùá sàmì chitnùní inì quida-ní”, nì cachi-yà. ¹¹Doco cunaha-nsiá, ñà-fuerte guá nì tnùù ndiaha nì xinì mà, ñàyùcàndùá nì ndañuhu vista xi. Te sàhà-ñá có-tuínúì, ñàyùcàndùá nì sàcùtnii ndahà tnahí xì compañeruì, te nì saca-ne yùhù cuàhàn-nsi ndè cachi nì sà-nsi ñuu Damasco mà.

¹²Te divi ñuu mà iá iin tiàa nani Ananías. Iin nècuàchì cahvi xi Dios nduú-né, te chivàha vii-né ley xi-ya. Ñàyùcàndùá, nsidaa nècuàchì raza-ndà ndoó yucán, ndenihí vähì stná-nè nècuàchìmà. ¹³Pues divi nècuàchìmà nì sàà nì sàcùnn nùí, te nì cachi-né xí: “Ñánì Saulo, ndacoto-ní, natùnuù-ní vichi, cachí xì-ní”, nì cachi-né. Dandu luegu nì natùnuù, te vätùni nì xinì mii-né. ¹⁴Dandu nì cachi-né xí: “Mii-yá nìsa cahvi xìi-ndà, dècuèndè sànahà nì chitnùní ini-yà ñà-cundaà inì-ní sàhà-yá, te nìhitáhvì stná-ní cuninùù-ní mii-yá único ana ndàcuisì inì-xi, divi Jesús, te cunini stná-ní cahàn-yà. ¹⁵Ñàyùcàndùá, vichi icúmí-ní cahàn-ní sàhà-yá xì cuàhà nèhivì, te nacani-ní xì-né ñà-ndùá nì xinì-ní, te nì tiacuì-ní. ¹⁶Pues vichi, sà-iá, ndacuìnn-ní, te cuahán-ní cuhii-ní, ndacùcahan-ní quìvì Stoho-ndà Señor, dandu ndoo cuàchi anima-ní”, nì cachi Ananías mà xí’.

¹⁷Daaní, despues nì nsiaì ñuu Jerusalén yohó, te nì sàhìn veheñùhu cahnú. Te na ié` yucán xícàn tàhví nùù Dios, dandu nì dàcùní-yà yùhù iin seña xi-ya.

¹⁸Nì xinì mii-yá, te cachí-yà xì': "Dansíhi-ní, te quee yàchì-ní ñuu Jerusalén yohó, vàchi nècuàchì ñuù-ní yohó, mà cúníndísâ-né ñà-ndùá cachì-ní xì-né sàhí".

¹⁹Dandu nì naxiconihí nùù-yá, cachí: "Señor mío, nsidaa nèhivì, sà-ìnáhá-né nansa nìsa quide antes, nìsa nacàhin veheñùhu tnií nècuàchì xiníndísá-xí-ní, te sadí`-nè vehecàa, te nì sahnì cuíí stnáì-nè. ²⁰Stná nèhivì xí-ní nani Esteban, testigu nì sanduu stnáì na ní sahnì nèhivì-né, te nì xitià nìì-né. Ni cuí-nè, nì cachi stnáì. Dècuèndè nì sandiaì sìcoto xi nèhivì nì sahnì xì-né mà". ²¹Dandu mii-yá, nì cachí-yà xì': "Quee-ní yohó, vàchi icúmî techuín mii-ní cùhùn xícà-ní dècuèndè ndé ndoo nèhivì inga raza", nì cachí-yà. —(Ducán nì cachi Pablo, cahàn-nè xì nèhivì cuáhà mà.)

²²Doco jaàn-ní nduu nùù-xí nì inini nècuàchimà, vàchi nì quesaha tú-né nì càna ndee-né, cachí-nè:

—iNi cuí dahuun tèjaàn!

iCó-xiñùhù coo gà-te ñuhiví!

²³Ducán nì cachí-nè, cána-ne, dandiachi-né dùhnù-né, te quidá canúú-né yàcá. ²⁴Nàyùcàndùá, nì dàndàcú comandante coronel mà nùù soldadu xi-ne ñà-daqúhvi-té Pablo ini vehe cahnú-te, te dandohó-tené xì chirrión sàhà-ñá nàhmà-né, te cundaà inì-xi ndíà dìsáhà-xí cána guá nèhivì sàhà-né ducán. ²⁵Doco na ní nsihi nì

chicuhni vàha soldadu-nè, dandu nì cachí-nè xì iin capitán iín yucán:

—¿A sáha ley xi gobiernu quida-ní xí` dohó, ñà-cahnì cuíí-ní yùhù? vàchi nècuàchì romanu nduí, (iá derechu xi), te tàñáha ga coo justicia sàhí —nì cachí-nè.

²⁶Nàyùcàndùá, na ní cundaà ini capitán mà ñà-jaàn, dandu nì sàhàn-te nì cachitnùhu-té xì comandante mà:

—Cuidadu coo-ní xì nècuàchì jaàn, vàchi nècuàchì romanu nduu-né — nì cachí-te.

²⁷Dandu nì quixi comandante mà ndé iá Pablo, te nì cachí-nè xì nècuàchimà:

—Cachí-ní xì, ¿a ndísá nècuàchì romanu nduu-ní, á coó?

—Jaan —nì cachí-nè.

²⁸Dandu cachí tu comandante mà:

—Yùhù, yáha ga cuàhà dìhùn nì dàquíhvi, te nì nìhì stnáì nì sàcùndui nècuàchì romanu.

Dandu nì cachi Pablo:

—Doco yùhù, còó, vàchi dècuèndè nì quesaì ñuhiví nduí nècuàchì libre.

²⁹Dandu tiàa cuàhàn cahnì cuíí xì-né nì cùí, luegu nì nacoo-tènè cuàhàn-te. Dècuèndè stná comandante coronel mà, nì yùhí-né sàhà ñà-nì dàndàcú-né nì sàcùnuhni nècuàchimà, te nduu-né iin nècuàchì romanu, iin nècuàchì libre.

Ñà-ndùá nì cachi Pablo xì nècuàchì Junta

³⁰Daaní, nì tùinuù inga quìvì, dandu cuní comandante-mà cundaà ndisa ini-nè ndíà dìsáhà-xí cahàn tnùhù guá tè-raza Judea mà dìquí

Pablo. Ñàyùcàndùá, nì ndaxin-né cadena nuhní nècuàchìmà, te nì dàndàcú-né nataca dütù xícusahnú, xì nsidaa stná nècuàchì sahnú idónuu. Dandu nì tavà-né Pablo cuàhàn-nè xì nècuàchìmà vehe ndé natácá nècuàchì sàhnùmà, te nì chicani-ñané mahì nsidaa nècuàchìmà.

23 Dandu nì indehè váha

Pablo nùù nsidaa nècuàchì

Junta mà, te nì cachi-nè:

—Ñánì, ndahà Dios ié` ñuhìví yohó, te quìvì vichi, còò ni-iñàha dandohó gó xì anímè.

²Doco dütù cusáhnú yucán nani Ananías, nì dàndàcú-né nùù tiàa itá yatni ndé iín Pablo ñà-nì càñi-te yuhù-né. ³Dandu nì cachi Pablo xì dütù mà:

—Cunaha-ní, icúmí stná Dios cani-ya mii-ní iin castigu, ñà-dàñaní uun-ní nduu-ní nèhvì váha. ¿Amádi iá-ní jaàn ñà-cuàhàn-ní nsidandaà-ní chuun-xi sàhà ley xi-nda? Pues nú ducán, dandu ¿índù chuun nì dàndàcù-ní nùù-té ñà-nì càñi-te yuhù? vachi có-sâha ley xi-nda (cani stnaha-nda) —nì cachi Pablo.

⁴Dandu nècuàchì xí-ita yatni yucán, nì cachi-nè xì Pablo:

—¿Índù chuun cánàhá-ní xì ndómà, vachi dütù cusáhnú iá nùù Dios ndùù-ndà?

⁵Dandu nì cachi Pablo:

—Ñánì, cóni cúnđáà inì nduú ndómà dütù cusáhnú. Vachi cachí libru iì: “Màsà cánàhá-ndà dìquì nècuàchì nihí chuun ñuu-ndà” —nì cachi-nè.

⁶Dandu nì indehè Pablo nùù nècuàchì Junta mà, te nì xini-nè,

dava-ne, nècuàchì saduceu nduú-né, te dava ga-nè, nècuàchì fariseu nduú-né. Ñàyùcàndùá, ndee ní càhàn Pablo, nì cachi-nè xì nsidaa nècuàchìmà:

—Ñánì, nècuàchì fariseu nduú stná yuhù; vachi yué, divi fariseu nì sanduu stná-nè. Te divi sàhà-ñá xiníndísê iá tnündé ini natiacu-ndà nù nì xìhi-ndà, ñàyùcàndùá sanícuàchi nèhvì sàhí vichi.

⁷Na ní nsahi nì cachi-nè ducán, dandu nì quesaha nècuàchì fariseu mà nì nàá stnahá-né xì nècuàchì saduceu mà. Dècuèndè nì tähndè dava-ne, vachi tucu tucu xínacani ini-nè. ⁸Vachi nsidaa nècuàchì saduceu mà, có-xiníndísâ-né ñà-icúmí-ndà natiacu-ndà, ni còò ángel, ni còò stná anima-ndà, cachí-nè. Doco nècuàchì fariseu, ndisa, xiníndísâ-né nsidaámà.

⁹Ñàyùcàndùá, yáha ga nì cucuahà sàhámà, te fuerte nì càña nsidaa-né. Dava maestru nduú fariseu, nì ndacuìta stná-nè, càhàn fuerte-nè, cachí-nè:

—Còó, nuá nùù nsìuhù, còò falta xi nècuàchì yohó. Vihini ñà-ndáà ndùá iin ángel nì cachi xì-né iñàha, te ò iin espíritu xi Dios nì càhàn xì-né. Ñàyùcàndùá (cuidadu ni cúnđóó-ndá) còtó Dios nàá stnàhà xì-ndà —nì cachi-nè.

¹⁰Dandu yáha ga nì cucuahà gá náá stnahá nèhvì mà, ndè yúhî comandante mà vihini cuàhàn-nè danácuèhè dahuun-ne Pablo. Ñàyùcàndùá, nì dàndàcú-né ni tnátuu soldadu, te fuerza nì tavà-té Pablo nùù nècuàchì yucán, nì nacuaca-téné mānuhù-té xí-né ndè vehe cahnú-te.

¹¹Daaní, nì cuñaà quìvì yucán. Dandu nì dàcùnì Stoho-ndà Señor Pablo mii-yá. Yatni iín-yá, cahàn-yà xì-né, cachí-yà:

—Màsà cùhúún inì-ní, Pablo, vàchi nacua sàñi càhàn-ní sàhí ñuu Jerusalén yohó, ducán icúmí-ní càhàn stná-ní sàhí ndè ñuu Roma.

**Nansa nì candatnuhu
tè-có-xiníndísâ ñà-cahnì-té Pablo**

¹²Na ní tuiñuù inga quìvì, dandu dava tè-raza Judea mà, nì candatnuhu-té nì chinaha-té Dios, cachí-te:

—Mà cúxí-ndá, ni mà cóhó-ndá tècuí ndè cachi cahnì-ndà Pablo, te nù coó, ni sáà Dios cahnì-yádô.

¹³Cunaha-ní, tiàa nì candatnuhu ducán, yáha ùì dico nì sanduu-té.

¹⁴Ñàyùcàndùá, nì caquee-té cuàhàn-te nùù dùtù xícusahnú ndoó cutnáhâ xí nècuàchì sahnú xíandacú, te nì cacachì-te xi-né:

—Nsiùhù, sàñi chinaha-nsí Dios ñà-mà cúxí gá-nsì ndè cachi cahnì-nsí Pablo, te nù coó, ni cuí-nsì quida-ya. ¹⁵Ñàyùcàndùá, mii-nsiá xì nsidaa dava ga nècuàchì dandacú, càcàn-nsià favor nùù comandante coronel, cachi-nsià xì-né ñà-cùnì-nsià ndàcàtnùhù gá-nsià nùù Pablo, te sàhajàn nduá cuní-nsià quixi-ne tnaa, cundaca-ne Pablo quixi nùù-nsiá. Dandu nsiùhù, cuàhàn-nsì cuita tùha-nsi ichì cahnì-nsínè —nì cachi tè-raza Judea mà.

¹⁶Doco yucán nìsa ìa iin sobrinu xi Pablo, iin dèhe cùha-ne, te nì xinitnùhu stná-te nansa cuàhàn tiàa cuahà mà quida-té, cundiatu dèhé-tené. Ñàyùcàndùá, nì sàhàn

tèchii ma vehe cahnú soldadu, te nì quìhvi-té nì cachitnùhu-té xì Pablo.

¹⁷Dandu nècuàchìmà, nì cana-ne iin capitán, cachí-nè xì témà:

—Cundaca-ní tèchii yohó cùhùn nùù comandante coronel, vàchi nihí-te iin razón cuní` cundaa ini-né.

¹⁸Ñàyùcàndùá, nì saca capitán mà tèchii ma cuàhàn-te nùù comandante coronel, te nì cachì-te xi nècuàchìmà:

—Nècuàchì ndiadí nani Pablo, nì cana-ne yùhù nì xìcàn-nè favor cundaqui tèchii yohó quixi nùù-ní, vàchi nihí-te iin razón vàxi.

¹⁹Dandu nì tnii comandante mà ndahà tèchii ma nì tavà cuàán-nète nì xìcàn tnùhù-né nùù-té:

—¿Índù iñàha cuní-ní cachì-ní xi?

²⁰Te nì cachi tèchii ma:

—Cunaha-ní, iin-ni sàñi ndatnuhu váha dava tè-raza Judea ñà-cuàhàn-te càcàn-te favor nùù-ní ñà-cundaca-ní tiu xi Pablo cùhùn nùù nsidaa nècuàchì xíandacú, vàchi cuàhàn-nè quida-ne na ian cuní-nè ndàcàtnùhù gá-nè nùù tiu-xi. ²¹Doco, mii-ní, màsà cúníndísâ-ní quida-ne, vàchi cuàhà tiàa cuàhàn cundiatu dèhé, más ùì dico xínduu-té, te sàñi chinaha-té Dios ñà-cuàhàn-te cahnì-té tiu xi. Ni mà cúxí gá-te, ni mà cóhó gá-te tècuí ndè cachi cui-nè, xícacchì-te. Te vichi, sà-ìtá tùha-té ndiatú-te dandáà-ní —nì cachi tèchii ma.

²²Dandu nì chinaha comandante témà, cachí-nè:

—Sà-ìa nùhù-ní vitni, doco màsà cachì-ní xì ni-iin nèhivì ñà-ndùá nì cachitnùhu-ní xì’.

**Nansa nì dàsáà comandante
Pablo nùù gobernador Félix**

23Dandu nì cana comandante mà ùù capitán, te nì cachí-né xì-té:

—Quidayucun-nsià

ñà-caquihin-nsia ichì cundaca-nsia ùù cíentu soldadu cùhùn ñuu Cesarea, te ni cácúhùn stná ùnì dico ùxìn (70) soldadu xì idu, xì stná ùù cíentu tè-nihí lanza. Nsidaa-nsiá cundoó tûha-nsia caquee-nsia cà-fín sàñaà —nì cachí-né.

24Dandu nì cachí stná-né nì cuítá iin ùù idu cunùù stná Pablo, te ni cún-dáca víi-téné sàà nùù gobernador Félix. **25**Daaní, nì tiaa stná comandante mà iin tutu cùhùn, te dohó cachá': **26**"Yuhù nani Claudio Lisias, te cásahú tnùnhuhí xì mii-ní nècuàchì gobernador Félix. **27**Tiàa nani Pablo, nì catnii tè-raza Judea-né, cuàhàn-te cahní-téné nì cùí, dandu nì sàà yuhù ndacá stnahí xì soldadu, te nì nacuidahín-né nùù témà, vachí sàmì cundaà inì nduú-né iin nècuàchì romanu. **28**Daaní, cuní` cundaà inì ndiá dísahà-xí dacuidá cuàchi guá-tené, ñayùcàndùá nì saquìn-né nùù nsidaa tè-xidandacú nùù raza-né. **29**Te yucán nì xinì, còò ni-iin cuàchi icúmí-né ñà-cui-né, ni ñà-cundiadi stná-né, cui-si-ní sàhà dàñuhù xi mii-té cahàn tnùhù-té sàhà-né.

30Daaní, despues nì xinitnùhu stnáì nansa ndatnúhú dava-tè, cuní-te dandáñuhú-téné. Ñayùcàndùá, vichi duha nì dàndàcuí sàà-né nùù mii-ní; te nì dàndàcuí stnáì nùù tiàa xícahàn tnùhù mà ñà-ní sàà stná-te nùù-ní. Ni cúcueé ni-ní". (Ñà-jaàn ndùá nì tiaa comandante mà.)

31Daaní, soldadu mà, ducán nì caquida-tè cumplir, divi ñuu mà nì saca-tè Pablo nì sàà-te xi-né ndè ñuu Antípatris. **32-33**Dandu inga quìvì nì naxicocuîn tè-xicásáhà mà mânuhù-té ndé ndoó-te, doco tè-xínihi xi idu, nì ndòo-tè xì Pablo. Dandu nì quihin tu-tè ichì cuàhàn-te xi-né nì sàà ñuu Cesarea. Yucán nì nacoo-tè carta nihí-te nùù gobernador, te nì nacoo stná-te Pablo ndahà témà. **34-35**Dandu nì nsihi nì cahvi témà tutu mà, dandu nì xicàñ tnùhù-té nùù Pablo índu ladu nduú ñuu-né. Te na ní cundaà inì-te divi ladu Cilicia nduú ñuu-né, dandu nì cachí-te:

—Na quésáá stná nècuàchì cahàn tnùhù sàhà-ní, dandísá ndundaà dahuun chuun xi-ní —nì cachí-te.

Dandu nì dàndàcú-te cundiadi Pablo vehechuún cahnú nì quidavàha nsì-Herodes.

**Ñà-ndùá nì cachi Pablo xì Félix
na ní cahàn-né sàhà mii-né**

24 Tixi ùhùn quìvì nì quesaa dütù cusáhnú nani Ananías xì stná dava nècuàchì sahnú dandacú. Te nì quesaa stná iin tiàa nduú abogadu nani Tértulo, ñà-cunduu-ne yuhù nècuàchimà. Te nì tnàtuu nsidaa-né nùù gobernador ñà-canicuàchi-ne sàhà Pablo. **2**Dandú nì cànà stná Pablo quixi-ne. Te na ní quesaa-né, dandu nì quesaha Tértulo mà nì cahàn tnùhù-né sàhà nècuàchimà, cachí-né:

—Señor gobernador, sàhà mii-ní ndoó dàdâ nsidaa-nsí caní tiempu ñuu-nsì yohó, te cuàhà iñàha sàñì nacani inì-ní nì quida-ní sàhà

ñà-vàha xi ñuu-nsì. ³Ñàyùcàndùá, nicanicuahàn naquímánì-nsí mii-ní ndéni nì cui ni cún dóó-nsí ñà-nì quida-ní xì-nsí cuàhà favor. ⁴Doco vichi sàhà-ñá màsà cuáha chuún gá-nsí mii-ní, ñàyùcàndùá sacúndáhví-nsí ñà-quida-ní favor cunini chii-ní càhàn-nsí.

⁵Cunaha-ní, iin tè-chicuéhè nduú Pablo jaàn, vàchi yáha ga datáhndè dava-tè nèhivì raza-nsí inicutu ñuhìvì. Idónuu-té nùù nècuàchì nchfécùn ley tucu xi iin nècuàchì ñuu Nazaret. ⁶Te nì cuni stná-te quidachicuéhè-tè ñà-ìì icúmí veheñùhu xi-nsi. Ñàyùcàndùá, nì tnii-nsite, te mii-nsí cuàhàn-nsí nsidandaà-nsí sàhà chuun ma modo xi-nsi nì cùi, ⁷doco yucán ní sàà comandante coronel nani Lisias, te nì candiaa-nè tiàa jaàn fuerza nùù-nsí. ⁸Dandu nì dàndàcú-né nùù-nsí ñà-quixi-nsi yohó nùù mii-ní nù cuní-nsí canicuàchi-nsi sàhà-té, nì cachí-nè. Te vichi vátuni cundaà ndisa inì-ní ndfá disáhà-xí sanícuàchi-nsi sàhà-té, cui si-ní ndàcàtnùhù-ní nùù mii-té —nì cachí Tértulo mà.

⁹Dandu nì càhàn stná nsidaa gá tè-raza Judea itá yucán, divi ñà-ndácuìsi ndùú nsidaájan, nì cacachì-te.

¹⁰Dandu nì quida gobernador mà seña nùù Pablo ñà-vátuni càhàn stná-nè vichi. Ñàyùcàndùá, nì càhàn-nè, cachí-nè:

—Yùhù ináhî cuàhà cuìà iá-ní icúmí-nî chuun nsidandaà-ní ñuu-nsí yohó. Ñàyùcàndùá, cudíi inì ñà-vátuni càhìn sàhí nùù-ní.

¹¹Cunaha-ní, mà úhì ndàcàtnùhù-ní, te cundaà vàha inì-ní ñà-làcà

ùxìn tì quìvì cuàhàn-ndà nì NASA ñuu Jerusalén cuàhìn cahví Dios.

¹²Doco ni-iin xichi cóñi náî` xì ni-iin nèhivì veheñùhu yucán, te ni-iin xichi cóñi dánacuìdè-né, ni nèhivì sáhàn veheñùhu, ni stná nèhivì xicánúú calle. ¹³Mate sanícuàchi nècuàchì yohó sàhí, doco còò ni-iñàha cui quida-ne comprobar.

¹⁴Doco yùhù cachí ndài xì-ní, iin ichí ndiaha nduá nchícuìn, te ducán cahví Dios, divi mii-yá nìsa cahvi stná xìì-nsí, mate cachí nècuàchì yohó iin ichí tnùhù nduá. Doco yùhù xiníndísê nsidaa ñà-itúú nùù tutu nduú ley xi-nsi, te xiníndísâ stnáì nsidaa ñà-ndùá nì tiaa profeta nìsa cahàn cuenta xi-ya. ¹⁵Nacua nì cachí mii-né, ducán cachí stná yùhù, ñà-ìá ndisa tnùndé ini ndiatu-nda nùù-yá, vàchi icúmí nsidaa-nda natiacu-ndà, nèhivì vàha te nèhivì malu. ¹⁶Ñàyùcàndùá, yùhù, nicanicuahàn quidé lucha ñà-màsà cóó ni-iin cuàchi dandoho-xi anímè, vàchi ni-iin cuàchi có-cùnì` quide nùù Dios, te ni nùù nèhivì.

¹⁷Cunaha-ní, caní cuìà có-ìé` ñuì, dandu nì NASA yucán, nihí cuàhà ñà-ndùá cutahví nèhivì ndahví ndoó yucán, te nihí stnáì promesa xi. ¹⁸Pues chuun jaàn nduá disáhà-xí nì NASA yucán, te nì nsidandoo stnáì mií (nacua cachí ley xi raza-nsí). Te xicánúú sahnúí patiu veheñùhu cahnú yucán, cóñi dánacuìdè nèhivì, nì cóñi quídá stnáì ni-iin escándalo. Doco dava nècuàchì raza-nsí nì quixi ladu Asia, nì xini-né yùhù yucán. ¹⁹Te nù ndisa cuní nècuàchimà càhàn tnùhù-né sàhí, dandu ndiá icà-né

màcuìta stná-nè nùù-ní yohó, te canicuàchi mii-né sàhí. ²⁰Te ò nècuàchì itá yohó, nú nì xini-nè iá iin falta nì quide na ní ie nùù nsidaa tè-xidandacú, dandu ni cachí-nèà vichi duha, cuní. ²¹Cuisì vihini tuxí ini-nè iin falta nduá na ní càhàn fuertí` xì nsidaa nècuàchìmà nì cachì ñà-xìnindísé icúmí-ndá natiacu-ndà —nì cachí Pablo.

²²Daaní, na ní inini Félix ñà-jaàn, nì cucani-tè chuun xi Pablo, cachí-te xi nsidaa-né:

—Ni quésáá gà comandante coronel Lisias, dandu ndàcàtnùhù gué` sàhà-ñá cundaà vàha inì nansa iá chuun xi-nsia.

Ducán nì cachí Félix, vàchi algu ináhá stná-te sàhà ichí Jesús. ²³Dandu nì dàndàcú-te nùù iin capítan ñà-nì cúnidiáà-te Pablo, doco màsà cúnidiádí dahuun-ne, te ni màsà cádí stná-te nùù ni-iin ana iá vàha xi-né nú cuní nècuàchìmà quixi-ne dacútiácú-ñàné, te ò nácotò stnahá-né.

²⁴(Daaní, mànuhù Félix mà.) Te nì yàha itnii quìvì, dandu nì quixi tu-tè xì ñahàdihí-te nani Drusila; iin nècuàchì ñahà raza Judea nduú-né. Dandu nì cana-tè Pablo ñà-tnàtuu-ne, vàchi cuní-te cunini-tè nansa iá ichí cunihnu vàha ini-ndà Jesucristu. ²⁵Ñàyùcàndùá, nì càhàn Pablo xì ndúi-nè, dansítnùù ini-nè nècuàchìmà nansa cuní Dios quida viì-ndà sàhà-ñá màsà quídá ndevàha-nda nansa ni nì cui, vàchi icúmí coo iin quìvì juiciu. Dandu Félix mà, cuàhà gá nì yùhí-te, cachí-te xi Pablo:

—Còó, xuhun-ní (cuartu xi-ní) vichi. Te despues, nú cusáí, dandu cana-tui mii-ní.

²⁶Ducán nì cachí-te, vàchi tuxí stná inì-te vihini daquíhvi Pablo dìhhùn sàhà-ñá daña-téné. Ñàyùcàndùá, cuàhà xichi nì cana-tènè nì ndatnuhu-té xí-né. ²⁷Doco na ní yàha ùì cuìà, dandu nì quee-tè nùù mesa, te nì quìhvi inga tiàa nani Porcio Festo lugar xi-tè. Doco cóni tàvá-te Pablo libre, vàchi cuní-te ndòo vàha-tè xì nèhivì raza Judea.

Nansa nì càhàn Pablo sàhà mii-né nùù gobernador saa nani Festo

25 Daaní, nì quesaa Festo mà ladu yucán. Doco tìxi ùnì quìvì nì quee-tè ñuu Cesarea cuàhàn-te ñuu Jerusalén. ²⁻³Te yucán nì tnàtuu dùtù cusáhnù, xì stná nècuàchì chicá idónuu, nì càhàn-nè xì Festo sàhà Pablo, càhàn tnùhù-nè sàhà nècuàchìmà. Te nì xìcàn-nè cana-tè nècuàchìmà quixi-ne ndè Jerusalén, vàchi cuàhà tiàa cuàhàn cundiatu dèhé ñà-cahnì-téné ichí mà. ⁴Doco nì naxiconihí Festo nùù nècuàchìmà, cachí-te:

—Còó, ñuu Cesarea mà icúmí Pablo ndòo-ne. Yucán ndiaá soldadu-nè. Te yùhù, tìxi iin ùì quìvì icúmí stná naxicocuín yucán. ⁵Ñàyùcàndùá, yucán ni cùhhùn stná nsidaa mii-nsiá nècuàchì idónuu, cutnáhâ-nsiá xì` cùhhùn-ndà. Dandísá, nú iá cuàchi nècuàchìmà, dandu vâtùni canicuàchi-nsia —nì cachí-te.

⁶Daaní, nì cuee gà-te ùnà ò úxìn gà quìvì ñuu yucán, dandu

mànuhù-té ñuu Cesarea, (te cuàhàn stná tè-xídandacu-ma). Dandu inga quìvì nì yàha Festo ndé ndundáà sàhà nèhivì, te nì sàcòo-tè. Dandu nì dàndàcú-te ni queé Pablo. ⁷Te na ní quesaa nècuàchimà, dandu nì sàcuìta stná nècuàchì raza Judea nì quixi Jerusalén mà, nì càhàn tnùhù-né sàhà nècuàchimà. Cuàhà gá chuun pesadu nì cachi-nè dìquì nècuàchimà. Doco puru ñà-mànicùi nìhìndèè-né nì sandua.

⁸Daaní Pablo, nì naxiconihí-né ñuu nècuàchimà, cachí-nè:

—Yùhù, còò ni-iin falta nì quídé dìquì ley xi nècuàchì raza xi, ni còò stná falta nì quídé dìquì veheñùhu xi-nsi, ni dìquì stná rey cahnú César.

⁹Doco Festo, cuní-te ndòo vàha-tè xi nècuàchì raza Judea mà, ñàyùcàndùá, nì cachì-te xi Pablo:

—¿A cándisá-ní cùhùn-ní ñuu Jerusalén, te yucán nsidandaì sàhà ñà-ndùá cachí nècuàchì yohó?

¹⁰Dandu nì cachi Pablo xì-té:

—(Còó.) Divi lugar yohó nduú ndé cachí rey César xiñuhu ndundaà sàhà nèhivì. Ñàyùcàndùá yohó ié. Te mii-ní, sàvàha ináhá-ní còò falta nì quídé dìquì nècuàchì raza xi. ¹¹Doco cunaha-ní, nú ndisa ía pesadu cuàchi, te ò nú ndisa cuàhà gá iníhíquê, te xiñuhu cuì, pues vátuni; cahnì-nsiá yùhù, mà cáchì á coó. Doco nú coó, nú tnùhu nduá cachí nècuàchì yohó, dandu còò permisu danáyàha ni-iin juez yùhù ndahà-né. Pues vichi xíquèn ñà-dayáha-ní yùhù ndahà rey cahnú César —nì cachi Pablo.

¹²Daaní, Festo, nì ndatnuhu-té xí nècuàchì sáha razón xì-té nansa quida-tè, dandu nì cachì-te xi Pablo:

—Mii-ní, sàni xìcàn-ní ndundaà chuun xi-ní ñuu César. Pues vátuni ía; divi ñuu César icúmí-ní cùhùn-ní.

Nansa nì xìcàn rey Agripa càhàn Pablo ñuu-né

¹³Na ní yàha itnii quìvì, dandu nì sàà stná rey Agripa xì Berenice ñuu Cesarea mà ñà-casàhú-né xì Festo.

¹⁴Te como caní quìvì nì ndòo-ne yucán, ñàyùcàndùá nì càhàn Festo xì rey mà sàhà Pablo, cachí-te:

—Na ní quee Félix ñuu mesa, nì ndòo iin nècuàchì ndiadí yohó (nani Pablo). ¹⁵Ñàyùcàndùá na ní sàhìn ñuu Jerusalén, dandu nì catnàtuu dùtù xícusahnú xì stná nècuàchì dandacú ñuu mà, nì xìcàn-né dandacuí ñà-cui nècuàchì ndiadí mà. ¹⁶Doco nì naxiconihí ñuu-né: “Nsiùhù tè-ndùú nècuàchì romanu, còò estilu icúmí-nsí cahnì-nsí ni-iin nèhivì nansa nì nì cui. Còó, vàchi dihna icúmí-té cuita-tè ñuu nècuàchì sanícuàchi sàhà-ñá ducán vátuni cucumi-té lugar càhàn stná-te sàhà mii-té nansa ía ñà-ndùá cähàn tnùhù-né sàhà-té”.

¹⁷Ñàyùcàndùá, nì caquixi nècuàchì ñuu Jerusalén mà dècuèndè yohó, te vichi duha inga quìvì nì sàhìn vehechuún, nì sàcòi sillà xi, te nì dàndàcuí ni tavá-te Pablo mà. ¹⁸Dandu nì sàcuìta stná nècuàchì cähàn tnùhù, te nì sanicuàchi-ne sàhà nècuàchimà. Chuun pesadu cundua nì cahín. Doco còó, cóni sàndúá ducán. ¹⁹Cuisì sàhà creencia xi-ne nì càhàn-né, xì sàhà stná iin ana nì xìhi nani Jesús. Doco Pablo, tucu

cachí-nè: itiácu Jesús, cachí-nè.
20 Doco yùhù, cóni cündáà vàha inì nansa chicá vàha quide xì chuun jaàn. Ñàyùcàndùá, nì càhìn xì Pablo, áma cándísâ-né cùhùn-né ñuu Jerusalén, te yucán ndundaà sàhà chuun xi-ne. **21** Doco còó, lugar yohó nì xícà-nè cundiadi-nè ndè cachi (cùhùn-nè) ndundaà sàhà-né nùù rey cahnú César. Ñàyùcàndùá, nì dàndàcuí coo vàha-ne ndè cachi techuín-nè cùhùn-né nùù rey mà — nì cachi Festo.

22 Dandu nì cachi rey Agripa mà xì Festo:
 —Yùhù, cudíi stná inì cunini ñà-ndùá cachí nècuàchimà.
 —Vàtuni, tnaa cunini-ní —nì cachi Festo.

23 Daaní, inga quìvì vàxi tu Agripa xì Berenice ndè salón cahnú ndé ndundáà sàhà nsidaa chuun. Nì quìhvi-ne yucán, vico sàstnùhù ndáa-ne. Te yucán sàni caquesaa stná comandante coronel xì cuàhà stná nècuàchí chicá idónuu ñuu yucán. Dandu nì dàndàcú Festo ñà-nì tàvá-te Pablo. (Te na ní quesaa-nè), **24** dandu nì cachi Festo mà:

—Mii-ní rey Agripa, xì nsidaa stná mii-nsiá nècuàchí nì quesaa, yohó indéhe-nsiá nècuàchí (cachí xì-nsiá). Cunaha-nsiá, na ní sàhìn ñuu Jerusalén, cuàhà gá nècuàchí raza Judea nì xícà favor nùí, dècuèndè nì càna fuerte-nè, cuní-nè cui nècuàchí yohó. Stná ñuu Cesarea yohó, divi ni ducán xícà stná-ne. **25** Doco nùù yùhù, còó ni-iin falta xi-ne nì túi. Dandu mii-né, nì xícà stná-nè ndundaà sàhà-né nùù rey cahnú, ñàyùcàndùá,

sàni nacani inì, te icúmî techuín-nè cùhùn-nè yucán. **26** Doco cui si ñà-còò ni-iñàha cui cachi ndise na tiai nùù señor rey cahnú sàhà-né. Ñàyùcàndùá sàni tavà cànuí-nè nùù mii-ní rey Agripa, xì nùù stná nsidaa mii-nsiá nècuàchí dava ga, vàchi cuní nanducu-nsiá índù iñàha cui tiai nùù tutu cùhùn xì-né. **27** Vàchi có-ndùá ñà-techuín-nda iin nècuàchí presu cùhùn nùù rey mà nú còò ni-iñàha cachitnùhu ñà-ndùú falta xi-ne —nì cachi Festo.

Ñà-ndùá nì cachi Pablo na ní càhàn-nè sàhà mii-né nùù rey Agripa

26 Daaní, Agripa mà, nì cachi-nè xì Pablo:

—Vàtuni càhàn-ní sàhà-ní vichi. Dandu nì cuu ndahà Pablo, te nì quesaha-né nì càhàn-nè, cachí-né:
2 —Nansicáhîn vichi, vàchi nùù mii-ní cuàhìn càhìn. Pues cuàhà gá ñà-ndùá nì càhàn tnùhù nècuàchí raza-ndà sàhí, rey Agripa. **3** Doco cudíi inì vichi, vàchi ináhá-ní nansa ndisa iá nsidaa estilu xi raza-ndà, te cundáà stná inì-ní sàhà nsidaa chuun ndatnúhú cuáhà-ndà. Ñàyùcàndùá, sacúndáhví nùù-ní ñà-nì còó calma xi-ní cunini-ní ñà-ndùá cuàhìn càhìn.

4 'Nsidaa nècuàchí ñuu Judea, ináhá-né nansa nìsa quide na ní sandui tèchii. Dihna nìsa le ñuì, dandu nì sàhìn nìsa le ñuu Jerusalén. **5** Te nècuàchí raza-ndà ndoó yucán, dècuèndè sànahà ináhá-né yùhù. Te nú cuní-nè cachitnùhu ndaà-nè, vàtuni cachi-nè nansa nìsa quide na ní sanchicuìn ley xi nècuàchí fariseu. Nsidaa nècuàchí ley mà,

chicá fuerte chívàha-ne religión xi raza-ndà. ⁶Doco vichi yohó ié`, sanícuàchi-ne sàhí. Te éíndù falta xi iá? Cuisì ñà-xiníndísê palabra nì quida Dios comprometer xì xìì-ndà, divi ñà-cuàhàn-yà danátiácú-yà nsìi. ⁷Pues sàhà ñà-nì cachi-yà ducán, ñàyùcàndùá, nsidaa nèhevì ndúu nsì-úxìn ùì descendencia xi raza-ndà, xinúcuáchí vïì-né nùù Dios ndui te ñuu, xiníndísâ-né, te ndiatú-né cuu ndisa ñà-ndùá nì quida-ya comprometer mà. Cunaha-ní rey Agripa, yùhù xiníndísâ stnáì, te ñà-jaàn ndùá dìsáhà-xí sanícuàchi nèhevì raza-ndà sàhí.

⁸Mii-nsiá, ¿a ndísá có-xiníndísâ stná-nsià ñà-vàtùni danátiácú Dios nsìi? (Pues ináhà-ndá, vâtùni.)

⁹Yùhù, ndisa, nìsa tuxi inì ñà-ndìà lqué quida quini xì nèhevì ndácúcahan xi Jesús de Nazaret. ¹⁰Te divi ñà-jaàn ndùá nìsa quide ñuu Jerusalén, vâchi ndè nùù dütù cusáhnû nì taví permisu, te cuàhà nèhevì xí Jesús nìsa sadì vehecàa. Dandu quívì cuàhàn-te cacahnì-té nècuàchìmà, stná yùhù nì sadandáà stnái. ¹¹Te nìsa nacàhin stnáì nsidaa veheñùhu cuachi nìsa nanduquí nèhevì xí Jesús ñà-dandohí-né áma níhìndèí nacuaà-né mii-yá. Te ñà-cuàhà guá nìsa xidà inì sàhà-né, dècuèndè nìsa sahàn stnáì ñuu xìcà nì sanchicuìn-né.

¹²Pues sàhà chuun jaàn nduá cuàhìn ichì ñuu Damasco, nihí orden nì quee nùù dütù xícusahnú. Ñàyùcàndùá, iá permisu-xi cuàhìn sàhà chuun ma. ¹³Te nahi càxíhúì nì sandua, señor rey, dandu ichì

cuàhìn mà nì xinì yáha ga fuerte nì natnuù nihni iin luz ndé xiqué cuàhìn xì compañeruì, ndè dìquì-xí ansivi vàxa, te chicá ndiaha nì natnuà nùù orá. ¹⁴Ñàyùcàndùá, nì nàcasàn nsidaa-nsí ñuhù, te nì tiacuì nì càhàn iin ana cähàn dàhàn hebreu, cachí-yà xì: “iSaulo, Saulo! ¿Índù chuun nchícùn-ní yùhù quidá quíní-ní xì? Cuisì mii-ní quidá quíní-ní xì mii-ní, vâchi na quidá quisì caní sàhà nùù garrocha, ducán quidá stná-ní”.

¹⁵Dandu yùhù, nì cachì: “¿Ana nduú mii-ní, Señor mío?” Dandu nì cachì-yà xì: “Yùhù nduí Jesús, divi ana dandoho-ní. ¹⁶Doco vichi ndacuìnn-ní, vâchi sàhà-ñá nì xinì-ní yùhù, ñàyùcàndùá icúmí-ní cunduu-ní ana cunucuachi nùí, cunduu-ní testigu sàhà ñà-ndùá nì xinì-ní vichi, xì sàhà ñà-ndùá cuni gá-ní na dacuní guè mii-ní mií quívì vàxi xi-nda. ¹⁷Te vichi cunaha-ní, cuàhìn techuín mii-ní ñà-cùhùn-ní càhàn-ní xì nècuàchì nsidaa inga raza. Te nù cuní-né quida quini-ne xì-ní, dandu cuidahín mii-ní nùù-né, nùù mii-né xì nùù stná nècuàchì raza-ní Judea. ¹⁸Doco icúmí-ní càhàn-ní xì-né sàhà-ñá datnúù Dios sàxìñtnùnì-né, te quee-ne ichì ñáa, quihin-ne ichì ndiaha-yá. Vâchi nù ni cähàn-ní xì-né, dandu vâtùni dàñà-né nùù ndàhá ñà-malu, te candò-ne ndahà Dios. Ndutu stná cuàchi-ne, te cunduu-ne nèhevì ìì xí, dandu cutnahá-né xì nsidaa gá ana xiníndísâ-xí, te nìhítahví stná-né cuàhà ñà-ndiaha”, nì cachì Jesús xì’.

¹⁹Ñàyùcàndùá, nì quida ndise cumplir nsidaa ñà-ndùá nì cachì-yà xì’ na ní xinì mii-yá ansivi, señor

rey. ²⁰Vàchi primeru nì càhìn xì nècuàchì ñuu Damasco, dandu nì ndixi stnái ñuu Jerusalén, te nì càhìn xì nèhevì yucán xì stná inicutu ladu Judea, xì cuàhà stná ñuu inga raza. Te nsidaa lugar mà nì cachì xì-né ñà-xìñùhù cuu-ne arrepentir, te yàha-ne ladu xi Dios, dandu quida viì-né nacua ndiá ìcà-né nùu ndisa sàni naxicocuñin ini-né sàhà cuàchi-ne, nì cachì xì-né.

²¹Pues cunaha-ní, nsidaájàn nduá dìsahà-xí nì tnii nècuàchì raza-ndà yùhù patiu veheñùhu cahnú, cuàhàn-nè cahnì-né yùhù nì cùi. ²²Doco Dios nduú ana chindéé xí, ñàyùcàndùá, iin-ni nchícùn ndài (ichì váha-ya) dècuèndè quìvì vichi, iin-ni cähìn xì nèhevì sàhà-yá, a xínduu-ne nècuàchì ndahví, te ò nècuàchì chicá idónuu, nsidaa-né cähàn xí, cachí xì-né ñà-ndùá nì cachitnùhu Moisés, xì ñà-ndùá nì cachí stná nècuàchì profeta, ²³ñà-icúmí Cristu ndoho-ya, (te cui-yà), dandu cunduu-ya ana primeru natiacu, te después danátnùu-yà ichì ndiaha-yá nùu nèhevì, na nèhevì ñuu-ndà, te ducán stná nèhevì inga ñuu —nì cachí Pablo.

²⁴Cähàn va Pablo ducán, dandu nì ndàhì Festo, cachí-te:

—Pablo, sàni culocó sàxìnítñùní-ní ñà-cuàhà guá dacuaha-ní.

²⁵Doco nì cachí Pablo xì-né:

—Señor gobernador Festo, cuicahnú inì-ní, doco màdiá nì culoquí` nduá, vàchi ñà-ndácuísì nduá cachí xì-ní. Cähàn sahnúi.

²⁶Te cunaha-ní, yohó iá stná rey Agripa, te có-cùcáchán nùí` càhin nùu mii-né, vàchi ináhá-né sàhà

chuun yohó. Seguru icúmí ñà-sàni cundaà vàha ini-nè, vàchi chuun yohó, cónì sàndúá iin chuun iá dèhé. ²⁷Mii-ní rey Agripa, ádi xiníndísâ stná-ní ñà-ndùá nì tiaa nècuàchì profeta sànaха. Pues yùhù ináhí, ducán xiníndísá-ní.

²⁸Dandu nì cachí Agripa xì-né:
—Cuisì iyuhu gá palabra cachí-ní, te vihini yàha stnái cunchicuín Jesucristu.

²⁹Dandu nì cachí Pablo xì-né:
—A sea iyuhu-ní, te ò cuáhà gá cumánì, doco cahnú gá Dios iin-ni ni quidá stná-ní nacua nì quida yùhù, (nì xinindisé mii-yá). A sácú vàha ni cúníndísâ stná-ní), mii-ní xì nsidaa gá stná nècuàchì iníñi yohó. Cuisì-ní có-cùnì` cunuhni stná-nsià cadena nahi mií ³⁰—nì cachí Pablo.

Dandu nì ndacuìta nsidaa nècuàchì ndoó yucán, divi rey Agripa xì gobernador, xì Berenice, xì nècuàchì dava ga ndoó stná xì-né yucán. ³¹Te nì cuxio-ne iladu, ndatnúhú-né, cachí-né:

—Ni còò falta xi nècuàchì jaàn dìsahà-xí cui-né, ni ñà-cundiadi-né.

³²Te nì cachí rey mà xì Festo:

—Nú màsà cásan-nè yàha-ne nùu rey cahnú César, dandu mà tihì dàñà-né vichi duha nì cùi.

Nansa nì dàýáha-tè Pablo cùhùn-nè ñuu Roma

27 Daaní, Pablo xì itnii gá tè-ndiàdí, nì yàha-ne ndahà iin capitán nani Julio, iin soldadu siempre cutnáhá xí soldadu xi meru rey César Augusto, vàchi sàni cachí tè-xidandacu-ma ñà-icúmí-nsi quihin-nsi barcu cùhùn-nsi ladu Italia. ²Te nìsa ia

stná iin tiàa nani Aristarco cutnahá stná xì-nsí cùhùn. Iin nècuàchì ladu Macedonia nduú-né, te meru ñuu-nè nduú ñuu Tesalónica.

Ñàyùcàndùá, nì nana nsidaa-nsí iin barcu nì quixi ñuu Adramitio, vàchi sàdaaní cuàhàn-nu quihin-nù ichì nùhù-nu, te icúmí-nû yàha-nù ladu Asia. Dandu nì dítá-nu nì quihin-nù ichì cuàhàn-nu xi-nsí.

³Dandu nì yàha iin quìvì, te nì sàà-nsí ñuu Sidón. Te yucán nì quidamaní capitán mà nì sàha-ne permisu (ñà-nuu Pablo barcu), ñàyùcàndùá nì sàhàn nècuàchímà ini ñuu yucán ndé ndoó amigo xi-ne, te nì nìhì-né ñà-ndùá xiñuhu.

⁴Dandu nì dítá tu barcu mà ichì cuàhàn-nu, te nì yàha-nsi iin ñuu cahnú nani Chipre indúhu mahì mar. Ladu ndé có-dúcùn guá táchì nì yàha-nsi, vàchi ladu nùù-xí caná táchì mà. ⁵Daaní, nì yàha-nsi chicá nùù-xí mahì mar iá frente ladu Cilicia xì ladu Panfilia, te nì sàà-nsí ñuu nani Mira iá ladu Licia.

⁶Yucán nì xini capitán mà inga barcu nì quixi ñuu Alejandría, te icúmí-nû cùhùn stná-nu ladu Italia. Ñàyùcàndùá, divi barcu mà nì dàndàcú-né nana-nsi, te cuàhàn-nsì. ⁷⁻⁸Daaní, cuàhà quìvì nì xica cueé-nu, vàchi ùhì xicá-nu, lácà ní cuyatni-nù nùù ñuu Gnido, te cóni sáha ga táchì caca gà-nu. Ñàyùcàndùá, nì sàha-nù vuelta nì yàha-nsi yatni iin esquina ñuu Creta ndé nani Salmón. Dandu yuhù mar diìn ñuu Creta mà nì yàha-nsi, doco ùhì stná caca barcu yucán. Dandu nì sàà-nsí nùù ñuhù íchì iin xaan nani Buenos Puertos, yatni ndé iá ñuu Lasea.

⁹Doco vichi sàñi cuee sàstnùhù-nsí, dècuèndè sàñi yàha vicò iníhù-ndà, te vihini quida quini mar xì barcu (nú ni cùhùn-nu). Ñàyùcàndùá, nì càhàn Pablo (xì nèhvì ndoó barcu mà), ¹⁰cachí-nè:

—Señores, sàñi sài nì cundaà inì cuàhàn coo cuàhà tnùndoho xi-nda nú ni cùhùn gá-ndà nùù-xí. Mà úhì ndañuhu carga, xì mii stná barcu, ndè stná mii-nda vihini ndañuhu-nda.

¹¹Doco capitán mà, chicá nì xinindisá-né ñà-ndùá cachí tiàa dacaca-xi barcu mà, xì ñà-ndùá cachí stná stohò-nu, te màdì ñà-ndùá cachí Pablo. ¹²Ñàyùcàndùá, cuàhà nècuàchì yucán, chicá nì cuni-nè caquee-ne lugar mà, vàchi có-ndùá iin lugar vàha yàha-nda tiempu víxin. Ñàyùcàndùá, nì cachí-nè chicá vàha cùhùn-nè nùù-xí ndè ñuu Fenice, dandu vátùni cundoo-ne yucán tiempu víxin. Ñuu Fenice mà nduú iin ñuu inga orilla ñuu Creta, te cuisì dúcùn táchì iin iin dián ndé quêcahnu hora.

Nansa nì dàñà fuerte dàvítächí mar

¹³Daaní, nì quesaha caná yadi táchì ladu, te nì tuxi ini nècuàchì barcu ñà-vátùni cùhùn-nsì.

Ñàyùcàndùá, nì quihin tu-nsi ichì cuàhàn-nsì orilla mar iladu ñuu Creta mà. ¹⁴Doco tìxi inga iin ratu nì quesaha nì cana iin táchì dàñá, ladu ñuu mà vàxan, táchì yόdo ladu nìnu cachí-nè xán. ¹⁵Te nì cacùhan barcu xi-nsi, mānicùí gá nìhìndè-nsí caca ndaà-nu ladu vàxan, ñàyùcàndùá nì sahnde

ini-nsì, vàchi ndé ndiàchì úún-nu cuàhàn-nu.

¹⁶Dandu nì yàha-nsì iladu ñuu tii nani Clauða indúhu mahì mar. Te yucán có-càna cuáhà guá tàchì. Cunaha-ní, barcu cahnú xí-nsí mà, íditá stná-nu iin lancha tii. Te ndee ní quidachuún-nsí, dandu nì nìhi-ní nì tavà-nsínu. ¹⁷Dandu nì dàcùnúndú-te iin cable ndee icà barcu cahnú sàhà-ñá màsà ndú-a-nu. Te nì yùhí stnâ-te sàà-nu ndé yadi ía ñusì, te cacùhun-nù. Ñàyùcàndùá, nì dàñuú-te sícoto ndee dítâ tàchì-nú, te ndiachi úún-nu cuàhàn-nu quidá tàchì mà.

¹⁸Daaní, inga quìvì, yáha ga caná ñì tàchì dàñá mà. Ñàyùcàndùá nì quesaha-té nì dàndiàchì-té carga xi-nù ini mar. ¹⁹Te quìvì ùnì nì dàndiàchì ndahà stná-nsì nsidaa gá ñà-ndúá nihí-nu. ²⁰Dandu nì yàha cuàhà gá quìvì, te có-túi orá, có-túi sítñuú, te yáha ga dúcùn dàvitàchí daná mà nsiùhù. Ñàyùcàndùá, còò gá tnùndé ini càcu-nsi nì cahan-nsí.

²¹Daaní, na sánì yàha cuàhà quìvì ndoó dòcò-nsì có-xixí-nsí, dandu nì sàcuììn Pablo mahì nsidaa-nsí, te nì cachi-nè xì-nsí:

—Compañeros, chica vàha nú nì inini-nsia yùhù nì cùí ñà-màsà quéé-ndá ñuu Creta quixi-nda, dandísá mà cacrùhun-nda tnùndocho yohó. ²²Doco vichi, cachí` xì-nsí, màsà cùhúún inì-nsia, vàchi ni-iin-nda mà cùí-ndà, cuisì barcu xi-nda cuàhàn ndañuhu. ²³⁻²⁴Doco cunaha-nsí, ñuu ndùvehè nì xinì yatni ndé (indúhí) nì sàcuììn iin ángel xi Dios nùí. Vàchi mii-yá nduú-yá Stohì, divi ana xinúcuáchí nùù-xí. Pues divi ángel mà nì

cachi-nè xì': “Màsà yúhî-nî, Pablo, vàchi icúmí-nî sàà-ní nàcuììn-ní nùù rey cahnú César. Te cunaha-ní, sàñì indehè ndàhví Dios mii-nsí, vàchi dohó cachí-yà xì-ní: mà sáà ni-iin nèhevì cutnáhâ xí-nî cui-né, ni-iin nèhevì barcu yohó”, nì cachi ángel mà. ²⁵Ñàyùcàndùá contentu ni nácùndoo-nsia, compañeros, vàchi nacua sàñì cachi Dios xì', divi ducán icúmí coo, te seguru icúmìà. ²⁶Doco antes icúmí-ndá ndiachi-nda orilla iin ñuu tii mahì mar —nì cachi Pablo.

²⁷Daaní, nì yàha ùxìn cùmì gá quìvì, te vichi xicá barcu iladu mar ndé cachí-nè nduú mar Adria. Nahí dava ñuu nduá, te ndiachi ndiachi barcu xi-nsi quidá tàchì. Dandu peón xíquidachuún barcu mà, nì tuxi inì-te ádi sánì cuyatni-nù nùù ñuhù íchí cähàn-té. ²⁸Ñàyùcàndùá, nì chitacùhá-te nadaa tantu cunú ñuhù tècuíí yucán, te nì cundaà inì-te òcò sàhùn iin (36) metro cunú-te. Dandu iyuhu gá nùù-xí, tucu tu nì chitacùhá-te, te òcò ùsà (27) metro cunú-te chicá yucán. ²⁹Ñàyùcàndùá, nì yùhí-te dúcùn barcu cavà nahñú ñuhù ini mar. Sàhámà nì dàñuú-te cùmì càa nahñú xí barcu ndè cahà mar sàhà-ñá màsà cacrà gá-nu. Dandu ndiatú cuísí-té tùinuù.

³⁰Daaní, peón xi barcu, nì cunì-te cunu-té. Ñàyùcàndùá, nì sàcuíta-té nùù barcu mà, quidá-te na ian cuàhàn-te danuú gá-te inga càa nahñú ndè cahà mar, doco dandáhví-te, vàchi lancha tii ma nduá nì dàñuú-te. ³¹Dandu nì cachi Pablo xì capitán xì stná soldadu ndoó yucán:

—Nú màsà ndóo peón jaàn barcu yohó, mà cácu-nsia.

³²Ñàyùcàndùá, nì sàhàn soldadu mà nì sahndè-te cable itácáá lancha mà, te nì ndiachi-nú mahì mar.

³³⁻³⁴Daaní, na sácuàhàn túinuù, dandu nì càhàn Pablo xì nsidaa compañeru-nè, cachí-nè:

—Chicá vàha cuxi-nsia iñàha, vàchi sàcuàhàn-ndà ùxìn cùmì quivì có-xixi-nsiá, nchitó-nsiá, nacání ini-nsià. Ñàyùcàndùá sacúndahví` nùù-nsiá ñà-cuxi-nsia, vàchi ducán xiñuhu quida-nda, dandu càcu vàha-nda, vàchi cunaha-nsiá, còdò ni-iñàha cuu xi ni-iin-nda. ³⁵—nì cachi Pablo.

Dandu nì tnii-ne iin pan, te nì naquimanì-né Dios nì indehè nsidaa-né. Dandu nì dàcuàchí-néà, te nì quesaha-né xixí-né.

³⁶⁻³⁷Ñàyùcàndùá, nsidaa gá nèhivì yucán, contentu nì ndòo-ne, te nì xixi stná-nè. Te nsidaa nsidaa nsiùhù nècuàchì ñuhù barcu ma, ùlì cientu ùnì dico sàhùn iin (276) nèhivì nì sanduu-nsi.

Nansa nì cuu xi barcu, nì tûxi-nú nì sachí-nù nùù mar

³⁸⁻³⁹Daaní, na ní nsihí nì xixi nèhivì mà nì ndenuu ini-nè, dandu nì sate nsihí-ne trigu (nduú carga xi-nù) ñà-cùnì-nè nduñama chii gá-nu. Dandu na ní túinuù claru, (nì xini xìcà-té yucán iá) iin ñuu mahì mar. Doco cóni nácúnì-te índù ñuu nduá. Doco nì xini stná-te yucán iá iin ndahà mar ndé iá ndà ñusì orilla-ñà, te vàha lugar mà daxínu-té barcu cahan-té.

⁴⁰Ñàyùcàndùá, nì sahndè-te cable xi càa itníí xí-nú mahì mar, te nì

ndòa. Dandu nì dàñà stná cable nuhní yutnù chipála dacaca-xi-nú. Te nì nana stná sícoto ndee itáníní ladu nùù-nú (ñà-dítâ tàchì-nú). Ñàyùcàndùá nì quesaha-nú nì nacaca-nù, te cueéni cueéni nì cuyatni-nù ndé iá ñuhù íchí mà.

⁴¹Doco nì sàà-nu iin xaan ndé vàxi ùlì ichì tècuíí, te yucán nì cacùhun-nù cahà mar. Nì ndùxin tnuu nùù-nú, doco cahà-nú, nì quesaha nì sachí iì-ñá nì quida tècuíí dúcùn ndee guá icà-nú.

⁴²Dandu soldadu yucán, nì cacunì-te cahnì nsihí-te nècuàchì ndiadí ndiaá-te, vàchi vihini dutè-né mar mà, te cunu-ne cahan-té.

⁴³Doco capitán yucán, cóni cùnì-né cui Pablo. Ñàyùcàndùá, cóni sáha-ne cahnì soldadu mà nècuàchì ndiadí. Dandu nì dàndàcú stná-nè nùù nècuàchì tùha dutè ñà-dihna mii-né ni quécoyo-ne mahì tècuíí dècuèndè ni xínu-ne ñuhù íchí. ⁴⁴Dandu nècuàchì mà túha, cunchicùn-nè cùhùn-nè cundòó candee-né dìquì yutnù nduú tabla, ò inga yutnù xí barcu nì sachí. Ñàyùcàndùá, ducán nì nìhi nsihí-nsí nì quee-nsi ndé ñuhù íchí, te nì càcu-nsi.

Ñà-ndùá nì quida Pablo na ní ia-ne ñuu tii Malta mahì mar

28 Na ní nsihí nì càcu-nsi nùù mar mà, dandu nì xinítñuhu-nsi Malta nani ñuu yucán.

²Te nèhivì ndoó yucán, nì quida manì-né xì-nsí nì chiñuhu-né iin ñuhu, te nì cachí-nè xì-nsí ñà-nì tnátuu-nsi nadaà-nsí, vàchi cuún dàvì, te vixin ga. ³Ñàyùcàndùá nì nducu stná Pablo chii tutnù

ìchí. Doco na meru daquée-nènu mahì ñuhu mà, dandu nì quecunu iin còò dàrná xínu-sì nùù ñuhu, te nì tñinùhu tnuu-sì ndahà-né.

⁴Ñàyùcàndùá, na ní caxini nècuàchì ñuu mà itácaá còò mà ndahà Pablo, nì cachi-nè iin-ne xì inga-nè:

—Ádi té-nì sahnì nduú tè-jaàn, ñàyùcàndùá vichi icúmí-tê danáà-te sàhà-té. Mate sánì càcu-tè nùù mar, doco mà níhi-té cutiacu gà-te —nì cachi-nè.

⁵⁻⁶Doco nì quidi Pablo ndahà-né, te nì ndiachi còò mà mahì ñuhu. Ñàyùcàndùá, nsidaa nèhivì yucán, ndé ndiàtú úún-né, vàchi tuxí ini-nè cuàhàn xiùn ndahà Pablo, ò nù coó, nanàá nàacasàn-né cui-nè. Doco caní tiempu ndiatú-né indéhe-né, te còò ni-iñaha ni cuu-xi nècuàchìmà. Iin-ni iá-nè. Ñàyùcàndùá, tucu nì nacani ini nèhivì mà, cachí-nè:

—Ádi iin dios nduú nècuàchì jaàn.

Nansa nì dàndúvàha Pablo yua nècuàchì dandacú nani Publio

⁷Yatni yucán nduú ñuhù xí nècuàchì dandacú nùù ñuu mà; Publio nani-né. Te nècuàchìmà, nì dàyáha-ne nsìuhù vehe-ne. Ùnì quìvì nì sandoo-nsi yucán. Te cuàhà gá nì cunsìhi ini-nè nsìuhù. ⁸Te yucán iá stná yua-né, indúhu-né, sáhayocá-né, vàchi cuhí-nè cuèhè daxìn. Dandu nì quìhvì Pablo ndé indúhu nècuàchìmà, te nì xicàn tàhvì-né nùù Dios, nì chitàndòó-né ndahà-né dìquì nècuàchìmà, te ducán nì nduvàha-ne. ⁹⁻¹¹Dandu después dava ga nècuàchì cuhí ndoó ñuu mà, nì caquixi stná-nè, te nì nduvàha stná-nè. Ñàyùcàndùá,

cuàhà gá nì cañúhu nècuàchì ñuu mà nsìuhù. Te na ní xìnu ùnì yòò ndoó-nsí yucan, dandu nì nana-nsi iin barcu cuàhàn-nsí quihin tu-nsi ichì nacaca-nù xì-nsí. Te nèhivì ñuu mà, nì sàhatahvì stná-nè nsìuhù nsidaa ñà-ndùá xiñuhu nùù-nsí. Te barcu mà, iin yutnù nì ia yucán inii tiempu vixin nduú-nu. Ñuu Alejandría nduú meru ñuù-nu; te nùù-nú itá muñecu nani Cástor xì Pólux. Pues divi barcu mà nduú yutnù nì nana-nsi, te cuàhàn-nsí.

¹²⁻¹³Daaní, primeru nì sàà-nsí ñuu Siracusa, te ùnì quìvì nì sandoo-nsi yucán. Dandu nì caquee tu-nsi, te duha duha nì càvà barcu xicá-nu cuàhàn-nu, te ducán nì sàà-nu xi-nsí ndè ñuu Regio. Dandu inga quìvì, te nì quesaha tú táchì ladu. Ñàyùcàndùá, nì caquee tu-nsi cuàhàn-nsí. Te tìxi ùì quìvì nì sàà-nsí iin ñuu nani Poteolos. ¹⁴Ñuu yucán nì ndacùhun tnahá-nsí xì nècuàchì iin-ni nchícùn stná xì Jesús, te nì xicàn-né ñà-ndòo-nsi xì-né iin ùsà quìvì. Dandu después nì quihin tu-nsi ichì cuàhàn-nsí carretera cuàhàn ñuu Roma.

¹⁵Daaní, ñuu Roma mà nì quee ga stná nèhivì xí Jesús vaxi-ne, vàchi sàñi xinitnùhu stná-né sàvaxi-nsi. Dava-ne, dècuèndè ñuu nani Yàhvi xi Apio nì quesaa-né, te dava ga-nè cuisì ndé ñuu tii nani ùnì Changaru nì quesaa-né (ñà-ndacùhun tnahá-né xì-nsí.) Te na ní xini Pablo nècuàchìmà, nì naquimanì-né Dios, te nì ndòo-ne contentu.

¹⁶Daaní, nì sàà nsidaa-nsí ñuu Roma. Te capitán cutnáhâ xí-nsí, nì quida-ne entregar tiàa ndiaá-né,

nì ndòo nècuàchìmà ndahà iin comandante. Doco Pablo, nì nìhi-né permisu coo cuáan-né, mii-né xì stná iin soldadu cundiaa xì-né.

Nansa nì càhàn Pablo xì nècuàchì raza-né ndoó ñuu Roma

¹⁷ Daaní, nì yàha ùnì quìvì, te nì nacana Pablo nècuàchì raza-né chicá idónuu nì sàà vehe-ne. Te na sánì nataca nsidaa-né, dandu nì cachi Pablo xì-né:

—Nánì, còò ni-iñàha ni quidé dìquì nècuàchì ñuu-ndà, te ni-iin xichi cóni càhíchì stná inì estilu xì xìì-ndà. Doco nì tnii nècuàchì raza-ndà yùhù na ié' ñuu Jerusalén, te nì dàyáha-ne yùhù ndahà tè-romanu. ¹⁸⁻¹⁹ Te tè-yùcán, nì xìcàn tnùhù váha-tè nùí, dandu cuàhàn-te daña-té yùhù nì cùí, vàchi còò ni-iñàha disáhà-xí cuì. Doco nècuàchì raza-ndà ndoó yucán, cóni cùní-nè dàñí. Ñàyùcàndùá, fuerza nì xìquèn dayáha-té yùhù nùù rey cahnú César ñà-nsidandaà tèmà sàhí. Doco ni-iyuhu có-ndùámà ñá-cùní` daquée cuàchi dìquì nèhivì raza-ndà; còò.

²⁰ Pues cunaha-nsiá, iá ñà-dísahà-xí nì quide mii-nsiá invitar cundehí-nsià, te càhìn xì-nsiá yohó, vàchi vichi ndisa sà-jà iin tnündé ini ndiaha xí nècuàchì raza-ndà Israel. Doco divi sàhà-ñá (xiníndísê tnündé ini ndiaha ma), ñàyùcàndùá nì sàì nì sàcùnuhní cadena yohó —nì cachi Pablo.

²¹ Dandu nì cacachi nècuàchìmà xì Pablo:

—Còó; còò ni-iin carta ni quixí ladu Judea cähàn sàhà-ní, ni còò

ni-iin stná nècuàchì raza-ndà nì quésáá daquée cuàchi-xi dìquì-ní.

²² Doco cachí-ní xì-nsí nansa iá ichì sàà, tuxí inì-ní. Vàchi nsiùhù cuní-nsí cundaà ini-nsí, vàchi nsidanicuú lugar cähàn ûhí nèhivì dìquì ichì mà —nì cachi-né.

²³ Daaní, nì saquin Pablo iin quìvì quixi tu nsidaa-né. Te na ní sàà quìvì mà, cuàhà gá nèhivì nì casaà vehe Pablo. Ñàyùcàndùá, ndè dàtnàà, xì ndè nì cuaàahuun nì ndòo-ne yucán, cähàn Pablo xì-né, datuí-ne nansa iá ichì ndé dandacú Dios, te dansínuu ini-né nècuàchìmà nansa cachí ley xi Dios nì tiaa Moisés, xì nansa cuní cachi stná palabra nì tiaa nècuàchì profeta sànhaha. Ducán nì quida-ne, vàchi cuní-nè dacúníndísâ-né nècuàchìmà, te cahvi-ne xì Jesús. ²⁴ Daaní, na ní nsihamà, dandu dava nècuàchì iníní má, nì xiníndísâ-né, te dava-ne, còó. ²⁵ Màdì iin-ni ni xiníndísâ nsidaa-né. Daaní después cuní-nè nùhù-né. Doco na táñâha ga caquee-ne, nì cachi Pablo xì-né:

—Ndisa, ñà-ndáà nduá nì cachi Espíritu lì xí Dios xì xìì-ndà sànhaha na ní dàcähàn-yà profeta nani Isaías, vàchi dohó nì cachi-yà xì nècuàchìmà:

²⁶ Cuahán-ní, càhàn-ní xì nècuàchì raza-ní yohó, te dohó cachì-ní xì-né: “Mii-nsiá, cuàhà gá icúmí-nsiá cunini-nsia, doco mà sáà-nsiá mánlhì ini-nsiá. Te cuàhà gá icúmí-nsiá cundehè-nsiá, doco mà cündáà ndisa inì-nsia”. (Ducán cachì-ní xì nècuàchì raza-ní.) ²⁷ Vàchi nsidaa

nèhivì mà, quidámáxìní-nè, na ian ùhì tiacu-nè. Te quidá-né na ian dànácuánì-nè nùù-né, vàchi có-cùní-nè cundehè-né (ichì váha), ni có-cùní stná-nè cunini-ne, ni có-cùní stná-nè mènìhi ini-né, ni có-cùní stná-nè natnahñù-né ichì yùhù, te ducán nsida vií anima-nè, nì cachi Dios.

²⁸Pues vichi cunaha-nsiá, sàni nìhítáhvì nèhivì nsidaa gá raza cunini stná-nè razón ndiaha nansa càcu-ne nùù-yá. Te mii-né, ndisa, icúmí-né cunsìhi ini-ne cunini-ne
²⁹—nì cachi Pablo.

Dandu nècuàchì raza Judea mà, nì caquee nsihì-ne, te nì quesaha-né ndatnúhú fuerte-nè sàhà palabra mà.

**Nansa nì quida Pablo na
ndiadí-nè vehe-ne ñuu Roma**

³⁰Daaní, inii ùì cuìà nìsa là Pablo iin vehe renta (ñuu mà), te dayáha-ne nsidaa nèhivì sáà nùù-né,
³¹cachítñùhu-ne xì nècuàchìmà sàhà ichì ñuhìvì ìì xí Dios, vàchi libre iá-nè càhàn-nè xì nsidaa nèhivì mà. Nàyùcàndùá, cuàhà gá nì dàcuàhá-né nècuàchìmà sàhà Stoho-ndà Jesucristu, còò iin ni sadí xì nùù-né.

Tutu Nì Tiaa San Pablo nùù Nèhivì xí Dios Ndoó Ñuu Roma

1 Yùhù nduí Pablo, iin nècuàchì xinúcuáchí nùù Jesucristu. Divi mii-yá nì cachí-yà xí’ ñà-cùhìn chuun xi-ya; mii-yá nì nacàxin-ya yùhù ñà-cachitnùhi razón ndiaha xí Dios inicutu. ²Te divi razón mà nduú stná palabra nì cachitnùhu-ya sànaха na ní dàtnúù-yà ini nècuàchì nì sacahàn cuenta xi-ya, te nì tiaa-ne ñà-yùcán nùù tutu iì. ³⁻⁴Cunaha-nsiá, cähàn palabra mà sàhà Dèhemani-yá, te cachá` ñà-ndùú-yá iin descendencia xi rey David, vàchi iin nècuàchì ñuhiví yohó nì sanduu xìì-yá, cachá`. Doco (diín lugar nì quixi) anima iì-yá, vàchi Dèhemani Dios nduú-yá, te icúmí-yá poder, ináhá vâha-nda ñà-jaàn, vàchi mate ní xìhi-yá, doco nì natiacu-yá. ⁵Te divi nùù mii-yá sàni nìhitáhvì nsìuhù cacanuu-nsi chuun xi-ya ñà-cähàn-nsì xì nèhivì nsidanicuú ñuu, áma sáà stná-nè cunini-ne ley xi-ya, te cunindisá-néyà, dandu más gà tnùñuhu xí-yá quee. ⁶Te mii-nsiá, ducán nì xinindisá stná-nsià, vàchi nì cana stná Jesucristu mii-nsiá (ñà-cunchicùn-nsiàyà). ⁷Te vichi tiaí tutu yohó nùù nsidaa mii-nsiá nècuàchì ndoó ñuu Roma.

Cunaha-nsiá, ñà-mànì guá-nsià nùù Yua-nda Dios, ñàyùcàndùá nì cana-yansià sàhà-ñá cunduu stná-nsià nèhivì iì xí-yá.

Te vichi xícàن tàhví sàhà-nsià nùù mii-yá xì nùù Stoho-ndà Jesucristu ñà-nì cuáha-yansià gracia, te contentu ni cündóó-nsiá quida-ya.

Nansa nì cachí Pablo ñà-cùnì-nè cùhùn-nè ñuu Roma nàcòtò-nè nèhivì xí Dios ndoó yucán

⁸Primeru cuàhìn cachí ñà-yòhó: yùhù ndácùcahín Jesucristu, te naquímáni` (Yua-nda) Dios sàhà nsidaa-nsiá ñà-ndiaha guá xiníndisâ-nsiá mii-yá. Te vichi dècuèndè inicutu ñuhiví sàni xinitnùhu-ne sàhajàn. ⁹Yùhù, xì nsidaa anímè xinúcuáchí nùù-yá, cachítñùhi razón ndiaha sàhà Dèhemani-yá. Te mii-yá, ináhá-yá ñà-ndáà nduá nsinúú cuáhà ini mii-nsiá, te xícàn tàhví sàhà-nsià nùù-yá. ¹⁰Te xícàn tàhví stnáí áma cóo iin quìvì nìhí tiempu sàì nàcòtì mii-nsiá, nú ducán cuní stná mii-yá. ¹¹Vàchi cuàhà gá cuní` sàì sàhà-ñá nìhitáhvì gá-nsià más ñà-ndùá cui chindee xi anima-nsià, dandu chicá nacuàhandee ini-nsia. ¹²Te ó

ni cachí-ndà, ñà-cùnì-ndà chindee stnaha-nda ñà-chicá cunindisá víi-ndayá, vàchi nsidaa-nda, iin-ni xiníndísá-ndayá.

¹³Ñánì, cuní[†] cundaà ini-nsià ñà-cuàhà gá xichi nacánì inì sàì ndé ndoó-nsiá, doco siempre íá ñà-sàdì nûí. Doco vichi ndisa, (vihini sàì), vàchi stná ndé ndoó-nsiá cuní[†] quida stnáì chuun ìì xí Dios, nacua sàni quide dava ga ñuu, sàhà-ñá ducán quee stná cuàhà ñà-vàha xi mii-nsiá. ¹⁴Vàchi ndiá ìqué (cachitnùhi razón ndiaha xí-yá) xì nsidanicuú ñèhivì, a xínduu-ne nècuàchì ñuu ndé cahàn-nè dàhàn griegu, te ò ndéni ñuu nì cui, doco icumí càhìn xì nsidaa-né, a nchichí-nè, te ò mà nchichí-nè. ¹⁵Ñàyùcàndùá, nùù yùhù, dispuestu ié[‡] sàì cachitnùhu stnáì xì mii-nsiá nècuàchì Roma ñà-ndùú razón ndiaha.

Cahnú poder xi razón ndiaha xí Dios

¹⁶Yùhù, có-cùcähán nùí cachitnùhi razón ndiaha xí Cristu, vàchi cunaha-nsiá, sàhà palabra jaàn vâtùni càcu anima-ndà quida poder xi-ya, nú sàni xinindisa-ndayá, mate nécuàchì ndéni ñuu nì cui ni cündúu-ndá. Doco dihna xiñuhu (cunitnùhu) nècuàchì raza Judea, dandu stná ñèhivì dava ga ñuu ñuhiví. ¹⁷Vàchi divi sàhà razón ndiaha ma datúi Dios nansa cui ndee vàha-nda nùù-yá nú ni cúníndísâ vàha-ndayá, vàchi cuisì-ní ñà-jaàn nduá ndiaá, nacua cachí stná tutu ìì: “Nú sàni ndee vàha-nda nùù-yá ñà-xiníndísá-ndayá, dandu vida ndiaha nìhitáhvì stná-ndà”.

Nsidaa ñèhivì, íá
cuàchi-ne, cachí Pablo

¹⁸Sàni cundaà ini-ndà fuerte icumí quixi castigu xi Dios dìquì nsidaa ñèhivì có-quidá víi, vàchi quini quidá-né, te cuehé gà-nè, có-sâha-ne cuitià palabra ndàcuisì xí-yá, ¹⁹mate sá-ináhá vâha-ne sàhà ñà-ndùá cui cundaà ini-ndà sàhà-yá, vàchi sàni dàtúi-yañà nùù-ndà. ²⁰Vàchi dècuèndè nì sàcòo ñuhiví náhà claru ñà-ndùá cui cundaà ini-ndà sàhà-yá; mà úhì cundehè-ndà nsidaa ñà-ndùá nì quidavàha-ya, te cundaà ini-ndà. Náhà xícà icumí-yá poder ndisa nicanicuahà, te claru cundáa stná ini-ndà ñà-mii-yá nduú-yá Dios. Ñàyùcàndùá, còò ni-iin ñà-dìsáhà-xí (nacuaà ñèhivì-yá). ²¹Vàchi na nísá inaha-néyà antes, cóni càhvì ndisa-neyà nacua ndiá ìcà-né, ni cóni náquímáni stná-néyà. Cuisì inì-ni mii-né nì chitnùní ndevàha inì-né nansa quida-ne, mánìcùí gá mánìhì tnúnî inì-né nansa quida viì-né. ²²Ñà-nchichí guá-né càhàn-né, ñà-yùcán nì tûi-ne nduú-né nècuàchì neciu. ²³(Te ñà-neciu guá-né), nì nandòdó-né ñà-ndiaha guá íá-yà, te cahan-né iin figura íá nahi ñèhivì nduú Dios, mate néhivì, xíhi-nè, doco mii-yá, itiácú-yà nicanicuahà. Te nì quidavàha stná-né figura laa, xì stná quisì nahnu, xì quisì cuàtì, (te nì cahvi-néñà).

²⁴Ñàyùcàndùá, nì cuhuun ini Dios sàhà-né, te nì cachi-yà ni cùhùn-né ichì sìquini nì nchihò ini-né. Te ducán ndisa nì quida-ne, (yáha ga quini) nì quida-ne xì iquicúñú-né,

cónì chívàha ga-nè tnùñuhu xí-né. ²⁵Nì nacuaà dahuun-ne palabra ndàcuisì xí-yá, te ñà-ndùú tnùhu nì candisá-né. Màdì mii-yá ana nì quidavàha xi ñuhìví nì càhvì-né; còó, cuisi-ní ñà-ndùá nì quidavàha-ya ñuhìví yohó nì cahvi-né; cuisi ñà-jaàn nduá nì xinucuachi-né ñùù-xí, màdì ñùù mii-yá ndiaha itiácú nicanicuahàn, amén.

²⁶Ñàyùcàndùá, nì nacoo dahuun-yanè. Dandu chicá quini nì quida ndevàha-ne xì mii-né. Dècuèndè stná nècuàchì ñahà, cóni nàndàhà gá-ña xì nècuàchì tiàa nacua quidá nècuàchì ñahà. Còó, entre mii-ñá nìsa quida-ñá cuàchi. ²⁷Te ducání stná tiàa, dava ga stná-te, cóni nàndàhà gá stná-te xi ñahà. (Ndhaví-te), vàchi entre mii-té nì naxihò stnahá-te, te nì quida-té cuàchi. Doco sàhà ñà-yùcán nì nìhi stná ìcà-té (cuèhè), vàchi ñà-yùcán nduú castigu xi-té nacua xiñuhu coo xi-té ñà-nì quee-té ichì váha.

²⁸Te-ñà cóni cùdî gá ini-né cunihnu ini-né mii-yá, ñàyùcàndùá, nì nacoo dahuun stná-yànè, te sàhámà nì cuchicuehe dahuun sàxìnítñùní-né. Cuisì ñà-có-ndiá ìcà-né quida-ne nduá nchícùn-né vichi. ²⁹Vàchi chitu anima-né nsidanuu ñà-chicuéhè. Ñàyùcàndùá quidá ndevàha-ne cuàchi xi nècuàchì ñahà. Yáha ga có-quidá víi-né. Xího-né cuàhà iñàha, te cúmbìdia stná ini-né. Te túha stná-né cahnì stnahá-né, vàchi náâ stnahá-né ñà-malu guá-né, te dana ga stná-né; dandahví stnahá stná-né, te cáhàn ndiaa stnahá-né,

³⁰vàchi quini ga cáhàn-né dìquì ñanìtnaha-ne. Có-xiñùhù-né Dios, vàchi cuadú gà-né, mii-né nduú-né mii-né cahan-né. Ndiahà gá-né cahan-né, doco maña gà-né. Có-ìnní-né ñà-ndùá cachí yuadíhí-né. ³¹Ni có-sâà-né cundaà vàha ini-né, te có-quidá stná-né cumplir nú sàni cachi-né iñàha. Må túha-ne cuhi stnahá ini-né. Nicanicuahàn chuhún ini-ne sàhà iin ñanìtnaha-ne, te mà túha-ne cundehè ndahví stnahá-né. ³²Te mate ináhá vâha-ne ñà-icúmí Dios nsidandaà-yà sàhà cuàchi quidá-némà, doco có-ndùlócô-né, mate ináhá-né ñà-xiñùhù cui-né sàhà falta mà, doco iin-ni quidá-néà, ndè cudí gá stná ini-né nú quidá stná nèhivì dava ga ducán.

Palabra xiñuhu cachi-ndà xì ana tuxí inì-xi chicá vàha-ne
nùù ñanìtnaha-ne

2 Ñàyùcàndùá, (nú iá iin nèhivì), ndéni nèhivì ni cündúú-né, te xítnùhu-ne ñanìtnaha-ne, dandu vatùni cachi stná-ndà dohó xì-né: "Mii-ní, iá stná cuàchi-ní; ñàyùcàndùá có-xiñùhù cuitnùhu-ní ducán; iá-ní xítnùhu-ní ñanìtnaha-ní, doco cunaha-ní, xidá cuàchi stná mii-ní quida-ní, vàchi nacua quidá mii-né, ducán quidá stná mii-ní. ²Te sà-ìnhá-ndá, palabra ndàcuisì cundua na nsidandaà Dios sàhà cuàchi nèhivì có-quidá víi. ³Ñàyùcàndùá, ¿a tuxí inì-ní cui càcu-ní nùù castigu mà? (Må cíí), vàchi mate xítnùhu-ní nècuàchì quidá xi cuàchi ma, doco ducán quidá stná mii-ní. ⁴Cunaha-ní, mánì gá quidá Dios

xì-ndà, vàchi ndee cahnú ini-yà sàhà-ndà. Te ¿a cahíchì inì-ní ñà-quídá-yá ducán? ¿A có-cündáà inì-ní ñà-ndùá dìsáhà-xí quidá ndiaha guá-yá ducán? Pues divi sàhà-ñá ni sáa-ndà naxicocuñin ini-ndà sàhà cuàchi-nda nduá.

⁵Doco (mii-ní, còó), ndee gá inì-ní, có-cùù-ní arrepentir, ñàyùcàndùá cayà, te cayà castigu nìhi-ní quivì juiciu, dandu quivì mà icúmí nèhivì cundaà ini-nè cuisì nsidándáà Dios nacua ndiá icà-yá quida-ya, ⁶te cuàha-yàndó (castigu, o cuàha-yàndó iin ñà-vâha), segùn nansa nì quida iin iin-nda. ⁷Dandu nèhivì iin-ni quida-xi chuun viì, nìhi-né vida ndiaha nicanicuahàn, vàchi sàhà ñà-ndùá quidá-némà nandúcú-né nansa quee tnùñuhu ndiaha xí-né (nùù-yá), vàchi cuní-nè ndee vàha-ne nùù-yá, te cundoo stná-nè nùù-yá nicanicuahàn.

⁸Doco nèhivì có-nchícùn palabtra ndàcuìsi, iin castigu fuerte nìhi-né ñà-cùdúchí guá ini-yà sàhà-né, vàchi cuisì-ní nì nacani ini-nè quida-ne ñà-ndùú gustu xi mii-né.

⁹Cuàhà tnùndo fuerte cucumi nsidaa nècuàchì có-quídá víi ma, te yáha ga nacani cuáa ini-nè sàhajàn. Dihna nècuàchì raza Judea ndundaà sàhà-xí, dandu después nsidaa gá nèhivì inga raza. ¹⁰Doco nèhivì quidá víi ma, nìhi-né cundoo ndiaha-né, vàchi nìhi-né natùi-ne nùù Dios, dandu mánì gá cundoo-ne. Dihna nècuàchì raza Judea nìhitáhvì ducán, dandu después nèhivì raza dava ga”.

¹¹Pues ducán nduá, vàchi cunaha-nsiá, iin-ni indéhe Dios nsidanicuú nèhivì ñuhìvì. ¹²Nèhivì

tàcùnì ley xi-ya, nú quida-ne cuàchi, dandu icúmí-né ndañuhu-né, te quivì cuu xi-né ducán, mà chín déé ley mà-né. Daaní stná nèhivì ináhá vâha ley xi-ya, divi nacua cachí ley mà, ducán icúmí cuu xi-né quivì ndundaà sàhà-né. ¹³Vàchi nú ni quidá ndisa nèhivì cumplir ley xi-ya, dandu vâtuni ndee vàha-ne nùù-yá. Doco nú cui si iníni uun-neà, dandu mà cundiáàmà. ¹⁴Vàchi dava nèhivì, tàcùnì-né ley xi-ya, doco tûha-ne quida-ne cumplir ñà-ndùá cachá, vàchi inì-ni mii-né nacání ini-né quida-ne ducán. Ñàyùcàndùá, divi ñà-jaàn cunduu na iin ley xi-ne. ¹⁵Vàchi cui si ñà-cundehè-ndàné nansa quidá-né, te cundaà ini-ndà ñà-ini anima-né sánìhi ini-né nansa iá ley xi-ya. Ináhá vâha-ne iá iin ley chivàha-nda. Te stná sàxìnítñùnì-né, ducání cachí stná` xì-né. Vàchi dava xichi dandohó sàxìnítñùnì-ndà ndohó, te dava xichi cachá` xì-ndà ñà-còò cuáchi-nda.

¹⁶(Pues cunaha-nsiá, nsidaa ñà-jaàn, claru icúmâ tûia) quivì nsidandaà Yua-nda Dios sàhà nsidaa ñà-íá dèhé ini anima nèhivì. Te divi ndahà Jesucristu icúmí-yá nacoo-ya juiciu mà, nacua cachí razón ndiaha cachítnùhi xì nèhivì.

Nansa nì quida nècuàchì raza Judea, cóni chivàha stná-nè ley xi-ya

¹⁷(Vichi cuàhìn càhìn sàhà) nèhivì raza-nsì. Nècuàchì raza Judea nduá danani nèhivì raza-nsì. Te cuàhà nèhivì raza mà, yáha ga nihnu ndéé ini-né ñà-icúmí-né ley ii xí Dios; ñàyùcàndùá chicá ndiaá-né cahan-né, vàchi mii-yá càhvì-né, ¹⁸te ináhá-né ñà-ndùá

dandacú-yá quida-nda. Te sàhà-ñá dàcuàhá cuáhà-né ley ìì mà, ñàyùcàndùá cundáà ini-né índù iñàha nduu chuun viì, te índù ñá-còó. ¹⁹Sàhámà quidá-né cuenta ñà-mii-né icúmí nacani xi nsidaa nèhivì nansa iá ichì váha cahan-né; xiñuhu danátnûù ini-né nsidaa nècuàchì xicá ichì ñáa, tuxí ini-né. ²⁰Cuisì mii-né cui dacúndéhe xi tè-neciu iin ichì víi, vàchi maestru nduu-né cahan-né. Nahi méè có-ináhá xínduu nècuàchì dava ga, cahan-né, te ñàyùcàndùá, cuní-né chinaha-né nècuàchimà, vàchi tuxí ini-né ñà-sàhà ley dacuahá-né mà vàtùni mánlhì ini-né nsidanicuú iñàha, te cundaà stná ini-né sàhà nsidaa ñà-ndùú ñà-ndáa. ²¹Pues vichi, nú ducán cudíi guá ini-né dacuahá-né nèhivì dava ga, éa có-xiñùhù dacuahá stná-né mii-né? Vàchi cachí-né xì nèhivì ñà-màsà quídá cuíhná-né, doco éa ndísá có-xidá cuíhná stná mii-né? ²²Te cachí stná-né xì nèhivì ñà-màsà cáhàn-né xì inga nèhivì cóni nándàhá xì-né, doco éa ndísá có-quídá stná-né ducán? Cahíchì ini-né ñà-ndùú yùù yócò, doco éa có-xidá cuíhná stná-né ñà-cuícà iá veheñùhu? ²³Ndee cáhàn-né sàhà-ñá sà-icúmí-né ley ìì xí Dios, doco có-chívàha ndisa-neà, te cuní cachàmà na ian cahíchì ini-né mii-yá ndua. ²⁴Pues, divi ducán cachí stná tutu ìì ndé cachá: "Sàhà modo ndahví xi nècuàchì raza-ndà, ñàyùcàndùá sácùndiaa quini tè-inga raza Dios xi-nda".

²⁵Cunaha-nsiá, ñà-itúú seña xi-ya ìcà-ndà, vàtùni cundiaa mà nú chívàha ndisa-nda ley xi-ya; doco

nú còó, dandu davani queámà na ian còò ni-iin seña mà ìcà-ndà. ²⁶Ñàyùcàndùá, nècuàchì (inga raza) còò seña ìcà-xí, nú ni chívàha-ne ley xi-ya, dandu vàtùni quida stná-ndà cuenta na ian itúú ndisa seña mà ìcà-né. ²⁷Cunaha-nsiá, mate còò seña mà ìcà-né, te chívàha stná-né ley mà, ñà-jaàn datúi claru ñà-có-quídá víi nècuàchì raza-nsi Judea, vàchi có-chívàha-ne ley mà, mate icúmí-né tutu ìì, te itúú stná seña mà ìcà-né. ²⁸Ñàyùcàndùá, éana cache-ndà nduu ndisa nècuàchì raza Judea? ¿A sáhà descendencia xi-ne ndua? Còó. Te ñà-itúú seña xi Dios, éa cuísi sáhà ìcà-ndà nduáján? Còó. ²⁹Chuun xi anima-ndà nduá, te ini anima-ndà nduú ndisa-nda nècuàchì raza Judea. Te ducání stná ñà-dúcùn-ndà seña xi-ya, cuisì ini anima-ndà nduú ñà-ndiàa. Iin ñà-níhnú vàha ini-ndà nduá, màdì iin ley nì tiaa nùù tutu. Te nú iá (víi ndisa) anima-ndà ducán, dandu icúmí-ndá ndee vàha-nda, doco nùù Dios, màdì nùù nèhivì.

3 Nú ducán nduá, dandu éíndù chuun cachí-ndà ndiaha gá iá ñà-ndùù-ndà nèhivì raza Judea, te itúú seña xi Dios ìcà-ndà? ²Pues cuàhà gá ventaja nduá, te cuàhà modo chindéâ. Primeru, cuàhà gá nduá ñà-ní nihitáhvì nèhivì raza mà cucumi-né tutu ìì cachítnùhu palabra xi-ya. ³Vàchi mate có-xiníndísá dava-ne, doco có-cùní cachàmà ñà-nacuaà Dios ñà-ndùá nì cache-yà. ⁴Còó, vàchi mate nsidaa nèhivì, tnuhu-né, doco mii-yá, icúmí-yá quida ndisa-ya cumplir ñà-ndùá nì cache-yà. Te ducán cachí stná nùù tutu ìì (ndé cáhàn nèhivì

xì-yá, cachí-né): “Claru icúmí tui
ñà-cuisí mii-ní cachí xì ñà-ndùú
ñà-ndáà, te nú daquée cuàchi
nèhivì dìquì-ní, dandu divi mii-ní
icúmí-ní cundee-ní nùù-né”.

⁵⁻⁶Mate chicá náhà claru ndiaha
gá iá Dios (na xiní-ndà ñà-quini
guá quidá nèhivì cuáchi), doco
¿a sáhámà cui cachí stná-ndà
ñà-có-quidá víi-yá na sahá-yàndó
castigu sàhà cuàchi-nda? Còó, màsà
nunca cachí-ndà ducán. Cuisí nì
cachí palabra jaàn sàhà-ñá divi
ducán (tuxí ini dava) nèhivì. Doco
còó, mà cúí cachí ndisa-nda ducán,
vàchi nú ducán ni cündúá, mà cúí
níhì Dios nansa nsidandaà-yà sàhà
cuàchi-nda ni cuí. ⁷Doco cachí dava
nèhivì ñà-chicá quee tnùñuhu xí
Dios nú ni cachí-né iin tnùhu, vàchi
tuxí ini-né ñà-sàhájàn chicá nsinuu
ini-ndà ndàà cuisí ini Dios. Doco nú
ducan ni cündúá ñà-quee tnùñuhu
xí-yá sàhà cuàchi-nda, dandu
có-ndiá icà-yá nsidandaà-yà sàhà
cuàchi-nda ni cuí. ⁸Te nú ducán
nduú stná, camádi chicá ndiaha
ñà-quida cuahà-ndà ñà-có-ndiàá,
dandu chicá quee viá ni cuí? (Doco
còó, màsà cächí-ndà ducán, mate)
cachí dava nèhivì ñà-divi ducán
chináhá nsiùhù, daquée cuàchi-ne
dìquì-nsí. Doco nècuàchimà,
icúmí-né ndoho-ne sàhà (ñà-dàquée
cuàchi-ne ducán), vàchi divi nduá
xiñuhu coo xi-né.

Nsidanicuú nèhivì, iá cuàchi-ne

⁹Pues, éíndù ñà-cachi-ndà vichi?
¿A ndísá chicá ndiaha nècuàchì
(raza Judea)? Còó, vàchi sàni
cundaà vàha ini-ndà, nèhivì cuáchi
nduú nsidanicuu-nda, nahi nèhivì

inga raza, te ducán stná nècuàchì
raza-nsí Judea. ¹⁰Vàchi ducán cachí
stná nùù tutu iì:

Còò ni-iin ana nihnu ndàcuisí
inì-xi; ¹¹còò ni-iin ana sáà
cundaà inì-xi, còò ni-iin
nandúcú ndisa nansa iá ichì
Dios. ¹²Nsidaa nèhivì, sàni
tùcù-né ichì malu; nsidaa-né
sàni cuchicuehe anima-né.
Ni-iin-ne có-quidá víi-né. ¹³Te
(ñà-quini guá) cähàn-né, ducán
nduá nahi dico ndé nì nuna
yavi xi nsìi. Te tùha ga stná-né
dandahví stnahá-né. Ducán
iá palabra xi-ne nahi venenu
xi iin còò dànná. ¹⁴Cuàhà gá
xícàn tâhvì chihán-né dìquì
ñanìtnaha-ne, te cähàn ndiaa
stná-né dìquì nècuàchimà.
¹⁵Yàchì gá nacání ini-né cahnì
stnahá-né. ¹⁶Te ndéni nì cui
ni yáha-ne, yucán xiní nèhivì
tnùndoho. ¹⁷Vàchi mà túha-ne
cunchicùn-né ichì ndé cundoo
manì-ndà. ¹⁸Te có-yûhî stná-né
Dios, vàchi có-nìhnú ini-nèyà.

¹⁹Pues ináhá-ndá, nsidaa ñà-ndùá
cachí ley sànhaha ma, sàhà-ñá cunini
nèhivì ndoó tixi ley mà nduá, te
ducán (nducahan-ne), te cadi-né
yuhù-né, vàchi iá stná cuàchi-ne,
nacua iá cuàchi nsidanicuú nèhivì
ñuhivì. ²⁰Ñàyùcàndùá, ni-iin-nda mà
sáà-ndà ndee vàha-nda nùù Dios sàhà
cuisí ñà-chivàha-nda ley sànhaha ma,
vàchi chuun quidá ley mà, cuiñi nduá
ñà-cundaà ini-ndà iá ndisa cuàchi-nda.

Nú xiníndísá-ndá mii-yá, icúmí càcu anima-ndà

²¹Doco vichi cunaha-nsiá, iá
ndisa nansa ndee vàha-nda nùù-yá,

te còò ni-iin ley chivàha-nda sàhámà. Mà úhi cundaà stnà ini-ndà ñà-jaàn nú ni cahvi-nda tutu nduú ley xi-ya, xì stná tutu nì tiaa nècuàchì profeta. ²²⁻²³Vàchi nú sànì xinindisa-nda Jesucristu, dandu icúmí-ndà ndee vàha-nda nùù-yá, nsidanicuú ndohó nècuàchì nchícùn xì-yá. Vàchi iin-ni indéhé Dios nsidaa nèhivì sàhà ñà-iin-ni íá cuàchi nsidaa-né, te iin-ni có-sâà stná-né tavà-né tnùñuhu xí-yá. ²⁴Doco sàhà-ñá nì dànanáà Jesucristu sàhà-ndà, ñàyùcàndùá uun-ni sáhatahvì-yáñdô gracia xi-ya, te sàhajàn vâtùni ndee vàha-nda nùù-yá, te càcu dahuun anima-ndà. ²⁵Vàchi nì chitnùní ini Yua-nda Dios ñà-cunduu Jesucristu ana icúmí cui, te cuìtià nìì-yá, dandu nsidaa ana cahvi xi ñà-ndùá nì quida-ya, mà nsínúú gá ini (Yua-nda) Dios sàhà cuàchi-ne. Te sàhajàn cundaà stná ini nèhivì ñà-vâtùni nì quida-ya xì nèhivì sànaha na ní dàyáha uun-ya cuàchi-ne, te nì quidandee gá ini-yà sàhà-né. ²⁶Daaní, inga ñà-dísahà-xí nì xìhì-yà nduú stná ñà-cundaà ini nèhivì ñà-ndiaha gá quidá stná-yà tiempu vichi. Te mate ñá-ndáà cùsì cundua na nsidandaà-yà sàhà-ndà, doco nú cahvi-nda xi Jesús, dandu vâtùni ndenihi-yàndó na ian nduu-nda nèhivì còò falta xi.

²⁷Daaní, nú ducán nduá, dandu  nansa cachi-ndà sàhà nèhivì ndeníhí vàha guá xì mii-xí? Pues, có-ndùá ñà-cachi gá-né ducán.  Indù chuun?  A sàhà-ñá cónì chívàha viì-né ley li? Còó, divi sàhà-ñá mà cundiáá gá ni-iñàha nùù-yá, cùsì ñà-cunihnu vàha

ini-ndàyá. ²⁸Ñàyùcàndùá, vichi sànì cundaà ini-ndà nansa quida-nda, te ndee vàha-nda nùù-yá. Divi ñà-cunihnu vàha ini-ndà mii-yá nduá xiñuhu, màdì ñá-chivàha-nda ley (sànaha ma).

²⁹  A cuísì Dios xi nèhivì raza Judea nduú-yá? (Còó.)  A có-ndùú stná-yà Dios xi nsidaa gá nèhivì ñuhivì? Jaan, vàchi Dios xi stná mii-né nduú-yá. ³⁰Vàchi imindaa Dios iá, te vâtùni ndee vàha nsidaa nèhivì nùù-yá nú ni cúníndísâ-néyà, có-quidá a nduú-né nècuàchì raza Judea, te ò nèhivì inga raza. ³¹Doco nú cachí-ndà cùsì cundiaa ñà-cunihnu vàha ini-ndàyá, dandu  a ducán queá na ian có-ndiáá gá ley nì sàhà-ya? Còó, màdì ducán nduá. Dècuèndè chicá más icúmí cundiaa ley mà, nú ducán.

Nansa nì quida Abraham sànaha

4 Doco  nansa cachi-ndà sàhà xìì-ndà Abraham sànaha?  Nansa iá ñà-ndùá nì nìhítahvì-né? ²Pues nú sàhà obra xi mii-né nì nìhì-né ndee vàha-ne nùù Dios nì cùí, dandu vihini ndenihi ndiaha-né mii-né sàhajàn, doco núù mii-yá, còó, mà cùí. ³Doco  nansa cachí tutu li sàhà-né? Dohó cachá: “  -nì xinindisá Abraham Dios, ñàyùcàndùá nì nìhì-né nì ndee vàha-ne nùù-yá”, cachá`.

⁴Pues, ni cachí-ndà iá iin ana quidáchúûn nùù-ndà.  A cutáhvì-né ñà-ndùú raya xi-ne? Còó, vàchi ñà- nhícá-ndá nùù-né nduá. ⁵Doco (tucu iá xì ichì Dios), vàchi mate còò obra ni quida-nda, doco nú xiníndísá-ndá mii-yá, dandu vâtùni quida-ya cuenta vàha ndisa-nda.

Vàchi nùù mii-yá íá nansa
ndenihi vàha-yàndó, mate néhivì
cuáchi nduu-nda. ⁶Daaní, ducán
stná David sànaħa, nì cachi-né
ñà-ndiaha guá íá xì néhivì níhítahví
ndee vàha nùù-yá mate còò obra
xi-ne. ⁷Ñà-yòhó nduá nì cachi
David mà:

Nansicáhán nèhivì nú sàni
xicahnu ini Stoho-ndà Dios
sàhà falta xi-ne, te sàni cuxio
cuàchi-ne. ⁸Nansicáhán-né
nú cô-ítñí gá-yà cuenta sàhà
cuàchi-ne.

⁹Pues vichi, nú ducán nduá, ¿a
vátuni níhítahví stná nècuàchì
nsidanicuú raza, te ò cuisi nèhivì
íá seña xi-ya icà-xí? Pues iin casu
mà nduu stná Abraham yucán. Sàni
cachi-ndà nì ndee vàha-ne nùù-yá
sàhà cuisì-ñá nì xinindisá-né mii-yá.
¹⁰Doco éíndu ñà-dísahá-xí nì ndee
vàha-ne nùù-yá? ¿A sàhà ñà-ítúú
seña mà icà-né? Còó, vàchi tàyoo
ñà-jaàn (na ní ndee vàha-ne nùù-yá).
¹¹Dècuéndè después, dandu nì

sàcùnaha-né ñà-màcùtuu seña
mà, te cunduamà iin ñà-cundaà
ini-ndà sàni ndee vàha ndisa-ne
nùù-yá sàhà-ñá nì xinindisá-né
mii-yá. Vàchi tåñáha ga màcùtuu
seña mà icà-né, te sàxìnídísâ-néyà.
Te sàhà-ñá nì quida-ne ducán,
ñàyùcàndùá ndohó, quidá stná-ndà
cuenta na ian nduu stná-né yua
nsidaa nècuàchì xinindisá-xí-yá,
mate còò ni-iin seña mà icà-né,
doco xinindisá-né, te ducán ndee
vàha stná-né nùù-yá. ¹²Daaní, stná
nècuàchì íá seña mà icà-xí, yua
stná mii-né nduu stná nècuàchímà.
Doco màdì cuisi sàhà seña mà nduu
nècuàchímà yua-né. Còó; sàhà-ñá

nì xinindisá stná-né mii-yá nduú
stná mà, vàchi davani nì quida
stná-né nacua nì quida nècuàchímà
na tåyôo seña mà icà-né.

**Cuàhà ñà-ndiaha ïì nì quida
Dios comprometer, doco cuiisi-ní
nèhivì xinindisâ níhítahví xán**

¹³Sànaħa nì quida stná Dios
comprometer xì Abraham mà
ñà-níhítahví-né cucumi-né ñuhìvì
yohó, mii-né xì descendencia xi-ne.
Doco ñà-yùcán nì sanduu sàhà-ñá
nì xinindisá-né mii-yá, te ducán nì
ndee vàha-ne nùù-yá, màdì sáhà
iin estilu nì chivàha-ne. ¹⁴Vàchi nú
cuisì ana chívàha xi estilu sànaħa
níhítahví, dandu mà cündiáá gá
ñà-xìnídísâ-ndáyâ, ni mà níhítahví
gá stná-ndà ñà-ndiaha ïì nì quida-ya
comprometer. ¹⁵Vàchi nú sàhà ley
sànaħa ni cündiá, dandu cuisì
ñà-ndoho-nda cunduu stná. Doco
nú còò ni-iin ley, dandu còò stná
necesidad cutnii-ya cuenta sàhà
cuàchi-nda.

¹⁶Sàhà ñà-jaàn cuisì ñà-cunihnu
vàha ini-ndà mii-yá nduu ñà-ndiáá,
vàchi modo jaàn vátuni dacútahví
stná-yàndó gracia xi-ya, te ducán
níhítahví stná nsidanicuú ana
nduu descendencia xi Abraham,
nahi nèhivì nchícùn ley sànaħa, te
ducán stná ndohó ana xinindisá
nahi Abraham mà. Vàchi ducán cui
quida stná-ndà cuenta ñà-ndùú stná
nècuàchímà xìì nsidanicuu-nda.

¹⁷Pues ducán nì cachi stná Dios
nùù tutu ìì (na ní càħàn-yà xì-né),
cachí-yà: “Cuàhà gá descendencia
xi-ní cundoo; cuàhà ñuu
cunduu-ne”. Ñàyùcàndùá, xìì-ndà
nduu stná Abraham mà nùù Dios.

Vàchi nì xinindisá vàha-ne mii-yá, divi mii-yá tûha danátiácu xì nsìi, te cuisi càhàn-yà, te màcòo ndéni iñàha nì cui, mate antes tàyoo ni-ian.

¹⁸Te Abraham mà, mate còo tnündé ini xi-ne (cahan-nda), doco iin-ni nì xinindisá-né mii-yá, nihnu ini-nè iá ndisa tnündé ini coo iin dèhe-ne, te nducuahà descendencia xi-ne, te sàà-nè cunduu-ne cuàhà raza, nacua nì cachi Dios xì-né.

¹⁹Iin-ni nì xinindisá-né ducán, mate ináhá-nè yáha ga sàsàhnú-né. Vàchi sà-ìtúú xìnu-ne 100 cuìa, te ináhá stná-nè ñà-mà cúi gá coo dèhe (ñahàdihí-nè) Sara. ²⁰Doco nì xinindisá vàha-ne ñà-ndùá nì cachi Dios xì-né, cóni ía-ne xì duda, vàchi iin-ni nihnu ndàcuisi ini-nè mii-yá; te nì naquimaní stná-nèyà, ²¹vàchi nì xinindisá-né ñà-vàtùni quida ndisa-ya cumplir ñà-ndùá nì cachi-yà xì-né. ²²⁻²³Te sàhà ñà-nihnu ini-nè ducán, ñàyùcàndùá nì ndee vàha-ne nùù-yá.

Divi ñà-jaàn nduá cachí stná tutu iì, doco màdì cuisi sàhà Abraham càhàn palabra mà. ²⁴Còó, sàhà stná ndohó càhàn, vàchi stná ndohó, vàtùni ndee vàha stná-ndà nùù-yá nù ni cúnihnu vàha stná ini-ndà mii-yá ana nì dànatíácu xì Stoho-ndà Jesú, (divi Yua-nda Dios). ²⁵Vàchi mii-yá nduú ana nì chitnùní inì-xi ñà-cui Jesú sàhà cuàchi-nda, te después natiacu-yà sàhà-ñá nìhi-ndà nanduu-nda nèhivì vàha nùù-yá.

Nansa iá ñà-ndiaha fì nìhitáhvì-ndà nù sànì ndee vàha-nda nùù Dios

5 Vichi ndisa sànì ndee vàha-nda nùù-yá ñà-sànì

xinindisa-ndayá. Ñàyùcàndùá, ndiaha gá sàndòò-ndà nùù-yá nì quida Stoho-ndà Jesucristu. ²Te sàhà ñà-nihnu ini-ndà mii-yá ducán, ñà-jaàn nì cundiatú cuàhà anima-ndà, vàchi (nsìquívì) nìhi-ndà gracia xi-ya, te cudíi gá stná ini-ndà ndiatu-nda sàà quìvì cundoo-nda xi-yá gloria xi-ya. ³Doco màdì sáhà cuisi ñà-jaàn cudíi ini-ndà. Còó, vàchi cudíi stná ini-ndà nù icumí-ndá yàha-nda tnündoho, vàchi sàhajàn cutùha-nda quidandee ini-ndà. ⁴Daaní, nù sàvàtùni quidandee ini-ndà, dandu ñà-cudiì ini Dios sàhà-ndà queamà; daaní, nù ducán, dandu chicá sàà-ndà cunaha-nda iá ndisa consuelu xi-nda nùù-yá. ⁵Te nù ducán nihnu ndisa ini-ndà, dandu seguru nìhi-ndà consuelu mà, mà dándáhvì-yàndó. Vàchi sànì sàhatahvì-yàndô Espíritu lì xí-yá, te divi Espíritu lì nduú ana chináhá xì-ndà ñà-cuàhà guá cuú ini Dios sàhà-ndà.

⁶Vachi ndohó, na tâñâha ga cucumi-nda ni-iñàha chindee xi-nda, dandu meru hora vàha ma nì xìhì Cristu sàhà-ndà, mate nècuàchì có-quídá víi nduu-nda. ⁷Vàchi iin nèhivì ñuhìvì, ùhì candisá-né cui-nè sàhà iin ñanìtnaha-ne, mate néhivì vàha ni cùndúú nècuàchìmà. Doco vihini coo iin tiàa cuàhandee inì-xi cui sàhà inga nèhivì nù vàha ndisa ini nècuàchìmà. ⁸Doco Cristu, mate iá va cuàhà cuàchi-nda, nì sàhà-ya nì xìhì-yà cuenta xi-nda. Sàhà ñà-jaàn vàtùni cundaà ini-ndà cuú ndisa ini Dios sàhà-ndà. ⁹Te vichi sànì ndee vàha-nda nùù-yá ñà-nì xìhì-yà ducán, te nì xìtià nìlì-yá.

Ñàyùcàndùá, vichi, chicá más icúmí-yâ dacácu-ya anima-ndà nùù castigu xi-nda, vàchi ñà-sànì ndòo vàha-nda nùù-yá nduá. ¹⁰Vàchi antes, na ian xiní ùhì-ndàyá nì sandua, doco sàhà ñà-nì xìhì Dèhemani-yá sàhà-ndà, ñàyùcàndùá nì nàcündoo vàha-nda nùù-yá. Te nú ducán nduá vichi, dandu chicá mà úhì càcu dahuun-nda nùù-yá, vàchi sànì natiacu Dèhemani-yá, te itiácú-yá. ¹¹Te yáha ga cudíi stná ini-ndà sàhà-yá vichi, vàchi sacahvi-ndayá ñà-nì chindee Stoho-ndà Jesucristu ndohó, te nì nìhì anima-ndà nì nàcündoo vàha xi-yá.

**Nansa nì quida Adán, xì
nansa nì quida Cristu**

¹²Cunaha-nsiá, sàhà ñà-nì quida imindaa tiàa Adán, ñà-jaàn nduá nì sàcòo cuàchi ñuhìví. Daaní, sàhà stná cuàchi nì quida-ne mà, ñàyùcàndùá nì xìhì-né, te nì quesaha xíhì stná nsidaa gá nèhivì nchícùn gà, vàchi nì quida stná-né falta. ¹³Vàchi (tiempu yucán), mate tányôo ley xi Dios nùù nèhivì ñuhìví, doco divi cuàchi nduá nìsa quida-ne. Ñà-ndáà nduá, có-ìtníí Dios cuenta sàhà cuàchi-nda nú còò ni-iin ley. ¹⁴Doco dècuèndè tiempu xi Adán xì dècuèndè tiempu xi Moisés, iin-ni nì xìhì stná nsidaa nèhivì, mate có-ndùdává cuàchi nì quidá-né xì cuàchi nì quida Adán mà.

Te Adán mà, mate iyuhu ndudává chuun nì quida-ne xì chuun nì quida Jesúz na nì quesaa-yá ñuhìví, ¹⁵doco có-ndùdává cuáhà-ñá. Vàchi tnùmanì níhì-ndà nùù mii-yá, tucu

iá nùù ñá-ndùá nì quida Adán, vàchi sàhà cuàchi nì quida imindaa nècuàchìmà, cuàhà sàstnùhù nèhivì nì quesaha xíhì. Doco iá stná imindaa ana nì nanduu tiàa nì quida chicá ndiaha, divi nduú Jesucristu, vàchi sàhà gracia xi-ya nì sàhatahvì-yá cuàhà nèhivì tnùmanì ndiaha xí-yá, te cayá cayá gracia mà nùù-ndà.

¹⁶Te ñà-ndùá nì cuu na ní quida mindaa tiàa ma cuàchi, có-ndùdává stná xì ñà-ndùá nì cuu na ní sàhatahvì Dios ndohó, vàchi cuisì imindaa cuàchi nì sandua, doco icúmí nèhivì ndoho-ne. Te vichi, mate cuáhà cuàchi-nda iá, doco ndiaha gá sànì nìhítáhvì-ndà nùù-yá, te ndeé vàha-nda nùù-yá.

¹⁷Doco (tiempu xi Adán mà) nì quesaha xíhì nèhivì; fuerza nìsa xihì-né sàhà ñà-ndùá nì quida mindaa nècuàchìmà. Doco nú sàhà imindaa-né nì cuu xi nèhivì ducán, dandu náhà xìcà chicá ndiaá ñà-ndùá nì quida imindaa Jesucristu, vàchi sàhà mii-yá vátuni nìhì-ndà vihi gracia; nìhì-ndà tnùmanì xì-ndà ñà-ndee vàha-nda nùù-yá, te ducán seguru cundee-nda (nùù ñà-có-ndiàá), te cutiacu ndiaha-nda quida-ya.

¹⁸Ñàyùcàndùá, nacua nì àa imindaa ana nì quida xi iin falta sànahaa, te ducán nì quixi tnùndoho nùù nsidaa nèhivì, pues ducán iá stná xì obra vàha nì quida imindaa mii-yá; sàhà obra mà vátuni nìhì nsidaa nèhivì ndee vàha-ne nùù-yá, dandu cutiacu ndiaha-né. ¹⁹Imindaa nèhivì sànahaa cóni íníní xí-yá, ñàyùcàndùá, nì nanduu nsidaa descendencia xi-ne nèhivì

cuáchi. Te ducání stná (Jesús), imindaa mii-yá nì sanini viì xì (ñà-ndùá cachí Dios), te ducán nì nìhi cuàhà stná-ndà nanduu-nda nèhivì nihnu ndàcuisì inì-xi.

20 Nì sàha Dios ley xi-ya sàhà
(ñìa-cunahà claru) cuàhà cuàchi
quidá nèhivì. Te ndisa, cuàhà
gá nì cucuahà cuàchi-ne, doco
cunaha-nsiá, divi sàhámà chicá más
sànì sàhatahvì Dios vihi gá gracia
xi-ya. **21** Ducán quidá-yá sàhà-ñá
cui cundee gracia mà, vàchi antes
na ian nì cundee cuàchi nùù nèhivì,
te nì xìhi-nè. Doco vichi icúmí
cundee stná gracia xi-ya, dandu
nanduu-nda nèhivì nihnu ndàcuisì
inì-xi, te cutiacu-ndà nicanicuahà.
Te Stoho-ndà Jesucristu nduú ana
quidà-xì nsidaájàn.

Nansa cundee-nda nùù
cuàchi-nda, te nìhì-ndà quida
vìi-ndà nacua cuní Jesucristu

6 Nú ducán nduá, dandu
  ènansa cachi-ndà? ¿A chicá
váha quida ga-ndà más cuàchi
sàhà-ñá nìhi gá-ndà más gracia?
2 Còó, mà váha, vâchi ènansa cui
quida ga-ndà ducán, nú na ian sàni
xìhì-ndà nùájàn nduá? Còò ni-iin
ñà-dìsáhà-xí quida ga-ndà ducán.
3 Amádi sá-ináhá-nsiâ nansa nì
cuu na ní cuhiì-ndà, nì sacatnahá
anima-ndà xì anima Cristu. Pues nú
ducan, dandu sàhà ñà-jaàn xiñuhu
quida stná-ndà cuenta na ian nì
xìhì stná-ndà na ní xìhì mii-yá, **4** te
na ian nì cutnahá stná-ndà xì-yá na
ní ndùxin-ya. Ñàyùcàndùá, ducán
queá na ian nì xìhì stná-ndà. Daaní,
ñà-nì natiacu-yá nì quida poder
ndiaha xí Yuamáni-yá, divi ducání

stná ndohó, sàní nìhì stná-ndà iin
vida saa nùù-yá.

⁵Cunahá-nsiá, nú (ducan quida-nda cuenta) na ian iin-ni nì xìhi stná-ndà xì mii-yá, dandu seguru icúmí sàà stná-ndà natiacu-ndà nahi mii-yá. ⁶Te ináhá stná-ndà, nú nihnu ini-ndà nì xìhi-ndà xì-yá nchica cruz, dandu sàni cuxio stná sàxinítñuní nì sa-icumi-nda antes. Dukan quida-nda sàhà-ñá màsà níhi gá cuàchi-nda cundeá nùù-ndà, ni màsà dándacû gá stná-mà nùù-ndà. ⁷Vàchi nú na ian sàni xìhi-ndà nduá, dandu mà cúi dandacú gá cuàchi-nda nùù-ndà. ⁸Quida-nda

cuachi-nda nuú-nda na-quida-ndana.
8 Ñàyùcàndùá, nú (quida-nda
cuenta) sàni xìhi stná-ndà xì mii-yá,
dandu xiníndísá stná-ndà icúmí-ndá
cutiacu-ndà cundoo-nda xi-yá.

⁹Ináhá-ndá nì xìhì-yà, doco vichi
sànì natiacu-yà. Te mà nunca sàà
gà-yà cui-yà. Còò gá nansa cui-yà.

10 Te na ní xìhi-yà, iin xichi-ni nì xìhi-yà sàhà cuàchi-nda. Doco vichi ñà-sànì natiacu-yà nduá, te itiácu (ndiaha-yá), iá-yà nùù Yua-nda Dios nicanicuahàn. **11** Te ducán stná ndohó, xiñuhu cunihnu ini-ndà na ian sànì xìhi stná-ndà sàhà-ñá màsà quídá gá-ndà cuàchi. Te ni cúníhnú stná ini-ndà itiácu ndisa-nda nùù Dios quidá Stoho-ndà Jesucristu.

¹² Ñàyùcàndùá, mientras
itiácú-ndà xì iquicùñú-ndà ñuhiví
yohó, mäsà cuáha-nda cundee
cuàchi-nda nùù-ndà ñà-quida-nda
ndéni cuàchi quini nì cui. ¹³ Mäsà
cuáha-nda quida-nda ni-iin cuàchi,
ni ndahà-ndà, ni sàhà-ndà, ni-iin
xaan xi-nda. Còó, vàchi có-quèé
víámà. Xiñuhu quida-nda cuenta

na ian sàni natiacu-ndà, te vichi ni dýyâha-nda mii-nda ndahà Dios. Cuisì mii-ní-yá ni cuáha-nda cuichuun-xi-nda, dandu cuisì ñà-vâha cunduu ñà-quida-nda.

14 Vâchi mà dândâcû gá cuàchi-nda nùù-ndà, vâchi mâtì ley sànahà nduá nchícùn-ndà vichi, cuisì gracia xi-ya nduá nihnu ini-ndà.

**Iin ejemplu nacání nansa
nisa ia xi-nda na táñâha ga
cunucuachi-nda nùù Dios**

15 Doco nú cuisì gracia xi-ya nduá nihnu ini-ndà, èa libre iá-ndà quida ndevâha-nda cuàchi sàhà-ñá còdò gá ley sànahà ma nùù-ndà? Còo, mà nunca. **16** Vâchi sà-ináhá-nsiâ nansa iá na sâa-ndà ndahà iin lamú, pues divi peón xi temâ icúmí-ndá cunduu-nda, te cunucuachi-nda nùù-té. Te ducání iá stná xì anima-ndà, vâchi nú ni quida-nda cuàchi, dandu ndahà ñà-jaàn iá-ndà, te ducán icúmí-ndá sàà-ndà cui-ndà. Doco nú Dios xinúcuáchí-ndá nùù-xí, dandu sàà-ndà cunihnu ndàcuisì ini-ndà. **17** Antes lamú xi-nsia nì sanduu cuàchi-nsia, doco ansivéhé Dios, xì nsidaa voluntad xi-nsia nì xinindisá-nsiâ dàññuhù nì sàcùnaha-nsiá. **18** Te vichi sàni quee-nsia libre nùù cuàchi-nsia; cuisì ñà-ìá viì xinúcuáchí-nsiâ nùù-xí. **19** Pues ejemplu mà nacání xì-nsiâ sàhà (peón quidáchúún) ñuhiví yohó, vâchi cuàhà xichi ùhì cundaà ini-ndà. Ñayùcàndùá, dohó cachí xì-nsiâ: nacua nisa cudiì guá inì-nsia cunchicùn-nsiâ ñà-ìá sìquini, te yáha ga nisa quida ndevâha-nsia, pues vichi xiñuhu cudiì stná inì-nsia cunchicùn-nsiâ cuisì chuun

iá viì, dandu nìhì-nsiâ cunduu-nsia nèhivì iì xí-yá. **20** Vâchi cunaha-nsiâ, na nisa ndoo-nsia nùù ndahà cuàchi-nsia, cóni sá-íníní-nsiâ ley xi ichì viì. **21** Doco còò ni-iñâha ni níhì-nsiâ nùù inga ichì mà, vâchi cuisì-ní ñà-dandáñúhú-xí-ndâ nduámà. Te dècuèndè vichi nducáhán vá-nsiâ sàhà ñà-ndùá nìsa quida-nsia antes mà. **22** Ndañà cuàchi-nsia nì sandoo-nsia, doco vichi sàni cuxio-nsia nùájàn, te xinúcuáchí-nsiâ nùù Dios; sàni dàhíi stná-yà sàxìnítñuní-nsiâ, te fin xi-nsia cunduu ñà-cutiacu-nsiâ nicanicuahàn. **23** Vâchi nú cuàchi-nda nduá xinúcuáchí-ndá nùù-xí, dandu cuisì ñà-ndañuhu-nda cundua nìhì-nda. Doco ñà-ndùá cutáhvì uun-nda nùù Dios nduú ñà-cutiacu ndiaha-nda nicanicuahàn quida Stoho-ndà Jesucristu.

**Inga ejemplu ñà-cundaà ini-ndà
nansa nisa ia xi-nda na táñâha
ga cunucuachi-nda nùù Dios**

7 Nánì, dava-nsia sà-ináhá-nsiâ nansa cachí ley xi Dios. Pues nú ducán, dandu mà úhì cundaà stná ini-nsiâ palabra cuàhìn cachí yohó. Sà-ináhá-nsiâ (ñà-cuisì-ní) dècuèndè quívì cui-ndà dandacú ley mà nùù-ndà. **2** Vâchi nú sàni nandàhà iin nècuàchì ñahà, dandu iin-ni icúmí-nê coo-ne xì iì-né mientras itiácù-va nècuàchimà, cachí ley mà; doco nú sàni xìñì nècuàchimà, dandu mà cündiáá gà ley xi-ne. **3** Doco mientras itiácù-va-ne, còò permisu coo nècuàchì ñahà mà xì inga tiàa, vâchi nú ducán, dandu cuàchi nduá.

Doco nú sàñì xìhì iì-némà, dandu libre iá-nè nandàhà-né xì inga nècuàchì tiàa, te mà cündúá cuàchi, cachí ley mà.

⁴(Pues ejemplu nduú stná nsidaájàn), ñánì, vàchi sàhà ñà-quìdà-ndà cuenta nì xìhì stná-ndà xì Cristu, ñàyùcàndùá, (ináhá-ndá) có-dàndàcú gá ley sàñaha ma nùù-ndà. Libre iá-ndà vichi, vátuni cundoo-nda xi inga stoho-ndà, divi Stoho-ndà Señor nì natiacu, te ducán chindee-yándô quida-nda cuàhà ñà-vàha, te cudiì ini-yà.

⁵ Antes puru ñà-cùdfì ini mii-nda nìsa xihò-ndà quida-nda; doco na ní cundaà stná ini-ndà nansa cachí ley (xi Dios ñà-màsà quídá-ndá ducán), dandu chicá más nì cuni-ndà quida ndevàha-nda cuàchi, te sàhájàn cuàhàn-ndà cui-ndà nì cùí, (te ndañuhu-nda).

⁶ Docó vichi sàñì cuxio-nda nùù ley sàñaha ma, vàchi quida-nda cuenta na ian sàñì xìhì-ndà, te có-dàndàcú gá ley mà nùù-ndà, vátuni cunucuachi-nda (nùù Dios) vichi, vátuni cunihnu ini-ndà iin-ni ichì sàà ndé (cahvi-nda mii-yá) ini anima-ndà, màdiá cunchicùn cuiśi gá-ndà nacua cachí tutu (nduú ley sàñaha ma).

Nansa iá cuàchi ñuhú ini anima-ndà, te quidá quinia xì-ndà

⁷ Pues, nú ducán nduá, dandu ɬa cuàchi nduú ñà-cächí ley mà? Còó, màsà nunca cachí-ndà ducán. Vàchi còò nansa cundaà ini-ndà índù iñàha có-íá viì nú màsà cächítñùhu ley mà. Por ejemplu, nú màsà cächí ley mà ñà-mà váha xihò-ndà

(ñà-ìcúmí ñanitnaha-nda), dandu yùhù mà cündáà inì (cuàchi nduá) ñà-xihò-ndà ni cuí. ⁸ Docó na ní inini nansa cachí ley mà, dandu cuàchi (iá ini anímè), más gá nì dàxíhoá yùhù, te sàhà ley mà vihi gá nì cucuahà deseu xi ñà-xíhoé. Vàchi nú có-cündáà ini-ndà sàhà ley mà, dandu (chicá dadí iá) cuàchi-nda na ian sàñì xìhà. ⁹ Antes nì ia iin tiempu nìsa cudiì gá inì ié` ñuhiví, te còò ni-iñàha ni sàndúú ley mà nùí. Docó nì sàà iin quìvì nì cundaà inì sàhà-ñá, dandu na ian nì natiacu cuàchi iá ini anímè. Te (nì cuhuun inì) na ian nì xìhì. ¹⁰ Te (nì cundaà inì) sàhà ley mà ñà-mate ní sàcòa sàhà-ñá chindeá-ndó cutiacu ndiaha-nda ni cuí, doco vichi divi sàhájàn cuàhìn ndañuhí nì cùí. ¹¹ Vàchi cuàchi (iá ini anímè), sàhà-ñá ináhí nansa cachí ley mà, ñàyùcàndùá nì dàndàhvíá yùhù, te (nì cundeá nùí), na ian nì sahnìá yùhù.

¹² Ñàyùcàndùá, (ináhá-ndá), iì ndisa ley xi-ya, te iì ndisa stná ñà-ndùá dandacuá, vàchi ndiaha gá cachá`; vàha ndisa-ña. ¹³ Pues nú ducán nduá, dandu ɬa tuxí ini-ndà ñà-sàhà ley vàha ma (nì cuchicuehe) anímè, na ian nì xìhà? Còó, màsà cächí-ndà ducán. Divi cuàchi nduá nì quida quini xi anímè, (màdi ley mà). Te ducán nì cuu sàhà-ñá cunahà claru divi cuàchi nduá quidá quini, vàchi mate ley vàha ndisa nduú ley xi-ya, doco sàhà divi ley mà nì ndudana cuàchi (ini anímè), te vihi gá nì nàcùnihnu quini inì. Ñàyùcàndùá, sàhà ñà-nì ndudana cuàchi ducán sàhà iin ley vàha, chicá sàñì

nàcùnahà claru ñà-yáha ga quini iá
ñà-quida-nda cuàchi.

¹⁴Ináhá-ndá, ndudu lì nì cachí Espíritu lì xí Dios nduá ley xi-ya; doco yùhù, còó; ducání nduí iin tiàa chicuéhè, màdì libre ié` quide ñà-iá viì, cutu cuàchi nduá quidé. <sup>15</sup>Vàchi ni có-cündáà vâha inì nansa iá ñà-ndúá quidé, vàchi ñà-cùdfí inì sàhà-xí, có-quidéà. Te ñà-có-cùn` quide, ñà-yùcán nduá quidé. ¹⁶Te nú ducán nduá quidé, dandu náhà xícà, ley vâha ndisa nduú ley mà. ¹⁷Ñàyùcàndúá, màdì ndisa yùhù quidà xì cuàchi ma, còó. Ñà-ndúú ñà-chicuéhè ñuhú ini anímè, divi nduá quidà xì ñà-jaàn. ¹⁸Yùhù ináhî, inii mií nacua nduí nèhivì, còò ni-iin ñà-vâha. Mate cudfí inì quide ñà-iá viì, doco có-naníhí` nansa quida ndiseà. <sup>19</sup>Vàchi chuun viì cuní` quide, có-quidéà; te chuun quini có-cùn` quide, ñà-yùcán nduá quidé. <sup>20</sup>Ñàyùcàndúá, nú có-cùn` quidé ñà-ndúá quide, dandu màdì yúhù ndisa nduú ana quidà xì (ñà-có-ndiàámà). Divi cuàchi iá ini anímè quidà xán. ²¹Ñàyùcàndúá, sàni cundaà inì, ducán iá xì'; na quívì cuní` quide iin chuun viì, dandu sadí ñà-chicuéhè iá ini anímè núí. <sup>22</sup>Ñà-ndáà nduá, ini anímè cudfí inì sàhà ley xi Dios. <sup>23</sup>Doco ñà-iá stná inga ley (chicuéhè) ini ndahásahi`, ñà-yùcán nduá sadí xì nùù ñà-vâha nacání inì quide, te cundéâmà nùí ñà-quide cuàchi cuní cuerpu xi quide.

²⁴iNdahví ndise! ¿Ana dacácu xí nùù iquicúñú malu icúmî? Vàchi sàhà ñà-yòhó cuàhàn ndañuhu dahuin nì cùi. ²⁵Doco iansivéhé Dios, vàchi sàhà Stoho-ndà

Jesucristu (vàtùni càcui)!

Ñàyùcàndúá, ini anímè xinúcuáchî nùù mii-yá nacua cachí ley xi-ya, doco iquicúñú, còó, cutu ñá-ndúú cuàchi (cuníà) quide.

Nansa cutiacu-ndà vida ndiaha quida Espíritu lì xí Dios

8 Vichi sàhà nsidaa ñà-jaàn, mà cóó gá ni-iin castigu xi-nda nú nduú ndisa-nda nèhivì xí Jesucristu. Te có-ndùlócô gá-ndà sàhà ñà-ndúá xího-nda, cuisì-nì nihnu ini-ndà sàhà ñà-ndúá cachí Espíritu lì xí Dios. ²Vàchi ñà-iá-ndà ndahà Yà-ìì mà, ñàyùcàndúá sàhà Jesucristu níhitáhvì-ndà vida ndiaha. Te ducán sàni quee dahuun stná-ndà libre nùù ndahà cuàchi-nda; mà cúí gá cahnìándô. ³Doco ley sàna ha ma, mànicúi (chindeándô), vàchi mà sáa nèhivì chivâha viì-néà, ñàyùcàndúá, mii Dios (nì chindée-yándô), nì dàquixí-yá Dèhemani-yá, nì nanduu-ya iin tiàa nahi nsidaa ndohó nèhivì cuàchi, (dandu nì dànàá-yá) sàhà cuàchi-nda sàhà-ñá màsà dándacû gá` mà nùù-ndà ñuhivì yohó. ⁴Ducán, dandu vàtùni quida ndisa-nda nsidaa ñà-vâha cachí ley xi-ya, vàchi có-ndùlócô gá-ndà sàhà ñà-sìquini xího nèhivì ñuhivì, cuisì-ní ñà-ndúá cachí Espíritu lì xí Dios nduá nihnu ini-ndà.

⁵Vàchi nèhivì tùha cunchicùn ñà-ndúá cudfí ini mii-né, cuisì-ní ñà-jaàn nduá nihnu ini sàxìnítñùn-né. Doco nèhivì nchícùn xì ñà-cùdfí ini Espíritu lì xí Dios, cuisì-ní chuun xi Yà-ìì mà nduá nihnu ini-né. ⁶Vàchi nú cuisì-ní ñà-xího-nda nduá nihnu

ini-ndà, dandu icúmí-ndá sàà-ndà cui dahuun-nda. Doco nú ndudu ìì xí Espíritu xi Dios nduá nihnu ini-ndà, dandu cutiacu ndiaha ndisa-nda, te contentu cundoo-nda quida-ya.⁷ Cunaha-nsiá, nú cuisì ñá-cùdíi ini mii-ni-nda nduá nihnu ini-ndà, dandu na ian xiní ùhì-ndà Dios nduá, vàchi nú ducán, dandu có-lá gà-ndà sujetu nùù ley xi-ya, te ni mà cúí cunchicùn viì-ndà ley mà.⁸ Ñàyùcàndùá, nèhivì nihnu inì-xi cuisì ñà-ndùú gustu xi mii-né, mà cúí natuì-ne nùù Dios.

⁹ Doco mii-nsiá, có-nihnu gá inì-nsia ñà-ndùú gustu xi mii-nsiá, nú ndisa inácáá Espíritu ìì xí Dios anima-nsià; còó. Ñà-ndùá cachí Espíritu ìì nduá nihnu ini-nsià. Doco cunaha-nsiá, nú iá iin nèhivì ciò Espíritu ìì xí Cristu anima-xi, có-ndùú ndisa-ne iin nèhivì xí mii-yá.¹⁰ Doco nú iá Cristu ini anima-ndà, dandu ñà-sànì ndee vàha-nda nùù-yá nduá, te ducán itiácú ndisa anima-ndà nùù-yá, mate quida-nda cuenta na ian sàñì xìhì iquicúnú-ndà sàhà cuàchi nì quida-nda.¹¹ Cunaha-nsiá, Yua-nda Dios nduú ana nì dànatíacú xí Jesucristu, te ñà-ìá Espíritu ìì xí-yá ini-ndà, ñàyùcàndùá mate ni cuí-ndà, doco icúmí stná-ndà natiacu-ndà quida-ya, vàchi inácáá Yà-ìì mà ini-ndà.

¹² Ñà-jaàn nduá disahà-xí có-xìñùhù quida ga-ndà nansa ni nì cui nacua cudíi ini mii-nda quida-nda. Còó, ñánì. Màsà cún dó-ndá quida-nda ducán.¹³ Vàchi nú ni quida-nda cuisì ñà-ndùá cudíi ini mii-nda, dandu icúmí-ndá ndañuhu-nda.

Ñàyùcàndùá, ni cuáha-nda chindée Espíritu ìì ndohó, dandu nìhì-ndà dandáñuhú dahuun-nda chuun (siquini) cuní-ndà quida-nda, te nú ni nìhì-ndà ducán, dandu vida ndiaha nìhitáhvì-ndà.¹⁴ Vàchi nsidaa ana nihnu ini xí Espíritu ìì xí Dios ñà-dacúndéhe-yáné ichì cunchicùn-né, divi xínduu dèhe ndisa-ya.

¹⁵ Nùù mii-yá sàñì nìhì-ndà Espíritu ìì xí-yá, doco Yà-ìì mà, có-ndùú-yá iin ana dandacú ndéé nùù-ndà, te ò dayúhî xì-ndà. Còó, siempre chindéé-yàndô ñà-cunihnu ini-ndà nduú ndisa-nda dèhe Dios, te ducán cui cachí-ndà xì-yá: “¡Yuamánì!” vàchi yua-nda nduú-yá.¹⁶ Te divi ducán cachí stná Yà-ìì mà xì-ndà ini anima-ndà, ñà-ndùú ndisa-nda dèhe-ya; te stná anima-ndà, ducán cachí stná xì-ndà.¹⁷ Te nú dèhe-ya xínduu-nda, dandu icúmí stná-ndà ndutahvì-ndà ñà-cuicà-yá nùù-yá, vàchi icúmí-ndá cutnaha-nda xi Cristu nìhitáhvì stná-ndà nahi mii-yá, nú ni ndohó stná-ndà sàhà-yá. Vàchi nú ni ndoho-nda sàhà-yá, dandu icúmí stná-ndà sàà-ndà cundoo ndiaha-nda nùù-yá.¹⁸ Vàchi iyuhu nduá icúmí-ndá ndoho-nda tiempu vichi, cachí yùhù, daaní, después, yáha ga chicá ndiaha cunduu ñà-ndùá nìhitáhvì-ndà.¹⁹ Te nsidanicuú ñà-ndùá nì quidavàha Dios, ducán iá na ian ndiatú stná, vàchi cuàhà gá cuníà sàà tiempu cunahà claru ana xínduu ndisa dèhe-ya.²⁰ Vàchi nsidaa ñà-ndùá nì quidavàha-ya ñuhiví yohó, nì sàà nì cuchicueha. Doco màdì sàhà ñà-cùnì miá nì cùú ducán,

còó; sàhà-ñá ducán nì chitnùní ini mii-yá. Te vichi (sàni sàha-yàndó iin) tnùndé ini, ²¹divi ñà-quee libre stná ñuhìví yohó, mà cündúú gá` iin lugar nì cuchicuehe; vàchi icúmí cununa ndisa ñuhìví, dandu cundoo ndiaha nsidaa ana nduú dèhe-ya. ²²Te ináhá-ndá, ndè vichi ndohó ñuhìví yohó na ian ndohá sàhà ñà-vàxi inga ñuhìví saa. ²³Te màdì cuísi ñuhìví nduá quidá ducán; ciòó, ndè mii stná-ndà, na ian nsíhi ini-ndà ndiatu-nda cuu ducán. Doco vichi iá iin ñà-ndiaha sàni nìhítahví-ndà, divi ñà-cucumi-nda Espíritu lì xí-yá, vàchi divi-ya nduú tnùmaní primeru xi-nda nùù-yá. Ñàyùcàndúá ndiatú cuísi-nda ndè cachi sàà tiempu cachi vate-yá xì nsidaa nèhivì ñà-divi dèhe-ya xínduu-nda, dandu quee ndisa-nda libre, (mà quidá gá-ndà cuàchi). ²⁴⁻²⁵Vàchi na ní càcu anima-ndà, divi tnùndé ini jaàn nduá nì nìhì-ndà. Ñàyùcàndúá, cuéyàà-ni ni cündiátú-ndá dècuèndè cachi cuni-ndàñá, vàchi nú tnùndé ini ndisa nduá, dandu ñà-tàñáha ga nìhì-ndà nduá, vàchi nú sàni nìhì-ndà iñàha, dandu mà cáchí gá-ndà xán nduá tnùndé ini.

²⁶(Ináhá-ndá), mà fuerte anima-ndà, doco Espíritu lì xí Dios, chindéé-yá ndohó, vàchi có-cündáà ini-ndà nansa càcàn tàhvì-ndà nùù Yuandiaha-nda modo ndiá icà-ndà, doco Yà-ìì mà, cähàn nihni-ya sàhà-ndà nùù Yua-nda Dios, mate ndohó, cuisì-nì sácàn ini-ndà quidá-yá, te ni có-sâà-ndà cachi claru-ndà ni-iin palabra. ²⁷Doco mii-yá, indéhe váha-ya nansa iá anima iin nèhivì, te ináhá

stná-yà nansa nihnu ini Espíritu lì xí-yá, vàchi Yà-ìì mà, cuisì ñà-ndùa cuní Yuandiaha-nda nduá xícàn tàhvì-yá sàhà-ndà.

Na xínu tiempu icúmí-ndá cundee-nda nùù nsidaa tnùndoho

²⁸Ináhá stná-ndà ñà-yòhó: nsidanicuú iñàha cuú xi-nda, ñà-chindee xi-nda sàhà ñà-vàha xi-nda nduá, nú cuú ini-ndà sàhà Dios, te nduu-nda ana nì chitnùní ini-yà cana-ya ladu xi-ya. ²⁹Vàchi nsidaa nèhivì sà-ináhá-yá dècuèndè antes, divi nì chitnùní ini-yà sàà-nè cunduu-ne nahi Dèhemani-yá (Jesús), te ducán cundoo cuàhà gá dèhe-ya, te Jesús cunduu dèhe-ya primeru. ³⁰Daaní, nsidaa ana nì chitnùní ini-yà cunduu nèhivì xí-yá ducán, divi nduú ana nì cana-ya. Te nèhivì nì cana-ya, divi nì nìhì stná nì ndee vàha nùù-yá. Te nsidaa ana nì ndee vàha nùù-yá ducán, divi nì nìhítahví stná tnùñuhu ndiaha xí-yá.

³¹Pues nú ducán nduá, dandu ènansa cachi-ndà vichi? (Dohó cachi-ndà): nú Dios iá sàhà-nda, dandu ciòó ni-iñàha cundee nùù-ndà. ³²Vàchi cunaha-nsiá, ni Dèhemani-yá cóni cùhí ini-yà; nì sàhatahvì-yándô nì xìhì-yàmà sàhà nsidaa-nda. Ñàyùcàndúá seguru icúmí-yá cuàha stná-yàndó nsidaa ñà-ndùa xiñuhu gá-ndà. ³³Te vichi, ¿a iá ana cui dacuidá cuàchi dìquì-ndà nú sàni nacàxin-yàndó? (Còó, mà cúí), vàchi sàndènìhí vàha-yandó. ³⁴Te ¿a iá stná ana cui dacúnsidá cuàchi xi-nda? Còó, vàchi divi Cristu nì xìhì cuenta xi-nda, te nì natiacu-yà, dandu nì

sàcòo-ya ladu cuàhá Yuamánì-yá Dios, te ndè cähàn nihni stná-yà sàhà-ndà.³⁵ Daaní, éa iá stná ana cui dacúxío xí-ndá nùù Cristu ñà-màsà cúú gá ini-yà sàhà-ndà? Còó, mà níhìndèè-né ducán, mate cuáhà tnùndoho ni coó, te ò cuáhà vida ni yáha-nda, te ò ni quidá quíní nèhivì xí-ndà. Doco còó, mà níhì-né ducán, mate ni coó tnama, ò nì yáha ndahví-ndà, ò nùù cuàhà peligru iá-ndà, te cuní nèhivì cahni-néndô, doco iin-ni cuú ini Dios sàhà-ndà.

³⁶Vàchi, ducán cachí stná tutu ìì (ndé cähàn nèhivì xí-yá, cachí-né):

Sàhà ñà-ndùú-nsí nèhivì xí mii-ní, nàyùcàndùá ndui te ñuú nechícùn nèhivì nsiùhù ñà-cahnì-né nsiùhù, quidá-né cuenta na ian riì nduú-nsí cundaca-ne nsiùhù cùhùn ndé cui-nsí.

Ducán cachá³⁷. Doco cunaha-nsiá, nsidaa tnùndoho ma, sànì cundee dahuun-nda nùá, vàchi cuú ini-yà sàhà-ndà, te chindéé-yândô.³⁸⁻³⁹ Te yùhù, ináhá vâhi iin-ni icúmí-yá cuu ini-yà sàhà-ndà mate ni cuní-ndà cuàhà vida, te ò ni sàà-ndà cui-ndà, te ò ndéni iñàha nì cui ni quidá iin ángel, ò iin ana dandacú, ò iin ñà-malu, doco iin-ni icúmí-ndá cundo-nda nùù-yá; mate ni coó cuáhà tnùndoho quívì vichi, ò tnaa idá, doco cunaha-nsiá, còò ni-iin ana ndoó ansivi, ò andea, ò ndéni nì cui, mà cùí dacúxío-ndó nùù ndahà-yá, vàchi cuú ini-yà sàhà-ndà, te sàhà Stoho-ndà Jesucristu (sànì indehè ndàhví-yândô).

Ícúmí Dios chindee-yá nèhivì raza Israel

9 Nèhivì xí Cristu nduú, te ináhá-yá ñà-ndáà nduá

(cuàhìn cachì xì-nsiá); te icúmí cachí ndàì xì-nsiá, vàchi inácáá stná Espíritu ìì xí Dios inì, nàyùcàndùá, ináhí ini anímè ñà-ndáà nduá cuàhìn cachí yohó.⁴ Cunaha-nsiá, cuàhà gá tnùnsí ini ié⁵, te nicanicuahàn iá ñà-ndùá dandoho-xí,⁶ vàchi (nacání inì) sàhà ñanítnahi, divi nèhivì raza xi. Dispuestu ié⁷ níhichìhén, te ndañuhí nùù Cristu nì cùí (sàhà-ñá ni sáà tnahi càcu-ne nùù-yá).⁸ Vàchi divi descendencia xi xìì-nsí Israel nduú stná-né, te quidá stná-yà cuenta na ian dèhe-ya nduú stná-né; mahì mii-né nìsa itnuù ndiaha-yá. Dècuèndè nì ndatnuhu sahnú stná-yà xì-né, te nì saquin-yà iin tratu, nì sàhà-yanè ley ìì xí-yá. Te nì cachitnùhu stná-yà nansa cunucuachi-né nùù-yá na cahvi-néyà. Te cuàhà gá ñà-ndiaha ëì nì quida-ya comprometer xì-né.⁹ Te yohótéhè primeru-né, divi yohótéhè xìì-nsí, (cuàhà gá fama-né) nì sàcòo; te iin nèhivì ñuu-nsí nì sanduu stná dihi Cristu. Te Cristu, nicanicuahàn naquimanì-ndà mii-yá, vàchi Dios nduú-yá, te dandacú-yá nùù nsidanicuú iñàha, amén.

⁶ Doco nsidaa ñà-ndùá nì cachí Dios (sàhà raza-nsí mà), màsà cúníhnú ini-ndà sànì yàha uan. Vàchi màdì nsidaa descendencia xi xìì-nsí Israel nduú ndisa nèhivì ìì xí raza mà.⁷ Mate descendencia xi Abraham nduú-né, doco có-cùnì cachàmà ñà-ndùú ndisa stná-né cuenta xi Abraham, vàchi nì cachí Dios xì nècuàchì sàhnù-mà ñà-cuisì descendencia xi dèhe-ne Isaac cunduu nècuàchì nihitáhvì.

⁸Te palabra jaàn cuní cachí ñà-còò ni-iin nèhivì cunduu dèhe ndisa Dios sàhà cuisì raza-nè. Còó, dèhe-ya nduuú nsidaa ana nì saquin-yà iin compromisu sàhà-xí. ⁹Vàchi (ducán nduuú modó nì quesaa dèhe Abraham); vàchi nì ìa iin palabra nì cachí sahnú-yá xì nècuàchimà, divi ñà-yòhó: “In quìvì señaladu icúmî quixi, te daa sá-iá dèhe (ñahàdihí-ní nani) Sara”.

¹⁰Doco cunaha-nsiá, màdì cuísi ñà-jaàn nduuá iá, vàchi iá stná ñà-ndùá nì cuu xi Rebeca, ñahàdihí xiì-nsí Isaac. Na ñuhú dèhe-ne nduu cuatí, ¹¹⁻¹²nì cachí Dios xì-né: “Dèhe-ní cacu primeru icúmí cunucuachi nùù luchi nchícùn gà”. Doco (na ní cachí-yà ducán), tàñáha ga tùinuù méè mà, tàñáha ga quida-té ni-iñáha, ni-iin ñà-vàha, te ni-iin stná ñà-có-iá vàha. Doco ñà-jaàn nì cachí-yà sàhà-ñá cunahà claru có-nâcàxin-ya ni-iin nèhivì sàhà obra quidá-né, cuisì sàhà-ñá ducán chítñúní ini-yà quida-ya. ¹³Te ducán nì cachí stná-yà nùù tutu ìi: “Jacob cuú inì sàhà-xí, doco Esaú, còó, có-xiñùhí-te”, nì cachí-yà.

¹⁴Doco nú ducán nduuá, ¿a ñá-cô-quidá vñí Dios nduámà? Còó, imàsà nunca cachí-ndà ducán!

¹⁵Vàchi dohó nì cachí stná-yà xì Moisés: “Cuisì yùhù icúmî cachí ana cundehè ndahví, te ana cuàhìn cuhi inì”. ¹⁶Ñàyùcàndùá, màdì ñá-ndùá cuní nèhivì quida-ne nduu ñà-cundiaa, ni màdì stná ñà-ndùá sáhandee íní-né quida-ne; còó, cuisì cundiaa ñà-cundehè ndahví-yànè. ¹⁷Vàchi nùù tutu ìi itándiaa palabra yohó nì cachí Dios xì rey ñuu Egipio nani Faraón: “Yùhù, sàñì

chitnùní inì cunduu-ní iin rey, doco iñdù chuun? Cuisì sàhà-ñá cundeí nùù-ní xì poder cahnú xí, dandu cundaà ini nèhivì inicatu ñuhiví sàhí, nansa iá poder xi”, nì cachí-yà. ¹⁸Ñàyùcàndùá, nú ducán cuní-yà, vátuni cundehè ndahví-yà iin nèhivì, te inga-nè nsidacaxin-yá anima-xi.

¹⁹Doco (sàhà ñà-jaàn) vihini cachí stná iin nèhivì: “Nú ducán quidá Yua-nda Dios, dandu có-ndiá ìcà-yá cutnii-ya cuenta sàhà cuàchi-nda, vàchi mii-yá nduu-yá mii-yá, te iñdá quida ndohó?” ²⁰Doco còó, màsà cachí-ndà ducán, vàchi có-ndùdává-ndá xí mii-yá, te iñdù chuun cachí-ndà ducán xi-yá? Vàchi ni cachí-ndà iá iin quidi nì quidavàha iin nèhivì. ¿A vátuni nú ni cachá` xì-né: “¿Índù chuun dohó nì quidavàha-ní yùhù?” Còó, ²¹vàchi icúmí tià ma derechu quidavàha-neà nansa ni cùdfi ini-nè. Vátuni tnii-ne chii barru, te tavà-né iin quidi finu, dandu quihin stná-nè inga iyuhá, te quidayucun stná-nè inga quidi chicá corriente.

²²Pues ducán stná xì mii-yá, mate cuní-yà dacuní-yà nèhivì (xicá ichí malu) ñà-fuerte guá castigu xi-ya, te ñà-càhnù-guá poder xi-ya, doco caní tiempu nì quidandee ini-yà sàhà-né mate ndiá ìcà-né nìhi-né castigu, te xínduu-ne cuisì ana icúmí ndañuhu yàchí quida-ya, (nahi quidi corriente mà). ²³Doco ndohó, còó, (tucu iá), vàchi na iin quidi finu nduu-nda nùù-yá, te cuní-yà cundaà stná ini nèhivì ñà-ndiaha guá quidá-yá xì ana indéhe ndahví-yá. Te divi nècuàchí cundiátû mà nduu

ndohó nècuàchì nì chitnùní ini-yà nìhitáhvì xì tnùnuhu ndiaha xí-yá. ²⁴Nàyùcàndúá, nì cana-ya nsidanicuú ndohó, màdì cuísi nèhivì raza Judea. ²⁵Vàchi dohó cachí stná tutu nì tiaa Oseas sànaha ndé cachí Dios palabra yohó:

Nèhivì yucán, mate sánì cachì xì-né có-ndùú-né nèhivì xí, doco después icúmí cachì xì-né ñà-ndùú-né nèhivì xí. Cónì sácúú inì sàhà-né antes, doco icúmí sàì cachì ñà-mànì gá-né nùí. ²⁶Vàchi nèhivì ñuu ndé nì cachì ñà-có-ndùú-né nèhivì xí, pues divi-ne cunduu-ne dèhe ndisa yùhù ana nduú Dios vivu.

²⁷Doco nècuàchì Israel, dohó nì tiaa Isaías sàhà-né: "Mate cuáhà gá nècuàchì Israel ndoo nahi ñusì cuàtì ndoo yuhù mar, doco sacu-né icúmí càcu, ²⁸vàchi ñà-ndùá sànì cachi Stoho-ndà Señor quida-ya ñuhiví yohó, yàchì icúmí-yâ daxínu dahuun-yañá". ²⁹Daaní, ñà-yòhó nì cachi stná Isaías mà:

Ansivéhé Stoho-ndà Señor, vàchi dandacú-yá nùù nsidanicuú iñaha; te nú mà dácâcu-ya iin ùì-ndà nì cùí, dandu (nsihi dahuun-nda) na ian nì cuu xi nèhivì ñuu Sodoma xì nèhivì ñuu Gomorra.

³⁰Nú ducán nduá, dandu ɔnansa cachi-ndà sàhà nècuàchì có-ndùú raza Israel? (Pues dohó cachi-ndà): mate cónì sánandúcú-né nansa cui ndee vàha-ne nùù-yá, doco vichi vàtùni nìhitáhvì-né ducán nú ni cúníndísâ-néyà. ³¹Doco nècuàchì Israel, mate nchícùn-né iin ley tuxí ini-né ñà-ndee vàha-ne nùù-yá, doco

còó, cónì níhì-né natùi-ne nùù-yá ducán. ³²Te ɔindù chuun? Pues divi sàhà-ñá cuní-né nìhitáhvì-né sàhà cuisì obra quidá-né, te màdì sáhà ñà-nihnu ini-nèyà. Vàchi (na ní cuduchi ini-né sàhà Jesús), dandu nì cuu xi-né na iin nèhivì nì saquìhi sàhà-xí iin yùù, te nì sàcasàn-né.

³³Vàchi divi ducán nì cachi Dios nùù tutu ìì, (ndé cachí-yà):

Cuàhìn techuín iin ana sàà ñuu Sión, (divi nduú Jerusalén), te cunduu-ya na iin yùù cahnú caquìhi sàhà nèhivì, te ndua-né, vàchi nèhivì ñuu mà, icúmí-né cuduchi ini-né sàhà-yá. Doco nèhivì cunindisa-xi-yá, mà sáa-né naxicocuñin ini-né.

Ndéni nèhivì ní cui, nú ni cúníndísâ-né Jesús, vàtùni càcu-ne

10 Nánì, xì nsidaa anímè cuní' càcu nèhivì raza xi Israel nùù Dios, te ñà-jaàn nduá siempre xícàn tàhví nùù-yá. ²Pues ñà-ndáà nduá, sáhandee ini-né cahvi-néyà, doco tà cündáà vàha ini-né nansa ndiá ɔcà-né quida-ne. ³Cuní-né ndee vàha-ne nùù-yá, doco sànì nacuaà-né modo nì cachi-yà quida-ne ducán, te modo xi mii-né cuní-né quida-neàmà. Nayùcàndúá, ducán queá na ian sànì cahichì ini-né ichì mii-yá. ⁴Vàchi cunaha-nsiá, nú ichì Cristu xiníndísâ-ndá, te ducán sànì ndee vàha-nda nùù-yá, dandu còò cá necesidad cunchicùn gà-ndà ley sànahá.

⁵Daaní, Moisés, nì tiaa stná-né iin palabra sàhà nèhivì nchícùn ley mà, te sàhámà cuní-né ndee vàha-ne

nùù-yá nì cùí. Dohó nì cachi Moisés: "(Cuisì) nú quida ndisa-nda cumplir nsidaa ñà-ndùá cachí ley mà, dandu nìhi-ndà cutiacu ndiaha-nda".

⁶Doco nú sàhà fe xi-nda cuní-ndà ndee vàha-nda nùù-yá, (dandu ni cúníní-nda palabra yohó) cachí stná ley mà: "Màsà cútuxí ini-ndà mii-nda icúmí-ndá nana-nda ndè gloria —na ian cuàhàn-ndà cundaca-nda Cristu nuu ndè ñuhìví yohó— còó; ⁷ni màsà cútuxí stná ini-ndà ñà-icúmí-ndá nuu cunú-ndà ndè tìxi ñuhìví", na ian cuàhàn-ndà danátiácú-ndà Cristu, te cundaca-ndayá naxìnú yohó. Còó. ⁸Pues ínansa ndisa cachí palabra mà (quida-nda)? Divi dohó cachá': "Yatni uun iá palabra xi-ya, mà úhì càhàn-nià, mà úhì cunihnu vàha inì-nià ini anima-ní". Te divi palabra mà nduá cachítñuhi-nsi xì nèhivì na cachí-nsi xì-né xiñuhu cunindisá-né mii-yá. ⁹Vàchi nú cachí vate-nda ñà-mii Jesú斯 nduú Stoho-ndà Señor, te ini anima-ndà xiníndisá-ndá ñà-ní natiacu-yá nì quida Dios, dandísá, càcu anima-ndà nùù-yá. ¹⁰Vàchi ini anima-ndà nduú lugar ndé xiníndisá-ndáyâ, te ndee vàha-nda nùù-yá; te xì yuhù-ndà cachí vate-nda (ñà-nchícùn-ndà mii-yá), dandu xì ñà-jaàn nìhi-ndà salvación xi-nda. Palabra yohó nduá cachítñuhi-nsi xì nèhivì.

¹¹Vàchi dohó cachí tutu ii: "Ni-iin nèhivì, mà sáà-né naxicocuín ini-né ñà-ní xinindisá-né mii-yá".

¹²Vàchi iin-ni ndiaá nsidaa-nda nùù-yá, nahi nècuàchì raza Judea, te ducán stná nèhivì inga ñuu. Vàchi imindaa Stoho-ndà Señor

iá-yà nùù nsidaa-nda, te ndiaha gá sáhatahvì-yándô gracia xi-ya na ndácùcahan-ndayá. ¹³Vàchi nsidaa ana ndacùcahan xi quívì-yá, icúmí-nê càcu-ne. ¹⁴Doco (náhà xìcà), nú tàñáha ga cunindisá nèhivì-yá, mà ndácùcahan-néyà. Te-ni còò stná nansa cunindisá-néyà nú tàñáha ga cunitñuhi-ne sàhà-yá. Te-ni còò stná nansa cunitñuhi-ne sàhà-yá nú còò ana cachitñuhi xi-né. ¹⁵Te ni mà cacránúú stná ana cachitñuhi sàhà-yá nú còò ana techuun-xi-né. Nàyùcàndùá, dohó cachí stná tutu ii: "Na ndiaha mánì iá nú sàni quesaa ana cachitñuhi xi-nda razón ndiaha xí mii-yá".

¹⁶Doco màdì nsidaa nèhivì raza Israel nì càhvì xì razón ndiaha ma. Vàchi (dohó) nì cachi stná Isaías (xì Dios): "Sacu nèhivì nì xinindisa-xi ñà-ndùá nì cachí-nsi xì-né (sàhà mii-ní), Stoho-nsì Señor". ¹⁷Nàyùcàndùá, sàni cundaà ini-ndà, dihna icúmí-ndá cunini-nda (palabra), dandu nìhi-ndà cunindisa-nda. Te ñà-ndùá cunini-nda, divi razón xi Cristu nduá.

¹⁸Doco amádi sàni inini nèhivì raza Israel. Jaan. Ñà-ndáà nduá sàni inini-ne palabra mà, vàchi (cachí tutu ii):

Inicatu sàni tiacutñuhi-ne palabra (sàhà-yá). Dècuèndè ndè chicá xica sàni xinitñuhi-ne.

¹⁹Doco ìa sàhà ñà-cónì cündáà ini nèhivì Israel, ñàyùcàndùá (cónì xiníndisá-né)? (Pues cunini-nsia palabra) nì tiaa Moisés, (ndé cähàn Dios xì nèhivì Israel, cachí-yá):

Mii-nsiá, có-nàcúní-nsià nèhivì inga ñuu ñà-ndùú-né ñuu

ndisa, doco (ñà-cuàhà guá gracia) cuàhìn quide sàhà-né, icúmí-nsiâ cumbìdia ini-nsia sàhà-né. Te mate ni có-sâà nèhivì ñuu mà cundaà vàha ini-né vichi, (doco icúmí chindeí-né), dandu cuìdà ini mii-nsiá sàhà-né, nì cachi Dios.

20 Daaní, después nì tiaa stná Isaías inga palabra xi-ya. Ndee ní càhàn-yà, te dohó nì cachi-yà:

Nèhivì cóni nándúcú xí antes, sàni nìhítahvì-né cahvi víi-né yùhù vichi. Mate antes cóni sàndúlóco-né sàhí, doco vichi sàni dàtnúì sàxìntnùnì-né.

21 Doco sàhà nècuàchì raza Israel, dohó cachí-yà: “(¡Ndahví-né!) vàchi ndui te ñuu iín cähin xì-né, te caná stnái-né, doco có-iníni-né, cutu càhàn-né dìquì palabra xi”.

11 Pues nú ducán nduá, dandu ènansa cachi-ndà? ¿A ñá-sàni nacoo nihni Dios nèhivì xí-yá (Israel) nduá vichi? Còó, màsà cáchí-ndà ducán. Vachi cunaha-nsiá, yùhù nduú stnái iin nèhivì Israel. Yohòtéhè stnái nduú Abraham, te descendencia xi xìi-nsí Benjamín nduú stnái. **2** Vachi nèhivì raza-nsí Israel, dècuèndè chicá sànahà sàni cachi Dios ñà-nèhivì xí mii-yá nduú-né. Ñayùcàndùá, màdì-ñá sàni nacoo nihni-ya nèhivì xí-yá nduá.

Mà nunca sàà ndañuhu nèhivì raza Israel

Amádi sá-ìnáhá-nsiâ nansa cachí tutu iì ndé cähàn Elías, xícàñ tàhvì-né nùu Dios, nacání-né xí-yá ñà-cuàhà guá cuàchi nèhivì Israel iá. Pues divi palabra yohó nì

cachi-nè xì-yá: **3** “Nsiùhù nècuàchì cähàn cuenta xi-ní, sà-cuàhà-nsí sàni sahnì nèhivì, te sàni dàndùtù stná-né nsidaa lugar ndé cahvi-nsí mii-ní, Stoho-nsì Señor: làcà mindaí ndói, te nchícùn stná-né ñà-cahnì-né yùhù”. **4** Doco èndià nduá nì cachi Dios xì Elías mà? Dohó nì cachi-yà: “Còó, vàchi sàni chitnùní inì ñà-cundoo ùsà gà mil nèhivì-xí mà cähví xí yùu yóco nani Baal, ni mà sáà stná-né cuitasisi-né nùá”, nì cachi-yà. **5** Te ducán iá stná tiempu vichi. Sàhà gracia xi-ya ndoó stná dava nèhivì Israel xiníndísâ xí-yá vichi, mate sacu xínduu-ne, doco sàni nacàxin-yanè.

6 Te nú cuisi sàhà gracia xi-ya nduá, dandu mà cùi cunduu stná sàhà obra nì quidá-né. Vachi nú ni cündiáá obra xi-ne nùu-yá nì cùi, dandu mà cündiáá gà stná gracia xi-ya. **7** Te nú ducán nduá, dandu ènansa cachi-ndà vichi? Pues dohó cachi-ndà: cuàhà gá nèhivì Israel cóni níhì-né (ñà-ndiaha fì) nìsa nanducu guá-né; cuisi nèhivì nì nacàxin Dios nì nìhítahvì xán. Dandu cuàhà gá dava nècuàchì Israel mà, nì yàha nì nducaxin anima-né. **8** Te dohó cachí stná nùu tutu iì: “Sàni chitnùní ini Dios cucumi nèhivì mà iin anima mà ndúlóco gà, na ian quidá-né, quidámáxini-né, na ian cuaá-né, te ò doho stná-né, té dècuèndè quìvì vichi, ducán iá xì-né”, cachí tutu mà. **9** Daaní stná David sànahà, dohó nì cachi stná-né:

Ni sáà nèhivì (malu mà) yàha-ne tnùndoho na meru ndoó-né quidá-né vicò xí-né, te yàchì nì cünduámà; te ni sáà

stná-nè yàha-ne cuàhà vida, dandu nacuitacùhá sàhà cuàchi-ne. ¹⁰Te màsà sáà stná-nè cundaà vàha ini-nè; còó. Ni sáà-nè cunsida-ne (castigu xi-ne) nicanicuahàn, nì cachí David.

¹¹Ñàyùcàndùá, vichi ndisa iá falta xi nècuàchì Israel. Doco, ¿a sánì ndañuhu dahuun-ne ñà-nì quida-ne ducán? Còó, vàchi cunaha-nsiá, sàhà-ñá nì quida-ne falta mà, ñà-jaàn nduá dìsáhà-xí sànnì nìhi stná nsidaa nèhivì inga raza nansa càcu anima-nè. Daaní, después vihini naxicocuñin stná ini nècuàchì Israel na indéhe-né ñà-sànnì càcu nèhivì inga raza mà. ¹²Cunaha-nsiá, sàhà-ñá nì quida nècuàchì Israel mà falta, ñàyùcàndùá cuàhà gá ñà-ndiaha ñì sànnì ndòo nùù dava ga nèhivì ñuhivì. Doco nù sàhà falta xi nècuàchimà sànnì nìhitáhvì nèhivì dava ga, dandu chicá más ndiaha nàcòo na sáà quìvì nàcündoo vàha nècuàchimà xì Dios.

Nansa nì nìhitáhvì nèhivì nsidanikuú raza coo nansa càcu-ne

¹³Vichi cuàhìn càhìn xì mii-nsiá nècuàchì có-ndùú nèhivì Israel. Yùhù, nùù Dios sànnì nìhi chuun cacanui cachítñuhi palabra xi-ya xì mii-nsiá. Te ndisa iin chuun ndiaha nduá, cachí. ¹⁴Te cuní quida vií' chuun yohó sàhà-ñá cundehè stná nèhivì raza xi, áma ndúdî stná ini dava-ne (cunindisá stná-nè), te càcu-ne. ¹⁵Vàchi nù (sàhà cuàchi-ne) nì cuxio-ne nùù Dios, te sàhámà nì nìhi dava ga nèhivì ñuhivì nì nàcündoo vàha-ne nùù-yá, dandu (chicá más ndiaha)

icúmí nàcòo nù sànnì nandudiì tu ini Dios sàhà-né. (Ndiaha gá ndisa) queamà na ian nì xìhì iin nèhivì, te nì natiacu-né.

¹⁶Cunaha-nsiá, cachí estilu sànhaha sàhà pan primeru ñà-ndùá pan ñì dócò-ndà nùù Dios. Te nù ducán nduá, dandu náhà xìcà ñì stná dava ga yusàn nì cuàha pan mà. Te nahi seña jaàn nduú palabra yohó (sàhà nèhivì Israel, vàchi nù ñì yohòtéhè-né sànhaha, dandu ñì stná nsidaa gá descendencia xi nècuàchimà vichi). Te ducán iá stná nahi yohò iin yutnù; nù iá vàha yohò-nú, dandu nsidaa stná rama-nu iá vàha.

Nahi chiò yutnù nì natnìi tnahá nduú nèhivì có-ndùú raza Israel, cachí Pablo, vàchi sànnì nìhitáhvì stná-nè ñà-ndiaha ñì nisa icumi cuiśi nècuàchì Israel antes

¹⁷Vàchi nècuàchì raza-nsiá Israel, na iin yutnù tátá olivo, ducán nduú stná-nè, te nsidaa nèhivì inga raza, nahi chiò inga yutnù yùcù, ducán nduú-né. Daaní, ni cachí-ndà nì tähndè iin ùù rama yutnù tátá, te nì natnìi tnahá xi iin ùù ndahà yutnù yùcù. Pues divi ducán nduá sànnì quida Dios xì mii-nsiá nècuàchì inga raza; vàchi rama yutnù yùcù nì natnìi tnahama, sà-itiácúà sàhà ñà-vàha dananá yohò yutnù tátá mà; dítâ fuertéà tècuií nùù yohò-núma. (Te divi ducán iá stná xì mii-nsiá, sànnì nìhitáhvì stná-nsiá ñà-ndiaha ñì xì nècuàchì Israel.)

¹⁸Doco màsà cútúxí inì-nsia chicá ndiaá-nsiá nùù nèhivì Israel mà, vàchi divi sàhà nècuàchimà sànnì nìhitáhvì-nsiá ñà-ndiaha ñì

mà, nacua iá xì chìò cuàtì yutnù nì natnìi tnahama, divi sàhà yohò yutnù mà itiácúà, màdì-ñá sàhà chìò cuàtímà itiácú yohò-nú.

19-20 Doco vihini cachi-nsià palabra yohó: “(Chicá ndiaá nsiùhù) nùù nècuàchì Israel, vàchi (nì quindiaa Dios-nè nùù lugar xi-ne sàhà-ñá quìhvi nsiùhù), na ian nì tåhndè chìò yutnù finu mà sàhà-ñá coo lugar quìhvi chìò yutnù yùcù”. Pues ñà-ndáà nduá nì cuxio dava nècuàchì (Israel nùù Dios). Doco éndù chuun? Cuisì sàhà-ñá cóni sánshnú gá ini-né mii-yá. Ñàyùcàndùá, mate nùù mii-yá ndoó-nsià vichi, doco cuiśì sàhà-ñá iin-ni nihnu vàha ini-nsiàyà nduá. Måsà cútúxí ini-nsià chicá ndiaá-nsià. Còó, chicá xiñuhu ñà-caquin-nsià cuidadu. **21** Vàchi (nècuàchì Israel mà, cóni quidá víi-né, te sàhajàn) nì cuxio-ne nùù-yá nacua nì cuu xi chìò yutnù tàtá nì tåhndè mà; ñàyùcàndùá, ducán stná mii-nsiá ana nì quìhvi después, cuidadu cundoo-nsia còtò dacúxío stná Dios mii-nsiá.

22 Sàhà nsidaa ñà-jaàn, vätùni cundaà vàha ini-ndà nansa iá modo xi Dios; iá ndisa gracia xi-ya, doco iá stná nansa sáha-ya castigu. Vàchi nècuàchì raza nì tÙcù inga ichì mà, cóni dácâcu-yanè, doco mii-nsiá, còó; mÀnì gá nì quida-ya xì-nsiá. Doco iin-ni xiñuhu quida-nsia seguir cunchicùn-nsià gracia xi-ya, vàchi nù coó, dacúxío stná-yà mii-nsiá nùù-yá. **23** Daaní, nècuàchì nì cuxio antes mà, nù ni nácúníndísâ-né mii-yá, vätùni (nàcündoo vàha stná-nè xì-yá), te ducán queamà na ian nì natnìi

tnahá tú chìò yutnù nì tåhndè mà, vàchi Dios, icúmí-yâ poder quida-ya ducán. **24** Vàchi mii-nsiá, mate nècuàchì inga raza nduú-nsiá, doco sàni nìhítáhvì-nsiá cuàhà ñà-vàha xi nècuàchì Israel mà. Te ducán queámà na ian nì tåhndè chìò yutnù yùcù olivo, te nì natnìi tnahá-nu xi iin yutnù tàtá. Pues nù sàni nìhítáhvì mii-nsiá ducán, dandu chicá mà úhi nansihvi tu nèhivì raza Israel mà lugar primeru xi-ne, vàchi queámà na ian danátnìi tnaha tu-nda chìò yutnù finu icà mismo mii yutnù ndé nì tåhndèà.

25 Nánì, cuní cundaà inì-nsia sàhà iin chuun nìsa ia dèhé antes còtò cachi-nsià ñà-chicá nchichí-nsià. Vàchi cunaha-nsiá, cuàhà nècuàchì Israel, quidámáxìní-né vichi, te ducán icúmí coo ndè cachi sàà cuacatnahá nadaa ga nèhivì inga raza quìhvi ichì mii-yá. **26** Daaní, icúmí càcu stná nsidaa nècuàchì raza Israel, nacua cachí Dios nùù tutu ìi:

Mahì nèhivì ñuu Sión descendencia xi Jacob, yucán icúmí quee mii-yá ana dacácu xi-né, dandu dandáñúhú-yâ nsidaa ñà-có-ndiàà nì quida-ne. **27** Te nù sàni cuxio nsidaa cuàchi-nemà, dandu cundaà ini-né sàni quida ndise cumplir palabra nì càhàn sàhnúi xì-né antes.

28 Cunaha-nsiá, sàhà-ñá (cahíchì ini) nèhivì Israel razón ndiasha xí Dios vichi, ñàyùcàndùá na ian xiní ùhi-nèyà nduá, doco ñà-vàha xi mii-nsiá sàni queamà. Doco nècuàchimà, mÀnì cuàhà vá-né nùù-yá sàhà xìi-né, vàchi nì cachí-yà xì xìi-né

icúmí-yâ nacàxin-ya descendencia xi-ne. ²⁹Te mà túha Dios naquihin-ya ñà-ndùá sàni sàhatahvì-yándô; ni mà túha stná-yâ naxicocuñin ini-yâ nú sàni chitnúní ini-yâ cana-yàndó. ³⁰Antes cónisà íníñi-nsiá mii-yâ, doco vichi sàhà-ñá cónì íníñi nècuàchì Israel, ñàyùcàndùá mii-nsiá nì indehè ndàhví-yâ vichi. ³¹Te ducání iá stná xì mii-né, mate có-ìñíñi-néyâ vichi, doco cíndù fin cucumiámâ? Divi sàhà-ñá nacundehè ndàhví-yàne nacua nì indehè ndàhví stná-yâ mii-nsiá. ³²Ñàyùcàndùá, nùù mii-yâ iin-ni xínduu nsidanicuu-nda nèhivì cuáchi có-ìñíñi xí-yâ. Te divi sàhajàn vâtùni iin-ni cundehè ndàhví stná-yâ nsidanicuu-nda.

Nchichí gâ nì quida Dios nsidaa obra xi-ya

³³iNa cuahà guá obra ndiaha sàni quida Dios! Te nchichí sàstnùhhù stná-yâ, ináhá-yâ nsidanicuú iñàha. Te ináhá-yâ ñà-ndùá cachí-yâ, xì ñà-ndùá quidá-yâ, mate nèhivì, có-sàñìhi ini-né. ³⁴Vàchi còò ni-iin ana cundaà ndisa inì-xi nansa nihmú ini Stoho-ndà Señor. Te ni còò stná ana chicá nchichí, te ducán sáha-xi-yá conseju. ³⁵Ni còò stná ana xícàn tòò-yá iñàha nùù-xí, te cunihica-yâ nùù-né; còò. ³⁶Vàchi mii-yâ nì quidavàha xi nsidanicuú iñàha, te sàhà poder xi-ya iá iì nsidaa ñà-jaàn ñuhivì yohó. Te cuisì sàhà (ñà-nì quèe gâ más tnùñuhu) xí-yâ, ñàyùcàndùá nì sàcòo nsidaámâ, ansivéhé cahnú-yâ nicanicuahàn. Amén.

Nansa cuní Dios quida-nda xi vida xi-nda

12 Pues vichi, sàhà-ñá cuahà guá sàni cuhi ini-yâ ndohó,

ñàyùcàndùá, sacúndáhvì` nùù-nsiá ñà-dayáha dahuun-nsia mii-nsiá ndahà-yá, ñánì. Vàchi nú ducán, dandu queamà na ian mii-nda nduu-nda promesa sàhatahvì-ndàyá, doco iin ñà-ìtiácú. Te ñà-jaàn nduú stná meru promesa iì cudíi ini-yâ sàhà-xí, vàchi divi nacua ndiá icà-ndà cahvi viì-ndàyá ini anima-ndà nduájàn. ²Doco modo chicuéhè nihmú ini nèhivì ñuhivì yohó, màsà cúnchicùn gà-ndàñá. Xiñuhu ndusaa dahuun sàxìnítñùní-ndà sàhà-ñá dàma modo xi-nda, vàchi nú ni nácùnihnu ndiaha ini-ndà, dandu sàà-ndà cundaà vàha ini-ndà nansa cuní-yâ quida-nda, vàchi cuàhà obra vàha cudíi ini-yâ quida-nda, xì cuàhà ñà-ìa viì.

³Yùhù sàni nìhitáhvì` gracia nùù-yá (ñà-quide chuun ndiaha xí-yá). Ñàyùcàndùá, cachí` xì nsidaa-nsiá ñà-mà váha ndanihi vàha-nda mii-nda más gâ nùù ñà-ndùá ndiá icà-ndà. Xiñuhu nacani sahnú ini-ndà sàhà mii-nda segùn nansa nì sàhatahvì-yâ iin iin-nda cunindisa-ndayá, (te ducán cunucuachi-nda nùù-yá). ⁴Na ian indéhe-nda iquicúñú-ndà, cuàhà ñà-ndùá icúmíá, doco iin ian xì chuun quidá. ⁵Pues ducání iá stná ndohó. Sàhà-ñá nchicùn-ndà Cristu, iin-ni iquicúñú xínduu nsidaa-nda, mate cuahà-ndà, vàchi iin-ni chindéé stnaha-nda iin-nda xi inga-ndà nahi cuerpu-ndà.

⁶Ñàyùcàndùá, iin iin-nda sàni nìhitáhvì-ndà iin ñà-vàha cui quida-nda segùn nansa nì sàhatahvì-yándô gracia xi-ya. Ñàyùcàndùá, nú sàni nìhitáhvì-ndà

càhàn-ndà iin razón ndiaha quixí nùù-yá, dandu divi ñà-jaàn nduá ni cúnisihi ini-ndà quida-nda nacua sáà-ndà xiníndísá-ndá. ⁷Te ò nú sàñi nìhítahví-ndà cunucuachi-nda nùù ñanìtnaha-nda, dandu divi ñà-jaàn ni quidá stná-ndà. Daaní, nú ñà-chinaha-ndà ñanìtnaha-nda nduá nì nìhítahví-ndà, dandu divi ducan ni quida-nda. ⁸Daaní, nú nì nìhítahví-ndà danácuàhandee stnähá ini-ndà, dandu divi ducan ni quidá ndisa stná-ndà. Te ò nú chuun nì nìhítahví-ndà nduú ñà-dacútahví-ndà ñanìtnaha-nda iñàha, dandu divi ñà-jaàn ni quidá stná-ndà, doco màdì sáhà-ñá ndanihi vàha nèhivì-ndó. Còó. Te ò nú nì nìhítahví-ndà ñà-cunuù-ndà (chuun xi Dios), dandu ñà-jaàn ni quidá stná-ndà, doco viví-ni ni quida-ndañá. Daaní, nú chuun nì nìhítahví-ndà nduú ñà-cundehè ndähví stnaha-nda, dandu ni cùdíi ini-ndà quida-nda ducán.

Nansa ndiá icà-ndà quida-nda nú sàñi quihin-nda ichí Jesús

⁹Nsidaa-nda, icúmí-ndá cuu stnähá ini-ndà sáhà-ndà, doco màsà dánání uun-nda. Te ni loho màsà cúú ini-ndà sáhà ñà-có-íá vàha. Còó; cuisì ñà-íá viì nì cúnchícùn-ndà. ¹⁰Te xiñuhu stná ñà-cuni mánì stnähà-ndà, vàchi iin-ni ñaní xínduu-nda; te siempre xiñuhu quidañuhu stnaha-nda, te ni nácóó stná-ndà ñanìtnaha-nda ni queé tnùñuhu xí mii-né, (màdì ndohó).

¹¹Màsà cùdúsán-ndá; còó. Ni cuáhandee ini-ndà quida-nda ñà-ndùá quidà-ndà. Xì nsidaa

anima-ndà ni cúnúcuáchí-ndá nùù Stoho-ndà Señor. ¹²Te iin-ni ni cùdíi stná ini-ndà sáhà tnùndé ini ndiatu-nda nùù-yá. Te nú yáha-nda tnùndoho, dandu iin-ni ni quidándéé stná ini-ndà, te nicanicuahà nì cágàn tähví-ndà nùù-yá. ¹³Te nú iá ñà-ndùá xiñuhu iin nèhivì xí Dios, dandu ni chíndéé-ndánê. Te siempre ni quidáñuhú-ndá nècuàchì sáà visita vehe-nda.

¹⁴Daaní, nèhivì quidá quíní xí-ndá, ni cágàn tähví-ndà sáhà-né, màdì-ñá cágàn chìhán-ndà dìquì-né.

¹⁵Ni cùndóó díi-nda xi nècuàchì cudíi inì-xi, te ò nú tnùnsí ini ndoó-né, dandu stná ndohó ni cùndóó stná-ndà tnùnsí ini.

¹⁶Iin-ni ni cùndóó mánì nsidaa-nda. Màsà cútuxí ini-ndà mii-nda nduu-nda mii-nda; còó. Xiñuhu ñà-cunihnu ndahvi ini-ndà. Màsà cúnílhñú ini-ndà nchichí gá-ndà. ¹⁷Te nú sàñi quida quini nèhivì xí-ndà, màsà nácáni ini-ndà naxicocuìñ-ndà quida stná-ndà xí-né nacua nì quida mii-né xí-ndà. Siempre ni cuáhandee stná ini-ndà quida viì-ndà xì nsidaa nèhivì.

¹⁸Dècuèndè ñà-ndùá sáà-ndà quida-nda, ducán xiñuhu cundoo maní-ndà xì nsidanicuú-né. ¹⁹Ñani mánì, màsà náchítacùhá-ndà ñà-ndùá quidá nèhivì xí-ndà. Nùù Dios ni ndóo nsidaaján, vàchi dohó cachí-yà nùù tutu ii: “Cuisì yùhù icúmí nachitacùhá xì sáhà nsidaa iñàha. Nsidaa ana iníhícá, icúmí-né danáà-né quide, cachí Stoho-ndà Señor”. ²⁰Daaní, dohó cachí stná tutu ii: “Nú iá iin ana xiní ûhì xí-ndà, te xíhì-né doco, ò xíhì-né

tècuíí, dandu ni dácúxí-ndánê, te ni cuáha stná-ndané tècuíí coho-ne. Vàchi nú ducan ni quida-nda, dandu icúmí-nê nducahan-ne”.

²¹Màsà cuáha-nda quida stná-ndà nacua quidá nèhivì malu xì-ndà; còò. Ni quidá víi-nda xi-né, vàchi sàhajàn ñà-sànì cundee-nda nùù-né nduá.

13 Nsidaa-nda ni cúníní-ndá nècuàchì xídandacú, vàchi Dios nduú ana nì chitnùní inì-xi cundoo ana dandacú nsidanicuú lugar. Nècuàchì icúmí cargu vichi, nùù mii-yá nì nìhi-né chuun ma. ²Nàyùcàndùá, iin nècuàchì cahichí ini xì autoridad, divi ley xi mii-yá nduá cahichí stná ini-né. Te nsidaa ana có-ndùlócô (sàhà ley mà), tnündoho nduá icúmí-nê nìhi-né. ³Vàchi chuun xi nècuàchì dandacú, có-ndùá ñà-dayúhî xì-ndà te nú quidá víi-nda. Còó. Cuisì nècuàchì có-quidá víi icúmí-nê dayúhî-né. Te nú có-cùní-ndà dayúhî-néndó, dandu cuisì ñà-íá viì ni quida-nda, dandu icúmí nècuàchímà cudiì ini-né sàhà-ndà. ⁴Vàchi ducán queá na iin chuun xi Dios nduá quidá-né sàhà ñà-vàha xi-nda. Doco nú có-quidá víi-nda, chicá vàha ni yúhî-ndà, vàchi autoridad mà, icúmí-nê derechu dandohó-néndó, te vâtuni quida-neà. Vàchi na ian nùù Dios xinúcuáchí-nê na dandohó-né ana có-quidá víi.

⁵Nàyùcàndùá, xiñuhu cunini-ndané, doco màdì cuisì sàhà-ñá yúhî-ndà nìhi-ndà castigu, còò; sàhà stná ñà-màsà cúnisdá cuachi-nda (nùù Dios). ⁶Ñà-jaàn nduá disahà-xí chíyàhvi stná-ndà renta nùù ñuu-ndà. Vàchi autoridad xi-nda,

na ian nùù Dios xinúcuáchí-nê, te ñà-jaàn nduú chuun xi-ne.

⁷Nàyùcàndùá, xiñuhu danáà-ndà ñà-ndùá inihícá-ndá nùù iin iin nèhivì. Nècuàchì xícàn dìhùn sàhà ñiu-ndà, ni cuáha-ndané, xì stná nècuàchì xícàn renta. Te nsidaa ana xiñuhu quidañuhu-nda, ni coó tnùñuhu xi-nda nùù-né. ⁸Ni-iñàha màsà cúnihícá-ndá nùù nèhivì. Doco ñà-ndùá inihícá ndisa-nda nduú ñà-cuu ini-ndà sàhà-né. Te nú ni quida-nda ñà-jaàn, dandu ñà-sànì quida-nda cumplir nsidaa ñà-ndùá cachí ley ìì nduá. ⁹Vàchi dohó cachí ley mà: màsà cähàn-ndà xì inga ana có-ndùú nècuàchì vehe-nda, te màsà cähni stnaha-nda, ni màsà quídácuíhná-ndá; ni màsà cähàn-ndà iin tnùhu sàhà ñanitnaha-nda; ni màsà xího stná-ndà ñà-ndùá icúmí nècuàchímà. Te iá gà más ñà-ndùá cachá`, doco nsidaa palabra jaàn, iin cuisì palabra-ni nduá, vàchi ñà-ndùá cuní cachàmà nduú ñà-cuu stnaha ini-ndà sàhà-ndà nacua cuú ini-ndà sàhà mii-nda. ¹⁰Te nú ducán quida-nda xi ñanitnaha-nda, dandísá (ñà-quidá víi-nda xi-né nduá), vàchi còò dañu quidà-ndà xì-né. Ñàyùcàndùá, nú cuú stnaha ini-ndà sàhà-ndà, dandísá ñà-sànì quida viì-ndà cumplir ley ìì nduú stná.

¹¹Nsidaámà xiñuhu quida-nda, vàchi inahá-ndá nansa växi tiempu vichi, meru tiempu (ñà-quida viì-ndà) nduá; ñàyùcàndùá màsà cündóo-ndá quidámáxìnì-ndà, vàchi vichi chicá sàcùyátní quívì càcu dahuun-nda, mà cuéé cuàhà gá` na ian (nìsa nihnu ini-ndà) na quívì

nì xinindisa-nda mii-yá. ¹²Te vichi sà-itúú tiempu danátnùù (Dios ini anima cuàhà nèhivì) inicatu, vàchi tiempu vichi (na xicá-né ichì) ñáa, yàchì icúmíá yàha. Ñàyùcàndùá, ni nácóo dahuun-nda nsidaa ñà-ndùú chuun xi ichì ñáa ma, te ni cútùha-nda quida-nda chuun vàha ñà-cui chindee xi-nda caca-nda ichì ndé datnúù-yàndó. ¹³Xiñuhu cacanuu vii-ndà nacua datnúù-yà ini-ndà. Te nacoo dahuun stná-ndà ñà-xíni-nda, xì-ñá quídà-ndà escándalo, te màsà cahàn stná-ndà xì nèhivì cóni nándàhà xì-ndà. Ni màsà quídá ndevàha stná-ndà ñà-ia quini; ni màsà náâ stnahá stná-ndà, te màsà cúmbidia stnahá ini-ndà sàhà-ndà. ¹⁴Cuisì nacua nihnu ini Stoho-ndà Jesucristu, ducan ni cúníhnú stná ini-ndà, te ñà-jaàn nduá icúmí chindee xi-nda. Ni-iyuhu màsà cúníhnú ini-ndà ñà-ndùú ñà-chicuéhè nihnu ini nèhivì ñuhiví, cótó sàà-ndà quida stná-ndà ñà-jaàn.

Màsà cuítnùhu-nda ñanìtnaha-nda

14 Dava nèhivì, mate xiníndísâ stná-né mii-yá, doco có-sâà-né cundaà ini-ne (nansa iá nsidaa ley xi-ya). Doco ndohó, xiñuhu quidañuhu-ndané, te càhàn-ndà xì-né, doco màsà náâ-ndà xì-né sàhà ñà-có-quídá-né nacua quidá ndohó. ²Vàchi dava-nda, nsidanicuú comida xixi-nda; iá viá, cachí-ndà. Doco dava nèhivì, có-sâà-né cundaà ini-né, ñàyùcàndùá có-sàxí-né ni-iin cuñu, cuisì inga iñàha. ³Pues nècuàchì xixí nsidanicuú iñàha, mà váha cahichì ini-né iin

ñanìtnaha-ne có-sàxí cuñu. Te nècuàchì có-sàxí cuñu mà, màsà cuítnùhu-ne ñanìtnaha-ne saxí xi cuñu, vàchi iin-ni sàni ndee vàha stná nècuàchimà nùù Dios. ⁴Vàchi nú xítnùhu tnaha-nda ducán, dandu queámà na ian quida-nda na xítnùhu-nda ana quidachúûn nùù inga nèhivì, te (ináhá-ndá) có-quèé víamà. Cuisì lamú xi nècuàchimà icúmí cachí a quidá vii peón xi-ne, á coó. (Ñàyùcàndùá, màsà cuítnùhu-nda inga ana xinúcuáchí nùù Dios), vàchi ádi vátuni sàà-né quida vii-né, vàchi icúmí-yâ chindee-yánè. ⁵Dava nèhivì, quìvì señaladu nduá nsidácáhnû-né, doco dava ga-né, iin-ni nihnu ini-né nsidaa quìvì ndiaá. Pues cada iin iin-nda ni cúnahá-ndá nansa cuní-ndà quida-nda. ⁶Nècuàchì chívàha xi iin quìvì señaladu, sàhà-ñá nihnu vàha ini-né Stoho-ndà Señor nduá. Te ducání stná nècuàchì có-chívàha iin quìvì señaladu, nicanicuahàñ nihnu vàha stná ini-né mii-yá. Te nècuàchì xixí nsidanicuú stná comida, nùù Stoho-ndà Señor xixí-néà, te naquímánì stná-nèyà sàhà-ñá. Daaní, nèhivì có-xixí ndení comida nì cui, divi nùù stná mii-yá có-xixí-néà, doco naquímánì stná-nèyà (sàhà ñà-ndùá xixí-né).

⁷Vàchi màdì micuísí-nda ndoo-nda ñuhiví yohó, te màdì inì-ni mii-nda cachí-ndà cui-ndà.

⁸Vàchi nú itiácu-ndà ñuhiví yohó, divi nùù Stoho-ndà Señor ndoo-nda; te na sáà quìvì cui-ndà, mii-yá dandacú-yá sàhà stná mà. Ñàyùcàndùá, a ducán itiácu-ndà te ò ní xìhi-ndà, iin-ni nduu-nda

nèhivì xí Stoho-ndà Señor. ⁹Vàchi Cristu, divi sàhà ñà-nì sáà-yà cusahnú-yá nùù nsidaa nsìi, xì stná nècuàchi itiácú, sàhà ñà-jaàn nduá nì xìhi-yà, te nì natiacu-yà nì ndanchito-ya.

¹⁰Nàyùcàndùá, mà váha cuitnùhu-nda ñanìtnaha-nda; mà váha cahíchì stnahá stná ini-ndà. Àchi nsidanicuu-nda, icúmí-ndá màcuìta stná-ndà nùù-yá, dandu cachi-yà xì-ndà a ní quida viì-ndà, á coó. ¹¹Vàchi ducán cachí stná tutu ìì ndé cahàn Stoho-ndà Señor, cachí-yà:

Nicanicuahàn itiácuì,
ñàyùcàndùá seguru
nduá yohó cachí' vichi:
icúmí nsidanicuú nèhivì
màcuìtasisi-né nùí, te cache-né
(divi Dios nduí).

¹²Nàyùcàndùá, vátuni cundaà ini-ndà, iin iin-nda icúmí-ndá nacuàha-nda cuenta nùù-yá.

Cuidadu ni cündóó-ndá sàhà ñà-ndùá quida-nda, còtó sàhà ndohó sàà iin ñanìtnaha-nda cuida cuàchi-ne

¹³Nàyùcàndùá, màsà cuítñuhu ga-ndà ñanìtnaha-nda. Doco iá ndisa ñà-ndùá xiñuhu quida-nda: xiñuhu cundoo-nda cuidadu ñà-màdí sàhà ndohó cuida cuàchi iin ñanìtnaha-nda. ¹⁴Vàchi yùhù ináhî, còò ni-iñàha iá ñuhiví yohó nsidá cuàchi-xi inì-ni miá. Te ducán cachí stná palabra nì cache Stoho-ndà Jesús xì-ndà. Doco nù mii-nda dacuidá cuàchi-nda iñàha, dandu na ian iá ndisa cuàcha nùù-ndà. ¹⁵Nàyùcàndùá, nù cudúchí ini iin ñanìtnaha-nda sàhà iin ñà-ndùá xixi-nda (ñà-tùxí

ini-nè cuàchi nduá), dandu màsà cúxí gá-ndà ñà-jaàn, vàchi nú ducán, dandu có-quidá víi-ndà, na ian có-cùú gà ini-ndà sàhà nècuàchimà nduá. Ñàyùcàndùá, cuidadu ni cündóó-ndá ñà-màsà sáà ndañuhu anima iin ñanìtnaha-nda sàhà ñà-cudíi guá ini-ndà cuxi-nda, vàchi sàhà stná nècuàchimà nì xìhi Cristu.

¹⁶Vátuni iá nsidaa ñà-ndùá quida-nda cahan-nda, doco cuidadu ni cündóó-ndá còtó cache iin ñanìtnaha-nda quini iá ñà-ndùá quida-nda. ¹⁷Vàchi ley xi rey xi-nda Dios, có-ndùá iin ley sàhà ñà-xixi-ndà ò ñà-xihì-ndà. Còó, vàchi nùù mii-yá ñà-ndiàá ndisa nduú ñà-quida viì-ndà, xì ñà-cundoo manì-ndà, xì ñà-cudiì stná ini-ndà quida Espíritu lì xí-yá.

¹⁸Vàchi nú ñà-jaàn quida-nda, dandu divi ñà-xìnúcuáchí-ndá nùù Cristu nduá, te cudíi stná ini Yua-nda Dios sàhà-ndà, dècuèndè nùù stná nèhivì icúmí-ndá ndee vàha stná-ndà.

¹⁹Nàyùcàndùá, xiñuhu nacani cuàhà ini-ndà nansa cundoo manì-ndà xì ñanìtnaha-nda, te nanducu stná-ndà nansa nacuàhandee ini-ndané. ²⁰Te (cuidadu ni cündóó stná-ndà) sàhà ñà-ndùá xixi-nda, còtó sàhajàn dandáñuhú-ndá obra xi Dios (ini anima inga nèhivì). Ináhî, iá permisu caxì-ndà, ò cuxi-nda ndéni iñàha nì cui. Doco mà váha caxì-ndàñá nù tuxí ini inga-nè nduá cuàchi, màdí sàhà ndohó cuàhandee ini-nè caxì stná-nèá. ²¹Chicá vàha màsà cáxi-nda iin cuñu, ò coho-nda iin vinu, ò

ndéni iñàha nì cui nú tuxí ini iin ñanìtnaha-nda cuàchi nduá, te vihini quida stná-nè ducán ñà-mà fuerte anima-nè. ²²Mate ináhá-ndá iá vàha caxì-ndà ndéni iñàha nì cui, doco inì-ni mii-ní-ndá ni chívàha-nda ñà-jaàn, chicá vàha, dandu cuisì mii-nda xi Dios cunaha-nda sàhà-ñá.

Nú còò ni-iin duda, te ináhá-ndá mài cuáchi nduá quida-nda, dandu nansicahán-ndá. ²³Doco nú iá-ndà xì duda, te có-ináhá ndisa-nda a cuáchi nduá ñà-caxì-ndà iñàha, ó á coó, dandu iin falta cundua nú ni caxí-ndañá, vàchi có-xiníndísâ ndisa-nda iin ñà-vàha nduá. Vàchi cunaha-nsiá, nsidaa ñà-ndùá quida-nda, te có-xiníndísâ-ndá nduá iin chuun viì, dandu cuàchi cundua.

Màsà quídá-ndá cuisì ñà-cùdîi inì-ni mii-nda, sino que ñà-cunduu ñà-vàha xi ñanìtnaha-nda

15 Ñàyùcàndùá, ndohó tè-sà-xìníndísâ fuerte, ndiá icà-ndà quidandee ini-ndà sàhà ñanìtnaha-nda nú tàñáha ga cunindisá vàha-ne. Te xiñuhu ñà-chindee stná-ndàné, mài-ñá quida-nda cuisì ñà-cùdîi inì-ni mii-nda. ²Vivií-ni ni quida-nda xi ñanìtnaha-nda sàhà-ñá cundua ñà-vàha xi-ne, te cundoo-ne contentu, vàchi nú ducán, dandu chicá icumí-nê nacuàhandee ini-nè. ³Vàchi ni stná Cristu, cóni quídá-yá cuisì ñà-ndùá nì cùdîi inì-ni mii-yá. Vàchi dohó cachí stná nùù tutu iì, (ndé cähàn Cristu xì Yuamánì-yá), cachí-yá: “Ñà-ndùá nì canàhá nèhivì dìquì mii-ní, yùhù nì nacuida xi nsidaajàn”.

⁴Cunaha-nsiá, nsidaa palabra nì tiaa nècuàchì sànahaa nùù tutu iì, sàhà-ñá dacuahá stná ndohó nduá, te ducán dandu chicá cutùha-nda cucumi-nda paciencia, te nacuàhandee stná ini-ndà, vàchi nú ducán, dandu chicá nsinuu ini-ndà ñà-ìá ndisa tnündé ini ndiaha xi-nda. ⁵Pues divi Dios nduú ana chindéé xí-ndá quidandee ini-ndà ducán, te nacuàhandee stná ini-yàndó. Ñàyùcàndùá, nùù mii-yá xícàn tàhví ñà-nì cúnido máni nsidaa-nsiá nacua cuní Jesucristu quida-nda. ⁶Te xícàn tàhví stná ñà-iin-ni ni cúnishnú vàha ini nsidaa-nsiá, te iin-ni ni náquimánì stná-nsià mii-yá ana càhvì Stoho-ndà Jesucristu, divi Yuamánì-yá. ⁷Te (ináhá stná-ndà) cóni cähichì ini-yà ni-iin-nda. Ñàyùcàndùá, xiñuhu-ñá cahvi stnaha-nda iin-nda xi inga-ndà, dandu chicá quee tnùñuhu xí-yá.

**Nansa nì chitnùní ini Dios
ñà-cunitnùhu nèhivì nsidanicuú
ñuu razón ndiaha xí-yá**

⁸Nsidaa palabra jaàn, ñà-yòhò nduá cuní cachà: nì quixi Cristu (ñuhiví yohó) ñà-quida-ya chuun ndiaha xí-yá sàhà raza-nsí Israel sàhà-ñá cuu ndisa ñà-ndùá nì cache Dios xì xìì-nsí sànahaa, te sàhà ñà-cundaà stná ini nèhivì ñà-mà túha-ya dandahví-yàndó. ⁹Daaní, nsidaa stná nèhivì inga raza, nì indehè ndàhví stná-yà mii-né, te vichi vátùni naquimaní stná-nèyá sàhámà. Vàchi dohó cachí tutu iì: Icúmí naquimaní’ mii-ní (Dios), te cunini stná nèhivì nsidanicuú ñuu; cuàhìn

nacuatuí alabanza xi-ní, te taví tnùñuhu xí-ní.

¹⁰Daaní, nùù inga xaan xí tutu ìì mà dohó cachí stná:

Vàtùni cudiìi stná ini mii-nsiá nèhivì nsidanicuú ñuu, nacua cudíi ini nèhivì meru ñuu nì nacàxin-ya.

¹¹Daaní, inga xaan dohó cachí stná: Nsidaa mii-nsiá nècuàchì inga ñuu, te inga raza, ni náquímánì-nsiá Dios, te ndanihi cahnú stná-nsiàyá.

¹²Daaní, stná Isaías, nì tiaa stná-nè iin palabra, te dohó cachá:

Icúmí quesaai iin descendencia xi Isaí, te chuun xi-ya cunduu ñà-cusahnú-yá nùù nèhivì nsidaa ñuu, te icúmí-né cahví-ne xì-yá, nì cachí Isaías.

¹³Pues Dios nduú ana sáha xi-nda tnùndé ini ndiaha xi-nda; ñàyùcàndùá xícàn tähví sàhà nsidaa mii-nsiá nècuàchì xiníndísá-xí-yá ñà-nì cúnidoó-nsiá contentu, te ni yáha vàha stná-nsià quida-ya, dandu chicá más icúmí coo tnùndé ini xi-nsia quida ndudu ìì xí Espíritu ìì xí-yá.

¹⁴Nánì, có-ié` xì duda sàhà-nsiá; ináhî, vàha ndisa ini-nsià, te cundáà vàha stná ini-nsia (sàhà ichí-yá), vàtùni dacuahá tnahá stná-nsià ichí váha. ¹⁵Doco nùù tutu yohó tiaí iin palabra nùù-nsiá, te mate ní càhàn ndeí xì-nsiá iyuhu, doco cuisí ñá-nì dànsínúú ini mii-nsiá (sàhà ichí-yá) nduájàn. Vàchi (chuun quide ducán) nduá nì nihítahví` nùù-yá na ní quida-ya gracia sàhí ¹⁶ñà-cundui iin ana cunucuachi nùù-yá, te cacanui mahí nèhivì nsidaa ñuu cachítnùhi xì-né

ñà-ndùú razón ndiaha xí Jesucristu. Vàchi cuní` sàà cuàhà-né nùù-yá na ian ni cúnidoó-nsiá promesa dóquí` nùù-yá, dandu cudiìi stná ini-yá sàhà-né ñà-sàni nduhiì stná anima-nè nì quida Espíritu ìì.

¹⁷Vichi sàhà-ñá nì chindee Jesucristu yùhù, ñàyùcàndùá vàtùni cudiìi inì sàhà chuun xi-ya sàni quide. ¹⁸Doco iin chuun nì quida inga nèhivì, còó, mà cahìn sàhámà, cuisí sàhà chuun nì chindee-yá yùhù, te nì cachitnùhi xí nèhivì sàhà-yá. Te cuàhà stná ñà-ndùá nì quide, te ducán nì xinindisá cuàhà nèhivì inga ñuu.

¹⁹Cuàhà milagru ndiaha nì quide, xí cuàhà seña fuerte, te cuàhà gá nì chindee stná ndudu ìì xí Espíritu xi-ya. Ñàyùcàndùá, inicuто sàni cachitnùhi razón ndiaha xí Cristu nde ñuu Jerusalén xí dècuèndè ladu Ilírico. ²⁰Vichi ñà-ndùá siempre cuní` nduá cùhìn ñuu ndé tacúnì nèhivì palabra xi Cristu, te cachitnùhi xì-né ñà-ndùú razón ndiaha. Cò-cùnì` cùhìn ndé sà-ìá ana quídà xì chuun ìì mà. ²¹Còó, vàchi cuní` coo nacua cachí tutu ìì:

Nècuàchì ñuu ndé tañáha ga sàà razón sàhà-yá, icúmí-né cunitnùhu-ne. Mate vichi tañáha ga cunini-ne palabra mà, doco icúmí-né sàà-nè cundaà ini-nè.

²²Cunaha-nsiá, divi sàhà chuun jaàn tañáha ga sàì ndé ndoó-nsiá, mate ní cuní sàì cuàhà xichi ni cuí. ²³Doco vichi, còó cá chuun icúmí ladu yohó, te sàcàni cuià cuàhà gá cuní` sàì nàcòti mii-nsiá. ²⁴Ñàyùcàndùá, quívì quide disponer cùhìn ladu

España, dandu yàhi. Daaní, nú sàni sandoo chii-nda contentu, dandu iin ñà-vàha cundua nú ni chíndéé-nsiâ yùhù ñà-naquihin tui ichì cùhìn ladu España. ²⁵ Doco vichi cùhìn ñuu Jerusalén cunihi iyuhu ñà-chindee xi nèhivì xí Dios ndoó yucán. ²⁶ Vàchi nèhivì ladu Macedonia xì ladu Acaya, nì nacani ini-nè nì dàcuátnâhâ-né iin ñà-chindee xi nècuàchimà, vàchi dava nècuàchimà, ndahví yáha-ne. ²⁷ Ñàyùcàndùá, nì cudìi ini nècuàchì xìcà mà nì dàcútâhvì tnâhá-né, vàchi ducán ndiá ìcà-né quida-ne, vàchi divi ñùù nèhivì ñuu Jerusalén mà nì quixi palabra vàha xiníndísâ-né, nacua mii-né, (te ducán stná nsíuhù xì nsidaa stná mii-nsiá hermanu) ndoó inga ñuu. Ñàyùcàndùá, ndiá ìcà-ndà chindee-nda sàhà necesidad icúmí nècuàchì ñuu Jerusalén mà.

²⁸ Daaní, nú sàni dàxínuí chuun nacoi ñà-ndùá nì cutahvì nècuàchimà, dandu quihin tui ichì cùhìn ladu España, te ichì mà icúmî yáha stnái ndé ndoó-nsiá.

²⁹ Te nú sàni sài, ináhí ñà-icúmí Cristu dachitu-yá anima nsidaa-nda ñà-ndiaha fì icúmí palabra xi-ya.

³⁰ Ñánì, yùhù ináhí, iin-ni nchícùn nsidaa-nda Stoho-ndà Jesucristu, te cuú stnahá stná ini-ndà sàhà-ndà quidá Espíritu lì. Ñàyùcàndùá, sacúndáhvì` ñùù-nsiá ñà-iin-ni ni cacràn tàhvì-nsiá sàhí ñùù Dios, nacua quidá yùhù, xícàn tàhvì stnái ñùù-yá. ³¹ Cacràn tàhvì-nsiá sàhí ñà-nì cacrui ñùù ndahà nèhivì có-xiníndísâ ndoó ñuu Judea. Daaní, sàhà chuun cùhìn ñuu Jerusalén ñà-nacoi ñà-chindee xi

nèhivì xí Dios yucán, cacràn tàhvì stná-nsià ñùù-yá sàhà ñà-nì cùdùi ini nècuàchimà sàhà ñà-ndùá cunihi cùhùn. ³² Dandísá vátuni cùdùi stná inì na sài ndé ndoó-nsiá, nú cuní-yá sài, te después coo chií xì-nsiá quetatuí. ³³ Pues vichi ni cúnđóo-nsiá xì Dios, te ni yáha vàha-nsia quida-ya. Amén.

Ñà-ndùá nì cachi Pablo na ní casàhú-nè xì nsidaa nèhivì ináhá-nê ñuu Roma

16 Yùhù quidé recomendar doña Febe, vàchi vàha ndisa-ne, na iin cùha-nda nduú-né, te nduú stná-nè iin ana xinúcuáchí ñùù nèhivì xí Dios natácá ñuu-né Cencrea. ² Ñàyùcàndùá, nacuna-nsia yehè-nsiá ñùù-né nacua ndiá ìcà-ndà quida-nda xi nèhivì xí-yá, vàchi iin-ni nchícùn stná-nè Stoho-ndà Señor. Te nú iá necesidad icúmí-né sàhà iin chuun xi-ne, dandu chindee-nsiánè, vàchi cuàhà gá sàni chindee stná-nè nèhivì dava ga, xì stná yùhù.

³ Cásahúi xì Priscila xì Aquila; nècuàchì nìsa cutnahá stná xì quidá-nsí chuun xi Jesucristu nduú-né. ⁴ Dècuéndè cuàhàn-nè cui stná-nè sàhí nì cùí, ñàyùcàndùá yùhù naquímánì` mii-né; te màdì cuísi yùhù, ndè stná nsidaa nèhivì cahvi xi Dios cuàhà gá ñuu, naquímánì stná-nè nècuàchimà. ⁵ Te cásahú stnái xì nsidaa gá nèhivì natácá vehe nècuàchimà cahvi xi-yá.

Daaní, cásahú stnái xì Epeneto, vàchi mánì gá-né nùí; nècuàchì primeru nì xinindisa-xi Cristu ladu Acaya nduú-né. ⁶ Te cásahú

stnáì xì María. Ináhî, cuàhà gá quidá nècuàchìmà chuun (xi Dios) jaàn ndé ndoó-nsiá. ⁷Te cásàhú stnáì xì nècuàchì ñuì nani Andrónico xì Junias. Ndúì-nè iá fama-nè ñùù nsidaa gá nècuàchì apóstol. Te cunaha-nsiá, tañáha ga sàì tenchicuìn ichì Cristu, doco sà-xiníndísâ-né mii-yá. Daaní, despues iin-ni nì sandiadi stná-nsì vehecàa.

⁸Daaní, cásàhú stnáì xì Amplias, vâchi iin-ni iá stná-nè ñùù Stoho-ndà Señor, te cuú ndisa inì sàhà-né. ⁹Te cásàhú stnáì xì Urbano, vâchi iin-ni nisa cutnahá-nsí quidá-nsí chuun xi Cristu. Daaní, cásàhú stnáì xì Estaquis, vâchi mânì stná nècuàchìmà ñuì. ¹⁰Te cásàhú stnáì xì Apeles. Iin nèhivì seguru xi Cristu nduú stná-nè. Te cásàhú stnáì xì nsidaa nèhivì vehe Aristóbulo. ¹¹Daaní, cásàhú stnáì xì nècuàchì ñuì nani Herodión. Te cásàhú stnáì xì nsidaa nèhivì vehe Narciso xiníndísâ stná xì Stoho-ndà Señor. ¹²Daaní, cásàhú stnáì xì Trifena xì Trifosa. Divi chuun xi Stoho-ndà Señor xíquida stná nècuàchìmà. Te Pérsida, cuàhà gá obra xi mii-yá quidá stná-nè, te mânì cuáhà stná-nè ñùù nsidaa-nda, ñàyùcàndùá cásàhú stnáì xì-né. ¹³Daaní, cásàhú stnáì xì Rufo. Iin nèhivì vâha ndisa xi Stoho-ndà Señor nduú stná-nè. Stná dihi Rufo, cásàhú stnáì xì-né, vâchi na iin dihi mií nduú stná nècuàchìmà, cunaha-nsiá. ¹⁴Daaní, cásàhú stnáì xì Asíncrito, xì Flegonte, xì Hermas, xì Patrobas, xì Hermes, xì nsidaa stná ñani-ndà ndoó vehe-ne. ¹⁵Daaní, stná Filólogo, xì Julia, xì

Nereo, xì cùha-ne, cásàhú stnáì xì nsidaa-né, xì stná Olimpas xì nsidaa gá nèhivì xí Dios cutnáhâ xí-né. ¹⁶Te nsidaa-nsiá, nacasàhú tnahá vií-nsiá ñà-xínduu-nsia nèhivì iì xí mii-yá. Daaní, nsidaa nèhivì natáca cahvi xi Cristu (cuàhà ñuu ladu yohó), cásàhú stná-nè xì-nsiá.

¹⁷Yùhù sacúndáhvì` ñùù-nsiá, ñánì: cuidadu ni cúnđóó-nsiá sàhà nècuàchì cuní datáhndè dava xi-nsiá, te datúcù-nènsiá iin ichì cónì dàcuàhá-nsiá. Nacoo dahuun-nsia nsidaa nècuàchìmà. ¹⁸Vâchi nèhivì quidá ducán, màdì ñùù Stoho-ndà Jesucristu xinúcuáchí-né, cuiśi-ní gustu siquini xi mii-né nduá quidá-né. Víi gá cähàn-nè, te palabra vico xichúûn-né, ñàyùcàndùá mà úhì dandahví-nè nèhivì mà-fuerte inì-xi.

¹⁹Doco mii-nsiá, sà-quidá víi-nsiá, te cuàhà gá xaan sàñì xìtià stná cuentu nansa tùha-nsia cunini vií-nsiá (palabra xi Dios). Te yùhù, yáha ga cudíi inì sàhájàn, doco cuní` ñà-más gá ni cúnđáà vâha inì-nsia nansa quida víi-nsiá. Doco iin chuun malu, còó; ni-iyuhu có-cùñì` mânìhì tnùnì ini-nsiá sàhájàn. ²⁰Te Dios, yàchì icúmí-yâ (cundee-yá ñùù) ñà-malu na ian cuànihni-ya dìnì-sí, te ndòo-sì tixi-xi cundehè-nsiá, vâchi mii-yá, tùha-ya cuàha-yàndó paz.

Vichi ni cúcumí-nsiá cuàhà gracia xi Stoho-ndà Jesucristu.

²¹Yohó iá stná Timoteo, iin nècuàchì cutnáhâ xí` quidá-nsí chuun iì xí-yá, te cásàhú stná-nè xì-nsiá. Te cásàhú stná (ùnì) nècuàchì ñuì nani Lucio, xì Jasón, xì Sosípater.

22Yùhù nani Tercio, te nduí ana nì tiaa xi (palabra xi Pablo) nùù carta yohó, te cásàhú stnái xì nsidaa-nsiá, vàchi iin-ni xiníndísâ stná-nsià Stoho-ndà Señor. (Pues vichi tucutu cachi Pablo iin palabra.)

23Daaní, cásàhú stná Gayo xì-nsiá, nècuàchì dívéhé-xí ndé ie` . Te divi yohó nduú stná lugar ndé natácá nèhivì cahvi xi Dios. Daaní, cásàhú stná Erasto, nècuàchì nduú tesoreru ñuu yohó; te cásàhú stná inga ñani-ndà nani Cuarto. **24**Vichi ni cúcumí nsidaa-nsiá cuàhà gracia xi Stoho-ndà Señor. Amén.

**Ultimo palabra xi carta yohó
ndé naquímánì Pablo mii-yá**

25Vichi ni-ndáníhí cahnu-nda mii-yá. Vátùni nacuàhandee

ini-yàndó nacua cachí razón ndiaha cachítñùhi xì nèhivì, divi palabra nì xinitñùhu-nsia sàhà Jesucristu; te divi nduú stná palabra nìsa ia dèhé caní cuìà dècuèndè sànaha. **26**Doco vichi sànì tuii vateá, vàchi mii-yá ana itiácu nicanicuahàn, sànì dàtnùù-yà ini-ndà sàhà razón xi-ya nì tiaa nècuàchì profeta sànaha. Te vichi dandacú-yá ñà-nì cuítià palabra mà inicutu sàhà-ñá cunitñùhu nèhivì nsidanicuú ñuu, dandu cunindisá stná-nèyà, te cunini-neyà.

27Mindaa-ní míí-yâ nduú Dios, te mindaa-ní míí-yâ nduú stná ana nchichí ndisa. Te vichi sàhà Jesucristu ni náquímánì-ndàyá nicanicuahàn. Amén.

Tutu Nuu Nì Tiaa San Pablo nùù Nèhivì xí Dios Ndoó Ñuu Corinto

1 Yùhù nduí Pablo, te nduú stnáì iin ana nì càna ñà-cucumí chuun ndiaha nùù Jesucristu, vàchi ñà-jaàn nduá nì chitnùní ini Dios quide. Te yohó cutnáhâ stnáì xì ñani-ndà Sóstenes,² tiaá-nsí tutu yohó nùù nsidaa mii-nsiá nècuàchì natácá cahvi xi Dios ñuu Corinto jaàn. Nèhivì ìí xí-yá xínduu stná-nsià ñà-sànì yàha-nsia ladu xi Stoho-ndà Jesucristu, te nì càna stná-nsià cunduu-nsia nèhivì cunihnu ìí inì-xi, nahi nsidaa gá nèhivì ndácúcahan xi quìvì-yá, vàchi Stoho nsidaa-nda nduú-yá, nahi ndohó, te ducán stná mii-né.

³Vichi ni cúcumí cuáhà-nsiá gracia nùù Yua-nda Dios xì nùù Stoho-ndà Jesucristu, te contentu ni cündoo-nsiá quida-ya.

⁴Yùhù, nicanicuahànaquímánì Dios sàhà-nsiá, vàchi cuàhà gá sàni sàhatahvì-yá mii-nsiá sàhà-ñà xínduu-nsia nèhivì xí Jesucristu. ⁵Nsidianicuú modo sàni nìhítahvì-nsiá nùù-yá; tùha-nsia càhàn ndiaha-nsiá, te cundáà vàha stná inì-nsia (sàhà ichì-yá). ⁶Ñàyùcàndùá, na xiní nèhivì (ñà-ndiaha guá) quidá-nsiá vàtùni cundaà ini-né ñà-nddà

nduá sàni cachi-nsià sàhà Cristu.
⁷Vàchi có-cùmánì gá ni-inga modo nìhítahvì gá-nsià tàhvì ndiaha nùù-yá, te vichi ndiatú cuéyàà stná-nsià naxicocuûn Stoho-ndà Jesucristu, te cuni-ndàyá.
⁸⁻⁹Te iin-ni icúmí Yua-nda Dios nacuàhandee ini-yà anima-nsià, dandu mà cóo gá ni-iin falta xi-nsia nùù-yá quìvì naxicocuûn Dèhemànì-yá Stoho-ndà Jesucristu. Vàchi vàtùni cahvi-nda xi-yá, te mii-yá nduú ana sàni cana-yàndó ñà-cundoo-nda nùù Dèhemànì-yá.

Màsà táhndè dava-nda

¹⁰Sacúndáhvì` nùù-nsiá ñà-nì nsínúú inì-nsia Stoho-ndà Jesucristu, te màsà náâ stnahá-nsiá, ñánì. Iin-ni iñàha ni cúnihnu vàha ini nsidaa-nsiá. Màsà táhndè dava-nsia. Iin-ni ni cündoo máni-nsiá, te iin-ni iñàha ni nácánì inì-nsia. ¹¹Vàchi nacánì nèhivì vehe Cloé xì, cachí-né ñà-sànì tàhndè dava-nsia, ñánì. ¹²Ñà-sànì tàhndè dava-nsia nduá cachí`, vàchi diín diín iñàha cachí iin iin-nsia. Vàchi dava-nsia, cachí-nsià nèhivì xí Pablo nduú-nsiá, te dava-nsia, cachí-nsià nèhivì xí Apolos ò Pedro

nduú-nsiá, te dava ga-nsià, nèhivì xí Cristu nduú-nsiá, cachí-nsiá.
13 Doco, éa ndísá ndoó cuáhà partidu xi Cristu? Còó. Té éa ndísá nì xìhi yùhù Pablo cuenta xi-nsia? Còó. Té éa ndísá nì ndacùcahan nèhivì quívì yùhù na ní cuhìi-nsiá? Còó. **14-15** Yùhù, ni cóni quídá ií' cuáhà-nsiá, cuiśi Crispo xì Gayo. Ansivéhé Dios, cuiśi mii-né nì quida ií', còtó cachi nèhivì nì ndacùcahín mií na ní quida ií' nècuàchímà.
16 Pues, ndisa, stná nèhivì vehe Estéfanas nì quida ií stnái, doco có-ináhá gué` a ní quida ií gué` más gá nèhivì, á coó. **17** Vàchi màiñ-ñá quida ií' nèhivì nduá nì dàndàcú Jesucristu nùí, còó; cuiśi ñà-nacani xì-né ñà-ndùú razón ndiaha xí-yá, doco màiñ ñà-càhàn nchichí uin xì-né cunduajàn, còó, còtó mà nátùi tnùñuhu xí Cristu nansa nì xìhi-yá nchica cruz.

Cuisì ndiaá Jesucristu, màiñ-ñá càhàn nchichí-ndá

18 Nèhivì nchícùn ichì ndé ndañuhu-nda, sácündiaa uun-ne na càhàn-ndà xì-né sàhà obra nì quida Jesús (na ní xìhi-yá) nchica cruz; doco ndohó nècuàchì dàcácu-ya, còó, vàchi nùù ndohó, cahnú poder icúmí palabra mà. **19** Cunaha-nsiá, dohó (cachí-yá) nùù tutu ií:

Cuàhìn dandáñúhî nsidaa
palabra xícahàn tè-nchichí,
xì stná palabra xi nècuàchì
tuxí inì-xi ináhá guá, icúmí
dandutí palabra mà, cachí-yá.

20 Ñàyùcànduá, mà cundiáa gá ñà-ndùá cachí guá tè-nchichí ñuhivì yohó, mate xínduu-tè maestru xi ley sànaha, te ò yáha ga tùha-tè

càhàn-te sàhù. Vàchi sàhà obra xi Dios sàni cundaà ini-ndà có-ndiàá palabro tuxí ini nèhivì ñuhivì nduú palabro nchichí guá. **21** Cuàhà gá nandúcú-né nansa cunchichí-né, doco Dios, nì chitnùní ini-yà ñà-màdi sàhà ñà-jaàn nìhi-né cundaà ini-né sàhà-yá. Ducán nì quida-ya disponer, vàchi nchichí ndisa-ya. Dandu nì chitnùní stná ini-yà ñà-cuìtià palabro ií xí-yá inicutu, te na xiníndísá nèhivì, dandu vâtùni càcu anima-né, mate (cachí nèhivì) palabro loco nduá.

22 Nècuàchì raza Judea, xicàn-né cuu iin milagru, (dandu cunindisá-né). Te nècuàchì raza Grecia, cuiśi cuní-né cunini-ne iin palabro chicá nchichí. **23** Doco nsiùhù, palabro sàhà nansa nì xìhi Cristu nchica cruz nduá cachítñuhu-nsi, mate cudúchí ini nècuàchì raza Judea sàhájàn, te tuxí stná ini nècuàchì inga ñuu palabro diquí nduá. **24** Doco ndohó nèhivì nì nacàxin-ya, sàni cundaà ini-ndà sàhà-yá, ináhá-ndá cahnú cuáhà poder xi-ya, te nchichí ndisa stná-yá. Ducán xiníndísá-ndá, a ducán nduu-nda nèhivì raza Judea, te ò nèhivì inga raza. **25** Vàchi mate ni tuxí ini nèhivì nì càhàn Dios iin palabro diquí, doco cunaha-nsiá, chicá nchichí palabro mà nùù nsidaa ñà-ndùá cui cachí nèhivì ñuhivì. Daaní, stná poder xi-ya, mate iyuhu ñà-ndùá quidá-yá tuxí ini-né, doco chicá fuertéamà nùù nsidanicuú poder xi mii-né.

26 Te xiñuhu nsinuu stná ini-nsiá nansa nì quida Dios na ní nacàxin-yàndó ñà-cunduu-nda nèhivì xí-yá, ñánì. Sacu-ndà

nduu-nda nècuàchì nchichí cachí nèhivì ñuhìvì, te sacu stná-ndà nduu-nda nècuàchì dandacú, te ò nècuàchì cuìcà. ²⁷Doco Dios, nì nacàxin-yàndó, mate mà nchichí-ndà. Te  indù chuun? Divi sàhà-ñá dandúcahán-yá nèhivì cachí xínduu ana nchichí guâ. Stná nèhivì còò poder-xi sàni nacàxin-ya sàhà-ñá nducahan nèhivì tuxí inì-xi chicá icúmí xí poder. ²⁸Stná nèhivì chicá ndahví nì nacàxin stná-yà, xì stná nèhivì cahichì ini nècuàchì dava ga, xì stná nèhivì chicá có-ndiàá, pues divi nduú ana sàni nacàxin-ya, te ducán cundee-yá nùù nècuàchì tuxí inì-xi ndiaá guâ. ²⁹Daaní, quìvì icúmí nsidaa nèhivì tnàtuu-ne nùù-yá, mà cúníhnú gá ini ni-iin-ne ñà-mii-né nduú-né mii-né.

³⁰Doco ndohó, nùù mii-yá sàni nìhitáhvì-ndà ñà-cundoo-nda nùù Jesucristu, te datnúù-yà sàxìnítñuní-ndà, dandu níhi-ndà cähàn nchichí ndisa-nda. Te sàhà stná Dèhemani-yámà sàni ndee vàha-nda nùù-yá, te nì ndoo stná cuàchi anima-ndà nì quida-ya, vàchi Dèhemani-yá nduú ana nì dànaá xì sähà-ndà, te nì càcu-nda. ³¹Ñayùcàndùá, ducán iá nacua cachí nùù tutu iì: “Nú cuní-ndà tavà-ndà tnùñuhu xí mii-nda, dandu ni cúnáhá-ndá ñà-cuisì Stoho-ndà Señor nduú tnùñuhu xi-nda”.

Cuisì sàhà Jesús cähàn
Pablo xì nèhivì

2 Yùhù, na ní sài ñuu-nsià, màdì palabra nchichí nduá nì cähìn xì-nsià; còò. Ni màdì palabra finu guá nì nácání xì-nsià na ní

cachitnùhi xì-nsiá ñà-ndùú razón ndiaha xí Dios. ²Còò, vàchi nì nacani inì ñà-màsà cähìn sàhà inga iin chuun, cuiisi-ní sàhà Jesucristu, xì sàhà nansa nì xìhì-yà nchicà cruz. ³Te nì xini-nsià ndè nì cuìt , te ndè nì quidi stnái ñà-nàcání guâ inì ⁴na ní cähìn xì-nsiá ñà-ndùú palabra lì xí-yá. Màdì palabra vico uun xi maestru nchichí nduá nì cähíí xì-nsià daa; còò. Espíritu lì xí Dios nduú ana nì chindee xí, mii-yá xì milagru xi-ya. ⁵Vàchi nì nacani inì mà váha cunchicùn-nsia ñà-ndùú iin palabra nchichí xi nèhivì ùún. Còò, micuísí ndudu lì xí Dios nduá cuní cahvi xi-nsiá.

⁶Doco cunaha-nsiá, palabra nchichí ndisa nduá xichúûn stná-nsì na cähàn-nsì xì nèhivì sàxìnítñdísâ vàha xi-yá. Doco tucu iá palabra mà nùù ñà-ndùá cähàn nècuàchì nchichí ñuhìvì yohó, te ò iin palabra cähàn tè-xidandacú ñuhìvì yohó. Vàchi mate ndee cähàn-te, doco yàchì icúmí-tê ndañuhu-té ñuhìvì. ⁷Doco nsiùhù, palabra nchichí xi Dios nduá cähàn-nsì.

Datnúù Espíritu lì sàxìnítñuní-ndà sàhà palabra nchichí xi Yua-nda Dios

Antes nìsa la dèhé palabra mà, cónisá cùndáà ini nèhivì. Doco cunaha-nsiá, dècuèndè na tâyôo ñuhìvì, dandu nì chitnùní ini-yá ñà-ndohó sàà-ndà cundaà ini-ndà sàhà palabra mà, te ducán nìhitáhvì-ndà sàà-ndà gloria xi-ya. ⁸Doco tè-xidandacú ñuhìvì yohó, cónì sàá-te cundaà inì-te palabra nchichí iì mà, vàchi nù ni cùndáà inì-te ni cuí, mà cähni-té Stoho ndiaha-nda nchicà cruz. ⁹Doco cunaha-nsiá, dohó cachí nùù tutu iì:

Cuàhà ñìà-vàha sàñi nsidayucun
Dios ñìà-nìhitáhvì nècuàchì
cuú inì-xi sàhà-yá. Doco ni-iin
nèhivì, tàñáha ga cuminùù-né
nansa íá mà; tàñáha ga
cunitnùhu-ne sàhà ñìà-nsiaha
guá mà; ni-iin xichi cóni
ñihnu ini-né nansa coa.

10(Pues mate ducán ndisa nduá),
doco ndohó, sàñi cundaà ini-ndà
sàhà-ñá, sà-ináhá-ndá nansa íá,
vàchi ducán sàñi quida Espíritu lì
xí-yá. Vàchi Espíritu lì, ináhá-yá
nsidanicuú inàha; ndè ináhá
stnà-yá nsidanicuú ñìà-ndùá nacání
ini Yua-nda Dios.

11Ni cachí-ndà íá iin nèhivì nacání
inì-xi sàhà inàha; pues còò inga
nèhivì cundáà inì-xi sàhà ñìà-ndùá
nihnu ini nècuàchimà, cuiśi
miiní-né ináhá-né. Te ducán íá stná
Dios, còò inga ana ináhá ñìà-ndùá
nacání inì-yá, cuiśi-ní Espíritu lì
xí-yá. **12**Te ndohó, màdì iin espíritu
xi ñuhiví yohó nduá nì níhi-ndà;
còó. Divi Espíritu lì xí mii-yá nì
nìhitáhvì-ndà, te sàhà yùcán nduá
vàtuni mìnìhì ini-ndà ñìà-ndiaha
guá sàñi nìhitáhvì-ndà nùù-yá. **13**Te
divi ñìà-jaàn nduá datúi-nsi nùù
nèhivì nihnu vàha ini xí Espíritu lì
xí-yá. Doco màdì palabra nchichí
xi nèhivì ñuhiví nduá cahàn-nsi na
datúi-nsi ñìà-jaàn; còó, cuiśi palabra
chináhá Espíritu lì nduá cahàn-nsi.

14Doco nèhivì nihnu ini xí cuiśi
ñìà-ndùá cachí sàxinítñuní mii-né,
mà cùi sàà-né cundaà ini-né sàhà
chuun xi Espíritu lì xí Dios, vàchi
nahi palabra loco nduá nùù-né.
Ñayùcàndùá, mà cùi mìnìhì ini-né,
vàchi cuiśi nú ni chíndéé Espíritu
lì nèhivì, dandu vàtuni sàà-né

mìnìhì ini-né. **15**Doco iin nèhivì
datnúù Espíritu lì anima-xi, mà
úhì sàà-né cundaà vàha ini-né sàhà
nsidaa inàha. Doco nèhivì dava ga,
mà cùi sàà-né cundaà ini-né nansa
ndisa nihnu ini nèhivì xí Dios mà.

16(Vàchi ducán cachí nùù tutu ii):
“Còò ni-iin ana cùndáà ndisa inì-xi
nansa nihnu ini Stoho-ndà Señor.
Te ni còò stná ana chicá nchichí, te
ducán cuàha-xi-yá conseju”, cachá’.
Doco cunaha-nsiá, divi nacua nihnu
ini Cristu, ducán sàñi nìhitáhvì-ndà
cunihnu stná ini-ndà vichi.

3 Ducán íá, ñánì; doco (na ní
sa-ie xì-nsiá daa), mìnìcùí
dacuahá vàhi mii-nsiá, vàchi
tàñáha ga cunihnu vàha inì-nsia
nacua cuní Espíritu lì xí Dios.
Na nihnu ini ndéni nèhivì ní
cui, ducán nihnu inì-nsia, na ian
nihnu iquin ini-nsià, có-sânìhì víi
ini-nsià ichí Cristu. **2**Na iin méè
sáha-nda cuiśi-ní tèndodo, te màdìá
comida chicá fuerte, ducán nì
quida stná xì-nsiá, (puru palabra
mà úhì cundaà ini-ndà nduá nì
dàcuahí mii-nsiá, màdìá palabra
chicá nchichí), vàchi cóni sàà-nsià
cundaà inì-nsia, te dècuèndè stná
vichi, tàñáha ga sàà-nsià mìnìhì
váha inì-nsia. **3**Vàchi nihnu fíi
inì-nsia nahi nsidaa nèhivì dava
ga ñuhiví. Vàchi ñìà-cumbidía
inì-nsia, te náá stnáhá-nsiá, te
tahndè dava-nsia, pues, čamádi
divi ñìà-jaàn nduú modo xíquida
nèhivì ñuhiví? Te divi sàhà ñìà-jaàn
nahà claru nihnu fíi inì-nsia nahi
mii-né. **4**Vàchi dava-nsia, cachí-nsià
nèhivì xí Pablo nduú-nsiá, te
dava-nsia, cachí-nsià nèhivì xí
Apolo nduú-nsiá. Doco čamádi divi

ñà-jaàn nduá quidá stná nèhivì
ñuhiví yohó?

Nsidaa-nda cutnáhá-ndá xinúcuáchí-ndá nùù Dios

⁵Doco cunaha-nsiá, màdì nèhivì chicá ndiaá nduú Apolo, te ni màdì nèhivì chicá ndiaá nduú stná yùhù Pablo. Cuisì nèhivì xinúcuáchí nùù Dios nduú-nsí, te sàhà nsiùhù sàni xinindisá stná-nsià palabra ìì xí-yá. ⁶Vàchi (ducán iá nahi chuun itu-ndà), iin-nda chihí, te inga-ndà cùhñù, doco Dios nduú ana dacuahnú-xi viu. Te ducani iá stná xì nsiùhù, primeru yùhù (nì cachitnùhi xì-nsiá palabra ìì). Daaní, después nì chindee stná Apolo. Doco cuisì sàhà Dios nì quee viì (obra mà). ⁷Màdiá chicá ndiaá ana nì càhàn xì palabra primeru, te ni màdiá chicá ndiaá stná ana nì chindee después, cuisì mii Dios nduú ana chicá ndiaá, te cuisì sàhà mii-yá nducuáhà palabra xi-ya. ⁸Nècuàchì quidáchúún primeru, xì stná nècuàchì nchícùn gà, iin-ni xíndiaa-nsì nùù-yá. Doco según chuun quidá iin iin-nda, ducán icúmí-ndá nìhì-ndà tnùmanì xì-ndà nùù-yá.

⁹Te vichi iin-ni xinúcuáchí nsidaa-nsí nùù-yá. Te mii-nsiá, na iin itu Dios (ndé quidáchúún-nsí) nduú-nsiá. Te nahi stná iin vehe nì dàndàcú-yá cuàha, ducán nduú stná-nsià. ¹⁰Te yùhù, na iin albañil tùha vàha, ducán nduú, te nì quidachuín (chuun xi Dios ndé ndoó-nsiá). Na iin cimientu nduú (chuun primeru) nì quide

jaàn sàhà gracia xi-ya. Te vichi sà-iá inga ana quida-xi chuun ma, na ian dacuahnú-né nama. Doco cuidadu ni cündóó nsidaa nèhivì quidá seguir xì chuun nì dàquésáhî mà. ¹¹Màsà cáchí-nè iá inga (palabra chicá ndiaá); còò. Cuisì ndiaá palabra sàhà Jesucristu (nì cachitnùhi xì-nsiá) primeru, vàchi nahi cimientu nduá. ¹²Te nú cuní iin nèhivì (quida-ne seguir xì obra mà), dandu queámà na ian cuàhàn-nè dacuahnú-né nama dìquì cimientu mà. Te nú cuàhàn-nè quida viì-né obra mà, dandu ducán queá na ian xichúún-né oro, ò plata, ò yùù yéhè. Doco nú có-quidá viì-né obra mà, dandu ducán queá na ian xichúún-né yutnù, ò mihi, ò nùù. ¹³Dandu después icúmí sàà iin quìvì cundaà inì-xi nansa iá obra nì quida iin iin-nda. Vàchi na sáà quìvì mà icúmí coo nahi ñuhu xíxìn, te sàhà ñuhu mà cundaà inì-xi a natùi obra xi-nda nùù Dios, á coó. ¹⁴Nú màsà cócò obra xi-nda, dandu icúmí-ndá nìhì-ndà ñà-vàha xi-nda nùù-yá. ¹⁵Doco nú ni cocá, dandu mà níhì-ndà ñà-vàha cuàhàn-ndà nìhì-ndà nì cùí, doco anima-ndà, vàtùni càcu viá, mate cunduamà na ian (nì chindee-nda mii-nda nùù) ñuhu xíxìn.

¹⁶Mii-nsiá, ¿a có-nsìnúú inì-nsia ñà-ndùù-ndà na iin vehe ìì ndé iá Dios? Vàchi iá Espíritu ìì xí-yá ini anima-ndà. ¹⁷Nàyùcàndùá, nú ni dàndâñúhú iin nèhivì ñà-ìì icúmí lugar xi-ya, dandu icúmí nècuàchímà ndañuhu dahuun stná-nè quida-ya. Vàchi ndé iá-yà, yáha ga ìì lugar mà, te cunaha-nsiá, divi nahi vehe ìì-yá nduu-nda.

¹⁸Màdí dandahví-nsià mii-nsiá, vàchi nú iá ana tuxí inì-xi nduú nècuàchì nchichí nùù nèhivì ñuhiví yohó, dandu xiñuhu dàma-ne, mate (cachí nèhivì) sàni culocó-nè, vàchi nú ducán, dandu ñà-sàni ndunchichí ndisa-ne cundua. ¹⁹Vàchi ñà-ndùá tuxí ini nèhivì nduú ñà-chicá nchichí, pues nùù Dios ñà-loco nduá. Te dohó cachí stná nùù tutu ìi: “Icúmí Dios cundee-yá nùù tènchichí na meru xíquida cuahà-té maña dandahví-te”. ²⁰Daaní, inga xaan cachí stná tutu mà: “Ináhá Dios, ñà-chicuéhè uun nduá chítñuní guâ ini nècuàchì nchichí”. ²¹Ñàyùcàndùá, mäsà cútúxí ini ni-iin-nsia chicá ndiaá-nsià ñà-nchícùn-nsià iin tal nèhivì. Vàchi nsidanicuú nèhivì, xì nsidanicuú iñàha, divi cuenta xi mii-nsiá nduá. ²²A ducán yùhù Pablo, te ò Apolo, te ò Pedro, có-quidá, cuenta xi mii-nsiá nduú nsidaa-nsí. Dècuèndè stná ñuhiví yohó, cuenta xi stná-ndà nduájàn, te mate ni cútíacú-ndà, te ò nì sáà-ndà cui-ndà, có-quidá, vàchi nsidaa ñà-ndùá cùù xì-ndà quìvì vichi, ò quìvì vàxi xi-nda, sàhà bien xi-nda nduá. ²³Te Cristu nduú Stoho-ndà. Te Stoho mii-yá nduú (Yua-nda) Dios.

Nansa iá vida nì yàha nècuàchì apóstol nì nìhi chuun nùù Jesús

4 Sàhà ñà-ndùá sàni cachì jaàn xiñuhu ndanihi nèhivì nsiùhù ñà-ndùú-nsí ana xinúcuáchí nùù Cristu; xiñuhu cundaà ini-nè ñà-ndáà nduá nì nìhi ndisa-nsi chuun ñà-dacuahá-nsí nèhivì

palabra ìi nìsa ìa dèhé sànaха. ²Te nú ducán nduá, dandu ndiá icà-nsí quida vii-nsí chuun ma, vàchi divi ducán nduá xiñuhu quida nsidaa ana dandacú nùù chuun xi inga nèhivì. ³Doco yùhù, có-ndùlóquî’ nú cachí-nsià ñà-quidá viií, ò á coó. Ni có-nàcání stná inì nú cachí dava ga nèhivì ñà-có-quidá viií, te caná-né yùhù nùù iin juez. Ni yùhù, có-cächí stná sàhà mií, a quidá viií, á coó. ⁴Te mate có-dàndòhò sàxìnñuní’ mií, doco có-cùní cachàmà ñà-còò falta xi, vàchi mii Stoho-ndà Señor icúmí cachi a ní quida viií, á coó. ⁵Ñàyùcàndùá, mäsà cuítnùhu-nda ñanitnaha-nda, vàchi tásáà quìvì cundaà ndisa ini-ndà. Dècuèndè naxicocuñin-yà, dandu natùi claru nansa ndisa iá nsidaa chuun iá dèhé vichi. Dandu mii-yá datúi-ya nansa nihnu ini cada iin iin-nda, te cachi-yà xì-ndà ndé tantu sàni quida viií iin iin-nda.

⁶Cunaha-nsiá, sàhà ñà-vàha xi-nsia sàni cachì xì-nsiá nsidaájàn sàhà Apolo xì yùhù, ñánì, áma mánihì ini-nsià ñà-mà váha dayáha-nda ñà-ndùá cachí tutu ìi, vàchi mà váha ndenihi cahnu-nda iin (ana nchícùn-ndà), mientras inga-né cahichí ini-ndà; còó. ⁷Vàchi iin-ni xínduu-nsia xì nsidanicuú gá nèhivì. Nsidaa ñà-ndùá sàni nìhítahví-nsiá, ñà-ndùá nì dàcútahví Dios mii-nsiá nduá. Te nú sàni cutahví uun-nda iñàha, dandu mà váha cutuxi ini-ndà chicá ndiaá-ndà sàhámà, vàchi ñà-nì cutahví uun-nda nduá.

⁸Doco vichi nihnu inì-nsia na ian sàni nducuica-nsiá. Sàni ndanchito ducún-nsià na iin rey cahan-nsiá, te

menos nì ndòo nsiùhù nùù-nsiá. A sácú vàha nú ni cíndúú ndisa-nsia ana chicá dandacú, dandu nsiùhù, sàà stná-nsì cutnahá-nsí xì-nsiá dandacu-nda. ⁹Doco nsiùhù nècuàchì apóstol, sàni sàhà Dios nsiùhù iin lugar chicá cahà-xí tuxí inì, na ian ni cíndúú-nsí nèhivì fuerza icúmí cui sàhà-ñá cundehè nèhivì (nansa ndohó-nsí. Doco cunaha-nsiá,) indéhe stná ángel mozo xi Dios. ¹⁰Vàchi sàhà-ñá nchícùn-nsì Cristu, ndenihí nèhivì nsiùhù nahi nècuàchì loco. Doco mii-nsiá, (mà loco-nsiá); nchichí gá-nsiá cahan-nsiá ñà-ndòó-nsiá ladu xi-ya. Nsiùhù, còò ni-iñàha níhìndè-nsí cahan nèhivì; doco mii-nsiá, cuàhà gá poder xi-nsia iá (cahan-nsiá). Cahíchì stná ini nèhivì nsiùhù; doco mii-nsiá, iá tnùñuhu xí-nsiá nùù-né. ¹¹Nsiùhù, dècuèndè vichi xíhì-nsì doco, xíhì-nsì tècuií, còò ñá-cundixi viì-nsí. Sahní cuií stná-nè nsiùhù, te xicánúú stná-nsì yoho yucán, vàchi còò ni-iin xaan ndé cundo saín-nsí. ¹²Ndee quidáchúún-nsí, te nú cánàhá-nè xì-nsí, dandu vivlí-ni naxícóníhí-nsí nùù-né. Te nú quidá quíní-né xì-nsí, dandu quidándéé ini-nsí. ¹³Te nú cahàn quini-ne xì-nsí, dandu calma-ni sáhà-nsinè ichì váha. Doco mii-né, ndenihí-né nsiùhù nahi mihi chicuéhè, te ó ana chicá còò chuun-xi.

¹⁴Pues, cíndù chuun cachí xì-nsiá ducán? ¿A sáhà-ñá cuní cucahan nùù-nsiá nduá? Còó, cùisì sàhà ñà-ni sáà-nsià cundaà vàha ini-nsià, vàchi nahi dèhi nduú-nsiá, te mánì-nsiá nùí. ¹⁵Pues mate ni cíndóó ùxìn mil ana dacuahá

nchichí xì-nsiá ichì Cristu, doco imindaa ana nduú ndisa nahi yua-nsiá, divi yùhù. Vàchi yùhù nì cachitnùhi xì-nsiá razón ndiaha sàhà Jesucristu, ñàyùcàndùá divi nahi dèhi xínduu-nsia. ¹⁶Sàhà ñà-jaàn sacúndáhví` nùù-nsiá ñà-iin-ni quida-nsia nacua quidá yùhù.

¹⁷Ñà-jaàn nduá dìsáhà-xí sàni techuín Timoteo sàà-nè ndé ndoó-nsiá, vàchi mii-né, nchícùn viì-né Stoho-ndà Señor. Na iin dèhi nduú stná-nè, te mánì gá-né nùí. Pues divi icúmí cahàn xì-nsiá, te dansínúú ini-nè mii-nsiá nansa iá modo-xi nchícuín Cristu nacua nduá chináhì nèhivì nsidanicuú lugar ndé natácá-nè cahvi-néyà. ¹⁸Doco vichi, ináhí, ndee xícahàn dava-nsia, vàchi tuxí inì-nsia mà sái ndé ndoó-nsiá. ¹⁹Doco yàchì icúmí sàì, nú cuní mii-yá, dandu cundaà inì sàhà nècuàchì cahàn ndee guá mà, a ndísá icúmí-né ndudu ìì, á coó. ²⁰Vàchi ley xi ñuhìví ìì xí Dios, màdì palabra uun nduá. Còó, poder xi mii-yá nduá icúmí stná. ²¹Pues vichi cachí-nsià xì` nansa cuní-nsià quide. ¿A cuní-nsià sàì, te cahàn ndeí xì-nsiá, te ó cuní-nsià sàì cahàn mánì xì-nsiá, te cundo viì-ndà?

Nansa nì cachí Pablo xiñuhu quida nèhivì ñuu Corinto xì iin tiàa cóni quidá víi xi iin nècuàchì ñahà

5 Cachí nèhivì nacání-né xì` ñà-ìá iin-nsia nì ìa xi dihi (quiín-xi). Cunaha-nsiá, cahnu cuachi nduajàñ; dècuèndè nèhivì có-ináhá sàhà Dios, ni có-quidá-né ducán. ²Doco mii-nsiá,

(ndahví-nsià), vàchi tuxí vá ini-nsià ndiaha gá-nsià. Doco ndiá ìcà-nsià màiçündoo-nsia tnúnsí ini, te tavà cuàán-nsiá tiàa nì quida ducán ñà-màsà cóó gá-né nùù-nsiá. ³Te yùhù, mate xica ié`, doco na ian jaàn iá anímè cutnáhí xì-nsiá, ducán nduá; te sàni nacani inì sàhà chuun jaàn, ñàyùcàndùá, cuàhìn cachì xì-nsiá nansa quida-nsia xì nècuàchì nì quida xi cuàchi ma. ⁴⁻⁵Xiñuhu nataca nsidaa-nsiá, te coo stná ndudu ìì xí Stoho-ndà Jesucristu, te na ian coo stná anímè xì-nsiá cundua. Dandu ndacùcahan-nsiá quìvì-yá, te cachì-nsià xì nècuàchimà ñà-icúmí-ndá nacoo-ndané nùù ndahà ñà-malu, te ducán nìhì iquìcúñú-né iin castigu sàhà-ñá después càcu anima-né quìvì (màcuìta-nda nùù) Stoho-ndà Jesús.

Ejemplu nì sanduu vicò pascua sànaha na nísia cuxio nsihi pan nihí levadura nsidátáchí xân

⁶Mii-nsiá, tuxí ini-nsià ñà-vìì gá xíquida-nsia vichi, doco còó, có-ìá vìì ñà-ndùá quidá-nsiá. ¿A có-ináhá-nsiâ dichu cachí: "Mate iyuhu-ní tàtnà nsidátáchí xí pan quée, doco cuàhà gá ndutáchâ"? (Te ducán iá stná xì falta, mate iyuhu-ní-ñá ni coó, doco xítia inicatu.) ⁷Ñàyùcàndùá, (xiñuhu cuxio nsidaa ñà-quini nísia ìa antes, dandu nanduu-nda nèhivì sàà xí Dios, cunduu-nda nahi) yusàn pan cóni quée ni-iyuhu ñà-nsidátáchí xân. Vàchi mii-yá, sàndèníhí-yàndó nduu-nda nèhivì sàà còò falta-xi ñà-sàni xìhì Cristu cuenta xi-nda. Te ducán queámà na ian quidá-né

vicò pascua (na xíhì lelù nduú promesa), vàchi Cristu nduú nahi promesa xi-nda. ⁸Te vicò pascua mà, puru pan có-ndùtáchí xixí-né. (Te ejemplu nduámà.) Ñàyùcàndùá ndohó, puru ñà-ndùú ñà-ndáà cuiśi ni cúnchícùn-ndà. Màsà dátiáâ uun-nda quida-nda ñà-ìá vàha, vàchi queámà na ian có-chívàha vìì-ndà vicò mà; te màsà cúníhnú chicuéhè stná ini-ndà, te ni màsà quídá-ndá ni-iin ñà-ìá quini, vàchi nù ducán, dandu queámà na ian có-chívàha vìì-ndà vicò, te na ian cóni cúxíó nsihi tàtnà nsidátáchí xí pan mà.

⁹Nùù inga tutu nì tiai antes nì cachì xì-nsiá ñà-màsà cútñáhá-ndá xí nèhivì tûha càhàn xì ana cóni nàndàhà xì-né. ¹⁰Ducán nì tiai nùù-nsiá, doco có-cùnì cachàmà ñà-nacoo-nsia nsidanicuú nèhivì xíquida ducán ñuhiví yohó, vàchi cuiśi inga ñuhiví cunduu lugar ndé mà cútñáhá gá-ndà xì nècuàchimà, vàchi ñuhiví yohó ndoó cuáhà ana có-quidá víi: xího-né cucumi-né cuàhà ñà-cuìcà, o xidácuíhná-né, te ò xícàn tâhvì-né nùù ñá-có-ndùú Dios. ¹¹Doco ñà-ndùá nì cachì nùù carta mà nduá yohó: nù nècuàchì có-quidá víi ma nduú iin ñani-ndà (iin-ni cahvi xi mii-yá), dandu màsà cútñáhá gá-ndà xì-né nù iá cuàchi-ne sàhà nècuàchì ñahà, te ò tûha-ne xihò-né ñà-icúmí ñanìtnaha-ne, te ò cahvi-né iin ñà-có-ndùú Dios, te ò tûha-ne canàhá-né, te ò tûha-ne xìni-ne, te ò xidácuíhná-né, dandu màsà cútñáhá gá-ndà xì-né. Ni nácóó dahuun-ndané; ni màsà cuáhandee ini-ndà cuxi-nda xi-né.

12-13 Cunaha-nsiá, có-quídá tocar yùhù nsidandaì sàhà cuàchi nèhivì có-nchícùn ichì mii-yá. Mii-yá quida xi ñà-jaàn. Doco mii-nsiá, fuerza icúmí-nsiá cachí-nsià nansa cuu xi nèhivì cutnáhâ xí-nsiá nú ni sáà-né quida-ne cuàchi. Ñàyùcàndùá, dohó cachí xí-nsiá: ni cúxío dahuun tiàa ía falta-xi ma nùù-nsiá.

Màsà cùhùn-ndà nùù juez,
te canicuàchi stnaha-nda
sàhà-ndà, cachí Pablo

6 Có-ndìa icà-nsiá canicuàchi stnaha-nsiá sàhà-nsiá nùù iin juez có-xìníndísá-xí ichì Dios. Chicá vàha nùù nèhivì xí mii-yá ni ndúndáà sàhà chuun xi-nsia. **2** Amádi sá-ináhá-nsiá ñà-divi ndohó nèhivì xí-yá cunduu ana (chindee) nsidandaà-xí sàhà nèhivì ñuhìvì yohó quìvì juiciu. Pues nú ducán nduá, dandu ádi vátùni sàà-ndà nsidandaà-ndà sàhà chuun cuatiluha cuú ofrecer tiempu vichi. **3** Cunaha-nsiá, dècuèndè stná ángel icúmí-ndá nsidandaà-ndà sàhà-xí. Pues nú ducán, dandu ádi mà úhì nsidandaà stná-ndà sàhà chuun sencillu ía ñuhìvì yohó-ní. **4** Ñàyùcàndùá, nú íá iin pleitu xi-nsia, dandu xiñuhu nacàxin-nsia nèhivì tuxí inì-nsia chicá mà nchichí, te mii-né nsidandaà sàhajàn. **5** Pues, ñà-jaàn cachí uin xí-nsiá áma cúcáhán nùù-nsiá sàhajàn. **6** A ndísá còò ni-iin ñani-ndà nchichí mahì-nsiá? **7** A ndísá còò iin cui nsidandaà sàhà chuun xi iin-nsia inga-nsià? **8** Doco (ndahví-nsià), vàchi sáhàn-nsià sanícuàchi stnaha-nsiá sàhà-nsiá, mate iin-ni ñaní xínduu-nda.

Dècuèndè nùù iin juez có-xìníndísâ (xí Jesú) sáhàn-nsià.

7 Ñàyùcàndùá, iin falta cahnú xí-nsiá nduájàn, vàchi có-ndìa icà-ndà canicuàchi stnaha-nda sàhà-ndà. Chicá vàha ni cuáha-nda quidaquini-ne xí-ndà, te quidandee ini-ndà. Chicá vàha nacoo-ndané cahnìndàhví-néndó. **8** Doco mii-nsiá, có-quídándéé stnaha ini-nsià sàhà-nsiá. Còó. Dècuèndè quidáquíní-nsiá xí ñanítnahá-nsia, te xidándiáá-nsiá ñà-ndùá icúmí-né, mate iin-ni ñaní xínduu nsidaa-nda.

9 Sà-ináhá-nsiá ñà-mà níhì nèhivì malu sàà-né ñuhìvì lì xí Dios. Ñàyùcàndùá, màsà dándáhvì ni-iin nèhivì mii-nsiá, vàchi mà cúnidiátu anima ni-iin nèhivì nchícùn xí ñahà, ni-iin stná nèhivì cahví xi yùù ò figura, ni-iin stná nèhivì íá xí inga ana có-ndùú nècuàchi vehe-ne, ni-iin stná nèhivì nduú lì nèhivì, **10** ni-iin tècuìhnà, ni-iin stná ana tùha xího xi ñà-icúmí inga nèhivì, ni-iin stná tè-xíni, ni-iin stná tè-tùha canàhá, ni-iin stná tè-sàhníndáhvì xí ñanítnahá xi. Ni-iin nècuàchi jaàn mà níhítáhvì xí ñuhìvì lì xí Dios. **11** Te mii-nsiá, divi ducán nìsa quida dava-nsia antes. Doco sàñì ndoo cuàchi-nsiamà, te sàñì ndu-ìì stná anima-nsiá. Ñàyùcàndùá, nèhivì vàha sanduú-nsiá nùù mii-yá vichi. Ducán nì cuu xi-nsiá na ní (xinindisá-nsiá palabru lì, te nì) ndacùcahan-nsiá quìvì Stoho-ndà Jesucristu, vàchi nì chindee stná Espíritu lì xí Yua-nda Dios.

Nsidaa-nda xiñuhu quidañuhu-nda
cuerpu xi-nda; màsà quídá
ndevàha-nda xi mii-nda

12 (Cachí nèhivì:) “Vátùni quida-nda ñà-ndùá cudí ini-ndà”. Pues vihini, doco màdì nsidaa

iñàha nduá iin ñà-chìndéé xí-ndá. Mate vihini quida-nda ñà-ndùá cuní-ndà, doco mäsà cuáha-nda cundee ni-iin ñà-có-íá vàha nùù sàxìnítùnùní-ndà. ¹³Vachi dohó cachí stná iin dichu: “Tìxi-nda nduú fin xi ñà-ndùá xixi-nda, te chuun quidá tìxi-nda nduú stná ñà-cuñuhamà”. Doco cunaha-nsiá, iin-ni fin icúmí ndùíàjàn, vàchi vài iin quívì icúmí Dios dandáñuhú-yâ nsidaájàn. Te cuerpu xi-nda, éíndù chuun icúmíá? Pues màdì-ñá coo-nda xi ndéni ñahà ní cui; cóo. Divi ñà-cunucuachi víi-nda nùù Stoho-ndà Señor nduú chuun xan. Te cunaha-nsiá, iá stná-yà sàhà-ndà. ¹⁴Nàyùcàndùá, nacua ní natiacu-yà ní quida Yuamánì-yá Dios, divi ducán stná ndohó, icúmí-ndá natiacu stná-ndà quida ndudu ìì xí-yá.

¹⁵¿A có-nsinúu inì-nsia ñà-ndahásáhà Cristu nduu-nda? Te nù ducán, ¿a iá vàha coo stná-ndà xì iin ñahà ndevàha, nù nahi ndahásáhà-yá sàndùù-ndà? Coo, mäsà nunca quida-nda ducán. ¹⁶¿A có-nsinuu stná inì-nsia nansa iá xì iin tiàa ní quida iin cuàchi xi iin ñahà ndevàha, ñà-iin-ni nèhivì sàni nanduu-ne? Vachi ducán cachí tutu ìì: “In-ni nèhivì cunduu ndúi-né, (nècuàchì tiàa xi nècuàchì ñahà)”. ¹⁷Doco nù sàni yàha-nda ndahà Stoho-ndà Señor, dandu iin-ni anima sàni nanduu-nda xi mii-yá. ¹⁸Nàyùcàndùá, nacoo dahuun-nsia cuàchi ñà-càhàn-ndà xì inga ana cóni nándàhà xì-ndà. Nsidaa cuàchi dava ga, có-quidá quíní guâ` xì iquicúnú-ndà. Doco nù ni quida-nda iin falta xì iin nècuàchì ñahà,

dandu ñà-sàni quida-nda cuàchi nùù cuerpu xi mii-nda nduájàn. ¹⁹¿A có-ináhá-nsiá ñà-vehe Espíritu lì xí-yá nduú cuerpu xi-nda, vàchi sàni nìhítáhvì-ndà Yà-ìì mà nùù-yá? Ñàyùcàndùá, màdìá mii-nda nduu-nda stoho-ndà; ²⁰còo. Mii-yá, sàni xiin-yàndó na ní dànanà-yá sàhà-ndà, te sàhámà nsidaa ñà-ndùá quidá-ndà na itiácú-ndà xì cuerpu xi-nda, divi sàhà tnùñuhu xí mii-yá ni cündúá.

Nansa xíñuhu quida-nda xi nècuàchì vehe-nda

7 Vichi cuàhìn càhìn xì-nsiá sàhà ñà-ndùá ní tiaa-nsia nùí. Cunaha-nsiá, cuaha-ni iá nù iá mii iin tiàa, te có-íá-nè xì ni-iin nècuàchì ñahà. ²Doco còtó quida nècuàchímà iin cuàchi, chicá vàha ni nándàhà-né; te ducání stná nècuàchì ñahà, chicá vàha ni cúcumí-né ìì-né. ³Te cada iin iin tiàa sàni nandàhà, ndiá icà-né quida ndisa-ne cumplir chuun ní nìhi-né ñà-coo-ne xì ñahàdihí-né. Stná nècuàchì ñahà, ndiá icà stná-né quida vii-né cumplir nacua nduú chuun xi-ne ñà-coo stná-né xì ìì-né. ⁴Màdì micuísí nècuàchì ñahà nduú ana cachí nansa quida-ne, a coo-ne xì ìì-né, á coó. Icúmí cachí stná nècuàchì tiàa. Te ducání stná nècuàchì tiàa ma, màdì cuisí mii-né cachí stná-né nansa quida-ne xì ñahàdihí-né, vàchi icúmí cachí stná nècuàchì ñahà. ⁵Mäsà cáchí-nsiá “còo” nùù nècuàchì vehe-nsia. Cuisí nù vihini cuní-nsiá cunihì-nsiá iin ùì quívì sàhà-ñá càcàn tàhvì-nsiá nùù Dios. Dandu después nacuastnahá-nsiá, vàchi nù

coó, vihini dacà ñà-malu Satanás sàxìnítñùní-nsià ñà-có-cündéé gâ ini-nsià cunihií-nsiá.

⁶Nsidaa ñà-jaàn cachí xì-nsiá, doco màdì ñà-dàndàcuí nùù-nsiá nduá; còó. Cuisí cachí xì-nsiá ducán sàhà-ñá cundaà ini-nsià nansa ía iin ñà-vàha cui quida-nsia. ⁷Vàchi yùhù, cudiì iní nù ni quidá nsidaa nèhivì nacua quidé, (ñà-có-ié` xì ni-iin nècuàchì ñahà). Doco cada iin iin-nda segúñ nansa nì nìhitàhvì-ndà nùù Dios, vàchi tucu tucu sáhatahvì-yá iin iin-nda. ⁸Ñàyùcàndùá, yùhù cachí xì nsidaa nècuàchì ñahà cuaán, xì nsidaa stná nècuàchì tàñáha ga nandàhà, ndiaha gá coo xi-né nù ni quidá-né nahi yùhù (ñà-cónì nándàhí). ⁹Doco nù mà cündéé ini-né cunihií-né ducán, dandu ni nándàhà-né chicá vàha, te màsà cácnúú-né xího stnahá uun-ne.

¹⁰Doco nèhivì sàñì nandàhà, iá ndisa ñà-ndùá dandacuí nùù-né. Te màdì cuísí yùhù cachí xì-né palabra yohó; vàchi ducán dandacú stná Stoho-ndà Señor. Te dohó cachí-yá: ni-iin nècuàchì ñahà màsà nácóó-né iì-né. ¹¹Doco nù sàñì nacoo-ne nècuàchimà, dandu (màsà nánđàhà gá-né xì inga tiàa). Iin-ni ni coó mii-né, te nù coó, ni náxícoyüñ-né nacuastnahá-né xì iì-né. Daaní, divi ducání xí stná nècuàchì tiàa, màsà cátéstnahá stná-né xì ñahàdihí-né.

¹²Daaní, mii-nsiá nècuàchì dava ga tu, cuiísí cuàhìn cachí xì-nsiá ñà-ndùá nacání uun iní, vàchi có-ndùá iin ley dandacú Dios. Nú ía iin ñani-ndà có-xìnídísâ ñahàdihí-xi, màsà cáté-né nècuàchimà nù cufí ini

nècuàchimà coo ndisa-ne xì iì-némà.

¹³Te ducání stná xì nècuàchì ñahà: mate có-xìnídísâ iì-né, doco chicá vàha màsà cáté stná-né iì-né, nù cufí ini nècuàchimà coo ndisa-ne xì ñahàdihí-némà. ¹⁴Vàchi mate cuísí nècuàchì ñahà xiníndísâ, doco sàhajàn chicá mà úhi cundiatú stná iì-né nùù Dios; te ducání stná nècuàchì ñahà có-xìnídísâ, nù nècuàchì xiníndísâ nduú iì-né. Doco nù ndú-né có-xìnídísâ-né, dandu ùhì iá cundiatú méè xi-ne. Doco nù xiníndísâ-né, (mate imindaa-né), dandu méè iì ndisa cunduu-ve. ¹⁵Doco cunaha-nsiá, nù cuní nècuàchì có-xìnídísâ-má quecuaán-né, dandu mà cútñúú-ní, pues ni cùhùn-né. Te nù sàcuàhàn-né, dandu libre iá nècuàchì xiníndísâ nì ndòo, ò sea nècuàchì tiàa ò nècuàchì ñahà ni cúnđúú-né. Doco ȝíndù ñà-chicá cuní Dios quida-nda? Divi ñà-cundoo maní-ndà. ¹⁶Vàchi iin nècuàchì ñahà, có-ináhá-né ñà-vihini sàhà mii-né sàà nècuàchì vehe-ne càcu stná anima-né. Te có-ináhá stná iin nècuàchì tiàa, pues vihini sàhà mii-né sàà stná ñahàdihí-né càcu-ne.

Màsà nácáni ini-ndà nansa ndenihi nèhivì ñuhiví yohó ndohó

¹⁷Nacua nduú modo nì chitnùní ini Dios cundoo-nda ñuhiví, ducán xiñuhu cundoo cuéyàà-ndà. Nacua iá-ndà na ní quíhi-nda ichí-yá, ducán xiñuhu quida-nda seguir. Divi palabra jaàn nduá cachí xì nsidaa nèhivì cahvi xi-yá. ¹⁸Vàchi nù sà-ìtúú seña xi Dios icà-ndà na ní quíhi-nda ichí-yá, dandu

màsà nándúcú-ndá nansa ndutu ñà-jaàn. Te ducání stná, nú còò seña mà icà-ndà na ní quihi-nda ichì-yá, dandu màsà nándúcú-ndá nansa màcùtua icà-ndà. ¹⁹Vàchi seña mà, nú itúá, ò nú có-ítúá, còò ni-iñàha cuní cachàmà. Doco ñà-chivàha-nda ñà-nduá dandacú-yá, ñà-jaàn ndisa nduú ñà-ndiaá. ²⁰Doco nacua nì sandoo iin iin-nda na ní quihi-nda ichì-yá, divi ducán ni cúnđóó íi-ndà.

²¹Dava-nsia, có-ndđó-nsiá libre, fuerza quidáchúûn-nsiá nùù lamú xi-nsia, te ducán nìsa là stná quiví nì quihi-nsia ichì-yá. Doco màsà nácání ini-nsià sàhajàn; còó. Doco nú iá nansa cui caquee-nsia libre, dandu chicá vàha ni quidá stná-nsià aprovechar. ²²Cunaha-nsiá, mate fuerza quidáchúún-ndá quidá inga nèhivì, doco nú ichì Stoho-ndà Cristu nduá nchícùn-ndà, dandu libre iá-ndà nùù mii-yá. Te divi ducán stná, nú nèhivì xicánúú libre nduu-nda vichi, dandu iá stná ana xinúcuáchí-ndá nùù-xí, divi mii-yá. ²³Te sàni dàñanà-yá sàhà-ndá. Ñàyùcàndùá, màsà cuáha-nda quida-nda chuun nì dàndàcú ana nduú nèhivì úún.

²⁴(Pues sàhà nsidaájàn yùhù cachí` xì-nsiá) ñà-nacua ndoo-nda antes na tâñâha ga quihi-nda ichì-yá, divi ducán ni cúnđóó íi stná-ndà vichi, ñánì.

²⁵Vichi cuàhìn càhìn sàhà ñahà cuàchì tâñâha ga nandàhà. Còò ni-iñàha ni cachí Stoho-ndà Señor xì` sàhà nècuàchimà, doco sàhà gracia xi-ya, vâtùni cahvi-nsia xì conseju sahi mii-nsiá. Pues sàhámà cuàhìn cachí ñà-ndùá

nihnu uun inì: ²⁶chicá vàha iin-ni ni cúnđóó-ndá nacua ndoo-nda vichi cahan yúhù, vàchi tiempu ùhì nduá vichi. ²⁷Ñàyùcàndùá, nú iá ñahàdihí-ndà, dandu màsà cátéstnàhà-ndà. Te nú còò ñahadihí-ndà, dandu chicá vàha màsà nándúcú-ndá nansa nandàhà-ndà. ²⁸Doco nú ni nándàhà iin tiàa, màdì cuáchi nduá. Te ò nú ni nándàhà iin ñahà chìì, màdì cuáchi nduú stná. Cuisiá mà mánì tnùndoho yàha-ne, te yùhù, có-cùn` ndoho guá-nsià.

²⁹Cunaha-nsiá, mà váxi ga cuàhà tiempu, ñánì. Ñàyùcàndùá, nú iá ñahàdihí-ndà, màsà cúníhnú ini-ndà nduámà iin chuun chicá cahnú. ³⁰Te nú sacu-nda (sáhà iin tnùndoho), màsà ndúlócô gà-ndà sàhajàn. Te nú cudíi ini-ndà sàhà iñàha, màsà cútúxí ini-ndà chuun chicá ndiaá nduá. Te nú sàni xiin-nda iin traste, màsà cúníhnú ini-ndà yáha ga xiñuhá nùù-ndà. ³¹Te nú icúmí-ndá cuàhà chuun ñuhìvì yohó, màsà ndúlócô cuàhà-ndà sàhajàn, vàchi ñuhìvì yohó, icúmíâ ndañuhá.

³²Yùhù, có-cùn` nacani cuahà inì-nsia sàhà ni-iñàha. Iin nèhivì còò nècuàchì vehe-xi, (mà úhi) nihnu ini-né sàhà chuun xi Stoho-ndà Señor nansa quida-ne, te cudíi ini-yá. ³³Doco iin nècuàchì iá ñahàdihí-xi, chicá nacání ini-né sàhà chuun xi ñuhìvì yohó, vàchi nandúcú-né nansa cudíi ini ñahàdihí-né. ³⁴Daaní, iin nècuàchì ñahà sàni nandàhà, tucu quidá stná-né nùù iin nècuàchì còò íi-xí. Nècuàchì còò íi-xí, (mà úhi) nihnu ini-né chuun xi Stoho-ndà

Señor, vâchi cuní-nè cundiaa-nè mii-né, te coo ndoo anima-nè, dandu cunduu-ne iin nèhivì fù xí-yá. Doco iin nècuàchì íá iù-xí, chicá nihnu ini-nè chuun xi ñuhiví yohó, vâchi nacání ini-nè sàhà nècuàchì vehe-ne. ³⁵Pues, nsidaa ñà-jaàn cachí xì-nsiá sàhà ñà-cunduu ñà-vâha xi-nsia, màdì sáhà-ñá cadì ñùù-nsiá iin modo có-ndìá ìqué. Cuisì cuní quida-nsia ñà-ìá viì, te nìhi-nsiá cunucuachi víi-nsiá ñùù Stoho-ndà Señor, màdìá coo iin ñà-mà cùi chivâha-nsia.

³⁶Pues ni cachí-ndà íá iin tiàa yáha ga cuní nandàhà xì ana cudíi inì-te, te có-quidá víi-té ñà-ìá miá cahan-té. Pues nú ducán nduá xiñuhu coo, dandu vâtùni quida-té nacua nihnu inì-te, divi ñà-nandàhà-té xí-ñâ, màdì cuáchì cundua. ³⁷Doco nú iin-ni sàni nacani vâha inì-te, te còò necesidad nandàhà-té, vâtùni quidandee inì-te, cachí-te, dandu ñà-jaàn quidá víi-té. Iin-ni sàni nacani inì-te ñà-mà nandàhà-té, te amiga xi-te mà, señorita quida ìì-ñâ seguir cunduu-ñà. ³⁸Ñàyùcàndùá, (ndúìjàn, vâtùni íá'): nú ni nandàhà-té xí-ñâ, vâtùni íá ñà-ndùá quidá-te; te nú ni cachí-te mà nandàhà-té, vâtùni quidá stná-te, doco chicá nsiha nduájàn ñùù ingà mà. ³⁹Iin nècuàchì ñahà sàni nandàhà, iin-ni icúmí-nê coo-ne xì iù-né ndè cachi sàà cui nècuàchimà. Doco nú sàni xìlì nècuàchimà, dandu libre íá-nè nandàhà-né xì inga tiàa cudíi ini-nè, cuisí-ní ni cündúú stná inga tiàa ma iin nèhivì xí Stoho-ndà Señor. ⁴⁰Doco nú ni cachí-nè mà nandàhà gá-nè, dandu

chicá ndiaha quea, tuxí ini yùhù. Te yùhù quidé cuenta chindé stná Espíritu lì xí Dios sàxìnítñùnì'.

**Màsà cáxi-nda ò cuxi-nda
ñà-ndùá chindóó nèhivì
ñùù ñà-ndùá cahvi-né**

8 Vichi cuàhìn càhìn sàhà nansa quida-nda xi ñà-ndùú ofrenda chindóó nèhivì ñùù ñà-càhvì-né. Pues vihini cachí-ndà: "Nsidaa-nda ináhá vâha-nda (sàhà chuun jaàn)". Doco nú ducán cachí-ndà ñà-ináhá cuâhà-ndà iñàha, dandu queámà na ian ndiaá gà-ndà tuxí ini-ndà. Doco nú cuú ndisa ini-ndà sàhà ñianítaha-nda, dandísá sàà-ndà cunduu-nda nèhivì ndiaá ndisa. ²Te nú tuxí ini-ndà ináhá cuâhà-ndà, dandu cumánì gá ñà-cundaà vâha ini-ndà nacua ndiá icà-ndà. ³Doco nú cuú ini-ndà sàhà Dios, dandu mii-yá, ináhá ndisa stná-yà ndohó.

⁴Ñàyùcàndùá, ñà-yòhó nduá cachí sàhà ofrenda chindóó nèhivì ñùù ñà-càhvì-né. Ináhá-ndá ñà-imindaa Dios íá, te còò ni-iñàha ndiaá figura íá ñuhiví yohó, ⁵mate cuâhà gá ñà-ndùá cachí nèhivì nduú ana cahvi-né ansivi ò ñuhiví, vâchi cuâhà iñàha cachí-nè nduú dios xi-ne ò stoho-nè. ⁶Doco ñùù ndohó, imindaa Yua-nda Dios íá. Cuisi mii-yá nì quidavâha xi nsidaa iñàha, te xinúcúáchí-ndá ñùù-yá. Te imindaa stná Stoho-ndà Jesucristu cahvi-nda, vâchi sàhà ndudu lì xí-yá nì sàcòo nsidaa ñà-ìá, dècuèndè stná ndohó.

⁷Doco màdì nsidaa nèhivì sánìhì vâha ini-nè sàhajàn. Vâchi dava nècuàchì xiníndísâ, quidá fù-né cuenta ñà-dàcútiácú ndisa xi

figura mà nduu ofrenda chindóo nèhivì nùá, vàchi antes ducán nisa quida stná-né. Ñàyùcàndùá, na xixí-né ofrenda mà vichi, nihnu ini-né ñà-sànì cumanchá anima-né nduu, vàchi tàñáha ga cutùha vàha-ne nacuni-né sàhámà. ⁸Pues, náhà claru màdì xì ñà-itiacú-ndà icúmí-ndá ndee vàha-nda nùù Dios, vàchi nú sàñì saxì-ndà iñàha, màdìa chicá ndiaá-ndà, te ó nú có-cúnì-ndà caxì-ndà iñàha, iin-ni iá stná-ndà, (cónì xidá cuàchi-nda.) ⁹Doco cuidadu ni cündoo-ndá, vàchi mate iá derechu xi-nda (caxì-ndà ñà-ùycán), doco vihini coo iin nèhivì có-cündáà iñì-xi sàhámà, te vihini sàhà ndohó cuida cuàchi-ne. ¹⁰¿Índù modo? Pues, ni cachí-ndà sàñì xini iin nèhivì mii-nsiá nècuàchì inahá guâ, te nì quihvi-nsia vehe ndé itá ñà-ndùá cahvi néhivì, te ndoó-nsiá vehe ma, xixí-nsiá ofrenda xi-ñamà. Te nèhivì nì xini xì-nsiá mà, nú ni cündúu-né iin nècuàchì có-cündáà vàha iñì-xi, vihini cuàhandee stná ini-né caxì stná-né ñà-jaàn. ¹¹Ñàyùcàndùá, sàhà-ñá tuxí mii-nsiá inahá guâ-nsiá (nansa quidá-nsiá), vihini dandáñuhú-nsiá anima ñanìtnaha-nsia, mate sáhà stná mii-né nì xìhì Cristu. ¹²Ñàyùcàndùá, có-quéè víámà, vàchi nú ni quida-nda cuàchi nùù ñanìtnaha-nda ducán, dandu nùù stná Cristu nì quida stná-ndà cuàchi queámà, vàchi sàñì dàtúcù-ndà sàxìnítñuní nècuàchimà ñà-có-sâà-né cundaà vàha ini-né. ¹³Ñàyùcàndùá, yùhù, nú cuàhàn iin ñanìtnahi quida-ne iin cuàchi sàhà ñà-ndùá cuní` caxí nì cùí, dandu

chicá vàha màsà nunca caxì gué` ni-iin cuñu mà, còtó cuida cuàchi iin ñanìtnahi.

Nansa nì cache Pablo xì nèhivì xítñuhu xi-né ñà-quidachúun-né nahi dava ga nèhivì

9 Yùhù, ¿amádi libre ié? ¿Amádi iin nècuàchì apóstol nduu stná? Dècuèndè mii Stoho-ndà Jesú sàñì xininùù stná. Te mii-nsiá, inahá stná-nsiá nì quide chuun ndiaha xí-yá ndé ndoó-nsiá, te nì xinindisá-nsiá mii-yá. ²Vihini có-nacúní dava nèhivì yùhù ñà-ndùú ndise iin apóstol, doco mii-nsiá, inahá vâha-nsia, vàchi ñà-sàhà yùhù sà-xìnídísâ-nsiá ichì-yá, divi sàhámà cundáà vàha ini-ndà ñà-nùù mii-yá sàñì nìhitàhvì` chuun quidé.

³Vichi cuàhìn cachì iñàha xi-nsiá, vàchi ndoó dava nèhivì xítñuhu xí. ⁴Pues, ¿amádi iá stná derechu xi-nsi (cahvi-nsi xì-nsiá) ñà-dacuxí-nsiá nsiuñhù? ⁵Te amádi iá stná derechu xi-nsi nandàhà-nsí, te cundaca-nsi iin ñahàdihí-nsí nacua quidá stná ñani Stoho-ndà Señor, xì stná Pedro, xì stná dava ga nècuàchì apóstol. ⁶Vihini tuxí ini-nsiá ñà-cuisì Bernabé xì yùhù xínduu nèhivì còò derechu-xi; doco iá stná derechu xi-nsi nacoo-nsi chuun xi ñuhìvì yohó, te quida-nsi cuisì chuun iì. ⁷Vàchi ducán iá xì-nsí na ian quidá soldadu, màdì cuenta xi mii-té sâhàn-te guerra. (Còó.) Daaní, nacua quidá stná tè-ndiáà xì yutnù quisì vídì, saxí stná-te iin ùì-si; te ó nú quisì ndacá-te, iá stná derechu xi-té cuhni-té tèndodo-sí

cohó-té. ⁸Te mäsà cútúxí stná inì-nsia ñà-sähà-ñá có-ndùí mii-yá, ñàyùcàndùá, có-ndiàá palabra cachí` jaàn. Còó, vâchi divi ducán cachí stná ley ìì ndé nì tiaa Moisés ⁹nùù tutu ìì, te nì cache Dios: "Mäsà cúñuhú ñunù yuhù buey na sánihni-sì trigu cóya". Pues, náhà claru, mädi sähà-ñá mänì guá quisì mà nùù-yá nduá dísahà-xí nì cachí-yà ducán. ¹⁰Còó, sähà ndohó nì cache-yà ducán, (vâchi ejemplu) nduá, te cuní cachàmà ñà-ndià icà coo tnündé ini xi nècuàchì (chináhá palabra ìì) ñà-nihì-né iin algu, divi nacua iá stná xì iin nècuàchì xitú, te ò iin peón dacóyo nùmì, nihnu ini-né nihì stná-né iyuhá. ¹¹Te nsiuòhù, nú sàñì cachitnùhu-nsi xì-nsiá meru palabra cutiacu ndiaha anima-nsià, dandu amádi iyuhu nduá nú ni cuáha-nsia nsiuòhù iyuhu ñà-cutiacu-nsi ñuhiví yohó. ¹²Te nú ndoó nèhivì dava ga iá derechu-xi càcàn-né ñà-jaàn nùù-nsiá, dandu camádi chicá iá stná derechu xi nsiuòhù sähà ñà-jaàn?

Doco còó; có-xicàñ-nsi ni-iñàha nùù-nsiá, mate iá ndisa derechu xi-nsi. Cuisì quidándéé ini-nsì, còtó nú ni căcàn-nsi iñàha cadiàmà nùù nèhivì, te mà cúnindísâ gá-né razón ndiaha xí Cristu.

¹³Ádi sá-ináhá stná-nsià nansa xíquida dütù quida-xi chuun ìì veheñùhu (xi nècuàchì raza Judea), xixí-né promesa sáà yucán. Vachi dütù xinúcuáchí nùù mesa ìì ndé xixìn quisì nduú promesa, nihì-né iyuhu cuñu mà. ¹⁴Ñàyùcàndùá, náhà claru sàñì chitnùní ini Stoho-ndà Señor ñà-dùcán quida stná nèhivì cachitnùhu

razón ndiaha, divi sähà chuun quidá-némà icúmí-né nihì stná-né ñà-cutiacu-né. ¹⁵Doco yùhù, cónì xíquèn ñà-jaàn nùù-nsiá, mate iá derechu xi. Ni mäsà cútúxí stná inì-nsia a tiaí carta yohó ñà-quidé reclamu ñà-ndùú derechu xi. Còó, chicá vâha dihna ni cuí`, te (mädi quidejàn), vâchi nú ducán, dandu mà cùí gá cachì xì nèhivì ñà-ndùá cudíi guá inì cachì xì-né, (divi ñà-có-xíquèn ni-iñàha).

¹⁶Ñà-ndáà nduá, razón ndiaha xí Dios nduá cachítñuhi; doco có-nihnu inì camánì nèhivì yùhù sähámà, vâchi nihnu inì ñà-fuerza cachitnùhi palabra mà, te ndahví (gà cuú inì) nú mäsà cáchítñuhi razón ndiaha ma. ¹⁷Ñàyùcàndùá, nú cuisì yùhù nì chitnùní inì cacanui xì palabra mà nì cùí, dandu vihini coo ñà-cunduu nahi raya xi. Doco nú nihnu inì ñà-fuerza quide chuun ma, dandu sähajàn cundaà ini-ndà iin chuun ìì nì nihí nùù mii-yá nduá. ¹⁸Doco te nú ducán nì nihí chuun ma, dandu cíndù iñàha cunduu tnùmanì nìhítahví? Pues, divi ñà-uun-ni cachitnùhi xì nèhivì razón ndiaha xí Cristu, te có-quiyahví, mate iá derechu xi căquìàn, doco có-xíquèn nùù-né.

¹⁹Yùhù, libre ié'; còò ni-iin ana cache xi' nansa quide. Doco nihnu inì ñà-ié' sujetu nùù nsidaa nèhivì áma vihini sàà stná-né cunchicùn-né ichì mii-yá. ²⁰Yùhù, voluntad xi chívàha stná estilu xi nècuàchì raza-xi Judea na hora cutnáhí xì-né, áma sàà dava-ne cunindisá stná-né. Ñà-jaàn nduá quidé mate nùù yùhù có-ndiàá gà ley sàñaha xí-némà, doco

voluntad xi mií nchícuìàn áma sáà stná dava-ne cunindisá stná-nè. ²¹Daaní, nú ié' cutnáhí xì nèhivì có-nchícùn estilu xi ley mà, dandu có-nchícùn stná-l-ñà, áma (chíndéé stnâ mà) ñà-cunindisá stná dava-ne ichì-yá. Doco mäsà cúníhnú inì-nsia ñà-ndùú iin nèhivì còò ni-iin ley xi Dios nùù-xí; còó, vâchi nchícùn ndisa stnáì ley xi Cristu. ²²Daaní, na ié' cutnáhí xì nèhivì mà-fuerte anima-xi, dandu quidá stnáì na quidá mii-né, áma níhi' dacuní stnáì dava-ne ichì váha. Vâchi ducání quidé xì nsidaa nèhivì: nacua quidá mii-né, ducán quidá stnáì, áma sáà stná-nè càcu anima-nè. ²³Nsidaa ñà-jaàn quidé sâhà-ñá chicá quee tnùñuhu xí razón ndiaha xí-yá, dandu nìhítáhvì stnáì iin ñà-ndiaha sâhà palabra mà.

²⁴Sà-ináhá-nsiâ, na xinú tècuachi carrera, cuiś imindaa-té níhi xì premiu, mate cuáhà-té nì dàdàvá stnahá-te. Pues ducání iá stná xì ndohó, xiñuhu cuàhandee ini-nda, dandu nìhítáhvì stná-ndà nùù-yá. ²⁵Daaní, nú cuàhàn tècuachi ma dadavá stnahá-te ducán, xíndiaa stná-te mii-té, có-quidá ndevàha-té xì mii-té (áma níhi-té cóó fuerte-te). Te cíndù chuun? Divi sâhà-ñá cuní-te níhi-té (iin premiu tii) mà cúnahá ni-iin ratu, iin sicàté ndahà cuíì yutnù cuñuhu dìnì-té. Doco ndohó, iin corona ndiaha mà nunca cutuhú nduá níhi-ndà nú ni cuàhandee ini-ndà (cunchicùn-ndà mii-yá). ²⁶Ñàyùcàndùá, yùhù sâhandee cahnú inì, nahi tè-xinú carrera, doco ináhí índù nùù-xí cuàhìn. Te na quidá stná tècuachi ídiquí box, ducán sâhandee stná inì,

doco có-ídiquí uin; ináhí ñà-ndùá quidé. ²⁷Sadí' nùù ñà-xíhoé quide. Cósâhi ñà-quida ndevàhi xì mií, còtó mà nátùi guè nùù mii-yá mate cuáhà gá sàni càhìn xì nèhivì dava ga sâhà ichì-yá.

Mäsà cáhví-ndá figura nahi
nisa quida nèhivì Israel sànaха
na ní caquee-ne ñuu Egípto

10 Nánì, cuní` cundaà inì-nsia nansa nì cuu xi nèhivì sànaха, nsidanicuú-né (nì chindée Dios-nè), nisa xica-ne tìxi còndàhvì iin vícò xí-yá, te nsidaa-né nì yàha uun stná-nè mahì mar yucán. ²Ñàyùcàndùá, na ian cùù-xì-ndà na cuhí-ndà, ducan quida-nda cuenta sâhà mii-né na ian nì cuhíi stná-nè tìxi vícò mà xì ini mar mà, te ducán nì nanduu-ne nèhivì xí Moisés. ³Daaní, iin-ni nisa itiacu stná nsidaa-né ñà-ndùá nì sâhatahvì Dios-nè, ⁴te iin-ni nisa xihi stná-nè tècuíì ndiaha, divi tècuíì nì cana nùù iin cavà. Te cavà mà, seña nì sandua nahi Cristu, vâchi nì cutnahá stná-yá xì-né ichì cuàhàn-nè. ⁵Pues mate ducán nì cuu xi-né, doco cóni ndóo ini Dios xì modo xi-ne, te ñàyùcàndùá cuàhà sàstnùhù-né nì xihì nùù yucù yucán.

⁶Cunaha-nsiá, nsidaa ñà-ndùá nì cuu xi nèhivì sànaха ma, divi sâhà-ñá cundaà ini ndohó vichi nduá, màdí nchihò stná ini-ndà quida chicuéhè-ndà na ian nì quida mii-né. ⁷Ni mäsà cáhví stná-ndà figura na ian nì quida dava-ne, vâchi ducán nacání tutu iì: "Nì sàcündoo-ne nì xixi-ne, te nì xihi-ne, dandu después nì ndacuìta-ne

nì ìtasaha-né (nùù figura xi-ne)", cachá'. ⁸Ni màsà cahàn-ndà xì ana cóni nándàhà xì-ndà nacua nìsa quida dava nècuàchì yucán, vàchi después nì xìhi òcò ùnì mil-nè iin quívì-ní. ⁹Ni màsà quídá canúú-ndá ñà-có-cúnì Stoho-ndà Señor, vàchi ducán nì quida dava-ne, te sàhajàn nì ndecoyo cuàhà còò, nì tnii-siné, te nì xìhi-né. ¹⁰Ni màsà cahàn ndiaa-ndà (dìquì-yá) nacua nì quida dava-ne, te nì ndañuhu cuàhà-né nì quida ángel xi-ya.

¹¹Cunaha-nsiá, nsidaajàn nì cuu xi nècuàchì sànhaha ma sàhà ñà-nì cündáa ini-ndà (màsà quídá stnâ-ndà ducán). Vàchi divi sàhà ndohó nì tiaa nsidaámà nùù tutu iì sàhà-ñá cundaà ini-ndà nansa quida-nda quívì vichi na xínu tiempu. ¹²Ñàyùcàndùá, nú nihnu ini-ndà sà-íá vàha-nda nùù Dios, dandu ni caquín-ndà cuidadu còtó sà-à-ndà quida stnâ-ndà iin cuàchì có-nìhnú ini-ndà. ¹³Nsidaa ñà-ndùá yáha-nda vichi, cuiśi ñà-ndòhó stnâ nsidanicuú nèhvì ñuhiví nduá. Te vâtuni cahvi viì-ndà xì-yá ñà-mà cuáha-ya cuu xi-nda ñà-ndùá mà cündéé ini-ndà sàhà-xí. Còó, vàchi (nú cuàhàn-ndà quida-nda iin cuàchi ni cuí), dandu siempre datúi Dios nansa càcu-nda nùájàn sàhà-ñá vâtuni quidandee ini-ndà. ¹⁴Ñàyùcàndùá, cuidadu ni cündóó-nsiá, ñani mánì; màsà nunca cahvi-nsiá ni-iin figura.

Cuiśi nùù Dios ni cuáha-nda promesa xi-nda; te màsà cáxi-nda ò cúxí-ndá ñà-ndùá nì chindoo nèhvì nùù figura

¹⁵Cuàhìn cachì xì-nsiá iñàha, te mii-nsiá cachi-nsiá xì', amádi

ndisa á coó, vàchi quidé cuenta xínduu-nsia nèhvì cundáà inì-xi. ¹⁶Na (nacuítahvì-ndà, xihi-ndà) ñà-ñuhú copa ndiaha ma, te naquímánì-ndà mii-yá. Pues ducan quida-nda, te nihnu ini nsidaa-nda ñà-sàhà ndohó nì xitià nìì-yá. Te na xixí stnâ-ndà pan iì, dandu iin-ni nihnu stnâ ini nsidaa-nda nansa nì sàha-ya iquicúñú-yá (sàhà-ndà). Sà-ináhá-nsiá nsidaajàn. ¹⁷Ñàyùcàndùá nahi imindaa nèhvì sàñi nanduu nsidaa-nda, mate cuáhà-ndà ndoó, vàchi iin-ni pan (iì) xixí nsidaa-nda.

¹⁸Cundehè-nsiá nansa xíquida nècuàchì raza Israel nú sàñi sàha-ne iin quisì nduú promesa, te nì xìhi-si nùù mesa iì, dandu después saxí-né cuñù-si. Pues sàhà ñà-sàxí-né promesa mà, náhà xìcà xínduu stnâ-né ana (nihnu ini xì religión mà). ¹⁹⁻²⁰Pues cachí nsidaajàn xì-nsiá, doco có-cúnì cachàmà ñà-itiácú ndisa figura cahvi nèhvì có-ináhá xí Dios, ni có-cúnì cachi stnâ ñà-ndiàá ndisa promesa sáha-neñà. Còó, doco cunaha-nsiá, iá ndisa ana dìñuú-xí sáha-ne promesa xi-ne. Divi nùù ñà-malu sáha-neà, màdì nùù Dios. Te yùhù, có-cúnì dahuin cunihnu ini-nsiá quisì mà. ²¹Vàchi còò permisu cuitahvì-ndà coho-nda copa iì xí Dios, te después coho stnâ-ndà ñà-ndùá sáha-ne ñà-malu; còó. Vàchi còò permisu cuxi-nda pan iì xí Dios, te después cuxi stnâ-ndà ñà-dàcùxí-nési. ²²Mii-nsiá, ¿a ndísá cuní-nsiá dacuídà ini-nsiá Stoho-ndà Dios ducán? ¿A tuxí ini-nsiá chicá fuerte-nsiá nùù-yá? (Doco mà ndisá.)

23(Ñà-ndáà nduá), libre iá-ndà quida-nda nacua cudíi ini-ndà, doco (xiñuhu nsinuu ini-ndà) màdì nsidaa iñàha nduú iin ñà-vàha. Libre iá-ndà, cachí-ndà, doco mìdà nsidaa iñàha nduú iin ñà-cuàhàn chindee xi-nda. **24**Ñàyùcàndùá, màsà nándúcú-ndá ñà-ndùá cudíi ini-ni mii-nda; chicá ndiaha nanducu-nda nansa chicá yàha vàha ñanìtnaha-nda.

25Nsidaa cuñu dicó tè-dicó yàhvì, vátuni caxì-ndàná. Còò necesidad nacani ini-ndà ndàcàtnùhù-ndà sàhámà, **26**vàchi Stoho-ndà Señor nduú stoho nsidanicuú iñàha iá ñuhiví yohó.

27Daaní, na cánà-ndà cùhùn-ndà iin vicò iá vehe iin tiàa có-xìníndísá-xí-yâ, te cudíi ini-ndà cùhùn-ndà, dandu vátuni caxì stná-ndà nsidaa ñà-ndùá taxí nècuàchìmà; ni màsà ndàcàtnùhù-ndà sàhà comida mà; màsà nácání ini-ndà sàhá. **28**Doco vihini cachí iin nèhivì xì-ndà: “Cuñu yohó, promesa nì sandoo nùù figura cahvi-né nduá”. Pues nú ducán, dandu sàhà nècuàchìmà màsà cáxi-nda cuñu mà, còtó cuduchi ini-né, vàchi vihini quida-ne cuenta nduájàn iin cuàchi. **29**Mate có-quidá mii-nda cuenta ducán, vihini nihnu ini mii-né ducán.

Doco ndohó, vihini cachí-ndà ñà-libre iá-ndà, te mìdiá fuerza icúmí-ndá quida-nda ñà-ndùá cuní inga nèhivì cachí ìì gá inì-xi. **30**Vàchi naquímánì-ndà Dios sàhà ñà-ndùá saxí-nda, ñàyùcàndùá còò ñà-disáhà-xí cundoo nèhivì cuitnùhu-nèndó sàhà ñà-ndùá

saxí-nda. **31**(Vihini cachí-ndà ducán, doco de todos modos), nsidanicuú ñà-ndùá quida-nda, sàhà ñà-nì quèé gá tnùñuhu ndiaha xí Dios ni cúnđúá, a ducán saxí-nda ò xihi-nda iñàha, te ò ndéni iñàha ni quida-nda. **32**Màsà dácùdúchí ini-ndà ni-iin nèhivì, a ducán nduú-né iin nècuàchì raza Judea, ò iin nèhivì inga raza (có-xìníndísâ), te ò iin nèhivì cahvi víi xi-yá.

33Iin-ni ni quidá stná-nsiá nacua quidá yùhù, có-nàndúquí ñà-cudiì inì mií, cuiśì-ní quidé lucha ñà-màsà cùdúchí ini nèhivì sàhí, dandu vihini sàà stná-né càcu anima-né.

11 Ñàyùcàndùá, nacua quidá yùhù, ducání quida stná mii-nsiá, vàchi divi Cristu nduú ana nchícuìn.

Nansa xiñuhu quida nècuàchì ñahà na natácá-ndà

2Cuaha-ni quidá-nsiá, ñánì, vàchi iin-ni nsinúú inì-nsia yùhù, te nsinúú stná inì-nsia palabra nì cachí xì-nsiá ñà-chivàha-nsia.

3Te vichi cuní cundaà inì-nsia ñà-divi Cristu nduú ana dandacú nùù nsidaa nècuàchì tiàa, te nècuàchì tiàa nduú ana dandacú nùù nècuàchì ñahà, ducání nacua dandacú stná Yua-nda Dios nùù Cristu. **4**Cunaha-nsiá, có-ndùá ducán càcàn tàhvì iin tiàa nùù Dios nù ñuhú-né mbelu, ni mà váha cachitnùhu stná-né razón xi-ya nù ñuhú-néamà, vàchi có-ndùámà tnùñuhu xí dìnì-né.

5Doco nècuàchì ñahà, nù xícàn tàhvì-né, ò cachítñuhu-ne razón xi-ya, te có-ídàhvi dìnì-né ni-iñàha,

dandu xiñuhu cucahan nūù-né sàhà dìnì-né, vàchi davani queámà na ian sàñi dátē tehe-né. ⁶Vàchi nú có-ídàhvi dìnì-né ni-iñàha, dandu chicá vàha ni dátē cuati dìnì-né, Te nú ni cúcáhán nūù-né dátē cuati-né, ò dátē tehe-né, dandu xiñuhu ni cùdàhvi dìnì-né. ⁷In nècuàchì tiàa, có-xiñùhù cudàhvi dìnì-né, (na xícàn tàhvì-né), vàchi nacua iá mii-yá ducán nì quidayucun-yànè, ñàyùcàndùá, xiñuhu tavá-né tnùñuhu xí-yá; doco nècuàchì ñahà, tnùñuhu xí nècuàchì tiàa tavá-né, ñàyùcàndùá (xiñuhu ni cùdàhvi dìnì-né). ⁸Vàchi màdì (iin iquì) nècuàchì ñahà nì cuyúcún nècuàchì tiàa. Còó. Iquì tiàa nì cuyucun nècuàchì ñahà. ⁹Te divi sàhà-ñá chindee-né iù-né, ñàyùcàndùá nì sàcòo-ne, màdiá nì sàcòo tiàa ñà-chindee-né nècuàchì ñahà. ¹⁰Ñàyùcàndùá, xiñuhu cudàhvi dìnì nècuàchì ñahà, te cunduamà seña ñà-íá ana dàndàcù-xí nūù-né. Te sàhà stná (indéhe) ángel xi Dios, ñàyùcàndùá xiñuhu quida stná-né ducán. ¹¹Doco có-cächí` ñà-cuisì nècuàchì tiàa nduú ana ndiáá, ni có-cächí stnáí ñà-cuisì nècuàchì ñahà ndiaá stná; còó, vàchi nú ndoo-nda nùù Stoho-ndà Señor, dandu iin-ni xiñuhu stnahá nsidaa-nda. ¹²Ñàyùcàndùá, mate iin (iquì) nècuàchì tiàa nì sàcòo nècuàchì ñahà, doco víchi nècuàchì ñahà nduú ana datúinuù xí nècuàchì tiàa. Doco cunaha-nsiá, mii Dios nduú ana chítnúní inì-sàhà nsidanicuú iñàha.

¹³Mii-nsiá cachi-nsiá xí` nansa tuxí inì-nsia: *ca* vátuni iá cahan-nsiá nú ni cícàn tàhvì

iin nècuàchì ñahà nú uun-ni iá dìnì-né? ¹⁴Pues, nsidaa-nda, ducání ináhá-ndá cucáhán nûù iin nècuàchì tiàa nú nì ndunaní ididínì-né. ¹⁵Doco nècuàchì ñahà, còó, cuàhà gá cudíi ini-né nú naní ididínì-né, vàchi na iñàha ídàhvi dìnì-né nduá, te ducán nì nìhitáhvì-né coo-ne. ¹⁶(Pues ñà-jaàn nduá cachí` xí-nsiá), doco nú có-ndôo ini iin nèhivì xí palabra yohó, dandu ni cúnahá-nê cuisì ñà-jaàn nduú estilu xi-nda, te divi ñà-jaàn nduú stná estilu xi nsidaa gá nèhivì cahvi xi Dios.

**Nansa nì cache Pablo xí nècuàchì
ñuu Corinto ñà-có-quidá
víi-né na nacuítáhvì-né Cena
íi xí Stoho-ndà Señor**

¹⁷Vichi cuàhìn cache xí-nsiá iñàha, doco màdiá ndeníhí vàhi mii-nsiá nduá; còó, vàchi cunaha-nsiá, có-quéè víi na natácá-nsiá; mal queá. ¹⁸Primeru cuàhìn càhìn xí-nsiá sàhà-ñá tucu tucu nihnu ini iin iin grupu-nsiá, vàchi ducán cachí nèhivì xí`, te tuxí inì vihini ñà-ndáá ndua. <sup>19</sup>Vàchi vihini cache stná-ndà ñà-ícúmí coo itnii grupu nùù-nsiá sàhà-ñá cundaà vàha ini-ndà ana xínduu nècuàchì chicá ndiaá, (doco màdi ñà-cáhàn sähnu-ndà cunduaján). <sup>20</sup>Ñàyùcàndùá, yùhù cachí`, màdiá nacuítáhvì ndisa-nsia Cena íi xí Stoho-ndà Señor nduá na natácá-nsiá jaàn. ²¹Vàchi cada iin iin-nsia, yàchì quesáhá-nsiá xixí-nsiá ñà-ndùá nihí iin iin-nsia, te dava ga nèhivì, ni có-sâà comida xi-ne, te dava ga-né, dècuèndè xihí-né. ²²Cunaha-nsiá, vehe-nda

nduú lugar ndé ndiá icà-ndà cuxi-nda ducán. Màsà quídá-ndá relaju na natácá-ndà, vàchi nèhivì xí Dios xínduu-nda. Ni màsà dánducáhán-ndá ñaníttnaha-nda nduú nècuàchì ndahví. Pues, ènansa tuxí inì-nsia? ¿A cuáhhìn ndenihi vàhi-nsià sàhà ñà-ndùa quidá-nsiá? Còó, mà quídéà.

Nansa nì quida Jesús Cena iì primeru

²³Nùù meru mii Stoho-ndà Jesús nì nihí palabra nacání nansa nì quida-ya na ní sanduu ñuu quívì nì cahìn-teyá. Te divi palabra yucán nduá sànnì nacani xì-nsiá, nansa nì tnii-ya pan, ²⁴te nì naquimanì-yá (Yua-yá) sàhà-ñá, dandu nì dàcuàchí-yáñà, te nì cachi-ya: "Nahi iquicúñú mií nduá yohó, te divi iquicúñú nduá sáhatahvì' sàhà mii-nsiá. Te nacua quidé vichi, divi ducán icúmí-nsiâ quida stná-nsià sàhà-ñá nsinuu inì-nsia yùhù", nì cachi-ya. ²⁵Daamí, na ní nsihi nì xixi nsidaa-né, dandu nì tnii-ya pocillu, te nì cachi-ya: "Ñà-ñùhú pocillu yohó nduú seña xi ichì saa nacói cunchicùn nèhivì, vàchi nahi nií nduá. Te cada coho-nsia ndutè yohó, dandu nsinuu inì-nsia yùhù", (nì cachi Stoho-ndà Señor). ²⁶Te ndisa, cada xixi-nda pan mà, te xihì-nda ndutè iì mà, ñà-jaàn nsinúu ini-ndà ñà-nì xìhì-yà (sàhà-ndà), te iin-ni icúmí-ndá quida-nda ducán dècuèndè cachi sàà quívì naxicocuñin-yà.

²⁷Nàyùcàndùá, nú cuní-ndà nacuitahvì-ndà cuxi-nda pan xi Stoho-ndà Señor, ò coho-nda yà-ìì xí-yá, dandu màdiá nansa ni nì cui ni quida-ndañá, vàchi

nú ducán, dandu cuàchi cundua, vàchi ñà-cónì chívàha-nda tnùñuhu xí iquicúñú-yà xì nì-yá nduá.

²⁸Nàyùcàndùá, xiñuhu nacani vàha ini-ndà, te ndundoo anima-ndà, dandu vâtùni nacuitahvì víi-nda pan mà, te coho-nda yà-ìì mà.

²⁹Vàchi nú có-nìhnú ini-ndà pan mà nduú nahi cuerpu xi-ya xìxì-ndà, te xihí stná-ndà yà-ìì mà, dandu dacuidá cuàchi-nda mii-nda na quida-nda ducán. ³⁰Pues, divi ñà-jaàn nduú meru ñà-disáhà-xí cuhí cuàhà-nsiá, te ndohó-nsiá quidá cuèhè; dècuèndè sànnì xìhí stná dava-nsia. ³¹Chicá vàha nacani vàha ini-ndà, te ndundoo viì anima-ndà antes, dandu mà níhì-ndà castigu. ³²Doco te nú níhì-ndà iin castigu nùù-yá, divi ñà-sáha-yàndó conseju nduájàn sàhà-ñá màsà ndáñuhú dahuun-nda nahi dava ga nèhivì ñuhiví.

³³Nàyùcàndùá, na natácá-nsià, cundiati-nsia cundoo nsihi-nsia, ñánì, dandu vâtùni cuxi-nsia.

³⁴Doco nú xihì ndisa iin nèhivì doco, dandu chicá vàha ndè vehe-ne ni cuxí-né, te màdiá nìhì-nsiá castigu na natácá-nsià cundua. (Ñà-jaàn nduá cachí xì-nsiá vichi) ndè cachi nasaí yucán, dandu ndatnuhu gué` xì-nsiá sàhà chuun iá gá.

Nansa iá ñà-ndùá níhitáhvì
ndiaha-nda cutáhvì-ndà
nùù Espíritu iì

12 Yùhù cuní' cundaà ini-nsià sàhà ñà-ndùá níhitáhvì ndiaha-nda nùù Espíritu iì, ñánì. ²Sà-ináhá-nsiá nansa nì saquida-nsia antes na tâñâha ga

cunindisá-nsiá mii-yá, cuiśì nacua nísa cachi nèhivì xì-nsiá, ducán nísa quida-nsiá, nísa cahvi-nsiá cuàhà figura xì yùù, mate có-cähàn mà. ³Nàyùcàndùá, cuní cundaà inì-nsia palabra yohó: nú ndisa Espíritu lì xí Dios nduú ana chindéé xí-ndá cähàn-ndà, dandu mà nunca cachi-ndà sàhà Jesús nà-có-ndiàá-yà. Te davani stná, nú màsà chindéé Espíritu lì ndohó, dandu mà cúí cachi-ndà: nà-cuisì Jesús nduú Stoho-ndà Señor (dandacú inicutu).

⁴Cunaha-nsiá, nsidanuu clase nà-ndiaha sànì nihitáhvì-ndà nùù-yá, doco imindaa Espíritu lì xí-yá nduú ana nì dàcútáhvì xì-ndàñá. ⁵Te cuàhà gá stná modo xinúcuáchí iin iin-nda nùù-yá, doco imindaa-ní Stoho-ndà Señor nduú ana xinúcuáchí-ndá nùù-xí. ⁶Te cuàhà gá stná chuun ndiaha quidá Dios ini anima iin iin-nda, doco imindaa-yá nduú ana quidá-xì nsidaáján. ⁷Te iin iin-nda sànì nihitáhvì nansa chindee ndiaha Espíritu lì ndohó sàhà nà-vàha xi nsidaa-nda. ⁸Dava-nda, sànì nihitáhvì-ndà nà-cähàn nchichí-ndà. Te dava-nda, sànì nihitáhvì-ndà nà-cundaà tûí ini-ndà, doco mismo mii Espíritu lì nduú ana chindéé xí-ndá ducán. ⁹Daaní, dava tu-nda, nùù mismo Espíritu lì sànì nihitáhvì ndiaha-nda cucumi váha-nda fe; te dava tu-nda, nì nihitáhvì-ndà dandúváha-nda nèhivì, doco mismo Espíritu lì nduú ana nì sàhatahvì xì-ndà ducán. ¹⁰Te ò vihini nì nihitáhvì-ndà quida-nda milagru ndiaha, te ò cachitnùhu-nda nà-nduú razón

ndiaha xí-yá. Te dava ga tu-nda, vâtuni cundaà ini-ndà a díví Espíritu lì, ò iin nà-malu nduú ana quida-xi iñàha. Daaní, dava tu-nda, tûha-nda cähàn-ndà inga dàhàn sàà, te dava ga tu-nda cachítñuhu-nda nansa cuní cachi dàhàn sàà mà. ¹¹Doco nsidanicuú nà-nduá nì nihitáhvì-ndà mà, divi Espíritu lì nduú ana chindéé xí-ndá quida-nda ducán, te iin iin-nda nihitáhvì-ndà segú nansa chítnùni ini-yà cuàhatahvì-yándô.

Nahi iquicúñú mii-yá xínduu nsidaa-nda

¹²Ndohó, iá ndahà-ndà, te iá sàhà-ndà; cuàhà iñàha sànì nihitáhvì-ndà cucumiá, doco mindaa cuerpu xi-nda nduá. Mate cuáhà iñàha quidá, doco imindaa-ní cuerpu nduá. Pues, ducán iá stná Cristu xì ndohó na ian ndohó xì iquicúñú-ndà. ¹³Vàchi nsidanicuu-nda, nahi iin-ni cuerpu xi mii-yá sànì nanduu-nda na ní nduhíi anima-ndà nì quida Espíritu lì xí-yá. Vàchi iin-ni Espíritu lì sànì nihitáhvì ndiaha nsidaa-nda, ò xínduu-nda nècuàchì raza Judea, te ò nècuàchì inga raza, có-quidámà, ò xínduu-nda nècuàchì libre, te ò nècuàchì ndoó ana dàndàcù-xì nùù-xí.

¹⁴Sà-ináhá-ndá, iá ndahà-ndà, iá sàhà-ndà; màdì uun-ni iá iquicúñú-ndà. ¹⁵Pues (nú ni cuí cähàn) iin sàhà-ndà, vihini cachà: “Còó; yùhù, có-nduì iin ndahà, nàyùcàndùá, có-nduì cuerpu yohó”. Pues mate ducán ni cachá`, doco iin-ni nduá sàhà-ndà. ¹⁶Te nú ni cachí stná tùtnù-ndà: “Còó, yùhù,

có-ndùí iin nduchìnúù, ñàyùcàndùá có-ndùí cuerpu yohó". Pues, mate ducán ni cachá, doco divi iin-ni nduá tütñù-ndà. ¹⁷Vàchi nú cui si nduchìnúù-ndà ni cündúú inicutu-nda, dandu ènansa cui tiacu-ndà? Te nú cui si tütñù-ndà ni cündúú-ndá, dandu ènansa cui sahan iñàha dñtnì-ndà? Mà cíí. ¹⁸Ñàyùcàndùá, sàni quidavàha Dios iquicúñú-ndà xì nsidaa ñà-ndùá xichúâñ, te nsidaámà ía chuun quidá segúñ nansa nì chitnùní ini-yà. ¹⁹Vàchi nú cui si iin-ni chuun ni cuí quida cuerpu xi-nda, dandu mà cündúú ndisa-nda nèhivì. ²⁰Doco còó, mate iin-ni cuerpu xi-nda nduá, doco nsidanuu clase chuun quidá. ²¹Ñàyùcàndùá, có-íá vàha cachi nduchìnúù-ndà xì ndahà-ndà: "Có-xiñùhí mii-ní". Ni mà váha cachi stná dñin-ndà xì sähà-ndà: "Có-xiñùhí mii-ní". ²²Còó, vàchi mate ía dava xaan xi-nda tuxí ini-ndà có-xiñùhí guá, doco nahñú chuun quidá. ²³Te nú ía ndé tuxí ini-ndà mà vícó ía, divi jaàn chicá ndiaá-ndà, te saquín-ndà cuidadu sähà-ñá mäsà cúcáhán núù-ndà. ²⁴Vàchi ndé vico-ni ía, có-xiñùhí (cundiaa guá-ndàñá). Pues ducán nì chitnùní ini Dios coo cuerpu xi-nda sähà-ñá chicá cundiaa-ndà ndé xi-nda có-ndiáà cachí-ndà mà. ²⁵Dandu nsidaa ndahàsähà-ndà, icúmiá chindee tnahá, te iin-ni coo vii iquicúñú-ndà. ²⁶Vàchi mate iminda lugar xi cuerpu-ndà ndohó, doco inii iquicúñú-ndà cuú stná sentir. Te nú cudíi ini iin xaan xi-nda nahi ndahà-ndà, dandu inii cuerpu xi-nda cudíi stná inià.

²⁷⁻²⁸Pues vichi cachí` xì-nsiá ñà-nahi iquicúñú Cristu xínduu nsidaa ndohó nècuàchì cahvi xi-yá,

te iin iin-nda sàni sàhatahvì-yá chuun quida-nda nùù-yá nacua quidá sähà-ndà, ò ndahà-ndà. Dihna nsiùhù nècuàchì apóstol sàni nìhítáhvì-nsí ñà-cacanuu-nsi quida-nsi chuun xi-ya. Daaní, nchícùn gà ana xínduu nècuàchì cachítñuhu razón ndiaha xí-yá. Daaní, nchícùn gà nècuàchì chináhá palabra ìì. Daaní, ndoó stná nècuàchì quidá-xì milagru, xì stná nècuàchì dandúvàha xi-nda. Te ndoó stná nècuàchì xicánúú chindéé xí ñanítaha-xi, xì stná nècuàchì dandacú, xì stná nècuàchì cähàn inga dähàn sàà. ²⁹Pues, náhà xicà màdì nsidaa-nda ni níhì-ndà chuun cunduu-nda apóstol; ni màdì nsidaa-nda túha-nda cachitnùhu-nda razón ndiaha xí-yá, te màdì nsidaa stná-ndà túha-nda chinaha-ndà nèhivì; còó. Ni màdì nsidaa-nda quida-nda milagru, ³⁰ò dandúvàha-nda nèhivì. Ni màdì nsidaa stná-ndà cähàn-ndà inga dähàn sàà, ni mà túha nsidaa-nda cachitnùhu-nda nansa cuní cachi dähàn sàà mà. Còó. ³¹Doco de todos modos, iin iin-nda xiñuhu cudíi cuáhà ini-ndà nìhítáhvì-ndà más gà ñìà-chicá ndiaha sàni cachi mà. Doco cunaha-nsiá, ía inga ichí chicá nsiha cunchicùn-ndà, te vichi cuàhìn càhìn xì-nsiá sähámà.

Divi ñà-cuu stnahá ini-ndà
sähà-ndà nduú ichí chicá nsiha

13 Ni cachí-ndà sàni
nìhítáhvì-ndà cähàn-ndà
nsidanicuú dähàn ñuhìvì xì ndè
stná dähàn ángel, doco nú có-cùú
stnahá stná ini-ndà sähà-ndà, ni mà
cündiáá nsidaámà, vàchi ducán queé

ñà-cáhàn-ndàmà (nahi ruidu-ni), na ian cadi úún iin càa, ò iin platillu. ²Te ò vihini sàni nìhítáhvì-ndà cachitnùhu-nda razón ndiaha, te sánihì stná ini-ndà sàhà nsidaa chuun nsiha chicá dèhé, te ináhá stná-ndà nsidanicuú iñàha, te iin-ni icúmí vâha-nda fe, dècuèndè vâtunì dandacu-nda, te cuxio iin yucù. Doco te nú cò-cùú stnahá ini-ndà sàhà-ndà, dandísá uun-ni nduú nsidaa ñà-ndùa tûha-nda quida-ndama. ³Te nú ni dasán nsíhí-ndá ñà-cuícà-ndà, te ò ni cuáha-nda coco-nda (sàhà iin chuun vâha), doco te nú cò-cùú stnahá ini-ndà sàhà-ndà, ni-iyuhu mà cündiáá nsidaámà.

⁴Cunaha-nsiá, nú cuú stnahá ini-ndà sàhà-ndà, dandu mà úhì coo calma-ndà xì nèhivì, te cuhi ini-ndàné. Te mà cùmbìdia stnahá stná ini-ndà sàhà-ndà, nú ducán. Ni mà cútúxí stná ini-ndà mii-nda nduu-nda mii-nda, ni mà cündàa cuadú stná-ndà. ⁵Vàchi nú cuú ndisa ini-ndà sàhà iin nèhivì, dandu mà quídá-ndá ni-iin ñà-quini xi-né. Ni mà cóó interesadu stná-ndà, ni mà cuídà yàchì stná ini-ndà sàhà-né, te mà chúhún stná ini-ndà sàhà-né. ⁶Vàchi cunaha-nsiá, nú cuú ndisa ini-ndà sàhà iin ñanítñaha-nda, dandu mà cùdfì ini-ndà nú ni quidá-né iin ñà-có-ndiáá. Còó, ñà-cunchicùn viì-né ichì ndáà nduá cuní-ndà quida-ne, nú cuú ini-ndà sàhà-né. ⁷Te nú mânì-né nùù-ndà ducán, dandu mà úhì quidandee stná ini-ndà sàhà-né; ni mà úhì cahvi stná-ndà xì-né ñà-chicá quida viì-né después, vachi siempre iá tnündé ini, cachi-ndà, te vâtunì cucumi-nda paciencia.

⁸Cunaha-nsiá, vàxi iin quìvì, te mà cóó gá necesidad cachitnùhu nèhivì xì-ndà iin razón xi Dios, ni mà cáhàn gà-ndà dàhàn sàa, ni mà cóó cá stná necesidad cachitnùhu-ya xì-ndà iin ñà-có-ináhá-ndá. Doco ñà-cuu stnahá ini-ndà sàhà-ndà, mà nunca ndutámà nùù-yá. ⁹Quìvì vichi, có-ináhá nsihi-nda nsidaa iñàha; còó. Stná iin palabra dacáhàn-yà nèhivì, có-ndùámà iin palabra cachítñihu nsihi xi-nda nsidanicuú iñàha; còó. ¹⁰Doco na sáa quìvì cununa ndisa ñuhìvì, dandu mà cáhàn gà-ndà nsidaa ñà-có-íá nsihi ma.

¹¹Na tií, nahi méè nìsa cahìn, vàchi nacua nacání ini nsidaa-vé, ducán nìsa nacani stná inì; ducán nìsa nihnu inì. Doco vichi sàni sahnui, te ñàyùcàndùá, có-quídá gué` nahi méè. ¹²Te ducán icúmí coo stná xì-ndà después. Vàchi quìvì vichi indéhe-nda (nansa yáha-nda, doco có-cündáà vàha ini-ndà), vàchi na ian indéhe-nda nùù iin yùtátá có-tùí víi, ducán nduá. Doco vàxi iin quìvì, dandu mà cóó gá ducán, vàchi vivíi-ni icúmí-ndá cundehè claru-ndà mii-yá. Quìvì vichi cuisì iyuhu-ní cundáà ini-ndà, doco quìvì yucán icúmí-ndá cundaà vàha ndisa ini-ndà nacua cundáà ini mii-yá sàhà ndohó. ¹³Ñàyùcàndùá, ùní iñàha xiñuhu quida-nda vichi. Ni cúcumí vâha-nda fe, te ni cúníhnú vàha ini-ndà ñà-siempre chindée-yándó; daaní, ni cúcúú stnahá stná ini-ndà sàhà-ndà. Doco nùù nsì-úní ñà-jaàn, chicá ndiaá ñà-cuu stnahá ini-ndà sàhà-ndà.

**Nansa ndiá ìcà-ndà quida-nda
na cähàn-ndà inga dàhàn
sàà quidá Espíritu lì**

14 (Ñà-ndáà ndua), xiñuhu cuu stnahá ndisa ini-ndà sähà-ndà. Daaní, cuní stnáì nanducu-nsiá nansa nìhitáhvì gá-nsiá más tàhvì ndiaha xí-yá. Te ñà-chicá cuní nìhitáhvì-nsiá nduú ñà-cachitnùhu-nsia razón ndiaha xí-yá. ²Vàchi na cähàn-ndà dàhàn sàà, màdì nèhivì ñuhiví cähàn xì-ndà. Còó. Dios cähàn xì-ndà, doco nèhivì ñuhiví, có-cündáà ini-né nansa cachí-ndà. Divi Espíritu lì chindéé xí-ndá cähàn-ndà ducán, doco iin chuun iá dèhé nduá cachí-ndà. ³Doco na cachítñuhu-nda razón ndiaha xí-yá, dandísá nèhivì ñuhiví cähàn xì-ndà, vátuni chindée-ndané ñà-chicá cunihnu viì ini-nèyá, te chicá nacuàhandee ini-né. ⁴Doco nú dàhàn sàà nduá cähàn-ndà na natácá-ndà, dandu ñà-chindée xi anima mii-ni-nda nduámà. Docu na cachítñuhu-nda razón ndiaha xí-yá, dandu nsidanicuú nèhivì nacuàhandee ini-xi.

⁵Mate cùdíi ini nú ni cuáhatahvì Dios nsidaa-nsiá ñà-cähàn-nsiá dàhàn sàà, doco chicá cudiì ini nú ni nìhitáhvì-nsiá cachitnùhu-nsia razón ndiaha xí-yá, vàchi chicá ndiaha ñà-jaàn. Docu nú ni cähàn-ndà dàhàn sàà, te después cachitnùhu stná-ndà nansa cuní cachi palabra mà, dandu vátuni, vàchi (sähà-ñá claru iá palabra mà) vátuni nìhi stná nsidaa compañeru-ndà iin ñà-vàha xi mii stná-né.

⁶Ni cachí-ndà ni sái ndé ndoo-nsiá, te cuiśì-ní inga dàhàn sàà ni cähìn xì-nsiá. ⁷A vátuni chindeámà mii-nsiá, ñánì? Còó, vàchi xiñuhu ñà-nacani claru stnáì xì-nsiá iin palabra sàni dàtnúù ini Dios yùhù, te ò iin palabra nì cundaà tuí inì nì quida-ya, te ò nú coó, iin razón ndiaha nì quixi nùù-yá, te ò iin ñà-vàha cui chinahì mii-nsiá. ⁸Vàchi dècuèndè stná ñà-quidándáá-ndá, ni cündúá iin pitu, ò iin yutnù cuerda, nú nansa-ni nì cui ni quidándáá-ndáñâ, dandu mà cündáà ini nèhivì índù yaa tavá-nda. ⁹Stná corneta siví soldadu, nú có-siví viì-té, mà cündáà ini compañeru-te ñà-sà-íá hora quidayucùn-te cùhùn-te guerra. ¹⁰Te ducání stná ndohó na cähàn-ndà, nú có-cähàn claru-ndà (dàhàn mii-nda), mà cúí cundaà ini nèhivì nansa cachí-ndà. Uun-ni queamà. ¹¹Pues cuàhà gá dàhàn iá ñuhiví, te iin ian vátuni cähàn nèhivì, te cundaà stnahá ini-né. ¹²Doco nú có-ináhá-ndá nansa cuní cachi dàhàn cähàn iin nèhivì, dandu có-cündáà ini-ndà nansa cachí-né; nahi nèhivì inga ñuu xìcà nduú-né, te ni mii-né, có-cündáà stná ini-né ñà-ndùá cachí ndohó. ¹³Pues ducání stná mii-nsiá (xì dàhàn sàà cähàn-nsiá). Yùhù ináhí, yáha ga cuní-nsiá nìhitáhvì-nsiá cuàhà iñàha nùù-yá. Docu ñà-chicá xiñuhu nduá nìhitáhvì-ndà iin ñà-chindée xi ñanítñaha-nda natácá xì-ndà. Pues divi tàhvì clase jaàn nduá cuní nanducu-nsiá.

¹⁴Nàyucàndùá, nú sàtùha-nda cähàn-ndà inga dàhàn sàà, dandu xiñuhu stná ñà-càcàn

tàhvì-ndà cuàhatahvì Dios-ndó
 ñà-cachitnùhu-nda nansa cuní
 cachí dàhàn mà na cähàn-ndàñá,
¹⁴vàchi na cähàn-ndà ducán,
 ini-ni anima-ndà cähàn stná-ndà,
 xícàn tàhvì-ndà nùù-yá, doco ini
 sàxinítñuní-ndà, có-cündáà ini-ndà
 nansa cachí-ndà. ¹⁵Pues, nú ducán
 nduá, dandu ɔnansa chicá vàha
 quida-nda? Pues, cuähàn-ndà
 càcàn tàhvì-ndà nùù-yá (xi dàhàn)
 ináhá espíritu xi-nda, doco màdì
 cuiṣì ñà-jaàn, Icúmí-ndá càcàn
 tàhvì stná-ndà nùù-yá xì iin
 palabra ñà-cündáà ini-ndà. Stná
 ñà-coto-nda; cuähàn-ndà coto-nda
 (xi dàhàn) ináhá espíritu xi-nda,
 dandu después coto stná-ndà iin
 alabanza cundáà ini-ndà nansa
 cachá. ¹⁶Vàchi nú naquímánì-ndà
 mii-yá xì cuiṣì-ní dàhàn ináhá
 espíritu xi mii-nda, dandu ùhì
 cachí nècuàchì mà-túha “amén” (na
 ní nsihí nì càhàn-ndà), vàchi ni
 có-cündáà ini-né nansa cachí-ndà.
¹⁷Pues, ñà-naquimanì-ndà Dios, divi
 naquímánì váha-ndayá, vätùni iá`
 mà, doco có-níhì ñanítñaha-nda
 cunduamà iin ñà-vàha xi stná
 anima mii-né. ¹⁸Yùhù cachí,
 ansivéhé Dios, cuähà gá cähìn
 dàhàn sàà; chicá cähìn ducán nùù
 nsidaa mii-nsiá. ¹⁹Doco nú sàñì
 nataca-ndà ñà-cahvi-nda mii-yá,
 dandu chicá nsiaha càhìn siquiera
 ùhùn-ni palabra ñà-cundaà ndisa
 ini-nsià, te màdiá ùxìn mil palabra
 inga dàhàn mà-cündáà ini-nsia,
 vàchi cuiṣì nú cundáà vàha ini-nsià,
 dandu vätùni chinahì mii-nsiá
 iñáha.

²⁰Màsà cúníhnú ini-nsià nahi
 méè, ñánì. Vätùni iá nú nihñú

iquin ini-ndà sàhà chuun chicuéhè
 iá ñuhíví; doco (nú chuun sahnú
 nduá), dandu xíñuhu nacani ini-ndà
 nahi nècuàchì sahnú, màdì gá nahi
 méè.

²¹Nùù tutu iì dohó cachí mii-yá:
 “Icúmí càhìn xì nècuàchì raza
 yohó, vàchi icúmí quixi nècuàchì
 inga ñuu càhàn inga dàhàn, te
 cuenta-xi icúmí-né càhàn-né
 xì nècuàchì yohó, doco ni sàhà
 ñà-yùcán mà quíhín cásù-né, cachí
 Stoho-ndà Señor”. ²²Ñayùcàndùá,
 ñà-jaàn cundáà ini-ndà seña nduá
 càhàn-ndà dàhàn sàà, áma cündáà
 ini nècuàchì có-xìníndísâ. Doco
 ñà-cachitnùhu-nda razón ndiaha,
 quidámà chuun sàhà nèhivì
 sàxiníndísâ, màdì sàhà nèhivì
 có-xìníndísâ.

²³Ni cachí-ndà nú sàñì
 nataca-nsià, te càhàn iin iin-nsia
 dàhàn sàà, te yucán sáà stná
 nèhivì có-cündáà ini-xi, ò nèhivì
 có-xìníndísâ. Pues ádi icúmí-né
 cachí-né sàñì culocó-nsià. ²⁴Doco
 nú cachítñuhu iin iin-nsia iin razón
 ndiaha xí Dios (dàhàn cundáà
 ini-xi), dandu dansínúú iniàmàné
 cuàchi quidá-né, te cundaà
 ini-né nansa iá ndisa anima-né,
²⁵dècuèndè natùi vate stná ñà-ndùá
 iá dèhé nì quida-ne antes. Dandu
 màcuítasisi-né ñà-cahvi-né Dios, te
 cachí-né iá ndisa Dios nùù-nsiá.

²⁶¿Ndíà nduá cuní cachí nsidaa
 ñà-jaàn? Pues dohó iá`, ñánì: na
 natácá-ndà, iin iin-nda iá iin
 alabanza coto-nda, ò iin palabra
 vàha chinaha-ndà, te ò iin
 ñà-ndiaha sàñì dàcùní Dios ndohó,
 ò iin palabra xi iin dàhàn sàà, te
 ò cachitnùhu iin-nda ñà-ndùá cuní

cachi dàhàn sàà mà. Doco nsidaa ñà-jaàn, sàhà ñà-vàha xi nsidaa ana ní nataca ni cùndúá.

**Nsidaa ñà-ndùá quida-nda
na natácá-ndà, xiñuhu quida
vii-ndàñá, màdiá nansa ni ní cui**

²⁷Nú ndoo nèhivì cuní cähàn dàhàn sàà, dandu vätùni cähàn ùì-nè, ò úni-nè, doco mäsà yáha ûni-nè, te ní nsihi iin-ne, dandu quesaha inga-nè. Iin iin-ne ni cúcumí-nê tiempu xi-ne cähàn-nè. Te xiñuhu coo stná iin ana cachitnùhu nansa cuní cachi palabra mà. ²⁸Doco nú còò ni-iin-nsia tùha cachitnùhu sàhà ñà-jaàn, dandu mäsà cähàn nèhivì dàhàn sàà na natácá-nsià, cuisì-ní dècuèndè ía mii-né, dandu mii-né xì Dios cunini.

²⁹Daaní, nècuàchì cachítñùhu razón ndiaha xí-yá, vätùni cähàn ùì ò úni-nè, te ni cúníní nèhivì dava ga, te cachi-nè a vätùni íá ñà-ndùá ní cachi nècuàchìmà, á coó. ³⁰Doco nú yucán íá inga nècuàchì datnúù Dios sàxìnítñùní-xi iin palabra ndiaha, dandu xiñuhu ciudadí nècuàchì primeru. ³¹Vàchi nsidaa ana datnúù Dios iin razón ndiaha, vätùni cachitnùhu iin iin-ne razón mà na hora quidá-né tocar, dandu vätùni sàà nsidaa-nda cundaà ini-ndà, te nacuàhandee stná ini-ndà. ³²Te nsidaa ana sàni nìhitáhvì cachitnùhu razón ndiaha, icúmí-nê dandacú-né nùù anima mii-né, (a cähàn-nè, á coó). ³³Cunaha-nsiá, mädi nansa-ni ní cui quidá ndevàha Dios ñà-ndùá quidá-yá, còò; vivíi-ni, te cuéyàà-ni nduú modo quidá mii-yá.

Nacua quidá nsidaa nèhivì xí Dios nsidaa lugar ndé natácá-nè cahvi-néyà, (ducán cuní quida stná mii-nsiá), ³⁴mäsà cähàn nècuàchì ñahà na natácá nsidaa-nsiá ducán, vàchi còò permisu. Icúmí-nê cunini-ne nacua cachí stná tutu nduú ley xi-ya. ³⁵Nú cuní-nè ndàcàtnùhù-né, dandu ni cácàñ tnùhù-né nùù nècuàchì vehe-ne nú sàñi nasaa-nè vehe. Vàchi có-ndùá ducán cähàn iin nècuàchì ñahà na natácá-nsiá.

³⁶Cuní nsinuu inì-nsia ñà-mädi mii-nsiá dìnúù-xí ni quésáhá palabra xi Dios. Ni mädi cuisì mii-nsiá ní xìnindísâ stná xì palabra mà. ³⁷Te nú jaàn ndoo nèhivì tuxí inì-xi datnúù Dios sàxìnítñùní-xi, te ò ní nìhitáhvì ndiaha-né cahan-né, dandu xiñuhu cundaà stná ini-né ñà-divi palabra yohó nduú palabra ní dàndàcú Stoho-ndà Señor.

³⁸Doco nú cô-cùní-nè nacuni-né ñà-palabra iì xí mii-yá nduá yohó, dandu ni mii stná-nsià, mäsà nácúní stná-nsiàñé ñà-ndùú-né ana ní nìhitáhvì ndisa.

³⁹Ducán íá, ñánì. Yùhù cuní nanducu-nsiá más gá nansa nìhitáhvì-nsiá cachitnùhu-nsia razón ndiaha xí-yá. Te nèhivì cähàn dàhàn sàà, mäsà cädí-nsià nùù-né; còò. ⁴⁰Doco nsidaa ñà-ndùá quidá-nsiá (na natácá-nsià), vivíi-ni ni quidá-nsiáñà, te iin iin-nsia (ni cähàn-nsià) nacua nchícùn stnahá-nsiá.

Sàñi natiacu ndisa Jesucristu
15 Ñánì, cuní cundaà vàha ini-nsià sàhà palabra ndiaha ní cachitnùhi xì-nsiá daa.

Vàchi nì xinindisá-nsiá palabra mà, te iin-ni dècuèndè vichi quidá stná-nsià seguir ducán.² Te sàhà stná palabra mà icúmí-nsiá càcu-nsia nú iin-ni ni cúníhnú vàha inì-nsiañà. Vátùni càcu-nsia, cachí[^], doco ɿa víhíní uun-ni quee ñà-nì xinindisá-nsiá ducán? (Còó),³ vàchi cunaha-nsiá, palabra ndiaá ndisa nduá nì cachitnùhi xì-nsiá daa, vàchi divi nduu stná palabra nì nihí (nùù) Cristu, te nacáníamà nansa nì xihì-yà nì nacuida-ya cuàchi-nda nacua cachí nùù tutu ìì.⁴ Dandu nì ndùxin-ya, doco tìxi ùnì quìvì nì natiacu-yà nacua cachí stná tutu mà.⁵ Dandu nì ndecunu-ya nùù Pedro xì nùù stná dava ga nècuàchì dacuahá-yá; ùxìn ùì nì sanduu-ne.
6 Daaní, despues nì ndecunu stná-yà iin xichi na ní nataca más ùhùn cienteu ñani-ndà. Te cunaha-nsiá, dècuèndè vichi xí-itiacu ìì cuàhà vá nècuàchìmà, doco dava-ne sàní ndàhvà-nè ñuhìvì yohó.⁷ Daaní despues, nì ndecunu stná-yà nùù Jacobo, xì nùù stná nsidanicuú nècuàchì xínduu apóstol.⁸⁻⁹ Daaní, ultimo nì ndecunu-ya nùù yùhù.
 Diín tiempu nì sandua, mèdì iin-ni xi nècuàchì dava ga mà. Vàchi nùù nsidaa gá ana nì nihí chuun nùù-yá, yùhù nduí ana chicá có-ndià.
 Ndisa nì nihí chuun ndiaha nùù-yá, doco mèdì sàhà-ñá vàha güé nì sàndúá; còó, vàchi yùhù, cuàhà gá nèhivì xí Dios nìsa quida quini xí.¹⁰ Doco sàhà gracia xi-ya nì nihítahví' cucumí chuun ìì nùù-yá.
 Te mèdì uun-ni sàní quee gracia nì quida-ya mà, vàchi cuàhà gá chuun ndiaha sàní quide, dècuèndè chicá más sàní quide nùù nècuàchì

dava ga. Doco mèdì ndisa yùhù nì quidá-xì nsidaa ñà-ndiaha ma; còó. Divi gracia xi-ya nì chindée xí.¹¹ Doco có-quidámà, a sea yùhù, ò dava ga apóstol, doco iin-ni xícachi nsidaa-nsí sàhà Jesú斯 ñà-nì natiacu ndisa-ya, te divi palabra jaàn nduá nì xinindisá stná mii-nsiá.

Nansa icúmí-ndá natiacu-ndà

12 Pues, nù ducán cachí-nsì sàhà Cristu ñà-nì natiacu ndisa-ya, dandu ɭíndù chuun cachí dava-nsia ñà-mà cúí natiacu ni-iin nsìi?¹³ Vàchi nù mà cúí natiacu nsìi ni cuí, dandu ni cónì nátiácú stná mii-yá.¹⁴ Te nù cónì nátiácú-yà nì cùí, dandu uun-ni queé ñà-cáhàn-nsì xì nèhivì. Stná mii-nsiá, sàní xinindisá stná-nsiàyà, doco uun-ni quee stná mà nì cùí.¹⁵ Te nsiùhù tu, na ian tnuhu-nsí cuní cachàmà, vàchi sàní cachí-nsì sàhà Dios nì dànatíácú-yà Cristu. Doco nù mà cúí natiacu ni-iin nsìi (nacua cachí dava-nsia), dandu ñà-cónì nátiácú stná Cristu nduú stná mà.¹⁶⁻¹⁷ Vàchi nù mà cúí natiacu nsìi, dandu cónì nátiácú stná mii-yá, te iin-ni iá ìì-ndà xì cuàchi-nda, cuquídá-xí nì xinindisa-nda, nù ducán.¹⁸ Te divi ducán stná xì nèhivì xí-yá sàní caxihì, ñà-sàní ndañuhu dahuun stná-nè nduá, nù ducán.¹⁹ Cunaha-nsiá, nèhivì chicá còó tnùndé inì-xi nduu-nda nù cuisì ñuhìvì yohó-ní chindéé Cristu ndohó.

20 Doco (còó, ñà-ndáà cuisì nduá) sàní natiacu-yà; dihna mii-yá nì natiacu-yà, dandu despues icúmí natiacu stná cuàhà gá ana nì xihì.²¹ Sàhà cuàchi nì quida iin tiàa

sànaха nì quesaha nèhivì xíhì-nè. Doco vichi sàhà (mii-yá) ana nì nanduu na iin tiàa, ñàyùcàndùá vátuni nìhítáhvì stná cuàhà-né natiacu-nè. ²²Vàchi sàhà-ñá nduu-nda descendencia xi Adán, ñàyùcàndùá xíhì nsidaa nèhivì tiempu vichi. Doco nsidaa ana ndoo ladu xi Cristu, icúmí-né sàà-né natiacu-nè quida-ya. ²³Doco diín nduu quìvì nì natiacu Cristu, te diín cunduu quìvì quida tocar dava ga nèhivì. Dihna mii-yá nì natiacu-yá, te mii-yá nduu primeru nì cuu xi ducán; daaní, despues natiacu stná ndohó nèhivì xí-yá quìvì (naxicocuñ-ya, te) cuni-ndayá. ²⁴Daa cunduu quìvì icúmí-yá cundee-yá nùù nsidaa ñà-malu cusáhnû, xì nùù stná nsidaa ana itá fuerte, xì nùù nsidaa gá stná ñà-fuerte ía ñuhiví. Daaní icúmí sàà quìvì xinu tiempu, te dayáha Cristu chuun dandacú-yá ndè ndahà Yuamánì-yá. ²⁵Doco antes ñà-jaàn, iin-ni icúmí-yá cusahnú-yá dècuèndè cundee-yá nùù nsidaa ana xiní ùhi xì-yá. ²⁶Pues sàhà ñà-yáha ga có-cùdfi ini-yá xíhì nèhivì, ñàyùcàndùá por último icúmí-yá cundee-yá nùù ñà-xíhì-ndà, te mà nunca cui gá-ndà. ²⁷Vàchi cachí tutu lì ñà-icúmí sàà nsidanicuú iñàha coa sujetu nùù-yá. Doco náhà xícà màdì Yuamánì-yá coo stná sujetu nùù-yá, vàchi divi Yuamánì-yá nduu ana dísahà-xí nì cundee-yá nùù nsidaa ana xiní ùhi xì-yá. ²⁸Daaní, nú sàñi cundee-yá nùù nsidaa contra xi-ya mà, dandu stná mii-yá, coo stná-yá sujetu nùù Yuamánì-yá, vàchi divi sàhà poder xi yá-yucán nì cundee-yá ducán.

Dandu quìvì mà, mii Yua-nda Dios cunduu ana cusáhnû inicutu.

²⁹Inga casu: dava stná nèhivì, sáhà-né cuhí-né cuenta xi nèhivì sàñi xíhì. Pues, ¿índù chuun quidá-né ducán, cuhí-né sàhà nsìi ma nú ndisa mà cíi natiacu ni-iin nsìi ni cuí?

³⁰Daaní, nsiùhù tu, tìxi cuàhà peligru ndoo-nsí nsidanicuú tiempu. (Doco uun-ni queamà nú mà sàà-ndà natiacu-ndà despues.)

³¹Quìvì quívì yáha-nsi peligru cui-nsì, ñaní. Ñà-ndáa cuisi nduajàn divi nacua nduu stná ñà-ndácuisi cudíi gá inì sàhà-nsiá ñà-iin-ni nchicùn stná-nsià Stoho-ndà Jesucristu. ³²Yuhù, cuàhà vida nì xiní ñuu Éfeso nùù (nèhivì dana guá nahi) nsicaha. Doco ni mà cundiáa stná` mà (nú) nú mà nunca sàà-ndà natiacu-ndà. Àchi te nú ducán, dandu chicá vàha quida-nda nacua cachí dichu: “Ni cuxí vàha-nda, te coho vàha-nda, vàchi tnaa cui-ndà”.

³³Másà cuáha-nsia dandahví ni-iin nèhivì-nsiá (ducán, vàchi cachí stná dichu): “Nú chicuéhè nècuàchì nduu compañeru-ndà, dandu cuchicuehe stná modo xi-nda”. ³⁴Xiñuhu nàcùnihnu vii inì-nsia, (ñaní). Másà quídá gá-nsià cuàchi, vàchi sàñi cundaà inì, dava-nsia ni có-ináhá-nsiá Dios. Ducán cachí xì-nsiá áma ndúcáhán-nsiá (nacua ndiá icà-nsiá).

Nansa coo iquicúnú-ndà na natiacu-ndà

³⁵Doco vihini cache iin nèhivì: “¿Índù modo cui natiacu iin nsìi nú sàñi xíhì-nè? ¿Nansa cuàhàn coo

iquicúñu-nè?" ³⁶Pues neciu-ndà nù ni cachí-ndà ducán. Vàchi dècuèndè stná tata chìhi-ndà, icúmíá ndùxan, dandu cuitià. ³⁷Te tata chìhi-ndàmà, có-ndùdavá xí ñà-ndùá cuàhàn nacuitià; còó, cutu íín tata uun nduá chìhi-ndà, sea ni cündúá nùní trigu, ò inga nùní. ³⁸Dandu dacuahnú Dios-ñà, te sàà coa nacua nì chitnúní ini-yà coa. Te nù sàni sahnua, dandu diín diín nùní cundua segúin iin iin clase nduá. ³⁹Pues ducání iá stná xì cuerpu xi iin iin ñà-íá ñuhiví. Vàchi tucu tucu ndáa nèhivì, quisì, laa, siaca.

⁴⁰Stná ñà-nchíí itándiaa ansivi, tucu iá` nùù ñà-íá ñuhiví yohó. Cuaha-ni iá ñà-íá ansivi, te cuaha-ni iá stná ñà-íá ñuhiví, doco tucu tucu xíndàa vico iin ian. ⁴¹Ndiahá gá nchií orá, te viconi iá nchií yoo, doco tucu nchií-si. Cuaha-ni iá nchií stná sítñúù, doco tucu tucu xíndàa vico iin iin-si. ⁴²Pues ducán icúmí coo stná xì ndohó quívì natiacu-ndà, tucu nàcòo stná cuerpu xi-nda. Nú sàni ndùxin iin nsìi, sívì iquicúñu-nè, doco na sàà quívì natiacu-nè, iin-ni mà cúí gá-nè. ⁴³Te mate mà cuáhá-ní nisá ià-ne na ní ndùxin-ne, doco ndiahá gá nàcòo-ne quívì natiacu-nè. Te còo gá ni-iin fuerza iin nsìi na ndúxin-ne. Doco nù sàni natiacu-nè, yáha ga fuerte ndiahá nàcòo-ne. ⁴⁴Iin iquicúñu ñuhiví yohó icúmí-ndá na ndúxin-nda. Doco nù sàni natiacu-ndà, dandu cuerpu ndiahá cundua, vátuni cundoo-nda gloria. Cuerpu xi-nda icúmí-ndá vichi, iin ñà-cundoo-nda ñuhiví yohó nduá, doco cunaha-nsiá, icúmí coo stná iin ñà-cundoo-nda inga ñuhiví.

⁴⁵Te dohó cachí stná nùù tutu ii: "Tiàa nì cuyucun primeru, nì sàcùnduu-ne iin nèhivì itiácú, divi nduú Adán". Doco iá stná inga ana nduú nahi Adán, divi mii-yá nì quixi nchícùn gà, te nùù anima mii-yá níhitáhvì nèhivì vida ndiaha. ⁴⁶Doco ɔnansa nìsa ià iquicúñu nècuàchì nì quixi primeru mà? Pues divi primeru nì sàcòo iquicúñu cui coo ñuhiví yohó-ní, te màdi ñà-ndùá itiácú ndiaha na iin Espíritu lì. Còó, siempre nchícùn gà vàxamà. ⁴⁷Nàyùcàndùá, nècuàchì primeru yucán, ñuhù ñuhiví yohó nì cuyucun-nè; doco ana nchícùn gà nì quixi ma, ansivi ní quixi-ya, te divi Stoho-ndà Señor nduú-yá. ⁴⁸Nèhivì ñuhiví, nacua nìsa ià xíi-né nì cuyucun ñuhù, ducán xíndàa stná-né vichi. Doco nsidaa nèhivì nduú nèhivì cuenta xi gloria, divi nacua iá mii-yá iá gloria, ducan xíndàa stná-nè. ⁴⁹Nàyùcàndùá, tiempu vichi ndáa-nda nahi xíi-ndà nì cuyucun ñuhù, doco después icúmí-ndá nàcùnduu-nda nacua iá mii-yá iá gloria.

⁵⁰Doco cunaha-nsiá, na xínduu lì-ndà nèhivì ñuhiví yohó xì iquicúñu-ndà, tàñáha ga cui sàà-ndà cundoo-nda ñuhiví lì xí-yá, ñánì. Te ducání stná, nù tàñáha ga dàma iquicúñu-ndà, mà cúí sàà stná-ndà cundoo-nda ndé mà sívì gá iquicúñu-ndà; vàchi tiempu vichi sívì-ndà na xíhi-ndà. ⁵¹Nàyùcàndùá, cuàhìn cachí xì-nsiá iin palabra nìsa ià dèhé antes; cunaha-nsiá, mà sàà nsidaa-nda cui-ndà; doco nsidaa-nda icúmí-ndánadàma iquicúñu-ndà. ⁵²Na tiácú sivi corneta último,

dandu yáha ga yàchì, na íín cáchî nadàma dahuun-nda. Vàchi icúmí sivi corneta, dandu natiacu nsìi ñà-mà cíuí gà-nè. ⁵³⁻⁵⁴Tiempu vichi xíhì nèhivì ñuhìvì, te sívì-né; doco ndohó, vàxi iin quìvì dandu nadàma-nda, dandu nicanicuahàn cunaha iquicúñú-ndà. (Ñà-ndáà nduá), xíhì-ndà vichi, doco nú sàni nadàma iquicúñú-ndà, dandu mà nunca cui gá-ndà. Daaní, (na tiempu sàni nìhitáhvì-ndà ducán), dandu ñà-sàni cuu ndisa palabra cachí tutu ìì cundua, vàchi dohó cachá`: “Vichi ndisa sàni cundee dahuun Dios; mà cündúú gá-ndà nsìi. <sup>55</sup>Na ní xíhì-ndà, cuàhàn-ndà ndoho fuerte-ndà nì cùi, doco vichi còó. Mate ní xíhì-ndà, doco mà nunca cundee gá tnündoho ma nùù-ndà”, cachá`. ⁵⁶Pues sàhà ñà-ìa cuàchi nèhivì, ñà-yùcán nduá dayúhí xì-né na xíhì-né. Vàchi nacua fuerte iá castigu cachí ley ìì, ducán fuerte icúmí coo stná tnündoho nìhi-né sàhà cuàchi nì quida-ne. ⁵⁷Doco nùù ndohó, còó, vàchi ansivéhé Dios, vátùni cundee-nda nùù nsidaájàn quida Stoho-ndà Jesucristu.

⁵⁸Ñàyùcàndùá, iin-ni xiñuhu-ñá nacuàhandee ini-nsià, ñani mání. Iin-ni ni cúníhnú vàha ini-nsia Stoho-ndà Señor, te quida stná-nsià cuàhà obra ndiaha xí-yá, vàchi ináhá-ndá, màdì úún-ní quee ñà-xìnúcuáchí-ndá nùù-yá.

Nansa nì xícàn Pablo nùù nècuàchì
ñuu Corinto ñà-datacá-né
cooperación sàhà nècuàchì ndahví

16 Vichi cuàhìn càhìn xì-nsiá
sàhà nansa quida tnaha-nda

cooperar ñà-chindee-nda dava ga nèhivì xí Dios. Cunaha-nsiá, nacua nì cachì xì nèhivì xí-yá ndoó ladu Galacia, ducán cuní` quida stná mii-nsiá. ²Cada quìvì domingu xiñuhu tavà cuàán iin iin-nsia iyuhu ñà-ndùá sàni quida-nsia ganar, dandu quìvì sài ndé ndoó-nsiá, có-ndùú gá ñà-càcàñ gà-nsià dihùn. ³Te nú sàni sài, dandu icúmí stná-nsià nacàxin-nsia iin ùì nèhivì techuín cùhùn ñuu Jerusalén ñà-cunihi-ne tnùmanì xí-nsiá cùhùn. Te icúmí tiaa stnáì iin carta cunihi-ne cùhùn ñà-ndùá iin chuun vàha. ⁴Te nú tuxí inì vátùni cùhùn stnáì, dandu cutnáhì xì nècuàchímà cùhùn-nsì.

Nansa nihnu ini Pablo cacanuu ga-né ñuu te ñuu

⁵Yùhù nihnu inì quihin ichì cùhìn ladu Macedonia. Te nú sàni yàhi ladu yucán, dandu icúmí sàà stnáì ndé ndoó mii-nsiá ñuu Corinto jaàn. ⁶Te vihini coo chií xì-nsiá jaàn cahín, dècuèndè vihini coi inii tiempu vixin, dandu después chindee-nsiá yùhù cùhìn chicá nùù-xí ndé icúmí cùhìn. ⁷Vàchi có-cùnì` yàha uin ndé ndoó-nsiá; có-cùnì` casàhú uin xì-nsiá. Cahnú gá Dios siquiera iyuhu tiempu cuní` coi cutnahí xì-nsiá. ⁸Doco vichi cuàhìn coi ñuu Éfeso yohó dècuèndè nacava vicò Pentecostés; ⁹vàchi ñuu yohó, ndiaha gá-sàni nuna ñuhìvì nduá, vàchi sà-lá cuàhà chuun xí mii-yá quida-nsi, mate ndoó cuàhà stná ana xídà inì-xi.

¹⁰Nú ni sàà Timoteo ndé ndoó-nsiá, quidañuhu-nsiánè sàhà

ñà-nì còó-né contentu na iá-nè jaàn, vàchi iin-ni quidá stná-nè chuun xi Stoho-ndà Señor, nahi yùhù. ¹¹ Ñàyùcàndùá, mäsà cähichì inì-nsianè. Te chindee-nsiánè na naquihin-ne ichì ndixi-ne ndé ié, vàchi ndiatuí-nè nsiaa-nè xì compañeru-nè.

¹² Daaní, ñani-ndà Apolos, cuàhà gá nì sacundahví` nùù-né áma cútñahâ-né xì compañeru-nsì sàà-nè ndé ndoó-nsiá. Doco có-iá-nè dispuestu cùhhun-nè vichi-ni. Ndè iin quivì chicá cusaa-ne, dandu sàà-nè.

Nansa nì cache Pablo nì casahú-né xì nsidaa nèhivì xí Dios ndoó ñuu Corinto

¹³ Cundoo tùha-nsia (ñà-mäsà dándahvì nèhivì-nsiá). Iin-ni cunindisá vàha-nsia, te cunihnu fuerte ini-nsià, te nacuàhandee stná ini-nsià. ¹⁴ Nsidanicuú chuun icúmí-nsiâ xì ñanìtnaha-nsia, mäsà nándodó-nsiá cuu manì stnahá ini-nsià sàhà-nsiá.

¹⁵ Ináhá-nsiâ sàhà Estéfanas xì nsidaa nèhivì vehe-ne, ñà-xínduu-ne nèhivì primeru nì xinindisa-xi mii-yá jaàn ladu Acaya. Te ináhá stná-nsià ñà-cuàhà guá voluntad icúmí-nê chindee-né nsidaa nèhivì xí Dios, ñánì. ¹⁶ Ñàyùcàndùá, cuní` quidañuhu stná-nsiànè xì nsidaa stná ana nihnu inì-xi nahi mii-né, xì nsidaa gá stná nècuàchì xinúcuáchì

nùù-yá, te chindéé sàhà chuun nsiha, cuní` quidañuhu víi-nsiánè.

¹⁷ Nì cudìì gá inì na ní quesaa Estéfanas xì Fortunato xì Acaico, vàchi mate mänicùí quixi mii-nsiá, doco siquiera mii-né nì quesaa-nè, te sàhajàn sà-ìé` contentu. ¹⁸ Sàni nacuàhandee ini-nè anímè, te divi ducánì tùha stná-nè quida-ne xì mii-nsiá, ináhî. Ñàyùcàndùá, xiñuhu quidañuhu víi-nsiánè, mii-né xì nsidaa gá stná nèhivì nahi mii-né.

¹⁹ Nsidaa nèhivì natácá càhvì xì Dios ladu Asia yohó, cásahú-né xì-nsiá. Te cásahú stná Aquila, xì Priscila, xì nsidaa gá stná nèhivì natácá vehe-ne; cuàhà gá (cudìì ini-nè) ñà-ndòó-nsiá ladu xì mii-yá. ²⁰ Nsidanicuú nèhivì xí-yá (ladu yohó), cásahú-né xì-nsiá. Te mii-nsiá, nacasahú stnahá víi stná-nsià ñà-ndùú-nsiá nèhivì ìì xí-yá.

²¹ Ndhahà yùhù Pablo tiaí palabra yohó, te cásahú stnáì xì nsidaa-nsiá. ²² Nú iá ana có-cuú inì-xi sàhà Stoho-ndà Jesucristu, dandu ni sàà-nè ndañuhu-né nùù-yá. Te vichi cachí-ndà xì-yá: “Naxicocuñín-ní cuní-nsì, Stoho-nsì Señor”.

²³ Ni cúcumí vfhí-nsiâ gracia xi Stoho-ndà Jesucristu. ²⁴ Te cuní` nsinuu inì-nsia nansa cuú inì sàhà-nsiá ñà-iin-ni xínduu-nda nèhivì xí Jesucristu. Sà-ìá.

Tutu Ùì Nì Tiaa San Pablo nùù Nèhivì xí Dios Ndoó Nuu Corinto

1 Yùhù nduí Pablo, iin nècuàchì nì nìhi chuun ìì nùù Jesucristu, vachi ducán nì chitnùní ini Dios quide. Te yohó cutnáhâ stnái xì ñani-ndà Timoteo, te cásahú-nsì xì mii-nsiá nècuàchì natácá cahvi xi Dios ñuu Corinto jaàn, te cásahú stnái-nsì xì nsidaa gá nèhivì xí mii-yá ndoó inicuто ladu Acaya yucán. ²Nùù Yua-nda Dios xì nùù Stoho-ndà Jesucristu ni quixí cuáhà gracia sàhà-nsiá, te ni yáha vàha-nsia nicanicuahàn quida-ya.

**Nansa nì ndoho Pablo sàhà
ñà-nchícùn-nè Jesús**

³iAnsivéhé cahnú Dios xi Stoho-ndà Jesucristu, divi Yuamánì-yá! Te Yua ndohó nduú stná-yà, te cuàhà gá cuhí ini-yàndó, te nácuàhandee stná ini-yàndó, vachi cahvi-ndayá. ⁴Te nácuàha-yàndó valor na hora yáha-nda tnùndoho. Ducán dandu vátuni nacuàhandee stná ini-ndà compañeru-ndà quìvì yáha stná-nè tnùndoho, vachi sàhà-ñá sànní chindee-yá ndohó, ñàyùcàndùá vátuni chindee stná-ndà ñanìtnaha-nda. ⁵Ñà-ndáà nduá, ndohó cuáhà-ndà na yáha-nda

tnùndoho na ian nì yáha stná Cristu, doco cunaha-nsiá, ndiaha gá nácuàha stná-yàndó valor sàhámà. ⁶Ñàyùcàndùá, nú ndohó nsiùhù, dandu sàhà-ñá nìhi stná mii-nsiá ndufuerté anima-nsià, te càcu-nsia nduajàn. Daaní, divi ducání stná, nú sàni nacuàhandee ini Dios anima nsiùhù, divini nduú stná mà sàhà-ñá nacuàhandee stná ini-nsì mii-nsiá. Dandu vátuni nìhi stná-nsià quidandee víi inì-nsia na hora ndohó-nsiá nahi nsiùhù. ⁷Ñàyùcàndùá, ináhá váha-nsi, nú icúmí-nsiá ndoho-nsia nahi nsiùhù, dandu icúmí quee viámà sàhà-nsiá, vachi ndiaha gá icúmí-yá nacuàhandee stná ini-yà mii-nsiá nacua quidá-yá xì nsiùhù.

⁸Ñánì, cuní-nsì cundaà ini-nsià nansa nì yáha-nsi ladu Asia, cuàhà tnùndoho nì xini-nsì yucán. Mà cündéé ini-nsì nì cahan-nsí, cuàhàn-nsì cui dahuun-nsi nì tuxi-nsi, ⁹te sàni sahnde ini-nsì sàhà vida xi-nsi. Doco ducán nì cuu xi-nsí sàhà ñà-nì cündáà ini-nsì màsà cáhví-nsí xì mii-nsí; cui si Dios ni cahvi xi-nda, vachi mii-yá, mà úhì danátiácú stná-yàndó mate sánì xìhi-ndà. ¹⁰Te ñà-ndáà nduá, divi

mii-yá nì dàcácu-ya nsiùhù nùù peligru cahnu-ma na cuáhàn-nsí cui-nsí nì cùí, te (ansivéhé gâ-yà), vàchi dècuèndè quìvì vichi dacácu iì-yá nsiùhù. Te xiníndísâ-nsí ñà-dècuèndè stná tnaa idá icúmí-yâ quida-ya ducán, ¹¹ nú iin-ni chindéé stná mii-nsiá xícàn tàhvì-nsiá nùù Dios sàhà-nsí. Daaní, nú ducán xícàn tàhvì cuàhà nèhivì sàhà-nsí, dandu cuàhà gá stná nèhivì icúmí naquimanì xì-yá sàhà-ñá ndiaha guá quidá-yá sàhà-ndà.

**Nansa nì cachi Pablo
ñà-ndùú-né nècuàchì seguru,
có-dàndàhví-né nèhivì**

¹²Cunaha-nsiá, cuàhà gá cudíì ini-nsí ñà-ìnáhá-nsí viì gá quidá-nsí ñuhivì yohó. Cò-dàndàhví-nsí ni-iin nèhivì, vàchi cuisì ichì mii-yá indéhe-nsí. Te na ní sandoo-nsí ñuu-nsiá yucán, chicá más nì sàhandee ini-nsí quida viì-nsí ducán. Cónì dátiáâ uun-nsi nduú-nsí nècuàchì nchichí guâ, na quidá dava nèhivì ñuhiví. Còó, cuisì gracia xi Dios nì chindee xi-nsí.
¹³Te carta tiaá-nsí nùù-nsiá, (còò ni-iin palabra ndóo dèhé nùá), vàtùni cahvi-nsiañà, te mà úhì cundaà ini-nsià ñà-ndùá cachá`. Vàchi cunaha-nsiá, yùhù cuní` ni sàà-nsià mènìhì váha inì-nsia.

¹⁴(Ináhí), algu sàcuàhàn-nsià cundaà ini-nsià vichi, doco cumáni vá. (Te nú sàni sàà-nsià nì cundaà vàha ndisa ini-nsià), dandu quìvì naxicocuîn Stoho-ndà Jesucristu, icúmí-nsiá cudìì ini-nsià sàhà-nsí, te cudiì stná ini nsiùhù sàhà mii-nsiá.

¹⁵⁻¹⁶Pues sàhà-ñá ináhá váhi nsidaájàn, ñàyùcàndùá nì nacani

inì sàì ndé ndoó-nsiá nì cùí. Te sàhà-ñá cui nìhitáhvì váha-nsia, ñàyùcàndùá ùì xichi nàcòtì mii-nsiá nì cahín. Primeru yàhi ndé ndoó-nsiá na cùhìn ladu Macedonia; dandu nayàha tui na ndixi nì cahín. Te después, nú sàni chindee-nsiá yùhù, dandu naquihin ichì cùhìn ladu Judea nì cuí. ¹⁷Doco (ñà-cónì sái), màdì ñà-cónì nácáni sahnú inì nduá. Còó, vàchi màdìá nansa ni nì cui nacání inì; ni có-nácáni inì na iin nèhivì còò Dios ini anima-xi. Vàchi nú ducán ni cùndúí, dandu "jaan" cachì vichi, te después "còó". ¹⁸Doco ináhá Dios (cónì dàmá-nsí palabra nì cachi-nsí xì-nsiá daa) na ian dajúùn-nsí vichi, te después "còó" cachí-nsí. Còó. ¹⁹Yùhù xì Silvano xì Timoteo, palabra sàhà Dèhemani Dios Jesucristu nduá nì càhàn-nsí xì-nsiá daa. Te mii-yá, mà nunca (dandahví-yà nèhivì), te cachí-yà: "Jaan, (iá consuelo", dandu después), còó. Vàchi nú "jaan" cachí-yà, dandu divi ñà-ndácuìsì nduá. ²⁰Vàchi nsidaa ñà-ndùá sàni quida Dios comprometer, seguru icúmíâ cuu ndisa quida Cristu. Ñà-jaàn nduá dìsáhà-xí ndácùcahan-nda quìvì Jesucristu na naquímánì-ndà Dios, te cachí-ndà xì-yá amén. ²¹Te divi Dios nduú ana nácuàhandee ini xì-ndà ñà-cunchicùn viì-ndà Cristu, te sàni dàhíì stná-yà sàxìnítùnú-ndà. ²²Te ducán iá stná na ian nì dùcùn seña xi-ya anima-ndà; te nì sàhatahvì stná-yàndó Espíritu ìì xì-yá ñà-coo Yà-ìì mà ini anima-ndà, te cunaha-nsiá, cuisì tnùmánì primeru nduú yà-jaàn, vachi chicá más icúmí-ndá nìhitáhvì-ndà después.

**Ñà-ndùá dísahà-xí cóni
sáà Pablo ñuu Corinto**

23 Cunaha-nsiá, cuiśi sàhà-ñá có-cúní` càhàn ndeí xì-nsiá, ñàyùcàndùá dísahà-xí tàñáha ga sàà tui ñuu-nsià jaàn. Ináhá Dios ñà-ndáà nduá cachí` xì-nsiá, te nú dandahví`, dandu ni cuí chicá vàha. **24** Doco màsà cúnihñú ini-nsià ñà-cúní-nsí dandacú-nsí nùù-nsiá sàhà ñà-ndùá xiníndisâ-nsiá. Còó, vàchi sàñi xinindisá víi-nsiá. Cuisì cuní-nsí chindee-nsí mii-nsiá ñà-chicá contentu ni cúnidoó-nsiá.

2 Ñàyùcàndùá, yùhù nì cachì ini anímè, mà cùhìn visita ndé ndoó-nsiá nú puru tnùnsí ini cundua. **2** Vàchi nú ni nácündoo-nsia tnùnsí ini quide, dandu mà sái cudiì gó inì, vàchi divi mii-nsiá nduú ana cuní` cudiì inì sàhà-xí. **3** Ñàyùcàndùá, nì tiai iin carta nùù-nsiá còtò sàì ndé ndoó-nsiá, te cuiśi cuhuun inì sàhà-nsiá mate ñà-cudiì inì sàhà-nsiá nduá cuní`. Ducán cachí`, vàchi tuxí inì ñà-ndùá cudì` inì yùhù sàhà-xí, divi nduú ñà-cùdì` stná ini mii-nsiá sàhà-xí.

4 Cunaha-nsiá, cuàhà gó nì nacani inì na ní tiai carta mà; cuàhà gó nì dàndòhí mií, ndè nì sacui. Doco màdì sàhà-ñá cuní` dacuhúún inì mii-nsiá nduá nì tiaiàmà; còó, cuiśi sàhà-ñá ni cúnidaà ini-nsià ñà-cuàhà gó cuú inì sàhà-nsiá.

**Xiñuhu cuicahnú inì-ndà sàhà
iin nècuàchì nì quida xi cuàchi
nú sàñi cuu-ne arrepentir**

5 Nú iá iin-nsia nì cuhuun ini dava-nda sàhà-xí, pues màdì yùhù

nduú ana nìsa icumi guá tnùnsí ini jaàn. Còó, mii stná-nsià nìsa icumi xi ñà-jaàn, siquiera iyuhá. “Iyuhá”, cachí` sàhà màsà quídá cuáhà güé-ñà. **6** Doco vichi, sà-íá; còò gá necesidad càhàn duchi gó ini-nsià xì nècuàchì nì quida falta mà nacua nì càhàn-nsià xì-né na ní nataca-nsià daa. **7** Vichi xiñuhu cuicahnú inì-nsia sàhà-né, te nacuàhandee ini-nsiànè sàhá màsà cóó-né cuàhà tnùnsí ini, te cundeámà nùù-né. **8** Ñàyùcàndùá, sacúndahví` nùù-nsiá ñà-càhàn víi-nsiá xì-né vichi, te cache-nsià xì-né ñà-cùú ndisa inì-nsia sàhà-né. **9** Cunaha-nsiá, na ní tiai carta mà nùù-nsiá daa, divi sàhà-ñá cundaà inì a cúníní-nsiá, á coó nì sandua. **10** Ñàyùcàndùá, nú xicáhnú ini mii-nsiá sàhà falta xi iin nèhivì, dandu ducání quidá stná yùhù. Te nú iá ndisa ñà-ndùá xiñuhu cuicahnú inì sàhà-xí, dandu quideà. Vàchi sàhà ñà-vàha xi mii-nsiá nduá. Te indéhe Cristu; ináhá-yâ (nansa quida-nda). Pues xiñuhu cuicahnú tnahá ini-ndà sàhà-ndà sàhà-ñá **11** màsà níhìndè ñà-malu dacà-síndô, vàchi ináhá-ndá, maña cuàhà ndisa-sì.

**Sàhà Jesucristu icúmí-ndá
cundee-nda nùù nsidaa tnùndoho,
xi sàhà nsidaa cuàchi**

12 Na ní quesaì ñuu Troas ñà-cachitnùhi palabra iì xí Cristu, dandu nì cundaà inì iá ndisa nansa quide cuàhà chuun xi Stoho-ndà Señor (ñuu yucán) nì cùí. **13** Doco cóni cùí coi contentu yucán, vàchi còò ñani-ndà Tito nì ndácùhin. Ñàyùcàndùá, nì ndaquìndèí xì

nècuàchì ñuu mà, te nì quihin tui ichì vàxi ladu Macedonia yohó. ¹⁴Doco ansivéhé Dios, vàchi nicanicuahàn chindéé Jesucristu ndohó, vàtùni cundee-nda nùù nsidanicuú tnündoho. Te chindéé stná-yàndó na cachítñuhu-nda palabra ìì xí-yá inicutu sàhà-ñá cundaà ini nèhivì nansa íá ichì-yá, dandu na ian inicutu xítia iin dico tnami nduá. ¹⁵Vàchi nsiùhù, (na cachítñuhu-nsi palabra) sàhà Cristu, dandu na ian xítia iin dico ndiaha nduá, te na ian sahán tnamia nùù Dios, (vàchi cudíì ini-yà sàhà-ñá). Te nèhivì ñuhiví, na ian sahán stná dico palabra mà nùù-né, ni cündúú-né nècuàchì cácu anima-xi, te ò nècuàchì ndañuhú anima-xi. ¹⁶Nèhivì ndañuhú anima-xi, có-cudíì ini-né palabra mà, vàchi nahi dico nsii nduá nùù-né, te yúhí-né cui-né quida. Doco nècuàchì icúmí càcu anima-xi, còó, na ian tnamí gá palabra mà nùù-né, vàchi sàhámà vàtùni nìhi-né vida ndiaha. Pues sàhà nsidaájàn, cuisì nèhivì vàha ndisa xiñuhu (cachitñuhu xi palabra mà). ¹⁷Ñàyùcàndùá nsiùhù, có-quidá-nsí na quidá cuàhà nèhivì, quidá ndevàha-ne xì palabro ìì mà. Còó; có-dàndàhví-nsi ni-iin nèhivì. Mii-yá ináhá-yá nansa quidá-nsí, cachí ndàà-nsi xì-né nacua nì cachei-yá xì nsiùhù, cähàn viì-nsí xì-né, vàchi nèhivì xí Cristu nduú-nsí.

Nansa íá tratu saa nì saquin Dios xì nèhivì

3 Ñà-jaàn cachí-nsi xì-nsiá, doco màdì-ñá ndaníhí-nsí

tnùñuhu xí mii-nsí nduú túá. Ni còò stná necesidad cunihi-nsi iin tutu nduú recomendación na sáà-nsi ndé ndoó-nsiá, ni còò stná necesidad càcà-nsi iin tutu nùù-nsiá (ñà-cunihi-nsi cùhùn inga ñuu), mate ducán quidá dava nèhivì. ²Vàchi divi mii-nsiá nduú-nsiá nahi tutu (quidá-xì nsiùhù recomendar), vàchi mà úhì cundehè nèhivì (ñà-quidá víi-nsiá), te cundaà ini-né (ñà-ndáà nduá cachí-nsi). Na iin carta xínduu-nsia, cachí, te na ian itándiaa palabra xan ini anima-nsi, ducán nduá. ³Na iin carta nì tiaa mii Cristu nduú-nsiá, vàchi (na ní cachitñuhu-nsi palabra ìì xì-nsiá), dandu na ian nì dàsáà-nsi carta mà nì sandua. Doco màdì tinta nì tiaa Cristu carta mà. Còó, sàhà Espíritu ìì xí mii-yá íá nicanicuahàn, ducán nì tiaa-ya ini anima-nsiá, màdì icà iin yùù chipála.

⁴Ináhá-nsi ñà-ndáà nduá cachí-nsí yohó, vàchi cundéé ini-nsi Dios sàhà-ñá xiníndísâ-nsi Cristu. ⁵Doco có-tùxí ini-nsi vàtùni sàà mii-ní nsiùhù ñà-quida viì-nsí chuun yohó. Còó, cuisì nú chindee Dios nsiùhù, dandu vàtùni sàà-nsi quida-nsi chuun (xi-ya). ⁶Ñàyùcàndùá, sàhà mii-yá vàtùni cachitñuhu viì-nsí xì nèhivì nansa íá ley saa xí-yá. Te ley mà, có-ndùá palabra nì tiaa uun-ni; còó, palabra nì taxi Espíritu ìì xí-yá nduá. Vàchi nú letra uun ni cündúá, dandu cuisì cuàhàn cachàmà xì-ndà ñà-cui-ndà; doco tucu quidá Espíritu ìì; puru vida ndiaha sáha-ya.

⁷⁻⁸Ñà-ndáà nduá, ndiaha gá nìsa ía ley sànahà mate icà yùù chipála nì sàcuítandiaà. Vàchi (na ní nìhi

Moisés ley mà), nì nanchiì ndiaha nùù-né, te sàhà ñà-yùcán mànìcùí gá cundehè nèhivì Israel nùù-né. Doco inga iin ratu gà, dandu có-nchiì gá mà. Ñàyùcàndùá, nú ni cachí-ndà ndiaha gá nìsa ìa ley primeru mà, te cutu ñá-sàà-ndà cui-ndà cachá`, dandu chicá náhà xìcà ndiaha gá íá (palabra cachí) Espíritu lì. ⁹Cunaha-nsiá, sàhà ley sànaħa ma vátuni nì cundaà ini-ndà íá castigu sàhà cuàchi-nda. Doco nú ni cachí-ndà ndiaha gá nì ìa na ní quesaa ley mà, dandu chicá más ndiaha palabra saa cachítñihu xi-nda nansa ndee vâha-nda nùù-yá. ¹⁰Te vichi, sàhà-ñá yáha ga nsiha palabra saa ma, ñàyùcàndùá có-quidá gá-ndà cuenta nsiha gá ley primeru mà. ¹¹Doco nú ni cachí-ndà ley ndiaha nduu ley sànaħa ma, te cóni ía naha cuáhà`, dandu vihi gá ndiaha ndisa íá palabra saa, vâchi nicanicuahà icúmíâ coa.

¹²Te vichi, sàhà-ñá ináhá-ndá íá tnündé ini ndiaha xi-nda ma, ñàyùcàndùá có-yûhî-nsí càhàn vate-nsí xì nèhivì. ¹³Có-quidá-nsí na ian nì quida Moisés, nì chidàhvì-ne nùù-né xì iin sícoto sàhá mäsà cúní nècuàchì (raza-né) Israel na cueé-ni cueé-ni ndáhvà ñà-tnúù ndiaha nùù-né. ¹⁴(Te seña nduámà) ñà-cóni cündáà vâha ini nècuàchì Israel yucán. Te dècuèndè stná tiempu vichi, ducán íá na ian ídàhvì sàxìnítñùní-né iin sícoto, ñàyùcàndùá có-sâà-né cundaà ini-né na iníní-né cahví nèhivì tutu xi ley sànaħa. Cuisì-ní nú ni quíhvi-ne ichì Cristu, dandísá, vátuni sàà-né cundaà ini-né. ¹⁵Te dècuèndè stná vichi, na cahví-né

(tutu nì tiaa) Moisés mà, ducán íá na ian ídàhvì lì sàxìnítñùní-né, (có-cùndáà ini-né). ¹⁶Doco nú ni quíhvi-ne ichì Stoho-ndà Señor, dandísá cuxio ñà-dàdáhvì xi sàxìnítñùní-némà, te claru mánìhì ini-né. ¹⁷Vâchi Stoho-ndà Señor, divi Espíritu lì nduu-yá, te ndéni nì cui ni coó Espíritu lì xí-yá, yucán ndisa nuná ñuhivì lì xí-yá nùù-ndà. ¹⁸Ñàyùcàndùá, ndohó, sàni cundaà ini-ndà, có-ídàhvì ga nùù-ndà (nahi Moisés), còó. Te ñà-ndiaha guá sàni nàcòo anima-ndà nì quida-ya, ñàyùcàndùá, queámà na ian nduu-nda iin yùtátá nchií ndiaha quidá iin luz. Te cueé-ni cueé-ni dáma stná-ndà dècuèndè sàà-ndà coo ndiaha-nda nahi mii-yá. Pues divi ñà-jaàn nduá quidá-yá xì-ndà, vâchi Espíritu lì nduu-yá.

4 Sàhà gracia xi Dios nì nìhítahvì-nsí chuun ndiaha quidá-nsí; ñàyùcàndùá, có-cùhúún ini-nsí. ²Mà túha-nsí quida dèhé-nsí ni-iin chuun chicuéhè, ni mà túha-nsí dandahví-nsí nèhivì; te mà túha stná-nsí dama-nsi palabra lì xí-yá. Còó, puru ñà-ndácuísì nduá cachítñihu vate-nsí xì-né. Mà úhi cundehè-néndô, te cachi-né a quidá víi-nsí á coó. Te mii-yá, indéhe stná-yà nansa quidá-nsí. ³Te nú cachítñihu-nsi razón ndiaha xí-yá, te có-sâà nèhivì cundaà vâha ini-né, pues éndiá dìsáhà-xí nduámà? Divi sàhà-ñá nchícùn-né ichì ndé cuàhà-né ndaňuhu-né. ⁴Vâchi quisì cahvi guá nèhivì ñuhivì yohó, sàni dàcuàá-si anima nèhivì có-xìnínđísâ sàhà ñà-mäsà dátñùù ndiaha Dios sàxìnítñùní-né; ñàyùcàndùá mà cùi cundaà ini-né

razón vàha sàhà Cristu, mate ndiaha gá-yà, te mimíí nacua iá Yua-nda Dios, ducán iá stná-yà.

5 Cunaha-nsiá, na cachítñuhu-nsi palabra ñì, màdì sàhà mii-nsí cähàn-nsì. Còó, sàhà Stoho-ndà Jesucristu cähàn-nsì, te cuisì cachí-nsi sàhà nsíuhù ñà-ndùú-nsí nèhivì xinúcuáchí nùù mii-nsiá, vàchi ináhá-nsi (mànì cuáhà-nsiá) nùù-yá.

6 (Vichi cuní nsinuu ini-nsiá nansa nì cuu sànaha) na nísá iin tnuu inicutu ñuhiví, te nì cache Dios: “Ni cóo luz”, te nì sàcòa. Pues ducán nì quida stná-yà xì ndohó, nì dàtnúù-yà ini anima-ndà, dandu nì cundaà ini-ndà ñà-ndiaha guá-yà, te divi sàhajàn na ian nchií ndiaha stná nùù Jesucristu.

Iin-ni ni cúníhnú vàha ini-ndà Jesucristu nicanicuahàñ

7 Ndisa ndudu ñì xí mii-yá nduá sàni nìhítáhvì-ndà vichi, te nahi ñà-cùcà-ndà nduú stná mà. Doco có-cùní cachà-mà ñà-cähñú gá poder icúmí ndohó, còó. Vàchi cuisì na iin quìdi ñuhù ndé ñuhú ndudu ñì mà nduu-nda. Ñàyùcàndùá náhà xìcà poder ndiaha xí mii-yá nduájàñ. **8** Sahajàn, nsíuhù, có-cùhúún ini-nsi, mate yáha-nsi cuàhà tnündoho, te nacání cuáhà ini-nsi dava xichi, doco siempre iá nansa càcu-nsi.

9 Quini quidá nèhivì xì-nsi, doco có-nàcóó nihni Dios nsíuhù. Sahní cuií-nè nsíuhù, doco mà cùi sàà-nè dandáñuhú dahuun-ne nsíuhù. **10** Na xicánúú-nsi ñuhiví yohó, siempre nihñú ini-nsi vihini cui-nsi nahi nì xìhì stná Stoho-ndà Jesús. Doco nú ducán nihñú ini-nsi, dandu sàhámà

vàtùni cundaà stná ini nèhivì ñà-itiácu stná-yà, te chindéy-àndô.

11 Doco na ndoo fí-nsí ñuhiví, nicanicuahàñ ndoó-nsí tixi peligru cui-nsi sàhà-yá sàhà-ñá cundaà ini nèhivì ñà-divi vida ndiaha xí-yá nduá icúmí-ndá, mate siempre iá peligru cui-nsi. **12** Ñàyùcàndùá, nicanicuahàñ ducán iá xì nsíuhù na ian cuàhà-nsi cui-nsi, doco sàhà ñà-jaàn vàtùni nìhi mii-nsiá nansa cutiacu-nsià vida ndiaha xí-yá.

13 Nùù tutu ñì dohó nì tiaa iin nèhivì: “Yuhù xiníndísê mii-yá, ñàyùcàndùá, nì cache ñà-ndùá nì cache”. Pues nsíuhù, divi ducán nihñú stná ini-nsi mii-yá nahi nècuàchì yucán, te sàhajàn cähàn vate stná-nsi palabra xi-ya. **14** Te nsinúù ini-nsi nansa nì quida Yua-nda Dios, nì dànatíácú-yà Stoho-ndà Jesús. Ñàyùcàndùá, divi ducán icúmí-yâ quida stná-yà xì ndohó, danatíácú stná-yàndô, dandu sàà nsidaa-nda nùù-yá.

15 Cunaha-nsiá, nsidanicuú ñà-ndùá yáha-nsi, sàhà ñà-vàha xi mii-nsiá nduá. Te nü sàhámà chicá cuàhà nèhivì nìhi xì gracia xi-ya, dandu chicá cuàhà stná-nè naquimanì xì-yá sàhà-ñá nì quéé gà más tnùñuhu xí-yá. **16** Ñàyùcàndùá, có-cùhúún ini-nsi, vàchi mate cueé-ni cueé-ni chicá cuítâ-nsi, doco anima-nsi, còó, vàchi nsíquívì (chicá nácuàhandee ini-nsi) na ian ndusáá-nsi. **17** Ñà-ndáà nduá, ndoho-nda vichi, doco quida-nda cuenta na ian, sacù-ni nduá, te yàchì icúmíá nsíha. Doco sàhà-ñá ndoho-nda vichi, cuàhà sàstnùhù ñà-ndiaha fí xí-yá icúmí-ndá nìhítáhvì-ndà

después, te nicanicuahànd cundua. **18** Ñàyùcàndùá, có-ndùlóco gà-ndà sàhà ñà-ndùá indéhe-nda ñuhìví yohó, cuisì (nihnú ini-ndà) sàhà ñà-tàñáha ga sàà-ndà cuni-ndà. Vàchi ñà-ndùá tuí indéhe-nda, ñà-yáha-ni nduá, doco (ñà-ndiaha fí xí mii-yá), mate có-tùiá cundehè-ndà, doco nicanicuahànd cunaha-ñá.

5 Cò-quidá nú ni sàà ndañuhu iquicúñú-ndà ñuhìví yohó, vàchi nahi vehe ndé ndoó toó-ní-ndà nduá. Doco ináhá-ndá nú sàni nsiha, dandu cucumi-nda inga iquicúñú-ndà iá ansivi, te na iin vehe saín-ndà cundua, vàchi Dios icúmí quidavàha xán, màdì nèhivì, te nicanicuahànd icúmíá cunahá. **2** Doco tiempu vichi na ian sácàñ ini-ndà, vàchi yáha ga cuní-ndà nìhi-ndà iquicúñú saa iá ndè gloria mà. Vàchi nahi vehe saa-nda cundua, te cunduu stná na ian màcündixi-nda inga sícoto saa. **3** Te ináhá-ndá, nú sàni nìhi-ndà iquicúñú saa ma, màdì uun-ni coo anima-ndà na ian chaá; còó. **4** Doco mientras ndoó fí-ndà xì iquicúñú-ndà ñuhìví yohó, sácàñ ini-ndà, có-cùú vàha ini-ndà; doco màdì sàhà-ñá cuní-ndà cuxio iquicúñú-ndà icúmí-ndà vichi nduájàn, còó; ñà-cùní-ndà naquihin-nda iquicúñú saa-nda nduá, dandu mà sàà gà-ndà cui-ndà, vàchi vida ndiaha icúmí-ndá nìhi-ndà, te icúmíamà cundee dahuan nùù ñà-cui-ndà. **5** Pues divi Dios nduú ana chindéé xí-ndá ñà-nìhiítahví-ndà ducán, vàchi sàni sàhatahvì-yándô Espíritu lì xí-yá, doco cuisì tnùmanì primeru nduú Yà-ìì mà.

6 Ñàyùcàndùá nihnú ndéé guâ ini-ndà vichi. Te ináhá stná-ndà ñà-mientras ndoó fí-ndà cuerpu xi-nda, dandu tàñáha ga cui cuni-ndà nùù-yá. **7** Vàchi na ndoo-nda ñuhìví yohó, cuisì nihnú vàha ini-ndàyá, màdiá xiníñùù-ndàyá. **8** Pues vichi nihnú ndee ndisa ini-ndà, cachí'. Doco chicá cudiì ini-ndà nú ni nácóó-ndá iquicúñú-ndà yohó, te cùhùn-ndà cundoo-nda nùù-yá. **9** Ñàyùcàndùá dísahà-xí sáhandee ini-ndà, áma cùdíi ini-yà sàhà ñà-ndùá quidà-ndà, a sea sàndòò-ndà nùù-yá, te ò tâñáha ga sàà-ndà nùù-yá. **10** Vàchi nsidanicuu-nda icúmí-ndá màcuítä-nda nùù Stoho-ndà Cristu, te cachí-yà xì-ndà nansa ndisa iá, a sánì quida viì-ndà ñuhìví yohó, ò á coó. Dandu cuàha-yàndô ñà-ndùá ndiá lìcà iin iin-nda nìhi-ndà. **11** Ñàyùcàndùá, nsiùhù, yúhí-nsì còtó mà ndóo ini-yà sàhà-nsí, te sàhámà cähàn-nsì xì nsidaa nèhivì áma (cúníndísâ stná-nèyà).

Vàha ndisa ni coó anima-ndà, màdiá datiaá uun-nda quida viì-ndà

Ináhá vàha Dios nansa iá anima-nsì, te cahnú gá Dios ni cündáà vàha stná ini mii-nsiá nansa nihnú ini-nsì. **12** Tucutu cachí-nsì xì-nsiá ducán, doco màdì ñà-cùní-nsì cähàn viì-nsí sàhà mii-nsí nduá, còó. Cuisì nandúcú-nsì nansa cui cudiì inì-nsia sàhà-nsí, te ducán nìhi-nsiá nansa naxiconihí-nsiá nùù nècuàchì (xítnùhu xi-nsí), vàchi nècuàchìmà, có-ndùlóco-né nú iá vàha anima-ndà, á coó. Doco nú datiaá

uun-nda quida viì-ndà, xì ñì-a-jaàn cudíi ini-nè.

¹³Te nú tuxí ini-nè loco-nsì, pues sàhà mii-yá nduá. Te nú ndisa nècuàchì nihnu víi inì-xi nduú-nsí, dandu divi sàhà-ñá vàha xi mii-nsiá nduú stná mà.

Nansa cui nàcùndoo vàha nèhivì nùù Dios

¹⁴Cunaha-nsiá, yáha ga cuú ini Cristu sàhà nsidaa-nda, ñàyùcàndùá icúmí-nsí quida-nsi ñà-ndùá quidá-nsí. Vachi nì xìhi-yà sàhà-ndà, te mate imindaa ana nì xìhi, doco cuenta xi nsidaa-nda nduámà. Ñàyùcàndùá quidá stná-ndà cuenta na ian sàni xìhi stná nsidaa-nda.

¹⁵Te nú sàni xìhi-yà sàhà nsidaa ndohó nècuàchì itiácú, dandu có-xìñùhù gá-ndà cundoo uun-nda ñuhíví, te quida-nda cuisi ñà-cudíi ini mii-nda; còó. Cuisi mii-yá xiñuhu cunilhu ini-ndà, vachi mii-yá nì xìhi sàhà-ndà, te nì natiacu-yà. ¹⁶Ñàyùcàndùá, vichi có-ndèníhí gá-nsí ni-iin nèhivì na ian ndeníhí stnahá nèhivì ñuhíví yohó. Còó. Mate antes dècuèndè stná Cristu nì sandenihí-nsi na quidá nèhivì ñuhíví yohó, doco vichi còó cá. ¹⁷Sàhámà (cundáà ini-ndà), nú ndoó ndisa-nda ladu xi Cristu, dandu nèhivì saa nduu-nda. Sàni yáha nsidaa ñà-ndùá nìsa ìa antes, te vichi sàni ndusaa nsidanicuú iñàha nùù-ndà.

¹⁸Pues nsidaámà, cuiì ñà-nduá nì quida (Yua-nda) Dios sàhà-ndà nduá. Ñàyùcàndùá, vàtùni nì nàcùndoo vàha-nda xì-yá sàhà obra nì quida Jesucristu. Te nsiùhù, sàni nìhítahvì stná-nsí chuun

ñà-càhàn-nsì xì nèhivì sàhà-ñá nàcùndoo vàha stná-nè xì-yá. ¹⁹Ñàyùcàndùá, dohó cachí-nsí xì-né, ñà-lá Yua-nda Dios anima Cristu (na ní xìhi-yà nchica cruz), te ducán nì nìhi-yá nansa nàcùndoo vàha nsidaa nèhivì ñuhíví nùù-yá, mà cútñíi gá-yà cuenta sàhà cuàchi-ne. Daaní, nì sàha-ya nsiùhù chuun ñà-cachitnùhu-nsi xì nèhivì nansa vàtùni nàcùndoo vàha-ne xì-yá. ²⁰Sàhà ñà-jaàn cuenta xi Cristu xicánúú-nsí cähàn-nsí xì nsidaa nèhivì. Doco (màdì ndisa nsiùhù cähàn), Dios nduú ana cähàn xì-né, na ian sacúndáhvì-yà nùù-né sàhà palabra xi-nsi. Ñàyùcàndùá, cähàn-nsí cuenta xi Cristu, sacúndáhvì-nsí nùù-né, á ma nàcùndoo vàha-ne xì (Yua-nda) Dios. ²¹Vachi Dèhemani-yá, còò ni-iin cuàchi ni quidá-yá, doco sàhà ndohó nì chitnùní ini Yuamáni-yá ñà-nacuida-ya castigu xi-nda, na ian mii-yá nì quida-ya nsidaa falta xi-nda. Te divi sàhámà nú nchícùn-ndàyá, dandu ñà-sàni ndee vàha dahuun-nda nùù-yá nduá.

Quìvì vichi nduú meru quìvì nàcùndoo vàha-nda xi Dios

6 Chuun ìi xí mii-yá nduá quidá-nsí, te cutnáhâ stná-yá xì-nsí nùá; ñàyùcàndùá, sacúndáhvì-nsí nùù-nsiá ñà-màsà cúnđúá uun-ni nì nìhítahvì-nsiá gracia xi-ya. ²Vachi dohó cachí-yà nùù tutu ìi:

Meru tiempu vàha nì sandua na (ní sacundahví-ní) nùí, ñàyùcàndùá nì inini, te nì indehè ndahví` mii-ní. Nì chindeí mii-ní, vachi meru

quìvì dacácuí nèhivì nì sandua.

Pues cunaha-nsiá, vichi vichi nduú meru quìvì nìhì-ndà gracia xi-ya; divi quìvì vichi nduú meru quìvì (cuní-yà) dacácu-yàndó.

**Nansa iá modo viì nì quida
Pablo chuun ìì xí Jesús**

³ Nsiùhù, quidá-nsí lucha ñà-màsà quídá-nsí ni-iñàha ñà-cuitnùhu nèhivì nsiùhù, vàchi có-cùnì-nsí daquée cuàchi-ne dìquì chuun ìì quidá-nsí. ⁴ Mate cuàhà iñàha yáha-nsi, doco cuní-nsí quida viì-nsí chuun, áma cúnadáà ini nèhivì ñà-divi nùù Dios xinúcuáchí-nsí. Doco dava xichi cuàhà gá icúmí-nsí quidandee ini-nsí, te ndoho cuahà-nsí. Cuàhà vida yáha-nsi, xì cuàhà tnündoho. ⁵ Dècuèndè sahní cuií-nè nsiùhù, te chicadí-nè nsiùhù; te dava xichi nacuídà stná-nè sàhà-nsí. Ùhi gà iá chuun quidá-nsí. Xicánúu-nsí desveladu, te xíhì stná-nsí doco. ⁶ Doco quidá-nsí lucha ñà-màsà cóo ni-iin falta xi-nsi. Cuisì ñà-nduá ináhá-nsí (nùù Dios) nduá cachí-nsí xì nèhivì. Te quidández stná ini-nsí sàhà-né, viví-ni quidá-nsí xì-né. Te chindéé stná Espíritu ìì xí-yá nsiùhù sàhà ñà-nì cùu ndisa ini-nsí sàhà-né. ⁷ Puru ñà-nduú ñà-ndácuí xí Dios cahàn-nsí xì-né, te chindéé stná ndudu ìì xí-yá nsiùhù. Te cíndù arma nihí-nsí? Cuisì ñà-quidá ví-nsí nacua cuní mii-yá, divi ñà-jaàn nduá chindéé-nsí mii-nsí, te quidá-nsí mii-nsí defender. ⁸ ò sea cañúhu-né nsiùhù, te ò cahichì ini-nè nsiùhù, iin-ni quidá-nsí seguir chuun xi-nsi. Mate daquée

cuàchi-ne dìquì-nsí, te ò tavá-né tnùñuhu xí-nsí, có-quidá mà. Tnuhu-nsí cahan-né, doco có-quidá, vàchi micuísí ñà-nduú ñà-ndáà cahàn-nsí xì-né. ⁹ Te mate dava-ne nacuáa-né nsiùhù, doco cuàhà gá stná-nè ináhá vâha-ne nsiùhù. Cuàhà xichi cuàhà-nsí cui-nsí nì cùí, doco itiácuí ìì-nsí. Dandohó stná-nè nsiùhù, doco tâñáha ga nìhì-né cahni-né nsiùhù. ¹⁰ Mate iá nansa ndoó-nsí tnùnsí ini, doco nicanicuahàn ndoó stná-nsí contentu. Ndahví yáha stná-nsí, doco divi sàhà nsiùhù níhì cuàhà nèhivì ñà-cuicà (ndiaha xí Dios). Còò ni-iñàha icúmí-nsí ñuhìvì yohó, doco nsidanicuú iñàha sàni nìhítahvì-nsí cucumi-nsí.

¹¹ Mii-nsiá nècuàchì ñuu Corinto, claru sàni dàtúi nùù-nsiá nsidaa ñà-nduá nihnu ini. Sàni cachì xì-nsiá nsidaa ñà-nduá ñuhú ini anímè. ¹² Nàyùcàndùá, nùù yùhù, còò desconfianza, vàchi mènì cuàhà-nsiá nùù. Mii-nsiá nduú ana cuú desconfiar. Cuenta xi mii-nsiá nduajàn, màdi yùhù. ¹³ Na iin yua-nsiá, ducán cahìn xì-nsiá vichi, te cachí xì-nsiá ñà-cùu ndisa inì sàhà-nsiá. Nàyùcàndùá sacúndáhvì nùù-nsiá ñà-dùcání ni quidá stná-nsià xì yùhù.

Na iin vehe Dios nduu-nda

¹⁴ Màsà nácuátnahá-ndá xí nèhivì có-xíníndísá-xí mii-yá, vàchi nahi yunta có-ndùdává queámà. ¿A ndísá vâtuni nacuastnahá ñà-ìá viì xì ñà-ìá quini? Còó, ni mà cùí nacuastnahá stná ñà-nchíí orá xì ñà-ìín tnúú. ¹⁵ Ni mà cùí nacuastnahá stná Cristu xì ñà-malu

Satanás. Stná iin nècuàchì xiníndísâ, mà váha nacuatnahá-né xì iin nèhivì có-xiníndísâ. ¹⁶Te ò iin veheñùhu ìì xí Dios, ¿a váha cuita stná yùù yóco yucán? Còó. Pues cunaha-nsiá, nahi veheñùhu ìì ndé íá Dios vivu, ducán xínduu stná ndohó, vàchi dohó cachí-yà nùù tutu ìì:

Yùhù cuàhìn coi ndé ndoó-né, te cacañuu stnáì mahì-né, vàchi ana cahvi-né cundai, te mii-né, nèhivì xí cundaiu-ne.

¹⁷Nàyùcàndùá, dohó cachí stná-yà:

Quee cuaán-nsiá nùù nsidaa nèhivì (malu mà), màsà cúnđóó gá-nsià mahì-né. Ni màsà tníì-nsiá ni-iin ñà-siquini, dandu cudiì inì sàhà-nsiá, ¹⁸te cundai na iin yua-nsiá, te mii-nsiá cundaiu-nsia nahi dèhi, cachí Stoho-ndà Señor, divi mii-yá ana icúmí xí nsidanicuú poder.

7 Pues ducán sàñì cachí-yà quida-ya xì-ndà, ñani màní. Nàyùcàndùá, xiñuhu-ñá nacoo dahuun-nda nsidanicuú ñà-ìá quini, a ducán nduá cuàchi quida-nda xi ndahàsáhà-ndà, te ò ñà-nduá quida-nda cuiñì ini anima-ndà. Nsiquívì chicá más xiñuhu cunihnu ìì ndisa ini-ndà, te yùhí stná-ndà (còtó mà cùdíi) ini-yà sàhà-ndà.

Nansa nì naxicocuín ini nècuàchì níu Corinto sàhà falta xi-ne

²Sacúndahvì-nsiá nùù-nsiá ñà-nì nácúnñhnu vàha ndisa ini-nsiá nsiùhù, vàchi cóñì quídá quíní-nsi xì ni-iin-nsia; ni cóñì dàtúcù-nsi

ni-iin-nsia; ni cóñì dàndàhví stná-nsiá ni-iin-nsia. ³Doco màdiá daquée cuàchi diquì-nsiá nduá cachí xì-nsiá ducán. Còó, vàchi sàñì cachí xì-nsiá ñà-màñì cuáhà-nsiá nùí, te nicanicuahàn nihnu inì mii-nsiá ini anímè, a ducán itiácú-ndà ñuhiví, te ò ni sàà-ndà cui-ndà. ⁴Cuàhà gá confianza sà-icúmí xì-nsiá vichi, te cudíi gá inì sàhà modo nihnu inì-nsia, ñàyùcàndùá, mate ni sàì yàhi cuàhà tnùndoho, doco cudíi inì, vàchi sàñì ndòo vàha inì sàhà-nsiá, te contentu ié` vichi.

⁵Doco cunaha-nsiá, na ní quesaa-nsiá ladu Macedonia yohó, màñicùí cundoo dadí-nsi. Cuàhà iñàha sadí xì nùù-nsi, te cuàhà nèhivì xiní ùhì xì-nsi, dècuéndè ini stná anima-nsi nì nacani cuahà ini-nsi. ⁶Doco íá ana chindéé xí nècuàchì cuhúún inì-xi, divi mii-yá; ñàyùcàndùá na ní ndacùhun tnahá-nsi xì Tito, cuàhà gá nì nacuàhandee ini-nsi na ní xini-nsinè. ⁷Te màdi cuiñì sàhà-ñá nì quesaa nècuàchimà nì cudiì ini-nsi; còó, vàchi sàhà stná ñà-nì cudiì guá ini mii-né sàhà-nsiá, ñàyùcàndùá ndiaha gá nì ndòo ini-nsi. Vàchi nì nacani-ne xì-nsi ñà-cùdíi ini-nsià cuni-nsià nsiùhù inga tu, te cuú cuáhà stná-nsià sentir (sàhà ñá-nduá nì quida-nsia). Sàñhnú vàha inì-nsia nsiùhù, cachí-né. Pues sàhà nsidaájàn chicá nì nìhì yùhù nì ndudíi inì.

⁸Cunaha-nsiá, mate ní sandoo-nsia tnùnsí ini nì quida tutu nì tiai daa, doco có-ìé` arrepentidu sàhámà vichi, mate antes ndisa, nì nacani inì nanduu

gué` nì tiaiàmà cahín, vàchi (nì xinì) nì sàcùndoo-nsia tnùnsí ini, mate iyuhu-ní quìvì. ⁹ Doco vichi sàñì ndudìi tú inì. Doco màdì sàhà-ñá nì cuhuun inì-nsia nduájàn. Còó, divi sàhà-ñá nì nìhi-nsiá nì cuu-nsia arrepentir na ní nsihi nì cuhuun guá inì-nsia mà. Vàchi ñà-nì sàcùndoo-nsia tnùnsí ini mà, iin obra ndiaha xí Dios nì sandua, màdiá iin dañu nì quìdá-nsí xì-nsiá. ¹⁰ Vàchi nú Dios nduú ana quìdà-xì tnùnsí ini xi-nda, dandu vátuni sàà-ndà naxicocuín ini-ndà, te nìhi-ndà càcu-nda. Te nú sàñì càcu-nda, dandu mà nunca naxicocuín gà ini-ndà sàhájàn. Doco nú ndoo-nda tnùnsí ini nahi dava ga nèhivì ñuhiví, mà úhì cahniámàndó. ¹¹ Doco mii-nsiá, sàhà-ñá Dios nì sàha xi-nsiá tnùnsí ini mà, (cuàhá gá ñà-vàha sàñì quea nùù-nsiá). Vàchi nì quesaha-nsiá nacání sahnú inì-nsia sàhà ñà-ndùá nì cuu, te nì cunsìhi ini-nsiá cuxio dahuun falta mà nùù-nsiá. Cónì ndóo ga inì-nsia sàhà chuun quini ma, dècuèndè nì yùhí stná-nsiá. Dispuestu nì ndòo-nsia naquida viì tú-nsiá, te ndundaà vàha sàhà chuun ma. Dandu nì nsinuu stná inì-nsia yùhù. Pues vichi sàñì cundaà inì nì quida-nsia, sà-íá viì anima-nsiá. ¹² Na ní tiai carta mà, màdì cuiśi sàhà nèhivì nì quida xi falta mà nì tiaià. Ni màdì cuiśi sàhà stná nèhivì nì ndoho sàhà falta mà; còó. Ní tiai sàhà ñà-nì sáà-nsiá mánìhì váha inì-nsia ñà-cùú ndisa ini-nsiá sàhà-nsiá, nacua ináhá mii-yá. ¹³ Te vichi sàhà-ñá sàñì cundaà vàha inì-nsia ñà-dùcán nduá, ñàyùcàndùá sàñì

ndòo vàha inì. Te chicá más nì cudiìi stná inì na ní xinì ñà-contentu guá nì ndòo stná Tito sàhà-nsiá, vàchi yáha ga nì cudiìi ini-nè nì quida-nsia. ¹⁴ Te divi nacua nì cachì xì-né antes ñà-ináhî, icúmí-nsiá quida viì-nsiá, (pues ducán nì cuu ndisa). Ñàyùcàndùá, có-cùcáchán nútì nì cachì ducán. Vàchi nacua nì cachì xì-né, ducán nì xini-nè ñà-ndáa nduá nacua íá ndàà nsidaa palabra (íì) nì cachì xì-nsiá antes. ¹⁵ Te mii-nsiá, chicá mánì stná-nsiá nùù-né vichi, vàchi cudiìi ini-nè na nsinúú ini-nè nansa nì quida-nsia, vàchi nì quidañuhu-nsiánè na ní sàà-nè yucán, te nì inini viì-nsiánè dècuèndè nì quidi stná-nsiá nì yùhí guá-nsiá. ¹⁶ Ñàyùcàndùá, yùhù cudiìi inì vichi, vàchi ináhá vâhi vátuni cahvi xì-nsiá (ñà-quida viì-nsiá).

Xiñuhu chindee tnaha-nda quìvì iá necesidad xi ñanìtnaha-nda

8 Nánì, cuàhìn nacani xì-nsiá ñà-cuàhà guá gracia sàñì quida Dios xì nèhivì xí-yá ndoó ladu Macedonia. ² Vàchi mate cuàhá gá tnùndoho yáha-ne, doco contentu ndoó-né. Te mate ndahví gà-nè, doco nì cudiìi ini-nè, (nì quida stná-nè cooperar), ñàyùcàndùá, cuàhá gá ñà-ndùá nì taca. ³ Vàha ga voluntad icúmí-né, ináhî, vàchi nì sàha-ne ñà-ndùá sáà-nè quida-ne; còó, dècuèndè más ñà-ndùá sáà-nè quida-ne nì sàha-ne, mate ndahví dahuun-ne. ⁴ Doco nì sacundahví-nè nùù-nsí, áma cuáha-nsi quida stná-nè cooperar chindee stná-nè nècuàchì (ndahví) nchícùn stná xì Yua-nda Dios. ⁵ Te divi ducán nì quida-ne. Te más gá

nì quida-ne nùù ñà-ndùá nì tuxi ini-nsì cuàhàn-nè quida-ne, vàchi primeru nì dàyáha-ne mii-né ndahà Stoho-ndà Señor, dandu después nì ndòo stná-nè cunini-ne ñà-ndùá cachi nsiùhù segúñ nansa cuni stná mii-yá.

⁶Pues sàhà nsidaámà sàñi cache stná-nsì xì Tito ñà-nì cähàn-nè xì mii-nsiá, áma quídá mánì stná-nsià, te cuacatnahá nsihi cooperación xi-nsia, vàchi divi nècuàchímà nduú ana (nì càhàn xì-nsiá) primeru sàhajàñ.

⁷Mii-nsiá, cuàhà gá sàñi nìhítahvì-nsiá (nùù Yua-nda Dios). Xiníndísâ fuerte-nsià, te cähàn ndiaha stná-nsià palabra xi-ya. Sàcündáà vàha stná inì-nsia sàhà ichì-yá, te diì gá stná inì-nsia cunchicùn-nsià ichì mà. Daaní, cuú cuáhà stná inì-nsia sàhà-nsí. Ñàyùcàndùá, ndiaha gá coo nú ni cútùha stná-nsià quida-nsia cuàhà obra ñà-chindee stnaha-nda.

⁸Màdi-ñá dandacuí nùù-nsiá nduá yohó, còó. Cuisì cuní` cundaà inì-nsia ñà-cuàhà guá sàñi cunsihi stná ini nèhivì dava ga (nì quida-ne cooperar), te cuní stnái cunahà claru ñà-cuàhà guá cuú inì-nsià sàhà ñanítinha-nsia. ⁹Vàchi ináhá stná-nsià ñà-ndiaha guá nì quida Stoho-ndà Jesucristu; cuica sàstnùhù iá-yá (gloria xi-ya), doco sàhà ndohó nì quixi ndahví-yá, te ñàyùcàndùá, vàtùni nì nìhì-ndà ñà-cuìcà ndiaha ndisa.

¹⁰⁻¹¹Vichi cuàhìn cachì xì-nsiá ñà-ndùá tuxí ini yùhù sàhà chuun yohó. Cunaha-nsiá, ndiaha gá nì quida-nsia agua na nì cunsihi inì-nsia, te nì quesaha-nsiá

(datacá-nsià algu). Ñàyùcàndùá, chicá vàha ni dákînu dahuun-nsia obra mà vichi. Te nacua nìsa cudìi guá inì-nsia daa, ducani xiñuhu quida stná-nsià seguir vichi, te cuàha-nsia cooperación xi-nsia segúñ nansa sáà iin iin-nsia cuàha-nsia. ¹²Vàchi nú iá vàha voluntad xi-nda cuàha-nda, dandu cudìi ini Dios sàhà-ndà, (a cuáhà', ò iyuhá), vàchi segúñ ñà-icúmí-ndá nduá; có-xícàñ-yá ñà-có-icúmí-ndá.

¹³Màdiá cuní` ndundahví mii-nsiá, te ndeduica nècuàchímà. Còó.

¹⁴Cuisì cuní` ñà-dava dava ni coá. Vàchi vichi icúmí mii-nsiá algu, te vàtùni chindeámà nèhivì iá guâ necesidad xi. Daaní, na quívì coo stná necesidad xi mii-nsiá, vàtùni chindee stná nècuàchímà mii-nsiá. Ducán dandu sàà ndudava ñà-ndùá icúmí nsidaa-nda. ¹⁵Cunaha-nsiá, divi ducán cachí stná nùù tutu ìì ndé cachá: “Nècuàchì nì dàtacá cuàhà (ñà-cuxi-ne), cónì cuyódoá nùù-né; te nècuàchì nì dàtacá xì iyuhu-níá, ni cónì quídá mánìa nùù-né”.

Nansa nì quida Pablo recomendar Tito nùù nècuàchì ñuu Corinto

¹⁶Ansivéhé Dios sàhà gracia nì quida-ya xì Tito, vàchi iin-ni nihñú stná ini-nè nahi yùhù, iin-ni cuní stná-nè chindee-né mii-nsiá. ¹⁷Ñàyùcàndùá, na nì càhìn xì-né (ñà-nì cùhùn-nè ndé ndoó-nsiá) nì dàndáà-nè. Te voluntad xi-ne nì sanduu stná, vàchi cudìi gá stná ini-nè sàhà-nsiá.

¹⁸Daaní, iá stná inga ñani-ndà icúmí cutnahá stná xì Tito sàà. Cuàhà tnùñuhu icúmí-né nùù

nsidaa nèhivì xí Dios ndoó cuàhà ñuu, vàchi cuàhà gá chindéé-né xítia razón ndiaha xí-yá.¹⁹ Te divi stná-né nì quee-ne nombradu ñà-cutnahá-né xì-nsí chindee stná-né xì obra quidá-nsí (sàhà nècuàchì ndahví). Te índù chuun quidá-nsí obra mà? Divi sàhà-ñá ni queé más tnùñuhu xí Dios, te cundaà stná ini nèhivì ñà-cuàhà guá cudíi ini-nsià quida-nsia obra.²⁰ Nàyùcàndùá, (cutnahá stná nècuàchimà xì-nsí) sàhà-ñá màsà níhìndèè nèhivì cuitnùhu-ne nsiuñuhu sàhà dìhùn mà, vàchi cuàhà gá nduá sàni taca.²¹ Cuní-nsià quida viì-nsí nùù nsidanicuú chuun xi-nsi, vàchi indéhe Dios. Doco nùù stná nèhivì cuní-nsià quee viì stná mà.

²² Daaní, iá stná inga ñani-ndà techuún-nsí cutnahá stná-né sàà jaàn. Cunaha-nsiá, cuàhà gá chuun sàni sàhà-nsinè, ñàyùcàndùá sàni cundaà ini-nsià cúnisihi ndisa ini-né quidá-né chuun xi mii-yá. Te vichi chicá más cudíi ini-né, vàchi ináhá-né cuàhàn-nsià quida stná-nsià cumplir vichi.²³ Nàyùcàndùá, nú ndacàtnùhù nèhivì ana nduú Tito, pues cachí-nsià xì-né ñà-divi compañeru yùhù nduú-né; ndúi-nsi iin-ni quidá-nsí chuun ìi xí-yá ñà-chindee-nsí mii-nsiá. Te nú ni ndacàtnùhù stná-né sàhà dava ga ñani-ndà (icúmí sàà), dandu cachí-nsia ñà-ndùú-né nècuàchì nì quida nèhivì xí Dios nombrar, te quidá víi stná-né nacua cuní Cristu.²⁴ Nàyùcàndùá, quidañuhu-nsiá nsidaa nècuàchimà sàhà-ñá cundaà ini-né mènì ndisa-ne nùù-nsiá, te ducán cundaà stná ini nèhivì xí-yá

ndoó cuàhà inga ñuu. Te nú ducán mènì guá quida-nsia xì-né, dandu cunahà claru stná divi ñà-ndáà nduú nsidaa ñà-vàha sàni cachí xì nèhivì sàhà-nsiá.

Ñà-ndùá disáhà-xí nì techuún Pablo nèhivì cùhùn ñuu Corinto quihin xi cooperación sàhà nècuàchì ndahví

9 Vichi còò necesidad cachí gué xì-nsiá sàhà ñà-ndùá datacá-nsià sàhà nèhivì xí Dios,² vàchi ináhí iá cuàhà voluntad xi-nsia, te ducán sàni cachí stná xì nècuàchì ladu Macedonia yohó. Vàchi cudíi inì nacani xì-né nansa quidá-nsiá ladu Acaya jaàn, dècuèndè agua sàndòó-nsiá dispuestu chindee-nsiá, cachí xì-né. Nàyùcàndùá, cuàhà gá stná nècuàchì ladu yohó sàni ndudiì stná ini-né (cuàha-ne).³ Doco de todos modos, cuàhìn techuín iin ùì ñani-ndà sàà ndé ndoó-nsiá (ñà-chindee-né) mii-nsiá datacá nsihi-nsia ñà-ndùá cuàhàn-nsià cuàhà-nsia. Dandu cunahà claru ñà-ndácuìsì nduá nì cachí (xì nècuàchì ladu yohó), màdì tnùhu, vàchi icúmí coo ndisa cooperación xi-nsia.⁴ Vàchi cahví xì-nsiá ñà-coo listu nsidaámà, vàchi nú sàni sàà-nsià después, te tàñaha ga cuacatnahá, dandu cucahan nùù-nsiá, yùhù xì stná nècuàchì Macedonia cutnahá xí. Te mii stná-nsià, vihini cucahan nùù-nsiá, nú coá.⁵ Nàyùcàndùá, nì nacani inì, chicá vàha càhìn xì iin ùì ñani-ndà yohó ñà-codònùù-né sàà-né chindee-né mii-nsiá cuacatnahá ñà-ndùá nì cachí-nsià antes mà. Dandísá, coo listúà, te cundua na iin tnùmaní

ndiaha nì sàhatahvì-nsiá, màdìá nahi dìhùn nì tavà-nsí nùù-nsiá.

⁶Cuní` nsinuu inì-nsia palabra yohó: nú iyuhu chihi-nda, dandu iyuhu cosecha nachivàha-nda; doco nú chihi cuahà-ndà, dandu cahnú coo stná cosecha xi-nda. ⁷Cada iin iin-nda segúñ cudíñ ini-ndà, ducan xiñuhu cuàhatahvì-ndà; nú có-cúní ndisa-nda quida-nda cooperar, dandu còò necesidad cuàha-nda; màdì fuerza nduá. Vàchi Dios, cuàhà gá cudíñ ini-yà nú iá vàha voluntad xi-nda cuàhatahvì-ndà iñàha. ⁸Te vâtùni quida stná-yà cuàhà gracia sàhà-ndà, te nihì-ndà nsidaa ñà-nduá xiñuhu nùù-ndà. Ni-iñàha mà-quídá falta nùù-ndà, dandu vâtùni quida stná-ndà nsidanicuú clase obra vàha. ⁹Vàchi dohó cachí stná nùù tutu ii:

Nì dàcútâhvì nècuàchímà cuàhà nèhivì ndahví; cóni cùhí ini-nè biene xi-ne, ñàyùcànduá nicanicuahàn iá obra xi-nemà (nùù Dios).

¹⁰Divi Dios nduú ana sáha xi-nda ñà-nduá chihi-nda, xì ñà-nduá xixí stná-ndà. Ñàyùcànduá, icúmí-yâ cuàha stná-yàndó nsidaa ñà-nduá xiñuhu sàhà-ñá (quida-nda obra), dandu quee cuahà stná (ñà-vàha nùù-ndà). Vàchi nahi tata chihi-nda, ducán nduú biene xi-nda, te nahi cosecha nduú stná obra quida-ndama. ¹¹Ñàyùcànduá, nú sàni nducuahà ñà-nduá icúmí-ndá, dandu chicá más cui dacútâhvì stnahá stná-ndà. Te divi sàhà tnùmanì cuàhàn-nsì dasàñ-nsímà icúmí cuàhà nèhivì naquimanì-né Dios. ¹²Vàchi na chindéé-ndá ñanitnaha-nda ducán, (cuàhà gá

quidá), màdì sàhà cuisì necesidad xi-ne chindéâ; còò, vàchi cuàhà gá stná nèhivì icúmí naquimanì ndiaha xi-yá sàhà obra mà.

¹³Vàchi nú sàni xini-nè nansa nì chindee-nsiánè, dandu icúmí-né ndenihi cahnú-néyà sàhà-nsiá ñà-sàni xini-nè ñà-ndáà nduá, nchícùn vii-nsiá razón ndiaha xí Cristu nacua cachí-nsià. Te icúmí stná-nè naquimanì-néyà sàhà ayuda nì sàhà-nsianè, xì sàhà stná nsidaa ayuda sáhà-nsia ndéni nèhivì ní cui. ¹⁴Ñàyùcànduá, mèni gá icúmí-né cunihnu ini-nè sàhà-nsiá, te càcàñ tâhvì stná-nè sàhà-nsiá nùù-yá ñà-nì xini-nè cuàhà gá gracia quidá-yá sàhà-nsiá. ¹⁵Te vichi, iansivéhé cahnú-yá sàhà tnùmanì ndiaha xí-yá nì sàhatahvì-yándô, (divi Dèhemani-yá)! Ni mà cúí sàà-ndà naquimanì-ndàyá nacua ndiá ìcà-ndà.

Nansa nì dànsínúú ini Pablo nècuàchì ñuu Corinto ñà-íá derechu xi-ne, vàchi Jesús nduú ana nì sàhà xi-né chuun ii quidá-né

10 ¹⁻²Sà-ináhá-nsiá mèni ini Cristu; mà dáná-yá. Ñàyùcànduá, yùhù Pablo, sacúndáhvì` nùù-nsiá ñà-màsà cóó ni-iin necesidad càhàn ndeí xì-nsiá na sài. Vàchi cachí dava nèhivì sàhí ñà-nduí iin nèhivì cùchìtnu na ié` cutnáhî xì-nsiá, doco na iá xìqué, (te tiaí carta xi), dandu mà úhì càhàn ndeí, cachí-nè. Pues ñà-ndáà nduá, vihini nihnu inì càhàn fuertí xì dava-nsia. Vàchi tuxí ini dava-nsia sàhà-nsí ñà-quídá ndevàha-nsi na quidá ndéni nèhivì ní cui ñuhiví yohó. ³Pues, ñà-ndáà

nduá, nèhivì ñuhìvì yohó nduú-nsí, doco na cuní-nsí cundee-nsí (nùù ñà-có-ndiàá), có-quidá-nsí guerra na quidá nèhivì ñuhìvì yohó.

⁴Iá ndisa nahi arma xi-nsí, doco có-ndùá arma xi ñuhìvì yohó. Còó, arma ndiaha xí Dios nduá xichúûn-nsí, te nihá ndudu iì xí-yá, ñàyùcàndùá vátùni cundee-nsí nùù nsidaa ñà-có-ndiàá iá ñuhìvì yohó mate fuerte gá-ñà. ⁵Vátùni cundee-nsí nùù nsidaa palabra nchichí chítnùní ini nèhivì tuxí inì-xi mii-né nduú-né mii-né, te sadí-né nùù (palabra cachítnùhu) nansa cunitnàhà-ndà xì Dios. Vátùni cundee stná-nsí nùù-né ñà-ní sáà-né cunini stná-né Cristu, te cunihnu vàha stná ini-né cuiśi nacua cuní mii-yá. ⁶Te mii-nsí tu, nú sáà-nsià cunini vàha ndisa-nsiayà, dandu ndiaha gá coo. Doco nècuàchì iin-ni có-cùní cunini (xi-yá), icúmí-nsí cuàha-nsinè iin conseju fuerte.

⁷Yuhù cuní cundehè-nsiá nansa ndisa iá chuun yohó. Nú iá iin-nsia tuxí inì-xi nduú nèhivì xí Cristu, pues ni cúnahá-nsiá ñà-stná nsiùhù nduú stná-nsí nèhivì xí-yá nahi mii-nsiá. ⁸Mate ní càhàn ndeí iyuhu xi-nsiá na ní cachì ñà-íá ndisa derechu xi, doco có-cùcáchán nùú sàhámà. Vachi derechu mà, sàhà-ñá nacuàhandee ini-nsí mii-nsiá nduá dísahà-xí ní nìhi-nsíñà nùù Stoho-ndà Señor, màdiá sàhà-ñá quida quini-nsí xì-nsiá. ⁹Te màdi sàhà-ñá dayúhî stná-nsí mii-nsiá tiaá-nsí carta yohó. Còó. ¹⁰Yuhù (ináhî) cachí dava nèhivì sàhí ñà-ndee cahìn nùù carta xi, te fuerte palabra tiaí, doco nú sà-íé-

nùù-né, te indéhe-né nùí, dandu mà finu guè, te ni mà túha guè càhàn vií, cachí-né. ¹¹Doco ni cúnahá-né ñà-divi nacua cachí-nsí nùù carta xi-nsí na ndoó xícá-nsí, divi ducán icúmí-nsí quida stná-nsí na sàà-nsí ndé ndoó-nsiá.

¹²Nsiùhù, ni-iyuhu có-cùní-nsí dadavá stnahá-nsí xì nèhivì ndenihí vàha guá xì mii-xí, còó; vàchi tucu dahuun xíquida-ne. Tuxí ini-né ñà-cuisì modo xi mii-né nduú ley chicá ndiaá, te ndenihí vàha tnahá iin-ne inga-né. Ñàyùcàndùá (náhá xícà), nècuàchì có-cùndáá inì-xi nduú-né. ¹³Doco nsiùhù, có-nàndúcú-nsí ñà-quee tnùñuhu xí-nsí, ni có-dàquíhvi-nsí mii-nsí nùù iin chuun cóni sáha Dios nsiùhù. Cuisì chuun ní nìhi-nsí nùù mii-yá nduá cahàn-nsí sàhà-xí. Te dècuèndè ndé ndoó-nsiá jaàn ní sàha stná-yà nsiùhù chuun quida-nsi. ¹⁴Ñàyùcàndùá, màdiá yáha-nsi nùù-xí ndé ní cachì-yà xì-nsí nduá. Tucu cundua nú màsà sáà-nsí ndé ndoó-nsiá ní cùí. Doco còó, nècuàchì primeru ní càhàn xì-nsiá razón ndiaha xí Cristu nduú-nsí. ¹⁵Doco iin chuun cóni sáha-ya nsiùhù, còó, mà cahàn-nsí sàhámà na ian nduá chuun xi-nsi; còó. Doco nihnu ini-nsí quida ga-nsí más gá chuun xi-ya ndé ndoó-nsiá jaàn nú sàni nìhi-nsiá ní xinindisá-nsiá chicá fuerte, doco siempre mà yáha-nsi ndé nduú nùù-xí ní cachì Dios xì-nsí. ¹⁶Dandu después dècuèndè stná ñuu ndoó chicá nùù-xí cuní stná-nsí cùhùn-nsí cachitnùhu-nsí razón ndiaha xí-yá, doco ni xi ñá-jaàn, mà nándúcú-nsí quee tnùñuhu xí-nsí sàhà iin chuun

nì quida inga nèhivì. ¹⁷Vàchi nú cuní-ndà tavà-ndà tnùñuhu xí mii-nda, dandu ni cúnahá-ndá ñà-cuisì Stoho-ndà Señor nduú tnùñuhu xi-nda. ¹⁸Vàchi ćíndù clase nèhivì icúmí ndee vàha nùù-yá? ¿A nèhivì tavá tnùñuhu xí mii-xí? Còo, cuisì ana cudí ini mii-yá sàhà-xí icúmí ndee vàha.

Nà-ndùá nì cache Pablo sàhà nèhivì dananí uun nduú apóstol nì nìhi chuun nùù Jesús

11 Vichi cuàhìn cähìn iin ratu na iin tè-cùmánì; nà-ndùá, sacúndáhvì¹ nùù-nsiá ñà-quidandee inì-nsia sàhí, por favor. ²Vàchi yùhù, cuàhà gá nacánì inì sàhà-nsiá na ian nacánì stná ini Yua-nda Dios sàhà ndohó. Cunaha-nsiá, ducan iá stná na ian nì ndiadi tnùhu xi iin novia cuàhàn nandàhà. Àvachi mii-nsiá, na iin noviá nduú-nsiá, te cuní² sàà-nsiá ndé iá Cristu te cundoo-nsia nùù-yá nicanicuahà. Doco na sáà-nsiá yucán cuní³ cunduu-nsia (nèhivì viì ndisa) na iin novia siempre sàni quida viì. ³Doco yúhvì⁴ xì-nsiá, còtò dàcà dìnì-nsiá, te mà cúníhnú vàha ga ndisa inì-nsiayà. Àvachi ducán nì cuu xi Eva sànahà, (nì tnàtuu) còò (nduú ñà-malu), te ñà-tnùhu guá-si nì nìhi-sí nì dàndàhví-siné. ⁴Nà-ndùá, mii-nsiá, (caquin-nsiá cuidadu), àvachi nú ni sáà iin nèhivì nùù-nsiá, te càhàn-nè sàhà inga Jesús, mà úhì candisá-nsiánè, mate diín nduú Jesús xi nècuàchimà, te diín nduú Jesús nì cache nsiùhù xì-nsiá; te (xiní-nsi) mà úhì candisá stná-nsià yàha-nsia ndahà inga espíritu (quida-ne), mate diín

espíritu nduá, màdì Espíritu ì nì nìhi-nsiá daa. Te (xiní-nsi), mà úhì stná cunindisá-nsiá inga palabra saa có-ndùdává xí palabra ì nì xinindisá-nsiá daa. ⁵Doco siquiera, yùhù, davani ndiaá stnáì xí nècuàchì tuxí inì-xi xínduu guá apóstol ndiaha. ⁶Mate vihini mà túha güé⁵ càhàn vií, doco ináhá vâhi ñà-ndùá cachí. Te mii-nsiá ináhá vâha stná-nsià ñà-divi ñà-ndàà nduájàn, àvachi sàni xinìnùù-nsiá nsidaa ñà-ndùá sàni quida-nsi.

⁷Doco ća tuxí inì-nsia cuàchi nduá ñà-uun-ni nì cachitnùhi xì-nsiá razón ndiaha xí mii-yá? Dècuèndè menos nì ndòi sàhà-ñá cuní⁶ ni ndóo mii-nsiá xì chicá más tnùñuhu. ⁸Vàchi na nì sa-je jaàn chindéé mii-nsiá, ćíndù nì quixi ñà-nísia itiacui? Pues divi nùù nèhivì xí-yá ndoó inga ñuu. Nà-ndùá, yùhù quidé cuenta na ian nì sahnìndáhvì⁷ nècuàchimà, te có-ndùá ducán. ⁹Daaní, después na nì quida manì dìlhùn nùí, ni-iin centavu cóni xíquèn nùù-nsiá. Còo; divi ñani-ndà nì quixi ladu Macedonia nì taxi xi ñà-ndùá xiñuhí mà. Te cuàhà cuidadu nì saquin vàhi ñà-màsà quídá-nsiá ni-iin gastu sàhí, te nicanicuahà ducan icúmî quide. ¹⁰Te yùhù cachí xì-nsiá nacua chindéé Cristu yùhù càhàn ndài, mà nácói cachí xì nèhivì inicutu ladu Acaya xi-nsia (ñà-có-tní dìlhùn xí-nsiá). Còo, mà cuáhi cadi ni-iin nèhivì nùí cachí ñà-jaàn. ¹¹Te, ćíndù chuun cachí ducán? ¿A sàhà-ñá có-cùú inì sàhà-nsiá? Còo, àvachi ináhá Dios ñà-cùú ndisa inì sàhà-nsiá. ¹²Doco

iin-ni icúmî quidé ñà-ndùá quide sàhá màsà níhìndèè nèhivì-mà coo cuadú gà-nè, te cachí-nè davani iá stná chuun xi-ne xì chuun xi nsiùhù. ¹³Vàchi cunaha-nsiá, tnùhu nduá cachí-nè ñà-nùù mii-yá nì nìhi-né chuun xi-ne. Dandahví uun-ne, te dananí uun-ne nduú-né apóstol xi Cristu. ¹⁴Te mà úhì quida-ne ducán, vàchi stná ñà-malu Satanás, tùha stná-si dama-sì mii-sí nanduu-sì na iin ángel nchií ndiaha. ¹⁵Ñàyùcàndùá, nècuàchì nchícùn xì-sí, mà úhì stná dama-ne modo xi-ne na iin nèhivì quida-xi iin chuun viì. Doco cunaha-nsiá, icúmí-nê nìhi-né (iin castigu) xi-ne nacua ndiá ìcà-né.

Nansa nì ndoho Pablo sàhà-ñá quidá-né chuun ìì xí Jesús

¹⁶Vichi tucutu cachí` xì-nsiá: màsà cútúxí inì-nsia iin tè-loco nduí. Doco nú ducán tuxí inì-nsia, dandu ni cuáha-nsia lugar càhàn chií na iin tè-loco; vàchi stná yùhù cudiì stná inì cachì nansa ndiaá güé` (nacua quidá dava nèhivì ndé ndoó-nsiá). ¹⁷Doco ñà-ndùá cuàhìn cachì xì-nsiá vichi, có-ndùá na iin palabra (sahnú) nì nìhi nùù Stoho-ndà Señor; cuisì na iin palabra loco nduá, vàchi ñà-cuàhìn ndenihi vàhi mií nduá. ¹⁸Vàchi sàni xinì, ñà-cuàhà guá nèhivì ndenihí vàha xi mii-xí sàhà ñà-ndùá quidá-né, ñàyùcàndùá yùhù stná cuàhìn quide ducán. ¹⁹Vàchi mii-nsiá, ñà-cuàhà guá ináhá-nsiâ, ñàyùcàndùá mà úhì candisá-nsiá càhàn iin tè-loco xì-nsiá. ²⁰Dècuèndè candisá stná-nsiá nú xichúûn nèhivì

mii-nsiá, te ò tnií-né ñà-icúmí-nsiá, te ò dandacú ndee-né nùù-nsiá, te ò cachíchì ini-né mii-nsiá, te ò caní-né nùù-nsiá; pues nsidaámà candisá-nsiá. ²¹Doco nsiùhù, cuicahnú gà inì-nsia sàhà-nsí, vàchi cóni quidá-nsí xì-nsiá ducán.

Doco nú (jaàn) ndoó guá nèhivì sáhandee inì-xi ndenihí vàha xi mii-xí, ádi vátuni stná yùhù càhìn sàhà mií ducán. Cuisì cuní` cundaà inì-nsia ñà-na ian càhàn iin tè-loco nduá yohó. ²²Pues cachí nèhivì mà ñà-divi raza hebreu xínduu-ne. Doco yùhù, divi raza mà nduú stnáì. Daaní, nècuàchì ñuu Israel nduú stná-né cachí-né; pues divi ducání stná yùhù. Daaní, cachí stná-né ñà-Abraham nì sanduu yohòtèhè-né. Pues ni cúnáhá-né yohòtèhè stnáì nì sanduu nècuàchímà.

²³Daaní, cachí-né ñà-divi Cristu xinúcuáchí-né nùù-xí. Pues divi ducání stná yùhù. Doco chicá más chuun xi mii-yá sàni quide nùù mii-né. Mate na càhàn tè-loco càhìn, doco ducán cachí, más gà nì quide nùù mii-né. Chicá cuàhà nì ñähnì cuì`. Te chicá cuàhà nì sandiadì nùù mii-né. Cuàhà gó xichi sà-íé` ñà-cuì nì cuì. ²⁴Ùhùn xichi nì casahnì cuì` tè-raza Judea yùhù xì chirrón, 39 golpe nì nìhi iin iin xichi. <sup>25</sup>Te ùnì xichi nì ñähnì cuì` stnáì xì vara, te iin xichi nì caniyuu-té yùhù sàhà-ñá cuì. Te ùnì xichi nì càhà stná barcu ndé cuàhìn, ñàyùcàndùá iin ndui xì iin ñuú nì xìque mahì tècuì` mar. <sup>26</sup>Cuàhà gó sàni xìcanui. Dava yùte, ndé cùúnàhí` nì yàhi. Te dava xichi ndiatú tècuìhnà yùhù yàhi. Dècuèndè stná nèhivì raza mií, cuní stná-né quida quini-ne xì`,

mii-né xì stná nècuàchì inga ñuu. Cuàhà gá peligru yáhi na xicánúí ñuu nahnu, te ò yucù dàná, ò mar. Te peligru nduú stná na ié` mahì nèhivì dananí uun nchícùn xì mii-yá.

27 Cunaha-nsiá, yáha ga ùhì chuun quidé, vâchi cuàhà vida yáhi xicánúí. Có-quídì, xíhì doco, xíhì tècuí; te nú coámà, quidández inì, mate xíhì vixin ñà-còò sícoto vâha xi.

28 Pues, ñà-jaàn nduá yáhi, te iá gà más ñà-cónì càchí` xì-nsiá. Daaní, nsiquívì cuàhà gá nacání stná inì sàhà nèhivì xí Dios ndoó iin in ñuu. **29** Vâchi nú débil iá anima iin ñani-ndà, dandu stná yùhù, na ian débil iá stnái; te nú sàñì tucù iin-ne nì quida nèhivì, dandu stná yùhù ndohó stnái.

30 Ñayùcàndùá, nú ndisa iá necesidad ndenihi vâha mií, dandu chicá vâha nacani xì-nsiá ñà-cuàhà guá vida yáhi, te dandohámà yùhù. **31** Cunaha-nsiá, ñà-ndácuísi nduú nsidaa ñà-nduá cachí` xì-nsiá yohó, te ináhá stná mii-yá ana cahvi Stoho-ndà Jesucristu, divi Yuamánì-yá, ansivéhé-yá nicanicuahàñ.

32 Na ní sa-ie ñuu Damasco, iá stná iin gobernador xinúcuáchí ñùù rey Aretas yucán, te divi-té nì dàndacú-te cundiaa soldadu yehé ñuu mà ñà-cùní-te tnii-té yùhù. **33** Doco (nì nani) nama ndiadí ñuu mà ndé iá iin ventana tii, te nì sàcùnacaì iin ìcà sìcàté, te nì dàñuú nèhivì yùhù (inga ladu), te ducán nì níhì nì càcui ñùù gobernador mà.

Nansa nì dàcùnì Dios Pablo iñàha,
te nì xini-né cuàhà ñà-ndiaha

12 Yùhù ináhí còò ni-iñàha
níhìndèè-ndà nú ndenihí

vâha-nda mii-nda, doco cuàhìn quide seguir. Vichi cuàhìn càhìn xì-nsiá sàhà ñà-nduá dacuní Dios ndohó, vâchi cuàhà gá ñà-ndiaha xiní nèhivì dava xichi. **2** Yùhù ináhí iin tiàa xiníndísá-xí Cristu, te sàcuàhàñ-ndà iin ùxin cùmì cuìa nì ndiachi-né dècuèndè ansivi ùnì (chicá dìquì-xí). Có-ináhí a ní sàhàñ-né yucán xì na iá iquicúñú-né, te ò cuisì anima-né, sólo Dios ináhá. **3-4** Doco yùhù, ináhí nècuàchímà, te nì ndiachi-né nì sàhàñ-né ndè (iin lugar ndiaha) nani paraíso, mate có-ináhí a ní ndiachi stná iquicúñú-né nì sàhàñ, te ò mii-ní anima-né, cuisì Dios ináhá. Te ndè lugar yucán nì inini-ne palabra yáha ga ndiaha. Doco còò stná permisu cachí-ndà palabra mà xì nèhivì. **5-6** Pues iin nècuàchì nì xini ñà-jaàn, vihini taví tnùñuhu xí-né sàhà ñà-jaàn, vâchi màdi tnúhu nduá, te ni màdi palabra cumánì cundua nú ni cachí ducán nì cùí, (vâchi cunaha-nsiá, yùhù nduú nècuàchímà). Doco còó, mà cachí` ñà-jaàn. Cuisì nacání xì-nsiá ñà-nduá iin nèhivì ùún, te ndohó stnái, còtò cutuxi ini nèhivì cuàhà gá ndiaí, mate tàñáha ga cuni-né nansa ndisa quidé, te ò tàñáha ga cunitnùhu-ne nansa ndisa iá modo xi.

7 Cunaha-nsiá, ñà-ndiaha guá iá ñà-nduá nì xini ansivi daa, ñayùcàndùá nì sàha Dios yùhù iin (ñà-dàndohò-xí na ian) ihí iin iñù cahnú iqué. Ducán (sáha-ya permisu) quida ñà-malu xí` sàhà-ñá màsà ndeníhí vâha güé` mií. **8** Mate ùnì xichi nì xicàn tàhví ñùù-yá áma dácûxío-yáñà, **9** doco dohó nì

cachi-yà xì: "Cunaha-ní, vátuni sàà gracia xi nùù-ní. Vàchi nú cuítâ-nî, dandu chicá ndiaha icúmî chindeí mii-ní", nì cachei-yà. Ñàyùcàndùá, vichi cudíi inì nú cuítê, vàchi nú ducán, dandu chicá más icúmî nìhítâhvì' ndudu ìì xí Cristu. ¹⁰ Sàhà ñà-jaàn, cudíi inì nú còò fuerzí', te ò cánâhá nèhivì xì', te ò yáha ndahvì', te ò taxi néhivì yùhù, te ò yáhi cuàhà vida sàhà mii-yá, vàchi nú (cuàhà gá ndohí), te còò fuerzí', dandu chicá cuàhà icúmî nìhítâhvì' ndudu ìì xí-yá.

**Ndíà dísahà-xí nì nacani
guá ini Pablo sàhà nèhivì
xí Dios ñuu Corinto**

¹¹ Cunaha-nsiá, na ní ndenihi vâha güé` míi xì palabra jaàn, na in palabro cachí iin tè-cùmánì nì sandua. Doco fuerza nì cachei ducán sàhà ñà-ndùá (cachí) mii-nsiá sàhí. Vàchi mii-nsiá nduú ana ndiá icà tavà xì tnùñuhu xí nì cùi. Mate ni cachí-ndà còò ni-iñàha ndiaí', doco siquiera dava-ni ndiaí' xì nèhivì cachí guâ xì-nsiá nduú-né apóstol xi mii-yá. ¹² Vàchi na ní sa-ie xì-nsiá, cuàhà gá milagru fuerte nìsa quide. Cuàhà gá iñàha ñà-ndulocó nèhivì nì quide, te cuàhà gá nì quidandee stná inì (na ní xinì cuàhà vida). Ñàyùcàndùá, sàhà nsidaámà vátuni cundaà inì-nsia divi ana nì techuún mii-yá nduú. ¹³ Nacua siempre quidé xì nèhivì xí Dios inga ñuu, divi ducán nìsa quida stná xì mii-nsiá. Cuisì imindaa iñàha cóni ndúdává, divi ñà-cónì tñí dìhùn xì-nsiá. Te nú cuàchi nduájàn, dandu sacúndahvì' nùù-nsiá ñà-cuicahnú inì-nsiá sàhí, por favor.

¹⁴ Vichi sà-ìé` ñà-sàì ndé ndoó-nsiá inga tu, te vichi cundua ùnì xichi. Doco ni-iñàha mà cáquìn nùù-nsiá, vàchi màdi ñà-icúmí-nsiá nduá cuú inì sàhà-xí, còó; mii-nsiá cuú inì sàhà-xí. Vàchi (nahi dèhi xínduu-nsia, te) có-quidá tocar iin dèhe dacáyà biene ndutahvì yuadíhâ. Còó, yuadíhâ quidá tocar dandútâhvì xì biene xi nùù miá. ¹⁵ Ñàyùcàndùá, dispuestu ié` quide ndéni gastu nì cui sàhà ñà-vâha xi anima-nsià, dècuèndè vida xi cuàha stnái nú íá necesidad. Doco ñà-ndùá xiní', mate ducán chicá más cuú inì mii-nsiá sàhí.

¹⁶ Dava stná nèhivì, cachí-nè sàhí ñà-ndáà nduá, cóni tñí dìhùn xí-nsiá, doco ñà-cuàhà guá maña icúmî, ñàyùcàndùá, inga modo nì sahnìndahvì' mii-nsiá, cachí-nè.

¹⁷ Doco ña ní sahnìndahvì ndise mii-nsiá na ní techuún nèhivì nì sàà nùù-nsiá? (Còó.) Te ña ní candiaa-nè dìhùn xí-nsiá? (Còó.) ¹⁸ Nì sacundahvì' nùù Tito (ñà-cùhùn-nè) ndé ndoó-nsiá, teayùcàndùá cutnâhâ-né xì inga ñani-ndà nì sàà. Doco ña ndísá nì sahnìndahvì-nè mii-nsiá? (Còó.) Amádi iin-ni nì quida stná-nè nahi yùhù, vàchi iin-ni nihnu stná ini-nè nahi yùhù.

¹⁹ Vihini tuxí inì-nsia cuisì cähìn ducán sàhà-ñá ndòo vâha tu-nsi xì-nsiá. Doco còó. Indéhe Dios, ináhá-yâ nansa cachí', te ndácùcahan stnái Cristu. Cuisì sàhà ñà-nacuàhandee inì mii-nsiá, ñàyùcàndùá tiaí nsidaa ñà-yòhó, ñani mánì. ²⁰ Doco yúhí' sàhà-nsiá còtó sàì yucán, te mà cùdíi gá inì sàhà ñà-ndùá quidá-nsiá, te ò

mii-nsiá, mà ndóo stná inì-nsia sàhí. Ndisa, yúhí` sàhà-nsiá, còtò sàì, te ndoó-nsiá náâ tnahá-nsiá, cúmbìdia inì-nsia, dacuídà stnahá inì-nsia, te ò ndenihí ndiaha gá-nsià mii-nsiá, te ò dandahví tnahá-nsiá, te xítñuhu tnahá-nsiá, te ò cucuádû-nsià, có-xicánúu víi gá-nsiá. <sup>21</sup>Ndisa, yúhí`, còtò sàà tui, te ndòo cahin nùù Dios. Nacání gá inì ñà-vihini cundoo nècuàchì nì quida cuàchi sà-ìá quìvì, te tàñáha ga naxicocuñin ini-nè sàhà-ñá. Ndisa icúmî coi tnùnsí ini sàhà-né nù tàñáha ga cuu-ne arrepentir sàhà cuàchi nì quida-ne, a sea nì càhàn-nè xì ana cóni nándàhà xì-né, te ò iá viciu xi-ne, te ò ní quida-ne inga ñà-siquini.

Nansa nì cachi Pablo na ní dàxínu-ne carta yohó, cuidadu ni cündóó-ndá màsà quídá ndevàha-nda, cachí-nè

13 Vichi cunduu ùnì xichi sáì ndé ndoó-nsiá. Te nú sàñi sàì, (te quesáhá-ndá ndatnúhú-ndá sàhà ana có-quidá víi), dandu fuerza nduá cundoo ùì ò ùnì testigu, dandu cundaà ini-ndà índù ñà-ndùu ñà-ndácuñi. ²Te vichi iá stná ñà-ndùá cuní` cachì xì nsidaa nèhivì nì xida cuàchi antes, te ni cúníni stná nsidaa gá-nsià, vàchi nacua nì cachì na ní sàhìn visita ùì mà, ducán cachí stnài vichi mate xica ié`; nú ni sáì, mà dácâcui ni-iin nèhivì (xiñuhu conseju). ³Ducán icúmî quide, vàchi xícàñ-nsià iin seña cundaà inì-nsia, a ndísá divi Cristu nì sàhà xí derechu ñà-càhìn xì-nsiá ducán, á coó. Cunaha-nsiá, màdì débil iá mii-yá ana dàndàcù-xì nùù-ndà, còó; quidá-yá poder

xi-ya nùù-ndà. ⁴Mate na ian débil nì ìa-ya na ní chituu-tèyá nchìca cruz, doco vichi, còó. Itiácu-yà vichi sàhà poder xi ndudu ìì xí Dios. Nàyùcàndùá, stná nsiùhù, mate còò stná fuerza xi-nsi nahi Cristu daa, doco sàhà poder xi-ya icúmí-nsi cutiacu gá-nsi ñà-chindee-nsi mii-nsiá.

⁵Nacani vàha inì-nsia, a xiníndísâ ndisa-nsia mii-yá, á coó. Cundehè våá-nsia anima-nsià. Xiñuhu cuàha-nsia cuenta ñà-inácáá Jesucristu ini anima-nsià. Doco te nú còò-yá, dandísá, có-ndùu-nsiá nèhivì sàñi natùi nùù-yá. ⁶Doco cahnú gá Dios vátùni cundaà inì-nsia sàhà nsiùhù ñà-ndùu-nsi nècuàchì sàñi natùi nùù-yá.

⁷Te vichi xícàñ tähvì-nsi nùù-yá sàhà-nsiá ñà-màsà quídá-nsiá ni-iin falta. Doco có-càchí-nsi ducán sàhà ñà-cutuxi ini-nsià vàha ga nsiùhù. Cuisì cuní-nsi quida-nsia ñà-ìá víi, mate vihini mà sáà-nsià cundaà vàha inì-nsia ñà-sàñi natùi stná-nsi nùù-yá. ⁸Doco nú ñà-ndácuñi nduú palabra chináhá-nsi, dandu mà cúí cadi nèhivì nùá, cuiñiá cui quidañuhu-néà, te dacuítia-néà.

⁹Te nsiùhù, mate nduú-nsi nahi nèhivì còò ni-iñàha-xi, doco cudíi ini-nsi sàhámà; cuiñiá cuní-nsi ñà-cucumi-nsiá iin fe fuerte. Te iin-ni icúmí-nsi càcàñ tähvì gá-nsi nùù-yá sàhà-nsiá ndè cachei sàà-nsia nduhíi dahuun inì-nsia.

¹⁰Cunaha-nsiá, cuàhìn dasáí carta yohó nùù-nsiá na tañáha ga sàì nàcòti-nsià, còtò sàì, te icúmî dandacú ndeí nùù-nsiá. Vàchi ñà-ndáá nduá, iá derechu xi sàñi nìhi nùù Stoho-ndà Señor, doco

cuisì sàhà ñá-nacuàhandee inì
mii-nsiá nduájàn, màdì sàhà-ñá
quida quini xì-nsiá.

¹¹Vichi, ni yáha vàha nsidaa-nsiá,
ñánì. Quida-nsia lucha quida
viì-nsiá nicanicuahàn. Te
màsà cùhúún inì-nsia. Iin-ni ni
cúníhnú stná ini nsidaa-nsiá, te
cundoo manì-nsiá, dandu icúmí
Dios cutnahá ndisa-ya xì-nsiá.
(Ansivéhé-yâ), cuú ini-yà sàhà-ndà,
te danácòo dadí ndiaha-yá ini-ndà.

¹²Nacasàhú stnahá víi-nsiá
ñà-xínduu-nsia nèhivì lì xí-yá. ¹³Te
nsidaa stná nèhivì xí-yá ndoó yohó,
cásàhú stná-nè xì-nsiá.

¹⁴Vichi ni cùcúmí-nsiá cuàhà
gracia xi Stoho-ndà Jesucristu.
Te ni sáà stná-nsià cundaà
inì-nsia ñà-cuàhà guá cuú ini
Yua-nda Dios sàhà-ndà. Te
nicanicuahàn ni cútñáhâ stná
Espíritu lì xí-yá xì nsidaa-nsiá.
Amén.

Tutu Nì Tiaa San Pablo nùù Nèhivì xí Dios Ndoó Ladu Galacia

1 Yùhù nduí Pablo, iin ana nì nìhi chuun iì nùù Jesucristu xì nùù ana nì dànatíacú xì-yá, divi Yua-nda Dios. Màdì nùù nèhivì nì níhi` chuun ma. Còó, màdì nèhivì ùún nduú ana nì sáha xí-ñà.

2 Yùhù xì nsidaa nèhivì xí-yá cutnáhâ xí yohó, cásàhú-nsì xì nsidaa mii-nsiá nècuàchì ladu Galacia natácá cahvi xi-yá.

3 Ni cúcumí cuáhà-nsiá gracia nùù Yua-nda Dios xì stná Stoho-ndà Jesucristu. Te ni cündóó cueé-nsià quida-ya. **4** Pues divi Jesucristu nduú ana nì sáha nì xìhi sáha cuàchi-nda sàhà-ñá càcu-nda nùù nsidaa ñà-có-iá víi iá ñuhíví yohó, vàchi ñà-jaàn nduá nì chitnùní ini Yua-nda Dios coo, **5** ansivéhé cahnú-yá nicanicuahàn. Amén.

Còò cá inga palabra iì cunchicùn-ndà, te càcu-nda, cuisí-ní palabra iì xí Jesús

6 Cunaha-nsiá, cuáhà gá ndulóquí` ñà-yàchì guá sàni nacoo-nsia ichì víi mii-yá ana nì cana xi-nda sàhà gracia xi-ya. Vàchi inga palabra sàncícùn-nsia vichi. Vàha palabra mà cahan-nsiá, **7** doco còó, mà sáà ndudava xi ñà-ndùú palabra vàha

ndisa xi mii-yá. (Cunaha-nsiá, náhà xìcà) jaàn ndoó dava nèhivì cuní dacà xì-nsiá, cuní-nè dama-ne ñà-ndùú razón ndiaha xí Cristu.

8 Doco nú có-ndùdává palabra xi-ne mà xì palabra nì cachitnùhu nsiùhù xì-nsiá daa, dandu ni sáà nècuàchimà ndañuhu-né ndè andea chicá vàha, mate ángel nì quixi ansivi nduú-né; te ò stná nsiùhù, nú có-ndùdává gá palabra cachí-nsì vichi xi ñà-primeru, dandu ni sáà stná-nsì ndañuhu-nsí chicá vàha.

9 Tucutu cachí` xì-nsiá nacua sàni cachì xì-nsiá antes, ndéni nèhivì ní cui ni cähàn xì-nsiá iin palabra tucu iá, te có-ndùá palabra nì xinindisá-nsiá daa, pues ni sáà-né ndañuhu-né andea chicá vàha.

10 Ducán cachí`, doco màdì sàhà-ñá cuní` ndòo vàhi xì nèhivì ñuhíví nduá. Còó. Dios nduú ana cuní` cudii inì-xi sàhí, vàchi nú nèhivì-ní, dandísá mà cúi cunduu guè iin nècuàchì xinúcuáchí nùù Cristu.

Nansa nì nìhi Pablo chuun
iì nùù Jesucristu

11 Cunaha-nsiá, màdì nèhivì ùún nì náchúhún tnahá xi palabra ndiaha nì cachitnùhi (xì-nsiá),

ñánì. ¹²Màdì nèhivì ñuhìvì yohó nì nácáni xí palabra mà xí'. Cónì dàcuàhfá nùù nèhivì ùún. Còó, divi Jesucristu nduú ana nì dàtnúù xì sàxìnítñuní` sàhá mà.

¹³Mii-nsiá, sà-ináhá-nsiâ nansa nísä quide antes na ní sanchicuùn religión xi nècuàchì raza-nsí Judea, yáha ga nísä quida quini xì nèhivì natácá cahvi xi Dios, vâchi nísä cunì dandáñúhí nsidaa nècuàchímà nì cùí. ¹⁴Te yàchì nì quee stná cuàhà fama xi nùù nèhivì religión xi-nsí, te menos nì ndòo nsidaa nècuàchì dava ga nùí, vâchi chicá ndee nì sanchicuùn estilu xi xìl-nsí. ¹⁵Doco Dios, sàhà ñà-sàñì nacàxin-ya yùhù ndè na tâñáha ga tûinuì` ñuhìvì, ñàyùcàndùá nì quida-ya gracia sàhí, te nì cana-ya yùhù, vâchi ducán nì chitnùní ini-yà ¹⁶⁻¹⁷ñà-cuninuì Dèhemani-yá, dandu después (cùhín cacanui) cachitnùhi xì nèhivì nsidaa ñuu (ñà-ndiáha guá) Dèhemani-yá. Daaní, na ní nsihi nì xinì mii-yá, dandu yàchì nì sàhìn ladu Arabia. Cónì sàhìn ndatnuhí xì nèhivì ñuhìvì yohó, ni cónì sáhàn stnáì ñuu Jerusalén ndé ndoó nècuàchì apóstol mate dihna-ne nì nìhi-né chuun iì xí-yá, dandu yùhù. Còó, dihna ladu Arabia nì sàhìn, dandu nì ndixi tui ñuu Damasco.

¹⁸Daaní, nì yàha ùnì cuìà, dandísá nì sàhìn ñuu Jerusalén, te nì xinitnàhí xì Pedro. Te yucán nì ie sàhùn quìvì nì sacutnahí xì nècuàchímà. ¹⁹Doco nècuàchì xínduu apóstol dava ga, còó, cónì xiní`-nè, cuisì-ní ñani Stoho-ndà Señor nani Jacobo nì xinì. ²⁰Te cunaha-nsiá, nsidaa ñà-ndùá tiaí

nùù-nsiá yohó, ñà-ndácuìsì nduá, vâchi ináhá Dios.

²¹Daaní, despues, mändixi nì nsiaa tui ladu Siria, te después nì nsiaa stnáì ladu Cilicia. ²²Doco nèhivì cahvi xi Cristu ndoó ladu Judea, cónì sáà-nè cunitnàhá-né xí', ²³cuisì-ní nì xinitnùhu-ne ñà-có-quidá quini gué xì-né. Antes nísä cunì dandáñúhí nècuàchímà sàhà-ñá xiníndísâ-né mii-yá, doco vichi xicánúú stnáì cachitnùhi xì nèhivì nansa cunindisá stná-nèyà. Pues divi palabra jaàn nduá nì xinitnùhu nècuàchímà sàhí, ²⁴te cuàhà gá nì naquimaní-né Dios sàhámà.

Ñà-ndùá nì cacachi dava ga nècuàchì apóstol na ní nataca-nè xì Pablo ñuu Jerusalén, te nì ndatnuhu-né

2 Daaní, nì yàha ùxin cùmì cuìà, dandu nì sàhàn tui ñuu Jerusalén, cutnáhá stnáì xì Bernabé, te ndacá stnáì Tito. ²Vâchi nì dàtnúù Dios ini anímè ñà-ìcúmí cùhín, ñàyùcàndùá nì sàhìn ñuu mà. Te na ní sàì yucán, dandu nì nataca cuaán-nsí, yùhù xì nèhivì idónuu, te nì ndatnuhí xì-né nì dàtúi nùù-né nansa ndisa iá palabra iì cachitnùhi xì nèhivì inga ñuu. Ducán nì quide sàhá màsà ndóo uun nsidaa chuun cuàhìn quide, ni màsà ndóo uun stná nsidaa ñà-ndùá sàñì quide antes. ³Doco còó, cónì càchí-né (iá ñà-quidámánì gá). Ni cónì càchí stná-nè icúmí màcùtuu stná seña xi Dios ìcà compañeruì Tito, mate nècuàchì inga raza nduú-né. ⁴Ñà-ndáà nduá, yucán nì sandoo stná dava nèhivì (cachí ñà-fuerza màcùtuu seña mà), doco nèhivì nì

tnàtuu dèhé uun ndé nataca-nsì nì sanduu-ne, có-ndùu ndisa-ne nèhivì xí Yua-nda Dios, vàchi mañá uun nì quida-ne, cuiśi-ní cuní-né cuitnùhu-ne nansa quida-nda ñà-có-nchicùn gà-ndà ley xi mii-né sàhà-ñá libre ndoo-nda nì quida Jesucristu. Doco vichi cuní-né natenchicùn tu-nda ley xi-ne.

⁵Doco nsiùhù, còó, ni-iyuhu cóni cándisâ-nsí palabra xi-ne, vàchi cuní-nsì ñà-iin-ni cucumi fí-nsiá palabra ndàcuisì xí-yá nacua cachí razón ndiaha xí-yá.

⁶(Nacua sàni cachì), yucán nì ndatnuhí xì nècuàchì cachí chicá idónuu. Doco nùù yùhù, có-quidámà a xínduu-ne nècuàchì iá fama xi, ò á coó, vàchi iin-ni indéhe Dios nsidanicuu-nda. Pues, cunaha-nsiá, cóni dàndàcú nècuàchimà nùí ñà-dami ñà-ndùá quidé. ⁷Còó, vàchi nì cundaà ini-né ñà-yùhù quidá tocar cakanui mahì nèhivì cuàhà raza (cachitnùhi palabra iì); doco Pedro, còó, cuiśi nèhivì raza-nsì Judea cachitnùhu xi-né palabra mà. ⁸Te mate ducán nduá, doco imindaa mii-yá nduú ana chindéé xí ndúi-nsì. Mahì nèhivì raza Judea xicánúú Pedro quidá-né chuun iì xí-yá, te yùhù, mahì nèhivì inga raza xicánúí, doco iin-ni chindéé-yâ ndúi-nsì.

⁹Ñàyùcàndùá, nì sàà nècuàchì idónuu ma nì cundaà ini-né nansa iá chuun iì sàni nìhitáhvì'. Te sàhámà nì tmii ndahà tnàhá-né xí', xì stná Bernabé. Cunaha-nsiá, Jacobo xì Pedro xì Juan nì sanduu nècuàchì idónuu ma, te nì cachí-né xì-nsí ñà-iin-ni chuun nduá quidá nsidaa-nsí, cuiśiá nùù nèhivì inga

raza ni cùhùn nsiùhù, te mii-né, nèhivì raza Judea càhàn xì-né, nì cachí-né. ¹⁰Cuisì-ní (inga palabra gà) nì cachí stná-né xì-nsí, divi ñà-màsà nàndodó-nsí chindee-nsí nèhivì ndahví (ndoó ladu xi-ne). Ñàyùcàndùá, yùhù siempre ñà-jaàn nduá nacání inì quide.

Nansa nì cachí Pablo xì Pedro na ní ìa-ne ñuu Antioquía, nì sàha-ne nècuàchimà iin conseju

¹¹Doco después, na ní quesaa Pedro ñuu Antioquía, dandu nì càhìn xì-né, nì indehè váhi nùù-né, te nì chinahí-né, vàchi cóni quidá víi-né yucán. ¹²Vàchi na táníha ga quesaa nècuàchì ñuu-nsì vàxi cuenta xi Jacobo, dandu nì saxixi tàcá-né xì nsidaa nècuàchì inga raza yucán. Doco na sánì caquesaa nècuàchì inga mà, dandu nì naxicocuñin ini-né, cóni xixí gá-né xì nècuàchì inga raza mà, vàchi yúhí-né cuitnùhu nècuàchì raza-nsì Judea. ¹³Dandu después, nsidaa gá stná nècuàchì raza-nsì ndoó yucán, cóni quidá víi stná-né, (vàchi nì quecuaán stná-né), mate ináhá-né nansa ndiá lcà-né quida-ne; ndè stná Bernabé nì quida stná-né ducán. ¹⁴Doco yùhù, na ní xiní có-xíquida vii-né nacua cachí palabra ndàcuisì xí razón ndiaha, dandu nì cachí xì Pedro, te iníni nsidaa nèhivì yucán; nì cachí: "Mii-ní, iin nècuàchì raza-ndà Judea nduú stná-ní, doco vichi (sàquidà-ní nahi nèhivì inga ñuu), có-chívàha gà-ní estilu xi raza-ndà, vàchi vichi sàquidà-ndà na quidá nèhivì inga raza. Ñàyùcàndùá, éíndù chuun sàni quida stná-ní na ian cuní-ní

ñà-fuerza chivàha stná nècuàchì inga raza mà estilu xi raza-ndà?" (nì cachì xì-né).

**Nansa icúmí nècuàchì raza Judea
quida-ne sàhà-ñá càcu-ne, divi
icúmí stná-nè cunindisá-né mii-yá**

¹⁵ Nsiùhù nècuàchì raza Judea, có-ndùú-nsí nècuàchì cuàchi nahi nècuàchì inga raza (cahan-nsí). ¹⁶ Doco inahá vâha-nsi còo ni-iin ndee vâha nùù Dios sàhà-ñá chivàha uun-ne ley sànahaha. Còó, cuisì-ní nú ni cúníhnú vâha ini-ndà mii Jesucristu, dandísá càcu-nda, inahá-ndá. Ñayùcàndùá, divi ñà-jaàn nduá quidá-nsí, vâchi inahá-nsí cuisì ñà-cunihnu vâha ini-ndà mii-yá ndiaá, te ducán ndee vâha-nda nùù-yá, màdiá chivàha-nda ley sànahaha ma, vâchi sàhà ley mà, mà sáá ni-iin nèhivì ndee vâha-ne nùù-yá. ¹⁷ Doco nú micuísí sàhà Cristu cuní nsiùhù nècuàchì raza Judea ndee vâha-nsi nùù (Yua-nda) Dios, dandu ñà-yùcán queá ñà-ndùú stná-nsí nèhivì cuáchi (nahi nèhivì dava ga). Doco te nú ducán nèhivì cuáchi nduú stná-nsí, dandu éa sàhà ñá-nchicùn-nsí Cristu nduájàn? Còó, ni loho có-ndùá ducán. ¹⁸ Doco nú iladú sàní nacoo canúú-ndá iñàha (nahi ley sànahaha ma), te tucutu cuní-ndà natenchicùn-ndàñá, dandísá nsidá cuàchi-nda, doco cuisì mii-nda quidá xi mii-nda ducán. ¹⁹ Yùhù, sàhà-ñá (fuerte guá castigu) xi ley mà, nì sàì nì quide cuenta na ian sàní xìhì nì quidamà; doco vichi sàní natiacu stnáì, te sà-ìtiácùì nùù Dios. ²⁰ Vâchi quidé cuenta

na ian nì cutnahí xì Dèhemani-yá Cristu na ní sàcùtuu-ya nchìca cruz. Doco vichi, sà-ìtiácùì, vâchi inì anímè itiácú mii-yá, màdì ndisa yùhù. Mate ñuhìvì yohó ié', te iá iquicùñù, doco cuisì sàhà ñà-nìhnú vâha inì mii-yá, ñayùcàndùá itiácùì vichi. Cahví xì-yá, vâchi cuú íní-yá sàhí, te nì sàhà-ya nì xìhì-yà sàhí. ²¹ Ñayùcàndùá, yùhù cachí', mà vâha nacoo-nda gracia xi Dios iladu; (doco divi ducán quea) nù sàhà ley sànahaha ma sàní ndee vâha-nda nùù-yá nì cùí, vâchi nù ducán, dandu uun-ni nduá nì xìhì Cristu.

**Cuisì sàhà fe xi-nda cui ndee
vâha-nda nùù Dios, màdì sàhà-ñá
chivàha-nda ley sànahaha**

3 iNdahví mii-nsiá nècuàchì Galacia! vâchi có-nìhnú víí gá inì-nsia vichi. ¿Índù chuun nì sàhà-nsia nì dàndàhví nèhivì mii-nsiá, te vichi có-nchicùn gá-nsiá palabra ndàcuisì xí-yá, mate claru sàní cachitnùhi xì-nsiá sàhà Jesucristu, nansa nì xìhì-yà nchìca cruz? ² Pues vichi cuní cachí-nsiá xí: ¿ndiá nduá nì quida-nsia, te nì nìhì-nsiá Espíritu lì xí Dios? ¿A ní chivàha-nsia iin ley sànahaha? (Còó), cuisì ñà-nì inini-nsia palabra lì, te nì xinindisá-nsiá, ñayùcàndùá nì nìhì-nsiá Espíritu lì. ³ Ñayùcàndùá, ¿índù chuun có-sàà-nsiá cundaà inì-nsia? (Sà-inahá-nsiá) ñà-divi Espíritu lì nduú ana nì chindée xi-nsiá na ní quesaha-nsiá xicá-nsiá ichì Dios. Te vichi éa tuxí inì-nsia ñà-micuísí-nsiá cuàhàn-nsiá daxínu-nsia (salvación xi-nsia)? ⁴ Cuàhà gá sàní ndoho-nsia (sàhà

Jesús), te ɿa icúmí ndòo uun stná nsidaámà? Cahnú gá Dios ñà-màsà ndóo uan. ⁵Daaní, jaàn iá stná iin ana dàníhítahví xì-nsiá ñà-chindee Espíritu lì mii-nsiá, te quidá stná-nè milagru ndiaha. Doco ɿa sàhà ñà-nchícùn-nè ley sànahaa nduá quidá-néàmà? Còó, cuiśi sàhà ñà-xinindísâ-né mii-yá.

⁶Pues, divi ñà-jaàn nduá nì quida stná Abraham sànahaa, nì xinindisá-né Dios, te ñà-yùcán nì ndee vàha-ne nùù-yá. ⁷Sàhà ñà-jaàn vátùni cundaà ini-ndà sàhà nsidaa nècuàchì sà-icúmí xí fe ñà-nahi descendencia xi Abraham xínduu stná-nè. ⁸Vàchi nùù tutu lì nì tiaa sànahaa nì cachitnùhu Dios nansa icúmí nèhivì vichi ndee vàha-ne nùù-yá sàhà cuiśi-ñá xinindísâ-né mii-yá, mate nèhivì ndéni raza nì cui ni cündúú-né. Ñayùcàndùá, nì cachitnùhu-ya xì Abraham iin ñà-vàha, cachí-yà: “Sàhà mii-ní icúmí nèhivì nsidaa ūuu nìhítahví-né cuàhà gá ñà-ndiaha fí”. ⁹Ñayùcàndùá, vátùni cundaà ini-ndà, nù xinindísâ stná-ndàyá, dandu cundiatú stná anima-ndà na ian nì cundiatú Abraham sànahaa na nì xinindisá-né mii-yá. ¹⁰Doco nú cuiśi cuní-ndà cundoña sujetu nùù ley sànahaa, dandu iin-ni icúmí stná-ndà nìhítahví-né mii-yá. ¹¹Doco ley sànahaa ma, màdì fe nduá xícàñ cucumi-nda. Còó, vàchi cachá: “Cuisì nú ni quidá ndisa-nda cumplir nsidaa ñà-ndùá cachá”, dandu nìhítahví-né cutiacu ndiaha-nda”.

¹²Doco ley sànahaa ma, màdì fe nduá xícàñ cucumi-nda. Còó, vàchi cachá: “Cuisì nú ni quidá ndisa-nda cumplir nsidaa ñà-ndùá cachá”, dandu nìhítahví-né cutiacu ndiaha-nda”.

¹³Doco ndohó, sàñi xidahan Cristu-ndó nùù chihan cachí ley mà, vàchi mii-yá, cuenta xi-nda nì ndoho-ya castigu sàhà chihan ma nacua cachí nùù tutu lì: “Tàhvì chihán nsidaa ana itácaá nùù iin yutnù”, (cachí Dios). ¹⁴Pues divi ducán nì cuu xi Jesucristu sàhà-ñá vátùni nìhítahví stná nèhivì nsidanicuú ñuu ñà-ndiaha fí nì cachí Dios xì Abraham. Ñayùcàndùá, vichi cuiśi xiñuhu cunindisa-ndayá, dandu nìhítahví-ndà Espíritu lì nì quida-ya comprometer antes.

**Tucu iá ley sànahaa, có-ndùdává
xí ñà-ndiaha fí nì cachí Dios
xì Abraham chicá antes**

¹⁵Vichi cuàhìn nacani xì-nsiá iin ejemplu tii, ñánì; cuàhìn nacani xì-nsiá nansa quidá nsidaa-nda ñuhivì yohó. Ináhá-ndá nú sàñi cuyucun iin tutu ndé nì ndatnuhu sahnu-nda ñà-quida-nda iñàha, te sàñi cua firmar, dandu iin-ni sàñi ndòa, mà dáma, ni mà chíyôdo gá-ndà palabra nùá. Te ducán quida-nda mate tutu xi nèhivì ûún nduá. ¹⁶(Pues divi ducán sàñi quida stná Dios), nì saquin-yà compromisu nùù Abraham ñà-nìhítahví-né ñà-ndiaha fí xí-yá, mii-né xì ana cunduu descendencia xi-ne. Doco (na ní cachí-yà xì-né ducán), cóñi càchí-yà icúmí nsidaa gá inga descendencia xi-ne nìhítahví-né, na ian cuàhà-né

(cáchàn-yà sàhà-xì) nì cùí. Còó, sàhà imindaa descendencia xi-ne nì càhàn-yà sàhà-xí, divi nduú Cristu. ¹⁷Nàyùcàndùá, yùhù cachí, nú ducán fuerte guá nì saquin Dios compromisu xì Abraham, te ùì xichi nì cachi-yà xì-né palabra mà, dandu mà cùí dàma-ña quida iin ley nì cuyucun 430 cuìà después; còó, mà cùí ndòo uun ñà-ndùá nì cachi-yà mate ní sàcòo inga ley mà. ¹⁸Vàchi nú sàhà ley mà nìhítáhvì-ndà nì cùí, dandu mà cündúá iin compromisu icúmí-yà quida ndisa-ya cumplir. Còó. Doco ñà-ndiaha fì nì cachi-yà xì Abraham mà, ñà-yùcán ndisa nduú compromisu.

¹⁹Pues (sàhámà ndácàtnùhù-ndà), cíndù chuun quidá ley sànahama vichi? Pues cuisì sàhà ñà-cundaà ini nèhivì índù-ñá nduú cuàchi, ñàyùcàndùá nì sàha-yanè ley mà, dandu cucumi-néà dècuèndè quesaa mii-yá ana nduú ndisa descendencia xi Abraham, vàchi divi mii-yá nduú ana cuàhàn nìhítáhvì xì ñà-ndiaha fì nì cachi Dios daa. Cunaha-nsiá, tìxi iin ángel mozo xi-ya nì sàha-ya ley mà, te Moisés nduú ana nì sàcuììn dava cuenta xi nèhivì nùù Dios.

²⁰Doco nù cachí-ndà nì sàcuììn dava Moisés, pues cuní cachàmà ndoó ùì ana (ndatnúhú), màdìá imindaa (ana cáchàn). Doco (na ní saquin Dios compromisu xì Abraham), còó, cuisì-ní imindaa mii-yá (nì càhàn, te sàhámà mà cùí ndòo uan).

**Chuun quidá ley sànahama
nduá chindéândô sàà-ndà
cunindisa-nda Jesucristu**

²¹(Pues, ¿nansa cachi-ndà vichi?) ¿A sadí ley sànahama ma nùù

compromisu nì cachi Dios quida-ya? ¡Còó, mà cùí! Vàchi ni có-sâà ley mà taxa vida ndiaha. Doco nù vátùni quida dúcán ni cuí, dandísá divi sàhajàn vátùni ndee vàha-nda nùù-yá. ²²Doco còó, màdì ñà-jaàn nduú chuun quidá ley mà, cuisì nduá iin ñà-càchítnùhu uun xi-nda ñà-ndòó nsidaa-nda tìxi poder xi cuàchi-nda. Te ducán iá sàhà-ñá ni sàà-ndà cunindisa-nda Jesucristu, te nìhì-ndà ñà-ndiaha fì nì cachi Dios antes.

²³Doco na tâñâha ga sàà tiempu ñà-cuisì cunindisa-ndayá, dandu ley sànahama ma nduá nì sanchicùn-ndà, còò inga iñàha, vàchi ducán nì chitnùní ini Dios quida-nda, divi ñà-cundiatu uun-nda ndè cachi sàà quìvì datúi-ya nansa cui cunindisa-nda (Jesús). ²⁴Vàchi ley sànahama ma, na ian quidá nècuàchì ndiaá xì ñà-cuati, ducán nì saquida, cuisì nìsa chindeändô ndè cachi nì sàà tiempu nì quesaa Cristu, dandu cunindisa-nda mii-yá, te ducán ndee vàha-nda nùù-yá. ²⁵Te vichi cuisì-ní fe mà nduá nchícùn-ndà, ñàyùcàndùá có-xìñùhù gá cunindisa-nda ley sànahama ma na ian nduá ana ndiaá xì-ndà vichi.

²⁶Còó, vàchi sàhà-ñá xiníndísá-ndá Jesucristu, ñàyùcàndùá, nahi dèhe sahnú-yá sàndùú nsidaa-nda.

²⁷Vàchi, na ní cuhiì-ndà quìvì nì tenchicùn-ndà Cristu, dandu na ian nì dàma anima-ndà nduá, te nì nàcùnihnu ini-ndà nahi mii-yá.

²⁸Sàhámà mà cùí cachi gà-ndà diín nduú nècuàchì raza Judea, te diín nduú nècuàchì raza Grecia; còó. Stná nècuàchì nduú patrón, xì stná nècuàchì quidáchúûn saín nùù-né,

na ian iin-ni sàni nanduu nsidaa-né vichi. Ni màdì (chicá ndiaá) stná nècuàchì tiàa nùù nècuàchì ñahà; ciò. Iin-ni xínduu nsidaa-nda ñà-nchícùn-ndà Jesucristu.²⁹ Te nú nèhivì xí Cristu nduu-nda, dandu vátuni quida stná-ndà cuenta ñà-ndùú stná-ndà descendencia xi Abraham, te ducán vátuni nìhitáhvì stná-ndà ñà-ndiaha fì nì cachi Dios daa.

4 Vichi chicá claru cuàhìn cachì xì-nsiá ñà-ndùú cuní cachi nsidaa palabra jaàn. Ni cachí-ndà iá iin tètii icúmí ndutahvì xì ñà-cuìcà nùù yua-té. Doco nú tii vá-te, dandu queámà na ian peón uun nduú-te, mate stoho nsidanicuú ñà-cuìcà mà icúmí-té cunduu-té. Doco tii vá-te,² ñàyùcàndùá, iá-te ndahà ana ndiaá xì-té, te ndoó stná ana ndiaá xì ñà-cuìcà téma ndè cachi sàà-te cuià-te nì cachi yua-té.³ Pues divi ducán nísia ìa stná xì ndohó na táñâha ga sàà-ndà cundaà vâha ini-ndà; nahi ñà-cuati nì sanduu stná-ndà; iin ichì chicá sencillu xi ñuhiví yohó-ní nduá nì sanchicùn-ndà, te cuiśi ñà-ndùá cachámà nísia quida-nda.⁴ Doco na ní sàà meru tiempu vâha, dandu nì techuún Dios Dèhemani-yá quixi-ya ñuhiví yohó ñà-tuiniùú-yá nùù dihi-yá. Te (na nísia ìa-ya yohó) nísia ìa stná-yá sujetu nùù ley sahnu-ma.⁵ Doco ñà-dísahà-xí nì quixi-ya nduú ñà-danáà-yá sàhà nsidaa nèhivì ndoó stná sujetu nùù ley mà, dandu càcu-ne. Ñàyùcàndùá, (sàhà-ñà-nì quida-ya ducán), vátuni nì sàcùnduu-nda dèhe ndisa Yuamánì-yá.⁶ Te Yuamánì-yá, sàhà stnámà sàni sàhatahvì stná-yàndó

Espíritu xi Dèhemani-yá ñà-coo Yà-ìì mà ini anima-ndà; te vichi cachí fuerte-yàmà “Yuamánì” (ini anima-ndà, cähàn-yà cuenta xi-nda nùù Yua-nda Dios).⁷ Ñàyùcàndùá có-ndùú gá-ndà cuiśi nahi peón xi-ya; ciò. Dèhe ndisa-ya sàndùù-ndà, te nú ducán, dandu cuàhà gá icúmí-ndá nìhitáhvì-ndà nùù-yá sàhà ñà-nchícùn-ndà Cristu.

Ñà-ndùá nì cachi gà Pablo, ndulócô-nè sàhà-ñá nì tùcù nècuàchì Galacia inga ichí

8 Antes, na táñâha ga cunaha-nsiá Dios, dandu stoho-nsiá nì sanduu ñà-có-ndùú ndisa Dios, te ndee ní sacusahnúá nùù-nsiá.⁹ Doco vichi, sà-ináhá-nsiá mii-yá, te ò chicá vâha ni cachí-ndà sà-ináhá-yá mii-nsiá. Ñàyùcàndùá, cíndù chuun cuní tu-nsia nàcùndoo-nsia tìxi iin ley mà cíui chindee xi-nsiá? Vâchi ley mà, ciò ni-iñâha nìhitá-nsiá nùá.¹⁰ Doco vichi cuàhà estilu chívâha-nsia; cuàhà quivì chívâha-nsia, xì cuàhà stná vicò, te nsidácáhnû stná-nsiá na natiácú yoo. Dècuèndè stná cuìà nsidácáhnû-nsiá.¹¹ Ñàyùcàndùá, cuàhà gá nacání inì sàhà-nsiá, màdí ndòo uun nsidaa ñà-ndùá sàni dàcuàhí mii-nsiá.

12 Yùhù sacúndáhvì` nùù-nsiá ñà-iin-ni ni nácúníhnú inì-nsia nacua nihnu ini yùhù, ñánì; vâchi (na ní sàì yucán) ndè modo xi mii-nsiá nì nadàma stnái.

Mii-nsia, ciò ni-iñâha ni quidá-nsiá xì yùhù.¹³ A nsinúú inì-nsia ñà-sàhà iin cuèhè (nì ndòi ndé ndoó-nsiá), dandu nì càhìn xì-nsiá razón ndiaha xí mii-yá.¹⁴ Te

mii-nsiá, cóni cahíchì inì-nsia yùhù, mate cuáhà vida nì xinì sàhà cuéhè mà, doco cóni nácóó-nsiá yùhù.

Còó; nì naquimanì-nsiá yùhù na ian ángel xi Dios nduí, ò nahi mismo Jesucristu. ¹⁵Pues vichi, éndíá nduá nì cuu? Vàchi yáha ga nì sacudìì inì-nsia antes nì cùí. Yùhù ináhî, dispuestu nì sandoo-nsia dècuéndè cuáha stná-nsiá yùhù nduchìnúù-nsiá nú ni cáquìàn nì cùí. ¹⁶Dòcò vichi, éa sánì nacuni ùhì-nsiá yùhù ñà-nì cachì xì-nsiá cuisi ñà-ndúù ñà-ndáà?

¹⁷Nècuàchì sàñì dàndàhví xì-nsiá, màñì gá cahàn-nè xì-nsiá, doco có-lá vàha, vàchi cuiñì cuní-nè danándodó-né mii-nsiá nsiùhù, te cunchicùn-nsiá mii-né. ¹⁸Pues vátùni iá ñà-cahàn màñì-ndà xì nèhivì, cuiñì-ní iin chuun vàha ni cúndúá, dandu ñà-jaàn ndisa cudiì inì, mate có-lé` xì-nsiá jaàn. ¹⁹Vàchi cunaha-nsiá, nahi dèhi xínduu-nsia; doco vichi cuáhà gá dandohí mií sàhà-nsiá inga xichi, te iin-ni icúmî ndohi ndè cachì sàà-nsiá (nàcùnihnu vàha tu inì-nsia) nahi Cristu. Vàchi na ian ndohó dihi-nda na quesáá-ndà ñuhìvì, ducán ndohó stnáì sàhà mii-nsiá. ²⁰A sácú vàha ni coí ndé ndoó-nsiá vichi. Te a sácú vàha stná ñà-màsà cahàn ndee gué` xì-nsiá nì cùí. De plano, có-cündáà inì nansa ga quide xì-nsiá.

Ejemplu sàhà ùì nècuàchì ñahà sàñaha nani Agar xì Sara

²¹Vichi cuáhìn cachì inga iin palabra xì mii-nsiá nècuàchì cuní cunchicùn xì ley sàñaha. Cuní ñà-nsinuu ini-nsiá nansa cachí

mismo ley mà ndé ²²nacánia nansa nì quida Abraham sàñaha. Ùì dèhe-ne nì tùinuù-xí ñuhìvì, cachá`, te dihi dèhe sahnú-né nì sanduu (Agar). Nècuàchimà, iin nècuàchì có-lá libre nì sanduu-ne, vàchi ducání quidáchúùn saín-né. Doco dihi inga dèhe Abraham mà (nani Isaac, còó; meru ñahàdihí-né) nì sanduu nècuàchimà, te iin nècuàchì libre nì sanduu-ne. ²³Te iá inga iñàha sàhà dèhe criada mà, vàchi na ian quesáá nsidanicuú gá méé ñuhìvì, ducán nì quesaà-te. Doco dèhe nècuàchì libre mà, còó. Milagru nì sandua nì tùinuù-vé ñuhìvì, te ducán nì cuu ndisa palabra nì cachì Dios xì Abraham antes. ²⁴Te cunaha-nsiá, ejemplu nduú stná nsidaájàn, vàchi nahi ùì ley xínduu stná nècuàchì ñahà mà. Agar yucán nduú ley nì nìhì nèhivì ndè yucù Sinaí, te nèhivì nchícùn xì ley mà vichi, có-ndòó-né libre.

²⁵Ladu Arabia iá yucù mà, te ley nì nìhì nèhivì lugar yucán nduú nahi Agar mà. Te (ináhá-ndá) có-ndòó nèhivì nchícùn xì ley mà libre vichi, vàchi ñuu-nè Jerusalén, có-ndùá iin ñuu iá libre vichi. ²⁶Doco ñuu ndohó Jerusalén iá ansivi, nahi dihi-nda nduá, te libre ndisa iá`. ²⁷Vàchi dohó cachí tutu ìì:

Nècuàchì ñahà còò déhe-xi, ni cudiì inì-nè mate ni-iin dèhe-ne còò. Te xiñuhu ndàhì vico stná-nè, te cudiì inì-nè mate tâñahà ga tùinuù ni-iin méé xi-ne, vàchi (cuáhà gá cundiatú-nè). Mate còò gá nècuàchì vehe-ne, vátùni cudiì inì-nè (na ian) ndoó cuáhà dèhe-ne.

²⁸Pues cunaha-nsiá, nahi (dèhe Abraham nani) Isaac mà (xínduu nsidaa-nda), ñánì, vàchi dèhe ndisa mii-yá sàni nanduu-nda sàhà palabra ndiaha nì cachí-yà, na ian nì cuu xi stná Isaac mà. ²⁹Doco ñani Isaac nì tuiñuù-xí nahi nsidaa gá nèhivì ñuhiví, quini nì quida-té xì ñani tii-té, divi tètii nì tuiñuù ñuhiví nì quida Espíritu lì. Te iin-ni dècuèndè vichi ducán quidá stná nèhivì có-nchícùn xì Espíritu lì, quini quidá stná-nè (xì-ndà). ³⁰Doco éindù gá ñà-cachí tutu lì? Dohó cachá: “Tavà dahuun-ní criada mà xì dèhe-ne vehe-ní, vàchi mà ndútahvì dèhe-ne nùù-ní, cuisì-ní dèhe nècuàchì libre nihítahvì”, ducán cachá. ³¹Nàyùcàndùá, (sàhà ejemplu mà sàni cundaà ini-ndà), divi nahi dèhe nècuàchì libre mà xínduu-nda, ñánì, màdì nahi dèhe nècuàchì có-ìá libre.

Iin-ni ni cún dóó-ndá libre nùù ley sànahá

5 Vichi sàni tavà Cristu ndohó libre nùù ley sànahá, te sàhajàn cuní-yà cundoo dahuun-nda libre nicanicuahàn. Nayùcàndùá, iin-ni ni cúnahá-nsiá ñà-jaàn, te màsà túcù-nsiá cunchicùn-nsiá ley sànahá ma, vàchi sadíamà nùù-ndà na iin yugu (xi buey).

²Cunini vàha-nsia; yùhù Pablo cáhìn xì-nsiá: mà cúí chíndéé Cristu mii-nsiá te nú fuerza ni cacrón-nsiá màcùtuu seña xi Dios icà-nsiá (nacua cachí ley sànahá). ³Yùhù cachí xì nsidaa mii-nsiá nècuàchì cuní màcùtuu seña mà icà-xí, nú ducán ni cuu-xi-nsiá, dandu fuerza

quida stná-nsiá cumplir nsidaa gá ñà-ndúá cachí ley mà. ⁴Vàchi nù cuní-nsiá ndee vàha-nsia nùù-yá sàhà ley mà, dandu còò ni-iñàha nduú gá Cristu nùù-nsiá. Vàchi ñà-sàni nacuaà-nsiá gracia xi-ya nduá. ⁵Doco cunaha-nsiá, cuisì ñà-cunindisa-nda mii-yá nduá xiñuhu, te ducán chindéé stná Espíritu lì xí-yá ndohó quida-nda, vàchi sàhà cuisì ñà-jaàn nduá nihnu ini-ndà ndee vàha-nda nùù-yá. ⁶Vàchi nùù ndohó nèhivì xí Jesucristu, có-quidámà a itúú seña mà icà-ndà, ò á coó, cuisì ñà-ndiàá nduú ñà-cunihnu vàha ini-ndà mii-yá, te cuu stnahá ini-ndà sàhà-ndà.

⁷Mii-nsiá, ndiaha gá nì saquida-nsia antes na nísia xinindisá víi-nsiá. Doco vichi, énansa nì nìhi nèhivì nì dàtucù-nè mii-nsiá ñà-có-nchícùn gá-nsiá ñà-ndùú ñà-ndácuìsi? ⁸Pues (náhà xicà), màdì mii-yá ana cana-xi-nsiá gloria nduú ana datúcù xì-nsiá ducán. Còò.

⁹Te (ináhá-nsiá) iyuhu-ní tátñà nsidátáchí xí pan quée, te cuàhà gá ndutáchâ. (Te ducán stná xì chuun malu, iyuhu-ní ñà-có-ndiàá, te sàni xítìà inicutu.) ¹⁰Doco yùhù cähví xì Stoho-ndà Señor ñà-màsà cúnchicùn gá-nsiá ichì mà. Te nècuàchì dacá xi dìnì-nsiá, icumí-né cunsida-ne cuàchi-ne, ndéni nèhivì ní cui ni cún dúú-né.

¹¹Ñánì, nú ni quésahí cachí xì nèhivì ñà-xiñùhù màcùtuu seña mà icà-né, dandísá mà quídá quini ga nècuàchì (raza Judea) xí nì cùí, ni mà cùdúchí stná ini-né sàhà palabra cachí sàhà (nansa nì xihì Jesús nchica) cruz.

¹²Nècuàchì dacá xi-nsiá, chicá vâha ni sáà-né quida quini-ne xì mii-né, (màdì mii-nsiá).

¹³Cunaha-nsiá, divi sâhà-ñá nìhi-ndà quee-nda libre, ñàyùcàndùá nì cana Dios ndohó, ñánì. Doco màdì sâhájàn icúmí-ndá permisu quida ndevàha-nda; còo, mà cúí. Vâchi vichi ñà-ndùá xiñuhu nduú ñà-iin-ni cuu stnahá ini-ndà sâhà-ndà, te ducán nìhi-ndà cunucuachi víi-nda nùù ñanìtnaha-nda. ¹⁴Vâchi iá iin palabra tii cachí ley mà, te nú ni quida-ndañá cumplir, dandu queámà ñà-sàni chivàha stná-ndà nsidanicuú ley mà. Te divi palabra tii ma nduú ñà-xiñùhù cuu ini-ndà sâhà ñanìtnaha-nda nacua cuú stná ini-ndà sâhà mii-nda. ¹⁵Doco nú náâ stnàhà-ndà na iin quisì dàñá, dandu vihini sàà stná-ndà dandáñúhú stnaha-nda.

Nansa chindéé Espíritu lì ndohó, sadí-yà nùù ñà-có-ia vii cuní-ndà quida-nda dava xichi

¹⁶Yùhù cachí' xì-nsiá, iin-ni ni cándísâ-nda chindee Espíritu lì xí Dios anima-ndà, dandu mà quídá gá-ndà ñà-có-ndiàá xího nèhivì ñuhiví quida-ne. ¹⁷Vâchi Espíritu lì, có-ndôo ini-yà sâhà ñà-chicuéhè cuní ndahà sâhà-ndà quida, te ni có-càndísâ stná-mà quida ñà-ndùá cuní Espíritu lì, vâchi có-xiñùhù tnàhá-yá xán, ñàyùcàndùá, ùhì iá quida-nda ñà-ndùá cuní-ndà quida-nda. ¹⁸Doco nú Espíritu lì nduú ana dachítñùní ini xì-ndà, dandu còo modo dandacú gá ley sàñaha ma nùù-ndà.

¹⁹Náhà xícà índù iñàha nduá xího nèhivì ñuhiví quida-ne,

vâchi xiní-ndà cähàn-nè xì nèhivì cóni nándàhà xì-né. Quini quidá-né, doco có-cùcähán nùù-né.

²⁰Cahvi-né ñà-có-ndùú Dios ndisa, te sâhàn stná-nè nùù têtàtnà xì nùù têtadí. Daaní, xiní ùhì stnahá stná-nè, te náâ stnahá stná-nè. Xího stná-nè ñà-icúmí ñanìtnaha-ne. Te yàchì xídà stná ini-né. Ventaja xi mii-né nduá siempre cuní-nè tavà-né. Te mà úhì cudoo stná-nè, te quecuaán-né xì nècuàchì xínduu nèhivì xí mii-né. ²¹Tùha stná-nè cumbidía ini-nè, te sahní stnahá stná dava-ne. Xíni stná-nè, te quidá-né escándalo. Te cuàhà gá ñà-chicuéhè nahi ñà-jaàn quidá stná-nè. Pues sàni cachí xì-nsiá sâhà nèhivì tùha ducán, te tucutu cachí guè xì-nsiá vichi sâhà-né ñà-mà nunca nihitáhvì-né sàà-né cundoo-ne ñuhiví lì xí Dios.

²²Doco diín iñàha nduá quidá Espíritu lì ini anima-ndà, vâchi sâhà mii-yá vatùni cuu stnahá ini-ndà sâhà-ndà, te cudiì ndiaha stná ini-ndà. Vatùni cunihnu dadí ndiaha stná ini-ndà quida-ya. Te mà úhì quidandee stnahá stná ini-ndà sâhà-ndà, nú chindéé-yândô. Te ma úhì stná cähàn mânì stnaha-nda iin-nda inga-ndà, te cunduu stná-ndà nèhivì vâha. Sâhà mii-yá mà úhì quida ndisa-nda cumplir; ²³te mà cóo dana stná-ndà. Te vatùni nìhi stná-ndà cadi-ndà nùù-ndà ñà-màsà quídá ndevàha-nda. Cunaha-nsiá, (inicuttu ñuhiví) còo ni-iin ley cachí xì-ndà ñà-màsà quidá-ndá ñà-vâha yohó. ²⁴Vâchi nsidaa ndohó nèhivì xí Jesucristu, quida-nda cuenta na ian nì xìhì stná-ndà na ní xìhì-yà

nchìca cruz, te sàháyùcàndùá mà xího gá-ndà quida quini-nda, ni mà cúníhnú quíní gá stná ini-ndà. ²⁵Vàchi nú sàhà Espíritu lì itiácú-ndà vichi, dandu ni cuáha stná-ndà dacúndéhe-yándô ichì-yá.

²⁶Màsà cúcáhán-ndá mii-nda nduu-nda mii-nda, te cundoo-nda datnahá stnaha-nda. Còó, màsà cúmbìdia stnaha ini-ndà sàhà-ndà.

Ndiá ìcà-ndà chindée stnaha-nda

6 Nánì, nú ni cándiàá sàhà iin-nsia nùù cualquier iin cuàchi, dandu vivlí-ni càhàn-nsià xì nècuàchì cóni quídà víi ma sàhà ñà-nìhì-né nacunihnu viì ini-né, doco cuisì nèhevì chitu Espíritu lì xí Dios ni cündúú ana càhàn xì-né. Te xiñuhu coo stná nècuàchímà cuidadu màdí quida stná mii-né iin falta. ²Te nú ia iin ñanìtnaha-nda có-cündáà vàha inì-xi, dandu siempre ni nácuàhandee ini-ndàné, vàchi ñà-chívàha viì-ndà ley xi Cristu nduámà. ³Te nú tuxí ini-ndà cuàhà gá ndiaá-ndà, dandu cuiisiá mii-nda dandahví-ndà mii-nda nduámà, vàchi còò ni-iñàha ndiaá-ndà, nú ducán. ⁴Ñayùcàndùá, iin iin-nda xiñuhu nacani ini-ndà a vátuni ía ñà-ndùá quídà-ndà, á coó, te nú ducán, dandísá vátuni cudiì ini-ndà sàhà mii-nda, màdiá cundehè-ndà ñà-ndùá quídà ñanìtnaha-nda, a ver, amádi chicá quidá víi ndohó. ⁵Vàchi iin iin-nda icúmí-ndá nacuàha-nda cuenta sàhà ñà-ndùá nì quida-nda.

⁶Nsidaa nèhevì dacuahá palabra iì nùù ana chinahá xì-né, ndiá ìcà stná-né chindée-né nècuàchímà xì ñà-ndùá icúmí-né.

⁷Màsà cuáha-nsia dandahví nèhevì mii-nsiá. Mà cúi nàcuìdiqui uun-nda mii-yá, vàchi cachí dichu: “Ñà-ndùá nì chihi-nda, divi nìhì-ndà”. ⁸Vàchi nú ni quida-nda cuiisi ñà-ndùá xího ini mii-nda, dandu icúmí-ndá sàà-ndà ndaunu dahuun-nda. Doco nú ni quida-nda nacua cuní Espíritu lì xí Dios, dandu sàhámà nìhitáhvì-ndà vida ndiaha nicanicuahà. ⁹Ñayùcàndùá, màsà cúñáñá-ndá quida-nda nsidaa ñà-ìá viì, vàchi nú iin-ni ni quida-nda ducán, te có-cùhúún ini-ndà, dandu cundiatú ndiaha anima-ndà.

¹⁰Sàhájàn, nú iá nansa quida-nda obra nùù ñanìtnaha-nda, dandu ni quida-ndañá. Te nú nèhevì iin-ni cahví stná xì Yua-nda Dios nduú stná-né, dandu chicá más xiñuhu chindée-ndané.

Ultimo ñà-ndùá nì cachi Pablo xì nècuàchì ladu Galacia, te ndahà mii-né nì tiaa-neà

¹¹Vichi mií tiaí letra nahnu yohó. ¹²(Cuàhìn càhàn guè xì-nsiá sàhà) nècuàchì cuní màcùtuu seña xi Dios ìcà nèhevì. Cunaha-nsiá, cuisì sàhà-ñá cuní-né ndòo vàha-ne xì nèhevì nduá, vàchi yúhí-né quida quini nèhevì xì-né (nú nchícùn-né cuisì ichì mii-yá ana nì xìhì) nchìca cruz, divi Cristu. ¹³Te cunaha-nsiá, ni có-chívàha viì stná mii-né ley sànhaha ma, mate cudíi guá ini-né itúú seña mà ìcà-né. Te cuní-né màcùtuu stná mà ìcà mii-nsiá sàhà-ñá cundee-né nùù-nsiá, te ducán quee cuàhà tnùñuhu xí-né (cahan-né). ¹⁴Doco yùhù, cuisì tnùñuhu xí ana nì xìhì

nchìca cruz nduá cuní` quee, divi tnùñuhu xí Stoho-ndà Jesucristu. Te sàhà-ñá nì xìhì-yà ducán, còò cá ni-iñàha íá ñuhiví yohó (ndiaá nùí), vàchi quidé cuenta na ian sàni xìhì stnáì nchìca cruz xì mii-yá, te có-ndùlócô guè sàhà ñà-ìá ñuhiví yohó. ¹⁵Vàchi nú nèhiví xí Jesucristu nduu-nda, dandu màdì ñà-cutuu seña ìcà-ndà nduá ndiaá. Te nú còò stná seña mà, ni mà chíndéé stná mà-ndó, cuisì ndiaá ñà-cucumi-nda iin anima

saa. ¹⁶Te nsidaa nèhiví nchícùn ndisa xi palabra yohó, ni sáà-nè cundiatú ndiaha anima-nè, te Dios ni cündéhe ndahví xì-né, vàchi quidá-yá cuenta na ian xínduu stná-nè nèhiví xí-yá Israel.

¹⁷Vichi màsà cuáhachuún uun ga ni-iin nèhiví yùhù, vàchi cuàhà gá (sàni ndohi sàhà) Jesús, cuàhà gá seña itándiaa iqué (ndé nì dùcùn).

¹⁸Ni cúcúmí anima-nsià cuàhà gracia xi Stoho-ndà Jesucristu, ñánì. Sà-ìá.

Tutu Nì Tiaa San Pablo nùù Nèhivì xí Dios Ndoó Nuu Éfeso

1 Yùhù nduí Pablo, iin ana nì nìhi chuun iì nùù Jesucristu, vàchi ducán nì chitnùní ini Dios quide. Te vichi tiaí carta yohó nùù nsidaa mii-nsiá nèhivì iì xí-yá ñuu Éfeso, nsidaa mii-nsiá nècuàchì iin-ni cahvi stná xì Jesucristu.
2 Contentu ni cündoo-nsiá quida Yua-nda Dios xì Stoho-ndà Jesucristu, te cuàchà gá gracia xi-ya ni cúcumí-nsiâ.

Cuàchà gá cundiatú anima nsidaa nèhivì xí Jesús

3 Ansivéhé cahnú Yua-nda Dios, divi mii-yá ana cahvi stná Stoho-ndà Jesucristu, vàchi Yuamánì-yámà nduuú-yá. Te sàhà-ñá nduu-nda nèhivì xí Dèhemani-yá, ñàyùcàndùá sànì sàhatahvì-yándô nsidanicuú ñà-ndiaha fí íá ansivi.
4 Te sàhà stná ñà-ndùá nì quida mii-yá, ñàyùcàndùá nì nacàxin Dios ndohó dècuèndè na týyóo ñuhivì sàhà-ñá cundoo-nda nùù-yá, te cunduu-nda nèhivì fí còò falta xi. **5** Te sàhà ñá-cùù guá ini-yà sàhà-ndà, ñàyùcàndùá nì chitnùní ini-yà sàà-ndà cunduu-nda dèhe ndisa-ya. Divi ñà-jaàn nduá nì nacani ini-yà, te sàhámà nì chitnùní

ini-yà ñà-nìhítáhvì-ndà ducán sàhà (obra nì quida) Jesucristu.
6 Te vichi tavá-nda tnùñuhu xí-yá ñà-ndiaha guá nì quida-ya nì sàhatahvì-yándô gracia, te sàhà gracia mà sànì nìhì-ndà nì cundiatú vàha anima-ndà nì quida Dèhemani-yá. **7** Vàchi sàhà-ñá nì xìhì Dèhemani-yá, te nì xìtià ñìl-yá, ñàyùcàndùá vátùni nì nacuidahan-yándô nùù tnündoho, vàchi nì ndutu cuàchi-nda ñà-nì quida guá-yá gracia sàhà-ndà;
8 te sàhà gracia nì quida-ya mà, fuerte gá sànì dàtnúù-yá ini anima-ndà; ndiaha gá sànì nduhiì sàxìnítñúní-ndà nì quida-ya.
9 Tiempu antes nìsa là dèhé ñà-ndùá nì nacani ini-yà quida-ya quìvì växi xi-nda, doco vichi sànì cachitnùhu-ya xì-ndà nansa iámà, nì cache-ya nansa nì chitnùní ini-yà quida-ya, **10** ñà-cunduu Cristu ana cusahnú nùù nsidanicuú iñàha, ñà-íá ansivi xì ñá-íá stná ñuhivì. Te seguru icúmí cuu ndisa nsidaámà na sàà meru quìvì xán.

11 Sàhà-ñá nduu-nda nèhivì xí Cristu, ñàyùcàndùá sànì nìhítáhvì guá-ndà nùù Dios, vàchi divi ñà-jaàn nduá nì nacani ini-yà antes.

Te mii-yá, nacua chítnúní ini-yá quida-ya, divi ducán siempre quidá ndisa stná-yá. ¹² Te nsìuhù nècuàchì primeru nì quìhvi ichì Cristu, ducán nì chitnuni ini-yá nìhitáhvì gá-nsì sàhà-ñá chicá más tnùñuhu xí-yá quee sàhà ñà-ndiaha guá nì quida-ya xì-nsí. ¹³ Daaní, después nì xinítñuhu stná mii-nsià palabra ndàcuisì xí-yá, divi razón vàha nansa càcu-nda, te nì xinindisá stná-nsià Cristu. Ñàyùcàndùá nì nìhi stná-nsià Espíritu lì xí-yá, nacua nì quida-ya comprometer. Te Espíritu lì mà nduu nahi seña ñà-sànì nanduu-nda nèhivì fì xí-yá. ¹⁴ Doco cuiśi-ní tnùmánì primeru nduu Espíritu lì, vachi más gá icúmí-ndá nìhitáhvì-ndá na sáà quìvì nacuaca-yàndó, vàchi nèhivì xí mii-yá nduu-nda ñà-sànì dànanà-ýá sàhà-ndà. Te cuàhà gá stná tnùñuhu ndiaha xí-yá icúmí quee quìvì (nìhitáhvì guá-ndà ducán).

**Nansa nì xícàn tàhvì Pablo
nùù Dios ñà-nì cuáhatahvì-yá
nèhivì xí-yá iin anima nchichí**

¹⁵ Cunaha-nsiá, sànì xinítñuhí ñà-fuerte guá nihnu inì-nsia Stoho-ndà Jesúx xì ñá-cuàhà guá cuú stná inì-nsia sàhà nsidaa nèhivì xí-yá. Ñàyùcàndùá, ¹⁶ siempre naquímáni' Dios sàhà-nsiá, te xícàn tàhví nùù-yá ¹⁷ ñà-nì ndúnchichí ndiaha-nsiá quida Espíritu lì; te ni chíndéé stná-yá mii-nsiá mánìhi inì-nsià sàhà Dios, dandu chicá cunaha váha-nsiayà. Divi ñà-jaàn nduu xícàn tàhví nùù Yuandiahá-nda Dios, divi mii-yá ana cahvi stná Stoho-ndà Jesucristu.

¹⁸ Daaní, xícàn tàhvì stnáì nùù-yá ñà-nì dátnùù-yá sàxìnítñúní-nsià sàhà-ñá cundaà vàha ini-nsià nansa íá tnùndé ini ndiatu-nda nùù-yá, vàchi ñà-sànì cana-yàndó íá ndisa tnùndé ini xi-nda. Te xícàn tàhvì stnáì ñà-nì sáà-nsià mánìhi inì-nsià ñà-ndiaha guá sànì nìhitáhvì-ndà cuàhà ñà-vàha nùù-yá, nsidanicuú ndohó nèhivì fì xí-yá. ¹⁹ Te xícàn tàhvì stnáì ñà-nì cündáà inì-nsia ñà-cuàhà guá poder ndiaha icúmí-yá, te vàtùni nacuàhandee ini-yá ndohó nècuàchì xiníndísá-xí-yá. Te divi sàhà poder ndiaha ma ²⁰ nì dànátiácú-yá (Dèhemani-yá) Cristu, dandu nì nsihi nì natiacu-yá nì nana-ya ansivi dècuèndè gloria, te nì sàcòo-ya ladu cuahá Yua-nda Dios. ²¹ Te vichi dìiquì-xí iá-yá, te cuàhà gá más ndiaá-yá nùù nsidaa ana cusáhnú, xì nùù nsidaa ana itá fuerte, xì nùù nsidaa ana icúmí xí poder, xì nùù nsidaa ana dàndàcú, xì nùù nsidanicuú gá stná ana ndáçùcahan nèhivì tiempu vichi, te ò tiempu vàxi xi-nda inga ñuhivì. ²² Nsidanicuú iñàha, sànì ndòa sujetu nùù Cristu nì quida Yua-nda Dios. Te nsidaa ndohó nèhivì iin-ni cahvi xí-yá, sànì chítnúní ini-yá dandacú Cristu nùù-ndà na ian dàndàcú dìnì-ndà nùù-ndà. ²³ Te ndohó, nahi iquicúnú mii-yá nduu stná-ndà. Te sàhà ndohó na ian sànì sacatnahá nsihi cuerpu xí-ya, na ian iá nsihi-ya vichi. Te mii-yá nduu ana iá inicutu ñuhivì xì ansivi.

**Nansa cuú ini Dios sàhà-ndà,
te nì dàcácu-yàndó**

2 Vichi sà-ìtiácú ndisa
anima-nsià. Doco antes na

ian còò vida xi anima-nsià nì sá-ìa nùù-yá ñà-cuàhà guá cuàchi-nsia; ²vàchi nìsa cudiì inì-nsia quida-nsia falta nahi nsidaa gá nèhivì ñuhìvì. Nìsa inini-nsia táchì malu cusáhnù nùù nsidaa gá ñà-malu xicá ansivi, te divi quisì jaàn dacáhàn xì nsidaa nèhivì có-iníní xí Dios. ³Daaní, stná nsiùhù, nìsa xìcanuu stná-nsi cutnáhâ-nsí xì nècuàchì có-quidá víi ma; vàchi nsidaa-nda, nacua nìsa xicàn ini cuerpu xi-nda xì sàxìnítunùnì-ndà, ducán nìsa cudiì ini-ndà quida-nda. Nàyùcàndùá, cuàhà gá castigu xi Dios nì càyà sàhà cuàchi-nda, nacua cáyà-ñà sàhà nsidaa gá stná nèhivì cuáchi.

⁴Doco Dios, cuàhà sàstnùhù cuhí ini-yàndó; vàchi yáha ga cuú ini-yà sàhà-ndà; ⁵nàyùcàndùá, nì quida-ya gracia sàhà-ndà, te nì dàcácu-yàndó. Mate còò vida ndiaha nùù anima-ndà sàhà cuàchi nì quida-nda, doco nì quida-ya cuenta na ian nì natiacu stná-ndà na ní natiacu Cristu. ⁶Nàyùcàndùá, ducán iá na ian nì cutnaha-nda xi-yá na ní natiacu-yà nì quida Yua-nda Dios. Te quidá stná-yà cuenta na ian sàñì nana stná-ndà ndè gloria, te vichi cutnaha-nda xi Jesucristu ndoo-nda yucán xi-yá nì quida Yua-nda Dios. ⁷Pues ñà-jaàn sàñì quida-ya sàhà-ñá nicanicuahàn ni queé cuàhà tnùñuhu xí-yá sàhà gracia nì quida-ya na ní indehè ndahví-yàndó sàhà Jesucristu; ⁸vàchi micuísí gracia nduá sàñì càcu-nda ñàñì xinindisa-ndayá. Màdì iin chuun ni quidá ndohó nduá nì càcu-nda, còò. Ñà-ndùá nì cutahví-ndà nùù Dios nduá. ⁹Ni màdì obra vàha ni quida-nda nduá nì dácácu xi-nda.

Còó, còtó sàà iin-nda cuahan-nda chicá ndiaá-ndà. ¹⁰Còò, mii-yá nì quida-ya obra xì ndohó, te sàhajàn sàñì ndusaa anima-ndà. Vàchi na ní sàcündoo-nda nùù Jesucristu nì ndusaa íní-ndà sàhà-ñá cui quida stná-ndà cuàhà obra vàha nacua nì chitnùnì ini-yà quida-nda.

Nsidaa nèhivì xí Jesús, iin-ni nèhivì xínduu-ne

¹¹Nàyùcàndùá, xiñuhu nsinuu ini nsidaa mii-nsiá nècuàchì inga raza, vàchi có-ndùú-nsiá nèhivì raza Judea. Nèhivì còò seña xi Dios ìcà-xí cachí nsiùhù nècuàchì raza mà xì mii-nsiá; te nèhivì seña xi Dios cachí-nsi xì mii-nsí, vàchi iá iin seña nì chituu nèhivì ìcà-nsí. Nàyùcàndùá xiñuhu nsinuu ini-nsià nansa nìsa ia xi-nsiá antes, ¹²cónisá níhnú inì-nsia Cristu antes, mànicùí (níhítahví-nsiá) nahi nèhivì ñuu-nsi Israel, te cónisá ínahá stná-nsià ni-iñàha sàhà tratu nì saquin-yà, te nì quida-ya comprometer cuàhà gá ñà-ndiaha. Còò ni-iin tnundé ini nìsá ícúmí-nsiâ, ni còò stná Dios nìsá ia nùù-nsiá. ¹³Xica nísá ia-yà nùù-nsiá antes, doco vichi sàhà-ñá (ní xìhi) Cristu, te nì xitià nìlì-yá, nàyùcàndùá vátuni sàñì tnàtuu yatni-nsia nùù-yá nduá, vàchi divi Jesucristu sàñì xinindisá stná-nsià. ¹⁴ùì raza nì sanduu-nda antes, na ian nì tähndé dava-nda; doco vichi sàñì nacuatnaha-nda nì quida-ya; iin-ni nì nàcünduu-nda quidá-yá cuenta vichi, te iá paz, có-xìnì ùhì stnähá gá-ndà. ¹⁵Cunaha-nsiá, sàhà-ñá nì nanduu-ya nèhivì, (te nì xìhi-yà), nàyùcàndùá nì nìhì-yá nì nacadi-yà ichì ley sànaha. Cuàhà

gá nísā dandacú ley mà nùù-ndà, cuàhà gá nísā xicàñ-ñà quida-nda, doco nsidaámà, sàñì cuxicá nì quida-ya, te vichi iin-ni nèhivì saa sàñì nanduu-nda, có-ndùú gá-ndà ùì raza, ñàyùcàndùá, sà-ìa paz.

¹⁶Vàchi na ní xìhì-yà nchica cruz, nì nìhi-yá nì nàcündoo vàha ndúì raza-ndà xì Dios, te nì nìhi stná-yà nì nachindoo vàha-yàndó, có-xìnì ùhì tnahá gá-ndà vichi. Vàchi iin-ni nèhivì sàñì nanduu nsidaa-nda nì quida-ya.

¹⁷Na ní quixi Cristu, nihí-yá iin razón ndiaha nì quesaa, te nì cachitnùhu-ya nansa coo paz nùù nsidaa-nda. Mii-nsiá, mate xica nísā ia Dios nùù-nsiá, doco nì sàà stná palabra mà nùù-nsiá. Daaní, nsiùhù, na ian yatni nùù ichì-yá nì sandoo-nsi, te nì sàà stná palabra mà nùù-nsi. ¹⁸Vàchi sàhà Jesucristu sàñì nìhindè ndúì raza-ndà tnàtuu-nda nùù Yua-nda Dios. Te iá stná imindaa Espíritu ìì xí-yá, te chindee stná-yàmà ñà-tnàtuu-nda nùù-yá. ¹⁹Mii-nsiá, có-ndùú gá-nsiá nahi nèhivì xio, ò nèhivì fuera, còó. Meru nèhivì ìì xí ñuu Dios nduú stná-nsiá vichi nahi nsiùhù. Dècuèndè nduú stná-nsiá nahi nèhivì ndoo vehe-ya. ²⁰Te ndisa, na iin vehe nduú stná-ndà. Te nahi cimientu xan nduú apóstol xì nsidaa stná profeta nísā cahàn cuenta xi-ya. Te nahi cavà cahnú indúhu esquina cimientu, ducán nduú Jesucristu. ²¹Ñàyùcàndùá, base xi-nda nduú-yá, te na ian cueé-ni cueé-ni cudúcûn iin vehe na cuáha-ña, ducán stná ndohó, (cueé-ni cueé-ni nacuátnahá-ndá) dècuèndè sàà-ndà cunduu ndisa-nda

na iin veheñùhu ìì xí Stoho-ndà Señor. ²²Te mii-nsiá, sàhà-ñá nchícùn stná-nsià mii-yá, vàtùni sàñì nacuatinahá stná-nsià (xì nsiùhù), te ducán sáà nsidaa-nda cunduu-nda na iin vehe-ya ndé coo-ya nicanicuahàn sàhà Espíritu ìì xí-yá.

**Nansa iá chuun xi Pablo
ñà-cachitnùhu-ne palabra
ìì xì nèhivì inga raza**

3 Yùhù Pablo, ndiadí' vehecàà vichi sàhà-ñá (quidé chuun ìì xí) Jesucristu. Te chuun ìì mà, sàhà ñà-vàha xi stná mii-nsiá nècuàchì inga raza nduú stná. ²Ádi sá-ìnahá-nsiá nansa nì quida Dios gracia sàhí, te nì nìhitáhvì quide chuun (chinahì) mii-nsiá. ³Vàchi mii-yá, nì dàtnúù-yà sàxìnítñuní yùhù nansa iá palabra ndiaha nísā ia dèhé antes. Te divi sàhámà nì tiai iin carta tii (nì sàà nùù-nsiá) daa. ⁴⁻⁵Ñàyùcàndùá, nú sàñì cahvi-nsia carta mà, dandu vàtùni cundaà ini-nsià nansa nì nìhitáhvì mánìhì inì palabra sàhà Cristu nísā ia dèhé antes. Cunaha-nsiá, cóñì nìhitáhvì nèhivì sàñaha cunitnùhu-ne palabra mà; doco vichi sàñì dàtnúù Espíritu ìì sàxìnítñuní nsiùhù nècuàchì apóstol xi-ya, xì stná nècuàchì dava ga cáhàn cuenta xi-ya. ⁶Te divi ñà-yòhó nduú (palabra mà): ñà-vàtùni nìhitáhvì stná nèhivì inga ñuu nú ni cúníndísâ-né palabra xi-ya, mate có-ndùú-né nècuàchì raza-nsì Judea. Nahi iin-ni nèhivì cunduu ndúì raza mà. Ñàyùcàndùá, vàtùni nìhitáhvì nècuàchì inga raza ñà-ndiaha ìì nì quida-ya comprometer, vàchi nèhivì xí Cristu cunduu stná-nè.

⁷Cunaha-nsiá, nì quida Dios gracia sàhí nì sàhatahvì-yá yùhù chuun ñà-cachitnùhi palabra lì xí-yá; te sàhà poder ndiaha xí-yá (nì cana-ya yùhù), ⁸mate nduí iin ana chicá có-ndiáá nùù nsidaa nèhivì xí-yá, doco nì nìhí (chuun) ndiaha nùù-yá, divi ñà-cachitnùhi xì nèhivì nsidaa ñuu ñà-ndiaha guá íá ñà-ndùá sáhatahvì Cristu ndohó. ⁹Te nì nìhí stnáí chuun datúi nùù nsidaa nèhivì nansa nì chitnùní ini Dios quida-ya. Dècuèndè chicá sànaña nìsa la dèhámà, cuisì Dios nìsa inaha xán; iin-ni ndè antes nì quidavàha-ya ñuhiví ináhá-yâñà. ¹⁰Doco vichi sàñì dàtúi-ya nsidaámà sàhà-ñá ndulocó nsidaa ángel xi-ya xì nsidaa stná espíritu xicá ansivi, na indéhe-né ñà-ndiaha guá quidá-yá xì nèhivì càhvì xì-yá, dandu cundaà vàha ini-né nchichí cuàhà-yá sàhà nsidaa chuun quidá-yá.

¹¹Pues dècuèndè nicanicuahàn antes, ñà-jaàn nduá nì nacani ini-yà quida-ya, te divi ñà-jaàn nì nìhí stná-yà nì dàxínu-ya na nì quida Stoho-ndà Jesucristu (obra xi-ya). ¹²Te vichi nuná ñuhiví nùù-ndà, vàtùni tnàttuu-nda nùù Dios, mà yúhí gà-ndà, vàchi xiníndísá-ndà Jesucristu. ¹³Ñàyùcàndùá, yùhù sacúndáhví` nùù-nsiá nà-màsà cùhúún ini-nsiá sàhà ñà-cuàhà guá ndohí sàhà mii-nsiá (nècuàchì inga ñuu); còó, vàchi xiñuhu quida-nsia cuenta na ian tnùñuhu xí-nsiá nduá.

Cuàhà sàstnùhù cuú ini Jesucristu sàhà-ndà

¹⁴⁻¹⁵Cunaha-nsiá, nsidaa ñà-jaàn nduá dìsáhà-xí cuàhìn càcàn tàhví

nùù Yua-nda Dios vichi. Siempre sàcuìñ sìsí nùù-yá, te cachí` xì-yá Yua-nda Dios, vàchi mii-yá nduú yua nsidaa ndohó nècuàchì ndoo nùù-yá, a sea ndoo-nda ñuhiví yohó, te ò ansivi ndoo-nda. ¹⁶Pues vichi xícàñ tàhví nùù-yá ñà-nì nácuàhandee ini Espíritu lì xí Dios mii-nsiá, vàchi cuàhà gá poder ndiaha icúmí-yâ. ¹⁷Te xícàñ tàhví stnáí nùù-yá ñà-nicanicuahàn ni cúníhnú vàha inì-nsia Cristu, te ducán coo-ya contentu ini anima-nsià. Te xícàñ tàhví stnáí nùù-yá ñà-nì cùú fuerte ndisa ini-nsià sàhà-yá xì sàhà stná ñanìtnaha-nsia na ian iín fuerte iin yutnù ducún, te ò indíhu fuerte iin vehe cahnú. ¹⁸⁻¹⁹Te nù ducán, dandu vàtùni màñihì váha ini-nsià ñà-cuàhà guá cuú ini Cristu sàhà-ndà. Te divi ducán xícàñ tàhví stnáí sàhà nsidaa gá nèhivì xí-yá, ñà-nì sáà nsidaa-nda màñihì ini-ndà ñà-yáha guá cuàhà cuú ini-yà sàhà nsidaa-nda, ndéni ana nì cui ni cùndúú-ndá, te ndéni nì cui ni cùndóó-ndá. Doco còó, ni mà cùù sàà-ndà cundaà nsihi ini-ndà sàhajàn, doco siquiera xícàñ tàhví ñà-chicá más ni cùndáà ini-nsià sàhà-ñá, te ducán sàà anima-nsià nachituá mii Dios.

²⁰Te vichi ansivéhé Dios, vàtùni quida-ya nsidanikuú ñà-ndùá xícàñ tàhvì-ndà nùù-yá, dècuèndè yáha ga más cui quida-ya nùájàn, mate iin chuun cahnú sàstnùhù nduá ni cúníhnú ini-ndà càcàn-ndà, doco (vàtùni nìhì-ndàñá), vàchi cahnú poder xi-ya, te divi poder mà quidáchúún stná ini anima-ndà. ²¹iAnsivéhé

cahnú-yá! Nicanicuahàn xiñuhu naquimanì-ndàyá sàhà ñà-ndiaha guá iá Jesucristu xì ñà-ndiaha guá quidá stná-yà xì nsidaa ndohó nèhivì cahvi xi-yá. Te dècuèndè nicanicuahàn ducanicoó. Amén.

**Iin-ni nèhivì sànì nanduu-nda
nì quida Espíritu lì xí Dios**

4 Sàhà-ñá nchícuìn Stoho-ndà Señor ié` vehecàa yohó.
Ñàyùcàndùá sacúndáhví` nùù-nsiá ñà-nì cágánúú víi stná-nsià nacua ndiá icà-ndà, vàchi sànì cana-yàndó (ñà-cunduu-nda nèhivì lì xí-yá).
2 Sàhà ñà-jaàn xiñuhu cunihnu ndahvi ini-ndà, te cunihnu manì stná ini-ndà. Iin-ni ni quidándéé cahnú ini-ndà sàhà ñanìtnaha-nda. Calma ni cündóo-ndá. Iin-ni ni cúcúú ini-ndà sàhà-né. 3 Vàchi nahi iin-ni nèhivì xínduu-nda nì quida Espíritu lì xí-yá; ñàyùcàndùá, iin-ni ni cündóo màngì nsidaa-nda, vàchi chindéâmà ñà-màsà tähndè dava-nda. 4 Vàchi nahi iin-ni cuerpu mii-ya (nduú nsidaa-nda), te imindaa Espíritu lì xí-yá iá stná, te iin-ni tnündé ini ndiatú stná nsidaa-nda ñà-sànì cana-yàndó. 5 Te imindaa Stoho-ndà Señor iá stná, xì imindaa stná ñà-ndùá xiníndísá-ndá. Daaní, iin-ni sànì cuhiì stná nsidaa-nda. 6 Vàchi imindaa Dios iá, te Yua nsidanicuu-nda nduú-yá, vàchi cusáhnù-yá nùù nsidaa-nda, te chindéé-yá nsidaa-nda, te iá stná-yà ini anima nsidaa-nda.

7 Doco cada iin iin-nda sànì nìhítáhvì-ndà nùù Cristu segúñ nansa nì cudiì ini mii-yá cuàhatahvì-yàndô. 8 Ñàyùcàndùá, dohó cachí nùù tutu lì:

Sànì nana-ya ndè gloria, ndacá stná-yà cuàhà gá ana nì cundee-yá nùù-xí, dandu nì sàhatahvì stná-yà nèhivì ñuhivì cuàhà ñà-vàha.

9 Pues cachí tutu mà ñà-nì nana-ya (ansivi), doco ñndiá nduá cuní cachàmà? Dohó cuní cachà, ñà-antes nì nuu-ya ndè tìxi ñuhù ndé chicá cunú. 10 Daaní, después nì nana stná-yà ansivi ndé chicá ducún sàhà-ñá nachitu inicutu ñuhivì poder xi-ya. 11 Te nì sàhatahvì stná-yà nèhivì cuàhà ñà-ndiaha. Dava-nsi nì nìhítáhvì-nsi cunduu-nsi apóstol cacanuu-nsi chuun xi-yá. Te dava-nda nì nìhítáhvì-ndà cunduu-nda profeta cähàn razón quixí nùù-yá. Te dava ga-ndà nì nìhítáhvì-ndà cunduu-nda ana tùha víi cachitnùhu xì nèhivì nansa càcu anima-nè. Te dava stná-ndà nì nìhítáhvì-ndà cunuù-ndà nèhivì xí mii-yá, te chinaha stná-ndàne. 12 (Ducán nì chitnùní ini-yá nìhítáhvì iin iin-nda) sàhà-ñá cui chindée stnaha-nda, te sahajàn nìhì stná-ndà cunucuachi víi-nda nùù-yá, dandu nacuàhandee stná ini nsidaa-nda na ian cuàhàn ndufuerté cuerpu xi mii Dèhemani-yá Cristu. 13 Ducán dandu vâtùni sàà nsidaa-nda cunindisá víi-nda palabra xi-ya, te cunaha ndisa-nda Dèhemani-yá. (Te ndiaha gá ñà-jaàn), vàchi nú ducán, dandu nàcùnihnu ini-ndà nahi iin nèhivì sahnú, te ini stná anima-ndà cuacatnahá stná nsidaa gracia xi Dèhemani-yá Cristu. 14 Mà cündúú gá-ndà nahi méè; (mà cúníndísá-ndá) nansa ni nì cui ñà-ndùá chináhá nèhivì.

(Mà túcù nàhá-ndà inga ichì) na ian dandiachi tàchì-ndó yohó te yucán. Ni mà níhí stná nèhivì maña dandahví-nèndó, mate cuní-né datúcù-nèndó iin ichì có-ndùú ñà-ndáà. ¹⁵ Ñàyùcàndùá, sàhà-ñá màsà cúú xí-ndá ducán, xiñuhu ni cähàn-ndà puru ñà-ndácuìsì xì ñanìtnaha-nda. Mànì mánì ni cähàn-ndà xì-né, dandu sàà-ndà quida sahnu-nda nacua cuní Cristu, vàchi mii-yá, nahi dìnì-ndà (dandacu-xi nùù-ndà), ducán nduú-yá. ¹⁶ Te ndohó, nahi ndahásahà-yá nduu-nda, vàchi iin-ni sàñì nacuatinahá nsidanicuu-nda nì quida-ya sàhà-ñá ni chíndéé stnaha-nda, te cunduu-nda nahi iin-ni cuerpu xi-ya. Vàchi chuun xi mii-yá nduá dandacú-yá, te chuun xi ndohó nduá ñà-quida-nda chuun nì quida tocar iin iin-nda. Ñàyùcàndùá, ducán queé stná mà na ian sahnú cuerpu xi-ya, te ndufuértêà, dandu chicá (ndiaha gá) cucuu stnahá stná ini-ndà sàhà-ndà.

**Nansa ndiá icà-ndà quida-nda
ñà-sàñì nìhitáhvì-ndà vida
ndiaha nùù Jesucristu**

¹⁷ Ñàyùcàndùá, yùhù ndácùcahín Jesucristu, te chináhî mii-nsiá ñà-màsà quídá gá-nsià na quidá nèhivì có-ináhá xí Dios, vàchi cuiísì ñà-chicuéhè nihnu ini-né. ¹⁸ Cò-dàtnúù Dios sàxìnítñùní-né. Còò vida ndiaha xí mii-yá nùù-né, vàchi có-cündáà tnùní ini-né sàhà-yá ñà-caxin guá anima-né. ¹⁹ Mà túha-ne cucahan nùù-né, mate cuàhà gá viciu icúmí-né, vàchi ñà-diì xí-né nduá quidá siquinì-né.

²⁰ Doco mii-nsiá, còó. Tucu iá ichì Jesucristu nì dàcuàhá-nsiá. ²¹ Te (a sácu víha) nú sàñì sàà-nsià nì cundaà vàha ndisa inì-nsia sàhà-yá, te (a sácu víha) nú sàñì chinaha-yá mii-nsiá nacua nduú ñà-ndácuìsì sàhà-yá. ²² Te dohó cachí palabra xi-ya, (ñà-có-ìá vàha) ñà-ndúá nìsa quida-nda antes. Xiñuhu nacoo dahuun-nda modo nìsa nihnu ini-ndà, vàchi ñà-yùcán cuàhà dandáñúhú xí-ndá ni cuí. Cutu dandahvíàndó, te daxíhoándô cuàhà ñà-síquini. ²³ Ñàyùcàndùá vichi xiñuhu nacani ini-ndà iin modo saa, ²⁴ te quida-nda cuenta na ian sàñì ndusaa-nda, na ian làcà nì quidavàha Dios ndohó, vàchi vichi sàñì sàhatahvì-yándô ñà-cunduu-nda nahi mii-yá, vàtuni quida-nda nacua cachí palabra ndàcuìsì ndé cachí-yá xì-ndà ñà-cunihnu iì ini-ndà, te quida vii-ndà xì ñanìtnaha-nda.

²⁵ Ñàyùcàndùá, ni-iin xichi màsà dándahví stnähá gá-ndà. Micuísí palabra ndàcuìsì ni cähàn-ndà xì ñanìtnaha-nda, vàchi iin-ni nèhivì xínduu nsidaa-nda vichi. ²⁶ Te nú ni cuídà ini-ndà sàhà iñàha, cuidadu ni cündóo-ndá ñà-màsà quídá-ndá iin cuàchi; màsà cuídà ini-ndà inii ndui yacá. ²⁷ Màsà cuáha-nda lugar dacà ñà-malu sàxinítñùní-ndà.

²⁸ Nú nìsa xidacuihna-nda antes, màsà quídá gá-ndà ducán. Iin chuun vii ni quidachúún-ndá vichi, dandu cucumi-nda iñàha xi mii-nda, te cui dacútâhvì-ndà nèhivì iá necesidad-xi.

²⁹ Daaní, màsà cähàn quini stná-ndà vichi. Còó, puru palabra vii ni cündúá, cundaca

xi anima-ndà, dandu ndiaha gá chindeá nècuàchì iníni na cähàn-ndà. ³⁰Te mäsà dáçuhúún stná ini-ndà Espíritu lì xí Dios, vâchi mii-yá nduu seña ñà-ndùù-ndà nèhivì lì xí-yá, te iin-ni cucumi-ndayá dècuèndè quìvì càcu dahuun-nda.

³¹Mäsà chúhún gá ini-ndà sähà iñàha. Te mäsà cuídà gá stná ini-ndà. Ni mäsà ndúdáná-ndá; còó. Ni mäsà cánàhá stná-ndà, te mäsà cähàn quini ga stná-ndà. Ni mäsà cündéhe úhi stnahá stná-ndà. ³²Còó, mânì ni cündóó-ndá xí ñanítlnaha-nda, te cuhi stnähá stná ini-ndà. Te nsidaa-nda xiñuhu cuicahnú stnahá ini-ndà sähà-ndà nacua nì quida Yua-nda Dios xì ndohó (ñà-nì xihì) Cristu sähà-ndà.

5 Nàyùcàndùá, na ian quidá Dios, ducan ni quidá stná-ndà, vâchi dêhe-ya nduu-nda, te mânì cuáhà-ndà nùù-yá. ²Iin-ni ni cúcúú stnahá ini-ndà sähà-ndà nacua cuú stná ini Cristu sähà ndohó, vâchi sähámà nì sähà-ya vida xi-ya cuenta xi-nda, te ducán nì nìhì-ndà nì cudiì ini Yua-nda Dios sähà-ndà. ³Nèhivì xí mii-yá nduu-nda vichi, ñàyùcàndùá, mäsà cähàn-ndà xi ana cóni nándähà xì-ndà; mäsà quidá siquini-ndà, ni mäsà xího-nda ñà-ndùá icúmí inga nèhivì. Còó. Ni mäsà ndácúcahan ga stná-ndà ni-iin chuun sì-quini mà, vâchi nèhivì lì xí mii-yá nduu-nda vichi. ⁴Na cähàn-ndà, mäsà cähàn-ndà palabra siquini, ò palabra chicuéhè, ni mäsà cuácündiaa stnaha-nda. Còó, mà váha cähàn-ndà ducán. Lugar xi ñà-jaàn xiñuhu naquimanì-ndà Dios. ⁵Vâchi ináhá-ndá, mà cácu

ni-iin nèhivì có-quidá sahnú xi nècuàchì ñahà; mà cácu ni-iin nèhivì siquini, ni-iin stná ana xího cucumi cuàhà iñàha, vâchi nèhivì xího guá ducán, queámà na ian cahvi-né ñà-jaàn. Pues ni-iin nèhivì quidá ducán, mà níhítáhvì-né ñuhíví lì xí Cristu, divi nduu ñuhíví lì xí Dios. ⁶Nú dacáhàn nèhivì-nsiá ñà-quida-nsia ñà-có-ndiàá mà, mäsà cuáha-nsia dandahví-né mii-nsiá, vâchi icúmí Dios dandohó-yá nsidaa nèhivì có-iníni xí-yâ, te quidá-né ñà-chicuéhè (sànì cachì mà). ⁷Nàyùcàndùá, mäsà quíhvi tnahá-nsiá xì nèhivì quidá ducán.

Nansa ndiá icà-ndà quida-nda ñà-sànì dàtnúù Dios sàxìnítñuní-ndà

⁸Ichì ñáa nduá nì sanchicùn-ndà antes, doco vichi sàni dàtnúù Stoho-ndà Señor sàxìnítñuní-ndà, ñàyùcàndùá, xiñuhu cacanuu vii-ndà vichi. ⁹Vâchi nú ndisa datnúù ndiaha-yá ini-ndà, dandu cunduu-nda nèhivì vâha inì-xi nihnu ndàcuisì inì-xi, te cunchicùn vii stná-ndà palabra ndàcuisì.

¹⁰Nsidaa ñà-ndùá quidá-ndà, xiñuhu nacani ini-ndà a cudìì ini Stoho-ndà Señor sähà-ñá, á coó. ¹¹Mäsà quíhvi tnahá-nda xi nèhivì có-quidá vii, vâchi ichì ñáa xicá-né. Còó, vihi gá vâha dahíhî-ndàné. ¹²Vâchi ndoo cahan stná-ndà nú ndatnúhú-né sähà chuun sìquini quidá dêhé-né.

¹³Doco nú ni dâhíhî-ndàné dandu queámà na ian datnúù-ndà iin luz nùù chuun quidá-né sähà-ñá cunahà xícà nansa iá chuun ma. Vâchi claru náhà nsidaa iñàha nú tnuú nihni iin luz nùá. ¹⁴Nàyùcàndùá, ducán cachí (dichu):

Ndacòo mii-ní nècuàchì quídì jaàn, te nsicuìhnú inì-ní, na ian natiacù-ní, dandu datnúù ndiaha Cristu nùù-ní, cachá`.

¹⁵Ñàyùcàndùá, xiñuhu nacani vàha ini-ndà nansa quida-nda mientras ndoo-nda ñuhìvì yohó. Màsà cícánúú-ndá nahi nèhvì có-cündàá inì-xi; ni cúníhnú sahnú ini-ndà. ¹⁶Te nú iá nansa quida-nda (iin chuun vii), yàchì ni nácání ini-ndà quida-ndañá, vàchi ndoó cuàhà gá nèhvì có-quidá víi tiempu vichi. ¹⁷Ñàyùcàndùá, màsà quídá-ndá nahi nèhvì neciu; cuàhà gá xiñuhu màngihì ini-ndà nansa divi cuní Stoho-ndà Señor quida-nda. ¹⁸Ni màsà cóhó-ndá vinu, te xìni-nda, vàchi escándalo nduámà. Còó, fuerte ni coó Espíritu lì xí Dios ini anima-ndà, chicá vàha. ¹⁹Te na cahàn-ndà ndatnúhú-ndá iin-nda xi inga-ndà, dandu coto stná-ndà salmu nacatu-nda alabanza xi Stoho-ndà Señor xì alabanza datnúù Espíritu lì xí-yá sàxìnítñùní-ndà. Nsidaa modo yohó coto-nda, te ndenihi vàha-nda mii-yá xì nsidaa anima-ndà. ²⁰Nicanicuahàn xiñuhu ndacùcahan-nda Stoho-ndà Jesucristu, te naquimanì-ndà Yua-nda Dios sàhà nsidanicuú iñàha.

Nansa xiñuhu quida-nda xì nèhvì vehe-nda

²¹Nsidaa-nda, xiñuhu cahvi stnaha-nda iin-nda xi inga-ndà, vàchi nsidaa-nda, iin-ni cahvi stná-ndà mii-yá.

²²Mii-nsiá nècuàchì ñahà, xiñuhu cahvi-nsiá iì-nsiá na ian quidà-ndà xì Stoho-ndà Cristu. ²³Vàchi nacua

dandacú mii-yá nùù nèhvì càhvì xì-yá, ducán dandacú stná iin nècuàchì tiàa nùù ñahàdihí-né. Vàchi divi Cristu nduú ana nì dàcácu xi ndohó nèhvì xí-yá, te nahi cuerpu xi-ya nduú stná-ndà. ²⁴Ñàyùcàndùá, nacua iníní-ndá mii-yá, ducán xiñuhu cunini stná nècuàchì ñahà nsidaa ñà-ndùá cachí iì-né.

²⁵Daaní, mii-nsiá nècuàchì tiàa, icúmí-nsiâ cuu ini-nsià sàhà ñahàdihí-nsià nacua quidá Cristu xì nsidaa ndohó nèhvì càhvì xì-yá. Vàchi nì sàhà-ya vida xi-ya cuenta xi-nda ²⁶sàhà-ñá nduhìi ini-ndà, te ndoo cuàchi iá anima-ndà quida palabra lì xí-yá, na ian nì ndoa xì tèciui. ²⁷Daaní, quìvì cana-yàndó, vâtuni sàà-ndà nùù-yá, te ndiaha gá cundoo-nda. Mà cóó gá ni-iin mancha anima-ndà, ni iin xaan ndé iá chicuèhè; còò ni-iñàha, vàchi nèhvì lì xí-yá cunduu-nda. Mà cóó gá ni-iin falta xi-nda nùù-yá. ²⁸Cunaha-nsiá, nacua cuú ini iin nècuàchì tiàa sàhà mii-né, ducán xiñuhu cuu stná ini-né sàhà ñahàdihí-né. Te nú ducán ni cuú ini-né sàhà nècuàchimà, dandu queámà na ian cuú stná ini-né sàhà mii-né. ²⁹Te ináhá-ndá, còò ni-iin nèhvì cahíchì ini xì mii-xí. Còó, de por sí dacuxi-nda mii-nda, te ndiaá-ndà mii-nda. Te divi ducán quidá stná Stoho-ndà Señor xì nsidaa ndohó nècuàchì càhvì xì-yá. ³⁰Vàchi nahi iquicúñú mii-yá nduu-nda. ³¹Te divi ñà-jaàn nduú stná ñà-dísahà-xí nándàhà iin nècuàchì tiàa xì iin nècuàchì ñahà, te quecuâán-né nùù yuadíhí-né. Ñàyùcàndùá, mate diín diín nì

sanduu-ne antes, doco vichi na iin-ni nèhivì sàmì nanduu-ne. (Ducán cachí tutu ìì.) ³²Te mate ùhì cundaà nsihi ini-ndà sàhà palabra ndiaha ma, doco cunaha-nsiá, sàhà stná Cristu cähàn, xì sàhà stná ndohó nèhivì càhvì xì-yá. ³³Doco de todos modos, xiñuhu cuu ini nècuàchì tiàa sàhà ñahàdihí-nè nacua cuú ini-nè sàhà mii-né. Te nècuàchì ñahà, xiñuhu cahvi viì stná-nè ìì-né.

Nansa ndiá icà quida nècuàchì cuàtì xì stná nècuàchì cuàchì

6 Daaní, nsiohó nècuàchì cuàtì xì nècuàchì cuàchì, cunini-ndá yuadíhí-ndâ, vàchi ñà-jaàn nduú ñà-lá viì nùù Stoho-ndà Señor. ²⁻³Ni coó tnùñuhu xí-ndâ nùù yuadíhí-ndâ, dandu yàha vàha-ndá; caní cuìà cundoo naha-ndá ñuhìvì. Cunaha-ndá, ley jaàn nduú ñà-primeru nì cachi Dios ñà-cutahví-ndà iin ñà-vàha (nú ni chívàha-ndañá).

⁴Daaní, mii-nsiá nècuàchì tiàa xínduu yua, màsà dácuîdà uun inì-nsia dèhe-nsia; xiñuhu dacuahnú víi-nsiánà. Conseju viì ni cuáha-nsia, te chinaha viì-nsiánà nacua cuní Stoho-ndà Señor.

**Nansa xiñuhu quida peón
ndoó saín nùù lamú xi**

⁵Daaní, mii-nsiá nècuàchì xínduu peón, cunini viì-nsiá ñà-ndùá dandacú lamú xi-nsia ñuhìvì yohó. Quidañuhu-nsiánè, te cahvi víi-nsiánè. Iin-ni cunihnu vàha inì-nsia na ian Cristu nduú ana xinúcuáchí-nsiá nùù-xí. ⁶Doco màdiá cuiisi na indéhe-né, dandu

quidachuún víi-nsiá sàhà-ñá ndee vàha-nsia nùù-né; còó. Quidachuún-nsiá na ian Cristu nduú patrón quidáchúûn saín-nsiá nùù-xí; iin-ni ni cúníhnú ini-nsià ñà-quida viì-nsiá nacua cuní Dios quida-nda. ⁷Na quidáchúûn-nsiá, ni coó vàha voluntad xi-nsia ñà-quida-nsia iin chuun viì, quida-nsia cuenta na ian Stoho-ndà Señor xinúcuáchí-nsiá nùù-xí, màdì nùù nèhivì ûún.

⁸Vàchi ináhá-ndá, nùù mii-yá icúmí-ndá nìhi-ndà iin ñà-vàha xi-nda sàhà nsidanicuú chuun viì nì quida-nda, a ducán xínduu-nda nècuàchì libre, te ò nècuàchì ndoó saín nùù iin lamú.

⁹Daaní, mii-nsiá nècuàchì xínduu lamú, divi ducání quida stná-nsiá xì ana nduú peón xi-nsia. Màsà cähàn dana-nsia, vàchi ináhá-ndá iá stná ana nduú Stoho-ndà, divi mii-yá iá ansivi, te (xiñuhu nsinuu ini-nsià) ñà-nùù mii-yá iin-ni ndiaá nsidanicuú nèhivì.

**Ñà-ndùá sáhatahvì Dios
ndohó ñà-chindee xi-nda
cundee-nda nùù ñà-malu**

¹⁰Imindaa iñàha iá gà cachi, ñánì: iin-ni ni cúníhnú fuerte ini-ndà Stoho-ndà Señor, te ducán nìhi-ndà nacuàhandee ini-ndà, vàchi yáha ga cahnú poder xi-ya.

¹¹Cunaha-nsiá, cuàhà ñà-ndùá nì chitnùní ini-yà cunduu nahi arma xi-nda ñà-chindee xi-nda sàhà-ñá màsà dáca ñà-malu-ndó, te dandahví-sindó. ¹²Vàchi màdì nèhivì ñuhìvì yohó nduú ana náâ stnàhà xì-ndà. Còó. Divi ñà-malu náâ stnàhà xì-ndà. Cuàhà-sí, te fuerte-si, te ndoó stná ana

xícusahnú nùù-sí. Cunaha-nsiá, divi ñà-malu nduú ana dandacu-xi nùù nsidaa nèhivì nchícùn ichì ñáa. Divi quisì sìquini xicánúú ansivi nduú-si.

¹³ Nayùcàndùá, ni cuichúún-ndá nsidaa ñà-ndúú arma nì chitnùní ini Dios chindee xi-nda na quivì cuní ñà-malu tnàtuu fuerte-si nùù-ndà. Daaní, nú sàñi cundee-nda (nùù-sí), vátuni cundoofuerte ii-ndà.

¹⁴ Sàhà ñà-jaàn iin-ni ni cúníhnú fuerte ini-ndà. (Cuisì ñà-ndácu-si ni cúníhnú ini-ndà, te chindeámàndó) na ian chindéé cinturón ndee nuhní tìxi soldadu (ñà-coo fuerza-te).

Daaní, xiñuhu quida-nda puru ñà-ìá viì, te cunduamà na iin dùhnù cása ndixí soldadu ñà-chindee xi nchica-tè.

¹⁵ Daaní, na ian mácùnaì soldadu ndisàn-té (ñà-cacanuu-tè), ducán stná ndohó, ndiá icà-ndà cunihnu ini-ndà (cacanuu-nda xi) razón ndiaha nansa nàcùndoo vàha-nda xi Dios.

¹⁶ Cunaha-nsiá (fuerte gá cuní ñà-malu dacà-síndô), na ian dandiachi-sí cuàhà flecha xíxin icà-ndà; doco nú iin-ni nihnu vàha ini-ndà mii-yá, dandu chindéámàndó na ian ni cündúá iin ñà-sicaté caxin (ñà-màsà cuída flecha mà-ndó).

¹⁷ Daaní, nahi mbelú càa soldadu, ducán nduú stná ñà-nìhnú ini-ndà ñà-sà-ìá salvación xi-nda; daaní, nahi espada xi-nda nduú stná palabra iì nì cachi Dios, vàchi divi palabra mà nduá xichúún Espíritu iì xí-yá.

¹⁸ Daaní, nicanicuahàñ xiñuhu càcàñ tåhvì-ndà nùù-yá nacua datnúù Espíritu iì xí-yá ini-ndà. Càcàñ-ndà nùù-yá nsidaa ñà-ndúá xiñuhu, te iin-ni ni cündóó tûha stná-ndà. Màsà cûdúsán-ndá càcàñ

tåhvì-ndà nùù-yá, còó. Xiñuhu cásàñ tåhvì-ndà ñà-chindee-yá nsidanicuú ana nduú nèhivì xí-yá.

¹⁹ Daaní, sàhà stná yùhù ni cásàñ tåhvì stná-nsiá sàhà-ñá chindee-yá yùhù na cähìn xì nèhivì, te màsà dâyûhîa yùhù cähìn sàhà razón ndiaha xí-yá, divi razón nísà ia dêhé sànahaa.

²⁰ Cunaha-nsiá, divi sàhà-ñá nì cuítia palabra mà, ñayùcàndùá nì techuún Dios yùhù ñà-cacanui, te divi sàhà stná mà ié` vehecàa yohó. Nayùcàndùá, càcàñ tåhvì-nsiá sàhí sàhà-ñá màsà yúhî` cähàn vatí palabra mà nacua ndiá iqué.

Nansa nì dàxínu Pablo carta xi-ne, cásàhú-nè xì nsidaa nèhivì ñuu Éfeso

²¹ Yùhù cuní` cundaà inì-nsia nansa yáhi xì nansa quidé yohó; ñayùcàndùá sàñi cähìn xì ñani mânì-ndà Tíquico yohó, áma nacani-ne xì-nsiá nsidaajàn. Te cunaha-nsiá, cuàhà gá sàñi chindee stná nècuàchímà yùhù. Iin-ni quidá víi stná-nè nsidaa chuun xi Stoho-ndà Señor.

²² Pues vichi cuàhìn techuín-nè sàà-nè ndé ndoó-nsiá, dandu vátuni cachitnùhu-ne nansa yáha-nsi yohó sàhá màsà cûhúún gá inì-nsiá.

²³ Vichi ndácuahín Stoho-ndà Jesucristu, te xícàñ tåhví nùù Yua-nda Dios sàhà-nsiá, ñánì. Xícàñ tåhví ñà-nì cündóó víi-nsiá, te ni cúcúú stnahá stná inì-nsiá sàhà-nsiá; te nicanicuahàñ ni cúníhnú vàha inì-nsia mii-yá.

²⁴ Te vichi ni cúcumí cuahà-nsiá gracia xi Stoho-ndà Jesucristu, nú ndisa iin-ni cuú inì-nsiá sàhà-yá nicanicuahàñ. Amén.

Tutu Nì Tiaa San Pablo nùù Nèhivì xí Dios Ndoó Ñuu Filipos

1 Yùhù nduí Pablo, te compañerù yohó nduú Timoteo. Nèhivì xinúcuáchí nùù Jesucristu nduú-nsí. Te tiaá-nsí tutu yohó nùù nsidaa mii-nsiá nèhivì xí Jesucristu ndoó ñuu Filipos, xínduu-nsia ana idónuu, xí stná ana xinúcuáchí, xí nsidaa gá stná mii-nsiá nèhivì dava ga ndoó nùù-yá. ²Contentu ni cündóo-nsiá quida Yua-nda Dios xí Stoho-ndà Jesucristu, te cuàhà gá gracia xi-ya ni cúcumí-nsiâ.

Ñà-ndùá nì xícàn tähvì Pablo nùù Dios ñà-quida-ya sàhà nècuàchì xiníndísâ

³Yùhù, na cada nsinúú inì mii-nsiá, naquímánì Dios sàhà-nsiá. ⁴Te cuàhà gá cudíi stná inì na cada xícàn tähví sàhà-nsiá nùù-yá, ⁵vàchi nsinúú inì nansa quidá-nsiá chindéé stná-nsià ñà-cuìtià razón vàha xi-ya, nacua quidá yùhù. Te ináhî iin-ni sàni chindee stná-nsià ducán ndè quívì nì xinitnàhí xì-nsiá xì ndè vichi. ⁶(Ñàyùcàndùá, náhà xícà) iin obra ndiaha nduá sàni quesaha-yá quidá-yá ini anima-nsià, te ináhî iin-ni icúmí-yá quida-ya ducán dècuèndè sàà quívì (naxicocuín)

Jesucristu. ⁷Te divi ducán ndiá iqué cunihnu inì sàhà-nsiá, vàchi mánì cuáhà-nsiá nùí, te iin-ni níhítahví stná-nsià gracia (xi Dios) nahi yùhù. Vàchi cunaha-nsiá, mate yohó ie` ndiadí` vehecàà, doco sáhatahvì stná-yà yùhù gracia, te iin-ni icúmí níhítahví gué` ducán, mate (dacúhún-te yùhù nùù juez), doco siempre icúmí càhàn nihni sàhà razón ndiaha xí-yá ñà-ndùá palabra ndàcuisì. ⁸Te mii-yá, ináhá-yá ñà-cuàhà guá nsinúú inì nsidaa-nsiá, nacua quidá stná Jesucristu xì-ndà, cuàhà gá cuú ini-yá sàhà-ndà. ⁹Ñàyùcàndùá, yùhù xícàn tähví nùù-yá ñà-chicá más ni sáà-nsià cucuu stnahá ini-nsià sàhà-nsiá, te iin-ni ni sáà stná-nsià cundaà inì-nsia índù chuun nduú ñà-íá viì, te índù chuun có-íá viì. ¹⁰Nú ducán, dandu mà úhi cudiì ini-nsià quida-nsia cuiśi ñà-chicá ndiaha, te cunihnu iì ini-nsià dècuèndè quívì naxicocuín-yá, mà cóó gá ni-iin falta xi-nsia. ¹¹Te mii-yá, icúmí-yá chindee-yándô ñà-quida viì-ndà ducán, dandu chicá cuàhà ñà-vàha xi-nda quee, te chicá cuàhà naquimanì stná-ndàyá, te quee ga más tnùñuhu xí-yá.

**Cuàhà gá ñà-ndiaha xí Jesucristu
níhi-ndà nú ni cúnchícùn viì-ndàyá
vida xi-nda ñuhiví yohó**

¹²Ñánì, cuní¹ cundaà ini-nsià sàhà ñà-ndùá yáhi yohó, vàchi divi sàhà ñà-ndùá sàni cuu xí, ñàyùcàndùá chicá más sàni xítìa razón ndiaha xí-yá inicatu. ¹³Dècuèndè nsidaa nèhivì ndoó vehechuún cahnú, xì nsidaa stná soldadu, sàni cundaà ini-né ñà-divi sàhà Cristu ndiadí¹. ¹⁴Te cuàhà gá stná ñani-ndà nchícùn xì Stoho-ndà Señor, sà-sáha stná-né valor vichi, vàchi sàni xini-né (nansa quidé mate) ndiadí¹ vehecàa yohó, te sàháyùcàndùá vichi có-yûhí gà-né càhàn vate-né palabra xi-ya.

¹⁵Yùhù ináhî nansa quidá dava nèhivì cahàn sàhà Cristu, cuiśi quidá-né ducán ñà-cúmbìdia ini-né, vàchi có-ndôo ini-né xì (ñà-ndùá cachí). Doco dava-ne, còó, quidá víi ndisa-ne, vàchi sàhà ñà-íá vàha voluntad xi-ne, ñàyùcàndùá cahàn-né sàhà Cristu. ¹⁶Doco nècuàchì có-quidá víi ma, sàhà-ñá interesadu gà-né, ñàyùcàndùá cahàn-né sàhà-yá, có-ndùá sàhà ñà-quidá víi ndisa-ne, còó; cuiśi cuní-né ñà-chicá màsà yáha vàhi vehecàa yohó. ¹⁷Doco tucu quidá nèhivì quidá víi ndisa ma, cuú ndisa ini-né (sàhí) na cahàn-né sàhà-yá, vàchi ináhá-né iin-ni nihnu stná inì càhìn razón ndiaha xí-yá nicanicuahà. ¹⁸Pues vichi énansa cachi-ndà sàhà nsidaájàn? Pues yùhù cachí¹ ñà-có-quidámà, a dananí uun-ne, te ò cahàn sahnú-né, ndéni modo nì cui, doco xítìa palabra sàhà Cristu, te ñà-jaàn

nduá cudíi inì sàhà-xí. Te chicá más icúmí cudíi gá inì después. ¹⁹Vàchi ináhî, icúmí chuun jaàn quee viá sàhí, vàchi xícàn tàhvì-nsiá sàhí, te chindéé stná Espíritu lì xí Jesucristu.

²⁰Yùhù nicanicuahà nacáni inì còtó quide iin ñà-cui nducahin sàhà-xí. (Có-cùní¹ quide ducán); iin-ni cuní¹ quide nacua siempre quidé, divi ñà-cáhàn vatí sàhà-yá. Iin-ni cuní¹ quida viì¹ áma quéé más gá tnùñuhu xí Cristu a ducán ni cuí¹ sàhà-yá, te ò cutiacu guè ñuhiví yohó. ²¹Vàchi nú itiácu-ve, dandu puru (ñà-taví más gá tnùñuhu) xí mii-yá cundua. Te ò nú ni sáí cui stnái (sàhájàn), dandu chicá ndiaha quee stnámà. ²²Doco nú ni coó gué¹ ñuhiví yohó, vihi-ni quida guè más gá obra xi-ya. Ñàyùcàndùá, có-ináhî índù-ñá chicá nsisha cuu xí, ²³vàchi ndúi chuun jaàn ndiaha gá iá¹, te ùhì nacàxin-ñà. Ian nduá ñà-nú ni cuí¹ cùhìn coi nùù Cristu; te cuàhà gá nihnu stná inì ñà-jaàn, vàchi chicá ndiaha queamà cahín. ²⁴Daaní, ingà nduú ñà-nú ni náníhítahví gué¹ ñuhiví. Ñà-jaàn ndisa chicá cunduu ñà-vàha xi mii-nsiá, ²⁵ináhî. Ñàyùcàndùá, sàni cundaà inì, icúmí coo chii gué¹ ñuhiví yohó sàhà-ñá cutnahí xì-nsiá, te chindée gué¹ mii-nsiá ñà-chicá cunindisá víi-nsiáyà, te cudiì gá inì-nsia sàhà-yá. ²⁶Te cuàhà gá icúmí stná-nsià naquimaní-nsiáyà sàhí na sáà tui ndé ndoó-nsiá, te cutnahá túi xì-nsiá.

²⁷Mii-nsiá, sà-xínduu-nsia nècuàchì nchícùn xì palabra ndiaha xí Cristu. Ñàyùcàndùá, xiñuhu quida-nsia cuiśi ñà-íá viì

nacua cachí palabra mà, a ducán ni sàì nàcòti-nsià, te ò màsà sàì, có-quìdá, ndéni modo nì cui, cuní cunitnùhi sàhà-nsiá iin razón vàha ñà-iin-ni nchícùn ìì-nsiá ichì víi, te iin-ni anima icúmí stná-nsiá. Cuní cunitnùhi sàhà-nsiá ñà-iin-ni nihnu vàha inì-nsia, te sáhandee stná inì-nsia xiníndísâ víi-nsiá razón ndiaha xí-yá.²⁸ Te nècuàchì xiní ùhì xì-nsiá, màsà cuáha-nsia dayúhí-nè mii-nsiá ni-iyuhu. Te ñà-có-yûhí-nsiá mà, divi cundua seña nùù-né ñà-mii-né icúmí-né sàà-né ndañuhu-né. Doco nùù ndohó, còo, seña cunduamà ñà-icúmí càcu anima-ndà nùù Dios.²⁹ Vàchi cunaha-nsiá, mài cuisi ñà-cunindisa-nda Cristu nduá nì chitnùní ini-yà quida-nda. Còo, vàchi sàhà gracia xi-ya sàñi chitnùní stná ini-yà ñà-ndoho stná-ndà sàhà-yá.³⁰ Te sàñi xini-nsiá, divi ducán nì cuu xi yùhù antes; cuàhà gá nì ndohi, te ndè vichi ndohó fí' (sàhà-yá), ináhá-nsiá.

Nansa nì nacoo chii Jesucristu gloria xi-ya, doco después nì nanihì-yá más gá tnùñuhu xí-yá nì quida Yua-nda Dios

2 Ináhá-ndá, sàhà Cristu cuní-ndà quida viì-ndà; te sàhà-ñá mànì stná-ndà nùù-yá ducán, ñàyùcàndùá sáhandee ini-ndà nchícùn viì-ndàyá. Te (ináhá stná-ndà) cutnáhá Espíritu lì xì-ndà ndoo-nda ñuhìví, te cuhí stnahá stná ini-ndà.² (Pues sàhà nsidaajàn, cuní cuacundahví nùù nsidaa-nsiá) ñà-nì quidá-nsiá iin ñà-dacúdí ini xí': cuní ñà-iin-ni

cunihnu ini nsidaa-nsiá. Cuní ñà-iin-ni cucuu stnahá ini-nsià sàhà-nsiá, na ian iin-ni anima xì iin-ni sàxìnítñuní icúmí-nsiá.³ Màsà quídá-nsiá ni-ñàhà sàhà cuisi interés; còo. Ni màsà cútuxí ini ni-iin-nsia ñà-mii-nsiá nduú-nsiá mii-nsiá, te quida-nsia iñàha. Còo. Chicá vàha cunihnu ndahvi ini-ndà; iin iin-ndà ni cúnihnu ini-ndà ñà-chicá ndiaá ñanìtnaha-nda nùù mii-nda.⁴ Ni màdì gá cuisi chuun xi mii-nda cunsihi ini-ndà quida-nda; còo. Xiñuhu nacani stná ini-ndà sàhà ñà-ndùá cuní ñanìtnaha-nda.

5 Ni cúcumí-ndá iin sàxìnítñuní nahi ñà-icúmí Jesucristu,⁶ vàchi mate Dios nduú-yá, doco cóni nácání ini-yà ñà-chicá ndiaá nduá ñà-ndùdává-yá xì Yuandiáhá-yá; còo.⁷ Ñàyùcàndùá, nì nacoo-ya (nsidaa tnùñuhu ma), te nì nanduu-ya na iin (tiàa ñuhìví yohó; na iin) ana xinúcuáchí uun, ducán nì nanduu-ya.⁸ Te sàhà ñá-jaàn nì nàcùnhnu ndahvi stná ini-yà, nì inini-ya nsidaa ñà-ndùá nì ndacu nuù-yá quida-ya, dandu nì xìhi-yà, dècuèndè nchìca iin cruz nì sàcùtuu-ya.⁹ Ñàyùcàndùá, vichi sàñi nanihì-yá chicá cuàhà tnùñuhu ndiaha xí-yá nì quida Yua-nda Dios; te chicá ndiaá quìvì-yá nùù quìvì nsidanicuú gá nèhivì.¹⁰ Sàhà ñà-jaàn (icúmí sàà iin quìvì) ndacùcahan vate xi quìvì-yá Jesús, dandu icúmí nsidanicuú nèhivì nàcuàtasisi-né (nùù-yá), nsidaa nèhivì ñuhìví yohó, xì nsidaa stná ana ndoó ansivi xi tìxi ñuhù,¹¹ nsidaa-né icúmí-né nacuni-né mii-yá, te cachi vate-né ñà-divi Stoho-ndà Señor nduú-yá, dandu

chicá más icúmí quee tnùñuhu xí Yuandiahayá Dios.

¹² Nàyùcàndùá cuní[†] cunini-nsia ñà-ndùá cachí xì-nsiá mate xica ié` nùù-nsiá, ñani mání. Na nísá ie ndé ndoó-nsiá nísa inini viì-nsiá yùhù; doco vichi chicá más cuní[†] cunini-nsia, te quida viì-nsiá lucha ñà-càcu-nsia (nùù chuun có-íá viì yucán), vàchi nú iin-ni ni cúníhnú ndahvi ini-nsià, te cahvi víi-nsiá mii-yá, dandu vátùni càcu-nsia.
¹³ Vàchi Dios nduú ana datnúù xì ini-ndà ñà-quida-nda ñà-ndùá cuní-yá, te chindéé stná-yàndó ñà-quida ndisa-nda cumplir nsidaámà.

Nicanicuahàn ni cündóó mánì-ndà

¹⁴ Màsà cündóó-nsiá daquée cuàchi tnahá-nsiá, te náá stnahá-nsiá sàhà ñà-ndùá quidá-nsiá. ¹⁵ Còo; iin-ni ni cündóó mánì-nsiá sàhà-ñá màsà cuídá cuàchi-nsia, vàchi ducán nduá ndiá ié` quida ana nduú ndisa dèhe Dios; vàchi ndoó íì-ndà ñuhiví yohó, te cuàhà ñanítamaha-nda, malu-né, có-níhnú víi ini-né. Nàyùcàndùá, màsà quídá-ndá ni-iin ñà-có-íá viì, vàchi ndohó nduú ana datnúù Dios sàxìnítñuní-xi sàhà-ñá cundehé nèhiví ñuhiví ichí váha. ¹⁶ Sàhà ñà-jaàn iin-ni ni cúnchícùn-nsiá palabra cähàn sàhà vida ndiaha, vàchi nú ducán, dandu na quívì (naxicocuîn) Jesucristu, vátùni cudiì cuáhà iní ñà-màdì uun-ni ni queé nsidaa ñà-ndùá ní ndoho güé` na ní quide chuun iì xí-yá (ndé ndoó-nsiá). ¹⁷ Ináhî xiníndísâ víi-nsiá vichi, te ñà-jaàn nduú na iin chuun ndiaha quidá-nsiá nùù-yá,

na iin ofrenda dócò-nsiá nùù-yá. Te yùhù, nú ni sái cui stnáì (sàhà-yá), dandu nahi inga ofrenda sáhatahvì gá-nsiàyà cunduu stná ñà-jaàn. Te cachí yùhù vátùni iájàn, vàchi cudiì stná iní sàhà-ñá. Ndè stná mii-nsiá, vátùni cudiì stná iní-nsia sàhà-ñá.
¹⁸ Te divi ducán cuní[†] quida-nsia.

Timoteo xì Epafradito

¹⁹ Nú ni cündéhe ndahví Stoho-ndà Jesús, yàchì icúmî techuín Timoteo sàà-nè ndé ndoó-nsiá, dandu (na nsiaa tu-ne), vátùni nacunitñuhu stnáì nansa yáha-nsia jaàn, dandu ndòo vàha iní sàhà-nsiá. ²⁰ Te divi Timoteo nduú ana cuàhìn techuín sàà, vàchi ndé ié` yohó, còò cá ana nahi mii-né, còò cá inga ana cuú ndisa iní-xi sàhà-nsiá nahi mii-né. ²¹ Vàchi nsidaa gá nèhiví, cuisì chuun xi mii-né nsíhi ini-né, có-nàndúcú-né (nansa nducuahà) chuun iì xí Jesucristu. ²² Doco sà-ináhá-nsiá Timoteo, ñà-vàha ndisa-ne; te ináhá stná-nsià cutnáhâ-nsí ní xìcanuu-nsi cachítnuhu-nsi razón ndiaha xí-yá, nacua chindéé iin dèhe ana nduú yua-né, ducán ní quida Timoteo. ²³ Nàyùcàndùá, divi-ne cuní[†] techuín sàà ndé ndoó-nsiá nú sàni cundaà iní nansa cuàhàn coo xí. ²⁴ Doco cahví xì Stoho-ndà Señor ñà-yàchì quee stnáì libre yohó, te sàà stnáì.

²⁵ Doco vichi tuxí iní chicá vàha techuín Epafradito nasaa-né. Cunaha-nsiá, na iin ñani mií nduú-né, vàchi iin-ni quidá-nsí chuun iì xí Capitán ndiaha xi-nda. Te divi nduú ana ní techuún stná mii-nsiá ñà-cunihi-ne ñà-ndùá

xiñuhu nùí quixi. ²⁶Te vichi cuàhà gá cuní-nè cuni tu-ne mii-nsiá. Te cuhúún gá stná ini-nè, vàchi ináhá-nê sàni xinitnùhu-nsia ñà-nì quicuehè-nè. ²⁷Te ndisa, cuèhè dana nì sandua, cuàhàn-nè cui-nè nì cùí, doco nì indehè ndahví Dios-nè, (cónì xíhì-nè). Te màdì cuísi mii-né nì níhítáhvì ducán; còó, vàchi dècuèndè stná yùhù nì níhítáhvì sàhà-ñá nì nduvàha-ne, te vichi mà cóó gué` tnùnsí ini. <sup>28</sup>Nàyùcàndùá, chicá cuní` naquihin-ne ichì nasaa-nè sàhà-ñá cudiì gá stná ini mii-nsiá. Te nú ducán, dandu yùhù stná, chicá mà cóó gué` tnùnsí ini. ²⁹Daaní, nú sàni nasaa tu-ne, dandu xiñuhu cudiì ini-nsià sàhà-né, te quidañuhu-nsiánè nacua ndiá icà-ndà quida-nda xi nsidaa ñani-ndà iin-ni (xinúcuáchí víi) stná nùù Stoho-ndà Señor. ³⁰Vàchi mii-né, sàhà chuun ìì xí Cristu cuàhàn-nè cui-nè nì cùí; ni cónì ndúlócô-nè sàhámà, cuisì-ní cuní-nè quida ndisa-ne cumplir chuun (nì níhí-né) ñà-chindee-né yùhù, vàchi mii-nsiá, mà cùì quida-nsia ñà-jaàn (ñà-xica ndoó-nsiá).

Ñà-ndiáá ndisa sàhà ñà-ndee vàha-nda nùù Dios

3 Iá inga inàha cuní` cachì xí-nsiá, ñánì: nicanicuahàñ xiñuhu cudiì ini-ndà ñà-ndòò-ndà nùù Stoho-ndà Señor. Te nú divi palabra jaàn sàni tiai nùù-nsiá antes, có-quidámà, vàchi iin palabra chindee ndisa xi-nsiá nduá, te yùhù, có-cùñáñî natiaià. ²Cuidadu cundoo-nsia sàhà nèhivì malu chináhá xí ley

chicuéhè, vàchi nècuàchì quidá ducán, nihnú sìquini ini-nè na iin quisì. Te caquin stná-nsià cuidadu sàhà nèhivì (cuní màcütuu seña xi raza Judea icà nèhivì), vàchi cutu ñà-dàñacuèhè-nè nècuàchimà queájàn. ³Vàchi ndohó nduú nèhivì icúmí ndisa xi seña mà, doco ini anima-ndà iá, vàchi anima-ndà nduú ndé cahvi-nda Dios. Cuisì Jesucristu cudiì ini-ndà sàhà-xí, có-tùxí ini-ndà cui cundiaa inga iñàha quida-nda, ⁴mate yúhù, vihini cunihnu inì ndiaá stnáì, te chindeámà yùhù (nùù Dios). Cunaha-nsiá, nú cui si descendencia xi-nda, te ó obra xi-nda ni cündiáá nùù-yá nì cùí, dandu cui si yùhù chicá cundiaa. ⁵Vàchi na ní tuiñuí ñuhivì, nì sàcùtuu stná seña mà ìqué tìxi ùnà quìvì (nacua cachí ley). Iin nècuàchì raza Israel nduú stnáì, vàchi descendencia xi dèhe Israel nani Benjamín nduí, te cähàn stnáì dàhàn hebreu nahi yuadíhí. Daaní, iin nècuàchì fariseu nduú stnáì, te nacua (chívàha fuerte) nècuàchimà ley sànahaa, ducán nìsa quida stnáì. ⁶Yáha ga nìsa xinindisé (ley mà), te ñàyùcàndùá nìsa quida quini güé` xí nèhivì cahvi xi Jesú. Nsidaa ley sànahaa ma nìsa chivàhi; còò falta nì quidé dìquì ley mà. ⁷Nàyùcàndùá, vätùni cundiaa nsidaámà (nùù Dios) nì cahín. Doco còó, vàchi na ní sàì nì cundaà inì sàhà Cristu, dandu nì sànihi stná inì ñà-ni-iyuhu có-ndiáá nsidaa ñà-ndùá nìsa quide mà. ⁸Te vichi nihnú inì vätùni ndañuhu nsidanicuú fama xi mà ñà-sà-ìnáhí Stoho-ndà Jesucristu vichi, te yáha ga ndiaha ñà-jaàn. Doco nsidaa ñà-ndùá nìsa cahvi xí antes,

ndevàha iñàha nduá nùí vichi, còò cá chuan nùí. Ducán nihnu inì sàhà-ñá ni níhitáhvì' cutnahí xì-yà nicanicuahàn,⁹ te ndahà mii-yá coi. Doco màdì sàhà obra xi míi icúmî ndee vàhi nùù-yá, còó, vàchi cuiśi nùù ley sànaха ndiaá obra mà. Te vichi único ñà-ndiàá ndisa nduú ñà-cunindisa-ndayá, dandísá vatùni ndee vàha-nda nùù Yuamánì-yá, vàchi xiníndisá-ndáyâ.¹⁰ Ñà-jaàn nduá quidé vichi sàhà-ñá cui sài cunaha váha ndise mii-yá, te cucumi stnáì poder ndiaha xí-yá, vàchi divi sàhà poder ndiaha ma nì nìhi-yá nì natiacu-yà. Daaní, dispuestu iá stnáì ndohi nahi mii-yá, te cunihnu stná inì nì xìhi stnáì na ian nì xìhi-yà,¹¹ áma níhitáhvì' natiacu stnáì.

Xiñuhu cuàhandee ndisa ini-ndà áma níhìndèè-ndà cunduu-nda nèhivì vàha ndisa

¹²Tàñáha ga sàì cunduu ndise iin nèhivì nacua cuní Jesucristu cundai. Tàñáha ga sàì cundai iin ana còò ndisa falta xi; còó. Cuiśi iin-ni nchícuìn mii-yá, áma ducán níhìndèí cundai iin nèhivì vàha ndisa nacua nihnu inì-yà cundai na ní cana-ya yùhù.¹³ Ináhí tàñáha ga sàì cundai nacua icúmî cundai después; còó, ñánì. Doco iá ndisa iin ñà-nduá quidé: quidé lucha nandòdó dahuin nsidaa ñà-nduá sàni yàha, te sàhandee cahnú inì, áma níhi' (chicá quida viì') quìvì vàxi xi-nda.¹⁴ Na ian quidé tècuachi dadavástnáhâ carrera, ducán quidé, iin-ni nchícuìn ichì cuàhìn, divi ichì mii-yá iá ansivi; dandu quìvì nsihi (vida xi), nihnu inì nìhi stnáì

iin ñà-vàha ndiaha nùù-yá, vàchi divi sàhajàn nduá nì cana Dios ndohó ñà-cunchicùn-ndà Jesucristu.¹⁵ Ñàyùcàndùá, nsidaa ndohó ana xiníndisá vàha, xiñuhu cunihnu inì-ndà nacua sàni cachì jaàn. Te nú tucu nacání ini-nsià sàhà iñàha, dandu icúmí Dios datnúù-yà sàxìnítñùnì-nsià sàhámà.¹⁶ Doco nsidaa ñà-nduá sàni sàà-ndà nì cundaà vàha ini-ndà, divi ñà-jaàn nduá xiñuhu cunchicùn ndisa-nda.

¹⁷ Ñánì, nacua quidá yùhù, ducán cuní quida stná mii-nsiá. Te sà-ináhá-nsiá nansa quidá-nsí, ñàyùcàndùá, cundehè-nsiá ana quidá víi stná nahi nsiùhù, te ducání quida stná mii-nsiá.¹⁸ Vàchi ndoó cuàhà ana có-quidá víi. Cuàhà xichi sàni càhìn xì-nsiá sàhà nècuàchímà, te vichi tucu tu dansínuu inì mii-nsiá sàhà-né, dècuèndè sacú stnáì sàhámà. Vàchi quidé cuenta na ian xiní ùhì nècuàchímà (palabra nacání nansa nì xìhi) Cristu nchíca cruz (sàhà-ndà).¹⁹ Doco fin icúmí-né nduú ñà-nduñuhu dahuun-ne, vàchi còò ndisa Dios nùù-né, cuiśi ñà-nduá xího mii-né nduá ndulócô-né sàhà-xí, te tuxí ini-né ñà-sàhà chuun siquini quidá guá-némà icúmí quee tnùñuhu xí-né, vàchi cuiśi ñuhìvì yohó-ní nduá nihnu inì-né.²⁰ Doco ndohó, còó. Ansivi nduú ñuu-ndà, te dècuèndè yucán icúmí nuu ana dacácu xi-nda, divi nduú Stoho-ndà Jesucristu. Ñàyùcàndùá, vichi ndiatú cuéyà-ndà sàà quìvì naxicocuìn-yà,²¹ dandu nadama-ya iquicúñu icúmí-ndá vichi, vàchi ñà-débil nduá, doco na sáà quìvì

yucán, icúmíâ dàma stná nahi cuerpu ndiaha mii-yá. Te mà úhì quida-ya ñà-jaàn, vàchi cahnú poder xi-ya, vâtùni cundee-yá nùù nsidanicuú iñàha, te cusahnú-yá.

4 Pues sàhà nsidaájàn iin-ni ni cúníhnú vàha ini-ndà Stoho-ndà Señor.

Xiñuhu nàcùndoo vàha-nda xi ñanítlnaha-nda

Cunaha-nsiá, mènì gá-nsià nùí, ñánì; cuàhà gá nsinúu inì mii-nsiá, te cudíi stná inì sàhà-nsiá. Na iin ñà-vàha-xi xínduu-nsia nùí, vàchi cuú ndisa inì sàhà-nsiá. ²Te yùhù, sacúndáhvì` nùù Evodia xì nùù Síntique ñà-nì nácùndoo vàha-ne, vàchi iin-ni Stoho-ndà Señor càhvì-ndà. ³Daaní, stná mii-ní nècuàchì nduú compañeru mènì jaàn, sacúndáhvì stnái nùù-ní ñà-chindée-ní nècuàchì ñahà jaàn, vàchi cuàhà gá nì chindee stná-nè yùhù; iin-ni nì xícanuu nsidaa-nda nì dàcuítia-ndà razón ndiaha xí-yá, ndohó, xì mii-né, xì stná Clemente, xì dava ga stná compañeruì ndoó jaàn. Nsidaa-nsiá, sànì nacàva stná quìvì-nsiá nùù tutu xi vida ndiaha.

Màsà nácání ini-ndà, vàchi icúmí Jesú斯 naxicocuîn-yà

⁴Nicanicuahàn xiñuhu cudiì ini-ndà ñà-ndòò-ndà nùù Stoho-ndà Señor. Tucutu cachí` xì-nsiá, ni cídíi cuàhà ini-ndà sàhà-yá.

⁵Mènì gá ni quida-nda xi nsidanicuú nèhivì, te (nsinuu stná ini-ndà) ñà-sà-itúú Stoho-ndà Señor naxicocuîn-yà.

⁶Màsà nácání ini-ndà sàhà ni-iñàha; còó. Nsidaa ñà-ndùá

yáha-nda, ni cähàn-ndà xì Dios sàhá. Ni cícàn tåhvì-ndà nùù-yá, te naquimanì stná-ndàyá. ⁷Dandu seguru sàà-ndà cunihnu dadí ndiaha ini-ndà quida-ya, te mà yúhì gá-ndà, ni mà ndúlóco gá stná-ndà, vàchi ndiaha gá chindéé Jesucristu, mate có-sàà-ndà mènìhì ini-ndà nansa quidá-yá, te ndañuhu ñà-yúhì-ndà.

Ndiá icà-ndà nacani iì ini-ndà

⁸Ultimo ñà-ndùá cachí` xì-nsiá nduá yohó: cuidadu ni cündóó-nsiá sàhà ñà-ndùá nihnu ini-nsiá. Cuisì-ní ñà-ndùú ñà-ndácuísì ni cúníhnú ini-ndà, ñáni; cuisì-ní ñà-ia tnùñuhu-xí, xì ñà-ia viì, xì ñà-ndùú chuun sahnú ò chuun ndiaha, nsidaájàn vâtùni nacani ini-ndà sàhà-xí. Vàchi nú iá tnùñuhu víi xán, te ò iá stná fama xan ñà-ndùá iin chuun vàha, dandu vâtùni cunihnu vàha ini-ndàñá.

⁹Ni quidá ndisa-nsia cumplir nsidaa ñà-ndùá nì chinahì mii-nsiá na ní dàcuàhí-nsià, vàchi nì xini stná-nsiá nansa iá modo xi, te nì inini stná-nsiá ñà-ndùá nì cachí xì-nsiá. Pues nsidaájàn xiñuhu quida ndisa-nsia cumplir, dandu vâtùni cundoo vàha-nsia xì Dios; te cunaha-nsiá, cuàhà gá cuní-yà cundoo manì-ndà.

Nansa nì cache Pablo nì naquimanì-né nècuàchì ñuu Filipos sàhà ñà-ndùá nì cutahvì-né nùù nècuàchimà

¹⁰Cuàhà gá cudíi inì sàhà mii-nsiá quidá Stoho-ndà Señor, vàchi sànì nsinuu tu ini-nsiá yùhù. Sà-ia quìvì có-chindéé gá-nsiá yùhù, doco cuisì

sàhà-ñá mà cùì, màdìá sàhà ñà-nì nándòdò ndisa-nsia yùhù. ¹¹Te màdì sáhà ñà-íá cuàhà necesidad xi nduá cachí` ducán; còó, vàchi sànì cutùhe coi contentu a yáha vàhi, á coó. <sup>12</sup>Sànì càin yáha ndahví`, te sànì càan stnáì nú icúmî cuàhà iñàha; vátuni íá nsidaájàn nùí. Vàchi a ducán xíhì doco, te ò có-xíhì doco, davani queá nùí, có-quídá, a ducán íá necesidad xi, te ò cuáhà iñàha icúmî, ¹³ndéni iñàha nì cui yáhi, vátuni ie` ñà-quidandee ínì sàhá, vàchi divi Cristu nduú ana nácuàhandee ini xi`.

¹⁴Cunaha-nsiá, mate ducán cachí` xì-nsiá, doco cuaha-ni íá ñà-ndùá nì quida-nsia nì chindee-nsiá yùhù sàhà necesidad nísä icumí. ¹⁵Te ináhá-nsiá nansa nì quida-nsia quìvì primeru na ní xicanui xì razón ndiaha, te nì quei ndé ndoó-nsiá ladu Macedonia jaàn vàxi. Pues còò cá nèhivì xí mii-yá nì náxícóníhí iin ñà-vàha nùí, cuisì mii-nsiá nècuàchì ñuu Filipos. ¹⁶Te màdì cuisi ñà-jaàn, vàchi iin ùì xichi nì techuín gà stná-nsià iin cooperación xi-nsia na ní sa-je ñuu Tesalónica. ¹⁷Doco cunaha-nsiá, màdì ñá-cùní` nìhí cuàhà iñàha nùù-nsiá nduá, còó. Cuisì cuní` coo obra xi-nsia, te ducán nìhí-nsiá cuàhà ñà-vàha

nùù Dios. ¹⁸Pues vichi sànì quesaa nsidaa ñà-ndùá nì techuín-nsiá nùí, vàchi sànì quida Epafroditó-ñà entregar nùí; ñàyùcàndùá, ndiaha gá sànì cundiatú vichi, na ian sànì nducuiqué nduá. Te tnùmanì xí-nsiá mà, na iin promesa nì dòcò-nsiá nùù Dios nduú stná, na iin ñà-tnamí nì sàhatahvì-nsiá mii-yá, te cudí gá ini-yà sàhà-ñá, vàchi divi ducán cuní-yà quida-nda. ¹⁹Ñàyùcàndùá, nsidaa ñà-ndùá xiñuhu nùù mii-nsiá, icúmí-yâ taxi-yañà, vàchi cuàhà gá ñà-cuìcà ndiaha icúmí-yâ, te sàhatahvì-yáñà ndohó sàhà ñà-ndùù-ndà nèhivì xí Jesucristu. ²⁰iAnsivéhé cahnú-yá! Nicanicuahà ni tavá-nda tnùñuhu xí-yá, vàchi Yuandiáhá-ndá nduú-yá. Amén.

Nansa nì casàhú stnahá Pablo xì nsidaa gá nèhivì ñuu Filipos

²¹Casàhú-nsià xì nsidaa gá ana nduú nèhivì xí Jesucristu ndoó jaàn. Te nsidaa stná compañeruì yohó, cásàhú stná-nè xì mii-nsiá. ²²Stná nèhivì xí-yá quidáchúûn vehe rey cahnú César, cuàhà gá cásàhú stná-nè xì-nsiá. Te nsidaa dava ga nèhivì xí-yá ndoó yatni yohó, cásàhú stná-nè.

²³Ni cúcumí nsidaa-nsiá cuàhà gracia xi Stoho-ndà Jesucristu. Sà-íá.

Tutu Nì Tiaa San Pablo nùù Nèhivì xí Dios Ndoó Ñuu Colosas

1 Yuhù nduí Pablo, iin ana nì nìhi chuun nùù Jesucristu, vachi ducán nì chitnùní ini Dios. Te yohó íá stná ñani-ndà Timoteo, ²cutnáhâ-nsí cásàhú-nsí xì nsidaa mii-nsiá nèhivì fì xí Cristu ndoó ñuu Colosas, vachi mii-nsiá, iin-ni nchícùn viì stná-nsià ichì-yá, te nahi iin-ni ñaní xínduu stná nsidaa-nda. Pues, vichi ni cúcumí cuáhà-nsiá gracia xi Yua-nda Dios. Contentu ni cündóó-nsiá quida-ya.

**Nà-ndùá nì xícàn Pablo nùù
Dios na ní xícàn tähvì-ne' sàhà
nèhivì xiníndísá-xí-yá**

³Nsiùhù, cada xícàn tähvì-nsí nùù Yuandaha Stoho-ndà Jesucristu, naquímánì-nsí mii-yá sàhà-nsiá. ⁴Vachi sànì xinitnùhu-nsí ñà-cuáhà guá nihnú vàha ini-nsià Dèhemani-yá, xì ñà-cuáhà guá cuú stná ini-nsià sàhà nsidaa nèhivì xí-yá. ⁵⁻⁶Ansivéhé-yá, vachi cuáhà gá tnundé ini icumí-ndá ñà-nìhitáhvì-ndà ñà-ndiaha fì xí-yá íá ansivi. Te divi ñà-jaàn nduá nì xinitnùhu-nsia na ní sàà palabra ndàcuisì xí-yá nùù-nsiá, te nì inini-nsià razón vàha xi-ya. Pues divi palabra mà nduá sànì xitià

stná inicatu ñuhiví, te ndiaha gá chindéá nèhivì. Te vichi cuáhà gá stná nèhivì sànì quìhvi ichì mà nacua nì quida mii-nsiá quìvì nì xinitnùhu-nsia palabra mà, te nì cundaà inì-nsia nansa iá ndisa gracia xi Dios. ⁷Pues inii dècuèndè quìvì yucán sànì chindeámà mii-nsiá. Te gracia xi-ya mà nduá stná ñà-ndùá nì dàcuáhà stná Epafras mii-nsiá. Vachi iin-ni xinícuáchí stná nècuàchimà nùù Cristu nahi nsiùhù, te mènì cuáhà stná-nè nùù-nsí. Viì gá quidá stná-nè nsidaa chuun ìì xí-yá yucán ndé ndoó-nsiá. ⁸Te divi nùù mii-né nì xinitnùhu-nsi nansa yáha-nsia xì nansa cuú stná inì-nsià sàhà-nsí quidá Espíritu fì xí Dios.

⁹Nàyùcàndùá, dècuèndè quìvì nì cundaà ini-nsí ñà-jaàn, iin-ni xícàn tähvì-nsí nùù-yá sàhà-nsiá, xícàn tähvì-nsí ñà-nì sáà-nsià mènìhi ini-nsià nansa cuní-yá quida-nda ñuhiví yohó. Te xícàn tähvì stná-nsí ñà-nì sáà-nsià cundaà nsihi inì-nsià sàhà ichì-yá, te cucumi-nsiá iin sàxìnítñùní ndiaha. ¹⁰Ducán dandu nìhìndè-nsiá cacanuu viì-nsiá ñuhiví yohó nacua ndia ícà-ndà quida-nda ñà-ndùù-ndà nèhivì xí

Stoho-ndà Señor. Te ducán cudiì stná ini-yà sàhà-ndà, vâchi modo jaàn nìhi stná-ndà quida-nda nsidanicuú clase obra vâha, te sàà stná-ndà cunaha váha-ndayá chicá más.

¹¹Te sàhà-ñá ndiaha gá poder xi-ya, ñàyùcàndùa xícàn tâhvì stná-nsì ñà-nì nácuàhandee ini-yà mii-nsiá xì poder ndiaha ma, dandu vâtùni quidandee cahnú inì-nsia, (mate ni yáha-nsia tnùndoho), doco vâtùni cudiì inì-nsia, ¹²te naquimanì stná-nsiá Yua-nda Dios (sàhà gracia xi-ya). Vâchi sàñì dama-ya anima-ndà, te vichi vâtùni nìhitâhvì stná-ndà cuàhà ñà-ndiaha ñí xí-yá nacua nìhitâhvì nsidaa gá nèhivì ñí xí-yá, vâchi sàñì dàtnúù-yà sàxìnítñùnì-ndà. ¹³Te vichi sàñì tavà-yàndô nùù ndahà (ñà-malu, vâchi) cuisì ichì ñáa nì sanduamà, te nì dàyáha-yàndó ndè ndahà Dèhemanì-yá Jesús. ¹⁴Sàñì quee-nda libre (nùù ndahà-sí), vâchi sàhà nìi Jesús nì xìtià, ñàyùcàndùa vâtùni nì xicahnú ini-yà sàhà cuàchi-nda.

Nansa nì nìhi-ndà nì nàcündoo vâha-nda xi Dios sàhà-ñá nì xìhi Jesucristu sàhà-ndà

¹⁵Có-túi Yua-nda Dios cundehè-ndàyá, doco mimíí nacua iá-yà, divi ducán iá stná Dèhemanì-yá (Jesús). Te divi Dèhemanì-yá nduú ana chicá ndiaá nùù nsidanicuú iñàha iá ñuhìvì. ¹⁶Vâchi sàhà ndahà Dèhemanì-yá nì quidavâha-ya nsidaa ñà-ìá ñuhìvì xì ansivi, nsidaa ñà-ndùá indéhe-nda, xì nsidaa stná ñà-có-túi cundehè-ndà, divi sàhà ndahà

Jesús nì tuyucun nsidaájàn. Vâchi nì quida vâha-ya ángel dandacú, xì stná ángel chicá xinúcuáchí, xì nsidaa gá stná ana fuerte xicánúú ansivi, nsidaa-némà, sàhà ndahà-yá nì tuyucàn sàhà-ñá ni queé gá más tnùnuhu xí-yá. ¹⁷Tàyóo ni-iñàha ñuhìvì, te sà-ìá mii-yá. Te sàhà stná poder xi-ya itní tnahá nsidanicuú iñàha. ¹⁸Te ndohó nècuàchì iin-ni cahvi xi-yá, nahi cuerpu xi-ya nduu-nda, te mii-yá, dandacú-yá nùù-ndà na ian dandacú dìnì-ndà nùù-ndà. Nùù mii-yá sàñì nìhi-ndà vida xi-nda. Dihna-ya nì natiacu-yá nùù nsidaa nèhivì, ñàyùcàndùa nduú-yá ana chicá cusáhnú inicutu ñuhìvì. ¹⁹Vâchi sàñì chitnùnì ini Yua-nda Dios cuñuhu chitu (vida saín xí-yá) ini anima Dèhemanì-yá. ²⁰Te cunaha-nsiá, ñà-nì xìhi-yà nchica cruz, te nì xìtià nìi-yá, sàhà ñà-jaàn nduá vâtùni nàcündoo vâha-nda nùù-yá, vâtùni nìhitâhvì nsidaa nèhivì nàcündoo viì-né xì-yá, a ducán nduú-né ana ndoó ñuhìvì yohó, te ò ana ndoó ansivi.

²¹Antes cónisá níhnú ini-nsiá mii-yá. Ndè nìsa xini ùhì stná-nsiàyà sàhà chuun malu nìsa quida guá-nsiá, doco vichi sàñì nàcündoo vâha-nsia xì-yá. ²²Vâchi sàhà ñà-nì nanduu-ya nahi nèhivì ñuhìvì, te nì xìhi-yà, ñàyùcàndùá vâtùni nì nìhitâhvì-ndà nàcùnihnu ìi ini-ndà, te cuxio dahuun cuàchi-nda, ndutu nsihá. Ducán dandu vâtùni sàà-ndà nùù (Yua-nda Dios) quida-ya. ²³Doco xiñuhu ñà-iin-ni cunihnu vâha ini-ndayá; màsà nácóó-ndá ichì-yá, ni màsà nándodó-nda ichì-yá, ni màsà cuáha-nda datúcù nèhivì-ndó

nùù razón ndiaha, vàchi sàhà palabra mà iá tnündé ini xi-nda. Te (ansivéhé Dios), sànì inini stná-nsià palabra mà; daaní, dècuéndè stná inicutu ñuhívì sànì xitià stná. Te yùhù stná Pablo, xinúcuáchí stná (nùù chuun ma), cachítñuhi palabra mà xì nèhivì.

**Ñà-ndùú chuun nì nìhì Pablo
ñà-cunucuachi-né nùù nsidaa
nèhivì iin-ni cahvi xi Jesú**

²⁴ Mate cuáhà gá ndohí sàhà-nsiá, doco cudíi inì, vàchi nú ni ndohí ducán, dandu chicá yàchì cuacatnahá nsidaa ñà-icúmí ndoho gá Cristu sàhà nèhivì cahvi xi-yá, vàchi nahi cuerpu-yà nduu-nda. ²⁵ Te sàhà ñà-vàha xi mii-nsiá sànì chitnúní ini-yà cunucuachi nùù nsidaa nèhivì cahvi xi-yá. Te chuun sànì nìhí nduu ñà-cachitñuhi nsihi palabra xi-ya. ²⁶ Palabra nìsa ià dèhé antes nduá cachítñuhi. Caní cuìà cóni cúndáa ini xìi-ndà sàhámà. Doco vichi sànì dàtúi-yañà nùù nèhivì xi-yá. ²⁷ Vàchi nì chitnúní ini-yà cundaà ini-ndà ñà-ndiaha guá iá palabra mà, te cuní stná-yà cunitñuhi nèhivì nsidanicuú ñuu. Pues dohó cachí palabra mà: vátuni coo Cristu meru ini anima-ndà, te sàhámà vichi iá iin tnündé ini ndiaha xi-nda ñà-sàà-ndà ndè gloria. ²⁸ Ñàyùcàndùá, divi mii-yá dísahà-xí cahàn-nsì xì nsidaa nèhivì, chináhá-nsiné, te sáha-nsiné ichì váha, áma sáà-nè cunihnu vàha ndisa ini-né mii-yá nacua ndiá icà-né. ²⁹ Pues ñà-jaàn nduu chuun sáhandee inì quide nacua chindéé-yâ yùhù, vàchi sáha

fuerte-yà yùhù poder ndiaha xí-yá quideàmà.

2 Yùhù cuní cundaà inì-nsia ñà-cuàhà guá (xícàn tähví nùù Dios) sàhà-nsiá xì sàhà stná nècuàhì ñuu Laodicea, te có-nândodó stnáì nsidaa nèhivì ndojo jaàn tähñáha ga cuni nùù xì'. ² Xícàn tähví ñà-nì nácuàhandee inì-nsia, te iin-ni ni cuú stnahá stná inì-nsia sàhà-nsiá. Te ni sáà stná-nsià cundaà vàha inì-nsia sàhà ichì-yá, dandu mà cúndóo gá-nsià xì duda. Te ndiaha gá cunduajàn, vàchi después icúmí-nsiá sàà-nsià mánìhì ndisá inì-nsia palabra sàhà-yá nìsa ià dèhé antes, divi palabra sàhà Jesucristu. ³ Vàchi cuiì ichì mii-yá nduú ichì nchichí ndiaha ndisa; cuiì ichì-yá nduú ichì ndé cundaà ndisa ini-ndà. ⁴ Ducán cachí xì-nsiá sàhá mäsà chíyúhu ni-iin nèhivì mii-nsiá, te dandahví-nènsiá. ⁵⁻⁶ Vàchi mate có-ìé' cutnáhî xì-nsiá yucán, doco nihnu inì mii-nsiá, te cudíi gá inì na xinítnuhi quidá víi-nsiá, te xiníndísá fuerte stná-nsià Stoho-ndà Jesucristu. Ñàyùcàndùá, nacua nì quida-nsia na ní quìhvi-nsia ichì-yá, divi ducán quida-nsia seguir vichi, iin-ni ni cúnchícùn viì-nsiá ichì-yá. ⁷ Iin-ni mäsà túcù-nsiá quida inga palabra, te nsíquívì chicá más ni sáà-nsià cunihnu fuerte inì-nsia mii-yá sàhà-ñá mäsà nunca nacoo-nsia ñà-ndùá nì chinaha-nsiá mii-nsiá. Iin-ni ni quidá-nsiá nsidaámà, te nicanicuahàn ni náquímánì stná-nsiàyà.

**Nansa iá vida saa sà-icúmí-ndá
ñà-nchícùn-ndà Jesucristu**

⁸ Cuidadu ni cúndóo-nsiá màdí datúcù inga nèhivì mii-nsiá.

Nchichí cahán-né, doco dandahví uun-ne. Cutu estilu nì nacoo nèhiví nduá cachí-né. Dàñuhù xi nèhiví ùún ñuhiví yohó nduá, có-nduá ley xi Cristu. ⁹Doco mii-yá, meru Dios nduú-yá; mimíí nacua iá Yua-nda Dios, ducán iá stná-yá, te iá stná iquicúñu-yá. ¹⁰Te sàhà ñà-sànì ndèe anima-ndà ini anima mii-yá, ñayúcànduá chitu stná anima-ndà mii-yá vichi. Te chicá fuerte-yá nùù nsidanicuú ángel, xì nùù stná nsidanicuú ñà-malu.

¹¹Daaní, sàhà stná ñà-nchícùn-ndayá, sànì sàcùtuu stná seña xi Dios, (ini anima-ndà); màdì icà-ndà nì sàcùtua. Te índu ñà-cùní cachí seña mà? Divi ñà-sànì cuxio cuàchi anima-ndà, nsidanicuú cuàchi nìsa xicàn guá cuerpu xi-nda quida-nda. ¹²Te na ní cuhiì-ndà, seña nì sanduamà na ian cutnaha-nda xi mii-yá nì ndùxiñ stná-ndà, te nì natiacu stná-ndà nahi mii-yá. Pues ducan quida-nda cuenta nì cuu xi-nda ñà-sànì xinindisa-nda cahnú gá poder icúmí (Yua-nda) Dios, te sàhámà nì dànatíácú-yá Jesús. ¹³Te mii-nsiá, sàhà falta xi-nsia, xì sàhà stná ñà-có-nduú-nsiá raza itúú seña xi-ya icà-xí, ñayúcànduá còò vida ndiaha xí anima-nsià nísá ia. Doco tucu iá vichi, sànì natiacu-nsià quidá-yá cuenta, (nacua mii-nsiá, te ducán stná nsiuhù). Vàchi ñà-nì dànatíácú-yá Jesús, divi ndiaá stná sàhà nsidaa ndohó. Te sàhà-ñá ducán nduá, sànì xicahnú stná ini-yá sàhà nsidaa cuàchi-nda. ¹⁴Nì dàndutù-yá nsidaa ñà-nduá inihicá-ndá nùù-yá. Nì ndutu dahuun cuenta itníí-yá sàhà-ndà.

Iá ndisa falta xi-nda nìsa cache cuenta ma, doco vichi sànì cuxio nsidaámà nì quida Jesucristu, vàchi nì sàcùtuu-ya nchíca cruz, te sàhà ñà-jaàn nduá nì ndutu cuenta mà. ¹⁵Te nsidaa ñà-malu, mate yáha ga fuerte-si, te ò dana guá-si, doco nì cundee dahuun-ya nùù-sí. Yáha ga nì nducahan-sì nì quida-ya, vàchi ndiaha gá nì cundee-yá (na ní xìhiì-yá) nchíca cruz.

Xiñuhu nandòdó dahuun-nda nsidaa estilu cahán sàhà cuisì modo xi ñuhiví yohó

¹⁶Sàhà nsidaa ñà-jaàn, màsà ndúlócô-nsià nèhiví xítñuhu xi-nsiá sàhà ñà-nduá xixí-nsiá, ò ñà-nduá xihí-nsiá, te ò iin vicò (cuní-né) chivàha-nsia, mate ni cundúá iin vicò cahnú, ò vicò natiácú yoo, te ò iin quívì ndoó ndahà-nsiá. ¹⁷Vàchi nsidaa estilu sànaha ma, seña uun nì sandua, vàchi divi Cristu nduú ana nì cachitñuhamà sàhà-xí. ¹⁸Ñayúcànduá, màsà cuáha-nsia (dandahví nèhiví-nsiá, vàchi nù ducán), dandu ndañuhu premiu xi-nsia. Cachí nèhiví dandahví mà ñà-xiñuhù cahichí ini-ndà mii-nda, te cahvi stná-ndà ángel, cachí-né, (vàchi) iá ñà-nduá nì dàcùnì Dios-né, cachí-né. Mii-né nduú-né mii-né cahán-né, doco cuisì ñà-ia ñuhiví yohó-ní nduá nihnu ini-né. ¹⁹Ducán quidá-né, doco ñà-có-nchícùn ndisa ga-né Cristu nduá. Doco cunaha-nsiá, nahi dìnì-ndà nduú mii-yá; te ndohó, nahi cuerpu xi-ya nduu-nda, ñayúcànduá iin-ni cahnú sànì nanduu nsidaa-nda nì quida-ya, nacua ñuhú tnáhâ ndahásahà

iquícúnú-ndà. Ñàyùcàndùá, sàhà mii-yá siempre nácuahandee ini-ndà, te ndufuérte anima-ndà nacua chítnúní ini Yua-nda Dios cuu xi-nda.

20 Vichi, xiñuhu quida-nda cuenta na ian nì cutnaha-nda xi Cristu na nì xìhi-yà, te ñàyùcàndùá có-xiñùhù gá ñà-cunihnu ini-ndà ni-iin ley cähàn sàhà cuiśi ñà-ìá ñuhìví yohó-ní. Mate ndoo-nda ñuhìví, doco có-ndùá ñà-chivàha-nda **21** cuahà ley cachí ñà-màsà tníi-ndá iin ñà-jaàn, ò màsà cúxí-ndá inga iñàha, te ò màsà dúcùn ndahà stná-ndà ñà-yùcán. **22** Còdó, vàchi ñà-icúmí nsihi-ni nduu nsidaájàn, te cuiśi nèhivì ñuhìví nduu ana nì quidavàha xi ley jaàn. **23** Vihini tuxí ini-ndà iin palabra nchichí nduá cachí-nèmà, vàchi cachí-né ñà-fuerte ni cuahandee ini-ndà sàhà religión mà, te ni cähichì stná ini-ndà mii-nda, te ni dándóhô stná-ndà mii-nda, cachí-né. Doco cunaha-nsiá, ni-iyuhu mà cíí chindée ley mà ndohó ñà-cadi-ndà nùù (cuahà ñà-chicuéhè) xího-nda quida-nda dava xichi.

3 Bueno, sàhà-ñá quídà-ndà cuenta cutnáhâ stná-ndà xì Cristu na nì natiacu-yà, ñàyùcàndùá xiñuhu nanducu-nda nansa quida viì-ndà nacua nduu ley xi ansivi, vàchi ndè ansivi yucán iá-yà ladu cuahá Yua-nda Dios. **2** Te vichi xiñuhu cunihnu ini-ndà chuun xi (mii-yá iá) ndè gloria mà, màdì chuun xi ñuhìví yohó. **3** Vàchi ducán nduá na ian nì xìhi stná-ndà (na nì xìhi mii-yá), doco vichi itiácú-ndà sàhà poder xi-ya, te cutnáhâ stná-ndà xì-yà ñuhu-nda (ndahà

Yua-nda) Dios. **4** Daaní, na sáà quìvì naxicocuñin-yà, dandu cutnahá stná-ndà xì-yá cundoo-nda ndé yáha ga nchií ndiaha.

Nacoo dahuun-nda ñà-ndùá nìsa quida-nda antes, te quida-nda ñà-vàha cachí Jesús

5 Ñàyùcàndùá, xiñuhu dandáñúhú dahuun-nda nsidaa (chuun sìquini cudíí guá ini nèhivì) ñuhìví quida-ne. Màsà náxicocuñin gá-ndà cähàn-ndà xì ana cóni nándahà xì-ndà, te màsà cúníhnú sìquini ini-ndà; màsà cúníhnú ini-ndà ñà-coo-nda xi inga nècuachì ñahà. Ni màsà xího stná-ndà cucumi-nda cuahà iñàha, vàchi na ian cahvi-nda ñà-jaàn queá. **6** Cunaha-nsiá, sàhà nsidaa cuachi jaàn icúmí quixi castigu fuerte xi Dios dìquì nsidaa nèhivì có-iníni xí-yá. **7** Te divi nsidaa cuachi jaàn nìsa quida stná-nsiá antes na nísa cudiìí gá inì-nsia sàhá. **8** Doco vichi xiñuhu nacoo stná-ndà más gá falta xi-nda. Màsà cuídà gá ini-ndà; màsà ndúdána gá-ndà. Te màsà cündéhe úhì stnàhá stná-ndà. Ni màsà dáquêe cuachi-nda dìquì ñanítaha-nda; te màsà cähàn quini-nda. **9** Ni màsà dándáhví stnähá gá stná-ndà, vàchi sàmì nacoo dahuun-nda modo nìsa nihnu ini-ndà antes; có-quídá gá-ndà nahi antes. **10** Nahi nèhivì sàà sàmì nanduu-nda, te cueé-ni cueé-ni cuahàndusaa stná sàxínítñumí-ndà, dandu sàà-ndà cundaà vàha ini-ndà, te cunihnu stná ini-ndà nacua nihnu ini mii-yá ana nì dàndúsáá xí-ndá.

Có-quídá, ndéni nèhivì ní cui ni cündúú-ndá, cuiśi ndiaá ñà-nchicùn-ndà Jesús, màdì raza-ndà
11 Nèhivì sàà xínduu-nda, có-quídá a nduu-nda nèhivì raza Grecia, te

ò nèhivì raza Judea. Te ni có-quidá stná a itúú marca xi Dios ìcà-ndà, ò á coó. Ni có-cùní cachí stná nú nduu-nda nècuàchì inga ñuu, mate nècuàchì siùmí nì sanduu-ne. Còó. Ni có-quidá stná a nduu-nda nèhivì libre, te ò nèhivì quidáchúún saín nùù iin lamú. Còó, vàchi cuiśi ñà-nchícùn-ndà Cristu nduú ñà-ndiàá; te divi-ya iá stná ini anima nsidaa-nda.

**Calma ni cündóo-ndá xí
ñanitnaha-nda, te nacuàhandee
stnahá ini-ndà**

¹²Sàni nacàxin Dios ndohó. Nèhivì ìí xí-yá sàndùù-ndà vichi, te mènì-ndà nùù-yá. Ñàyùcàndùá, xiñuhu cutùha-nda cuhi stnahá ini-ndà. Iin-ni ni cúníhnú mánì ini-ndà, te cunihnu ndahvi stná ini-ndà. Màsà cóó dana-nda. Còó; iin-ni ni quidándéé ini-ndà. ¹³Te nú iá iin ñanitnaha-nda nì quida xi iin falta, dandu ni quidándéé cahnú ini-ndà sàhà-né, te cuicahnú ini-ndà sàhà-né nacua nì xicahnú stná ini Cristu sàhà ndohó. ¹⁴Daaní, ñà-chicá más xiñuhu nduú ñà-cuu stnahá ini-ndà sàhà-ndà, vàchi nù ducani quida-nda, dandu ñà-sàni nacuatnahá nsidaa ñà-vàha xiñuhu quida-nda nduájàn. ¹⁵Te ni caquín stná-ndà cuidadu ñà-màsà quídá-ndá ni-iñàha dandáñuhú xí ñà-níhnú dadí ndiaha ini-ndà nacua cuní Dios cunihnu dadí ini-ndà. Vàchi cunaha-nsiá, divi sàhà-ñá cundoó ndiaha-nda, te cunduu-nda nahi iin-ni nèhivì, ñàyùcàndùá nì cana-yàndó (ladu xi-ya). Te xiñuhu ñà-naquimaní stná-ndàyá.

¹⁶Nicanicuahàni coó chitu anima-ndà palabra ìí xí Cristu. Te

xiñuhu càhàni stná-ndà iin-nda xi inga-ndà, te chinaha stnáhá víí-nda palabra nchichí ndiaha xí-yá sàhà-ñá chicá ni cúníhi ini-ndà (quida viì-ndà). Te coto stná-ndà nsidaa clase alabanza xi-ya, nacuatu-nda, te coto stná-ndà alabanza nacua datnúù Espíritu ìí xí-yá ini-ndà. Te siempre naquimaní-ndàyá ini anima-ndà. ¹⁷Nsidanicuú ñà-ndùá quidá-ndà, xí ñá-ndùá cachí-ndà, xiñuhu ndacùcahan-nda Stoho-ndà Jesús, te ducán naquimaní stná-ndà Yua-nda Dios.

**Nansa quida-nda, te cundoó
manì-ndà xì nsidaa nèhivì, a
nduú-né tnaha-nda, ò lamú
xi-nda, ò peón xi-nda**

¹⁸Mii-nsiá nècuàchì ñahà, xiñuhu cahvi-nsiá ìí-nsiá nacua ndiá ìcà nèhivì xí Stoho-ndà Señor quida-ne. ¹⁹Daaní, mii-nsiá nècuàchì tià, xiñuhu cuu ini-nsià sàhà ñiahàdihí-nsià. Màsà dàndáçù ndee-nsiá nùù-né. ²⁰Te nsiohó nècuàchì cuàti xì nècuàchì cuàchì, ni cúníni stná-ndá nsidaa ñà-ndùá cachí yuadíhí-ndà, vàchi ducán dandu cudiì ini Stoho-ndà Señor sàhà-ndá. ²¹Daaní, mii-nsiá nècuàchì tià xínduu yua, màsà dácuñdà canúù ini-nsia dèhe-nsia sàhá màsà cíhúún imià. ²²Daaní, mii-nsiá nècuàchì ndoó saín nùù iin lamú, ni cúníni víí-nsiánè. Màdà cuisi na indéhe-né, dandu quidachuún víí-nsiá sàhà-ñá ndee vàha-nsia nùù-né. Còó. Chicá vàha nsinuu inì-nsia Dios, te iin-ni ni cúníhnú víí inì-nsia quidachuún víí-nsiá. ²³Nsidanicuú chuun ndacú nùù-nsiá, contentu ni quidá-nsiáñà.

Quida-nsia cuenta na ian Stoho-ndà Señor nduú patrón xi-nsia, te màdiá nèhivì ùún. ²⁴Vàchi nùù Stoho-ndà Cristu icúmí-nsiâ nìhitáhvì-nsiá, te cundiatú stná anima-nsià, vàchi divi mii-yá nduú ana xinúcuáchí ndísá-ndá nùù-xí. ²⁵Doco nèhivì có-quidá víi, icúmí nacuitacùhá-né nacua quidá-né, te mà quíhín casu Dios ana nduú-né.

4 Daaní, mii-nsiá nècuàchì nduú patrón, quida viì-nsiá xì peón xi-nsia nacua ndiá icà-ndà quida-nda, vàchi inahá-ndá dècuèndè gloria iá stná ana dandacu-xi nùù-ndà.

²Daaní, nsidaa-nsiá, iin-ni ni cacrón tåhvì-nsiá nùù Dios. Måsà nácóo-nsiá ñà-jaàn. Te naquimanì stná-nsià mii-yá. ³Te quida-nsia favor, sàhà stná nsiùhù ni cacrón tåhvì-nsiá sàhà-ñá ni cúnúná ichì cachitnùhu cuahà-nsí palabro xi Cristu, divi palabro nìsa ià dèhé sànhaha. Pues divi sàhà stná palabro (ndiaha ma ié) yohó) ndiadí) vehecàa. ⁴Nàyùcàndùá, cacrón tåhvì-nsiá sàhà nùù-yá, áma níhi' nansa càhàn vatí palabro mà xì nèhivì nacua ndiá iqué quide.

⁵Siempre xiñuhu quida viì-ndà xì nèhivì có-nchícùn xì ichì-yá. Te nù iá nansa cui quida-nda iin obra, dandu yàchì nì quidà-ndàñá. ⁶Te na càhàn-ndà xì nèhivì, viví-i ni càhàn-ndà xì-né. Meru palabro xiñuhu ni cündúá cachi-ndà xì-né. Chicá vàha nacani vàha ini-ndà nansa naxiconihí víi-nda nùù iin iin ana càhàn xì-ndà.

Ultimo palabra cachí
Pablo, cásàhú-né xì nsidaa
nèhivì ñuu Colosas

⁷Ñani-ndà Tíquico, mánì cuahà-né nùí; cuahà gá sànì chindee-né yùhù,

te iin-ni xinúcuáchí víi stná-né nùù Stoho-ndà Señor. Pues mii-né icúmí-né nacani-ne xì-nsiá sàhí, nansa yáhi. ⁸Ñà-jaàn nduá sànì sàcùnaha-né quida-ne na sàà-né ndé ndoó-nsiá, cachitnùhu-ne xì-nsiá nansa iá chuun xi-nsi yohó sàhà ñá-ndòò vàha stná inì-nsia.

⁹Daaní, icúmí cutnahá stná inga ñani-ndà (sàà-né xì Tíquico), divi compañeru-nsià nani Onésimo. Iin-ni nihnu stná inì-né ichì Yua-nda Dios, te cuahà gá cuú stná inì sàhà-né. Pues ndúi nècuàchimà, icúmí-né nacani-ne xì-nsiá sàhà nsidaa ñà-íá yohó.

¹⁰Cunaha-nsiá, iá stná inga compañeruì vehecàa yohó nani Aristarco, te cásàhú stná-né xì-nsiá. Te (ñuu) yohó iá stná primu xi Bernabé nani Marcos, te cásàhú stná-né xì-nsiá. Te Marcos mà, sànì cachì xì-nsiá sàhà-né ñà-nì quidáñuhú-nsiánè nù ni sàà-né ndé ndoó-nsiá. ¹¹Daaní, yohó iá stná Jesùs Justo, te cásàhú stná-né xì-nsiá. Cunaha-nsiá, còò cá más nècuàchì raza Judea yohó chindéé xì nùù chuun xi ñuhiví iì xí Dios, cuisì nècuàchì yohó, ñàyùcàndúá cuahà gá cudíi inì sàhà-né. ¹²Daaní, cásàhú stná Epafras, divi nècuàchì ñuu-nsià (iá yohó). Nècuàchimà, xinúcuáchí viì-né nùù Cristu, te cuahà gá xícàn tåhvì-né nùù Dios sàhà-nsiá, sacúndáhvì-né nùù-yá ñà-iin-ni ni cúníhnú vàha inì-nsia ichì-yá, te iin-ni ni quidá stná-nsià ñà-ndùá cuní-yà. ¹³Yùhù ndúi testigu ñà-cuahà guá nacání ini-né sàhà-nsiá xì sàhà stná nècuàchì ñuu Laodicea xì ñuu Hierápolis. ¹⁴Daaní, cásàhú stná doctor Lucas. Mánì

cuáhà nècuàchìmà nùù-ndà. Daaní, cásàhú stná Demas. ¹⁵Te mii-nsiá, casàhú stná-nsià xì ñani-ndà ndoó ñuu Laodicea yucán. Te casàhú stná-nsià xì Ninfas xì nsidaa gá nèhivì natácá vehe-ne.

¹⁶Nú sàni cahvi-nsia carta yohó, dandu dacúhùn-nsiàñà nùù nèhivì xí Dios ndoó ñuu Laodicea mà sàhà-ñá cahvi stná nècuàchímàñá. Te carta (ní tiaa stná) nùù mii-né, cahvi stná-nsiàñà.

¹⁷Daaní, càhàn stná-nsià xì Arquipo cachi-nsià xì-né ñà-màsà nándodó-né quida ndisa-ne chuun ndiaha sàni nìhi-né nùù Stoho-ndà Señor.

¹⁸Yùhù nduí Pablo, te ndahà mií tiaí saludu yohó nùù nsidaa-nsiá. Te sacúndáhví` nùù-nsiá ñà-nì nsíuu inì-nsia ñà-yòhó ié` ndiadí` vehecàa.

Ni cúcumí-nsiâ cuàhà gracia xi-ya. Sà-íá.

Tutu Nuu Nì Tiaa San Pablo nùù Nèhivì xí Dios Ndoó Ñuu Tesalónica

1 Yùhù Pablo, xì Silvano, xì stná Timoteo, cásàhú-nsì xì nsidaa mii-nsiá nècuàchì ñuu Tesalónica cahvi stná xì Jesús. Mii-nsiá, sàni natùi-nsia nùù Yua-nda Dios, xì nùù Stoho-ndà Jesucristu. Te vichi ni cuní màni-yá mii-nsiá; contentu ni cündóo-nsiá quida-ya.

²⁻³Nsiùhù, nicanicuahàn naquímánì-nsí Dios sàhà nsidaa-nsiá, te cähàn-nsì xì-yá xícàn tåhvì-nsí sàhà-nsiá nsìquívì. Nsinúú ini-nsì nansa nì quida-nsia na ní xinindisá-nsiá mii-yá, te sàhámà nì quesaha-nsiá quidá víi-nsiá cumplir. Ináhá-nsí cuú stnahá stná ini-nsiá sàhà-nsiá, te chindéé stnahá stná-nsiá. Daaní, ináhá stná-nsì ñà-iin-ni cundéé inì-nsia Stoho-ndà Jesucristu nsìquívì (nahi nsiùhù). Te sàhà-ñá indéhé stná Yua-nda Dios ndohó, ináhá stná-yá nsidaájàn.

⁴Te cunaha-nsiá, cuú cuáhà ini-yá sàhà-nsiá, ñánì. Te ináhá váha stná-nsì ñà-sàni nacàxin stná-yá mii-nsiá ñà-cunduu-nsia nèhivì xí-yá. ⁵Vàchi na ní sàà-nsì yucán, te nì cähàn-nsì xì-nsiá ñà-ndúú razón ndiaha xí-yá, màdì palabru uun ni sàndúámà. Còó, vàchi Espíritu lì xí-yá nduú ana nì chindée stná

xì-nsí, te nì quida stná-yá milagru xi-ya. Te ndee ní cähàn-nsì xì-nsiá, vàchi ináhá-nsí ñà-ndáà nduá. Te ináhá-nsiá nansa nìsa quida-nsi na ní sandoo-nsi yucán, ñà-cuisì sàhà ñà-cunduu bien xi-nsia nìsa quida-nsi nsidanicuú iñàha.

⁶Daaní, mii-nsiá, nì quesaha stná-nsià nì tenchicùn-nsià ñà-ndùú ichì nsiùhù, vàchi divi ichì Stoho-ndà Señor nduú stnámà. Te divi palabra xi mii-yá nduá nì xinindisá-nsiá daa, ñàyùcàndùá nì cudiì cuáhà inì-nsia nì quida Espíritu lì xí-yá, mate cuáhà gá nì dàndòhó nèhivì-nsiá. ⁷Dècuèndè stná nècuàchi xiníndisâ ndoó ladu Macedonia xì ladu Acaya, nsidaa-né sàni cundaà stná ini-né nansa ndiá ìcà-né quida stná-né ñà-ni xinitnùhu-ne nansa quidá víi mii-nsiá. ⁸Vàchi sàhà mii-nsiá nì xitàtià palabru xi Stoho-ndà Señor inicutu ladu yucán. Doco màdì cuisì ladu yucán, còó, vàchi cuàhà gá stná ñuu nì xinitnùhu nansa nì quida-nsia na ní xinindisá-nsiá Dios. Cunaha-nsiá, ni còò gá necesidad cähàn-nsì sàhà-nsiá xì nèhivì (inga ñuu mà), vàchi dècuèndè stná mii-né, ⁹nacání-né xì-nsí nansa

nì quida-nsia na ní sàà-nsì ndé ndoó-nsiá, nì nacoo-nsia ñà-ndùú yùù yóccò, te nì tenchicùn-nsià ichì mii-yá, vàchi nì cudìi ini-nsià cahvi-nsiá ana nduú ndisa Dios itiácú nicanicuahàn. ¹⁰Te vichi ndiatú cuéyàà stná-nsià naxicocuîn Dèhemani-yá Jesús iá ndè gloria, vàchi divi Yà-yùcán nduú ana nì dànatíácú Yuamánì-yá, te divi stná-yà icúmí-yâ dacácu-yàndó ñà-màsà níhi-ndà castigu icúmí quixi.

2 Ináhá-nsiâ nansa nì ìa na ní sàà-nsì ndé ndoó-nsiá, màdiá uun-ni nì sanduamà, ñánì. ²Còó, vàchi nì chindee Dios nsiùhù, te cóni yúhî-nsi càhàn ndee-nsí, nì cachitnùhu-nsi xì-nsiá razón ndiaha xí-yá, mate xiní ùhì nèhivì nsiùhù, te mate antes nì ndoho guá-nsì ñuu Filipos na ní quida quini-tè xì-nsí yucán. Sà-ináhá-nsiâ nsidaájàn. ³Te palabra nì cachitnùhu-nsi xì-nsiá, palabra ndàcuisì xí mii-yá nduá. Ni-iin ñà-síquini cóni càchí-nsi xì-nsiá, te ni-iyuhu cóni dàndàhví stná-nsì mii-nsiá. ⁴Còó, vàchi Dios nduú ana nì natùi-nsi ñùù-xí ñà-níhi-nsí chuun dacuítia-nsì razón ndiaha xí-yá. Ñàyùcàndùá, divi ñà-jaàn nduá cachitnùhu-nsi xì nèhivì; te cunaha-nsiá, ñà-ndee vàha-nsi ñùù mii-yá nduá nandúcú-nsi, màdiá ñùù nèhivì, vàchi cuisì mii-yá nduú ana indéhe ini anima-ndà. ⁵Sà-ináhá-nsiâ ñà-ni-iin xichi cóni càhàn vico uun-nsi xì-nsiá. Te ináhá stná-yà, mà nunca nì dàndáhvî-nsì mii-nsiá sàhà-ñá tavà-nsi dìhùn ñùù-nsiá. ⁶Ni cóni xícàn-nsì quidañuhu-nsiá nsiùhù, ni mii-nsiá, te ni nèhivì

dava ga, mate iá derechu xi-nsi càcàn-nsì ñà-quidañuhu nèhivì nsiùhù, vàchi divi Cristu nì sàha xi-nsí chuun quidá-nsí. ⁷Doco còó, cóni xícàn-nsì ñà-jaàn. Vivíí-ni nì càhàn-nsi xì-nsiá na ní sandoo-nsi yucán. Na ian quidá iin dihi ndiaá xí méé xi, ducán nìsa quida stná-nsì. ⁸Nì cachitnùhu-nsi razón ndiaha xí-yá, doco màdi cuiśì ñà-jaàn, vàchi ñà-cuàhà guá cuú ini-nsí sàhà-nsiá, ñàyùcàndùá dispuestu nì sandoo stná-nsi cui-nsí sàhà-nsiá, ñà-mànì guá-nsiá ñùù-nsi. ⁹Te ádi nsinúú stná ini-nsiá nansa nìsa quida-nsi, ñánì, ndui te ñuú nìsa quidachuún-nsí, dècuèndè nìsa xàví sàstnùhù stná-nsì, vàchi có-cùní-nsi quida-nsia cuàhà gastu sàhà-nsi, ñàyùcàndùá màdi cuiśì-ní razón ndiaha xí Dios nì càhàn-nsi xì-nsiá, còó; nìsa quidachuún stná-nsi.

¹⁰Mii-nsiá, sàñì xininùù-nsiá nansa nìsa quida-nsi na ní sandoo-nsi mahì-nsiá na ní quesaha-nsiá xiníndísâ-nsiá; stná Dios, ináhá-yâ nansa nìsa quida-nsi, modo cudíi ini mii-yá nìsa quida-nsi, iin modo vàha; còò ni-iin falta nì quidá-nsi. ¹¹Ináhá-nsiâ nansa nì càhàn-nsi xì-nsiá ñà-xiñùhù quida viì-nsiá, te nì nacuàhandee stná ini-nsi iin iin-nsia na ian càhàn iin yua xi dèhe-ne. ¹²Nì chinaha-nsí mii-nsiá ñà-cacanuu viì-nsiá ñuhivì, vàchi ducán ndiá ìcà-ndà quida-ndà ñà-sàñì cana-yàndó sàà-ndà ñuhivì ì xí-yá ndé ndiaha guá iá.

¹³Ñàyùcàndùá nicanicuahàn naquímánì-nsi Dios, vàchi na ní càhàn-nsi xì-nsiá palabra xi-ya, nì xinindisá-nsiá, te nì cundaà ini-nsia palabra ndisa xi mii-yá nduá, màdi

palabra xi nèhivì ùún. Te divi ñà-ndáà nduá, palabra xi mii-yá nduá, te ndiaha gá quidáchúán ini anima nsidaa ndohó nècuàchì xiníndísá-xí-yâ. ¹⁴Daaní, después, ducán nì cuu stná xì-nsiá nacua nì cuu xi nèhivì xí Jesucristu ndoó ladu Judea, vâchi cuàhà nèhivì xí-yá ladu yucán, nì ndoho stná-nè nì caquida tè-raza Judea. Te divi ducán nì ndoho stná mii-nsiá nì caquida nècuàchì ñuu-nsià, ñánì. ¹⁵(Doco ndahví) nècuàchì raza Judea mà, vâchi nì casahnì-né Stoho-ndà Jesús, te nì casahnì stná-nè nècuàchì raza-nè nì càhàn xì-né razón ndiaha xí-yá. Daaní, dècuèndè nsiùhù nì taxi stná-nè. De por sí, mà túha-ne quida viì-né nùù Dios; te xiní ùhì stná-nè nsidaa nèhivì. ¹⁶Vâchi sadí-nè nùù-nsi na cuní-nsi càhàn-nsi xì nèhivì inga raza sàhà-ñá nihì-né càcu anima-nè. Doco nècuàchì razí' mà, có-sâha-ne quida-nsi ducán; ñàyùcàndùá, cuàhà gá sàni yàha-ne nì xida cuàchi-ne. Doco vichi sàni sàà hora nìhì-né castigu xi-ne ñà-ndoho-ne.

**Nansa nì cache Pablo ñà-cùú
cuàhà ini-nè sàhà nècuàchì
xiníndísâ ndoó ñuu Tesalónica**

¹⁷Nsiùhù, yáha ga cuní-nsi sàà-nsi nàcòtò-nsi mii-nsiá, ñánì. Ndaahví-nsi, vâchi xica ndoó-nsiá, doco siempre nsinúú ini-nsi mii-nsiá, mate có-xiní stnaha-nda iin ùì quìvì. ¹⁸Ñàyùcàndùá, nì quida-nsi lucha sàà-nsi yucán. Yùhù, Pablo, itnii xichi nì cuní sàì, doco nì sadí ñà-malu nùù-nsi. ¹⁹(Doco mânì cuàhà-nsiá nùù-nsi), vâchi çana disahà-xí cundua icumí coo

consuelu xi-nsi, te cudiì cuahà ini-nsi? Pues, divi mii-nsiá nduú ana disahà-xí, vâchi sàhà mii-nsiá icumí-nsi nìhì-nsi iin ñà-vàha nùù Stoho-ndà Jesús, te cudiì gá ini-nsi quìvì naxicocuñin-yà, te màcuìta-nda nùù-yá. ²⁰Vâchi ndisa, sàhà mii-nsiá ndiaha sàstnùhù nihñú ini-nsi, te yáha ga cudíi ini-nsi.

3 ¹⁻²Daaní, después nì cache-nsi chicá vàha sàà Timoteo nde ndoó-nsiá, vâchi có-cündéé gâ ini-nsi ñà-nàcání ini-nsi nansa nihí-nsiá cuàhàn, te cahan-nsi vâtuni ndoó mii-nsi ñuu Atenas. Te Timoteo, ñani ndisa-nda nduú stná-nè, te xinúcuachí stná-nè nùù Dios, cutnáhâ-né xì-nsi quidá stná-nè chuun ìì (dacuítia-ndà) razón ndiaha xí Cristu. Ñàyùcàndùá, (chicá vàha techuún-nsi mii-né sàà-nè cahan-nsi), dandu chindee-né mii-nsiá, nacuàhandee ini-nènsià ñà-chicá fuerte ni cúníndísâ vàha-nsia, ³te màdí ndulocó-nsiá na quidá quini nèhivì xì-nsiá; vâchi seguru icumí-ndá yàha-nda ducán, ináhá-nsiá. ⁴Vâchi na ndoó vá-nsi ndé ndoó-nsiá, nì cache-nsi xì-nsiá ñà-icumí-ndá yàha-nda vida quida nèhivì. Te divi ducán nì cuu xi-nsi sàni xini-nsiá. ⁵Ñàyùcàndùá, yùhù, ñà-nàcání guâ inì sàhà-nsiá, nì techuún Timoteo nùhù-nè (nàcòtò-nè mii-nsiá, dandu) nacachitnùhu-ne xí' nansa yáha-nsia, a íín-ní nihñú vàha inì-nsia mii-yá, á coó, vâchi yúhí-nsi dacà ñà-malu dìnì-nsiá, te uun-ni ndoó chuun nì quida-nsi xì-nsiá. ⁶Doco còó, vichi sàni nsiaa tu-ne ñà-nì nùhù-nè nì nàcòtò-nènsiá, te iin razón vàha

nduá sàni nacachitnùhu-ne xì-nsí, vàchi iin-ni nihnu vàha ndisa ini-nsiayà, te cuú stnahá inì-nsia sàhà-nsiá. Te nsinúú stná inì-nsia nsiùhù, cachí-né, vàchi nacua yáha ga cuní nsiùhù sàà-nsì nàcòtò-nsì mii-nsiá, divi ducán ndohó stná mii-nsiá sàhà nsiùhù.⁷ Nàyùcàndùá, mate ndohó-nsí yohó, te yáha-nsi cuàhà vida, doco ndiaha gá sàni ndòo vàha ini-nsì, ñánì, vàchi sàni cundaà ini-nsì iin-ni nihnu vàha ini-nsiá mii-yá.⁸ Cunaha-nsiá, dohó nduámà na ian natiácú-nsì (na nacúnítñuhu-nsi) iin-ni nchícùn viù-nsiá ichì Stoho-ndà Señor.⁹ Te vichi ina cuahà guá naquímánì-nsí Dios sàhà-nsiá! Te ináhá-yá yáha ga cudíi ini-nsì sàhà-nsiá.¹⁰ Ndui te ñuú xícàn tàhvì cuahà-nsí nùù-yá áma níhitáhvì-nsí nàcòtò gá-nsì mii-nsiá, te ducán cui chindee gá-nsì mii-nsiá ñà-cunindisá vàha ga-nsià.

¹¹ Te vichi, xícàn tàhvì stná-nsì nùù Yua-nda Dios xì nùù Stoho-ndà Jesucristu ñà-nì dácündéhe-yá nsiùhù ichì sàà tu-nsi visita ndé ndoó-nsiá.¹² Daaní, xícàn tàhvì stná-nsì nùù-yá ñà-chicá ni cúcúú stnahá ini-nsiá sàhà-nsiá xì sàhà nsidaa gá stná nèhivì nacua cuú stná ini nsiùhù sàhà mii-nsiá.¹³ Vàchi nú ducán, dandu ñà-sàni nàcùnihnu ìi ndisa inì-nsia cundua, te mà cóo gá falta xi-nsia nùù Yua-nda Dios na quívì naxicocuín Stoho-ndà Jesucristu, te cutnahá-yá xì nsidaa nèhivì xí-yá.

Màsà nácání ini-ndà quida-nda iin falta xì iin nècuàchì ñahà

4 Cuisì mindaa iñàha cachi gá-nsì xì-nsiá, ñánì. Sàni dàcuàhá-nsí

mii-nsiá nansa ndiá icà-nsiá cundo viù-nsiá ñuhìvì, dandu cudiì ini Dios sàhà-nsiá. Pues vichi chinaha-nsí mii-nsiá, te sacúndáhvì-nsì nùù-nsiá ñà-chicá más quida-nsia ñà-jaàn cumplir.² Vàchi ináhá våha-nsia ñà-ndùá nì dàndàcú-nsí nùù-nsiá na ní sandoo-nsi xì-nsiá, te nì càhàn-nsì xì-nsiá cuenta xi Stoho-ndà Jesú. ³ Pues divi ñà-yòhó nduá cuní-yá quida-nda sàhà-ñá cunduu-nda nèhivì ìi xí-yá: divi ñà-màsà cähàn-ndà xì ni-iin nèhivì cóni nándàhà xì-ndà. ⁴ Cuní-yá cundaà ini-ndà nansa càcàn viù-ndà iin ana cunduu ñahàdihì-ndà, dandu iin-ni coo sahnu-nda xi-né. Te nsidaa nècuàchì ñáha dava ga, ni coó stná tnùñuhu xi-nda nùù-né.⁵ Màsà xího-nda coo-nda xi inga nècuàchì ñahà. Màsà quídá ndevàha-nda xi mii-nda nansa ni nì cui, vàchi ñà-jaàn nduá quidá nèhivì còò Dios nùù-xí.⁶ Te màsà quídá-ndá iin falta dandahví-ndà ñanìtnaha-nda, te quìhvi tnaha-nda xi nècuàchì vehe-ne, vàchi icúmí Stoho-ndà Señor nachitacùhá-yá sàhà nsidaámà. Ñà-jaàn sàni cachi-nsì xì-nsiá antes na ní chinaha våha-nsi mii-nsiá sàhajàn.⁷ Nàyùcàndùá, nacani ini-nsiá, ¿índù chuun sàni cana Yua-nda Dios ndohó? Pues divi sàhà-ñá coo ndoo anima-ndà, màdì sähà-ñá quida ndevàha-nda xì iin nècuàchì ñahà.⁸ Nàyùcàndùá, nú ndoó ana cahichì ini xì palabra yohó, pues màdì nèhivì ùún nduú ana cahichì ini-né; còó, mii Dios cahichì ini-né, divi ana sàni sàhatahvì xì-ndà Espíritu ìi-xí.

Cuàhà gá cuú stnahá ini nècuàchì ñuu Tesalónica sàhà-né

⁹ Vichi (sàni cundaà inì), divi Dios nduú ana nì chindee xi-nsiá ñà-cùú

stnahá guá inì-nsia sàhà-nsiá. Ñàyùcàndùá, còò necesidad tiai ni-iin palabra nùù-nsiá sàhajàn. ¹⁰Vàchi ináhî cuú ini-nsià sàhà nsidaa nèhivì xí Yua-nda Dios ndoó inicatu ladu xi-nsia Macedonia. Doco cuní-nsi chicá más quida-nsia ducán.

¹¹Nacua sáà-nsià, cundoo manì-nsiá xì nèhivì. Cuisì chuun xi mii-nsiá cunsìhi ini-nsià, te quidachuún cuéyàà-nsià oficiu xi-nsia, vàchi divi ducán nì dàndàcú-nsi nùù-nsiá daa. ¹²Vàchi nú ducán ni quida-nda, dandu stná nècuàchì có-xìnindísâ, quidañuhu stná-nèndó, te mà cóó stná ni-iñàha quidamanì nùù-ndà.

Nansa icúmí coo na naxicocuîn Jesús

¹³Ñánì, cuní' cundaà inì-nsia sàhà compañeru-ndà sàni caxihì, nansa cuàhàn cuu xi-né, dandu mà cöhúún gá inì-nsia sàhà-né. Vàchi nècuàchì có-xìnindísâ, yáha ga cuhúún ini-né sàhà nsìi xi-ne, vàchi còò gá tnündé ini icúmí-né. ¹⁴Doco ndohó, xiníndísâ-ndá ñà-ndáà nduá nì xìhì Jesús, te nì natiacu-yà, ñàyùcàndùá, divi ducán icúmí cuu stná xì ndohó nû xiníndísâ-ndáyâ na xíhi-ndà, icúmí-ndá natiacu stná-ndà quida (Yua-nda) Dios.

¹⁵Pues vichi cachítñuhu-nsi xì-nsiá iin razón nì quixi nùù Stoho-ndà Señor. Cunaha-nsiá, mate itiácú ñì-ndà na sáà quìvì naxicocuîn-yà, doco mà códonuu-nda nùù nècuàchì sàni ndàhvà ñuhiví. Còó, ¹⁶vàchi icúmí-yâ nuu-ya ansivi quixi-ya, dandu tiacu-ndà ndáhì-yà dandacú-yá. Te tiacu stná-ndà tàchì

iin añgel cusáhnû, te ndee sivi stná corneta xi Dios. Dandu nèhivì xí Cristu xínduu nsìi, icúmí-nê natiacu-né primeru, (canacoyo-ne yavi xi-ne). ¹⁷Daaní, nsidaa ndohó nèhivì (xí-yá) ndòo cutiacu daa, ndiachi stná-ndà nana-nda mahì vícò nacuatnaha-nda xi nsidaa nècuàchì nsìi ma nànchìcùn ichì-ndà mii-yá mahì ansivi. Ducán cundoo-nda cutnaha-nda xi-yá nicanicuahàn. ¹⁸Jaàn nì inini-nsia iin razón xi-ya. Ñàyùcàndùá, dansínúú tnahá ini-nsià palabra yohó sàhà-ñá màsà cöhúún gá inì-nsia (sàhà nècuàchì nì xìhì).

5 Doco còò necesidad tiaa gué nùù-nsiá sàhà ñà-ndùá icúmí coo quìvì vàxi xi-nda, ñánì, ²vàchi sà-ináhá vâha-nsia nansa sàà quìvì xi Stoho-ndà Señor, ñà-cundua iin tiempu có-nìhnú ini-ndà, na ian quixi tècuìhnà (vehe-nda) ñuú, te có-nìhnú ini-ndà. ³Vàchi meru quìvì cachí nèhivì dadí uun iá, còò ni-iñàha cuu xi-né, dandu nanàá quixi tnündoho cahnu-ma, na ian quesáhá dolor xi nècuàchì ñahà cuàhàn tuiñuù méé-xi, dandu (nèhivì có-ndòó tûha), mà cácu-ne. ⁴Doco ndohó, màdì ichì ñáa nduá nchícùn-ndà, ñánì; ñàyùcàndùá mà cündúú quìvì mà iin tiempu có-nìhnú ini-ndà. ⁵Vàchi sàni dàtnúù Dios sàxìnítñuní-ndà, te ducán nduá na ian xicánúú-ndá ndui, màdiá ñuú; còó, vàchi có-ndùù-ndà nèhivì xí ichì ñáa. ⁶Ñàyùcàndùá, màsà quídá-ndá na quidá nèhivì xicá ichì malu mà, vàchi mii-né, (có-ndùlócô-né), na ian quídì-né nduá. Doco ndohó, ni cündóó tûha-nda, te nacani

sahnú ini-ndà. ⁷Vàchi nècuàchì quídì, ñuu xíquidì-nè, te necuachi xíni, ñuu xihí-né (cuàhà xichi). ⁸Doco ndohó, nècuàchì nchícùn ichì datnúù-yà sàxìnítñuní-xi nduu-nda, te na ian ndui (nduú ñuu) nùù-ndà. Ñàyùcàndùá, xiñuhu nacani sahnú ini-ndà, te cunindisá vàha-nda mii-yá. Te ni cuú stnahá stná ini-ndà sàhà-ndà, (dandu chindeámà anima-ndà, na ian quidá soldadu), ndixí-te dùhnù cása (chindee xi anima-te). Daaní, ñuhú stná-te iin mbelú cása (chindee xi dìnì-té). Pues ducání stná ndohó, iá iin tnündé ini xi-nda (chindéé xí sàxìnítñuní-ndà), divi nduú tnündé ini ñà-càcu-nda nùù Dios. ⁹Vàchi màdì ñà-nìhi-ndà castigu nduá sàñ chitnúní ini-yà cuu xi-nda. Còó, divi ñà-càcu-nda quida Stoho-ndà Jesucristu nduá sàñ chitnúní ini-yà. ¹⁰Vàchi mii-yá, nì sàha-ya nì xìhi-yà cuenta xi-nda sàhà-ñá nìhi-ndà cundoo-nda nùù-yá nicanicuahàn, a ducán nduu-nda nècuàchì itiácú, te ò nècuàchì sàñ xìhi, doco nsidaa-nda icúmí-ndá cundoo-nda nùù-yá. ¹¹Ñàyùcàndùá, càhàn-nsià nacuàhandee stnahá inì-nsia nacua quidá-nsiá vichi.

**Ultimo ñà-ndùú ley xi Jesús
nì cachi Pablo xì nècuàchì ñuu
Tosalónica nùù tutu yohó**

¹²Sacúndáhví-nsì nùù-nsiá
ñà-quidañuhu-nsiá nèhivì
quidáchúún chuun iì xí mii-yá ndé
ndoó-nsiá, ñánì, vàchi nècuàchì
xí-idònùù nduú-né, te sáha-ne
mii-nsiá ichì váha. ¹³Sàhà chuun
ndiaha quidá-né xiñuhu coo cuàhà
tnùñuhu xí-nsiá nùù-né, te cuu stná

ini-nsià sàhà-né. Te nsidaa-nsiá, ni cündóó máni stná-nsià.

¹⁴Vichi chináhî mii-nsiá iin ùì
gà iñàha icúmí-nsiâ quida-nsia,
ñánì: xiñuhu cuàhà-nsia nècuàchì
xicánúú xixín iin conseju viì:
te nècuàchì cuhúún inì-xi,
nacuàhandee ini-nsiànè. Daaní,
nècuàchì tàñáha ga cunindisá
víi, chindee-nsiánè. Cuàhà gá
calma cundoo-nsia xì nsidanicuú
nèhivì. ¹⁵Te nú quidá quíní-né
xi-ndà, màsà náchítácùhá-ndà
ñà-ndùá nì quida-ne. Còó,
cuisì-nì ni cúníhnú ini-ndà
quida-nda ñà-ndùú iin ñà-vaha xi
ñanítaha-nda, a ducán nduú-né
iin nècuàchì xiníndísâ stná, te ò
nècuàchì còó. ¹⁶⁻¹⁷Nicanicuahàn
xiñuhu cundoo-nda contentu,
te nsidanicuú tiempu ni cágàn
tähvì-ndà nùù Dios, ¹⁸te naquimanì
stná-ndàyá sàhà nsidaa ñà-ndùá
yáha-nda, vàchi ñà-jaàn nduá
cuní Dios quida-nda nú nduu-nda
ana nchícùn xì Jesucristu. ¹⁹Màsà
cádí-ndà nùù ñà-ndùá cuní Espíritu
lí quida-ya (ini anima-ndà), ²⁰te
màsà cähichì stná ini-ndà ñà-ndùá
cachí nèhivì na dacáhàn Dios-né
iin razón xi-ya. ²¹Nsidanicuú
chuun, xiñuhu ndàcàtnùhù
váha-nda, a chúún vàha nduá, á
coó; te nú (sàñ cundaà ini-ndà)
chuun viì nduá, dandu divi ñà-jaàn
ni cúnchícùn ndisa-nda. ²²Doco
nsidanicuú chuun malu, còó; nacoo
dahuun-ndañá.

²³Ndiaha gá ndoo-nda ñuhivì
quidá Yua-nda Dios. Te vichi xícàñ
tähvì-nsí nùù-yá ñà-sàhà poder
xi-ya ni sáa-nsià cunihnu iì ndisa
ini-nsià. Cahnú gà Dios màsà cóó

ni-iin falta nùù-nsiá ndè cachi sàà quìvì naxicocuíñ Stoho-ndà Jesucristu. Màsà quídá-nsiá ni-iin falta ini anima-nsià, ni ini stná sàxìnítñuní-nsià, ni sàhà stná ndahàsáhà-nsiá; iin-ni ni coó víi nsidaájàn.

²⁴Divi mii-yá sàní cana-yàndó, ñàyùcàndùá vátùni cucumi-nda seguru ñà-quida ndisa-ya cumplir (nsidaa ñà-ndùá sàní cachi-yà xì-ndà).

²⁵Ñánì, cuàhà gá xíquèn càcàn tâhvì-nsiá nùù Dios sàhà-nsí.

²⁶Nacasàhú-nsià xì nsidaa hermanu. Cuàha-nsianè iin saludu vàha. ²⁷Yùhù, nùù Stoho-ndà Señor chináhî mii-nsiá ñà-nì càhví-nsiá carta yohó cunini nsidaa nèhivì iin-ni cahvi stná xì-yá.

²⁸Ni cúcumí cuáhà-nsiá gracia xi Stoho-ndà Jesucristu. Sà-íá.

Tutu Ùì Nì Tiaa San Pablo nùù Nèhivì xí Dios Ndoó Ñuu Tesalónica

1 ¹⁻²Yùhù Pablo, xì Silvano, xì stná Timoteo, cásàhú-nsì xì nsidaa mii-nsiá nècuàchì ñuu Tesalónica nchícùn xì Yua-nda Dios xì Jesucristu, vàchi cahvi-nsiáyà. Pues vichi ni cunímànì-yá mii-nsiá; contentu ni cúnđóó-nsiá quida-ya.

³Nsiùhù, nicanicuahàn icúmí-nsí naquimanì-nsí mii-yá sàhà-nsiá, ñánì. Te ñà-jaàn ndiá icà-nsí quida-nsi, vàchi nsiquívì chicá más xiníndísâ vîi-nsiá, te chicá cuú stnahá stná ini nsidaa-nsiá sàhà-nsiá. ⁴Nàyùcàndùá, na xicánúú-nsí sáhàn-nsì visita ndé natácà nèhivì xí Dios, cudfì ini-nsì nacání-nsí xì-né nansa quidá-nsiá, iin-ni xiníndísâ vàha-nsia, te quidándéé stná inì-nsia, mate quidá quíní nèhivì xì-nsiá, te ýaha-nsia tnùndoho quidá-né.

**Nèhivì dandoho-xi-nda vichi,
icúmí-nê ndoho stná-né
quìvì naxicocuïñ Jesú**

⁵Cunaha-nsiá, sàhà-ñá quidándéé vîi inì-nsia na ndohó-nsiá, seña nduájàn ñà-después icúmí Dios nsidandaà-yà sàhà-nsiá iin modo ndiaha, dandu natùi-nsia nùù-yá, te ýaha-nsia ñuhiví ìì xí-yá. Vàchi

(ináhî) divi sàhà-ñá nchícùn-nsià ñuhiví ìì mà, ñàyùcàndùá dandohó nèhivì-nsiá vichi. ⁶Sàhámà cuisì ñà-ndiá icà coo cundua na dandohó-yá nèhivì dandoho-xi-nsiá. ⁷Mate quini quidá-né xì-nsiá vichi, doco icúmí-yâ cuàhatahvì-yánsià ñà-vàha ndiá icà-nsiá nìhì-nsiá, vàchi icúmí-nsiâ cutnahá-nsiá xì nsiùhù nàcùndoo ndiaha-nda paz quìvì naxicocuïñ Stoho-ndà Jesú. Icúmí-ndá cuni-ndà mii-yá na nuu-ya ansivi, cutnahá-yá xì ángel fuerte xi-ya. ⁸Malì ñuhu xíxìn icúmí-yâ nuu-ya, dandu nìhì nèhivì có-nàcúní xì Dios castigu xiñuhu nìhì-né, vàchi có-ndùlócô-nè sàhà razón ndiaha xí Stoho-ndà Jesucristu. ⁹Nàyùcàndùá, icúmí-nê danáà-né; nicanicuahàn icúmí-nê ndoho-ne; vàchi icúmí-nê cuxica dahuun-ne nùù-yá; mà cúnđóó-né cuni-né cusahnú ndiaha-yá. ¹⁰Doco ndohó nèhivì ìì xiníndísâ-xí-yâ, cuàhà gá icúmí-ndá tavà-ndà tnùñuhu xí-yá, te naquimanì stná-ndàyá quìvì naxicocuïñ-yà. Pues ducán icúmí-ndá quida-nda, nsiùhù te mii-nsiá, vàchi stná mii-nsiá nì xinindisá-nsiá na ní sàà-nsì nì cachitnùhu-nsi xì-nsiá sàhà-yá.

¹¹Ñàyùcàndùá, nicanicuahàñ xícàñ tähvì-nsí nùù-yá sàhà-ñá vätùni ndee vàha-nsia nùù-yá, vàchi sàñi cana-yàndó (sà-ndà nùù-yá). Te xícàñ tähvì stná-nsí ñà-chindee-yá mii-nsiá xì poder xi-ya, te ducán nìhi-nsiá quida ndisa-nsia nsidaa ñà-vàha nihnu inì-nsia quida-nsia xì nsidaa stná obra cuní-nsià quida-nsia ñà-xìnídísâ-nsiáyá. ¹²Vàchi nú ni quidá-nsiá ducán, dandu chicá más quee tnùñuhu xí Stoho-ndà Jesucristu. Daaní, stná mii-nsiá, sàhà gracia xi Yua-nda Dios xì Stoho-ndà Jesucristu, icúmí-nsiá quee stná tnùñuhu xí-nsiá.

Nansa icúmí ndecunu contra xi Cristu, te dandahví-te nèhivì co-nchicùn xì ley xi-ya

2 Vichi cuàhìn càhìn xì-nsiá sàhà quívì naxicocuñ Stoho-ndà Jesús, te nacuatnaha-nda nùù-yá, ñánì. Pues sacúndahví-nsí nùù-nsiá ²ñà-màsà yúhî-nsiá nú cachí nèhivì ñà-vichi sàñi sàà quívì xí Stoho-ndà Señor. Còó, màsà nácáñi ini-nsià, (vàchi có-ndùá ducán). Mate cachí-nè divi Espíritu lì xí Dios nì cachitnùhu xi-né, te ò ducán cachí stná-nè na cähàn-nè sàhù, te ò cachí-nè iá carta nùù-nsí cachí ducán, (doco còó, màsà cúnídísâ-nsiánè). ³Màsà cuáha-nsia dandahví ni-iin nèhivì mii-nsiá ni-iyuhu; vàchi mà cúí quixi quívì mà dècuèndè cachí sàà iin tiempu quesaha cähàn cuàhà nèhivì dìquì Dios, dandu ndecunu iin tiàa nihnu inì-xi micuísí cuàchi. Doco témà, mà cúí nìhi-té càcu-té nùù andea. ⁴Vàchi icúmí-té cuni

ùhì-te nsidaa ñà-ndùá cahvi nèhivì nduú dios xi-ne, te ducán stná nsidaa inga iñàha cahvi-né, vàchi chicá ndiaá mii-té cachì-te. Te icúmí stná-te màcòo-té veheñùhu cahnú xí Dios, te cachì-te xi nèhivì ñà-cuisì mii-té ndiá icà-né cahvi-né.

⁵¿A sánì nandòdó-nsiá ñà-jaàn? Vàchi divi chuun jaàn ní chinahì mii-nsiá na nísa le ndé ndoó-nsiá. ⁶Te vichi ináhá stná-nsià ndiá nduá sadí nùù témà ñà-mà cùì ndecunu-té vichi. Doco na sáà meru quívì xí-te, dandu ndecunu-té. ⁷Doco dècuèndè vichi, sà-ìá ley malu xi-té ñuhìvì yohó, mate quidáchúñ dèhá⁸. Te divi ducán icúmí coo dèhá⁹ dècuèndè cachí cuxio ana (sadí xì nùù-té). ⁸Dandísá ndecunu vate-té, divi tè-nìhnù-guá inì-xi micuísí cuàchi. Doco icúmí-té cuì-te quida tàchì Stoho-ndà Señor, vàchi icúmí stná-yà natùi-ya, te yáha ga ndiaha cunchiì-yá na quívì naxicocuñ-yà, te divi sàhajàñ icúmí-té ndañuhu-té. ⁹Cunaha-nsiá, divi ñà-malu Satanás nduú ana icúmí chindee xi-té ñà-ndecunu-té ñuhìvì yohó. Te divi sàhà poder xi quisì mà icúmí-té quida-té nsidanuu clase milagru xi-té ñà-ndulocó nèhivì, te cunindisá-nète. Doco nsidaámà, ñà-tnùhù cundua. ¹⁰Te sàhà-ñá malu guá-te, icúmí-té dandahví dahuun-té nsidaa nèhivì icúmí sàà ndañuhu anima-xi. Divi sàhà-ñá cahichì ini-nè palabra ndàcuísì xí Dios cunduamà, vàchi cóñi cùú ini-nè sàhà palabra cuàhà dacácu xi-né nì cùí. ¹¹Ñàyùcàndùá, icúmí-yá nacoo dahuun-yanè sàhà-ñá dàcà sàxìnítñuní-nè, te cunindisá-né palabra tnùhù xí témà.

¹²Doco ducán icúmí coo sàhà-ñá nìhi nsidaa nèhivì mà castigu nacua ndiá ìcà coo xi-né, vàchi có-xiníndísâ-né palabra ndàcuisì; ciò, cuiśi ñà-có-ndiàá cudíi ini-né cunchicùn-né.

¹³Doco mii-nsiá, cuú ini Dios sàhà-nsiá, ñánì. Ñàyùcàndùá ndiá ìcà stná-nsì naquimaní-nsí mii-yá sàhà-nsiá, vàchi dècuèndè tiempu chicá antes sàni chitnùní ini-yá càcu-nsia nùù-yá. Te icúmí-nsiá càcu ndisa-nsia, vàchi sàni nduhìi anima-nsiá nì quida Espíritu lì xí-yá na ní xinindisá-nsiá ñà-ndùú palabra ndàcuisì. ¹⁴Te divi sàhà ñà-nì sáà-nsiá càcu-nsia mà, ñàyùcàndùá nì cana-ya mii-nsiá na ní cachitnùhu-nsi xì-nsiá ñà-ndùú razón ndiaha xí-yá, vàchi cuní-yá cutnahá stná-nsiá xì Stoho-ndà Jesucristu cundoo-nda xi-yá ndé ndiaha guá iá nsidaa iñàha.

¹⁵Ñàyùcàndùá, iin-ni cunihnu vàha inì-nsia mii-yá, ñánì. Te iin-ni quida stná-nsiá cumplir ñà-ndùú ley nì chinaha-nsì mii-nsiá, a ducán nduá ñà-nì inini-nsia nùù-nsí, te ò ñà-ndùá nì cahvi-nsia nùù carta nì tiaa-nsi. ¹⁶⁻¹⁷Te vichi xícàn tàhvì-nsí nùù Stoho-ndà Jesucristu xì nùù Yua-nda Dios, vàchi divi-ya nduú ana nì quida iin obra ndiaha sàhà-ndà ñà-mànì guá-ndà nùù-yá, vàchi nì sàhatahvì-yándô gracia xi-ya, te ducán vátuni nacuàhandee ini-ndà nicanicuahàn, te ndiaha gá stná iá tnùndé ini (icúmí-ndá vichi. Pues) divi nùù mii-yá xícàn tàhvì-nsí ñà-nì nácuàhandee ini-yànsià càhàn-nsià micuísí ñà-iá viì, te cuiśi ñà-ndùú chuun viì ni quidá stná-nsià, xícàn tàhvì-nsí.

Nansa nì xícàn Pablo ñà-nì cícàn tàhvì nècuàchì ñuu
Tosalónica sàhà-né

3 Ñà-yòhó cachí guè xì-nsiá, ñánì. Sacúndáhvì` nùù-nsiá ñà-nì cícàn tàhvì-nsiá nùù Dios sàhà-nsí ñà-vátùni nìhi-nsí daciútià-nsì palabra lì xí Stoho-ndà Señor nsidanicuú xaan. Te cícàn tàhvì stná-nsià sàhà-ñá ni coó tnùñuhu xí nèhivì sàhà palabra mà nacua nì quida mii-nsiá.
²Daaní, cícàn tàhvì stná-nsià sàhà-ñá vátùni càcu-nsi nùù nèhivì malu, vàchi mài nsidaa nèhivì nduú nèhivì xiníndísâ.
³Te vátùni cahvi-nda xi-yá, vàchi icúmí-yá nacuàhandee ini-yá anima-ndà, te nacuidahan-yándô nùù ñà-malu. ⁴Ñàyùcàndùá, cahví-nsi xì-yá sàhà-nsiá; ináhá-nsi ñà-iin-ni icúmí-nsiá quida-nsia cumplir ñà-ndùá nì chinaha-nsì mii-nsiá, divi nacua sàquidá-nsiá vichi. ⁵Doco xícàn tàhvì-nsí nùù Stoho-ndà Jesucristu ñà-chicá ni nsínúu inì-nsia ñà-cuàhà guá cuú ini-yá sàhà-ndà, te chicá ni sáà-nsiá quidandee stná ini-nsià nacua nì quida mii-yá.

Màsà cún dóó xixín-ndà ñuhivì

⁶Nú iá iin compañeru-nsià tùha cacanuu xixín, te có-cúní-né cunchicùn-né ñà-ndùá nì chinaha-nsì mii-nsiá, dandu màsà cútñáhá gá-nsià xì-né. Nsiùhù ndácùcahan-nsi quìvì Stoho-ndà Jesucristu, te cachí-nsi xì-nsiá ñà-nacoo-nsianè, ñánì. ⁷Vàchi ináhá-nsiá nansa ndiá ìcà-nsiá quida-nsia, divi nacua nìsa quida

stná nsiùhù na ní sandoo-nsi xì-nsiá, cóni sácúdúsán-nsi. ⁸Màdì uun-ni ni níhì-nsi ñà-ndùá nì saxixi-nsi; còó. Ndui te ñuu nìsa quidachuún-nsi, ndè nìsa xàví tehe-nsi sàhà-ñá màsà cuáhachuún-nsi mii-nsiá, ⁹mate icúmí-nsi derechu càcàn-nsi ñà-chindee-nsiá nsiùhù, doco còó. Nì quidachuún-nsi sàhà-ñá cundaà ini-nsià ducán xiñuhu quida stná mii-nsiá. ¹⁰Vàchi ñà-yòhó nduú ley nì sàha-nsi mii-nsiá na ní sandoo-nsi xì-nsiá: nù có-cùnì nèhivì quidachuún-né, còò derechu icúmí-né (càcàn-né) ñà-cuxi-ne. ¹¹Vàchi sànì xinitnùhu-nsi ndoó dava compañeru-nsià xicánúú xixín, có-quídáchúûn-né, cui si daquíhi yuhù-né nùù chuun xi dava ga nèhivì. ¹²Nàyùcàndùá, nsidaa mii-nsiá nècuàchì quidá ducán, ni cúníní-nsiá, vàchi cuenta xi Stoho-ndà Jesucristu cähìn, te cachí xiñuhu quidachuún-nsiá, te cundehè-nsiá chuun xi mii-nsiá, dandu cuenta xi mii-nsiá cutiacu-nsià. Ñà-jaàn nduá dandacuí nùù-nsiá.

¹³(Vichi cähìn xì nsidaa-nsiá), ñánì: iin-ni ni cúnchícùn-nsià quida-nsia nsidanicuú chuun viì, te

màsà cùñáñá-nsiâ quida-nsia ducán. ¹⁴Doco nù iá iin compañeru-nsiá có-ndùlócô sàhà ñà-ndùá cachí-nsi nùù tutu yohó, dandu cundehè-nsiá ana nduú-né, te màsà cùtnáhâ gá-nsià xì-né. Nacoo-nsianè áma sáà-nè cucahan nùù-né. ¹⁵Doco màsà cùndéhe úhì-nsiànè; còó. Cuàha-nsianè ichì váha na ian cähàn-ndà xì iin ñani-ndà.

Ultimo ñà-ndùá nì cache Pablo xì nècuàchì ñuu Tesalónica na ní xìcàn tàhvì-né nùù Dios sàhà nècuàchimà

¹⁶Pues vichi xìcàn tàhvì-nsí nùù Stoho-ndà Señor ñà-iin-ni ni cündóó-nsiá contentu nsidanicuó quìvì, ndéni nì cui ni cündóó-nsiá, vàchi mii-yá, (cudìì inì-yà) chindee-yándô cundoo-nda contentu ducán. Pues vichi ni ndoó nsidaa-nsiá xì-yá nicanicuahàn, (ñáni). ¹⁷Yuhù nduí Pablo, te cásàhúì xì nsidaa-nsiá. Ndahà mií tiaí saludu yohó, vàchi divi nduú seña tiaí nùù nsidaa carta xi; ducán nduú modo tiaí (firma xi).

¹⁸Ni cúcumí nsidaa-nsiá cuàha gracia xi Stoho-ndà Jesucristu. Sà-ìá.

Tutu Nuu Nì Tiaa San

Pablo nùù Timoteo

1 Yùhù nduí Pablo, te cásàhúi xì mii-ní Timoteo. Yùhù nduí iin apóstol xicánúú chuun xi Stoho-ndà Jesucristu, vàchi ducán nì chitnùní ini mii-yá xì Yuamánì-yá, divi ana nì dàcácu xi-nda, te vichi iá ndisa tnùndé ini xi-nda nùù-yá. ²Te vichi tiaí tutu yohó nùù mii-ní Timoteo, vàchi sàñi xinindisá stná-ní (ichi-yá), te quidá ndísê cuenta nahi dèhi nduu-ní. Pues vichi xícàn tàhví nùù Yua-nda Dios xì Stoho-ndà Jesucristu ñà-nì cùní mènì-yá mii-ní. Ni cùndéhe ndahví-yá mii-ní, te iin-ni ni coo-ní contentu xícàn tàhví.

Ñà-ndùá nì cachí Pablo xì

Timoteo sàhà nèhivì chináhá iin
ichí có-ndùú ndisa ichí Jesús

³Na ní quihin ichí cuàhìn ladu Macedonia, nì xìquèn ñà-ndòo chii gá-ní ñuu Éfeso sàhà ñà-cachí-ní xì dava tiàa yucán ñà-màsà chináhá gá-nè ñà-có-ndùú ñà-ndáà. (Pues nacua nì cachí xì-ní daa, divi ducán quida-ní vichi.) ⁴Cachí-ní xì-né ñà-màsà ndúlócô-né sàhà cuentu nacání nèhivì, ni sàhà stná lista xi cuàhà xìi-ndà, vàchi còò fin xi ñà-jaàn, te còò stná ni-iin chuun

vàha quidá stná, cuisí ñà-dacuáà xì nèhivì nduá. Ni có-chindéâmàndó cunucuachi víi-nda nùù Dios, vàchi cuisí fe xi-nda nduá chindéé xí-ndá quida-nda ducán.

⁵Doco cíndù-ñá dísáhà-xí sàñi sàcùnaha-nda chivàha-nda palabra ìi xí-yá? Pues divi sàhà ñà-ndundoo cuàchi anima-ndà, dandu cunihnu vii ini sàxìnítùnú-ndà, te cunihnu vàha ndisa ini-ndàyá, vàchi nù ducán, dandu sàà stná-ndà cucuu stnahá ndisa ini-ndà sàhà-ndà.

⁶Doco dava nèhivì, có-quidá-né cumplir ducán, ñàyùcàndùá, sàñi tûcù-nè inga ichí, te vichi ndoó-né cähàn cähàn-nè chináhá-nè nèhivì, doco còò ni-iñáha níhì ndèè-né. ⁷Maestro chináhá vii xì ley ìi nduú-né cahan-né, doco ni mii-né có-cùndáà ini-nè ñà-ndùá dacuahá-né, mate ndee gá cähàn-nè (xi nèhivì).

⁸Ináhá-ndá, vàha ndisa ley xi mii-yá, doco nù cuàhàn-ndà chinaha-ndàñá, dandu xiñuhu chinaha-ndà nacua ndiá icà-ndà.

⁹Te ináhá stná-ndà cóni cúyúcún ley mà sàhà-ñá cadià nùù nècuàchí nihnu ndàcuisí inì-xi; còò. Sàhà-ñá cadià nùù nèhivì

cuáchi, ñàyùcàndùá nì cuyucàn. Vàchi ndoo nèhivì nihnu chicúehé inì-xi, có-iníni-né ley xi-ya, vàchì cahichì ini-né ley mà, te quidá ndevàha-ne cuàchi. Malu-né, vàchì có-ndùlóco-né sàhà ichì-yá. Dava-ne, dècuèndè caní stná-né ana sahnú xí-né, te ò sahní stnahá-né.

10 Tùha-ne cundoo ñahà xí-né. Te ò dava-ne nduu tiàa nihnu inì-xi na ian nihnu ini nècuàchì ñahà, te dava-ne, xidácuíhná stnahá-né; tnuhu gá stná dava-ne; có-câhàn sahnú-né. Sàhà nsidaa nècuàchímà nì cuyucun ley ìì xí Dios, sàhà-ñá mäsà quídá gá-né ñà-ndùá sàni cachì jaàn, te ò ndéni iñàha có-ia nacua cachí palabra ìì.

11 Te palabra mà, divi nduu razón ndiaha cahàn yùhù; vàchì nùù Dios ndiaha xi-nda sàni nìhítahví ñà-càhìn razón mà xì nèhivì. **12** Te vâtuni nì nìhîndéi quide chuun jaàn, vàchì nì nacuàhandee ini-yà yùhù. Ñàyùcàndùá, naquímání mii-yá, divi Stoho-ndà Jesucristu. Ansivéhé-yá, nì ndenihi-ya yùhù ñà-ndùí iin nècuàchì seguru, te ñàyùcàndùá nì sàha-ya yùhù chuun ndiaha jaàn. **13** Yùhù, ndisa, antes nì sacahàn ndevàhi dìquì-yá, te nìsa quida quini xì nèhivì xí-yá; yáha ga dana nìsa ie. Doco nì indehè ndahví-yá yùhù, vàchì sàhà-ñá cóni-cúndáà inì, ñàyùcàndùá nìsa quide ducán, vàchì tàñáha ga sài cunindisé. **14** Dandu cuàhà gá nì sàhatahvì Stoho-ndà Jesucristu gracia xi-ya, te nì nhí nì xinindisé mii-yá; nì quesahí cuú inì sàhà-yá. **15-16** Vàchì nì nuu-ya ndè ñuhivì yohó sàhà-ñá dacácu-ya ndohó nècuàchì ía cuàchi-xi. Palabra

ndàcuisì nduajàn, te nsidaa-nda xiñuhu cunindisa-ndañá. Te yùhù, mate nècuàchì chicá malu nì sandui, doco nì indehè ndahví-yà yùhù. Te cíndù chuun? Divi sàhà-ñá cundaà ini nèhivì ñà-cuàhà guá quidándéé ini-yà sàhà iin ana chicá (có-quidá víi). Dandu nèhivì vàxi después, cunindisá stná-né mii-yá nacua nì quida yùhù, te cucumi stná-né vida ndiaha nicanicuahàñ. **17** Sàhà nsidaájàn, nicanicuahàñ xiñuhu tavà-ndà tnùñuhu xí-yá, te naquimanì stná-ndayá, vàchì único ana cusáhnú nicanicuahàñ nduu-yá; mate có-túi-yá cundehè-ndà, doco iin-ni iá-yà nicanicuahàñ. Mindalini Dios nduu-yá, te nchichí sàstnùhù-yá.

18 Nahi dèhi nduu-ní, Timoteo, te chináhí mii-ní ñà-quida-ní nacua sàni cachì xì-ní. Te divi ducán nì cacachi stná razón ndiaha nì quixi nùù Dios daa, te nì cachitnùha sàhà-ní. Ñàyùcàndùá, nsinuu vàha inì-ní ñà-ndùá nì cachí palabra mà, vàchì sàhámà vâtuni nìhì-ní cuahàndee gá inì-ní (sàhà chuun ìì xí-yá), na ian sáhandee fuerte ini iin soldadu quidá víi chuun-xi, ducán quida-ní. **19** Mäsà nácóó-ní ñà-xiníndísá víi-ní. Cunsíhi inì-ní sàhà anima-ní ñà-ní còo víiá, vàchì dava nèhivì, sàhà-ñá có-ndùlóco-né sàhà anima-né, ñàyùcàndùá có-xiníndísá víi gá-né. Te ñà-jaàn ndisa nduá tnùndoho. **20** Ùì tiàa sàni quida ducán nduu Himeneo xì Alejandro. Ñàyùcàndùá, sàni nacoo dahuin-né ñà-coo-ne ndahà ñà-malu áma sáà-né cundaà ini-né ñà-mà váha càhàn ndevàha-nda sàhà ichì Dios.

Nà-ndùá nì cachi Pablo sàhà nansa càcàn tàhvì-ndà nùù Dios

2 ¹⁻²Primeru cachí` xì-ní
ñà-xiñuhù càcàn tàhvì-ndà nùù Dios sàhà nsidaa nèhivì. Cuàhà gá càcàn tàhvì-ndà sàhà nècuàchì cusáhnù nùù ñuu-ndà xì sàhà stná nsidaa ana nihí chuun. Càcàn tàhvì-ndà sàhà nsidaa-né áma chindee Dios-nè. Te naquimanì stná-ndà mii-yá sàhà-né áma nihí-ndà cundoo cuéyàà-ndà ñuhìvì, còò ni-iñaha màsà yáha-nda, te iin-ni cahvi víi-ndayá, dandu quida viì-ndà nacua ndiá ìcà-ndà.
3 Vàchi nsidaámà, chuun vàha nduá nùù Dios, te divi nduá cudíi ini-yà sàhà-xí. Mii-yá nduú ana nì dàcácu xi-nda, **4**te cuní stná-yà càcu anima nsidaa stná nèhivì; cuní-yà sàà stná-né cundaà vàha ini-nè ñà-ndùú palabra ndàcuisì xí-yá. **5-6**Vàchi imindaa Dios iá, te imindaa ana cáhàn nihni sàhà-ndà nùù-yá, divi nduú Jesucristu, vàchi mii-yá, nì nanduu-ya iin nèhivì, te nì sàha-ya vida xi-ya nì xìhi-yà cuenta xi nsidaa-nda sàhà-ñá dàñà-ndà nùù cuàchi-nda. Ndoó testigu, te sàhámà meru tiempu vàha nì dàtúi-ne palabra mà nùù nèhivì. **7**Ñàyùcàndùá, nì ndacu nuù stná yùhù ñà-cacanui cachítñuhì xì nèhivì palabra mà. Ñà-ndáà nduá cachí, có-ndùá tnùhu, ináhá Cristu, divi nùù mii-yá nì nihí chuun ma ñà-chinahì nèhivì nsidaa ñuu nansa iá palabra ndàcuisì ndiá ìcà-né cunindisá-né.

8 Nsidanicuú lugar (ndé natácá-nsià), yùhù cuní` càcàn tàhvì nècuàchì tiàa nùù Dios. Doco nú

cuàhà-nè càcàn tàhvì-né nùù-yá, te chitanini-ne ndahà-né (nùù-yá), dandu ni cündúú-né nèhivì iá ndoo anima-xi, nèhivì có-xidà inì-xi; ni màsà cündúú stná-né nèhivì xiní ùhì stnahá. **9**Te nècuàchì ñahà, cuisì estilu iá viì ni coó sícoto ndixí-né, iin estilu có-ndâa quini, iin modo mà cuítnùhu nèhivì-né. Te màsà (dáyâha-ne) natnii vico-né dìnì-né, ni màsà ndúcútú cuáhà-né xì oro, ò yùù mina, ò vestidu (yáha ga ndiaá). **10**Còó, anima-nè ni coó viì chicá vàha sàhá ducán quida-ne cuàhà obra, vàchi ducán xiñuhu quida nsidaa ñahà cachí cahvi ndisa xi Dios. **11**Te na ndoó-né iníní-né chináhá nèhivì (palabra xi-ya), dandu ni cündóó dadí-né, te ni quidá-né cumplir ñà-ndùá cachí palabra mà. **12**Te có-sâhi chinaha nècuàchì ñahà, ni có-sâhi dandacú stná-né iin chuun nùù nècuàchì tiàa; còó. Icúmí-né cundoo dadí-né. **13**Vàchi dihna nècuàchì tiàa Adán nì quidavàha-ya, màdì nècuàchì ñahà Eva. **14**Te màdì Adán nduú ana nì dàndàhví (ñà-malu), còó; nècuàchì ñahà nduú ana nì xinindisá tnùhu xi-sì, te ducán nì xida cuàchi-ne. **15**Doco iin nècuàchì ñahà quìvì vichi, nú iin-ni xiníndísá víi-né, te cuú ini-nè sàhà (nècuàchì vehe-ne), dandu vâtùni càcu-ne na túinuù méè xi-ne ñuhìvì. Doco iin-ni ni coó sahnú ini-nè, te coo liì stná ini-nè, dandu càcu-ne na quesaa méè xi-ne.

Índù clase nèhivì xiñuhu cunduu iin tiàa cunuù nùù nèhivì xí Dios
3 Nú cuní iin tiàa nihí-né chuun cunuù-né nùù nèhivì xí Dios,

dandu vätüni, vàchi ñà-ndáà nduá, iin chuun ndiaha nduá. ²Ñàyùcàndùá, nècuàchì cuàhàn nìhi chuun cunuù mà, icúmí-né cunduu-ne iin nèhivì còò falta xi, iin nèhivì imindaa nècuàchì vehe-xi. Xiñuhu cunduu-ne nècuàchì sahnú inì-xi, iin nècuàchì íá tnùñuhu-xí; màsà cündúú-né nècuàchì quidá escándalo. Te xiñuhu stná ñà-cunduu-ne iin tiàa cudíi inì-xi dayáha visita vehe-ne. Te xiñuhu stná cunduu-ne ana tùha chinaha vàha xi nèhivì. ³Màsà cündúú-né nècuàchì tùha xíni, ò iin nècuàchì tùha cani stnahá, còó; nècuàchì vàha inì-xi ni cündúú-né, nècuàchì mènì inì-xi. Te màsà cündúú-né iin ana tùha nàá stnahá, ò iin ana tòò xì dìhùn. ⁴Iin tiàa dandacú víi nùù nèhivì vehe-xi ni cündúú-né; xiñuhu cunini vii dèhe-ne, te ni coó stná tnùñuhu xán nùù-né. ⁵Vàchi nú mà túha iin tiàa dandacú víi-né nùù nèhivì vehe-ne, dandu mà cíí cunuù víi stná-né nùù nèhivì xí Dios. ⁶Te cuidadu ni coó stná-ní ñà-màsà cündúú-né iin ana làcà saa-ní nì quihin ichì-yá, còtó cutuxi ini-né cuàhà gá ndiaá-né, vàchi nú ducán, ñà-sàñì xidacuàchì-ne cundua nacua nì cuu xi ñà-malu. ⁷Daaní, ni cündúú stná-né iin ana icúmí tnùñuhu nùù dava ga nèhivì ñuu-né; vàchi nú có-quidá víi-né nùù nècuàchì ñuu-némà, dandu mà úhì daquée cuàchi nècuàchìmà dìquì-né, te ducán ñà-sàñì quida ñà-malu ganar cundua.

Índù clase nèhivì cunduu nècuàchì nìhi chuun xinúcuáchí nani diácono
⁸Daaní, stná nècuàchì xinúcuáchí dasán obra, ni cácuñdúú stná-né nècuàchì tnùñuhu, nècuàchì

cumplidu ndisa. Màsà cündúú-né nècuàchì xihí cuáhà vinu; ni màsà cündúú stná-né nècuàchì cuí inì-xi sàhà dìhùn; còó. ⁹Xiñuhu cunduu-ne nècuàchì cúnshìhi inì-xi sàhà anima-xi ñà-nì còò víiá. Te iin-ni ni cúnchícùn stná-né ndudu iì nì dàtúi Dios nùù-ndà ñà-cunindisa-nda. ¹⁰Te nú cuàhàn-né cunucuachi-né ducán, dihna xiñuhu quidachuún chii-né chuun ma, dandu nú còò ni-iin falta xi-ne, dandu vätüni ndòo ndisa-ne xì cargu mà. ¹¹Stná nècuàchì ñahà (cunucuachi ducán), xiñuhu cunduu stná-né nècuàchì tnùñuhu, màdi nècuàchì tùha cuitnùhu, còó; nècuàchì sahnú inì-xi ni cündúú-né, nècuàchì mà túha dandahví ni-iyuhu. ¹²Nècuàchì tiàa xinúcuáchí, mindaa ñahàdihí-né ni cúcumí-né, te ni cündúú stná-né ana dandacú víi nùù dèhe-xi, xì nùù nsidaa gá nèhivì vehe-ne. ¹³Vàchi nú ni cúnúcuáchí víi-nda chuun xi mii-yá, dandu nìhi-ndà iin gradu ndiaha (nùù-yá), te nìhi stná-ndà ñà-mà yúhì gá-ndà cähàn-ndà sàhà Jesucristu, nansa xiníndísá-ndáyâ.

Nansa nì cachi Pablo ndiá disáhà-xí nì tiaa-ne carta yohó

14-15Yàchì sàì jaàn ndé íá-nî cahín, doco nú ni cueé cuàhí coi yohó, dandu siquiera sàñì tiai iin ùì iñàha ñà-cundaà vàha inì-ní nansa cacanuu vàha-ní. Vàchi ndohó, iin-ni nèhivì nihnu vàha ini xì Dios xínduu-nda; te mii-yá, mindaa ana itiácú nicanicuahànduú-yá. Te sàñì cana-ya nsidaa-nda ñà-cunduu-nda nèhivì xí-yá. Te icúmí stná-ndà palabra ndàcuisi

xí-yá, ñayùcàndùá inúu-ndàñá, te ndiaá-ndàñá. ¹⁶Ndisa, ñà-ndáda nduá, ndiaha gá palabra sàni dàtúi-ya nùu-ndà, vàchi nacánía nansa nì nanduu-ya nèhivì, te nì xini nèhivì ñuhivì-yá. Te sàhà Espíritu lì nì cundaà ini-né, còò falta xi-ya. Daaní, stná ángel xi-ya, nì xini stná-nèyà, dandu nì dàcuítia nèhivì razón sàhà-yá mahì nèhivì ndoó cuàhà ñuu ñuhivì yohó, te cuàhà gá-né nì xinindisá stná xì-yá. Daaní, mànuhù-yá ansivi ndè gloria xi-ya.

Nansa coo palabra tnùhu cuìtià na sàá quìvì xìnù tiempu yohó

4 Claru cachítnùhu Espíritu lì xí Dios nansa icúmí coo quìvì xìnù tiempu yohó. Dava nèhivì, dècuèndè sàa-né nacuaà-né ñà-ndùá xiníndísâ-né, cachí-yà, dandu cunchicùn-né ñà-tnùhù cacachi ñà-malu, vàchi cunindisá-né nacua cunià cunindisá-né. ²Te tiàa icúmí dacuaha-xi-né ducán, vàha gá-te datiaá-te, doco tnùhu cundua cachì-te. Mà cúí gá màñihì ínì-te índù chuun nduú iin chuun vàha, vàchi mà cúú gá sàxìnítñùní-te sentir, na ian (xíhì) iin quisì ndé dúcùn tnuni. ³Te cuàhàn-te cachì-te xi nèhivì ñà-cuàchi nduá cucumi-nda ñahàdihí-ndà, te cuàchi nduú stná ñà-caxì-ndà dava ñà-ndùá saxí-nda, cachì-te. Doco nsidaa ñà-ìtiácú-ndà, ñà-ndùá nì quidavàha Dios nduá; nùu mii-yá vàxan, ñayùcàndùá vâtùni cutiacu-ndàñá nú naquímánì-ndàyá sàhà-ñá, vàchi xiníndisá-ndá (ichì-yá), te ináhá-ndá ñà-ndùú palabra ndàcuisì. ⁴Vàchi nsidaa

ñà-ndùá nì quidavàha-ya, iá viiá. Te mäsà cähichì ini-ndà ni-iñàha nì quidavàha-ya, vâtùni iá nsidaá nú ni náquímánì-ndàyá sàhà-ñá. ⁵Vàchi sàhà palabra nì cachì-yà xì sàhà stná ñà-nàquímánì-ndàyá, ducan sáà ñà-cutiacu-ndà ndee vàha-ña nùu-yá.

Ñà-ndùá nì cachì Pablo xiñuhu quida iin ana dacuaha-xi nèhivì nchícùn ichì-yá

⁶Palabra nì cachì xì-ní jaàn cachì stná-ní xì nsidaa nèhivì iin-ni xícahvi xi Yua-nda Dios ducán. Dandísá cunduu-ní iin ana xinúcuáchí víi nùu Jesucristu, te chicá ndufuerté anima-ní ñà-xìníndísá vàha-ní, te nchícùn-ní dàñùhù iá vii mà. ⁷Doco mäsà ndúlócô-nî sàhà cuentu có-ndiàá, ò sàhà creencia-ni. Còó, ñà-ndùá xiñuhu nduú ñà-fuerte cuàhandee inì-ní cunihnu inì-ní cuisì ichì mii-yá. ⁸Cunaha-ní, nú fuerte ni quida-nda iin ejerciciu, dandu chindeámà iquìcúñú-ndà iyuhu. Doco nú fuerte nihñú ini-ndà ichì-yá, ñà-jaàn ndisa, nsidanicuú modo chindeámàndó, vàchi ducán nìhì-ndà iin vida ndiaha na ndoo-va-nda ñuhivì yohó, xì stná na cundoo-nda inga ñuhivì. ⁹Palabra ndàcuisì nduá yohó, te nsidaa-nda ndiá ìcà-ndà cunindisa-ndañá. ¹⁰(Pues sàhà-ñá nduámà ñà-ndácuísì), ñayùcàndùá sàhandee ini-ndà quida vii-ndà (chuun lì xí-yá) mate quidá quíní nèhivì xì-ndà, vàchi mii-yá, nicanicuahàn itiácú-yà, te sàhámà iá tnùndé ini xi-nda nùu-yá, vàchi túha-ya dacácu-ya nsidaa clase nèhivì, ñayùcàndùá nú nduu-nda nèhivì xiníndisá-xí-yá, dandu

ináhá-ndá vátuni càcu viì-ndà
nùù-yá.

¹¹ Divi palabra jaàn icúmí-ní
dacuaha-ní nèhivì, te chinaha-nínè
quida-neà. ¹² Te mii-ní tu, xiñuhu
(quida viì stná-ní), màdí cachichì ini
nèhivì mii-ní ñà-ndùù-ní iin nècuàchì
chìì. Ñàyùcàndùá, càhàn viì-ní xì-né;
te cacañuu viì-ní. Te ni cúcúú stná
inì-ní sàhà nsidaa ñanìtnaha-ní. Te
siempre cunihnu vàha inì-ní mii-yá,
vàchi ducán cundiaà-ní anima-ní.
Daaní, nú indéhe nècuàchì xiníndísá
gá ñà-iin-ni quida-ní nsidaajàn,
dandu vátuni quida stná-nè ducán.

¹³ Mate cuéi dandu sài ndé iá-ní,
iin-ni quida-ní seguir cahvi-ní tutu ìì,
te iin-ni ni nácuàhandee inì-ní nèhivì,
te dacuahá stná-nínè (na natácá-nsià
jaàn). ¹⁴ Te nsinuu stná inì-ní ñà-íá
iin ñà-ndùá nì nìhitáhvì-ní (nùù Dios)
daa na ní chitàndòò nècuàchì sahnú
ndahà-né dìnì-ní, te nì càhàn-nè xì-ní
razón ndiaha xí-yá. Ñàyùcàndùá,
iin-ni quida-ní ñà-ndùá sàñì
nìhitáhvì-ní quida-ní.

¹⁵ Nsidaa ñà-ndùá cachí' xì-ní yohó,
nsinuu vàha inì-ní; iin-ni cunihnu
vàha inì-ní, dandu cundaà ini
nèhivì ñà-chicá más sàñì cutùha-ní
cunchicùn viì-ní ichì-yá. ¹⁶ Te cuidadu
coo-ní xì mii-ní (ñà-quida viì-ní), te
cuidadu coo stná-ní ñà-màsà dácuáhâ
ndevàha-ní nèhivi. Dandu nú iin-ni
ni quida-ní nsidaa ñà-yòhó, vátuni
càcu-ní nùù Dios, te càcu stná nèhivì
iníñí xí ñà-ndùá chináhà-ní.

**Modo ndiá icà-ndà càhàn-ndà
xì nècuàchì iá falta-xi na
sáha-ndané ichì váha**

5 Nú ni quidá iin nècuàchì
sahnú iin falta, màsà cánàhá

ndevàha-nda xi-né. Còó. Càhàn
viì-ndà xì-né na ian cáhàn-ndà xì
iin yua-nda. Te nú tiàa chii nduú
ana íá falta xi, dandu càhàn viì-ndà
xì-né na ian iin ñani-ndà nduú-né.
² Te nú nècuàchì ñahà sahnú nduú
ana (sáha-nda ichì váha), dandu
càhàn viì stná-ndà xì-né na ian
dihi-nda nduú-né; te ò nú nècuàchì
ñahà chìì nduú-né, dandu càhàn
tnùñuhu-nda xi-né iin modo viì na
ian ni cündúú-nè iin cùha-nda.

**Nansa xiñuhu chindée-nda
tnaha-nda nú yáha ndahví-nè**

³ Nú ndoó nècuàchì ñahà nì
xìhì ìì-xí, dandu dacútiacú-nsià
nècuàchimà, nú ndisa (còò tnaha-ne
cundehè-né nùù-xí). ⁴ Doco nú ndoó
dèhe-ne, ò déheñani-né, dandu
xiñuhu cundaà ini nècuàchimà
ñà-ndiá icà-né quidañuhu-né
tnaha-nemà, te nachindée-né ana
sahnú xí néma, vàchi cunduamà
iin obra vàha nùù Dios, iin
obra cudíi ini-yà sàhà-xí. ⁵ Doco
cunaha-nsiá, nú nècuàchì cuaán
ndisa nduú-né, te còò tnaha-ne
cundehè-né nùù-xí, dandu cuisì
Dios cundéé ini-nè, te iin-ni xícàñ
tähvì stná-nè nùù-yá ndui te ñiuú.
⁶ Doco nú tucu nihnu ini-nè, te
cuisì cudíi ini-nè quida-ne ñà-ndùú
gustu xi mii-né, dandu mate
itiácú-nè, doco ñà-sàñì ndañuhu
vida ndiaha xí-né nduá. ⁷ Nsidaa
palabra jaàn chinaha vàha-ní
nsidaa compañeru-ní sàhà-ñá màsà
quídá-né ni-iin falta, te ducán nìhi
nèhivì nansa daquée cuàchi-ne
dìquì-ndà, ⁸ vàchi cunaha-ní, chuun
cahnú nduá chindée-nda tnaha-nda,
te chicá más cahnú chuun nduú

ñà-chindee-nda nèhivì meru vehe-nda, vàchi nú coó, dandu ñà-sànì nacuaà-ndà ichì Dios nduá, te chicá quini queá nùù modo xi nècuàchì có-xìníndísâ.

Nà-ndùá nì cachi Pablo quida nèhivì xí Jesús na cuahàn-né tavà-né lista xi nècuàchì ñahà sahnú nìhi xì ayuda

⁹Cuisì nècuàchì cuaán sàni xìnu ùni dico (60) cuìa ni cündúú ana nàcàva nùù lista, cuisì ana nìsa ìa xi imindaa nsì-ii-xí. ¹⁰Te ni cündúú stná-né iin nècuàchì ináhá-nsiá nì quida cuàhà obra. Xiñuhu cundaà inì-nsia a ní dàcuàhnú víi-né luchi cuati, te èa túha stná-né quidañuhu víi-né nèhivì sàà vehe-ne? ¿A túha stná-né cunucuachi-né nùù dava ga nèhivì xí Dios, mate chuun cuati luha nduá? Te èa túha stná-né chindee-né nècuàchì yáha tnündoho, te ò ndéni nèhivì ní cui yáha ndahví? Nú ducán quidá-né, dandu vâtuni nàcàva stná-né nùù lista xi nèhivì (chindee-nsiá). ¹¹Doco nècuàchì chicá cuachi, ciò, vàchi (sàhà-ñá cuachi vá-né), mà úhi sàà-ne nacani tucu ini-né, te nandòdó-né (chuun) cuní Cristu quida-ne, te nandàhà tú-né. ¹²Doco iin falta xi-ne cunduamà, vàchi ñà-ndùá nì cache-né, sàni nacoo-neà. ¹³Nècuàchì chicá cuachi ma, mà úhi cuni dùsàn-né, te cacanuu xixín-né vehe vehe. Te màdì cuisì ñà-jaàn, vàchi cutùha stná-né cuiñuhu-ne, daquíhiyuhù-né nùù chuun xi nècuàchì dava ga, te cache-né ñà-có-ndiá icà-né cache-né. ¹⁴Nàyùcàndùá, yùhù cachí, chicá vàha ni nándàhà ñahàcuàán nú

cuachi-né, te ni cúnshìhi ini-né dèhe-ne, xì chuun vehe-ne, dandu mà níhìndèè nècuàchì có-íá ladu xi-nda daquéee cuàchi-ne (dìquì-ndà sàhà nècuàchimà). ¹⁵Vàchi cunaha-ní, vichi sandoó dava nècuàchimà sàni tucù ichì ñà-malu. ¹⁶Nàyùcàndùá, nú ía iin nècuàchì tiàa xiníndísâ, ò iin nècuàchì ñahà xiníndísâ, te ndoó tnaha-ne nì xìhi ii-xí, dandu mii-né ndiá icà-né chindee-né nècuàchimà sàhà-ñá màsà cóo necesidad cundehè nècuàchimà nùù táchâ mii-nsiá. Vàchi nú chindee-nsiá tnaha-nsia ducán, dandu vâtuni sàà-nsià chindee-nsiá nècuàchì cuaán ía ndisa necesidad xi.

Nansa xiñuhu quidañuhu-nda nècuàchì sahnú inúù nùù nèhivì xí Dios

¹⁷Nècuàchì sahnú inúù víi nùù nèhivì xí Dios, ndiá icà-ndà quidañuhu-ndané. Te nú nduú-né iin nècuàchì cähàn xì-ndà sàhù, te dacuahá-néndó palabra ii xí-yá, dandu chicá más xiñuhu quidañuhu-ndané. ¹⁸Vàchi cachí nùù tutu ii (iin ejemplu tii) ndé cachá: “Màsà cùñúhú ñunù yuhù buey na sánihni-sì sìcàyòcò trigu cóyo nùniá”. Daaní, cachí stná tutu mà: “Nú sàni quidachuun-nda, ía stná derechu xi-nda nìhi-ndà raya xi-nda”, cachá.

Nansa quida-nda nú daquéee cuàchi nèhivì dìquì iin nècuàchì sahnú inúù xì-ndà

¹⁹Nú daquéee cuàchi iin nèhivì dìquì iin nècuàchì sàhnù-mà, doco imindaa ana daquéee cuàchi, dandu

màsà cándísá-nî, vàchi xiñuhu siquiera ùì ò úní-nè, (dandu vâtuni cunini vàha-ní ñà-ndùá cachí-nè).
20 Te nú ndisa iá falta xi nècuàchì xidá cuàchi ma, te có-ndùlócô-nè, dandu chinaha-nínè nùù nsidaa compañeru-nsià sàhà-ñá (ni nácání ini-nè, te) yùhí-nè. **21** Yùhù cachí` xì-ní, (Timoteo), iin-ni nacua nduú nsidaa ley yohó, ducán icúmí-nî quida-ní (xì nècuàchì sahnú dandacú); iin-ni icúmí-nî ndenihi-ní nsidanicuú-né, màdí chicá viì quida-ní xì ana iá vàha xi-ní. Ducán chináhí mii-ní quida-ní, te ináhá stná (Yua-nda) Dios xì Jesucristu, xì nsidaa stná ángel ìì xí-yá.

Más gà conseju nì sàha Pablo Timoteo

22 Na cuáhàn-ní cuàha-ní iin nèhivì chuun ñà-dandacú-né, màdí nansa-ni nì cui quida-ní. Dihna nacani vàha inì-ní. Te màsà (cuáha-nínè chuun nú nduú-né) nècuàchì có-quídá viì, vàchi nacuida stná-ní cuàchi quida-ne. Cundiaà-ní anima-ní.

23 (Ináhí) tutoo ndecuéhè-ní cuhí tìxi-ní, ñàyùcàndùá coho stná-ní chii vinu sì-uba, màdì cui si tècuíí uun.

24 Dava nèhivì, mate tàñáha ga sàà hora coo juiciu xi-ne, doco náhà xícà iá cuàchi-ne. Te dava ga-nè, cui si ndè después natui cuàchi-ne.

25 Te divi ducání stná xì nècuàchì quidá viì; vàchi nú sàñì quida-nda obra, claru tòia nùù nèhivì; te mate dèhé ni quida-ndañá, doco mà cùí coo dèhá` nicanicuahàn.

Nansa xiñuhu quida nècuàchì
ndoó saín nùù iin lamú

6 Nècuàchì ndoó saín nùù iin lamú, ni coó tnùñuhu xí-né

nùù lamú xi-ne, vàchi nú ducán, mà níhìndè è nèhivì càhàn-nè dìquì mii-yá ana cahvi-nda, ni dìquì stná ñà-ndùá xiníndísá-ndá. **2** Te nú iin nècuàchì xiníndísâ nduú lamú xi-ne, dandu màdí chicá menos quidañuhu-né lamú xi-nemà sàhà-ñá dava-ni nduú-né nùù Yua-nda Dios. Còó; chicá más ni coó voluntad xi peón mà quidachuún víi-né, vàchi iin-ni xí-xinindisá-né, te cuú stnahá stná ini-né sàhà-né, ñàyùcàndùá chicá ndiá icà peón mà cunucuachi víi-né nùù nècuàchimà.

Cunaha-ní nsidaa palabra yohó icúmí-nî cachitnùhu-ní xì nèhivì yucán, te dacuahá víi-nínè.

Contentu ni cündóó-ndá xí
ñâ-ndùá icúmí-ndá, màsà
xího-nda cuàhà ináhà, vàchi
sà-ìá mii-yá ini anima-ndà

3-4 Nú ndoó nèhivì chináhá stnahá xì tucu palabra có-cächí nacua cachí palabra viì xí Stoho-ndà Jesucristu, dandu (màdì ichì mii-yá nduá), cutu tuxí ini nècuàchimà ndiaá cuàhà-né. Te nú có-càndísâ-né palabra nacua nduú ichì ìì mii-yá, dandu còò ni-iñáha ináhá ndisa-ne. Còó, cui si-ní ñà-cùdù ini-né cuàhà-né sàhà chuun cuatluha nduá. Doco después mà úhì quesaha-né cumbídiá stnahá ini-né sàhà-né, te náâ stnahá stná-né; dandu vihi gá pesadu càhàn-nè dìquì ñanìtnaha-ne, te chicá indéhe diín stnahá stná-né.

5 Dandu quesáhá-né daquée cuàchi stnahá stná-né, vàchi sàñì dàcà sàxìñtñùnì-né, te có-nìñhu gá ini-né ñà-ndùú ñà-ndácuìsi. Cutu ñá-nìñhì-ndà dìhùn nduá dìsáhà-xí

cunchicùn-ndà ichì Dios cahan-né. Pues nsidaa nècuàchì nihnu inì-xi ducán, nacoo dahuun-nínè. ⁶Pues ñà-ndáà nduá, cuàhà gá ñà-cuìcà nduá nùù-ndà nú nchícùn viì-ndà ichì-yá, te ndoo-nda contentu xì ñà-ndúù sà-ìcúmí-ndá. ⁷Vàchi còò ni-iñàha nihí-nda ni quésáá ñuhìvì yohó, te còò ni-iñàha cunihi stná-ndà cùhùn na quee-nda yohó. ⁸Nàyùcàndùá, nú iá ñà-cutiacu-ndà xì ñà-cundixi-nda, xì ñà-jaàn-ní ni cündóó-ndá contentu. ⁹Dava nèhivì, yáha ga cuní-né nducuica-né, doco cunaha-ní, cuàhà peligru ndacá mà, vàchi nú nihnu ini-né ducán, mà úhì sàà-né dacuidá cuàchi-ne mii-né, te mà úhì dandahví ñà-malu-né, te dacà-sí dìnì-né sàhà-ñá xího cuáhà-né iñàha. Doco mii-né quidáquíní-né xì mii-né, vàchi sàhà ñà-jaàn icúmí cuchicuehe anima-né, te mà nátui ga-né nùù Dios. ¹⁰Vàchi nú cuú ini-ndà sàhà dìhùn, mà úhì quida-nda nsidanuu clase cuàchi, vàchi nahi yohò cuàchi nduá. Doco divi ducán sàni quida dava nèhivì, nì cuu cuahà ini-né sàhà dìhùn, te sàhajàn nì tìcù-né inga ichì ndé có-xìnindísâ víi gá-né, te cunaha-nsiá, dècuèndè vichi cuàhà gá dandohó-né anima-né.

¹¹Doco mii-ní, iin nèhivì xí Dios nduu-ní. Nayùcàndùá ni-iin xichi màsà nácání inì-ní quida-ní nacua quidá nècuàchì yucán. Iin-ni cuàhandee inì-ní quida-ní ñà-ndùú ichì váha, te nanducu-ní nansa cahvi víi-ní mii-yá. Iin-ni ni cúníhnú inì-nýyá, te iin-ni cuu stná inì-ní (sàhà-yá xì sàhà stná ñanítlnaha-ní). Quidandee inì-ní sàhà nsidaa iñáha, te siempre coo mánì inì-ní. ¹²Cuàhandee

gá inì-ní ñà-màsà dáca xi dìnì-ní, te nacoo-ní fe vàha xi-ní; iin-ni cunsìhi inì-ní ñà-seguru cucumi-ní vida ndiaha nicanicuahàn, vàchi sàhà-ñá nìhi-niàmà, ñayùcàndùá nì cana Dios mii-ní, te ndee ní cachi stná-ní iin palabra vàha ñà-cuàhàn-ní cunchicùn viì-ní ichì-yá; te cuàhà stná nèhivì nì inini na ní cachì-ní ducán. ¹³⁻¹⁴Nayùcàndùá, vichi chináhî mii-ní ñà-chivàha-ní palabra ndiaha nì cachi Dios. Ducán cachí` xì-ní, te iníní stná mii-yá, divi mii-yá ana dípoder-xi itiácu nsidanicu iñàha iá ñuhìvì; te iníní stná Jesucristu, divi mii-yá, ana nì cachi vate stná ñà-ndùú palabra ndiaha na ní dàtnáuu-téyá nùù Poncio Pilato. Nayùcàndùá, iin-ni chivàha-ní ñà-ndùá nì ndacu nùù-ní nùù-yá. Màsà cùmánchâ anima-ní, te ni-iyuhu palabra mà màsà nándòdó-ní ndé cachi sàà quìvì naxicocuín Stoho-ndà Jesucristu. ¹⁵Vàchi meru quìvì xí-yá icúmí-yá tìu-ya nùù-ndà quida Yua-nda Dios, (ansivéhé-yá), vàchi ndiaha gá-yá. Mindalini mii-yá dandacú-yá ñuhìvì, cuiśì mii-yá cusáhnú-yá nùù nsidaa rey, xì nùù nsidaa gá ana icúmí chuun ñuhìvì yohó. ¹⁶Cuisì mii-yá nduú ana de por sí icúmí xí vida ndiaha nicanicuahàn. Fuerte tnúù nihni ndiaha ndé iá-yá, te mà cùi nihì nèhivì cuyatni-ne. Còò ni-iin ana nì xìnínùù xì-yá, ni mà nunca sàà-né cuni-nèyá. Te vichi nicanicuahàn ni queé tnùñuhu xí-yá, te nicanicuahàn ni cúsáhnú fuerte-yá (inicutu), amén.

Nansa xiñuhu cunihnu ini nècuàchì cuìcà

¹⁷Càhàn-ní xì nèhivì icúmí xí ñâ-cuìcà ñuhìvì yohó, te

chinaha-nínè ñà-màsà cóó
 cuadú-nè, ni màsà cáhví-né xì
 dìhhùn xí-némà, vàchi còò seguru
 xan. Còó. Dios ni cahvi xi-nda,
 vàchi mii-yá, nicanicuahàn
 itiácú-yà, te cuiśi mii-yá vàha ndisa
 inì-xi, te saha-yàndó nsidanicuú
 ñà-ndùá xiñuhu nùù-ndà sàhà
 ñà-cundoo-nda contentu ñuhìví
 yohó. ¹⁸Cachì-ní xì nècuàchì cuìcà
 mà ñà-ndìá icà-né quida-ne obra;
 dispuestu ni cúndóó-né dasàn-né
 ñà-ndùá icúmí-nê, te cundehè
 ndahví-né ñanìtnaha-ne, dandu
 obra ndiaha-ma cunduu ñà-cuìcà-né.
¹⁹Te na cayà cuàhà ñà-jaàn, dandu
 cunduamà iñàha chindee xi-né

dècuèndè stná inga (vida) vàxi
 xi-nda, te ducán nìhi stná-nè
 cutiacu ndisa-ne vida ndiaha.

²⁰⁻²¹Yùhù cachí` xì-ní Timoteo,
 cundiaa vàha-ní (palabra ii) nì
 ndacu nuù-ní cundiaà-ní. Màsà
 quíhitnaha-ní xì nèhivì cähàn
 ndevàha palabra loco mate
 cachí-nè chicá ndiaá ñà-ndùá ináhá
 mii-né. Ináhá-né, cachí-nè, doco
 cachí va-ne, vàchi có-ndùá ducán.
 Dava nèhivì, ducán nì tuxi ini-nè,
 doco divi sàhámà nì tucù-nè nì
 quee-ne nùù ichì xiníndísâ víi-nda
 mii-yá.

Ni cúcumí cuähà-ní gracia xi-ya.
 Sà-ìá.

Tutu Ùì Nì Tiaa San Pablo nùù Timoteo

1 Yùhù nduí Pablo, iin nècuàchì nì nìhi chuun ndiaha nùù Jesucristu, vàchi ducán nì chitnùní ini Dios sàhí nacua nì chitnùní stná ini-yà ñà-nìhi-ndà vida ndiaha nùù Jesucristu, vàchi ducán sàni cachi-yà xì-ndà. ²Te vichi cásahùi xì mii-ní Timoteo, vàchi nahi dèhemaní nduu-ní. Te xícàn tàhví nùù Yua-nda Dios xì Stoho-ndà Jesucristu ñà-nì cuáha-ya mii-ní vihi gracia, te ni cündéhe ndahví stná-yà mii-ní. Contentu ni coo-ní quida-ya.

Nansa nì cachi Pablo xì Timoteo ñà-nsinúú ini-nè nècuàchimà

³ Nacua nìsa quida xíi nìsa xinucuachi víi-né nùù Dios, ducán quidá stná yùhù vichi, còò ni-iin falta dandoho-xi sàxinítñuní¹. Pues divi nùù mii-yá xícàn tàhví sàhà-ní ndui te ñuú naquímání² mii-yá sàhà-ní. Nicanicuahàn nsinúú inì mii-ní. ⁴Mà cùi nándodí nansa nì sacu-ní daa. Yáha ga cuní³ cundehí mii-ní, dandu ndòo vàha ini anímè. ⁵Yùhù nsinúú stná inì nansa quida-ní ñà-siempre nihnu vàha inì-ní mii-yá, màdiá danani úún-ní nduá. Primeru nitá xi-ní Loida, nìsa xinindisá-né mii-yá, dandu después

dihi-ní Eunice, te vichi stná mii-ní, ducán nihnu vàha stná inì-niyà ináhí.

⁶ Nàyùcàndùá, xiñuhu nsinuu inì-ní nansa nì nìhitáhvì-ní na ní chitandòí ndahí dìni-ní daa, te vichi cuní⁴ nandudí inì-ní quida-ní nacua nduú tàhvì-ní. ⁷Vàchi éindù iñàha quidá Espíritu xi Dios ini anima-ndà? ¿A chicá yúhí-ndà quidá-yá? Còó, ñà-chicá ndufuerté anima-ndà nduá quidá-yá; te sàhà mii-yá chicá cuú stnahá stná ini-ndà sàhà-ndà, te chicá nacání sahnú ini-ndà quidá-yá.

⁸ Nàyùcàndùá, màsà cúcáhán nùù-ní càhàn-ní xì nèhivì sàhà Stoho-ndà Señor, ni màsà cúcáhán nùù stná-ní sàhà yùhù ñà-lé⁵ vehecàa sàhà-yá. Còó. Dispuestu ni coo-ní ndoho stná-ní sàhà razón ndiaha xí-yá, vàchi icúmí-yá chindee-yándò.

⁹ Nì dàcácu-ya anima-ndà, te nì cana-yàndó ñà-cunchicùn-ndà ichì fì-yá. Doco màdì sàhà obra vàha ni quida-nda nduámà; còó; cuisì sàhà-ñá ducán nì chitnùní inì mii-yá, te sàhà-ñá mònì gá stná ini-yà. Dècuéndè na týôo ñuhiví, dandu nì chitnùní inì-yà ñà-cuáha-yàndó gracia xi-ya nù sàni tenchicùn-ndà Jesucristu. ¹⁰ Te

vichi sàñì tui vate gracia mà nì quida-ya, vàchi nì quixi Jesucristu ñuhiví yohó ñà-dacácu-yàndó, te sàhà-ñá nì cundee-yá nì càcu-nda, mà sáà-ndà cui ndisa-nda. Còó. Te vichi xítia razón ndiaha xí-yá, te ducán datnúù-yà anima nèhiví ñuhiví nansa nìhì-né vida ndiaha nicanicuahàn ñà-mà nunca cui ndisa-ne.

¹¹Pues divi razón mà nì nihí chuun cachitnùhi xì nèhivì, vàchi mii-yá, nì techuún-yá yùhù cùhìn chinahì nèhivì nsidanicuú ñuu. ¹²Te divi sàhà ñà-jaàn ié` ndohí (quidá nèhivì). Doco có-cùcáchán nûí, vàchi ináhí ana xiníndísé; ndahà mii-yá sàñì dàyáhi mií, te ináhí iin-ni icúmí-yâ cundiaa-yà vida xi dècuèndè quivì nasaí nùù-yá.

¹³Dàñuhù nì dàcuàhí mii-ní, ñà-jaàn nsinuu vàha inì-ní, te mäsà dámá-ñà, vàchi vâtuni chindeá mii-ní, cui si xiñuhu ñà-iin-ni cunihnu vàha stná inì-ní mii-yá, te cuu stná inì-ní sàhà nsidaa nèhivì, vàchi ducán ndia ícà-ndà quida-nda nû nchícùn-ndà Jesucristu. ¹⁴Sàhà poder xi Espíritu lì cundiaa vàha-ní palabra ndàcuisi nì nacoí nùù-ní, vàchi iá-yà ini anima-ndà.

¹⁵Nacua ináhá-nî tucu sàñacání ini nsidaa compañeru-ndà ndoó ladu Asia, có-cùu gâ ini-né sähí. Iin nècuàchimà nduú Figelo, te inga-nèmà nduú Hermógenes.

¹⁶Doco Onesíforo, còó; có-cùcáchán nùù-né ñà-ié` vehecàa yohó. Ni cúndéhe ndahví Dios-né xì stná nèhivì vehe-ne, vàchi cuàhà xichi nì quixi-ne visita, te ndiaha gâ nì ndòo vàha inì nì quida-ne. ¹⁷Vàchi na nì quixi-ne ñuu Roma yohó,

cuàhà nì xicanuu-ne nì nanducu-né yùhù, dandu nì ndacùhun-ne yùhù. ¹⁸Ñayùcàndùá, ni cündéhe ndahví Stoho-ndà Señor-né na sáà quivì (nacuàha-nda cuenta nùù-yá). Vàchi mii-ní, ináhá våha-ní ñà-cuàhà guá ñà-vàha nì quida stná-né (xì-ndà) na ní sandoo-nda ñuu Éfeso.

Xiñuhu cuàhandee ini-ndà cunchicùn viì-ndà Jesucristu

2 Nahi dèhe mií nduu-ní, te cachí` xì-ní ñà-ní nsínúú vàha inì-ní nansa nì quida Jesucristu gracia sàhà-ndà, te nì ndée anima-ndà ini anima mii-yá. Pues vichi divi sàhà gracia mà nì cúníhnú fuerte inì-ní. ²Cuàhà gá iñàha sàñì dàcuàhí mii-ní, te nì inini stná cuàhà gá más nèhivì. Pues vichi xiñuhu nacàxin-ní itnii nècuàchì seguru, te chinaha stná-nínè ñà-ndùú palabra nì dàcuàhí mii-ní, dandu vâtuni chinaha stná-né más gâ nèhivì.

³⁻⁴ Quidandee inì-ní sàhà nsidaa vida yáha-ní, nacua quidándezé ini iin soldadu vàha, vàchi soldadu xi Jesucristu nduú stná-ndà. Te cunaha-ní, nsidaa ana nduú soldadu, nacóó níhní-te nsidaa chuun xi mii-té sàhà-ñá cuní-te cunchicùn viì-té ana dandacú nùù-té. ⁵(Inga ejemplu): nû nduu-nda tècuachi dadavástnáhâ juegu, dandu fuerza icúmí-ndá cunchicùn-ndà ley xi juegu mà, vàchi nû coó, mà nunca quida-nda ganar. ⁶Daaní, nû nduu-nda nècuàchì xitú, te quidáchúûn víi-nda itu-ndà, dandu primeru mii-nda cunduu nècuàchì níhì xì ñà-ndùá caná viu mà. ⁷Pues nacani vàha inì-ní sàhà ñà-ndùá

cachí` xì-ní yohó, te icúmí Dios chinddee-yá mii-ní ñà-cundaà vàha inì-ní sàhà nsidaájàn.<sup>8</sup> Nsinuu inì-ní sàhà Jesucristu ñà-ní natiacu-yà, te nduú stná-yà descendencia xi rey David. Divi ñà-jaàn nduá cachí` xì nèhivì na (xicánuí) cachítñùhi xì-né razón ndiaha xí-yá.⁹ Te sàhà-ñá quidé ducán, ñàyùcàndùá ndohí vichi, sà-ináhá-ní; dècuèndè ndiadí stnáì vehecàa vichi, vàchi quidá nèhivì cuenta ñà-ndùí iin tè-tùha quini. Doco palabra xi Dios, còó, có-ndiàdfà, (xitià iiá).

¹⁰ Nayùcàndùá, quidández inì sàhà nsidaa ñà-ndùá yáhi, vàchi nü ducán, dandu nìhítáhvì nècuàchì nì nacàxin Dios sàà-nè càcu ndisa-ne quida Jesucristu, te nicanicuahànd cundoo ndiaha stná-nè nùù-yá (nahi ndohó).

¹¹ Ñà-ndáa nduú palabra yohó: nü icúmí-ndá cui-ndà sàhà-ñá nchícùn-ndà mii-yá, dandu icúmí stná-ndà natiacu-ndà, te cundoo-nda nùù-yá.¹² Te nü dandohó nèhivì-ndó (sàhà-yá), dandu quívì sàà-yà cusahnú-yá, cutnahá stná-ndà xì-yá cusahnu-nda. Doco nü ni nácuáa-ndayá, dandu icúmí stná-yà nacuaà-yá ndohó.¹³ Mate ndohó, có-xìníndísá-ndá, doco mii-yá, iin-ni icúmí-yâ quida viì-yá cumplir. Mà cúí nacuaà-yá (ñà-ndùá sàni cachí-yà), vàchi mii-yá nduú-yá mii-yá.

Nansa xiñuhu quida nèhivì chináhá xì palabra xi Dios

¹⁴ Càhàn-ní xì nècuàchì (chináhá xì nèhivì xí Dios), te dansínúu inì-nínè sàhà palabra yohó. Cachí-ní xì-né ñà-Stoho-ndà Señor

nduú ana ndácùcahan-nda, te sàháyùcàndùá màsà cún dó-ndá náá stnahá uun-nda sàhà chuun cuatiluha, vàchi nü ducán, mà níhìndèè-ndà ni-iyuhu ñà-vàha, cuisì danácání gá ini-ndà nèhivì iníní má.¹⁵ Cuàhandee inì-ní (quida viì-ní) sàhà-ñá ndee vàha-ní nùù Dios, màdí cucahan nùù-ní (nùù-yá) na iin peón có-quidá vií. Quida viì-ní chuun xi-ní; chinaha viì-nínè palabra ndàcuisì divi nacua ía ndisa palabra mà.¹⁶ Doco iin palabra chicuéhè, ni loho màsà quíhín casu-ní ñà-jaàn. Vàchi  índù iñáha nìhi-ndà nùù palabra mà? Cuisì ñà-chicá más tÙcù-ndà inga ichì có-ndùú ichì mii-yá.¹⁷ Vàchi nahi cuèhè xitià nihni iquicúñú-ndà, te saxá-ndó, ducán quidá stná dàñùhù (có-ndiàá mà). Te divi ñà-jaàn nduá quidá stná dàñùhù chináhá Himeneo xì Fileto.¹⁸ Vàchi sàni tÙcù nècuàchìmà iin ichì tnùhù, te cachí-nè (màdià quívì nùù-xí natiacu-ndà); còó, ñà-sàni natiacu-ndà nduá, cachí-nè, te sàhà palabra jaàn sàni dacà-né dìnì dava nèhivì, te có-xìníndísá gá nècuàchìmà.¹⁹ Doco tucu ía iin obra xi Dios; mà nunca ndañuhá; na iin cimientu fuerte nduá; te na ian itúu stná iin seña xi-ya  cà-ñá (ndé cachá): “Ináhá Stoho-ndà Señor  índù nèhivì nduú nèhivì xí-yá”. Te cachí stná palabra mà: “Nsidaa ana ndácùcahan xi quívì Cristu, ni nácóó dahuun-ne ichì malu”.

Ejemplu sàhà traste vehe nècuàchì cuìcà

²⁰ Cuàhà traste yuhùnùhú ndoó vehe iin nècuàchì cuìcà, te dava

traste mà, oro ò plata nì cuyucàn, te cuisi ñà-vì quée inià. Doco dava traste mà, yutnù ò ñuhù nì cuyucàn, ñàyùcàndùá xichúún-ndáñâ ndéni chuun nì cui. ²¹(Pues ducán iá stná xì mii-nda.) Ñàyùcàndùá, nû ni cúxíó nsidaa ñà-íá quini ini anima-ndà, dandu nahi traste vico-ma cunduu-nda, vàchi sà-íá ndoo anima-ndà, te vàtùni quida-nda chuun nùù Stoho-ndà Dios; vàtùni quida-nda nsidanicuú obra vàha.

²²Ñàyùcàndùá, mii-ní, nandòdó dahuun-ní nsidaa ñà-ndùú xího guá tècuachi dava ga, te cuisi ichì ndáà Dios cunchicùn-ní, divi ichì ndé nihnuvàha ini-ndà mii-yá, te cuú stnahá ini-ndà sàhà-ndà, vàchi ichì mà nìhi-ndà cundoo mânì nsidaa-nda. Divi ducán xiñuhu quida nsidaa ndohó nècuachi iá ndoo anima-xi, te ndácùcahan-nda Stoho-ndà Señor. ²³Doco nû ndoó nèhivì ndatnúhú cuáhà gá sàhà chuun cuatiluha có-ndiaá ndisa, dandu mäsà quíhvitnaha-ní xì-né, vàchi mà úhì quesaha-nsiá náâ stnahá-nsiá sàhà chuun nahi ñà-jaàn. ²⁴Doco có-íá vàha nàá-ndà xì nèhivì, vàchi ana xinúcuáchí nùù Stoho-ndà Señor nduu-nda. Còó, vivíxiñuhu cähàn-ndà xì-né, te dacuahá víi-ndané; ni coó calma-ndà xì-né. ²⁵Mate cähàn-né dìquì ley xi-nda, doco vivíxiñuhu dansítñùù ini-ndàné, vàchi vihini cundehè ndahví Dios-né, te naxicocuín ini-né nacuni-né índù palabra nduú palabra ndàcuisi, ²⁶dandu nìhi-né nacunihnu vii ini-né, te càcu-ne nùù ndahà ñà-malu, vàchi quisì mà, nì dacà-sí

dìnì-né sàhà-ñá dandacú-si nùù-né nacua cudì inì-si.

3 Yuhù cuní cundaà inì-ní nansa icumí coo quìvì xinù tiempu yohó, vàchi tiempu ùhì cundua. ²Cuàhà gá nèhivì tiempu yucán chicá icumí-né cuu ini-né sàhà mii-né, xì sàhà dìhùn stná; chicá ndiaá mii-né cucahan-né, te coo cuadú stná-né, mà úhì cähàn-né dìquì Dios. Ni mà ndúlócô gä-né sàhà ñà-ndùá cachí yuadíhí-né; mà náquímánì stnahá gá stná-né; te icumí-né cahichì stná ini-né nsidaa ñà-ndùú chuun iì. ³Te mà cùhí stnahá gá stná ini-né. Mà cùcháhán gä-né nàcùndoo vàha-ne; nècuachi xicánúú uun xì ñà-trnùhù cunduu-ne, ni mà cá-chítñuní gä ini-né. Cuàhà gá icumí-né ndu-tehii stná-né, te cahichì stná ini-né nsidaa ñà-ndùú chuun vàha. ⁴Mà úhì cahin stnàhá-né, te mà cóó iì gá stná ndahà-né; mii-né nduú-né mii-né cucahan-né. Chicá cuu ini-né sàhà ñà-cùdù inì-né quida-ne, te màdì sàhà Dios. ⁵Mate quídá-né na ian cahvi-néyà, doco mà cándísâ-né ndudu iì xí-yá. Doco mii-ní, mäsà quíhvi tnaha-ní xì nècuachi quidá ducán. ⁶Vàchi nacua icumí quida nèhivì tiempu mà, ducán sàquidá stná dava tiàa vichi, tûha-tè cacanuu-tè vehe vehe, te na có-sâha nèhivì cuenta, dandu dacúníndísâ-te nècuachi ñahà palabra xi-tè, vàchi mà fuerte ini nècuachimà sàhà-ñá dandoho guá cuàhà falta xi-ne mii-né; mà úhì quida ndevàha-ne cuàhà iñaha. ⁷Ñàyùcàndùá, cuàhà ley dacuahá-né, doco ni có-sâa-né cundaà ini-né ñà-ndùú palabra

ndàcuisì. ⁸Te tiàa (chináhá chicuéhé xì-né) ducán, xíquida-tè nacua nì caquida tètànà nani Janes xì Jambres sànaħa na ní cuni-te cadì-te nùù Moisés; te divi ducán quidá stná (tètnùħu) chináhá vichi, cuní stná-te cadì-te nùù (nèhivì chináhá vii) xì palabra ndàcuisì, vàchi yáha ga ndahví sàxìnítñuní-te, ñayùcàndùá có-cùní Dios cunindisa-nda palabra chináhà-te. ⁹Doco cunaha-ní, divi jaàn-ní nùù-xí sà-a-te, vàchi claru icúmí nsidaa nèhivì cundaà ini-né sàħà tèmà ñà-loco-te, divi nacua nì xini stná nèhivì sànaħa sàħà tètànà yucán. ¹⁰Doco mii-ní, sànì xinì-ní nsidaa ñà-ndùá chináhì nèhivì; ináhá-ní xicánúú sahnúi, te nihnu vàha inì mii-yá. Ináhá stná-ní ñà-ndùá nihnu inì quide vida xi. Te in áħá stná-ní ndee cahnú ínì, te cuú ndisa inì sàħà ñanitnahi; quidá ndéé inì sàħà-né. ¹¹Te sànì xini stná-ní ñà-cuħà guá vida nì yàhi nì quida nèhivì, te nì ndohó cuahí, vàchi nì xinì-ní nansa nì cuu xí na ní ie ñuu Antioquia, xì ñuu Iconio, xì ñuu Listra. Ináhá-ní nansa nì quida quini nèhivì xí' yucán. Doco (ansivéhé) Stoho-ndà Señor, nì xidahan-yá yùħu nùù nsidaa tnundoho ma. ¹²(Pues ducán nì ndohi), vàchi nsidaa ana cuní cunchicùn vii ichì Jesucristu, icúmí stná-nè cuni-nè cuħà vida quida nèhivì.

¹³Doco nècuàchì malu, xì nècuàchì tnùħu, chicá más icúmí dàċċa sàxìnítñuní-nè ñà-dàndàħví stnähá-né. ¹⁴Doco mii-ní, iin-ni cunihnu vàha inì-ní ñà-ndùá sànì dàċuħħa-ní, te nì xinindisa-ní,

vàchi ináhá-ní ana nduú nècuàchì nì chinaha xì-ní, ñà-ndùú-né nècuàchì seguru. ¹⁵Te ináhá stná-ní ñà-dècuèndè tii-ní sànì cundaà inì-ní nansa cachí tutu iżi; te cunaha-ní, nú sànì cundaà ndisa ini-ndà nansa cachí tutu mà, te xiníndísā stná-ndà Jesucristu, vàtūni càcu anima-ndà. ¹⁶Vàchi nsidaa ñà-ndùá cachí nùù tutu iżi, ñà-ní dàtnúù Dios sàxìnítñuní nèhivì nduá. Ñayùcàndùá, sàħà tutu mà vàtūni chinaha-ndà nèhivì ichi-yá. Vàtūni càħàn stná-ndà xì-né nú sànì tucu-né inga ichi, dandu chindée-ndané natenħicùn-né ichi váha, te dacuahá gá-ndàné nansa cunduu-ne nèhivì ndàcuisì inì-xi. Pues sàħà nsidaa ñà-jaàn vàtūni quida tutu iżi mà chuun ¹⁷nùù ndohó nèhivì xí Dios, te ducán chindéa cuacatnahá nsidaa ñà-ndùá xiñuhu nùù anima-ndà, mà quídá falta gá ni-iñħa nùù-ndà, te ducán mà úħi quida-nda ndéni chuun vàha nì cui.

4 Vichi indéhe Yua-nda Dios xì Stoho-ndà Jesucristu, divi ana icúmí naxicocuīn cusahnú-yá, te nsidandaà-yà sàħà nsidaa nèhivì, nècuàchì itiācú xì nècuàchì nì xìhi; pues mii-yá nduú ana indéhe, (te iníní-yá) ñà-chináhî mii-ni palabra cuħħin cachì xì-ní yohó, (Timoteo): ²dacuítia-ní palabra iżi xí-yá; coo tħuha-ní (càħàn-ní xì nèhivì) nsidanikuú tiempu, ndéni hora nì cui. Nú iá falta xi-ne, càħàn vii-ní xì-né; dansítñuù inì-nínè sàħà falta xi-nemà, te nacuħħandee inì-nínè áma naquida vii-né. Iin-ni quidandee inì-ní sàħà-né, te iin-ni dacuaha-nínè. ³Vàchi vàxi iin quivì mà cándísā gá nèhivì

cunini-ne palabra ndàcuisì. Còó, cuàhàn-nè nanducu-né cuàhà ana chinaha xì-né cuiśi ñà-ndùá cudfí ini mii-né cunini-ne, vàchi ducán nchihò ini-nè quida-ne.

⁴Cuàhàn-nè quidamaxiní-nè. Mà cúníní gá-nè palabra ndàcuisì xí-yá, puru ñà-ndùú cuentu uun cuàhàn-nè cunini-ne.

⁵Doco mii-ní, nicanicuahàn nacani sahnú inì-ní. Quidandee inì-ní sàhà nsidaa tnündoho icúmí-ní cunì-ní; (inicutu) cachitnùhu-ní razón ndiaha xí mii-yá, te daxínu viì-ní nsidaa chuun ìì xí-yá sàni sàha-ya mii-ní.

⁶Vàchi yùhù, sà-íé' ñà-nùhi (nùù Dios). Nahi promesa sáha-nda mii-yá nduí, vàchi sàni sàà hora caqui.

⁷(Doco cunaha-ní, inii vida xi) sàni sàhandee gá inì quide ñà-ndùá sài quide; sàni xìnu nùù-xí ñà-ndùá nì sàcùnahí quide, te iin-ni nihni vàha inì Stoho-ndà Señor.

⁸Sàháyùcàndùá, icúmí-yá dacútâhvì-yá yùhù iin ñà-vàha na sàà quìvì ndiaha vàxi xi-nda, vàchi iin juez ndàcuisì inì-xi nduú-yá.

Doco màdì cuiśi yùhù nìhítâhvì na sàà quìvì mà. Còó, vàchi cundiatú stná nsidanicuú ana cudfí inì-xi cuninùù xì-yá na quìvì naxicocuìñ-yà.

Nà-ndùá nì cache Pablo na ní xìcànd-nè favor nùù Timoteo, te nì ndaquindèe stná-nè xì nècuàchímà

⁹Sacúndáhvì` nùù-ní yàchì quixi-ní yohó.

¹⁰Vàchi sàni nacoo nihni Demas yùhù, vàchi chicá nì cudiì ini-nè ñà-ndùá iá ñuhìvì yohó, te ñayùcàndùá sàcuàhàn-nè ñuu Tesalónica. Daaní, Crescente, ladu Galacia cuàhàn-nè; te Tito, ndè

ladu Dalmacia cuàhàn nècuàchímà.

¹¹Làcà mindaa Lucas iá xì' vichi. Ñayùcàndùá, cachí` xì-ní ñà-nacuaca-ní Marcos cutnahá-nsiá quixi, vàchi (ináhî), vàtùni chindee stná-nè yùhù ñà-quide chuun ìì xí mii-yá.

¹²Daaní, Tíquico, sàni techuín-nè cuàhàn-nè ñuu Éfeso.

¹³Cunaha-ní, iá iin dòi nì ndòo vehe Carpo ñuu Troas. Diviaján naquihin-ní, te cunihi-ní quixi na quìvì quixi-ní. Te cuní stná quixi tutu xi, xì stná libru xi; doco tutu mà nduá chicá xiñuhu (nùù).

¹⁴⁻¹⁵Cudadu coo-ní xì herreru nani Alejandro, vàchi cuàhà gá dañu nì quida-ne nì càhàn quini-ne díquí, xì díquí stná ñà-ndùá nì cache-nsi. Doco icúmí Stoho-ndà Señor cuàha-yanè segúñ ñà-ndùá nì quida-ne.

¹⁶Cunaha-ní, primeru xichi nì càhìn sàhà mií nùù juez, còò ni-iin tiàa ni chíndéé xî. Cahnú gá Dios màsà cútñí-yá cuenta sàhà ñà-ndùá nì quida-nemà, vàchi nsidaa-né nì nacoo nihni-ne yùhù.

¹⁷Doco mii-yá, còó; iín stná-yà cutnähá-yá xì' na ní sàhìn yucán, te nì nacuàhandee ini-yà yùhù, vàtùni nì dàxínu chuun icúmî ñà-càhìn xì nèhivì palabra xi-ya, te cunini nsidanicuú raza nèhivì. Daaní, (na ní nsihi nì càhìn), dandu nì càcui, mate cuàhàn-te dandáñuhú dahuun-tè yùhù nì cùí.

¹⁸Te cunaha-ní, icúmí Stoho-ndà Señor nacuidahan-yá yùhù nùù nsidaa ñà-ndùá quida nèhivì malu, vàchi iin-ni icúmí-yá cundiaa-yà yùhù ndè cache sài ñuhìvì ìì xí-yá iá ansivi. Ansivéhé cahnú-yá nicanicuahàn, amén.

¹⁹Casàhú-ní xì Prisca xì Aquila, xì stná Onesíforo xì nèhivì vehe-ne.

20(Cachitnùhu stnáì xì-ní) ñà-nì
ndòo Erasto ñuu Corinto. Te
Trófimo, ñuu Mileto nì ndòo-ne,
vàchi cuhí-nè.

21Yùhù sacúndáhvì` nùù-ní ñà-nì
quìxí yáchì-ní antes tiempu vixin.

Cásàhú Eubulu xì-ní, te cásàhú
stná Pudente, xì Lino xì Claudia, xì
nsidaa gá nèhivì nduú hermanu.

22Ni cútnáhâ anima-ní xì
Stoho-ndà Jesucristu, te cuàhà
gracia xi-ya ni cúcumí-nî. Sà-iá.

Tutu Nì Tiaa San Pablo nùù Tito

1 Yùhù nduí Pablo, iin ana
xinúcuáchí nùù Dios.

Ñàyùcàndùá xicánúí cahìn xì
nèhivì sàhà-ñá vátùni sàà nècuàchì
sànì nacàxin-ya cunindisá-néyà.
Vàchi ñà-jaàn nduú chuun nì
níhí nùù Jesucristu quide, dandu
cundaà ini nèhivì Índù-ñá nduú
palabra ndàcuisì sàhà nansa cahvi
víi-ndàyá,² xì sàhà stná tnündé ini
ndiatu-nda ñà-nìhì-ndà vida ndiaha
nicanicuahàn, vàchi ndè na tåyôo
ñuhìvì, sànì quida-ya comprometer
níhítáhvì-ndà ducán, te mii-yá, mà
nunca dandahví-yàndó.³ Te vichi
sànì dàtúi-ya palabra mà, vàchi
sànì sàà meru tiempu túia, te
cunitnùhu-ndañá. Ñàyùcàndùá,
xicánúí cachítñuhi palabra mà
nacua nì dàndàcú-yá nùí quide,
vàchi mii-yá, cuní-yà dacácu-ya
(nsidaa) nèhivì.

⁴Pues, vichi tiaí tutu yohó nùù
mii-ní, Tito, vàchi nahi dèhe ndise
nduu-ní, ñà-iin-ni sànì xinindisá
stná-ní ichì váha. Ñàyùcàndùá,
xícàn tähví nùù Yua-nda Dios xì
Stoho-ndà Jesucristu, divi ana
nì dàcácu xi-nda, te xíquèn ñà-ní
cuáha-ya mii-ní cuàhà gracia xi-ya,
te ni cúnđéhe ndahví stná-yà mii-ní;
contentu ni coo-ní quida-ya.

**Ñà-ndùú chuun nì ndacu nuù
Tito quida-ne ñuu Creta**

⁵Na ní quei ndé iá-nî jaàn ñuu
Creta, nì cachì xì-ní ñà-nì ndóo-ní
daxínu-ní chuun cumánì vá. Te iin
chuun ma nduú ñà-nacàxin-nda
nècuàchì cunuù xì nèhivì xí Dios
iin iin ñuu. Ñàyùcàndùá, nacua
nì cachì xì-ní, divi ducán quida-ní.

⁶Doco cuisì tiàa còò falta-xi ni
cácündúú ana nacàxin ma. Vàchi
xiñuhu cunduu-ne tiàa iá xì
imindaan nècuàchì vehe-xi, te ni
cúndúú stná-nè iin ana iníñí víi
dèhe-xi, vàchi nú cachí nèhivì
escandaloso dèhe-ne, te ò có-ìa
sahnú inià, dandu màsà quéé
nècuàchìmà nombradu. ⁷Vàchi iin
tiàa inúù xì nèhivì cahvi xi Dios,
icúmí-nê cunduu-ne iin nècuàchì
còò falta-xi, vàchi divi mii-yá
nduú ana xinúcuáchí-nê nùù-xí.
Ñàyùcàndùá, màsà cúnđúú-né
nècuàchì cuadú, ò iin nècuàchì
xídà yàchì inì-xi; còó. Ni màsà
cúnđúú stná-nè ana túha cohó, ò
iin nècuàchì cahàn tèhìì. Ni màsà
cúnđúú stná-nè iin ana cuú inì-xi
sàhà dìhùn. ⁸Te xiñuhu cunduu
stná-nè iin tiàa cudíi inì-xi dayáha
visita vehe-xi; iin nèhivì cudíi inì-xi

sàhà nsidanicuú chuun vàha ni cündúú-né. Doco màsà cündúú-né nècuàchì quidá nansa ni nì cui xi mii-xí; còó. Nècuàchì sahnú inì-xi ni cündúú-né, nècuàchì iì ndisa inì-xi, vàchi nsidaa nècuàchì inùù mà, xiñuhu cunduu-ne nècuàchì ndàcuisì inì-xi. ⁹Iin-ni xiñuhu cunchicùn viì-né palabra ndàcuisì xí-yá nacua nì dàcuàhá nèhivì-né, dandu vâtuni nacuàhandee stnahá ini-né, te nìhi stná-né naxiconihí víi-né nùù nècuàchì xítñuhu, vàchi divi dàñuhù ndàcuisì nduá nì dàcuàhá-né.

¹⁰Vàchi cunaha-ní, ndoó cuàhà nèhivì chináhá ndevàha iin palabra loco, te dandahví uun-ne nèhivì. Nècuàchì chicá quidá ducán xínduu nècuàchì raza Judea. ¹¹Ñàyùcàndùá, xiñuhu cadi xì nùù-né. Vàchi dava xaan sànì dacà-né dìnì nsidanicuú nèhivì ndoó iin vehe. Te dècuèndè quíyàlví stná-né na chináhá-né palabra chicuéhè mà; ñàyùcàndùá, dìhùn chicuéhè nduú stná nà-ndùá níhì-né mà.

Ñà-ndùá nì sanduu modo xi nèhivì ñuu Creta sànaha

¹²⁻¹³Ñà-ndáà nduá nì cachì iin tiàa ñuu jaàn na ní càhàn-te sàhù xì nècuàchì ñuù-te. Te dohó nì cachì-te: "Ndohó nècuàchì ñuu Creta yohó, de por sí tnuhu-nda; nahi quisì dàñá nduú stná-ndà, vàchi ndadi sástnùhù-ndà, te dusan gá stná-ndà", nì cachì-te. Ñàyùcàndùá, icúmí-ní chinaha víi-ní nècuàchì ndoó jaàn sàhà-ñá cunihnu viì ndisa ini-né nsidaa nà-ndùá xiñuhu cunindisá-né.

¹⁴Màsà quíhín casu gá-né nà-ndùú

cientu uun nacání tè-raza Judea xí-né; ni màsà cúníni gá stná-né nà-ndùá dandacú ni-iin nèhivì sànì tûcù ichì ndàcuisì.

¹⁵Nú iá ndoo ndisa anima-ndà, dandu ndiaha gá iá nsidaa nà-íá ñuhiví nùù-ndà. Doco nèhivì nihnu sìquini inì-xi, te có-xìníndísâ-né, còó ni-iñàha nduú nà-vìi nùù-né, vàchi dècuèndè stná sàxìñítñùnì-né có-íá viì gá'. Ni có-cùcáchán gá nùù-né nà-quiní guá nihnu ini-né.

¹⁶Vàchi ndahví gá modo xi-ne, mà túha-ne cunini-ne, ñàyùcàndùá mà cúi quida-ne ni-iin chuun viì. Mate cachí-né ináhá-né Dios, doco còó, vàchi sàhà modo quidá-né, nà-jaàn cundáà ini-ndà sànì nacuaà-néyá.

2 Doco mii-ní, cuiśi nà-íá viì ni cündúú nà-ndùá chinahà-ní nèhivì.

2Nècuàchì tiàa sahnú, màsà cóhó-né, te xíni-ne. Xiñuhu nacani sahnú stná ini-né, te quida viì-né sàhà ñá-nì-còó tñuñuhu xí nèhivì nùù-né. Fuerte ni cúníndísâ stná-né mii-yá. Te ni cuú stná ini-né sàhà ñanìtnaha-ne nacua ndiá icà-né. Te iin-ni ni coó calma stná-né.

³⁻⁴Daaní, stná nècuàchì ñahà sahnú, divi ducán ni quidá stná-né. Ni cárcañú víi-né nacua xiñuhu quida nsidaa ndohó nèhivì xí mii-yá. Màsà cuítnuhu-ne ñanìtnaha-ne, te màsà tníi stná viciu-né. Cuisì ichì váha ni cuáha-ne nècuàchì ñahà chicá cuachi sàhà-ñá ducán cutùha stná nècuàchimà nansa cuu ndisa stná ini-né sàhà iì-né xì sàhà dèhe-ne. ⁵Te ni cútùha stná-né nacani sahnú ini-né, te cunihnu iì stná ini-né. Ni cúnshí stná ini-né chuun vehe-ne, te ni cúníhnú mánì

stná ini-né. Daaní, icúmí stná-né cunini vii-né iì-né sàhà-ñá mäsà sáà-né dandáñúhú-né tnùñuhu xí palabra xi Dios.

⁶Daaní, nècuàchì tiàa chicá cuachi, cachì-ní xì-né ñà-nì cündóó sahnú-né. ⁷Te mii-ní tu, cuiśi ichì váha ni cúnchícùn-ní sàhà-ñá mäsà túcù nècuàchì dava ga. Te na chináhà-nínè, càhàn ndàà-ní xì-né, càhàn tnùñuhu-ní. ⁸Cuisì ñà-íá vii ni cáhàn-ní xì-né sàhà-ñá mäsà níhì ni-iin nèhivì cachi-né íá falta xi-ní, vàchi nú ni cáhàn vii-ndà, dandu cuahan núù nècuàchì xiní ùhì xì-ndà ñà-có-níhì-né nansa daquée cuàchi-ne dìquì-ndà.

⁹Cachì-ní xì peón ndoó saín núù lamú-xi ñà-nì cúníní-né ñà-ndùá cachí nècuàchìmà. Icúmí-né quida-ne cumplir ñà-ndùá dandacú lamú xi-ne; mäsà náná táchì-né xì nècuàchìmà. ¹⁰Ni mäsà cuídá cuíhná stná-né ñà-ndùú biene xi nècuàchìmà; còó; nècuàchì ndàcuisì inì-xi ni cündúú-né sàhà-ñá ducán ni cündáá ini nèhivì ñà-ndiaha guá íá ley xi mii-yá ana dacácu xi-nda. ¹¹Vàchi vichi sànì sàà tiempu nì xinimàni Dios nèhivì ñuhiví; sà-íá nansa càcu anima nsidaa-né. ¹²Te divi sàhà ñà-yùcán cundáá ini-ndà xiñuhu nacoo dahuun-nda ichì malu; mäsà xího gá-ndà ñà-ndùá xího guá nèhivì dava ga ndoó ñuhiví yohó. Còó, vàchi sàhà gracia xi-ya sànì cundaà ini-ndà nansa xiñuhu quida-nda na ndoo-va-nda ñuhiví yohó, ñà-cundoo sahnu-nda, te cunihnu ndàcuisì ini-ndà nacua cuní Dios quida-nda. ¹³Te ndiatú stná-ndà sàà quìvì ndiaha nduú tnùndé ini xi-nda, divi

quìvì nanchìi ndiaha (ansivi), te cuninùù-ndà naxicócuñin Jesucristu, divi ana nì dàcácu xi-nda. Te mii-yá, nahnu gó obra xi-ya, vàchi Dios nduú-yá. ¹⁴Te nì sàhà-ya vida xi-ya nì dànàà-yá sàhà-ndà sàhà-ñá càcu-nda núù ichì malu, te ndoo stná anima-ndà, dandu sàà-ndà cunduu ndisa-nda nèhivì xí-yá, te cudìi ini-ndà quida stná-ndà cuàhà ñà-vàha.

¹⁵Cunaha-ní, ñà-jaàn nduá icúmí-ní cachì-ní xì nèhivì yucán. Càhàn-ní xì-né sàhà-ñá quida-neà cumplir. Te nú íá falta xi-ne, dandu càhàn stná-ní xì-né, vàchi icúmí-ní derechu. Màdí cahíchì ini ni-iin nèhivì mii-ní.

Nansa xiñuhu quida-nda na ndoo-nda ñuhiví yohó

3 Dansínúú inì-ní (nèhivì xí-ní) ñà-icúmí coo tnùñuhu xi-nda núù nèhivì xí gobiernu xì núù nsidaa stná tè-níhí chuun. Ni cúníní-ndá ñà-ndùá cachí-te, te ni coó stná voluntad xi-nda chindee-nda nsidanikuú chuun vàha. ²Te mäsà cáhàn quini-nda dìquì ni-iin nèhivì. Ni cündóó mánì nsidaa-nda. Mäsà náâ stnaha-nda. Còó. Ni cáhàn tnùñuhu-nda xi nsidaa nèhivì.

³Vàchi ndohó stná, nahi quisì nì sandoo-nda ñuhiví antes. Cónisá íníní-ndá Dios. Iin ichì tnùhù nduá nì sanchicùn-ndà. Nsidanuu clase viciu nì tnii xi-nda, te cuàhà diversión chicuéhè nísä nanducu-nda. De por sí, mà váha-nda dihna, vàchi nísä cumbidia stnaha ini-ndà, te nísä cahíchì stnaha stná ini-ndà.

Cuàhà gá nìsa xini ùhì stnaha-nda sàhà-ndà.⁴ Doco nì sàà iin quìvì nì xinitnùhu-nda sàhà Dios, ñà-vàtùni dacácu-yàndó, ñàyùcàndùá nì cundaà ini-ndà, vàha ga ini-yà, te mènì gá stná ini-yà.⁵ Dandu nì dàcácu-ya anima-ndà, doco mèdà sàhà ñà-nì ía obra vàha ni quidá ndohó. Còó. Cuisì sàhà ñà-nì indehè ndahví-yàndó, ñàyùcàndùá nì càcu-nda, vàchi nì nsidandoo-ya cuàchi ía nùù anima-ndà ñà-nì nacacu saa-nda (ñuhìvì ìì xí-yá), te nì ndusaa stná anima-ndà nì quida Espíritu lì xí-yá.⁶ Vàchi ñà-nì dàcácu Jesucristu ndohó, ñàyùcàndùá cuàhà gá nì dàquixí stná Yua-nda Dios Espíritu xi-ya anima-ndà.⁷ Ñàyùcàndùá, sàhà gracia xi-ya sànnì ndee vàha-nda nùù-yá, te sà-íá ndisa tnündé ini xi-nda ñà-nìhitàhvì-ndà vida ndiaha nicanicuahàn.

⁸ Nsidaa ñà-sànnì cachì xì-ní yohó, vàtùni cahvi-ní xán. Doco xiñuhu stná càhàn fuerte-ní palabra yohó xì dava ga nèhivì cahvi stná xí-yá, áma cúnisihi ini-né quida-ne nsidanicuú chuun vii. Vàchi palabra ndiaha nduá, te nú ni quida-ndána, dandísá, cuàhà gá ñà-ndiaha nìhì-ndà.

⁹ Doco nú xiní-ndà náâ stnahá nèhivì sàhà iin chuun có-ndùú ñà-ndiàá ndisa, dandu màsà quíhvi-ní sàhámà. Ni màsà ndúlóco stná-ní sàhà cuentu uun sàhà xì-ndà. Stná ley sànahà, màsà

náâ-nî xì nèhivì sàhámà, vàchi còò ni-iñàha tavà-ndà quida-nda ducán.

¹⁰ Nú iá iin nècuàchì grupu xi-nsia tùha cahnde dava xi-nsiá, dandu càhàn-ní xì-né iin ò úì xichi. Te nú có-quihín casu-nè, dandu nacoo dahuun-nsianè.¹¹ Vàchi ináhá-ndá sànnì tucù-nè inga ichì. Iá ndisa cuàchi-ne, te mismo cuàchi-ne icúmí dayúhí xì-né.

Nansa nihnu ini Pablo quida-ne quìvì nùù-xí

¹² Yùhù nihnu inì techuín Artemas ò Tíquico sàà-nè ndé iá-nî. Te nú sànnì sàà-nè jaàn, dandu quida-ní lucha quixi-ní ñuu Nicópolis, vàchi divi ñuu mà nihnu inì coi inii tiempu vìxin.¹³ Te na sáà stná Apolos xì abogadu nani Zenas ndé iá-nî, dandu cunsìhi inì-ní chindee-ní nècuàchimà. Quida-ní arreglar nansa cùhùn-nè chicá nùù-xí, te màsà cùmánì ni-iñàha nùù-né cùhùn-né.

¹⁴ Cunaha-ní, nsidaa nèhivì xì-ndà, xiñuhu cutùha-ne quidachuún-né iin chuun vàha sàhà-ñá màsà cùndóó uun-ne ñuhìvì, vàchi nú ducán ni quida-nda, dandu vàtùni chindee stná-ndà quìvì iá necesidad nùù iin ñanìtnaha-nda.

¹⁵ Nsidaa nècuàchì ndoó yohó, casahú-nè xì-ní. Te mii-ní, casahú stná-ní xì nsidaa nècuàchì cuú inì-xi sàhà-nsí ñà-iin-ni xiníndísá stná-nsí mii-yá. Ni cúcumí cuáhà nsidaa-nsiá gracia xi-ya. Sà-íá.

Tutu Nì Tiaa San Pablo nùù Filemón

---

¹Yuhù nduí Pablo. Te vichi ndiadí² vehecàa sàhà-ñá nchícuìn Jesucristu. Te ñani-ndà Timoteo, yohó iá stná-nè xí. Te cásàhú-nsì xì mii-ní Filemón, vàchi iin-ni quidá stná-ní chuun xi Jesús (nahi nsiuhù). Te mènì cuahà-ní nùù-nsí. ²Te cásàhú stná-nsì xì doña Apia, vàchi mènì stná-né nùù-nsí na iin cùha-nda. Daaní, cásàhú stná-nsì xì Arquipo, vàchi iin-ni nchícùn stná-te capitán ndiaha xí-nda. Stná nsidaa ana natácá cahvi xi Dios vehe-nsia, cásàhú stná-nsì xì-né. ³(Pues vichi xícàn tähví-nsí nùù) Yua-nda Dios xì Stoho-ndà Jesucristu ñà-nì cùnì mènì-yá nsidaa-nsiá, te contentu ni cündóo-nsiá quida-ya.

Nà-ndùá nì xícàn Pablo nùù Filemón

⁴Yuhù naquímání⁵ mii-yá sàhà mii-ní na cada xícàn tähví nùù-yá sàhà-ní, ⁶vàchi sànì xinítñhi ñà-cuahà guá cuú inì-ní sàhà nsidaa nèhivì xì Dios, te xiníndísâ vàha stná-ní Stoho-ndà Jesús. ⁶Nàyùcàndùá, xícàn tähví nùù Dios ñà-nì sáa-ní mènìhi inì-ní ñà-cuahà guá ñà-vàha ndiaha sànì nìhitáhvì-ndà nùù Jesucristu, vàchi nù ducán cundaà vàha inì-ndà,

dandu vátuni quida stná-ndà cuahà obra, te ñà-jaàn nduá ndiá ìcà-ndà quida-nda nú sànì xinidisa-nda mii-yá. ⁷Cunaha-ní, cuahà gá cudí inì ñà-cùù guá inì-ní sàhà nèhivì xí Dios. Ndiahá gá sànì ndòo inì vichi, vàchi tûha-ní nacuàhandee inì-ní nèhivì xí-yá. ⁸Nàyùcàndùá, sàhà-ñá nchícuìn stná-ní Cristu, mà úhí dandacuí nùù-ní quida-ní favor sàhà iin chuun cuú ofrecer. ⁹Doco còo, mà quídé ducán; chicá vàha cuacundahví¹⁰ nùù-ní, vàchi ináhí cuahà gá cuú stnahá inì-ndà sàhà-ndà. Te cuní¹¹ nsinuu stná inì-ní ñà-ndùí iin nècuàchì chicá sànì sahnu cuahà, te ndiadí stná ñà-iyé¹² ladu xi Jesucristu. ¹⁰Nàyùcàndùá sacúndahví¹³ nùù-ní ñà-nacuaca-ní Onésimo, vàchi na iin dèhi nduú-né. Ndiadí vàhi yohó, doco sàhà yuhù sànì nìhi stná-né nì xinindisá-né mii-yá. ¹¹Cunaha-ní, mate antes cóni quidá víi-né na ní sa-ia-ne nùù-ní, doco vichi vátuni quida vii-né chuun vàha nùù-ní, xì stná nùù yuhù. ¹²Te vichi cuahìn techuín-nè nasaa-né ndé iá-nî. Nayùcàndùá, quidamaní-ní nacuaca-nínè, vàchi mènì cuahà-né nùí. ¹³Cachí-ní, vàchi nìsa nihnu inì ndòo-ne xí-

yohó ñà-coo-ne cuenta xi mii-ní, te cunucuachi-né nùí na ié` vehecàà yohó sàhà-ñá chicá cuìtià razón ndiaha xí-yá. <sup>14</sup>Doco còó, chicá vàha màsà ndóo-ne yohó nú tàñáha ga cachi mii-ní, vàchi có-cùnì` cundua fuerza quida-ní favor mà. Còó, ñà-ndùá cudíi ini mii-ní ni cündúá, cuní¹. ¹⁵Mate iin tì quivì nì quee-ne nùù-ní, doco quida-ní cuenta na ian ducán (nì quida Dios) sàhà ñá-vàtùni nàcòo tu-ne xì-ní nicanicuahàn. ¹⁶Doco vichi, mà cündúá gá-nè peón nì xiin-ní, còó. Nahi ñanì-ní cunduu-ne, te chicá ndiaá iin ñani-ndà nùù iin peón. Mànì cuáhà-né nùí, doco chicá más icúmí-nê coo manì-né nùù mii-ní, vàchi cuàhàn-nè coo-ne xì-ní vehe-ní, cutnahá stná-nè xì-ní cahvi-nsiá Stoho-ndà Señor.

¹⁷Ñàyùcàndùá, nú nihnú stná inì-ní ñà-iin-ni xínduu-nda compaíeru (nùù Dios), dandu quida stná-ní xì nècuàchì jaàn na ian quidà-ní xì yùhù. ¹⁸Te nú iá iin cuàchi nì quida-ne nùù-ní, ò nú iá ñà-ndùá iníhícá-nê, dandu nùù yùhù quida-níà cobrar. ¹⁹Yùhù nduí Pablo, te icúmí danáí-ñà. Cunaha-ní, ndahà yùhù tiaí palabra yohó. Doco sà-ináhá-ní, cuàhà gá iníhícá stnâ

mii-ní nùù yùhù, te có-xiñùhù dansínúú inì mii-ní ñà-sàhà yùhù nì nanihítáhvì-ní vida xi-ní. ²⁰Ñánì, sacúndáhvì` nùù-ní, quidamanì-ní xì ñà-jaàn, vàchi iin-ni nchícùn-ndà Stoho-ndà Señor. Quida-ní favor sàhà-ñá ni coí contentu, vàchi (ináhá-ní) iin-ni xiníndísá-ndá mii-yá.

²¹Pues yùhù, cundéé inì mii-ní ñà-cunini-ní yùhù; te ináhí icúmí-ní quida-ní ñà-ndùá cachí²; ndè más gá icúmí-ní quida-ní, ñàyùcàndùá, tiaí carta yohó nùù-ní.

²²Daaní, cuní stnáì ni coó tùha iin vehe tii ñà-coi ndé iá-ní, vàchi icúmí esperanza ñà-chindée Dios yùhù, vàchi divi ñà-jaàn nduá xícàn tàhvì-nsiá nùù-yá sàhí. Ñàyùcàndùá, nihnú inì sàì ndé ndoó-nsiá.

²³Yohó iá stná Epafras, ndiadí stná-nè sàhà-ñá nchícùn-nè Jesucristu. Te cásàhú stná-nè xì mii-ní, ²⁴te cásàhú gá stná dava ga compaíeruì xì-ní, divi Marcos, xì Aristarco, xì Demas, xì Lucas; vàchi xínduu stná-ne ana chindéé xì sàhà chuun (xi Dios). ²⁵Pues vichi ni níhítáhvì cuáhà-nsiá gracia xi Stoho-ndà Jesucristu ini anima-nsià. Sà-íá.

Tutu Nì Tiaa lin Nèhivì xí Dios nùù Nècuàchì Hebreu

Nì quixi Dèhemanì Dios, nì
cachitnùhu-ya xì nèhivì ñuhìvì
ñà-ndùú palabra xi Yua-yá

1 Sànaха na cuní Dios càhàn-yà
xì xìì-ndà, nìsa techuún-yá
iin nèhivì ñà-cachitnùhu-ne xì
nècuàchìmà palabra xi-ya. Cuàhà
gá xichi nì quida-ya ducán, te cuàhà
gá ejemplu nìsa xichuún-yá na ní
cachitnùhu-ya palabra mà. ²Doco
quìvì vichi na cuáhàn xìnù tiempu,
Dèhemanì-yá nduú ana nì techuún-yá
càhàn xì-ndà. Vàchi sàhà ndahà
fuerte Dèhemanì-yá nì quidavàha-ya
nsidanicuú ñuhìvì iá, te nì chitnùní
stná ini-yà ñà-divi Yà-mà cunduu ana
níhítahì dandacú sàhà nsidaámà.

³Cunaha-nsiá, nacua ndiaha
gá mii-yá, ducán ndiaha stná
Dèhemanì-yá, na ian nduà-yá nduú
Yà-mà, vàchi iin-ni nacua iá-yà, divi
ducán iá stná Yà-mà. Te Yà-mà,
sàhà-ñá fuerte dandacú ndiaha-yá,
ñàyùcàndùá quidáchúún víi
nsidanicuú ñà-iá ñuhìvì. Te na ní nsihì
nì nsidandoo-ya cuàchi-nda, dandu
mànuhù-yá ansivi, te nì sàcòo-ya ladu
cuàhá Yuandiáhá-yâ.

⁴Ñàyùcàndùá, chicá más ndiaá-yà
nùù nsidaa ángel, vàchi nì chitnùní

ini Yuamánì-yá ñà-cachi-ndà xì
Jesús Dèhemanì-yá, te ñà-yòhó
nduú ñà-chicá ndiaá nùù nsidaa
ñà-ndùá cachí-ndà xì iin ángel.
⁵Vàchi còò ni-iin ángel nì níhítahì
cachi Dios xì-né dohó:

Dèhemanì' nduu-ní: vichi
sà-ìtiácù-ní nì quide.
(Còó, có-càchí-yà ducán xì ni-iin
ángel.)

Daaní, inga xichi dohó nì cache
stná-yà (sàhà Jesús):

Na quidá iin yua, ducán icúmí
quide xì mii-yá; te mii-yá, na
iin dèhi cunduu stná-yà nùí.
(Ni cónì cache Dios ducán xì ni-iin
ángel.)

⁶Daaní, nì chitnùní stná ini-yà
quesaa Dèhemanì-yá ñuhìvì yohó,
te quìvì nì cuu ducán, dandu nì
cachi-yà (xì nsidaa ángel xi-ya):

Nsidaa nsiohó ana nduú ángel
xi, icúmí-ndâ cahvi-ndá
Dèhemanì' yohó.

⁷Doco na ní càhàn-yà sàhà ángel
mà, dohó nì cache-yà:

Nì quidavàha-ya ángel xi-ya
(ñà-cacanuu yàchì-né) nahi tàchì;
vàchi nahi mozo xinúcuáchí
nùù-yá nduú-né (sáhà-ne castigu
xi-ya) nahi ñuhu xíxìn.

⁸Doco na ní càhàn-yà sàhà Dèhemani-yá, dohó nì cachi-yà: Dios nduu-ní, te nicanicuahà icúmí-nî cusahnú-ní; te micuísí modo vii icúmí-nî dandacu-ní nùù nèhivì. ⁹Cuú ndisa inì-ní sàhà nsidaa ñà-ìá viì, doco có-cuú dahuun inì-ní ni-iyuhu sàhà cuàchi. Ñàyùcàndùá, nùù mii-yá ana cahvi-ní sànì nìhitáhvì-ní ñà-cudiì cuáhà inì-ní; cunaha-ní, chicá icúmí-nî cudiì inì-ní nùù nsidaa gá ana cutnáhâ xí-nî.

¹⁰Daaní, (inga xaan nacání nansa nì cachi stná nèhivì na cähàn-nè xì-yá):

Stoho-nsì Señor, sànaha nì quidavàha-ní ñuhìvì. Ndaħà mii-ní nì cuàha stná nsidaa sìtnúu itándiaa ansivi. ¹¹Te mate nsidaajàn icúmíâ nsiha, doco mii-ní, còö; nicanicuahà icúmí-nî coo-ní. Nsidaa ñà-ìá ñuhìvì, icúmíâ ndutuhà`, na ian sicoto. ¹²Te na ian nacáhnù vii nèhivì iin dùhnù-né, ducán icúmí-nî quida-ní xì ansivi, vâchi icúmíâ nadàma, na ian nadama-nda ñà-ndìxì-ndà. Doco mii-ní, còö. Iin-ni icúmí-nî coo-ní; mà nunca sàà quiví ndañuhu-ní, nì cachi-nè.

¹³Doco Dios, cónì càchí-yà xì ni-iin ángel palabra yohó; (cuisì mii Dèhemani-yá nì cachi xì-yá dohó):

Yohó coo-ní ladu cuahí` ndè cachi sàà cundeí nùù nsidaa ana xiní ùhì xì-ní; dandu cusahnú fuerte-ní nùù-né, nì cachi-yà.

¹⁴Vâchi ángel, ináhá-ndá ñà-cuisì espíritu vii xinúcuáchí nùù Dios nduu-né; ndacú-ní nùù-né ñà-cacanuu-ne cunucuachi-né nùù-yá, te chindee-né nsidaa ndohó nèhivì icúmí càcu anima-xi.

Màsà nunca nandòdó-nda
gracia xi-ya ñà-cùnì-yà
dacácu-ya anima-ndà

2 Sàhà nsidaajàn, cuàhà gá xiñuhu cunihnu vàha ini-ndà razón ndiaha sànì xinitnùhu-nda, cótó cueé-ni cueé-ni tucù-ndà inga ichì. ²Vâchi ley sànaha, mate cuisì ángel nduu ana nì cachitnùhu xi-nda sàhà-ñá, doco fuerte nì sandiaa stná, te nècuàchì cónì ndúlókö sàhà-ñá, iin castigu cahnú nì nìhi-né nacua ndiá icà cuu xi nsidaa nèhivì có-iníní. ³Ñàyùcàndùá, ndohó nècuàchì (tiempu vichi), ḷnansa cui càcu stná-ndà nû màsà quíhín casu-ndà sàhà palabra ndiaha cachí nansa càcu-nda? Vâchi divi Stoho-ndà Señor nduu ana primeru nì cachitnùhu palabra mà, dandu después nì xinitnùhu stná ndohó nì quida nèhivì nì inini nì càhàn mii-yá. ⁴Te nì chindee stná Yua-nda Dios sàhà-ñá cundaà ini-ndà divi ñà-ndáá nduámà, vâchi nì quida-ya nsidanuu clase milagru ndiaha, te nì sàhatahvì stná-yàndó Espíritu lì xí-yá; (te vichi) cuàhà gá ñà-ndiaha lì quidá Espíritu lì sàhà-ndà segúñ nansa cuní Yua-nda Dios.

Nansa nì nanduu Jesús nahi
nèhivì, te ducán nì nìhi-yá
nansa dacácu-yàndó

⁵Cunaha-nsiá, sànì cachì xì-nsiá sàhà inga ñuhìvì vàxi xi-nda. Doco

màdì ángel cunduu ana cusahnú nùá, vàchi cóni chítnúní ini Dios ducán. ⁶Nùù tutu ìì íá ndé nì càhàn iin nèhivì (xi-yá), te doho nì cachí-né:

Nèhivì ñuhìví, có-ndiaàá guâ-nè, doco nihñú inì-nínè. Còò necesidad icúmí-nî ñà-nsinuu inì-ní nèhivì ñuhìví, doco divi nduá quida-ní. ⁷Te sànì chitnúní stná inì-ní ñà-sàhà sacu quìvì mà-sáà nèhivì ñuhìví ndudava-ne xì ángel xi-ní. Te nì nìhítahví stná-nè cuàhà gá tnùñuhu ndiaha nì quida-ní. Te nì chitnúní stná inì-ní ñà-cusahnú-né nùù nsidaa ñà-ndùá nì quidavàha-ní. ⁸Nsidanicuú iñàha, vâtùni dandacú-né nùá nì quida-ní. Ducán cachá'.

Pues nû ducán sànì nìhítahví nèhivì quida-ne, dandu nsidanicuú iñàha, mà cûí ndòo uan iladu, fuerza icúmí-nê dandacú-né nùù nsidanicuú iñàha. Doco quìvì vichi náhà xìcà, tâñáha ga sàà quìvì dandacú ndisa-ne nùù nsidaa ñà-jaàn. ⁹Doco Jesús, ndisa, sànì cundaà vàha ini-ndà sàhà mii-yá, cuàhà gá tnùñuhu ndiaha sànì nanihì-yá. Vàchi sacù-ni quìvì cóni ndúdává-yá xì ángel, doco sàhà gracia xi Dios nì ndoho-ya, te nì xìhì-yà sàhà nsidaa-nda, te sàháyùcàndùá nì nanihì nsihí-yá tnùñuhu ndiaha xí-yá.

¹⁰Dios nduú ana nì quidavàha xi nsidanicuú ñà-íá. Te sàhà ñà-nì còó más tnùñuhu xí-yá, ñàyùcàndùá nì sàcòo nsidaámà. Doco cuní stná-yà cundoo cuahà dèhe-ya gloria xi-ya. Ñàyùcàndùá, nì chitnúní

ini-yà ñà-ndoho Jesús, vàchi ducán nduá xiñuhu cuu xi-yá sàhà-ñá ni cuácátnáhâ nsidaa ñà-ndùá icúmí cuu xi-yá. Ñàyùcàndùá, sàhà-ñá nì ndoho-ya ducán, ñà-jaàn nì nìhì-yá salvación xi-nda. ¹¹Te cunaha-nsiá, mate divi-ya nduú ana ndiaha dandúhî xì anima-ndà, doco iin-ni Yuamánì-yá icúmí-yâ nahi ndohó. Sàháyùcàndùá có-cùcáhán nùù-yá cachí-yà xì-ndà ñà-ndùù-ndà nahi tnaha-ya. ¹²Vàchi (nùù tutu ìì) doho cachí-yà (xì Yuamánì-yá):

Na natácá tnahi, dandu icúmí nacani xì-né (ñà-ndiaha guá) iá-nî, te coto stnái alabanza nùù-ní, cachí-yà.

¹³Daaní, inga xaan cachí stná: Yùhù icúmí cahvi xì mii-yá.

Te inga xaan cachí stná:

Cundehè-nsiá, yohó iá stnái xì nèhivì nì chitnúní ini Dios cunduu (nahi) dèhi.

¹⁴Pues sàhà-ñá nduu-nda dèhe-ya, te iá iquicùñú-ndà, ñàyùcàndùá stná mii-yá, nì nìhì stná-yà iin iquicùñú (nahi ndohó), te ducán nì nìhì-yá nansa cui-yà. Ñàyùcàndùá, sàhà-ñá nì xìhì-yà, vâtùni nì cundee-yá nùù ñà-malu, vàchi quisì jaàn nìsa dandacú sàhà-ñá cui nèhivì ñuhìví. ¹⁵Te nèhivì, yúhí sàstnùhù-né cui-nè, ñàyùcàndùá, mà úhì dandacú-si nùù-né inii vida xi-ne. Doco vichi (sàhà-ñá nì cundee-yá nùù-sí), vâtùni cuidahan-yándô nùù ndahà-sí.

¹⁶Vàchi màdì ángel nì cùhí ini-yà na ní quixi-ya ñuhìví yohó; còó. Divi ndohó nècuàchì descendencia xi Abraham nì quixi-ya nì chindee-yá. ¹⁷Ñàyùcàndùá nì xiñuhu nanduu-ya iin tiàa; meru

nacua ndáa nèhivì ñuhìvì yohó, ducán nì nanduu-ya, na iin tnaha-ne. Te sàhà ñà-jàan vátùni nì sàcùnduu stná-yà nahi dùtù xi-nda nùù Dios, vátùni cahvi-nda xi-yá ñà-cundehè ndàhví-yàndó. Te sàhà stná nì nanduu-ya iin tiàa, vátùni nì dànnáa-yá sàhà cuàchi-nda, te ducán mà níhì gá-ndà castigu sàhà cuàchi-nda. ¹⁸Te sàhà-ñá nì yàha stná-yà cuàhà vida na ní ndoho guá-yà, ñàyùcàndùá vátùni chindee stná-yàndó na quívì yáha stná-ndà tnündoho.

**Chicá ndiaá Jesús nùù Moisés
mate ndahà nècuàchimà
nì quixi ley sàna**

3 Cunaha-nsiá, iin-ni xínduu-nda nèhivì lì xí Dios, te iin-ni sàni cana stná-yàndó ñà-sàà-ndà gloria xi-ya, ñánì. Ñàyùcàndùá, sàhà nsidaájàn nicanicuahàn xiñuhu cunihnu vàha ini-ndà Jesús, vàchi mii-yá nduú ana cahvi-nda, te divi stná-yà nduú ana nì techuún Dios ñà-quixi nùù-ndà, te nì sàcùnduu-ya dùtù xi-nda. ²Te na ní techuún Dios-yà quixi-ya, dandu nì quida ndisa-ya cumplir nsidaa ñà-ndùá nì sàcùnaha-yá, nacua nì quida stná Moisés sànaha na ní sandiaa-nè nèhivì xí-yá. ³Doco chicá más tnùñuhu icúmí Jesús nùù Moisés mà. Vàchi ducán nduá na ian cuáha iin vehe, cuisì tnùñuhu xí ana nì quidavàha xán nduá queé, màdì tnùñuhu xí miá. ⁴Te iin iin vehe, iá ana nì quidavàha xán, doco nsidanikuú ñà-íá ñuhìvì, cuisì Dios nduú ana nì quidavàha xán. ⁵Ñàyùcàndùá, ducán nìsa quida viì

Moisés sànaha, nì sandiaa-nè nèhivì xí Dios na iin nècuàchì xinúcuáchí (ñùù-yá); te chuun xi-ne nì sanduu stná ñà-cáhàn-nè sàhà palabra icúmí Dios datúi-ya después. ⁶Doco Cristu, (tucu iá xì mii-yá, vàchì) Dèhemànì Dios nduú-yá. Te quidá vií stná-yà (nahi Moisés), doco chuun xi-ya nduá ñà-dàndàcú-yá nùù nsidaa nèhivì xí Yuamáñi-yá. Te divi nèhivì xí-yá sàndùú stná ndohó nùù mäsà yúhì-ndà, te iin-ni ni cùdfi ini-ndà cahvi-nda xi-yá dècuèndè na sáa xìnù tiempu.

**Nansa sàà nèhivì xí Jesús ndé
iá descansu ndiaha xí-yá**

⁷Ñàyùcàndùá, xiñuhu quida-nda nacua cachí Espíritu lì xì-ndà nùù tutu lì ndé cachí-yà:

Vichi sacúndáhvì` nùù-nsiá ñà-nì cúníní-nsiá ñà-ndùá dandacú Dios. ⁸Mäsà quídámáxìní-nsià na ian nìsa quida xiì-nsiá sànaha na ní xìca-ne yucù dànná. Cuàhà gá nì dàcuídà ini-nè yùhù, ndè nì nanduu-ne nahi contra xi. ⁹Te ùì dico cuìà nì xini nècuàchimà milagru ndiaha nì quide xì-né; doco còó, iin-ni nì quida canúú-né (ñà-ndùá dàcuídà ini xì). ¹⁰Ñàyùcàndùá, yáha ga nì cuduchi inì sàhà nsidaa-né, te nì cachi: “Cutu cuní nècuàchimà tucù-nè inga ichì; mà túha-ne cunchicùn viì-né ichí”. ¹¹Ñàyùcàndùá, nì xìdà inì; ndee ní cachì xì-né palabra yohó, te mà dámìà: “Mà nunca cuàhi yáha-ne (lugar ndiaha xí) ndé

cundoo-ne descansu nì cùí".

Ducán nì cachi Dios.

12 Ñàyùcàndùá, cuidadu ni cúndóó-nsiá ñánì, còtó coo iin-nsia nacání chicuéhè inì-xi, te nandòdó-nsiáyà, có-xìnýndísâ gá-nsiáyà, mate Dios iá nicanicuahàn nduu-yá. **13** Sàhajàn nsiquívì xiñuhu nacuàhandee stnahá ini-ndà, mientras iá va tiempu vichi, còtó sàà-ndà cunduu-nda nècuàchì quidámáxìní, vàchi mà úhì dandahví cuàchi-nda ndohó, te cuu xi-nda ducán. **14** Vàchi cunaha-nsiá, cuisì nù iin-ni ni cúnchícùn viì-ndàyá ndè xìnù tiempu, te cunihnu vàha ini-ndàyá nacua nì quesaha-nda, dandísá sàà-ndà nìhítahví-ndà cundoo-nda nùù Cristu.

15 Ñàyùcàndùá, dohó cachí-yà (nùù tutu ii):

Vichi sacúndáhvì` nùù-nsiá ñà-nì cúníní-nsiá ñà-ndùá dandacú Dios. Màsà quidámáxìní-nsiá na ian nìsa quida nècuàchì sànhaha, te cuàhà gá nì dàcuídà ini-nè yùhù, cachí-yà.

16 Te cíndù nèhivì nduu nècuàchì nì inini xi (palabra xi-ya), te después nì cahichì ini-nè? Pues divi nsidaa nècuàchì nì tavà Moisés ñuu Egipto yucán. **17** Te cana divi nduu nèhivì nì cuduchi guá ini Dios sàhà-xí inii ùlì dico cuìà mà? Pues, divi nècuàchì cuàchi ma, te ñàyùcàndùá dísahà-xí nì xìhi-nè yucù dàna mà.

18 Te camadí divi-ni stná-nè xínduu ana nì càhàn ndee guá-yà sàhà-xí ñà-mà yáha-ne lugar xi-ya ndé nìhíté descansu nì cùí? Pues jaan, vàchi nècuàchimà, cóni cùní-nè

cunini-neyà. **19** Ñàyùcàndùá, vátùni cundaà ini-ndà, divi sàhà-ñá cóni cùní-nè cunindisá-né, ñàyùcàndùá mènì cùí yáha-ne (lugar ndiaha ma).

4 Doco cunaha-nsiá, vichi iá va nansa cui sàà-ndà lugar ndiaha xí-yá nacua nì cachí-yà xì-ndà. Ñàyùcàndùá, cuidadu ni cúndóó-nsiá còtó ndañuhu-nsiá ichì sàñi tnii-nsia cuàhàn-nsiá cundoo-nsia nùù-yá ducán. **2** Vàchi nùù ndohó sàñi cachitnùhu-ne ñà-ndùú razón ndiaha xí-yá davani nacua nì cachitnùhu stná-nè xì nèhivì sànhaha ma. Doco mii-né, cóni níhì-né ni-iin provechu nùù palabra mà, vàchi mate ní xinitnùhu-ne, doco cóni xìnýndísâ-né. **3** Doco ndohó nècuàchì xinýndísâ, vátùni sàà-ndà ndé iá descansu ndiaha ma, vàchi (mà níhítahví gá nècuàchì sànhaha ma, vàchi) dohó nì cachí-yà:

Yùhù, nì xìdà inì; ndee ní cachí xì-né iin palabra, te mà dámìa: mà nunca cuàhi yáha-ne (lugar ndiaha xí) ndé cundoo-ne descansu nì cùí.

Ducán nì cachi Dios, vàchi dècuéndè tiempu nì quidavàha-ya ñuhivì sàñi xìnù chuun xi-ya.

4 Vàchi nùù tutu ii iá ndé cachí nansa (nì quida-ya) quìvì ûsà; te dohó cachá:

Quìvì ûsà nì quetatu Dios, vàchi sàñi xìnù nsidaa chuun nì quida-ya.

5 Daaní, iá stná ndé cachí stná-yà inga palabra yohó nùù tutu mà:

Mà nunca cuàhi sàà nècuàchimà lugar ndiaha xí ndé cundoo-ne descansu nì cùí.

⁶Pues (náhà xícà) fuerza icúmí cundoo dava nèhivì lugar ndiaha ma, doco nèhivì nì inini xi razón ndiaha primeru mà, cóni níhì-né sàà-né cundoo-ne yucán, vâchi cóni xinindísâ-né. ⁷Sàhà ñà-jaàn nì cachi stná-yà inga palabra después: vâtùni iá inga tiempu vâha, cachí-yà, divi nduú quívì vichi. Vâchi nì yàha inga caní tiempu, dandu nì tiaa stná Davíd inga palabra xi Dios. Divi nduú palabra làcà (nì tiai nùù tutu yohó) ndé cachí-yà:

Vichi sacúndáhvì⁸ nùù-nsiá
ñà-nì cúníní-nsiá ñà-ndùá
dandacú Dios. Màsà
quídámáxìnì-nsià, cachí-yà.

⁸Daaní, después nì sàà stná Josué (cusahnú-né nùù nèhivì sànahama, doco) ni sàhà mii-né cóni níhì nècuachìma descansu ndiaha ma. Vâchi nú jaan, dandu mà cächí Dios coo inga quívì (cui níhì-ndà descansu mà) después. ⁹Doco divi sàhà ñà-jaàn vâtùni cundaà ini ndohó ana nduú nèhivì xí Dios ñà-íà va iin lugar ndé cundoo-nda quetatu ndiaha-nda. ¹⁰Vâchi cunaha-nsiá, nú sànì nihì-ndà descansu mà, dandu ñà-sànì nsih chuun xi-nda (ñuhivì yohó) cundua, divi nacua nì là stná xì mii-yá na ní xìnù chuun nì quida-ya, nì quetatu-yà. ¹¹Nàyùcàndùá, xiñuhu ñà-cuàhandee ini-ndà sàà-ndà lugar ndiaha ma ndé nihì ndisa-nda descansu, còtó quida-nda nacua nì quida nèhivì sànahama, cóni xinindísâ-né. ¹²Vâchi cunaha-nsiá, cahnu poder xi palabra iì xí Dios. Na ian itiácùà, teayùcàndùá (vâtùni sàà yàchà ndè chicá ini anima-ndà

na ian nduá iin espada dììn ndúì ladu-xi, doco palabra mà, chicá fuerteà nùù iin espada, vâchi dècuèndè meru espíritu xi-nda sáà stná, xì dècuèndè stná chicá ini sàxinítñuní-ndà. Te divi sàhà palabra mà vâtùni cunahà claru nansa nacání ndisa ini-ndà, xì nansa nihnu stná ini-ndà quida-nda. ¹³Cunaha-nsiá, còò ni-iñàha cui coo dèhé nùù Dios; vâchi nùù mii-yá túi claru nsidanicuú iñàha, te indéhe stná-yà nsidaa ñà-ndùá quida-nda, dandu después divi nùù mii-yá icúmí-ndá nacuàha-nda cuenta.

Jesús nduú dütù ndiaha xi-nda

¹⁴Dèhemanì Dios nduú Jesús, te vichi sànì nasaa-yà nùù Yuamánì-yá iá ansivi; dütù ndiaha xi-nda nduú-yá vichi, ñàyùcàndùá iin-ni ni cúnchícùn viì-ndà ichì-yá nacua sàquidà-ndà vichi. ¹⁵Vâchi mii-yá, vâtùni cuhi ndisa ini-yàndó na yáha-nda tnündoho, vâchi cuàhà gá iñàha sànì yàha stná mii-yá, doco cóni quidá-yá ni-iin cuàchi. ¹⁶Nàyùcàndùá, màsà yúhî-ndà càcàn tàhvì-ndà nùù-yá, vâchi yucán iá-yà nùù sillà ndiaha xí-yá ndé sáhatahvì-yá gracia xi-ya. Vâchi icúmí-yá cundehè ndàhvì-yàndó, te quida-ya gracia mà sàhà-ndà na meru xiñuhá.

5 Nsidaa dütù ñuhivì yohó,
chuun nì nihì-né nduá
ñà-cáhàn-nè sàhà nèhivì nùù Dios, te dòcò stná-né promesa xi nèhivì nùù-yá. Stná promesa icúmí coco nùù-yá, icúmí-nê cahmi stná-né nsidaámà sàhà cuàchi nèhivì. ²Te sàhà-ñá nduú stná-né iin ana iin-ni ndohó nahi ñanítñaha-xi, vâtùni

cuhi ini-nè nèhivì dava ga nú có-sâà nècuàchimà cundaà vàha ini-nè, te ò nú sàñi quee-ne ichì váha. ³Doco sàhà-ñá nduu stná dùtù mà nèhivì ùún, ñàyùcàndùá icúmí-né cuàha stná-né promesa sàhà cuàchi mii-né nacua quidá-né sàhà nèhivì dava ga.

⁴Te màdì mii dùtù nácàxin-ne mii-né ñà-nìhì-né chuun ndiaha ma; còó. Cuisì Dios nácàxin xi-né, na ian nì quida-ya xì Aarón sànahah.

⁵Pues, ducání stná Cristu, màdì mii-yá nì càchí-yà cunduu-ya dùtù sàhà-ñá chiigá tavà-yá tnuñuhu xí mii-yá; còó. Divi Yuamánì-yá nì sàha xi-yá chuun ma, vàchi dohó nì cachi yàmà xì-yá:

Mii-ní nduu-ní Dèhemani'; vichi sà-itiácu-ní nì quide.

⁶Te divi ducán nì cachi stná-yà inga xaan xí tutu ìì mà:

Nicanicuahàn cucumi-ní chuun cunduu-ní nahi dùtù, nacua iá chuun xi (dùtù sànahah nani) Melquisedec, nì cachi Dios.

⁷Vachi (in xichi) na iá va Jesús (ñuhivì yohó) nahi tiàa, dandu nì xícàn tâhvì fuerte-yà nùù Yuandiahaya-yá Dios, vàchi sàhà-yámà vâtuni càcu-ya ñà-màsà cúi dahuun-ya. Cuàhà gá nì sacundahví-yà, dècuèndè nì sacu stná-yà; te sàhà-ñá nihnu ndiaha guá ini-yà, ñàyùcàndùá nì cuhi ini Yuandiahaya-yá mii-yá. ⁸Cunaha-nsiá, mate meru Dèhemani' Dios nduu-yá, doco nì quida stná-yà tocar ndoho stná-yà sàhà-ñá cundaà vàha ini-yà nansa iá ñà-nchicùn-ndà nsidaa ñà-ndùá nì ndacu nuù-yá. ⁹Daaní, na ní nsihi nì ndoho-ya, dandu sà-ìá, nicanicuahàn vâtuni dacácu-ya nsidaa nèhivì iníní xí-yâ. ¹⁰Vachi

sàñi cachi Yuamánì-yá ñà-mii-yá cunduu-ya dùtù chicá ndiaá, te quida-ya chuun xi dùtù na ian nìsa quida Melquisedec mà (sànahah).

Ndahví nsidaa nèhivì nacóó xí ichì Jesús

¹¹Cunaha-nsiá, iá cuàhà gá ñà-cùnì' cachì xì-nsiá sàhà chuun yohó, doco ùhì chinahì mii-nsiá sàhà-ñá vichi, vàchi ùhì sàà-nsiá cundaà vàha inì-nsia, ¹²mate vichi sàñi sàà tiempu ñà-chinaha mii-nsiá dava ga nèhivì nì cùí, doco còó, xiñuhu ìì ñà-danácuáhâ gá nèhivi mii-nsiá ndè palabra chicá mà úhì xi-ya. Vàchi nahi ñà-cuati nduu-nsiá, nahi ana tà cútùha cuxi comida fuerte, nahi méè chichi ìì nduu-nsiá. ¹³Vachi nèhivì tà cútùha viì nansa cuní cachi palabra xi ichì váha-ya, nahi méè xínduu-ne, na ian tèndodo itiácu-va-ne. ¹⁴Doco nèhivì sàñi cutùha nacuni índù ichì nduu ichì váha, pues nahi nècuàchì sahnú xixí xi comida fuerte xínduu-ne, vàchi sàñi sàhandee íní-nè cutùha vàha-ne índù-ñá iá vàha, te índù-ñá có-ìá vàha.

6 Ñàyùcàndùá, xiñuhu cunduu-nda nahi nècuàchì sahnú, te cutùha-nda palabra chicá nchichí xi Cristu, màdiá cuisì dàñùhù chicá sencillu cunihnu ini-ndà nicanicuahàn; còó. Màs à ndésahá tú-ndá xí palabra primeru, vàchi sàñi cundaà vàha ini-ndà sàhà palabra mà, ináhá-ndá nacáníá nansa naxicocuín ini-ndà sàhà cuàchi-nda ñà-còò chuan. Te sà-ìnáhá stná-ndà nansa icúmí-ndà cunihnu vàha ini-ndà Dios, ²xì nansa cuhiì-ndà, xì nansa

chitàndò-ndà ndahà-ndà dìnì nèhivì (na xícàñ tâhvì-ndà sàhà-né). Te sà-ináhá stná-ndà nansa icúmí nsìi natiacu-nè, xì nansa icúmí coo stná juiciu final. ³(Doco cumánì gá ñà-ndùá xiñuhu cundaà ini-ndà sàhà-xí.) Ñàyùcàndùá, cahnú gá Dios icúmí-ndá quida-nda seguir (ndè cachi ndufuerte fe xi-nda).

⁴⁻⁶Vàchi nú sàñì dàtnúù Dios sàxìnítñuní iin nèhivì, te después sàà-nè nacoo-ne (ichì ndiaha ma), dandu mà cíí gá sàà-nè naxicocuñin ini-nè inga xichi sàhámà. Àchi sà-ináhá-nê nansa iá ñà-nìhítáhvì ndiaha-nda nùù Dios, te sàñì xini stná-nè nansa iá ñà-cucumi-nda Espíritu lì xí-yá. Ndè ináhá stná-nè ñà-ndiaha guá iá palabra lì xí-yá, te ini anima-nè sàñì xini stná-nè milagru xi-ya nahi milagru xi inga ñuhìvì vàxi xi-nda. Doco (ndahví-nè) nú sàñì nacoo-ne ichì mà, vàchi cuní cachàmà na ian nì nachituu-ne Dèhemani-yá nchìca cruz inga xichi tu, te nduú stná na ian sácündiaa vate-néyá. ⁷Ñàyùcàndùá, (ducán icúmí cuu xi nècuàchìmà nahi ejemplu sàhà) ñuhù xi-nda, vàchi nú sàñì cuun ndiaha dàvì, te nì ndèe cunú ndèhì, dandu (tuxí ini-ndà) cuàhàn cundiatú-ndà, ádi cuàha viì itu-ndà. Te divi ducání stná xì nèhivì. (Nú iin-ni nchícùn viì-né mii-yá), dandu vâtùni cundiatú anima-nè. ⁸Doco nú (nacoo-ne ichì-yá), dandu cunduu-ne nahi ñuhù ndé cuiñ sahnú yùcù iñu, ò yùcù chicuéhè, vàchi mà ndéé vàha-ne nùù-yá, te vichi sà-itúñ nìhì-né iin castigu cahnú, te fin xi-ne cunduu ñà-coco-ne.

⁹Doco tucu icúmí cuu xi mii-nsiá, ñani mání, ináhí, mate sàñì cachì xì-nsiá ñà-ndùá nì cachì. Àchi seguru icúmí mii-nsiá ñà-cundiatú anima-nsià, te càcu-nsia. ¹⁰Vàchi vàha Dios, te mà nándodó-yá obra sàñì quida-nsia; ni mà nándodó stná-yà nansa cuú guá inì-nsia sàhà-yá, te sàhámà nì chindee-nsiá dava ga nèhivì xí-yá; te dècuéndè vichi chindéé ìi-nsiánè. ¹¹Te nsiùhù, cuní-nsì iin-ni ni cúnìhi inì-nsia quida-nsia ducán ndè quìvì último sàhà-ñá cucumi-nsiá seguru cuàhàn-nsià nìhítáhvì ndisa-nsia ñà-ndiaha lì ndiatu-nda. ¹²Màsà cùdúsán-ndá; ciò. Iin-ni ni cúnìndísá-ndá, te quida ndee ini-ndà nacua nìsa quida nèhivì sàñì nìhítáhvì ñà-ndiaha lì nì cachi-yà xì-ndà.

Iin tnùndé ini ndiaha icúmí nsidaa nèhivì xí Dios

¹³Na ní saquin Dios compromisu xì Abraham sànahaa, nì cachì-yà xì-né: "Yùhù chináhí mií". Ducán nì cachì-yà, vàchi ciò cá inga ana chicá ndiaá nùù mii-yá. ¹⁴Te nì cachì stná-yà xì (Abraham) yucán: "Seguru icúmí cundiatú anima-ní quide; te cuàhà gá descendencia xi-ní icúmí cundoo". ¹⁵Ñàyùcàndùá, ducán nì sandiatu cuéyàà nècuàchìmà dècuéndè nì sàà quìvì nì nìhì-né ñà-ndùá nì cachì Dios xì-né.

¹⁶Nèhivì ñuhìvì yohó, nú cuní-né caquin fuerte-nè iin compromisu, dandu ndácùcahan-né quìvì iin ana chicá ndiaá nùù mii-né, (nahi Dios), te nú sàñì chinaha-né mii-yá, dandu sà-íá, icúmí-né nacahan-né Dios.

17 Ñàyùcàndùá, na ní quida Yua-nda Dios comprometer ñà-icúmí-ndá nìhitáhvì-ndà ñà-ndiaha íxí-yá, dandu ní ndacúcahan-yá mii-yá, vàchi cuní-yá cundaà vàha ini-ndà iin palabra mà-dáma nduá ní cachi-yá. **18** Ducán dandu tì palabro nduámà, (dihna cuisì-ní ní cachi-yá, dandu después ní chinaha-yá mii-yá), ñàyùcàndùá, nicanicuahàn icúmí cundiaa palabra ní cachi sahnú-yá mà; mà nunca dandahví-yàndó, seguru icúmí coo tnündé ini fuerte xi nsidaa ndohó nècuàchì cundéé inì-xi ñà-dacácu-yàndó, te sàni cahvi stná-ndà xì consuelu ndiaha sáhatahvì-yá. **19-20** Te consuelu mà, vátuni chindeá anima-ndà, vàchi có-ndùá tnùhu; ñà-seguru nduá. Vàchi dècuèndè lugar ndé (chicá inì-xi vehe ìì Dios ansivi), yucán sàni nansihvi Jesús, ní yàha-ya nùù ñà-sàdí nihni nùù-ndà yucán, te dècuèndè lugar mà sáhatahvì-yándó tnündé ini mà, vàchi dihna-ya ní sàà-yá yucán ñà-càhàn-yá sàhà-ndà. Vàchi vichi sàni nìhi-yá chuun cunduu-ya dùtù xi-nda, te nicanicuahàn icúmí-yá quida-ya chuun ma, divi nacua nìsa quida Melquisedec sànaha.

**Nahi chuun xi dùtù nani
Melquisedec, ducán nduá
chuun quidá Jesús vichi**

7 Nècuàchì dandacú nùù ñuu Salem ní sanduu Melquisedec mà. Te ní sanduu stná-né dùtù xi Stoho-ndà Dios, divi ana dandacú ndè chicá ansivi. Te divi-ne ní quee ní nanchicùn ìchì xì Abraham na mändixi nècuàchìmà ní sàhàn-né

guerra ní cundee-né nùù cuàhà rey, dandu ní quee Melquisedec mà ní dàhfí-ñánê. **2** Te ní sàha nècuàchìmà-né diezmu sàhà nsidaa ñà-ndùá nihí-né. Te quìvì Melquisedec mà, cuní cachà “rey ndàcuisì inì-xi”. Te ñà-ndùú stná-né rey xi ñuu Salem yucán, ñàyùcàndùá cuní cachi stná quìvì mà “rey xi ndé iá paz”, vàchi quìvì Salem mà, cuní cachà “iá paz”. **3** Te cunaha-nsiá, còò (ndé nacání sàhà) yuadíhí-né, ni (sàhà) yohòtéhè-né, ni nansa ní tìnuù-né, ni nansa ní xìhì-né; ñàyùcàndùá, ducán queámà na ian nicanicuahàn quidá-né chuun xi dùtù nacua quidá Dèhemànì Dios.

4 Pues na cahnu-guá iá chuun ní nìhi Melquisedec sànaha ma, vàchi dècuèndè stná yua raza-nda Abraham ní sàha xi nècuàchìmà diezmu, divi diezmu ní tavà-né nùù ñà-cuìcà ní nìhi-né na ní sàhàn-né guerra. **5** Daaní, después ní sàa iin tià nani Leví ní nìhi-né chuun ñà-cunduu stná-né dùtù, mii-né xì descendencia xi-ne. Te ní sàcùnaha nsidaa-né tavà-né diezmu nùù ñanìtnaha-ne raza-ndà nacua cachí ley ìì. (Ñàyùcàndùá, ducán ní quida-ne) mate iin-ni descendencia xi Abraham ní sanduu stná nsidaa ñanìtnaha-nemà. **6** Doco dùtù Melquisedec yucán, mate có-ndùú-né descendencia xi Leví, doco dècuèndè nùù stná Abraham ní cutahví-né diezmu mà, dandu ní dàhfí stná-né nècuàchìmà, mate (iin ana ìì gá nduú nècuàchìmà) ñà-ní saquin Dios iin compromisu xì-né. **7** Ñàyùcàndùá, (chicá ìì Melquisedec), vachí ináhá vâha-nda,

cuisì iin ana chicá ìi cui dahíi xì inga nèhivì. ⁸Te dütù xínduu descendencia xi Leví, nèhivì ùún nduú-né, mà cútíacú-né nicanicuhàn, doco tavá-né diezmu vichi. Doco tucu iá ñà-ndùá cachí (tutu ìi) sàhà Melquisedec, vàchi ducán cähàn mà sàhà-né (na ian) itiácú ìi-né. ⁹⁻¹⁰Te mate vichi tavá descendencia xi Leví mà diezmu nùù nèhivì, doco tucu nduá nìsa quida-ne antes, vàchi como yohótéhè Leví nduú Abraham, te nì dòcò-né diezmu nùù Melquisedec mà, ñàyùcàndùá dècuèndè cui quida stná-ndà cuenta na ian stná Leví nì dòcò xì diezmu mà nùù nècuàchimà na ní quee-ne nì sanchicùn ichí-né Abraham.

¹¹(Ináhá-ndá), nì nihì nècuàchì raza-ndà ley ìi xí Dios sàhà ndahà dütù descendencia xi Leví. Te tnaha Aarón nì sanduu stná nsidaa dütù mà. Doco siempre cumánì gá quee viì chuun nìsa quida-ne, ñàyùcàndùá nì ndecunu inga dütù, (divi nduú mii-yá). Doco có-quidá-yá na ian nìsa quida Aarón sànaha; còó. Na ian nìsa quida Melquisedec, ducán quidá-ya. ¹²Te ñà-sàní dama (Dios) modo quidá dütù, ñàyùcàndùá icúmí stná-yá dama-ya ley (nchícùn nèhivì). ¹³Vàchi Jesús nduú (dütù saa) cähàn-ndà sàhà-xí, te diín descendencia icúmí mii-yá; còò ni-iin yohótéhè-yá nìsá quídáchúún nahi dütù nùù mesa ìi xí Dios. ¹⁴Vàchi ináhá-ndá, divi tiàa nani Judá nduú yohótéhè Stoho-ndà Señor, doco còò ni-iin palabra nì càchí Moisés sàhà nècuàchì yucán

ñà-cunduu-ne iin dütù, ni stná descendencia xi-ne.

¹⁵Ñàyùcàndùá, náhà chicá claru (ñà-ndáà nduá cachí xì-nsiá), vàchi vichi sàní ndecunu inga dütù, te (nicanicuhàn) quidá-yá chuun ìi mà nùù Dios nacua nìsa quida dütù Melquisedec sànaha. ¹⁶Vàchi divi sàhà-ñá itiácú-yá nicanicuhàn, te iá cuàhà poder xi-ya, ñàyùcàndùá nì nihì-yá chuun xi dütù mà, màdì sàhà-ñá nduú-yá descendencia (xi inga dütù) nacua cachí iin ley. ¹⁷Vàchi ducán nì cachí Yua-nda Dios xì Jesús:

Nicanicuhàn cucumi-ní chuun xi dütù nacua nduú chuun nìsa quida Melquisedec.

¹⁸Ñàyùcàndùá, nì ndañuhu ley sànaha ma, vàchi cóni quéé víiá. Mànícùí chindee cuáhà-ñá nèhivì, ¹⁹mànícùí nacuàhandee iniànè ñà-sàà-né quida viì-né nacua ndiá icà-né. Ñàyùcàndùá nì sàha-yàndó inga tnündé ini chicá ndiaha, te divi sàhajàn vatùni thàtuu-nda nùù-yá vichi.

²⁰Cunaha-nsiá, na ní sàha Yua-nda Dios Jesús chuun xi dütù, nì chinaha-yá mii-yá (ñà-nicanicuhàn cunduu-yamà dütù). ²¹Doco dütù (descendencia xi Leví mà), còó, cóni cähàn-yá ducán na ní sàha-yanè chuun yucán. Cuisì Jesús nduú ana nì nihítahví nì càhàn xì Dios ducán, te dohó nì cachí-yá:

Yùhù nduú Stohò-ní Señor, te chináhí mií, (seguru cundua), mà dáma inì: nicanicuhàn cucumi-ní chuun xi dütù nahi chuun nìsa quida Melquisedec.

22Pues ducán nì cachí-yà xì Jesús, te sàhà-ñá fuerte guá palabra xi-ya, ñàyùcàndùá chicá ndiaá tratu saa (nì saquin-yà).

23Daaní, dütù ùún-ní, màdì nicanicuahàn icúmí-né chuun xi-ne, vàchi xíhi-nè; ñàyùcàndùá, cuàhà-né sàni quida xi chuun xi dütù mà. **24**Doco Jesú, còó; mà nunca sàà inga nèhivì cunduu-ne dütù lugar xi-ya, vàchi nicanicuahàn itiácú-yà. **25**Ñàyùcàndùá, nú xícàn tàhvì-ndà nùù Dios, te ndácùcahan-nda quìvì Jesú, vâtùni dacácu dahuun-yàndó nicanicuahàn, vàchi nicanicuahàn itiácú-yà cähàn-yà sàhà-ndà.

26Cunaha-nsiá, meru dütù xiñuhu-nda nduú Jesú, vàchi ìì ndisa-ya, mà dáná-yá, còò cuáchí-ya, tucu dahuun iá-yà nùù nècuàchì cuàchi, te vichi dècuèndè (gloria) chicá nùù-xí ansivi sàni sàà-yà. **27**Còò necesidad icúmí-yá dòcò-yá promesa nsìquívì sàhà-ñá nàà sàhà cuàchi nèhivì. Ducán quidá dava ga dütù, dihna dócò-né promesa sàhà mii-né, dandu después sàhà nècuàchì dava ga. Doco Jesú, còó, iin xichi-ni nì sàhà-ya vida xi-ya nì sanduu-ya promesa nì dànaná dahuun-ya sàhà-ndà, te nicanicuahàn ndiaá ñà-jaàn.

28Daaní, cachí stná ley sànaaha ma ñà-vâtùni cunduu nèhivì iin dütù mate iá cuàchi-ne. Doco vichi, còó, sàni yàha ley mà, te sàni cachí fuerte Dios ñà-divi Dèhemànì-yá cunduu dütù xi-nda; te nicanicuahàn cundiaa chuun ìì quidá mii-yá.

Nansa cähàn Jesú sàhà-ndà
nacua cachí ley saa sàni
sàhà Dios cunchicùn-ndà

8 Nsidaa ñà-jaàn sàni cachí
sàhà-ñá cundaà inì-nsia

ñà-divi mii-yá nduú dütù xi-nda, vàchi chuun jaàn quidá-yá vichi ndé iá-yà ansivi ladu cuahá sillia ndiaha ndé iá Yua-nda Dios.

2Xinúcuáchí-yâ ini vehe ìì-yá, vàchi vehe ma nduú veheñìhu ndisa xi-ya, te Stoho-ndà Señor nduú ana nì quidavàha xán, màdì nèhivì.

3Daaní, nsidaa dütù (ñuhìví yohó), chuun xi-ne nduá chínđoó-né promesa xi nèhivì nùù Dios, te sahmí stná-né ñà-ndùá dòcò-né nùù-yá. Ñàyùcàndùá nì xiñuhu cucumi stná Jesú ñà-cui chindòó stná-yà nahi promesa. **4**Vàchi nú ni coó ìì-yá ñuhìví yohó nì cùí, dandu mà cùí cunduu-ya dütù, vàchi sàndòó cuàhà dütù xi ley xi Moisés, te (nsìquívì) chínđoó-né promesa xi nèhivì nùù Dios. **5**Doco cunaha-nsiá, seña uun nduú veheñìhu xi nèhivì, xì stná nsidaa ñà-ndùá xichúûn-né nùù chuun xi dütù mà, có-ndùá ñà-ndiaha ndisa iá ansivi. Vàchi na cuáhàn Moisés quidavàha-ne veheñìhu sícoto sànaaha, nì cachí Dios xì-né: “Caquìn-ní cuidadu ñà-quidavàha-ní nsidaajàn nacua iá veheñìhu nì dàcùnì mii-ní (na ní nana-ní) yucù yucán”. **6**Doco vichi icúmí Jesú iin chuun chicá ndiaha (nùù dütù ndoó ñuhìví yohó), vàchi ley saa sàni sàhà-ya vichi nduú iin ley chicá vàha, vàchi chicá ndiaha nì cachí-yà quida-ya xì-ndà vichi. **7**Vàchi ley primeru mà, nú còò ni-iñàha cumánì gá nùá, dandu mà cáquín gà Dios inga ley saa ma ni cui. **8**Doco cóní ndóo ini-yà xì nèhivì (nchícùn ley primeru mà), ñàyùcàndùá, dohó nì cachí-yà (nùù tutu ìì):

(Yùhù nduí) Stoho-nsiá Señor,
te cachí, vàxi iin quìvì,

dandu icúmî cuàhi iin ley
saa cunchicùn nècuàchì ñuu
Israel, xì stná nècuàchì ñuu
Judea. ⁹Te ley saa ma, tucu
coa nùù ley nì sàhi xìì-né
quìvì nì taví-né nùù ñuu
Egipto, te nì dàcúndêhí-né
ichì ndé nì caquee-ne; vàchi
ley mà, cónì chívâha viì-néa.
Ñàyùcàndùá nì nacoi-né.

¹⁰Còó, tucu coo ley saa icúmî
cuàhi nsidanicuú nècuàchimà
quìvì nùù-xí, cachí. Vàchi
meru ini sàxìnítñuní-né
icúmî chihi ley xi; dècuèndè
meru ini anima-né icúmí
stná ndòo dahuan. Dandu
mindaa yùhù cunduu ana
cahvi-né, te mii-né cunduu
ndisa-ne nèhivì xí. ¹¹Te quìvì
yucán, mà cóó gá necesidad
chinaha tnahá-né sàhí
sàhà-ñá cunaha tnahá-né
xi'; còó, vàchi nsidanicuú-né,
icúmí-né cunaha-né yùhù,
nècuàchì ndahví te nècuàchì
cuìcà. ¹²Te yùhù icúmî
cuicahnú stná inì sàhà nsidaa
ñà-có-ndiàá nì quida-ne; te
mà nunca nsinuu ga inì sàhà
cuàchi-ne mà, nì cachí Dios.

¹³Pues sàhà palabra jaàn (vàtùni
cundaà ini-ndà) ley tuhú sàní
nanduu ley primeru mà, vàchi ley
saa nduá cachí-yà (xi inga ley nì
sàha-ya). Ñàyùcàndùá, nú ñà-tuhú
nduú ley sànahaa ma, dandu sà-itúú
ndañuhu dahuan.

Veveñùhu íá ñuhiví yohó
xì veveñùhu íá ansivi

9 Ley primeru mà, nì cachà
xì nèhivì nansa xiñuhu

cunucuachi dùtù nùù Dios, xì nansa
cuyucun stná iin vehe ìì ñuhiví
yohó. ²⁻³Ñàyùcàndùá, nì cuyucun
iin veheñùhu sícoto ndiadí nihni
xi iin sícoto caní, dandu nì nandua
ùì cuarto. Te ini cuarto primeru
mà iín iin candeleru, xì stná iin
mesa ndé itándoó pan ìì nùù Dios.
Daaní, inga ladu mà nduú vehe
ndé cachí-né nduú vehe chicá ìì.
⁴Te icúmí lugar mà mesa oro ndé
sahmí-né inciensu, te yucán íá
stná caja ìì xí ley mà, idáducán iin
chìdídà oro. Te ini caja mà inácáá
iin quìdi oro ndé ñuhú comida
nani maná, te inácáá stná vara
xi Aarón nì cana ita. Daaní, ñuhú
stná ndúì tabla yùù ndé itándiaa
palabra xi ley mà. ⁵Te dìquì
caja ìì mà xí-itasisi ángel ndiaha
nani querubín, itaníní ndixìn-né
dìquì-nú, te tìxi ndixìn-némà nì
sanduu lugar ndé nìsa xicahnú ini
Dios sàhà cuàchi nèhivì. Doco vichi
có-cùsáí càhàn cuàhà gué` xì-nsiá
sàhà nsidaámà.

⁶Pues nì nsihi nì cuyucun nsidaa
inàha ini veheñùhu sícoto mà,
dandu nsiquívì nìsa sahàn dùtù ini
cuarto primeru mà ñà-quida-ne
chuun icúmí-né quida-ne. ⁷Doco
cuarto ùì íá chicá inì-xima, còó;
cuisì dùtù chicá cusáhnû nduú
ana quíhvi inì-xima, doco cutu iin
quìvì cada cuìà quíhvi-ne, nihí-né
níi (quisì) sáha-ne sàhà cuàchi
mii-né xì sàhà stná cuàchi nèhivì
dava ga, divi cuàchi nì quida-ne
cónì sáha-ne cuenta. ⁸Pues sàhà-ñá
ducán nì ndacu nuù nèhivì sànahaa
ma, seña nduá nì cachitnùhu
Espíritu ìì ñà-tayóo permisu yàha
nèhivì ndè lugar chicá ìì xí-yá na

quívì xichúûn vá-né vehe ìì primeru mà.

⁹ Pues cunaha-nsiá, iin ejemplu nduú nsidaa ley xi veheñùhu yucán sàhà-ñá cundaà ini ndohó nècuàchì tiempu vichi. Vàchi cachí ley mà ñà-xìñùhù dòcò-ndà cuàhà iñàha (veheñùhu), te cahmi stná-ndà quisì nduú promesa xi-nda. Doco mate ducan ni cahvi-ndayá, mà cúi dacúxíoámà cuàchi-nda nùù sàxìnítñùnì-ndà.

¹⁰ Vàchi cuisì cahàn ley mà sàhà índù comida xiñuhu cuxi-nda, te ò índù ñà-coho-nda, ò nansa icúmí ndoo traste xi-nda, xì nansa icúmí-ndá cuchi-nda; cuisì sàhà ñà-ìá ñuhìvì yohó-ní cahàn ley mà. Vàchi nì chitnùní ini Dios ñà-cuisì cundiaàmà nùù-ndà dècuèndè quívì quee inga ley saa xí-yá.

¹¹ Doco vichi sà-ìá Cristu, te mii-yá nduú-yá dütù xi-nda sàhà-ñá cui nìhitáhvì-ndà ñà-ndiaha ñí xí-yá. Te xinúcuáchí-yá ini iin veheñùhu có-ìá ñuhìvì yohó, vàchi màdì ndahà nèhivì nì cuyúcàn, ñàyùcàndùá chicá ìì-ñá, te chicá ndiaha stná. ¹² Te mii-yá, iin xichi-ni nì quìhvì-ya ini lugar chicá ìì yucán, doco màdì nì chelù, ò nìi litú nduá nihí-yá nì quíhvì. Còò; divi nìi mii-yá nduá nì sàha-ya, te sàhámà vátùni nì nihí-yá nansa càcu dahuun-nda nicanicuahàn.

¹³ Vàchi nèhivì (antes), nú sàni quida-ne iin falta nùù ley xi-ne, te có-ìá ndoo ga-né (nacua cachí ley mà), dandu xíhì buey, o xíhì litú, te xíxin stná iin chelù dìhí, te nandúú-si nahi mii yàà. Dandu sódò nsìquìn dütù nìi quisì mà, xì stná yàà mà dìquì nèhivì mà, dandu

ñà-sàni ndañuhu falta xi-ne cundua. Sàni ndundoo-ne iyuhu, mate cuisì cuerpu xi-ne, (màdì anima-nè).

¹⁴ Te nú ducán nìsa (quida nèhivì xì nìi quisì), dandu na cuahà gá más ndiaá nìi Jesú sàhà-ñá ndoo cuàchi anima-ndà, nsidanicuú cuàchi cuàhàn dandáñúhú dahuun xi-nda ni cuí. Vàchi sàhà-ñá itiácu anima-yà nicanicuahàn, ñàyùcàndùá nì sàha-ya meru vida xi-ya ña-cundua na iin promesa; te promesa ndiaha ndisa nduá, vàchi còò ni-iin cuàchi ni quidá-yá. Pues sàhà nsidaajàn, sàvàtùni cunucuachi víi-nda nùù mii-yá iá nicanicuahàn. ¹⁵ Vàchi sàhà ñà-ndùá nì quida (Dèhemani-yá) Jesú, nì sàha-ya inga ley saa xí-yá sàhà ñà-vàha xi-nda. Mate ní quida nèhivì falta ñà-cónì chívàha viì-né ley primeru mà, doco nì xìhì Jesú nì dànaà-yá sàhà nsidaa falta mà, te vichi vátùni cundiatú anima nsidaa ana caná-yá; vátùni nìhitáhvì-né ñà-vàha xi-ya dècuèndè nicanicuahàn.

¹⁶ Cunaha-nsiá, nú cuní-ndà ndutahvì dèhe-nda biene xi-nda, dandu tiaa-nda iin tutu cachí nansa ndutahvì-né. Doco fuerza cundiatu-ne dècuèndè nú sàni xìhì-ndà, ¹⁷ vàchi mate sàni tiaa-nda tutu mà, mà cùndiáá` dècuèndè cachí sàà cui-ndà; có-ndiàá` na itiácu ìì-ndà. ¹⁸ Ñàyùcàndùá, na ní sàha Dios ley sànahma ma, nì chitnùní stná ini-yà ñà-cui quisì, te cuìtià nìi-sí. ¹⁹ Vàchi (ducán cachí nùù tutu ìì), nì nsihì nì cachitnùhu Moisés xì nèhivì nsidaa palabra nduú ley mà, dandu nì tnii-ne idì cuahá, xì yùcù nani hisopo,

te nì dàndàxín-néà xì nìì chelù xi nìì sìmbee, te nì dàcà stnahá nsidaámà xì tècuí, dandu nì sòdò nsiquìn-né ndutè mà dìquì libru ìì xí-yá, xì dìquì nsidaa stná nèhivì itá yucán. ²⁰Te nì cachí-nè: “Sàhà nìì yohó sàni saquin Dios iin ley nà-chivàha-nsia vichi”. ²¹Daaní, davani nì sòdò nsiquìn stná-né nìì mà inicatu ini veheñùhu sícoto mà xì nùù stná nsidaa còhò xichúún dùtù nùù chuun xi-ne. ²²Vàchi cachí ley mà nà-casi nsidaa iñàha icúmí còdò nìì mà icà-xí, te ducán ndundoa nùù Dios. Àchi cunaha-nsiá, mà sáà-yà cuicahnú ini-yà sàhà ni-iin cuàchi-nda nù còò nìì nì xítia.

Nansa nì sàha Jesucristu vida xi-ya sàhà-ná cuxio cuàchi-nda

²³Ñàyùcàndùá, na sácuàhàn Moisés dahíi-né veheñùhu sànahama, vátuni nì xichuún-né nìì quisì, vàchi veheñùhu ñuhivì yohó-ní nì sandua, te cuiì ejemplu uun nì sanduu stná, cóni sàndúá veheñùhu ndisa xi-ya iá ansivi. Doco meru vehe ìì-yá iá yucán, promesa chicá ndiaha xiñuhá, màdì cuiì nìì quisì. ²⁴Ñàyùcàndùá, vichi sàni nasaa Jesús ndè meru ansivi nà-màcuiìn-yà nùù Dios sàhà-ndà. Màdì veheñùhu ñuhivì yohó nduú lugar ndé nì nasaa-yà, còó; vàchi cuiì ejemplu uun nduú veheñùhu ñuhivì yohó, cò-ndúú ndisa-ña vehe ìì nì quidavàha mii-yá ansivi. ²⁵Dùtù cusáhnû raza-ndà Judea, na quíhvi-ne ini cuartu chicá ìì xí veheñùhu, nìì (quisì) nihí-né sàhàn, màdì nìì mii-né. Te cuìà cuìà quidá-né ducán. Doco Jesús,

còó; có-xìñùhù cuàha-ya vida xi-ya cuàhà xichi, còó. ²⁶Vàchi nù ducan ni cündúá, dandu cuàhà gá xichi icúmí-yá ndoho-ya dècuèndè na ní sàcòo ñuhivì xì ndè vichi ni cuí. Doco còó, vàchi na ní xìnu tiempu antes, dandu nì quixi-ya ñuhivì yohó, te nì sàha-ya vida xi-ya, doco cuiì iin xichi-ni nì xihì-yà, vàchi nì dànaá nishí-yá sàhà-ndà, te nì nìhì-yá nansa cuxio dahuun cuàchi-nda. ²⁷Vàchi divi nacua icúmí nsidaa nèhivì sàà-nè cui-nè iin xichi, te después nsidandaà Dios sàhà-né, ²⁸divi ducání stná Cristu, iin xichi-ni nì sàha-ya vida xi-ya nì nacuida-ya cuàchi cuàhà gá nèhivì. Dandu después icúmí-yá naxicocuñin-yà ñuhivì yohó, doco màdì gá sàhà-ñá (ndoho-ya sàhà) cuàchi-nda; còó. Cunaha-nsiá, divi sàhà nà-càcu nsidaa ndohó nèhivì ndiatú naxicocuñin-yà cunduamà.

10 Ley sànahama, màdì meru nà-chicá ndiaha ìì xí Dios nì sàndúú ndisa; cuiì nì cachitnùhu uan nà-después icúmí quixi nà-ndiaha ìì ndisa xi-ya. Ñàyùcàndùá, mate nicanicuahàn dócò ìì-né promesa cachí ley mà, te cuìà cuìà quidá dùtù ducán, doco mà cùí ndoo cuàchi nèhivì sàhàn nùù (veheñùhu) sàhámà. ²Vàchi nù jaan, dandu mà cuáha ga xí promesa mà, vàchi mà dàndóhô gá cuàchi nèhivì sàxinítñuní-né nì cuí. ³Doco vichi, sàhà-ná cuìà cuìà sáha ìì-né promesa (cachí ley) mà, ñàyùcàndùá nsinúú ini-né iá ìì cuàchi-ne. ⁴Vàchi sàhà nìì buey, ó nìì simbee, mà nunca cui cuxio cuàchi ni-iin nèhivì. ⁵Ñàyùcàndùá, na ní quesaa Jesucristu ñuhivì yohó, dohó nì cachí-yà xì Yuamánì-yá:

Mii-ní, màdì promesa nduá cuní gà-ní cuàha nèhivì mii-ní. Màdìá cui quisì coco gà-si nùù-ní nduá cuní-ní. Còó. Ñàyùcàndùá vichi sàni quidayucùn-ní iin iquicúñú cucumí. ⁶Vàchi màdì quisì ní xìxìn, ni màdì inga clase promesa sàhà cuàchi nduá cudíi iní-ní sàhà-xí; còó. ⁷Dandu yùhù, ní cachì: “Yohó vàxi ñà-quida ndise cumplir ñà-ndùá cuní-ní, nacua cachí tutu iì sàhí, Dios mío”.

⁸Cunaha-nsiá, jaàn ní cachi Dios ñà-có-cùdíi gá ini-yà sàhà promesa sáhatahvì nèhivì, ni có-cùdíi gá stná ini-yà sàhà quisì sahmí-né; còó, có-cùdíi ini-yà sàhà ni-iin ñà-jaàn ní sàha-ne sàhà cuàchi-ne, mate divi nduá cachí ley (primeru-mà) cuàha-ne. ⁹Daaní, después ní cachi Jesucristu: “Yohó vàxi ñà-quida ndise cumplir ñà-ndùá cuní-ní, Dios mío”. Pues ñà-jaàn cuní cachi cuàhàn-yà dandáñuhú-yâ ley primeru mà, te caquin-yà inga ley saa xí-yá. ¹⁰Te sàhà-ña ní quida ndisa-ya nsidaa ñà-ndùá ní ndacu nuù-yá, ñàyùcàndùá vâtuni nduhìi dahuun anima-ndà, vàchi ní sàha-ya iquicúñú-yá nahi promesa ñà-danáà-yá sàhà-ndà. Iin xichi-ni ní quida-ya ducán, doco nicanicuahàndundiaa.

¹¹Quìvì vichi itá dùtù raza-ndà, quidá-né chuun xi veheñùhu xi-ne; te nsíquívì sáha-ne cuàhà xichi promesa xi ley mà, mate mà nunca dacúxíoá cuàchi-nda. ¹²Doco Jesús, còó, iin xichi-ni ní dànáà-yá sàhà cuàchi-nda, te nicanicuahàndundiaamà, dandu ní

sàcòo-ya ladu cuahá Yuamáni-yá, ¹³te ndiatú-ní-yá dècuèndè cundee dahuun-yamà nùù nsidaa ana xiní ùhì xì-yá, te cusahnú-yá nùù-né. ¹⁴Vàchi iin xichi-ni ní dànáà-yá (sàhà cuàchi-nda), dandu nicanicuahàndundiaamí ndee vàha nsidaa ana sàni ndoo cuàchi anima-xi. ¹⁵Te divi ducán cachí stná Espíritu iì xí-yá. Vàchi primeru ní cachi Stoho-ndà Señor palabra yohó:

¹⁶Tucu coo ley saa icúmí cuàhi nècuàchimà quìvì nùù-xí, cachí, vàchi meru ini anima-nè icúmí nacoo dahuun ley mà; meru ini sàxìnítñuní-né icúmí chihià.

¹⁷Dandu después cachí-yá: Ndè nicanicuahàndundiaamà nunca nsinuu ga iní sàhà cuàchi-ne.

¹⁸Ñàyùcàndùá, cunaha-nsiá, nùù sàni ndutu dahuun cuàchi-nda, còó gá necesidad cuàha-nda ni-iin ga promesa ñà-danáà xì sàhà-ña.

¹⁹Sàhà ñà-jaàn, có-yûhî gá-ndà datnátuu-nda anima-ndà nùù Dios, mate iá-yà lugar xi-ya ndé chicá iì, vàchi sàhà ní Jesú sà-nùná ichì, ñánì. ²⁰Na iin ichì saa nduá, te divi mii-yá ní quidayucun xán, vàchi sàhà-ña itiácu ndiaha-yá, ñàyùcàndùá iá ichì mà. (Antes iin sicoto nísa sadí nihni ndé nduú lugar chicá iì xí Dios, doco) sicoto mà, ejemplu sàhà cuerpu xi Jesú ní sandua, (vàchi na ní xìhi-yá), divi sàhà ñà-jaàn ní nìhi-ndà nansa yàha-nda nùù Dios. ²¹Te vichi sà-icúmí-ndà iin dùtù ndiaha chindéé xí nsidaa ndohó ana nduú dèhe ndisa-ya. ²²Ñàyùcàndùá, màsà yûhî-ndà datnátuu-nda anima-ndà

nùù-yá. Iin-ni ni cúníhnú ndisa ini-ndà mii-yá; ni cúníndísâ víi-ndayá, màsà cúcáhán-ndá a jaan á coó. Vàchi sàhà-ñá nì xitià nùù-yá, ñàyùcàndùá sànì ndundoo sàxìnítñuní-ndà, te có-dàndòhó gá`-ndó; te ducán queámà na ian sànì xichi-nda tècuíí limpiu.

Màsà nándodó-nda ichì-yá

²³Pues sàhà nsidaa ñà-jaàn xiñuhu cunchicùn viì-ndà ñà-ndùá xiníndísá-ndá; iin-ni ni cúníhnú vàha ini-ndà ñà-jaàn. Màsà dáma sàxìnítñuní-ndà, vàchi sànì sàha-ya palabra xi-ya, te mà dándáhvì-yàndó. ²⁴Te xiñuhu stná nanducu-nda nansa nacuàhandee stnahá ini-ndà sàhà-ñá chicá más ni cúcúú stnahá ini-ndà sàhà-ndà, te quida viì-ndà xì ñanítamaha-nda. ²⁵Ni màsà nácóó-ndá ñà-nataca-ndà na ian quidá dava nèhivì. Còó; vichi chicá xiñuhu cunuù stnàhà-ndà, te nacuàhandee stnahá ini-ndà, vàchi sà-indéhe-nda chicá sà-cùyátní quivì (naxicocuñin-yà). ²⁶Vàchi cunaha-nsiá, nú sànì cundaà vàha ini-ndà nansa iá ichì ndàcuísì-yá, doco quidá canúú ñì-ndà cuàchi-nda, dandu còó cá ni-iin promesa cui danáà xì sàhà-ndà. ²⁷Ndé cuisì-ní ndóo ga ñà-yùhí cuaá-ndà, vàchi vàxi castigu cahnú, vàxi ñuhu níhi coco nsidaa ana có-ndòo ladu xi-ya. ²⁸Nèhivì sànaha, nú nì cahichì ini-né ley xi Moisés, dandu fuerza cui-né nú ndoó ùù ò ùù testigu cachí nansa nì cuu, te nú ducán, dandu còó iin ni cuhí ini xì-né na ní xihì-né. ²⁹Doco nú meru Dèhemaniì Dios nduú ana cahichì ini iin nèhivì, dandu ènansa

tuxí inì-nsia cuu? ¿Amádi cuàhà gá más castigu icúmí-né nìhì-né? Vàchi nú có-quidáñúhú-né ñà-nì xitià nì ndiaha-yá, dandu cahnú sàstnùhù coo castigu xi-ne, vàchi sàhà nì mà nì ndoo anima-né, te sàhà stná mà nì saquin Dios iin tratu xì-né. Daaní, stná Espíritu lì xí Dios, gracia nì quida stná-yà xì nècuàchimà, doco nú vichi cutu ni cahichì ini-né nsidaámà, dandu ndahví-né. ³⁰Ináhá-ndá ñà-divi Dios nduú ana nì cachi xì-ndà dohó: “Mií quidá tocar nachitacùhá sàhà falta xi nèhivì; còó cá ana icúmí nacuàha xi-né castigu”. Te cachí stná (tutu lì) ñà-divi mii-yá icúmí-yá nsidandaà-yà sàhà cuàchi nèhivì xí-yá. ³¹Cunaha-nsiá, tnùndoho cahnú cundua nú ni níhì nèhivì castigu nùù ndahà Dios iá nicanicuahàn.

³²⁻³³Doco mii-nsiá, xiñuhu nsinuu ini-nsià nansa nì cuu xi-nsiá quivì primeru na lácà nì dàtnúù-yà sàxìnítñuní-nsià, cuàhà tnùndoho nì yàha-nsia. Dava xichi nì canàhá nèhivì xì-nsiá, te dava xichi nì dàndòhó stná-né mii-nsiá nùù tàcà nèhivì. Te dava xichi cuiísì-ní nì quida-nsia acompañar nècuàchì nì ndoho ducán, doco calma nì quidandee inì-nsia sàhà nsidaámà. ³⁴Te na ní sàcündiadi stná compañeru-nsià, dandu nì indehè ndahví-nsiànè; te na ní candiaa nèhivì biene xi-nsia, (cónì cùhúún inì-nsia), còó, duha nì cudiì inì-nsia, vàchi ináhá-nsiá, ndè gloria xi Dios chicá cuàhà iñàha icúmí-ndá, te chicá ndiaá` mà, vàchi nicanicuahàn cunaha-ñá. ³⁵Ñàyùcàndùá, iin-ni ni cúníhnú

vàha ini-ndà (ichì-yá), màsà nácóó-ndáñâ, vàchi iin ñà-vàha cahnú icúmí-ndà nìhì-ndà nùù-yá.

³⁶ Lin-ni ni cúnchícùn cuéyàà-ndà ichì mà, vàchi nú sàni nsahi nì quida-nda nsidaa ñà-ndùá cuní Dios quida-nda, dandu nìhì-ndà ñà-ndiaha fì sàni cachi sahnú-yá xì-ndà. ³⁷ Vàchi dohó cachí tutu ìì:

Cunaha-nsiá, icúmí-yá
naxicocuñ-yà: làcà sacu
tiempu cumáni gá; mà cuéé
gà-yà. ³⁸ Te (cachí stná-yà):
“Nèhivì vàha xi, nú xiníndísâ
vàha-ne yùhù, dandu nìhì-né
vida ndiaha. Doco nú ni
ndédumá ini-né, dandu
ni-iyuhu mà ndóo inì sàhà-né”,
cachí-yà.

³⁹ Doco ndohó, có-ndùù-ndà nèhivì
ndedumá ini-xi, vàchi nú jaan,
ndañuhu anima-ndà. Còó, nèhivì
xiníndísâ nduu-nda, ñàyùcàndùá
icúmí-ndá càcu-nda nùù-yá.

Xiñuhu cunindisá víi-nda

11 Nú ndisa xiníndísâ vàha-nda
Dios, dandu cuní cachàmà
ñà-nìhnú cuiśi ini-ndà icúmí cuu
ndisa ñà-ndùá ndiatu-nda. Te nú
xiníndísâ-ndá ducán, dandu quidá
stná-ndà cuenta na ian sà-iá ndisa
ñà-tàñáha ga cuninùù-ndà. ² Te divi
ñà-jaàn nduu stná ñà-ndùá nìsa
quida xì-ndà sànaha, nì xinindisá-né
mii-yá, te nì ndee vàha-ne nùù-yá.

³ Ndohó, xiníndísâ-ndáyâ, te
sàhajàn vátuni cundaà ini-ndà
nansa nì quidavàha-ya ñuhìví,
cuiśi nì càhàn-yà, te nì sàcòa;
ñàyùcàndùá, indéhe-nda iá
ñuhìví vichi, doco màdì ñà-tùí
cundehè-ndà nduá nì cuyucàn; còó.

⁴ Daaní, Abel, na ní sàha-ne Dios
promesa xi-ne, chicá nì sandiaàmà
nùù promesa nì sàha Caín. Te
éíndù chuun chicá ndiaámà? Divi
sàhà-ñâ nì xinindisá nècuàchímà
mii-yá. Ñàyùcàndùá, nì cachí-yà:
“Sàni ndee vàha Abel nùí; cudíi inì
sàhà promesa xi-ne”. Ñàyùcàndùá,
mate còò cá Abel mà, doco
dècuèndè vichi iá ìì fama-nè ñà-nì
xinindisá-néyà.

⁵ Daaní, Enoc tu, nì xinindisá
stná-nè mii-yá, te vivu nì sàà-nè
nùù-yá, cóni xíhì-nè, nì ndañuhu
uun-ne (nùù nèhivì), vàchi sàhà
poder ndiaha xí Dios nì ndiachi-né
dècuèndè ndé iá-yà. Te cachí tutu
ìì, ducán nì cuu xi-né ñà-nì cudiì
guá ini-yà sàhà-né. ⁶ Doco nú
có-xiníndísâ-ndá, dandu mà nunca
cudiì ini-yà sàhà-ndà. Vàchi nú
cuní-ndà sàà-ndà nùù-yá, dandu
fuerza cunindisa-nda iá ndisa-ya,
te seguru datnúù-yà sàxìnítñùní
nsidaa ana nandúcú ndisa-xi-yá.

⁷ Daaní, stná Noé, nì xinindisá
stná-nè mii-yá na ní cachitñuhu-ya
xì-né ñà-ndùá icúmí cuu
quìvì nùù-xí; ñàyùcàndùá, nì
quida-ne ñà-ndùá nì cachí-yà, nì
quidavàha-ne iin barcu cahnú
sàhà-ñâ càcu-ne, mii-né xì stná
nèhivì vehe-ne. Ducán nì quida-ne,
te ñà-jaàn claru nì tui ñà-cónì quidá
víi dava ga nèhivì ñuhìví. Doco
mii-né, nì ndee vàha-ne nùù-yá
ñà-nì xinindisá-néyà.

⁸ Daaní, stná Abraham; nì
xinindisá stná-nèyà, te ñàyùcàndùá
nì quee-ne cuàhàn-nè na ní
cana-yanè ñà-cùhùn xìcà-né
inga ñuu ndé icúmí-nê sàà-nè
cunduu-ne stoho nsidaa ñà-iá yucán.

Ñàyùcàndùá, nì inini-ne ñà-ndùá nì ndacu nuù-né, mate có-cündáà ini-né índu cùhùn-né. ⁹(Dandu nì sàà-né) ñuu ndé nì cachi Dios xì-né mà. Yohó te yucán nì la chii-né ñuu mà, nihnu ini-né nduú-né nècuàchì inga ñuu, doco siempre iin-ni xiníndisâ víi-néyà. Cuisì vehe sícoto nì sanduu vehe-ne, te divi clase vehe yucán nìsa xichuún stná (dèhe-ne) Isaac, xì stná (dèheñani-né) Jacob. Cunaha-nsiá, stná nècuàchì yucán, iin-ni nì sandiatu stná-né cuu xi-né ñà-ndùá nì cachi Dios xì Abraham antes. ¹⁰Vàchi nècuàchimà, (na ní quee-ne ñuu-né), nandúcú-né iin ñuu sàñi quidavàha-ya; vàchi nihnu ini-né iá iin ñuu nì chitnùní ini mii-yá coo, te fuerte ndisa cimientu xan.

¹¹Daaní, stná (ñahàdihí-né) Sara, nì xinindisá stná-né mii-yá. Mate sáyâha ga sahnú-né, doco nì nìhitâhvì-né valor ñà-coo iin méè xi-ne, vàchi antes sàñi cachi sahnú Dios xì-né, te ñàyùcàndùá nì tìnuu iin dèhe-ne, vàchi xiníndisâ-né mà nunca dandahví-yànè.

¹²Ñàyùcàndùá, mate sàsàhnú cuàha Abraham, doco nì la iin dèhe-ne, te sàhà imindaa dèhe-nemà nì sàà-né nì sàcùnduu-ne yohòtêhè cuàhà gá mil nèhivì; cuàhà sàstnùhù nèhivì nì nanduu-ne nahi cuàhà sìtnúu ansivi, ò ñusì ndiquin yuhù mar, vàchi mà cùi nandiahvia.

¹³Cunaha-nsiá, nsidaa nècuàchì sàñi nacani xì-nsiá sàhà-xìmà, iin-ni nì xinindisá víi-né mii-yá dècuèndè nì xihì-né. Te mate cóni sáà-né cuminùu-né cuu ndisa ñà-ndùá nì cachi Dios xì-né, doco iin-ni nì xinindisá-né, mate tàyóa, te nì cudiì

ini-né sàhà-ñá, vàchi (nì cundaà ini-né) màdì ñuu ndisa-ne nduú ñuu-né ñuhiví yohó, ñàyùcàndùá nì cachi-né xì nèhivì ñà-cuisì-ní yáha uun-ne ñuhiví yohó. ¹⁴Te nú ducán cachí nèhivì, dandu náhà claru inga ñuu nduá nandúcú-né, iin ñuu ndé cunduu ñuu ndisa-ne. ¹⁵Te nú cuàhàn-né nsinuu ini-né ñuu-né primeru nì cùi, dandu vihini naxicocuñin-né yucán. ¹⁶Doco còó, cóni nûhù-né, vàchi nì cuni-né cundoo-ne iin ñuu chicá ndiaha, divi ñuu mii-yá iá ansivi. Te sàhà-ñá (nì xinindisá-né ducán), ñàyùcàndùá có-ndúcáhán-yá cachí-yà ñà-ndùú-yá ana cahvi-né, vàchi sàñi quidayucun-yà iin ñuu (ndiaha) ndé cundoo-ne (xì-yá).

¹⁷Daaní, después, nì cachi Dios xì Abraham ñà-nì cuáha-ne dèhe-ne Isaac cunduu-tè iin promesa. Ducán nì quida-ya sàhà-ñá cundaà ini-yà a cuniini vii-néyà, á coó. Te (nì quida-ne cumplir), nì xinindisá-né mii-yá, dispuestu nì la-ne ñà-cunduu dèhe-ne promesa, mate mindaa-té nùù-né, te mate antes sàñi cachi sahnú Dios xì-né ¹⁸ñà-divi nùù tèchii Isaac mà icúmí quee cuàhà descendencia xi-ne. ¹⁹Doco nì cundee ini-né ñà-vàtùni danátiácú-yàte nú ni cuí-te. (Te ñà-nì càcu-tè) nì ndòo-tè vivu nùù-né, ñàyùcàndùá vátùni quida-nda cuenta na ian ndisa, sàñi natiacù-te.

²⁰Daaní, después (nì cundaà ndisa inì-xi) ñà-xìníndisâ stná Isaac mà mii-yá, vàchi cuàhà gá ñà-ndiaha ì nì cachitnùhu-ne xì (ùi dèhe-ne) Jacob xì Esaú sàhà nansa icúmí cuu xi-né quìvì nùù-xí.

²¹Daaní, Jacob mà, nì xinindisá stná-nè mii-yá, (ináhá-ndá), vàchi na sá-ítúú cuàhàn-nè cui-nè, dandu nì càhàn-nè xì iin iin dèhe José, nì cachitnùhu-ne xì dèheñani-né mà ñà-icúmí-tê nìhi-té cuàhà ñà-vàha ndiaha nùù Dios. Ducán nì cachi-nè, naquímánì-né Dios, te itúú-né nùù bastón xi-ne. ²²Daaní, José mà, nì xinindisá stná-nè mii-yá, (ináhá-ndá), vàchi na sá-ítúú cuàhàn-nè cui stná-nè, nì cachi-nè ñà-seguru icúmí caquee libre nsidaa nècuàchì raza-nè Israel nùù ñuu Egipto. Te nì nacoo stná-nè órden nansa quida nèhivì xì iquicúñú-nè nùù sàni xìhi-nè.

²³Daaní, stná yuadíhí Moisés, nì xinindisá stná-nè mii-yá na ní tuiñuù dèhe-ne mà. Te nì caxini-nè cuahani iá-vè, ñàyùcàndùá mate sàni dàndàcú rey cui-vè, doco cóni yúhí-nè; ùnì yòò nì ia dèhé-vè nì quida-ne.

²⁴Daaní, stná Moisés mà, nì xinindisá stná-nè mii-yá, te sàhámà na sánì sahnu-ne, cóni cùní-nè cachi gá nèhivì ñà-dihí-né nduú dèheyoco rey. ²⁵Còó, chicá nì cudiì ini-nè cùhùn-nè cutnahá-né xì nèhivì xí Dios, mate cuàhà gá nì ndòhó-né, te màdiá ndòo-ne (ndé iá-nè), te quida-ne ñà-vico siquini iá ñuhivì yohó, vàchi cuiśì sacù-ni tiempu coo ñà-vico ma. ²⁶Chicá nsiha ichí Cristu ni cúnchícùn-nè nihnu ini-nè, mate ni cähichì ini nèhivì-né; te cóni xího stná-nè ñà-cuicà ñuu Egipto yucán, vàchi iin-ni nihnu ini-nè ñà-cuisì nùù Dios icúmí-né nìhitáhvì-né cuàhà ñà-ndiaha íi.

²⁷Daaní, na ní quee-ne ñuu Egipto mà cuàhàn-nè, divi sàhà-ñá

xiníndísâ-né mii-yá nì sandua. Ni cóni yúhí-nè ñà-nì xìdà guá ini rey dandacú yucán, vàchi iin-ni nchícùn viì-néyà na ian xinínùù-néyà, mate có-túi-yá indéhe-nda. ²⁸Daaní, ñà-sàni xinindisá-né mii-yá nduú stná na ní quida-ne vicò pascua primeru, mii-né xì nèhivì raza-nè, te nì dàcáa-ne nìi (lelù ìcà yehè-né) sàhá mäsà cúí dèhe sahnú-né quida ángel yàha yucán. ²⁹Daaní, na ní yàha-ne Mar Cuahá, te nì nduhichí cahà mar mà nahi ñuhù íchí, divi sàhà-ñá nì xinindisá-né Dios nì sanduu stná` mà. Doco tè-ñuu Egipto, na ní cuni stná-te yàha-té yucán, dandu nì càhà nsihi-té.

³⁰Daaní, sàhà-ñá nì xinindisá stná nèhivì raza-ndà mii-yá, ñàyùcàndùá nì nacununduu-nè ñuu Jericó ùsà quìvì, te nì caà nama ndiadí nùù ñuu mà. ³¹Daaní, stná nècuàchì ñiahà nani Rahab, mate cuàhà tiàa nì xìcanuu xi-né (antes), doco nì sàà-nè nì xinindisá stná-nè mii-yá, vàchi na ní techuún Moisés iin ùi tiàa ñà-nacunì-te nansa iá ñuu nècuàchimà, dandu nì chindee-néte. Ñàyùcàndùá, cóni xíhi-nè nahi nèhivì dava ga có-xìnindisâ.

³²Pues vichi có-xìñuhù cachi gué (sàhà nèhivì sànhaha ma), ni mà sáà stnáì nacani nsihi xì-nsiá sàhà nsidaa-né, divi sàhà Gedeón, xì sàhà Barac, xì Sansón, xì Jefté, xì David, xì Samuel, xì sàhà stná dava ga nècuàchì nìsa cahà cuenta xi Dios. ³³Cunaha-nsiá, divi sàhà-ñá nì xinindisá nsidaa nècuàchimà mii-yá, (ñàyùcàndùá nì quida-ne cuàhà obra ndiaha). Dava-ne nì cundee-né nùù nsidaa nèhivì ndoó

inga ñuu. Dandu nì cusahnú víi-né, te nì nìhi-né ñà-vàha nì cachi sahnú Dios xì-né. Te dava-ne nì càcu-ne nùù nsicaha, cóni sàxí-siné. ³⁴Te dava stná-né, nì cundee-né nùù ñuhu xíxìn, cóni quídá dañúa xì-né. Te dava-ne nì càcu-ne nùù nèhivì cuàhàn cahnì xì-né xì espada nì cùí. Stná nècuàchì còò fuerza xi, nì xinindisá stná-né mii-yá, te nì ndufuerté-né, vâtùni nì nacuàhandee ini-né, te na ní caquixi soldadu inga ñuu, vâtùni nì chindee-né mii-né, te nì taxi-né nsidaa témà. ³⁵Stná nècuàchì ñahà, nì xinindisá stná-nèyá, te ñàyùcàndùá nì nìhitáhvì dava-ne nì natiacu iin nèhivì vehe-ne. Doco dava stná nècuàchìma, nì dàndòhó nèhivì-né, te nì xìhi-né; vihini dacácu-téné nì cùí (nú ni nácóó-né ichì-yá); doco còó, cóni quídá-né ducán, vàchi cuní-né nìhitáhvì-né iin ñà-vàha chicá ndiaha, divi ñà-natiacu-né. ³⁶Daaní, dava stná nècuàchì sànaħa ma, cuàhà gá nì sàcùndiaa nèhivì-né, te nì ñähni cuíi stná-né. Te dava stná-né, nì sàcùnuhni stná-né cadena, te nì sàcùndiadi-né. ³⁷Te dava stná-né, nì sahnì nèhivì-né xì yùù, ò machete. Te dava-ne, serruchu nì quedava-ne. Cuàhà gá nì candoho-ne nì quida nèhivì. Ñàyùcàndùá, yohó te yucán nì xìcanuu ndahví-né, nísia idàhvi-ne xì cuiśi iin riì ò sìmbee, vàchi ndahví dahuun-ne, cuàhà tnündoho nì xini-né; quini nì dàndòhó nèhivì-né. ³⁸Nì xìcanuu ndahví-né yucù dàñá, ò inga xaan ndé còò nèhivì, te yucán nì caqidì-né ini cueva, ò ini iin chìcòhò cahnú. Ducán nì cuu

xi-né mate chicá ndiaá-né nùù nsidaa gá nèhivì ñuhiví. ³⁹Doco nsidaa nècuàchì sànaħa ma, mate ní nìhi-né nì ndee vàha-ne nùù Dios ñà-nì xinindisá-néyá, doco cóni nìhitáhvì-né ñà-ndiaha iì nì cachi-yá (xì xìi-ndà) antes. ⁴⁰Còò, vàchi sàħà-ñá nihnu stná ini-yá ndohó, ñàyùcàndùá nì chitnùní ini-yá ñà-dècuèndè quívì vichi coo iin ñà-chicá ndiaha nìhitáhvì-ndà, dandu iin-ni nacuatnaha-nda xi nècuàchì yucán cundiatú anima nsidaa-nda.

Cuisì Jesúsi cúnđéhe-nda nùù-xí

12 Vichi cuàhà sàstnùħu nèhivì (sànaħa) sàni nacani xi-nda ñà-ndiaha guá iá (nú xiníndísá-ndá mii-yá). Ñàyùcàndùá, xiñuhu nacoo dahuun-nda nsidaa iñħà sadí xì nùù-ndà. Ni nácóó-ndá nsidanikuú cuàchi quida-nda, vàchi ñà-yùcán nduá dacá xi dìñi-ndà. Iin-ni ni cúnħicùn vii-ndà mii-yá inii vida xi-nda; nacua quidá nècuàchì dadavá stnahá xinú carrera, ducán xiñuhu nacuàhandee ini-ndà. ²Iin-ni ni cúnđéhe-nda nùù Jesúsi, vàchi sàħà mii-yá nì quesaha-nda xiníndísá-ndá ichì-yá, te divi-ya icúmí chindee stná xì-ndà ndè cachi xìnu vida xi-nda. Te mate nchìca cruz nì ndoho-ya, doco cóni ndúlócô-yá na ní cahichì ini nèhivì-yá ñà-nì xìhi-yá ducán, vàchi ináħá-yá, después icúmí-yá sàà-yá coo-ya contentu. Daaní, (mànuħu-yá gloria), te yucán nì sàcòo-ya ladu cuahá Yua-nda Dios.

³Pues vichi xiñuhu nsinuu inì-nsia nansa nì cuu xi-yá, cuàhà gá nì quida quini nèhivì cuáchi

xi-yá, doco nì quidandee ini-yà. ⁷Ñàyùcàndùá, nsinuu inì-nsia ñà-jaàn, còtó cucahan-nsiá mà cúntréé gâ inì-nsia, te cuhuun inì-nsia. ⁴Vàchi ñà-ndáà nduá, cuàhà lucha fuerte sàñi quida-nsia ñà-màsà cúntréé nèhivì cuáchi ma nùù-nsiá, doco ni-iin-nsia tåñáha ga cahni-né. ⁵Doco nacua indéhí sàñi nandòdó-nsiá nansa cachí Dios nùù tutu iì ndé cähàn-yà xì-ndà na iin yua-nda. Pues dohó cachí-yà:

Hijos míos, màsà cúnáná-nsiá nùù náni-nsia nùù yùhù ana nduú Stoho-nsià Señor; còó, ni màsà cíhúún stná inì-nsia nùù sàñi sàhi-nsiá iin conseju tii. ⁶Vàchi Stoho-nsià nduí, te cuú inì sàhà nsidaa-nsiá, ñàyùcàndùá fuerza nàni-nsia, vàchi nsidaa ana sàñi nacàxin ñà-cunduu-ne dèhi, icúmí-né ñàhní stná-nè, cachí Dios.

⁷Ñàyùcàndùá, xiñuhu quidandee ini-ndà na náni-nda nùù-yá, vàchi sàhà-ñá nduú ndisa-nda dèhe-ya nduájàn. Sà-ináhá-ndá, na cuati-nda, nsidanicuu-nda nì níhì-ndà conseju nùù yua-nda. ⁸Doco quívì vichi, nú còò ni-iin conseju níhì-ndà nùù mii-yá, dandu cuní cachàmà ñà-có-ndùú ndisa-nda dèhe-ya, vàchi nsidaa ana nduú dèhe ndisa-ya, ducán quidá-yá xì-né. ⁹Vàchi yua-nda ñuhivì yohó, nìsa danáni stná-nèndó, te nìsa cahvi-ndané. ¿Amádi chicá ndiá icà-ndà cundoo stná-ndà sujetu nùù Yua-nda iá ansivi, te ducán níhì-ndà cutiacu ndiaha-nda? ¹⁰Vàchi sacu tiempu nì ndòo-nda nùù yua-nda ndoó ñuhivì yohó, te nacua cudíi ini-nè, ducán nìsa danáni-nèndó.

Doco mii-yá, cuiśi sàhà ñà-cunduu ñà-vàha xi-nda nduá danáni-yàndó, te ducán cunduu ndisa-nda nèhivì iì nahi mii-yá. ¹¹Pues ñà-ndáà nduá, có-cùdíi ini-ndà na hora níhì-ndà conseju; tnündoho nduá cahan-nda; doco nù sàñi yàha, te sàñi sàà-ndà nì cundaà vàha ini-ndà, dandu chicá ndiaha coo vida xi-nda, vàchi chicá viì sàñi sàà-ndà nacani ini-ndà.

Cuàhà gá peligru ndácàñ nù cahíchì ini-ndà palabra cachí Yua-nda Dios

¹²Ñàyùcàndùá, màsà cúnđóó-nsiá cuhúún gá inì-nsia na ian nì còyo ndahásahà-nsiá; còó. Iin-ni ni nácuàhandee ini-nsià cuníà, ¹³micuísí ichí váha-ya nanducu-nsiá sàhà-ñá màsà túcù iin nècuàchì tacútùha viì cacañuu nacua ndiá icà-né. Te nù sà-ìá iin ana tacúndáà vàha inì-xi ducán, dandu nanducu-nsiá nansa ndufuerté anima-né.

¹⁴Ni cúnđóó mánì-nsiá xì nsidaa nánìtnaha-nsia, te ni cuáhandee stná inì-nsia cunihnu iì inì-nsia nicanicuhàñ, vàchi nú có-nìhnú fì ini-ndà, mà nunca sàà-ndà cuni-ndà nùù Stoho-ndà Señor.

¹⁵Te cuidadu ni cúnđóó stná-nsiá còtó nandòdó-nsiá gracia xi-ya, te sàà-nsià nanduu-nsia nèhivì malu ndedúmá inì-xi, vàchi nacua quidá iin yohò yùcù dàñá, ducán cui quida stná nècuàchì malu, mate imindaa-né, doco vihini cunduu-ne dañú xi cuàhà gá nèhivì. ¹⁶Ñàyùcàndùá, cuidadu cundoo-nsia, còtó coo iin-nsia cùtòó xì ñahà, te ò iin ana có-ndùlócô-xì ichí fì-yá na ian nì quida Esaú

sànaха. Dèhe sahnú nì sanduu-ne, ñàyùcàndùá, icúmí-né ndutahví-né cuàhà ñà-ndiaha ni cuí, doco nì dama-ne derechu mà sàhà cuiisi iyuhu ñà-ndùá nì xixi-ne. ¹⁷Te ináhá-nsiá nansa nì cuu xi-né después, cóni níhi-né ndutahví gá-né ñà-ndiaha ma nùù yua-né, mate yáha ga nì cuni-né níhi-néà. Nì sacundahví-né (nùù nècuàchímà), te nì sacu fuerte-né, doco mánicùí gá, vàchi cóni níhi-né nansa nadama-ne ñà-ndùá sàni quida-ne mà.

**Tucu iá ñà-ndùá nì xini
nèhivì sànaха na ní sàha
Dios-nè ley primeru**

¹⁸Vàchi ndohó, cóni tnátuu-nda nùù iin yucù (ñuhiví yohó nacua nì quida nècuàchì Israel sànaха), vàchi yucù (Sinaí yucán), xíxàn, te iín tnúu ndúchí, có-túínúu, te caná fuerte tàchì. ¹⁹Te nì sivi stná corneta; dandu nì tiacu cähàn fuerte mii-yá. Doco nèhivì mà, nì sacundahví-né nùù-yá ñà-màsà cähàn gá-yá xì-né ducán. ²⁰Vàchi mánì cúntré gá ini-né quida-ne cumplir palabra nì cachí-yà. Te dohó nì cachi stná-yà: “Màsà náná-nsiá ìcà yucù jaàn, te ni quisí xí-nsiá, vàchi nú ducán, dandu icúmí-nsiá cahnì-nsiáxi yúù, ó xì lanza”. ²¹Cunaha-nsiá, yáha ga nì cayùhí cuaá nèhivì mà na ní indehè-né nansa nì cuu. Dècuèndè stná Moisés nì cachi-né: “Ndé quidí cuísí ñà-yúhí güè”.

²²Doco ndohó, còó, vàchi ichí yucù nani Sión sàni quihin-nda vichi, vàchi yucù yucán nduú ñuu mii-yá iá nicanicuahàn. Te

Jerusalén Nsiaha Iá Ansivi, ducán nani stná ñuu mà. Te sàni sàà stná-ndà ndé ndoo táca cuàhà mil ángel xi-ya, ²³ndenihí vàha-neyà. Te sàni nacuatnahá stná-ndà xì nsidaa gá nèhivì xínduu dèhe-ya, divi nsidaa ana itándiaa quívì-xí ndé gloria xi-ya. Te sàni dàtnátuu stná-ndà anima-ndà nùù mii-yá ana icúmí nsidandaà sàhà nsidaa nèhivì, divi nduú Dios; te vichi iin-ni sàndùú stná-ndà xì nèhivì nì ndee vàha nùù-yá sànaха, doco vichi sàni níhi stná-né nì cundiatú ndiaha stná anima-né. ²⁴Vàchi nùù Jesúz sàni tnátuu anima nsidaa-nda, vàchi divi mii-yá nduú ana cähàn nihni sàhà-ndà, te nì saquin stná-yà iin tratu saa xi-nda, divi nduú ñà-nì xítia nìlì-yá (sàhà-ndà); te cunaha-nsiá, chicá ndiaha quidá nìlì-yá mà nùù nìlì Abel sànaха.

²⁵Ñàyùcàndùá, ciudadu ni cúntré-nsiá ñà-màsà nácuáa-nsiá mii-yá ana cähàn xì-ndà vichi. Vàchi nù cóni cácu nèhivì sànaха na ní cahichí ini-nèyà na ní cähàn-yà xì-né ñuhiví yohó, dandu chicá mà cácu ndohó nú cahichí ini-ndà palabra cachí-yà xì-ndà dècuèndè ansivi. ²⁶Na ní cähàn-yà antes, fuerte nì tnàa ñuhiví; doco vichi sàni cachitnùhu-ya xì-ndà inga palabra yohó, cachí-ya: “Inga xichi icúmí datnái ñuhiví. Doco mài cuiisi ñuhiví yohó icúmí tnàa; còó, dècuèndè stná ansivi icúmí tnàa”. ²⁷Te na ní cachi-yà palabra mà ñà-inga xichi icúmí tnàa, pues cuní cachàmà ñà-icúmí cuxio nsihi nsidaa ñà-ndùá nì quidavàha-ya ñuhiví yohó. Doco nsidaa ñà-cuàhàn cunaha nicanicuahàn, icúmíâ ndòa. ²⁸Vàchi

ñuhiví iì ndé icúmí-ndá cundoo-nda, mà nunca ndutá. Ñàyùcàndùá, iin-ni xiñuhu naquimaní-ndàyá sàhámà sàhà-ñá vátuni cunucuachi víi-nda nùù-yá nacua cuní-yá quida-nda, te cahvi víi-ndayá; màsà nácuìdiqui uun-nda ichì-yá,²⁹ vàchi nahi ñuhu níhi nduu-yá, te mà úhi cahmi nsihi-ya (ana cahíchì ini).

**Nansa quida-nda, te cudiì
ini Dios sàhà-ndà**

13 Iin-ni ni cuú stnahá ini-ndà sàhà-ndà na ian iin-ni ñaní xínduu-nda. ²Màsà nándodó-nda coo maní ini-ndà xì nèhivì cóyo vehe-nda, vàchi dava nèhivì, ndè stná ángel xi Dios nì dàyáha-ne vehe-ne, te cóni cúndáa ini-né. ³Te xiñuhu nsinuu stná ini-ndà compañeru-ndà xíndiadi vehecàa; te ducán quida-nda cuenta na ian cutnáhâ stná-ndà xì-né ndiadí-ndà. Te nú quidá quini nèhivì xì dava ga compañeru-ndà, dandu cundehè ndahví stná-ndà nècuàchimà, vàchi na nèhivì nduu stná-ndà, te vihini cuu stná xì-ndà ducán iin quívì.

⁴Daaní, xiñuhu quida tnùñuhu stná-ndà xì nècuàchì vehe-nda. Màsà quídá-ndá ni-iin falta xì inga nèhivì. Vàchi iin castigu fuerte cuàha Dios ana nchícùn xì ñahà, te ò ana cähàn xì nècuàchì có-ndùú nècuàchì vehe-xi.

⁵Màsà xího-nda cucumi-nda ñà-cuìcà ñuhiví yohó. Nacua sà-icúmí-ndá, xì ñà-jaàn-ní ni cúnidoó-ndá contentu, vàchi sàni cachi-yà: "Yùhù, mà nunca nandòdí mii-nsiá. Mà nunca nacoo nihni mii-nsiá". ⁶Ñàyùcàndùá, vátuni cähàn ndee-nda, cachí-ndà:

Divi Stoho-ndà Señor nduú ana chindéé xî. Mà yúhí`, vàchi còò ni-iñàha cui quida nèhivì xí.

⁷Daaní, xiñuhu nsinuu stná inì-nsia nècuàchì nìsa idònùù nùù-nsiá antes, divi nècuàchì nìsa dacuaha-xi-nsiá palabra iì xí Dios. Xiñuhu nsinuu inì-nsià nansa nìsa quida viì-né vida xi-ne, te iin-ni ni cúníndísâ stná-nsià nahi mii-né.

⁸Cunaha-nsiá, iin-ni iá Jesucristu, dècuèndè sànaха xi vichi, te nicanicuahàн.

⁹Màsà cuáha-nsia chiyuhù nèhivì-nsiá ñà-cunchicùn-nsià inga ichì có-ìnáhá-nsiâ, vàchi cuàhà ichì túcù iá chináhá-né; cuàhà gá ichì tàcùní-ndà iá. Doco ndohó, chicá vàha cuisì gracia xi mii-yá ni cúníhnú ini-ndà, te ndufuerté anima-ndà, màdìá cunchicùn-ndà iin ley cachí sàhà cuisì índù comida cui cuxi-nda, vàchi nèhivì nacání guá inì-xi sàhámà, còò ni-iin ñà-vàha xi anima-né tavá-né.

¹⁰Dùtù xinúcuáchí veheñùhu (xi raza-ndà, itiácú-né ñà-ndùú promesa xi nèhivì). Doco ndohó, iá stná promesa xi-nda, (divi nduú Jesús); doco nècuàchì veheñùhu ma, còò derechu xi-ne nìhitáhvì-né ni-iñàha nùù mii-yá. ¹¹Vàchi quisì nduu promesa sáha-ne veheñùhu ma, xítia nìì-sí, dandu nihí dùtù-ñà sáhàn ndé nduu lugar chicá iì, te quidá-néàmà presentar sàhà cuàchi nèhivì. Doco iquicùñú quisì mà, còò; ndè fuera ñuu icúmíâ coca. ¹²Pues divi ducán nì cuu stná xì Jesús sàhà-ñá nìhi nèhivì ndoo ndisa cuàchi-ne sàhà nìì-yá. Vàchi fuera ñuu nì ndoho stná-yà.

¹³Ñàyùcàndùá ndohó, iin-ni ni cúnchícùn stná-ndàyá, mate icúmí-ndá nacoo-nda ñuu-ndà, te cahichì ini nèhivì-ndó nacua nì quida-ne xì mii-yá. ¹⁴Vàchi ni-iin ñuu íá ñuhìvì yohó, mà cündúá ñuu-ndà nicanicuahàn. Còo, iin ñuu quesaa quìvì växi xi-nda nduá ndiatu-nda. ¹⁵Ñàyùcàndùá, nicanicuahàn ndiá icà-ndà ndenihi vàha-nda Dios sàhà ñà-ndùá nì quida Jesús. Vàchi na iin ofrenda xi-nda nùù-yá nduájàn na ndácùcahan-nda quìvì-yá, te naquímánì-ndàyá.

¹⁶Daaní, mäsà nándodó stná-ndà quida-nda obra xì ñanìtnaha-nda, te chindée stnaha-nda, vàchi ñà-jaàn ndisa nduú promesa cudíi ini-yà sàhà-xí.

¹⁷Nsidaa ñà-ndùá cachí nècuàchì idónuu nùù-nsiá, cunini-nsia, te cundoo-nsia sujetu nùù-né; vàchi inúù-né nùù-nsiá sàhà ñà-cunduu ñà-vàha xi anima-nsià; te icúmí stná-né nacuàha-ne cuenta nùù Dios sàhà nsidaájàn. Ñàyùcàndùá, cunini-nsianè sàhà-ñá cudiì ini-né quida-ne chuun ma, te màdiá dacúhúún ini-nsiànè; vàchi nú ni cöhúún ini-né quida-nsia, mà cíi cunduamà iin ñà-vàha xi-nsia.

¹⁸Càcàn tàhvì-nsiá nùù Dios sàhà-nsí, vàchi ináhá-nsí còo ni-iin cuàchi dandoho-xi-nsí, te iin-ni cuní-nsí quida vii-nsí nsidanicuú tiempu. ¹⁹Ñàyùcàndùá, sacúndáhvì` nùù-nsiá ñà-ní cacràn tàhvì

cuáhà-nsiá sàhí sàhà-ñá chicá yàchì cui nasaì ndé ndoó-nsiá.

²⁰Ndiahà gá ndoo-nda ñuhìvì quidá Yua-nda Dios, vàchi sàhà-ñá nì xitià nì Stoho-ndà Jesucristu, ñàyùcàndùá nì saquin Yuandiahà-yá iin tratu saa xi nèhivì, te nduámà iin palabra mà nunca nsihi, vàchi mate ní xìhì Jesucristu, nì natiacu-yà nì quida Yuamánì-yá, te nì sàà-yà nì sàcùnduu-ya Pastor ndiahà xi-nda. ²¹Te vichi cahnú gá Dios ni sàà-nsià nìhìtahvì-nsiá nsidanicuú ñà-vàha xi-ya sàhà-ñá cui quida-nsia cumplir ñà-ndùá cuní-yà quida-nda; vàchi nú ni nácuàhandee ini-yàndó (xì poder ndiahà) xí Jesucristu, dandu vâtùni quida ndisa-nda ñà-ndùá cudíi ini-yà sàhà-xí. ¡Ansivéhé cahnú-yá nicanicuahàn! Amén.

²²Yùhù sacúndáhvì` nùù-nsiá, ñánì, mäsà cùdúchí iní-nsia sàhà conseju tii sàñì tiai nùù-nsiá yohó, vàchi iin ùì-ni palabra nduá.

²³Cunaha-nsiá, sàñì quee ñani-ndà Timoteo vehecàa. Te nú ni quésáá yàchì-né ndé ie` yohó, dandu cutnahá-nsí sàà-nsí ndé ndoó-nsiá.

²⁴Cásàhú xì nsidaa ana idónuu nùù-nsiá, cachi-nsià xì-né. Te cásàhú stnáì xì nsidaa gá nèhivì xí Dios. Daaní, nècuàchì ladu Italia cutnahá-xí yohó, cásàhú stná-né xì-nsiá.

²⁵Te nsidaa-nsiá, ni cúcumí cuáhà-nsiá gracia xi-ya. Sà-íá.

Tutu Nì Tiaa Santiago nùù Nèhivì xí Dios

1 Yùhù nduí Santiago, iin ana xinúcuáchí nùù Yua-nda Dios xì nùù Stoho-ndà Jesucristu, (te tiaí tutu yohó) nùù nsidaa mii-nsiá nècuàchì nduú descendencia xi nsì-úxin ùù dèhe yohòtèhè-ndà Israel, doco vichi inicatu ñuhìvì sàni xitià-nsià. Yùhù cásahúi xì nsidaa-nsiá.

2 Ñánì, xiñuhu cudiì ini-ndà na yáha-nda nsidanuu clase tnündoho. **3** Vachi iin tnündoho, prueba nduá a ndisa xiníndísâ víi-ndayá, á coó. Te cunaha-nsiá, divi sàhà tnündoho ma vátuni cutùha stná-ndà quidandee ini-ndà. **4** Ñàyùcàndùá, iin-ni ni quidándéé ini-ndà ducán dècuèndè nìhì-ndà vátuni cundee ini-ndà sàhà ndéni iñàha nì cui, dandu cunduu ndisa-nda nèhivì ìì inì-xi nacua cuní-yà cunduu-nda, te mà quídámánì gá ni-iin ñà-vàha nùù anima-ndà.

**Nansa nihì-ndà cunchichí
ndisa-nda quida Dios**

5 Cunaha-nsiá, nú có-cündáà ini-ndà nansa quida-nda, dandu ni cícàn tàhvì-ndà nùù Dios, te ducán cundaà vàha ini-ndà sàhámà, vachi mii-yá, sáhatahvì-yándô

ñà-ndùá xiñuhu, mà dìlhndiá-yà, te mà cánàhá-yà xì-ndà. **6** Doco ni cúníndísâ vàha-nda, te màsà nácání ini-ndà a jáán, ò á coó, vàchi nú ducán, dandu cunduamà na ian quidá tècuíí mar, yohó te yucán ndiachi-té quidá tàchì. **7** Te nú divi ducán quidá stná ndohó, dandu màsà cúníhnú ini-ndà nihítáhvì-ndà ni-iñàha nùù Stoho-ndà Señor. **8** Vachi nèhivì mà-íín-ní nihnú inì-xi, mà nunca sàà-nè cutùha-ne quida viì-né nacua ndiá icà-né.

9 Ñánì, nú nècuàchì ndahví nduu-nda, dandu xiñuhu cudiì ini-ndà, vàchi cunaha-nsiá, nùù mii-yá sàni nana ducún-ndà. **10** Doco nú nèhivì cuìcà nduu-nda, te sàà-ndà yàha ndahví-ndà, dandu vátuni cudiì stná ini-ndà sàhajàn, vàchi nècuàchì cuìcà, mà úhi ndañuhu yàchì-nè na ian cuú xi ita caná yùcù iá campu. **11** Vachi nú sàni xìnù fuerte orá, te nì cuhihni, dandu íchì yùcù mà, te ndáhvà ita-ñà, mà vícó gâ iá-yà. Pues ducán iá stná xì iin nècuàchì cuìcà, icúmí-né ndañuhu yàchì stná-nè mahì chuun xi-ne.

**Nansa xiñuhu quida-nda
na yáha-nda tnündoho**

¹²Nansicáhán-ndá nú ni quidándéé ini-ndà na yáha-nda tnündoho, vàchi nú ducán, dandu icúmí-ndá ndee vàha-nda nùù Dios, te nìhi stná-ndà iin ñà-vàha ndiaha xi-nda nùù-yá, divi ñà-cutiacu-ndà nicanicuahàn, vàchi ñà-jaàn nduá sàni quida-ya comprometer xì nsidaa nèhivì cuú inì-xi sàhà-yá.

¹³Doco nú xího iin nèhivì quida-ne iin ñà-có-ndiàá, dandu màsà cáchí-nè Dios daxího xi-né. Còó, vàchi Dios, mà cíuí xihò-yá quida-ya ñà-có-ndiàá, ni có-dàxího stná-yá ni-iin nèhivì quida-ne ducán. ¹⁴Cunaha-nsiá, cuisì-ní ini anima mii-nda xího quini-nda ducán, te ñà-jaàn nduá dítá xì-ndà ñà-cúní-ndà quida quini-nda.

¹⁵Daaní, nú ducán xího-nda quida-nda, dandu después sàà stná-ndà quida ndisa-nda iin cuàchi ma. Doco éindù fin cucumi cuàchi ma? Cuisì ñà-cahnì dahuàn-ndó.

¹⁶Nàyùcàndùá, (cachí xì-nsiá), ñani mání, màsà nunca cuàha-nda datúcù ni-iin nèhivì-ndó.

¹⁷(Cunaha-nsiá), nùù Yua-nda Dios iá ansivi quixí nsidaa ñà-vàha nùù-ndà, vàchi nsidaa ñà-ndiaha níhítahví-ndà, divi nùù mii-yá quixá. Te chicá datnúù-yá (sàxinítnùní-ndà) nùù nsidaa ñà-tnúù iá ansivi. Doco mii-yá ni-iyuhu có-dâma-ya (nahi orá), vàchi orá, xicá-yá, te iá còndàhvì-yá, doco Dios, còó, mà dâma-ya. ¹⁸Te nì chitnúní stná ini-yá ñà-cunini-nda palabra ndàcuisì xí-yá sàhà-ñá ducán sàà-ndà cunduu-nda dèhe

ndisa-ya; dandu nùù nsidanicuú ñà-ndùá nì quidavàha-ya, ndohó cunduu-nda ana chicá cudíi ini-yá sàhà-xí na iin primicia ndiaha.

¹⁹Nàyùcàndùá, siempre xiñuhu cundoo tûha-nda cunini vàha-nda sàhà iñàha, te màdjà càhàn yàchì-ndà, te menos màsà cuídà yàchì ini-ndà, ñani mání. ²⁰Vàchi nú ni cuídà ini-ndà sàhà iñàha, mà chíndéamàndó quida viì-ndà nacua cuní Yua-nda Dios. ²¹Nàyùcàndùá, ni nácóó dahuun-nda nsidaa ñà-ia quini, xì nsidaa stná ñà-có-ndiàá iá guâ ñuhivì yohó, te ni màsà ndúcuéhê stnâ-ndà; còó. Iin-ni ni cúníní-ndá palabra ndiaha xí-yá nì chiñuhu-ya ini anima-ndà, vàchi sàhà palabra iì mà vâtùni càcu-nda.

²²Doco màdí cunini uun-nda palabra mà. Xiñuhu ñà-quida ndisa stná-ndàñá cumplir, vàchi nú coó, dandu cuisì-ní ñà-dàndàhví-ndà mii-nda nduá. ²³(Uun-ni queá) nú iníní-ndá palabra iì mà, te có-quidà-ndà ñà-ndùá cachá̄, vàchi ducán queámà na ian indéhe-nda nùù-ndà nùù iin yùtátá, ²⁴te xiní-ndà nansa iá-ndà, doco nú sàni quee-nda cuàhàn-ndà, dandu nándòdó-nda nansa iá nùù-ndà. ²⁵Doco nú iníní víi-nda ñà-ndùá cachí ley ndiaha xí-yá, te có-nândodó-ndañá, iin-ni nhícùn-ndàñá, dandísá, icúmí-ndá níhítahví-ndà gracia ñà-chindee xi-nda. Te divi ley mà nduá tavá xi-nda libre (nùù cuàchi-nda).

**Nansa xiñuhu quida-nda nú cahvi
ndisa-nda mii-yá nacua ndiá icà-ndà**

²⁶Dava nèhivì, tuxí íní-né nhícùn víi-né religión xi-ne, doco

tùha stná-nè canàhá ndevàha-ne. Cunaha-nsiá, uun-ni queámà sàhà religión xi-ne, cuiśi dandahví uun-ne mii-né. ²⁷Vàchi nú cuní-ndà cunucuachi ndisa-nda nùù Dios, dandu xiñuhu chindee-nda penchì ndahví, xì nècuàchì cuaán ndahví, te cundiaa-ndà mii-nda sàhà-ñá màsà dásívì-ndà mii-nda xi chuun sìquimi íá ñuhiví yohó, dandu ñà-jaàn ndisa cunduu iin religión vàha nùù Yua-nda Dios.

Màsà cähichì ini-ndà ñanitnaha-nda

2 Ñánì, màsà cähichì ini-ndà ni-iin nèhivì, vàchi nèhivì xiníndísá-xí Stoho-ndà Jesucristu nduu-nda, te ndiaha gá mii-yá. ²Ni cachí-ndà nì sàà iin nèhivì ndixí vico lugar ndé natácá-ndà cahvi-nda mii-yá, te ñuhú stná iin anillu oro dínindàhá-nè. Daaní, ni cachí-ndà nì sàà stná iin nècuàchì ndahví yucán, te ndahví gà ndixí-né. ³⁻⁴Doco nú màdì iin-ni quidáñuhú-ndá ndúù nècuàchímà, mà váha. Màsà quidáñuhú-ndá (cuisì) nècuàchì ndixí víi, te cachi-ndà xì-né: “Yohó coo-ní iin lugar vii”, te nècuàchì ndahví mà, còó, cutu cachí-ndà xì-né: “Jaàn cuiin-ní”, te ò: “Yohó coo-ní ñuhù”, vàchi ñà-jaàn ndua sàñi cahichì ini-ndà nècuàchímà.

⁵Cunini vàha-nsia palabra yohó, ñani mání. Mate iyuhu icúmí nècuàchì ndahví ñuhiví yohó, doco ñamádi mii-né nduú ana (chicá) sàñi nacàxin Dios ñà-nihítahví-né cunindisá-né mii-yá, te divi fe xi-ne nduú ñà-cuicà-né? Daaní, despues sàà stná-nè cundo-ne ñuhiví iì xí-yá, vàchi ducán sàñi

quida-ya comprometer xì nsidaa ana cuú inì-xi sàhà-yá. ⁶Doco mii-nsiá, (ndahví-nsià), vàchi cahichì inì-nsia nècuàchì ndahví. ⁷¿Amádi nècuàchì cuicà nduú nècuàchì sahníndáhvì xì-nsiá, te sanícuàchì stná-nè sàhà-nsiá? ⁸¿Amádi divi stná-nè cähàn quini guá díquì quívì ndiaha-yá, divi quívì nì ndacùcahan-nda (na hora nì quíhvi-nda ichì-yá)?

⁸Pues nú cuní-ndà quida vii-ndà, dandu xiñuhu quida ndisa-nda cumplir nacua cachí ley iì nì sàha mii-yá ana cusáhnú nùù-ndà. Dohó cachí tutu nduú ley mà: “Nacua cuú inì-ní sàhà mii-ní, ducán xiñuhu cuu stná inì-ní sàhà ñanitnaha-ní”, cachá. ⁹Doco nú chicá quidáñuhú-ndá iin nèhivì nùù inga-nè, dandu cuàchi ndua, íá ndisa falta xi-nda, cachí ley mà. ¹⁰Vàchi cunaha-nsiá, nú ni chívàha vii-ndà nsidanicuú ñà-ndùá cachí ley iì mà, te íá iin xaan ndé cóni quídà-ndà cumplir, dandu queámà na ian cóni chívàha-nda ni-iñàha, ¹¹vàchi imindaas mii-yá nì sàha xi nsidaa ley mà. Cunaha-nsiá, iin ley xi-ya nduú ñà-màsà cähàn-ndà xí inga ana có-ndùú nècuàchì vehe-nda. Daaní cachí stná-yà ñà-màsà cähni stnaha-nda. Pues mate có-nchícùn-ndà inga nècuàchì ñahà, doco sahní stnaha-nda, dandu íá ndisa cuàchi-nda nùù ley mà (mate íá iyuhá sàñi chívàha-nda). ¹²Ñàyùcàndùá, ndiá icà-ndà cähàn vii-ndà, te quida vii stná-ndà. Vàchi divi nacua cachí ley ndiaha nì tavà xì-ndà libre, divi sàhajàn icúmí ndundaà sàhà cuàchi-nda. ¹³Te nú có-índéhe

ndahví-ndà ñanìtnaha-nda vichi, dandu quìvì ndundaà sàhà-ndà, mà níhì-ndà cundehè ndahví stná-yà ndohó. Doco nú sàni indehè ndahví stnaha-nda, dandu mà yúhí-ndà quìvì ndundaà sàhà-ndà.

**Màsà cáchí uun-nda
xiníndísá-ndá mii-yá**

¹⁴Nánì, ¿a cündiaá ndisa ñà-cáchí-ndà cahvi-nda mii-yá te nú cô-quìdà-ndà obra? ¿A ndísá càcu anima-ndà nú ducán nduú modo cahvi-nda Dios? ¹⁵Pues, ni cachí-ndà iá iin ñanìtnaha-nda xíhì vixin, te còò sìcoto vàha xi-ne; te xíhì stná-nè doco, vàchi còò ni-iñáha. ¹⁶Daaní, ni cachí-ndà iá stná iin compañeru-ndà nì cachi xì nècuàchì ndahví mà: “Vàtuni cùhùn-ní; ni sáa-ní nadaa inì-ní, te ni sáa stná-ní chitu tìxi-ní”, cachí-nè. Doco nú có-sâha-ne nècuàchìmà ni-iin ñà-cutiacu-nè, amádi uun-ni queámà. ¹⁷Ducán stná xì ñà-cahvi-nda mii-yá nú còò obra xi-nda. Vachi nú ducán, dandu náhà xícà có-càhvì ndisa-dayá, vàchi cutu mindaa ñà-jaàn quìdà-ndà.

¹⁸Vihini cachí iin nèhvì: “Dava-nda cuisi fe xi-nda iá, te dava-nda, cuisi obra xi-nda iá”, doco còó, vàchi ñnansa cui cundaà ini-ndà cahvi ndisa iin nèhvì mii-yá nú còò obra xi-ne? Doco nú iá stná obra quidá-né, dandu vàtuni cundaà ini-ndà ndisa iá stná fe xi-ne. ¹⁹Ndohó, xiníndísá-ndá ñà-imindaa Dios iá, te ndiaha gá iá ñà-xiníndísá-ndá ducán. Doco cunaha-nsiá, dècuèndè stná ñà-malu, ináhá stná-si imindaa-yá

iá, te quidí stná-si ñà-yúhí-siyá.

²⁰Ndahví-ndà, te neciu-ndà nú tuxí ini-ndà cuisi fe xi-nda nduá ndiaá, te còò obra xi-nda. ²¹Amádi ináhá-nsiá sàhà xì-ndà Abraham nansa nì ndee vàha-ne nùù Dios sàhà ñà-ndùá nì quida-ne, ñà-nì ìa-ne dispuestu cuàhatahvì-né mii-yá (dèhe manì-né) Isaac, (dècuèndè sàni chinduhù-néte) nùù mesa iì. ²²¿A xiní-nsiá nansa nì quida nècuàchì yucán? Nì cahvi-né Dios, te nì quida stná-nè cumplir (ñà-ndùá nì cachi-yà): ñàyùcàndùá, ndúìjàn nì sacatnahá, te sàhà obra xi-ne mà nì sàa-nè nì cahvi viì ndisa-ne mii-yá. ²³Dandu nì cuu ndisa ñà-ndùá cachí tutu iì ndé cachí palabra yohó: “Nì xinindisá Abraham Dios, te ducán nì ndee vàha-ne nùù-yá”. Dècuèndè nì cachi stná Dios amigo xi-ya nduú Abraham mà. ²⁴Ñàyùcàndùá, náhà xícà, màdì cuísi-ní ñà-cahvi-dayá nduá cuní-yà sàhà-ñá ndee vàha-nda nùù-yá. Cuní stná-yà quida ndisa-nda cumplir nansa cachí-yà.

²⁵Inga casu nduú stná nècuàchì sànaña nani Rahab. Iin nècuàchì ñahà cónisá ìa sahnú inì-xi nì sanduu-ne, doco na ní casaà nècuàchì (ñuu Israel) ñuu-nè, nì quidañuhu-né nècuàchìmà, dandu después nì dànuhù-né nècuàchìmà inga ichì. Pues sàhà-ñá nì quida-ne obra mà, ñàyùcàndùá nì ndee vàha stná-nè nùù Dios. ²⁶Vàchi nú cahvi-nda Dios, doco có-quìdá ndisa-nda ñà-ndùá cachí-yà, dandu (mà chíndéé) fe mà-ndó. Na ian sàni xìhà nduá, vàchi còà quìdá, na iin cuerpu nsìi còò cá anima-xi.

**Cuidadu ni cündóó-ndá
sàhà ñà-ndùá cachí-ndà**

3 Chicá vàha mäsà cündúú cuáhà-ndà nècuàchì chináhá (palabra ii), ñánì, vàchi cunaha-nsiá, chicá icúmí-yâ nandacàn-yâ cuenta nùù nsiùhù nècuàchì chináhá.
2 Nsidaa-nda, cuàhà falta quida-nda. Te nú mà túha-nda cache-ndà ni-iin ñà-có-ndiàá, dandu iin nèhivì quidá víí ndisa sàndùù-ndà, vàchi sàñì cutùha-nda cadi-ndà nùù nsidaa ñà-chicuéhè vihini sàà-ndà quida-nda. **3** Cundehè-ndà idu, chicáá-ndà frenu yuhù-sí sàhà-ñá cunini-sindó, dandu vátuni cuitàndò-ndásí mate nahnu-si.
4 Stná barcu, mate nahnu cuáhà-nú, te ndee caná táchì dàndiàchì xì-nú, doco cuiśi iin yutnù chipálá tii nduá dacaca-xi-nú cùhùn-ndà ndéni nì cui cahan-nda. **5** Te divi ducán iá stná yuhù-ndà. Tiá, doco cuàhà gá chuun nahnu chiñúhà. (Ináhá-ndá), cuiśi iin ñuhu tii cui dacuícùn xì inicutu iin yucù cahnú, te coco nsidaámà. **6** Te nacua quidá ñuhu mà, ducán quidá stná yuhù-ndà: cuàhà sàstnùhù chuun quini cahàn sàhà-xí. Iá` nùù cuerpu xi-nda, doco mà úhi dacúnsídá cuàcha-ndó. Inii vida xi-nda, ducán quidá yuhù-ndà, cuàhà gá chuun daquíñuhà, te éindù divi níhá` cachí quini guá`? Pues divi nùù ñà-malu.

7 Nsidanicuú clase quisì, vátuni ndumansú-si quida nèhivì, a ducán nduú-si quisì yùcù, ò laa, ò quisì cuàtì, o quisì mar, nsidanicuú clase-si sàñì nsidamansú nèhivì-sí.
8 Doco yuhù-ndà, còó; tàñáha ga cundee ni-iin nèhivì nùá. Iin mal

nduá; mà cándísâ dandacu-nda nùá. Na ian quidá iin tàtnà dàná, ducán quidá stná`, vàchi chituá ñà-có-ndiàá. **9** Xì yuhù-ndà naquímáni-ndà Yua-nda Dios, te después divi-nia (vihini) canàhá-ndà xì ñanitnaha-nda, mate nahi mii-yá iá stná-né, vàchi nacua iá mii-yá, ducán nì quidayucun stná-yàndó. **10** Mismo yuhù-ndà sàñì naquimaní-ndà mii-yá, te nì canàhá stná-ndà (xì ñanitnaha-nda). Pues cunaha-nsiá, mà váha quida-nda ducán, ñánì. **11** Vachi iin tè-dòcò, iin-ni ndéà tècuíí vàha, te ò iin-ni ndéà tècuíí ùhà. **12** Te ò iin yutnù, éa vátuni cucàa quisì vídì-nu nù diín yutnù nduú-nu? Còó. Ni mà cùí cuàha stná sìhigu nùù nducu yòhò sì-uga. Te lugar ndé caná tècuíí ùhà, có-càna stná tècuíí vàha.

**Cuisì nèhivì datnúù Dios
sàxìnítñuní-xi nduú
nèhivì nchichí ndisa**

13 ¿A nchichí dava-nsia (cahan-nsiá), te ò sàñì dàcuàhá stná dava-nsia? Nú jaan, dandu xiñuhu cunihnu ndahvi stná ini-nsià, te quida-nsia puru ñà-íá viì, dandísá, sàà cunahà xìcà nchichí ndisa-nsia.

14 Doco nú túha-nsia cumbidía cuàhà ini-nsià, ò cuísì sàhà mii-nsiá nacání ini-nsià, dandu mäsà cáchí gá-nsià nchichí-nsià, vàchi có-ndùá ñà-ndáà; tnùhu nduá. **15** Vachi modo xi-nsia mà, có-ndùá nahi palabra nchichí växi nùù mii-yá iá ansivi. Vàchi nú cutu cahàn nchichí-ndà, te có-quidá víí-nda, dandu náhà xìcà, cuiśi ñuhiví yohó växi palabra mà; dìnì nèhivì ûún nì quea, te divi ñà-malu nì chitnùní

ini xán. ¹⁶Vàchi nú cumbídiâ ini nèhivì, te cuadú-nè, dandu seguru cundoo stná-nè náâ stnahá-né, te quida stná-nè nsidanuu clase chuun có-ndiàá. ¹⁷Doco nú nchichí ndisa-nda quidá mii-yá iá ansivi, dandu ñà-sàñì ndu-iì sàxinítñuní-ndà nduá, te tùha-nda cundoo manì-ndà; mà dáná-ndá. Cáhàn viì stná-ndà xì nèhivì, te cundehè ndahví stnahá stná-ndà, vàchi vàha ini-ndà, iin-ni cáhàn ndà-ndà nacua iá iin chuun, mà dánánî uun-nda. ¹⁸Cunaha-nsiá, nú cuní-ndà cunduu-nda nèhivì quidá víi ndisa, dandu vivíi-ni ni cáhàn-ndà xì ñanítñaha-nda sàhà-ñá cundoo manì nsidaa-nda, vàchi ducán queamà na ian chìhi-ndà iin tata vàha, dandu después ndanchito iin cosecha ndiaha.

Màsà cándisâ-nda cunchicùn-ndà modo xi ñuhiví yohó

4 Dava-nsia indéhe úhì stnahá-nsiá, te náâ stnahá stná-nsiá. Pues, ¿ndiá dísahà-xí iá ducán, tuxí ini-nsiá? Amádi sáhà ñà-xího guá-nsiá iñàha, te dacá mà sàxinítñuní-nsiá. ²Xího-nsiá iñàha, te nú mà cùi níhi-nsiáñà, dandu (cuní-nsiá) ndañuhu nèhivì (icímí xán). Te nú cumbídiâ stnahá ini-nsiá sàhà iñàha, te mà cùi níhi stná-nsiáñà, dandu náâ stnahá-nsiá, te cáhàn ndiaa stnahá stná-nsiá. Doco cíndù chuun có-icúmí-nsiá ñà-ndùá xího-nsiámà? Divi sàhà-ñá có-xícàn tàhvì-nsiáñà nùù mii-yá. ³Te mate ni cícàn tàhvì-nsiá nùù-yá, doco mà níhi-nsiáñà, vàchi mal xícàñ-nsiá,

cutu cuní-nsiá iñàha sàhà-ñá quida ndevàha-nsia nacua cudíi ini mii-nsiá. ⁴iNdahví-nsià! cíndù chuun nchícùn-nsiá ñà-có-ndiá ìcà-nsiá? A có-ináhá-nsiá ñà-mà váha candisá-nda cunchicùn-ndà modo xi ñuhiví yohó, vàchi ducán queá na ian có-ndòò vàha ga-ndà xì Dios? ⁵Te ducán cachí stná tutu iì: “Sàñì nìhitáhvì-ndà nùù Dios ñà-coo Espíritu iì xí-yá ini anima-ndà, te mánì cuáhà-ndà nùù Yà-iì mà; ñàyùcàndùá, có-cùní dahuun-ya cunihnu ini-ndà inga iñàha cunchicùn-nda”. Te cunaha-nsiá, màdi úún-ní cachí tutu iì mà ducán, (ñà-ndáà nduá). ⁶Doco Dios, chicá cuàhà gracia sáhatahvì-yáñdô. Ñàyùcàndùá, dohó cachí stná tutu iì: “Dios, sadí-yá nùù nsidaa nèhivì nducuéhê, doco nèhivì nihnu ndáhví inì-xi, sáhatahvì-yánè gracia xi-ya”. ⁷Ñàyùcàndùá, ni cúníní-ndá nsidaa ñà-ndùá dandacú-yá, doco ñà-ndùá cuní ña-malu, còo; iin-ni màsà cuáha-nda cundee-sí nùù-ndà, vàchi nú màsà cuáha-nda quida-sì ducán, dandu icúmí-sí cunu-sì nùù-ndà. ⁸Xiñuhu tnàtuu-nda nùù Dios, dandu mii-yá, chicá cuyatni stná-yà nùù ndohó. Te nú iá cuàchi-nda, dandu xiñuhu nsidandoo-nda anima-ndà na ian ndàhà-ndà. Te nú iì ichì nduá nchícùn-ndà, dandu xiñuhu ndoo stná anima-ndà. ⁹(Vàchi nú iá falta xi-nda, dandu chicá vàha) ni dándohó-ndá mii-nda, te cundoo-nda tnùnsí ini, te cuacu cuahà-ndà (sàhà cuàchi-nda). Xiñuhu cuhuun ini-ndà sàhajàñ; màsà cídíi gó ini-ndà, ni màsà cuácù gó-ndà; còo. Xiñuhu

cundoo-nda tnùnsí ini, ¹⁰ te cucahan níu-ndà nùù Stoho-ndà Señor. Cuisì nú ducán, dandu nìhi-ndà nduvìi tú anima-ndà quida-ya.

Màsà cuítñuhu stnaha-nda

¹¹ Nánì, màsà cähàn-ndà dìquì ñanitnaha-nda, vàchi nú ni quida-nda ducán, te xítñuhu tnaha-nda, dandu ñà-sànì cähàn-ndà dìquì stná ley xi mii-yá nduá, te ducán queámà na ian xítñuhu stná-ndà ley mà. Te nú xítñuhu-nda ley mà, dandu có-ndùú gá-ndà ana chívàha xán; còó, ana xítñuhu xán nduu-nda. ¹² Cunaha-nsiá, mindaa mii-yá nduá ana nì sàha xi ley ìì, te imindaa-yá nduú stná ana icúmí nsidandaà xì sàhà falta xi iin iin-nda. Còò ni-iin ana cachi a cácu-nda, á coó, cuisì mii-yá. Ñàyùcàndùá, ¿ana tuxí ini-ndà nduu-nda te xítñuhu stnaha-nda ducán?

Có-ináhá-ndá nansa cuähàn cuu xi-nda tnaa idá

¹³ Cunini vàha mii-nsiá nècuàchì cähàn ndee guá. Vàchi cachí dava-nsia vichi ò tnaa cùhùn-nsiá inga ñiuu cundoo-nsia yucán iin cuià, te cuiin-nsia, te nadicò-nsiá, nsidacuahà-nsiá dìhùn xí-nsiá cahan-nsiá. ¹⁴ Doco ni có-ináhá-nsiá nansa cuu xi-nsiá tnaa idá. Vàchi vida xi-nda, (yàchì nsiha) nahi vicònùhù. Iin ratu tii iá`, dandu còò cá. ¹⁵ Ñàyùcàndùá, ndiá icà-ndà cachí-ndà: “Pues, nú ducán cuní Stoho-ndà Señor, dandísá cutiacu-ndà, te ò nú cudíi ini-yà, dandu dohó te dohó quida-nda”. ¹⁶ Doco mii-nsiá, ñnansa quidá-nsiá

vichi? Ndee gá cähàn-nsiá. Mii-nsiá nduú-nsiá mii-nsiá cahan-nsiá. Doco mà váha cähàn-ndà ducán. ¹⁷ Ñàyùcàndùá, (nsinuu inì-nsia palabra yohó): nú ináhá-ndá nansa ndiá icà-ndà quida-nda, te có-quidà-ndàñá, dandu cuàchi nduá.

Nà-ndùá nì cachi Santiago xì nècuàchì cuicà malu

5 Cunini vàha nsidaa mii-nsiá nècuàchì cuicà. Chicá vàha cuacu-nsia, te cundoo-nsia tnùnsí ini, vàchi sà-itúú tnùndoho nahnu dìquì-nsiá. ² Vàchi nsidaa ñà-cuicà-nsiá, sànì cuchicueha; nsidaa sícoto vico xí-nsiá, sànì cusiquidiá. ³ Nsidaa oro xì plata xi-nsia, dìhùn chicúehè sànì nandua; sànì nana ditnu-ña. Te divi ñà-jaàn cunduu testigu ñà-cundaà ini nèhevì (cónì quidá víi-nsiá), te ducán icúmí quea na ian sànì saxì stná ditnu dìhùn mà icà-nsiá, na ian nì xìxin cuñu-nsiá nì quidamà (ñà-cuàhà guá tnùndoho cucumi-nsiá), vàchi yáha ga sànì càyà ñà-ndùá icúmí-nsiá nìhi-nsiá quivì xìnù tiempu. ⁴ Te peón ndahví nì ndanihi xi cosecha xi-nsia, nì dàndàhví uun-nsianè, vàchi cónì sáha-nsianè raya xi-ne nacua ndiá icà-nsiá, ñàyùcàndùá, raya xi-ne mà, na ian ndahí stná-ña, te tiacú stná Stoho-ndà Señor, iníni-yá quidá peón mà reclamu nùù-yá. Te cunaha-nsiá, cuàhà gá mil soldadu dandacú-yá nùù-xí. ⁵ Vico gá sànì sandoo-nsia ñuhiví yohó; cuisì gustu xi mii-nsiá sànì quida-nsia. Doco nahi quisì sànì nei, te nì ndundatnù-sí, ducán

nduú stná-nsià; te vichi sàni sàà meru quìvì cui-nsià. ⁶Vàchi tùha stná-nsià canicuàchi-nsia sàhà nèhivì ndàcuisì inì-xi, te sàhà yuhù-nsiá xíhì-nè; mientras mii-né, có-nàndúcú-nê nansa chindee-né mii-né.

Màsà cùhúún ini-ndà, vàchi sà-itúú naxicocuín Jesús

⁷Nánì, iin-ni ni quidándéé ini-ndà dècuèndè sàà quìvì naxicocuín Stoho-ndà Señor. Quida-nda na quidá iin nèhivì campu, ndiatú-né ndè cuun dàvì nùù, (dandu xitú-né); daaní ndiatú cuéyàà-nè dècuèndè cuun dàvì dánsihì sàhà-ñá ducán cuida ndiaha viu xi-ne. ⁸Te divi ducán stná ndohó, xiñuhu cundiatu cuéyàà-ndà dècuèndè naxicocuín Stoho-ndà Señor. Nàyùcàndùá, vichi xiñuhu nacuàhandee ini-ndà, vàchi sà-itúú-yá ndixi-ya. ⁹Te màsà cähàn cuàchi-nda sàhà compañeru-ndà, ñánì, vàchi nú ducán, dandu icúmí-yâ danáni-yàndó, te cunaha-nsiá, sàni cuyatni ndisa quìvì nsidanda-à-yà sàhà-ndà.

¹⁰Xiñuhu nsinuu stná inì-nsia nansa nì cuu xi nècuàchì sànahà nì sacahàñ cuenta xi Stoho-ndà Señor, cuàhà gá nì dàndòhó nèhivì-né, doco iin-ni nì quidandee ini-né. Nàyùcàndùá, nacua nì quida nècuàchimà, ducan ni quida stná ndohó vichi, ñánì, ¹¹vàchi ndiaha gá nì quida-ne nì quidandee gá ini-né. Te ináhá stná-ndà nansa nì cuu xi nècuàchì sànahà nani Job, iin-ni nì quidandee stná ini-né, dandu después nì quee viì (ñà-ndùá nì cuu xi-né), vàchi nì chindee Stoho-ndà Señor-né. Nàyùcàndùá,

náhà claru tùha ndisa Dios cuhi ini-yàndó te cundehè ndàhví stná-yàndó.

¹²Màsà nunca chinaha-nda Dios, ñánì. Chuun cahnú nduá màsà quídá-ndá ducán. Ni màsà ndácùcahan stná-ndà ansivi, ò ñuhiví. Còó. Ni-iin xichi màsà chínahá-ndá ducán. Coó'; vàchi nú ni cachí-ndà "Jaan", dandu divi ni cündúá, te ò nú ni cachí-ndà "Coo", divi ñà-jaàn nì cündúú stná'. Ducan ni quida-nda sáhà' màsà níhì-ndà castigu nùù-yá.

¹³Nú iá tnùndo yoáha-nda, dandu xiñuhu càcàn tåhvì-ndà nùù-yá. Te nú cudíi ini-ndà, dandu coto-nda alabanza xi-ya. ¹⁴Te nú cuhí-ndà, dandu cana-nda nècuàchì sahnú ndiaá xì nèhivì xí Dios quixi-ne caquin-né seña aceite dìnì-ndà, te càcàn tåhvì-né nùù-yá sàhà-ndà, ndacùcahan-né quìvì Stoho-ndà Señor. ¹⁵Te nú xiñindísá-ndà na xícàn tåhvì-né, dandu càcu-nda nùù cuèhè mà, vàchi icúmí-ndá nduvàha-nda quida-ya. Te nú iá stná cuàchi nì quida-nda, dandu cuicahnú stná ini-yà sàhà-ndà. ¹⁶Nàyùcàndùá, ni náhmà-ndà falta xi-nda nùù ñanìtnaha-nda, te càcàn tåhvì stnáhà-ndà sàhà-ndà sàhà-ñá nduvàha-nda quida-ya. Vàchi iin nèhivì vàha, cuàhà gá ndiaá na xícàn tåhvì-né nùù Dios; cuàhà gá chindéá. ¹⁷Iin casu nduú Elías sànahà. Iin nèhivì ñuhiví nahi ndohó nì sanduu stná-né, te nì xícàn tåhvì-né nùù Dios ñà-màsà cíúñ dàvì. Te ndisa, nì yàha ùní ciùà dava, te cóni cùúñ ni-iin dàvì. ¹⁸Daaní, tucu tu nì xícàn tåhvì-né

nùù-yá, te nì ndesaha tú dàvì,
vàtùni nì cana tu itu.

¹⁹Nú iá iin compañeru-ndà nì
tùcù iin ichì có-ndùú ñà-ndáà,
dandu ni cáhàn-ndà xì-né áma
naxicocuíñ-nè ichì váha, ñánì.
²⁰Vàchi cunaha-nsiá, nú ni
cáhàn-ndà xì iin nècuàchì nì

tùcù ichì cuáchì, te nìhì-ndà
natnahnu-nè ichì váha, dandu
ndiaha gá queamà, vàchi sàhà
ndoхó sàñì càcu anima-nè, mà
sáà gá anima-nè cuià; mate
cuáhà gá cuàchì-ne nì ìa, doco
sàhà palabra xi-nda sàñì ndutu
nsidaámà.

Tutu Nuu Nì Tiaa San Pedro

nùù Nèhivì xí Dios

1 Yùhù nduí Pedro, iin ana nì nìhi chuun ndiaha nùù Jesucristu, (te tiaí tutu yohó) nùù mii-nsiá nècuàchì sàni xitià nihni inicutu ndé` ladu Ponto, ladu Galacia, ladu Capadocia, xì stná ladu Asia, xi ladu Bitinia.
2 Mii-nsiá nduú stná-nsià nèhivì nì nacàxin Yua-nda Dios, vàchi dècuèndè sàna ha nì chitnùnì ini-yà ducan. Te sàhà-ñá sàni nduhì stná anima-nsià nì quida Espíritu lì xí-yá, ñàyùcàndùá sà-iníní víi-nsiáyà vichi, te nì cuxio stná cuàchi-nsia nì quida nìi Jesucristu. Pues vichi ni cúcumí cuáhà-nsiá gracia xí-ya, te contentu ni cündoo stná nsidaa-nsiá.

Iin tnündé ini ndiaha icúmí-ndá nùù Dios

3 Ansivéhé cahnú Yua-nda Dios, divi mii-yá ana cahvi stná Stoho-ndà Jesucristu, vàchi Yuamánì-yámà nduú-yá. Pues vichi sàni indehè ndahví-yàndó ñà-nì xìhì Jesucristu (sàhà-ndà), te nì natiacu-yà; ñàyùcàndùá, vátuni nì nacacu saa-nda ñuhìvì lì xí-yá, te vichi iá ndisa tnündé ini xi-nda na ndoo-va-nda ñuhìvì yohó. **4** Te ndiaha gá icúmí stná-ndà

nìhítahví-ndà nùù-yá. Vàchi ndè gloria iá vaha nsidaa ñà-ndiaha ñì xì-ndàmà, te mà nunca sàà cusiquidiá, ni mà nunca sìvì stná, dècuèndè nicanicuahàn icumíâ cunahá. **5** Te sàhà-ñá nihnu vaha ini-ndàyá, te ndiaá-yàndó xì poder xi-ya, ñàyùcàndùá vátuni nìhì-ndà salvación xi-nda; te vichi sà-ìà listu salvación mà, doco ndè sàà xìnù tiempu, dandu cundaà vaha ini-ndà (ñà-ndiaha guá) iámà.

6 Ñàyùcàndùá, cuàhà gá cudíi ini-ndà vichi, mate vihini sàyáha-nda cuàhà clase tnündoho sacu tiempu. **7** Vàchi ducán quidá-yá sàhà-ñá cunahà claru, a xiníndísâ ndisa-ndayá, á coó, nacua quidá nèhivì xì oro, dadáà tití-néà nùù ñuhu sàhà-ñá cundaà ini-né (a oro vaha nduá, á coó). Doco nú nihnu vaha ini-ndà Jesucristu, dandu chicá ndiaámà nùù oro, vache oro, mà úhì ndañuhá, doco nú iin-ni nihnu vaha ini-ndà mii-yá mate yáha-nda tnündoho, dandu sàhà ñà-yùcán sáà-ndà ndee vaha-nda nùù-yá na quívì naxicocuîn-yà, te nìhì stná-ndà cuàhà tnùñuhu ndiaha.

8 Mii-nsiá, tæñáha ga cuninùù-nsiáyà, doco cuú inì-nsia

sàhà-yá; te mate có-xìní-ndàyá vichi, doco xiníndísá-ndáyâ, te cudíi gá ini-ndà ñà-ndiah guá (quidá-yá), te ni có-sâà-ndà cachi nsihi-nda ñà-cuàhà guá cudíi ini-ndà. ⁹Daaní, icúmí stná-ndà nihì-ndà càcu anima-ndà, vàchi divi sàhajàn nduá nì xinindisa-ndayá.

¹⁰Sànaха nìsa cahà nècuàchì profeta ñà-ndùú razón xi-ya, nì cachitnùhu-ne nansa cuàhàn cuu xi ndohó tiempu vichi, te nihì-ndà cuàhà gracia. Doco cuàhà gá nì nacani ini nècuàchì sahnu-ma, vàchi cóni cündáa ini-né nansa iá salvación icúmí-ndá nihì-ndà tiempu vichi, ¹¹te nì cuni stná-né cundaà ini-né ìndù tiempu divi cuu nsidaajàn. Vàchi inácáá Espíritu lì xí Cristu ini anima-né, te nì cachitnùhu-ya xì-né ñà-icúmí Cristu ndoho-ya, dandu después naquihin-ya tnùñuhu ndiaha xí-yá. ¹²Doco después na ní dàtnúú gá Espíritu lì sàxìnítñùní-né, dandu nì sàà-né nì cundaà ndisa ini-né ñà-màdì sàhà (tiempu xi) mii-né cähàn razón mà. Còó. Divi sàhà ndohó nì càhàn mà, te mii-né, cuiśi-ní nì cachitnùhu uun-ne. Te vichi ndè ansivi sàñi nuu Espíritu lì xí-yá, te chindéé-yâ nèhivì (xí-yá) ñà-cachitnùhu stná-né razón ndiaha ma; teayùcàndùá, vichi mii stná-nsià sàñi xinítñùhu-nsia palabra mà. Te cunaha-nsiá, dècuèndè stná ángel xi Dios, cuní stná-né chicá cundaà ini-né sàhà razón mà (ñà-ndiaha guá).

Ni cúníhnú lì ini-ndà na xicánúú-ndá ñuhìvì yohó

¹³Ñàyùcàndùá, ni nácuàhandee ini-ndà sàxìnítñùní-ndà, te

nacani sahnú ini-ndà; iin-ni ni cúníhnú vàha ini-ndà ñà-nìhìtahví-ndà cuàhà gá gracia na quívì naxicocuñ Jesucristu, te cuninùù-ndàyá. ¹⁴Iin-ni ni quidá víi-nda na ian quidá iin dèhe-nda tùha cunini vii xì-ndà. Te màsà nácóó-ndá mii-nda xího ndevàha-nda na ian nìsa quida-nda antes na tâñâha ga cundaà vàha ini-ndà. Còó. ¹⁵Nacua lì mii-yá ana nì cana xi-nda, ducání quida stná-ndà, ni cúníhnú lì stná ini-ndà sàhà nsidaa chuun quida-nda. ¹⁶Vàchi ducán cachí Dios nùù tutu xi-ya: “lì gá yùhù, ñàyùcàndùá, stná mii-nsiá ni cündúú stná-nsià nèhivì lì”. ¹⁷(Cunaha-nsiá), iin-ni ndeníhí Yua-nda Dios nsidanicuú nèhivì; te nacua quidá iin iin-nda, ducán icúmí-yá nacuàha-yàndó. Ñàyùcàndùá, nsidaa ndohó nècuàchì ndácùcahan xi quivì-yá, cuàhà gá xiñuhu yùhí-ndà, còtò mà cûdîi ini-yà sàhà ñà-ndùá quida-nda ñuhìvì yohó. ¹⁸Vàchi ináhá-ndá, sàñi dàñáà-yá sàhà cuàchi-nda, te ducán sàñi càcu-nda nùù estilu nì nacoo xi-ndà, vàchi mânícùí chindeámàndó. Doco màdì oro ò plata nì dàñáà sàhà cuàchi-nda, vàchi cuiśi iñàha ñuhìvì yohó-ní nduámà. ¹⁹Còó, cuiśi nì ni ndiaha Cristu nì dàñáà xì sáhà-ndà; na iin lelù còò ni-iñàha iá nì dòcò nùù Dios, ducán nì sanduu-ya. ²⁰Vàchi dècuèndè na tâyôo ñuhìvì sàñi chitnùní ini Yua-nda Dios ñà-cuu xi Jesú ducán, doco cuiśi dècuèndè tiempu vichi na xínu tiempu, dandu nì cuu ndisa xi-yá ducán sàhà-ñá (càcu-nda). ²¹Te divi sàhà Jesú

sànì nìhì-ndà nì xinindisa-nda
Yuamámì-yá. Te sàhà stná poder xi
Yuandiaha-yá nì natiacu-yà, dandu
nì naquihin-ya tnùñuhu ndiaha
xí-yá. Pues divi sàhà ñà-jaàn nì
nìhì-ndà cunihnu vàha ini-ndà
Yua-nda Dios, te nì sàcòo stná iin
tnündé ini ndiatu-nda nùù-yá.

22 Vichi sànì chindee Espíritu
lì xí-yá, te xiníndísá-ndá palabra
ndàcuisì xí-yá. Ñayùcàndùá, sànì
ndoo stná cuàchi anima-ndà, vâtùni
cuu stnahá ndisa ini-ndà sàhà-ndà
vichi, ñanì. Sàhámà fuerte ndisa
xiñuhu cuu stnahá ini-ndà sàhà-ndà,
te mäsà dátiáâ úún-ndá quida-nda
ducán. **23** Vachi sànì nacacu saa-nda
ñuhìvì lì xí-yá. Doco màdì nèhivì
ñuhìvì nì quidà-xì-ndà ducán,
còó, divi palabra lì xí Dios nì
quida xi-nda ducán. Vachi nsidaa
nèhivì, xíhì-nè. Doco palabra mà,
nicanicuahàn cunaha-ñá nùù-ndà
na ian itiácúà nicanicuahàn.
24 Vachi nsidaa nèhivì ñuhìvì,
(yàchì nsihi-ne) nahi yùcù pastu, te
nsidaa ñà-vico xí-né, (yàchì nsihi
stná) nahi ita yucù; vachi íchì
yùcù, te ndáhvà stná ita-ñà. **25** Doco
palabra sànì cachí Stoho-ndà Señor,
còó, nicanicuahàn icúmí coa. Te
divi palabra mà nduú razón ndiaha
sànì cachitñuhu nèhivì xì-nsiá.

2 Ñayùcàndùá, xiñuhu
nacoo dahuun-nda nsidaa
ñà-có-ndiaá. Mäsà dándáhvì stnahá
gá-ndà, ni mäsà dánání uun-nda
nduu-nda nèhivì vàha. Te mäsà
cúmbidía stnahá stná ini-ndà, ni
mäsà cähàn quini ga-ndà dìquì
ñanitnaha-nda. **2** Na quidá méè
tíquìn, yáha ga cudíi ini-vé tèndodo,
ducán xiñuhu quida stná-ndà;

xiñuhu cudiì cuáhà ini-ndà sàhà
palabra lì xí-yá, vachi vàha ndisa;
dandu nìhì-ndà ndufuerté fe xi-nda.
3 Te nù ndisa sànì cundaà vàha
ini-ndà mànì gá ini Stoho-ndà Señor,
dandu (vâtùni nìhìtáhvì-ndà ducán).

Nahi cimientu fuerte nduú Jesús

4-5 Vichi xiñuhu tnàtuu-nda
nùù-yá, te quida-nda cuenta na
ian nduu-nda yùù (cuàha vehe),
te mii-yá nduú-yá nahi cavà xí
cimientu, (doco màdì cimientu
ndisa, vachi) itiácú-yà. Te mate
ní cahichì ini nèhivì-yá, doco
nì cachí Dios ñà-nduú-yá ana
chicá ndiaá. Ñayùcàndùá, ni
cuáha-nda cuichuún-yàndó na ian
quidáyúcún-yá iin vehe ndiaha-yá.

Daaní, nahi dùtù lì xí-yá nduú
stná-ndà; vâtùni cuàha-ndayá
promesa xi-ya, divi ñà-vàha ñuhú
ini anima-ndà, vachi sàhà (obra nì
quida) Jesucristu icúmí Dios cudiì
ini-yá sàhà promesa mà.

6 Vachi ducán cachí (Dios) nùù
tutu lì:

Cunaha-nsiá, icúmî techuín iin
ana sàà Ñuu Sión; cunduu-ya
ana chicá ndiaá; te yáha ga
cuàhà tnùñuhu cucumi-yá;
cuàhà gá cundiaa-yà. Te
chuun quida-ya cunduu nahi
chuun xi cavà cahnú nduú
cimientu xi vehe. Te mà
nunca naxicocuñin ini nèhivì
ñà-nì xinindisá-né mii-yá.

7 Ñayùcàndùá, nùù nsidaa ndohó
nècuàchì xiníndísâ, ndiaá ndisa-ya,
doco nùù nècuàchì có-xìnndísâ,
còó. Doco seguru icúmí cuu (nahi
ejemplu nacání sàhà) cavà nì
cahichì ini albañil, vachi nì sàà

cavà mà nì nandua yùù vico indúhu esquina vehe. (Pues ducán nì cuu stná xì mii-yá.) ⁸Te vichi nduú stná-yà na iin yùù cahnú caquìhi sàhà nèhivì (cahíchì ini xì-yá), te na ian nduá-nè, vàchi cudúchí ini-nè sàhà-yá. Ñàyùcàndùá icúmí-né nìhi-né (tnündoho) nì chitnúní ini Dios cuu xi-né, na ian caquìhi sàhà-né, te nàcasàn-né, vàchi có-cùní-nè cunini-ne.

⁹Doco ndohó, còó, vàchi sàni nacàxin-yàndó, te vichi nduu-nda dèhe (ndisa-ya). Te nahi dùtù xínduu stná-ndà, te xinúcuáchí-ndá nùù rey xi-nda, divi mii-yá. Nèhivì iì xì-yá nduu-nda vichi. Còò cá ana nduú Stoho-ndà, cuiyi mii-yá. Pues sàhà nsidaájàn vátuni dacuítia-ndà palabra sàhà ñà-ndiaha guá-yá, vàchi sàni tavà-yándô nùù ichì ñáa, te nì cana-yàndó cunchicùn-ndà ichì ndé datnúù ndiaha-yá ini-ndà. ¹⁰Te mii-nsiá, mate còò tnùñuhu ndiaha xí raza-nsià antes, doco vichi sàni sàà stná-nsià cunduu-nsia nèhivì xí-yá. Te mate còò stná ni-iin ana nì indéhe ndahví xì-nsià antes, doco vichi (ndiaha gá) sàni indehè ndàhví-yànsià.

Iin-ni ni cúnchícùn-ndà Jesús mate xítñuhu nèhivì-ndó

¹¹Cuàhà gá cuú ínì sàhà-nsiá, te sàhájàn cachí xì-nsiá ñà-màdì ñuhiví yohó nduú ñuu-ndà vichi. Ñàyùcàndùá sacúndáhví` nùù-nsiá ñà-màsà xího gá-nsià ñà-ndùú gustu quini iá ñuhiví yohó, vàchi sadíamà nùù ñà-vàha xi anima-ndà. ¹²Ndoó-nsiá mahì nèhivì có-ináhá xí Dios, te ñàyùcàndùá xiñuhu quida viì-nsiá. Ñà-ndáà nduá,

xítñuhu-ne mii-nsiá vichi; quini quidá-nsiá, cachí-nè, doco nú sàni xini-nè obra vàha quidá-nsiá, dandu quìvì quixi (Dios ndàcànd-yà cuenta sàhà cuàchi nèhivì), dandu icúmí-né sàà-nè ndanihi vàha-neýay.

¹³⁻¹⁴Sàhà ñà-nì cùdîi ini Stoho-ndà Señor sàhà-ndà, ñàyùcàndùá icúmí-ndá cunini-nda nsidaa nècuàchì nihí chuun vehechuún, a ducán nduú-né ana chicá cusáhnû, te ò nduú-né nècuàchì cucuáchí, vàchi nècuàchimà, quidachúûn-né cuenta xi nècuàchì chicá cusáhnúmá, te dandohó-né nsidaa ana có-quidá víi. Doco nú quidá víi-nda, dandu cudiìi ini-nè sàhà-ndà. ¹⁵Te divi ducán cuní stná Dios, cuní-yà quida viì-ndà, dandu mate xítñuhu nècuàchì có-cündáà inì-xi ndohó, doco icúmí-né sàà-nè (nducahan-ne), mà cáchí gá-né ni-iñàha.

¹⁶Libre iá-ndà, (ñà-ndáà nduá), ñàyùcàndùá xiñuhu quida viì-ndà nacua ndiá icà quida nècuàchì libre. Doco mà váha cachi-ndà vátuni quida ndevàha-nda sàhà-ñá iá-ndà libre. Còó, vàchi iá stná iin Stoho-ndà dandacu-xi nùù-ndà, divi Dios. ¹⁷Te xiñuhu cahvi váha-ndayá, te quidañuhu stná-ndà nsidanicuú nèhivì. Ni cúcúú stná ini-ndà sàhà nsidaa ana nduú stná dèhe ndisa-ya. Te nècuàchì dandacu-xi nùù-ndà, ni coó stná tnùñuhu xi-nda nùù-né.

¹⁸Mii-nsiá nècuàchì peón xíndoo saín nùù iin lamú, cunini viì-nsiá ñà-ndùá dandacú nècuàchimà, mate dana-ne. Màdiá cuisì cahvi-nsiánè nú mènì ini-nè.

Nú icúmí-ndá ndoho-nda, dandu xiñuhu nisinuu ini-ndà nansa nì ndoho Jesucristu sàhà-ndà

19 Vihini icúmí-ndá ndoho-nda sàhà-ñá nchícùn-ndà ñà-ndùá cachí Dios, mate còò ni-iñàha iníhícá-ndá. Doco vátunì iámà, te xiñuhu quidandee ini-ndà sàhá.

20 Vàchi nú cuiisi sàhà cuàchi-ndá ndoho-nda, dandu mà níhi-ndà ni-iin ñà-vàha nú quidándéé ini-ndà sàhámà. Doco nú sàhà-ñá quidá víi-nda ni ndoho-nda, te quidá ndéé ini-ndà, dandísá, gracia xi Dios (icúmí-ndá níhi-ndà). **21** Pues, divi ñà-jaàn nduú vida icúmí-ndá yàha-nda nú sàni cana-yàndó, vàchi mii-yá, nì ndoho stná-yà, doco sàhà ndohó; te ducán vátunì nì cundaà ini-ndà nansa xiñuhu quidandee stná ini-ndà nacua nì quida mii-yá.

22 (Te énansa nì quida-ya?) Pues còò ni-iin cuàchi ni quidá-yá, ni còò ni-iin xichi ni dandahví-yà nèhivì.

23 Mate ní canàhá nèhivì xì-yá, doco mii-yá, cóni cánàhá-yà xì-né. Na ní ndoho-ya, cóni cähàn dana-ya. Còó, nùù ndahà Dios nì nacoo-ya chuun xi-ya, vàchi (ináhá-yâ) tùha Dios nsidandaà-yà ñà-ndùú ñà-ndácuisì.

24 Te (na ní sàcùtuu-ya) nchíca cruz, nì nacuida-ya cuàchi-ndá nùù iquicúñú-yà. Nàyùcàndùá, vátunì níhi-ndà (nacoo dahuun-nda cuàchi-ndá), quida-ndá cuenta na ian sàni xihì-ndà, (te có-ndùlóco gó-ndà sàhá). Dandu sàhà obra xi-ya mà, vátunì níhi stná-ndà quida viì-ndà ñuhivì yohó. Vàchi na ní sahnì cuíi-teyá, dandu sàhajàn nduá nì níhi-ndà nì nduviì anima-ndà. **25** Vàchi antes, nahi

riì nì quecuáán nì sanduu-nda, doco vichi sàni naxicocuîn-ndà nì nàcùndoo-nda nùù Stoho-ndà inúù xi anima-ndà.

**Nansa ndiá ìcà-ndà quida-nda
xi nècuàchì vehe-nda**

3 **1-2** Mii-nsiá nècuàchì ñahà sàni nandàhà, icúmí-nsiá cahvi-nsiá iì-nsiá; dandu mate có-càhàn-né cunindisá-né palabra xi-ya, doco ñà-ìndéhe-né quidá víi-nsiá, vátunì sàà stná-nè cunindisá-né mate có-càhàn-nsiá xì-né sàhámà. Nàyùcàndùá, xiñuhu quida sahnú-nsiá, te cahvi tnahá stná-nsiá. **3** Te nú cuní-nsiá cundàa vico-nsiá, màsà cúcáhán-nsiá a cúisi xiñuhu ñà-natnii vico dìnì-nsiá, te ò nduvico-nsiá xì oro, o sícoto finu. **4** (Còó, vàchi ñà-cundàa vico ndisa-nsia nduá yohó:) divi ñà-cunihnu manì ini-nsiá, xì ñà-coo calma-nsiá. Nà-jaàn ndisa icúmí cunaha nicanicuahà, vàchi ini anima-ni-nda íá dèhá`. Te nùù Dios cuàhà gá ndiaá ñà-cunihnu ini-ndà ducán. **5** Te divi ducán nìsa quida stná nècuàchì ñahà fì nìsa xinindisa-xi Dios tiempu sànahà, vàchi divi ini anima-nè nì sansida vico-né mij-né. Nìsa cahvi-né iì-né. **6** Vàchi ducán nìsa quida stná (ñahàdìhí) Abraham nani Sara, nì inini-ne iì-né, te dècuèndè “Señor xi” nìsa cachi stná-nè xì nècuàchimà. Te nú quidá víi-nsiá, te có-yûhí stná-nsiá ni-iin nèhivì, dandu vátunì ndudava stná-nsiá xì-né.

7 Daaní, mii-nsiá nècuàchì tiàa iá ñahàdìhí-xi, xiñuhu cundoo manì-nsiá xì nècuàchimà nacua

quidá iin nèhivì cundáà vàha inì-xi. Ináhá-nsiâ, mà fuerte guá-nè, ñayùcàndùá xiñuhu cuhi ini-nsiànè, vàchi iin-ni sàni nìhitáhvì ndúi-nsià vida ndiaha xí Dios. Te nú ducan ni quidá-nsiá, dandu mà cóó ni-iñàha cadi xì nùù palabro xi-nsia na hora xícàn tâhvì-nsiá nùù-yá.

**Nansa xiñuhu cunihnu ini-ndà
nú ni sáà-ndà ndoho-nda sàhà
iin chuun viì nì quida-nda**

⁸Cuisì inga palabro yohó cachí gué: iin-ni sàxìnítñùní ni cúcumí nsidaa-nsiá. Te cundehè ndàhví stnahá stná-nsià. Te cucuu stnahá stná ini-nsià sàhà-nsiá, vàchi iin-ni ñaní xínduu-nda. Nsidaa-nda, iin-ni ni cuhí stnahá ini-ndà sàhà-ndà, te cunihnu ndahvi stná ini-ndà.

⁹Te nú sàni quida quini nèhivì xì-ndà, màsà náchítacùhá-ndà nacua nì quida-ne xì-ndà. Te ò nú ni cánàhá-nè xì-ndà, màsà cánàhá stná-ndà dìiquí-né; còó. Ni cacràn tâhvì-ndà nùù Dios sàhà-né, vàchi cuàhà gá nì nìhitáhvì-ndà na ní cana-yàndó. ¹⁰Vàchi (dohó cachí tutu iì):

Nú cuní-ndà cucumi-nda vida ndiaha, te yàha vàha-nda, dandu xiñuhu cundo-nda cuidadu ñà-màsà cähàn quini-nda, ni màsà dándáhvì stnaha-nda. ¹¹Te màsà túcù-ndà inga ichì malu; cuisì-ní ñà-iá viì ni quida-nda. Te ni nándúcú stná-ndà nansa cundo manì-ndà ñuhìvì; cuàhà gá xiñuhu nacani ini-ndà nansa quida-nda ducán. ¹²Vàchi Stoho-ndà Dios, inúù-yá nsidaa nècuàchì

nihnu vàha inì-xi, te iníni-yá na xícàn tâhvì-né. Doco nècuàchì quidá sìquini, na ian xiní ùhì-yá nsidaa nècuàchimà.

¹³Nú puru chuun vàha quida-nda, dandu èa quidá quini nèhivì xì-ndà sàhámà? ¹⁴(Ádi coó); doco nú ni sáà-ndà ndoho-nda sàhà iin ñà-iá viì nì quida-nda, dandu ndiaha gá queé stná mà. Ñayùcàndùá, màsà yúhì-ndà na cähàn dana nèhivì xì-ndà, te ni màsà ndúlóco-ndà.

¹⁵Iin-ni ni cúníhnú víi ini-ndà Jesucristu ñà-ndùú-yá Stoho ndiaha-nda. Te nú ndácàn tnùhù-né nùù-ndà índù chuun nihnu vàha guá ini-ndà (mii-yá) ducán, dandu siempre cundo túha-nda naxiconihí víi-nda nùù-né. Doco viviì-ni ni cähàn tnùñuhu-nda xi-né.

¹⁶Màsà quidá-ndá ni-iin ñà-cui dandoho-xi sàxìnítñùní-ndà después. Daaní, mate ndoó nèhivì xítnùhu xi ñà-vàha quida-nda ñà-ndùù-ndà nèhivì xí Cristu, có-quidámà, vàchi icúmí-nê sàà-nè nducahan-ne.

¹⁷Doco nú sáha-ya lugar ndoho-nda, dandu chicá vàha ndoho-nda sàhà iin ñà-viì nì quida-nda, te màdùá sàhà iin falta xi-nda. ¹⁸Vàchi stná Cristu, nì ndoho stná-yá; iin xichi-ni nì ndoho-ya sàhà falta xi nsidaa ndohó nèhivì cuáchi ñuhìvì, mate mii-yá, còò ni-iin cuàchi ni quidá-yá. Te sàháyùcàndùá, vâtuni nì nìhì-ndà nì nàcündoo vàha-nda xi Dios. Ñà-ndáà nduá nì xìhì iquicúñú-yá, doco espíritu xi-ya nì dànatíacú xì-yá. ¹⁹Te divi espíritu xi-ya mà nì sàà ndé ndoó anima nì sandiadi, te nì cachitnùhu-ya xì-né iin

razón. ²⁰Anima yucán nduú anima nèhivì cóni sáxínídísâ sànahà tiempu xi Noé na ní quidandee guá ini Dios sàhà nèhivì ñuhìví, te nì sandiatu-ya nì cuyucun barcu cahnú (xi Noé) mà. Te sacu nèhivì nì càcu nùù barcu mà, cuisì ùnà-nè nì càcu nì quida tècuí mà. ²¹Cunaha-nsiá, ejemplu nduú stná nsidaa ñà-jaàn, vàchi nduámà nahi ñà-cùhfí-ndà tècuí quìvì vichi, te càcu-nda sàhà-ñá nì natiacu Jesucristu. Doco ñà-cùhfí-ndà mà, có-nduá ñà-ndundoo uun ñuma ìcà-ndà, còó; ñà-xícàn tåhvì-ndà nùù Dios nduá, divi ñà-xícàn tåhvì-ndà ndundoo sàxìnítñùní-ndà. ²²Te mii-yá, ndè gloria sàmànuhù-yá, iá-yà ladu cuahá Yua-nda Dios vichi, te nsidanicuú ángel, icumí-nê cunini-neyà, mate ángel chicá cusáhnû nduú-né, te ò inga ana iín fuerte.

Nacoo dahuun-nda nsidaa ñà-có-iá vàha nìsa quida-nda antes

4 Vichi xiñuhu (nsinuu ini-nda) nansa nì ndoho Jesucristu ñuhìví yohó, te dispuestu ni cündóo-ndá ñà-ndoho stná-ndà, vàchi nú sàni ndoho stná-ndà ducán, dandu ñà-sàni nacoo-nda cuàchi-nda nduá. ²Vàchi nú nihnu ini-ndà ducán, dandu mà xího ndevàha ga-ndà ñà-chicuéhè iá ñuhìví yohó na ian quidá nèhivì dava ga; vàchi puru ñà-vàha cudûn ini Dios cunduu ñà-quida-nda. ³Vàchi mii-nsiá, tiempu nì yàha xi-nda nìsa quida ndevàha-nsia nacua quidá nèhivì có-ìnáhá xí Dios, vàchi cuàhà viciu nìsa icumi-nsiá; cuàhà iñàha nìsa

xihò-nsiá, te nìsa xìni stná-nsià; cuàhà escándolo nìsa quida-nsia, vàchi nìsa xihi cuahà-nsiá. Cuisì figura yùù nìsa cahví stná-nsià antes, mate quini iá` quida-nda ducán. Doco vichi, mà quídá gá xí nsidaa ñá-jaàn. ⁴Ñàyùcàndùá, ndulóco nècuàchì dava ga vichi, xítñùhu-ne mii-nsiá, có-cùndáà ini-né índù chuun có-cùtnáhâ gá-nsià xì-né na quidá-né ñà-có-ndiàá mà. ⁵Doco (vàxi iin quìvì) dandu icumí nècuàchímà nacuàha-ne cuenta (sàhà nsidaámà) nùù mii-yá. Te sà-ìtúú ndàcàn-yà cuenta sàhà cuàchi nsidaa-némà, na nècuàchì itiácú, te ducán stná nècuàchì sàni xìhì. ⁶Ñàyùcàndùá, ndè stná nècuàchì nsii nì nìhì-né nì xinitñùhu stná-nè razón vàha xi-ya sàhà-ñá vátuni cutiacu stná anima-nè vida xi Dios, mate na nísia itiacu-nè nì nìhì-né castigu, vàchi nèhivì ñuhìví nì sanduu stná-nè.

⁷Cunaha-nsiá, sà-ìtúú quìvì nsihi nsidaa iñàha. Ñàyùcàndùá, xiñuhu nacani viì ini-ndà, te cunihnu cuahà ini-ndà càcàn tåhvì-ndà nùù Dios. ⁸Doco ñà-chicá xiñuhu nduú ñà-cuu cuahà ini-ndà sàhà ñanìtnaha-nda, vàchi sàhà ñà-jaàn nduá mà úhì nandòdó-nda nsidaa falta nì quida nècuàchímà mate cuàhà gá nduá.

⁹Xiñuhu nacuna-nda yehè nùù ñanìtnaha-nda (nú xicánúú ndahví-nè), te màsà cúnáñá-ndá quida-nda ducán.

¹⁰Según nansa nì nìhítahví iin iin-nda, ducán xiñuhu cunucuachi-nda nùù ñanìtnaha-nda, vàchi ducán ndiá ìcà-ndà quida-nda xi gracia nì nìhítahví-ndà nùù-yá, te

cuàhà clase gracia nduá yohó. ¹¹Nú (sànì nìhítáhvì) iin nèhivì càhàn-né (palabra ii), dandu ni cündúámà nahi meru palabra nì cachí mii-yá. Te nú xicánúú-ndá indéhe ndahví tnaha-nda, dandu ni quida-nda chuun jaàn xì nsidaa valor níhi-ndà nùù Dios. Nsidanicuú ñà-nduá quidà-ndà, xiñuhu quida viì-ndàñá sàhà-ñá sàà nèhivì naquimanì-né mii-yá sàhà Jesucristu. (Ansivéhé-yâ), te nicanicuahàn ni cúsáhnû-yá, te ni queé stná cuàhà tnùñuhu xí-yá (inicatu), amén.

Dispuestu ni cündóo-ndá ñà-ndoho-nda sàhà Jesucristu

¹²Mii-nsiá nècuàchì màngu guá nùí, màsà ndúlócô-nsià nù ni yáha-nsia tnùndo fuerte (quida nèhivì); cóndùá ñà-ndulocó-nsià na ian nduájàn iin ñà-cónì nìhnú ini-nsià cuu xi-nsiá; còó. ¹³Xiñuhu cudiì ini-ndà sàhámà vichi, vàchi ñà-davani ndohó stná-ndà nahi Cristu nduá. Daaní, quìvì cuni-ndà (naxicocuìñ-yà) te nchií ndiaha-yá, dandu yáha ga icúmí-ndá cudiì ini-ndà. ¹⁴Te nansicáhán stná-ndà nù ni cáhàn quini nèhivì dìquì-ndà ñà-nchícùn-ndà mii-yá, vàchi Espíritu ndiaha xí Dios icúmí chindee xi-nda na yáha-nda ducán. Ñà-ndáà nduá, quini cáhàn-né (xi-ndà) sàhà-yá, doco ndohó, còó. Tnùñuhu xí-yá nduá tavá-nda. ¹⁵Te nú icúmí-ndá ndoho-nda, màsà cündúámà sàhà-ñá nì sàhní stnaha-nda, te ò nì quidácuíhná-ndá iñàha, te ò nì quidà-ndà iin ñà-có-ndiàá, ò nì dáquíhviyuhù-ndà nùù chuun xi inga nèhivì; còó. ¹⁶Doco nú sàhà-ñá

nduu-nda nèhivì xí Jesucristu ndoho-nda, dandu màsà nunca cucahan nùù-ndà sàhájàn. Còó, ñà-naquimanì-ndà Dios nduámà.

¹⁷Vàchi vichi sà-ìá cuàhàn ndundaà sàhà ndohó nècuàchì nduú dèhe ndisa-ya. Te nú mii-nda nduú nècuàchì primeru, dandu èíndu iñàha icúmí yàha nècuàchì có-ndùlócô sàhà razón ndiaha xí-yá? ¹⁸Vàchi ndohó, nèhivì vàha xi-ya nduu-nda, te cuàhà gá ndoho-nda, dandu sàà-ndà nùù-yá. Te nú ducán nduá, dandu yáha ga ndahví cunduu castigu xi nèhivì malu quida guá xì cuàchi.

¹⁹Doco de todos modos, icúmí dava-nda ndoho-nda tiempu vichi, vàchi ducán nì chitnùní ini mii-yá. Ñàyùcàndùá, iin-ni xiñuhu ñà-quida viì-ndà ñuhiví yohó, te nsinuu ini-ndà ñà-ini ndahà-yá iá anima-ndà, vàchi mii-yá nduú ana nì chitnùní inì-xi cundoo-nda ñuhiví yohó, te vátuni cahvi-nda xi-yá (ñà-cundiaa-yàndó).

Nansa xiñuhu quida nèhivì sahnú idónuu, xì stná nècuàchì cucusáhí

5 Vichi cuàhìn càhìn xì mii-nsiá nècuàchì cusáhnû jaàn. Yùhù nduú stnáì iin nècuàchì sahnú dandacú. Cunaha-nsiá, yùhù nì xininùí nansa nì cuu na nì ndoho Cristu; te quìvì natùi stná poder ndiaha xí-yá, dandu icúmí cuni stnáì ñà-jaàn, nahi mii-nsiá. ²(Ñàyùcàndùá, yùhù cachí xì-nsiá) ni cúnúù víi-nsiá nèhivì xí Dios ndoó jaàn, nacua quidá pastor xì riì xí-né. Doco ni cündúá xì nsidaa voluntad xi-nsia, màdiá fuerza ni quidá nèhivì xì-nsiá. Ni

màsà quídá-nsiá chuun jaàn sàhà dìhùn, còó; ñà-cùdfí ini-nsia ni cündúá.³ Ni màsà cúníhnú ini-nsià nduú-nsiá lamú xi nècuàchì ndiaá-nsiá. Còó; chuun xi-nsia nduá quida viì-nsiá, dandu cundehè stná nèhivì ndiaá-nsiá, te quida stná-né nacua quidá mii-nsiá.⁴ Daaní, después na quívì naxicocuín mii-yá ana ndiaá xì nsidanicuu-nda, dandu nìhì iin iin-nda iin ñà-vàha xi-nda cunduu iin corona ndiaha cuñuhu dìnì-ndà, te nicanicuahàn coo vicoá.

⁵Daaní, mii-nsiá nècuàchì chicá cuachi, xiñuhu cunini-nsia ñà-ndùá xícachi nècuàchì sahnú dandacú. Cunaha-nsiá, nsidanicuú-nsiá, nicanicuahàn ni cúníhnú ndahvi inì-nsia, te cahvi tnahá stná-nsiá, vàchi Dios, sadí-yá nùù nsidaa nèhivì nducuéhê; doco nècuàchì nihnu ndáhvì inì-xi, sáhatahvì-yánè gracia xi-ya.⁶ Ñàyùcàndùá, xiñuhu cunihnu ini-ndà ducán, vàchi ndahà Dios ñuhú nsidaa-nda, te fuerte-yá. Dandu después sàà stná iin quívì quee ndisa tnùñuhu xi-nda nùù nsidaa nèhivì quida-ya.⁷ (Doco vichi) nùù ndahà mii-yá ni ndoo nsidaa chuun nacání ini-ndà sàhà-xí, vàchi nihnu vàha ini-yàndó.

⁸Nicanicuahàn xiñuhu cundoo-nda cuidadu, te cundoo tùha-nda, vàchi iá ana xicánúú xiní ùhi xì-ndà, divi nduú ñà-malu, te quidá-si na quidá sì-león, vàchi xicánúú-si ndáhì-si nandúcú-sí ñà-caxì-sí.⁹ Doco màsà cuáha-nda mii-nda ditá-sindó, iin-ni ni cúníndísâ víi-nda mii-yá, te nisinuu ini-ndà ñà-divi ducán ndohó stná

dava ga ñani-ndà ndoó inicutu ñuhivì.¹⁰ Cunaha-nsiá, cuisì Dios nduú ana sáhatahvì xì-ndà gracia, te divi stná-yà sàni cana-yàndó ñà-cundoo ndiaha-nda nùù-yá nicanicuahàn quida Jesucristu. Ñàyùcàndùá, mate ndoho-nda vichi, doco ñà-yáha-ni nduá. Te mii-yá, icúmí-yá nsida viì-yá anima-ndà, te nacuàha-yàndó valor. Icúmí-yá nacuàhandee stná ini-yàndó, te chindée-yándó ñà-màsà quéé-ndá nùù ichì váha.¹¹ Te vichi ni queé gá más tnùñuhu xí-yá, te iin-ni ni cúsáhnú stná-yá dècuèndè nicanicuahàn. Amén.

**Ñà-ndùá nì cachi Pedro
na ní ndaquiñdèè-né xí
nèhivì tiaá-né nùù-xí**

¹²Iin ñani-ndà quidá víi ndisa nduú Silvano. Te divi mii-né nduú ana xichúín ñà-tiàí tutu tii yohó ndé cähin xì-nsiá sàhà ñà-cundaà inì-nsia nansa xiñuhu quida-nda, te cundaà stná inì-nsia ñà-divi gracia ndiaha xi Yua-nda Dios nduá (sàni nìhì-ndà). Ñàyùcàndùá, iin-ni ni cúníndísâ víi-nsiá gracia mà.

¹³Nuu Babilonia yohó ndoó stná nèhivì nì nacàxin stná Yua-nda Dios nahi mii-nsiá, te cásàhú stná-né xì-nsiá. Daaní, yohó iá stná Marcos, iin nècuàchì nduú nahi dèhi, te cásàhú stná-né xì-nsiá.¹⁴ Te mii-nsiá, nacasàhú mènì stnahá stná-nsià entre mii-nsiá.

Ni cúnídóó cueé nsidaa mii-nsiá nècuàchì nduú nèhivì xí Jesucristu. Sà-ìá.

Tutu Ùì Nì Tiaa San Pedro nùù Nèhivì xí Dios

1 Yùhù nduí Simón Pedro, iin ana xinúcuáchí nùù Stoho-ndà Jesucristu. Te divi nùù mii-yá nì nihí chuun ndiaha quidé. Te vichi tiaí tutu yohó nùù nsidaa mii-nsiá nècuàchì iin-ni sànnì nìhitáhvì stná gracia ndiaha xí-yá ñà-cunindisá-nsiáyà. Vàchi ducán nì chitnùní ini-yà quida-nda, divi mii-yá ana chiigá ndàcuisí inì-xi. Dios nduú-yá, te cahvi-ndayá, vàchi mii-yá nduú ana nì dàcácu xi-nda. ²Pues vichi ni cúcumí-nsiá cuàhà gracia xi-ya, te contentu ni cündóo-nsiá sàhà-ñá ináhá-nsiá mii-yá xì (Yuamánì-yá) Dios.

Nansa ndiá icà nèhivì xí Jesucristu quida-ne

³Cunaha-nsiá, fuerte gá mii-yá, te ndiaha gá quidá-yá, ñàyùcàndùá nì cana-yàndó ñà-cunaha-ndayá. Dandu nì chindee ndudu lì xí-yá ndohó, te nì nihitáhvì-ndà nsidanicuú ñà-ndùá xiñuhu ñà-cundoo ndiaha-nda nùù-yá, te cahvi-ndayá nacua ndiá icà-ndà. ⁴Te sàhà-ñá fuerte guá-yá, te ndiaha guá-yá, ñàyùcàndùá nì cundiatú-ndà cuàhà gá ñà-vàha ndiatu-nda cuu xi-nda, te dècuèndè

ndulócô-ndà ñà-ndiaha guá palabra sànnì cachi-yà. Vàchi sàhà palabra mà vátùni cucumi stná-ndà meru vida xi anima mii-yá, te ducán nìhí ndèè stná-ndà nacoo-nda modo sìquini icúmí nècuàchì dava ga ñuhiví yohó, divi modo cudíi guá ini-né quida-ne. ⁵Te divi sàhà-ñá nì cachi-yà xì-ndà palabra mà, ñàyùcàndùá xiñuhu cuàhandee ini-ndà (cunchicùn-ndayá) chicá viì. Pues vichi sà-xìnídísá-ndayá, doco xiñuhu cutùha stná-ndà cunihnu viì ini-ndà. Daaní, xiñuhu sàà stná-ndà mànìhí váha ini-ndà (sàhà ichì-yá). ⁶Daaní, xiñuhu cutùha stná-ndà cadi-ndà nùù mii-nda. Daaní, xiñuhu cutùha stná-ndà quidandee ini-ndà; daaní, xiñuhu cutùha stná-ndà cunihnu vàha ini-ndà mii-yá nicanicuahàn. ⁷Daaní, xiñuhu cutùha stná-ndà cunihnu manì ini-ndà sàhà ñanìtnaha-nda; daaní, xiñuhu sàà stná-ndà cuu stnahá ndisa ini-ndà sàhà-ndà. ⁸Vàchi cunaha-nsiá, nú ni cútùha vàha-nda nsidaa ñà-jaàn, te quida ndisa-ndañá cumplir, dandu màdì uun-ni cundoo-nda nùù Stoho-ndà Jesucristu; ni màdì uun-ni quea ñà-ináhá-ndayá. ⁹Doco nèhivì còò

ñá-vàha ma ini anima-xi, có-cündáà vàha ini-nè, na ian quidámáxin-nè, te có-nsinúù gá ini-nè nansa nì quida Dios na ní nsidandoo-ya cuàchi-ne. ¹⁰ Ñàyùcàndùá, chicá vàha cunsìhi ini-ndà cundoo-nda seguru ñà-ndùù-ndà nèhivì nì nacàxin-ya, te nì cana-ya. Vàchi nú ni quida ndisa-nda ñà-vàha jaàn, dandu mà sáà-ndà tucù-ndà ichì cuàchi. ¹¹ Còó, ndiaha gá icúmí quixi cuàhà gracia xi mii-yá ana nì dàcácu xi-nda, divi Stoho-ndà Jesucristu, te dayáha stná-yàndó ñuhivì ìì xí-yá ndé dandacú-ya nicanicuahàn.

¹² Ñàyùcàndùá, cuní dansínuu ga inì mii-nsiá nansa (quida-nsia), mate sá-ìnáhá-nsiá iyuhu sàhámà vichi, te nihnu vàha inì-nsia palabra ndàcuisì nì xinindisá-nsiá. ¹³ Doco yùhhù tuxí inì, mientras itiácù-ve ñuhivì yohó, chicá vàha dansínuu inì mii-nsiá nansa xiñuhu cunihnu ini-nsiá. ¹⁴ Vàchi ináhí sà-itúú quìvì icúmí cuù nacua nì cachi Stoho-ndà Jesucristu xí'. ¹⁵ Doco icúmí nanduquí nansa cui nsinuu inì-nsia palabra yohó nú sàni xìhì.

Nansa nì xini Pedro nì natnuù ndiaha Jesús

¹⁶ Cunaha-nsiá, palabra ìì nì cachitnùhu-nsi xí-nsiá, màdì cuentu nì nachuhun tnahá uun nèhivì maña nduá. Còó, vàchi sàni xinínù-nsí ñà-ndiaha guá iá Stoho-ndà Jesucristu, ñàyùcàndùá, nì nacani-nsi xí-nsiá sàhà poder xi-ya, xí nansa icúmí stná-yá naxicocuïn-yá. ¹⁷ Vàchi nsiùhhù, nì xini-nsì na ní tavà Yua-nda

Dios tnùñuhu ndiaha xí-yá, te nì natnuù fuerte-yà. Dandu ndiaha gá nì càhàn Yuamáni-yá sàhà-yá na ní cachi-yàmà: "Dèhemani' nduú ana yohó, te cudíi inì sàhà-yá". ¹⁸ Nsiùhhù, nì inini-nsi ñà-jaàn na ní sàhàn-nsì xí-yá dìnì yucù ìì yucán, te nì tiacu-nsì nì càhàn (Yuamáni-yá) ansivi.

¹⁹ Ñàyùcàndùá, sàhà ñà-jaàn chicá más náhà claru ñà-ndácuìsì nduá nì cacachi profeta nìsa cahàn sàhà-yá sànaña; te vichi ndiaha ìcà-ndà cunihnu vàha ndisa ini-ndà palabra xi nècuàchìmà, vàchi palabra mà, ndiaha gá datnúà sàxìnítñùní-ndà na iin ñuhu nchií fuerte ndé iin tnúú, te iin-ni icúmí chindee stná-màndó dècuèndè quìvì danátnùu ndiaha-yá nùù (nèhivì ndoó inicutu ñuhivì). Daaní, quìvì jaàn (icúmí-yá datnúù-yà ini anima-ndà na ian) quidá sìtnúù cahnú cachitnùhu ñà-sàcuàhàn tùinuù inga quìvì.

²⁰ Cenaha-nsiá, chuun cahnú nduú ñà-sàà-ndà cundaà vàha ini-ndà nansa iá palabra ìì nì cachitnùhu nèhivì sànaña ma, te nì tiaa-neà nùù tutu. Màdì sàhà cui sàxìnítñùní ndohó cui sàà-ndà cundaà vàha ini-ndà nansa cuní cachàmà. ²¹ Vàchi nèhivì ìì sànaña ma, màdì inì-ni mii-né nì chítnùní ini-né ñà-ndùá nì cachi-né sàhà mii-yá. Còó, divi Espíritu lì xí-yá nduú ana nì dàtnúù xí sàxìnítñùní-nè, te nì cachi-né ñà-ndùá nì cachi-né.

Màsà nácuítñuhú-ndá ñà-tñuhù chináhá nèhivì

2 Tiempu sànaña ma nì sandoo stná tètnùhhù ñuu-nsì, datiaá

uun-tè cáhàn-te cuenta xi Dios. Doco vichi ndé ndoo stná mii-nsiá icúmí casaà stná tètnùhù nahi tè-sànaħa ma. Te icúmí-tê daquíhvi dèħé-te iin dàñuhù chináħà-te. Ndè icúmí stná-te nacuaà-té Stoho-ndà Señor, mate sáni dàñà-yá sàħà cuàchi-nda. Doco cuisì mii-té quidá quini-tè xì mii-té, ñàyùcàndùá yàħċi icúmí-tê ndañuhu dahuun-tè.

² Doco cuàħħa gá nèħivì icúmí tenħicùn xì ichi siquini mà, dècuèndè sàà stná-né cahíħi ini-né ichi ndàcuisi-yá. ³ Te tètnùhù mà, ñà-cuàħħa guá cuú inì-te sàħħa diħġun, ñàyùcàndùá, vico uun icúmí-tê cħħàn-te xi-nsiá ñà-dandahví-te mii-nsiá, te ducán nsidandahví stná-te mii-nsiá. Doco dècuèndè sànaħha sàni cachi Dios ñà-icúmí-tê cunsida-tè cuàchi-tè, te sà-ħtúu sàà stná quivì ndañuhu dahuun-tè.

⁴ Stná ángel nì sanduu mozo xi-ya, na ní caquida-ne cuàchi, cóni xícáhnû inì-yá sàħħa-né, vachi nì sàċċunuħni-né cadena, te nì ndiachi-né ndè cahà andea ndé iín tnúú, te yucán ndiatú-né dècuèndè sàà quivì ndundaà sàħħa cuàchi-ne. ⁵ Stná nèħivì īnuħivì sànaħha, cóni dàċācu Dios-nè, vachi cuàħħa gá cuàchi-ne nì-ia, teayùcàndùá nì quixi diluviu dìqu-né. Doco tiàa nani Noé, còo. Nì càċu-ne. Cunaha-nsiá, cuàħħa gá nì cħàħn stná nèħuċħimà xì nèħivì sànaħha ma áma quídá víi stná-né, doco (cuisì) Noé mà xì inga utsà għi tħażżeha-ne nì càċu. ⁶ Daaní, stná īnu Sodoma xì īnu Gomorra, nì xixìn nsiha, ndé cuisì yàà-ñá nì ndòo, vachi iin castigu xi mii-yá nì sanduu tnundoh ma, áma yúħi

stná nsidaa gá nèħivì malu icúmí cundoo ga īnuħivì quivì nùu-xi. ⁷⁻⁸ Doco īnuu mà nìsa ħa stná iin nèċuàħħi vħaha nani Lot. Te yáha ga nì cuduchi ini-né sàħħa modo siquini xi nèħivì īnuu mà. Vachi yucán iá-né mahi nèċuàħħimà, te nsiqvì iní-né, te indéhe-né ñà-quini guá quidá nèċuàħħimà. Ñàyùcàndùá yáha ga nì ndòo cahan-ne sàħħa nèċuàħħimà. Daaní, na (nì nħi īnuu mà tnundoh), nì dàċācu Dios-nè nùajjàn. ⁹ Pues sàħħa ñà-yūcán náħħa claru, tħuha ndisa Dios tavà-yá nèħivì vħaha xi-ya nùu tnundohu yàħa-ne nì cùi. Te ináħá vāħha stná-yà nansa cuàħħan-yà quida-ya xì nèħivì malu vichi, itnúi-yá cuenta sàħħa-né ndè cachi sàà quivì juiciu, dandu ndoho-ne. ¹⁰ Te nèċuàħħi chicá icúmí ndoho nduú nèċuàħħi quidá siquini guá xì mii-xí nacua nduú gustu xi-ne, te cahíħi stná ini-né ñà-ndùá dandacú mii-yá nùu-né.

Vachi tètnùhù mà, atrevidu għa-te, mii-té xínduu-tè mii-té. Mä ífa yuhu-té; quini ga cħàħn-te sàħħa ana fuerte (xicánúú) ansivi. ¹¹ Doco cunaha-nsiá, ndè ángel xi Dios, cō-cānħħa quini-ne na cħàħn-né sàħħa falta xi ana fuerte mà nùu Stoho-ndà Señor, mate chicá cuàħħa poder xi-ne (nùu témà), te chicá dandacú stná-né.

¹² Doco tēmà, mate cō-sâħħa-te cundaà inì-te sàħħa iin chuun, doco quini ga cħàħn-te sàħħa-ñá. Nahi quisì cō-cūndáà inì-xi xínduu-tè, te quidá-te na ian còò anima-te. Ñàyùcàndùá, divi icúmí cuu xi-té na ian cùu-xi quisì yūċū, cuisì ndoó-si īnuħivì sàħħa-ñá tnii

nèhivì-sí, te cahnì-nési; pues divi ducán icúmí cuu stná xì tètnùhù mà, icúmí-tê ndañuhu dahuun-tè ñà-sànì cuchicuehe anima-te.¹³ Iin castigu ùhì nduá nìhi-té, divi nacua nì quida-té xì ñanìtnaha-té. Doco vichi cudíi inì-te quidá-te ndéni ñà-sìquini nì cui ndui (ò ñuú) ni cündúá. Ñayùcàndùá, ndohó, ndóo cahan-nda sàhà escándalo xíquida guá-te. Mate sáhàn stná-te ndé ndoo-nda vicò xì-ndà, doco dandahví uun-té, vachi cudíi gá inì-te dandahví-te.

¹⁴Indéhe stná-te nsidaa nècuàchì ñahà, te cuní-te dàvá diquì-tené. Cò-nàcòó-te cuàchi quidá-te. Te nèhivì mà-fuerte anima-xi, mà úhì dandahví-tené. De por sí, cuàhà iñàha xího stná-te cucumi-té. Doco icúmí-tê nìhi chihán-te.¹⁵ Vachi sàni nacoo-té ichì váha mii-yá, te sàxínchicùn-te ichì malu nacua nì quida Balaam dèhe Beor sànahaa; iin nècuàchì xinítùí nì sanduu nècuàchimà, doco cuàhà gá nìsa cuu ini-né sàhà dìlhùn; mate iin chuun có-ndiáá nduá, doco quida-neà sàhà dìlhùn.¹⁶ Doco nì nìhi-né iin conseju vàha nùù burru xi-ne, cò-ìá vàha ñà-ndùá quidá-né, nì cachì-si xi-né. Mate quisì nduú-si, doco nì càhàn-si na iin nèhivì, te nì sadì-si nùù nècuàchimà ñà-màsà quidá-né chuun loco cuàhàn-né quida-ne nì cùí.

¹⁷Cunaha-nsiá, na iin pozo ndé nì ndoco tècuí, ducán xínduu tètnùhù mà. (Còò ni-iñàha níhi-ndà) nùù-té, nahi vicò táchí, còò ni-iñàha nihá. Ñayùcàndùá icúmí-tê sàà-te iin xaan ndé iín tnúú ndúchí, te nicanicuahàndoo-té yucán,

cachí Dios.¹⁸ Doco vichi, fuerte cähàn-te na ian yáha ga ndiaá-te. Doco puru palabra chicuéhè nduá cachí-te, vachi chináhà-te ñà-vàtùni quida ndeváha-nda nansa ni nì cui; vátùni íá ñà-cuñuhu quini ini-ndà, cachí stná-te; te sàháyùcàndùá, nádítá-te cuàhà nèhivì ladu xi-té, dècuèndè stná nèhivì sà-ìtúú càcu nùù ichì malu mà nì cùí.¹⁹ Libre cundoo-nda, cachí-te xi nèhivì, doco mà cùí, vachi ndè stná mii-té, dandacú stná cuàchi-té nùù-té. Te nù sàni cundee iñàha nùù-ndà, dandu có-ndòó gà ndisa-nda libre.²⁰ Vachi ni cachí-ndà íá iin nèhivì, te nìsa cundaà vàha imi-nè sàhà Stoho-ndà Jesucristu, te nì càcu stná-nè nùù modo sìquini xi ñuhiví yohó; doco nú tucu tu ni dácà dìnì-né, te cundee cuàchi ma nùù-né, dandu chicá quini queamà nùù ñà-primeru.²¹ Vachi chicá vàha màsà cúnítñùhu-ne sàhà ichì váha-ya nì cùí, te màdiá nì xinitñùhu-ne, dandu después nì naxicocuñin tu ini-né, te nì nacoo-ne palabra ìì nì cachì-yà xi-né.²² Doco cunaha-nsiá, ducán cuú stná xì-né nacua cachí dichu sàhà sìhina: “Nì nsihi nì ndusan-sì, dandu naxicócuñin tu-sì saxí-si ñà-jaàn; te ò nacua quidá stná cochi, nù sàni xichi-sì, dandu tucutu ndécahu-sì mahì ndèhì tuí nihní-si”.

**Icúmí naxicocuñin
Stoho-ndà Jesús ñuhivì**

3 Ñà-ùì nduá tiaí nùù-nsiá vichi, ñani mání. Te nùù ndúí carta xi sàni quide lucha nacuàhandee inì mii-nsiá sàhà-ñá ducán nsinuu

ini-nsià nacani viì ini-nsià. ²Te cuní stnáì nsinuu inì-nsia nansa iá palabra xi Dios nì cachitnùhu nèhivì iì sànaха, xì stná palabra nì sàcùnaha-nsiá nùù nsiùhù nècuàchì nì nìhi chuun nùù Stoho-ndà Señor nì dàcácu xi-nda, vàchi palabra xi mii-ya nduá.

³Doco iá iñàha chicá cuní` cundaà inì-nsia. Cunaha-nsiá, na sáà quìvì xínu tiempu, dandu icúmí ndecoyo nèhivì cuàcùndiaa (sàhà ichì-yá). Icúmí-nê quida ndevàha-ne xì mii-né nansa ni nì cui. ⁴Te dohó icúmí-nê cachí stná-nè: “*“ñIndù ní xini-nsì naxicocuîn-yà nacua nì cachí-yà?* Vàchi dècuèndè sànaха na ní xìhì xìì-ndà, còò ni-iñàha, vàchi iin-ni iá ñuhìvì vichi nacua nì sàcòa quìvì primeru”, cachí-nè. ⁵Doco na cachí nèhivì ducán, cuiśi quidámáxìní-nè sàhà nansa nì cuu sànaха na ní sàcòo ansivi, te nì xínu stná ñuhù íchí mahì tècuíí, nsidanicuú ladu ñuhú-te. Pues nsidaa ñà-jaàn nduá nì dàndàcú Dios, te ducán nì cuu. ⁶Doco sàhà divi tècuíí mà ní ndañuhu stná ñuhìvì sànaха ma, vàchi nì dàhvìa dàvì inicutu. ⁷Doco ansivi xi ñuhìvì iá vichi, sàhà divi palabra nì cachí-yà antes mà iá stná orden xi-ya ñà-icúmíâ coco nsiha, cuiśi ndiatú-yá ndè cachí sàà quìvì ndundaà sàhà cuàchi nèhivì malu, dandu coco ñuhìvì, te ndañuhu stná nsidaa nècuàchì malu mà.

⁸Doco iá iin palabra cuní` nsinuu ini-nsià, ñani mánì. Cunaha-nsiá, mate imindaa quìvì, te ò mil cuià nduá, doco iin-ni nduá nùù Stoho-ndà Señor. ⁹Ñàyùcàndùá, mate cachí

nèhivì cíndù chuun cucuéè-guá cuu ñà-ndùá nì cachí-yà? doco còó; màdì ñá-cò-ndùlóco-yà nduá; ñà-quìdàndéé cahnú ini-yà sàhà-ndà nduá, vàchi có-cùní-yà ndañuhu ni-iin-nda; còó; ñà-nì sáà nsidaa-nda naxicocuîn ini-ndà sàhà cuàchi-nda nduá cuní-yà.

¹⁰Doco cunaha-nsiá, (nanàá) icúmí sàà quìvì quida ndisa Stoho-ndà Señor (nacua nì cachí-yà); na ian có-nìhnú ini nèhivì quixi tècuìhnà ñuú, ducán coo. Dandu yáha ga fuerte icúmí caha ndee, te ndañuhu dahuun ansivi; te nsidaa ñà-ndùá nì cuyucun ñuhìvì, icúmíâ dàà titíá, te coca, te ndañuhá, vàchi ñuhìvì yohó xì nsidaa ñà-íá nùá, icúmíâ coco nsiha.

¹¹Pues vichi, sàhà-ñá sà-ìnáhá-ndá icúmí ndañuhu nsidaajàn, ñàyùcàndùá xiñuhu ñà-cunsìhi ini-ndà cacanuu viì-ndà ñuhìvì nacua cuní mii-yá, te cunihnu iì stná ini-ndà. ¹²Siempre ni nsínúú ini-ndà ñà-icúmí sàà quìvì xí Dios, te quida-nda nacua cui quida-nda ñà-nì sáà yàchà. Vàchi quìvì yucán icúmí chiñuhu Dios ansivi, te coca, dandu ndañuhu dahuan; te nsidaa stná ñà-nì cuyucun ñuhìvì, icúmíâ ndutea, te coca. ¹³Doco ináhá vâha stná-ndà ñà-después icúmí nàcòò stná inga ansivi saa xi ñuhìvì saa nacua nì cachí-yà xì-ndà, te ñuhìvì saa ma, puru ñà-íá viì icúmí coo nùá.

¹⁴Pues, ináhá vâha-nda ducán icúmí cuu, ñani mánì, ñàyùcàndùá, cuàhà gá xiñuhu cunsìhi ini-ndà cundo manì-ndà ñuhìvì, màsà cóó ni-iin falta xi-nda, ni màsà

cóó ni-iin mancha anima-ndà. Te iin-ni ni coó ducán dècuèndè quìvì naxicocuñin-yà.

¹⁵Te nú dacueé-yà, te quidandee gá ini-yà sàhà-ndà, dandu xiñuhu cunihnu ini-ndà ñà-cuisì sáha-yàndó tiempu càcu-nda nduájàn. Te divi ñà-jaàn nduá sàñ tiaa stná ñani mènì-ndà Pablo na ní tiaa-ne iin carta nùù-nsiá antes. Nchichí gá tiaá-né, vàchi ducán nì nìhitáhvì-né. ¹⁶Te nùù nsidaa carta xi-nemà, cachítñuhu stná-nè sàhà chuun tiaí yohó. Ñà-ndáà nduá ùhi cundaà ini-ndà dava ñà-ndùá cachí-nè nùù carta mà. Nàyùcàndùá, nèhivì có-sâà cundaà inì-xi, dasívì uun-ne palabra mà, vàchi nèhivì có-xìníndísâ vàha nduú-né. Te divi ducani dasívì

stná-nè dava ga tutu ìì xí Dios, doco (ndahví-nè), vachi cuisì icúmí-nè sàà-nè ndañuhu-né sàhámà.

¹⁷Doco mii-nsiá, sà-ináhá-nsiá nansa íá nsidaa ñà-jaàn, ñani mènì. Nàyùcàndùá, cuidadu ni cündóó-nsiá sàhà tètnùhù có-ndùlóco sàhà ley xi Dios, còtó nadítá-te mii-nsiá ladu xi-tè, te sàà-nsià quee-nsia nùù ichì váha nchícùn viì-nsiá vichi. ¹⁸Te sacúndáhvì stnáì nùù-nsiá ñà-nì cúnshi inì-nsia nansa cucumi gá-nsià más gracia xi Stoho-ndà Jesucristu, xì nansa nìhi stná-nsià cunaha váha-nsiayà, vàchi mii-yá nduú ana nì dàcácu xi-nda.

Ansivéhé cahnú-yá ndè quìvì vichi, te nicanicuahàn. Amén.

Tutu Nuu Nì Tiaa San Juan nùù Nsidaa Nèhivì xí Dios

Nansa iá vida ndiaha xí mii-yá

1 ¹⁻²Cuní-nsì càhàn-nsì xì-nsiá
sàhà mii-yá. Dècuèndè antes
quesaha ñuhìvì, sà-iá-yà. Te nsìuhù,
sànì inini-nsi nì càhàn-yà; sànì
xininùù-nsiyà, dècuèndè sànì tnii
ndahà stná-nsi icà-yá. Te mii-yá
nduú ana nì quixi xi palabra ìì
cachítñuhi nansa cutiacu ndiaha
anima-ndà. Te sàhà mii-yá
itiácú-ndà. Ñàyùcàndùá, (nì
quixi-ya) ndè ñuhìvì yohó, te nì xini
nèhivì-yá. Dècuèndè stná nsìuhù,
nì xininùù stná-nsiyà, ñàyùcàndùá,
vichi cachítñuhi-nsi, te dansítnùù
ini-nsì mii-nsiá sàhà-yá, vachi mii-yá
nduú ana sáhatahví xì vida ndiaha
nicanicuahà. Nùù Yuamánì-yá
nìsa ia-ya, dandu nì quesaa-yà
ñuhìvì yohó, te nì xini-nsiyà. ³Te
ñà-ndùá nì xini-nsi, te nì inini-nsi,
divi nduá cachítñuhi-nsi xì-nsiá
sàhà-ñá iin-ni ni cúníhnú vàha stná
ini-nsià nacua quidá nsìuhù. Te
nacua nihnu ini-ndà Yua-nda Dios
xì Dèhemani-yá Jesucristu, ducán
nihnu stná ini-yà ndohó. ⁴Te vichi,
sàhà-ñá cuní-nsi ñà-chicá cudìi
ini-nsia, ñàyùcàndùá dìsáhà-xí
tiaá-nsi ñà-yohó nùù-nsiá.

Na ian nchií ndai luz,
ducán iá anima Dios

⁵Cunaha-nsiá, palabra yohó nduá
nì inini-nsi nì cachí Dèhemani-yá
(xì-ndà), te ñàyùcàndùá dohó
cachítñuhi stná-nsi xì-nsiá
ñà-nahi luz nchií ndai, ducán
nduú stná (anima) Dios, (vachi
micuísí ñà-vàha nduú-yá), te
ni-iyuhu có-nìhnú ini-yà ichì ñáa.

⁶Ñàyùcàndùá, nú ni cachí-ndà iá
vàha-nda xi-yá, doco xicá stná-ndà
ichì ñáa, dandísá, tnuhu-nda, te
có-nchícùn-ndà ichì ndàcuisi-yá.

⁷Doco nú xicánúú víi-nda,
datnúù-yà sàxinítnùní-ndà, te nihnu
vàha ini-ndà nacua nihnu ini mii-yá,
dandu mà úhì cundoo manì tacá
nsidaa-nda. Te nì Dèhemani-yá
Jesucristu nsidándoo xí nsidanicuú
cuàchi-nda.

⁸Nú ni cachí-ndà có-ndùù-ndà
nèhivì cuáchi, dandu
ñà-dàndàhví-ndà mii-nda nduá, te
ducán náhà xìcà có-nìhnú ini-ndà
palabra ndàcuisi. ⁹Doco nú ni
cuáha-nda cuàchi-nda, dandu
icúmí-yá quida ndisa-ya cumplir, mà
dáñdáhví-yàndó, seguru cuicahnú
ini-yà sàhà-ndà, te nsidandoo-ya

nsidaa ñà-có-ndiàá ñuhú anima-ndà.
10 Doco nú ni cachí-ndà còò cuáchi ni quida-nda, dandu ducán queá na ian ndenihí tnúhú-ndáyâ. Te nú ducán, dandu náhà xícà, tñáhá ga sàà-ndà cunihnu ini-ndà palabra xi-ya.

**Jesucristu nduú ana cahàn
nihni sähà-ndà nùù Dios**

2 Nahi dèhe mií xínduu-nsia, ñayùcàndùá tiaí palabra yohó nùù-nsiá ñà-màsà quidá-nsiá cuáchi. Doco nú iá ana nì quida iin cuáchi, dandu (ni cúnahá-né) iá stná ana cahàn nihni sähà-ndà nùù Yuandiaha-nda. Te ñana quidá ducán? Divi Jesucristu, vâchi mii-yá, ndacuisi ini-yá. **2** Te divi sähà ñà-ndùá nì quida-ya nì xihì-yà sähà cuáchi-nda, ñayùcàndùá, mà nsínúú gá ini Yua-nda Dios sähà-ñá. Te màdì cuísi sähà cuáchi ndohó nì xihì-yà, còó, vâchi nì dànàà stná-yà sähà cuáchi nsidanicuú nèhivì ñuhivì. **3** Te vichi nú ni chívàha-nda ñà-ndùá cachí-yà, dandu vâtùni cundaà ini-ndà ñà-sàñì xini stnähá ndisa-nda xi-yá nduá. **4** Doco nú cachí iin nèhivì ináhá-néyà, doco có-chívàha-ne ñà-ndùá cachí-yà, dandu (cundáà ini-ndà), tnuhu-né, có-nihnu ndáà cuiśi ini-né palabra xi-ya. **5** Doco nú quidá-né cumplir ñà-ndùá cachí-yà, dandísá sàñì sähà-ñé cuu ndisa ini-né sähà-yá, te ducán vâtùni cundaà ini-ndà iin nèhivì xí-yá sàndùú-né. **6** Vâchi nú ni cachí-né nèhivì xí-yá nduú-né, dandu ndiá icà-né quida vii stná-né nacua nì quida mii-yá.

**Ñà-ndùú palabra saa dandacú
Dios chívàha-nda**

7 Màsà cúcáhán-nsiá iin ley saa nduá tiaí nùù-nsiá vichi, ñánì.

Còó, ley yucán nduá, divi ley nì xinindisá-nsiá na ní quìhvi-nsia ichì-yá, vâchi divi ley yucán nduú palabra nì xinitnùhu-nsia daa.

8 Doco cunaha-nsiá, nahi ley saa nduú stná ñà-ndùá tiàí nùù-nsiá yohó. Te nú nsinúú ini-nsiá nansa nì quida mii-yá (na ní ìa-ya yohó), xì nansa (quidá stná-yà) xì ndohó vichi, dandísá vâtùni cundaà ini-nsiá, ley saa nduá, vâchi cueé-ni cueé-ni làcà iyuhu iín tnúú ini-ndà, te vichi ndiaha gá sàdàtnùù-yà sàxìnítñùní-ndà sähà-ñá cundaà ini-ndà nansa iá ñà-ndácuísi.

9 Nú iá iin ana cachí sàdàtnùù Dios sàxìnítñùní-xi, doco có-xiñùhù-né ñanìtnaha-ne, dandu ichì ñáa nduá nchícùn ìì-né dècuèndè vichi. **10** Doco nècuàchì cuú inì-xi sähà ñanìtnaha-xi, mii-né ndisa, iin-ni datnúú Dios sàxìnítñùní-né, te có-nàcání ini-né sähà inga iñàha cuida cuáchi-ne.

11 Doco nècuàchì có-xiñùhù xì ñanìtnaha-xi, tñáhá ga tnùù ndiaha sàxìnítñùní-né. Xicá ñáa-né, ni có-sâha truní ini-né ìndù cuáhàn-né, vâchi iín tnúú ini anima-né ñà-sàñì quihin-ne ichì ñáa.

12 Hijos míos, tiaí tutu yohó nùù-nsiá sähà-ñá sàñì xicahnú ini-yá sähà cuáchi-nsia (na ní xinindisá-nsiáyà), te nì ndacùcahan-nsiá quìvì-yá. **13** Stná mii-nsiá nècuàchì sahnú, tiaá stnáì palabra yohó nùù-nsiá ñà-sà-ìnáhá stnähá stná-nsiá xì mii-yá ana itiácú nicanicuahàn. Daaní, mii-nsiá nècuàchì chicá cuachi, tiaá stnáì nùù-nsiá ñà-sàñì cundee-nsiá nùù ñà-malu.

Hijos, ñà-yòhó tiaí nùù-nsiá sàhà ñà-sànì sàà stná-nsiá nì xini stnàhá-nsiá xì Yuandiahá-nda. ¹⁴Te mii-nsiá nècuàchì sahnú jaàn, tiaá stnáì ñà-yòhó nùù-nsiá ñà-sà-ìnáhá stnähá stná-nsiá xì mii-yá ana itiácu nicanicuhàn. Daaní, mii-nsiá nècuàchì chicá cuachi, tiaá stnáì ñà-yòhó nùù-nsiá sàhà-ñá fuerte gá anima-nsià, vàchi nihnu ndisa ini-nsià palabra iì xí Dios, te sàni cundee stná-nsià nùù ñà-malu.

¹⁵Ni-iin-nsia, màsà cúú ini-nsià sàhà ñà-ndùú modo xi ñuhiví yohó, ni màsà xího stná-nsià ñà-ndùá iá nùá. Vàchi nú ni cuú ini-ndà sàhà modo xi ñuhiví yohó, dandu (náhà xícà) ñà-có-cùú ini-ndà sàhà Yua-nda Dios nduá. ¹⁶Vàchi nèhivì nihnu inì-xi ñuhiví yohó, xího cuáhà-né quida cahnú-né cuàchi-ne xì iquicúñú-né, te xího stná-né cundehè-né cuàhà iñàha có-ndiàá, te ndicuéhê stná-né sàhà ñà-ndùá icúmí-né. Doco nsidaa ñà-jaàn, có-ndùá ñà-cùdfì ini Yua-nda Dios sàhà-xí. Còó, ñà-cùdfì ini nèhivì ñuhiví yohó nduá. ¹⁷Doco ñuhiví yohó, icúmíá nsiha, te mà níhi gá nèhivì ñà-ndùá nìsa xihò guá-némà. Doco ana quidà-xì ñá-ndùá cachí Dios, nicanicuhàn cundoo ndiaha-né.

Nansa cundaà ini-ndà índu ñà-ndùú ñà-ndáá, te índu ñà-ndùú ñà-tnùhù

¹⁸Hijos míos, na ian vàxi xínu tiempu yohó nduá. Te sàni xinitnùhu-nsia icúmí quixi iin ana nduú contra xi Jesucristu, divi nduú Anticristu. Doco dècuéndè stná tiempu vichi ndoó stná cuàhà contra xi-ya. Ñàyùcàndùá, vátuni

cundaà ini-ndà ñà-vàxi xínu tiempu yohó nduá. ¹⁹Tiàa xínduu contra xi-ya, antes nìsa cutnahá stná-né xì-ndà, doco vichi sàni quecuaán-né, vàchi cóni ía ndisa-ne ladu xi-nda, vàchi nú nèhivì ladu xi-nda nduú-né nì cùí, dandu dècuéndè vichi cutnahá fí-né xì-ndà. Doco, còó, sàni quecuaán-né sàhà-ñá cunahà xicà ñà-diín ladu iá-né.

²⁰⁻²¹Te mii-nsiá, nùù mii-yá ana chicá iì sàni nìhítahì sàxìntrúní-nsià, te sà-ìnáhá nsidaa-nsiá ñà-ndùú ñà-ndáá. Te ñà-sà-ìnáhá-nsiámà, ñàyùcàndùá tiaí tutu yohó nùù-nsiá, màdì sàhà-ñá có-ìnáhá-nsiâ, vàchi ndisa, ináhá-nsiá ñà-ndùú ñà-ndáá. Te sàhà-ñá nduá palabra ndàcuisì, ñàyùcàndùá ni-iyuhu mà cündúá ñà-tnùhù.

²²Te éana chicá nduú tètnùhù ndisa? Divi tiàa cachí sàhà Jesús ñà-có-ndùú-yá Cristu ndiaha nì quixi nùù Dios. Cunaha-nsiá, contra xi Jesucristu nduú ana cachí: “Còò ana nduú Yua-nda Dios, ni còò stná Dèhemani-yá”. ²³Nú ni cachí-ndà: “Còò Dèhemani-yá”, dandu ducán queá ñà-sàni nacuàà stná-ndà Yua-nda Dios. Doco nù ndácúcahan-nda Dèhemani-yá, dandu Yua-nda Dios iá vàha stná xì-ndà.

²⁴Ñàyùcàndùá, mii-nsiá, nicanicuhàn xiñuhu cunihnu inì-nsia palabra xi-yá, divi palabra nì xinitnùhu-nsia sànaha. Nú iin-ni ni cúnihnu ini-ndà ñà-ndùá nì xinitnùhu-nda daa, dandu iin-ni cunduu stná-ndà nèhivì xí Dèhemani-yá, nèhivì xí Yua-nda Dios. ²⁵Te mii-yá, sàni quida-ya

comprometer nìhì-ndà vida ndiaha nicanicuhàn.

26 Cunaha-nsiá, tutu yohó tiaí nùù-nsiá sàhà-ñá cundaà vàha inì-nsia sàhà nèhivì tnùhù cuní dandahví xì-nsiá. **27** Doco mii-nsiá, sànì nduhìi sàxìnítñuní-nsiá nì quida-ya, te ducání iá dècuèndè vichi; còò necesidad dacuahá inga nèhivì mii-nsiá, vàchi sànì nsida iì-yá sàxìnítñuní-nsiá, te dècuèndè vichi chindéâmà mii-nsiá, vâtùni cundaà ini-nsiá sàhà nsidaa iñàha, vàchi palabra ndàcuisì nduá nì chinaha-yà, còò ni-iin ñà-tnùhù nduá. Te divi nacua nì chinaha-yà mii-nsiá antes, divi ducán xiñuhu quida stná-nsiá vichi, nicanicuhàn ni cúníhnú ini-nsiá cunduu iì-nsiá nèhivì xí-yá.

28 Hijos míos, vichi cachí` xì-nsiá: iin-ni ni cündúú-ndá nèhivì xí-yá, dandu quìvì naxicocuñin-yà, mà yúhí-ndà, ni mà cúcáhán nùù-ndà cundehè-yándô. **29** Ináhá-ndá, ndàcuisì ini-yá. Nàyùcàndùá nú nihnu ndàcuisì stná ini ndohó, dandu vâtùni cundaà ini-ndà ñà-sànì sàà-ndà cunduu ndisa-nda dèhe-ya nduá.

Dèhe ndisa Dios nduu-nda, cachí San Juan

3 Hijos míos, na cuàhà guá cuú ini Yua-nda Dios sàhà-ndà, vàchi sànì nìhítáhvì-ndà cachí-yà xì-ndà ñà-ndùù-ndà dèhe ndisa-ya. Te divi xínduu-nda. Nàyùcàndùá, nèhivì ñuhiví yohó, có-nàcúní-né ndohó, vàchi ni mii-yá, cóni nácúní-nèyà daa. **2** (Cachí` xì) mii-nsiá nècuàchì mânì guá nùí ñà-vichi sàndùù-ndà dèhe ndisa-ya.

Te mate táñâha ga datúi-ya nùù-ndà índù forma nùù-xí sàà-ndà cunduu-nda, doco ináhá-ndá quìvì naxicocuñin-yà, dandu nahi mii-yá nanduu-nda, vàchi mimíí nacua iá-yà, ducán icúmí-ndá cuni-ndà nùù-yá. **3** Nàyùcàndùá, nú ducán nihnu ini-ndà ñà-icúmí-ndá cuni-ndà nùù-yá, dandu cuàhàn-ndà nsidavì-ndà anima-ndà, ndoa nacua iá ndoo stná anima mii-yá.

4 Nú tùha nèhivì quida-ne cuàchi, dandu ñà-càhíchì stná ini-nè ley xi-ya queámà, vàchi nsidanicuú cuàchi, ñà-có-sâha ley xi-ya nduá.

5 Sà-ináhá-nsiá ñà-disáhà-xí nì quixi-ya ñuhiví yohó; ináhá-nsiá nì quixi-ya ñà-dandutu-yá cuàchi-nda. Doco mii-yá, còò ni-iin cuàchi ni quidá-yá. **6** Nsidaa ndohó nècuàchì nduú ndisa nèhivì xí-yá, mà túha-nda quida ga-ndà cuàchi. Doco ana tùha quida ducán, tàcùní-nè mii-yá, ni tàcùní stná-nè nansa iá modo xi-ya. **7** Hijos míos, màsà cuáha-nsia dandahví ni-iin nèhivì mii-nsiá, vàchi (ináhá-ndá ñà-ndà nduá yohó): nú quidávii-nda, dandu (vâtùni cachí-ndà) ndàcuisì ini-ndà nahi mii-yá. **8** Nècuàchì tùha quida-xi cuàchi, iá-nè ladu xi ñà-malu, vàchi ñà-malu, dècuèndè yuté ñuhiví xì dècuèndè vichi, iin-ni quidá-si cuàchi. Te (ináhá-ndá) índù-ñá disáhà-xí nì quixi Dèhemaniì Dios ñuhiví yohó: divi sàhà-ñá dandutu-yá nsidaa ñà-ndùá quidá quisì mà.

9 Nsidaa ana nduú dèhe ndisa Dios, mà túha-ne quida-ne cuàchi, vàchi mii vida saín xi Dios ñuhú ini-nè, te mà sáà-nè quida-ne ducán, vàchi dèhe ndisa-ya nduú-né.

¹⁰Mà úhi cundaà ini-ndà ana nduu dèhe-ya, te ana nduu dèhe ñà-malu. Iin nècuàchì có-quídá víi, ò iin nècuàchì có-cùú inì-xi sàhà ñanìtnaha-xi, có-ndùú-né nèhivì xí Dios. ¹¹Vàchi sànaха na ní xinitnùhu-nsia razón ndiaha sàhà-yá, te iin-ni dècuèndè vichi, ducán nì sàcùnaha-nsiá ñà-nì cùú stnahá ini-ndà sàhà-ndà. ¹²Màsà quídá-ndá na nì quida Caín (sànaха). Iá-te ladu xi ñà-malu, ñàyùcàndùá nì sahnì-té ñanì-te. Te cíndù chuun nì sahnì stnahá-te? Divi sàhà-ñá nì xinì-te có-quídá víi mii-té, te ñanì-te, quidá víi-né.

¹³Nánì, màsà ndúlócô-ndà nú indéhe-nda có-xiñùhu nèhivì ñuhivì ndohó.

¹⁴Divi sàhà-ñá cuú stnahá ini-ndà sàhà-ndà, ñàyùcàndùá cundáa ini-ndà sàni yàha-nda ladu xi Dios ndé cutiacu anima-ndà nicanicuahàn; có-ìá gà-ndà ladu ndé xíhì anima-ndà.

Nú có-cùú ini iin nèhivì sàhà ñanìtnaha-ne, dandu náhà xícà tàñáha ga yàha-ne ladu ndé itiácú anima-ndà. ¹⁵Vàchi nsidaa ana có-xiñùhu xí ñanìtnaha-xi, ndudává-né xì iin tè-sähni. Te ináhá-ndá, ni-iyuhu vida ndiaha có-ñuhú anima iin tè-quídà ducán. ¹⁶Te vichi sàni sàà-ndà nì cundaà vàha ini-ndà nansa ndiá ìcà-ndà cuu stnahá ini-ndà sàhà-ndà, vàchi sàni xini-ndà ñà-ndùá nì quida mii-yá, nì xìhì-yà cuenta xi-nda. Ñàyùcàndùá, ndiá ìcà stná-ndà cundoo-nda dispuestu cui-ndà sàhà ñanìtnaha-nda. ¹⁷Vàchi nú indéhe iin nèhivì ía necesidad nùù iin ñanìtnaha-ne, te có-ìndéhe

ndahví-nè nècuàchìmà, mate algu icúmí-nê, dandu ñà-jaàn cundáa ini-ndà có-cùú ini-nè sàhà Dios. ¹⁸Hijos míos, màsà cáchí uun-nda ñà-cùú stnahá ini-ndà sàhà-ndà; màsà cahàn uun-nda cachí-ndà ducán. Xiñuhu ñà-quida ndisa-nda cumplir, te quida stná-ndà obra nùù ñanìtnaha-nda.

¹⁹Nú ni quida-nda ducán, dandu vátùni cundaà ndisa ini-ndà palabra ndàcuisì nduá sànchícùn-ndà, te mà yúhí gà-ndà sàhà anima-ndà nùù Dios. ²⁰Vàchi nú dayúhí cuàchi-nda mii-nda, dandu (xiñuhu nsinuu ini-ndà), cahnú Dios xi-nda, te ináhá-yâ nansa ía nsidaa iñàha. ²¹Doco te nú còò ni-iñàha dayúhí xì anima-ndà, dandísá mà yúhí-ndàyá, (ñani) mání, ²²vátùni càcàn tàhvì-ndà nùù-yá, te nìhì-ndà ñà-ndùá xícàn-ndà, vàchi chívàha-nda ñà-ndùá cachí-yà, te quida-nda ñà-ndùá cudíi ini-yà sàhà-xí. ²³Te ìndiá nduá nì dàndàcú-yá nùù-ndà? Divi ñà-cahvi-nda xi Dèhemani-ýá Jesucristu, te cuu stnahá stná ini-ndà sàhà-ndà nacua nì cachí-yà xì-ndà. ²⁴Te nú chívàha-nda ñà-ndùá cachí-yà, dandu ñá-sàni ndée anima-ndà ini anima mii-yá nduá, te ía stná-yà ini anima ndohó. Te sàni sàhatahvì stná-yàndó Espíritu lì xí-yá, te ñàyùcàndùá, vátùni cundaà ini-ndà ía ndisa Dios ini anima-ndà.

Nansa quidá Espíritu lì xí Dios,
xì nansa quidá stná espíritu xi
ana nduú contra xi Cristu

4 Mii-nsiá nècuàchì mání
guá nùí, màsà cúníndísá

ndevàha-nsia ñà-ndùá cachí nèhivì nú cachí-nè Espíritu lì dacáhàn xì-né. Còó, vàchi xiñuhu-ñá quida-nsia prueba, a ndisa Dios dacáhàn xì-né, á coó. Vâchi cuàhà tètnùhù sàni quesaha xicánúú ñuhivì vichi, te cachí-te ñà-cuenta xi Dios cähàn-te. ²⁻³Doco nú ndisa Espíritu lì xí Dios dacáhàn xì iin nèhivì, dandu cuàhàn-nè candisá-né cache-né: “Ñà-ndáà nduá, nì sàcòo cuerpu Jesucristu, te nì tuinuù-yá ñuhiví yohó”. Ducán xiñuhu cache-né, dandu cundaà ini-ndà, divi Dios dacáhàn xì-né. Doco nú có-cächí-nè ducán, dandu cundaà ini-ndà màdì Dios dacáhàn xì-né; còó, iin espíritu ía ladu xi contra xi Cristu dacáhàn xì-né. Te sà-inahá-nsiá icúmí quixi ana nduú contra xi Cristu. Doco cunaha-nsiá, vichi sà-íá espíritu xi témà ñuhiví yohó.

⁴Hijos míos, nèhivì xí Dios xínduu-nda, te sàni cundee-nda nùù nèhivì (xínchicùn xì contra xi Cristu), vàchi chicá fuerte mii-yá ía nùù anima-ndà, te chicá mà fuerte mii-sí xicánúú guá ñuhiví yohó. ⁵Nèhivì (nchícùn contra xi-ya) mà, cuiśi modo xi ñuhiví yohó nihnu ini-né, te ñàyùcàndùá, modo xi ñuhiví yohó cähàn-nè, te compañeru-nè, divi ducán nihnu stná ini-né, te cudíi ini-né cunini-ne ñà-ndùá cachí guá nècuàchimà. ⁶Doco ndohó, nèhivì (nihnu ini xì) Dios nduu-nda. Te nsidaa ana inahá xí-yá, cudíi ini-né cunini-ne palabra cähàn-ndà. Doco nècuàchì có-ndùú nèhivì xí-yá, có-cúní-nè cunini-ne. Ñàyùcàndùá, ducán nduú modo cundaà ini-nda a ndisa Espíritu

lì chindéé xí iin nèhivì, te ò iin espíritu malu dandahví xì-né.

Cuú ndisa ini Dios sàhà nsidaa nèhivì

⁷Nicanicuahàn ni cúcúú stnahá ini-ndà sàhà-ndà, (ñani) mání, vàchi divi ñà-jaàn nduá cuní Dios quida-nda. Nsidaa ana cuú ini-xi sàhà ñanìtnaha-xi, dèhe ndisa Dios nduú-né, te inahá stnahá-né xì-yá.

⁸Doco nsidaa ana có-cùú ini-xi sàhà ñanìtnaha-xi, có-inahá-né Dios, vàchi mii-yá, de por sí ducání cuú ini-yá sàhà nèhivì. ⁹Divi ñà-jaàn nduá disahà-xí nì techuún-yá mindaa Dèhemani-yá nì quixi ñuhiví yohó sàhà-ñá nìhi-ndà vida ndiaha nicanicuahàn. Sàhámà sàcündáà vàha ini-ndà ñà-cùú ndisa ini Dios sàhà-ndà. ¹⁰Vâchi màdì ñá-sàni cuu ini ndohó sàhà mii-yá nduá, còó; divi ñà-cùú ini mii-yá sàhà ndohó nduá, te sàháyùcàndùá nì techuún-yá Dèhemani-yá nì quixi-ya nì xìhi-yá sàhà-ndà, dandu mà nsínúú gá ini-yá sàhà cuàchi-ndà.

¹¹Pues cunaha-nsiá, nú ducán tantu guá cuú ini Dios sàhà-ndà, dandu ndiá icà stná-ndà cucuu stná ini-ndà sàhà ñanìtnaha-nda, ñani mání. ¹²Ni-iin nèhivì, tànáha ga cuni-né meru nùù Dios. Doco nú cuú stnahá ini-ndà sàhà-ndà, dandu vâtuni cundaà ini-ndà ñà-ini anima-ndà ía-yá, te chindéé-yàndô sàà-ndà cuu stnahá ini-ndà sàhà-ndà nacua ndiá icà-ndà. ¹³Te sàni sàhatahvì stná-yàndó Espíritu lì xí-yá. Ñàyùcàndùá cundáà ini-ndà ñà-sàni ndée anima-ndà ini anima mii-yá nduá, te mii-yá,

iá stná-yà ini anima ndohó. ¹⁴Te nsiùhù, sàni xinìnùù-nsí ñà-ndùá nì quida Yua-nda Dios nì techuún-yá Dèhemani-yá nì quixi-ya ñà-dacácu-ya nèhivì ñuhìvì. Ñà-jaàn nduá cachítñhu-nsi xì nèhivì.

¹⁵Vàchi nú sàni cache vate-nda ñà-divi Dèhemani Dios nduú Jesús, dandu iá Dios ini anima-ndà, te sàni ndèe stná anima-ndà ini anima mii-yá.

¹⁶Sàni xini-ndà ñà-cùú ndisa ini-yà sàhà-ndà, te sàni xinindisá stná-ndà ñà-jaàn. Vàchi mii-yá, de por sí ducani cuú ini-yà sàhà nèhivì. Ñàyùcàndùá, nú iin-ni cuú stnahá stná ini-ndà sàhà-ndà, dandu vâtùni cundaà ini-ndà ñà-sà-íá anima-ndà ini anima mii-yá, te mii-yá, iá stná-yà ini anima ndohó. ¹⁷Ducán iá sàhà ñà-ni sáà-ndà cuu ndisa ini-ndà sàhà-yá, dandu na sáà quìvì juiciu, vâtùni cunihnu ini-ndà, mà yúhí-ndà, vàchi na ian nihnu ini mii-yá, ducán nihnu stná ini ndohó na ndoó gá-ndà ñuhìvì yohó. ¹⁸Te nú cuú ndisa ini-ndà sàhà-yá, dandu sadíamà nùù ñà-yúhí-ndà. Doco nú yúhí-ndà, dandu dandohámàndó. Te cunaha-nsiá, nsidaa ana yúhí, cumáni vá sàà-né cuu ini-né sàhà-yá modo ndiá icà-né.

¹⁹Ndohó, cuú ini-ndà sàhà-yá, vàchi dihna mii-yá nì quesaha cuú ini-yà sàhà-ndà. ²⁰Doco vihini cache iin nèhivì ñà-cùú ini-né sàhà-yá, mate iá iin ñanìtnaha-ne có-xiñùhù-né. Pues nú ducán, dandu (náhà claru) dandahví uun-ne. Vàchi nú có-cùú ini-ndà sàhà iin nèhivì sàni xinìnùù-ndà, dandu ènansa cui cuu ini-ndà sàhà iin ana tañáha ga cuninùù-ndà nahi

Dios? ²¹Cunaha-nsiá, nsidaa ndohó nècuàchì cuú inì-xi sàhà-yá, sàni dàndàcú stná-yà nùù-ndà ñà-ni cùú stná ini-ndà sàhà ñanìtnaha-nda.

Nansa cundee-nda nùù nèhivì malu ñuhìvì yohó

5 Nú sàni xinindisa-nda ñà-divi Cristu nì quixi ansivi nduú Jesús, dandísá, dèhe Yua-nda Dios xínduu-nda; te nú cuú ini-ndà sàhà mii-yá ana nduú Yua-nda, dandu cuàhàn-ndà cuu stná ini-ndà sàhà nsidaa dèhe-ya. ²Vàchi nú cuú ini-ndà sàhà-yá, te chívàha-nda ñà-ndùá cachí-yá, dandu cundaà ini-ndà, cuú ndisa ini-ndà sàhà ñanìtnaha-nda xínduu stná dèhe-ya. ³Vàchi ñà-chívàha-nda ñà-ndùá nì cache-yá, divi ñà-cùú ndisa ini-ndà sàhà-yá queé stná mà. Te ñà-ndùá dàndàcú-yá, mà cùñáñá-ndá chívàha-ndañá. ⁴Vàchi cunaha-nsiá, nsidaa ana nduú dèhe ndisa-ya, nicanicuahàñ icúmí-né cundee-né nùù nèhivì malu ñuhìvì yohó. Vàchi divi sàhà-ñá xiníndisá-ndá mii-yá, ñà-jaàn nduá disahà-xí níhì-ndà cundee-nda nuù nècuàchimà.

⁵Vàchi èana gà cui cundee-xi nùù nsidaa nèhivì malu ñuhìvì yohó? Cuisi nèhivì xiníndisá-xí Jesús ñà-ndùú-yá Dèhemani Dios cundee.

Ñà-ndùá cachítñhu xi-nda sàhà Dèhemani Dios

⁶Nì quixi Jesús ñuhìvì yoho, te nì cuhiì-yá xì tècuìí, te nì xitià stná nìì-yá. Màdì cuísiá nì cùhíì-yá xì tècuìí nduá; còó, divi sàhà-ñá ni cuítià stná nìì-yá nduá nì quixi-ya. Te Espíritu lì xí-yá nduú ana datnúù xì anima-ndà sàhà nsidaájàn, vàchi

micuísí ñà-ndáà nduá cachí Espíritu lì.

⁷Cunaha-nsiá, nùù gloria na ian ndoó ùní ana cachítñuhu xi-nda sàhà stná mà, divi Yua-nda Dios, xì (Dèhemani-yá nani) Palabra lì, xì stná Espíritu lì xí-yá. Doco imindaa mii-yá nduú-yá. ⁸Te ñuhiví yohó, ùní stná modo iá cundaà ini-ndà sàhà Jesús, vàchi Espíritu lì xí-yá nduú iin ana cachítñuhu sàhà-yá; te iá stná tècuíi nì cuhiì-yá, xì stná nìì-yá nì xitià. Sàhà nsi-úní modo jaàn cundáà ini-ndà sàhà-yá, doco iin-ni razón ndiaha nduú nsidaámà.

⁹Cunaha-nsiá, nú nèhivì ùún cachítñuhu xi-nda iñáha, mà úhi xiníndísá-ndá palabra xi-ne. Te nù ducán, dandu chicá más ndia ícà-ndà cunindisa-nda razón ndiaha sàní cachitñuhu Dios sàhà Dèhemani-yá, vàchi iá ñà-ndúá sàní cachi-yà. ¹⁰Te ndohó, ináhá-ndá palabra ndàcuisí nduá, vàchi ñuhá anima-ndà, te ducán ñuhú stná anima nsidaa ana xiníndísá-xí Dèhemani-yá. Doco nècuàchì có-xiníndísâ, (ndahví-né), vàchi ducán queá na ian ndaníhí tnúhú-né Dios, vàchi có-xiníndísâ-né ñà-ndúá sàní cachi-yà sàhà Dèhemani-yá.

¹¹⁻¹²Te divi ñà-yòhó nduá sàní cachi-yà: iá nansa nihitáhvì-ndà vida ndiaha nicanicuahàn quida-ya, te Dèhemani-yá nduú ana sáhatahvì xí vida mà. Ana inácáá Dèhemani-yá anima-xi, sà-icúmí-né vida ndiaha ma, te ana còò-yá anima-xi, còò stná-mà nùù-né.

Ni cícàn tàhvì-ndà nùù Dios sàhà-ñá nihí-ndà gracia

¹³Palabra yohó tiaí nùù mii-nsiá nècuàchì cahvi xi Dèhemani-yá,

te ndácùcahan xi quìvì-yá áma sàá-nsiá cundaà vàha inì-nsia ñà-sàní nihì ndisa-nda vida ndiaha nicanicuahàn. ¹⁴Te vichi có-yûhí-ndà cícàn tàhvì-ndà nùù-yá, vàchi nù iin chuun vàha nduá xícàn tàhvì-ndà, dandu iníñi-yá, ináhá-ndá. ¹⁵Te nù iníñi-yá na xícàn tàhvì-ndà ducán, dandu ináhá-ndá sà-icúmí-ndá ñà-ndùá nì xícàn-ndà, ndéni iñáha nì cui ni cündúá.

¹⁶Nú xiní-ndà iin nècuàchì iin-ni cahvi stná xì-yá ñà-nì quida-ne iin cuàchì có-ndùá cuàchì cui-ndà sàhà-xí, dandu xiñuhu cícàn tàhvì-ndà nùù-yá sàhà-ñá nì nihí-né cutiacu va-ne, nù ndisa có-ndùá iin cuàchì cui-ndà sàhà-xí. Vàchi iá cuàchì cui-ndà sàhà-xí, te nù sàní quida iin nèhivì-ñá, dandu mà cícàn tàhvì-ndà nùù-yá sàhà-né.

¹⁷Nsidaa ñà-có-ndiàá, cuàchì nduá. Doco iá cuàchì mà cíí-ndà sàhà-xí.

¹⁸Cunaha-nsiá, nú dèhe ndisa Dios nduu-nda, dandu có-quidá ndevàha ga-ndà cuàchì. Te ndiaá stná Dèhemani-yándô sàhá màsà tní ñà-malu-ndó.

¹⁹Divi Dios nduú Yuandiahà-nda, ináhá-ndá, doco nsidaa gá nèhivì ñuhiví, ndahà ñà-malu ndoó-né.

²⁰Te ináhá-ndá nì quixi Dèhemani-yá, te nì sàà-ndà nì cundaà ini-ndà nì quida-ya, vátùni nì xini stnaha-nda xi mii-yá ana nduú Dios ndisa; te nì ndée stná anima-ndà ini anima mii-yá, ñayùcàndúá, sà-ìá anima-ndà ini anima Dèhemani-yá Jesucristu. Te divi mii-yá nduú-yá Dios ndisa, te vida ndiaha nicanicuahàn sáhatahvì-yándô.

²¹Hijos míos, cuidadu cundoo-nsia ñà-màsà cahví-nsiá ni-iñáha có-ndùá ndisa Dios.

Tutu Ùì Nì Tiaa San Juan

¹Yùhù nduí nècuàchì sahnú ináhá-nî, te tiaí tutu yohó nùù mii-ní nècuàchì ñahà nì nacàxin Dios, xì nùù stná dèhe-ní. Yùhù, cuú ndisa inì sàhà nsidaa-nsiá. Doco màdì cuisì yùhù, vàchi nsidaa gá ana cundáà inì-xi sàhà palabra ndàcuisì xí-yá, cuú stná ini-nè sàhà-nsiá. ²Vàchi iin-ni palabra ndàcuisì nchícùn-ndà, te nicanicuhàn icúmí coo palabra mà anima-ndà. ³Pues vichi xícàñ tàhví nùù Yua-nda Dios xì Dèhemani-yá Stoho-ndà Jesucristu ñà-nì cuáha-ya mii-nsiá cuàhà gracia xi-ya. Ni cündéhe ndahví stná-yá mii-nsiá, te contentu ni cündóó-nsiá quida-ya. Te iin-ni, ni cúnchícùn vii-nsiá palabra ndàcuisì mà, te ni cúcúú stnahá stná inì-nsia sàhà-nsiá.

⁴Cuàhà gá nì cudiì inì na ní xinitnúhi ñà-iin-ni quidá víi dèhe-ní nacua cachí palabra ndàcuisì nì cachí Yua-nda Dios quida-nda.

⁵Te vichi sacúndáhví` nùù mii-ní, señora, ñà-nì cùu inì-ní sàhà nsidaa ñanitnaha-ní. Vàchi màdì lácà vichi-ni nì sàcòo palabra cachí ducán, còo, dècuèndè tiempu nì quesaha xítia palabro xi-ya, ndè quívì yucán nì ndacu nuù-ndà cuu stnahá ini-ndà sàhà-ndà. Te vichi

tiaí nùù mii-nsiá ñà-iin-ni ni quidá stná-nsià ducán. ⁶Te ɔnansa divi iá ñà-cùú stnahá ini-ndà sàhà-ndà? Pues divi ñà-chivàha-nda ñà-ndùa nì cachí-yà nduá. Te mii-yá, dècuèndè sànaħa, ducán nì cachí-yà (xì-ndà) ñà-iin-ni ni cúnchícùn-ndà ichì ndé cuú stnahá ini-ndà sàhà-ndà.

Cuidadu ni cündóó-ndá sàhà tètnùhù cuní datúcù xì-ndà inga ichì

⁷Vàchi vichi sàñi ndecoyo cuàhà tètnùhù; xicánúú-te ñuhìví, cachí-te ñà-cóni ía ndisa iquicúñi Jesucristu na ní quixi-ya ñuhìví, cachí-te. Cunaha-nsiá, divi-tè xínduu ndisa-tè tètnùhù, te xínduu stná-te contra xi Cristu queámà. ⁸Ñàyùcàndùá, cuidadu ni cündóó-ndá sàhà-té, còtó ndañuhu chuun vàha sàñi quida-nda; chicá vàha ni coó nsihí ñà-vàha icúmí-ndá nìhi-ndà. ⁹Vàchi nù ni túcù iin nèhivì inga ichì, te nacoo nihni-ne ichì Cristu, dandu ñà-jaàn cundaà ini-ndà, còo ndisa Dios nùù anima-nè. Doco nèhivì iin-ni nchícùn ñà-ndùá cachí Cristu, ía ndisa Yua-nda Dios ini anima-nè, te inácaá stná Dèhemani-yá.

¹⁰⁻¹¹Te nù ni sáà iin nèhivì vehe-nsia (ñà-chinaha-nè mii-nsiá)

iin dàñùhù có-ndùú dàñùhù sàni
cachìmà, mäsà dáyâha-nsianè vehe,
ni mäsà cásähú gà-nsià xì-né. Vächi
nú ducán ni quida-nda, dandu
icúmí stná-ndà nacuida cuàchi-nda
nahi mii-né.

¹²Cuàhà gá stná ñà-cùní guè
cachì xì-nsiá, doco vichi tuxí inì

chicá vàha mäsà tiáá guè nùù
tutu yohó, vàchi nacání inì sàì
nàcòtì mii-nsiá, dandu ndatnuhu
váha-nda, te cudiì gá ini-ndà.

¹³Cunaha-ní, yohó ndoó stná
dèhe cùhì-ní nì nacàxin stná
Dios, te cásähú stná-nè xì-ní.
Sà-ìá.

Tutu Ùní Nì Tiaa San Juan

**Nansa nì tiaa Juan nùù iin nècuàchì
nani Gayo, te cachí-nè chuun
vàha nduá quidá nècuàchìmà**

¹⁻²Yùhù nduú nècuàchì sahnú ináhá-nî, te cásahúi xì mii-ní Gayo. Cunaha-ní, mânì cuáhà-ní nùí; cuú ndisa inì sàhà-ní. Te xícàn tàhvì stnái nùù Dios ñà-ní yáha vàha-ní nsidanicuú chuun, te màsà quícuéhè-ní; ni coó vàha-ní nacua íá viì stná anima-ní. ³Yùhù nì cudiì cuáhà inì na ní caquesaa ñani-ndà, te nì nacani-ne xí' sàhà-ní ñà-iin-ni xiníndísâ viì-ní palabra ndàcuisì xí Dios, cachí-nè, vàchi iin-ni chívàha viì-ní ndudu ìì xí-yá. ⁴Cunaha-ní, nahi dèhi xínduu-nsia, te yáha ga cudíì inì na xinítnuhì quidá víi-nsiá nacua cachí palabra ndàcuisì. Ndisa, divi ñà-jaàn nduú ñà-yáha ga cudíì inì sàhà-xí.

⁵Ñani mâní, sàni xinì ñà-tùha-ní quida viì-ní, vàchi siempre chindéé-nî dava ga nèhivì xiníndísâ, te nû xínduu-ne nècuàchì vàxi inga ñuu, dandu chicá más cúnshi inì-ní chindee-ní nècuàchìmà.

⁶Vàchi sàni nacani-ne xì nsidaa nsiùhù na natácá-nsì cahví-nsí Dios, cachí-nè xì-nsí nansa cuú cuáhà inì-ní sàhà-né. Ñàyùcàndùá,

quida-ní seguir chindee-ní nècuàchì (sàà vehe-ní ducán), te mändaca ichi-nínè nacua cuní Dios quida-nda. ⁷Vàchi mii-né, sàhà-ñá cuú stná ini-nè sàhà-yá, ñàyùcàndùá nì caquihin-ne ichì ñà-cacanuu-ne chuun ìì xí-yá. Ni có-xíçàn stná-nè ni-iñàha nùù nèhivì có-xíníndísâ ñuu ndé yáha-ne. ⁸Ñàyùcàndùá, ndohó, ndiá icà-ndà dayáha-nda nècuàchìmà vehe-nda, te ducán chindee stná-ndà (xì chuun quidá-né dacuítia-né) palabra ndàcuisì xí Dios.

**Nansa quidá Diótrefes,
có-quidá víi-né, cachí Juan**

⁹Nì tiai iin carta nùù nèhivì xí Dios natácá (ndé íá-nî), doco Diótrefes, có-cúní-nè nacuni-nè nsiùhù, vàchi mii-né cudíì ini-nè cunduu-ne ana dandacú. ¹⁰Ñàyùcàndùá, na sáì jaàn, icúmí càhìn xi-né, vàchi có-quidá víi-né, cähàn ùhì-nè dìqui-nsí. Te mändi cuisì ñà-jaàn; chicá mal quidá stná-né. Vàchi na xísaà ñani-ndà ñuù-nsia, dandu nacuáa-né nècuàchìmà. Te nû iá iin-nsia cuní dayáha xi nècuàchìmà vehe-xi, dandu sadí Diótrefes mà nùù-nsiá; còo gá permisu nataca gá-nsià xì nèhivì xí Dios, cachí-né.

¹¹Doco mii-ní ñani mání, màsà cúnchícùn-ní ichì malu; còó. Cuisì ñà-vàha ndisa ni cúnchícùn-ní. Vàchi iin nèhivì quidá víí, nèhivì xí Dios nduú-né; doco iin nèhivì quidá quíní, ni có-sâha tnùní ini-né nansa ndisa iá-yà.

Nansa quidá nècuàchì nani Demetrio

¹²Daaní, jaàn iá stná Demetrio. Vàha ga quidá-né, cachí nsidaa nèhivì. Te náhà xícà palabra ndàcuisì nduá nchícùn-nè. Te stná nsiùhù,

cachí stná-nsì vàha ndisa-ne, te ináhá-ní màdì tnúhu nduá cachí-nsì.

¹³Cuàhà gá cuàhìn tiai nùù-ní ni cuí, doco vichi mà tiáá gué` nùù tutu yohó, ¹⁴vàchi nacání inì yàchì sàà mimíí nàcòtì mii-ní, dandu ndatnuhu-nda.

¹⁵Ni cícuéê ni-ní. Cásàhú nsidaa amigo xi-ní. Te mii-ní, casàhú stná-ní xì iin iin amigo xi-nda ndoó jaàn.

(Ducán nì nsihi carta ùnì nì tiaa San Juan.)

Tutu Nì Tiaa San Judas Tadeo nùù Nsidaa Nèhivì xí Dios

¹Yùhù nduí Judas, iin ana xinúcuáchí nùù Stoho-ndà Jesucristu. Te nduu stnáì ñani Jacobo. Te tiaí carta yohó nùù mii-nsiá nècuàchì sàni nacàxin stná Yua-nda Dios. Mànì gá stná-nsià nùù-yá, te divi Jesucristu nduu ana ndiaá xì stná-nsià. ²Ni cúndéhe ndahví cuàhà-yá mii-nsiá, te ni cícuéé ni-nsia quida-ya. Te mii-nsiá, ni cuú stnahá stná inì-nsia sàhà-nsiá.

Cuidadu ni cún dóó-ndá ñà-màsà dándáhví tètnùhù ndohó

³Ñani mání, cuàhà gá nì nacani inì tiai iin tutu cähìn xì-nsiá sàhà salvación xi-nda ni cuí. Doco después nì cundaà inì chicá vàha tiai, te cuacundahví nùù-nsiá ñà-nì cuáhandee ini-nsià (ñà-màsà dándáhví nèhivì mii-nsiá) sàhà ñà-ndùá xiníndísá-ndá. Nèhivì iì xí Dios xínduu-nda, te ndahà ndohó nì nacoo-ya palabra iì xiníndísá-ndá. ⁴Doco cunaha-nsiá, xicánúú dava nèhivì quidá maña, te sàni quíhvi stnahá stná-né xì-ndà. Malu sàstnùhù-né, doco dècuèndè sànhaha sàni tiaa nèhivì xí Dios sàhà nècuàchìmà ñà-icúmí-né

nìhì-né castigu xi-ne, vàchi tucu nihnu ini-né sàhà gracia xi Yua-nda Dios. Tuxí ini-ne vátùni quida quini ndevàha-nda, vàchi cuicahnú ini-yà sàhà-ndà, cachí-né. Te ducán queámà na ian có-nàcúní-né Stoho-ndà Jesucristu, divi mii-yá ana nduu mindaa Stoho-ndà Dios.

⁵Ñàyùcàndùá, cuní^ dansínúú inì mii-nsiá nansa nì cuu xi nèhivì raza Israel sànhaha. Mate sání caquee-ne libre nùù ñuu Egipto nì quida Stoho-ndà Señor, doco después nì dàndáñúhú-yá cuàhà-né sàhà-ñá cóni xiníndísá-néyá. Sà-ináhá-nsiá ñà-jaàn, doco cuní^ dansínúú inì mii-nsiá. ⁶Daaní, stná ángel (sànhaha), cóni ndóo-ne lugar ndé dandacú-né; nì nacoo-ne lugar ndé ndiá icà-né cundo-nemà. Ñàyùcàndùá, nì sàcùndiadi vàha-ne, nì sàcùnuhni-né cadena, te yucán cundo-ne nicanicuahàndé iín tnúú dècuèndè cachi sàà quívì cahnú xí Dios, dandu ndundaà sàhà cuàchi-ne.

⁷Daaní, ducán nì quida stná nèhivì nì sandoo ñuu Sodoma xì ñuu Gomorra, xì ñuu yatni ga yucán, vàchi nansa-ni nì cui nìsa nacuìdiqui uun tiàa ñuu mà

nècuàchì ñahà, te ducán nìsa quida stná-te xi tiàa. Ñàyùcàndùa, nì nìhi-né iin castigu ñà-ndoho-ne mahì ñuhu xíxìn nicanicuahàn, sàhà-ñá ducán cundaà ini nsidaa nèhivì ñà-mà váha quida-nda ducán.

⁸ Mate ñà-ndáà nduú nsidaa ñà-jaàn, doco tè-xídandahví mà, iin-ni có-quidáñúhú-té cuerpu xi-tè, có-ndùlóco-te sàhà ñà-ndùá cachí Stoho-ndà Señor; te tùha stná-te càhàn quini-té sàhà ana fuerte ndoó ansivi. Ducán xíquida-té, vàchi ducán nì sàní-te, (cachí-te).

⁹ Doco cunaha-nsiá, dècuèndè ángel chicá dandacú nani Miguel, ni mii-né, cóni cánàhá-né xì ñà-malu quívì nì nàá tnahá-né xì-sí na nì cuni-si nìhi-sí iquicúñú nsì-Moisés (sànaха). Vàchi Miguel mà, cuisì ní cachi-né xì-sí: “Dios ni cadí xì nùu-ní”. ¹⁰ Doco tè-xídandahví mà, mate có-sâà-te cundaà inì-te sàhà iin chuun, doco mà úhì càhàn quini-té sàhà-ñá, vàchi cutu nihnu inì-te na iin quisì, mà cùi cundaà vàha inì-te, doco ñà-ndùá de por sí nihnu inì-te, divi ñà-jaàn icúmí dandáñúhú xí-té.

¹¹ iNdahví nsidaa-té! Vàchi ichí tè-nì sanani Caín nduú ichí xíñchicùn-te. Sàni tùcù stná-te na ian nì tùcù Balaam (sànaха); vàchi Balaam mà, puru sàhà dìhùn nìsa quidachuún-te chuun ì xí-te. Daaní, ndudává stná tètnùhù ndoó vichi xì (tiàa sànaха nì sanani) Coré. Cuàhà gá nì càhàn quini stná tèmà dìquì ana dandacú. Ñàyùcàndùa, nì ndañuhu stná-te.

¹² Tètnùhù ndoó vichi, cudíi inì-te cutnahá-te xi-nsiá na natácá-nsiá ndoó mánì-nsiá xixí-nsiá. Doco

ndóo cahan-nda quidá-te, vàchi có-chívàha-té tnùnuhu nùu ni-iñàha. Cuisì sàhà mii-té ndulóco-te. Nahi vicò tàchí, ducán xínduu-té (ñà-còò chuun vàha quidá-te). Ñàyùcàndùa, ducán xínduu stná-te nahi yutnù có-càná ñà-vídì-xi tiempu xan, te ò nahi yutnù nì tnuhu-nda, (te nì ichí) yohò-nú, ducan xínduu stná-te, ñàyùcàndùa, ùì modo còò chuun vàha quidá-te. ¹³ Cunaha-nsiá, nahi mar ndé nacuáhnú yucù tècuíí, te vàxi chìhiñú nùu-té, ducán xínduu stná tè-tnùhùmà ñà-quini guá xíquida-té. Nahi stná sìtnúu xicá nihni ansivi, ducán quidá stná-te, (vàchi sàni tùcù-te inga ichí), ñàyùcàndùa lugar xi-té cunduu iin xaan ndé iín tnúu nduchi nicanicuahàn.

¹⁴ Daaní, nì ia stná Enoc sànaха. Descendencia ùsà xi Adán nì sanduu nècuàchì yucán. Te nìsa cahàn stná-né cuenta xi Dios, nì cachitnùhu-ne sàhà tètnùhù xicánúu vichi. Te dohó nì cachi-né: “Cunaha-nsiá, icúmí Stoho-ndà Señor quixi-ya ñuhiví, cutnahá stná-yà xì cuàhà sàstnùhù ángel ìì xí-yá, ¹⁵ dandu ndàcàn-yà cuenta sàhà cuàchi nì quida nèhivì, vàchi icúmí-yá dacúndâà ini-yá nècuàchì malu mà ñà-có-íá vàha ñà-nì quida quini-ne ducán, te ni có-íá vàha stná ñà-nì nandòdó-né ichí-yá, te nì càhàn ndevàha-ne dìquì-yá, vàchi cuàchi cahnú nduámá”. (Ducán nì cachi Enoc sàhà tètnùhù ndoó vichi.) ¹⁶ Te cunaha-nsiá, có-ndôo stná inì-te sàhà ni-iñàha. Puru cudúchí inì-te sàhà nsidaá, te cuisì nandúcú-té ñà-ndùá xího mii-té quida-té. Có-yûhí yuhù-té càhàn-te

na ian mii-té nduú-te mii-té. Vihini coo nansa cáhàn tnùñuhu-té xi nèhivì, doco cuisi sahà interés xi mii-té nduájàn.

¹⁷Doco mii-nsiá nècuàchì mánì guá nùí, xiñuhu nsinuu inì-nsia nansa nì cachi apóstol nì nìhì chuun nùù Stoho-ndà Jesucristu, ¹⁸vàchi nì cachitnùhu nècuàchìmà ñà-seguru icúmí cundoo cuàhà tè-sácündiaa, xì cuàhà stná tètùha quini. ¹⁹(Te ñà-ndáà nduá), sàndòdó-te vichi; divi xínduu tiàa siempre sahndé dava xi nèhivì. Cuisì quidá-te ñà-ndùá xího mii-té quida-tè, vàchi còò Espíritu lì xí Dios ini anima-te.

Nansa ndiá icà-ndà quida-nda

²⁰Doco mii-nsiá nècuàchì cùù guá inì sahà-xí, chicá xiñuhu cunindisá viì-nsiá palabra lì, vàchi ducán nacuàhandee ini-ndà. Te na xícàn tàhvì-ndà nùù Dios, ni cuáha-nda chindee stná Espíritu lì xí-yá ndohó. ²¹Ni-iyuhu màsà túcù-ndà inga ichì còtó nandòdó-nda ñà-cuàhà guá cuú ini-yá sahà-ndà. Te cuéyààni cundiatu-nda ndè cachi sàà quìvì cundehè ndàhví-yàndó, te nihì-ndà vida ndiaha nicanicuahàn.

²²Dava nèhivì, iá-nè xì cuàhà duda; ñàyùcàndùá, càhàn viì-nsiá xì-né dècuèndè ni sáà-nè cundaà

vàha ini-nè. ²³Xiñuhu chindee-nda nècuàchìmà, vàchi ducán queámà na ian meru cuàhàn-nè quìnúhu-nè, te nì ditá-ndàné, te nì càcu-ne. Te nsidaa stná nèhivì (sàni túcù dahuun), cundehè ndàhví stná-ndàné, doco cuidadu ni cúndóo-ndá ñà-màsà cùmánchâ stná anima-ndà, vàchi dava-ne, quini iá stná modo xi-ne.

Nansa nì dàxínu San Judas carta yohó, cuàhà gá naquímánì-né Dios

²⁴⁻²⁵Cunaha-nsiá, mindaa mii-yá nduú Dios; cuisi mii-yá nduú ana nchichí ndisa, te cuisi mii-yá nduú ana dacácu xi-nda; vátuni cundiaa-yàndó ñà-màsà túcù-ndà inga ichì có-ndiàá; vátuni cundiaa-yàndó te ducán nìhì-ndà sàà-ndà nùù-yá, ni-iin cuàchi-nda mà túi, dandu cundehè-ndà ñà-ndiaha guá-yà, te cudiì cuáhà stná ini-ndà. Pues vichi ndácùcahín Stoho-ndà Jesucristu, te ducán naquímánì cuáhí' mii-yá. Te xícàn tàhví ni queé cuàhà tnùñuhu ndiaha xí-yá, te ni sáà-yà cusahnú fuerte-yà inicutu, te ni cúndáà stná ini nèhivì ñà-ndahà mii-yá iá nsidanicuú iñàha ndè sànahà xì dècuèndè vichi, xì nicanicuahàn. Amén.

Ndudu ìì Nì Dàcùní Dios San Juan

Ñà-ndùá cachítñùhu nùù tutu yohó

1 Tutu yohó nduú tutu ndé
cachítñùhu Jesucristu ñà-ndùá
sà-itúú vàxi cuu. Nùù Yua-nda Dios
nì nìhi Jesucristu palabra yohó
ñà-dacúndéhe-yá nsidaa nèhivì
xinúcuáchí nùù-yá. Iin ángel mozo
xi-ya nduú ana nì cachitñùhu xi
palabra yohó, te nì inini yùhù.
Juan naní, te nduú stnâi iin nèhivì
xí mii-yá. ²Nùù tutu yohó cähàn
Yua-nda Dios; te itándiaa stná
palabra xi Jesucristu, xì stná nsidaa
ñà-ndùá nì xini yùhù. Yùhù testigu
nduí, te nsidaa palabra itándiaa
yohó, ñà-ndáà nduá.

³Ndihah gá coo xi ana cahvi xi
tutu yohó, xì stná nèhivì iníní xân,
nú ni chívàha-ne ñà-ndùá cachá';
vàchi palabra nì quixi nùù Dios
nduá, te sà-itúú cuu ndisa ñà-ndùá
(cachitñùha).

**Nansa nì casàhú Juan xì nèhivì
xí Dios, ndoo nùù ùsà ñuu**

⁴⁻⁵Yùhù Juan, cásàhùi xì nsidaa
mii-nsiá nèhivì natácá càhvì xì-yá
xíndoo ùsà ñuu ladu Asia. Ni
cuní mánì-yá mii-nsiá, te ni ndoo
vàha inì-nsia quida-ya. Ducán
cuní-yá cuu xi-nsiá, divi mii-yá

ana itiácu nicanicuahà. Dècuéndè
nicanicuahà iá-yà, te ndè
nicanicuahà quìvì nùù-xí icúmí-yâ
coo-ya. Te ducán cuní stná ùsà
espíritu ndihah itá ladu nùù sillá
ndihah xí-yá. Te ducán cuní stná
Jesucristu, divi ana nì cachitñùhu
xi-nda puru palabra ndàcuisì. Lácà
mindaa mii-yá nduú ana nì natiacu
primeru, lácà mindaa-yá cusáhnû
nùù nsidanicuú ana dandacú
ñuhivì yohó. Ansivéhé-yá, cuú
ini-yá sàhà-ndà, te sàhà nìl-yá
(nì xitià), ñàyùcàndùá nì ndoo
cuàchi-nda nì quida-ya. ⁶Sàhà
mii-yá sàni nìhitáhvì stná-ndà
chuun ñà-dandacu-nda, xì
stná chuun nahi chuun xi dùtù
ñà-cunucuachi-nda nùù mii-yá ana
cahvi-yá, divi Yuandiáhá-yá. Pues
vichi nùù mii-yá ni coó tnùñuhu xí
nsidanicuú nèhivì, te nicanicuahà
ni cúsáhnû-yá nùù-ndà, amén.

⁷Cunaha-nsiá, icúmí-yâ
naxicocuñin-yà. Mahì vícò icúmí-yâ
nuu-ya tui-ya nùù nsidanicuú
nèhivì. Te icúmí cundehè stná
nèhivì (nì xicàn) ni quíhvi lanza
icà-yá. Dandu yáha ga tnana fuerte
nsidaa nèhivì nsidanicuú ñuu iá
ñuhivì na cuni-nèyà. Ducán icúmí
coo, cachí'.

⁸Cachí mii-yá: “Nicanicuahàn ié`. Sàhà yùhù nì sàcòo nsidaa iñàha, te còò ni-iñàha chicá cunaha nùí. Nàyùcàndùá, ducán nduí nahi letra nuu nani A, te ducán ndúu stnáì nahi letra dansihí nani Z”.

Ducán cachí mii-yá ana ndúu Dios vivu, vàchi dècuèndè sànaха iá-yá, te nicanicuahàn coo stná-yá quivì vàxi xi-nda, te nsidanicuú iñàha, vátuni quida-ya.

Nansa nì nìhitáhvì Juan nì dàcùnì Dios-nè Jesucristu, te ndiasha gá-yá

⁹Yùhù Juan, iin-ni ndúu stnáì dèhe Dios nahi mii-nsiá, iin-ni ndohó stnáì sàhà-yá, te iin-ni ndiatú stnáì sàà quivì cusahnú Jesucristu, te quidándéé inì dècuèndè sàà quivì mà. Cunaha-nsiá, yucán ñisa ie ñuu nani ñuu Patmos, iin ñuu indúhu mahì mar. Divi sàhà-ná nchícuñ Palabra xi mii-yá, nàyùcàndùá nì sàì yucán (nì quida tè-xidandacú), vàchi vate nì cachì ié` ladu xi Jesucristu, nàyùcàndùá nì sàì yucán. <sup>10</sup>Te nì cuu iin quivì (domingu), divi quivì xí mii-yá, te ié` ndahà Espíritu lì xí Dios, na ian sán̄, dandu nì tiacu cahàn-yá yàtì, fuerte iá tachì-yá, na ian siví corneta. ¹¹Te dohó nì cachì-yá:

—Nicanicuahàn ié`; sàhà yùhù nì sàcòo nsidaa iñàha, te còò ni-iñàha chicá cunaha nùí, vàchi nahi letra A nduí, xì nahi letra Z. Vichi icúmí-yó tiau ñùù tutu nsidaa ñà-ndùá nì xinù, te dasáà-ñà ñùù nèhivì-xí ndoo ùsà ñuu ladu Asia. Dohó nani ùsà ñuu yucán: ñuu Éfeso, xì ñuu Esmírna, xì ñuu Pérgamo, xì ñuu Tiatira, xì ñuu Sardis, xì ñuu Filadelfia, xì ñuu Laodicea, ducán nani ñuu yucán —nì cachì-yá.

¹²Daaní, nì nacuicoé yàtì ñà-cundehí ana cahàn, te primeru nì xinì yucán itá ùsà candeleru. Oro nì cuyucàñ, te itá iin iin isì xixìn. ¹³Daaní, mahì ùsà isì mà nì xinì jaàn iín mii-yá, na indéhe nèhivì indéhe-yá, ndixí-yá iin dùhnù quihín sáà ndè dìquì sàhà-yá. Te nchìca-ya nuhní iin siuhma nì cuyucun oro. ¹⁴Cuxín yaa idìdímì-yá nahi idì nì ndoo, ò nahi yùhà. Te nduchìnúù-yá, tnúá nahi ñuhu.

¹⁵Daaní, sàhà-yá, yéhè nina-ña na iin càa yahá nì dàà titi ini xitnù. Te fuerte cahàn stná-yá na ian cahá tèñuhu cuàhà. ¹⁶Te ndahà cuàhá-yá iníndáhá-yá ùsà sitnúù, te iníyúhú-yá na iin espada dìùn ndúù ladu-xi. Daaní, nùù-yá, nchiá na ian nchií fuerte orá.

¹⁷Ducán nì xinì mii-yá, dandu nì nduè sàhà-yá na ian sàñì xìhì. Doco ndahà cuàhá-yá nì tnii-ya lqué, te nì cachì-yá:

—Cóó, mäsà yúhû. Cunahu, sàhà yùhù nì sàcòo nsidaa iñàha, te còò ni-iñàha chicá cunaha nùí.

¹⁸Te vichi itiácuì. Ñà-ndáà nduá nì xìhì, doco sàñì natiacuì, te nicanicuahàn icúmí cutiacuì. Yùhù ndúu ana dandacú sàhà nsìi, nansa cuu xi-né, te dandacú stnáì sàhà andea (ana cùhùn yucán). ¹⁹Vichi tiaa-yó nsidaa ñà-ndùá nì xinù yohó, te tiaa stná nansa iá tiempu vichi, xì nansa icúmí cuu stná quivì ñùù-xì. ²⁰Cunahu, cuàhìn cachì xùn ndíà nduá cuní cachì ùsà sitnúù iníndáhá ndahà cuàhí` nì xinù. Te cuàhìn cachì xùn ndíà nduá cuní cachì ùsà candeleru oro yohó. Pues, ùsà sitnúù yohó, xíndua ùsà nècuàchì cachítñuhu palabra-xi. Te

ùsà candeleru oro yohó, xíndua ùsà grupu nèhivì natáca iníní xí palabra xi mà ndè ùsà ñuu yucán.

**Razón nì dàsáà Jesús nùù
nèhivì xí-yá ñuu Éfeso**

2 'Vichi, tiaa-yó iin tutu cùhùn nùù nècuàchì cachítñùhu palabra xi ñuu Éfeso, dandu cahvi-neà cunini nsidaa nèhivì-xí ndoó ñuu yucán. Dohó tiaa: Yùhù nduí mii-yá iníndahá ùsà sítñúù ndahà cuàhí, te xicánúí mahì ùsà candeleru oro, te dohó cachí xì-ní: ²ináhî nansa quida-ní vida xi-ní. Ináhî nansa nì sàhandee inì-ní quida-ní (chuun xi), te nì quidandee inì-ní. Te nèhivì malu, có-cùdñi inì-ní modo xi-ne. Te dava nèhivì, nì cachi-nè xínduu stna-ne ana nì nìhi chuun nùí, doco còó, mà ndísá. Dandu mii-ní, nì nanducu váha-ní sàhà ñà-ndùá nì cachi-nè, te nì cundaà inì-ní, tnuhu-né. ³Cuàhà gá sàñ quidandee inì-ní, mate cuàhà vida nì yáha-ní sàhà yùhù, doco iin-ni sàñ quida-ní chuun xi, cóni nácóo-nià. ⁴Doco cunaha-ní, có-cùdñi inì sàhà iyuhu ñà-ndùá quida-ní, vàchi có-cùú gá inì-ní sàhí nacua nìsa cuu inì-ní sàhí dihma. ⁵Nàyùcàndùá, nsinuu inì-ní nansa nìsa ìa-ní nà tâñha ga quida-ní falta, te naxicocuñin inì-ní sàhà falta mà, te quida tu-ní nacua nì saquida-ní antes. Vàchi nù coó, sàì ndé iá-ní, te dacúxióé candeleru xi-ní, nù màsà náxícócuñin inì-ní. ⁶Doco iá iin ñà-vàha quida-ní, vàchi có-xìñùhù-ní modo xíquida té-nicolaíta. Yùhù, ni-iyuhu có-xìñùhí ñà-ndùá quidá téma.

⁷'Nsidaa mii-nsiá nècuàchì natáca càhvì xì Dios, ni cúníni vàha-nsia ñà-ndùá cachí Espíritu lì xí-yá, vàchi dohó cachí-yà: Nú ni cündéé-nsiá nùù nsidaa ana cuní datúcù xì-nsiá, dandu nùù yùhù nìhítahvì-nsiá caxì-nsiá quisì vídi caná nùù yutnù ndiaha iín ndé iá ñuu ndiaha Dios, vàchi fruta mà cutiacù-nsia nicanicuahàn.

**Razón nì dàsáà Jesús nùù
nèhivì xí-yá ñuu Esmirna**

⁸'Daaní, nùù nècuàchì cachítñùhu palabra-xi ñuu Esmirna, dohó tiaa-yó, dandu cahvi-neà cunini nsidaa nèhivì-xí ndoó ñuu yucán: Cunaha-ní, sàhà yùhù nì sàcòo nsidaa iñàha, te còò ni-iñàha chicá cunaha nùí. Ndisa, nì xihì, doco sàñ natiaciù. ⁹Yùhù ináhî ñà-ndùá quida-ní, ináhî nansa yáha-ní cuàhà tnùndo ho quidá nèhivì. Ináhî ndahví dahuun yáha-ní. Doco cunaha-ní, nùù yùhù cuica-ní. Te ináhá stnáì nansa quidá dava nèhivì, quini ndatnúhú-nê sàhà-ní, nècuàchì raza Judea xínduu-ne, cachi-nè, doco còó, mà ndísá. Nèhivì natáca cuenta xi ñà-malu xínduu-ne. ¹⁰Vichi icúmí-ní ndoho gá-ní quida nèhivì, doco màsà yúhî-ní ñà-ndùá icúmí-ní yáha-ní. Dècuèndè cundiadi stná dava-nsia quida ñà-malu. Doco cunaha-nsiá, sàhámà vátùni cundaà inì-xi, a xiníndísâ ndisa-nsia. Üxìn quìvì coo tnùndo ho. Doco mii-ní, iin-ni cunindisá viì-ní, mate ni cuí-ní quida-ne, dandu nìhítahvì-ní iin ñà-vàha nùí, divi ñà-cutiacù-ní vida (ndiaha nicanicuahàn).

¹¹'Nsidaa mii-nsiá nècuàchì natácá càhvì xì Dios, ni cúníní vàha-nsia ñà-ndùá cachí Espíritu ìì xí-yá, vàchi dohó cachí-yà: Nú ni cúndéé-nsiá nùù ana cuní datúcù xì-nsiá, dandu mà sáà-nsia cuì-nsia ùì xichi (nahi nècuàchì dava ga).

Razón nì dàsáà Jesús nùù nèhivì xí-yá ñuu Pérgamo

¹²'Daaní, nùù nècuàchì cachítñùhu palabra-xi ñuu Pérgamo dohó tiaa-yó, dandu cahvi-neà cunini nsidaa nèhivì-xí ndoó ñuu yucán: Yùhù nduí ana nihi-xi espada dììn ndúù ladu xi. ¹³Yùhù ináhî ñà-ndùá quida-ní; ináhî nansa ía ñuu ndé iá-nî, vachi mero ñuu ndé dandacu-guá ñà-malu nduá yucán. Doco ináhî mii-ní ñà-iin-ni nchícùn-ní yùhù, te ndácúcahan-ní quíví, cóni nácuáa-ní yùhù, iin-ni xiníndísá-nî, mate yucán nì sahnì-té iin ana nì cachi vate iá-nè ladu xi, cóni chídèhé-nèà. Divi nduú Antipas, te yucán nì xìhì-nè ñuu ndé iá fuerte guá ñà-malu. ¹⁴Doco, cunaha-ní, có-cùdîì inì sàhà iyuhu ñà-ndùá quida-ní. Vàchi jaàn ndé iá-nî ndoó stná dava nècuàchì nchícùn ley xi Balaam. Divi Balaam mà nduú nècuàchì nì càhàn xì tè-Balac sànahà, nì cachi-nè xì tèmà nansa chiyuhù-té nècuàchì Israel ñà-quida-ne ñà-có-ndiá icà-né, nì chiyuhù-ténê caxì-né promesa nì sàcòo nùù figura cahvi nèhivì, te nì chiyuhù stná-tené ñà-càhàn-nè xì nèhivì cóni nandàhà xì-né. ¹⁵Daaní, jaàn ndé iá-nî ndoó stná dava nèhivì nchícùn ley xi tè-nicolaíta. Cunaha-ní, ni-iyuhu có-xìñùhí ley mà. ¹⁶Ñàyùcàndùá, naxicocuñin

inì-ní. Te nú coó, yàchì sàì ndé iá-nî, te cuàhi mii-né castigu xi-ne. Sàhà espada iá yuhí, ñà-jaàn nìhì-né castigu.

¹⁷'Nsidaa mii-nsiá nècuàchì natácá càhvì xì Dios, ni cúníní vàha-nsia ñà-ndùá cachí Espíritu ìì xí-yá, vàchi dohó cachí-yà: Nú ni cúndéé-nsiá nùù nsidaa ana cuní datúcù xì-nsiá, dandu nìhitáhvì-nsiá cuxi-nsia comida ndiaha iá dèhé (nùù Dios), divi nduú maná ndiaha. Te dacútâhvì stnáì iin iin-nsia iin iin yùù siòcò ndé itúù quívì saa iin iin-nsia. Còò inga ana cunaha xi quívì yucan, cuisì ana cutahvì xì yùù mà.

Razón nì dàsáà Jesús nùù nèhivì xí-yá ñuu Tiatira

¹⁸'Daaní, nùù nècuàchì cachítñùhu palabra-xi ñuu Tiatira dohó tiaa-yó, dandu cahvi-neà cunini nsidaa nèhivì-xí ndoó ñuu yucán: Yùhù nduí Dèhemaniì Dios, te nduchìnúí, nchiá na ian tnúù ñuhu, te sàhí, yéhè-ñà nahi càa yahá. Te dohó cachí` xì-ní, ¹⁹ináhî nansa quida-ní, te ináhî cuú inì-ní sàhà ñanìtnaha-ní. Daaní ináha stnáì nihnu inì-ní yùhù, te ináhî stnáì nansa chindéé stnahá-nsiá xì nansa quidá ndee inì-nsia (nú iá tnùndo), te ináhî stnáì iá cuàhà obra xi-ní, te vichi más iá obra xi-ní nùù antes. ²⁰Doco cunaha-ní, iá iyuhu ñà-dìsáhà-xí có-cùdîì inì quida-ní, vàchi sáhà-ní permisu chináhá nècuàchì ñahà nani Jezabel. Dios dacáhàn xì-né, cachí-nè, (doco còó). Dacuahá-né nèhivì-xí, te datúcù-nè nècuàchimà, vàchi cachí-nè iá permisu càhà

nèhivì xì ana cóni nándàhà xì-né, te vátùni caxì stná-né promesa nì sàcòo nùù figura cahvi nèhivì. (Ducán cachí ñahà mà.) ²¹Pues, yùhù, nì sandiatui, áma naxicocuìn ini-né sàhà cuàchi quidá-né xì nècuàchì tiàa, doco còó, cóni náxicócuìn ini-né. ²²Nàyùcàndùá, icúmí-né quicuehè-né quide, te cunduhù-né. Stná tiàa ni caquida xi cuàchi ma, icúmí stná-né ndoho cuahà-né nú mäsà cúú-né arrepentir sàhámà. ²³Stná dèhe nècuàchì ñahà mà, icúmí stná-né quicuehè-né, te cui-né. Dandu nsidaa nèhivì-xí ndoó nsidaa ñuu, sàhámà cundaà ini-né ñà-yùhù ináhî nansa nihnu ini nsidaa nèhivì ini saxìnítuní-né, te segúin nansa quidá iin iin-ne, ducán icúmí-né nìhi stná-né nùù. ²⁴Doco vichi cuàhìn cachì inga iñàha xì nsidaa mii-nsiá jaàn có-nchícùn xì ley (chicuéhè) mà, vàchi có-dàcuàhá-nsià palabra sìquini sàhà ñà-malu, palabra cachí-né palabra dèhé. Cunaha-nsiá, mà cáchí guè xì-nsiá ni inga iñàha chivàha-nsia, ²⁵cuisì ñà-ndùá sànì nìhi-nsiá chivàha-nsia ndè vichi, divi ñà-jaàn quida ndisa-nsia seguir dècuèndè quìvì nasài ndé ndoó-nsiá.

²⁶'In nèhivì, nú ni cündéé-né nùù nsidaa ana cuní datúcù xì-né, te iin-ni quida ndisa-ne ñà-ndùá cachí dècuèndè quìvì último, ndiaha gá coo xi-né. Vàchi icúmí-né nìhitáhvì-né dandacú stná-né nùù cuàhà ñuu ñuhivì. ²⁷Nahi yùhù, nùù Yuamáñì nì nìhitáhvì cusahnúi nùù ñuhivì, ducán icúmí stná mii-né cusahnú stná-né, cunindaha-né iin vara càa cunduu seña, te nèhivì (có-iníní, ndahví-ne),

vàchi yáha ga fuerte icúmí-né nàni fuerte-né na ian cháhmà iin quìdi còò chuun-xi. ²⁸(Doco nèhivì nchícùn viì xì'), icúmí-né nìhitáhvì stná-né cucumi-né sìtnúù cahnú xínu dàtnàà. ²⁹Nsidaa mii-nsiá nècuàchì natácá càhvì xì Dios, ni cúníní vàha-nsia ñà-ndùá cachí Espíritu lì xí-yá.

Razón nì dàsáà Jesú斯 nùù nèhivì xí-yá ñuu Sardis

3 'Daaní, nùù nècuàchì cachítñuhu palabra-xi ñuu Sardis, dohó tiaa-yó, dandu cahvi-neà cunini nsidaa nèhivì-xí ndoó ñuu yucán: Yùhù nduí ana icúmí xi ùsà espíritu ndiaha xí Dios, te iníndahá stnái ùsà sìtnúù. Te dohó cachí xì-ní, ináhî nansa quida-ní. Mate iá fama-ní quidá viì-ní, doco nùù Dios ndahví iá anima-ní na ian sànì xìhi-ní. ²Nàyùcàndùá, cuidadu coo-ní, te cundiaà-ní anima-ní ñà-mäsà ndáñuhú ni-iin ñà-vàha ñuhú anima-ní, vàchi iyuhá iá, te vihi-ni ndañuhá. Cunaha-ní, mà víi sànì quida-ní nùí, sànì xinì. ³Sàhà ñà-jaàn, nsinuu inì-ní nansa iá palabra ndiaha nì cachí xì-ní antes, te nì inini-ní. Pues divi ñà-jaàn nduá cuní chivàha-ní vichí, te naxicocuìn inì-ní sàhà cuàchi-ní. Vàchi nú mäsà nácúníhnú viì inì-ní, te coo tùha-ní, dandu yàchì mäsà ndé iá-ní. Nanàá sài yucán, te ni mà cündáa inì-ní índù hora sài. ⁴Doco ndoó itnii nèhivì (vàha) jaàn ndé iá-ní ñuù-ní Sardis, te mii-né, cóni cùchícuéhè anima-né. Nayùcàndùá, icúmí-né cutnahá-né xí' na cacanui, te iin-ni cundixi stná-né sicoto

cuxín na ian mií, vàchi ducán nátùi-ne nìhítáhvì-né nùí.

5 Cunaha-ní, nú ni cúndee iin nèhivì nùù nsidaa ana cuní datúcù xì-né, dandu nìhítáhvì stná-né cundixi cuxín-né. Te mà nunca dandutí quívì-né nùù tutu xi vida ndiaha. Te claru icúmî cachì xì Yuandiáhî ñà-divi nèhivì-xí nduú nècuàchì xiníndísámá; te divi ducán cachì stnáì xì ángel xi-ya.
6 Nsidaa mii-nsiá nècuàchì natácá càhvì xì Dios, ni cúníní vàha-nsia ñà-ndùá cachí Espíritu lì xí-yá.

Razón nì dàsáà Jesús nùù nèhivì xí-yá ñuu Filadelfia

7 Daaní, nùù nècuàchì cachítñuhu palabra-xi ñuu Filadelfia, dohó tiaa-yó, dandu cahvi-neà cunini nsidaa nèhivì-xí ndoó ñuu yucán: Yùhù nduí ana lì, te puru ñà-ndácuìsi cáhìn. Yùhù nihí ndahacáa xi rey David, te nú sàni nacune iñàha, còò ni-iin ana cui nacadi xán, te nú sàni nacadi, mà cíí gá nuna. Ñàyùcàndùá, ducán cachí` xì-ní, **8** ináhí nansa quida-ní. Te cunaha-ní, nuná ñuhiví nùù-ní nahi yehè nuná, te còò ni-iin cui nacadi xán. Vàchi mate có-ndùú-nsiá nehivì chicá icúmí fuerza, doco vâtuni, sàni chivàha-nsia palabra-xi, cónì nácuáa-nsiá yùhù. **9** Docó jaàn ndoó dava nèhivì cachí-né xínduu-ne (nèhivì ndiaha), nèhivì raza Judea nduú-né, cachí-né, doco tnuhu-né, vàchi xínduu nsihí-ne ana nchícùn xì ñà-malu. Pues, yùhù icúmí datnátui mii-né nùù-ní ñà-cuitasisi-né nùù-ní, te quidañuhu-né mii-ní, dandu

cundaà ini-nè, mènì-ní nùí.

10 Cunaha-ní, vàxi iin tiempu ùhì inicatu ñuhiví na icúmí nèhivì ndoho-ne, te cundaà inì-xi nansa ndisa ía anima-nè. Docó mii-ní, mà cuáhi cunì-ní tiempu mà, vàchi iin-ni sàni quidandee inì-ní (ní xinindisa-ní) nacua sàni cachì xì-ní.

11 Cunaha-ní, yàchì icúmî nasai ñuhiví. Ñàyùcàndùá, nacua sàni sàà-ní quida viì-ní, iin-ni quida-ní seguir ducán, màdí nìhì inga nèhivì ñà-ndùá cuàhàn cunduu premiu xi-ní.

12 Nsidaa nèhivì-xí, nú ni cúndee-né nùù nsidaa ana cuní datúcù xì-né, dandu iin-ni icúmí-né cundoó-ne nùù Dios na ian nduú-né iin castillu vehe ndiaha-yá, vàchi mà quéé gá-né nùù-yá. Te icà-né icúmî chituu stnáì quívì Dios-xi, xì quívì saí, xì stná quívì ñuu Dios-xi, divi Jerusalén Saa, vàchi ndè ansivi ndé iá-yá icúmí nuu ñuu mà quixa.

13 Ñàyùcàndùá, nsidaa mii-nsiá nècuàchì natácá càhvì xì Dios, ni cúníní vàha-nsia ñà-ndùá cachí Espíritu lì xí-yá.

Razón nì dàsáà Jesús nùù nèhivì xí-yá ñuu Laodicea

14 Daaní, nùù nècuàchì cachítñuhu palabra-xi ñuu Laodicea, dohó tiaa-yó, dandu cahvi-neà cunini nsidaa nèhivì-xí ndoó ñuu yucán: Yùhù nduí ana chicá seguru. Micuísì ñà-ndácuìsi cáhìn, mà dándáhvì`, te divi ndahà yùhù nì cuyucun nsidaa iñàha ía ñuhiví xi Dios. Te ducán cachí` xì-ní,
15-16 ináhí nansa quida-ní. IA sácú vàha coo dahuun-ní ladu xi, te ô claru cachì-ní mà cóó-ní ladu xi!

Vàchi yùhù ndaníhí mii-ní nahi tècuìi có-xìhí viì, ñà-mà íhní-tê ni mà víxin-tè, te ñàyùcündùá, vihini dacúxíóí mii-ní nùí, na ian quidá nèhivì xì tècuìi có-xìhí viì, sasí-nète. ¹⁷Vàchi dohó cachí-ní: Sà-lá ñà-cuiqué. Cuàhà biene xi, còo ni-iin necesidad icúmí, cachí-ní. Te ni có-cündáà inì-ní ñà-mii-ní nduú ana iá tnùndoho xi, te mii-ní nduú ana chicá ndahví ini anima-xi, te quidámáxiní stná-ní. Àchi nùù yùhù, mii-ní nduú ana chicá ndixí ndahví, (vàchi ndahví iá anima-ní), te sàhámà chicá vàha cuhi inì-ní mii-ní. ¹⁸Ñàyùcàndùá, iin palabra viì cachí xì-ní, chicá vàha (nàcùnihnu viì inì-ní), dandu nìhì-ní ñà-cuìcà ndisa nùí, divi ñà-ndùú nahi oro nì dàà, te nì cundaà inì-xi, vàha-ña. Te xiñuhu stná (ñà-naquida viì-ní) na ian cuàhàn-ní cuiin-ní sícoto cuxín nùí ñà-màsà cóo chaa gá-ní (nùí), te ducán màsà cúcáhán nùù-ní. Daaní, xiñuhu (ñà-cundehè-ní cuiísì ichí váha. Àchi nù ducán, dandu queamà na ian cuàhàn-ní) cuiin-ní iin tàtnà nùí, te cutatna nduchinúù-ní, te natùinuù-ní. ¹⁹Cunaha-ní, nsidaa ana cuú inì sàhà-xí, sáhi-nè conseju, te danáni stnái-nè dava xichi. Ñàyùcàndùá, nacani vàha inì-ní, te naxicocuñin inì-ní sàhà falta xi-ní.

²⁰Pues, ducán iá na ian cähìn yehè nèhivì, áma cunini-ne, te nacuna-ne quíhvi cutnahí xì-né, vàchi nahi vicò ndé cundoo-nda cuxi vàha-nda, ducán queamà. Ñàyùcàndùá, cähìn xì ndéni nèhivì nì cui áma cunini-ne, te quíhvi.

²¹Cunaha-ní, ndéni nèhivì-xí, nù ni cúnée-né nùù nsidaa ana

cuní datúcù xì-né, dandu icúmí-né cutnahá stná-né xì’ ndè (gloria) ndé coo stná-né nùù iin sillia ndiaha dandacú-né nacua nì quida yùhù, nì cundeí, dandu nì sàcoi sillia ndiaha xí, te vichi cutnahí xì Yuamáni’ dandacú stnáì. ²²Nsidaa mii-nsiá nècuàchì natáca càhvì xì Dios, ni cúníní vàha-nsia ñà-ndùá cachí Espíritu lì xí-yá, —nì cachei Jesús.

Nansa cahvi-né Yua-nda Dios ansivi

4 Daaní, nì nsihi nì xinì ñà-jaàn, dandu nì nuna iin yehè ansivi nì xinì. Te nì tiacu tâchì-yá cähàn-yà xì’ na ian nì cähàn-yà xì’ daa. Divi na ian siví corneta, ducán tiacú, te nì cachei-yà xì’:

—iNahà-ní dìquìxí yohó! Cuní’ dacuní’ mii-ní nansa cuàhàn cuu quìvì vàxi xi-nda.

²Dandu vichi vichi ducán nì sàcoi na ian sání’ nì quida ndudu lì xí Espíritu xi Dios. Te nì xinì yucán ndè gloria iín iin sillia ndiaha ndé iá mii-yá. ³Na iin yùù yéhè jaspe, ò iin yùù yéhè cuahá, ducán náhà-yà. Te dìquì stná sillia mà iín iin sícøyàhnchì, na iin yùù yéhè cuií nani esmeralda, ducán náhàmà. ⁴Te nsidanicuú ladu sillia xi-ya itá stná sillia cuachi. Cuahani ndáa-nù, òcò cùmì-nú, te nùù iin iin-nù ndoó iin iin nècuàchì sahnú. Sícoto cuxín xíndixi iin iin-ne, te xiñuhu stná corona dìni iin iin-ne.

⁵(Te nì xinì), yucán sillia cahnú xí-yá, yáha gà tása, te na ian cähàn dàvì, ducán tiacú, te ndee níhi stná. Te frente sillia mà itá ùsà ñà-xíxìn nduú ùsà espíritu ndiaha xí Dios. ⁶Te frente stná sillia mà iá stná nahi mar nì cuyucun vidriu, ducán náhà lugar mà, te yéhà na iin yùù nchií ndai.

Daaní, nsidaa ladu mii-yá itá iin iin ana itá. Cùmì nduú-né, te iá stná cuàhà nduchìnúù-né ladu nùù-né xì ladu yàtà-né. ⁷lin-ne, na iin nsicaha iá-né; te inga-né, na iin buey iá-né, te inga-né, nùù nèhivì nihí-né; te nècuàchì cùmì, na iin águila ndavá ansivi, ducán iá-né. ⁸Te iin iin-ne, iá lñù ndìxìn-né, te iá chitu stná nduchìnúù-né icà ndìxìn-né. Te tìxi stná ndìxìn-né iá stná cuàhà nduchìnúù-né. Te nicanicuhàn ndui te ñuu ducán cána-ne cachí-né dohó:

ìì gá mii-yá, divi mii-yá dandacú nùù nsidanicuú iñàha. ìì gá-yà. Ndè sànahá iá-yà, te vichi iá-yà, te ndè nicanicuhàn icúmí-yá coo-ya. ìì gá-yà.

⁹⁻¹⁰Ducán cachí-né, ndaníhí cahnú-né mii-yá, te tavá-né tnùñuhu xí-yá, naquímánì-néyà, divi mii-yá iá nùù sillá ndiaha, te itiácú-yá nicanicuhàn. Daaní, cada cachí-né ducán, dandu cahàn stná òcò cùmì nècuàchì sahnú yucán, tutýuhú-né nùù sàhà-yá, te cahvi-néyà, chitáníní-né corona ndiaha-né nùù-yá, cachí-né xì-yá:

¹¹Ndaníhí cahnú-nsí mii-ní, Stoho-nsí Dios, te ni coó tnùñuhu xí-ní nùù nsidaa ana itiácú, te ni cúsáhnú-ní nùù nsidaa ñuu. Ducán ndíà icà coo, vàchi mii-ní nì quidavàha-ní nsidanicuú iñàha, nì chitnùnì inì-ní, te nì quidayucùn-ní nsidaa iñàha, te ñàyùcàndùá ndè vichi iá ìì nsidaájàn.

Nansa nì quida Jesucristu xì tutu itúì

5 Daaní, indéhí nùù sillá ndiaha ndé iá mii-yá, te nì xinì

ndahàcuàhá-yà iníndáhá-yâ iin tutu itúì. Te tutu mà, itándiaa letra ndúi laduà. Te nì xinì, ùsà lugar xan nuhní, te iin iin ndé nuhní mà itúù iin sellu. ²Daaní, nì xinì yucán iín iin ángel ndacuù, ndáhì fuerte-né, ndáctnùhù-né, cachí-né:

—¿Ana nátùi cunduu ana cui nacanì xì ñà-nùhní tutu yohó, te nuna-ña?

³Doco, cunaha-nsiá, còò ni-iin ni túi nacanì xì tutu mà, vàchi còò iin ni nátùi cui quida ducán, te cundehè-né ñà-itándiaa yucán. Ni-iin ana iá ansivi, ni-iin ana iá ñuhìvì yohó, ni-iin ana nduú nsii, ni-iin-ne mánì cùi quida-neà. ⁴Ñàyùcàndùá, nì quesahí sacú fuertí, vàchi còò iin nátùi nacuna xi tutu mà cahvi-neà, ni còò stná ana nátùi siquiera cundehè-neà. ⁵Dandu nì cahàn iin nècuàchì sahnù-mà nì cache-né xì:

—Màsà cuácu-ní, vàchi sàni tìi ana cui nacuna xi tutu jaàn, te nandaxin-xi ùsà ñà-nùhní. Divi nduú descendencia ndiaha xí David, vàchi sàni cundee-yá (nùù contra xi-ya), ñàyùcàndùá vâtuni nacuna-yañà. Te nani stná-yà Nsicaha nduú descendencia xi Judá, ducan nani stná-yà.

⁶Te nì ndacotì, te nì xinì yucán iín mii-yá, na iin lelù náhà-yà, te ducán iá na ian nì sahnì nèhivì-yá, doco vichi iín-yá dava mahì-xí sillá ndiaha, xì òcò cùmì nècuàchì sahnú, xì nsì-cumì ana itá saín nùù-yá. Ùsà nsiquì-yá na iin nsiquì riì, te ùsà nduchìnúù-yá. Cunaha-nsiá, nsì-úsà nduchìnúù mà xínduu stná ùsà espíritu vàha xi Dios, te inicatu ñuhìvì xicánúú espíritu mà

quidá-yá. ⁷Te divi mii-yá iín dava mahì-xí yucán, nì tnàtuu-ya nùù ana íá nùù sillá ndiaha, te nì tnii-ya tutu íá ndahàcuàhá-yàmà. ⁸Te nì nsihi nì tnii-ya tutu ma, dandu nsicúmì ana itá nùù-yá mà xì nsidaa stná òcò cùmì nècuàchì sahnu-ma, nì tutuyuhu-né nùù sàhà mii-yá nduú Lelù fí xí Dios. Nihí stná-né iin iin yutnù cuerda quidandaa-né, te nihí stná-né còhò oro chitu inciensu. Te inciensu mà, palabra nì cachí nèhivì na xícàn tåhvì-né nùù Dios nduá. ⁹Daaní, nsidaa ana tutuyuhu ñuhù yucán, nì xito-ne iin alabanza saa, te nì inini mii-yá; te dohó cachí alabanza mà:

Icúmí-nì tnii-ní tutu itúì, te cahndè-ní ñà-nùhníà. Te vätùni quida-ní ducán, vàchi nì xìhì-ní, nì xìtià nìì-ní, te ducán nì dànàá-ní sàhà nèhivì. Te divi sàhámà vätùni nì yàha-ne nì sàcünduu-ne nèhivì xí Dios, xínduu-ne nèhivì nsidanicuú raza cähàn nsidanicuú dàhàn xí nsidanicuú ñuu inicutu ñuhiví. ¹⁰Te nì chitnùní inì-ní cunduu stná-né nahi dùtù xinúcuáchí nùù Dios xi-nda. Te icúmí-né dandacú-né nùù nèhivì dava ga ñuhiví. (Ducán cachí-né xító-né.)

¹¹Daaní nì ndacotí inga xichi, te nì xinì sànì nataca yáha ga cuàhà sàstnùhù mil ángel mozo xi Dios, itá-né nsidanicuú ladu ndé íá Dios, xì ndé itá nsicúmì ana itá nùù-yá, xì stná ndé ndoó nècuàchì sahnú. Te nì tiacuì ¹²cähàn ndee nsidanicuú-né, cachí-né:

Ndiahá gá nì quida mii-yá ana nani Lelù fí xí Dios, vàchi

nì xìhì-yà (sàhà nèhivì). Nàyùcàndùá, icúmí-yâ sàà-yà cusahnú-yá, icúmí-yâ naquihin-ya ñà-cuìcà ndiaha-yá, te icúmí-yâ cuiin fuerte-yà, te (dandacú) nchichí-yà nùù nèhivì; te mii-né, icúmí-né ndenihi cahnú-néyà, te tavà-né tnùñuhu xí-yá, vàchi naquímánì-néyà.

¹³Daaní nì inini cähàn ndee nsidanicuú ana xíndoo ansivi xi ñuhiví, xì nsidaa stná nsii, xì nsidaa iñàha nì quidavàha Dios, ñà-íá ñuhiví xì ñà-íá tècuìí cuáhà, nsidanicuú ñà-jaàn, nì tiacuì xícachi-né:

Naquímánì-nsí mii-yá íá nùù sillá ndiaha; te naquímánì stná-nsí mii-yá nani Lelù fí. Quidáñúhú-nsí mii-yá, te ducanicoó nicanicuahàn. Te ni sáà-yà cusahnú ndiaha-yá nicanicuahàn, nì cachí-né.

¹⁴Dandu nì cähàn stná nsicúmì ana itá nùù-yá:

—Divi ducanicoó —nì cachí-né. Dandu nsì-òcò cùmì nècuàchì sahnú yucán, nì tutuyuhu-né nùù sàhà-yá, te nì cahvi-néyà.

**Nansa icúmí cuu na cahnde
Jesús iñù lugar ndé nuhní
tutu itúì íá ansivi**

6 Daaní, nì xinì mii-yá nani Lelù fí, nì sahnde-yà iin ñà-nùhní tutu itúìmà. Te nì tiacuì cähàn iin ana iín saín nùù-yá; na cähàn dàvì, ducán fuerte nì cähàn-né, cachí-né: —¡Naha!

²Te nì xinì nì quecunu iin idu cuixín. Te indánuú iin ana indánuú

yàtä-sí, te nihí-né arcu. Te nì nìhì stná-né iin corona ñà-cuñuhu-ne. Ñàyùcàndùá, nì quee-ne cuàhàn-né, vàchi icúmí-né cundee-né nùù cuàhà ñuu.

³Daaní, (nì xini), nì sahnde-yà ñà-úì nuhní tutu itúimà, te nì tiacuì nì càhàn inga ana iín nùù Dios, te nì cachí-né:

—iNaha!

⁴Te nì quecunu inga idu, idu cuahá nduú-si, te yàtä-sí indánuú inga ana indánuú, te icúmí-tê permisu dacà-té nèhivì ñà-nàá stnahá-né, te cahnì stnahá-né. Te nì sàha xi-té iin espada cahnú.

⁵Daaní, nì sahnde-yà ñà-úni nuhní tutu itúimà, te nì tiacuì nì càhàn inga ana iín nùù-yá, cachí-né:

—iNaha!

Te nì xinì nì quecunu iin idu tnuu, te iá stná ana indánuú yàtä-sí, te iníndáhá-tê iin balanza. ⁶Te tiacú cähàn ana cähàn mahì nsicúmì ana itá nùù Dios, te dohó cachí-né:

—Vichi ndiaá gà nùnì, quidáchúún-ndá iin quívì, te cutu iin litro-ñà nihí-ndà; te nú cebada, cuiśi iin quartillu dava; doco aceite xì vinu, cóni nàná yàhvi guá—cachí-né.

⁷Daaní, nì sahnde-yà ñà-cúmì nuhní tutu itúimà, te nì tiacuì cähàn inga ana iín nùù-yá, cachí-né:

—iNaha!

⁸Dandu nì xinì nì quecunu inga idu, te idu cuaán nduú-si. Te iá ana indánuú yàtä-sí. Te muerte nduú quívìa, te jaàn nchícùn gà vaxi ingà, te diviamà nduú ana ndaca-xi nèhivì cùhùn ndé ñuhú vàha anima nsii. Sàhà ndúi ñà-jaàn icúmí cui cuàhà nèhivì; nùù cada

cùmì nèhivì icúmí cui iin-ne quida, vàchi icúmíâ dandacúá nùù guerra, xì nùù tnama, xì nùù cuèhè, xì nùù quisì daná, te sàhà nsidaájàn icúmí cui cuàhà nèhivì.

⁹Daaní, nì sahnde-yà ñà-úhùn nuhní tutu itúimà, te nì xinì tìxi mesa ndé sáha-ne promesa xi Dios, yucán ndoó anima nèhivì. Xínduu-ne nèhivì xiníndísâ palabrá iì xí Dios, te sàhà ñà-jaàn nì sahmì nèhivì-né, vàchi nì cachí vate-né ndoó-né ladu xi-ya. ¹⁰Te vichi, cána fuerte-né, cachí-né xì Yua-nda Dios:

—Stoho-nsì Dios, ènadaa ga quívì, dandu nacuitacùhá sàhà-nsí? Vàchi nèhivì ñuhiví, nì sahmì-né nsiùhù, ñàyùcàndùá xiñuhu ndoho-ne, vàchi mii-ní, iì ndisa inì-ní, siempre tùha-ní quida vii-ní —nì cachí-né.

¹¹Dandu nècuàchì nsii ma, nì cutahvì-né iin iin dùhnù quihín cuxín yaa, te nì sàcùnaha-né cundiati cuéyàà-né quetatu chii gó-né dècuèndè cui stná cuàhà compañeru-né nchícùn ichì Dios, te cuacastnahá nsidaa ana icúmí cui stná nacua nì xìhì mii-né.

¹²Daaní, nì sahnde-yà ñà-íñù nuhní tutu itúimà, te nì xinì nì tnàa fuerte, te nì nàcuìtnùù orá nahi sícoto tnuu. Te yoo, nì nducuahá stná-si nahi nì. ¹³Te nì còyo chitu stná sítñuù ñuhiví yohó, na ian còyo ñà-vídì quidá tächì, ducán nì còyo-sì. ¹⁴Te nì ndañuhu ansivi nì natuìa na ian natúi iin tutu caní, te nsidaa yucù iá ñuhù íchí, xì nsidaa stná ñuu iá mahì mar, nì ndutá.

¹⁵Dandu nsidanicuú nèhivì ñuhiví, nì xinu dèhé-né yucù, nì chidèhé-né mii-né ini cueva, te mahì cavà nahñú, xínduu-ne rey, xì gobiernu,

xì nècuàchì cuìcà, xì soldadu dandacú, xì nècuàchì idónuu, xì cuàhà stná-né peón, xì nèhivì ùún.
16 Te nì cacachi nsidaa-né xì yucù, xì stná cavà ducún:

—A sácú vàha ni cóya dìquì-nsí te dàhvi-nsi, ñà-màsà túi-nsi nùù mii-yá ía nùù sillia ndiaha, te màsà níhì-nsí castigu quida mii-yá nani Lelù Íì. **17** Vachi vichi sàni sàà quìvì ndoho-nsi quida-ya, te còò iin cui cundee ini-xi na xídà ini-yà.

Nansa icúmí màcùtuu seña xi Dios tnaa cuàhà mil nèhivì raza Israel

7 Daaní, nì nsihamà, dandu nì xinì cùmì ángel, itá-né nsicúmì ladu ñuhívì, te sadí-né nùù tàchì caná nsidaa ladu sàhà-ñá màsà cáná gá tàchímà nùù ni-iin ñuu, ni nùù mar, te ni nùù ni-iin yutnù. **2** Te nì xinì inga ángel nì nana-ne vàxi-ne dècuèndè ndé caná orá, nihí-né sellu dùcùn nèhivì xí Dios. Te nì ndàhì ndee ángel mà nì càhàn-né xì nsicúmì tnaha-nemà, divi ángel nì sàha Dios poder ñà-quida-ne dañu xì ñuhívì xì mar. **3** Dandu dohó nì cachi ángel mà xì tnaha-ne:

—Màsà quídá-nsiá ni-iñàha xì ñuhívì, ni xì mar dècuèndè nú sàni dùcùn seña xi Dios tnaa nèhivì xinúcuáchí nùù-yá.

4 Dandu nì inini nì nacani-ne nadaa nèhivì icúmí nìhì xì seña mà, te nsidaa nsidaa-né, 144,000 nèhivì xínduu-ne. Te nsidaa-né, nècuàchì descendencia xi Israel nduu stná-né. **5** Te iin dèhe Israel mà nani Judá, te (nì xinì) nì sàcùtuu seña mà nùù ùxìn ùù mil nèhivì descendencia xi nècuàchímà. Daaní, nì sàcùtuu stná

seña mà nùù ùxìn ùù mil nèhivì descendencia xi (ñani Judá mà) nani Rubén. Te nì sàcùtuu stná seña mà nùù ùxìn ùù mil nèhivì descendencia xi inga (ñani-né) nani Gad. **6** Stná ùxìn ùù mil nèhivì descendencia xi inga (ñani-né) nani Aser, xì stná ùxìn ùù mil nèhivì descendencia xi inga (ñani-né) nani Neftalí, xì stná ùxìn ùù mil nèhivì descendencia xi Manasés, nì dùcùn stná nsidaa-né seña mà. **7** Stná ùxìn ùù mil nèhivì descendencia xi Simeón, xì inga ùxìn ùù mil nèhivì descendencia xi Leví, xì stná ùxìn ùù mil nèhivì descendencia xi Isacar, nì dùcùn nsidaa-né seña mà. **8** Stná ùxìn ùù mil nèhivì descendencia xi Zabulón, xì stná inga ùxìn ùù mil nèhivì descendencia xi José, xì stná inga ùxìn ùù mil nèhivì descendencia xi Benjamín, nì dùcùn nsidaa-né seña mà.

Nansa nì xini Juan cuàhà mil nèhivì ndixí cuxín

9 Daaní, nì ndacoti, te nì xinì yucán itá yáha ga cuàhà nèhivì, mà cùù nandiahvi nadaa xínduu-ne. Nèhivì nsidanicuú ñuu xínduu-ne, nèhivì nsidanicuú ladu xì nsidanicuú raza, te nsidanuu dàhàn xícahàn-né. Te itá-né nùù mii-yá ía nùù sillia ndiaha, xì nùù mii-yá nani Lelù Íì, ndixí-né dùhnù quihín cuxín yaa. Te iníndáhá-né ndahà nù-ñúù.
10 Te cána fuerte-né, cachí-né:

Còò inga ana nahi Dios, divi mii-yá ía nùù sillia ndiaha, vàchi sàni dàcácu-yàndó. Còò inga ana nahi mii-yá nani Lelù Íì, vàchi sàhà mii-yá sàni càcu-nda, nì cachí-né.

¹¹Daaní, nsidaa ángel mozo xi Dios, itá-né nsidaa ladu nècuàchì sahnú ndoó yucán xì stná nsicúmì ana itá nùù-yá, te nì tutuyuhu-né ñuhù nùù sàhà-yá ndé iá-yà nùù silla ndiaha xí-yá, te nì cahvi nsidaa-né mii-yá,

¹²xícachi-né:

iAmén! Mii-ní nduu-ní Dios,
ñàyùcàndùá, ndaníhí
ndiaha-nsí mii-ní, (te
cachí-nsí xì-ní) yáha ga
nchichí-ní. Sàhà nsidaajàn
naquímánì-nsí mii-ní, te ni
coó tnùnuhu xí nsidaa nèhivì
nùù-ní, te ni sáà-ní cusahnú
ndiaha-ní, te ni sáà stná-ní
dandacú fuerte-ní inicutu.
iDucanicoó nicanicuahàn!

¹³Dandu nì càhàn iin nècuàchì sahnú yucán xì yúhù, cachí-né:
—¿A ináhá-ní índù nècuàchì
xínduu nècuàchì ndixí cuxín yaa
yohó? —¿A ináhá-ní índù nì quixi-ne?

¹⁴Te nì cachì xì nècuàchimà:
—Còó, có-ináhâ, señor; doco
mii-ní, ináhá-ní.

Dandu nì cachì-né xì:

—Nècuàchì yohó, xínduu-ne
nèhivì nì xini cuàhà vida tiempu
nani tiempu xi tnündoho cahnú.
Doco sànì ndoo cuàchi-ne ñà-ní
xitià nìi mii-yá nani Lelù Íì,
ñàyùcàndùá sàndixí cuxín yaa-ne
vichi, ¹⁵te xíndoo saín-né nùù silla
ndiaha ndé iá Dios; ndui te ñuu
xixinucuachi-né nùù-yá, te ndoó-né
ini vehe cahnú ndiaha-yá. Te
mii-yá, nicanicuahàn cutnáhâ-yá
xì-né ndiaá-yànè. ¹⁶Ñàyùcàndùá
mà nunca sàà-né cui gá-né doco,
ni mà cúi gá-né tècuí, ni mà nsíi
gá-né quida orá, ni mà cúní ihni
gá-né. ¹⁷Vàchi mii-yá nani Lelù Íì,

icúmí-yâ cunuù-yánè. Iín-yá ladu
nùù silla ndiaha yucán, te icúmí-yâ
cundaca-yanè sàà-yà xì-né ndé
cohó-ne tècuí ndiaha cutiacu-né
nicanicuahàn. Ni mà cuácu gá-né,
vàchi contentu cundoo-ne quida-ya.

Nansa cuàhàn cuu na tàhndè
ñà-úsà ndé nuhní tutu itúì, te
nachitu stná còhò oro inciensu

8 Daani, nì sahnde-yà ñà-úsà
nuhní tutu itúìmà, te nì nsihi
nì quida-ya ducán, dandu nì nàcuìñ
dàdí inicutu ansivi nahi dava hora.

²Te nì xinì yucán nùù Dios sà-ítá
tùha ùsà gá ángel, nihí-né iin iin
corneta ñà-sivi-né. ³⁻⁴Dandu nì
tnàtuu inga ángel nì sàà-né nùù iin
mesa oro iá nùù silla ndiaha, divi
mesa ndé sahmí-né inciensu nùù-yá.
Te vichi nihí ángel mà iin còhò oro
nì sàà, te nì sàha stná xì-né cuàhà
inciensu ñà-cahmi-neà dìquì mesa
mà sàhà-ñá cana ñùhmà-ñà mánana
nùù Dios. Te na hora mà nana ñùhmà
mà, dandu cutnahá stná palabra
nì cachì nsidaa nèhivì xí Dios na ní
xìcàn tàhvì-né nùù-yá. Ñàyùcàndùá,
divi ducán nì quida ángel mà,
ndahà-né nì chitanini-ne nsidaámà
nùù Dios. ⁵Daaní, nì tavà-né chii
ñuhu xíxìn nùù mesa oro mà, te
nì dàquée-neà ini còhò mà ndè nì
chituá, dandu nì dàndiàchì ndee-neà
nùù ñuhìvì. Dandu nì tiacu cuàhà gá
ana cähàn fuerte, te nì càhàn ndee
dàvì, te nì tasa, te nì tnàa.

Nansa icúmí cuu na sivi
ángel corneta xi-ne

⁶Dandu ùsà ángel nihí corneta
xi-ne, nì nsidayucun-né cuàhàn-né
sivi-né.

⁷Te nì sivi ángel primeru corneta xi-ne. Te na ní tiacu nì sivi, dandu nì cöyo iin nùù ñuhìví, doco dáca stnahá iin ma xì ñuhu xíxìn, xì stná nì. Ñayùcàndùá, nùù cada únì yutnù (itá ñuhìví) nì xíxìn iin-nù, te nì xíxìn nsihi stná yùcù ía campu.

⁸Daaní, ángel ùì, nì sivi-né corneta xi-ne, dandu nì xinì iñàha cuú mànuu na ian iin yucù xíxìn, ducán náhà, te nì nacava ini mar. Te cuàhà tècuíi mar nì nanduu-tè nì (nì quidamà). Iyuhu cumánì gá, te cunduu davatahvi tècuíi mar nì cuchicuehe ducán. ⁹Stná nsidaa quisì ndütè ñuhú ini mar, iyuhu cumánì gá, te cunduu stná davatahvi-sí nì xìhi. Stná barcu, iyuhu cumánì gá, te cunduu stná davatahvi-nú nì sachí.

¹⁰Daaní, ángel ùnì, nì sivi-né corneta xi-ne, te dècuèndè ñuhìví nì nacava iin sítñúu cahnú nísä ituu ansivi, xíxìn fuerte-si, te tnúù nihni-sí na iin ñuhu cahnú. Te nì nacava-sí nùù ñuhìví nì cöya nùù cuàhà yûte xì cuàhà pozo, iyuhu cumánì gá cunduu davatahvi yûte xi pozo nì cöya nùù-xí. ¹¹Te sítñúu mà, Ajenjo nani-sí, te yáha ga nì ndu-uà yùcù tècuíi ndé nì cöyo-sí. Te cuàhà gá stná nèhivì nì xìhi ñà-nì xihí-ne tècuíi ùà mà.

¹²Daaní, ángel cùmì, nì sivi stná-né corneta xi-ne, te cuàhàn nsihi stná fuerza xi orá nì cùí, te cuàhàn nsihi fuerza xi yoo nì cùí xì stná sítñúu; iyuhuni cumánì gá, te nsihi dava fuerza xi-sí. Ñayùcàndùá, nì nanchiì ndahvi orá ndui, te nì nanchiì ndahvi yoo ñuú.

¹³Te nì xinì meru dìquì-xí ansivi, yucán yáha ga ducún ndavá iin ángel, ndahì ndee-né cachí-né;

—Cunini nsidaa mii-nsiá nèhivì ñuhìví. Ndahví-nsià, vachi ndahví cuàhà cuàhàn cuu xi-nsiá, vachi cumánì gá ùnì gá xichi sivi ángel corneta xi-ne, te ndahví-nsià na hora sivi-né.

9 Daaní, ángel ùhùn, nì sivi-né corneta xi-ne, te nì xinì dècuèndè ansivi xi dècuèndè ñuhìví nì nacava iin ana nchií nahi sítñúu. Te nì nìhi-né ndahacáa ñà-nacuna-ne yavi cahnú cunú sàstnùhù. ²Te na ní nacuna-neà, dandu nì quecoyo cuàhà ñùhmà, na ian xíxìn ini xítñù cahnú, te nì nanchiì ndahvi orá nì quida ñùhmà mà, te nì nàcuítñù inicutu. ³Daaní, mahì ñùhmà mà nì caquee cuàhà sìca nì ndava-sí ñuhìví. Sàñì nìhitáhvì-sí cucumi-sí iñù ñà-cunduu-sí quisì daná nahi sìduhma. ⁴Te nì sàcùnaha stná-sí ñà-màsà cáxi-sí yùcù itá ñuhìví, ni-iin stná ndahà yutnù, cuisì-ñá dandohó-sí nèhivì có-itúú seña xi Dios tnaà-xi. ⁵Doco nèhivì tui-sí mà, mà cúi cúi-né, còó, cuisì ndoho cuahà-né, na ian ndoho-nda na tuí sìduhma-ndó. Te ùhùn yòò icúmí cuu xi-né ducán. ⁶Te mate nanducu-né modo cui dahuun-ne, doco mà nìhi-né ñà-jaàn, mate yáha ga cucuni-né ndañuhu-né ñuhìví, doco mà cúi.

⁷Te nì xinì sìca ma, te ducán ndáa-sí nahi idu fuerte sähàn guerra. Dìnì-sí, sìcàté oro ñuhá. Te nùù-sí, nahi nùù nèhivì nduá. ⁸Te ididínì-sí, na ía ididínì nècuàchì ñahà, ducán íá'; te nùhu-sí, na ía nùhu nsicaha, ducán íá'. ⁹Te icà-sí, nahi càa nduá. Te na ndavá-si ansivi, yáha ga ndee cahá ndixìn-sí,

na ian cahá cuàhà gá carreta ídítá idu, te cuàhàn-nu guerra. ¹⁰Te ndohò-sí, nihá ñiñu nahi sìduhma, vátuni tui-sindó. Te ùhùn yòò icúmí-sí dandohó-si nèhivì. ¹¹Daaní, iá stná ana dandacú nùù-sí, divi nduu ñà-malu dandacú nùù yavi cunú mà; Abadón nani-sí nùù dàhàn hebreu, te nùù dàhàn griegu Apolión nani-sí.

¹²Pues, vichi sàñi yàha iin tnündoho chicá cahnú. Doco cumánì gá ùù gá tnündoho nahnu fuerte.

¹³Daaní, ángel iñù, nì sivi-né corneta xi-ne, dandu nì tiacuì iá ana cähàn yucán ndé iín mesa oro nùù Dios. Nsícumì esquina mesa mà itúú iin iin ñà-íá nahi nsiquí quisì, te mahì ñà-jaàn tiacú cähàn iin ana cähàn ¹⁴xì ángel lácà ní sivi xì corneta-xi, te dohó nì cachi-né:

—Cuahán-ní ndaxi-ní cùmì ángel nuhní yuhù yùte cahnú nani Eufrates.

¹⁵Ñàyùcàndùá, ducán nì quida ángel mà, nì ndaxi-né cùmì ángel yucán, vachi yucán ndoó tûha-ne sàà meru cuìà, meru yòò, meru quìvì, meru hora ñà-cacahní-né cuàhà nèhivì. Nuù cada ùnì nèhivì ñuhiví, icúmí cui iin-ne.

¹⁶⁻¹⁷Dandu nì xinì na ian nì sàñi, te nì xinì cuàhà sàstnùhù idu, te itándoó nèhivì yàtä-sí. Ùì cientu millón nèhivì xínduu-ne, nì tiacuì, vachi iá ana nì cachitnùhu nadaa-ne. Te xíndixi-ne dùhnù càa, color cuahá nduu dùhnù dava-ne, te dava ga-ñà color ndiaa, te dava ga-ñà, cuaán-ñà. Te dìnì idu mà, na iá dìnì nsicaha, ducán xí-ia-ña. Te yuhù-sí caná fuerte ñuhu xì ñùhmà xì stná azufre (sahán aya).

¹⁸Cunaha-nsiá, sàhà nsì-únì ñà-dàñá queé yuhù-sí, sàhámà nì ca-xihì cuàhà nèhivì, iyuhu cumánì, te cunduu davatahvi nèhivì ñuhiví nì caxihì nì quida ñuhu mà xì ñùhmà mà xì azufre dana ma. ¹⁹Te iin iin idu, iá ñà-dàñá nùù dìnì-sí xì nùù ndohò-sí, vachi ndohò-sí, na iá còò, ducán iá, te iá dìnìá nahi còò, vátuni tui-sindó.

²⁰Doco nèhivì nì càcu nùù nsidaa tnündoho nahnu-ma, ni cóñi cùú-né arrepentir sàhà cuàchi nì caquida-ne nì quidayucun-né ñà-ndùá cahvi-né. Còó, iin-ni nì quida-ne seguir sáha-ne promesa nùù ñà-malu, te cahvi-né cuàhà figura, sea oro nì cuyucàn, ò sea plata, ò sea càa yahá, ò sea yùù, ò sea yutnù nì cuyucàn. Te nsidaa ñà-ndùá cahvi-némà, ni có-ìndéhá, ni có-ìtiácuà, ni có-xicá. ²¹Te nèhivì ndoo ga ñuhiví, ni cóñi náxícojuñin ini-né sàhà cuàchi-ne, iin-ni nì caquida-ne ñà-ndùá xíquida-ne, sahní stnahá-né, sähàn tåtnà-né, sähàn tådí-né, te iá-né xì ñahà xí-né, te xidácuíhná stná-né.

Angel iníndáhá libru tii

10 Daaní, nì xinì vàxi inga ángel fuerte, mànuu-ne dècuèndè ansivi vàxi-ne. Ídùcún-né iin vicò, te ñuhú dìnì-né iin sìcòyàhnchì. Nchií nùù-né na ian nchií orá, te tmúù sàhà-né nahi ñuhu. ²Te iníndáhá-né iin libru tii nuná. Te nì sàcuñin-né ñuhiví, sàhà cuàhá-né ián dìquì mar, te sàhà ìtní-né, ián dìquì ñuhù íchî. ³Te nì ndàhì ndee-né, na ian ndáhì nsicaha, ducan tiacú. Daaní, nì nsihi nì ndàhì-né, dandu nì tiacu

cáhàn iin ana cáhàn fuerte na ian cáhàn dàvì. Úsà xichi nì càhàn ana cáhàn mà. ⁴Te yùhù, cuàhin chitui ñà-ndùá nì cachí-nè nì cùí, doco momentu mà nì tiacuì iá ana cáhàn ansivi, cachí-yà xì’:

—Màsà chítúu-ní ñà-ndùá nì cachí ana nì càhàn úsà xichi, te nì ià na ian cáhàn dàvì, vàchi icúmí coo dèhé palabra mà —nì cachí-yà.

⁵Daaní, ángel iín mahì mar xì dìquì ñuhù íchí, nì ndanihi-ne ndahàcuàhá-nè ansivi, ⁶te nì ndacúcahan-né mii-yá itiácú nicanicuahàn, divi mii-yá nì quidayucun xì ansivi, xì ñuhìví, xì mar, xì nsidaa iñàha iá lugar yucán. Te nì cachí-nè:

—Chináhí Dios, mà cuéé gà, ⁷te sàà quìvì cuu ndisa nsidaa ñà-ndùá nì cachitnùhu nèhivì xí Dios sànaħa, vàchi na cuàhàn sivi trompeta xi ángel úsà, dandísá, icúmí xìnu nsidaa ñà-ndùá cuní Dios quida-ya, te iá dèhá` vichi.

⁸Daaní, inga tu nì tiacuì iá ana cáhàn ansivi, te dohó nì cachí-yà xì’:

—Tnàtuu-ní nùù ángel iín mahì mar xì dìquì ñuhù íchí, te tnii-ní libru tii nuná ini ndahà-né.

⁹Ñàyùcàndùá, nì tnàtui nùù-né, te nì cachí xì-né:

—Taxi-ní libru tii nùú.

Te nì cachí-nè:

—(Yoho iá.) Tnii-nfà, te caxì-nfà. Icúmí nduvidì yuhù-ní nahi ndudi ñùñù, doco nú sàñi coco-nfà, dandu icúmíâ ndu-uà-ñà tìxi-ní.

¹⁰Daaní, nì tnii libru iníndahá-nêmà, te nì saxià. Te (ñà-ndáà ndùá), saxí vídià, nahi ndudi, doco nì nsihi nì coquíà,

dandu nì nsicuìhnú úà inì. ¹¹Dandu nì cachí tu ángel mà xì’:

—Icúmí-ní cachitnùhu gà-ní ña-ndùú razón ndiaha xí Dios sàhà cuàhà nèhivì ndoo cuàhà ñuu cáhàn cuàhà dàhàn. Daaní, stná cuàhà rey dandacú nùù ñuu mà, icúmí-ní cachitnùhu stná-ní sàhà-té —nì cachí ángel.

Ùì nèhivì cáhàn cuenta xi Dios

11 Daaní, nì sàha-ya yùhù iin vara caní nahi metro, te nì cachí-yà xì’:

—Ndacuiìn-ní, cuahán-ní, chitacùhá-ní veheñùhu cahnú ndé cahvi nèhivì Dios, te chitacùhá stná-ní mesa ndé sáha-ne promesa ùì xí-né, te nacahvi stná-ní nadaa-ne sáhàn cahvi xì-yá yucán. ²Doco patiu yàtà veheñùhu màsà chítacùhá-ní, vàchi icúmí ndòamà ndahà tiàa inga raza. Tiàa ma, icúmí-té cundoo-té nsidanicuú gá lugar ñuu ùì, te quida quini-té xì nèhivì yucán. Ùì dico ùì (42) yòò cunduu tiempu caquida-té ducán. ³Doco yucán cuàhàn cundoo stná ùì nèhivì-xí icúmí nìhítáhvì càhàn cuenta xi. Iin mil ùì cienteu ùì dico quìvì icúmí-né càhàn-nè xì nèhivì ñà-ndùú razón xi. Te sícoto cundixi-ne, sícoto tnuu cundua —nì cachí-yà.

⁴Cunaha-ní, mii-yá nduú-yá Stoho nsidaa ñuu iá ñuhìví. Te frente sillà ndé iá-yà (ansivi) itá ùì nù-olivu, xì ùì candeleru. Pues na quidá nsidaa ñà-jaàn nùù-yá gloria, ducán quidá stná ùì nèhivì cáhàn cuenta xi-ya (ñuu mà). ⁵Te nú xiní ùì iin tiàa xi-né, te cuní-te quida quini-té xì-né, dandu cuàhàn

cana ñuhu yuhù-né coco-tè. Te ducán icúmí cuu xi nsidaa ana cuní quida quini xi-né. ⁶Te ndahà stná ùì nècuàchimà icúmí ndòo poder ñà-cadi xì dàvì ñà-màsà cuun ni-iin dàvì inii tiempu cähàn-nè cuenta xi Dios. Te icúmí-né dandacú stná-né nùù tècuí ñà-nanduu-té nì, te nú cuní-né, vätùni dandohó stná-né nèhivì nsidanuu clase tnündoho, segün nadaa xichi cuní-né. ⁷Daaní, nú sàñì nsihi tiempu cähàn-né xì nèhivì cuenta xi Dios, dandu icúmí-né cui-né, vachi iá iin quisì dàna inácaá ini yavi cùnú sàstnùhù yùcán, te icúmí quisì ma nana-sì quee-sì, nàá-si xi ndúi nèhivì cähàn cuenta xi Dios mà, te icúmí-sí cundee-sí nùù-né, dandu cui-né. ⁸Te yucán mahì calle ñuu ndé nì xìhì Stoho-ndà Señor nchica cruz, yucán icúmí nsii ma cuitànduhù-né. Te divi ñuu mà, Sodoma cachí stná-né xán, te Egípto cachí stná-né xán, (vachi malu gá modo xi nèhivì ndoó yucán). ⁹Pues, ñuu yucán cuitànduhù nsii ma, te cundehè cuàhà nèhivì-né, nèhivì cuàhà raza ndoó cuàhà ñuu, te cuàhà dàhàn cähàn-né. Ùnì quìvì dava cuitànduhù nècuàchimà yucán, ni mà cuáha nèhivì cundùxin-ne. ¹⁰Al contrario, cuàhàn-né cudiì ini-né ñà-sàñì xìhì nsii ma. Cuàhàn-né quida-ne vicò, te dacútâhvì stnahá-né iñàha, te cudiì ini-né, vachi còò gá ndúi nècuàchì sàhnú nì sacahàn cuenta xi Dios, vachi antes cuàhà gá nì ndoho-ne nì quida nècuàchimà. ¹¹Daaní, nú sàñì yàha ùnì quìvì dava, dandu icúmí nsii ma natiacu-né quida Dios, te ndacuítä-ne. Ñàyùcàndùá, yáha ga

icúmí yùhí nsidaa nèhivì cundehè xì-né. ¹²Dandu icúmí tiacu tächì ana cähàn ansivi, te dohó cachí-yà: —Nahà-nsia dìquì-xí yohó.

Dandu canana nècuàchì sàhnùmà dìquì-xí ansivi. Mahì vícò nana-ne cùhùn-né, cundéhe nsidaa nèhivì xiní ûhì xì-né. ¹³Dandu divi hora mà, ndee gá icúmí tnàa ñuhivì. Nùù cada ùxìn vehe itánduhù ñuu mà, icúmí caà ian. Te icúmí cui ùsà mil nèhivì sàhà-ñá icúmí tnàa guá ducán. Dandu nèhivì dava ga, cuàhà gá yùhí-né, te nacuni-né cahnú gá poder xi mii-yá iá ansivi.

¹⁴Pues, ñà-jaàn nduú tnündoho cahnú ñà-ùì. Doco cumánì gá ñà-únì, te sà-ìtúú vàxa.

Nansa icúmí cuu na sivi ángel ùsà corneta xi-ne

¹⁵Daaní, ángel ùsà, nì sivi-né corneta xi-ne. Te nì inini ndee cána cuàhà-né ansivi, cachí-né:

Sàñì sàà quìvì cusahnú Stoho-ndà Señor nùù nsidaa ñuu ñuhivì, te nicanicuahàn icúmí-yá cusahnú-yá, mii-yá xì Dèhemani-yá Cristu.

¹⁶Dandu òcò cùmì nècuàchì sàhnú ndoó nùù Dios dìquì sillà vico, nì tutuyuhu-né nùù sàhà-yá, te nì cahvi-néyà, ¹⁷cachí-né:

Naquímáni-nsí mii-ní Stoho-nsì Dios, vachi icúmí-ní nsidanicuú poder. Dècuèndè sàñaha iá-ní, te nicanicuahàn icúmí-ní coo-ní. Ansivéhé-ní, vachi sàñì quesaha-ní cuàhàn-ní cusahnú dahuun-ní nùù ñuhivì, cuàhàn-ní dandacu-ní nùù nsidaa nèhivì ñuhivì. ¹⁸Mii-né, nì xìdà

ini-nè, doco sàni sàà quìvì nachitacùhá-nînè castigu xi-ne. Te sàni sàà stná tiempu nsidandaà-ní sàhà nècuàchì nduú nsii. Te vichi icumí cundiatú stná anima nsidaa ana xinúcuáchí nùù-ní, nacua nècuàchì cähàn cuenta xi-ní, te ducán stná nsidaa gá ana xínduu nèhivì xí-ní, divi ana cahvi xi-ní, a ducán nduú-né nèhivì ùún, ò nèhivì chicá nì nihì chuun nùù-ní. Doco nèhivì nì quida quini xi ñuhiví, còó, vàchi icumí-ní dandáñúhú-nînè, nì cachí nècuàchì sàhnùmà.

¹⁹Daaní, nì nuna veheñùhu iì xí Dios ansivi, te nì xinì ini veheñùhu ma iá caja iì ndé inacáá palabra nì cachí-yá na ní ndòo sahnú-yá xí nèhivì xí-yá sànahá. Dandu yáha ga nì tåsa, te nì tiacu cahá fuerte; te ndee gá nì càhàn stná dàvì, te nì tnàa. Te nì coyo stná iin.

Nansa nì xini Juan seña sàhà nècuàchì ñahà nì xinudèhé na ní xìdà ini quisì cuahá

12 Daaní, nì xinì iin seña cahnú ansivi. Nì natùi iin nècuàchì ñahà. Tìxi sàhà-né iá luna, te tnúu nihni ñà-nduá ndixí-né, vàchi orá nduá, te dìnì-né, ñuhá iin corona ndé itándiaa ùxìn ùì sìnsìvì. ²Meru sà-ítúú tùinuù méè xi-ne, ñayùcàndùá, ndáhì-nè, vàchi nì quicuehè-nè, cuàhàn cacu dèhe-ne. ³Te nì tui inga seña nùù ansivi. Nì quecunu iin quisì cahnú cuahá, caní-si nahi còò nahnu-guá, te cuahá laà-si. Ùsà dìnì-sí, te ùxìn nsiquì-sí itá. Cada iin iin dìnì-sí

ñuhú sìcàté vico. ⁴Te iá stná ndohò caní-si, te xi ndohò-símá nì cani-si cuàhà sìtnúù itándiaa ansivi, nì dàndiàchì-ñásí nùù ñuhiví. Iin tantu sìtnúù mà nì ndiàchì nùù ñuhiví, te ùì tantu-si nì ndòo ansivi. Dandu nì sàcuììn quisì mà nùù nècuàchì ñahà mà, ndiatú-si tùinuù méè xi-ne, vàchi cuní-si caxì-sívē na sánì cacu-ve. ⁵Dandu nì tùinuù-vé, tiàa nduú-vé, te nduú stná-vé mii-yá cuàhàn cusahnú nùù nsidanicuú ñuu, te mà cuáha-ya quida ndeváha-ne. Dandu (nì xini) nì ndanchito-ya dècuèndè ndé iá Dios nùù sillá ndiaha xí-yá.

⁶Daaní, nècuàchì ñahà mà, nì xinudèhé-né yucù dàna, vàchi yucán sàni nsidayucun Dios iin xaan ndé coo-ne, te yucán icumí-né nihì-né ñà-cutiacu-né iin mil ùì cientu ùnì dico quìvì.

⁷Doco nì quesaha iá guerra ansivi. Ángel nani Miguel xì compañeru-né nduú iin ladu, te quisì cuahá mà xì compañeru-si nduú inga ladu, te nì canàá stnahá-si. ⁸⁻⁹Doco cónì cündéé-sí. Ñayùcàndùá, nì taxi-nési ansivi, vàchi còò gá permisu cundoo gà-si yucán (ndé iá Dios). Nì dàndiàchì-yási nùù ñuhiví yohó, mii-sí, xì nsidaa ana nchícùn xì-sí. Vàchi quisì (cusahnuma), divi còò iá ndé sànahá nduú-si; ñà-malu nduú-si, te Satanás nani stná-si, te divi-si nduú ana dandahví xì nèhivì inicutu ñuhiví.

¹⁰Dandu nì tiacu iá ana cähàn fuerte ansivi, te dohó cachí-né: —Vichi sàni càcu nsidaa nèhivì xí Dios. Te sàni sàà quìvì cusahnú fuerte-yá, te cusahnú stná Dèhemani-yá Cristu. Vàchi

sàñì ndiachi ñà-malu fuera, vàchi divi-sì nduú ana daqúee cuàchi xi dìquì ñani-ndà (iin-ni cahvi stná xi Yua-nda Dios), vàchi ndui te ñuu dacuidá cuàchi-sìné. ¹¹ Doco mii-né, nì cundee-né ñùù-sí ñà-nì ndacúcahan-né mii-yá nani Lelù lí, divi mii-yá nì xitià nì-xí sàhà-ndà. Ni cóni cayuhí-nè, nì cachi vate-né nchícùn-nèyà, vachi dispuestu nì sandoo-ne cui-nè, cóni cùhí ini-né vida xi-ne.

¹² Pues vichi xiñuhu cudìi ini nsidaa ana ndoó ansivi, (vachi sàñì cùxio ñà-malu). Doco nèhivì ndoó ñuhiví xì mar, ndahví-nè, vàchi yucán sàñì nasaà-si, xídà cuàhà inì-si, vàchi inahá-sí làcà iyuhu quívì ndóo ñùù-sí (ñà-quida-sì ñà-ndùá cuní-si).

¹³ Daaní, na sánì cundaà inì-si ñà-sàñì ndiachi-sí ñuhiví yohó nduá, dandu nì quesaha-sí náâ-si xi nècuàchì ñahà mà, divi nècuàchì nì tuiñuù méè xi. ¹⁴ Dandu mii-né, nì nìhitáhvì-né coo ndìxìn-né nahi ndìxìn yanuni nahnu, te nì ndava-ne cuàhàn-né yucù ndé coo dèhé-nè. Yucán icúmí-né lugar (dèhé) xi-ne ndé nìhi-né ñà-cutiacu-nè ùni cuìa dava, te ducán càcu-ne ñùù còò mà. ¹⁵ Doco yuhù còò mà nì cana cuàhà tècuíí nahi yûte, vàchi cuní-si tnani nècuàchì ñahà mà; ¹⁶ doco nì chindee ñuhiví nècuàchimà, vàchi nì nsicà ñuhù nì ndée nsihi tècuíí nì cana yuhù-síma. ¹⁷ Ñàyùcàndùá, nì xidà gá inì-si sàhà nècuàchì mà, te nì quesaha-sí xicánúú-si nandúcú-sí dava ga dèhe-ne, vàchi, cuní-si quida quini stná-si xi nsidaa dèhe-ne chívàha xi ley xi Dios,

te nchícùn viì xì ñà-ndùá cachí Jesucristu.

Nansa nì ndecoyo ùì gá quisì daná

13 Daaní, nì sàcuìn yuhù mar, te nì xinì mahì tècuíí nì quecunu iin quisì daná, ûsà dìni-sí, xì ùxìn nsiquì-sí. Te iin iin nsiquì-sí ñuhú iin sìcaté vico. Te icà iin dìni-sí itándiaa quìvì-sí, iin quìvì iá quini, te cahàn contra xi Dios. ² Nahi tigre, ducán náhà quisì nì xinì mà. Doco sàhà-sí, nahi sàhà sì-oso, ducán ndáa-ña. Te yuhù-sí, nahi yuhù nsicaha, ducán iá. Te quisì nì quecunu antes, te iá nahi còò, divi ñùù quisì yucán nì nìhi quisì yohó poder dandacú-si ñùù ñuhiví. Ñàyùcàndùá, ndee ní cusahnú-si; vàchi ñùù inga quisì mà nì nìhi-sí coo-si ñùù sillah cahnú dandacú-si. ³ Daaní, nì xinì nì nacuèhè-si, iin dìni-sí nì nacuèhè, cuàhàn cuià cahín. Doco nì nduvàha ndé nì nacuèhè xi-sì. Ñàyùcàndùá, nì ndulocó nsidaa nèhivì ñuhiví ñà-nì nduvàha-sì. ⁴ Sàháyùcàndùá, nì cahvi-né quisì nahi còò chindéé xì quisì ùì mà ñà-dàndàcú-sí. Stná quisì ùì mà, nì cahvi stná-nési, cachí-né:

—Còò ana ndudává xí quisì jaàn. Còò iin cui cundee xi ñùù-sí nü ni náâ-né xì-sí —xícache-né.

⁵ Te nì nìhi stná-si ñà-màsà yuhù yuhù-sí cahàn ndevàha-sì dìquì Dios; ndee nì cahàn quini-si dìquì-yá. Te nì nìhitáhvì stná-si ñà-cusahnú-si ùì dico ùì (42) yòò. ⁶ Te ndee ní canahá-si dìquì Dios, quini gá nì cahàn-si dìquì-yá, xì dìquì lugar ndé iá-yá, xì dìquì nsidaa ana ndoó cutnáhâ

xí-yâ ansivi. ⁷Te nì nìhì stná-si ñà-quida quini-sì xì nèhivì xí-yâ, te cuàhà-né nì sahnì-sí. Te nì nìhitáhvì stná-si ñà-dandacú-si nùù nsidaa raza nèhivì ndoó nsidaa ñuu, ndéni dàhàn nì cui cahàn-né. ⁸Te nsidanicuú nèhivì ñuhìvì, cuàhàn-né cahvi-nési. Doco ni-iin nèhivì mà, có-itúú quìvì-né nùù libru xi Lelù fí. Vâchi cunaha-nsiá, dècuèndè na tâyôo ñuhìvì, dandu sà-itándiaa quìvì nsidaa ana icumí cutiacu nùù-yá.

⁹Ni cúníní vâha nsidaa nèhivì nansa cachí palabra yohó. ¹⁰Nú ni chícadí nèhivì-ndó, dandu mii stná-né icumí-né cundiadi stná-né; te nú ni cahní nèhivì-ndó machete, divi machete icumí-né cui stná-né. Sàhà ñà-jaàn, xiñuhu cundoo-nda calma, te cunihnu vâha ini-ndà mii-yá, vâchi nèhivì xí-yá nduu-nda.

¹¹Daaní, nì xinì yucán nì quecunu inga quisì daná. Nùù ini ñuhù ñuhìvì nì nana-sì. Itá ùù nsiquì-sí, nahi nsiquì lelù, doco nacua cahàn quisì cahnú nahi còò mà, ducán cahàn stná quisì yohó. ¹²Lucu nùù quisì nì quecunu nùù mar, jaàn iín quisì yohó, te sàhá chindéé quisimà-sí, ñàyùcàndùá quidá-si cùahà iñàha ndulocó nèhivì. Te quidá stná-si xi nèhivì ñuhìvì ñà-fuerza cahvi-né quisì iá-si nùù-xí, divi quisì nì nacuèhè daná dìnì-xí, te nì nduvàha-sì. ¹³Te quisì iín yucán, cuàhà gá iñàha quidá-si ñà-quida tontó-te nèhivì, dècuèndè cuyo stná ñuhu ansivi cundehè-né, ducán quidá-si, ¹⁴dandáhvì-siné ñà-cuàhà guá quidá-si, vâchi nì nìhì-sí ñà-quida-sì ducán nù iín-si nùù inga quisì mà. Ñàyùcàndùá,

cachí-si xi nèhivì ñà-quidayucun-né figura cahnú cunduu quisì nì nacuèhè, te nì nduvàha ma. ¹⁵Te figura mà, ndè nì dítá` tàchá, vâchi ducán nì nìhì inga quisì mà quida-sì xán. Dècuèndè cahàn stná nì quida quisì mà. Te nú có-càndísâ iin nèhivì cahvi xán, dandu dandacú-si cui nècuàchímà. ¹⁶Te icumí stná-si dandacú-si màcùtuu iin tnuni xi-sì icà nsidanicuú nèhivì, ò sea màcùtua ini ndahàcuàhá-né, te ò nùù tnaa-né. Doco nsidanicuú-né, icumí màcùtuu tnuni mà icà-né, a sea ni cúnídúú-né nèhivì nihí chuun, te ò nèhivì ùún, ò nècuàchì ndahví, ò nècuàchì cuicà, ò iin peón-ni, ò iin lamú. ¹⁷Vâchi nú còò tnuni xi-sì, ò quìvì-sí, te ò número xi quìvì-sí icà-né, dandu còò permisu cuiin-ne ò dicò-né. ¹⁸Cunaha-nsiá, palabra nchichí nduá cuàhìn cachì xì-nsiá yohó. Iin nècuàchì nchichí, vâtuni cahvi-ne nadaa nduá sáà número xi quìvì quisì mà, vâchi número xi quìvì iin tiàa nduá. Te divi 666 nduú número mà.

Alanbanza icumí coto 144,000 nèhivì xí Jesús

14 Daaní, nì xinì dècuèndè yucù Sión, te yucán iín mii-yá nani Lelù fí, te cutnáhâ-yá xì iin cientu ùù dico cùmì mil (144,000) nèhivì, te icà tnaa iin iin-ne itúú quìvì Yuandiáhá-yâ. ²Dandu nì inini ndè ansivi tiacú na ian cundáá nùù yutnù cuerda nani arpa. Te fuerte tiacú nahi têñuhu cuàhà, na ian cahàn ndee dàvì. ³Te nì caxito nèhivì cuàhà mà iin alabanza saa, itá-né frente sillia ndiaha xí-yá ndé itá stná cùmì ana

itá saín nùù-yá, te ndé ndoo stná òcò cùmì nècuàchì sähnú. Doco ni-iin nècuàchì dava ga, mánìcùí cutùha stná-nè coto-ne alabanza mà, cuiśi nèhivì cuáhà itá yucán, divi nèhivì xínduu iin ciente ùì dico cùmì mil tiàa ma. Te nsidaa-né nduu nèhivì nì càcu nùù ñuhivì yohó nì quida (Jesucristo). ⁴Te ni còò ni-iin cuàchi ni quidá-né xì nècuàchì ñahà, vachi cóni cahàn-nè xì nècuàchì ñahà ni-iin xichi. Te vichi, nchícùn-nè mii-yá nani Lelù Íì ndéni nì cui ni cùhùn-yà. Antes mahì nèhivì ñuhivì nì sandoo-ne, doco vichi sàni càcu-ne ñà-nì dàñà-yá sàhà-né, te sàhjàn nì càcu-ne ñà-cunduu-ne na iin promesa chica ndiaha nùù Yua-nda Dios xì nùù Lelù Íì, ⁵vachi de por sí, mà túha-ne dandahví-nè; te nicanicuahàn ndoó-né nùù sillà ndiaha ndé iá-ya, vachi còò ni-iin falta xi-ne nùù-yá.

Ùní razón nì cachitnùhu ùní ángel ndavá ansivi

⁶Daaní, nì xinì ndavá inga ángel dìquì-xí ansivi, nihí-né razón vaha xi Dios, iin razón icúmí cunaha nicanicuahàn. Te cuàhàn ángel mà cachitnùhu-neà xì nsidaa nèhivì nsidanicuú ñuu iá ñuhivì, nsidanicuú raza-nè ndéni dàhàn nì cui cahàn-nè. ⁷Te dohó nì cachí ángel xì nèhivì mà:

—Cahvi-nsiá Dios, te tavà-nsiá tnùñuhu xí-yá, vachi sàni sàà quìvì nsidandaà-yà sàhà cuàchi nèhivì ñuhivì. Ñàyùcàndùá, cahvi-nsiáyà, vachi divi mii-yá nduu ana nì quidayucun xì ansivi, ñuhivì, mar, xì nsidaa stná ndé caná tècuìí.

⁸Daaní, (nì xinì) nchícùn gà vaxi inga ángel, te dohó nì cachí-nè:

—Sàni ndañuhu ñuu Babilonia, sàni chàhmà dahuan nì quida Dios, vachi nì sàha nèhivì ñuu mà ñà-coho stná nèhivì inga ñuu, tè ñàyùcàndùá, nì xinì stná nècuàchimà, te quini nihnu stná ini-né vichi. Ñàyùcàndùá, icúmí nècuàchì Babilonia mà nìhi-né iin castigu fuerte —nì cachí ángel mà.

⁹Daaní, nchícùn gà vaxi inga ángel, te vichi nduu ùnì ángel sàni quecoyo. Te nì ndàhì ndee-né, cachí-nè:

—iNdahví nsidaa ana cahvi xi quisì daná mà ò figura-si! iTe ndahví stná ana sà-itúú tnuni xi-sì nùù tnaà-xi, ò ini ndahà-xí! ¹⁰Vachi yáha ga icúmí-né ndoho-ne mahì ñuhu cahnú ndé xixìn azufre sahán quini, te indéhe stná ángel ìì xí Dios, xì stná Lelù Íì. Te castigu mà, ducán quea na ian cuàhàn dacohó Dios-né iin ndutè quini, te micuísí ndutè fuerte cunduu-tè, doco fuerza coho-nète, vachi xídà ini-yà sàhà-né.

¹¹Ñàyùcàndùá icúmí-né cundoo-ne ndoho-ne nicanicuahàn ndé (xixìn ñuhu, te) caná ducún ñùhmà, ni mà nunca nìhi gá-né cundoo dadí-né, ndui te ñuu icúmí-né ndoho-ne, vachi nì cahvi-né quisì mà xì figura-si, te nì sàcùtuu stná quìvì-sí ìcà-né. ¹²Ñàyùcàndùá, cuàhà paciencia xiñuhu cucumi nsidaa nèhivì xí Dios, divi nsidaa ana chívàha xi ley xi-ya, te nihnu vaha ini xì (Dèhemani-yá) Jesús.

¹³Daaní, nì tiacu tu iá ana cahàn ansivi, cachí-nè xì’:

—Vichi tiaa-yó palabra yohó cachí xùn: “Dècuèndè vichi xì quìvì

nùù-xí, ndiaha gá coo xi nèhivì cui, te nú nduú-né ana nchícùn xì Stoho-ndà Señor". Ñà-ndáà ndùá, cachí Espíritu lì xí Dios, icúmí nècuàchimà quetatu vâha-ne, mà ndóhó gá-né nùù chuun quidá-né, te dècuèndè gloria nacumi stná mii-yá nsidaa obra nì quida-ne.

Nansa cuàhàn cuu quìvì último

¹⁴Daaní, nì xinì iin vícò cuixín yaa, te nùù vícò mà iá ana indéhe nahi mii-yá ana nduú Tnaha Nèhivì Ñuhìvì. Te dìnì-yá, ñuhá iin corona oro, te iníndahá-yá iin hoz diìn.
¹⁵Dandu nì quee inga ángel nùù veheñùhu ìì xí-yá, te nì ndàhì-nè nì càhàn-nè xì mii-yá iá nùù vícò, cachí-nè:

—Cahndè-ní viu ndanihi-ní cosecha, vâchi sàñi xida viu ñuhìvì, te vichi sà-íá ndanchitoa.

¹⁶Daaní, nì sahnde-yà viu iá ñuhìvì, te ducán nì ndanchito cosecha mà.

¹⁷Dandu nì quee inga ángel nùù veheñùhu ìì iá gloria mà, te iníndahá stná-nè iin hoz diìn.

¹⁸Dandu nì quee inga ángel nùù ndé iín mesa ìì ndé cahvi-né Dios, te nduú-né ángel dandacú nùù ñuhu xíxìn. Te nì ndàhì ndee-né, cachí-nè xì ángel iníndahá hoz mà:

—Xì hoz diìn jaàn cahndè-ní nsidaa sì-uva caá nducuyòhò ñuhìvì, vâchi sàñi xichi-sì —nì cachi-nè.

¹⁹Ñàyùcàndùá, nì sahnde ángel mà sì-uva ñuhìvì xì hoz xi-ne, te nì dàtacá-nè nsidaa-sí nì dàquée-nési ini lugar ndé chàhmà-sí quee tècuì-si. Te seña ñà-icúmí-sí chàhmà-símà nduú ñà-icúmí Dios cuàha-ya nèhivì malu iin castigu

fuerte. ²⁰Vâchi cunaha-nsiá, fuera ñuu nì chàhmà-né, te nì xità nì-né, ducán cuàhà nìì mà nahi yûte ndé queé cuàhà tènuhu, te cunú nì xìca (nahi ùì metro), na ian ducún iá frenu xi idu. Te ùnì cientu kilómetro nduú ñà-càní yûte nìì mà.

Ùsà ángel dandacú nùù ùsà tnùndoho chicá nahnu

15 Daaní, nì xinì cuú inga seña ansivi, iin seña ndiaha. Te nì nduloquí, vâchi nì xinì ndoó ùsà ángel dandacú nùù ùsà tnùndoho chicá nahnu, te ñà-último nduájàn, vâchi sà-íá, xì ñà-jaàn-ní mà cuídà gá ini Dios nú sàñi yàha.

²Dandu nì xinì mar iá (ansivi) yucán, nahi vidriu nduá, te dácà stnähá stná vidriu mà xì ñuhu xíxìn, ducán nähà. Te nùù mar mà itá cuàhà nèhivì, xínduu-ne ana nì cundee nùù quisì daná mà, xì nùù figura-si, xì nùù número xi quìvì-sí, nùù nsidaa ñà-jaàn nì cundee-né, te vichi itá-né yucán, nihí-né yutnù cuerda cundaa. ³Te nacuátú stná-nè, xitó-né alabanza xi Moisés nì xinucuachi nùù Dios (sàñaha), te xitó stná-nè alabanza xi Lelù lì, cachí-nè palabra yohó:

iNdiaha gá nsidaa obra quida-ní, Stoho-nsì Dios; ndulócô-nsì ñà-cuàhà guá quida-ní! Nsidiánicuú poder icúmí-ní. Doco micuísí ñà-íá viì nduá quida-ní, cuisì ñà-íá vâha nacua ndiá icà. Ansivéhé-ní, vâchi rey nduu-ní, te cusáhnú-ní nùù nsidaa ñuu. ⁴Te vichi xiñuhu cahvi nsidaa nèhivì mii-ní, Stoho-nsì Señor; xiñuhu nsidaa-nsí ndanihi

cahnú-nsí mii-ní, vàchi cuisí mii-ní ìì ndisa-ní. Te icúmí nèhiví nsidaa ñuu tnàtuu-ne cuitasisi-né nùù-ní, vàchi nùù nsidaa-né náhà claru iá viì nsidaa ñà-ndúá nì quida-ní xí nèhiví ñuhiví.

Ducán nì cachi-nè.

⁵Daaní, nì nsihamà, dandu nì xinì nì nuna cuartu chicá ìì iá ini veheñùhu xi-ya ndé iá vàha ley ìì xí-yá. ⁶Te nì caquee ùsà ángel mà vaxi-ne, diví ángel dandacú nùù ùsà tnùndoho nahnu icúmí ndoho nèhiví. Te ndixí-né sícoto yéhè cuxín yaa, te nuhní nchica-ne iin siuhma oro. ⁷Dandu nì tnàtuu iin ana iín saín nùù-yá, te nì sàhà-ne iin iin ángel mà iin yaxìn oro, chitu iin iin-sì castigu xi Dios, divi mii-yá itiácu nicanicuahàn, vàchi sàhà cuàchi nèhiví, ñàyùcàndúá, xídà ini-yà. ⁸Daaní ñà-ndiaha fuerte guá-yà, te ñà-ndee guá dandacú-yá, ñàyùcàndúá nì cana ñùhmà, te nì xitià inicutu veheñùhu ìì mà. Te sàhà ñùhmà mà mánicùi nansihvi ga ni-iin nèhiví ini lugar mà dècuèndè sànì nsihi ùsà tnùndoho nahnu dandacú ángel mà nùù-xí.

Nansa icúmí dacóyo ángel
ñà-ñùhú ini ùsà yaxìn oro, divi
ñà-ndúú tnùndoho nahnu

16 Daaní, nì tiacu ía ana cahàn fuerte ini veheñùhu ìì mà, cachí-yà xí ùsà ángel mà:
—Cuahán-ndâ dacóyo-ndâ
ñà-ñùhú ini iin iin yaxìn mà dìquì ñuhiví ñà-cundua castigu fuerte sàhà-ñà xídà ini Dios sàhà cuàchi nèhiví —nì cachi-nè.

²Dandu nì quee ángel primeru nì dàcóyo-ne ñà-ñùhú ini yaxìn xí-né dìquì ñuhiví. Ñàyùcàndúá, nsidaa nèhiví itúú tnuni xi quisí daná mà, nì cana iin nsìhi ûhì icà-né, quini iá, te yáha ga cuhifá; nùù nsidanicuú ana cahvi xí figura quisí mà, nì cana nsìhi ûhì mà icà-né.

³Daaní, ángel ùì, nì dàcóyo-ne ñà-ñùhú ini yaxìn xí-né mahì mar. Te nì nanduu nsìhi tècuí mà nìi, nahi nìi nèhiví nì xìhì. Ñàyùcàndúá, nì xìhì nsidanicuú quisí itiácu ñuhú mar.

⁴Daaní, ángel ùnì, nì dàcóyo-ne ñà-ñùhú ini yaxìn xí-né, nì còya nùù nsidaa yùte xí nùù nsidaa lugar ndé caná tècuí, te nì nanduu stná tècuí mà nìi. ⁵Dandu nì tiacu cahàn iin ángel dandacú nùù nsidaa tècuí, te nì cachi-nè xí Yua-nda Dios:

—Stoho-nsì Señor, mii-ní nduú ana iá ndé nicanicuahàn sànahna. Te ìì gá stná-ní, ñàyùcàndúá, iá viì ñà-ndúá sànì quida-ní xí nèhiví sàhà cuàchi-ne. ⁶Vàchi mii-né, nì casahnì-né nèhiví vàha xi-ní; cuàhà tià nì cahàn cuenta xi-ní nì casahnì-né, te nì xitià nìi-né, ñàyùcàndúá, divi nìi nduá icúmí nècuàchimà coho-ne quida-ní. Ducán icúmí coo xi-né, vàchi malu-nè.

⁷Dandu nì inini iá inga ángel yatni nùù mesa ìì ndé cahvi-né Dios, te nì cachi-nè:

—Ñà-ndâa nduá, Stoho-nsì Dios. Nsidanicuú poder icúmí-ní, te micuísí ñà-íá viì nduá sànì quida-ní xí nèhiví sàhà cuàchi-ne, cuisí ñà-ndiá icà nduá sànì quida-ní xí-né.

⁸Daaní, ángel cùmì, nì dàcóyo-ne ñà-ñùhú ini yaxìn xí-né nùù orá, te ñàyùcàndùá nì nhìtahví orá dansì fuerteà nèhivì. Nahi ñuhu xíxìn nì nandua, ⁹te yáha ga cuàhà nì nsìl-né sàhà ñà-ihni gá. Ñàyùcàndùá, quini guá nì canàhá-né dìquì Dios, vàchi divi-ya nduú ana nì dàndàcú coo tnùndo homa; doco cóni náxícócuìn ini-né sàhà cuàchi-ne, ni cóni nácúní-né ñà-vìi nduá quidá-yá.

¹⁰Daaní, ángel ùhùn, nì dàcóyo-ne ñà-ñùhú ini yaxìn xí-né nùù silla ndé iá quisì daná mà, te nì nàcuìn tnùù inicatu ñuu ndé dandacú-si. Te nèhivì ndoó yucán, mà cùndéé gâ ini-né dolor ndohó-né, ñàyùcàndùá nì tnii ñuhu-ne yàá-né. ¹¹Te nì canàhá quini-ne dìquì mii-yá iá ansivi ñà-cuàhà guá tnùndo yáha-ne, te ndohó stná-né sàhà nsìhi ùhì nì cana icà-né. Doco ni sàhà ñà-jaàn cóni cùú-né arrepentir sàhà ñà-có-ndiáá quidá-né.

¹²Daaní, ángel iñù, nì dàcóyo-ne ñà-ñùhú ini yaxìn xí-né dìquì yûte cahnú nani Eufrates. Dandu nì ndoco tècuìfà, te ducán mà cádí yûte ma nùù soldadu cuàhàndundaca rey inga ñuu caquixi ladu ndé caná orá. ¹³Daaní, nì xinì nì quee iin sì-dicui yuhù iin iin quisì yucán. Ñà-malu nduú sì-dicui ma. Iin-sì nì quee yuhù quisì cuahá nahi còò, te ingà-si nì quee yuhù quisì nì quecunu mahì mar, te ingà-si nì quee yuhù quisì cahànduenta xi quisì úi mà. ¹⁴Te espíritu xi ñà-malu nduú sì-dicui ma, te nì quee-sì cuàhànd-si ñà-chiyuhù-sí nsidaa rey dandacú ñuhiví yohó. Cuàhà gá icumí quisì mà quida-sì

ñà-ndulocó rey mà, te candisá-te quixi-té nataca nsihi-té, cundoò tuha-té sàà quìvì coo guerra, te cundua quìvì cahnú xí Dios, divi mii-yá icumí xí nsidanicuú poder.

¹⁵Te vichi cachí-yà xì-ndà: “Cunaha-ndá, naànàá icumí sàì ndé ndoo-ndá. Ñàyùcàndùá, cundoò tuha-ndá, te cunihnu vàha inì-ndá sàhá mäsà cúcáhán-nùù-ndâ na ian cucahan-núù iin nèhivì nù còò sicoto xi-ne”.

¹⁶Daaní, nì nataca nsihi soldadu, xì stná tè-dàndàcú nùù-té, nì casaà-te iin xaan nani Armagedón, vàchi ducán nani lugar mà dàhàn hebreu.

¹⁷Dandu ángel ùsà, nì dàcóyo-ne ñà-ñùhú ini yaxìn xí-né mahì ansivi. Te nì tiacu fuerte cahàndndee ana cahàndini veheñùhu iì xí Dios ansivi. Divi mii-yá iá nùù silla ndiaha nduú ana nì cahànd, te nì cachi-yà:

—iSà-ìá!

¹⁸Dandu nì tasa cuahà, te nì nìhi fuerte, te yáha ga nì cahànd dàvì, te nì tnàa fuerte sàstnùhù. Chicá fuerte nì tnàa nùù nsidaa xichi inii tiempu ndoó nèhivì ñuhiví. ¹⁹Te ñà-ndee guá nì tnàa, ñàyùcàndùá nì tähndè ñuu cahnú yucán, ùnì ñuu nì nandua. Te nsidaa gá stná ñuu ñuhiví, nì caà nsihi vehe yucán. Dandu nì nsinuu ini Dios sàhà ñuu Babilonia, ñà-cuàha-ya ñuu mà iin castigu cahnú, vàchi xídà ini-yà sàhà nsidaa cuàchi nècuàchì ñuu mà, ñàyùcàndùá cuàhànd-yà quida-ya xì-né na ian dacohó-yánè iin ndutè cò-cùnì-né. ²⁰Dandu nsidaa yucù iá ñuhiví, nì ndèa ini ñuhù, te nì ndèe stná ñuu iá mahì mar. ²¹Daaní, ndè ansivi nì còyo iin

núù ñuhìví, nahnu sàstnùhù iin ní cacoyo ma, ùù dico kilo vèe iin ian, cunaha-nsiá. Te nèhivì ñuhìví, quini ga nì dàquéee cuàchi-ne dìquì Dios, vàchi yáha ga nì ndoho-ne ñà-nì coyo guá iin nahnuma.

Nansa icúmí ndoho ñahà malu

17 Daaní, iin ángel núù nsì-úsà nècuàchi xí-inindaha yaxín, nì tnàtuu-ne núù nì càhàn-nè xì’ nì cachi-né:

—Cúhùn-ndà dacuní¹ mii-ní nansa icúmí ndoho ñahà malu iá guá fama xi, te iá-ña ndé ñuhú cuàhà tècuí. ²Divi ñahà mà nduú ana iá guá xì cuàhà tè-cùsáhnú ñuhìví yohó. Te divi núù mii-ñá sàñi cutùha stná dava ga nèhivì ñuhìví quida quini stná-nè nahi miá. Te queámà na ian iin-ni vinu xihí nsidaa-né xì-ñá, te ducán xíni stná-nè —nì cachi ángel.

³Ñàyùcàndùá, ndacá ángel mà yùhù cuàhàn xìcà-nsí dècuèndè ndé nduú yucù. Na ian sání⁴ quidá Espíritu lì xí Dios, ducán nduá cuàhàn-nsì. Te na ní sàà-nsì yucù mà nì xinì iá iin ñahà indánuú-ña iin quisì daná cuahá, ùsà dìnì-sí xì ùxìn nsiquí-sí, te itándiaa cuàhà quívì sìquini cähàn contra xi Dios. ⁴Te ndixí-ña sìcoto moradu vico, xì sìcoto cuahá laa, te nì nducutá oro xì yùù yéhè, xì stná sìdiqui cuxín vico. Te iníndahá-ñâ iin copa oro chitu nsidaa ñà-có-ndiáá xì nsidaa ñà-sìquini, vàchi cuàchi ñahà mà nduú ñà-ñuhùmà. ⁵Daaní, icà tnaà-ña itúú iin quívì ùhì mánihì ini-ndà. Dohó cachá`: Ñuu cahnú Babilonia, divi ñahà nì dàcuàhà-xì dèhe yoco-xí ñà-quida quini stná-ña, te nsidaa ana quidá quini ñuhìví,

xínduu stná-nè dèhe ñahà yohó, ducán cachá`. ⁶Te nì xinì ñahà mà, na ian xíni-ñà, vàchi ñà-nì cudìi guá inìa sàhà ñà-nì xítìa nìì nèhivì xí Dios, ñàyùcàndùá, ducán queá na ian xíni-ñà nì quida nìì mà, vàchi nì cudìi guá inìa nì xìhì nèhivì váha cähàn vate sàhà Jesú. Te yùhù, cuàhà gá nì nduloquí⁷ indéhí ñahà mà. ⁷Dandu nì cachi tu ángel mà xí`:

—Màsà ndúlócô-nî, vàchi cuàhìn dacuní⁸ mii-ní iñàha ñà-cundaà vàha inì-ní sàhà ñahà mà xì sàhà stná quisì indánuú-ña, divi quisì iá ùsà dìnì-xí, xì stná ùxìn nsiquí-sí. ⁸Cunaha-ní, antes nísà ia quisì mà ñuhìví, te vichi còò cá-si, doco icúmí-sí naquecunu-sì quee-sì yavi cunú cuàhà, dandu después sàà-si ndañuhu dahuun-sì. Te cuàhà gá nèhivì ñuhìví, icúmí-né ndulocó-nè na cuni-nè quisì mà ñà-nì ia-sì ñuhìví, te còò cá-si, doco icúmí-sí nandecunu tu-sì. Doco nèhivì mà, ni-iin-ne có-itándiaa quívì-né núù tutu xi Dios. Vàchi tutu mà, dècuèndè na tayôo ñuhìví, dandu sà-itándiaa quívì nsidaa nèhivì cutiacu nicanicuahàn.

⁹Pues vichi, yohó iá iin palabra nchichí cundaà ini nècuàchi nchichí. Cunaha-ní, nsì-úsà dìnì quisì mà, ùsà yucù nduá, te dìquì yucù mà iá ñahà mà. ¹⁰Ùsà stná rey ndoó. Ùhùn-te sàñi yàha, te iin-tè, dandacú-te vichi, te iá stná ingà-te, doco cumánì gá quesaà-te. Daaní, nú sàñi quesaà-te, dandu iin ratu tii icúmí-tê dandacú-te. ¹¹Te quisì daná nísà ia, te vichi còò cá-si, pues divi quisì mà nduú stná-si iin rey dandacuma, divi rey ùnà cunduu-sì,

doco nùù ùsà rey primeru, iin-tè nduú stná-si. Dandu después icúmí-sí sàà stná-si ndañuhu dahuun-sì.

¹²'Daaní, ùxìn nsiquì quisì mà, ùxìn rey xíndua, doco tàñáha ga nìhi-té ñuu ndé cusahnú-te. Cuisì imindaa hora nìhitáhvì-té cutnahá-te xì quisì daná ñà-cusahnú-te. ¹³Vàchi nsì-úxìn rey mà, iin-ni sàñi candalnuhu váha-tè ñà-dayáha-tè ñuù-te ndahà quisì mà ñà-dandacú-si lugar xi-tè. ¹⁴Te icúmí stná-te quida-tè guerra nàá-te xi Lelù Íi, doco mii-yá, icúmí-yá cundee-yá nùù-té, vàchi Stoho-ndà Señor nduú-yá, te rey ndiaha nduú stná-yà, vàchi chicá fuerte-yà nùù nsidaa gá ana dandacú, xì nsidaa gá stná ana itá fuerte; te nsidaa ana nchícùn xì-yá, nèhivì nì cana-ya xínduu-ne, divi nèhivì nì nacàxin-ya, te iin-ni nchícùn-nè palabra xi-ya nicanicuahàn.

¹⁵Dandu nì càhàn tu ángel cutnáhâ xí, cachí-nè:

—Cunaha-ní, nsidaa tècuí cuàhà ndé iá ñahà malu mà, nèhivì nduú-te, divi nèhivì ndoó cuàhà ñuu inicutu ñuhíví, vàchi cuàhà raza nduú-né, te cuàhà dàhàn cáhàn-nè. ¹⁶Doco ùxìn rey nduú ùxìn nsiquì itá dìnì quisì daná mà, icúmí-tê cuàdà inì-te sàhà ñahà mà. Ñàyùcàndùá, cuàhàn-te dacúxío-te nsidaa ñà-icúmí-ñâ. Còò ni-iñàha cucumiá. Dandu cahní-téñâ, te cahmi-téñâ. ¹⁷Iin-ni icúmí nsidaa-tè nacani inì-te quida-tè ducán, vàchi icúmí Dios danácání ini-yàte quida-tè ñà-nduá nì chitnúní ini-yà cuu, te sàhámà icúmí-tê cuàhà stná-te quisì mà dandacú-si lugar

xi-tè dècuèndè cuu ndisa ñà-nduá sàñi cachitnùhu-ya antes. ¹⁸Te cunaha-ní, ñahà nì xinì-ní mà, divi ñuu cahnú dandacú nùù nsidaa rey ñuhíví nduú-ña.

Nansa icúmí ndañuhu ñuu Babilonia

18 Daaní, nì nsihí ñà-jaàn, dandu nì xinì mānuu iin ángel ansivi växi-ne. Iin ángel dandacú nduú-né, te nanchíi fuerte ñuhíví ñà-yéhè guá-nè. ²Te nì ndàhì ndee-né, cachí-nè:

—Sàñi ndañuhu dahuun ñuu cahnú Babilonia. Te vichi cuisì ñà-malu xíndoo yucán, cuisì espíritu ía quini, vàchi sàñi nanduu lugar yucán nahi nchihò nsidanuu laa siquini. ³Vàchi ndè nùù ñuu mà (nì quesaha cuàhà estilu siquini nì cutuhà nèhivì nsidaa gá ñuu, te nì quida-ne nahi ñahà malu mà), na ian iin-ni sàñi xihi-ne xì-ñâ, te xíni stná-nè. Daaní, cuàhà stná rey ndoó ñuhíví, nìsa xi-ìa stná-nè xì ñahà mà. Te nèhivì nacuín, te nadíco, sàñi cucusca cuàhà stná-nè sàhà ñà-siquini vico nì xiin nècuàchì ñuu mà.

⁴Dandu nì tiacuì ía ana cáhàn ansivi inga xichi, te dohó cachí-yà:

—Nsidaa nsiohó nèhivì-xí, caquee-ndá nùù ñuu siquini jaàn sàhà-ñâ màsà quídá stná-ndá cuàchi na ian quidá vecinu xi-ndá jaàn, dandu mà nìhi stná-ndá castigu nahi mii-né. ⁵Vàchi ndè ansivi iín dini cuàchi-ne, te vichi sàñi sàà stná quìvì mà-cúndéé gâ inì sàhà nsidaa ñà-có-ndiàá xíquida-ne.

⁶Ñàyùcàndùá, vichi, nacua sàñi quida quini-ne, divi ducán icúmí stná-nè nìhi-né tnùndoho, dècuèndè

ùì tantu icúmí-né ñìhi-né sàhà cuàchi nì quida-ne, vàchi yáha ga tùha-ne quida quini-ne xì nècuàchì dava ga, ñàyùcàndùá, iin doble icúmí nacuitacùhá-nè. ⁷Yáha ga cuadú-né ndoó-né ñuhìví, cutu ndoó vico-né quidá ndevàha-ne nicanicuahàn. Ñàyùcàndùá, dava ni tantu icúmí-né ndoho-ne, te cundoo-ne tnùnsí ini, mate vichi nihnu ini-né, cachí-né: "Ndaha mánì iá vida xi. Yùhù nduí ana dandacú, còò ni-iñàha cuu xí, ni mà nunca sàì coi tnùnsí ini".

⁸Doco sàhà-ñá nihnu ini-né ducán, ñàyùcàndùá icúmí-né yáha-ne cuàhà tnùndoho, cuàhà gá icúmí-né ndoho-ne, te tnana-ne, te coo stná tnama ñuu-né, te cui cuàhà-né, dandu coco stná ñuu-né. Te nsidaa tnùndoho ma, iin quìvì-nì icúmí quixa dìquì-né, vàchi fuerte gá mii-yá ana cuàha xi castigu mà, vàchi divi Stoho-ndà Dios nduú-yá.

⁹Daaní, nsidaa stná rey ñuhìví, icúmí-té cuacu-té, te cuhuun cuahà inì-te na cundehè-té xíxìn ñuu mà, te caná ñùhmà-ñà, vàchi mii-té, iin-ni nìsa cutnahá stná-te nì caquida-té cuàchi nahi nèhivì ñuu mà, iin-ni nì sacutnahá stná-te xi-né cundoo vico-né ñuhìví. ¹⁰Ñàyùcàndùá, xica itá-te ñà-yúhí-te nìhi stná-te castigu, te cachí-te:

—iNdahví nècuàchì ñuu cahnú Babilonia yucán! iNdahví-né! Vàchi mate ñuu fuerte nì sandua, doco tìxi imindaa hora nì ndañuhu dahuan nì quida Dios.

¹¹Daaní, stná tè-nàcuíín te nadíco ndoó inicutu ñuhìví, icúmí-té cuacu stná-te sàhà ñuu mà, te cuhuun

cuàhà inì-te, vàchi còò cá nècuàchì ñuu ma cuiin xi ñà-nduá nihí-te dicò-té. ¹²Vàchi nihí-te oro, xì plata, xì yùù yéhè, xì sìdi qui cuixín vico, xì sìcoto cuixín finu, xì sìcoto moradu, xì sìcoto seda, xì sìcoto cuahá, xì yutnù sahán viì, xì stná cuàhà iñàha nì cuyucun nùhu elefante, xì cuàhà iñàha nì cuyucun yutnù finu, ò càa yahá, ò càa uun, ò yùù finu mármol. ¹³Te nihí stná-te canela, xì cuàhà ñà-nì nchico sahán tnamí, xì inciensu, xì vinu, xì tàtnà mirra, xì cutù, xì aceite, xì harina, xì trigu, xì idunsìqui, xì riì, xì idu, xì carreta, ndè stná nèhivì dicó stná-te. (Nsidaaján nduá nìsa xiin nècuàchì ñuu mà.) ¹⁴Ñàyùcàndùá, dohó icúmí cachi nèhivì xì nècuàchì ñuu mà:

—iNdahví-nsià! vàchi nsidaa ñà-vico xího guá-nsia, sàñì ndañuhá. Nì saxixi vàha-nsia puru ñà-chicá viì, te vico gá nì sandixi stná-nsià, doco vichi còò cá ni ian mà, ni mà nunca tìu ga nùù-nsiá.

¹⁵Cunaha-nsiá, cuàhà gá nì cucuica nsidaa tè-dicó ma sàhà ñà-nduá nì sadicò-té nùù nècuàchì ñuu mà. Ñàyùcàndùá, itá xica-té, (indéhe-té), yúhí-te ñà-càhnù-guá tnùndoho iá ñuu mà, te sacú-te, tnaná-te, ¹⁶cachí-te:

—iNdahví nècuàchì ñuu cahnú yucán! Vàchi sìcoto cuixín finu nì sandixi-ne, xì sìcoto moradu, xì sìcoto cuahá, na iin nècuàchì ñahà ndixí vico nì nducutu xi oro, xì yùù yéhè, xì stná sìdi qui cuixín vico. ¹⁷Doco cunaha-nsiá, tìxi iin hora-ni sàñì ndañuhu nsidaa ñà-cuicà mà —nì cachí-te.

Daaní, nsidaa gá stná tià dacaca-xi barcu nahnu, itá xica

stná-te, cutnáhâ-te xi peón quidáchúún nùù-té, xì stná cuàhâ tiàa sáhàn viaji inì-nu, ¹⁸itá nsidaa-té indéhe-té ndé caná nùhmà xíxìn ñuu mà, te cachí-te:
—i(Na cuaha guá) nìsa ìa ñuu yucán! Còò cá ni-iin ñuu ndudává xân —cachí-te, ¹⁹sacú-te, tnaná-te, sódò-te ñuhù dìnì-té, cachí-te— iNdahví ñuu cahnú yucán! Vàchi sàhà nèhivì ndoó yucán nì cucuica nsidaa tè-icumí xí barcu xicá mar, ñà-cuica guá ñuu-nè. Doco, ndahví-nè, vàchi tìxi iin hora-ni sàni ndutu nsihá —nì cachí-te.

²⁰Pues vichi xiñuhu cudiì gó ini nsidaa ana ndoó ansivi, xì nsidaa stná nèhivì (ñuhiví) nì nìhi chuun nùù Dios, xì nsidaa stná profeta cahàn cuenta xi-ya, xì nsidanicuú gó stná nèhivì xí-yá, vàchi vichi sàni nachitacùhá-yá sàhà ñà-quini guá nì quida nèhivì ñuu mà xì-né.

²¹Daaní, nì (ndecunu) iin ángel fuerte, nì ndanihi-ne iin yùù cahnú nahi yùù yódò xí molinu, te nì dàndiachi-néà mahì mar, te nì cachí-né:

—Cunaha-nsiá, ducán icumí cuu stná xì ñuu cahnú Babilonia mà, icumíâ ndañuhu dahuan, te mà nunca gó sàà ndecunua. ²²Mà nunca tiacu gó cundáa yutnù cuerda ñuu mà, ni stná pitu, ni mà síví gó stná ni-iñáha cundáá, vàchi mà cóó gó ni-iin músico yucán, ni mà cóó gó ni-iin tiàa quida-xi oficiu xi-té, ni mà tiácú gó stná nchicó ni-iin nècuàchì (ñahà). ²³Ni mà cútñúù gó ñuhu ni-iin vehe, ni mà cóó gó vicò nandàhà novia xì noviu. Vàchi nsidanicuú ñà-jaàn, mà cóó gó, mate yáha ga cuica nì sandoo

nsidaa tè-dícó ñuu mà antes, chicá cuica nì sandàa-té nùù nsidaa tè-dava ga ñuhiví. Te ndè ñuu mà nì sandoo cuàhâ stná tètätnà xì tètadí, te nìsa dandahví-te nsidaa gó ñuu.

²⁴Te ini ñuu mà nì casahnì nèhivì cuàhâ tiàa cahàn cuenta xi Dios, xì cuàhâ gó stná nèhivì vàha xi-ya. Nàyùcàndùá, icumí ñuu mà cunsida cuàcha sàhà nsidaa nsii ma, xì sàhà nsidaa gó stná ana nì xìhi ñuhivì nì quida nèhivì.

19 Daaní, nì nsihi ñà-jaàn, dandu nì tiacu cahàn ndee cuàhâ gó nèhivì ansivi, te dohó xícachi-né:

iAnsivéhé cahnú mii-yá!

iAnsivéhé-yá! vàchi sàni càcu dahuun nèhivì xí-yá.

Yáha ga ndiaha nì quida-ya, nàyùcàndùá, tavá-nda trùñuhu xí-yá. Fuerte cusáhnú-yá vàchi, vàchi Stoho-ndà Dios nduú-yá. ²Te cuiśi ñà-íá vii sàni quida-ya, cuiśi ñà-ndiá ìcà cuu nduá nì quida-ya na ní sàha-ya castigu ñahà malu íá guá fama xi, vàchi sàhà mii-ñá nì cuchicuehe anima nèhivì ñuhiví ñà-nì sanchicùn-né modo sìquini xi-ñà. Nàyùcàndùá, vàchi sàni nachitacùhá-yá cuàchi-ñà nì sahní-ñá nèhivì xinúcuáchí nùù-yá.

³Daaní, ñà-úì nì cacachi nsidaa nèhivì mà:

—iAnsivéhé cahnú mii-yá! —nì cacchi-né—. (Te yucán tuí xica) caná nùhmà ndé xíxìn ñuu mà nicanicuahàn.

⁴Dandu òcò cùmì nècuàchì sàhnú, xì nsicumí ana itá saín nùù-yá, nì

tutuyuhu-né nùù sàhà-yá ndé iá-yá
nùù silla ndiaha, te nì cahvi-néyà,
cachí-nè:

—iAnsivéhé cahnú-ní, amén!

5Daaní, nùù yatni silla ndiaha
xí-yá nì inini cáhàn iin ana cáhàn,
cachí-nè:

Xiñuhu ndanihi cahnú-nda
Yua-nda Dios, nsidaa ndohó
ana xinúcuáchí nùù-yá, te
xícahvi xi-yá, a ducán
nduu-nda ana nihí chuun
cahnú nùù-yá, te ò nduu-nda
nèhivì ùún.

**Nansa cuàhàn coo vicò
nandàhà gloria**

6Dandu nì inini cáhàn yáha ga
cuàhà nèhivì, te ducán tiacú na ian
cahá fuerte tèñuhu cuáhà, na ian
yáha ga ndee cáhàn dàvì, te dohó
cachí nèhivì cuáhà mà:

iAnsivéhé cahnú mii-yá! Vàchi
vichi sàcùsáhnû-yá, te nduú-yá
Stoho-ndà Señor, divi mii-yá
ana cui quida nsidanicuú
iñáha. **7**Nàyùcàndùá,
cuàhàn-ndà cudiì cuáhà
ini-ndà sàhà-yá, cuàhàn-ndà
naquimaní-ndàyá, vàchi sàñì
sàà quìvì nandàhà mii-yá nani
Lelù Íì. **8**Te vichi sàñì nducutu
ndiaha ana cuàhàn nandàhà
xí-yá, vàchi sàñì nìhitáhvì-né
cundixi-ne sícoto cuxín yaa
finu còò ni-iin mancha-xi, te
na ian nchíá.

Ducán nì cachi-nè, vàchi nsidaa
nèhivì xí-yá, icúmí-né (cutnahá
xi-yá cundoo ndiaha-né na ian) nì
nandàhà-né xí-yá. Te sícoto cuxín
ndixí-né, obra vàha nì caquida-ne
nduá.

9Dandu nì cachi tu ángel mà xí':

—Dohó tiaa-ní: "Nansicáhán
nsidaa ana càñà cundoo vicò
nandàhà xí mii-yá nani Lelù Íì".

Te nì cachi stná-nè xí':

—Palabra ndàcuisì xí Yua-nda
Dios nduá yohó.

10Dandu nì tutuyuhí ñuhù nùù
sàhà ana nì càhàn xí', cuàhìn
cahví-nè nì cùi. Doco nì cachi-nè
xí':

—Màsà quídá-nî ducán, vàchi cutu
nduú stnáì iin ana xinúcuáchí nùù
Dios, nacua quidá mii-ní, xí dava
ga compañeru-ní cahàn stná sàhà
Jesús. Iin-ni nduú stnáì ñanì-ní nahi
mii-né. Còò; cuisì Dios nduú ana
ndiá ìcà-ndà cahvi-nda. Te nü cahàn
vate-nda sàhà ichì Jesús, dandu
queámà ñá-iin-ni quidá stná-ndà
nacua nì saquida nècuàchì sàñaha
nì sacahàn cuenta xi-ya —nì cachi
ángel mà.

**Nansa icúmí cuu na nuu Jesús
ansivi, cuindàñùú-yá idu cuxín**

11Daaní, nì xinì nì nuna ansivi,
te nì quecunu iin idu cuxín yaa,
te indánuú mii-yá, divi mii-yá
nani Quidá ndise cumplir, te
nani stná-yà Ma túhe dandahví.
Mii-yá, de por sí, quidá víi-yá na
nsidándá-yà sàhà cuàchi, te quidá
víi stná-yà na sáhàn-yà guerra
nàá-yà xí ana xiní ùhì xí-yá. **12**Te
nduchìnúù-yá, nahi ñuhu xíxìn,
ducán iá', te dìñì-yá, cuàhà corona
vico ñuhá, te ìcà corona mà itíú
iin quìvì-yá, doco ni-iin nèhivì
có-ináhá xí quìvì mà, cuisì mii-yá
ináhá-yá. **13**Te ndixí-yá sícoto nì
nducuahá nì quida nìì. Te nani
stná-yà Palabra ìì xí Dios. **14**Daaní,

dècuèndè ansivi nchícùn gà vàxi ana xínduu soldadu xi-ya. Cuàhà sàstnùhù-né, te itándoó stná-né idu cuxín yaa, te xíndixi stná-né sìcoto finu cuxín yaa. ¹⁵Te yuhù mii-yá queé iin espada dììn, vàchi divi ñà-jaàn náâ-yà xì nèhivì nsidaa ñuu ñuhìvì yohó, te ducán cundéé-yâ nùù-né, dandu dandacú ndee-yá nùù-né. Pues divi-ya nduú ana icúmí dacháhmà xì nèhivì xídà gà ini Dios sàhà-xí, vàchi mii-yá nduú-yá mii-yá. ¹⁶Te itúu stná inga quìvì-yá nùù capa-yà xì lcà dìhin stná-yà, te ducán cachá`: Rey dandacú nùù nsidaa rey nduí, te nduu stnáì Stoho nsidanicuú ñà-ìá, ducán cachá`.

¹⁷Daaní, nì xinì nùù orá, yucán iín iin ángel, ndahì ndee-né, cachí-né xì nsidaa laa ndavá ansivi:

—Nahà-ndá —nì cachi-né—.

Natacà-ndá ndé iá cuàhà iñàha caxì-ndá quida Stoho-ndà Dios.

¹⁸Vàchi cuàhàn cui cuàhà rey, xì cuàhà gá stná tè-dàndàcú nùù soldadu, xì stná cuàhà soldadu fuerte, xì stná idu, xì stná tè-itàndòò yàtà-sí, xì stná peón, xì stná lamú xi-tè, xì stná nècuàchì chicá idónuu, xì stná nècuàchì nchícùn cahà-xí.

¹⁹Dandu nì xinì sàni nataca nsidaa rey ndoo ñuhìvì, xì nsidaa soldadu xi-tè, itá-te xi quisì daná mà, vàchi cuní-si quida-sì guerra xì mii-yá indánuú dìquì idu (cuxín) xì nsidaa stná ana nchícùn xì-yá.

²⁰Doco (cónì cúnđéé-sí), vàchi nì tnì-sí, mii-sí xì stná inga quisì nì sacahàn cuenta xi-sì, te nduú stná quisì mà ana nì saquida guá cuàhà iñàha na iín-si nùù quisì

primeru mà, vàchi ducán nì nìhì-sí nì dàndàhví-si nèhivì ñuhìvì, te nì sàcùtuu tnuni xi quisì mà nùù-né, te nì cahvi-né figura-si. Pues ndúi quisì mà, vivu nì dàndiàchì xì-sí ndé xíxìn ñuhu cahnú sahán quini nahi azufre. ²¹Te soldadu dava ga xi-sì, nì xìhì-te nì quida mii-yá indánuú nùù idu. Divi xi espada queé yuhù-yá, ñà-jaàn nì sahnì-yáte. Dandu nì nataca nsidaa laa (nì càna mà), te nì saxi-síté nì chitu tixi-sì.

Nansa icúmí Jesús dandacú-yá mil cuìà

20 Daaní, nì xinì nì nuu inga ángel ansivi, nihí-né ndahàcáa xi yavi cunú cuàhà, te iníndáhá stná-né iin cadena caní. ²⁻³Te nì tnii-ne quisì cuahá nahi còò cahnú, nì chicuhni-nési nì chinacaa-nési ini yavi cunú mà, te nì sàcùndiadi vàha-sì ñà-màsà quéé gà-si dècuèndè nsihì iin mil cuìà ñà-màsà dàndáhví gà-si nèhivì ñuhìvì. Vàchi còò mà nduú quisì xicánúú ñuhìvì ndè sànahà, divi ñà-malu nduú-si, te Satanás nani stná-si. Pues yucán nì sàcùndiadì-si, doco nú sàni nsihì mil cuìà mà, dandu icúmí-sí dàñà-sí iin ratu tii.

⁴Daaní, nì xinì, yucán itá cuàhà sillà ndiaha, te dìquì-nú ndoó stná ana sàni nìhítahví nsidandaà sàhà nèhivì. Te nì xinì anima nèhivì nì quendodò dìni-xí ñà-nì càhàn vate-né ndoó-né ladu xi Jesús, te ñàyùcàndùá nì xlìhi-nè, vàchi iin-ni nì xinindisá-né palabra xi Dios, te sàhámà cónì cándísâ-né cahvi-né quisì daná mà, ni cónì càhvì-né figura-si, ni cónì dúcùn-né tnuni xi-sì ni lcà tnaa-nè, ni ini ndahà-né.

Ñàyùcàndùá, nì natiacu-nè, te dava ni nì cusahnú stná-nè xì Cristu iin mil cuìà, (nì xinì).

⁵Cunaha-nsiá, ñà-jaàn cunduu primeru nátiácú nèhivì xínduu nsìi. Doco dava ga nsìi, còó, mà nátiácú-nè dècuèndè nsihi mil cuìà mà. ⁶Te nèhivì natiacu primeru mà, nansicáhán-nê, vâchi cunduu-ne nèhivì ndiaha xí Dios. Mà sáà-nè cui-nè ñà-úì. Còó, vâchi icúmí-nê cundoo-ne cucumi-né chuun nùù Dios nahi dùtù, te cunucuachi-né nùù mii-yá xì nùù Cristu, te iin-ni cutnahá stná-nè xì Cristu cusahnú-né iin mil cuìà.

⁷Daaní, nì nsihi mil cuìà mà, dandu icúmí Satanás dàñà-sí quee-sì ndé ndiadí-si, ⁸⁻⁹cacanuu-sì chiyuhù-sí nsidanicuú nèhivì ndoó inicuú ñuhiví. Stná (tè-dàndàcú nani) Gog, icúmí-sí dandahví stná-síté, mii-té xi nsidaa stná tè-ndòó ñuu-te Magog, dandu nataca nsihi-tè, nàá-te guerra xì ñuu ndé ndoó nèhivì xí Dios. Cunaha-nsiá, yáha ga cuàhà-té, nahi ñusì cuáhà ndoó yuhù mar, ducán cuàhà-té. Te nì quecoyo-té nì nana-tè nì sàcuíta-tè nsidaa ladu ñuu ndé ndoó nèhivì xí mii-yá, mero ñuu cùù-guá ini-yà sàhà-xí. Doco nì còyo ñuhu ansivi nì quida-ya, te nì sahmi nsiha tè-malu mà. ¹⁰Te ñà-malu nì dàndàhví xì-té, nì dàndiàchì xì-sí ini ñuhu cahnú ndé xíxìn azufre sahán quini ma. Te cunaha-nsiá, mahì ñuhu jaàn, ndoó ñì stná quisì daná xì stná quisì nìsa cahàn cuenta xi-sì. Te nsì-únì quisì mà, icúmí-sí ndoho-sì ndui te ñuu nicanicuahàn.

Juiciu final na mácòo Dios nùù silla cahnú cuxín, dandu ndàcàñ-yà cuenta sàhà cuàchi nèhivì

¹¹Daaní, nì xinì iin silla cahnú. Ndiahá gá-nu, te cuxín yaa-nù, te yucán iá-yà nùù-nú. Te (nì xinì) nì ndañuhu ansivi xì ñuhiví, còò gá ñà-jaàn nùù-yá, ni còò cá stná ni-iin lugar ndé coa. ¹²Dandu nì xini stnáì yucán nùù Dios nì sàcuíta nsidanicuú nsìi, nècuàchì cuìcà xì nècuàchì ndahví. Te nì ìa stná ana nì nacuna xi tutu ndoó yucán nùù-yá. Te nì nacuna stná-nè inga tutu más gà, divi tutu xi vida ndiaha nicanicuahàn. Dandu nì ndundaà sàhà cuàchi nì quida nsidaa nsìi ma, segúñ nansa cachá` nùù nsidaa tutu primeru mà, segúñ nansa nì quida iin iin-ne (ñuhiví yohó).

¹³Te nì natiacu nèhivì nì càhà ini mar, xì nsidaa stná nsìi ndoó tìxi ñuhù, nsidaa anima ndoó vàha, nsidaa-né nì casaà-nè nùù-yá, te nì nsidandaà-yà sàhà cuàchi-ne segúñ nansa nì quida iin iin-ne (na nì sandoo-ne ñuhiví).

¹⁴Daaní cunduu quìvì nsihi tiempu xíhì nèhivì nahi vichi, ni mà cóó vàha ga anima-nè, cutu ñà-cundoo dahuun-ne mahì ñuhu cahnú ma. Divi ñà-jaàn nduá icúmí cuu xi nèhivì nù sàñì xìhì-nè ñà-úì cundua, icúmí-nê cundoo-ne mahì ñuhu cahnúma. ¹⁵(Vâchi nì xinì), nù cónì-nátùi quìvì iin nèhivì nùù tutu xi vida nicanicuahàn, dandu nì dàndiàchì xì-né mahì ñuhu cahnúma.

Ansivi saa xì ñuhìví saa

21 ¹⁻²Daaní, yùhù Juan, nì xinì nì sàcòo ansivi saa xì ñuhìví saa, vàchi ansivi nuu xì ñuhìví nuu, sàni yàha, te vichi còo gá ni-iin mar. Te nì xini stnái ñuu ìi nani Jerusalén Saa, ndè nùù Dios ansivi nì quea mànua. Ndiahá gá iá, vàchi sàni nducutá na iin novia cuàhàn nandàhà xì noviu. ³Daaní, nì tiacuì cahán ndee iin ana cahán ansivi, cachí-né:

—Cunaha-nsiá, sàni sàà tiempu coo saín Dios xì nèhivì ñuhìví, vàchi icúmí-yâ cutnahá-yá xì-né ndé cundoo-ne. Te mii-né, nèhivì xí-yá cunduu-ne, te mii-yá, (cutnahá-yá xì-né) cunduu-ya Dios xi-ne. ⁴Ñàyùcàndúá, nsidaa ndutènúù-né, icúmíâ ndèa quida-ya, mà cuácú gá-né. Ni mà sáà gá-né cui-né, ni mà cóo gá-né tnùnsí ini, ni mà tnáná gá-né, ni mà cùhí gá-né, vàchi mà cóo gá nahi antes.

⁵Dandu mii-yá iá dìquì sillan diaha cahnú, nì cachí-yá:

—Cunaha-nsiá, cuàhìn quidayucun saí nsidanicuú iñàha.

Te nì cachí stnái-yá xì:

—Tiaa-ní palabra yohó, vàchi palabra ndisa nduá, mà dándáhvìà ndohó.

⁶Dandu nì cachí-yá:

—Sà-ìá. Nahi letra nuu nani A, ducán nduí, vàchi sàhà yùhù nì sàcòo nsidaa ñà-ìá. Te nahi letra dansihi nani Z, ducán nduú stnái, vàchi nsidaa iñàha, sàhà yùhù cucumiá fin xan. Cunaha-nsiá, nú iá ana xíhì tècuií ndiaha, yùhù icúmí cuàhi-né cuàhà tècuií mà, vàchi iá ndé ndéa-té caná ducún-te, coho

nèhivì cutiacu-nè nicanicuahà. ⁷Te nsidaa ana cundee xi nùù ana cuní datúcù xì-né, icúmí-né ndutahvì-né nsidaa iñàha. Te yùhù cundai Dios xi-ne, te mii-né cundai-ne dèhi. ⁸Doco nsidaa nècuàchì ia, xì nècuàchì có-xiníndísâ, xì nècuàchì quidá quini, xì nècuàchì sahní, xì nècuàchì tùha cundo ñahà-xí, xì nècuàchì sáhàn xì promesa nùù yucù, xì nècuàchì cahvi xi yùù yóco ò figura, xì nsidaa stnái nècuàchì tnùhù, (ndahví-né), vàchi ñuhu cahnú nduú lugar ndiatù xì-né, divi ñuhu xíxìn xì azufre sahán quini. Ducán icúmí cuu xi-né na cui-né ñà-ùì.

**Nuu Jerusalén Saa icúmí
nuu ndè gloria**

⁹(Inaha-nsiá), ndoo úsà ángel nì sa-icumi xi yaxìn ñuhú úsà castigu mà. Pues iin-ne nì quixi nì cahán-né xí, cachí-né:

—Nahà-ní dacuní¹⁰ mii-ní ana nduú nahi novia, vàchi iá ana cundai nahi ñahàdihí mii-yá nani Lelù ì.

¹⁰Dandu Espíritu ì xí Dios, nihí-yá yùhù nì tuxi cuàhàn xìqué ndé iin yucù cahnú ducún, te nì dàcùní-yá yùhù ñuu ì nani Jerusalén, dècuèndè nùù Dios mànua ansivi vàxan. ¹¹Nchií yéhè ndiahá quidá-yá, na ian yéhè guá iin yùù ndiahá yáha ga ndiaá, vàchi nahi yùù yéhè nina nani jaspe, ducán nchií ndai-ña. ¹²Te ndiadí ñuu mà iin nama cahnú sàstnùhù, te ducún-ñà, te ùxìn ùì yehè icúmí. Iin iin yehè mà itá iin iin ángel. Te icà yehè mà itándiaa quívì descendencia ùxìn ùì dèhe Israel. ¹³Te iin iin ladu ñuu mà iá ùnì yehè.

Ladu ndé caná orá iá ùníà. Te ladu norte iá ùní stná, xí stná ladu sur xí ladu quécahu orá, iin iin ladu mà iá stná inga ùní yehé. ¹⁴Te sähà nama ñuu mà itánduhù ùxìn ùì yùù nahnu xínduu cimientu xan. Te nùù cimientu mà itándiaa quívì ùxìn ùì nècuàchì nì nìhi chuun nùù mii-yá nani Lelù Í.

¹⁵Daaní, (nì xinì) iníndáhá ángel nì càhàn xí' iin nù-iin oro ñà-chitacùhá-nè ñuu mà xí yehá xí stná nama xan. ¹⁶Cunaha-nsiá, cùmì ladúá, vâchi iin-ni itácùhá nsicúmì ladúá. Te na ní chitacùhá ángel ñuu mà xí nù-iin xi-ne mà, dandu iin mil ùì ciento (1,200) kilómetro itácùhá-ñà. Te ñà-ndùá caniá, divi ducún-ñà, te divi xica stná-ñà. ¹⁷Dandu nì chitacùhá stná-nè nama yucán, te ùnì dico cùmì (64) metro nì quee ñà-dùcún-ñà. Na chitacùhá nèhivì ñuhiví, ducán nì chitacùhá ángel mà ñuu mà.

¹⁸Cunaha-nsiá, yùù jaspe nì cuyucun nama mà, te ñuu mà, micuísí oro finu nduá. Te na nchií ndai vidriu, ducán nchií oro mà.

¹⁹Te cimientu nama mà, ndiaha gá iá, vâchi puru yùù yéhè xínduu cavà mà, nsidanuu clase yùù yéhè. Cavà primeru xi cimientu xan nduú iin cavà cahnú puru yùù yéhè nani jaspe. Daaní, nchícùn gà indúhu cavà nduú puru yùù zafiro; te parte ùní nduú puru yùù ágata; daaní, ñà-cúmì, puru yùù esmeralda nduá; ²⁰te ñà-úhùn, puru yùù ónica nduá; te ñà-íñù, puru yùù cornalina nduá; te ñà-úsà, puru yùù crisólito nduá; te ñà-únà, puru yùù berilo ndua; te ñà-íñ, puru yùù topacio nduá; te

ñà-úxìn, puru yùù crisoprasa nduá; te ñà-úxìn iin, puru yùù jacinto nduá; te ñà-úxìn ùì, puru yùù amatista nduá. ²¹Te ùxìn ùì yehé nama mà, ùxìn ùì ñà-vico sibóla cuxín nani perla ni cuyucàn, iin mindaa perla cahnú nì cuyucun iin iin yehé. Te calle chicá ndé xicá nèhivì ñuu mà, mii oro finu nì cuyucàn, nahi vidriu nchií nihnu.

²²Cunaha-nsiá, còò veheñùhu nì xiní ñuu yucán, vâchi inicutu ñuu mà cahvi-né mii-yá icúmí-xí nsidanicuú poder, divi Stoho-ndà Dios xí mii-yá nani Lelù Í. ²³Te có-xiñùhu nècuàchì ñuu mà ni-iin orá, ni-iin yoo cunchiì yucán, vâchi mii Dios nchií ndiaha inicutu; mii-yá nani Lelù Í itnúù-yà yucán. ²⁴Nàyùcànduá tnúù ñuu mà, vâtuni tuí nùù nèhivì xicánúú yucán. Te icúmí casaà nèhivì nsidaa ñuu, xínduu-ne nèhivì nì càcu anima-xi. Te rey ndoó ñuhiví yohó, nihí-te ñà-cuicà-té quécoyo-té ñuu mà, te dóccò-téâ. ²⁵Te mà nunca cundiadi yehá, vâchi nicanicuahànd cundua ndui, te mà nunca sàà cuñaà. ²⁶Te yucán xínu stná ñà-vico iá cuàhà ñuu ñuhiví yohó, te cóyo stná nsidaa nècuàchì idónuu, nihí-né ñà-cuicà-né sàà. ²⁷Doco mà nunca quíhvi ni-iin ñà-siquini yucán, ni-iin tè-nìhnú quini inì-xi, mà quíhvi-té yucan, ni-iin stná tètnùhù. Cuisi quíhvi nèhivì itándiaa quívì-xí nùù libru icúmí mii-yá nani Lelù Í, divi nduú libru xi vida ndiaha nicanicuahànd.

22 Daaní, nì dàcùnì ángel mà yùhù iin yûte caná dècuèndè ndé iín sillà ndiaha xí Yua-nda Dios, xí Lelù Í. Ndai

gá tècuií ñuhú, na ian nchií-te. Te tècuií coho-nda, te cutiacu ndiaha-nda nduú-te. ²Te (nì xini stnáì) mahì ichì cahnú ñuu mà itá fila cuàhà yutnù, yutnù xí vida ndiaha nicanicuahàn nduú-nu. Te itá stná-nu ndúì ladu yùte ma. Te ùxìn ùì clase quisì vídi sáha-nù. Iin iin yòo sáha-nù diín diín quisì vídi. Daaní, ndahà cuíi-nu, ñà-jaàn cutátná nèhivì ñuhiví ñà-nduvàha-ne. ³Te inicatu ñuhiví mà cóó gá ni-iñàha nì tàhvì chihán, cuisì icúmí coo Yua-nda Dios xi Lelù ìi dandacú-yá, te cundoo stná nèhivì xí-yá cunucuachi-né ñùù-yá. ⁴Icúmí-nê cundehè-né ñùù-yá, te màcùtuu stná quìvì-yá tnaa-nè. ⁵Te mà nunca cuñaà yucán. Ñàyùcàndùá, còò gá necesidad cucumi-né ñuhu cutnuù ñùù-né, ni còò stná necesidad cucumi-né iin orá cunchiì ñùù-né, vàchi mii Stoho-ndà Dios icúmí cunchiì ñùù-né ñà-cutùi nuù-né. Te nicanicuahàn icúmí-nê cundoo-ne cusahnú stná-nè.

Sà-ìtúú naxicocuîn Jesucristu ñuhiví, cachí-yà

⁶Daaní, nì cachí tu ángel mà xì': —Palabra ndàcuìsì xí Stoho-ndà Dios nduá sàñi cachí xì-ní, vátùni cahvi nèhivì xán. Vàchi iin ángel xi mii-yá nduú ana nì quixi nì cachitnùhu xi nsidaa ana xinúcuáchí ñùù-yá sàhà-ñá cundaà ini-né nansa icúmí cuu yàchì. Vàchi ducán nì saquida stná-yà sànahaa, nì techuún-yá nèhivì ìì xí-yá quixi-ne cachitnùhu-ne palabra xi-ya.

⁷(Dohó cachí Jesucristu:)

—Cunaha-nsiá, yàchì màsà ndé ndoó-nsiá. Te ndiaha gá icúmí cundiatú nsidaa ana chivàha xì ñà-ndùá cachítñùhu ñùù tutu yohó (—nì cachí-yà).

⁸Yùhù Juan, nì xinì nsidaa ñà-jaàn, te nì inini nsidaa ñà-ndùá nì cuu. Daaní, nì nsihì nì xinì, te nì inini, dandu nì tutuyuhí ñuhù ñùù sàhà ángel nì dàcùní xì' nsidaámà, cùahìn cahví-nè nì cùí. ⁹Doco nì cachí-nè xì:

—Màsà quídá-nî ducán. Vàchi yùhù, iin-ni nduú stnáì iin ana xinúcuáchí ñùù Dios, iin-ni (nchícùn stnáì mii-yá) nahi mii-ní xì ñanìtnaha-ní cähàn cuenta xi-ya, te iin-ni chivàha stnáì nacua cachí ñùù tutu yohó. Còó, micuísì Dios cahvi-ní.

¹⁰Te nì cachí stná-nè xì':

—Màsà chidéhé-nî ni-iñàha cachítñùhu ñùù tutu yohó, vàchi sà-ìtúú cua.

¹¹Ñàyùcàndùá, vichi ni cúnàhá tèmalu ni quidá-te seguir quida quini-tè; stná tètùha quini, ni quidá-te seguir quida-tè ducán, (mà cútñúnì). Doco nècuàchì nihñú ndáà cuisì inì-xi, iin-ni ni quidá-né seguir quida viì-né ducán, te iin-ni ni coó ndoo anima-nè.

¹²(Te dohó cachí stná Jesúis)

—Cunaha-ní, yàchì naxicocuîn ndé ndoó-nsiá, te cunihi iin ñà-vàha xi-nsia sàì dacútâhvì' iin iin-nsia, segúñ nansa nì quida viì iin iin-nsia. ¹³Ndè sànahaa iá yùhù, te ndè nicanicuahàn coi. Ñàyùcàndùá, ducán ié' nahi letra nuu nani A, xì stná letra dansihí nani Z, vàchi sàhà yùhù nì sàcòo

nsidanicuú iñàha, te còò ni-iñàha, chicá cunaha nùú.

¹⁴’Ndiaha gá coo xi nsidaa ana nsida ndoo xi anima-xi; vàchi ducán queamà na ian sàni ndoo vàha sicoto xi-ne (te sàndixí víi-né). Nsidaa ana quida ducán, nìhitáhvì-né caxì-né quisì vídà yutnù tátá cutiacu-né nicanicuahàn, te nìhitáhvì stná-né quihvi-ne yehè nahnu ñuu-yà (cundoo-ne yucán).

¹⁵ Doco nsidaa nèhivì tùha quini, mà sàà-nè quihvi-ne, ni mà quihvi stná tètànà, ni-iin stná tètadí, ni-iin stná tètòo cundoo ñahà-xí, ni-iin stná tè-sàhní canúú, ni-iin stná tè-càhvì xì yùù yóccò ò figura, te ni-iin stná tètùha dandahví.

¹⁶ Yùhù nduí Jesús, te nì techuín ángel-xi sàà-nè càhàn-né xì nsidaa mii-nsiá nèhivì natácá ndácucahan xí, te nì cachitnùhu-ne xì-nsiá nsidaa palabra yohó. Pues yùhù nduí descendencia xi rey David. Te na ian quidá stná sítñúù cahnú xínu dàtnàà (cachitnùhu-sì túinuù quivì sàà), divi ducán quidá stná yùhù — nì cachí Jesús.

¹⁷ Te dohó cachí stná Espíritu lì (xì iin ana tàyóo vida ndiaha xí):

—iNahà-ní! (cunindisa-ní Jesús), —cachí-yà xì-né, te ducán cachí stná nèhivì xínduu nahi novia cuàhàn nandàhà (xì-yá).

Te nsidaa stná mii-nsiá ana sà-iníñi xí palabra yohó, divi ducán xiñuhu cachí stná-nsià, ñà-nì tnátuu nèhivì nùù-yá. Daaní, stná yùhù, càhàn stná xì nsidaa ana cuní (cucumi xi vida ndiaha), cachí xì-né:

—Nahà-nsiá (cunindisá-nsiá mii-yá), te nìhitáhvì-nsiá coho-nsiá tècuí cutiacu-nsià nicanicuahàn, ni mà chiyàhvi-nsiá.

¹⁸ Cunaha-nsiá, dohó cachí xì nsidaa ana iníñi xí ñà-ndùá cachí Dios nùù tutu yohó: màsà chiyódo gá-nsiá más nùù ñà-ndùá cachá`, vàchi nú jaan, dandu cuàhà castigu nìhi stná-nsià nùù-yá, divi castigu cachítñuhu libru yohó sàhà-xí. ¹⁹ Te nú ni cándiaá iin nèhivì iyuhu ñà-ndùá cachí-yà nùù tutu yohó, dandu dandutu stná-yà quivì-né nùù libru xi vida ndiaha nicanicuahàn, te mà nunca nìhitáhvì-né cundoo-ne ñuu lì xí-yá ncacua cachí tutu yohó.

²⁰ (Dohó cachí Jesús vichi:)

—Yùhù nduí ana nì cache xì-nsiá nsidaa ñà-jaàn, te cachitnùhu stná xì-nsiá ñà-yàchì icúmî naxicocuñin ndé ndoó-nsiá —cachí-yá.

Pues ducanicoó, Señor Jesús. Yàchì cuní-nsiá naxicocuñin-ní.

²¹ Ni cúcumí nsidaa-nsiá gracia xi Stoho-ndà Jesucristu. Amén.